

אוצר הפוסקים

ד

מהדורה ראשונה תשי"ז
מהדורה שניה תשכ"ב
מהדורה שלישית תשל"א

כל הזכויות שמורות

Copyright by "Otzar Ha-poskim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

את הספר אפשר להשיג לפי הכתובת:

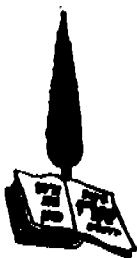
אוצר הפוסקים, ת. ד. 5110

ירושלים, ישראל.

OTZAR-HAPOSKIM,

P. O. B. 5110

Jerusalem, Israel

אוצר הפוסקים

כנוס תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה
עפ"י סדר השלחן ערוך

לוקט סדר ונערך ע"י חבר רבנים גדולים על יד
ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא ושאר ארצות.
מיסודם של מרנן
הרב הראשי לאה"ק הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל,
חקן ראשי הישיבות הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל.

נדפס עם פנים השו"ע והרמ"א

בצירוף

א. באר הגולה ב. באורי הגר"א. ג. באר היטב. ד. פתחי תשובה.

חלק אבן העזר

כרך ד

הלכות אישות (סימן י"ז סעיפים י"ז-י"ט)

מהדורה רביעית עם תיקונים והוספות

פעה"ק **ירושלם** תובב"א

שנת תשמ"ו לפ"ק

חבר המערכת

הרב משה שליטא

הרב אהרן יעקובוביץ

הרב שמעון יוזק

הרב יששכר דוב גולדשטיין

חמבכרים

הרה"ג אברהם שמירא

הרה"ג אהרן יעקב קלפשיש

הרה"ג אליהו ראט

מנחל

הרה"ג שמואל קפניס

לת שומת לב

אין מגמת אוצר הפוסקים לפסוק או להכריע בהלכה, רק למסור כל דעות הפוסקים בענין הנידון כמות שהם, בצירוף תמצית הטעמים והנמקים. ולכן אין להסיק שהדעה המובאת באוצר"ם לאחרונה היא המכרעת, כי הקו המנחה בסידור הדעות מי מוקדם ומי מאוחר. וראו הדיון הענייני עצמו של דברי הפוסקים. וכן המלות „אמנם“, „אולם“ וכדומה שאנו רגילים לכתוב, הן רק מלות קשר הבאות להבדיל בין דעה אחת לשניה, ואין בהן משום הבעת דעה עצמית כלל. וגם ידוע מפי סופרים וספרים שאין לסמוך על ספרי לקוטים וקיצורים להלכה למעשה, עד אשר יעויין בגוף הספר.

כל המובא בפנים אוצר"ם כחצאי מרובע, הוא הוספת העורכים.

ביאור הגר"א

[סס] יצא כו'. דמ"ש
וקברתיו מעשה שהיה
כך היה אבל א"צ כמו
בכל הני עובדי דשם
קכ"א ב' :

ין

[סס]

יצא עכו"ם וישראל מעמנו למקום אחר

באר הגולה

ובא

ע' מעשה דלאל יודן
בינמות דף קכ"ג ע"א
וכדעת הטור דלא נעין
וקצרתיו כעובדא דלעיל דף
קכ"א ב' :

אוצר

ס"ק קל אות א—ג

הפוסקים

סעיף יז. קל. יצא עכו"ם וישראל מעמנו וכו'. א. אי
טהני כשרק ראיונום הולכים בדרך, ובא הגוי
ואמר איש שהיה עמי בדרך מת. הנה מקור דין השו"ע שהוא
לשון הרמב"ם בפ"ג מה"ג הכ"ה, כי במגיד משנה שהוא מעובדא
דלאל יודן איש לידן יצמות קכ"ב א'. וכבר העירו הפוסקים
דהרמב"ם שינה מלשון הגמ', דגמ' איתא מעשה בישראל ועכו"ם
שהלכו בדרך" והרמב"ם כי ילא עכו"ם וישראל "מעמנו", גם
בדברי הגוי הוזכר בגמ' שאמר "שהיה עמי בדרך" והרמב"ם כי
"איש שילא מכאן עמי", ובביאור שינוי זה תלוי הדין שלפנינו.
והנה דעת רוב הפוסקים בדיון זה נחלקו הרמב"ם והרא"ש לפי
מה שדקדקו משינוי לשונותיהם עכ"ל סקנ"ז [ומבואר בלוח ז']
ולדינא יש מהם שפסקו להחמיר בהרמב"ם דבעינן דוקא שיאמר איש
שילא עמי מכאן [כמוצא בלוח ג'], והרבה מהם פסקו להקל
בהרא"ש [כמוצא בלוח ע'], ויש שפירשו דעיקר חומרת הרמב"ם
הוא שידבר בגוי דבריו לאותם שראוהו הולך עם היכודי ולא מהני
אפי' כשאומר איש שהיה עמי בדרך [כמבואר בלוח כ"ז]. מלבד זה
ישנם דעות יחידות שכל אחד חפס לו דרך אחר בביאור מחלוקת
הרמב"ם והרא"ש ולדינא, ויש מהם שכתבו דהרמב"ם והרא"ש לא
פליגי ולא התיר הרא"ש באומר איש שהיה עמי אלא באופנים
וחנאים ידועים, ומובאים דבריהם לקמן בלוחותיו ל"ג-ל"ז.

ב. דעות הרמב"ם והרא"ש [לפי הבנת רוב הפוסקים]. כי
הרמב"ם בקו"ע ד"י ד' דמדברי הרמב"ם ששינה מלשון
הגמ' [כדלעיל אות א'], יראה שסובר דאם אומר בגוי סתם איש
שהיה עמי בדרך מת וראינו לראובן שהיה הולך עמו בדרך אין עדות
זו מספקת להתיר אשת ראובן, דאיכא למיחש דילמא נפרד ממנו
ראובן לדרכו ונתלוה עמו שמעון אח"כ ועל שמעון מעיד, וס"ל
להרמב"ם דגמ' איירי כשמדבר בגוי עם ישראל שראוהו הולך עם
ראובן ואומר לו שאותו יהודי שראוהו הולך עמו מת, דבהא חו ליכא
למיחש, אבל הרמב"ם נקט מילתא פסיקתא אף כשמדבר עם מי
שלא ראו אותם יולאים, דכשאמר איש שילא עמי מכאן וראינו שראובן
הוא שילא עמו חו ליכא לספקי, דאין לחוש דילמא חזר ובה לעיר
וילא עם יהודי אחר ועל השני הוא שמעיד דכולי האי לא חיישינן
שילא ובה וחזר וילא.

ג. הרא"ש בשו"ע ד"י ד' דמדברי הרמב"ם משמע דבעינן [דוקא]
שיאמר שילא עמי, דל"כ יש לחוש שמא נתלוה אליו יהודי אחר
בדרך, ואע"ג דמלשון הגמ' משמע שכיון שראינו זה האיש עמו בדרך
כגוי ואין לנו חוששים שמא נתלוה עמו אחר ואותו היכודי שראינו
נחרחק ממנו, עכ"ל משום הקושיא דניחוש שמא נתלוה עמו אחר פירש
הרמב"ם הכי עובדא כשאמר שילא עמי. וכ"כ בדעת הרמב"ם
עוד הרבה פוסקים כמוצא בלוחות שח"ז.

אמנם הרא"ש בתשובה כלל י"א סי' ב' אחר שהציג עובדא דישאל
גוי וכן יתר העובדות דלאל לידן כלשון הגמ', כי ח"ל:
מאלו המעשים יש לידע שהרבה הקילו חכמים בעדות אשה משום
עגונה, במעשה הראשון [דישראל וגוי שהלכו בדרך] לא הכיר העכו"ם
את היכודי ולא ידע את שמו אלא שאמר שיהודי נתלוה עמו ומת,
והיו עדים שידועים שאותו יהודי נתלוה עם זה הגוי כו', ולא הזקיקו
ב"ד לחקור מן הגוי אם היה אותו יהודי שנתלוה עמו, כי שמא
אותו יהודי הלך לדרכו ושז נתלוה עמו אחר ומת אותו שנתלוה

אח"כ, אלא כיון שאותו היכודי נתלוה עמו תלינן בודאי שאותו
היה שמת.

וכ' הרח"ש בקו"ע ד"י"ח עור ב' דמדברי הרא"ש מבואר להדיא
שחולק על הרמב"ם וסובר דאפי' אומר סתם איש שהיה הולך
עמי בדרך מת וידענו שפי' היה הולך עמו משיאין את אשתו, ולא
חיישינן לשמא נחרחק ממנו ונתלוה עמו אחר, [דאין לומר דמה
דקאמר הרא"ש "נתלוה" כונתו שנתלוה עמו מן העיר, דלא משמע
כן מפשטא דלישנא, וגם מדקאמר בזה הכי ולא הוזקקו ב"ד לחקור
כו' כי שמא אותו היכודי הלך לדרכו ושז נתלוה עמו אחר כו',
ואם איתא דאיירי כשראוהו נתלוה עם הגוי בלאתם מן העיר והגוי
אמר איש שילא עמי מכאן מת מה נשאר עוד לספק אם נתלוה
עמו אחר. מדברי הרא"ש ששון בסי' י"ד, בתוס' ביאור מסא"ר דע"ז
עור ג']. וכ"כ עוד הרבה פוסקים בדעת הרא"ש כמוצא בסמוך
ובלוחותיו בלוחות. [ומה דמשמע מלשון הרא"ש סקנ"ג והבה"ע
סקנ"ז דעיקר קולת הרא"ש היא דלא בעינן שיאמר "מכאן"
ומשמע ד"שילא" בעינן, הוא לאו דוקא, דה"כ כשאמר שהלך
עמי בדרך, כמבואר מכל הפוסקים].

וכ' בצמח השדה תק"ע אות קנ"א דל"ל בספרת הרא"ש דלא חייש
לשמא נתלוה אחר עם הגוי בדרך משום דס"ל כאן נמצא כאן
היה [כלומר זה שהלך עם העכו"ם נמצא מת, כאן היה זהו שידענו
שהלך עם העכו"ם], והיא חזקה מעילא. [וכיני מהבזוי"ק סי' מ"ו
דטעם הרא"ש הוא משום כנוכ"ה או משום זהו שאבד זהו שנמצא].
ועיי' לקמן סוף אות ע' מספר יחושע ועמק שאלה.

ובשב שבעתתא שמעתתא ז' פ"ע כי עפ"י תשו' מהר"י ווייל סי'
ע"ט דטעם הרא"ש הוא משום דאין ספק מוליא מידי ודאי,
דכיון שאותו היכודי ודאי נתלוה עם זה הגוי ואחר ספק לא אמרינן
שמא גם אחר נתלוה והראשון הלך דאין ספק מוליא מידי ודאי.
ובחזן טוב סקנ"א דנ"ט סוף עור ד' כי דהרא"ש סומך על שני
הטעמים יחד משום כנוכ"ה ומשום דאין ספק מוליא מידי ודאי.
והראנ"ח בסי' כ"ז אחר שהציג מחלוקת הרמב"ם והרא"ש, כי
דכפי הנראה שהרמב"ם למד כן מהביא עובדא דמיימי
בגמ' [דף קט"ז ב'] דבהוא דלפקיד שומשמי גבי חזרי"ל שקלתינכו,
והא כך וכך הוויין ובחציאתא הוי רמיין ח"ל הני שקלתינכו והני
אחריני נינהו כו', ומסקנא דגמ' שם דחיישינן שמא פינן, [וה"כ
בני"ד יש לחוש שמא הלך זה ונתלוה אחר], ולהרא"ש ל"ל דס"ל
דדוקא גבי פירות שבחצית חיישינן שמא פינן משום דכל הפירות
שבחצית עומדים ליפנות משם, אבל סתם אנשים ההולכים ממקום
למקום אין דרכם שיפושם האחד ויתלוה אחר.

ובבבבסת יחזקאל סי' י"א [דס"ז עור ב'] כי דמחלוקת הרמב"ם
והרא"ש תליא בחילוף גירסאות שבגמ' דקכ"ב א', שהרא"ש
גורם יהודי שהיה עמי בדרך, והרמב"ם גורם יהודי שילא עמי מכאן.
ועיי' לקמן ס"ק קל"ג דעת רצנו ירוחם בזה.

ג. המחמירים בדעת הרמב"ם. הראנ"ח בסי' כ' כי דיש לחוש
לדעת הרמב"ם. וכן בסי' כ"ז אחר שביאר מחלוקת
הרמב"ם והרא"ש [כני"ל בלוח הקודם], חשש שם לדעת הרמב"ם.
ועפ"ז סקנ"ח שהרבה להקשות על הרא"ש דלמה לא ניחוש לחילוף
ישראל אחר זה הלך למקום אחר, והרי מנינו שיש חשש בסימני
בגדיו של מת שמא שאל אחר אותם בגדים וכ"כ כאן שדרך אדם
להחנות

אוצר

סיק קל אות ג-ד

הפוסקים

ב'], ואם איתא דליירי כשאמרו העדים שראוהו מתלוב עם הגוי בלחם מן העיר וגם הגוי אמר איש שיאל עמי מכאן מת מה נשאר עוד לספק אם נתלוב עמו אחר, וכמ"ס הרמ"ם דלפי תנאי הרמב"ם לא נשאר לחוש אלא לשמא חזר וצא לעיר ויאל עם יהודי אחר ועל השני הוא שמעיד ולכילי האי לא חיישין, אמנם הא ניהא כשראינו לגוי ויאל עם היהודי מסוף תחום העיר, אז ודאי יולדק לומר דתו ליכא למיחש למידי כי אם לחזר וצא ושוב יאל, אבל בלשון גי"א משמע שיואל מפתח ביתו בהסכמה ללכת לעיר אחרת קוראים אותו ויאל מן העיר [אף שהוא עדיין בתוך העיר], וזכר כי האי ודאי עדיין יש מקום לחוש שאותו היהודי שראינוהו מתחילת עמו נפרד ממנו אחר שנעלמו מעיניו בעודם עדיין בתחומה של העיר, ותומ"י נתלוב עם הגוי יהודי אחר ועליו הוא שאומר שמת, ופשוט דברי הרמב"ם וסתמיותם מורה דעל סתם יליא שיקורין גי"א משמע, לכן נראה ברור דגם באלו התנאים שהלריך הרמב"ם עדיין יש מקום לחוש להפרדה ולהתלוב עמו אחר כמו שאמרנו, אלא שעכ"ז לא חיישין לה משום דאיכא שתי הוכחות גדולות שעל אותו יהודי שראינוהו מתלוב עמו הוא שאומר, חדא דסתם הולכי דרכים כאשר יסכימו לילך יחד והחזיקו כבר בהליכה לא יפרדו איש מעל אחיו עד אשר יגיעו אל מחוז חפצם, ועוד שנית שנתלכ לומר שתומ"י להפרדתו מן הראשון נזדמן לו אחר בעודו עדיין בתחומה של עיר גם זה לא שכיח צנקה, ובהלמד שתי הוכחות יחד לא חיישין לדילמא איתרמי כולי האי, כההיא דר' ירמ' דלא חיישין לאיתרמי שמה כשמא ועדים כעדים, ולפי"ז נוכל שפיר לפרש לשון נתלוב המוזכר בכל דברי הרמ"ם דהכונה על הליאה, ומש"כ הרמ"ם שלא חשו לשמא הלך זה ונתלוב אחר הוא לפי שגם בראינוהו מתלוב עם הגוי בשעת יליאה וצא הגוי ואמר איש שיאל מכאן עמי מת, עדיין יש מקום לחוש לשמא נפרד האיש ההוא ונתלוב עמו אחר כמו שהוכחנו לעיל בדברי הרמב"ם, אלא דכולי האי לא חיישין, וא"כ נמלאו דברי הרמב"ם והרמ"ם דברים אחרים.

ד. ואם החמירו המחמירים באמר איש שהיה עמי בדרך גם כשראוהו יוצא עם היהודי מהעיר. ע"י צלח מעה אהרן ח"כ סי' כ"ב שמבואר בדבריו דגם הרמב"ם לא חייש לשמא נתלוב אחר אלא כשנתלוב עם הגוי בדרך, אבל אם ידענו שיאל עם הגוי מהעיר אפי' צא הגוי ואמר איש שהיה עמי בדרך מת לא חייש הרמב"ם, ועממא דמילתא דכל שנתלוב עמו בדרך מילתא דשכיחא היא דמתלוב פסע עם זה פעם עם אחר, אבל אם משעת הנסיעה נתחברו יחד ללכת למקום פ' שוב אינם נפרדים, ועפ"י ראה להחיר גם לדעת הרמב"ם, צנידונו שיאלו שנים מן העיר ואמר הגוי שאותו שהיה בדרך עם פ' מת, אלא שהביא פ' הרש"ם דעת הרמב"ם [המוצא לקמן אות כ"ז] דמלריך שידבר עם רואי הליאה דוקא, ואחרי שכתיר עפ"י דעת הרמ"ם, כי עוד נד היתר מכה ס"ם, ספק אם פירוש דברי הרמב"ם הם כפי הרש"ם או כפירושנו, ואח"ל כפי הרש"ם, שמה אין הלכה כהרמב"ם אלא כהרמ"ם.

אולם בסא"ר קו"ע דע"ז טור ב' כי דמדברי הרמב"ם ששינה מלשון הגמ' בתרתי [כמבואר לעיל אות א'] נראה דבעי תרתי לעיבותא, חדא שנדע שהגוי יאל מכאן עם אותו היהודי שאנו צאים להחיר את אשחא, והב' שיאמר הגוי איש שיאל עמי מכאן, דאם אחר סתם איש שהיה עמי בדרך אף שראינוהו יולא מהמקום הזה יש לחוש שהאיש הזה נפרד ממנו והלך לו ואיש אחר נתלוב עמו בדרך ועליו הוא אומר שמת.

גם הר"א ששון צ"ח י"ד כי דמדברי הרמב"ם משמע דאם לא אמר שיאל עמי אעפ"י שידענו שפ' יאל עמו לא מהני, וכן מבואר בתשו' הראש"ח סוס"י כי ובע"ז סק"י"א ובאפי' זוטרי סק"י [המוצא בלוח הקודם, ועי"ש מסא"ר שדקדק מכה פוסקים דאף הראש"ם לא

להתנחם בדרך שהולך וכולך בדרך אחר מאיזה סיבה שצא לו בדרך ואחר מתלוב עמו, וחו דמלינו בההיא דבשילובי הילולי נפל גורא בי גנני [יבמות קט"ו א'], אמרה דביחכו חזו גברתי כו', ואפי"ה חיישין שם שמא זה האיש הלך משם ואינם אחרינה צא שם ולא אמרינן הוא שהיה מתחילת שם, כ"ש כאן בדרך שיש אנשים רבים ודאי חיישין שמה אחר נתלוב עם העכו"ם, עי"ש שהלריך בזה ומסיק דלא כהרמ"ם. [ועי' לקמן אות כ"ז אם יש להחיר לדעתו גם בלומר שיאל עמי].

גם באפי' זוטרי ס"ק ק"י כי על דברי הרמ"ם שהיה קולא גדולה, דאף בלשון הש"ס נוכל לפרש כדבריו אך אין זה פשט הש"ס, וכמה פעמים שנים יולאים ממקום א' והולכים ביחד עד מקום פרשת דרכים ומשם יתפרדו, וגם כמה פעמים איש יחידי ההולך בדרך ונפגע עם אדם אחר ההולך למקום חפצו ומתלובים כאחד, וא"כ איכא למיחש שזה שיאל עמו נפרד ממנו ואחר נתלוב עמו בלחם בדרך, והיותו קשה שהטור העתיק לשון הרמב"ם בלוחותיו ממה ולא זכר שהרמ"ם בתשובה פליג עליו, וכן יש לתמוה על הרמ"א דלא חש להביא סברת הרמ"ם בשם י"א כפי דרכו, אם לא שנאמר דלא ס"ל כותיה כו', ואיך ניקום אן וניעציד הלכה למעשה אף שלא אמר אלא שנתלוב עמו בדרך. ובנתיבות לשבת סק"כ אם כי שדחה כל ראיות הע"ז נגד הרמ"ם מ"מ סיים דל"ע לדינא.

ובקדושת יו"ט סי' ע' הביא דברי המ"ב והריב"ל והי"ל [הו"ד לקמן אות ע'] שפסקו כהרמ"ם, וכי דלא ידע מנין להם להקך פוסקים להכריע כהרמ"ם נגד הרמב"ם, ומה שאמרנו דהלכה כבתרתי, הא לא איתמר אלא לענין פלוגתא דאמוראי (ומאביי ורבא ואילין), וכ"ש שהרמ"ם לא הביא דעת הרמב"ם כלל ולא פירש שהוא חולק עליו, ואולי לא ידע צעת ההיא מדעת הרמב"ם שחולק בזה, וצנו הטור הביא לשון הרמב"ם ולא הזכיר כלל שאביו הרמ"ם חולק עליו בזה כו', וא"כ עדיין אין דעתי נוחה בהכרעה זו לסמוך עליה באיסור א"א, וכל הרוצה לסמוך יצא ויסמוך ויש לו על מי לסמוך. ובתשו' הר"י פינצי שכתובי חיים סי' י"ע כי דאף דינמא דהלכה כהרמ"ם וכדעת הריב"ל [הג"ל] אין צידון אריות המערכ שקבלו הוראות הרמב"ם, וגם דאין צידון קבלו הוראות מרן הב"י וצו"ע פסק בלשון הרמב"ם, פשיטא דיש לחוש להחמיר כדעת הרמב"ם.

ובסא"ר דע"ז טור ב' דייק מהראש"ח סוס"י כי וכ"ז דס"ל דהרמ"ם נמי צעי שראינוהו יולא עם הגוי אלא דלא צעי שיאמר הגוי איש שיאל עמי מכאן, [וכן משמעות לשון הב"ם סק"י"א המוצא צנח"ע סק"י"ז] וביאר עממו משום דרחוק מאוד שמפני שראוהו מתלוב עם הגוי בדרך נחיר א"א ולא נחוש שנפרד ממנו אותו האיש ונתלוב עמו אחר, שהרי בדרך ישנם הרבה הולכי דרכים, אבל כשראוהו יולא עם הגוי מן העיר ניהא דלא חיישין, משום דסתם הולכי דרכים ההולכים ממקום למקום לא יפרדו איש מעל אחיו עד הגיעם למחוז חפצם, וכי שכן נראה מדברי המ"ב בהגב [מזן המחבר] ומהדברי ריב"ח סי' ע"ר שפירשו כן דעת הרמ"ם, אלא שגם ע"ז הקשה בסא"ר דזה נראה קולא יתירתא באיסור א"א, שהרי חששא זו דשמא נתלוב עמו אחר נראה קרובה מאוד כו', וגם איך לא חש הרמ"ם לסברת הרמב"ם אפי' להזכירו, ועוד שהטור הביא דברי הרמב"ם והשיג עליו צמה שהלריך לומר קברתי כנראה דבשאר דברים מודה לו, ואם איתא דאביו הרמ"ם חולק עליו לא היו שחיק מיניה, ולכן כתב בסא"ר דגם דעת הרמ"ם היא כהרמב"ם, ולשון נתלוב המוזכר בכל דברי הרמ"ם הכונה על הליאה, דמה שלא ראו האחרונים לפרש כן כונת הרמ"ם מבואר במהר"א ששון סי' י"ד דהוא משום דקאמר הרמ"ם בחר הכי ולא הוצקו צ"ד כו' כי שמה אותו היהודי הלך לדרכו ושוב נתלוב עמו אחר, [כמוצא לעיל אות

אוצר

סיק קל אות ד-ט

הפוסקים

אחר צורך, כי שראה בכמה תשובות מרזנים אחרונים מסכימים לדעתו, ואע"פ שגראה לכאורה מדברי הרמב"ם שחולק על הרא"ש, מ"מ הלכה כדבריו דאיהו ידעי צמילי דקמאי יותר מין.

והרח"ש בשם סי' י' וסי' י"ז כי דבשעת הדחק יש לסמוך על דברי הריב"ל. ובסי' ל"ב אחרי שבי דבנידון ידיוה אפשר דגם הרמב"ם יודה, מסיק בין הכי ובין הכי הרי להרא"ש מיהא דהך עדותא סגי, וכי הריב"ל דהלכה כדבריו [ולא הזכיר דדוקא דשפטי"ד יש לסמוך ע"י]. והרשב"ך בח"צ סי' קנ"א כי ג"כ בסתם דגראה כמ"ש הריב"ל דבנידון עובדא כדברי הרא"ש.

גם במשאת בנימין סי' מ"ד כי שיש לסמוך על דברי הרא"ש דהוא דברא. ושם צ"ח מ"ה בתשובת מחותנו הר"ר משה אחר שביא דברי הריב"ל בג"ל כי דגם השו"ע צנינמן אזל סי' י"ז צנויה על דברי הרא"ש ע"כ נקטין הכי, ואל תשיבני מהטור והשו"ע שביאוי רק לשון הרמב"ם, דהטור לא הביא לשון הרמב"ם רק להשיג עליו כמה שהלריך לומר קברתי, ולא חש לדקדק אחר לישנא דילא נכרי וישראל מעמנו ולא הרגיש דקדוק זה, ולו הרגישו צודאי היה כותב שדעת אביו אינו כן, ואחריו הלכו מיסדי השו"ע בעקבותיו. וכ"כ לפסוק דעת הרא"ש ב"ל סי' מ"ב, עבד"ג סי' ע"ב וע"ג, מקור צורך סי' כ"ג, ומלות כהונה סי' ל'.

ובשו"ת מחר"ם בן חביב סי' ג' הביא דגם בשם פני משה ח"צ סי' ק"ל הולך עפ"י שיטה זו לפסוק בקולת הרא"ש, וכי דעם המקילים שלא חשו לסברת הרמב"ם משום דפשט לשון הגמ' משמע כוחיה דהרא"ש. וטעם זה לדעת המקילים כי גם צנינה ורדים כלל ג' סי' ח'.

ובבבסת יחזקאל סי' י"א כי דיש לפסוק כהרא"ש דמיקל, משום דרוב מנין ורוב צנין כתבו כהרא"ש, והרמב"ם וכן הבי"ו שקבע יסוד צו"ע, ויחידאי צ"ח.

גם בפרח משה אהרן ח"א סי' י"ז וקכ"ה פסק כהרא"ש, וכי שכי"ג דעת הרא"ש ששון ומהרה"ש. ובח"צ סי' כ"ב הוסיף שאפי' הרשד"ם שנטע להחמיר צ"ח מ"ד ורמ"ג כפירושו בדברי הרמב"ם [המוצא לקמן אות כ"ז], מ"מ צ"ח ע"ט נטה להקל מטעמו של הרא"ש, ומה שהחמיר צ"ח מ"ד היינו מפני ריעותות אחרות שבו באותו נידון, איברא שצ"ח ע"ט איכא טעם אחר שכי' לסיק בעלמא שלא היו רגילים באותם נקומות לכת כי אם אותם האנשים. וע"י עוד מהפרימ"א לעיל אות ד'.

ובשער אשר סי' י"א הביא נדברי הסס חיי [המוצאים באות כ"ז שם] דלא סמך הרשד"ם לבחיר צ"ח ע"ט כי אם צירוף הטעם האחר, וכי דמ"מ המחזקין בדברי הרשד"ם שם יראה דעיקר יסוד היתר אשר צ"ח אינו אלא משום דאעיקרא לא חיישין שנתרחק ממנו זה ונתלוה עמו אחר, וכמ"ש בנאספות שצו"ס יד אהרן סי' י"ב דכל אותם הטעמים שכי' שם הרשד"ם לא היו כי אם לרווחא דמילתא. וע"י לקמן סי' קל"ב אות ב'.

ובחן טוב סק"ע הביא דהנצו"ק סי' מ"ז סמך בפשיטות על הרא"ש כחילו אין חולק בדבר.

ובשאגת אריה (וקול שחל) ח"א סי' ב' הביא בחן דבריו ראיה לדעת הרא"ש מעובדא דגברא חרוכה לפי פירוש רבנו ירוחם בשם הרמ"ה [המוצא לקמן צ"ח ע"י], וכי דאף הרמב"ם שמלריך לומר איש שיא עמי מכאן, לאו משום דחיישין לחלופי, אלא משום דאפשר לשאול את העכורים שכבר החזיל להסית לפ"ת, [ובאומר איש שיא עמי מכאן אין לריך עוד לשאול שכרי הגוי אומר כל האור. שו"ת די הש"ס סי' ג' לדעת השאגת אריה], אבל איכא דא"ל למיקם עלה דמילתא מודה הרמב"ם להרא"ש דלא חיישין לחלופי, והע"ז שדחה דברי הרא"ש מהך דגברא חרוכה לא ראה דברי רבנו ירוחם. [על כללות היתר באותה תשובה צ"ח שם בסכמת

לא החיר באומר איש שכיה עמי צורך אלא כשהיונים ויולאים ביחד מן העיר, ולדידכו לריך ע"כ לומר דהרמב"ם דפליג על הרא"ש מלריך שיאמר איש שיא עמי מכאן אף צ"ח ג'.

ה. ובשניכר מתוך דברי הגוי שכונתו על אותו יהודי שיצא עמו מכאן, במהרי"ט ח"ב סי' ל"ב צנידון יהודי שיא עמי שני גוים לכת למקום ידוע ואח"כ חזרו הגוים לבדם, ואמרו גוים אחרים במסל"ת חבל על יהודי שהרגוהו אלו הגוים בהלכס עמו למקום פ' ועתה כשהרגוהו חזרו מיד, כי דאין לפקפק כמה שלא פורש בדברי העכורים המעידים שזה הנהרג יא עמי הגוים ממקום פ', ואפשר שאחר היה שנתלוה עמם ממקום אחר והרגוהו, דמ"מ הדבר ניכר מתוך דבריהם שזה הוא, כיון שהיו שם צמקום היליאה באותו היום שחזרו הגוים, והיו מורים עליהם באלצט ואומרים אלו הגוים שהלכו עמו למקום פ' הרגוהו ועתה כשהרגוהו חזרו מיד, הדבר מוכן שיתאסם מאותו מקום וחזירתם לאותו מקום, וקלרו צוודע להם.

ו. ויש שכתבו לצרף דעת הרא"ש לשאר אומדנות וחיתרים. צלמח השד"ח אות קנ"א אחר שביא דעת הרא"ש דלא חייש לשמא נתלוה אחר עם הגוי צורך משום דס"ל כ"י וכ"ה [כדלעיל אות ב'], מסיק דמ"מ מי ימלא לבו להלוק על הרמב"ם והשו"ע דס"ל דבנידון דוקא שיאמר איש שיא עמי מכאן, רק אם יש אומדנות חזקות בל"ה שאותו פ' מת, צ"ח ג' י"ל דסמכין על הרא"ש, ועדיין יש לעיין בדבר.

ובתורת חסד [להגרש"ז מלוצלין] ח"צ סי' ב' אות ז' הביא שכבר האריכו האחרונים ליישב כל קושיות הע"ז על הרא"ש, וכי שגם הוא האריך בזה צמקום אחר והעלה דלינא דהיכא דלא שכיחי שיתרח ודאי יש ללרף היתר זה לשאר היתרים.

ובשמן רוקח ח"צ סי' ל"ה הביא דברי הרא"ש לסניף עם עוד כמה יצוופי היתר. וכן בתשובת בעל ראש משביר שכתב רב סי' ד' הביא לסניף דברי הפוסקים כהרא"ש. ובשו"ת מהרי"מ פאדווא סי' מ"ג הביא מהריב"ל והרשב"ך והמ"ב שפסקו כהרא"ש וכי דיש לנו סניף גדול להיתר.

ז. ויש מי שסובר דכשיצאה מאיסור תורה גם הרמב"ם יודה להרא"ש. צנטי נעמנים סי' ד' וסי' מ' כי דגראה דעטם פלוגתתם של הרמב"ם והרא"ש תלוי בפלוגתא דרבי ורשב"ג בפסחים דף י' בשדה שנאצד צ"ח קבר אי אמרינן קבר שנאצד הוא קבר שנמלא, דהרא"ש פוסק כרבי דתלינן אפי' בדאורייתא, ולהכי פוסק גם צנטי שיא עמי ישראל דתלינן, אבל הרמב"ם נראה דס"ל דאפי' רבי לא החיר רק דדרבנן, כמו הכס שיש לאדם הנכנס חזקת טהרה, וכמו כן צמח צנטיעל דוקא תלינן לומר זה שנכנס זה הוא שנמלא, ומש"ה ס"ל דבנידון שיאמר דוקא שיא עמי, דכאן הוא בחזקת איסור דאורייתא ולא תלינן, ועפ"י כי צנידון שבל"ה לא הי' חסורה רק מדרבנן דגם הרמב"ם יודה דתלינן לומר שזה שיא עמי ונתלוה עם האיש הוא הוא שנהרג.

ח. ויש מי שכתב דבנישאת גם להרמב"ם לא תצא. צרוח חיים סי' י"ז [דו"ד טור ג'] כי דאף הרמב"ם לא חייש אלא להנשא לכתחילה, דמדרבנן הוא דחיישין משום ספיקא, אבל מדאורייתא אין לחוש כל שפשט העדות יורה להחיר, ולא עדיף הך ספיקא יותר ממה דבני צגמ' בהחזיקה היא מלחמה צעולם וצ"ח בקטנה וצ"ח במלחמה שלא נפשו ופסק הרמב"ם לחומרא, ועכ"ז כי דאם נישאת ל"ת וכי צ"ח הטעם משום דהוי ספיקא דרבנן, וק"ו צ"ח דילמא נחלפו כ"ד שלא הזכיר בתלמוד דלא חיישין ל"י מדאורייתא.

ט. המקילים לגמרי כהרא"ש. הריב"ל בח"א סי' ב' אחר שביא דעת הרא"ש דלא חיישין לשמא הלך זה ונתלוה עמו

אוצר

ס"ק קל אות ט-יא

הפוסקים

ובסי' ק"ט כ' להדיא, דמשמע דהרמב"ם דוקא נקט, וכן בסי' מ"ו כ' בפשיטות דהרא"ש חולק על הרמב"ם, ונראה דאף בסי' מ"ד לא כתב זה אלא לרווחא דמילתא ועיקר סמיכתו היא על דעת הרא"ש.

י. וכשאפשר לברר סהגוי על איזה יהודי בנתנו אי בעינן לברורי לשיטת המקילים. ע"י בלשון חשוכה הרא"ש [המוצא לעיל אות צ'] שבי' ולא הזקיקו צ"ד לחקור מן הגוי אם היב אותו יהודי שנתלח עמו כו'. ובט"ז סק"ח חמה על הרא"ש למה לא נשאל אותו צוה כיון שאפשר לשאלו, והלא איחא בסעי' ה' אם אמר העד אני ראיתי שמה שואלים אותו איך ראתה.

ועפ"ת סק"פ בשם מרש"ל דאין כונת הרא"ש להקל צוה גם בלכתחילה שאין לירך לשאל ממנו, אלא לענין דיעבד קאמר, ומיירי שאין הגוי לפנינו.

גם בדי השב ס"י ג' אחר שהביא מהשאלת ארי' [המוצא לעיל אות ע'] דאף הרמב"ם לא החמיר אלא משום דאפשר לשאל את הגוי, אבל היבא דא"ל למיקם עלה דמילתא מודה הרמב"ם להרא"ש כ' דאף לענין שאלה לגוי איבא למימר דלא פליגי הרמב"ם והרא"ש, דה"ל דלא כ' הרא"ש שלא הזקיקו צ"ד לחקור מן הגוי אלא היבא שאין הגוי לפנינו כיון שא"ל למיקם עלה דמילתא, אבל היבא שהגוי עדיין לפנינו אה"כ דמודה הרא"ש לירך לשאלו. וע"י לקמן אות ל"ז מהערה"ש.

אמנם בבית משה סק"ז כ' על קושית הט"ז דלכ"מ, דהרי בעכו"ם שאינו מסלית דאינו נאמן משום דמשקר, פשוט דכמו דחיישין בהגיד שמה דילמא לא מת, ה"ה להיפך במעיד דבר לגריעותא חיישין דילמא שקר מעיד, ולפ"ז אחי שפיר דדוקא בישראל המעיד שמה שואלים אותו כיצד כו' דאם יאמר דבר לגריעותא ודאי אמת דובר, אבל בגוי מסלית אם מעיד דבר בחוץ המועיל אין לירך לשאל ולברר, דיש לחוש דילמא יאמר שקר דבר לגריעותא מאחר דע"י שאלה לא הוי מסלית, ואף דכשהתחיל במסלית גם כששואלים אותו מהני, וזו כשמעיד אחר השאלה להחזיק בעדות שפיר אמרינן כיון דהתחלה הייתה במסלית מהני, אבל לגרוע בעדות ודאי יש לחוש שמשקר. וכעין זה כתב בנתיבות לשבת סק"ב, וע"י לעיל סעי' ה' סק"ח אות ד'.

ובחמדת שלמה ס"י ל"ח אות י"ג כ' דכיון שהנכרי אינו צא לירך רק האחרים ששמעו מפיו, הוי כעמפ"ע דאין לירך לשאל הראשון. וכעין זה כ' בשמן רוקח ח"ב ס"י ל"ג. יא. ובשהמתלויים עם הגוי היו רבים ולא הזכיר פנינים אלא שאמר היהודים שהיו עמי בדרך.

מתו. הרא"ש בתשובה ס"י ל' צנידון שילאו כמה יהודים בספינה ידועה, ואח"כ הועד שנהרגו כל היהודים שצאונה בספינה, אחר שבי' להרמב"ם יש לחוש גם בהליכה בספינה שמה ילאו אלו ונכנסו אחרים [כמוצא לקמן אות י"ע], כ' דצנידון זה שלא הועד על איש אחד רק אמרו שנהרגו כל היהודים אשר בספינה אלא שידעו שצטלה של עגונה זו היב בנוספי הספינה יש להסתפק גם לשיטת הרא"ש, שאף אם נאמר שלא נכנסו אחרים בספינה זו אלא הם הם היהודים שילאו עמה, מ"מ שמה ילא אחד מהם מחוכה, שזה מלוי [אפי'] בהולכי הים פעמים רבות, ומה שהעידו שנהרגו כולם היינו אותם שנמלאו צעת ההריגה, ועד כאן לא היקל הרא"ש אלא בהכרח שאמר איש שהיב הולך עמי בדרך וראינו לראובן שהיב הולך עמו, דהו כבי' חששות לומר שגפרד ממנו ראובן וגם שנתלח עמו שמעון כולי האי לא חיישין, אבל לחד חששא כגוונא דנ"ד דשמה ילא צטלה על ז' מחוכם אינו רחוק כ"כ ואיבא למימר שגם הרא"ש יודה. ובעי"ז פ' הרא"ש גם בסי' נ"ו. [וענה"ט סוס"ק נ"ז]

הסכמת הט"ז אצל חין מזכיר אם הסכים גם על פרט זה ונמלא שחזר בו ממש"כ צנ"ז].

ובספר יהושע ס"י ע"ד כ' דאף שהט"ז [בסק"ח] חלק על הרא"ש בראיות מהגמ', חין בדברי ראיותיו לדחות דברי הרא"ש, דמה שהקשה מהביא דשלהי הלולא דנפל נורא בי גנני כו', תמיכה עליו, הלא טעמו מצוהר בגמ' בלדו משום דהוי גוף חרוך ופיסת יד מאחר, וכן הוה להדיא ברש"י שם, ופיסת יד מאחר"ה הרי דע"כ חרי הוה, ואשר תמה מהאי דבגדים דחיישין לשאלה, אפשר דשאיני הכס דאין שם חשש רק שהשאל לאחר, אבל בבאן ל"ל דזה הלך לו ונתכסה מן העין ולזה נסתפק אחר, והרי לא שמענו שאתר נתכסה מן העין, ואיך יומא צ' בדרות נגד השכל דאחד שילא ונתכסה מהעין ישנו בטולם ולא צא, ואחר שאין אנו מצקשים אותו כלל צא על מקומו לאותו נכרי שילא עמו, אלא ע"כ דזה שילא עמו הוה הגמלא מת ואמרינן דכאן נמלא עם הנכרי כאן היב, ויש עוד טעם וסברה לזה, דאם היב הולך מזה והיב קיים היב צא, כמ"ש רש"י גבי חומרת צרי לי [בהוצאת כ"צ צ'], ואף שהפוסקים חולקים על רש"י היינו דלא שייך לעשות מזה צרי משא"כ לנרף לסברה בודאי ראוי לנרף, ונמלאו דברי הרא"ש קיימין.

ובעמק שאילה ס"י כ"ו אחר שהביא מהט"ז סק"ח שהקשה על הרא"ש, כ' דלכאורה לפמ"ש הט"ז ע"מ [בסק"ב] לפרש הוחזקו שני יוצ"ש ולא שכיחי שיירות [ש"ס להחיר לשיטת הרי"ף] דהיינו כשידעין שצטלה של זו הלך צוה הדרך ומאחר לא ידעין דה"ג מותר משום שזה היב ודאי כאן ואחר ספק, א"כ לא קשיא שוב על הרא"ש דע"כ"פ על זה ידעין ודאי שהיב עם העכו"ם בדרך ואחר הוי ספק, וכ"כ בלחמת צחשי מהרי"ו ס"י ע"ט לפרש טעמה דהרא"ש מפני שזה הוי ודאי ואחר ספק, [כמוצא לעיל אות צ'] מהב"ש שמתחלה [ועכ"פ הרי גם להט"ז מוכרח כן מהב"ש דהוחזקו ולא שכיחי דמותו, ואפי' לדעת הש"ס שמתחלה [שמעתי"ח ז' פ"ט] דמפרש דברי מהרי"ו דהיבא דשכיחי שיירות גם אחר מקרי ודאי על הדרך, הנה צהא דנתלח עם העכו"ם בדרך י"ל דמקרי לא שכיחי כיון דמן הדין אסור להתייחד עם העכו"ם כמצוהר צנ"ז [כ"צ ע"א], וכיון שידעין שזה האיש נתלח ודאי עם העכו"ם ומאחר לא ידעין הוי כהוחזקו ולא שכיחי.

ויש שבי' דאף דעת הרמב"ם היא כהרא"ש, ולשון שילא עמי הוה לאו דוקא. בלז שלמה ס"י כ"ו כ' שסברה זו להרמב"ם [דמלך] שיאמר שילא עמי מכאן דוקא [בזן קדמאי לא דקדקו כך מדברי הרמב"ם רק מהרי"ב והללה, אבל לא נמלא פירוש זה בדברי הרמב"ם בדברי הראשונים, ומי לנו גדול וצקי בחדרי הרמב"ם כהה"מ ולא נרגש מזה השינוי, אדרבה הראה לנו מקור דברי הרמב"ם מהביא מעשה דישאל וגוי כו', גם הבי' לא נרגש מזה השינוי, ואדרבה בתשובה [ס"י ז'] כשציאר דברי הגמ' מעשה בישראל וגוי ציאה על דעת הרא"ש ממש, גם לא הזכיר זה הפירוש בשם הרא"ש אלא סתם, נראה דפירוש זה מוסכם בלי שום חולק, גם הרא"מ בסי' ע"ה הביא פירוש הרא"ש בסתמא כו', ולמדנו לדעת בזן קדמאי ליבא למיחש לשמא פירש זה ונתלח אחר. ומ"מ כ' הלז שלמה צנידונו ללחא גם ידי חובת הסוברים דהרמב"ם פליג על הרא"ש משום שהזכיר שמו ושאר סימנים [וכדלקמן אות י"ד].

ובחן טוב סק"ע כ' דגם המשאל צנימין הבין בלשון הרמב"ם דלאו דוקא קאמר שילא עמי אלא אפי' אמר איש שהלך עמי ומה לא חיישין כיון דידעין שזה הלך עמו, וכן משמע מהעור שהבין כן כונת הרמב"ם מדלא כתב שהרא"ש חולק על הרמב"ם. [כמעין במשאל צנימין ס"י מ"ד יראה שלא החליט הדבר, שאחרי שבי' דנראה שהאי "מכאן" שבי' הרמב"ם הוה לאו דוקא, כ' עוד ואפי' אח"ל דדוקא נקט מ"מ נראה דיש לסמוך אדברי הרא"ש,

הפוסקים

סיק קל אות יא—זו

אוצר

יהודי פ' שהיה עמי בדרך מת חו לא חיישין לאחר כו, וכן יפה לנו לקרב הדעות דלא לאפשי פלוגתא ביני רבותא.

וב"ב במטח יוסף ח"צ סי' ד' דליכא שהזכיר שמו כו"ע מודו דגם להרמב"ם מהני, דהא בזה איכא ג' חששות, שמה זה שינא מכאן נפרד ממנו וזה אחר ובשם זה ג"כ ונתלוו עמו, הא ודאי דחששא רחוקה היא יותר מכשאומו איש שינא עמי. וכ"כ באפי זוערי סקק"ו וכלל הכסף סי' ה'.

גם בסא"ר סי' ד' בהזכירו בכניו, כי דדוקא כשאנו מזכיר הגוי שם היהודי המת ע"ז הוא שהלריך הרמב"ם מה שהלריך והחמיר הרשב"ם מה שהחמיר [להלריך שידבר עם רואי היתלחב כדלקמן אות כ"ז]. אבל צ"ד שהזכירו בכניו ואנו יודעים נאמנה שלא נקרא בכל אותם המקומות שם איש בכניו זה כי אם זה האיש שראינו אותו וינא עם הגוי הזה, הנה בכל כי האי דבר ברור הוא שדברי הגוי על זה האיש בלו, ולא יחלוק בזה שום אדם להלריך שום תנאי. [הנה מ"ש ואנו יודעים נאמנה שלא נקרא בכל אותם המקומות שום איש בכניו זה כו, נראה שלא כ"כ אלא לרבותא דמילתא, שכן הוה כמעשה בנידונו, וכן מצוה מדבריו בקו"ע דף כ' עור ד' המוצאים לקמן ס"ק קל"ג]. ועי' לקמן ס"ק קל"ג מ"ש ליישב עפ"י דברי רבנו ירוחם. ועי' עוד לקמן אות ל'.

פו. כשאמר סימניו. צבגדי כהונה סי' ח' בגוים שאמרו יהודי שנתלוו עם גוי פ' נהרג, וגם הגידו כמה סימני הגוף, כי דבני"ד אף הרמב"ם מודה דליכא למיחש לשמא נתלוו עמו איש אחר אשר גם בו היו כל הסימנים הללו, דהיינו עבור גדול עד מאוד אשר איננו נמלא צבג"ל, ושומא אחת בלד ימין סמוך לעצורו, וגם שתי גומות צפוני, ורושם וחצורה בראשו כאשר היו אצל היהודי שינא עם הגוי, לזה ל"ה אף להרמב"ם. ובפרט במקום הזה שאין שיי"מ ולא הוחזק איש בסימנים הללו, לכו"ע ל"ה שמא נתלוו עמו איש אחר כזה והאריך אצל לעלמא.

ובעב"ה"ג סי' ע"ג בנידון ישראל וגוי בעל מלחמה שינאו ממקום אחד, וחזר בעל המלחמה ואמר שהרג ליהודי שנתלוו עמו שהיה רוצה ללכת לגיסו למור במקום פ', ועפ"י עדות בעל האכסניא ידענו שזה היהודי היה רוצה ללכת למור הנ"ל אצל גיסו, כי דבנידונו גם הרמב"ם יודה דליכא למיחש למידי אף שלא אמר איש שינא עמי מכאן מת, דאין לחוש שמא נתלוו עמו איש אחר שהיה לו ג"כ גיס צמור דכולי האי ל"ה אפי' לסדרת הרמב"ם.

פו. בשנתלוו עם שותפו. בשו"ת ויוסף אברהם סי' כ"ד בגוי שאמר פ' ושותפו שנתלוו עמו נהרגו, [עי' לקמן ס"ק קל"ב אות א' דאף באומר איש שנתלוו עם פ' הוי כאומר איש שנתלוו עמי], כי דאף לשיטת הרמב"ם אין לחוש צ"ד לשמא נתלוו אחר, דכיון שאלה שני היהודים היו אצוניים ולוקחים בהקפא מיהודים אחרים למכור בכפרים ולהחזיר להם דמיהם, ובעת נתינת הסחורות מתנים עמיהם שיהיו אחראים וערבנין וקבלנין זה לזה שמאיהם מהם שירלו לגבות חובם ממנו יגבו, וא"כ איך אפשר לומר שנפרדו השותפים ונשתחק חזרו עם אחר.

ובדרכי נועם סי' כ"ב בגוי שאמר כאן נהרג פ' וחזרו [שנתלוו עמו], וידענו מי הוא שינא עם פ', כי דליכא למיחש צ"ד שמא בלאתם מן העיר נפרד חזרו שינא עמו ונתלוו עם אחר, דכפי מה שצא בקצ"ע שהיו נושאים עמיהם סחורות צ"ד ידוע משמע ששניהם היו שותפים בלאתם סחורות, וכן משמע מלת חזרו ר"ל שותפו, א"כ אין סביר שנפרד ממנו ונתלוו עם אחר, כי למה זה יפרד מסחורתו. אלא שבסי' כ"ג חזר צו הדרכי נועם בנידון זה מחמת שנודע מפי אשתו שלא היה שותפו מעולם. [ועי' להלן ס"ק קל"ב אות ב'].

י"ז שהצ"ח דבריו בקיור גדול]. ועי' לקמן אות ל"ג מהכנסת יחזקאל סי' י"א והבני דוד סי' ז'.

גם בשו"ת מהר"ם בן חביב סי' א' דף כ' בנידון שצ"ע של עגונה הלך עם עוד יהודים בספינה ונעלם, והועד שהספינה נעצרה וכל היהודים שהיו בה נילולו חוץ מאחד מהם שנמלא אח"כ מת, כי דבנידון זה יש לחוש אפי' לדעת הרא"ש, משום דאין לא ידעין מספר היהודים שנכנסו בספינה שנכנסו עם בעל עגונה זו וא"כ יש לחוש שצ"ע הדרך ינא ראובן בעל עגונה זו מהספינה והלך לדרכו ושבו הלכה הספינה עם שאר היהודים וכולם עצבו ונילוו זולת א' מהם ואינו בעל העגונה הזאת.

יב. וכשאומר יהודי ששהה עמנו בכפר ועשה כך וכך. בשו"ת פני יהושע ח"צ סי' י"ח בגוי שהעיד שאותו יהודי שהיה שוכה זמן רב בכפר מגורו והיה כמשחגע ועשה מעשי שעות מת, כי דכיון ידיעין שזה [הנעלם] היה שם ועשה כן אמרינן ודאי כונתו על זה, וכמו ציהודי שנתלוו עמי דל"ה דילמא האי אצל לעלמא ואחר נתלוו עמו, ומה לי שנתלוו עם הגוי בדרך או נתלוו עם הגוים בכפר, וכ"כ דשכיחי כל יומא יהודים צאים לזה הכפר לישא וליתן ולא דמי לנתלוו, שלא כל אדם שנתלוו עם זה הגוי דוקא, מ"מ כיון דכל היהודים אשר מסביבות הכפר שרגילים להיות בזה הכפר לא נעדר מהם איש, אלא שצ"ע לחוש שמא מעלמא צא אדם שאינו רגיל בכאן לישא וליתן, וכיון דלא שכיחי שירתא לכאן כרי זה דומה ממש לנתלוו עם הגוי, דהא פשיטא דגם התם אפשר שנתלוו אליו יהודי אחר אלא שאינו מלוי ה"ל לא שגא, ואפי' תימא דמלוי הכא יותר שצ"ע אחד מעלמא לישא וליתן, מ"מ כיון שהוא אומר שנתעכב זמן רב בזה הכפר בלא מו"מ רק הלך וחזר, פשיטא דלא חיישין, ואז"ל דלא אמרינן שנזדמן אינש מעלמא ונשתגע ג"כ, ובאותו הזמן דוקא, ושאל ג"כ על דרך פ' כמו ששאל זה, והלך בדרך וחזר וזה לכפר והלך מצית לבית הכל כאשר עשה הראשון, ויותר פשיטא דסימנים אלו עדיפי הרבה מסימן דנתלוו לבד.

אופנים דמחני כשאומר איש שחיה עמי בדרך אף להמחמיר.

יג. כשמדבר עם רואי היציאה או ההליכה. עי' לעיל אות ב' מהר"ש בקו"ע ד"י עור ד' שכי' לדעת הרמב"ם דבעצדה דגמי שהתירו אף שאמר הגוי איש שהיה עמי בדרך איירי שדיבר הגוי עם ישראל שראה הולך עם היהודי ואמר לו שאותו היהודי שראה הולך עמו בדרך מת, [ר"ל דכיון שמדבר למי שראה הולך עם היהודי הוי כאומר לו שאותו יהודי שראה הולך עמו בדרך מת, אבל אין לריך לומר כן בפירוש, כמוצא לקמן אות כ"ז מעבודת השם] דבהא חו ליכא למיחש, והרמב"ם שכי' איש שינא עמי הוא משום דנקט מילתא פסיקתא אף כשמדבר עם מי שלא ראו אותם וינא. ועי' לקמן אות כ"ז עוד ממה פוסקים הסוברים כן.

יד. כשמזכיר שמו [בלא ש"א וש"ע] במשאלת משה ח"א סי' מ"ד כי דכל שהזכיר שמו אפי' אמר שנתלוו עמי בדרך חו לא חיישין לאחר [גם להרמב"ם], דכיון דהרמב"ם והרא"ש חולקים דין זה, ולדעת הרא"ש כל שאמר יהודי שהיה עמי מת משיאין את אשתו, ולישנא דתלמודא מסייע ל"ה, דהכי אמרינן התם חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמה בדרך, ולשיטת הרמב"ם דמלריך שינא עמי דוקא לריכנא לדחוקי לישנא דש"ס ולומר דלאו דוקא קאמר, מסתיין דנימא דע"כ לא פליג הרמב"ם אלא באותו סגנון שלא הזכיר שמו בהדיא, אבל כל שאומר

אוצר

סיק קל אות יז—ט

הפוסקים

לקמן אות כ"ז, ועיי' לעיל אות י"א שבנידון זה שהיו הרבה אנשים ולא הזכיר מנינם י"ל דגם להרא"ש לא מהני].

גם בשו"ת מהר"ם בן חביב סי' א' בגוי שאמר יחודי שהיה בספינה עם פ' נעצב ומת, כי דלפי דברי הרמב"ם אינו מספיק במה שידענו שיחודי זה היה בספינה עם פ', ד"ס לחוש שמא יחודי זה הלך לדרכו ונתלוה עמו אחר ועל אותו האחר מעיד הגוי שטבע ומת, לכן לריך שנדע שהיחודי נסע מנמל פ' בספינה עם פ', ולא אם הגוי היה מעיד יחודי שיאל מנמל פ' בספינה עם פ' טבע, אין לחוש שמא יאל באמצע הדרך ונתלוה עמו אחר.

ובבכה"ג שאמר איש שיאל עמי ממקום פ' בספינה מת, כי כלל הכסף ח"צ סי' ט"ו דאפי' נאמר בעלמא דגם בלאמר איש שיאל עמי מכאן מת. איכא למיחש דילמא יאל וצא וחזר ויאל אח"כ עם איש אחר [כוונתו לסדרת הרשד"ם דעת הרמב"ם המובא לקמן אות כ"ז] זהו דוקא ביואל דרך יבשה, דכידו לחזור ולצא ולחזור וללאת אח"כ כרלונו, וגם אותו האיש שנתלוה עמו בידו לילך לדרכו לבדו אחרי שנפרד מהגוי, אבל לא כן ביואל דרך ים בספינה של אחרים דאין צידו להחזיר בספינה ולצא בחזרה וללאת אח"כ עם איש אחר, וגם האיש שנתלוה לדרך העיר הכוא אין צידו ללכת לו לבדו אלא דוקא ע"י הספינה, וא"כ ודאי דליכא למיחש לכולי האל לומר דהגוי יאל [עם היחודי] ונפרד ממנו וחזר, ויאל אח"כ עם איש אחר ועל השני הוא אומר, וזה פשוט.

אמנם מאלו להאחרונים שכתבו אופנים שונים בבליכה בספינה, שאין לחוש בהם לשמא הלך זה ונתלוה אחר אף להרמב"ם. בתשובת הר"ר אליעזר בן שאנגי שבני משה סי' ס"ד בספינה שנטבעה כחמש או ארבע שעות סמוך ליציאתה, ואמר הגוי יחודי שנכנס בלוחה ספינה נעצב, אחר שבי' דעיקר החשש לחוש בספינה שמא יאל זה ונכנס אחר היא חששא רחוקה, דע"כ לא חששו לדעת הרמב"ם בנתלוה אלא כשהוא בדרך [ביבשה] דהאדם בחירתו צידו זה פונה לו לדרך אחד וזה לדרך אחרת, הביא מהר"ש הג"ל שחשש אפי' בספינה, וכי דאף הוא לא חשש אלא כשהולכים בספינה למקום רחוק לא יום ולא יומים דבדאי שקרבו ליבשה [בחור זמן כזה] ואפשר לומר דילא זה ונכנס אחר, וכמו שיראה המדקדק בדבריו, שבי' ואפשר שבתוך זמן רב יאל אלו ונכנסו אחרים**), אבל בנ"ד דכל הזמן כולו שעמדו בים משעה שיאלו עד שעה שנטבעו לא היה לכל היותר כ"א ארבע או חמש שעות, שניחוש שבזמן מועט כזה נחה הספינה במקום אחר ויאל משם זה ונכנס אחר לא יעלה על לב שום אדם מעולם כדי לעגן בת ישראל. והביאו דבריו לנידוניהם בדבר משה [אמארייליוו] ח"א סי' י"ג, ובזימא יתקן סי' ד', וצירים משה סי' ב'.

וברוח חיים דף י"ד א' צנידון שכוז ששני היחודים שהיו בספינה פ' נעצבו, אחר שהביא דעת הריב"ל שפסק כהרא"ש, כי דאף לדעת הרמב"ם דחייש לשתי חששות בנ"ד אפשר דיותר דלא חיישין, כי הספינה היתה קטנה ולא הרחיקה את העיר רק כשש שעות וצורך אין שום נמל ושום ישוב מצני ישראל לומר שיאלו משם לשם לורך, ואם זאת לחוש שיאלו למקום שאין שם ישוב וגם נמאלו בלוחה מקום צ' יחודים אחרים כמה רחוק

יז. ובשנתלוה עם משרתו. אי חיישין שנפרד ממשרת זה ולקח לו אחר לשרתו. הנה דברכי נועם סי' כ"ג הנ"ל כי צנידון דמאחר שלא היה שותפו כדקס"ד, רק ששכרו ללכת עמו בלוחה דרך לשרתו, אפשר שנפרד ממנו כי לא שומע אותו יפה או לסיבה אחרת, ולקח לו יחודי אחר לשרתו. ועמ"ש לקמן סוף אות ל"ב בשם השער אשר סי' י"א.

ובשחמשרת השכיר עמו ללוותו למקום פ' וקבל שבר שכירותו, כי בראש משכיר סי' ט"ו דליכא שום חשש אפי' לדעת הרשד"ם בשעטת הרמב"ם [דמאריך שיאמר הגוי דבריו לרואי היציאה דוקא, כמוכח לקמן אות כ"ז], דמסתמא שאלות ישראל לא יעשו עולה וודאי לא נפרד ממנו. וכ"כ צנידון כזה בתשו' הרא"ה בן חיים שבנאספות שציד אהרן ח"א סי' י'.

אבל ביד אהרן הגה"ע אות שפ"ב השיג עליו, דלו יהא שאין לחוש שהמשרת חזר בו, אבל אפשר שרבו נתקועט עמו והשליכו מעל פניו ולקח אחר. [אפשר דס"ל להראש משכיר ולהרא"ה בן חיים דלחזרת רבו אין לחוש, לפי שלא יראה להפסיד את כספו אשר מסתמא לא יראה המשרת להחזיר לו].

יח. ובשחמטלויים עם הגוי חיו יותר מאחד, והזכיר הגוי מנינם ואמר אלו שהיו עמי בדרך מתו.

הראש"ש צסי' ל"ה כי דאפשר לומר דע"כ לא הריך הרמב"ם שיאמר איש שיאל עמי מכאן אלא בלוי אחד, דלא איכא למיחש שנפרד ממנו זה ונתלוה עמו אחר, אבל בנ"ד שהזכיר מנין צ' אנשים וצ' נשים שהולכים בלוחה דרך, שאם בלוי אחד יש לנו לומר שאלו האנשים והנשים נפרדו ממנו וזדמן לו בלוחה מנין האנשים וגם הנשים, לכולי האל לא חיישין.

וב"ב במטה יוסף ח"א סי' ד' כסניף צנידון שאמר הגוי שבי' היחודים שהיו עמו בדרך מתו, ואת האחד הזכיר בשמותיו, וידענו מי הם השנים הכותרים שנתלוו עם האחד, שהיה חששא רחוקה מאוד לומר שהשנים שראינו שהלכו עם יחודי פ' הלכו להם ושוב בלוי צ' אחרים ונתלוו עמו, ועדיף מאיש שיאל עמי כ"י, וכ"ש שהגוי נתן בהם סימן שהאחד היה לו זקן ארוך והאחר לא היה לו זקן, ואע"ג דהני סימנים לאו כלום נינהו מ"מ מהני לאטרופי, שאם בלוי אחד לאחרים שנתלוו עמו והצ' שאלו יודעים הלכו להם, לריך לחוש לארבע וחמש חששות, וכל כי האל לא חיישין בודאי.

אולם בבכה"ג הגה"ע אות ק"מ כי על דברי הראש"ש הג"ל שהוא מגמגם בזה, שאם בלוי אחד לחוש לדברי הרמב"ם אף צו יש לחוש שמא אחד מהם הלך לעלמא ונתחבר אחר עם אלו, והרי נשחיתים של כולם חסורות שאין אלו יודעים מי ומי הכולך ומי ומי הנשאר. ועיי' לקמן סי' קל"ח אות ה' ואות כ"ב.

יט. ואי שייך חשש שמא הלך זה ונתלוה אחר בשחמטלויים היתה בספינה, הראש"ש בתשו' סי' ל' צנידון שיאלו

יחודים ממקום אחד בספינה ששם בעליה, אישטרוגיטו, ואח"כ הועד שנהרגו כל היחודים שבספינה אישטרוגיטו, כי דליכא לפוקי טובא שמא לא היו אלה היחודים שיאלו ממקום פ' אלא אחרים שנכנסו אח"כ בלוחה הספינה עלמה, דהא שכיחי גלים סוערים בים שמשליכים הספינה למרחוק, ושמא יאלו לשום מקום ביבשה, ואח"כ נזדמנו אחרים שרנו להלך למקום אחר בלוחה הספינה והם הם שנהרגו, ועל העדות השניה שם בלוחה נידון כי דחשש זה שמא יאלו אלו ונכנסו אחרים אינו רחוק כ"כ דלולי עבר זמן רב [מעט יציאת הספינה עד עכשית] ואפשר דבתוך זמן רב יאלו אלה לשום מקום ונכנסו אחרים, ואיכא דלשיטת הראש"ש דלא חייש שמא נפרד זה ונתלוה אחר, הלא כ"ש דלא חיישין שיאלו אלו היחודים ונכנסו אחרים תחתיהם, אבל להרמב"ם יש לחוש בנ"ד, וכ"ש להרשד"ם שהפליג להחמיר בכוונת הרמב"ם. [קמובא

(*) הנה אף שהראש"ש כתב בן על העדות השניה, אבל בעדות הראשונה כי מטעם אחר. דהא שכיחי גלים סוערים בים שמשליכים הספינה למרחוק כ"י ולפי טעם זה לכאורה יש לחוש כשעבר רק זמן מועט ג"כ, וכן יש לתמוה על הרוח חיים שאח"ז, ואולי ס"ל דהעיקר הוא החשש השני, או אפשר דאף לפי טעם הראשון אין לחוש בזמן מועט.

אוצר

ס"ק קל אות י"ב—כב

הפוסקים

והרש"ם צ"ח מ"ד פסק בלחם לחסור בלחם נידון, וכי דאין כחן היתר אפי' לדעת הרא"ש, דאפי' נחצר עדות בגוי עם עדות אנשי הקהל אינו כלום כו', שאנשי הקהל העידו שאלו בג' ילאו וכלשון בגוי אומר שנתחברו עליהם בנסעם, עוד מעידים הקהל שאלו היבדלים נכנסו בספינה, וכלשון בגוי ליכא לישנא דמשמעת מיניה בהכרח שנקנסו, ואפשר לומר שקודם שנקנסו הרגום, והיו אנשים אחרים שצאו ממקום אחר, ואלו האנשים שנקנסו בספינה גם ילאו עממם בלחם מן העיר כנזכר בדברי אנשי הקהל הם חיים, והלכו לדרכם למקום שהלכו.

בא. הערה על דברי הבאה"מ סקנ"ז [פי' בלח"ט סקנ"ז ש"י ח"ל]: אין חילוק בין כשאומר בגוי יהודי מעיר פ', לאומר שיצא מעיר פ'. משפטי שמואל סי' פ"א. ודברים אלו אין להם ביאור, דהא ודאי להרמב"ם עיקר היתר משום שאמר בגוי איש שיצא עמי מכאן, ואף להרא"ש לריך עכ"פ לומר איש שהיה עמי בדרך. וכנראה שהבאה"ט העתיק זה מהבגה"ג הגכ"ט אות קל"ז ש"י כלשון הזה בשם המשפטי שמואל סי' פ"א, אבל המעיין במשפטי שמואל שם יראה דלא קאי כלל על סעיף זה בעכו"ם שנתלוה עם ישראל, רק דבריו הם על דין דעמי י"ט צמ"ט הרמב"ם וכתב"ע אבל אם אמר אחד יצא עמנו מעיר פ' ומה מחפשינ בלחם העיר אם לא יצא משם חלל הוא תנשא אשתו, וע"ז קאמר במשפטי שמואל שם דזה שכתב הרמב"ם יצא עמנו לאו דדוקא הוא, דגם כשאומר יהודי מעיר פ' מת יס להחיר אחר החיפוש, והבגה"ג עלמו הביא זה משמו בבגה"ט אות רנ"ב דין חיפוש, ופשוט שאין כחן מקומו].

כב. וכשאמר בגוי סתם היהודי נהרג ולא הזכיר אפי' שהיה עמו, אלא שיש הוכחות שזה שהלך עמו הוא שנהרג. כבר לוי"ו סי' ע"ז צידדן שנודע עפ"י עדים שישראל פ' נתייחד ציער עם עכו"ם שהיה מוחזק כבר לרולת, והרולת בשו"ב מן היער אמר צמסל"ת שהרג את היבדלי, אחרי שביאר דבנתייחד היבדלי עם העכו"ם גם הרמב"ם מודה דלא צעין שיאמר שיצא עמי מכאן [ה"ד לקמן אות ל"ה], כי דאף שצ"ד לא אמר בגוי גם יהודי שהיה עמי בדרך, מ"מ שפיר נוכל למלא לה היתר עפ"י האומדנות המוכחות דזה היבדלי שידענו שהלך עם הרולת ציער הוא הוא שנהרג, דהא דסבדי רבנן צ"ב י"ג א' גבי שור שהיה רועה ונמלא שור הרוג בלדו אעפ"י שזה מנוגד וזה מועד ליגח אין אומרים צידוע שזה נגמו ולא אזלי בחר אומדנא, היינו משום דליכא חזקה ממון כנגדו, ולהוציא ממון לא אזלינן בחר אומדנא, אבל היכא דליכא חזקה במחננת אזלינן שפיר בחר אומדנא, כמו שמינו צנדרים נ"ה צ' גבי היה טעון פסחן וכו', ולפי"ז צ"ד הואיל ואיתרע החזקה חיים שלו ע"י שנתייחד עם הרולת ציער, והרולת אמר צמסל"ת שהרג את היבדלי רק שלא אמר היבדלי שהלך עמו בדרך, והאומדנות וההוכחות בן רק לבד שהיבדלי שהלך עמו ליער הוא שנהרג מידו, צב"כ ודאי מהני האומדנות וההוכחות להחיר האשה לעלמא, וכיון שנמלא הבגד העליון שלו נחתך בשני מקומות מהגרן שלקח הרולת צציתו ודס קפוא עליו סמוך לכותל ציתו של הרולת, ועוד שאר דברים המוכחים שהרג את זה היבדלי, צודאי מהראוי לסמוך עליהם ולהורות היתר בזה, אך עכ"ז אם אפשר לבדד בגצ"ע שיקבלו עוד פעם שיאמר העכו"ם בלשון מצורר ביותר שיהיה מוכח שהרג את היבדלי שהלך עמו ליער, מהראוי לבדד כדי ללכת ידי כל הדעות, כי כל מה שיכולים לתקן שיהיה על דא היותר טוב שיצא הדין לאור צלי שום פקפוק מחקנין.

אולם בדברי חיים [להגר"ח מלאנז] ח"צ סי' י' שנשאל ג"כ בלחם נידון ע"מ, כי דאפי' להרא"ש צודאי לא אמרינן

מהשכל דבר זה, ונראה ברור דמודה הרמב"ם דלא חיישינן למליחות רחוק מהשכל כזו, ואחר שהביא לדברי הרא"ש ה"ל, כי ג"כ דנראה מדבריו דדוקא בספינות שהולכות למרחקים ועוברות כמה נמלים ועיירות בתם הוא דחיישינן דאורחא דמילתא הכי היא, לא כן בספינות קטנות שהולכות ממקום למקום קרוב ואין דרך ללכת משם דבהא כו"ע יודו דל"ת, והביא מתשו מהר"א בן שאנ"י ה"ל ושלדבריו הסכים מהר"י קנבי. וע"י לקמן אות י"ג מהבגה"ט יחזקאל סי' י"א ומתשו שצ"ס צ"ד דוד סי' ז'.

ובבית שלמה [להר"ש חלחון] סי' ח' כי דאין לחוש צ"ד שמה בדרך ילאו אלו ונקנסו אחרים, שהרי כפי מה שהביאו מגידי לחם ממקום שיצאה הספינה למקום שהלכו אין מקום שנוכל לתלות שאלו האנשים ילאו לשם, שאין שם לא מקום מושב יהודים ולא מקום סחורה, ואלה היבדלים היתה דעתם ללכת למקום הליכת הספינה, ואפי' תימא שנתחברו אין מקום לתלות שיצאו והלכו למקום אחר, ואפי' להרמב"ם דמלך שיאמר בגוי ישראל שיצא עמי, מ"מ נראה דהיינו דוקא לפי שציבשה חיישינן שמה הלך זה וזה אחר, ובפרט שאינו מזכיר לאיזה מקום היה הולך, ולפיכך אם לא מטעם שאמר שיצא עמי יש לחוש שהראשון הגיע למחוז חפצו ונתלוה עמו אחר ומת, אבל צ"ד שידענו שלא ילאו עם הספינה יהודים אחרים, וצאחות המקומות שיש לחוש שנתנה הספינה לא שכיחי ישראלים כלל, ח"כ אין לחוש שמה נכנסו ישראלים אחרים ואותם שיצאו עם הספינה הלכו להם, שהיה חששא רחוקה יותר מישראל שיצא עמי.

כ. אמר שבנסעו מן העיר נתחברו עמו יהודים אי הוי כאומר שיצאו עמו או עכ"פ כאומר שהלכו עמו. במשפטי שמואל סי' פ' בגוי שאמר שיצא עם חבריו הרגליים חוק ספינה אחת מעיר פ', ובנסעם מן העיר נתחברו עממם ג' יהודים ונהרגו בדרך, ואנשי הקהל העידו שאלו ג' היבדלים נכנסו לספינת הרגליים, ושלא נחסרו צעיר חוץ מג' יהודים אלו, כי דהדבר פשוט דאע"ג דבעדות של הרגלי לא נזכר שיצאו היבדלים מתוך העיר עממם, מ"מ הרי אמר שנסעם מן העיר נתחברו עממם, והו"ל כחילו אמר שיצאו עממם.

גם בשו"ת הרדב"ז ח"ז סי' כ"ח היתר בלחם נידון ע"מ, וכי דלא שייך הכא הכך חששא דשמה הלכו אלו ונתלוו אחרים, כיון שאמרו שנסעם מן העיר נתחברו.

אולם הריב"ל צה"א סי' צ' כי על אותו נידון דלכאורה נראה שאין עדות זו מספקת שהרי לא העידו בגוי שיצאו היבדלים מהעיר, אלא אמר ובנסעם מהעיר נתחברו עממם ג' יהודים והלכו אחס, ואפשר שכונת דבריו שתיכף ציילתם מן העיר צאו יהודים ממקום אחר ונתחברו עממם ולא שיצאו עממם, ואפי' אח"ל שלשון זה סובל [גם] פירוש אחר והוא שיצאו עממם, מ"מ הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא, אך כיון שהעידו הקהל שאלו היבדלים נכנסו בספינת הרגליים, לא חיישינן שמה נחתק זה ונתלוה אחר וכשיטת הרא"ש.

והרח"ש צק"ע ד"ט עור ג' הביא לדברי הריב"ל ה"ל וכי שיש בזה דא גמגום אף לשיטת הרא"ש, דבשלמא צב"כ דהרא"ש שראינו לראובן בעלה של זאת שהיה הולך לבד עם אותו גוי, ואמר בגוי היבדלי שהיה הולך עמי מת שאלם צאלו להחמיר יש לורך לומר שנתפרד ראובן ונתלוה עמו שמעון, לכולי האי ל"ת, אבל הכא אף שנאמר שהאנשים צעליהם של אלו שיצאו מן העיר נכנסו בלחם ספינה ולא נפרדו משם, מ"מ איכא למיחש דילמא הרגליים לא דברו עליהם אלא על אחרים שצאו ממקום אחר מחוץ, והם שנתחברו עממם ונהרגו.

אוצר

סיק קל אות כב—כו

הפוסקים

ז' עדים או שכיבה מפורסם וידוע צעיר, וטעמו דעדות זו שלא נכנס אחר בספינה אלא הוא חשיב לה כאלו אינה עדות אשה, כיון שאינו מעיד על המצוקה עצמו, ועכ"ז חלקו עליו כמה מהפוסקים, אבל צענין עדות שזה היכודי נכנס בספינה לכו"ע סגי בע"א, וכן נמי ביאור מן העיר עם גוי פ' סגי בע"א ואין פולה פה.

גם בדברי מלביאל ח"ד סי' ק' כי בפשיטות דאם עכו"ם אמר במסל"ת שפי' יאל אז עם פ' ועכו"ם אחר אמר במסל"ת שזה שילא עם פ' נהרג, שפיר מהימון, דמ"ש אם אחד אמר כן או שנים, והביא מזה ראיה דמסל"ת נאמן אף על דבר לדרי שלא צענין המיתה.

כה. וכשלא ידענו מיציאת או מהליכת היהודי עם הגוי רק ע"י אומדנות. כי בנכס"ג הגכ"ע אות קל"ט דנמשאת צנימין סי' מ"ה הביא בשם רב אחד. [הוא בעל מעשה משכ] דאפי' בנכס"ג יש להחיר, והמ"צ בסי' מ"ז חלק עליו וכי דאפי' להרא"ש [המקל גם באומר איש שהיה עמי בדרך] צענין שראינו וידענו שזה האיש נחלה עם הגוי [ועי' לקמן סי' קנ"א אות ח' באיזה נידון הוא שנחלקו, ומבואר שם דמחלוקתם אינה דוקא באומדות על יכודי שנחלה עם הגוי, רק בצללות אם יש להחיר עגונה ע"י אומדות, דהבעל מעה משכ הוכיח דכמו דל"ח לנחלה אחר ה"נ לא חיישינן בשאר אומדות דאיתרמי עוד אחד באומדות כאלה, והמ"צ בסי' מ"ז דזה דבריו דלא דמי לישראל שנחלה עם הגוי משום דהתם מיירי שראינו וידענו שזה היכודי נחלה עם הגוי ואין לדמות זה לשאר אומדות. ועיי"ש דעת עוד הרבה פוסקים בזה].

כו. אם המעידים על הליכת היהודי עם הגוי צריכים גם לברר עם איזה גוי נתלזה. בעדות השם סי' מ' פקפק בנידונו שהעדים שראו את ילידת הגוי עם היכודי לא הזכירו את שם הגוי אלא אמרו סתם שילא עם החמר, דלר"ך מודע שזה הוא החמר עצמו שאמר לאחר יכודי שילא עמי מת, וכי דהיה נראה דאף להסוגרים דלא צענין שיעיד העד בפני מי שראה אותו ויאל מן העיר או מחלוב עמו בדרך, מ"מ לר"ך שיעידו העדים שיכודי פ' נחלה עם גוי פ' וכדמשמע מחש' הרא"ש, וכ"כ הרשד"ם בסי' מ"ד בנידונו [המובא לעיל אות כ'] דכיון שלא ידוע שזה הרגלי המעיד היה מאוחס שנתחברו ג' היכודים עמהם כו' אפי' אם נחבר עדות זו עם עדות המעידים שילאו אלו ג' יכודים עם רגליים אינו כולם, כיון שאין אנו יודעים שזה הרגלי המעיד היה מהם עכ"ל, ואעפ"י דבהכרח עובדא דכ"י בחש' סי' י"א לא הזכירו המעידים את החמר שילא עם היכודי מעיר פ' ולא הזכירו אותו בשם, וגם המעיד שהגעלם שילא עם החמר מעיר פ' נהרג בכפר פ' לא הזכיר שם החמר כלל ועכ"ז פסק להחיר, ודימאכו להכריח עובדא דאבא יודן, התם שאני, דעכ"פ הזכירו אותו כולם בשם חמר זקן, דנראה היכודים דעל חמר אחד הוא שכונו כולם משא"כ צ"ד שכולם הזכירוהו בשם חמר סתם, אלא שמסיק דאחר ההצננות נראה דהא לא מגרע, דמלכד שצ"ד איבא למימר דמסתמא אותו חמר שהגיד שילא בן אצרהם עמו מעיר פ' איבא ייבו החמר שראו העדים שילא עם הר' משכ בן אצרהם הגעלם כיון שלא עברו רק ימים מועטים מעת שנשמע שמה הגעלם עד שהגיד הגוי, ולי"ח דילמא חמר אחר הוא שילא ונחלה עם בן אצרהם אחר, בר מן דין נראה דאין חשש בדבר, דהא באותו נידון עצמו של הרשד"ם חלקו עליו מציריו וכתירו, כמבואר בחש' הרשד"ם סי' מ"ד כ"ל, ובחש' הריב"ל ח"א סי' ז' [ובחש' הרד"ז ח"ז סי' כ"ז], ובמשפטי שמואל סי' פ' ובקו"ע להרא"ש דף כ'. [אלא שלא דנו על חשש זה להדיא].

זה הכרוג היה האיש שזא עם הערל, דילמא זה הכרוג היה מעלמא דאלל רותא שכחי הרוגים, וקשה מאוד לסמוך על מיתת הנאכד באין שום עד מעיד שנהרג היכודי הבא עם הגוי. ועי' לקמן אות כ"ה.

כג. אי בעינן ידיעה ברורה שלא יצא עוד יהודי אחר עם הגוי. כי בצדרי ריבוח סי' רע"א ושנ"ה דלא סגי בדידעי שהאיש הכוא יאל עם הגוי הכוא, אלא בדידעי נמי שלא יאל אחר עמו, לפי שהעפ"י שידענו שאיש פ' יאל עמו, אפשר שאיש אחר יאל ג"כ עמו ואנו לא ראינוהו [ועל אותו אחר הוא שאומר], וכ"נ בצירור מתוך דברי הרא"ש בתשובותיו כלל י"א [היינו לפי שיטתו דגם הרא"ש מלריך שראינוהו ויאל עם הגוי אלא דלא מלריך שיאמר איש שילא עמי מכאן, וכמו שביאר דבריו בסא"ר המובא לעיל אות ג'] ומשמעות לשון הרמב"ם כן. והביאו בפשיטות בדבר משכ [אמארינליון] ח"א סי' י"ג.

אולם במשאת משה ח"א סי' מ"ד השיג עליו וכי דבר זה לא נמא לא היה בצדרי הרמב"ם והרא"ש ולא באחד מהפוסקים הראשונים, דכיון שלא ראינו עוד אחד לא מחזקינן ריעותא, ומשמעות כלשון איש שהיה עמי מת הוא שלא הלך עמו רק אחד, דאלי"ב הי"ל אחד מהיכודים שהיה עמי מת. גם מדקדוק דברי הצי" בתשובה והריב"ל בתשובותיו והרא"ש ששון סי' י"ד נראה דלא הזכירו ידיעה בהלכות שלא יאל משם אלא הוא [אפי'] לדעת הרמב"ם וכ"ש לדעת הרא"ש.

כד. אם יציאת היהודי עם הגוי צריכה להתברר ע"י שני עדים דוקא, או אפי' ע"י עד אחד. כי בתשובה מהר"י פינאי שכתוקי חיים סי' י"ט דהרמב"ם דייק וכתב יאל גוי וישראל מעמנו, לאשמעין דצענין ידיעה ברורה ואמיתית שילא ישראל זה עם גוי זה, והרא"ש בתשובה [המובא לעיל אות ז'] פירש כשהיו עדים מעידים בדבר שזה הגוי יאל עם היכודי הזה, ונראה דהרמב"ם והרא"ש לא פלגי בזה דלשניהם ידיעה ברורה ואמיתית צענין שילא גוי זה עם ישראל זה, או שיש עדים, או שמוחזק ומפורסם וילוחס צעיר, ולאפקוי אומר ואומדן דעת, אלא דהרמב"ם אסב"ח לן בדידוע וברור לן שילא הגוי עם היכודי, והרא"ש אסב"ח לן בדאיכא עדים, ומלשון הרא"ש ש' וכו' עדים וצאו לפני צ"ד משמע דבא לאפקוי ע"א או גוי מסל"ת שהכשירו לעדות אשה, דשניא הא דצענין עדות ברורה, והוא ממ"ש בצבורות [מ"ז ז'] כי הקילו בסוף עדות בתחילת עדות לא הקילו, ופרש"י בסופה לאחר שכיוונו יפה הקילו להחזיקו אפי' בע"א וגוי ועד, אבל בתחילת דכיוונו ראיית המת לא הקילו להחזיקו אפי' בע"א וגוי מסל"ת, וס"ל להרא"ש דראיית המת לא דוקא אלא ה"כ כל עדות המלערך לברר מיתתו תחילת עדות מקרי, ולכן הלריך צ' עדים שיעידו צ"ד על ילידתו עם הגוי, עיי"ש שהלריך בזה וכי שזה הוא טעמו של מהר"מ אלשיך סי' קנ"א שכי' לעדות שפי' נכנס בספינה ושלא נכנס אחר, לא מהני לא גוי מסל"ת ולא ע"א ישראל, אלא דוקא שני עדים כשרים.

אולם בם' רוח חיים סי' י"ז ד"ע עור ג' הלריך לחלק עליו ולסחור כל ראיותיו, ובתוך דבריו כתב שלא ניתנו דברים אלו להאמר כ"ש ליכתב, ומה שהביא מרש"י בצבורות צענין לשון הביא, ד"ל רש"י אבל בתחילת עדות דכיוונו ראיית המת לא הקילו עד שיכירוהו יפה עכ"ל, וכונתו דמה שהחמירו בתחילת עדות היינו שיכירו אותו יפה באופן דליכא למיחש לצדדמי כו', ומ"ש שכתבנו כי מהר"מ אלשיך סי' קנ"א הנה הרב לא דיבר שם בעדות שנכנס בספינה דלריך צ' עדים דהא פשיטא ופשיטא דאפי' בע"א סגי, ואפי' גוי מסל"ת, אלא דהתם לא סגי לו בזה וצעי עדות שלא נכנס אחר בספינה זולתו, ועי"ז הוא דקאמר דלריך שיעידו

אוצר

ס"ק קל אות כו-כו

הפוסקים

שזה ראהו, ואז אפי' אמר לו סתם איש שילא עמי בלשון ידוע לא חיישינן, וזה הורה הרמב"ם באמרו ילא גוי וישראל מעמנו, דכיון שילאו מעמנו שניהם יחד הרי נודע לגוי מידענתו, וכשכאל ואמר איש שילא עמי בלשון ידוע חו ליכא למיחש למידי.

וב"ב בראש משביר סי' ע"ז בכוונת הרשד"ם, והוסיף שגם כונת הרש"ם בדברי הרשד"ם היא שאומר לאותו שראה כינאח [רק] איש שילא עמי מת וחו לא, ואין חמירין דכונתו לומר אותה שראיתם שילא עמי מת, [וב"ב מלשון הרש"ם שח"ז ש"י: אבל אם אמר סתם איש שילא עמי למי שלא ראה אותו כ"י חיישינן דילמא פטם אחרת ילא אחר עמו], ושכן נראה מדברי הפרמ"א ח"צ סי' כ"ב.

ובתשו' ב"י דיני מסל"ת סי' ז' אחר שהביא עובדה דגמרא ופירש דאחא לאשמעינן דלא חיישינן לשמא בלך זה ונתלוב אחר, כ"י ונ"ל שר"ך שיצונו מתוך דבריו שעל אותו פעם ועל אותו דרך הוא אומר, כגון שהוא מדבר עם הרוכלים שראו אותו מתלוב עם אותו יהודי או כיוצא בזה, שאל"כ יש לחוש שמא לעמים רחוקות הוא מדבר, כלומר בפעם אחרת או בדרך אחרת שנתלוב עמו יהודי אחר, וכי' בנכ"ב הגה"ע אות קל"ז שדעת הב"י כפירוש הרשד"ם בדברי הרמב"ם. [ועי' לקמן אות זה מהמטב יוסף ועבודת השם שלא פירשו כן דעת הב"י].

גם בתשו' מהר"ש הלוי סי' ג' כ"י שפ"ט פשט דברי הרמב"ם נראה דברי הרשד"ם לודקים, שהרי כ"י הרמב"ם ילא גוי וישראל מעמנו למקום אחר, ומדכ' "מעמנו" נראה דנודע הדבר חלינו ואנו מכירים לגוי וישראל שילאו מעמנו, וכן נראה לר"ך לבית, והביא דברי הב"י בתשובה ב"ל וכי' שהם דברים נכונים. וכן חשש לדעת הרמב"ם כפי פירוש הרשד"ם ב"ס חיי סי' נ"ד, וכי' דאין להביא ראיה מחשוי הרשד"ם סי' ע"ט ש"י להקל בידון שהעיד הגוי שהרגו לפי, ולאיס' אחר עמו, ואנו ידענו ששנים אלו ילאו בחבורה לאותו מקום [והוא כדעת הרש"ם דלא צעין כלל שיאמר איש שילא עמו], דהתם היו כמה סניפים אחרים להחיר, ואדרבא נראה בפירוש דס"ל כהרמב"ם.

אולם בקו"ט להרש"ם ד"ז עור ד' חלק על הרשד"ם וכי' שהפליג להחמיר בזה, דכשנאמר סתם איש שילא עמי מת חו ליכא לספק, דלא חיישינן דילמא חזר וזא לעיר וילא עם יהודי אחר ועל השני הוא שמעיד, וגם לפי דברי הרשד"ם ז"ל שדברי הרמב"ם אינם צדוקא במה דנקט איש שילא עמי דה"ה אם אמר איש שהלך עמי בלשון הגמ' ובכ"ב שדמדר עם אותו שפגע בו בדרך [וכמוצא ב"א אות י"ג, ובסוף אות זכ], וזה דחוק בלשון הרמב"ם, ומדברי הריב"ל נראה שסובר דעת הרמב"ם כדכחינוא, ומה שהלריך הרמב"ם בדין השני חיפוש הוא משום [דש"ס] לא ידענו שזה שאנו מצקים להחיר אשתו ילא עמו, והא דנקט אחד ילא עמנו ולא נקט סתם ילא מעיר פ', אורחא דמילתא נקט, דמהיכן יודע שילא מאותה העיר באותו זמן אם לא שילא עמו.

גם בסא"ר ד"ז עור ד' השיג כן על הרשד"ם, ומסיק דאין לנו בדברי הרמב"ם אלא כמו שתפסו להקט הרבנים דאפי' בלא דבר הגוי עם אותם שראוהו מתלוב סג', אלא דצעין שראוהו ילא עמו ושיאמר הגוי ישראל שילא עמי מכאן מת. ועי' גם ברא"ח סו"ס כ"י ש"י דיש לחוש לדעת הרמב"ם דצעין שיאמר איש שילא עמי מכאן ולא הזכיר לר"ך שיגיד להרואים יליאחו דוקא.

ובמטב יוסף ח"צ סי' ד' הקשה ג"כ על הרשד"ם דמדברי הרמב"ם לא משמע כפירוש, שא"כ היה לו לפרש דבריו, דאין דרך שום פוסק לקלר בדבר שיעקר הפסק תלוי בו, וממ"ש הב"י בתשובה סי' ז' אדרבא משמע דאין לר"ך שיעיד בפני הרואים דוקא, שהרי כ"י כגון שמדבר עם הרוכלים, וכיוצא בזה משמע מלשנו

אולם בקדושת יו"ט סי' ע' כ"י דאפי' לדעת הרש"ם [המיקל גם באומר איש שהיה עמי בדרך] צעין ודאי שיכירו העדים את הכותי שהוא עמו ואתו הכותי שהלך פ' הישראל עמו, ומסיים דזה פשוט וברור.

גם במשאת משה ח"א סי' מ"ד בגוי שאמר שהרג ליהודי על כי לפני זמן מסרו היהודי למושל לפי ששללו, וידענו כי פ' הנעלם הוא אשר נשלל לפני זמן בדרך ומלא את שוללו ומסרו לסרדיוט, כ"י דאפי' להרש"ם לא מהני בנ"ד, דדוקא כשהעדים יודעים ומכירים את הגוי שנתלוב עמו היהודי ואומרים עם זה נתלוב פ', בכ"ב ס"ל להרש"ם דלית לן למיתלי שזה נפרד ואחר נתלוב עמו, משא"כ בנ"ד נהי ידיעין כי הנעלם נשלל [פטעס] בדרך ומסר את השולל למושל, מיהו לא ידיעין כי זה הרוצח איכו ניהו [אותו] השולל שנמסר למושל, והא למכ זה דומה למי שראוהו עדים שנתלוב עם גוי פ' בדרך וזא במסל"ת ואמר ישראל שנתלוב עם גוי אחד מת, האם נחיר את אשתו בלי שדע על איזה גוי הנלוב עמו קאמר, בא ודאי בורכא, ודכותה בנ"ד.

שיטות ודעות אחרות בבאור מחלוקת הרמב"ם והרא"ש ולרינא.

כו. הסוברים דלהרמב"ם צריך הגוי להגיד דבריו לאלה שראוהו מתלוב עם היהודי, ואין חילוק בין שאומר שילא עמי או שהיה עמי בדרך, והחולקים עליהם. בחשוי הרשד"ם סי' רמ"ג אחר שהביא לשון הרמב"ם [שהוא בלשון השו"ע בסעי' זה], הביא דין השני ש"י הרמב"ם אח"י [והוא בשו"ע סעי' י"ט] אם אמר אחד ילא עמנו מעיר פ' ומת מחפשינן כו', וכי' דיש לראות מ"ש דהכא נקט מחפשינן וצדין הראשון כתב סתם משיאין כ"י ולא הלריך חיפוש, ומה שנראה לי ודאי בדדין הראשון דקאמר ילא גוי וישראל מעמנו כ"י היינו שלאותם שראו יליאח הגוי והישראל יחד אמר כן, שכן אמר איש "שילא" כלומר אותו שאותם ראייתם שילא, ובזה ודאי אין לר"ך חיפוש, אבל בדין שלמטב אמר אחד ילא עמנו שמדבר עם מי שלא ראה יליאחו, אעפ"י שידענו שפ' ילא עמכם מ"מ שמא פעם אחרת ילא אחר עמכם ועל האיש ההוא קאמר, לכן לר"ך חיפוש.

ובסי' מ"ד כ"י הרשד"ם דהרמב"ם סובר דמעשה דישראל וגוי שהוצא בגמ' היה שגוי זה והיהודי שהיה הולך עמו הכרוס והוא ג"כ כשהגיד מיתח היהודי היה מגיד לאיש או אנשים שראו אותם יחד בדרך או יולאים ממקום פ', ועי"כ אינו לר"ך להזכיר סימן אחר כי על איש רחוק ויזכר העיד, ואע"ג דבלישנא דגמרא זא מעשה דישראל וגוי שכלנו בדרך ובלשון הרמב"ם כתוב ילא גוי וישראל כ"י י"ל שהכל אחד, [דמאחר שמדבר עם אותם שראוהו מתלוב עם היהודי אין לחלק בין שאומר שילא עמי מכאן או שהלך עמי בדרך], אלא שהרמב"ם נקט האי לישנא אגב סופא דקאמר וכן אם ילאו כ"י. אמנם בשו"ע הרא"ש כתב שם הרשד"ם שאין לר"ך אלא שיאמר הגוי שנתלוב עמו יהודי ומת, לא למי שראם אלא [אפי'] לאנשים אחרים, ובאים עדים אח"כ לפני ב"ד ואומרים שפ' נתלוב עם זה הגוי.

ובתשו' הר"א זאבי שצדק אברהם סי' ד' הביא לשון הרש"ם בקו"ט ד"ז עור ד' ש"י דלשיטת הרשד"ם דעת הרמב"ם היינו דוקא כשמגיד הגוי הדברים לאותם שראו אותו ילא משם עם היהודי, וידע הגוי שראוהו ילא עמו, ועכשיו אומר להם "אותו שראיתם שילא עמי מת", וכי' דמלשון הרש"ם נראה שהצין דהרשד"ם תרתי מלריך לדעת הרמב"ם, שהגוי יודע עם מי שראוהו ילא עמו וגם שיאמר לו אותו שראית שילא עמי מכאן מת, ואינו כן, דהרשד"ם לא הלריך שיאמר "אותו שראית" רק שידע הגוי

אוצר

סיק קל אה כז-ל

הפוסקים

דברי הגוי היו עם אותם שראוהו יולא עם ישראל ואמר להם איש שיאל עמי כו' שר"ל אותו שראיתם שיאל עמי, בדרגה ב' שיאלת ישראל עם הגוי היתה צפירוס, שידע הגוי שהרבה ישראלים יודעים צינאותו ובחברתו עמו, ובה הגוי ואמר איש שיאל עמי ואינו מדבר עם אותם שראוהו יולא עמו, וכונת דבריו איש שיאל עמי איש שידוע לעולם, ב' שהגוי חושב שאין שום ידיעה כלל מצינאות ישראל עמו, ובה ואמר דעו לכם שאי יאל עמי ואנחנו חקרנו וידענו שפי יאל עמו, והשאלה הרשד"ם [בס"י רמ"ג] מחמיר עפי ולא מכשיר רק בדרגה ראשונה, ומדברי הריב"ל נראה שמיקל אף בדרגה ג', וכ"כ מדברי הרא"ש בחשוכה כלל י"א, אמנם צ"ע לז' אין מקום לומר שהריב"ל יקל דבר, לפי שמלשון הרמב"ם מוכח דלכא שם קל"ה ידיעה, שהרי כ' איש "שיאל" עמי ולא איש יאל עמי (*), [ועכ"ל דלכא מיקל לאל בדרגה ב'], ודכותי דהריב"ל מסתביר להקל, שאם כדברי הרשד"ם מה צ"ל הרמב"ם להודיענו. ודברי הרשד"ם עלמו בס"י מ"ד מורין לך, ויותר יש לסמוך על חשוכה זו דס"י מ"ד דבס"י רמ"ג. כי שדעתו לא היתה ללולא וספרי הפוסקים לא היו צידו, וחו' ראו לכוונת הריב"ל דלכא לשיטת הרא"ש, וצידו דידוע כי שאין להחיר אפי' להריב"ל לפי שדברי הגוי צ"ל סתומים ואין צ"ע הוכחה שידוע הגוי שיש מי שידוע צעיר שאלוהו ישראל נתלזה עמו.

ובפרט משה אהרן ח"א ס"י נ"ו כי גם צנידונו בגוי שאמר פי ופי שהיה עמו בדרך נהרגו, דכיון שהיה מפורסם צעיר שיאלו אלו השנים לצדס ולא המחירו לשיירא, ואח"כ נשמע בפרסום שנהרגו, ועדות העד היה צומן קרוב אל השמועה, ודאי שעלו היה מדבר, ואפי' לדברי הרשד"ם שדקדק מדברי הרמב"ם שצריך הגוי לדבר עם אותם שראו הצינאות, הרי זה עדות דומה לו.

בס'. כשהזכיר הגוי את היהודי שיצא עמו ב"הא" הידיעה. צעיר אשר ס"י י"א כי פעם אחד להחיר אפי' לדעת הרמב"ם לפי פירוש הרשד"ם, מאחר שצנידונו צ"ל דברי הגויים אל היהודי המעיד ב"הא" הידיעה, וא"כ נראה ויכר דעל שניהם הידועים שנתחברו לילך יחד משתעי ואזלי, והו"ל כמו שמדבר עם מי שידע שיאלו מן העיר יחד, וכדברי הפרמ"א ח"א ס"י נ"ו. גם ביוסף אברהם ס"י ד' אחר שהביא פירוש הרשד"ם בדעת הרמב"ם, כי דה"ה צנידונו כיון שאמר הגוי פי' וסופו החדש שהיו יורדים אלליו נהרגו, ולא אמר היו יורדים אלליו כו', משמע מזה שהעד הישראל היה מכיר אותם קודם לזה שהיו מתאכסנים אלל גוי זה ולכן נתן לו סימניהם, וזה דומה למ"ש הרשד"ם שמדבר לאנשים שראו אותם ביחד.

ל. כשהזכיר שמו (בלי ש"א וש"ע). צפרח מטה אהרן ח"א ס"י קכ"ה בגוי שאמר שפי שיאל עם פי' ופי' נהרגו שלשהם, ואת הראשון לא הזכיר רק בשמו בלי ש"א וש"ע, ולא נמלא עוד איש צעיר שנקרא בזה השם, כי דבא אפי' למע שפירש הרשד"ם דברי הרמב"ם ג"כ ל"ה לשמא נתלזה אחר, דהשאלה אלו לריכים לומר שפי מעיר זו נפרד מהם ואחר צ"ע כזה מעיר אחרת נכנס במקומו ונתלזה עמם זה חשש רחוק, כו', ובה דלכא לא קאמר הרשד"ם. וכ"כ בסא"ר ס"י ד'.

ובעבודת השם ס"י ח' צנידונו שאמר הגוי שיאל מן העיר עם צנו של אברהם, כי ד"ש בזה היתר אף לדעת הרשד"ם, דע"כ לא קאמר הרב אלא דוקא בשאל הזכיר שמו וש"א כלל, אלא סתם שיהודי אחד שיאל עמו מן העיר מה, משא"כ צניד שאמר שיאל

מלשנו זה דאין צריך אלא לידע על מי הוא מדבר [ר"ל שלא יהיה מקום לחוש שמדבר על אחד משכבד הימים] שיאמר דבר ברור כגון בדרך פי' או ביום פי', [וכפי שיטתו לקמן אות ל"ד], וכן מחש"י צ"י ס"י ח' משמע דאין צריך שיעיד בפני הרואים דוקא. ופי' לקמן אות ל"ד, מה שמסיק המטה יוסף לדינא.

ובעבודת השם ס"י ח' הביא מחלוקת הכנה"ג והמטה יוסף בדעת הב"י הרי"ל, וכי דלכא לפי דעת הכנה"ג ג"כ אין ראי' מחש"י הב"י הרי"ל דס"ל בדעת הרשד"ם [דלכא בלומר איש שיאל עמי מכאן צריך להגיד דבריו לראוי הצינאות], דהב"י לא מיירי אלא היכא שנתלזה עמו בדרך וכמעשה דלכא יודן לפי פשט הענין דאמר הגוי יהודי שהיה עמי בדרך מה, ולא קאי על דברי הרמב"ם, ולכך כתב דצריך שיעיד בפני הרואים, אבל היכא דאמר הגוי יהודי שיאל עמי מכאן אין צריך שיעיד בפני הרואים, והיינו מ"ש [הב"י] בחשוכה אחרת, ואף למע שהבין בעל כנה"ג בדעת הב"י בלחמה חשוכה דקאי בשיטת הרשד"ם, מ"מ אין להביא ראיה ממ"ש בלחמה חשוכה, דנשאר חשוכה נראה מדבריו להיפך, נמלא לפי"ז דבדעת הרשד"ם סברא יחידה היא, כ"ש דעיקר דיוקן וראיותו לפרש בדעת הרמב"ם כן היה משום דלכא קשה ממה שצדין השני הצריך חיפוש, וזו אינה ראיה ודיוק כלל, דהחילוק מבואר, דצדין ב' מיירי דאין עדות כלל שיאל היהודי עמו מלחמה העיר ולכך הצריך חיפוש (וכבר הקשו כן על הרשד"ם צ"ע ח"י נ"ד ופרמ"א ח"י ס"י כ"צ), ומה גם דכל זה ש"י הרשד"ם היינו לפי דעת הרמב"ם, אבל לדעת הרא"ש שחולק עם הרמב"ם צעיר הדן אין צריך שיעיד בפני מי שראה אותו וכמ"ש הרשד"ם עלמו בס"י מ"ד, וכבר כתב הריב"ל דעצדין כהרא"ש הלכה למעשה, ומסיק בעצודת השם צנידונו שהגיד הגוי שיאל עם היהודי מעיר פי' ומת בדרך ויש עדים שראו אותו יולא עם יהודי פי' דסגי עדות זו להחיר לפי"ד רובא דרבנותא הגם שלא הגיד הגוי דבריו בפני אותם שראו יליאחו.

[אמנם כשמגיד הגוי דבריו לאותם שראוהו מתלזה עם היהודי מבואר מדבריו דלכא סגי שיאמר איש שהלך עמי בדרך אפי' להרמב"ם, פי' לעיל בלחמה דבריו צ"ע שדחה דברי הכנה"ג על הב"י, וכ"כ מדברי הרא"ש צ"ע שהקשה בפשיטות על הרשד"ם דלפי דבריו צ"ל דדברי הרמב"ם צ"ע ש"י שיאל עם הם לאו דוקא, פי' לשנו לעיל, וכ"כ מדברי הסא"ר בקרי"ע דע"ז עור ד', ומדברי הפרמ"א ח"א ס"י נ"ו ושאר אחרונים המוצאים בסוף אות זה]. ובדעת הפ"ז [סקי"ח] נחלקו האחרונים. דכיון טוב סק"ע כי דלשון הע"ז נועה כהרשד"ם, אבל בפני משה סק"ע כי דדוקא לחילוף כי הע"ז דחיישין [ר"ל כשאומר איש שהלך עמי בדרך מה, דלכא יש לחוש שמא זה שראוהו אותו עמו נפרד ממנו ואחר נתלזה עמו], משום דשיירות מלויות [בדרך], ואיכא למיתלי דאיש זה מרובא דעלמא, משא"כ בלומר איש שיאל עמי מהיכא חיתי נחוש דשמא חזר הנכרי לעיר ויאל פעם אחרת עם איש אחר. [יש לעיין דמפשטות דברי הע"ז משמע שאין כאן כלל חידוש דין לענין להחיר ע"י איזה סימן אפי' בלומר איש שיאל עמי, ועיקר הכונת דגוי מסליח נאמן אף בכה"ג, וכמוצא לשנו לקמן סיק' קל"ה אות ח' ופירש דברי הרמב"ם "איש שיאל עמי מכאן" איש שידוע לבני העיר שיאל מכאן עמי, מה, והגוי אינו צ"ל לחדש דבר זה שיאל עמו רק המיחה שלו].

אופנים דמהני להמחמיריים אף כשאינו מדבר עם רואי היציאה

בח. כשיציאת הגוי עם היהודי היתה בפרסום. בגינת ורדים כלל ג' ס"י ע"י כי דלכא דרגות בדבר, אי' אם

(*) דבריו צ"ע שהרי הריב"ל פסק להדיא כהרא"ש, שכי"ב ואצ"י שידאה לבאורה מדברי הרמב"ם שחולק על הרא"ש, פ"ט הלכה כביתא ויכנסו לעיל אות פ"ה

אוצר

סיק קל אות ל—ג

הפוסקים

צידו, והדבר נרץ לימוד ותלוי ועומד עד שיסכימו בעלי הכורח. ובפרט משה אהרן ח"צ סי' כ"ב השיג עליו, וכי דאדנא איכא למודק מלשון הרמב"ם לשיטת הרשד"ם מדנקט האי דינא באופן שהגוי מדבר עם רואי היליאה דליכא שום חשש, משמע כל דאיכא למיחש איזה חששא חיישינן בין חשש דחזרה בין חשש דצנתי חזרה [ר"ל אפי' חשש שחזר בו ממחשבו שיהיה צדעתו צתחילה ללכת למקום זה, ונפרד ממנו והלך למקום אחר].

וביד אהרן הכה"מ אות ר"ע הביא דברי הכס חיי והפרמ"א כ"ל וכי שכדברי הכס חיי מצוה צמחה"ש ח"ג [והוא צמח"ת תורת חיים] סי' נ"ז, שכי' דנראה מפשט דברי הרמב"ם דכשחזר הגוי איש שילא עמי מת וידענו שפי' ילא עמו מאותה העיר דסגי לבחיר [אף כשאנו מדבר עם רואי היליאה] "וכי"ש אס סיים מקום הכליכה", ושכפי זה כי הרמ"ש שם [צנידיו] דכיון שאמרו שמת אותו היחודי שמסרו אותו ציד פי' להוליכו למקום פי', דיש לבחיר צלי פקפוק.

גם בראש משביר סי' ע"ז כי דאף שצ"ס חיי לא החליט הדברים עד שיסכימו בעלי הכורח וחזין להפרמ"א שדחה דבריו, מ"מ מלאנו להרמ"ש צמח"ג סי' נ"ז שנראה שמסכים עם סגרת הכס חיי, ואם היה רואה הפרמ"א זאת התשובה לא הוי פליג. והביא דבריו צידו דוד ח"צ סי' ז' והוסיף ד"ל ס"ס באופן זה, ספק אם הלכה כהרמ"ש דל"ת לנתלו אחרים, ואח"ל כהרמב"ם דילמא הלכה כהכס חיי כ"ל. וכן צ"ל הכסף ח"צ סי' כ"ב ליקף לסניף דברי הרמ"ש משביר כ"ל.

אולם בעבודת השם סי' ח' כי צנידיו דהיה נראה ללכת ידי סגרת הרשד"ם לפמ"ש הכס חיי בתשובה כי אלא שצמח"א דחה דברי הכס חיי כ"ל, ושם הביא מהיד אהרן כ"ל שר"ה להביא ראיה להכס חיי מתשו' הרמ"ש כ"ל, וכי דלפי דעתו אין כאן ראיה ולא דמיון הא להא. [נראה צונתו משום דצנידיו הרמ"ש הא אמר הגוי היחודי שנמסר ציד פי' מת, והרי יודעים הם מי הוא שמסרוהו ואין להסתפק בזה. ועי' לעיל באות הקודם בזהרה].

ובשער אשר סי' י"א צנידיו שנחזר פי' לשרת לצעל העגונה ללכת אתו למקום פי', ואמרו הגוים שפי' [המשרת] ועוד אחר עמו נהרגו, אחר שהביא לדברי הכס חיי והפרמ"א כ"ל, כי דצנידיו גם הפרמ"א יודה, משום דאם צאנו לחוש שזה נפרד ואחר נתחבר עם המשרת, לריכים אנו לומר שהיו כאן כי חזרות, חזא דלא נחלצה צנער המשרת או שהנער חזר בו מלשרתו, ועוד אחרת שחזר בו ג"כ מללכת לאותו מקום אשר היה צדעתו מקודם לילך לשם והלך למקום אחר, או שהלך מאותו מקום שהיה צדעתו לעמוד שם למקום אחר, ואיתרמי מילתא שנתלוה אחר עם הנער המשרת והוא שנהרג, כל כי האי ודאי לא חיישינן.

לג. הסובר דגם הרמב"ם לא חייש לשמא נפרד זה באמצע הדרך ואחר נתלוה, ולא החסיר אלא כשיש לחוש שנתלוה עוד אחר בדרך והראשון הגיע למחוז חפצו. צננת יחזקאל סי' נ"א אחר שפסק כהרמ"ש, כי עוד דגם הרמב"ם תרתי לא חייש שאחד הלך לדרכו ואחר נתלוה עמו, רק דחד חששא חיישינן דילמא עוד אחר נתלוה [צדק] וזה הוא שנהרג והראשון מי והלך למקום חפצו שהיה צדעתו ללכת כשכלך מכאן, וטעמ"ז כי ל"ד היתר גם להרמב"ם צנידיו שילא יחודי עם סחורה על רפסודות ממקום פי' לצא למקום פי', וצאו הרפסודות עם הסחורה ויחודי לא צא, ואח"כ מלא גוי ליחודי הרג ואמר שהוא מכירו שזה הוא היחודי שנכס על הרפסודות, דלא חיישינן שמא זה הלך וצא אחר במקומו משום דהוי חרי חשש. וכ"כ צמ"ג, והוסיף דדבר זה נראה צלי פקפוק.

מן העיר עם צנו של אברהם, הוי כאילו אומר שיחודי פי' ילא מן העיר, ושכילא צזה כתבו לחלק צמעיל שמואל סי' כ"ב ומנן שאלו סי' י"ג. ועיין לעיל אות י"ד דצמח"ג שמזכיר שמו י"א דמהני גם כשאומר שנתלוה עמו צדק אף להרמב"ם.

לא. בשחזכיר הגוי בדבריו זמן יציאתו. צחן עוז סק"ע כי דנראה דהרשד"ם נמי לא החמיר אלא כשלא הזכיר הגוי זמן יציאתו אצל כשהזכיר יום יציאתו וידענו שצאיתו יום ילא פי' עמו מכאן, אפי' הגוי אומר כן למי שלא ראה אותו וילא אין כאן בית מיהוש כלל. [וכן משמעות העל"א סק"ס"ה, הו"ד לקמן אות ל"ה, דכשמעיד על זמן ידוע אין לחוש אף להרשד"ם, אמנם מדברי המטה יוסף ח"צ סי' ד' המובאים שם ולעיל אות כ"ז, צמה שדחה פי' הרשד"ם מתשו' כ"ז, נראה דס"ל דהרשד"ם נוטריק שיאמר לאותם שראו היליאה אפי' צמח"ג כשהזכיר יום היליאה יעו"ש. ונראה דזה חלוי צבצנת דברי הרשד"ם משום איזה חשש הוא שהנריק שידבר עם רואי היליאה אס משום חשש דשמא על יציאה אחרת צזמן אחר הוא מדבר, או משום חשש דשמא כשילא מן העיר עם היחודי נפרד ממנו וחזר לעיר וילא עם יחודי אחר ועל השני הוא שאומר, דלחשש הראשון כשהזכיר צדבריו יום יציאתו שזכר אין לחוש, אמנם לחשש השני גם באופן זה יש לחוש, והנה בעל"א כ"ל מצוה להדיא דהחששא היא ליציאה אחרת, וכ"כ צמח"א אשר סי' י"א המובא לקמן ס"ק קל"צ אות צ', אמנם מדברי הרמ"ש המובאים לעיל אות כ"ז מצוה דחששא הרשד"ם היא שמא חזר הגוי וילא פעם שניה עם יחודי אחר, וכן כתב להדיא צס חיי המובא באות שאח"כ, וכנראה שזו היא גם דעת המטה יוסף כ"ל. ולפי"ז יולא שגם הדין, המובא באות שאח"כ, כשגילה היחודי דעתו שמתלוה עם הגוי עד למקום מסוים" חלוי צמחלות כ"ל, דאי נימא דחששא הרשד"ם היא שמא נפרד ממנו יחודי זה וחזר הגוי וילא עם יחודי אחר י"ל דצמח"ג שנתלוה אתו ללכת עד למקום מסוים אין לחוש לחששא כ"ל וכמו שמצוה צדברי הכס חיי שם, אצל אס החשש הוא שמא על יציאה אחרת מדבר מה מהני כשגילה היחודי דעתו שהולך עם הגוי למקום מסוים].

לב. כשגילה היהודי דעתו שמתלוה עם הגוי עד למקום מסוים. צס חיי סי' נ"ד כי ל"ד היתר צנידיו אף לפירוש הרשד"ם צדעת הרמב"ם, דלא מנריך שיאמר הגוי דבריו לרואי היליאה אלא דוקא כשלא גילה לנו היחודי להיכן היה חפצו ללכת עם הגוי, דאז יש לחוש שמא מעולם לא עלתה על לבו לילך יחד עם הגוי למקום אחד, ולא נתייחדו רק צעעת יציאה שילאו מן העיר, ואח"כ הלך לו אותו היחודי לדרכו למקום שהיה צמחשצתו לילך שם, ושם הוא עומד חי, ומח שאמר הגוי יחודי שהיה עמי מת היינו יחודי אחר שנתלוה אליו, [ואפי' כשאמר שילא עמי יש לחוש שמא אחר שנפרד ממנו זה חזר הגוי לעיר וילא עם יחודי אחר כמצוה צדבריו לקמן], אצל כשגילה היחודי דעתו ואמר שרצונו לילך עם הגוי למקום פי', ודאי לא חיישינן שחזר בו מדעתו אשר צתחילה ונתחרט לילך למקום אחר, דלחזרה לא חיישינן, ואפי' נימא דהרמב"ם איירי גם כשגילה צעעת שילא שהוא הולך למקום פי', כמו שנראה מדקדוק לשונו שכי' ילא גוי וישראל מעמנו למקום אחר, עכ"ז יראה דע"כ לא קאמר הרמב"ם אלא כשהמקום שאליו הוא הולך הוא מקום שאין אנו יכולים לידע ולהצחין אס צא לשם או לא, דאז חיישינן שמא אותו שילא מכאן הלך לשם ושם הוא חי וקיים, ושזכר חזר הגוי פה העירה וילא עם יחודי אחר ועל אותו הוא אומר שמת, אצל היכא שראינו שילא מכאן וידענו שלשם לא צא ודאי שעליו הוא שאומר הגוי שמת, ואחרי שהביא עוד ראיות דלא מנריך שידבר עם רואי היליאה אלא כשלא גילה דעתו להיכן היה רצונו ללכת, מסיק צסוף התשובה דמ"מ אין ולאו ורפיא

אוצר

סיק קל אות לג-לו

הפוסקים

ובבית שלמה [להר"ש חסון] סי' מ' כי לדעת הר"ש שלא הזכיר בגוי שיאל עמי מכאן אלא היה עמי פשיטא שצריך שיאמר שמת צדק זה, אלא שנחשפק שם לדעת הרמב"ם באומר שיאל עמי, הא דלא חיישין לשמאל ולא אחר עמו פעם אחרת אי הוי ג"כ משום שאומר שמת צדק זה, או דמאחר שאל להודיענו מי הוא האיש ההוא, אם איתא שיאל אחר עמו בפעם אחרת לא הודיענו כלום בסימן זה. [ויש לעיין דהא גם להר"ש איכא הוכחה ז', ואולי י"ל דכשאומר איש שהיה עמי צדק אין הוכחה כלל שאל לספר על מישהו רק שמספר עלם המעשה שמת איש אחד שהלך עמו צדק, אבל כשאומר איש שיאל עמי יש יותר הוכחה שאל להגיד גם מי הוא זה שמת]. ועיי' לקמן סי' קל"ב אות א'.

לה. הסובר דכשנתייחד עם העכו"ם בדרך סגי כשיאמר יהודי שהיה עמי בדרך, וכשנתלוצח עמו שלא ע"י יחוד בעינין שיאמר איש שיצא עמי מכאן. בתשו' צר לואי ח"ב סי' ע"ז כי להשוות דעת הרמב"ם והר"ש עפ"י מה דאיתא בע"ז ריש פרק אין מעמידן, לא תתייחד אשה עמהם מפני שחשודים על עריות, ולא יתייחד איש עמהם מפני שחשודים על שפיכות דמים, וכמו דלמרינן ביהודי אשה עם העכו"ם דאיתרע חזקה כשרות שלה, ע"י בסוגיא שם ובהוס', ה"כ ביהודי אדם ישראלי עם העכו"ם צדק איתרע חזקה חיים שלו, דהא שני דברים אלו כי הדדי שנויים במשנה ודין אחד להם, נמלא היכא שנתייחד ישראל עם העכו"ם ונתלוצח עמו צדק, אם אמר העכו"ם ישראל שהיה עמי צדק מת ואנן ידעינן מי שנתלוצח עמו, תלינן בודאי שמת אותו ישראל שראינו שנתלוצח עמו, אף אם לא אמר העכו"ם שיאל עמי מכאן, הואיל ואיתרע ח"ח שלו צמה שנתייחד עם העכו"ם, ולא חיישין דילמא נתלוצח עמו אחר ומת דלישראל אחר לא איתרע ח"ח שלו, וגם הואיל דהוי מילתא דלא שכיחא שיתייחד ישראל עם העכו"ם כמו שמלינו צעירובין דס"ב, למרינן שבודאי אותו ישראל שידענו שנתלוצח עמו מת ולא תלינן בזה, ומלשון הרמב"ם שכי' ישראל ועכו"ם שיאלו מעמנו למקום אחר משמע דמייירי שלא ע"י יחוד, שכן משמע לי דצרי הש"ס שם, והר"ש שכי' נתלוצח עמו צדק משמע ליה שהש"ס איירי ע"י יחוד, וכי עוד דאם יעלה על דעת א' להתעקש דזה, עכ"ז צני"ד שהעכו"ם היה מוחזק מכבד לרולא ונודע לנו ע"י עדים שישראל זה נתייחד עמו ציער, בודאי גם הרמב"ם מודה דלא צענין שיאמר ישראל שיאל עמי מכאן, דצני"ד ודאי איתרע חזקה חיים שלו, דלא גרע עכ"פ מעיר שכצורה כרכוס דנותנים עליו גם חומרי מחים ואיתרע ח"ח שלו, ולא חיישין לישראל אחר שנתלוצח עם העכו"ם ציער וישראל זה הלך לדרכו, דלישראל אחר לא איתרע ח"ח שלו. לו. הסובר לחלק בין שנדבר היהודי עם הגוי ללכת ביחד למקום מסוים דאז סגי גם כשאומר הגוי איש שהיה עמי, ובין שלא נדבר ביחד עם הגוי דאז בעינין שיאמר שיצא עמי מכאן. בצרכת יוסף סי' כ"ז כי שעי"כ כוונת הר"ש שיהודי נדבר עם הגוי לילך עמו עד לאיזה מקום, והגוי מספר שהיהודי שהלך עמו מת באמצע הדרך קודם שהגיעו לאותו מקום, ויש עדים שבעלה של זהא נתלוצח עמו, לכן מועיל דלא חיישין שמא היתה עליו רוח אחרת להפריד באמצע הדרך, ואירע מקרה שאחר הלך עם העכו"ם, דזה חשש רחוק, דאם נפרש דצרי הר"ש כפשוטו שאף שלא נדברו לילך לאיזה מקום רק שעדים ראו יהודי וגוי [הולכים צדק] ואח"כ מספר הגוי שהיהודי שנתלוצח עמו מה מועיל להחיות, ולא חיישין שמא הראשון הלך לדרכו וזהו אחר, קשה מאוד אמאי גבי שומשמי ציצמות קט"ו צ' חוששין שמא פינו, והמעייין בסוגיא שם יראה שאין לחלק בין איסורא לממונא, אלא ודאי זהו ההפך, דשם גבי שומשמי חוששין שמא החזיר

ובתשו' שצט"ס בני דוד סי' ז' הביא דברי הכנס"י לנידונו שאלו צ' יהודים צפנינה שהיו עוד אנשים אחרים ונטבעה הספינה, ואל גוי ואמר שכל הנפשות שהיו צפנינה ונתחכם צ' היהודים נטבעו ונקברו, דאין לחוש שאלו שנטבעו צפנינה הלכו להם ואלו אחרים, וכי' דהגם שאין דברי הכנס"י מוכרחים דמדברי הפוסקים משמע היפך דבריו, מ"מ לדעתו קאמינא דאין לחוש צני"ד, צפרע צהנערך שהיתה הכליכה צפנינה דהוי חשש רחוק מאוד, שיאלו אלה באמצע הדרך ואלו אחרים [כמבואר לעיל אות י"ט יעו"ש]. ועיי' לעיל אות כ"ג מה שהובא מהדברי ריבזות.

לה. הסוברים דלעולם צריכים הוכחה מדברי הגוי על איזו יציאה או הליכה הוא מדבר, ואז מהני אפי' כשאומר איש שהיה עמי בדרך. צעלי ארזים סקס"ה אחר שכי' כהנעטי נעמנים [לעיל אות ז'] דדין זה תלוי בזה דפסחים אי למרינן קבר שנאצל הוא קבר שנמלא, והביא דברי המ"מ פ"ב מה' חמץ שדעת הרמב"ם לפסוק כרזי, כי דהו דוקא כשהעיד הגוי על זמן ידוע דאין לספק ביציאה אחרת, אבל בשאל העיד על זמן ידוע אין לדמות לדין הני, דהתם אין הספק כי אם על שדה אחת משא"כ כאן שיש לספק על כמה יציאות, והרי זה דומה לצקעה שאנו יודעים שטומאה בתוכה ואין אנו יודעים אם רק בשדה אחת או גם בשאר שדות, דבזה ודאי לא מהני אם נמלא טומאה בשדה אחת, ועפ"י כי דאין אנו צריכים לומר דהרמב"ם והר"ש מחולקים, אלא דהר"ש מייירי שהנכרי אחר כן על זמן ידוע, וכיון שאנו יודעים שהיה פ' עמו צדק בזמן ההוא לא חיישין שמא נתלוצח עמו אחר, כדלמרינן התם לרבי דהו שנאצל זהו שנמלא, והרמב"ם מייירי שלא העיד על זמן ידוע, ולכן מליך שיאמר שיאל עמי מכאן וכדעת הרש"ם שאמר לאותם שראו היציאה, דאל"ה יש לחוש שמא כוננו על יציאה אחרת.

ובמס' יוסף ח"ב סי' ד' אחר שדחה פירוש הרש"ם דעת הרמב"ם, וביאר כונת הב"י בשו"ב צמ"ש כגון שמדבר עם הרוכלים דאין צריך אלא שיאמר דבר צדק כגון צדק פ' או ציום פ' [וכדלעיל אות כ"ז], כי דמאי דלא חייש הר"ש הוא ג"כ כשאנו מציינים מדברי הגוי על איזה דרך ועל איזה פעם הוא מדבר, דאז הוה חרי חששות, שמא באותו דרך או באותו יום שראינו את פ' מתלוצח עם זה הגוי נפרד ממנו אותו יהודי, ושמא צא אחר ונתלוצח עמו, וכל כי האי לא חיישין, אבל כשאין הוכחה בדברי הגוי על איזה דרך מדבר, אין לנו לצדוד מדעתנו לומר שהוא מדבר על אותו הדרך שראינו אותו מתלוצח עם היהודי, ובהא כ"ע מודו דחיישין שמדבר על דרך אחר, והתלמוד קילר בלשון דהכי דהגוי שאמר איש שהיה עמי צדק פירש דצרי באיזה דרך ובאיזה פעם, א"כ דהתם מייירי שראינו שיאל עם היהודי וכשחזר מדרכו צא ואמר איש שהיה עמי דאז ניכר מדבריו שעל אותו דרך ועל אותו פעם הוא אומר, והרמב"ם ג"כ לא פליג בזה, אלא דאי הוי נקיפ לישנא דתלמודא להשמיענו שאף באומר איש שהיה עמי מהני, היה צריך להאריך הרבה בלשון שצריך שיפרש דצרי באיזה דרך ובאיזה יום, או שידבר עם אותם שראוהו הולך עם היהודי, ומש"כ נקטיה להך דינא בלשון יאל גוי וישראל מעמנו ואל הגוי ואמר איש שיאל עמי, דכאומר יאל גוי וישראל מעמנו הרי הוא מוצן שיודעים באיזה עיר שישראל פ' יאל עם גוי פ' צדק פ', ואח"כ כשאמר ואל הגוי ואמר איש שיאל עמי מובן דר"ל דבאחרתו מדברו אחר איש שיאל עמי מת, א"כ ידוע הוא שעל אותו ישראל שראינו אותו שיאל בפעם הזאת הוא מעיד ולא על פעם אחרת, וכ"כ מלשון המ"מ שכי' דמקור דין הרמב"ם הוא מעשה דאבא ליידין ולא תפערר צענינו לשון הרמב"ם מלשון הגמ' משמע דס"ל דלאו כלום הוא.

ובא העכו"ם ואמר איש (פ) שיצא (נו) מכאן עמי מת משיאין את אשתו

אע"פ

פתחי תשובה

(פ) שיצא מכאן צמח. ענ"ט ח"ג לזעת הר"ן כ"ו. ועת"ג לעיל ס"ד פ"ק ס"ג גסס נ"ג סיון ח"ג. ועי' ער גנ"ט ח"ג לע"פ שחזרי הרמ"ם כ"ו עד וט"ז לא פסק כן ועי' גנ"ט ס"ה ס"ג שגרסה להשיב על חרצנה טענות של הע"ז. ועל חרצנה לו ישינו ומבואר שם דל"ן כוונת הר"ג להקל בזה גם בטחלתה שג"ג לשלול מחמתו אלא לענין דיעבד קאמר ומיירי שז"ן האי"ל קפ"ו גכ"ח לשלול וזנן האריך להקשות על הר"ג משעבדא דשומשי' ימותא לט"ו ומסיק דהר"ג חייבי שז"ן הנינים שאלו שאלו נקטו עמו בדרך ר"ל שנתלו שניהם לילך ולשנן לניסח בידה בחדרה אחת ע"מ שלא להפריד עד שיצונו לכאן וכן דייק לשון הר"ג ועל פי זה יש לומר דגם הרמ"ם וס"ע יודו גכ"ח גוונא דהם לא מיירי גכ"ג אלא שישראל וכותי' יצאו מעמנו ולא ידענו אם יצאו בידה ע"מ לשנן לניסח בידה ושלא להפריד וס"ה הנזכר שישראל יצא עמי מכאן ע"ג וכתב עוד שם גסס הכ"י גתצונה גדיני תכל"ת סיון ז' דגם כשקאמר הכותי' שישראל יצא עמי מכאן מת ח"ג נז"ק שיצונו מתוך דבריו אלו חזונו פסע ועל אותו דבר הוא לומר כגון שהיה חדר ע"ס הרוכל"ס שז"ו שז"ן תכלה תכלה עם אותו יהודי וכיוצא בזה שאם לא כן יש לומר שאל לעתים רחוקות כ"ו ר"ל

באר היטב

(נז) **מבוא ובר**. לדעת הר"ן שהוצא דבריו נסעיק י"ד בנהגה גם כן
נריך שיאמר קיסור דברים. ח"מ צ"ש ללא כצ"ח. ל"ד יהודי
שיא עמנו מת אלא אפי' נא גוי אחד ואמר יהודי שיא עם פלוני
מת משיאין את אשתו. תשובה צ"י ס' י"א מדיני גוי מסלית. אעפ"י
שמדברי הרמב"ם נראה דנעיקן שיאמר איש שיא עמי מחלן מת ואם
לא אמר איש מחלן אלא אמר איש שיא עמי מת אמרינן שמה אורו
יהודי שיא עמו מחלן הלך לדרכו ונתלוה עמו אדם אחד ומת מימי
הרא"ש וכמה רבנים כתבו ללא חיישינן שמה נתלוה אחר עמו בדרך
וכל אלו יודעין שיא עמו יהודי משיאין את אשתו עיין בנה"ג
בנהגת הטור סעיק קליו דף כ"ב ע"א. וט"ז לא פסק כן. ח"ן חילוק
בין כשאומר הגוי יהודי מעיר פלוני לאומר שיא מעיר פלוני *
משפטי שמואל ס' פ"א. אפי' לדברי הרא"ש נצחי ששאל לא חיישינן
דהיינו שהלך זה ונתלוה אחר. לא נחשש א' שהלך זה לצד חיישינן.
הרא"ש בתשובה ס' למ"ד ונ"ח:

י' על דברי בה"ט אלו עיי' באוצה"ט ט"ק ק"ל אות כ"א.

אזכר

ט"ק קל אות לו—ט"ק קלב אות ב הפוסקים

משום דקדוק לשון הגוי הוא, חלש דביעיגונא בקיטו שלא לילך אחר חששות להחמיר, כמ"ש הרא"ש בחשוכה. ועי' לעיל סי' ק"ל אות ל"ד מחשו' בית שלמה חבון סי' ח'.

ובראש משביר סי' ע"ו הציא לחשו' הצי"ה ה"ל ושהסכימו עמו מהר"ש הלוי בס"י ג', ופני משה ח"צ סי' ז' ח', ופרמ"א ח"א סי' נ"ו וח"צ סי' כ"ב, ושם הציא ראוה מלשון רבנו ירוחם גכ"ג ח"ג, [המוצא לקמן ריש סי' קל"ג] ומסיים צראש משציר למילתא דמתכר כוא.

ובבני אברהם סי' ז' דאף לשיטת הרא"ש [כמיקל אף בצאור
איש שביה עמי בדרך] אין לומר דעד כאן לא קאמר הרא"ש
דלי"ח שזכ נפרד ואחר נתלוב עמו חלא דוקא כשהמגיד הוא הבני
שנתלוב עמו, דאם איחא שבראשון נפרד ממנו ונתלוב עמו אחר לא
היה אומר הבני סתם יהודי שנתלוב עמי מאחר ששנים נתלבו עמו
ואינו מודיע בדבריו אם אומר על הראשון או על השני ומשום
לא חיישינן, אבל כשהבני המעיד הוא אחר אפשר דחיישינן שזכ
נפרד ונתלוב אחר והבני אינו יודע מהו, דזה אינו, דאם איחא לכה
חששא אין טעם זה שכתבנו כדאי להוילאנו מחשש זה [גם כשהמגיד
הוא הבני המתלוב], שברי הבני המסלי"ח מספר מה שאירע לו
בדרך שמת מי שנתלוב עמו ולפי דעתו אין לנו יודעים מה כלום
כפי פשט דברי הרא"ש וכדמוכח מדברי הרא"ש, וכיון שאין לנו
יודעים מי הוא אשר נתלוב אין טעם בספרו זה לומר לא היה
בראשון כי אם השני, וכצ"ח רחיה לזה מדברי הראנ"ח בס"י כ"ז.
וב"ב בצ"צ סי' מ"ז לפי שיטתו שפסק כהרא"ש, דמה לי אם
הבני אומר ישראל שביה הולך עמי מת דמכני אם לנו
יודעים מי היה הולך עמו, או אם מגיד ישראל שביה הולך עם
פ' מת ואנו יודעים מי היה מהלך עם פ', ולתרוויכו חדא טעמא
אית לכו דלי"ח לדילמא חזיל באי לעלמא ואינא אחרינא נתלוב
בהדיה. [ועי' ס"ק ק"ל אות ע"ו].

ב. וכשאמר מ' ופי שנתלוח עמו מרתו שניהם, כי נשער
אשר סי' י"א דכחא מכני אף לדעת הרמב"ם
לפי מה שפירש צו הרשד"ם [דכעיקר חלוי אס מוזר עם רואי
היולאח או ההליכה וכלעיל ס"ק ק"ל אות כ"ז], דנראה מוזרי
הרשד"ם צ"ח מ"ד ורמ"ג דלא חייב הרמב"ם לשמא הלך זה ונחלח
אחר, רק עיקר הכששא היא לשמא הלך פעם אחרת [ועל אותה
ההליכה הוא שמדבר], וזו היא גם דעת הב"י בשבועה, [המוצאה
לעיל צ"ח ס"ק ואות כ"ז], דכגס שכי דלי"א לשמא הלך זה ונחלח
אחר

לו בזמן שקבע לו, שמתחילה היה דעתו ע"ז להחזיר לו בזמן ההוא או כל זמן שיטערך, משא"כ בנידון הרא"ש לפי פירוש הג"ל, וכיוצא בזה כי במהר"ל [הו"ד בפי"ת סק"פ עיי"ש], דבנידון כזה י"ל דגם הרמב"ם והשו"ע מודים. ועי' לעיל אות י"ב אם כה"ג מהני גם להרשד"ם בדעת הרמב"ם, שמצריך שידבר הגוי עם רואי היצואה.

לו. ויש מי שכתב שהכל תלוי לפי הענין ופשטות לשון של העכו"ם, וכשאפשר לברר בפיו מחוייבים לברר. בערוה"ש סעיף קט"ז כי דבאמת אין כאן מחלוקת בין הרמז"ם והרא"ש, דבדואי בעינן שיכא מוכח מתוך דבריו שעל אותו איש נחביון, ודבר זה מובן לפי הענין וסידור דברי העכו"ם וכל שמלשונו משמע שעל אותו איש כונתו מתירין את אשתו אף שלא אמר בפירוש איש שילא עמי מכאן, ולא מדחקין לשונו של הכותי לומר שכונתו הייתה על איש אחר, ובלא זה אין מתירין, ופשיטא שבשים ציכולת לברר בהדיא שעל האיש הזה כונתו מחויבים לברר, אמנם כשאין ציכולת לברר כגון שהכותי הלך לו מתירין על פשט לשונו כשמבואר שעל אותו האיש הייתה כונתו, ואין חילוק בזה בין ישראל המעיד לכותי המסלית. [ועיי' לעיל אות י'].

קלא. ובא העכורים ואמר. ענה"ט סקניז מ"ט דלדמח דר"ן נריך
גם כאן קישור דברים, ועי' באולה"פ לעיל סעיף
י"ד ס"ק ק"כ אות י"א.

קלב. עמי. א. אמר איש שיצא או הלך עם פ' מת, אי הוי כאומר איש שיצא או הלך עמי. עצה"ט סקנ"ז
שכביח מחשבו צ"י דיני גוי מסלית סי' י"ח דלאו דוקא יחודי שינא
עמי מת, אלא אפי' אמר בגוי יחודי שינא עם פ' מת משיחין את
השמו.

וב' במסעה יוסף ח"ב סי' ד' דלין להקשות ולומר דלא דמי זכ
 לזה, דבאומר איש שיאל עמי מה אם באלו לחוש שמה על אחר
 הוא מדבר ובי' ויאלות הוו הוה לו לפרש דברו על איזה ויאלה מדבר,
 או אף אם נחוש שמה ביאלתו מן העיר נחלש עמו עוד יהודי
 אחר וזה כ"י הוא שמה הוה לו לפרש על איזה מהם מדבר,
 ומדמסם דבריו משמע שלא יאל עמו אלא אותו היהודי שאלו
 השומעים דבריו, אבל היכא שאחר הוא המדבר איכא למוחש שמה
 לאחר שיאל הגוי עם ראונו חזר ויאל עם שמעון וזה המגיד
 לא ראה כי אם ויאלתו עם שמעון לכן הוא מדבר בסתם ועל שמעון
 הוא מדבר, דכא ליתא, דמה שאלו מחירין באלש שיאל עמי לאלו

פתחי תשובה

קרוב הוא מספר אצל אם היה מספר נכמו שנה או יותר אחר שילא עמו וז"ל יש לחוש לכ"ע ועדיין ז"ע עכ"ל ועי' בק"א שם בשם הרמ"א ז"ל שגדלה מדעתו ג"כ דכיון שאמר פתח איש שילא עמי מסתמא על זמן היותר קרוב הוא מעיד ע"כ היטב :

ועיין בתשובת אל"ף פנים מאירות ח"ב סימן י"ח בעובדא שגא יהודי אחד לבית אופשיזא ושבע משני כותים נדברו זה עם זה שהיהודי אחד שהיה רגיל לילך עם איש יהודי זה איז נהרג גיווארין אום זונסט (שם מוזכר לשון הגבוהות עדות באריכות) והשיב להחיר אם איש יהודי זה מעיד שלא היה רגיל שום יהודי

אוצר

סיק קלב אות ב—ד

הפוסקים

שזה שהלך עמו מת אין לחוש שמה איש אחר נתלוה עמו וזה שילא עמו הלך ממנו, דלמה נימא שהלך מאתו בלי טעם כיון שדעתו הייתה לילך עמו למקום פ', אצל כה"ג דנ"ד נחוש שמה עוד אחר נתלוה עמכם בדרך זה, ובעלה של זו ערק כשצאו הרחמים עליו וזה שנתלוה נהרג, אך בדברי המ"צ מוזכר שלא חש לחששא זו שכתבתי, א"כ יש להחיר אף בנ"ד.

והרשד"ם בסי' ע"ט בגוי שאמר שראה לפי הרוב במקום פ' ויהודי אחר הרוב עמו, כי דמאחר שידענו ששני אלה ילאו בחברה לאותו מחוז, ושאין דרך ליהודי אחר לילך שם, גם אשת ה' מותרת ורחוק הוא לחוש שזה הלך ונתלוה עמו אחר. ועי' לעיל סי' ק"ל שנתלקו האחרונים בדברי רשד"ם אלו, דבסם חיי סי' נ"ד [המוצא שם באות כ"ז] כי דאין להביא ראיה מתשובה זו דס"ל כדעת הרא"ש להקל, דבעובדא זו היו סניפים אחרים להחיר, אצל צפרמ"א ח"ב סי' כ"ב [המוצא שם באות ע"י] כי שהרשד"ם נטה להקל מעטם הרא"ש רק שכתב עוד סניף שלא היו רגילים ללכת באותם מקומות כי אם אותם האנשים.

ובשער אשר סי' י"א הביא דברי הבס חיי וצפרמ"א הנ"ל, וכי דהמתבונן בדברי הרשד"ם יראה דעיקר יסוד הכיתר אשר בנה אינו אלא משום דאעיקרל ל"ה שנתרחק ממנו זה ונתלוה עמו אחר, וכמ"ש בתשו' שסו"ס יד אהרן סי' י"ב דכל אותם הטעמים שבי' הרשד"ם לא היו כי אם לרווחא דמילתא, והגם דממה שגא בדברי הרשד"ם קודם לזה מפורש יולא דתלה הדבר בחרי טעמי, ובפרט שסבוף דבריו מסיק כי בזהנרפות צ' הטעמים אשה זו מותרת, לא כתב כן אלא בנידונו שלא צא בדברי הגוי גם על היחודי האחר כי אם שמו, ולא היה היתר גם לאשת זה כ"א עפ"י מה שנודע שבאותו מקום לא היה הולך עוד יהודי אחר, והי"ל כמו חיפוש דשרינן גם בלי הזכרת השם, ושזו צחר הכי מפרש ואזיל דמאחר שיש לנו עדות גמורה [ע"י ההוכחה] מהראשון שפיר שרינן לעדות השני ג"כ עפ"י מה שידענו שילא בחצרת הראשון, ול"ה שנתרחק ממנו ונתלוה עמו אחר כו', אצל היכא דצא על האחד מפורש בצירור גמור, פשיטא ודאי דחו לא צעיקן אלא ידיעה אחת שהיו הולכים ביחד לאותו מקום, וכל כמה דידוע לן האי מילתא שזו ל"ה שנתרחק ממנו ונתלוה עמו אחר וכדברי הרא"ש. [ועי' לעיל אות צ' מה שכווצה מהשער אשר בסי' הנ"ל דיש מקום לומר דגם הרמז"ם יודה בזה].

ובתשובת הגר"א אבלי מוילנה שנעטע נעמנים סי' ה' צידון שנשצו ג' אנשים ואח"כ נמלאו [באותו מקום] ג' הרוגים שידענו שנהרגו ע"י השצאים, והא' הוכר שהוא מאותם השלשה, אחר שהביא דעת הרא"ש כי דכחא עדיק עפי, דבעלמא יש לחוש שזה האיש שנמלא פירש מרובא דעלמא ורובא עדיק מקורבא, משא"כ בנ"ד דהוי קציעות, כמו ציומא [פ"ד צ'] בפירשו מחלך לחלך דהוי קציעות במקום שנקצבו ביחד, א"כ אזלינן צחר קורבא שהאנשים שהיו שם הם היו ההרוגים ולא אחרים ממקום אחר כו', ויש לנו עמוד גדול לסמוך עליו רצנו הרא"ש, ואמרין כדאי לסמוך עליו אף שלא בשעת הדחק כ"ש בשע"ד לענין פגונה.

דכשהוא מדבר עם אותן אנשים שראו נתלוה עם אותו יהודי מסתמא כוונתו על אותו הדרך ועל אותו הפעם שראוהו הם כמ"ש הט"ז כאן והא' דהנריך הרמז"ם זה לומר שילא עמי מכלא ולא אמרין ג"כ דמסתמא על אותו יהודי שראוהו יונא עמו הוא מספר י"ל דמירי שאותן הרוכלים שספר הכותי לפניהם לא היו מכירים מי היה היהודי ואם הוא נצל האשה האת אלא שאחרים ראו להכותי שילא נפסעם ההוא עם נצל האשה האת, אולם מהר"ל ח"א סימן ב' כתב דאין לחוש כלל שמה על זמן אחר הוא מספר וז"ע למה אם לא שאלמר דמירי שספר הכותי זה סמוך לניחתו מן המקום ההוא דלא מסתמא על הדרך שזמון

אחר מ"מ כי דלריך שנצין מתוך דבריו דעל אותו פעם ועל אותו דרך הוא אומר, וא"כ בנ"ד דליכא למיחש כ"א לשמא נתלוה עמו אחר [דליתא אחרת לוכא למיחש שהרי אומר ששניהם נהרגו], ודאי דליח לה לכ"ע לפ"ד הרשד"ם, אמנם אכתי לא פלטינן מדעת הרמז"ם לפ"ד רצום מהפוסקים דחייש לנתלוה אחר כו', אך כיון דדעת הרמז"ם לא בריר לן ה"ל ס"ס להקל, דוילמא הלכה כהרא"ש דמסתמא ל"ה לשמא נתלוה אחר עמו, ואח"ל כהרמז"ם דילמא קושטא קאי כדעת האומרים דגם הרמז"ם לא חייש לשמא נתלוה אחר עמו, ומתהפך שפיר, וכמו שעד"ז עשה ס"ס צפרמ"א ח"ב סי' כ"ב [הו"ד לעיל סי' ק"ל אות ד].

ג. וכשאמר העד לשומע בהיותם בדרך כאן נהרג פ' וחברו, אי הוי כלאומר פ' ומי שנתלוה עמו בדרך, בכרם שלמה סי' ב' צעמפ"ע שאל העד הראשון צהיותם בדרך כאן נהרג יחזק קואונקא וחצרו וידענו מי הוא שילא עם יחזק באותו דרך, כי דאפי' הרא"ש דמיקל בחשש שמה הלך זה ונתלוה אחר יודה בנ"ד דליכא למיחש לדעת הרמז"ם, מאחר שלא אמר רק כאן הרגו לפי עם חצרו ולא אמר שהיה הולך עמו, דכא ודאי די לנו שנסמוך על נידון הרא"ש ממש, אצל כל שיואל מאותו נידון אפי' כחוט השערה אין ראוי להקל.

אבל בבאר מים חיים ח"א סי' ד' תמה עליו דמה הפרש יש בין אומר שהיה עמו בדרך מת לאומר הרגו לפי וחצרו, דבאומר וחצרו היינו ודאי שהיה עמו בדרך. גם צעמר אשר סי' י"א תמה על הכר"ש הנ"ל וכי דלא ידע טעמו, ושצפרוש איתמר להיפך בתשו' הרשד"ם סי' ע"ט ורצום דעימי' [הו"ד לקמן אות ד'], [ועי' בדרכי נועם סי' כ"ג וצפרמ"א ח"א סי' נ"ו שנשאלו ג"כ צידון זה עמלו וכתירו עפ"י סברת הרא"ש, ולא נתעוררו כלל לחלק כמו שחילק הכר"ש הנ"ל].

ד. נמצאו שני הרוגים בדרך והאחד הוכר אם יש להחיר גם אשת השני כשידענו מי הוא שנתלוה עם זה שהוכר, אף שאין מי שיגיד פ' ומי שנתלוה עמו נהרגו. צמ"ס סי' מ"ד צידון שנמלאו ששה יהודים הרוגים ואת האחד מהם הכירו שהוא פ' שילא עם חצרות אנשים ממקום פ', ויש עדים שידועים מי הם שילאו עם אותו פ', כי דמאחר שידוע לנו שפ' הוא אחד מהנהרגים, מעכשיו אנו יכולים לסמוך על ידו שגם אחר הנהרגים הם המה שנתלוו עמו וילאו מעיר פ', ול"ה שמה בדרך נתלוו יהודים אחרים עמו ואלו שילאו עמו פירשו ממנו, דלזה לא חיישינן כמ"ש הרא"ש. [עצמ"ט סקנ"ט שהביא דין זה מהצ"ש צס המ"צ בקיזור לשון קלח, ועפ"י סקפ"ד צס הביא מאיר שחמה על הצ"ש ועי' לקמן סי' קל"ה אות י"א יישוב לזה].

וכ' בתפארת צבי תק"ע סי' ה' דאף שלא העידו שנהרגו כולם רק שנמלאו הרוגים, לא חש המ"צ שהיה כאן מונח אחד מכבר, דאין לחוש שאף שצאו [כל אחד] ממקום אחר שנהרגו כולם במקום אחד, דהוא חשש רחוק. ועי' לקמן סי' קל"ה אות כ"ב. ובסי' ג' צידון כזה של המ"צ כי מתחילה דלצו נוקפו להחיר משום דלא דמי לנידון הרא"ש, דודאי אם עדים מעידים

פתחי תשובה

מרכזי סוף יצמות כו' ואף שהרמב"ם כתב יאל ישראל וכותי מעמנו כו' והוא שיאמר קברתיו וכתב הרשב"ה שראוי להחמיר כדבריו מ"מ הלא כתב הר"ן וד"מ דדוקא כשאין מכירו חלל אם מכירו לא נענין קברתיו נכותי מסל"ת והכי רהיטא סוגיא דג"ס ובג"ד נראה שיהיה מכירו כיון שאמר איש יהודי שהיה רגיל לילך עם זה אי"כ אף הרמב"ם מודה דל"ז לומר קברתיו ע"כ נראה להחמיר אשת פלוני ונלמד שסבכיו ג' נעלי הוראה המפורשים עכ"ל ע"ש :

אוצר

סי"ק קלב אות ד—

הפוסקים

חללו, ודאי אף הוא הלך עמו, ומה גם שנמלא חגורתו וסידור ופתקאות בחוך הסידור אי"כ ודאי היה שם זה האיש. ועיי"ש בס"י ב' שהאריך בנפשו זה.

ובמאמר מרדכי סי' פ"ה צידון שילאו שני אנשים ביתר ואח"כ נמלאו ב' הרוגים והא' הוכר ובהשני היה רק סימן אמנעי, כי דאין לחוש כלל שמא נתלוה עמו עוד אחר וזה הלך לו ואחרו אחר הוא שנהרג והיה לו ג"כ סי' אמנעי כזה, דהוי כמו נפילה דיתיד דאין חוששין כלל ואף הרמב"ם מודה בזה.

ובביתר בהנהגה ח"א סי' י"ז צידון שנמלאו ד' הרוגים ושלשה מהם הוכרו והד' לא הוכר, רק שהאשה אמרה סימנים מובהקים בצגדיו, כי דבג"ד גם הרמב"ם יודה, דהא נמלאו סימנים מובהקים בצגדיו רק דחיישין לשאלה והכא [אם נבא לחוש שזה הלך ואחר נתלוה] מוכרח לומר שהשאל צגדיו לאחר ואחרו אחר הלך ג"כ עם שלשת האנשים, והוי שאלה דיתיד ול"ה בכה"ג.

ובקדושת יו"ט סי' ט' צידון נוסע ועגלון שנאצדו ואח"כ נמלאו שני הרוגים, והנוסע הוכר צטוב והעגלון לא הוכר רק בצגדיו והעגלה והסוסים, כי דאפי' לדעת הרמב"ם אם צאלו לחוש דהאי אציל ואחר הוא שנתלוה עם זה להיות לו לעגלון, לריכים אנו לומר ג"כ או שזה העגלון הראשון מנר להעגלון השני את הסוסים והעגלה או שהשאלים לו, או שהיו להעגלון השני סוסים כאלו ועגלה כזו, וכן בצגדיו נלערך לומר כן, וכולי האי ודאי לא חיישין, וגם יש ללרף לזה סי' הגוף שהיה איש ציוני וקנו אדום, ואף שסימנים אלו הם ודאי סימנים גרועים מ"מ יש לנו ללרף כל הסימנים הללו לענין זה דלא נחוש לחששא רחוקה כזו, ויש לסמוך ולהחמיר גם אשת העגלון.

ז. ואם יש להתיר לשיטת המקילים כשנמצאו הרגים והוכר האחד, גם כשהחיתתה היתה ע"י שריפה או מביעה, במטעמי יחזק סי' ו' צידון שהתפוצץ הכית ונפל על ארבעת האנשים שנכנסו לשם ואח"כ נמלאו ארבע גופות והאחד מהם הוכר, ור"ל הרב השואל לדמות כא מילתא לנידון המצ"ה הג"ל, דכיון שהוכר אחד מן הברוגים יש להקל גם בשאר הברוגים שנתלו עמו, והוא כי דיש לפקפק על זה, דהא ה"מ הקשה על הרא"ש מהך דגברא חרוכה וכן מהך עובדא דב' ח"ח דלא אמרינן בזה הן בן שנאצדו כאן וכן בן שנמלאו, ולקיים דברי הרא"ש וחש"י מ"צ נראה לומר בסברתם דודאי אין זו סברה לומר דזה שידענו שנתלוה עמו בדרך נחרט וערק לעלמא אם לא שידעין צו איזה סיבה המציאה אותו להתחרט, משא"כ שם שנעצו יש לחוש שמא האיל עצמו צמחא"ס ע"י שצף למקום רחוק, וכן מי שהיה ברעש האש ערק להליל עצמו מן האש והלך לעלמא ואיש אחר נחרך, וגם יש לחוש דאולי איתילוד ב' מומא וערק לעלמא [כדלמך צנח גבי גברא חרוכה], אי"כ אין ראיה להקל בנ"ד.

אבל באגודת אזור סי' ע"ז צידון שנמלאו ג' נעצעים ושנים מהם הוכרו וידעו מי הוא השלישי שנתלוה עמם בדרך, אחר שחשש שמא זה השלישי שנמלא צמים נעצב שם מכבר צאלו מקום, וזה שנתלוה עם השנים נפרד מהם על כרחו צסוצת העצובה ועלה ונילל, כי דלפי דעת חש"י המ"צ יש להתיר גם בזה, שהרי המ"צ לא חש לומר אולי אחד מן הברוגים היה מונח מכבר ואיש אחר הוא

אחר לילך עמו לכפר זה אלא נעלה של אשה זו איתתא שריא לעלמא דאף שלא הקדים הכותי דברים אחרים מקודם מ"מ הוי מסל"ת כמו שהעיד הב"י שכל נתי דינים שהיו בנלוניק כו' (עמ"ש לעיל סי"ד ס"ק ס"ג) ואף שלא אחר שראה שמת מ"מ כיון שאמר שידוע שהוא נהרג הוי מסל"ת שמת כמו שהביא הב"י כו' ואף שלא הוכר שמו מ"מ כיון דידוע להיהודי הג"ל שלא היה רגיל שום יהודי אחר לילך עמו רק נעלה של זה איתתא שריא כמו שהביא בהגהת

אולם מהדברי ריבות סי' רע"ב הביא בשער אשר סי' י"א הג"ל דפליג על הרשב"ם [סי' ע"ט] ולא ראה להתיר צאלו נידון. וכי השער אשר בסברתו והדברי ריבות מחלק דע"כ לא שרינן אלא דוקא אם אמר המגיד אותו שהיה הולך או מתלוה עם פ' מת, דמסתמא לא חיישין שנחרטק ממנו ונתלוה עמו אחר, אבל היכא שרק אחר שראה לפי הרוב ויהודי אחר הרוב עמו, איכא למיחש דילמא איתרמי שעבר אחר דרך שם באקראי בעלמא ולא נתלוה עמו ואחרו הוא שהרגו, וזה שנתלוה עמו כשראה כן ערק ואציל לעלמא.

וב"ב בבבנה"ג הגה"ע אות רנ"ח וציד אהרן ח"א הגה"ע אות שצ"י. דהדברי ריבות חולק על דין זה. ועיי' עוד ציד אהרן שם שהביא מהדבר משה [אמריאליו] ח"א סי' ז' ומהדרכי נועם סי' י"ב שהתירו צידונם לאשת האחד ולאשת הב' שנמלא הרוב עמו לא התירו אף שהיה ידוע מי הוא שנתלוה עם הראשון. ועיי' בשער אשר סי' י"א הג"ל מה שחילק צין הגידונים.

ובבשמים ראש סי' קל"ז צאלה שהלך עם צנו מהעיר, ואחר עצור י' ימים מהליכתו נמלאו שני הרוגים והנער הוכר, ונשאל אם מחזיקים מזה על זה, וכי לא מלאתי לאומדנא זו ראי' ופקל נמלא שנפחדו, האצ לקח לו דרך לצדו והבן נעפל עם איש אחר והכרגו. ובאגודת אזור סי' ע"ז אות מ"ג אחרי שהסביר דין המ"צ דכיון שנמלאו במקום אחד יש לנו לחלוק שנהרגו צפעס אחת, דל"כ היכי איתרמי גבי הדדי שנהרג זה במקום שזה נהרג, וכמבואר סברה זו ציו"ד סי' קכ"ט סעי' י"ט לענין כלי יין נסך, כי דזהו מה שגראה [להסביר] צדעת המשאח צנימין, אבל אין זה מוכרח, דאולי לא מהני זה כי אם ציו"ג דסגי צסימן ציוני כדאיתא ציו"ד שם סעי' י"ז, משא"כ גבי עגונה דצעינן סי' מוצק לא סמכין על סברה זו דלא איתרמי דנפלו גבי אהדדי, דאולי אינו אלא כסי' המקום לצד שאינו אלא סימן ציוני.

ח. ואם יש להקל באיסור דרבנן להמחמירים הג"ל, צם' רוח חיים סי' י"ז [דט"ו טור ד'] כי דנראה דאף הדברי ריבות לא החמיר אלא כשהאשה צחזקת אי"א קיימא, אבל היכא דפקע ממנה איסור חורה ולית צב אלא איסור דרבנן אציל ומודה דלא חיישין לחששות רחוקות, וכזאת י"ל צדעת הדרכי נועם סי' י"ב, וכן נראה שהיא דעת הרא"ה צם' כ"ז וצם' ע"ז. ועיי' עוד מהרורח חיים לעיל סי' ק"ל אות ח' ומתנגעני נעמנים אות ז'.

ו. ובדאיכא הוכחות, הנה באגודת אזור הג"ל צאלה ד' אחר שכי דאין דברי המ"צ מוכרחים, כי דצנידונו שהוליו ג' נעצעים מהמים ושנים מהם הוכרו חוקף לעליותם והג' אף שהוכר רק לאחר דאשתהי, מ"מ יש לצדד להיתר, דאין לחוש שהשלישי שהלך איתם נפרד מהם ואיש אחר הוא שנעצב ונמלא צאלו מקום אלא אלו שני האנשים ונשחנו פניו לדמות פ"ש של זה דהוי כמו נפילה דיתיד.

ובתפארת צבי סי' ג' צידון שנמלאו שני הרוגים והכירו את האחד שהוא משרתו של צעל העגונה שהולך סוסיו, כי דזהא אף הרמב"ם מודה דאין לחוש שזה הלך למקום אחר ואחר נתלוה עם המשרת, כיון שהסוסים היו של צעל האשה והכירו הסוס אלא הרמחנים, למח נחוש שהוא הלך מהמשרת והניח סוסו וסחורתו

באר הגולה

ה'רמז"ס פ"ג מה"ג
וכת"ש ס"ה דפניאל ליה
להרמז"ס דשליה התם
שהזכירו בשמו וכ"כ הרמ"א דנהגה.

אע"פ שאין העכרים יודע אותו האיש [ע] ויש אומרים • שצריך שיאמר קברתי :

הגה

ביאור חגר"א
[ע] וי"א כו'. מדכפל
ושליש בכ"א וקברתי
דוקא קאמר והני עובדי

הני"ל פירשו כל המפרשים לדעת הרמב"ם כיון שצדקו ל"ק בדפני וא"צ
לומר וקברתי וכחש"ו בהג"ה וטעם וקברתי משום שלא יאמר בדפני כחש"ש קיד"ב וי"ש ל"ד כו' :

אוצר ס"ק קלב אות ז—ס"ק קלד אות ב הפוסקים

שמו, אבל היכא דמזכיר שמו חו ליכא למיחש דילמא נפרד ממנו
אותו האיש ונתחבר עמו אחר ששמו כך, דכל כי האי לא איתרמי.
[וכמבואר לעיל ס"ק ק"ל אות י"ד].

ובקו"ע להרח"ש דף כ' עור"א הביא לדברי רבנו ירוחם, ואחרי שר"ה
מתחילה לומר דס"ל כהרמז"ם וכחש"א"ר הג"ל, כי צדק
דבריו והנכון דמאי דנקט רבנו ירוחם חיו לפי לאו דדוקא נקט,
דכ"ה חס אמר איש שהיה הולך עמי. גם צדק חיו סי' נ"ד אחרי
האריכות צוה, מסיק צדק דבריו דבריו רבנו ירוחם שמזכיר הגוי
פ' לאו דוקא, ושלדעתו דעת הרמ"ש.

קלד. וי"א שצריך שיאמר קברתי. א. זו היא דעת הרמז"ם
שס. וכי המ"מ שלמד כן מהכני ג' עובדי דסוף
יצמות קכ"ב ח' שצדק נזכר שאמר קברתי או קברתי, וסובר
הרמז"ם שדוקא הוא. והראשונים הקשו עליו מהני עובדי דני
חיואי וחסא הנזכרים שם שלא הוזכר בהם קברתי, ולתקן דבריו
נאמרו דבריו הפוסקים כמה חילוקים, פ"י צאה"ע סקני"ת, ויצוה
צפרעות לפניהם.

ב. אם הצריך הרמב"ם בבל עכו"ם מסל"ת שיאמר קברתי.
כי המ"מ צפ"ג מה"ג ח' כ"ה דמדבריו הרש"א צחידושו
מתוך מה שדחה דעת הרמז"ם מעובדי דחיואי וחסא נראה שסובר
דעת הרמז"ם שהוא מנריך בכל עכו"ם מסל"ת שיאמר קברתי
[דלא כשאר הפוסקים דלהלן שחילקו דעתו]. וכ"כ הרד"ך צ"ח
י"ז חדר ח' דלהרש"א שהקשה על דברי הרמז"ם מהני עובדי שלא
הוזכר בהם קברתי והניחם בקושיא, לדעתו אין חילוק בין הזכיר
שמו ללא הזכיר שצדק סובר הרמז"ם דל"ל קברתי.
ובתשו' ב"י דיני מסל"ת סי' ז' כי שכן נראה דעת רבנו ירוחם
[נכ"ג ח"ג] שכלל כל המעשים וסיים דבריו שצדק
ל"ל קברתי.

גם בזמן אחרן להר"א הלוי סי' ק"ג כי דהרמז"ם מנריך בכל גוי
שיאמר קברתי, ומה שלא הזכיר צדק י"א קברתי צמסל"ת,
משום דהתם אינו מפרש הרמז"ם חלל דרך מסל"ת דגוי איך הוא
וכי"ל יקרא אינו מתכוין להעיד, אבל אה"ג דאינו נאמן עד
שיאמר קברתי.

וב' בתשו' ב"י דיני מסל"ת סי' ז' דאף לפי שיעור זו דעת הרמז"ם
יש לתקן הא דעובדי דני חיואי ופרשא זריח לא הוזכר קברתי
משום דהתם לא נחית בגמ' לומר כל הדברים שצריך שיאמר הגוי,
חלל לחלק בין מתכוין להעיד ולהתיר לבין מסל"ת, אבל אה"ג דמיירי
שאמר קברתי.

ובמעם הדבר כי הר"א ששון סי' י"ד דהרש"א סובר דעת
הרמז"ם דמה שצריך קברתי הוא משום דחיישין דמשקר
בכונה, וכשלא אמר קברתי אינו ירא לומר מת, שאפי' כשיצא היום
או למחר חי יאמר שאמר דדמי, אבל כשאומר קברתי אין לו שום
התנלות. וכי צדק אפרים סי' ל"ז דלפ"ז דוקא צמסל"ת שמשפר
לישראל, משא"כ כשהעכו"ם סיפר לעכו"ם אחר לפ"ת והישראל
האזין לדבריהם, נראה דאין לחוש כלל שמה יש לו איזה כונה ומשקר,
ואף קברתי אינו לריק. אבל בזמן אחרן סי' ק"ג הג"ל כי הטעם
דכל שאינו אומר קברתי יש לחוש שאומר דדמי דלא יהיב דעתיה.
אולם הראנ"ח סי' פ"ה כי דאין לחוש לדברי הסוברים דהרמז"ם
מנריך בכל עכו"ם מסל"ת קברתי, שסברה זו נדחית לגמרי
מגדולי

הוא, ואי מהרש"ונים נפרד או שצדק צעפת בהריגה ונילל. [חלל
שעל פלס דברי המ"ב כי דאינם מוכרחים וכדלעיל אות ד']. ועי'
לקמן ס"ק קל"ח אות כ"ו וכ"ה.

ח. ובמה יחיו ההרוגים סמוכים זה לזה כדי שנאמר שהם הם
שהיו צדק ונהרגו, כי צתפארת צדי חק"ע סי' ה' דנראה
מדברי המ"ב דזה חלוי כל שנמלא סמוכים בדרך שאם נהרגו יחד
מלוי שיהיו כ"כ סמוכים צהשליכס מנגד, הוי סימן שהם הם היו
צדק ונהרגו. ועי' לקמן ס"ק קל"ח אות כ"ז.

ובביתר כהונה ח"א סי' י"ז [הני"ל צאות ו'] שצדקו נמלא הרביעי
שלא הוכר ציער רחוק מהג' שהוכרו, כי דלכאורה היה מקום
לפקפק דלא דמי נ"ד לנידון המ"ב, דשם נמלא כל ההרוגים צדק
משו"כ סמך על הרמ"ש, אבל צ"ג שנמלא ההרוג הרביעי ציער רחוק
מהשלשה יש לחוש שאותו שנמלא ציער לא הלך משולם עם האנשים
הניכרים, אבל זה אינו, דכיון שאמר הגוי שארבעה האנשים הלכו
צדק והנער שבהם צדק לחוך היער ורדף אחריו הרולח ונהרגו, ואין
הא ידעין מי הוא הצדק שהלך עם ההרוגים, הוי כהביא דהמ"ב
שסמך על הרמ"ש. [ועי' לקמן ס"ק קל"ח אות כ"ב מצדק"ג דין
נמלא מן ה"ד]. ובסי' ל"ד שם צדקו שני אנשים שהלכו בדרך ונאבדו,
ואח"כ הוילאו הגוים צאותו דרך הרוג ח' מהמים וקצרוהו, ואחר
כמה ימים הוילאו הרוג שני צאותו מקום צפני יחודים והכירוהו
שכח אחד מהשנים, כי דאפי' לפי המ"ב צתשובה דכשהוכר אחד חולין
שצדק לא נפרד ממנו ונהרג עמו זה אינו מספיק כי אם צמלא
שניהם הרוגים סמוכים זה לזה, אבל כשהוילאו את האחד כמה
ימים מקודם מתוך המים ואח"כ את זה שהוכר, אין הכרח שנהרגו
צדק, ואולי הראשון היה מכבר חוך המים ולא נהרג צדק עם זה
שהוכר.

אולם באגודת אזור סי' ע"ז כי לדמות נידון יודי לנידון המ"ב
אף שצדקו לא הוילאו את הנעצעים צעם אחת, רק מקודם
הוילאו את זה שלא הוכר צהכרה גמורה רק לאחר דאשתחי ואחר
כמה ימים הוילאו את השנים שהוכרו צהכרה גמורה, מאחר שכולם
נמלאו במקום אחד, ועי' לקמן ס"ק קל"ח אות כ"א וכ"ה.

קלג. אעפ"י שאין העכרים יודע אותו האיש. הרש"ד"ם צסי'
מ"ד הביא לשון רבנו ירוחם נכ"ג ח"ג דין ז', היה
אומר חיו לפי שהיה הולך עמי בדרך או שהיה הולך עם פ' או שנחפס
צקולר פ' ומה בדרך וקברתי או וקברתי משאין על פיו, וכי דמתוך
לשונו משמע שצריך שהגוי ידע ויכיר איש זה, וכמה הפליא להחמיר.
גם בפרמ"א ח"א סי' י"ו כי דאפי' שדבריו רבנו ירוחם משמע
דס"ל דלריך הגוי להכיר לאותו איש שהיה הולך עמו או שילא
עמו מן העיר, ושיזכירוהו צסם, נראה שאין לחוש לדבריו שהוא מן
המחמירים, וצדקו יודיע כי שגם רבנו ירוחם יודה, כיון שהדבר
היה מפורסם צעיר מי הוא שילא עם פ', אעפ"י שלא הזכירו צסם
שפיר דמי.

ובסא"ר צקו"ע דף כ' עור ד' כי דאף רבנו ירוחם ס"ל כהרמז"ם
[דאין לריך שהגוי יכיר את היחודי וזכירוהו צשמו רק
שיאמר איש שילא עמי מכלא], ובה דמנריך שיזכיר שמו, הוא
משום דמיירי שרואהו רק מתלוה עמו בדרך והגוי אמר שהיה הולך
עמי, אך כיון שהזכיר את שמו חו לא לריך, וצדקו שגם הרמז"ם
מודק צהא, ולא לריך כל אותם התנאים חלל לפי שלא הזכיר

אוצר

סיק קלד מות ב

הפוסקים

ה. ומה נקרא מכירו, בזמן אהרן סי' ע"ג כ' דהאי מכירו הוא לא כענין יודע ומכיר אותו מה מולדתו ומשפחתו, אלא [דסגין] שמכיר ויודע מלאכתו, [ר"ל שמכירו ויודעו ממלאכתו], כדאיתא בתש"י הרמב"ם [הבואה צ"י, ולקמן אות כ"ד] דהיה אחת דשרי הרמב"ם בעדות גויה בלא קצרתיו אעפ"י שלא ידעו שמו אלא שאמרה שהייתי מכירתו שהיה מודעתו ועושה מלאכתו. [ועי' לקמן אות כ"ד מאהלי יעקב סי' י"ג ש' דלהסוברים דמכירו לא צעין קצרתיו א"ש היה חשובה מהרמב"ם שלא הלריך שם קצרתיו שהרי הגויה המעידה היתה מכירתו כמו שאמרה שהיה עושה מלאכתה וכן צ"ל כ"ה מרבי' אשכנזי דלכ"י הלריך הריי סאגיש לחלק חילוק אחר לתוך תש"י הרמב"ם משום דלא שאני לו בין מכירו לשאינו מכירו, דמדבריו אלה מוכח דלפי חילוק הר"ן נוחא תש"י הרמב"ם, והיינו כדעת הזקן אהרן הכ"ל. ועיין עוד בסוף אות ע' מ"ש בשם המשאח משה].

ואולם בעז"נ סק"ז כ' דמכירו ש' הר"ן היינו מכירו לגמרי, אבל אם היה עושה מלאכתו ולא ידע שמו מוכח דלא היה מכירו ו"ל קצרתיו, ותמה על אותם הפוסקים שכתבו דלפי חילוק הר"ן נוחא תש"י הרמב"ם הכ"ל.

ו. ואי סגי בשחבירו רק מהחילוק עמו בדרך זו, הנה נש"ח פני משה ח"א סי' פ"ד הביא בשם מהר"א ברורו שהקשה לדעת הר"ן למה הלריך הרמב"ם קצרתיו באיש שהיה הולך עמו בדרך ומת, ולמה לא תוסיף הכרתו בכל הדרך שכלך עמו, וכי דאין ספק דהכרת הדרך מהני, נפרט אם בדרך רחוקה כלך עמו ודאי שבהמשך זמן הדרך הכירו היטב, אלא שהר"ן חשש דילמא אעפ"י שיצא עמו מכלן לדרך נפרד ממנו תומ"י והלך לו בדרך אחרת, שכן דרך הולכי דרכים לפעמים נפרדים זה מזה במקום פרשת דרכים ואחר זמן חוזרים ונפגשים באיזה מלון אורחים, ע"כ בכלל חששת הר"ן דילמא לא הספיק להם המשך הדרך להיות להכיר היטב זא"ז, ולהוליא מחשש זה כ' הר"ן לריך שגדע צניורו שהיה מכירו היטב, ואכ"כ שאם בדברי הגוי בא מפורש שלא נפרדו איש מאת רעבו בכל הדרך שיעור מהלך כדי להכיר זא"ז ואח"כ מלאו מת, דכ"ה נאמן אף בלי קצרתיו דכל כי האי מכירו מקרי, ולא צעין הכרה ומקדמת דנא.

גם בתש"י הרמ"א סי' ק"א אחרי שהביא החילוק דמכירו, כ' דלפי"ז היה נראה דנ"ד לא צעין קצרתיו אף לדעת הרמב"ם, שהרי נראה שהכותים היו מכירים את האיש, שהרי יא' עממם ממקום פ' עד מקום פ' שהוא רחוק יותר ממאה פרסאות ונתחבר ונתלה עממם בדרך, ובדאי ידעו והכירו אותו.

וב"כ בתש"י מהר"ר יעקב פיסק שצ"ח החדשות סי' ע"ו דמלשון הר"ן ש' כל שהגוי מכירו אין ל"ל אלא מה בלד, משמע שהחליט לומר שכל שהגוי מכירו ר"ל הן עכשיו הן מקודם, וזאת כשמתפקצו לאחר מיתה ואינו מכירו אלא מתוך סימניו. וכ"כ במכתם לדוד סי' א' דאילו היה ידוע שהכירו בדרך זה היה די לנו, דאין לומר שלריך שיכירו מקודם דאין לזה טעם, וגם מוכרח לומר כן, דא"כ נחת דבריו לשעורין דמי יודע כמה זמן לפני מיתתו לריך שיכירו. ועי' במהר"א ששון סי' י"ד שגם דבריו נועין כן.

ובאביר יעקב סי' ח' דף ס"ה ע"א הביא מהפ"מ הכ"ל דאפי' כשהכרה היתה בדרך מהני, וכי דלפי"ז צניורו שהיה עמו יום ויליל ודאי דהכירו, דאלת"כ אין לדבר סוף, דעד כמה לריך לילך עמו כדי שיכירו, אלא נראה דשיעור מהלך יום אחד שכלך עמו וגם צלילה ששכב עמו במקום אחד, בודאי צ"ה סגי להכרה. ואולם בשו"ת מהרי"ט צהלון סי' ל"ז כ' דלדעת הר"ן צעין שיכירו קודם הכתחצות שנתחבר עתה עמו, דא"כ אע"כ דהשתא מקרי מכירו לא מהני, והוכיח כן מעבודת דפונדקית, דהא בפונדקית

מגדולי הראשונים והאחרונים. [שכולם חילקו בדברי הרמב"ם בחילוקים שונים כמוצא צחותיות בצחות. ועי' לקמן סי' קל"ו שכל האחרונים נשתמשו בחילוקים שנאמרו בדברי הרמב"ם ולא השו' לדעת הרשב"א, ואף הזקן אהרן בעלמא השתמש בחילוק המ"מ צ"ה ע"ג. ועי' עוד לקמן אות י' ד"ה ועי' צ"ח].

ג. חילוק הר"ן דכשהעבד"ם הוא מכירו של הישראל לא מצריך הרמב"ם קצרתיו. הר"ן בחשבה סי' ג', הביא דצ"י צ"ה, כי דעתו של הרמב"ם, שאין ספק שכל שהעבד"ם מכירו אין לריך שיאמר אלא מת בלד, והיינו עובדי דבי חיואי ובי חסא כ' אכל כשאינו מכירו [אז] הוא שסובר הרמב"ם דלא סגי עד דאמר קצרתיו, מפני שהמעשים שצ"ה צג"ה כיוצא בזה בכלם יש בכם וקצרתיו, ועממא דמילתא שיותר אדם בקי צמי שהוא מכירו מצמי שאינו מכירו, הלכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"כ דלא אמר קצרתיו, ולא חיישין דאמר צדדמי, אבל כשאינו מכירו חיישין דאמר צדדמי, לפי שאין הדברים צרורים צמי שאינו מכירו עד דאמר קצרתיו. וחילוק זה אליצא דהרמב"ם כתבו גם המאורי בחידושו ומהר"י בכתביו סי' רכ"ג.

וב' בפרה משה אהרן ח"צ סי' כ"א דעם שיש פירושים אחרים בדברי הרמב"ם מ"מ אפשר דחילוק זה לא פליגי [לענין דינא], אלא שלפי דבריהם לא כיוון הרמב"ם לזה. ובחשבה מהר"ש עזיאל שצ"ח הרש"ד"ם סי' קס"ה הביא חילוק הר"ן, וכי שדכריו דברי נדיקים, והחילוק שחילק הוא בטוב טעם ודעת.

ד. ובביאור סברת הר"ן. כ' במהר"ל סק"ג דמי שאינו מכירו אינו נותן דעתו עליו לדעת אם הוא חי עדיין או מת, ויש לחוש שמא ראהו גוסס או מגויד ונדמה לו שמת לפי שלא חשש עליו לראות היטב, אבל צמי שמכירו מסתמא הוא שובה וממחין לראות היטב, ונתן דעתו עליו לדעת אם הוא חי עדיין או מת, ואינו אומר אחר הנדמה. וכ"כ לצ"ח דעת הר"ן צצ"י משה ח"א סי' י"ז, ובאצ"י נדק [פאנעט] סי' י"ג, ובערכו"ש סעי' קנ"ה. וכעין זה כ' צ"ש"ש פט"ז דיצמות סי' כ"א.

ומהרהר"ש בקו"ע דף כ' טור ד' כ' דמכירו לשעבר מכיר צשינוי לורחו ומצחין היטב אם הוא חי או מת, דכשמת משתנה לורחו מכשהוא חי, אבל כשאינו מכירו אפשר דמכודד החולי אינו פולח פה וסבור שהוא מת ולא מת. וכ"כ לפרש דברי הר"ן במהר"א ששון סי' י"ד, ובצ"ח חוט המשולש בתש"י מהגר"ר אליעזר ילחם סי' צ' במוקף, והוסוף דלפי טעם זה יש סברה לומר דכשהמעיד הוא רופא ודאי לא יעשה צין עילוף למיתה.

ומהרי"ט צהלון סי' כ"ד כ' צניאור חילוק הר"ן, דהא דצעין קצרתיו הוא מחשש שמא אחר מת ונדמה לו דהעברה בעלמא שהוא אותו פ' שיצא עמו, וכשאומר קצרתיו בודאי מחמת שנתעסק עמו ברבה דקדק צו וראה שהוא אותו האיש שנתחבר עמו, וזה דוקא כשאינו מכירו, אבל כשמכירו אעפ"י שאינו אומר קצרתיו לא חיישין שהוא אחר ואומר צדדמי, דכיון שמכירו בעצ"ע סגי. וכ"כ במהרי"ט ח"א סי' י"ג.

ובפרה משה אהרן ח"צ סי' כ"א כ' צניאור חילוק הר"ן משום דאיכא תרי חששי, הא' לריך שגדע על מי צא להעיד הגוי, הב' שצודאי מת ולא נשאר חי, וכשאומר קצרתיו נסתלקו שתי החששות, שידענו ודאי שמת מאחר שקצרו, וגם ודאי נסתכל צו היטב וידע מי הוא קודם שנתעסק בקבורתו, ולפיכך כשהוא מכירו וצקי צו וצנורתו כל שאומר מת הרי נתאמתו אלנו שני הדברים אף שלא נתעסק בקבורתו, הא' שזה האיש ולא נתחלף בזה, הב' שצודאי מת ולא נשאר צו חיות כלל, דכיון שהיה מכירו מקודם וצקי צו צנורתו מכיר צמיתתו משום דז"ו אנוכי משונה בדרך כל המיתים.

אוצר

סיק קלד אות ו

הפוסקים

או אחות במקום פ' או שהיה עושה מלאכה [אלול] וכו' ואלו נזכר, ח"ג במזכיר שמו שאין העכו"ם יודעים שמות היהודים מעולם אם לא שמכירו, אבל בניד שאלו שאלו משרת עאמאל דמיאט שאין דבר זה מיוחד בו כי ישנם שמה כמה משרתים, ונוסף על זה כי הלך העאמאל לבקש את המשרת עם שלוחי המלכות שבביל ממון המלך שהיו בידו, ח"כ גם מי שלא ראהו מעולם שמע שנהרג משרת פ' שהביא עמו המעות.

אולם בשו"ת רב"צ אשכנזי סי' ל' כי באותו נידון עלמו דממה שאלו הגוי היהודי שהיה משרת עאמאל דמיאט, מוכח שהיה מכירו, דאין לך לומר דילמא שמע כן מהמחפשים אחריו, דח"כ חף אני לומר דילמא לא ראה הרוב כלל, ולפי ששמע שהיו מחפשים אחריו דבר מלכו שראה הרוב, ומעתה בעלת עדות מסל"ת, דאין לך אדם שנעלם שלא ירדו קרוביו לחפש אחריו, ח"ו דאין לחוש לזה כלל, ואע"ג דיש לו כמה משרתים לעאמאל דמיאט אין זה מגרע, דהא לשיטת המ"מ סגי בהזכרת השם לומר ח"כ דאיכא כמה ראובן בעולם, והביא משרת הרד"ז הנ"ל, וכי דה"ג בניד מה שמזכיר שהיה משרת פ' הוא במקום אחותו דהתם.

ובשו"ת להר"מ אשכנזי שבסו"ס גבורת אנושים סי' ע' יאל לחדש דאפשר לומר דלכא"פ דוקא ודאי אינו מכירו בעיניו, אבל מן הסתם י"ל שהיה מכירו, דכל כמה דמלין להשוות דעת הרמב"ם לשאר הפוסקים עצדין. [אמנם מכל הפוסקים הנ"ל שהלכינו עכ"פ אינו הוכחה שהיה מכירו, לא משמע כן].

פ. ובשאלו הגוי המכירו שהוא רק שמע שנהרג, בע"ז סק"ז כי דחילוק זה של הר"ן הוא דוקא כשיזכר מתוך דברי הגוי שהוא ראה את היהודי בשמח או נהרג ויהיה שם בשעת מיתתו, או שלא היה שם אלא שראהו מת על הארץ והכירו, אבל אם הגוי המכיר לא העיד אלא שאותו ישראל שהיה מכירו ואחרי ידעתי שהרגוהו, כיון שאפשר ידיעתו היתה ששמע מפי אחר פשיטא דל"ל קצרתיו, משום דהמעיד הראשון שנהרג לא ידענו שהיה מכירו של הנהרג, וזהו שחמה הב"י על תשובת הרמב"ם [המובאה באות כ"ד] איך החיר בלא קצרתיו, דאע"ג דהגוי היה מכירו של היהודי הנהרג מ"מ הוא לא אמר שראהו אותו מת אלא שידע שמת, ואפשר דשמע מפי אחר. וכ"כ בשו"ת שבסוף ספר בני יעקב סי' ז' ובשו"ת שבסוף סי' בני דוד תשו' ג'. וכן דדי השב סי' ג' כי שלא אמרו דאיכא דמכירים אותו לא צ"י למימר קצרתיו אלא איכא שהוא עלמו ראה בהריגה.

אולם במשאל משה ח"א סי' ל"ח כי דאין לחלק בזה, אלא כל שאמר הגוי נהרג איש פ' במסל"ת אין להכריח אחריו לומר איך ראה וכו' וזממ ותלין דבצירור קאמר, וכמ"ס התה"ד בבבביו סי' קס"א דכיון שאמר הגוי שהוא הרוב צפה מלא חו לא דייקין אצתרי איך ידע, אלא אמרין ששמע בבירור מהורגיו או מאותם שהיו עם הורגיו, ותמך על הב"י שהביא חירון הרי"א סאגיש לתרן את תשובת הרמב"ם בזה שלא הלך שם קצרתיו דמשמע דאין ליישב בלתי חילוק זה, והלא לפי דעת הר"ן שהביא דבריו שם יש מקום ליישב דכיון שהכירוהו חו לא חיישינן לבדדמי. [ועי' לקמן אות מ"ד דבמעיד מפי אחר י"א דח"ל בכלל לקצרתיו].

י. חילוק המגיד משנה דבמזכיר שמו לא מצריך הרמב"ם קצרתיו. המ"מ בפ"ג מה"ג הכ"ה חירן דברי הרמב"ם דאף הוא אינו מרירך בכל עכו"ם מסל"ת שיאמר מת וקצרתיו [דלא כמ"ס הרשב"א דלפיל באות ט' דעתו] וכמבואר בדברי הרמב"ם עלמו למעלה [בה"ל י"א] שכי היה העכו"ם מסל"ת ואמר אוי לפלוגי שמת בו, ולא הזכיר שם קצורה, ומה שהלך כן קצרתיו לפי שאין העכו"ם מכיר שם היהודי אלא אומר איש יהודי שהיה עמי בו, ומאחר שכלל הזכרת השם די, הלכינו שיאמר דבר ברור ממיחה

הפוגדקית מכירתו היתה שהרי בל הוא וחבריו אלה וחלח והניחוהו בפוגדק ובחירתם אמרו לה איך חברנו ואמרנו מת וקצרתיו, הרי שהיה בביתו והיתה מכירתו בו ואפ"כ נזכר שם קצרתיו, אלא משום דאע"ג דהכירוהו הפוגדקית באותם הימים כיון שלא היתה ההכרה מקודם לא מהני.

ובזכרנו לחיים ח"א ערך עגונה אות ב' בחשו' מהר"ר בן ליון בגננשח כי בשם אביו, דכי קאמר מהר"ר לכהן דלשיטת הר"ן צעין הכרה מקודם, וכן הרא"ח ודעמי' דנקטי בלשונם הכי, היינו לאפוקי מהבוא דאיש פ' שילא עמי דהלך הרמב"ם קצרתיו חף דמסתמא ההולכים בדרך מכירים זא"ז, וזה דוקא כשאומר איש שילא עמי לבד ולא בל צפיו שום דבור מהכרה ודאית, אבל אם מתוך דברי הגוי מורה שהוא מכירו ודאי חף שהכרתו היא מחמת חזרתו עמו עד עתה סגי.

ז. ובשהידיעה שהיה מכירו לא ידעין אלא ממה שהגוי עצמו אמר כן, כי בסא"ר תשובה ב' דמדברי מהר"א ומהר"ש ששון מבואר דאפי' כה"ג לא צעין קצרתיו. וב"ל סי' נ"ט כי להחיר בנידונו בלי קצרתיו משום שאמר הגוי שהיה מכירו ואע"ג שאמר זה ע"י שאלה שאלוהו ח"כ. אבל בסא"ר הנ"ל חלק ע"ז וכי דצעין שנדע חן שהיה מכירו ולא סגי באמירת הגוי שהיה מכירו, ושכ"כ מהר"ר לכהן בסי' ל"ז. וכ"כ בשו"ת בני משה סי' י"ז והר"ד לקמן אות כ"ה.

ח. אמנם אם דברי הגוי וענינם מורים ומזכירים מצד עצמם שהיה מכירו, בזה מלינו להפוסקים באופנים שונים שכתבו דמהני. הרד"ז צ"ח סי' ר"א כי בנידונו דכיון שאמר הגוי אותו שהולך למקום פ' ויולא ממקום פ' ויש לו אחות במקום פ' ודאי שהיה מכירו. ובגננשח שאלו סי' ח' כי בנידונו דכיון שאמר שזה הנהרג היה חתנו של פ' ח"כ בודאי הכירו מחיים. ובבית דוד נהר"ד ח"א סי' ד' כי בנידונו דמוכח שהיה מכירם מדשלת הודעה לאציו של אחד מהנהרגים שיבא ויעלם.

ובשו"ת פנ"י ח"א סי' ח' כי בנידונו דמעדותו של הגוי נראה שהיה מכירו מדקאמר אותו יהודי שהיה ממקום פ' מדיע שהוא ממקום פ' [ודאי] הכירו, ויש להוכיח סברה זו מתה"ד בפסקיו סי' רכ"ג. וכ"כ צ"ח סי' נ"ג בנידון שאמר הגוי יהודי שלכם מאנשי עיר פ' נהרג דזה נקרא מכירו, דמנא ידע שהוא מעיר פ' אלא שמכירתו. וכ"כ בתשובה מצעל ראש משביר שכתב רב ח"ב סי' ד' ובבית דוד להר"ד ח"א סי' ט', ומכתב שלמה סי' י"ג.

ובמשפט צדק ח"א סי' ס"ג כי בנידונו דמאחר שהנהרג והגויים המעידים היו מעיר אחת קטנה, ודאי שהיו מכירים אותו בדרך אנשי העיר שמכירים זא"ז. וכ"כ במכתב לדוד סי' א'. ובמכתב שלמה סי' ל' כי דמזה שדברה הגוי בלשון ידוע ודאי שניכר מתוך דבריה שהכירה את הנהרג. וכ"כ בראש משביר ח"א סי' ג' דכיון שדיבר כמדבר על הידוע ודאי שהיה מכירו, וכן דדי השב סי' ג' כי בנידונו שנראה מדברי הגוי שהיה מכירו מדקאמר שהרגו את שלמה משמע דעל שלמה היו דעו ומכירו הוא מדבר. ובעולת שמואל סי' כ' כתב שיש להחיר בנידונו עפ"י חילוק הר"ן לפי שהתוהג המעיד אמר שחזר אחר הנהרג כדי ליטול ממנו ארבעים כסף והלך ומלאו הרוב דודאי בדקו יפה וככירו שהוא פ' הברוג כדי שלא לילך לבקשו.

ובאחרי יעקב סי' י"ג בנידון שאמר המסל"ת היהודי שהיה משרת עאמאל דמיאט [משרתו של הממונה על המכס מעיר דמיאט] ושהביא עמו המעות מדמיאט נהרג, כי דאין לומר דממה שאמר העכו"ם משרת עאמאל דמיאט שהביא עמו המעות נראה שמכירו, דהא ליתא, דלא חשיב היכר אלא כשאומר דבר המיוחד באיש ושלא יהיה מפורסם לכל העולם, כגון אם אמר שיש לו אח

הפוסקים

ס"ק קלד אות יא

אוצר

הוא מכירו, והכי דייק לשון הרמב"ם שכי' אעפ"י שאין הגוי יודע אותו האיש והוא שיאמר קברתיו, משמע שהדבר תלוי בזיודעו ומכירו. והחזיקו בדבריו בסי' ע"ג ס"ק ל"ז, ובענין ס"ק ס"ז. וכ"כ בסי' חוט המשולש בשו"ת הגר"ר אליעזר יתחק ס"י ז', דבכר אסיקו האחרונים שסברת החילוק דמכיר שמו הוא משום דנראה שמכירו. וכ"כ בערכ"ש סעי' קנ"ה.

אך גם לפי סברת זו דהמ"מ מכה סברת הר"ן הוא דאחי, נחלקו האחרונים אי שניהם אמרו דבר אחד לענין דינא או שיש נפ"מ ביניהם.

בסא"ר תשובה ז' אחר שהביא דברי המ"מ הריב"ש והר"ן, כי דכל שלושת הפוסקים הללו מסכימים לדעה אחת שכל שהגוי היה מכירו לא צ"י שיאמר קברתיו, וזה יבחן בחד משני פנים, או שאנו יודעים בצירור שהיהודי ההוא היה ממכירי הגוי, או שאין לנו יודעים כן אלא שהגוי הזכיר בשמו, דכל כי האי סתמא דמילתא השם שהיה מכירו מדבקי בשמו. וכ"כ ב"ל ס"י נ"ע דלאו בהזכרת השם תליא מילתא אלא במכירו ואין מכירו תליא מילתא, והא דכתבו הר"ן והריב"ש והמ"מ לחלק בין שהזכירו בשמו או לא הזכירו, היינו משום דסתמא דמילתא כשמזכירו בשמו הוא מכירו וכשאין מזכירו בשמו אין מכירו, אלא היכא שאנו יודעים שהיה מכירו אעפ"י שלא הזכירו בשמו אינו ל"ל קברתיו. גם במכתם לדוד ס"י א' האריך להוכיח דהב"מ והר"ן לא פליגי ושניהם דבר אחד אמרו, ושכן נראה גם מדברי הראש"ח ס"י כ"ז וסי' ס"ה. וכ"כ במרכ"ל ס"ק ס"ג שדברי הר"ן והמ"מ אחד הם. וכן משמעות חש"י מהר"מ אלשקר ס"י ס"ז וק"י, והרש"ד ס"י ע"ט, והאלי יעקב ס"י י"ג, ופרמ"א ח"ב ס"י כ"א וקע"ג. ועיין בסי' פני משה ס"ק ס"א שהוכיח דגם דעת הב"י והרמ"א דליכא פלוגתא כלל בין המ"מ והר"ן, ושכן משמע ביש"ש יצמות פט"ז ס"י כ"א. ועיין במהרי"ט להלן ס"י כ"ד ול"ז, ומהרש"ך ח"א ס"י ז'. אמנם בשו"ת פני משה ח"ב ס"י כ"ז הביא מהב"י בתשובה ס"י ה' דמזכירו בשמו שכי' המ"מ גרע ממכירו שכי' הר"ן, משום דמכירו דקאמר הר"ן הוא שמכירו ומיודעו מקדם, משא"כ בהזכרת השם דהמ"מ. וכי' שכן היא גם דעתו הוא, והמ"מ יודע להר"ן במכירו, אלא הר"ן לא יודע להמ"מ במכירו בשמו, דהר"ן נימוקו עמו שכי' בטעמא דמילתא דיותר אדם צקי במכירו, ובמכירו בשמו ליחא להאי טעמא, כיון דאינו מכירו מקודם אינו צקי בו ואינו מכיר דרמזותיו להכיר בו אם חי הוא או מת כיון דלא הוי גייסי אהדי צחיים, אלא המ"מ אית ליה דמזכירו בשמו כגון הדיא דמאן איכא כי חיואי סגי אע"ג דלא ידעינן אם הוא ממכירו צחיים, דמסתמא מדבקינן בשמו היה ממידעיו ואוהביו.

ויש מהאחרונים שכתבו לאידך גיסא דמזכירו בשמו עדיף ממכירו. הרד"ך צידת י"ז חדר ע' כי לבאר חילוק המ"מ, שכל שלא הזכיר שמו אעפ"י שמכירו אמרינן דודאי לא נחשק עמו כ"כ עד שיכירכו מת בראיה בטעמא דלי שידקדק בו היטב שאילו היה נחשק עמו כ"כ היה יודע שמו, וכל היכא שידע שמו אמרינן דודאי מכירו היטב שנחשק עמו פעמים רבות ומכירו שהוא מת אפי' בראיה בטעמא דלי שידקדק בו היטב מרוב רגילותו עמו והיינו עוצה דחיואי ומסא שהזכיר שמו. וכי' בשו"ת שצסוף ס"י נ"י יעקב ס"י ע' דלפי דברי הרד"ך אלא יולא דהר"ן פליג עם המ"מ, דלפי חילוק המ"מ אף דמכירו אם לא הזכירו בשמו לריך קברתיו דודאי מדלא ידע שמו אינו מכירו היטב, ולהר"ן דס"ל דהכל תלוי במכירו ואינו מכירו אפשר דמודה ליה להמ"מ דאם הזכירו בשמו סגי, דאי במכירו לצד ס"ל להר"ן דמהני, כ"ש במזכירו בשמו. ובענין סק"ז הביא דברי הפ"מ הנ"ל בשם הב"י דמזכירו בשמו גרע ממכירו, וכי' דהב"י לשיטתו שפי' בחש"י [ס"י

ממיתא וקבורה. וכ"כ בשו"ת הריב"ש ס"י ע"ז ושע"ה שכתבנו מזכירו בשמו אלא אומר איש שילא עמי אז לריך קברתיו, כי כן צבקי עוצדי דגמ' שמזכיר בהם קברתיו לא היה העכו"ם מזכיר את המתים בשם, אלא כשאומר הכותי מסל"ת איש פי' מת חלילה להרב ז"ל שיריך קברתיו. וכ"כ בש"ג בשם ריא"ז דמאחר שאין הכותי יודע להזכיר שמותיהם לריך לצר דבריו ולומר אני קברתים, ומסיים שכן היא שיטת הרמב"ם.

ועי' ב"ח כח' וכתב שזה ס"י ג' שדחה לחילוק המ"מ הנ"ל. וביד אהרן הגב"י אות רנ"ב הביא גם מחן אהרן [להר"א הלוי] ס"י ק"יג שחלק על חילוק דהזכרת שמו, אלא שחמה עליו שהוא עצמו צ"י כי דכיון שהזכיר שם בזה הו"ל כאילו הזכיר שמו לענין קברתיו ומהני.

ובחסד לאברהם [להר"א חלקני] ס"י ה' כי דאף שהכנה"ג וביד אהרן כתבו דיש חולקים על המ"מ דאפי' בהזכרת שמו ל"ל קברתיו, מ"מ הא הכנה"ג שם כי דהומרא יחידא היא [הו"ד לקמן ס"ק קל"ז אות ז'], והכי חזינן לכל האחרונים דלא חיישי לחולקים הללו כלל, וכל אחד מיייתי חילוק המ"מ בנידונו. ובבהגות עולם ח"א ס"י ג' כי דחילוק זה הוא עיקר יותר מכולם, ואף שהב"י גמגם בו [פי' בזה שח"ז], מ"מ כל גדולי האחרונים החזיקו בו יותר מכולם. ועיין לקמן ס"ק קל"ז.

יא. ובטעם חילוק המ"מ ודעיימיה, נחלקו הפוסקים ונחלקו לכמה שיטות לענין דינא. דהנה צכסך משנה שם כי דיש לתמוה על דברי המ"מ דבאמירתו קברתיו אינו מוליאו מידו ספק אם הוא איש פי' או אחר, ומסיים שכבר הרגיש המ"מ [עלמא] בחולשת דבריו וכתב [צסוף דבריו] ואפי' אח"ל שיש להשיב על זה מ"מ כך היא כונתו של רבנו. אמנם האחרונים וכתובם הב"י עצמו בתשובה, כתבו לפרש דברי המ"מ באופנים שונים.

בבני משה ס"י י"ז כי אופן אחד לפרש דברי המ"מ, דבעדות אשה לריכים אמתו לצר שני דברים, הא' שיעיד העד על בעל אשה זאת ולא יאמר דברים שיש להסתפק בהם על אחר. והב' שיאמר שמת בזדאי ולא בדברים הקרובים למיתה, וס"ל להמ"מ שלא הקילו חכמים אלא היכא שהספק האחד מצורר ביותר, אעפ"י שהספק האחר אינו כ"כ מצורר, [וזהו כשאומר קברתיו או שמזכיר שמו], אלא כששני הספיקות אינם מצוררים היטב לא הקילו, ומסיק דלפי דרך זה דעת המ"מ אין הדבר תלוי אלא בהזכרת השם ולא במכירו [בחילוק הר"ן]. וכ"כ לפרש דברי המ"מ בשו"ת פניי ח"ב ס"י ס"ז ותפס על הב"י והרמ"א כמה דמשמע מדבריהם דהר"ן והמ"מ לא פליגי, וכי' שאם נעיון במ"מ ובחש"י הר"ן נראה כי אפי' טעמיהו אינם שוים, כי בזה"מ מצורר טעמו שלא ראו חכמים להקל שתי קולות, ומאחר שהקילו שלא להריכו הזכרת השם לא ראו להקל צלי קברתיו, והר"ן כי שיותר אדם צקי במכירו מבשאינו מכירו, וטעם זה לא שייך כלל כשהזכיר שמו ואינו מכירו, [אולם עי' שם בח"ב ס"י נ"ג שכי' בחילוק דמכירו בשם המ"מ והר"ן]. ועיין בצד טוב ס"ק ס"ט שכי' כעין זה מסבירא דנפשיה ליישב דברי הרמב"ם. ועיין בשו"ת עלי חיים ס"י כ"ז.

אולם בח"מ ס"ק ס"ט כ', דמהב"י ומלשון הב"ש משמע דהמ"מ והריב"ש שכי' דמזכיר שמו אין לריך קברתיו מטעמא דהר"ן הוא דאחי עלה, ועיקר היתור במזכיר שמו הוא משום דמסתמא מכירו. וכ"כ בחש"י מהר"מ גלאנטי ס"י ס"ה שהב"מ לא פירש הטעם כל זכר, אלא הר"ן כי טעם מספיק וזדואי הוא הטעם של הב"מ אלא שקיור בלשונו. וכ"כ בסי' חיי ס"י ע"ז לפרש חילוק המ"מ. גם מהר"ח"ש בקר"ע דף י"ט ע"א כי צסוף דבריו שכונת הריב"ש והמ"מ היא כסי' הר"ן, דעל הסתם מי שמזכירו בשמו

אוצר

סיק קלד אות יא—יד

הפוסקים

קצרתיו. ובתש"ו הרא"ה זצ"ל שצ"ע להכריע אם ד' כי דנידונו לא שייך תי' המ"מ אף כי נראה שהזכיר שם שאלמו"ם [הכוונה לשלוחים מא"י שהיו נקראים במקומו שם שלוחים סתם], ומדברי הרא"ה [הג"ל] משמע דע"י שם העצם.

אבל נגד זה מצינו להרשב"א אחרונים שכתבו כל אחד דנידונו פרטים שונים דהוי כהזכרת שמו. בספר"ר בתש"ו ז' כי דאין ספק שהזכרת השם שכתבו רבותא לאו דוקא שם העצם שלו, אלא אפי' שם הכנוי שנידונו בין ישראל או בין הגוים הוי בכלל, שהרי הני רבותא שחילקו בין הזכיר שמו ללא הזכיר לא הכריחו זה אלא מהכך עובדי דחיואי ודפרשא זריזא שהתירו גשוחים כלל הזכרת קבורה, וברי האי שם "דפרשא זריזא" אינו אלא כנוי שכתבו כן ע"ש גבורתו כמו שפרש"י שם, וש"מ דשם הכנוי הוי בכלל זה. וכ"כ הרשב"ך בח"א סי' ז' דנידונו שלא הזכיר הכנוי שם הגבורה רק כנויו דחשיב כאלו הזכיר שמו לענין קצרתיו. וכ"כ הרשב"ם בסי' קס"ב.

גם במכתב שלמה סי' ז' כתב כן, והביא שגדולה מזו כי בתש"ו פ"מ ח"א סי' מ"ד דשם "קארה אוגלאן" [שחור הפנים] דהוי רק [כנוי על] שם חוארו מועיל לדבר זה. ובתש"ו הרא"ה זצ"ל חלרו"ה שכתב יעקב סי' ז' דף כ"ב א' כי דנידונו דלא ציטון קצרתיו לחילוק המ"מ, משום שהזכיר שם החואר "דלי אוגלאן" [המשוגע], דהוי כשמו.

ובתשובת בעל ראש משביר, שכתב רב ח"צ סי' ד' כי דנידונו להזכרת שם אומנותו ז"ה"ה הידיעה הוי כהזכרת שמו, ושכ"כ במגן שאל סי' י"ג ובמעייל שמואל סי' פ"ט. ומחרי"ט לכתוב סי' כ"ד דנידון שאלמו"ם הגוים השומע בעור וצנו הלורף, כי דחשיב כאלו הזכיר שמו.

ובבהוצאת עולם סי' מ"ז כי בפשיטות דהזכרת האומנות הוי כהזכרת השם [ולא הזכיר מה"ה" הידיעה]. ובסי' נ' הביא מהחומת ישרים סי' ע"ד שהזכרת האומנות וגם האומנות רבות לא חשיב ל"י כשמו להנלל מקצרתיו, וכי דאף אי נימא דאומנות לא מהני מ"מ שם אומנותו חשיב כשמו.

ובתש"ו הר"ם אשכנזי שכתב ספר גבורת אגשים סי' ע' דנידון שאלמו"ם הגוים שהשמש דק"ק פ' נהרג, כי דשם שמש הוי כאלו קראו שמו ממש, והביא ראיה מעובדא דפרשא זריזא. ובתש"ו רב"צ אשכנזי סי' ל' כי דנידונו דמה שאלמו"ם הגוי משרת עאמאל דמיאט, [כפי המובן שם נראה שהיה משרתו של הממונה על המכס דעיר דמיאט], הוי כהזכיר שמו, ואע"ג דלעאמאל איכא פתח משרתים סגי דהכי, דאטו אס אמר ראונו בלחוד מי לא סגי אע"ג דאיכא כמה ראונו צעולם, כ"ש במאי דקאמר משרת עאמאל דמיאט. אמנם בזה"ל יעקב סי' י"ג כי בזה הנידון עצמו דאין להחיר מעט המ"מ כיון שלא הזכיר שמו. [ולא ציאר עטמו למח לא יחשב כהזכיר שמו]. ועי' לעיל אות ח' שנחלקו בזה גם לענין החילוק דמכירו.

יד. ואם הזכיר שם אביו או שם אחד מקרוביו. בצעדות השם סי' ח' כי דכיון שהזכיר שם אביו הו"ל כאלו הזכיר שמו. ובזקן אהבן להרא"ה כלוי סי' ע"ג כי דנידונו שהזכיר שם הבת דהוי כהזכיר שמו, שהרי מצינו שהבנות נקראים ע"ש הבנים כמו אצור דשמואל, ואעפ"י [שצ"נ"] לא הוי זכר שמו ככה [ר"ל לא הוי נקרא ע"ש הבת], מ"מ הוי זכר הוא וסימן מוצק, שמשם הבן מכירים את האב.

ובתש"ו ב"י סי' ד' דנידון שאלמו"ם הגוי שהגבר היה גיסו של פ' שהיה משרת לפי, כי דהוי כהזכיר שמו, והביא ראיה מדתן סוף גיעין שאם חתם בן פ' עד, כשר. הרי דאעפ"י שלא הזכיר שמו כיון שזכיר שם אביו הוי כאלו הזכיר שמו, ומשמע דכ"ה

ז' והוצאה לקמן] טעם חילוק המ"מ דכשחין מזכירו בשמו מלי לאשחמוטי, ולפי הבנה זו ודאי דמכירו עדיף, אבל אם נפרש טעם חילוק המ"מ דכשחין מזכירו בשמו אינו מכירו וכשמכירו בשמו מסתמא מכירו, לפי הבנה זו מזכירו בשמו עדיף ממכירו, ותו דעכ"ל דמזכירו בשמו מהני להרא"ה, דהרי חילוק זה איחמר להביא דבי חיואי דהחירו בלא קצרתיו וכיונו משום דהזכירו בשמו, אלא דהרא"ה גילה הטעם דעממא משום מכירו, א"כ אם מכירו מועיל בלי קצרתיו כ"ש הזכירו בשמו, ואין להרד"ך הג"ל, ומסיק דלפי דרך זה נמלא דהרא"ה מודה דכשהזכירו שמו סגי, אבל בה"מ לא סגי ליה במכירו עד שיזכיר שמו, ושכן נמלא בתש"ו הרמ"א סי' ק"א.

ובשו"ת ב"י דיני מסל"ת סי' ז' כי צדאור דברי הה"מ, דכשחומר איש פ' מה כיון דמלתא דעבדה לאגלווי הוא אי לאו דקים ליה שמה ודאי לא הוי אמר, אבל כשחין מזכיר שמו אמר בדלמי, שאף אם ימלא אח"כ שהוא חי מלי לאשחמוטי ולומר לא על יהודי זה אמרתי אלא על יהודי אחר שילא עמי. וכ"כ לפרש חילוק המ"מ בשו"ת הרדב"ז ח"ז סי' כ"ו, ומהר"ם אלשיך סי' מ"ג. ועיין בעל"ה ס"ק ס"ט וכ"כ פני משה מקלסוואן ס"ק ס"ב. וכתב זה כתבו לפרש מדעת עצמם בחת"ס ח"א סי' ל' ובגור אריה יהודה סי' ל"ז.

וב' באפי וזמרי סקפ"א דלפי פירוש זה דבריו המ"מ הוא דוקא כשמכירו ומכיר שמו, דלא לא מלי לאשחמוטי, אבל אי ידעין שלא היה מכירו אף שהזכירו בשמו אין שום חוטאת, דאי אחא למחר מלי לאשחמוטי ולומר אינו הזכרתו שם זה לפי שכך אמרו לי שזה שמו, ואפשר ששקר ענו ב', וכן אם ידעין שמכירו אף לא הזכירו בשמו לא סגי, דלעולם מלי לאשחמוטי אינו אמרתי ישראל מכירי והיו לי שנים וא' מהם מת ולא זה הוא, ולפיכך צעין שניהם דלא אין לו מקום התנלות. וכ"כ ברמ"א ח"צ סי' ס' דמהטעם ש' הרדב"ז משמע דמלבד שמכירו צעין שיזכיר שמו.

אמנם בתש"ו רב"צ אשכנזי סי' ל' מצוה להדיא דאפי' לפי טעם הרדב"ז סגי בהזכרת השם לחוד, ואע"ג דאיכא עובדא שם זה בעלמא. וכן משמע מדברי בעז"ז סק"ז שהוצאו לעיל בסמוך, וכן משמעות דברי החת"ס ח"א סי' ל'.

יב. ואי בעינן גם שם אביו ושם עירו גוסף לשמו להזה"ם, הנה במגן גבורים סי' ע"א כי לחילוק המ"מ הויכא שחין מזכיר ש"ל וש"ע הוי כאלו לא הזכירו בשמו. וכ"כ במכתב לדוד סי' א' לפי שיטתו דהזכרת שמו מהני מעממא דהוי הוכחה שמכירו [ע"י צאח הקודם], דכיון שמכיר שמו דפרטות דהיינו שמו וש"ל וש"ע שזכר נקרא הזכרת השם, אז חלין להקל דמן הכחם הכירו וידע דמיתחו, וצ"ח כי ליישז קושיא מהר"א שזון סי' י"ד דאין הוי הזכרת השם ראיה על הכרתו, שהרי האיש הזכיר אטו ממקום פ' ואפשר שדרך הזה נודע לו שמו ולא מקודם, ד"ל דמאחר שידע פרטי שמו מסתברא דודאי הכירו, דאלו מכה שכל עמו ביחד בדרך אין לו לדעת כל הפרטים הללו. אבל בתש"ו רב"צ אשכנזי סי' ל' כי דהזכרת שמו לחוד סגי אע"ג דאיכא כמה ראונו צעולם, דהא בהכרח עובדי דחיואי וחטא ליכא אלא הזכרת שמו לבד. [וכן הוי דעת האחרונים המוצאים בסמוך אות י"ג וי"ד שכתבו דכנוי ושם אומנותו או שם אחד מקרוביו עולה במקום שמו].

יג. ואי בעינן שם העצם דוקא, או שזי בהזכרת כנויו או שם אומנותו לשיעור הג"ל צאח י"ב דדי בהזכרת שמו בלי ש"ל וש"ע, הנה בתש"ו הרא"ה סי' כ"ז כי דנידונו דאעפ"י שאלמו"ם המוכסים" לא חשיב כמכירים בשמש לענין

הפוסקים

סיק קלד אות יז—טו

אוצר

אולם בתשובת בעל ראש משביר שצ"ח ה"ז סי' ד' כ' לתוך דברי הרש"ך ומכ"ס הלוי עפ"מ"ש הבי' והרד"ק בטעם המ"מ דכשמוכר שמו לא מני לאשתמועו, וזהו דעת הרש"ך צדדו דבהצטרף הדבר ע"י חיפוש שלא נעלם מחושבי המקום איש שה"ל אם ואחות במקום פ' זולת זה סגי בזה, דאי אחי למחר לא מני לאשתמועו כלל שהרי לא חסר אדם שיש לו אם ואחות ואין לו גואל הדם זולת זה, וכיוצא בזה הוי נידון מכ"ס הלוי בחשובה סי' ג', ולא כחצו כן אלא צדדו דהוי דבר צדור ומצדור שא"ל לאשתמועו למחר אם הוא חי, לכך אי לאו דקים ליה שמת ודאי לא הוי אמר, אבל צדדו זה דילא גוי וישראל מעמנו אינו כ"כ צדור שיכול לאשתמועו למחר אם הוא חי ולומר לא על יחודי זה אחרתי אלא על יחודי אחר שיאל עמי, ויש לחוש שכשראה שהטבו מכות מות אומר מאומד הדעת נהרג או מת, לכך צעין קצרתיו שלא יאמר צדדו.

ובבית דוד [לר"ד] ח"צ סי' י"א כ' לתוך דברי הרש"ך מהא דילא ישראל וגוי, דהתם אינו דבר צדור לגמרי, דאחרי איכא נמיחש שפעם אחרת יאל אותו נכרי מכאן עם ישראל אחר ועל אותו ישראל הוא אומר, הילכך לא חשיב כמזכירו בשמו צדדו, אבל צדדו הרש"ך דליכא ספיקא כלל חשיב כמזכירו בשמו צדדו, והביא דבריו צדדו"ת ראש משביר ח"א סי' ט"ו וכ' עפ"י דה"ה צדדו דידוע שאמר הגוי פ' ועוד יחודי שיאל עמו נהרגו שניהם, וידענו מי הוא שיאל עם פ' באותו פעם דהוי דבר צדור, [דעל פעם אחרת ליכא נמיחש כיון שאמר שנהרגו שניהם], ולא הצריך הרמב"ם שיאמר קצרתיו.

ובשו"ת הר"ם אשכנזי שצ"ח סי' ג' צדדו דאנשים סי' ט' צדדו שהעיד הגוי שהיחודי שנשאל ממקום פ' במקום פ' לאיש פ' נהרג, וידענו שלא נשאל שמה איש זולתי הנעלם, כ' דזה הוי כמזכיר שמו לדעת המ"מ, דהא כ' הריצ"ש בחשובה סי' ע"ח דהא דמתירין ע"י חיפוש הוי כמזכיר שמו, ואע"ג דמשמע שם צדדו"ש שכתב כן לצדדו ע"מ, מ"מ י"ל דהרמב"ם נמי מודה בזה דמחפשין דהוי כמזכיר שמו.

ובבני משה סי' י"ח הביא דברי הרש"ך לנידון דידוע שאמר הגוי ששמענו מפי יהודי הנכרג, שיש לאשתו אח והוא משרת המושל ממקום פ' ודר במקום פ', ונחצר שאלות האיש שהוא משרת המושל ממקום פ' ודר במקום פ' הוא אחיך של אשת הנעלם, וכ' דכיון שאמר דברים שאין לספק בזה אעפ"י שלא הזכיר שמו חשיב כאלו הזכיר שמו צדדו.

ובבחינת עולם סי' י' כ' צדדו דידוע דהגם שלא הזכיר שמו צדדו כבר הוכחנו באומדות ישראל כי הוא זה, וספיקו במקום שמו כמ"ס הרש"ך צדדו"ש סי' מ' וקנ"ג. וממשפט דק ח"א סי' ס"ה הביא שלא ראה ללא ידי חילוק המ"מ בקצרתיו אף שכוין לו אומדות שמהם ידע כי הוא זה, וש"י שמש"כ הרש"ך בחש"י סי' קנ"ג להקל, אינו אלא משום דליכא שמו אבל צדדו שמו לא, ותמה עליו דנדי דבא דהרש"ך סי' קנ"ג הי"ל שמו, אבל ע"כ כשאמר שהאומדות מהפיקות היינו צדדו שמו וכמ"ס בח"י סי' מ' צדדו בחשובה שכל מי שמעיד על דבר צדור שאין לספק בזה אחר חשיב כמזכיר שמו, ומסוק דנכרעה דאשתמוע מיני דהמ"ל בחשובה דח"צ סי' מ' הי"ל, וכ"כ צדדו"ת עולם לעיל מיני צדדו"ש, דכיון דליכא הוכחות רבות שהעדות היא על המצדוק אללו חשיב נמי כמזכיר השם לענין קצרתיו.

ובמכתב שלמה סי' ד' כ' ג"כ ללא ידי חילוק המ"מ עפ"י מה שהעיד הגוי דבר צדור העומד במקום שמו וש"ל וש"ס, והוסף עוד דאעפ"י שהכנה"ג חלק עליו מ"מ הרש"ך הוא עמוד גדול לישטן עליו, וצדדו דוד [לכרי"ד] כבר יושב דבריו, ואין שיחיה

דה"ה אם הזכיר שם אחד מקרוביו כגון אחי פ' או גיסו של פ', אלא משום דאין דרך צדדו להניח שם אביהם ולתלות ע"מם באחרים לא נקט התנא אלא צדדו פ'. וכ"כ הרש"ד"ס צדדו פ"ה דאעפ"י שלא הזכיר שם המת ממש, מאחר שאמר שהיה קרוב לפ' הו"ל כאלו הזכיר שמו. וכ"כ בחשובה מכריי הכהן שנמשאת משה ח"א סי' מ'. וע"י בחש"י מכריי צדדו"ש סי' מ"ז שנסתפק גם צדדו"ש בעל של אשה זאת נהרג, אבל צדדו"ש סי' כ"ז דהא ספיקו, והביא מהיד אהרן הגב"י אות ר"ד דמדבריו כל הפוסקים נראה שסוצרים דמהני.

טו. ואם לא הזכיר הגוי שם כלל, רק העיד בדבר ברור העומד במקום שמו וש"א וש"ע, כמובא לקמן סקק"ג מאות ק"ב והלאה, מנינו להפוסקים שדנו בזה צדדו"ש שונים: בחש"י הרש"ך ח"צ סי' מ' צדדו"ש שאמר הגוי שמת אותו היחודי שיש לו אם ואחות במקום פ' ואין לו גואל הדם, ונחצר ע"י חיפוש שלא נעלם יחודי אחר צדדו"ש ח"א זולת זה, אחרי ש' דסגי בזה למלא החסרון של שמו וש"א וש"ע, כ' צדדו"ש דבריו דאף לענין קצרתיו מהני דכל שמעיד על דבר צדור שא"ל לספק בזה אעפ"י שלא הזכיר שמו חשיב כאלו הזכיר שמו.

גם צדדו"ת מכריי הלוי סי' ג' כ' דאם אנו מתירים מטעם החיפוש יודה הרמב"ם דאין לר"ך קצרתיו, שהרי אנו רואים דהרמב"ם בחילוקא דחיפוש [הוא דין השו"ע צדדו"ש י"ע] לא הצריך קצרתיו, ואעפ"י שלשון הרמב"ם הוא בישראל והלח"מ כ' דמה שלא הצריך קצרתיו בזה דילא דחיפוש הוא משום דמייירי בישראל אבל צדדו"ש קצרתיו, כל כי האי הו"ל להרמב"ם לאודועי, ועוד דעם החיפוש נעשה בדבר צדור לנו שא"ל שהיה אחר, ובכנה"ג נראה דאין ל"ל קצרתיו כמ"ס הרש"ך צדדו"ש סו"ס י'. והביא דבריו לסניף צדדו"ש משה [אמארייליון] ח"א סי' י"ב, וכ' דע"ס יש צדדו"ש להרש"ך ח"א סו"ס י', ול"ל ח"צ סי' מ', וכוננו לדברי הרש"ך כ"ל.

ובמל"מ פ"ג מה"ג כ"ז כ' על דברי הרש"ך שם דברים חמוכים הרבה, דמה ענין מה שהעיד צדדו צדור להזכרת שמו, דמאחר שלא הזכיר שמו ואינו מכירו ודאי דל"ל קצרתיו לשיטת המ"מ, ועוד קשה דל"ל עדיף עדות זו מדין הרמב"ם צדדו"ש גוי וישראל מעמנו שהעיד העכו"ם צדדו צדור ואעפ"י הצריך קצרתיו. גם בחש"י מכריי די צדדו שצדדו רצ ח"צ סי' ד' תמה כן על הרש"ך ומכ"ס הלוי ודחק צדדו"ש. ובכנה"ג הגב"י אות קפ"ד כ' על הרש"ך הי"ל שאין נראה כן מדברי הרמב"ם פ"ג מה"ג ומדברי הטור והריצ"ש והביא. וצדדו"ש ישראל ח"צ סי' ג' הביא מהכנה"ג עולם סי' מ"ז [ויצדו דבריו לקמן] שסמך על הרש"ך, וכ' דאשתמועתי שמהכנה"ג נחלק על הרש"ך וא"כ אין לסמוך עליו. וכן צדדו"ש סק"ז דקדק מהכ"מ והלח"מ דס"ל דצדדו קצרתיו צדדו גם כשמחירין ע"י חיפוש, והביא למכ"ס הלוי הי"ל וכ' שאין דבריו מחזירים.

והראנ"ח צדדו"ש כ"ז צדדו"ש שאמר הגוי שנהרגו המוכסים היחודים מעיר פ', אחרי ש' בחילת דבריו שדי צדדו"ש זה להכרח כיון שלא היו מוכסים אחרים באותו מקום, כ' לפקפק מטעם שלא הזכיר קצרתיו. וצדדו"ש ע"ה שם צדדו"ש שאמר הגוי שהרג יחודי שהיה עמו צדדו"ש שהיה מביא אבנים עובות והוא ארוך. קומה וזקן וזקנו ארוך וזכר לזכר זיבון [מין צדדו] ירוק, אחרי ש' דזה הוי כמעיד צדדו צדדו"ש עומד במקום שמו וש"א וש"ע, כ' דיש להסתפק לענין קצרתיו אם ע"י סימנים הללו הוי כמזכיר שמו. גם צדדו"ש ששון סי' י"ד נסתפק היכא דליכא אומדות המוכחות בודאות שכל זה האיש קאמר, אי הוי כמזכיר שמו.

אוצר

סי' קלד אות טו—

הפוסקים

[ולא צעין שיאמר קצרתיו], כדאמרן בנהי עובדי, דכיון דמעיל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה דשכיב ודאי לא הוי אומר, אבל בעכו"ם מסל"ת דעלמא חיישין דילמא אומר בדדמי ולרין שיאמר קצרתיו, וסיים דעלמא דמסכתא הוא. והציאו בנמוקי"י בשלהי יבמות.

ומהר"ם גלאנמי צ"ח ס"ה הביא חילוק הריעצ"א ודחה אותו דלא שייך טעם זה בדברי הרמב"ם, שחרי בזהב"ה י"א במקום שלא הזכיר קצרתיו לא הזכיר גם לאכרוזי מכריו. וכך הקשה הב"ח על הריעצ"א, וכי דאע"ג דגמרא יש מקום לפירוש זה מ"מ דברי הרמב"ם א"א ליישב בזה, דא"כ הו"ל להרמב"ם להזכיר דבר זה בפירוש והרי לא כתב אלא שאמר בעכו"ם איך לפי שמת כמה היה נאה משמע אע"ג דלא מעיל נפשיה לאכרוזי נאמן. ועיין יישוב לזה לקמן בר"ח אות כ"א. ועיין עוד לקמן סי' קל"ו שכמעט כל האחרונים הביאו חילוקו של הריעצ"א לסניף.

יח. ואי פליג הרישב"א על הר"ן והת"ם. הנה הרד"ך צידד י"ז חדר ט' הביא חילוק הריעצ"א וכי שלפי דבריו אפי' הזכיר שם המת כל שלא היה הולך ומכריו לאו כלום הוא ובעינן שיאמר קצרתיו. וכן משמעות הבני יעקב בשו"ת שצסוף הספר סי' ז. אבל הרד"ך ח"ז סי' כ"ב כי דאפשר לומר שהריעצ"א אינו חולק על המ"מ והר"ן אלא מכריו או מזכיר שמו או מכירו אין ל"ל קצרתיו, דכלל חד מנייהו סגי.

יט. ובביאור סברת הרישב"א, עיין בשדה יתח סי' נ"ח שראה ברב השואל לומר כונתו דמשום דדמי לא הוי מעיל נפשיה לנשר לבני משפחתו בשורה רעה כזאת, [דבהכי עובדי דגמרא היה מחזר לנשר לבני משפחתו], ולכן ר"ל דכ"ה צנידון ידיד שבי העד לגיסו ולאשתו של העולם, לא הוי מעיל נפשיה לנשר בשורה רעה בדדמי, והרב המחבר כי דלא כן הדברים, רק ביאור דברי הריעצ"א הוא כיון שמכריו צפרהסיה ומעיל נפשיה ירא שמת יתבדה בריבם, משו"ה ודאי דייק עוצה ודמי לקצרתיו, אבל לא כמה שמצטרף למשפחתו וזה צרור ופשוט, וא"כ צ"ל שלא הכריז בריבם אין לרף כלל סברת הריעצ"א.

וכי בחשבות שצסוף ספר בני יעקב סי' ט' דלא שייך טעם הריעצ"א אלא היכא שהגוי לפנינו [ר"ל לפני אנשים] וזה להודיע שמת פ', דהתם אמרין מלחמה לאכרוזי ודאי קושטא קאמר, אבל כהכיר דעמד על ראש הכר והלכו ולא מלאו שם אדם [בדף קכ"ז א'], לא שייך הך דהריעצ"א. ועיין צ"ח סי' ערך השלחן אות ל"ב דמשמעות דבריו דגם כהא דעומד על ראש הכר שייך חילוק הריעצ"א.

כ. ואיך תהיה החכמה. נכנס שלמה סי' א' דף ל"ו ע"ד כי דלאו דוקא הכרח גמורה אלא כל שהיה הולך ואומר כן פעמים ושלש הו"ל הכרח דודאי אי לאו דקים ליה דקושטא קאמר לא הוי מעיל נפשיה לאכרוזי דהיינו לאומרו פעמים רבות. ובמאור נתיבים סי' ל' כי צ"ח המפרשים דהיכא דאמר המסל"ת פעמים ושלש אפי' ל"ו או ל"ג צ"ח כזה אחר זה צומנים מתחלפים הוי כמכריו. ובמכתב שלמה סי' ד' הביא מש"כ ה"ד אהרן הגב"י אות ל"ח דאם אומר הגוי דבר בהריגה צ"ח פעמים הו"ל כמכריו, וכי דכ"ה צנידון ידיד שהגוי הגוי הדבר שחי פעמים לשני צ"ח הרי הוא כמכריו. ועיין ציד אהרן שם שהביא בשם עדות ביכוסף ח"צ סי' י"ד דאף שאמירת פהם השניה הייתה ע"י שאלה, דהיינו שנתחילה אומר הגוי הרגוהו לפי ושאלו היהודי איזה פ' ואמר אותו פ' שהיו סימניו כו"כ, חשיב שתי פעמים והו"ל כמכריו.

ועי' ברועי ישראל ח"צ סי' ג' שראה לומר צנידון ידיד דכיון שספר הגוי לפני השרים ורבים מעמי הארץ הו"ל כמכריו,

שיהיה אף שחלוק הכונה על הרש"ך מ"מ צ"ל יכולים אלו לעשות ס"ם, ספק אי קימ"ל בתירוק המ"מ או כשאר החירותים שכבר ילאנו לשיעורם מחשש קצרתיו צ"ל, ואח"ל דקיימ"ל כתי המ"מ והר"ן ספק אי קימ"ל כהרש"ך דכל שמעיד בדבר הצרור הוי כמזכיר שמו, והס"ם מתהפך שפיר.

ובנשע שעשועים סי' ע"ו כי צנידון דמה שאמר הגוי "החנני ממקום פ"י הוי כהזכרת שמו, אחר שגודע שהכונה על בעל עגונה זו. ובפרמ"א ח"צ סי' ס' כי דמה שאמר "אותו שהיתה מנתו צקן זיית" חשיב כאלו הזכירו בשמו.

ובבעי חיי סי' י"ב הביא מהרשד"ם סי' מ"ב דסימנים מהני במקום קצרתיו, וכי עליו שהוא דבר זר ונפלא, דהגדת קצרתיו הוא משום חששא שמת אומר בדדמי שמת ולא מה אלא נתעלף, וא"כ מה יועילו לנו הסימנים לחשש כזה, דסימנים לא אהני אלא ללמד מחשש שמת אין זה פ' המעיד עליו אלא אחר, והביא מחשש הר"מ סי' ע"ד שדחה דעת הר"א לרפתי שראה ג"כ לומר דסימנים מהני כמו קצרתיו, והקשה עליו דמה ענין סימנים אלא קצרתיו.

אולם בשו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"ח אחר שהביא החילוק דהזכרת שמו, כי דצ"ל שהזכירו בעכו"ם הסימנים המוצהקים ודאי אין לך עדות גדולה מזו, ועדיף ממזכיר שמו. ובצני משב סי' י"ז כי בפשיטות מהזכרת שמו דעת הרמב"ם דכל שהוא אומר סימנים לא צעין קצרתיו. [הנה לפמ"ש האחרונים לעיל לתרן דברי הרש"ך שוב לא קשה מה שהקשה בצני חיי מה ענין סימנים אלא קצרתיו, וראייתו מהר"א מזרחי ז"ע דלכאורה אינה ראויה כלל, דהא המזרחי דחה לגמרי חילוק המ"מ ויש לו שיעור אחר דעת הרמב"ם כמבואר להלן אות ל"ב, וכן מבואר להדיא בחשבות הר"מ סי' ע"ו דהר"א לרפתי לא אמרה אלא לשיעור המ"מ, והר"מ לא חלק עליו אלא כזה שדחה לגמרי חילוק המ"מ, אבל באמת מה שהביא בצני חיי מהרשד"ם דסימנים מהני כמו קצרתיו, המעיין שם צרשד"ם יראה דלא אומר כלל דסימנים מהני במקום קצרתיו, אלא לענין ההיתר בכללות שהתיר שם ע"י חיפוש, כי דיש לרף גם סימני כלים יעו"ש].

ואם דבר אודות המת כמדבר על הידוע כי צמשפט זדק ח"צ סי' ס"ג דמאחר דזה חשיב כאלו הזכירו בשמו [ע"י מזה לקמן סי' קמ"ז], לא צ"ח קצרתיו. וכ"כ בעולת שמואל סי' י"ד. גם צמגן גבורים סי' ע"א אחר שבי דלחילוק המ"מ אם אינו מזכיר גם ש"א וש"ע הוי כאלו לא הזכירו בשמו, כי דמ"מ כיון שמדבר עם המכירים אותו בלשון ידוע הו"ל כאלו הזכירו בשמו.

מז. במהר"ם אלשיך סי' מ"ד צנידון כתב ישראל מפי גוי מסל"ת שפי' מת ולא הזכיר קצרתיו, אחר שבי להחיר עפ"י חילוק המ"מ, כי שאף שבכתב הישראל לא נחזר צפירות שהזכירו החוגר בשמו, אך אם בלנו לדייק [צניד] לשון הכתב אפשר להבין צמשמעותו שהחוגר היה מכירו והזכיר שמו, ועוד כיון שהזכירו הכותב בשם ודאי שכן שמת, ויש קצת ספק לזה מלשון הירושלמי והביאו הרמב"ם [והוא צש"ע לעיל סעי' י"א] וז"ל: מלאו כתוב צשטר איש פצ"פ מת או נהרג משיאין את אשתו ע"כ, ואין ספק שאין פירוש איש פ' מת שראה הכותב מת, ובדאי שג"כ בכלל הדבר הוא ששמת הכותב מפי אחר, ומלל מספקין לומר שמת לא שמת הכותב כן בפירוש, אלא אמרין מדכתב פצ"פ ודאי שכן שמת בשם, כן צ"ל כיון שמזכיר בשם ודאי שכן שמת. ועי' בכה"ג הגב"י אות קע"ז שבי דמהר"א גאליקו בחשבות כ"י מגמגם בזה. יז. חילוק הרישב"א דכשמכריו דבריו לא מצריך הרמב"ם קצרתיו. והריעצ"א בחידושו כי לתרן דברי הרמב"ם, דכל היכא דהגוי מכריו מלאן איכא צי פ' שכיב פ' כהא סגי,

אוצר

סיק קלד אות ב—א

הפוסקים

אף מ"מ לא ראה לעשות מעשה, אבל במשפט זקד ח"א סי' ס"ח
 כי צנידונו דכיון דצפני רבים כסיוחו בגוים לפי תומם ואמרו מה
 שאמרו היו כהכרח. וצניזי אצרכם סי' כ"ז בתשובה מהר"י סאבאן
 כי דכיון שהוליא בגוי הקול בכל העיר אי לאו דקים ליה שהרגו
 אותו לא היו אמר.
 ובמשפטי עזיאל סי' ל' בתשובה מהגר"י קוק צנידון שגדפם
 צעתון שפי' נהרג, כי בין שאר הכיתרים דיש מקום
 להקל עפ"י חילוק הריעצ"א, דמאחר שאפי' אלל גוי שמכריו ומודיע
 לרבים אמרינן דדייק עד שאין ל"ל קברתיו, ק"ו צעתון שיואל כדי
 להודיע לרבים, דהוא יותר מדייק מנכרי המכריו.
 ובבית דוד להר"י ח"צ סי' י' כי דנראה פשוט דלאו דוקא
 הכרח צקול רס, אלא עיקר הדבר כל שצא צבונה להודיע
 שמת, לאפוקי מסל"ת דעלמא שאינו צא צבונה להודיע, שכן משמע
 לשון הריעצ"א מדסיים אצל בגוי מסל"ת דעלמא כ"י, ולא כחצ
 אצל כשאינו מכריו, משמע שיקר הדבר חלו צמחין להודיע הדבר,
 ולכן בגוי מסל"ת דעלמא שאומר הדבר צבונתו אגז סיפור דבריו
 ולא צא צבונה להודיע שמת ל"ל קברתיו, אצל כשאנו רואים שכל
 עיקרו הוא להודיע המיתה אף שלא יהא כהכרח צקול רס אין
 ל"ל קברתיו. וכ"כ צנאמן שמואל סי' מ"ז ומ"ח צנידון דידיה דכיון
 דמעיל להודיע הדבר לשותפו של הנהרג ליכא חששת צדדמי,
 והצ"א מהמ"צ סי' ק"ט שכתב מעייל נפשיה לאכרחי למעיל
 נפשיה להודיע, ושכתב דכיון שהגוי לא סיפר דרך שמועות אלא
 נתכוין להודיע הדבר, אי לאו דקים ליה שנהרגו לא היו אמר.
 והסכים לדברי הנאמן שמואל הנ"ל בראש משביר ח"א סי' ע"ו.
 ובהן רב סי' ד' הצ"א דברי הצ"ח דוד הנ"ל לנידון דידיה שמתחילה
 הדברים צא בגוי כמתרעם על היכודים שגרמו להם כ"כ נזק על
 אותם שנהרגו, ועל שאלת היכודי היכן הרגום סיפור להם אופן
 הריגתם והיכן הרגום ומה שנהיה להם אחר הריגתם, ח"כ נראה
 פשוט שדבריו אלה האחרונים כיון שצאו ע"י שאלה צאו צבונה
 מכוונת להודיע הריגתם ואופן הריגתם ואי לאו דקים ליה שדלוי
 מתו לגמרי לא היו אמר [וע"י לעיל סי' ק"ג אות י"ז
 ולע"ס].

בבית דוד להר"י ח"צ סי' י' כי דנראה פשוט דלאו דוקא
 הכרח צקול רס, אלא עיקר הדבר כל שצא צבונה להודיע
 שמת, לאפוקי מסל"ת דעלמא שאינו צא צבונה להודיע, שכן משמע
 לשון הריעצ"א מדסיים אצל בגוי מסל"ת דעלמא כ"י, ולא כחצ
 אצל כשאינו מכריו, משמע שיקר הדבר חלו צמחין להודיע הדבר,
 ולכן בגוי מסל"ת דעלמא שאומר הדבר צבונתו אגז סיפור דבריו
 ולא צא צבונה להודיע שמת ל"ל קברתיו, אצל כשאנו רואים שכל
 עיקרו הוא להודיע המיתה אף שלא יהא כהכרח צקול רס אין
 ל"ל קברתיו. וכ"כ צנאמן שמואל סי' מ"ז ומ"ח צנידון דידיה דכיון
 דמעיל להודיע הדבר לשותפו של הנהרג ליכא חששת צדדמי,
 והצ"א מהמ"צ סי' ק"ט שכתב מעייל נפשיה לאכרחי למעיל
 נפשיה להודיע, ושכתב דכיון שהגוי לא סיפר דרך שמועות אלא
 נתכוין להודיע הדבר, אי לאו דקים ליה שנהרגו לא היו אמר.
 והסכים לדברי הנאמן שמואל הנ"ל בראש משביר ח"א סי' ע"ו.
 ובהן רב סי' ד' הצ"א דברי הצ"ח דוד הנ"ל לנידון דידיה שמתחילה
 הדברים צא בגוי כמתרעם על היכודים שגרמו להם כ"כ נזק על
 אותם שנהרגו, ועל שאלת היכודי היכן הרגום סיפור להם אופן
 הריגתם והיכן הרגום ומה שנהיה להם אחר הריגתם, ח"כ נראה
 פשוט שדבריו אלה האחרונים כיון שצאו ע"י שאלה צאו צבונה
 מכוונת להודיע הריגתם ואופן הריגתם ואי לאו דקים ליה שדלוי
 מתו לגמרי לא היו אמר [וע"י לעיל סי' ק"ג אות י"ז
 ולע"ס].

בא. דברים וענינים אחרים הדומים למעיל נפשי' לאכרחי.
 כי צפני משח ח"א סי' פ"ד דלשונות הריעצ"א לאו
 כהכרח לצד תליא מילתא דכ"ה אי מאריך העכ"ס המסל"ת
 דצבריו כמו כמה היה נאח כמה טובה עשה עמי דמלכד דצברים
 הללו מורים היותו מסל"ת, עוד מורים ג"כ דקים ליה צמיתתו
 צדלוי, ע"כ נחית להספידו ולהאריך בהספדו. וכ"כ בתש"י רצ"ל
 אשכנזי סי' ל"ב, והכרחי כן מדברי הרמב"ם הל' י"א שפי' כיצד
 היה בגוי מסל"ת ואומר אי לפי שמת כמה היה נאח כמה טובה
 עשה עמי כ"י ולא הוצרך דצברי הרמב"ם הכרח ואפי"ה לא הצריך
 קברתיו, אלא ודאי לריכים אנו לומר לדעת הריעצ"א דלאו דוקא
 הכרח, אלא שאם יש שם דצרים אחרים המורים דלוי לא היו קים
 ליה צמיתתו לא היו אמר הכי, כל כי האו ודאי היו כהכרח.
 גם צג"ר ח"צ כלל ג' סי' י"ט כי דלפי שיטת הריעצ"א יש ללמוד
 לנידון דידיה שגוי זה עייל גפשיה להתאונן עליו, דלוי לאו דקים
 ליה שפיר שמת לא היה מתאונן עליו, שהמתאונן נתפס צדצורו
 יותר מהמכריו, וא"כ הדבר ק"ו שמכיון שהמתאונן עליו ודאי
 נחצר לו היעצ מיתתו. וכ"כ צנצ שלמה סי' כ"ה דאפשר מה שהיו
 מתאוננים עליו צנידון דידיה על מיתתו היו כמו הכרח כמ"ש
 הרמב"ם כמה היה נאח ושם לא הצריך שיאמר קברתיו.
 ובבטח יוסף ח"צ סי' ד' הצ"א דצרי רצ"ל אשכנזי הנ"ל, וכי
 דכ"ה צנצון דידיה שהאריך והרבה לספר צצצחו של
 היכודי, אין לריך שיאמר קברתיו להריעצ"א ואין צד שום ספק.

ובעמק שאלה סי' ל"ב צנידון שצא ממפקדת האצא למשטרת עיר
 הנאצד שפי' מת צצית החולים ושודיעו אודות מיתתו
 לקרציו ולאחר להם צחצח שצאו כפקודתם, כי דכיון שנועד דרך
 הערכאות שכל הדברים נעשים צפרע"ל וגם כתבו שודיעו להם
 צחצח שצאו כפקודתם, פשיטא דהוי כמעיל נפשיה לאכרחי ועדיף
 מהחם. והצ"א דצרי צע"י חיים סי' י"ז בלירוף היתר לענין
 ערכאות סתם, וכי דמילתא דמתצבר הוא, וכ"כ צחצח חסד
 [להגרש"ז מלצבלין] צנידון ערכאות.

ובבית דוד להר"י ח"צ סי' ד' צנידון ששאל בגוי הודעה לאציו
 של אחד מהנהרגים שיצא ויעלם, כי דהוי כמכריו כיון
 דמעיל נפשיה לשלוח הודעה ולקרא לאצ שיצא ויעלם. וצבאר חיים
 מדרכי ח"צ סי' מ"ט כי צנידון דצמה שנחית לדיוק גם אח כשעה
 שנהרג וצמה שאמר תודיע לאצותיו ולאשחור, היא צצרא ישרה
 לומר דהו כהכרח.

ובזקן אחרן [להר"א הלוי] סי' ע"ג צנצון שהעיד בעד מפ"י גוי
 שהוא ברזל, כי דאין לך נועל ומכריו גדול מזה שהיה
 אומר שהוא צצמנו הרגו, דעממא דמכריו משום דאמרינן אי לאו
 דציריא ליה מילתא כפיסחא לא הוי מכריו שהיה מפחד שמת
 ימלא שקרן ויתצדק, וככא צברגו צצמנו צחצח ציתו וחלצו, צצרא
 יש כאן דליכא צדדמי שלא היה מניחו ספק חי שמת יודע הדבר
 ויתרגוהו. ועיין לקמן סי' קל"ז אות מ"ה לענין קברתיו צצולח
 צצמו.

ובבגטת יחזקאל סי' נ"ב אחר שהצ"א חילוק הריעצ"א כי
 צצנצון דידיה שאמרו השופרים שמת אחר העינוי, אשר
 חרפה הוא להם שפינו אותו כדי להמיתו ועשו שלא כמשפט
 ערכאותיהם, ודאי אם לא דקדקו לא היו אומרים כן. וצצ"ת צ"י
 סי' ה' צנצון שצקש בגוי מקרציו הנהרג למחול לאחיו שהרג
 לקרצום, כי דלוי לאו דקים ליה דשכיב לא הוי אמר שאחיו הרג
 היכודי. וצצ"ת די כשצ סי' ג' צנצון שאמר בגוי הנכ צצל דין
 שלכם שהרג את פי עמדו ותפסו אותו, כי דלוי לאו דקים ליה
 שנהרג לא היה אומר שזה הוא בגוי ברזל. וצ"ד דוד ח"צ סי'
 ח' צנידון שאמר בגוי פי הרג את היכודי אשר אחם מצקשים, כי
 וצסס חיי סי' ע"ז צנידון שאמר בגוי אצו יודע מי הרגו כי
 דודלוי אי לאו דקים ליה הכי לא הוי מוליא על פי שם רואה.
 אחד

אוצר

סיק קלד אות בא—כד

הפוסקים

ובעין חילוק הב"ח כי גם בשו"ת בני משה סי' י"ז, דדוקא כשאומר איש פ' מת דלא ידעין אי איכפת ליה מיתתו חייושין לצדדמי ואמרין דלולי אמר כן משום שראה דברים הקרובים למיתה, אבל כשאומר שקבל עוצה הנאה ממנו פעמים הרבה איכפת ליה לדעת האמת, וזולתי לא קאמר מת אם לא שדקדק עליו ועלעלו לדעת האמת, דקברתיו דבעין לאו דוקא קברתיו אלא כל שטעלו מהני, וכן כשרואה דברים מחמיהם דרכם של בני"א לפשפש ולחפש אם הוא אמת או לא, ולכן לא צעין קברתיו דחלין שחפץ לדעת האמת ועלעלו צידיו, והנהי עובדי דחיואי ודפרשא זריזא נראה דהרמב"ם מפרשם כשאמר כמה היה נאה וכמה עוצה עשה עמי, או כשאומר תמכנו על דבר זה כולל מת פתאום.

אמנם במשאת משה ח"א סי' ל"ט כי דמדברי המ"מ נראה דלא ס"ל חילוק זה שהרי הביא ראיה דממכיר שמו לא מלריך הרמב"ם קברתיו ממ"ש [בהל' י"א והוא צו"ע סעי' י"ד] או לפ' שמת כו' ולא הלריך קברתיו, והיינו מ"ש הרמב"ם צדין הנזכר ותמכנו, ואם איתא דתמכנו היינו ע"י צדיקה יפה יפה דמו אין לחוש לצדדמי מאי ראיה מייחתי מינה שאני הכס דהו"ל כאומר קברתיו, אע"כ דלית ליה להמ"מ חילוק זה.

בג. עוד כי הב"ח שפ"י דרכו יש ליישב תשובת הרמב"ם דהריגת יחודי מעט שהביא הב"י [והו"ד צאות כ"ד] ותמה עליו למד החירו צל קברתיו, והטעם דמאחר שהכותית הזכירה לא שלא ילכו לכפר פ' שלא יאירע להם כמו שאירע ליחודי אחד שהיה מעכו כו' ויאלו והרגוהו, אין ההזכרה נופלת אלא לפי שידעם באין ספק שהרגוהו לאותו יחודי כו', ועדין עפי מאילו היה מתאונן או מתמיח על מיתת פ'. וכעין זה כי בשער אפרים סי' ק"ג, והביאו בשו"ת שצו"ם בני דוד תשובה ג'.

כד. חילוק מהר"י סאנים שלא הצריך הרמב"ם קברתיו אלא כשנמצא הגוי בעת מיתתו. הב"י הביא תשובת הרמב"ם וז"ל: ראובן היה נושא ונותן בחוץ ויאלו לישא וליטון כמנהגו ככפרים של עכו כו' [ולא חזר], לימים עברו יחודים מצני עכו דרך שם אמרה להם נוחית אחת אנה אחס הולכים אמרו לה לכפר פ' אמרה להם לא תחזו מכאן שמה יאירע לכם מה שאירע ליחודי אחד, שאלוה מה אירע לו, אמרה יאלו מעיר פ' ללכת לעיר פ' ויאלו אחריו והרגוהו, שאלוה מאין חדשי זה האיש, אמרה הוא היה מודעתנו כשהיה צענו ועושה מלאכתנו וסיפרה להם דמותו כו', תשובה, זאת האשה מותרת לינשא ואעפ"י שלא הזכירה אותו בשמו כמעשה לידון ולאנוכיא כו' ע"כ, וכן עלה הב"י, יש לתמוה שלא הלריך שחאמר קברתיו כמו שהלריך בחצור, והי' הרי' סאנים דלא הלריך שחאמר קברתיו אלא כשנבנו נמלא צעת מיתתו או הריגתו דחיישין דילמא אמר צדדמי, אבל היכא דלא נמלא שם הגוי צעת ההריגה מודה הרמב"ם שאל' שחאמר קברתיו. וכן באהלי יעקב סי' י"ג שלא נמלא לאחד מן הראשונים שהצין כן מדברי הרמב"ם, כי הם חילקו צין מכירו לאין מכירו, ולדידהו לא קשה מידי הויה תשובה דעכו כדי שנחלק צין עומד צעת הריגה לאין עומד, דהתם בגויה היתה מכירתו כמו שאמרה שהיה עושה מלאכה, גם הרב עצמו שחירץ כן לא ראיתי שסמך ע"ז למעשה, וכמו כן הרב צ"י לא הביאו לפסק הלכה, וחזן מכל זה מדברי הרי"ש סי' שפ"ה נראה דאפילו באומר ראיתי מת דמשמע שלא נמלא צעת מיתתו עכ"ז לדעת הרמב"ם לריך שחכירנו בשמו או שחכירנו.

אולם הרשד"ם סי' ע"ט הביא חילוק מהר"ם וכן שכי' קלח מתשה הרשב"א. [ע"י לקמן סעי' ל"ג לענין קברתיו דמים כשלא ראה העד העצומה]. והרדב"ז בח"א סי' ס"א כי צין שאר החילוקים

אחד מהם הוא שהרגו, כי דאי לאו דקים ליה צודאי שמת מי היה מכניסו לתוגר להלשין ולהלוא שם רוצח על אחד מהחצרים.

ובבני משה סי' י"ז כי צנרון ידיה שכיון שטרה הגוי שליוה את הנהרגים ללכת לדיין לעשות "חגיגת" [קובלנא] אי לאו דצירא ליה שמת צודאי לא הוי טרה ומעיל נפשיה לעשות זה, דהכרח לאו דוקא אלא כל שעושה מעשה הניכר דלאו צדדמי קאמר מהני. ובצ"ח המים סי' ס' כי צנידונו דכיון שהגוי המעיד היה לוטק על חמיו של הנעלם שיצא לתצוה חצית דם הנהרג בפני המושל הו"ל כמכירת.

ובבית אפרים סי' ל"ז כי לצד צנידונו שאמרו הגוים מעלמם צא ונרחק שהוא מושבצ הרג דהוי כמעיל נפשיה לאכרוז. ועיין גם צמכתא שלמה סי' ד' שאחר שכי צנידונו דהוי כמכירת משום שהגיד הגוי הדבר שחי פעמים לשני צנ"א, כי עוד ומה גם שאמר להראשון שילכו עמו ויראו אותם דאי לאו דקים ליה צנוויכו שמתו ודאי לא הוי מעיל נפשיה להלויכס עמו להרחותם. ובשו"ת רצ"ל אשכנזי סי' ל"ב צנרון שאמר העכו"ם, היחודי משרת פ' שהרגו אותו הערבים הוא מושלך בגיורה ככפר פ', כי דכיון שמשמעות דבריו שלא צא להודיענו הריגתו אלא מקום שהוא מושלך, והיינו לומר שילכו שמה וימלאוהו לא הוי מעיל נפשיה צהכי אי לאו דקים ליה דשכי.

בג. חילוק הב"ח. דבשמתאונן או מספר דרך תמהון אין להצריך קברתיו. והב"ח אחר שהקשה על חילוק הריטב"א המ"מ והר"ן כי דהטיק נראה לחלק צין כשהעכו"ם מספר דברים שנראה מהם שמתאונן על מיתתו כמה היה נאה כמה היה גבור חיל כעובדא דפרשא זריזא, אי"ג מתאונן כמה עוצה עשה עמי כעובדא דשכי חיואי, דקאמר וי על עצמו שנאצדו ממנו הטובות שהיו לו צעודו חי, דהאנונות מורה על הוודאות שצורר לו שמת ובהכרח דתוספתא אפי' שמת קול מקוננות שמזכירתו צין המחיס, אין עדות גדולה מזו, ומש"כ עוד הרמב"ם או שהיה מסית ואומר כשהייתי צא בדרך נפל פ' שהיה מהלך עמנו ומת ותמכנו לדבר כולל זה מת פתאום, צו נמי אין לחוש דקאמר צדדמי דאין אדם מספר דבר פלא ותמהון שנעשה לו אלא"כ צורר לו, ולאנוכיא ודכרכוס ציתר צגמרא אע"כ דהיה סיפורו דרך פלא ותמהון דכל העשרה וכל הששים מתו אפי"ה הוזכר צהם קברתיו, משום דחיישין דילמא אחד מהם לא מת אלא היה גוסס או מגויד, אלא לפי שראה שכל התשעה מתו הסיח לפי הנדמה ואמר שכולם מתו, דדוקא צמספר דרך תמהון על איש אחד ל"ה לצדדמי, ולפ"ז ל"ל דהרמב"ם היה גורם וי שכיח חיואי, וכ"כ הרי"ש צסי' שפ"ז שהיה מתאונן על חצידת היחודי שאצדה הטובה שהיה לו ממנו וכן וי לפרשא זריזא, אבל לשון חבל שהוזכר בעובדא דאצא יודן ולאנוכיא ודכרכוס ציתר אין פירושו לשון התאוננות אלא פירושו הוי ליחודי, אי"ג לשון הפסד צא לפולם, אבל אינו מורה ע"ז כשאומר מאטער ומתאונן ולפיכך חיישין לצדדמי ולריך שחאמר קברתיו. וכ"כ בשו"ת צ"ח סי' ע', והוסיף ביאור דכל העכו"ם אינם מדקדקים צשיחתם ואינם חוששים כל עיקר אם אומרים אחר הנדמה אם לא, ולכן לא החירו רח"ל צמסל"ת אלא"כ היכא דמוכה דלא קאמר צדדמי, ואין זה אלא"כ אמר נמי וקברתיו, אי"ג לא אמר וקברתיו אלא מתאונן ומקוין על מיתתו או תמה על מיתתו שהיתה פתאום וכיוצא בזה. וחילוק זה כתוב ג"כ בצנימין זאב סי' ע"ז בתשובה מהרב חייל מאיר צרי דוד. ועיין לעיל אות כי מש"כ צהם הגור"ר וכל שלמה דכ"ג כשמתאונן מהני גם להריטב"א. ועיין עוד לקמן אות ל' ואות ל"ו.

אוצר

סיק קלד אות כד—כו

הפוסקים

החילוקים לענין קצרתיו דינשה, לחיבה סברא לומר דלא אמרינן דאמר בדדמי אלא צמת או נהרג, אבל מלאתי מת או הרוג לא אמר בדדמי. ובענין סיק ל"ז כי חילוק מהרי"ם כחצו מהר"א צמחציו סי' רכ"ג ושהב"י בחשוף דף קי"א ע"א [סי' ה'] הסכים לזה החילוק. וצבת שלמה [להר"ש מסקאלא] סי' מ' הביא מפסקי מהר"א סי' קס"א שז' בחילוקו של הרי"ם, וחמה על הב"י שלא הביא דברי מהר"א הג"ל שקדמו להרי"ם בחילוק זה. ומהר"מ אלשיך סי' קכ"ז לייך חילוק מהרי"ם לסיניף, וכי דעמא דמסתבר הוא, דעפי חיבה למטעי צמת מיתה דאמר בדדמי מצתר הכי, דלפעמים הרוחא דברים שרובם למיתה עולה בדעתו צמת ועפי צבו, משא"כ בשכנר מלאו מת מושלך בדרך וכיוצא בזה לויכא חששא בדדמי. וצני צנימן ח"א סי' י"ג כי דכל האחרונים תפסו חילוק מהרי"ם להלכה. ועי' לקמן ס"ק קל"ו.

כה. ואי פליג מהרי"ם עם הפ"מ הר"ן והריב"א, הנה בחשוף רצ"ל אשכנזי סי' ל' כי ד"ל דהמ"מ אינו חולק על חילוק מהרי"ם, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דמהרי"ם צני לחלק אפי' דלא הזכיר השם כדי לתרץ חשבונו של הרמב"ם עם מש"כ בחצורו, ולא שני ליה צין מכירו לשאינו מכירו, אלא הכל תלוי בהזכרת השם, ובחשוף הרמב"ם לא הזכירה השם, והמ"מ צני לחלק דאפי' חיתא דבהכחי עובדי דחיותי וחטא ופרשא זריחא נמלא העכו"ם צמת מיתתו, מ"מ יש חילוק צין כשהזכיר השם להיכא דלא הזכירו, וכ"ג דעת הב"י שהביא שני התירולים בספרו ולא כי דפליגי. [מדבריו נראה דדוקא על חילוק המ"מ לא פליג מהרי"ם אבל על חילוק הר"ן פליג, שכ"כ דלא שאני ליה למהרי"ם צין מכירו לשאינו מכירו, ועיין לקמן בהערה שאל"ף].

וסהר"א ששון צסי י"ד הביא דברי הרצ"ל אשכנזי וכי דמהרי"ם אין הכרח ואפשר דלא יחלוק על חילוק מה"מ, אך ח"א לומר שהב"מ יודע לחילוק מהרי"ם, שהרי הכריח חילוק דהזכרת השם מהכחי עובדי דלעיל שז' הרמב"ם היה העכו"ם מסליח ואומר חוי לו לפי צמת ולא הזכיר שם קצורה, ואם חיתא דס"ל להמ"מ חילוק מהרי"ם מאי מיתתי מהתם שאני התם דלא נמלא צמת המיתה כו', בלשון שלפ"ד אין מקום לומר שהב"מ סובר חילוק הרי"ם. אבל צמגן גבורים סי' ס"ט דחה דברי הר"א ששון והחזיק בדעת הרצ"ל אשכנזי הג"ל. וכ"כ בענין סקל"ז דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, והביא דברי הרצ"ל אשכנזי הג"ל וגם ל"ן למהר"א ששון הג"ל. ועי' צשו"ת שצס"ם צני יעקב חשוכה ז' וצחורת חסד להגרש"ז מלוצקין ח"צ סי' מ'.

גם בבני טשה סי' י"ז כי דודאי מהרי"ם לא אחא לאפלוגי על מה"מ הר"ן והריב"ש כו' ואפשר דכל הפוסקים הכי ס"ל לדעת הרמב"ם כשלא נמלא שם צמת בהריגה לא צעין קצרתיו, ואינה לא מחלקי בהזכיר שמו אלא כשנמלא שם, וכ"כ כרי צלוחה חשוכה משמע שהיתה מכירתו שאמרה הוא היה מודעתו, הא ליתא, דאפי' דהיא אמרה כן מ"מ אנו אינו יודעים אם היתה מכירתו, ואפשר שעל ח"ס אחר אמרה. [ועי' לעיל אות ז']. וכ"כ צממאח משה ח"א סי' ל"ח דמהרי"ם מודה לחילוק הר"ן והב"מ והריב"ש דצמכירו או מזכיר שמו לא צני קצרתיו. וכ"כ צפרמ"א ח"צ סי' פ"ט.

ובעני אחרים סקס"ז כי דמדכתב הב"י חילוק זה של הרי"ם לקמן צמקום דמייירי מדיני החיפוש ולא כחצו כאן צדיני קצרתיו, ולא הביא [כאן] אלא חילוקים של מה"מ והר"ן והריב"א, ודאי דס"ל מהרי"ם אינו חולק על הפוסקים הג"ל, וליישב הקושיא מעובדא דמאן חיבה כי חיותי או לי לפרשא זריחא לא סגי בחילוק מהרי"ם הג"ל, דכיון שהכחי אמר סתמא היה לנו לחוש שמה היה נמלא צמת מיתתו, ולריכס אנו לחלק אחד מן החילוקים הג"ל,

אך עם כל אלה ג' החילוקים לא תחייש הצחירה מדינו של הרמב"ם לדבריו בחשוכה הג"ל, ולכן מחלק חילוק חדש, והב"ש צסקנ"ד כי שיש צוה ד' שיטות, וס"ל דלחיותו של הרי"ם אין אנו לריכס לחילוק של ח' מגי' דיטות הג"ל ולע"ד ליתא. וכ"כ הר"א חנינא בחשוכה שהוצא צפני משה ח"צ סי' כ"ז דגי' שיטות הם צדברי הרמב"ם, ומהרי"ם על דבריהם קאן, ונחתיי מדברי הרצ"ל אשכנזי הג"ל. והרצ צעל פני משה צסי' הג"ל הסכים לדבריו, וכי דאעפ"י שהר"א ששון הרצה להשיב על הרצ"ל לפע"ד יש תירון לקושיותיו. גם צמטה יוסף ח"צ סי' ד' האריך צוה ומסיק דכולהו מודו לחילוק מהרי"ם. ועי' צחת"ס ח"צ סי' קל"ב.

[ועי' צפרמ"א ח"צ סי' פ"ט שז' דהרצ"ל אשכנזי ומהר"מ צנצנא ומהר"א חנינא שלשם הסכימו לדעה אחת דמהרי"ם מודה לתירון מה"מ והר"ן, ולכאורה יש חילוק ציניקס, דמהר"א חנינא והפני משה ס"ל דהרי"ם לא פליג על שום אחד מהחילוקים האחרים, והרצ"ל אשכנזי כי להדיא דלא שני לי למהרי"ם צין מכירו לשאין מכירו].

כו. ובחבנת חילוק חר"י סאגים, נחלקו האחרונים. דצממאח משה ח"א סי' ל"ח כי דהרי"ם מחלק צין עד הרוחא לעד השומע, דצממאח גם הרמב"ם מודה דלא צני' לומר קצרתיו [ובחילוק הריב"ל לקמן אות מ"ד]. גם צדברי ריבזות סי' רע"א הביא דברי הרי"ם וכי דלפ"י יש להחיר צני' קצרתיו צני' צעות זה החוגר היה מפי החוגר הראשון והוא לא נמלא שם. וכן צחסד לאצרהס [להר"א אלקלעי] סי' ו' הביא חילוק הרי"ם לנידונו שפצע דברי העד נראין שלא נמלא שם צמת בהריגה אלא צממע מאחר.

אולם בחשובות ר' יצחק הכהן צצממאח משה סי' מ' חלק על צממאח משה סי' ל"ח הג"ל, וכי דעיקר חילוק הרי"ם הוא דכולה מילתא תליא צנמלא או לא נמלא העד צצעת מיתתו, דאם צרור צנמלא העד הראשון צעת מיתתו אעפ"י שהמגיד לפנינו הוא עד השומע ומפי אחר מגיד זאת מ"מ כל שהגיד שהמגיד הראשון נמלא שם צתר קמא אזלינן ולא תלינן לומר חילו היה הראשון לפנינו היה מגיד שקצרו או עלעלו וכדומה, ובעין מ"ש שאר מן הפוסקים, ליתא, וכל שלא הוצר צנמלא שם אפי' חיבו גופי קמן ל"ח בדדמי קאמר כו', וכן מצבאר צדברי כל האחרונים שהצניו כן צדעת הרי"ם ולא נמלא מי שיאמר לדעתו לחלות הדבר צעד השומע. וכ"כ צאהלי יעקב סי' י"ג על חילוק מהרי"ם דאין זה צדברי המיקל צעמפ"ע דהכח ראהו מת אלא שלא נמלא צעת בהריגה. וצשו"ת שצסוף ספר צני דוד חשוכה ג' הביא צ' הפירושים צדברי מהרי"ם. וכן צסי' עז"ר סקל"ז כי צשיטת מהרי"ם דאם לא נמלא שם צעת מיתתו או הריגתו, אלא שראהו מושלך מת או נהרג, או דמעיד בגוי ששמע מפי אחר, אין ל"ל קצרתיו.

כו. וכשידע פמפ"ע החריגה לפני שראהו מת, צאהלי יעקב סי' י"ג הג"ל כי דלפי חילוק מהרי"ם גם כשהעכו"ם רק יודע מההריגה קודם שראהו חשיב כאילו היה שם צצעת הריגתו ואומר צדדמי, כמ"ש הריב"ש צסי' ע"ה לדעת צעה"מ דס"ל דצראה העציעה צעין שיאמר קצרתיו דמה לי ראה מה לי ידע, ולכן כי צנזון ידיה שאמר העכו"ם היהודי שהוא משרת פ' שהגרוהו הערצים הוא מונה צמקום פ', דמסגנון דבריו משמע שהיה יודע מקודם אודות הריגת היהודי, ולא צא רק לחדש שהוא מושלך צמקום פ', חשיב כאילו היה שם צצעת הריגתו. אולם הרצ"ל אשכנזי סי' ל' צלוחה נידון עאמו, הביא חילוק מהרי"ם, וכי דצנידון ידיה שאינו אומר העכו"ם צנמלא צעת הריגתו ולא צא להעיד על הריגתו אלא על השלכתו צמקום פ', הא ודאי דאין צריך שיאמר קצרתיו.

אוצר

סיק קלד אות כז—לג

הפוסקים

לא כי הרמב"ם שצריך שיאמר קברתיו שנמנע צעת ההריגה אלא דוקא כשאמר הרגוהו סתם ולא צא להזכיר שם הרואה מי הוא, אבל כשצא להזכיר שם הרואה מי הוא צהא ודאי יודע הרמב"ם דלא צעין קברתיו אעפ"י שנמנע צעת ההריגה, דכיון שצא להודיע שם רע של רואה על איש אחד ודאי אי לאו דקים ליה לגוי בצירור שמת ממש לא היה מוסיף לעז זה, וכי דענדון ידידי נמי כיון שאמר אני יודע מי הרגו שאחד מהם הוא שהרגו, אי לאו דקים ליה וצריח ליה מילתא שמת ממש לא הוי מעייל נפשיה למימר הכי. והביא דבריו בראש משביר ח"א סי' י'. וכ"כ בחסד לאברהם [להר"א אלקלעי] ח"ב סי' ו' דכשמזכיר שם הרואה אז אף אם נמנע שם צעת ההריגה מודה מהרי"ם דליכא למיחש לצדדמי דאי לאו דקים ליה דשכיב לא היה מוסיף לעז. ועיין לעיל אות כ"א סוף ד"ה וצוקן אהרן.

ל. בברם שלמה [להר"ש אמריליו] סי' א' הביא קושית הרש"ם והרמ"ש על מהרי"ם מה"ש הרמב"ם צהלכס י"א [והוא בשו"ע סעי' י"ד] וז"ל: או שהיה הגוי מסל"ת ואמר כשהייתי צא בדרך ונפל פ' שהיה מהלך עמנו ומת ותמנהו לדבר איך מת פתאום וכיו"צ נאמן, הרי שאעפ"י שהיה שם עם הישראלי צעת מיתתו לא הצריך לומר קברתיו, וכי לתרן דשאני הכס שאמר ותמנהו לדבר זה דמשמע שדקדק יפה וראה שמת ממש והרי זה בקברתיו. ועי' לקמן אות ל"ג.

לא. חילוק הר"א מזרחי שלא הצריך הרמב"ם קברתיו אלא באומר שמת בדרך. הר"א מזרחי סי' ל"ו כי לתרן דברי הרמב"ם דלא מצריך לומר קברתיו אלא היכא דשייך אומדנא דעתא [שמסתמא מת או נהרג], כגון מלחמה ומפלות וטביעה במשאלים וכיוצא בהם [כדלקמן סעי' ל"ג], אבל היכא דלא שייך אומדנא דעתא לא, והכא גבי גוי שהסית לפ"ת איש יחודי שילא מכאן מת דמצריך לומר קברתיו, היינו עטמא, משום דגבי הליכת בדרך שייך נמי אומדנא דעתא דומיא דטביעה, דלפעמים צהולכי שיירות כשהולכים בדרך וקרה לאחד מהם שום מקרה שנשאר מן הצנר, והחצרה בקשוהו ולא מלאוהו, חוששים צאומדנא דעתא ודאי מת או נהרג, דלזלי צחר רוב נפטרים [כלומר נעלמים], דרוב נפטרים מן הצנר הם מתים או הרגים צודאי.

ובאהלי יעקב סי' י"ג הצריך לסתור חילוק הרא"מ וצוקן דבריו כי והדבר מצוהר שלא כיון הרמב"ם לזה. אולם צאפי זוערי סקפ"א אחרי שהקשה על כל החילוקים, כי על חילוק הרא"מ שהוא צווי לתלפיות יסוד מוסד ומסתבר צדברי הרמב"ם. ובכנה"ג הגה"ע אות קמ"ח כי שלחילוק זה הסכים תלמיד הרא"ם ר' יחזקאל קאנדיאצוי בתשובה כ"י. ועיין לקמן סי' קל"ו שהצב אחרונים לירפו חילוק הרא"מ לסניף.

לב. ואי פליג הרא"מ עם המ"מ. עיין בשו"ת הרא"מ סי' ע"ב שדחה להדיא חילוק המ"מ, ובשו"ת שצ"י בני יעקב

סי' ע' הביא דברי הרא"מ ח"א סי' צ' שאחר שהביא חילוק דהזכרה השם, כי וכן הסכימו הר"ב"ש והב"מ ומהרי"ק והרא"מ, ותמה עליו דאיך השוה דעת הרא"מ לדעת המ"מ והרי הם רחוקים הרבה, דלדעת הרא"מ אין הדבר תלוי בהזכיר השם אלא אי שייך אומדנא דעתא ואז אפי' הזכיר שמו צעי קברתיו, ולדעת המ"מ היכא דהזכיר שמו אף דשייך אומדנא דעתא לא צעי קברתיו ועיין לקמן צאות ל"ח.

לג. ובמעם חילוק הרא"מ נחלקו האחרונים, דצמרה"ל סקס"ג כי הרא"מ אינו חושש לשמא נדמה להגוי שמת והוא

חי עדיין, דא"כ גם צלל הליכת בדרך נוחש לזה, אי"ו דהרא"מ אינו חושש אלא להא דשמא נפרד, ועפ"י כי ליישב קושית הצ"ש [סקי"ד] על הרא"מ מלשון הרמב"ם והשו"ע סעי' י"ד צצבא שניה

ויותר מזה כי צצני צנימין ח"א סי' י"ג צנידונו שאף שהגוי המעיד נמנע צעת ההריגה, מ"מ כיון שהעיד שעבר עליו עוד הפעם ומלאו מת מושלך לארץ חו ליכא למיחש למידי לחילוק מהרי"ם, דכל עטמו של מהרי"ם הוא דצמנע צעת ההריגה אפשר שאמר צדדמי שנדמה לו שהרגוהו וצאמת אפשר שנשאר צו חיות, משא"כ כשלא היה שם צעת ההריגה כ"א העיד שמנע פ' מת לא חיישינן לצדדמי, וצני"ד אף שהיה צעת ההריגה, אבל מאחר שעבר עליו עוד הפעם צעטה שהיה צבר מונח מת ליכא למיחש לצדדמי.

כח. ואם לא הזכיר הנכרי בפירוש שלא היה בעת מיתתו, עיין צלשון העז"א שהוצא לעיל אות כ"ה שכי דלויטב הקושיא מעוצדא דמאן איכא צי חיואי או וי לו לפרשא זריחא לא סגי צחילוק מהרי"ם, דכיון שהנכרי אמר סתמא היה לנו לחוש שמא נמנע צעת מיתתו. אבל הרמ"ש צקו"ע דכ"א ד' כי דלדעת הרי"ם נראה דדוקא הכא דודאי נמנע צעת מיתתו אבל על הסתם אם אמר מת פ' לא אמרינן שנמנע צעת מיתתו, דהא בהגוי צודי דחיואי ודפרשא זריחא משמע דעל הסתם אמר מת פ' ולא הצריך צגמ' שם קברתיו, ושכ"כ הרש"ם צסי' פ"א. וכן הכריחו צכנסת יצחקאל סי' נ"ב, וצשו"ת מהר"ם אשכנזי צצבוק סי' גבורת אנשים סי' נ', ושם הוסיף עוד דהכי משמע מתצוצה הרמב"ם גופיה דאוקמה הרי"ם שלא היה הנכרי צעת ההריגה, אפי"ג שצתצוצה היה לא הוצר שאמר הנכרי שלא היה צעת ההריגה, אלא ודאי מן הסתם אמרינן שלא היה שם. ועיין צצית אפרים תקי"ע סי' ל"ו. גם צצית דוד [להר"ד] ח"ב סי' ז' כי דזהו ודאי כשידוע או שיש הוכחה שנמנע הגוי צעת ההריגה, אבל על הסתם אין לנו לחוש שנמנע שם ושאמר צדדמי, דתרי חששות לא חיישינן. וכעין זה כי צעז"י סקל"ז דכיון דלא ידעינן שהיה שם צעת מיתתו או ההריגה ה"ל כעין ס"ם, ספק לא היה שם צעת ההריגה ואח"ל היה שם דילמא לא העיד צדדמי אלא טעטלו וראהו מת לגמרי. וכ"כ צדעת הרי"ם צנאמן שמואל סי' נ"ו, ודבר משה [אמריליו] ח"א סי' ט"ז, ומעיל שמואל סי' י"ח. ובשו"ת הר"א מרגליות סי' צ' מסיק דנראה מכל האחרונים דכל שאמר נהרג סתם אנו חולים שמלאו הרוג ולא ראה ההריגה. כמ' וכשאמר מקום ההריגה או שסיפר איך היה המעשה או שהזכיר שמות הרוצחים, אי גם צכ"ג יש לחלות שלא היה אלא ההריגה. צאהל יצחק הכהן סי' א' כי היתר עפ"י חילוק מהרי"ם צנידונו שלא היה הכרח צדברי המסל"ת שנמנע צעת ההריגה [ע"י צאות הקודם], אעפ"י שאמר שהוא יודע צצחיה מקום הרגוהו, דהא אצחנו אינו יודע צצחיה אופן ידע.

ובראש משביר ח"א סי' י' אחר שהביא דברי האחרונים דמסתמא תלינן דלא נמנע שם צעת ההריגה, כי צנידונו אף שסיפר הגוי אח"כ איך היה המעשה תלינן דהיינו מפי השמועה.

ובברם שלמה [להר"ש אמריליו] סי' ג' צנידון שהזכיר הגוי שמות הרואים ואמר פ' ופי' הרגו ליהודים, כי דאף לחילוק מהרי"ם יש להחיר צני"ד משום דאין הכרח צדברי המסל"ת שנמנע צעת ההריגה ואין אנו יודעים צצחיה אופן ידע. אבל צצצעות עולם [קובץ] סי' ח' חלק עליו צצחותו נדון, וכי דכיון שאמר הגוי פ' הרג את היהודים לר"ך ליקח הדברים נפשתו, שהוא ראה ממש שהרגם ולדעת הרי"ם לר"ך שיאמר קברתיו, דאין לומר שראה אותם הרגים, שהוא לא העיד על ההרגים אלא על ההורגים. וצסס חיי סי' ע"ז כי צנידונו שהיה נראה שיש לחוש להצריך קברתיו לחירון מהרי"ם, מאחר שהגוי אמר אני יודע מי הרגו מוכח ומשמע שנמנע הגוי שם צעת ההריגה, אלא שכי להחיר מעטם אחר אף להרי"ם, דע"כ

אוצר

סיק קלד אות לג—מא

הפוסקים

שניה שאמר הגוי כשהייתי צא בדרך ונפל פי ומת ועכ"ל לא כלרינו לומר קברתיו, משום דשם הא אחר הגוי להדיא שנפל ומת בעוד שהיה עמו ולא נפרד ממנו כלל. וכ"כ לתוך צע"ל סקס"ז ובתורת חסד [להגרש"ז מלוצבין] ח"ב סי' מ. אולם צבני משה סי' י"ז כי צעטס חילוק. הרא"מ דבמת דרך חיישין אולי נחטף וסבור שמת ואינו משהב עמו לדקדק עליו כיון שהוא רואה ללכת לדרכו מהרה כי כל הדרכים צחוקת סכנה. ובדרך זה הלך הפז"ש סקס"ז שכי לתוך קושיה ב"ש הנ"ל דכיון דאמר ותמהנו עליו משמע דעמדו עליו ועלעלוהו אולי נחטף. ונחזיר להם שמת עד שחמכו עליו איך מת פתאום ולפיכך לא הלריך קברתיו, אבל אם לא היה אומר ותמהנו עליו היה צ"ל קברתיו, כיון דהמעשה דנפ"י היה בדרך דשיך אומדנא דדעתא. ובשו"ת שצמפר צני יעקב סי' טי הביא ממכ"ל ששון סי' י"ד שכי ג"כ לתוך הקושיה הנ"ל משום דהכל אורחא משמע שדק יפה שמת שהרי אחר ותמהנו לדבר והר"י בקברתיו, וכי דבריו אלה נכונים ופשוטים, ומה גם דאפשר עוד לומר דהרמב"ם לא נחית לאשמועין ההם אלא דיני מסל"ת היכי הוי, וצא רק לפרש אופן המסל"ת ולא חשש להזכיר קברתיו לפי שסמך על מה שצאר אח"כ. ועיין לעיל אות ל.

לד. אי גם בפונדקאי המעיד על אורחו יש לחרש להרא"מ. כי הרא"ש צק"ע דף כ"א ע"ב דלדברי הרא"מ הא דתנן צבה"א דפונדקית מת וקברתיו דדוקא נקטיה [לשיטת הרמב"ם דמה שנאמר בגמרא וקברתיו הוא דדוקא], צ"ל דהתם נמי איכא צדדמי דשמת הלך משם בדרך וכהני מקלו ותרמילו, וכיון שראתה שלא חזר למלון אמרה צדדמי שמת בדרך או הרגוהו ולכן הולך וקברתיו. אבל צע"ל סקס"ז כי דלחורון הרא"מ צ"ל צבה"א דפונדקית דמעשה שהיה כך היה וקברתיו לאו דוקא, וכיון דהש"ס לא הזכיר מעשה זה ללמוד ממנו הלכה רק חכמים השיבו לר"ע ממעשה הנ"ל, לכן אין קפידא אם ספרו המעשה כמו שהיה שהנכרית אמרה קברתיו, אע"ג שאילו לא אמרה כן ג"כ הוי מועיל, אבל תלחא עובדי הנ"ל דקבע הש"ס ללמוד מהם הלכה, הי לאו דצעינן קברתיו לעכובא לא היה כופל ומשגשג לספר אמירת קברתיו. לה. ובשלא אמר להדיא שמת בדרך, כי צבית דוד להר"י ח"ב סי' ז, דודאי לא אמרינן דכשהולכים בדרך צ"ל קברתיו אלא כשאנו יודעים או שיש הוכחה שהיו הולכים בדרך כההיא דחבל על יהודי וחבל על קולר דמזכיר דרך צבה"א, אבל על הסתם אין לנו לחוש שמת היו הולכים בדרך, דה"ל תרי חששות שמת היו הולכים בדרך ושמת אחר צדדמי, ותרי חששות ודאי לא חיישין.

לו. ואם אמר אני הרגתי את פ' בדרך, כי מהרש"ש צק"ע דף כ"א עור ג' דפני טעמו של הרא"מ נראה דאין צ"ל קברתיו, דהא ליכא להך חששא צדדמי שחשש הרב צ"ל [נראה שסובר צעטס הרא"מ דעיקר החשש הוא שמת נפרד כמבואר לעיל אות ל"ג צמס מרבי"ל], אך לא מלאתי חילוק זה לשום אחד מהפוסקים. וצע"ל סקס"ז הביא דברי הרמ"ש וכי דחילוק זה מוכרח לדעת הרא"מ למאי דס"ל דאפי' בישראל הולך בדרך דינא הכי [עיי' לקמן אות י'], וה"כ חקאי לדידיה מעובדא דאשת שמעון בן כהן שאמר הלסטים שהרגו בדרך צבניסחו ללוד [יצמות כ"ה צ'] ואפי"ה החירוהו אע"ג דלא אמר וקברתיו, אלא ודאי כיון שאמר שהוא עמו הרגו לא שייך צדדמי כולי האי, אם לא כשאנו יודעים שהיה הרואה נחפז לילך שאז יש לחוש שאמר צדדמי. ועיי' לקמן סי' קל"ז אות מ"ה—מ"ז.

לז. ובשאר שחרגוהו אחרים לפניו. כי צמס לזכרם [להר"א חלקנין] ח"ב סי' ו' צבית דידה שאף כי היה חוץ לעיר ליכא למיחש אף לטעם הרא"מ, מאחר שמעידים שהרגוהו

לפניהם, ושכ"כ צב"י דוד דף ל"א ע"ג, וצבית דוד [להר"י] סי' ד' ודצ"מ [אמאריליון] ח"א סי' י"ב צבית דוד שראו אותם כשהרגוהו דלא שייך אותו חשש של הרא"מ. והביא דבריו צבני יחזק ח"ב סי' א' לנידון ידידי וכי דהצרים צוררים. וצבית דוד [קובץ] סי' ח' כי צבית דוד דכיון שאמר פ' הרג את צ' היכודים, דמעשיות הלשון משמע שהוא צע"ל אף את ההריגה, אין לחוש לאומדנא דדעתא ואין לריך קברתיו לדעת הרא"מ. ועיי' לעיל אות כ"ט. לה. ואם אמר ראיתי מת בדרך. מהרש"ש צק"ע שם כי דלפי טעם הרא"מ ה"ה אם אמר ראיתי מת וכברתיו, דאין צ"ל קברתיו. וכן צדדמי משה [אמאריליון] ח"א סי' ה' כי לדעת הרא"מ דלא צב"י הרמב"ם קברתיו אלא צב"י האומר איש יהודי שילא עמי מכאן מת כו' אבל באומר ראיתי פ' מת לא. וכ"כ צב"י שם צב"י יעקב סי' טי לייצב דברי הרא"מ ח"א סי' צ' [עיין לעיל אות ל"ב] דשמת חיסור לשון יש צב"י וכונתו לומר דכיון ידידי אף שהיה הגוי עמו בדרך ושייך אומדנא דדעתא מ"מ כיון שהעיד ואמר שראו אותם הרגוהו לא צב"י קברתיו, דע"כ לא קאמר הרא"מ אלא היכא דאמר מת סתם כו'. לז. עוד אופנים והוכחות דמהני להרא"מ אף בדרך. צבית דוד הר"י סמוע שצב"י צ"י סי' צ', כי דכיון ידידי יש להחיות עפ"י חילוק הרא"מ, שהרי אחר ששמע שמועה אמיתית ודאית שמת היכודי שיש לו את צמקום פ' מחושצי מקום פ' צבית דוד ממקום פ' ולא שייך דקאמר צדדמי. וצבית דוד ח"ב סי' פ"ע הביא חילוק הרא"מ, וכי דכיון ידידי אף שהיה בדרך כיון שסיימו מקום ההריגה דצבית דוד ממקום פ' ללכת למקום פ' צמקום הראשון הרגוהו אילו לא ידע צבית דוד שהרגוהו לא היה אומר כן, וכ"ש דמלכד שהזכיר ההריגה אחר ואינו יודע היעצ שהרגוהו דאין כאן חשש אומדנא.

ובזהו רב ח"ב סי' ה' צבית דוד מצעל ראש משצ"י כי צבית דוד דלא שייך כלל חשש זה של הולכים בדרך, כיון שאמר הגוי שהרגו אותם צב"י, נמלא דאין אומר צבית דוד. ובבב"י משה סי' י"ז אחר שציאר טעם חילוק הרא"מ דבמת דרך חיישין אולי נחטף וסבור שמת [עיין לעיל אות ל"ג], כי דאפי' לפי דרך זה מ"מ צב"י ששכרו את הגוי ללוח, דאיכפת ליה לגוי לדעת אם מת צדדמי, או משום שלא יפסיד שכרו, או משום שמועל עליו לשמרו כדי להשיב ליכודים מה נעשה ממנו, מדקדק היעצ ואינו אומר צדדמי.

מ. חילוק מהר"מ אלשיך שלא הצריך הרמב"ם קברתיו אלא באיש יחידי בדרך או בהרבה בני אדם [אפי' שלא בדרך]. וקצ"ו לחילוק הרא"מ כי צמכר"מ אלשיך סי' מ"ג, דאחר שהביא חילוק המ"מ, כי עוד אפשר לנו לומר חילוק אחר, דדוקא צב"י תרי גווי דכ' הרמב"ם וכיוצא צב"י לריבן דלימא קברתיו, כפשטא דגמרא שאמר כן צב"י תרי עובדי משום דאיכא למיחש לצדדמי, דכשאומר איש שילא מכאן עמי מת אפשר שלא ראהו מת ממש אלא שהיו שניהם הולכים בדרך וראו לסטים צאים והגוי צרח וימלט, וחושש הגוי ומדמה דמן הסתם היכודי שלא צרח נפל צידם וההרג, והיינו צדדמי, וע"כ לריך שיאמר קברתיו, וכן צב"י אששים מאחר שאומר שמתו כולם כאחד אנו חוששים שמת לא ראה כולם כ"א ראה שהרגו רובם וחושש מן הסתם לא נילול אף אחד, והיינו צדדמי שאפשר לפעמים שיאשרו קלחם או אחד מהם, אלא שמיסיק דלפי דרך זה אם היה מזכירם כל אחד ואחד צמס אפשר לומר דדייק ומזכיר.

מא. ובשאיית דוד סי' ז' מאמר א' כי דרך חדש לתוך צב"י הרמב"ם, דהוא מלריך צמסל"ת או שיאמר דבריו דרך סיפור והתאוננות, או שיאמר קברתיו ואז נאמן אפי' כשאינו מספר

אוצר

ס"ק קלד אות מא—מד

הפוסקים

דוקא, וכדקא יביז טעמא דאס ראהו מגוייד אומר נהרג, ומש"כ במרדכי בתחילה ואומר שמת הוא ע"ס ו"ל נהרג.

בשאחר מעיד מפי המפל"ת אי צריך לומר קברתיו. [אות מ"ד—מ] מד. המקילים בזה. עיין פ"ת ס"ק ל"ג ובאור"ח לקמן סעי' ל"ג מה שחידש הריב"ל לענין קברתיו דמים ומלחמה דיש להקל בעמפ"ע והראשון מסל"ת [דא"ל לומר קברתיו], ושרצים חולקים עליו. ובי' בפ"מ ח"ב סי' ח' דאפילו מאן דפליג על מהריב"ל בקברתיו דים [ומלחמה, מ"מ] בקברתיו דמסל"ת כו"ע מודו ליה דמהני עמפ"ע. ובסי' כ"ז כי דאף שהראשון בתשובה גמס אהך קולא דעמפ"ע ואפ"י בקברתיו דיבשה כמו שגראה מסוף התשובה בסי' ע"ה, מ"מ בסוף דבריו נראה שזעל דעתו מפני דעת הריב"ל, אלא שספק שם גם סברת הרא"מ. וכ"כ בעצרה"ג סי' ע"ג דאף שהריב"ש לית ליה סברא זו לענין קברתיו במלחמה או במים, מ"מ אפשר דלענין קברתיו דיבשה ולא במלחמה מודה הריב"ש לסברא זו, כי הרבה יש להקל במסל"ת דיבשה ולא במלחמה ממה שיש להקל בע"א במלחמה או במים. ועיין גם בחש"י הרש"ך ח"א סי' ז' שחלק על הריב"ל בקולא דעמפ"ע במלחמה ומים, ובח"ג סי' ק"ג לענין קברתיו דמסל"ת כי דאפ"י לפי סברת הרמב"ם אין לחוש בג"ד מטעם הריב"ל. והביאו דברי הריב"ל לסיני לענין קברתיו דיבשה צנוי אברהם סי' י"א, ובעדות ציעקב סי' ע"י, ובמשפט ודקה ציעקב סי' קנ"ב וקנ"ד.

ובתשרי הרא"ם [מרגליות] סי' צ' כי דאף שזשאר ענינים שהקילו בעמפ"ע יש לפקפק הרבה מ"מ בחומרא דקברתיו כזר כי ה"ח בתשובה דיש להקל במקום שא"א למלא עדים אחרים [הו"ד לקמן ס"ק קל"ז אות ג'], וכן מהרי"ע אעפ"י שהוא מהמחמירים בעמפ"ע שזשאר ענינים הקל לענין קברתיו. ובמאמר מרדכי סי' ס"ה כי צנידון דידיה כיון שעכ"פ היה כאן העד השומע מעכ"ר מסל"ת גמור, א"כ לכונ"ע לא צעין קברתיו, אף להפוסקים ולא ס"ל סברת הה"מ והר"ן בדעת הרמב"ם. ובגצעות עולם [קובץ] סי' ע' כי לדעת כל החירונים שנאמרו בדברי הרמב"ם אין ל"ל קברתיו צנידון דידיה כיון שהוא עמפ"ע כמ"ש הריב"ל, וכל האחרונים חפסו כסברתו והסכימו עמו.

ובשור"ת שבס' בני יעקב סי' ז' אחרי שהביא דעות החולקים על הריב"ל, כי דמ"מ כיון שמלאנו להריב"ל ומהר"ם אלשקר והרצ"ל ששכנזי דס"ל הכי יש לערוך ס"ם, ספק אי הלכתא כהרמב"ם, ואח"ל דהלכתא כותיה דילמא בעמפ"ע הלכתא כהריב"ל ודעימיה דמקולונ, וכמ"ש ס"ם כזה במהרש"ך ח"א סי' ז' אף שהוא מהחולקים על הריב"ל, ומה גם לפימ"ש הפ"מ ח"ב סי' ח' [הג"ל] דאף להחולקים עליו בקברתיו דים מ"מ בקברתיו דיבשה מודו דיש להקל, [ועיי"ש שהקשה על הפ"מ מהרא"ה בסי' ע"ה שלא סמך להקל מטעם עמפ"ע אף דגדון דידיה דיבשה הוי, ולא ראה דברי הפ"מ בסי' כ"ז הג"ל].

ובשור"ת ב"י סי' י"א כי גם בדעת הרמב"ם עלמו שלא הכריך שיאמר קברתיו אלא צאומר שראהו מת או הרוג, אבל הצאומר ששמע שמת או נהרג אין לריך שישמע שקצרוהו, שהרי כי הרמב"ם [פ"י מה"ג הל' ע"י] שאעפ"י שזשאר מעיד שהוא ראהו מת או הרוג שואלין אותו איך ראייתו ובמה ידעת, כשמעיד ששמע שמת או נהרג אין לריכס שידע כיצד מת או נהרג, ומחזקין דמסתמא מת או נהרג בודאי, ובזר כי צמ"מ הטעם דאין דין אפשר משאי אפשר, ומינה נשמע שאין לריך שיאמר שא"ל נהרג וקברתיו, דהא לא הכריחו לומר קברתיו אלא משום דילמא אחר צדמתי, ובזר נחבאר שהאומר ששמע שפי' מת או נהרג לא חיישין דילמא אחר צדמתי.

מספר דרך התאוננות, דלא מרע נפשי' לומר שקר גדול כ"כ שיאמר דבר שלא עשה כלל, ויאל לו להרמב"ם כן מהני עובדי דגמ' [דמייורי צכ"ה"ג], ובמסגרת שם כי ד"ל עוד בדעת הרמב"ם דהיכא שאינו מכירו רק אומר היכודי שהיה עמי וכדומה אז לריך לומר קברתיו דוקא ולא מהני מה שאומר בדרך התאוננות עליו, שכן נראה מהני עובדי דאבא יודן. [ומ"מ אף לשיטתו כי צמ"מ ח' אות צ' דהיכא שטענוהו לאחר מותו הוי כמו קברתיו ובלקמן ס"ק קל"ז אות ו'].
ב. אם יש לחלק לענין קברתיו בין אומר מת לאומר נהרג. כי הרש"ד"ם סי' ע"ט דאפשר לחלק ולומר דע"כ לא קאמר הרמב"ם ד"ל קברתיו אלא צאומר מת, דאפשר שנהגלף ונדמה לו שמת, אבל בנהרג ודאי לויכא למימר כ"כ דהעיד צדמתי, ואינו ל"ל קברתיו, והמדקדק בלשון הרמב"ם יראה שחילוק זה אמת. ובכנה"ג הגה"ע אות קס"ה הביא דברי הרש"ד"ם ובי' דהמענין בדברי הפוסקים יראה שרובם ככולם חולקים על זה.

גם באפי זערי סקפ"א חלק על הרש"ד"ם ובי' דלפי האמת היכא למיחש לצדמתי צין צמת צין בנהרג, דכי היכי דצמת חיישין לעלופי ושמא חי הוא כ"ה בנהרג כשראה הכנס"ם שחקו לו חרב צנענו ונפל ארצה דומה בדעתו שמת ולפי האמת לא היחה מכת מוח ולא מת, וחו דצדין עשרה אנשים מורה הענין דבנהרגו מיירי ולא צמחו, דאע"פ מיתה פתאומית אירעה לכולם כאחד, ואפ"כ הזכיר וקצרוהו, א"כ אין חילוק צין מיתה להריגה. וכן צמ"מ ח"י סי' נ"ד הקשה כן מהרי"א דס' צמ"א ובי' דדברי הרש"ד"ם קשים צענין, ושמדברי הר"ך צמית כ"א נראה דאפ"י בנהרג צעין קברתיו, ומסיק דמ"מ הוא סניף קל"ת לטעמים אחרים להסיר חששת צדמתי.

אולם הרבה אחרונים הביאו חילוק הרש"ד"ם צין שאר החילוקים שנאמרו בדברי הרמב"ם והס': הר"א צרודו צמ"ת פני משח ח"ג סי' מ"ה, דבר משח [אמאריילין] ח"א סי' י"ב, חסד לאברהם [אלקלני] ח"ב סי' ו', עזרת נשים סקנ"ז, עדות ציבוסף ח"ב סי' כ"ה ועוד.

גם בהזן רב סי' ד' ובי' הביא חילוק הרש"ד"ם לידונו, ובסי' ע"ז אחרי שפרט הרבה פוסקים שהביא חילוק הרש"ד"ם לסיני, כי דאף שהכנה"ג כי דאין גם אחד מהפוסקים שיודה להרש"ד"ם, מ"מ מלאנו לכל הפוסקים האחרונים שלקחו דברי הרש"ד"ם לסיני צעלמא.

וב"ב באביר יעקב סי' ח' דס"ה אי דחילוק זה של הרש"ד"ם שמשו צו כל האחרונים הבאים אחריו בכל ספרי הפוסקים לעשותו סניף ללא יד חוצה הרמב"ם. ועי' לקמן ס"ק קל"ז.

ובנבחר מבס"פ סי' נ"ט חילק מתחילה מדעת עלמו צין מת לנהרג, ובי' בטעמא דמילתא דצמת היכא למיחש דאומר צדמתי דילמא נחטף ולא מת, משא"כ בנהרג דלא גרע מהמעיד ששחטו צו צ' סימנים או רובם [כצמ"ע ל'] שכי' הרמב"ם שם דאפ"י עמד וצרה מעידים עליו שודאי סופו למות, ולא הזכיר שם הרמב"ם קברתיו, ושזר הביא שמאל אח"כ גם צרש"ם שכתב כן.

בג. ובתשרי מהר"י מברונא סי' רי"ז לידד לחלק להיפך מדעת הרש"ד"ם, שצהריגה שייך לומר צדמתי אבל צמת לא שייך לומר כן, לכן צהריגה עובדא דשכיב חייואי אי לשון שכיבה משמע מת על מנתו לכן לא הזכיר קברתיו. [ועיין בעדות ציבוסף ח"ב סי' כ"ה שהביא מההר"י מברונא שחלק בחילוק הרש"ד"ם, ואינו כן]. ומהריב"ל צמ"ג סי' צ' הביא דברי המרדכי סוף יצמות שכי' וז"ל: ועוד מאן לימא לן דגוי מסל"ת ואומר שמת לא יהא ל"ל קברתיו, דאי לא אחר הכי אחר צדמתי, ואם ראהו מגוייד אומר נהרג אעפ"י שלא נהרג ע"כ, ופירש דבריו, דהמרדכי מחספק בנהרג

אוצר

סיק קלד אות מד-מח

הפוסקים

לשאל כר שואלים את העדים אם איתניו במקום קרוב, משמע
לכדיא דאם הם במקום רחוק לא מזריכין ליה ולערות שם בכדי
לברר, גם נלמד ברור כיון דקברתיו מזריכין רק לכתחילה מדרבנן
ואם נשאלת לא חלא [כדלקמן אות י"א], הא כבר כתבו באחרונים
בכמה מקומות דבמדי דרבנן אפי' שאפשר לברר ע"י עזרת גדול
אין לריך לברר דהוי כדעבד. ובצית דוד להרי"ד ח"ב סי' י
בדון גוי ששמע מפי אחר ולא הזכיר קברתיו, האריך בזה ומסיק
דבאומר שמעתי אין דין זה דשאלין כלל, ואפי' אומר שמעתי
מפי' אין לריכס לחקור אותו פ' האילן וא"ל לשאל אותו כי אם
ע"י עזרת דשליחות, חלא דוקא באומר אני ראיתי שמת, ולהכי
האריך הרמב"ם בלשונו ואמר "ואני ראיתי שמת".

מז. אולם יש מחמירים להצריך קברתיו אפילו בשאחר
סעיד מפי המסל"ת. באהלי יעקב סי' י"ג אחרי
שהביא דברי המאירי הנ"ל כי הירון זה הביאוכו רבותיו חכמי
הדורות שלפניו בהשפחותיהם אבל לא סמכו עליו למעשה וזאת
הריב"ל סמך עליו בהשפחותיו כמה פעמים, ויש להפליא מאת
הסבא ובי כל המעשים שהביאו בתלמוד [שהזכיר בהם קברתיו]
בכל חלק היה העכו"ם המסל"ת בל' לז"ד או היה מדבר אחר
הדלת והיו שומעים מפיו, ודאי דאין הענין מורה בן חלא שבו
שומעים אותו אנשי העיר המהלכים בשוק ועל פיהם היו צ"ד
מחירים, וא"כ גם צעד השומע צעין שיעיד שהעכו"ם אומר קברתיו.
ובבית דוד להרי"ד ח"ב סי' י אחר שהביא דברי רבי' לידון
דידה והאריך בהם, כי בסוף דבריו דאעיקרא דדיוא
שמחלק רבי' לענין קברתיו צין אומר שמעתי שמת לאומר ראיתי
מת כמו שמחלק הרמב"ם לענין חקירה, קשה לי דכיון דהטעם
שמחלק הרמב"ם בכך הוא משום דהאי אפשר ודאי לא אפשר,
א"כ לא דמי כלל ענין קברתיו לענין חקירה, דשאלת לענין חקירה
שיך לחלק צין אומר שמעתי דלא אפשר לצין אומר ראיתי דאפשר,
אבל צעין קברתיו לעולם הוי לא אפשר דהא כשאומר ראיתי
מת ולא קברתיו, כבר עתה לא אפשר, שכבר עבר ולא קברו ואין חקירה
לברר ולא יערך [לעולם] לומר קברתיו, ומדקאמר הרמב"ם בראיתו
שמת דל"ל קברתיו ש"מ דלאו באפשר ולא אפשר חליא מילתא
חלא אפי' דלא אפשר לא מכשרין בלא קברתיו, וא"כ ה"כ באומר
שמעתי לא מכשרין בלא קברתיו. [מדברי הרדב"ז נראה דהא
דמקילין בעד השומע הוא משום דחלין דאי הוי קמן הוי מברר
דבריו שקברו או בדבר הדומה, לפיכך כשהוא לפניו ואינו אומר
קברתיו ולא דבר הדומה לקברתיו כרי אין לנו צמח לתלות].

מח. כשהמעידים הם שני גוים מסל"ת אי צ"ל קברתו.
כי בשאר הרש"ך ח"ב סי' ד' דאין לחלק
ולומר דמאי דמאריך הרמב"ם לומר קברתיו אינו חלא כשנכרי אחד
מעיד במסל"ת, אבל בשנים לא צעין שיאמרו קברתו, מדי
דהוי אפדות מלחמה או משאליס, דאפי' דנפי' צעין שיאמר
קברתיו מ"מ צעין עדים לא צעין, [וכדלקמן סעי' י בזהב],
דמילתא דפשיטא היא דמאח פסולי עדות כע"א דמי. חולם בצי"ד
סי' י"א כי דהא דהאריך הרמב"ם קברתיו ביינו היבא דליפא
חלא גוי אחד מסל"ת, דחיישין דקאמר בדדמי, אבל צ"י או צ"י
שואמרים נכרג או מת לא חיישין דילמא אמרי בדדמי. [ותשובה
זו היא יותר אחרונה בזמן מהתשובה הראשונה, לפי הנרשם בגניע].
ובשו"ת ב"ח החדשות סי' ע"ג בתשובה מהר"ר ינחם כהן כי
טעם אחד להחיר צלי קברתיו אף להרמב"ם לפי ששני
גוים הסיחו לפי תומם, וכוסיף, דאין לומר דלענין מסל"ת אין
חילוק צין אחד לשנים דהא קאמר תלמודא אמתא דאחד אומר
מת [ק"י צ'], פשיטא, מכו דתימא כי אמרין אזלין בחר רוב
דעות דוקא לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל.

גם במחרי"ט ח"ב סי' ל"ב כי דאפילו אם נחוש לדברי הרמב"ם
בקברתיו דיצבה מ"מ יש ללמוד מדברי עצמו להקל בעמפ"ט,
ממש"כ באתו פרק כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פ' כר, אבל
אם אומר העד אני ראיתי שמת שואלים אותו איך ראית כר,
ובידוע שהרמב"ם לא האריך שיאמר קברתיו חלא לברר הדבר
שמת מחוץ שראה העכו"ם דברים שרובן למיתא אומר שמת, וזהו
כשהעכו"ם לפניו שאפשר לברר, אבל היבא דלא אפשר לא חיישין,
אפי' שאני מן המחמירים במים ומלחמה שלא להחיר עד שיאמר
קברתיו אפי' בעמפ"ט כר, אבל שלא במלחמה ושלא במים אין
אנו מזדים מעמנו שיעיד בדברים שרובם למיתא, ובדאפשר להחזיר
מזריכין ליה והיבא דלא אפשר לא חיישין. ובתשו' הרדב"ז ח"ז
סי' כ"ו כי לתוך [לדעת הריטב"א] חשונה הרמב"ם [המבואר
לעיל אות כ"ד] שלא האריך קברתיו, דמש"כ בפסקיו והוא שיאמר
קברתיו, ביינו בזמן שהנכרי לפניו אם אומר קברתיו מועב ואם
לא אומר שאלין אותו אם נקבר או לא, אם אומר שלא קברו או אינו
יודע אין משיאין אותו, אבל כשאינו לפניו אז סומכין דאי הוי
נשאל הוי אומר קברתיו.

ובתשו' רב"צ אשכנזי סי' ל' הביא חילוק הריב"ל ובי שחילוק זה
כתבו המאירי בחידושו כי צ"ל יש מפרשים לתוך דברי
הרמב"ם מהנכי עובדי דגמרא שלא הזכיר בהם קברתיו [דמייירי
שהישראל מעיד מפי הגוי], ומסיים דלענין דינא אפשר דגם
המ"מ מודה, חלא דלא משמע ליה לתרוי' דברי הרמב"ם בזה.
ועיין צעני משה סי' י"ז ותפארת יוסף סי' ז' שכתבו מדעת עצמם
לתוך בן דברי הרמב"ם.

וב' צו"ת שצ"ס צני דוד תשובה ג', דאין להקשות לפי שיטת
רבי' דבאומר שמעתי אין ל"ל קברתיו, א"כ מש"כ הרמב"ם
דבגוי ל"ל קברתיו היכי משכחת לה, שהרי הגוי אינו בל' לז"ד,
והישראל הוא שמעיד משמו, וכמ"ש הרא"ש בתשובה הביאה רבי',
וא"כ נמלא דכל עדות גוי הוא עמפ"ט, והיכן הוא דינו של הרמב"ם,
נוכל לומר דנפי' להיבא שידענו בדברי הגוי שלא קברו, או שצי"ד
עצמם שמעו דברי הגוי שאמר חוץ לז"ד שם הוא שמאריך הרמב"ם
קברתיו, חלא שלבי נמגס בזה [האחרון], דכיון שהגוי הלך אפי'
שמעו צ"ד למה לא יחשב כעמפ"ט. [ועיין בדברי מהרי"ט והרדב"ז
שנראה דמפרשים דברי הרמב"ם לענין שאלה וצירור כשהגוי
לפניו].

מח. ואם לא אומר הגוי בפירוש ששמע מפי אחר, נראה
משכיר ח"א סי' ע"ו הביא מבית דוד להרי"ד ח"ב סי' י'
דדוקא באומר אני ראיתי שנהרג אבל סתמא אמרין דהו"ל כאלו
אמר ששמע, וכי נראה משכיר דאף לפי מה שפקק שם הרב
[מתחילה] נראה דצ"ד הוי כאלו אומר שמע, משום דזה הגוי
המעיד ידענו שלא ילא מן העיר הרבה זמן קודם שילאו חלו
המבוקשים עד עכשיו שאמר דברים אלו.

מח. ואי בעינן לברורי מפי הגוי הראשון היבא דאפשר
ע"י מרחא, בנטע שטעושים סי' ע' צידון שהעיד
יבדוי מפי גוי שראה אותם הרוגים כי צידון ידיה מאחר שהיבדויים
המעידים מכירים את הנכרי שהסית לפ"ת שראה אותם הרוגים,
היה מקום לחכות להחמיר עד שיסעו למקום שהנכרי שם ולברר
מפיו אם הוציא או טעלל אותם, דהא מה שהקילו המחזירים
הוא מפני שאין דנים אפשר מאפי אפשר, אך זה אינו, דהא
דכאן אין שום חקירה עפ"י מה שישאלו כיון שהוא לאחר זמן, ואפי'
אי היה מהני הגדת הנכרי עכשיו ע"י שאלה, מ"מ לפי דברי
רבי' שהביא ראיה דעד השומע לא צעין קברתיו מהא דר' הרמב"ם
[ה"ל ע"י וכו' צו"ת ע"י כ'] דאם ראה העד עצמו שואלים אותו
איך ראית כר, ובתשובה סי' ג' כי רבי' בזה"ג ומ"מ אם אפשר

אוצר

סי' קלד אות פח—גא

הפוסקים

שם לפני זה, ש' דהרי"ף והרמב"ם והר"ם אמרו דבעי קברתיו צע"א וגבי עכו"ם מסל"ת], ואפשר דמה דנקט בתשובה ה"ז עד אחד, להר"ם נקטיה, ולא להרי"ף והרמב"ם.

ובלח"מ הביא דברי הב"י וז' דחילול לו להר"ם שיאמר דצע"א ציבשה צעין קברתיו, והרשב"א בתשובה מייירי צע"א במלחמה ויס [ע"י לקמן אות נ"ג]. וכ"כ בפרח מטע אהרן ח"ב סי' כ"א דכל זה פשוט עד מאוד דאין ישראל לר"ך לומר קברתיו, ומ"ש הב"י דלא כהרשב"א, אין לייחס דיעה זו להרשב"א חלילה, ומ"ש להר"ם נקטיה, אחר המחילה לא עלה על דעת הר"ם כי מיעולם, גם צמהרי"ע ח"א סי' נ"ב כי בתוך הדברים, דאף הרמב"ם לא הלך קברתיו אלא בגוי מסל"ת, אצל צעד ישראל לא עלתה על דעת אדם מעולם. וכ"כ הרשד"ם סי' פ"א. [ועיין צכנה"ג הגב"י אות קס"א ש' דמהרש"ם חו"מ סי' שפ"צ נראה חיפכא, וכוננו דשם הלך קברתיו אף צעד ישראל, אצל צאמח מייירי שם הרשד"ם לענין קברתיו דים].

וב"ב במהרי"ט צהלון סי' כ"ד דציראל לא צעין דלימא קברתיו אלא במלחמה וכיוצא בזה, והביא ראיה לדבר ממ"ש הרמב"ם אח"י [והוא צשו"ע סעי' י"ט] בישראל שאמר אחד יאל עמנו מעיר פ' ומח מחפשים באותה העיר אם לא יאל משם אלא הוא חנשא אשחו, הרי שלא הלך שיאמר בישראל קברתיו אעפ"י שאינו מכירו. וכן הכריח הרמ"ש צק"ע דף כ"ב ע"ד, וכ' צעמא דמילתא דדוקא גוי שאינו מחכוין להעיד חיישינן דילמא לא דייק אצל ישראל המחכוין להעיד ולהחיר ודאי דדייק בכוונתו. וכ"כ עטס זה צע"י ארזים סקס"ז.

אולם שם הרא"מ הביא מהר"ש שם, ש' צס"י ל"ו לפי שיטתו דעמא שהלך הרמב"ם קברתיו הוא משום דגבי הליכת הדרך שייך אומדנא דעתא, דה"ל בישראל המעיד בזה דל"ל קברתיו, ומ"ש הרמב"ם צסמוך ישראל שאמר אחד יאל עמנו מעיר פ' ומח מחפשים בו ולא הזכיר קברתיו, כי צס"י ע"ה דארישא דמילתא קאי שפירש ואמר במקום פ' ועלה קאמר אצל אם אמר בו, וכיון דלא הוי בדרך לא שייך צדדמי. ועיין צמשפט דק ח"א סי' ו' שנראה מדבריו שחש לדעת הרא"מ. ומהר"ש הלוי צס"י ג' [ה"ד לעיל אות ע"י], הביא ראיה דהיכא שמתויר ע"י חיפוש לא מלך הרמב"ם קברתיו מהך דינא דחיפוש, וכ' דאעפ"י שלשון הרמב"ם הוא בישראל, והלח"מ כי דמה שלא מלך כאן קברתיו הוא משום דמייירי בישראל, כל כי האי ה"ל להרמב"ם לאדוועי.

אבל בחזן טוב סקס"ט אות י"ב כי דמדלא כי הרמב"ם דין קברתיו רק בגוי מסל"ת משמע ודאי דלא כהרא"מ, אלא בישראל לעולם אין לר"ך קברתיו כדברי הב"י והלח"מ ה"ל, ושכן העלו האחרונים צדעת הרמב"ם כמ"ש הר"ם וע"י, ושגם צמרדכי סוף יצמות לא מסתפק אלא בנכרי מסל"ת אם לר"ך קברתיו, משמע דבישראל פשיטא ליה דאין לר"ך. [ועיין צשו"ת משנה ר' אליעזר ח"ב סי' ג' שהביא מחש' מהר"ב בן חיים הוצא צפני משה ח"ב סי' ה' שהגם צנדונו ה"י המעיד ישראל, מ"מ פשיט ליה צדעת הרי"ף והרמב"ם דבעי קברתיו, ושהפ"מ שם סי' ו' נשא ונתן על דבריו ולא עלתה על דעתו לחלק דלא צעין קברתיו צעדות ישראל ע"ש, ואגב ריהטוי לא דק שפיר דאינו מייירי שם צע"א במלחמה. ועיין צשו"ת ויאמר יחזק סי' ב' שחזר צכמה דרכים ללא יד הרמב"ם בקברתיו דיבשה, וצנדון ידידיה ה"ו המעידים ישראלים, ולא זכר כלל דברי הפוסקים שלא נאמרו דברי הרמב"ם אלא בגוי מסל"ת].

גא. אי חסרון קברתיו מעכב להרמב"ם גם בדיעבד. כי הרש"ך צח"א סי' ז' דהא דמלך הרמב"ם קברתיו כיונו

ובשו"ת שנסו"ם בני יעקב סי' ע' צנדון קברתיו דיבשה, כי דכיון שלשון השאלה מורה שכו' כי גמסל"ת האומרים כן, יש ללך סי' מהריב"ל צח"א סי' ב' [הוצא לקמן צסעיף י'] דצ"י עדים ל"ח לצדדמי ל"ש כשרים ל"ש פסולים.

גם בתקפו של יוסף ח"א סי' כ"ז כי דהא דמלך הרמב"ם קברתיו הוא דוקא בגוי אחד אצל צ"י לא, ואעפ"י שהצ"ש צס"ק קר"ג כי דדוקא צ"י עדים כשרים ולא צפסולים, י"ל דלא מיעט אלא פסולים ואינו מסל"ת כגון נשים, אצל פסולים ומסל"ת ככשרים דמי ולא צע"י קברתיו. וכן חילק בתשובה מהר"א זאבי שצורע אצרכם סי' ד', ואחרי שהלך שם עוד צנדון ד' גוים מסל"ת, מסיים, אמינא צפה מלא דכיון דברואים הם שנים ל"ח לצדדמי, ועי"ש צס"י ו' שהחזיק דבריו אלו ממה שהשיג עליו הרב המחבר צס"י ה'.

ובמשפט צדק ח"א סי' ו' הביא דברי הריב"ל דצ"י עדים ל"ח לצדדמי ל"ש כשרים ל"ש פסולים, וכ' דאפי' להרי"ף שסובר דגם צשנים חיישינן לצדדמי הוא דוקא במלחמה ומסל"ת וכדומה להם, אצל צנהרג ציבשה מודה הרי"ף. וצמכס דוד סי' א' אחר שהביא לסניף דעת הריב"ל ה"ל לענין קברתיו דיבשה, כי עוד דיש לדון צדבר מכה ס"ם, סי' א' הלכה כמאן דמלך קברתיו, ואח"ל דצעין, דילמא הלכה כמ"ד דצח"י אפי' פסולים ל"ח שיאמרו צדדמי.

סא. והרשד"ם צס"י ע"ט כי לחלק בין שצאו שני הגוים צצח אחת או שצאו צאח"י, דצשלמא צאחד או צשנים צצח אחת שהעידו ל"ל קבורה, אצל צשנים שצאו צאח"י נראים הדברים שאין לחוש שכל אחד ואחד העיד צדדמי. והביאו לסניף צסס חיי סי' נ"ד. וכ' צצאר המים סי' ס"ז צעמא דמילתא, שדרך הגוים צשנמלאים צמעמד אחד והתחיל אחד מהם לספר אחרי דבר, גם הנשאים אם יש להם קצת ידיעה צדבר אעפ"י שאינה ידיעה אמיתית אלא צדרך דמיון צדדמי, הרי הם מסויימים לראשון כאלו ראו צעויהם את הדבר, אצל שצאו כל אחד צפני עמנו בזה אח"י לא שייך למיחש בזה לשום סמיכה, ואליס סכדותייכו דלא ניחוש בזה לצדדמי, וכ' שם דחילוק מהרשד"ם הוא חליבא דכ"י אפי' להסוברים דצשני פסולים חיישינן לצדדמי, והביא שכן הבין צדעת הרשד"ם צמשפט דק ח"א סי' ו', ועי"ש צצאר המים שהביא חילוק זה לצד היתר גם צנידונו לענין קברתיו דים [ה"ד לקמן סעיף י']. וכן הביא חילוק זה דהרשד"ם לסניף לענין קברתיו דים צצעי חיי סי' ז'.

אבל בחדס לאברהם [להר"א חלקע"י] סי' ו' כי דאין כוונת הרשד"ם על הביאה להעיד, אלא עיקר המחכוין הוא על ראיית המה, דדוקא כשראוהו שניהם ציחד צשעה אחת הוא דחיישינן לצדדמי, אצל אם הראיה היתה צאח"י שצבר זמן צינתיים ליכא למיחש לצדדמי, ואם היחא דלא מת רק נחעף כל כי האי שצבר זמן צין ראיית האחד לשני היכ נודד כנף, והביא גם משו"ת בני דוד סי' ג' ש' דאין להקשות למהרשד"ם דהא צס"י ס"ט מלך כשרים ושיצאו לצ"ד, דהחילוק פשוט, דכאן לאו מעטם צ' עדים אחי עלה, אלא מעטם דאם לא היכ מת רק נחעף, אי"כ באותה שעה שצבר צינתיים מזמן שראוהו הראשון עד שצא השני היכ נרגש והיכ נודע לשום אחד מהם, ושכן מוכח צרשד"ם סי' י"ח וסוס"י נ"א, וחמה על המשפט דק שהבין דהרשד"ם מעטם צ' עדים אחי עלה. ועי' לקמן סעי' י' דין צ' פסולים שצאו בזה אח"י לענין קברתיו דמלחמה.

ג. עד ישראל אי צ"ל קברתיו להרמב"ם. כי הב"י דמשמע ליה מדברי הרמב"ם שלא הלך שיאמר קברתיו אלא צעכו"ם אצל לא בישראל, ודלא כדמשמע מחשבה הרשב"א, [הביאה

אוצר

סיק קלד אות בא-בב

הפוסקים

מת פ' דלא תנשא לכתחילה ולא לומר סתם דין זה דעצם פ' דמשמע דוקא טבע אבל מת לא.

ובמל"מ פ"ג מה"ג ה"י ח"ק קושית הרש"ך, דסברת המ"מ היא דאם ציבשה אפי' הזכיר שמו לריך שיאמר הגוי קברתיו, גבי מים שאפי' בישראל חוששין לדדמי לא היה לו להחיר בגוי אפי' צדיעצד.

ובשו"ת רב"צ אשכנזי סי' ל' כ' נפשיעות דאפי' הרמז"ם לא קאמר אלא לכתחילה אבל אם נשאת ל"ת. וכן במהר"א ששון סי' י"ד כ' דפשיטא דאין לומר דס"ל להרמז"ם דאפי' אם נשאת תנא, דהא ודאי ליתא. גם בגור"ח"צ כלל ג' סי' י"ט כ' דכבר נודע דמה שהלריכו לומר קברתיו היינו לכתחילה וצדיעצד אם נשאת לא תנא והיו כשאר ספיקי דרבנן דכל ספיקא דאיתרמי ציה אזלינן לקולא. וכ"כ צנני משה סי' י"ז דכי מלריך הרמז"ם קברתיו היינו לכתחילה כדכתב צדיני מלחמה ומפולת וטבע צים. וכ"כ צנעט שעשועים סי' ע' דהרמז"ם דס"ל דציבשה צעין בגוי מסל"ת קברתיו חינו אלא לכתחילה ומדרבנן.

גב. היבא דיצאה מאיסור תורה אי יש להקל לענין קברתיו. כ' בצנני לזק [להרמ"מ פאנעט] סי' י"ח דהיכא דילאח מאיסור תורה [צלי עדות הגוי] צודאי מכני עדות גוי מסל"ת גם צלי קברתיו אף לדעת הרמז"ם, דדוקא באיתחזיק איסור א"ל דככה"ג נשאר איסורים באיתחזיק איסורא אין מסל"ת מועיל כלל, והיו חידוש בעדות אשה, לכן אין צנו כח להוסיף על מה שאמרו בגמרא להדיא וצעין דוקא שיאמר קברתיו, כמו שמצינו בכהני טובדי דגמרא, משא"כ צלא איתחזיק איסורא דמבאר צו"ד ריש סי' ל"ח דגם נשאר איסורים נאמן מסל"ת, צאופן דממילא אין חידוש בעדות אשה ולא שייך כך סברא, ודאי לא צעין קברתיו. [ועיין בחדש לאברהם חלומים מהדו"ת סי' ע"ז הו"ד לקמן ס"ק קל"ז אות מ"א שכי סברא זו לענין עדות ערכאות דלא צעין קברתיו אף להרמז"ם].

ובסכתב שלמה סי' ד' כ' צנידון ידידי צין שאר העעמים טעם אחד להחיר צלי קברתיו, כיון דילאו הנשים מאיסור תורה טפ"י סברת המצי"ט צנמלא הרוג צורך שכלך ואין כאן אלא איסור דרבנן וכיון דרבים חולקים על הרמז"ם מידי ספיקא לא נפקא וספק דרבנן לקולא, וכמ"ש מהר"א די צוען צתשובה כ"י הציאו הכנה"ג הגב"ע אות שני"א, [ונדפסה כבר צלחם רב סי' ל"ד, שכתב כן לענין קברתיו דים ויוצאו דבריו לקמן סעיף ל"ג], ושפיר יכולים אלו לעשות סניף זה מדברי המצי"ט כיון דהאי מילתא דקברתיו ציבשה קלישא טובא.

גם בחיים ושלום ח"צ סי' ז' אחרי שהציא דהמנהג להחיר צלא קברתיו, כ' עוד טעם להחיר משום צנידון ידידיה הוי איסורא דרבנן וצכה"ג אזלינן לקולא דאין ל"ל קברתיו כמ"ש מהר"א די צוען סי' ל"ד [הנ"ל] ושכ"ג מדברי מהר"א ששון סוף סי' א' [לענין קברתיו דים, ויוצאו דבריהם לקמן סעי' ל"ג].

אמנם בסא"ר דף ל"ז ע"ג הציא בחיים ושלום שם שהכריח דהריב"ש ס"ל דבספק קברתיו אזלינן לחומרא אפי' בספק דרבנן, ושתמה על מהר"א די צוען ועל מהר"א ששון הנ"ל, ושכ"כ ציד אהרן הגב"ע אות תפ"ע (*). וצנני חיי סי' ז' וחי וכן צנכה"ג הגב"ע אות קני"ה כתב נפשיעות דלמאן דמלריך קברתיו לא מקילין צלא קברתיו אף באיסורא דרבנן.

(*) לכאורה אין ראיה ב"ב מהסא"ר והיד אהרן דאיהו מירי בקברתיו דים, ולהדיא כ' בסא"ר דף ל"ה ע"ג הטעם כיון שחז"ל סגרו את הדלת ואמרו משאל"ם אסורה לכתחילה.

היינו דוקא להנשא לכתחילה, אבל אם נישאת לא תנא, דמשום הששא דילמא אמר צדדמי לא מחמירין אלא דוקא לכתחילה, ותמה על המ"מ שהציא ראיח דמחמיר שמו לא מלריך הרמז"ם קברתיו, מהא שכי הרמז"ם דאפי' צנני שהסיה לפ"ת ואמר טבע פ' צים הגדול ונשאת על פיו לא תנא ולא הזכיר שם קבורה, דמאי ראיח היא, הא התם אם נשאת לא תנא קאמר.

אבל הרח"ש צק"ע דף כ' ע"ג כ' דהמ"מ סובר דדוקא צמת צמלחמה או מפולת וכיוצא דכי הרמז"ם צהדיא לא תנשא ואם נשאת לא תנא הוא דאמרינן כן, אבל השאר שהזכיר הרמז"ם צסתם הוא לעיכובא ואף אם נשאת תנא, וטעמא דמילתא, דדוקא הני דלעיל דלויכו צעיא צגמי ולא איפשיטא הוא שפסק כן, וכן משאל"ם שמפורש צגמי דדוקא לכתחילה, אבל הכא שהזכיר צגמי קברתיו סתם לעיכובא קאמר, והוסיף שאחר העיון ראה צריב"ש [סי' שצ"ט] שכי צהדיא וז"ל: ומה שכי הרמז"ם צע"א צמלחמה או צמים כו' אם נשאת לא תנא משום דצעין לא איפשיטא כו', וכן צע"א צקטעה וכן צהחזיקה היא מלחמה צעולם, אבל צכל שאר דחיישינן דאמרי צדדמי אם נשאת תנא, שצכל פרק י"ג לא כ' הרמז"ם אם נשאת לא תנא אלא צאלו שזכרתי נראה דצכל האחרות אם נשאת תנא ס"ל.

ובסם חיי סי' ע"ז אחרי שדחה מתחילה דברי הרח"ש, כ' דאחר העיון נראה דברי מהר"ש מוטעמים ויש טעם נכון לדבריו, דאפי' דים ומלחמה חמור מיצבשה אפי' הדעת נוטה דצמלחמה וים אם נשאת לא תנא, וציבשה אפי' אם נשאת תנא, והוא, דקברתיו דים ומלחמה הוא רק משום הששא צדדדמי דמיתה, אבל ציבשה הוא משום חרי הששי חדא צדדמי דמיתה ועוד שמה אחר הוא, וכשאומר קברתיו ליכא למיחש להא דכיון שקצרו הוא דדק צו היטב והכירו היטב צעת הקבורה ומש"כ אם לא אמר קברתיו אם נשאת תנא, ומסיק דכל זה הוא לחי המ"מ שחלק בין מכירו לאין מכירו, אבל לדעת הריטב"א דס"ל דאפי' צמכירו צעין קברתיו נראה ודאי דאם נשאת לא תנא. ועיין לעיל אות ד' צציאור סברת הר"ן וצאות י"א צציאור סברת המ"מ.

אולם צשו"ת שצם צני יעקב סי' ז' תמה על הרח"ש, דא"כ וליצא צארתא וגיוורא צשמי שמיא, דמה צני מלחמה ומפולת דאיכא למחשצניכו טפי צדדמי כ' דלא תנא, כ"ש ציבשה, ולא הולרך לפרש צו דלא תנא משום דסמך על מש"כ צני מלחמה, ולא כ' הריב"ש שאף להרמז"ם תנא אלא צני אשתהי, דלא מצינו שכי הרמז"ם דלא תנא, אבל ציבשה אף הריב"ש מודה דלא תנא דלא אלימא ממלחמה.

גם צשו"ת שצבוק סי' צני דוד תשובה ג' כ' שדברי הרח"ש י"ע, דאין נאמר שיהא חמור גוי האומר מת סתם מע"א צמלחמה שכי הרמז"ם דאם נשאת לא תנא, ומשמע דאותו הדין שייך גם צגוי, דגוי צמלחמה אם נשאת לא תנא, וגם צכתצי מהר"א סי' רכ"ג משמע דגוי וישראל שוין צמלחמה, וכיון שכי הרמז"ם דצמלחמה לא תנא כ"ש ציבשה, וגם מדברי הרא"מ שהציא הכ"מ דס"ל דהרמז"ם מלריך גם צישראל קברתיו, מוכרח דס"ל דדוקא לכתחילה הוא דמלריך, שהרי אפי' צמלחמה כ' הרמז"ם דאם נשאת לא תנא כ"ש שלא צמלחמה, וקושית הרש"ך אפשר לחרן דכוונת המ"מ היא לומר דמדכי הרמז"ם אפי' היה נכרי מסל"ת שאמר טבע פ' צים הגדול לא תנא, משמע דדוקא משום דהוי משאל"ם הוא לכתחילה לא תנשא, הא אם אמר הגוי פ' מת סתם תנשא לכתחילה אפי' דלא אמר קברתיו, ומכאן הכריח המ"מ דצגוי מסל"ת ציבשה אם הזכיר שמו אין ל"ל קברתיו, דאי לא מכני הזכרת שמו הו"ל להרמז"ם לפרש דאפי' אמר ציבשה

אוצר

סיק קלד אות כז

הפוסקים

דסי' ע"ז ולא כי כן רק במים ומלחמה, ואדרבה מי שידקדק בדבריו ויראה דביבשה ולא במלחמה ס"ל דליכא מאן דבעי קברתיו זולת הרמז"ס. וכן האריך להוכיח בחש"י הרשב"א אשכנזי סי' ל. גם מהר"א ששון דסי' זי' כי דביבשה לא האריך הר"י קברתיו רק הרמז"ס, ומעולם לא אמר הרשב"א ע"ז מי יקל ראשו כנגד אבות העולם, וכמה תשובות להרשב"א מוכיחות ע"ז. וכ"כ במהרי"ט ח"א סי' נ"ב ובח"ב סי' נ"ב. דכ"ז אגז ריבוי נחלפו לו השמועות, כי מה שכתבו הרשב"א והרי"ט שיש לחוש לדברי הר"י והרמז"ס זהו על ע"א במלחמה או במים. ועי' לעיל אות י' שגם הלח"מ והפרמ"א חלקו על הב"י בזה. וכן בשו"ת הר"מ אשכנזי שבסוף סי' גבורת אנשים סי' ט' כי דמהרי"מ אלשיך והרא"ח נמשכו אחרי דברי הב"י והרד"ך, והב"י והרד"ך חזו לכבודם טעו בזה, והבאים אחריהם לא הרגישו בטעותם, כי הדבר פשוט וברור דהרשב"א לא קאי אלא אע"א במלחמה וכן נכרי מסל"ח במלחמה, דאי אסתם עד חלילה לייחס דבר זה להרי"ט או להר"ח. ובמטה יוסף ח"ב סי' ד' כי דו"ל בדעת הב"י וסיעתו דס"ל דכי היכי דחשש הרשב"א במלחמה ומים לסדרת הר"י והרמז"ס אעפ"י שיש לו כמה וכמה ראיות מהגמרא והירושלמי בסותרות את דבריהם, ה"ל אות לן לזימור דחייש לסדרת הרמז"ס ביבשה, דלאו קטיל קני באגמא הוא הרמז"ס כי הוא עמוד הכוראה, והב"א שכן נראה מדברי זקנו מהר"א בן חנינא דכ"ז ודעומיה ס"ל דמהך תשובה דהרשב"א יש ללמוד דגם ביבשה יש לחוש לדברי הרמז"ס. וכ"כ בשו"ת שבסוף סי' בני דוד תשובה ג', והוסף דאפשר להעמיד דברים אלו בלשון הרד"ך. [הוצא לקמן סי' קל"ז אות ז']

ומהמרדכי הביא בתומת ישרים סי' קמ"ז שחושש לסדרת הרמז"ס. מדכי' בסוף יצמות וז"ל: ועוד מאן לימא לן דגוי מסל"ח שאומר מת לא יהיה ז"ל קברתיו. אבל הרד"ז ח"ז סי' כ"ה כי דהמרדכי חולק על הרמז"ס. והר"ח צק"י דף כ"א ע"ד וכ"כ ע"א הביא דחזמת ישנם במרדכי סדרות חלוקות, דבהב"א דפונדקית נראה שחולק על הרמז"ס, אך ממה שכי' בתשובה בסוף הפרק נראה כמסתפק בדבר, וכי' דאולי הא דכי' מחלילה צמושלם דלא בעי קברתיו הוא מדברי מהרי"מ, ומה שכי' בסוף הפרק ומאן לימא לן כי הוא מגאון אחר. [ועיין לעיל סוף אות מ"ג דהרי"ט פירש דברי המרדכי בסוף הפרק שמתפק נהרג דוקא ולא צמת. ועי' לקמן סעי' י' דרמ"א דהמרדכי הביא בשם כמה גדולים להקל במסל"ח בלי קברתיו אף במלחמה].

ובדעת הרא"ש, כי הרש"ס סי' מ"ד דס"ל בהרמז"ס, והכריח כן עפ"י כתבי מהר"א סי' רכ"ג, ומסיים דמאחר שהר"א הביא המעשים ככתבם וכלשונם צפסקו וכתשובה, ולא פירש בלשון וקברתיו לאו דוקא, נראה דהכי ס"ל. אבל הר"א ששון דסי' י"ד כי שאין זה הכרח, שהרי מנהג הר"א הוא להביא לישנא דגמרא כהרי"ט. וברד"ז ח"ז סי' כ"ה מנהג אחר הר"א ש בין החולקים על הרמז"ס. גם בעבו"ג סי' ע"ג כי שמועלם לא עלה על דעת אדם לומר שהר"א ס"ל בהרמז"ס להאריך קברתיו צפתם נכרי מסל"ח.

והמור הביא דעת הרמז"ס וכי' ואינו יודע למה ז"ל קברתיו. וכי' בנב"ג הגה"ט אות קמ"ז דפשטן של דברים שטעור חולק עם הרמז"ס, והביא מהרש"ס סי' מ"ד שכי' דלא יובן מזה שטעור חולק עם הרמז"ס אלא שאינו יודע טעם לדבריו, וכי' דאינו נראה כן מדברי שאר הפוסקים, וצפרעות מחש"י ב"י סי' ז', ובנימין זאב סי' כ"ו, ומהר"א ששון סי' י"ד, וחס"י הרמ"א סי' ק"א. וכ"כ בתשנ"ז ח"ג סי' ע"א דטעור חולק על הרמז"ס. וכן הוא בשו"ת ברד"ז ח"ז סי' כ"ה.

והחש"י

ג. דעות שאר הראשונים בענין קברתיו דמסל"ח. [הנהגה מלכד הרמז"ס לא מלינו להדיא להראשונים מי שילריך קברתיו בגוי מסל"ח ביבשה בלא מלחמה, זולת רענו ירוחם והש"ג בשם ריא"ז, ויוצאו דבריהם בסוף אות זה, ושא"ר הראשונים, יש מהם שכתבו דלא בהרמז"ס ויש שלא ביארו דעתם להדיא בזה רק האחרונים דקדקו מדבריהם, ויש שנחלקו האחרונים בדעתם, ויוצאו דבריהם לפנינו בדעת כל אחד על הסדר].

בדעת הרא"ש, כי הרד"ך צית ו"ז חדר טי' דס"ל בהרמז"ס, מזהב"א בהלכות הנבי עובדי דאבא יודן וליידן ולא השמיט וקברתיו. אבל הר"ח צק"י דכ"א ע"ד כי שזו אינה ראייה דהרי"ט הביא הדברים כמו שהם בגמ' וכדרכו, ואיכא לזימור שסמך על שאר עובדי דמאן איכא צי' חסא וצי' חיואי דמשם נלמד דלא בעי קברתיו, וראיה לדבר דלא אישתמיט חד מהפוסקים לומר דהרי"ט מסכים בזה עם הרמז"ס, או שמדבריו נראה כן. וכ"כ בעבו"ג סי' ע"ג. ובסי' פני משה סקס"א הביא משו"ת הר"י סי' קי"ט שח"א להדיא מדברי מהר"ח, שכי' שם וכן אין אנו לריכים שיאמר העכו"ם מת וקברתיו, שאין אנו לריכים לכך אלא למת במלחמה לאחר דודמי, אבל בלשנים ובדומה אין אנו לריכים לכל זה. גם בפני יחזק ח"ב סי' א' הביא תשובת הר"י ה"ל וכי' דמזה יש לתמוה על כמה וכמה מרדכי האחרונים שמתפקו ונצרכו בדעת הר"י. אי ס"ל בהרמז"ס או לא, דאישתמיט מנייהו חש"י הר"י ה"ל.

והמאירי בחידושו סוף יצמות אחרי שכי' לתרץ דברי הרמז"ס עפ"י החילוקים של עד השומע ומכירו, מסיק דעיקר הדברים שצו"ל אין לריך לומר קברתיו כלל.

ובדעת הרשב"א והרי"ט, שנחלקו גדולי האחרונים. דהנהגה הרשב"א בחידושו סוף יצמות אחרי שהקשה על דברי הרמז"ס בזה שהאריך קברתיו, כי דהני עובדי בגמרא שהזכיר בהם קברתיו, לאו לזימור שח"א לא אמר קברתיו שלא ישיאו את נשותיהם אלא מעשה שהיה כך היה. והב"י הביא תשובה אחת מהרשב"א שכי' דהרי"ט והרמז"ס והר"ח מלרכי קברתיו צע"א וגבי עכו"ם מסל"ח, ושהרשב"א כי עליהם אצל מקלח מן האחרונים אמרו שח"א נאמן באומר מת סתם ולא אמר קברתיו, ואעפ"י שאין דעתי מוכרעת, כך דעתי נוטה מפני שיש בזה כמה ראיות מהגמרא והירושלמי, ומי' מי יקל ראשו להקל בדבר של ערוה כנגד אבות העולם אין לנו אלא לשות לב לדעתם. גם מחש"י הרי"ט הביא הב"י שכי' גבי עכו"ם שלא אמר קברתיו, כיון שילא הדבר מפי הר"י והרמז"ס להחמיר ראוי לחוש לדבריהם, כמ"ש הרשב"א בתשובה, ומי לא יחוש אחריו וכי' הר"י והרמז"ס קטלי קניא באגמא מינה הלל הם גאוני עולם ועמודי הכוראה ומי יחיר לשוק אשה שהיא ערוה לדעתם חלילה. גם הרד"ך צית ו"ז חדר טי' הביא תשובת הרשב"א ה"ל וכפי הצנת הב"י. וכן ברד"ז בנ"ז סי' כ"ה והתומת ישרים דסי' ע"ד וקמ"ז. וכ"כ בשו"ת מהרי"מ אלשיך סי' מ"ב שהרשב"א והרי"ט אעפ"י שאין דעתם להאריך לומר קברתיו בגוי מסל"ח מ"מ כתבו שראוי לחוש לדעת הרמז"ס להחמיר. וכן הביאו מהרשב"א והרי"ט מהרי"מ גלאנטי סי' ס"ה והרא"ח סי' כ'. והר"ח צק"י דף כ"ב א' כי שגם מדברי הרש"ס אכע"ז סי' ל"ה וסומנים אחרים נראה שצ"ב כן.

אמנם הר"ח שם הרבה לתמוה עליהם, וכי' שהוא ראה תשובת הרשב"א מחש"י והיא ג"כ בתשובות המיוחסות להרמז"ן סי' קכ"ה, ומשם נראה להדיא דהרשב"א מייירי במלחמה ומים בין צע"א בין בגוי מסל"ח, וע"ז כי דהרי"ט והר"ח והרמז"ס בעי קברתיו, גם מש"כ שכי' הרי"ט בתשובה, היא התשובה

הנה ודוקא ככה"ג שאינו מזכיר שם המת (פא) ואינו (נח) מזכיר (פב) אבל אם מזכיר לא צעין קברתיו במסכת לית (המ"מ לדעת הרמב"ם וכ"כ מהר"י בפסקיו סימן רכ"ג וביי שם תשובת הר"ן והריב"ש) (פג) וכן פשט המנהג אפי' במקום ד"א דצעין קברתיו לאו

פתחי תשובה

(פא) ואינו מזכיר. ענה"ט ועין בקובי' הרמ"ש ז"ל דף כ' ע"ד דוק כ"ג ע"א שהלריך לנאר כל השיטות שיש בדעת הרמב"ם ז"ל (וגם בזה"ל ס"ק פ"ג הלריך בזה) ולפי מה דנוסיק שם ולא נהגו לפסוק כהרמב"ם בזה אין מן הנורך להביא דבריו בזה:

(פב) אבל אם מזכיר. עין בתשובת מהר"ם אלשקר סימן קי"א וקי"ג וקי"ד: (פג) וכן פשט המנהג. לכאורה משמע לדחמך ליה קאי בלשם מזכיר דוקא ונס' מה"ל ס"ק פ"ג כתב דהנא עין בפסקי מהר"א סימן רכ"ג יראה שכוונתו לומר דהמנהג הוא שלא להלריך קברתיו בכל עין ושלא כדעת הרמב"ם ז"ל וכ"כ הביי בתשובה דברי' ופס"ל סימן ח' וכ"כ מהר"י סונוט בתשובה

כנה"ג דף כ"ג וכ"כ הרנה חילוקי' דגים וזה. והביא שם פוסקים הרנה דס"ל דא"ל לומר קברתיו ולא כהרמב"ם ועין כנה"ג דף ל"ט:

אוצר

סי' קלד אות גג — סי' קלו אות א הפוסקים

שבי' דהביי חייב עוצה להא' דקברתיו בתשובותיו, והשיג עליו, דהרי בסי' ח' הסכים דאין לחוש לקברתיו, ומה שגירא מדבריו בסי' י"א שחושש לס' הרמב"ם הוא מפני שידון שלו היה באדמת הקודש לפת, דהרמב"ם מאריה דאחרת הוא. וכ"כ בדעת הביי בעבודת השם סי' י'.

וביד ימין סי' ז' הנ"ל הביא מהיד אהרן מה שחמח על מהר"א בן חיים, וכי שהוא חמח על חמיהו, דהא מהאי טעמא גופא הולך מהר"א בן חיים לחוש לס' הרמב"ם משום דידונו היה במלרים דאחרת דהרמב"ם הוא, ואמתי להכי כי דכיון שביי חש לה עוצה בתשובה אין להקל כגדו.

אולם בברית אבות דס"ז ע"ד כי דמהביא בשו"ע סברת הרמב"ם בשם י"א, ודאי דכונתו דחוששין לה לכתחילה. וכ"כ במטה יוסף ח"א סי' ו' דמדבריו בשו"ע נראה דס"ל דלכתחילה לריך לחוש לס' הרמב"ם. וכ"כ בערוך השלחן סעי' קנ"ט דנראה מדבריו רבותיו בעלי השו"ע שחפסו עיקר דינא כדעת העור ומ"מ חששו גם לדעת הרמב"ם. ודעת הרמ"א, וכן שיטות שאר האחרונים לעין דינא, עי' לקמן סי' קל"ה וקל"ו.

קלה. אבל אם מזכיר לא בעינן קברתיו. הרמ"א פתח בתרתיו ודוקא שאינו מזכיר שם המת ואינו מזכיר, וסיים בחדא אבל אם מזכיר. וכי בסי' פני משה סקס"א דכונת הרמ"א לפרש, דהא דמוטיל הזכרת השם משום דאמרינן דמסתמא מזכיר ג"כ, ולכך כי ודוקא שאינו מזכיר שם המת דאז אמרינן דמסתמא גם אינו מזכיר דא"כ היה מזכיר אותו בשמו, ולכך מסיים שפיר בחדא אבל אם מזכיר דהו עיקר הטעם. וכ"כ בדעת הרמ"א בשו"ע הר"מ אשכנזי שצדקו סי' גבורת אגשים סי' ע' דהא ודא אחת היא דכשמזכיר בשמו מסתמא מזכיר, דכל כמה דלא מזכיר אותו לא קרי ליה בשמו. ועיין לקמן סי' קל"ו סוף אות ב' משו"ת תורת חסד סי' מ' שכתיר לפי דעת הרמ"א בזהכרת שמו לבד. ועי' לעיל סי' קל"ד אות י"א.

אולם בשער אפרים סי' ק"ג [דף ע' עור ב'] אחרי שרצה מתחילה לפרש בן דברי הרמ"א, כי אמנם זה אינו פשוט דאפשר ששמע שמו מאחר, ונראה שהרמ"א לא רצה לסמוך על הזכרת השם לבד לפי שהמ"מ בעלמא כי שיש להשיב על זה, ולכן אף שלענין אם אינו מזכיר בשמו כי שרריך שיאמר קברתיו, אבל [אף] אם מזכיר שמו לריך ג"כ שיכיר.

קלו. וכן פשט המנהג. א. ביאור דעת הרמ"א לדינא. עפ"ת סקס"ג דמשמע דלדחמך ליה קאי בלשם מזכיר דוקא. וכ"כ בח"ט סקס"ט אות י"ד דבעיקר הדין מבואר מהרמ"א דהמנהג

באר היטב

(נח) מזכיר. יש בזה ד' שיטות. לדעת הריטב"א דוקא אם הכותי מכניס את עינו להכריז פלוני מת אז צודאי מת וא"ל לומר קברתיו. ולדעת הר"ן והמגיד והריב"ש אם מזכיר לא צעין קברתיו. ולדעת הר"י סאג"ש דוקא כשהכותי היה שם צעת מיתתו או הריגתו חייבין שיאמר צדדמי ונ"ל קברתיו. ולדעת תשובת מהר"ם ח"א סי' ל"ו יש לחלק אם י"א עמו אז סדר שמת כיון שפירד מתו ואומר צדדמי עיין צ"י. עיין תשובת מהר"ם מלובלין סי' ו' ורש"י סי' ז' וכנה"ג בהגהת הטור דף כ"ב ע"ב. וכשהגוי אומר הרנתי לפלוני א"ל לקברתיו. הטמייס צנל היו בקברתיו. ראוין הכותב לשמעון שלוי כתב בכתבו שנקבר פלוני היו כמו קברתיו. ל"ד קברתיו אלא אפי' טלטלתיו. עיין כנה"ג דף כ"ג וכ"כ הרנה חילוקי' דגים וזה.

אוצר

והתשוב"ן עלמו כי שם ג"כ על דברי הרמב"ם שאין דבריו מחורין דבגמרא משמע להדיא ולא צעין בעכ"מ מסל"ת שיאמר מת וקברתיו, והלריך בראיות.

ורבנו ירוחם נחיצ כ"ג ח"ג פסק כהרמב"ם, וכי וז"ל: אבל אם היה אומר אי לפי שיהיה הולך עמו כי ומת בדרך וקברתיו או קברתים משיאין על פיו ע"כ. וכי הרמ"ש בקו"ע דף כ"ב ע"א דמשמע מדבריו דאפי' הזכיר שמו צעין שיאמר קברתיו ולא כהמ"מ, ונ"ל דס"ל כאחד משאר החיורלים. [ועי' לעיל סוף סי' קל"ג בשם שו"ת סם חיי סי' נ"ד ומהר"ש עלמו בקו"ע דף כ' ע"א, דמאי דנקט רבנו ירוחם אי לפי לאו דוקא נקט].

והש"ג בשם ריא"ז כי כדעת הרמב"ם וכפי פירוש המ"מ, [הו"ד לעיל אות י']. ובקו"ע להר"ש שם אחר שהביא דברי הש"ג כי דהריטב"א ג"כ כשהיו דברי הרמב"ם וחילק בין כי עייל נפשיה לאכרזי לאינו מזכיר כי דטעמא דמסתבר הוא, והר"ן ג"כ כשהילק בין מזכיר לאין מזכיר כי שדברי הרב נכונים בפשטן של שמועות. גד. ודעת המחבר, כי האחרונים נראה כסותרת, דהנה כהן בשו"ע הביא דעת הרמב"ם בלשון וי"א, וכן צ"י הביא

תשובת הרשב"א דגם הרי"ף והר"ם סברי כהרמב"ם, ושהרשב"א והריב"ש חשו לדבריהם, ובתשובותיו מדיני גוי מסל"ת סי' ח' הסכים שלא להלריך לגמרי קברתיו, ובסי' י"א שוב חשש לסברת הרמב"ם. וכי בתשובת מהר"א זאבי שצדק אברהם סי' ד' דאעפ"י שמשפט דבריו צ"י נראה דלאו סברא יחידה היא, מ"מ מאחר שראינו בשו"ע שסתם ולא צעין קברתיו, ואחר הסתם כחצה בשם י"א, ודאי דהלכה כסתם. ובצ"ע סקל"ז הביא דברי הביי בתשו"י סי' ח', וכי ג"כ דכן נראה ממה שסתם בשו"ע וכי וי"א ש"ל קברתיו, מכלל דלסברא קמייחא דהיא סתמית ועיקרית אין ל"ל קברתיו, ושחזר בו ממש"כ צ"י.

ובבנה"ג הגה"ע אות קנ"ה כי דכ"ג הסכמת הביי בתשובה סי' ח' שלא להלריך קברתיו, ומה שגירא מדבריו שם בסי' י"א שחושש לסברת הרמב"ם, הוא מפני שידון שאלתו היתה באדמת הקודש לפת, וראה לחוש לס' הרמב"ם דמריה דאחרת הוא כו', אבל בסי' ח' שידון שאלתו היתה לעיר סופיאה, הסכים דאין לחוש לס' הרמב"ם. וכ"כ ליושב תשובות הביי ביד ימין סי' ז', וכי דלאחר שקיים את הדבר מסברא מלא שכי"כ הכנה"ג.

וכ"כ ביד אהרן הגה"ע אות רל"ז דנראה שדעת הביי דאין להחמיר בקברתיו וכמ"ש בתשובה סי' ח', וכ"כ שהסכים בשו"ע שסתם ולא צעין קברתיו ואח"כ כי וי"א כו' וצודאי דהלכה כסתם, והביא מתשובת ר' אהרן בן חיים שדרכי נועם סי' נ"ד

פתחי תשובה

הנה יש מקום לומר דנכד"ז צרורה שהיה גם הרמב"ם יורה כ"י כיון דטעם הימנותי' לאו משום על"ג דמה איכפת ליה מה שיהיה אחר מותו אלא משום דחוקה קושטא קאמר וממילא תו לא חיישינן שאומר בדדמי דטעם הו"ל לומר דנרים כהווייתן שלא המיתו לגמרי כו' עכ"ל ע"ש וע"ל סק"פ:]

שם סימן ז' וכ"כ מהרי"ל ח"א סימן ז' וכ"כ מהרי"ט שם וכ"ה בתשובת רמ"א סימן ק"א ע"ש. [אכן בתשובת ח"ס סי' ז' משמע שדעתו לחוש להרמב"ם שם' שם הו"ל וא"י משום דלא אמר קצרתיו ופשיטא דיש לחוש לדעת הרמב"ם דנעי שילמד וקצרתיו היכא שלא הזכיר שם ממש רק שהיה עמי ושינא עמי מכלן]

הפוסקים

סיק קלו אות א-ב

אוצר

להחזיר את האשה עפ"י חילוקו של המ"מ, ואפשר לומר שהמ"מ לתרן דבריו של הרמב"ם אמרה דרך סברה ולא למעשה, ועוד שכבר הארכתי בתשובה אחרת לבעל דבריו של המ"מ כו', ואעפ"י שהריטב"א והמ"מ אחרונים, לא מסתפינא ואמינא דאין לסמוך עפ"י חילוקיהם ואין להשען עפ"י שיטותיהם לעשות מעשה, דק"ס לי בגווייהו שאם היו נשאלין הלכה למעשה היו חוככים להחמיר ולא היו מורין כן, ולכן אני אומר שדורות הללו כל שאינו אומר קצרתיו אין להחזיר. אמנם בס"י קל"ז הוא סותר דברי עצמו שם להחזיר עפ"י חילוק המ"מ, והוסיף עוד ועם שחילוק זה נופל מעצמו דקצרתיו אינו מוכיח אלא על ודאי מת ולא על ודאי ראובן, כבר כי בעל מ"מ דאעפ"י שיש להשיב ע"ז מ"מ ודאי כך היתה כונתו של רבנו, ואין לחוש להחמיר ביותר ולומר שאפשר שחילוק זה שם המ"מ לא עלה על דעתו של הרמב"ם, ואפשר שהוא מתרן מה שהשיבו עליו באופן אחר, דחששא זו חששא רחוקה היא שדעת כל החכמים בתפלות הגולה קטלניא ואיעליא ואשכנזי שדעת הרמב"ם היא זו שכל שמכיר ומזכיר בשמות אינו לר"ך וקצרתיו.

ובבחינות עולם ח"א סי' י' עמד על הסחירה שבין התשובות בתומת ישרים וכי שהוא פלא. וכן תמה עליו בעז"י סק"ה והשאלה בל"ע. ובסא"ר חלק התשובות סי' י' עמד ג"כ על סחירה זו, וכי דלו דסי' קל"ז שומעים שהוא כהלכה, שהרי כל עיקר איסורו בס"י קמ"ז הוא בנוי על שהרי"ף קאי בשעתי' דהרמב"ם בזה, ושהרשב"א בתשובה כי דמי יקל ראשו נגד אבות העולם, וכבר הלך בדרך זו מן ה"ב"י, וכל הבאים אחריו כבר תמכו על דבריו, שהרי"ף מעולם לא הלך קצרתיו אלא במים ומלחמה, וכן מש"כ הרשב"א באותה תשובה להחמיר הוא במים דוקא, ומהר"מ אלשקר היה מן המתירים באותו נידון של סי' קמ"ז כמבואר בספרו סי' קי"ב ורגו רוגזא רבא על תשובת מהר"ר חס ובעל דבריו. וכ"כ בבב"א רב ח"ב סי' ה' בתשובה מבעל ראש משצור, שאותה תשובה מס"י קל"ז עיקר. דשם הביא שכל החכמים בכל תפלות הגולה הסכימו לומר שדעת הרמב"ם היא זו שכל שמכיר או מזכיר שמו אין ל"ל קצרתיו, וזה לא נגלה לו באותה תשובה מס"י קמ"ז.

ובבבנ"ג הגב"י אות קמ"ד הביא דברי התומת ישרים דסי' קמ"ז ה"ל ושכן נראה מדברי מה"ר מתתיהו חמר ומהר"א ירושלמי בס"י קמ"ה וקמ"ט בתומ"י שם, וכי ג"כ שהומרא יתירה היא זו ואין לחוש לה כלל, דאפי' בלא הזכרת שמו הלכה זו רופפת בידינו ורוב הפוסקים כחצו דאין לחוש לה' הרמב"ם, כ"ש כשהזכיר שמו, שאין גם אחד מהפוסקים שיאמר ש"ל קצרתיו, איברא שכ"כ מדברי הרא"ם בח"א סי' ע"ט, וגם הריב"ל בח"ב סי' י"ב כי דרובא דרעותא סוברים דהרמב"ם בכל מקום מל"ך קצרתיו אפי' כשהגוי הזכיר שמו, אפי"ה נל"ע דכל שהזכיר שמו או שהיה מכירו יש להקל בלא קצרתיו, והביא ג"כ מהר"מ אלשקר [סי' קי"ב] שחלק על התומ"י בזה. וכן תפסו כל הפוסקים להקל עפ"י החילוקים שנאמרו בדברי הרמב"ם, כל חד כדאית ליה, אלא שנחלקו בעלם הדין אי יש לחוש לדברי הרמב"ם, וכמו שזכרנו לפנינו:

בשו"ת הרד"ך בית ע"ז חדר ז' כי דמי הוא זה ואיזהו אשר יראה להכניס ראשו ולעשות מעשה שלא כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל עמוד החורב להחזיר אשה שהיה ערוה לרעם כל ביכא

דהמנהג הוא רק במכירו אז אין לר"ך קצרתיו, אבל באין מכירו ליכא מנהג, וכן בשאלתה נתן סי' ו' כי דמשמעות הרמ"א נראה דאלו פוסקים כהרמב"ם.

ועי' עוד בפ"ת הנ"ל מה שהביא מהר"ל סק"ג שם דהמעין בפסקי מהר"א סי' רכ"ג [שממנו מקור דברי הרמ"א] יראה שכוונתו לומר דהמנהג שלא להל"ך קצרתיו בכל ענין ושלא כדעת הרמב"ם, ושכן הוא בחש"י רמ"א סי' ק"א. גם בשו"ת צ"ח החדשות סי' ס"ו בתשובה מהר"א בן המ"צ כי שדברי הרמ"א נראין כמתמיהין, שנראה שפירש דברי מהר"א במ"ש שלא נהגו כלל לומר קצרתיו דלא קאי אלא אחמירו ואינו כן כו', ולשון "כלל" נמו הכי דיוקא בין מכירו בין באין מכירו.

וחנה זה לשון מהר"א בס"י רכ"ג שם: וס"ל להרמב"ם דלהכי צעין קצרתיו משום דלא ידעו הגוים אותם האנשים, ועודא דידן שידע הגוי את לעמל לפי הגרלה מתוך דבריו, א"כ לא צעין קצרתיו, וכן מוכח מתשובת מהר"מ דלעיל שהחזיר עפ"י גוי מסל"ת אפי' בלא קצרתיו, ומהר"מ בחרזה הוא וידע דעת כולם ודמכח הוא כו', מסקנא דמילתא שלא נהגו העולם כלל לומר קצרתיו עכ"ל. וכי צנעט שעשועים סי' ע' דמשמע ליה להרמ"א דמ"ש הבה"ד מסקנא דמילתא כו' קאי אשלפני פניו דמזכיר שמו ומכירו גם להרמב"ם אין לר"ך לומר קצרתיו, ולא אשלפניו שם בשם מהר"מ דלא ס"ל כלל סברה הרמב"ם, אלא שתמה דמשמעות לשון מהר"א לא משמע כן ממה שם שלא נהגו "כלל" לומר קצרתיו. ובחש"י פנ"י ח"א סי' ח' כי דהרמ"א מפרש שכוונת הבה"ד לומר דגם מהר"מ שהחזיר בלא קצרתיו הוא במכירו דוקא, דנזדון מהר"מ יש הוכחה שהגוי הכירו. [ועיין גם בחש"י הרד"ך בית י"ז חדר ע' שהוכיח מחש"י מהר"מ ה"ל דמל"ך במסל"ת לומר קצרתיו, וכי דאף אי לא צעי ליה בכל מסל"ת לכה"פ במסל"ת שלא הזכיר שם הכח צעי לומר וקצרתיו]. ועיין בחש"י מהרש"ל המובאה בשו"ת צ"ח החדשות סי' ע"א שהבין ג"כ דמהר"מ ומהר"א ס"ל כחילוק הר"ן.

ובשו"ת הר"ם אשכנזי שנסוף סי' גבורת אנשים סי' ט' הביא מחש"י הרמ"א סי' ק"א דמשמע שם מדבריו דקיימ"ל לגמרי דלא כהרמב"ם, והוא סותר לדבריו כאן בהגה, וכי דאפשר לומר דמ"ש בהגה וכן פשט המנהג, ר"ל במקום שאין חשש עיגון, ובתשובה כתב בן למעשה במקום עיגון. וכ"כ צנעט שעשועים סי' ע"י שיש מקום רחב לומר דהרמ"א בהגה הכי קאמר דכשמזכיר הגוי את שם המח פשט המנהג שאין ל"ל קצרתיו והיינו אפי' שלא במקום עיגון כ"כ, וכעין שם הח"מ [סק"ה] דהיינו באשה שאינה רדופה להבטח ומלפ"ס שיבאו עדים אחרים ויעידו בהיתרה, אבל לומר דהרמ"א מחמיר אפי' במקום עיגון גמור בשאין תקנה ע"י עדים אחרים וברדופה להבטח, הדבר רחוק ה"כ. וכל זה הוא בדעת הרמ"א, אמנם בשאר הפוסקים האחרונים מלינו דעות מחולקות לענין דינא.

ב. דעות המחמירים לחוש לדעת הרמב"ם. בתומת ישרים סי' ע"ד כי דכיון שרבים מהאחרונים חשו שלא לחלוק על הרמב"ם והדבר תלוי ועומד, הוי ספיקא דאורייתא ואוקי אחתא אחזקה א"ל, ע"כ ראוי להחמיר בדבר, ופסק בנדון ידידיה לאיסור ושחטתגן היתה אחתא מטעם שלא אמר הגוי קצרתיו. ובסי' קמ"ז כי דאפי' אם נחזרר שהגוי הזכיר את השם של הנאצד, אין לסמוך

אוצר

סיק קלו אות ב

הפוסקים

דיכא שבגמסל"ה לא אמר וקצרתיו [זכו לפי שיטתו לעיל ס"ק קל"ד אות נ"ג וגם הרי"ף ס"ל כהרמ"ם], ואעפ"י שגדולי האחרונים חלקו עליהם אינהו לאו קטלי קני בלאמא וינהו. וכ"כ נמי הרשב"א בתשובה שאין לעשות מעשה בערור שלא כדעתם, וכן בתשו' הר"ן. ובז"ה י"ז חדר ט' השיב על דברי מהר"י עיטאלק והבנימין ואז שכתבו שלא לחוש לדעת הרמב"ם משום שגדולי האחרונים פסקו דלא כותיה ותמהו עליו, וכי שאף המתמיהים על דבריו לא אמרו שאין לחוש לדבריו, דלפי מש"כ בז"י שהמתמיהים על דבריו היו הרשב"א והריטב"א, והרשב"א בתשובה בנידון משאלים שלא אמר הגוי קצרתיו כי שאלפ"י שיש ראיות מהגמרא להקל מ"מ אינו מורה להקל במה שהרי"ף והרמב"ם החמירו, וא"כ בז"ד נמי הרשב"א אינו מורה להקל לעשות מעשה שלא כדעתם של הרי"ף והרמב"ם, גם מש"כ [מהר"י עיטאלק] שמעשים בכל יום צעירו עיר גדולה של חכמים מחירים עפ"י עכ"ם מסל"ה אעפ"י שלא אמר קצרתיו, אפשר שזה שהיו מחירים הוא בכה"ג שדברי הגוי מוכחים שצדדי הכיר היטב.

ובשו"ת רב"צ אשכנזי סי' ל' כי דעת הרא"מ שתקע ענמו בחילוקו לקיים דברי הרמב"ם דלא ליבוי יחיד בסברא, וקצת הרב ז"ל בסברא זו מסמרים עד שהקשה על הטור איך נעלם ממנו זה.

ובמהר"ם אלשיך סי' מ"ז כי ועל מה שמלריך הרמב"ם לומר בגוי מסל"ה קצרתיו, הנה הרשב"א והרי"ף כי שאלפ"י שאין דעתם להלריך לומר קצרתיו עכ"ל ראוי לחוש לדעת הרמב"ם להחמיר, והחיר בנידון ידיה עפ"י חילוקי ה"מ והר"ן והרי"ם. וכן בס"י ק"ה החיר עפ"י ג' חילוקים אלו. ובסימן מ"ג כי דהיה מקום לכל לחוש לדברי הרמב"ם כיון שהוא יחיד בסברא זו, אבל חזינא דלישנא דגמרא דייקא כותיה, והחיר עפ"י חילוקי ה"מ וחילוקי הוא [ע"י לעיל ס"ק קל"ד אות מ']. ובס"י קכ"ז החיר עפ"י חילוקי ה"מ והרי"ם. ובס"י מ"ד כי אמנם מה שראוי לדקדק הוא על מה שלא אמר וקצרתיו ודעת הרי"ף והרמב"ם והר"ה דבגוי מסל"ה צעין קצרתיו, ואעפ"י שרבים מהאחרונים חולקים עליהם וגם יש מי שעשה מעשה בלא קצרתיו כי הא שכי בהגמיר סוף יצמות כו', וכן שמענו שהיו דורותינו אלה מי שעשה מעשה שלא כהרי"ף והרמב"ם, אך אמנם חזינא לאשלי רצוני דמסתפי להקל בדבר נגד הרי"ף והרמב"ם והס הרשב"א והרי"ף בתשובה, והחיר עפ"י חילוקי ה"מ נ"ל, וכי ואע"ג דהריטב"א מחלק חילוק אחר להרמב"ם, זה שכתבו הוא האדוק יותר והוא מוכח מלשון הרמב"ם.

ובלב"ש סעי' זה הביא חילוק הר"ן בלבד וכי שכן פשט המנהג לעשות מעשה.

ובצ"צ סי' ק"ו כי בסוף התשובה עוד איכא טעמא שלא להתיר עפ"י הגדה הגוי הזה כו' דכיון שלא אמר אלא סתם שנהרג ולא אמר קצרתיו, ולאו מילתא אחריתא שמורה על מיתה ודאית חישינן לצדדמי, דבכה"ג שהגוי לא הכירו צממו ולא צמם עירו חישי רוב האחרונים לרא דכי הרמב"ם שלריך שיאמר קצרתיו, או מילתא אחריתא המורה על מיתה ודאית, לכן אין להתיר.

ובעבו"ה ג סי' ע"ג כי דאעפ"י שהרמב"ם הוא יחיד ולא מנינו לו חבר באחד מן הראשונים, מ"מ כיון שגדולי האחרונים רוצים ככולם חשו לדבריו, מי יקל ראשו להקל כנגדו ומסיק להתיר עפ"י דהמריב"ל [דלעיל ס"ק קל"ד אות מ"ד], כיון שהנידון היה ציראל מפי הגוי. ובס"י פ"ז כי להתיר עפ"י חילוקי ה"מ. ובמכתם לדוד סי' א' אחר שהביא דעת הרמב"ם יחידא הוא, כי דמ"מ קשה הדבר לעשות מעשה כנגד אבי החטור.

כי מפיו אנו חיים, צרע דדבר ערור החמורה. גם בס"י ז' אחר שהביא דבריו החולקים על הרמב"ם, כי שלבו מהם לעשות מעשה להתיר לכתחילה נגד הרמב"ם אף שיהיה יחיד דדבר, והחיר שם עפ"י רוב החולקים שנאמרו צדדי הרמב"ם דאיתנייהו בנידון ידיה.

ועפ"י סק"פ שהביא מהפנמ"א ח"ב סי' י"ח שחשש לדעת הרמב"ם והחיר עפ"י חילוקי הר"ן. ועי"ש צח"ג סי' מ' שהחיר עפ"י חילוקי מהרי"ם.

ובשארית נתן סי' ו' כי דממשמעות הרמ"א בהגה נראה דלאו פוסקים כהרמב"ם, ואף שאפשר דהרמ"א נמשך אחר הב"י שהביא דהרי"ף והרשב"א והרי"ף כולם החמירו משו"ה לא מלאו לצו להקל נגדם, ומכיון שנחבזר דהרמב"ם הוא יחיד בסברא זו אפשר דיש מקום להקל, אמנם כיון דהאחרונים החמירו בדבר זה מי יקל ראשו נגדם מכ"ש לפסוק נגד הרמב"ם.

ובקרני ראם [אנקאוה] ח"א סי' א' אחר שחשש לדעת הרמב"ם יחיד עפ"י חילוקי הר"ן והמ"מ, כי דהגם שאין אלניו

דיכא שבגמסל"ה לא אמר וקצרתיו [זכו לפי שיטתו לעיל ס"ק קל"ד אות נ"ג וגם הרי"ף ס"ל כהרמ"ם], ואעפ"י שגדולי האחרונים חלקו עליהם אינהו לאו קטלי קני בלאמא וינהו. וכ"כ נמי הרשב"א בתשובה שאין לעשות מעשה בערור שלא כדעתם, וכן בתשו' הר"ן. ובז"ה י"ז חדר ט' השיב על דברי מהר"י עיטאלק והבנימין ואז שכתבו שלא לחוש לדעת הרמב"ם משום שגדולי האחרונים פסקו דלא כותיה ותמהו עליו, וכי שאף המתמיהים על דבריו לא אמרו שאין לחוש לדבריו, דלפי מש"כ בז"י שהמתמיהים על דבריו היו הרשב"א והריטב"א, והרשב"א בתשובה בנידון משאלים שלא אמר הגוי קצרתיו כי שאלפ"י שיש ראיות מהגמרא להקל מ"מ אינו מורה להקל במה שהרי"ף והרמב"ם החמירו, וא"כ בז"ד נמי הרשב"א אינו מורה להקל לעשות מעשה שלא כדעתם של הרי"ף והרמב"ם, גם מש"כ [מהר"י עיטאלק] שמעשים בכל יום צעירו עיר גדולה של חכמים מחירים עפ"י עכ"ם מסל"ה אעפ"י שלא אמר קצרתיו, אפשר שזה שהיו מחירים הוא בכה"ג שדברי הגוי מוכחים שצדדי הכיר היטב.

ובשו"ת רב"צ אשכנזי סי' ל' כי דעת הרא"מ שתקע ענמו בחילוקו לקיים דברי הרמב"ם דלא ליבוי יחיד בסברא, וקצת הרב ז"ל בסברא זו מסמרים עד שהקשה על הטור איך נעלם ממנו זה.

ובמהר"ם אלשיך סי' מ"ז כי ועל מה שמלריך הרמב"ם לומר בגוי מסל"ה קצרתיו, הנה הרשב"א והרי"ף כי שאלפ"י שאין דעתם להלריך לומר קצרתיו עכ"ל ראוי לחוש לדעת הרמב"ם להחמיר, והחיר בנידון ידיה עפ"י חילוקי ה"מ והר"ן והרי"ם. וכן בס"י ק"ה החיר עפ"י ג' חילוקים אלו. ובסימן מ"ג כי דהיה מקום לכל לחוש לדברי הרמב"ם כיון שהוא יחיד בסברא זו, אבל חזינא דלישנא דגמרא דייקא כותיה, והחיר עפ"י חילוקי ה"מ וחילוקי הוא [ע"י לעיל ס"ק קל"ד אות מ']. ובס"י קכ"ז החיר עפ"י חילוקי ה"מ והרי"ם. ובס"י מ"ד כי אמנם מה שראוי לדקדק הוא על מה שלא אמר וקצרתיו ודעת הרי"ף והרמב"ם והר"ה דבגוי מסל"ה צעין קצרתיו, ואעפ"י שרבים מהאחרונים חולקים עליהם וגם יש מי שעשה מעשה בלא קצרתיו כי הא שכי בהגמיר סוף יצמות כו', וכן שמענו שהיו דורותינו אלה מי שעשה מעשה שלא כהרי"ף והרמב"ם, אך אמנם חזינא לאשלי רצוני דמסתפי להקל בדבר נגד הרי"ף והרמב"ם והס הרשב"א והרי"ף בתשובה, והחיר עפ"י חילוקי ה"מ נ"ל, וכי ואע"ג דהריטב"א מחלק חילוק אחר להרמב"ם, זה שכתבו הוא האדוק יותר והוא מוכח מלשון הרמב"ם.

והראנ"ח בתשובה ח"א סי' ע"ז כי בנידון ידיה שאין העדות מספקת להתיר, דכיון שהגוי לא הזכיר את שמו היה ל"ל וקצרתיו לדעת הרמב"ם ושאר מן הפוסקים, ואין להקל. וביש"ש פ' בתרא דיצמות סי' כ"א אחרי האריכות מסיק לבסוף, ומ"מ נ"ל שלא להקל ולהחיר גבי עכ"ם מסל"ה בלא קצרתיו, ולא נוליא המאמרים של התלמוד מדי פשטם, ועיקר החילוק כמ"ש הר"ן דמכירו לא צעין קצרתיו כו', ולפי"ז אפי' היה מעייל נפשיה לאכרוי כסברת הריטב"א אלא שאינו מכירו אף שנותן סימנים מובהקים בגופו, אפי"ה לא מהני דשמא אמר בדדמי כו', וזה עיקר לסמוך עליו. וכן פסק המהרש"ל בתשובה המוצאה בשו"ת ז"ח המדשות סי' ע"א, וכי שם שכן פסק מהר"מ [שצמיימו'] ושכן חילק מהר"י בכתבים וכי שכן נהגו. [ע"י לעיל אות א'].

ובאהלי יעקב סי' י"ג אחרי שהלריך לסתור כל שאר החילוקים והעמיד את החילוק דמכירו, וכי שלא הסכימו בעל מ"מ והר"ן והרי"ף דלעת הרמב"ם, סיים וא"כ בז"ד [שלא היה מכירו] מי יחיר ח"א העומדת באיסורא לדעת הרמב"ם בסברא

אוצר

ס"ק קלו אות ב-ד

הפוסקים

לא סברה הריעצ"א ולא סברה מהרי"ם, עכ"ל יש לנו להשטין על שיעת הר"ן והמ"מ שהם עיקר, וכמ"ש הרב"ל אשכנזי ה"ד בקו"ע אות רנ"א, וכן הרמ"א לא הביא אלא סברה הר"ן והמ"מ, וא"כ די לנו להחזיר מכה זו. והביא שכן הורה בחקפו של יוסף ח"צ סי' ס"ה שהחזיר בלי קצרתיו על סמך פסק הרמ"א. ובתורת חסד [להגרש"ז מלובלין] ח"צ סי' מ' אחר שהביא דברי תה"ד בפסקיו שלא נהגו העולם כלל להלך קצרתיו, כי אך הרמ"א כי דוקא בכה"ג כשמזכיר את השם, לפי"ז צי"ד שהזכיר שמו אין ל"ל קצרתיו, וכבר העיד הרמ"א שכן פשט המנהג. וכ"כ לחוש לדברי הרמ"ם צמח גבורים סי' ע"א, גו"ר ז"ל ג' סי' י"ט, עולם שמואל [פלורנטיין] סי' י"ד, גצעות עולם [קובץ] סי' ו', חסד לאברהם [אלקלעי] סי' ו', בית אפרים סי' ל"ו, נטע שעשועים סי' ע"ו, בני צימין ח"א סי' י"ג, ידי דוד ח"צ סי' ח', ויד ימין סי' ז'.

ובאפי זוטרי סקפ"א אחרי האריכות בזה מסיק, דאם לפי אחד מן החילוקים שנאמרו בדברי הרמ"ם מספיק להחזיר, יש להחזיר מכה ס"ם ספק אי הלאה כהרמ"ם דהו"ל יחיד בסברתו, ואח"ל דהלכה כותיה, ה"א איכא ספק איזא מן החילוקים הם האמיתיים בפירוש דבריו, וכ"ש אם הוא עמפ"ע דשמה הראשון אמר קצרתיו. ועיין לקמן אות ו' מהדבר משה ח"א סי' ה'.

ג. ויש מהפוסקים שכתבו להחזיר בשעת הדחק בלי קצרתיו. בשו"ת הרד"ז ח"ז סי' כ"ו אחרי שהביא ת"י המ"מ, כי ועל חילוק זה אני סומך למעשה, חדא שהיה צדי בדברי הרמ"ם יותר מזולתו, ועוד שאני מדקדק בן משלשון הרמ"ם עלמו כ"ו והכי משמע פשטא דעובדא דתלמודא, ותו כיון שפיקר הדין במחלוקת שהרי האחרונים שראו דברי הראשונים פסקו דאין ל"ל קצרתיו בכו' ולא להוסיף עלה וכדאי הוא צעל מ"מ לסמוך עליו בשעת הסכנה, כ"ש לדעת ההגהות בשם כמה גדולים דלא שייך למוחש דילמא אמר צדדמי גבי גוי שאינו נאמן כ"א במסל"ת [הוצאו דבריהם לקמן סעי' ג' צרמ"א]. ולעיל מיניה בסי' כ"ה שם, אחרי שהביא החילוקים שנאמרו בדברי הרמ"ם, ושהרי"ף והר"ם קיימי שיעת הרמ"ם ושגם הרש"א חשש לדבריהם, כי מ"מ כבר נהגו צדורות הללו להקל בדבר, חדא משום תק"ע דלא ליפוק מנייהו חורבא, וכ"כ האחרונים כצו"ל בזה שאם לא תשגא בעדות זה לא תמלא עדות דקמו בתראי צמילי דקמאי ולא ינחא לכו' יש ללכת אחריהם, והרי לך שלשלה של צעל סברא זו [המאריכים קצרתיו]: הרמ"ם הרש"א והריעצ"א והר"ן והגמ"ק והרי"ש, שלשלה אחרת [המקילים]: תוס' ומדרכי והר"ש והטור, ולא ראיתי צדדיא מן האחרונים שז"ל קצרתיו זולת רצנו ירוחם כ"ו, הנכך אפי' לא היה לנו טעמים אחרים הוי מטינא שיצא מכשורא להחזיר צי"ד ולסמוך על הכי רצותא בשעת הדחק.

ובתשו' הב"ה סי' ע' אחרי שכי' לתרן דברי הרמ"ם מהגבי עובדי גממא ולחלק בין מתאונן ותמה על מיתתו למסל"ת דעלמא [פי' לעיל ס"ק קל"ד אות כ"ב], כי ועוד נראה עיקר וכך קצעתו הלאה למעשה בפסק אחד בעגונה, דכל היכא דאפשר לידע עוד עפ"י עדות אחרים אין מתירין את האשה עפ"י עכ"ם מסל"ת אלא"כ מוכח להדיא מתוך דבריו דלא קאמר צדדמי, אצל היכא דא"א צעולם שיעיד עוד אחר על אשה זו, ואם לא תאמין לזה לא תמלא עדות ותשב עגונה כל ימיה, הכם סמכין על מה שאמר פי' מה בלמוד ולי"ח דילמא קאמר צדדמי כיון דלא מוכח מדבריו דקאמר צדדמי, וכדאמרין בשעת הסכנה כותבין כ"ו, ופרש"י שאם לא תאמין לזה לא תמלא אחר ותשב עגונה, ולכן כי צידון ידידיה שהאשה יושבת עגונה זה י"א שנה, דכשעת הסכנה דמיא ידידיה

ובתשו' הב"ה סי' ע' אחרי שכי' לתרן דברי הרמ"ם מהגבי עובדי גממא ולחלק בין מתאונן ותמה על מיתתו למסל"ת דעלמא [פי' לעיל ס"ק קל"ד אות כ"ב], כי ועוד נראה עיקר וכך קצעתו הלאה למעשה בפסק אחד בעגונה, דכל היכא דאפשר לידע עוד עפ"י עדות אחרים אין מתירין את האשה עפ"י עכ"ם מסל"ת אלא"כ מוכח להדיא מתוך דבריו דלא קאמר צדדמי, אצל היכא דא"א צעולם שיעיד עוד אחר על אשה זו, ואם לא תאמין לזה לא תמלא עדות ותשב עגונה כל ימיה, הכם סמכין על מה שאמר פי' מה בלמוד ולי"ח דילמא קאמר צדדמי כיון דלא מוכח מדבריו דקאמר צדדמי, וכדאמרין בשעת הסכנה כותבין כ"ו, ופרש"י שאם לא תאמין לזה לא תמלא אחר ותשב עגונה, ולכן כי צידון ידידיה שהאשה יושבת עגונה זה י"א שנה, דכשעת הסכנה דמיא ידידיה

ובתשו' הב"ה סי' ע' אחרי שכי' לתרן דברי הרמ"ם מהגבי עובדי גממא ולחלק בין מתאונן ותמה על מיתתו למסל"ת דעלמא [פי' לעיל ס"ק קל"ד אות כ"ב], כי ועוד נראה עיקר וכך קצעתו הלאה למעשה בפסק אחד בעגונה, דכל היכא דאפשר לידע עוד עפ"י עדות אחרים אין מתירין את האשה עפ"י עכ"ם מסל"ת אלא"כ מוכח להדיא מתוך דבריו דלא קאמר צדדמי, אצל היכא דא"א צעולם שיעיד עוד אחר על אשה זו, ואם לא תאמין לזה לא תמלא עדות ותשב עגונה כל ימיה, הכם סמכין על מה שאמר פי' מה בלמוד ולי"ח דילמא קאמר צדדמי כיון דלא מוכח מדבריו דקאמר צדדמי, וכדאמרין בשעת הסכנה כותבין כ"ו, ופרש"י שאם לא תאמין לזה לא תמלא אחר ותשב עגונה, ולכן כי צידון ידידיה שהאשה יושבת עגונה זה י"א שנה, דכשעת הסכנה דמיא ידידיה

אוצר

סיק קלו אות ד—

הפוסקים

אינו אלא דוקא כשלא הזכיר שמו, גם צ"ח"ג סי' כ"ג כ' להחיר מעטם שטענעם ממקום למקום ועוד שהזכיר שמו. ובסי' ק"ג שם מעטם שהזכיר שמו וגם שהמעיד הוא עמפ"ע.

ובכחנות עולם סי' כ"ז כ' צנידונו דמשום הכרזן קצרתיו ליכא חששא כלל, דהוא סבירא יחידות וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים מחו לה אמוחא, וס"ל דע"כ לא חיישינן לצדמתי אלא צום ומלחמה גדולה דאיכא ריעותא קמן הא לאו הכי לית דחש להא להנריך קצרתיו, וזה פשוט ומבואר בספרי הראשונים והאחרונים. ובסי' י' אחר שהביא דעות הפוסקים המקילים בקצרתיו, כ' סוף סוף הא חזינן לכל הפוסקים הנזכרים דאף דס"ל הכי מ"מ כל ענדקי דמאנו למיעבד לחוש ליה עבדי כו', אשר ע"כ אף אני אעשה זאת לומר דצ"ד להרמז"ם נמי ליכא למצעי וקצרתיו, ואחר ש' ג' עעמים להחיר והם חילוקי הדין והדין, כ' גם חילוק הראש"מ, והביא להראש"מ ח"א סוס"י כ"ז דצנידון ידידיה לפי חילוק הראש"מ לא הוי צעי קצרתיו, ומ"מ החמיר בדבר למעשה כיון דלא הוי שייכי שאר החילוקים, וכ' שזכו עפ"י דרכו דחייש לסבירא הרמז"ם ומש"ה לא מלאו לצו להחיר בחילוק הראש"מ לחוד, אף לא כן אחריו שכבר כתבנו דמסקנת כל גדולי האחרונים להקל וא"כ די והותר ללכת ידי חובת הרמז"ם עפ"י חילוקו של הראש"מ, והראש"מ נמי נרפו בסוף סי' ע"ה להקל עם חילוק מהריב"ל דעמפ"ע, הגם דחילוק דעמפ"ע לחוד כלא חשיב לדידיה.

ובפני משה ח"א סי' פ"ד הביא דברי הרב הפוסק באתו פסק ש' דכיון שזדע הסכמת כל האחרונים לחלוק על הרמז"ם בקצרתיו דיבשה לית לן זה וראוי להקל, וכ' שגם דעתו כן, אלא כיון שרצה המורה השני בפסק הכותב ללכת ידי חובת הרמז"ם וכל החוששים לסבירא אמינא ליה יושר, כיון שמלא מקום להקל עפ"י החירותים הנאמרים בדברי הרמז"ם עלה דרך וקצרתיו.

ו. וכן מציינו להרבה מהפוסקים המקילים שאחר שכתבו להחיר צלי קצרתיו, סוף כל אחד צנידון ידידיה אחיח חילוק המועיל גם להרמז"ם. צשו"ת צ"י סי' צ' בחשונה מהרי"ם סמוע כ' דאע"ג דהרש"א והר"ן כתבו דאין להקל נגד סבירא הרמז"ם מ"מ אין לנו להחמיר בזה, כיון דאיכא כמה פוסקים גדולים ואחרונים שכתבו שאין לרדף להזכיר קצורה, ומהרא"י כ' בכתבים דמסקנת דמילתא שלא נהגו העם לומר קצרתיו, וכן נהגו פה שאנניקי עיר גדולה של חכמים וסופרים, וכיון שנהגו להקל נראה דאין ראוי להחמיר מפני כמה עעמים, חדא דמונה מצעל הלכה, ועוד שאתה מוילא לעז על שאר הנשים שהחירו ונישאו, ועוד דהרי רבו הפוסקים דלגבי גוי לא שייך לומר דקאמר צדמתי [הוצא צרמ"א לקמן סעי' ז'], ועוד דהא כ' הראש"מ ז"ל כו', ועוד דהוי כאלו הזכיר שמו. וצדברי ריבזות סי' רע"א כ' וגם כמה שאין צ"ד וקצרתיו יש לנו על מי לסמוך, דאיכא כמה אשלי רצוני דסברי דלא צעין קצרתיו וגם ראיתי מש"כ מו"ר מהרי"ם סאגיש כו'.

ובבא"ר בחלק החשבות סי' ז' אחר שהביא כל הפוסקים הסוברים דלא קימ"ל בהרמז"ם, כ' באופן דהצדק לנו צאר היעז עפ"י גדולי האחרונים ז"ל אשר כל בית ישראל נשען עליהם ומפיהם אנו חיים דרך דהרמז"ם יחידהא היא ולא חיישינן לה לעגן אשה בעדה, ומלצד כן הרי כ' בה"מ כו'. והביא כל החילוקים שנאמרו צדברי הרמז"ם דכולהו איתנייחו צנידון ידידיה. ופלשון הזה כ' צסי' ה'. וצשו"ת מהרי"ם בן חביב סי' ז' כ' צנידונו דאע"ג שאין כאן עדות קצרתיו בזה אני אומר דאין לחוש, דהרי הסכימו רוב הפוסקים דלא צעין קצרתיו דיבשה, וחו כיון דמזכיר שמו ומזכירו לא צעין קצרתיו אף לדעת הרמז"ם.

ובשו"ת הר"ם אשכנזי שנסוף סי' גבורת אנשים סי' ט' אחרי שהאריך צדבר ומסיק דשלא צמלחמה כל הפוסקים חולקים על

ההוראות אנו שותים מומי הרב מהרא"י ז"ל, שהיה מצני אשכנז וצתראי דצתראי הוא, כ"ש וק"ו שנסמוך עליו ועל עדותו להקל וכ"ש צמקום עגון, וכל הפורש ממנו כפורש מן החיים, ותמה על הרמ"א שפירש דברי מהרא"י דלא קאי אלא אמכירו, [כדלעיל אות א'] וכ' שאינו כן.

ובקו"ע להרח"ש דף כ"ג ע"א אחר שהביא דעות הפוסקים וחילוקיהם צענין קצרתיו, כ' ומ"מ צעיקר הדין צבר כתבתי ש' האחרונים שנהגו שלא להנריך קצרתיו צגוי המעיד בכל גוונא. וכ"כ בחלק החשבות שם בכתב חשבות. ובסי' מ"ד הוסיף שכן נתפשט המנהג. וכ"כ בספרו תורת חיים ח"ג סי' נ"ח בסוף החשבה דצעיקר הדין רבו החולקים על הרמז"ם, וכתבו כל האחרונים שנהגו שלא להנריך קצרתיו צגוי המעיד מח או נהרג. ומהרי"ם ח"א סי' נ"ב כ' צנידונו דהרמז"ם הוא יחיד אלא הפוסקים ראשונים ואחרונים ואם לא היה כאן אלא חשש זה [דקצרתיו] לצד היה ראוי להחיר על פי עדות זו. ובקצתם פסק על עגונה להר"ר יעקב פולאק דף כ' ע"ב האריך צראיות דלא צעין קצרתיו צמל"ת ציבשה שלא צמלחמה, וכ' שכן דעת מורו מהר"ל מפראג. וכ"כ צמקור צרוך סי' כ"ג דלית דחש לסי' הרמז"ם. וצמחזה אצרכהם סי' י"ט הביא דברי מהרי"ע ומהרש"ש צמקילין, וכ' דעלייהו קסמכין ועצדין עוצדא כותייהו.

ועיין בפ"ת סקפ"ג שהביא מהר"ל סקס"ג דהמעין צפסקי מהרא"י סי' רכ"ג יראה שכוונתו לומר דהמנהג הוא שלא להנריך קצרתיו בכל ענין, ושהביא עוד כמה פוסקים המקילים. ועיין צמרה"ל שם צסוף הס"ק צקילור כללי מסל"ת דמסיק שאין המנהג כדעת הרמז"ם בזה. וכ"כ צצאר מים חיים [מוזירי] ח"א סי' ג' דצבר פשטה הוראה צישראל דאין ל"ל קצרתיו. וצראש מצביר סי' ג' וסי' ח' הביא מסא"ר דלא חיישינן לדעת הרמז"ם וכ' דהכי נקטינן.

וב"ב במאמר סודכי סי' ס"ה וע"ז דלא קימ"ל בהרמז"ם צזה דעת יחידהא היא. וכן צצית שלמה [להר"ש מסקאלא] סי' מ' כ' צתוך הדברים דאין לא קימ"ל בהרמז"ם וצכל ענין לא צעין צצכ"ם מסל"ת שיאמר קצרתיו, גם צשו"ת מהרי"ל דיסקין סי' נ"ע כ' צתוך הדברים דמשום דעת הרמז"ם דמנריך צכל מסל"ת שיאמר קצרתיו אין לחוש דרבו הפוסקים החולקים עליו. וע"ז עוד צצות ה' ו'.

ה. כ' בבנה"ג הגה"ע אות קנ"ז דמצינו לקאת פוסקים שפעמים כתבו שאין לחוש לסי' הרמז"ם, ופעמים חששו, ואין צרך כלום, צצמקומות שהיה מקום להחיר צנידון שלהם אפילו לדעת הרמז"ם כתבו לרווחא דמילתא דאפילו לדעת הרמז"ם יש להחיר. ונציא כאן דצריהם לפי שיש ללמוד מהם לדינא: הרש"ך צצח"א סי' ז' כ' דהלכה רווחת צישראל דלית דחש לסי' הרמז"ם דמנריך שיאמר קצרתיו אפי' ציבשה דכל הפוסקים חולקים עליו כו' והאומר היפך זה טעות ושגיאה היא צידו, וצכל גוונא אין לחוש מה שלא נזכר צעדות קצרתיו, ואין אנו צריכים לחלק חילוקים ולתתן חירותים בזה. וצח"ד סי' נ"א אחר שהביא דברי הרמז"ם כ' ומעטם דברי הרמז"ם אלו הורגלו הפוסקים לישא וליתן לענין עיגונא דאתחא לחוש לצבר זה ש' הרמז"ם, ואין שום פוסק שיסבור סצרתו, אמנם הורגלנו לישא וליתן שראוי לחוש לדברי הרמז"ם. וצסימן פ"ז שם אחר שכתב דאין לחוש צנ"ד שלא הזכיר הגוי קצרתיו משום שהעיד הגוי צמיתא ודלות, כ' עוד והאמת כ' לא היה צורך לכתוב זה הפקוק אמנם לרווחא דמילתא כתבתי. וצח"ד סי' ד' כ' צנידונו דליכא לספקי צצריותא דהך אתחא משום שלא הזכירו הגוים וקצרתיו, דאפי' הרמז"ם דמנריך לומר קצרתיו

לאו דוקא קברתיו חלה כל שאומר דבר שמשמעותו שודאי מה ולא אמת בדדמי

אוצר

סי' קלו אות ו — סי' קלו אות ב הפוסקים

כ"ו, וא"כ לדעת בני ברובתא רבים הם הסוברים דבני קברתיו יש לחוש לענין מעשה, אך מהרי"ט ומהרש"ך ומהרש"ם העידו דנחשט המנהג בשאלוניקי להחיר בלא קברתיו ואין לשנות, גם מהר"מ אלשקר כ' דבמקום מערב יש לחוש לדעת הרמב"ם, מכלל דבשאר מקומות מודה דלית דחש לה מטעם האמור וכו' נקטין. וכ' בבית דינו של שלמה סי' ג' דהרב כ"ש לא חשש למעשה לסי' הרמב"ם חלה בתחילת דבריו, מיהו אח"כ הסכים דבכל המקומות חוץ מן המערב לא נקטין כוונתו וכמו שהביא משם מהר"מ אלשקר. [ועיין בידי דוד ח"צ סי' ח' שהעתיק מהכ"ש הנ"ל דס"ל לדעת מעשה יש לחוש לדעת הרמב"ם. והוא תימה, שאף שבי' בן דף ל"ז ב' בתחילת דבריו חלה בסוף דבריו דף ל"ח ע"א מסיק אחרת וכמ"ש בבית דינו של שלמה הנ"ל].

והיכן נקרא אחריה דהרמב"ם, הנה בסי' ארץ חיים סעי' י"ז הביא מש"כ ביד אהרן הנ"ל דבריו תשו' הבי' סי' י"א וכ' ע"ז במוקף, כמ"ש הרשב"ש סי' רנ"א דבכל המערב והל"ז כ"ו נוהגים על פיו [של הרמב"ם] ושכ"כ הבי' באצקת רובל סי' ל"ז דבכל קהלות א"י וערביסטאן והמערב נוהגים על פיו וקבלוהו עליהם לרצן.

ובסי' יד אהרן שם הגה"ע אות רנ"ז תמה על מהר"א זאבי בתשובה הגדפסת בסי' זרע אברהם סי' ד' וסי' ו' שבי' דאף שמעשע דברי הבי' נראה דלאו סברא יחידית היא, מ"מ מאחר שפסקו דבריו פסק דלא צעין קברתיו כבי' נקטין, דברי הבי' אף דאילו לא ס"ל בהרמב"ם אפ"ה חייש לדברי הרמב"ם, כיון דאחריה דמר הוא, וא"כ הוא צדונו שיהיה צירושלים לא חש. לזה, ונשאר בל"ע. חלה ביד ימין חתמה"ע סי' ז' הביא להיא"ה הנ"ל וכ' שאינו רואה מקום לל"ע זה כלל, שהרי הגם דבבי' דבחת מתשובותיו חש לסי' הרמב"ם משום דאחריה דמר הוא מ"מ צע"ה"ק ירושלים שקבלו הוראות הבי', היינו דוקא מה שפסק בשו"ע ולא מה שפסק בתשובה, ומש"ה לא חש לה מהר"א זאבי כיון שמרן ז"ל לא פסק כותיה בשו"ע וכמו שכתב דכותיה דמרן ז"ל שפסק בשו"ע דלא צעין קברתיו נקטין, ואף שהבי' בעלמו חש לסי' הרמב"ם דהביא דסי' י"א, היינו משום דאחריה דמר הוא וקבלו הוראותיו, צרם צע"ה"ק ירושלים שקבלו הוראות מרן ז"ל בשו"ע אה"כ דאין לחוש מאי דלא אמר קברתיו, כיון דמרן ז"ל לא חש לה בשו"ע.

קלז. לאו דוקא קברתיו. א. לשונות דהוי בקברתיו. עכ"ה"ע סקני"ת דטמאנוהו צולל הוי קברתיו. והוא מחש' הבי' דינו גוי מסל"ת סי' י"א. והמצי"ע בח"א סי' שכ"ז כ' דטמאנוהו צולל הוי קברתיו ממנו. וכן הביא בנכ"ה הגב"י אות ר"י צ"ס מהר"א גאליקו מתשובה כ"י. והראנ"ח בח"א סי' כ' כח צנידונו שיש בכלל עדותו קברתיו, כיון שאמר שסכוו בעפר וצאננים, דכל שנעפל צו לכסותו בעפר וצאננים ודאי ראהו והכירו כיטב שהיה פ' ויהיה מות. וצמ"שפ"ט ל"ד ח"א סי' ח' כ' צנידון דעציה דמה שאמר העד שסכוו בעשני הים קבורה מקרי. וצ"ת ויורה ח"צ סי' כ"א כ' דמה שאמר הגוי שהשיגו כושי ליהודי וחרגו והשליך עליו לנורות עפר זה הוי קברתיו. וצמ"ר דכ"א סי' כ"א כ' דבאומרו שהניחו תחת האבן א"ן קבורה יותר מזה. ועיין לקמן אות מ"ב, מהאמונת שמואל סי' טו.

ב. ובתשובת שמואל סי' ג' עמד על עטם הדבר למה כשאומר קברתיו לא שייך בדדמי, דהא עיין בהנחה בקבר וביסויו עפר עליו אינו ממת צודאי, ואף אם היה איזה קירוב מיחה בזה מ"מ אין סברא לבנות על זה לומר שמת צודאי, וכי זה עדיף מנפל לגוב אריות וכיו"צ דסעי' כ"ט, או ללוב והעוף אוכל

על הרמב"ם ונקטין דאין ל"ל קברתיו, הביא כל החילוקים שנאמרו ושמקל"ת מהם שייכי גם צנידון ידיד, וכ' מ"מ כבד כחצתי למעלה שכל הפוסקים ראשונים ואחרונים חולקים על הרמב"ם בעיקר הדין, וכל זה לא כחצתי חלה לרובתא דמילתא ללא חף ידי הרמב"ם, ועוד כיון דדברי הרמב"ם תמוהים ולריך ליישבם בחד מן הדרכים הנ"ל, כל כמה דמאין להשוות דברי הרמב"ם והפוסקים עבדין, וי"ל דהרמב"ם סובר ככולהי תנאי וכולהי אמוראי ולא מנריך לומר קברתיו חלה בכל הדברים הנזכרים דהיינו כשאינו מזכיר שמו ואינו מכירו ויהי בשעת מיתתו ויהי עמו בדרך ולא מעייל נפשיה לאכרזו ואינו לומר דרך תמכין, הא חסר אחד מהנך אנפי אין ל"ל קברתיו אף לדעת הרמב"ם, ואחרי שעמד על ציחור דברי הרמ"א, מסיק ויהיה איך שיהיה פוק חזי כל הנך אשלי רבצו דלעיל שכבר נחפשת המנהג דאין לריך לומר קברתיו כלל, ואפשר שאלו ראה הרב רמ"א דבריהם היה מחיר לגמרי.

ובדבר משה [אמארייליון] ח"א סי' ה' כ' צנידונו דמלכד שכבר עלתה בסכמת האחרונים שלא לחוש לזה, עוד דהר"מ כ' כ"ו, ועוד שהזכיר בשמו, ואם כי ימלא חולק על זה, מ"מ יש להחיר מכה ס"ם ספק אי אעיקר דדינא הלכה בהרמב"ם ואח"כ דהלכה כותיה דילמא הלכתא כמ"ד דבמזכיר שמו יודה דלא צעין שיאמר קברתיו. וכ"כ ס"ם זה בסי' ע"ז לענין חילוק מהרי"ם, והוסף דאף דאויכא כמה תירוצים בדבר כבר כתבו כמה מרבותא להחיר בחד מהתירוצים מכה ס"ם. ועי' לעיל סוף אות ב'.

ובן מאינו לעוד הרבה אחרונים המקילים שזירפו איזה סניף המועיל גם לדברי הרמב"ם. עיין מזה בבית שלמה חאסון סי' טו, תורת חסד [פרחיה] סוף סי' ס' וסי' רע"א, דרכי נועם סי' י', פרמ"א ח"א סי' ל"ג וק"י, ובח"צ סי' ס', מאיר נחיצים ח"א סי' ל', בית דוד להר"ד ח"צ סי' ז', גצעת שאלו סי' א', לזקה ומשפט ח"א סי' י"א, תקפו של יוסף ח"א סי' כ"ז, שער אשר סי' ח', מומר חיים סי' מ"א, עין יתקן סי' מ"ב, הלכה למשה סי' ל"ח, ועוד.

ז. וכמה מהאחרונים כ' להחמיר במקומות הרמב"ם דמריה דאחרא הוא. עיין לעיל סי' קל"ד אות נ"ד מש"כ הכנה"ג והיד אהרן לפרש דברי הבי' דמה שנראה מדבריו בתשובה סי' י"א שחושש לסי' הרמב"ם, הוא מפני שידון שאלתו היתה צע"ה"ק נפת, וראה לחוש לסי' הרמב"ם דמאריה דאחרא הוא.

ובשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס"ז כ' לדעת הרמב"ם שאנו דיין על פיו בכל הארצות האלו ואחריה דמרן הוא צ"ע בכל עניי' המסל"ת לומר מה וקברתיו וצ"ל"ה לא סג, והחיר שם עפ"י חילוק המ"מ. וכ' בדרם שלמה [להר"ש אמארייליון] סי' א' דבשאר מקומות מודה מהר"מ אלשקר דלית דחש להא דהרמב"ם. ובשו"ת מהר"ם גלאנצי סי' ס"ה אחר שהביא דעת הרמב"ם ובעומדים צע"טתו, כ' דהגם כי גאונים רבים לא חיישו להצריך קברתיו וכחצו שהיא חומרא יתירה, אין לנו חלה דברי הר"י ובהרמב"ם דהוא מאריה דאחריה [הנידון היה בצמ"ר], ואחר שדחה לחילוק הריעצ"א כ' דהחילוק שכתבו בה"מ והר"ן והרי"ש נקטין שהוא חילוק אמיתי וישר בדברי רבנו, וצ"ד לא צ"י קברתיו מאחר שמזכיר שמו ומכירו. וכ' בנכ"ה הגב"ע אות קנ"ה דמתוך דברים אלו של מהר"מ גלאנצי יש להוכיח דבשאר מקומות שאינם אחריה דהרמב"ם, נקטין להקל כשאר הפוסקים. ובברם שלמה [אמארייליון] סי' א' אחרי האריכות בזה כ' נמלא לענין הלכה לדעת הרמב"ם ליכא מאן דפליג דבני קברתיו, חלה שבי' ומכרש"ם ומה"ר חם הוסיפו עליו דעת הר"י והר"ה

בדדמי מהני (ב"י בשם תשובת הר"ן והריב"ש):

וכן

הפוסקים

סיק קלו אורח ב-ד

אוצר

במלחמה בין שלא במלחמה, הוא דילמא ראה איש אחר שמת וסבור שהוא בעלה של עגונה זאת, ולכך צבי קברתיו דלא ודאי יחיד לדעתיה והכירו, וזה דוקא באומר קברתיו [בעלמי], אבל אם אמר שקברו אחר אינו מועיל. וכ"כ במאמר מרדכי סי' ע"ו בעטם הרד"ך. [ועי' בחסד לאברהם להר"א חלקפי ח"ב סי' ו' שבי' דדברי הרד"ך כפי הנראה אינם אלא כשאומר בעד שקברו אחר שלא בפניו, דבפניו איך יחלוק לומר דלא מהני, אולם בנידון הרד"ך מבואר להדיא שהגוייה המעידה אמרה שראתה בעלמה הקבורה ואפ"כ כי דלא מהני כיון שלא קברתו בעלמה, והרב בעל חסד לאברהם כי שם בעלמו שאין בידו סי' הרד"ך, אלא כפי מה שהביאו האחרונים דבריו נראה כן].

אולם בתשו' בנימין זאב סי' ה' חלק על הרד"ך ותמה עליו, דמה לי שיאמר בעד בעלמו וקברתיו מה לי שיאמר שקברו אחר, דכיון דטעם הדבר הוא משום דמדקדק צו היטב ומכירו צעת הקבורה מה לי הוא מה לי אחר. וכן חלק עליו הר"ר שמואל בן מאיור בחש"י צבי' י"ז שם.

גם מהר"ם לובלין צבי' קכ"ט כי דפשוט הוא שאין חילוק בין שאומר בעד או העכו"ם המסלי"ת אני קברתיו ובין שאומר אני ראיתי שקברו אותו. וכן במצ"ע ח"א סי' שצ"ז כי דלאו דוקא אמר אני קברתיו אלא אפי' אמר קברוהו אחרים ג"כ סגי, וכ"כ במהרי"ם אלשיך סי' קי"א דכשאמר שנקבר ע"י אחרים לא גרע מאלו אמר קברתיו. ובזקן אהרן [להר"א הלוי] סי' ק"ג כי דלאו דוקא קברתיו אלא ה"כ כשאמר פי' נהרג ונקבר, וכ"כ באמונת שמואל סי' כ"ד דזה ברור דנקבר הוא כמו קברתיו ודלא כמשמעות הרד"ך.

ובבית יהודה [עייאש] ח"ב סי' כ"א כי דמה לי קברו בידו או ביד חצירו, דהבקדה על הקבורה לדעת הרמז"ם היא כדי לאמת המיתה בודאי שלא יאמר בדדמי, אי"כ בכל ענין שנחלמחו דברים של מיתה הוא כאומר קברתיו.

ובאביר יעקב סי' י"א דף ע"ב טור ב' כי דדבר פשוט הוא דאין לחוש כלל לסברה הרד"ך שדחוק הפוסקים מהלכה ולית דחש לה, כמ"ש הריב"ש [הובאו דבריו לקמן אות ה' יעו"ש] דלאו דוקא שהוא קברו או עלטלו אלא אפי' קברוהו או עלטלוהו אחרים, וכפי אולם בפשיטות סוגיא דעלמא צלי פקפוק, ופשוט הוא. ומהר"ם אלשיך סי' מ"ה כי דכיון שאמר הגוי שידוע את קברו ושהיה מראה אותו להם, הרי הוא אומר שקברוהו אחרים ואין לך קברתיו גדול מזה.

ובפס"ד על עגונה הנדפס בסוף סי' ע"ט מרדכי בתשובה מהר"ר אליהו פאניזיל, בנידון שאמר הגוי לישראל שפי' יהודאי כרגוהו הגויים, וא"ל הישראל שיראה לו הקבר ויתן לו סכום כסף, והשיב הגוי לא יתראה ולא יתגלה הקבר, וחזר הישראל ושאלו מדוע לא יתגלה, האם שרפוהו או השליכוהו למים, והשיב צק"ור אי אפשר שיתגלה איפה קבור, הביא דברי מהר"ם אלשיך הג"ל וכי' דבני"ד נראה מדברי הגוי שהיה יודע מקום קבורתו אלא שהיה מפחד להראות המקום דאם לא היה יודע היה לו להשיב איני יודע, ובאמרו שלא יוכל להתגלות מובן כי כונתו שקברוהו במקום נסתר שלא יוכל להגלות אי"כ הרי אין לך קברתיו גדול מזה. ובזרעו של אברהם כי בנידונו שאין לחוש למה שלא הוצרך קברתיו, כיון שאמר הגוי שהיה מכיר את קברו אלא שאבד ממנו. [ועי' בשו"ת עני חיים סי' י"ד שפקפק בנידונו במלחמה משום שאמר בעד שנקבר שם ולא שקברו בעלמו, וכי' להקל מטעם אחר דהווי שנים ולי"ת צבו בדדמי, ולא הזכיר כל דברי הפוסקים הג"ל].

צו המבואר בסי' ל"א דאין משיאין את האשה, וכי' דל"ל דעיקר הסמיכה היא על אמירת בעד או הגוי מסלי"ת שאומר מת או נהרג פצ"פ, אלא דבזה יש לחוש שמה טעה וסבור שמת ויש צו עדיין חיות, אבל אם אומר קברתיו אי"כ עלטל אותו ממקומו למקום חפירת הקבר, ומסתמא היה מעיין עליו אם היה שם הוצה באחד מאבריו, ואם היה צו הוצה, לא היה אומר שמת או נהרג, משו"כ סומכים עליו כשאומר קברתיו, ואחר שהביא דברי הר"ן והריב"ש דעלטול הוי כקברתיו [הו"ד לקמן אות ה'], סיכס דבריו וכי' דבודאי טעמא דקברתיו אינו תלוי כלל בענין הנחתו בקבר וכסוי העפר, אלא ענין הנחתו בקבר מועיל דהוי עלטול ממקום למקום ויכול להצחין צו אם היה צו חיות, ולפי"ז כי לפרש מה שנסתפק בשו"ת אמונת שמואל סי' ט' בענין אמירת הגוי בזה"ל, איך האב געהרגיט און האב איזט פארשארט" [הרגתיו וכסיתיו קלת בעפר] אי הוי כאמר קברתיו, דהספק הוא שמה לא עלטל אותו ממקומו כלל, אלא היה נוטל עפר ובעיל עליו וע"ז אמר "איך האב איזט פארשארט", אבל אם היה יודע שעלטל אותו ממקום למקום בודאי היה מהני אף אם לא היה אומר כלל שסכסו קלת בעפר.

[ועיין לקמן אות מ"ב שם הובאו דברי האמונת שמואל שם לכאורה שלא בדבריו כמבואר בבער שם, גם בעיקר מה שחידש דהא דמהני קברתיו הוא משום דמסתמא עלטלו, לא משמע כן לכאורה מהפוסקים דלעיל שכתבו דכסו בעפר הוי כקברתיו ולא הזכירו שום עלטול, וגם פשטות דברי הר"ן והריב"ש הובאו לקמן אות ה' משמע דקברתיו עדיף מעלטול אלא דעלטול ג"כ מהני כמו קברתיו, ומסתמא דברי הפוסקים נראה דעממא דקברתיו הוא משום דלא ודאי נתברר לו מיתתו דאין אדם קוצר את חברו כשיש לו צו ד' ספק שמה חי הוא, ולכן כתבו דלאו דוקא קברתיו אלא ה"כ כשאומר דברים אחרים המורים שנתברר לו מיתתו כמבואר לקמן אות ל"ד"ג וכ"כ מבואר בפרמ"א ח"ב סי' ל"ח המובא לקמן סוף אות ל"ו].

ג. ואם אמר קברתיו ואח"כ ראיתי שהוגבה העפר עליו. כנה בתשובת שמואל סי' ג' הג"ל בנידון שאמר הרמז"ם שהרגו ד' יהודים והשליכוהו לצור וכיסום בעפר ואח"כ ראו שהוגבה העפר מעליהם, כי דכיון שלפי דבריהם הראשונים שהשליכוהו לצור מחזקין להו למתים בודאי צלי שום ספק, אי"כ מה שאמרו אח"כ שראו שהוגבה העפר מעליהם בשביל זה אין סברה להוליאם מחזקתם לומר שאמרו מתחילה שקר, דהא לא ראו ממש שהנהרגים עלמם הגביהו את העפר, וי"ל דאולי נכנס לתוך החפירה שלהם איזה בעל חי כגון כלב וכיו"צ והוגבה העפר מחמת זה, ואילו הוי לפנינו שני עדים כשרים ואמרו מתו פצ"פ וקברנום ואח"כ היו צאים שנים אחרים ואומרים שהוגבה העפר מעליהם, וכי' בשביל זה הוי אסרינן לגשותיהם להנשא לאמר ששני העדים הראשונים אמרו שקר, זה ודאי לא מסתבר כלל, והוי תלינן בודאי בדבר אחר, ואף אם היה נמלא אח"כ קבר פתוח ופניו ממש מ"מ הוי אמרינן שמה חיות רעות אכלוהו וכיו"צ, כן נמי י"ד דאמירתם מסלי"ת הוי כמו אמירת שני עדים כשרים בכל ענין, ומה שהוגבה העפר מעליהם מוכרחים לתלות בדבר אחר.

ד. אמר שאחר קברו. כי הרד"ך בבית ע"ז חדר ב' דאם אמר הגוי שאחר קברו אינו מועיל, דמידי הוא טעמא דבעינן קברתיו הוא משום שיש לנו לומר דהואיל וקברו המעיד בעלמו דקדק צו היטב והכירו היטב צעת הקבורה, אבל היכא שאמר שקברו אחר, הקבורה לא מעלה ולא מוריד. וכי' בקו"ע להרמ"ש דף כ' ע"ד בעטם הרד"ך, משום דס"ל דמה שאנו חוששים לבדדמי צין

אוצר

סיק קלו אות ד—ו

הפוסקים

הר"ן והריב"ש שכל שנחשדו בטלולו הוי כמו קצרתיו. וכדברים האלה כי גם צמי' ו'. גם הר"א ששון צמי' ח' דף ד' עור צ' הביא דברי הסמ"ג והגמ"י והאריך בדבריהם, ובסוף דבריו שם דף ז' ע"א כי שזה רחוק מהדעת שיסבור הרמב"ם כן, וכ"ש שברי שמענו וראינו כמה פעמים נעשו מעשים בכל בתי דינים להחיר זכיונא בזה באופן שאין להסתפק בזה. וכן מסיק להלכה צמי' ד'.

ובעבודת השם סי' י' בנידון דעצמה הביא מהר"ן דעלטול הוי כקצרתיו, ושכמעט כל הפוסקים נשתמשו בכלל זה, וכי דבגם דבמלחמה וצ"ס איכא מקלף מהפוסקים דס"ל דלא סגי בטלול במקום קצרתיו, מ"מ כבר הסכים מהר"ש דתשובה סי' ד' להלכה ולמעשה כסדרת הר"ן דאפי' במלחמה ומיס טלול כקצרתיו.

ובפרח ספה אהרן ח"צ סי' ל"ח הביא ממחריב"ל דעמפ"ע יש להקל בלי קצרתיו אף במים ומלחמה משום דקצרתיו לאו דוקא [ע"י לקמן סעי' ל"ג], וכי דבגם שאמרו דנדנדו וטלול הו"ל כקצרתיו לגבי גוי מסלית, ה"ג אמרין גבי מח במלחמה ובמשאל"ס, ואעפ"י שהר"א ששון כי דלהרמב"ם וסיעתו יש פנים לומר דס"ל דלא מהני אלא שיאמר קצרתיו דוקא. מ"מ להרב הגדול מהריב"ל זייתין, וכוותיה פסקין להלכה למעשה. ובמאמר מרדכי סי' ל"ב הביא דברי הר"ן והריב"ש דעלטול אף ע"י אחר הוי כקצרתיו וכי דבכי קיימ"ל. וע"י לקמן אות מ"ב.

ובכחונת עולם ח"א סי' מ"ד בנידון דעצמה הביא מהבני משה סי' כ"ג שכי' דאסקינכו חשיב כקצרתיו, וכי דאע"ג שהבני משה שם הליע דתחילה דידון ידידי הוי איסור דרבנן ואח"כ כי וכיון דאיסור דרבנן קיימין נוכל להקל לכ"ע בעדות זה, לאו למימרא דאי הוי איסור דאורייתא לא הוי מהני, אלא שהרב ר"א לרמזו לסי' הר"ח דבראש העצמה לא מהני אסקינכו אלא קצרתיו ממש צעין, לכן כי דכיון דאינו אלא איסור דרבנן, לכ"ע ר"ל אף לדעת הר"ח יש לפסוק להקל, ולפי"ז און דידון דל"ח לסי' הר"ח בזה דיחידא הוי וכמ"ש הר"ח צמי' ו' והאחרונים נגדו אחריו ח"כ אפי' איכא איסור תורה יש מקום להקל. וכ"כ בערה"ש סעי' ר"ח גם במים, דלאו דוקא קצרתיו אלא ה"ה אם טלולו ממקום למקום.

ובתשובת הרמ"ה הגדפסח בסוף תשי' הרשב"א ח"צ כי דאפילו לדעת הר"ח, והסמ"ג דעת הרמב"ם, אפשר לחלק ולומר דדוקא צעצע במשאל"ס הוי דס"ל דצעין קצרתיו ממש, משום דאיכא לספקי גם שמא אינו אוחז שפול במים, שהמים מצללים לורת הפנים ביותר, דמשו"ה הריכו סימנים שם בגמרא, אבל בע"א במלחמה או צנכרי מסלית לדעת הרמב"ם, שכל מה שאנו מלריכים שיאמר קצרתיו אינו אלא להוליא חששא דדמי דמיחה, מספיק ודאי צנגיעה או בטלול ממקום למקום. וכ"כ צ"ס חוספת חיים דף ח' ע"ב דגם הסמ"ג והגמ"י ובעה"מ נראה דלא אמרו כן רק לענין עצב במים, ומעט אחר, דבמים יש מקום לעשות ולדמות שהוא מח ולפעמים ע"י סגולות ותחבולות הוי חי וכמ"ש הנו"צ סי' כ"ח הביאו הפ"ת סי"ק קל"ח, אבל במלחמה ושאר מקומות דצעין שיאמר העד קצרתיו מודים גם הם דעלטול הוי כקצרתיו, ובסוף דבריו שם מסיק, דלדעת בעה"מ טלולתו כקצרתיו בין במלחמה בין במים לענין סילוק חשש דדמי דמיחה, ולא מחלק בעה"מ אלא לענין חשש דדמי דבכרה במים.

ועיין במהר"א ששון סי' ח' שנטה לומר גם בדברי הסמ"ג והגמ"י דאין כונתם כלל לומר דלהרמב"ם צעין קצרתיו ממש אלא דברא דלהרי"ף גם טלולתו לא צעין. וע"י לקמן סעי' ל"ג ובעצרה"ג

ובמשפט צדק ח"ג סי' ל"ה בנידון שאמר העד שקצרוהו הקהל וגם אבי המת היה בתוכם, כי דאפי' להר"ך מועיל עדות זו, דע"כ לא קאמר הר"ך אלא בנידון שלו שאמר שקצרו גוי אחר, לא כן היכא שמעיד שקצרוהו ישראלים רבים שיתפס לשקרן ומדע"ל לא משקרי חינו.

אמנם אם אמר העד שהוליא הולאות על קצרתו, כי דהאלף לך שלמה סי' ק' דאין זה בכלל קצרתיו, דיתכן שנתן הולאות על קצרתו וכה השטו צו ולא קצרוהו, כי ראו צו עדיין חיות.

ה'. והנה מקור דברי הרמ"א הו"א מהב"י בשם תשי' הר"ן והריב"ש וכו' שזוין צפנים. וכתבו זה לענין קצרתיו דמים ומלחמה המבואר לקמן צמ"י ל"ג. ובצ"י הוצאו דברי הר"ן והריב"ש ביתר אריכות, וז"ל הריב"ש דתשובה סי' שצ"ח, שאפי' להמלריכין קצרתיו, ודאי קצרתיו לאו דוקא, אלא כל שנחשדו בטלולו ממקום למקום כדרך המתים ולא היה נודד כנף ופולא פה ומלפ"ף, אף שהוא לא נחשדו צו אלא שמעיד שנחשדו צו אחרים בזה סגי, דהשתא ליכא למוחש למידי, שכיון שנחשדו צו הכירוהו וליכא למוחש דאמר דדמי [שהוא אחר], וכן ליכא למוחש שלא מח אלא דמחו ליה בגירא או ברומחא, וכן במים אפשר שהמים צללוהו וכבר שמת, שהרי הנחשדו צו וראו צעצע שמת, והרי"ף שהוא צעל סברה זו דצעין קצרתיו במלחמה כחצ כן צפירות דמים דוקא דאמר אסקינכו לקמאי וחזיתיה לאחור ואשחמודענא ליה דאיכא פ' וכו"ה למלחמה היכא דאמר מח וקצרתיו, ובגמרא קט"ו ע"א הא אמרין צפירות דמים כמלחמה דמי, ח"ו דעת הר"ף דהא דאסקינכו אגישא דשיצטחא בזהו דעצב דגלגל הוי כמו קצרתיו כיון שנחשדו בטלולו. וכ"כ הר"ן דתשובה סי' ג' וז"ל: ומ"מ הוי זהירין בדבר דלא צעין דאמר וקצרתיו ממש, אלא כל שאמר דברים שהם צרורים שאין ספק בהם דאמר דדמי סגי, כגון דאמר אני נגעתי צו לאחר שמת או שיניתי ממקום למקום וכיונא צאלו, וכדאמרין צפ' האשה שלום כגון דאמרי אסקינכו קמן וחזינו לאחור ע"כ. ויחבארו פרטי הדינים היונאים מדברי הר"ן והריב"ש לפנינו כאן.

ו. מלשול המת אי הוי כקצרתיו. הנה צמ"כ הר"ן והריב"ש דעלטול [המת] ממקום למקום הוי כקצרתיו, כי הר"ש דתשובה סי' ד' דמלשון הסמ"ג נראה דדוקא להרי"ף הוי דסגי כדאמר אסקינכו קמן שהוא שנחשדו בטלולו, אבל להרמב"ם לא סגי בכך אלא שיאמר קצרתיו ממש, דז"ל סמ"ג צעצין י': ופסק רב אלפס דמהכיה מעשה דעצב דיגלגל שמעין דע"א במשאל"ס נאמן ודוקא היכא שאמר העלה לפני כו', ורצו משה כי דלריך שיאמר קצרתיו ע"כ, ושכן יראה מהגמ"י שכי' על דברי הרמב"ם ה"י י"ע אבל צאלפס לא הלריך לומר קצרתיו, והביא עוד מדברי הריב"ש סי' שצ"ח שכי' דלבעה"מ כל שראו העצמה אע"ג דקאמרי אסקינכו קמן לא הוי כקצרתיו, וצעין שיאמר קצרתיו ממש, אלא שלענין דינא מסיק הר"ש שם שכיון דצעין דדין הסכימו כל האחרונים דגבי מים לא צעין קצרתיו כמ"ש הריב"ש, וזה ג"כ דעת הרשב"א, וכתבו שיש לזה כמה ראיות מהגמרא והירושלמי, אלא שכתבו שכיון שאלא הדבר מפי הרי"ף והרמב"ם ראוי להחמיר, וחזינו דלהרי"ף גופיה לכ"ע כל שנחשדו בטלולו סגי, ולהרמב"ם לית לן הוכחה היפך מה, ואע"ג דלסמ"ג והגמ"י נראה דס"ל דלהרמב"ם דוקא קצרתיו ממש, מ"מ האחרונים חלקו ע"ז ומסתברא כותיבו כי היכי דנוקמיה להרמב"ם כשיטת הרי"ף רציה, לא נשאר רק צעל המאור כפי דברי הריב"ש דס"ל דכל שראה העצמה צעין קצרתיו ממש, וכיון דכל הני רבונות רוצ מנין וצנין חלקו עליו נראה דכותיבו נקטין, וכ"כ מדברי הרבנים האחרונים הקרוצים אלינו שחפשו צמושלם ועשו מעשה כדברי

הפוסקים

סיק קלו אות ו-ח

אוצר

ח. אופן הפלגול [אם לריך טלעול גדול או שדי בעלעול קל].
כנכס"ג הגב"י אוח ר"ו הביא מחש"י הב"י דיני גמסל"ת
סי' א' ומצייט ח"ג סי' ר"כ דהשליכוהו לצור או למערה הוי
קברתיו, וכי דמדברי גדול א' בתשובה הנדפסת בסוף שו"ת
הרשב"א ח"ב לא משמע הכי, שאעפ"י שידון שלו ה"כ שהשליכוהו
אחר ההריגה לחעלה הולך לומר דזודאי שהיה דעתו צמח
שהשליך אותו בעלעל כדי לחפשו ולמשמש אם היה בצגלו מעות,
שכן דרך כל הרואים שאחר שהורגים את האדם מפשיטים מלבושיו
ומחפשים אללו אולי ימצאו מעות, וא"כ פשיטת דהוי כמו קברתיו,
דא"א לאיש המוכה שיוכל להראות ענינו כאלו מת אחר טלעול
גדול כזה ע"כ, נראה מדבריו דבענין אחר דליכא אלא טלעול [קל]
לכד לא מהני.

אבל בהון רב ח"ב סי' ד' השיג על הכנכס"ג צ"ח וכי דלא אמר
הר"ב בתשובה כן אלא לרווחא דמילתא, דבידון ידיה שאמר
שהשליכוהו לחעלה היה טעם יותר מספיק שלא לחוש לצדדמי, אבל
ה"כ דבעלעול לכד אמרין ודאי דאם היה חי היה נודד כנף ופואה
פה ומלפף, וחדע שסמוך לזה מסיק בתשובה שם וז"ל: וכבר
כתבתי דבע"א במלחמה אפי' לדעת הרמב"ם הנגיפה והטלעול
ממקום למקום הוי כמו קברתיו ולא בענין קברתיו ממש כו', הרי
שכתב דנגיפה וטלעול סגי.

ובבית יצחק ח"א סי' פ"ב כי צידון ע"א צמים דכיון שאמר
שהזינו ממקום למקום הוי כאומר קברתיו. ובסי' קמ"ו
כי דמה שאמרו העדים שהפכו את הנמאל הוי קברתיו. ועי'
עוד לקמן בזה"ל.

ואם די בעלעול קל גם כשהמטלעול הוא הרואה ענינו, הנה בצלחות
המים סי' כ"ו הביא דברי דברי הבית שלמה [שנאות הקודם]
שפקק לומר דטלעול הרואים בכלל לא מהני אלא שחזר צו לפי
שראה בתשו' הב"י סי' א' שלא חשש אעפ"י שהטלעול היה ע"י
הרואים, וכי דאם הסביר נכונה כמ"ש הבית שלמה דאפשר
שעשה ענינו כמח כדי להגלל מידם, לא משום שלא חשש הב"י נתיח
הסבירא, ואפשר לומר דדוקא דיש מקום שנחוש לסבירא זו ויש
מקום שלא נחוש, דאם המקום שהרגו אותו שם הוא קרוב למקום
שטלעולו להשליך אותו יש לחוש שמה עשה ענינו כמח כיון
שהטלעול הוא מעט, אבל אם מקום הטלעול הוא רחוק ממקום
ההריגה והטלעול הוא רב מאוד א"א שלא יהיה נודד כנף בזה"ל
זמן שטלעולו להשליכו אל הפחתים.

ובשער אשר סי' ח' הביא לדברי הצלחות המים ה"ל וכי שזו
היה גם דעת הגדול בתשובה הנדפסת בסוף שו"ת הרשב"א
[הנ"ל בדברי הכנכס"ג] שכי דכיון שהפשיטוהו אין לך טלעול
גדול מזה ולא יכול להראות ענינו כמח [כיוונו לפרש דמשו"ה
הלריך אותו גדול בתשובה טלעול גדול משום דבידונו הוי המטלעול
הרואים ענינו], ועפ"י כי השער אשר גם בידינו הוא שהפשיטוהו
הרואים דליכא למיחש שעשה ענינו כמח כדי שיתשוב מכהו שכבר
הרגו ויניחוהו, דודאי אחר טלעול גדול כזה א"א להראות ענינו
כמח, ותמה על הר"ש חאסון צבית שלמה [הנ"ל] שחשש לזה
גם בידינו שהפשיטוהו הרואים, ואי לא דמתשובה הב"י לא משמע
הכי לא הוי הדר צ"ח, וליחא.

אולם בחסד לאברהם [להר"א חלקני] ח"ב סי' ו' דמה לחילוק
בזה"ל המים ה"ל וכי דליתנייהו להני מילי, דלדעת הר"ש
חאסון אין לחלק בזה [וגם בעלעול מועט מהני], ותמה על היד
אחר בנ"ב אות קי"ג שאחר שהביא דברי הר"ש חאסון הביא
דברי הצלחות המים כהלכה פסוקה ולא ערער עליו כלום.

וב"ב במשאת משה ח"א סי' מ"ו דכי איכא טלעול אין לנו לצדות
מלכנו דממרמה ותחבולה נהיה הדבר, והביא לתשו' הב"י
הנ"ל

ובעבוה"ג סי' ע"ג הביא דברי הר"ן והריב"ש דטלעול בקברתיו,
וכי שאין כן דעת מהר"א בפסקיו סי' רכ"ג שכי
[לכוכיה דלא בעינן קברתיו בגוי מסל"ת] וז"ל: וכן מתשובת
מהר"ם שהחיר עפ"י נכרי מסל"ת אפי' בלא קברתיו שהרי אמר הגוי
אחם למח אינכם קוברים היהודי השוכב בזה"ל מקום, משמע
בהדיא דכוח לא קברו עכ"ל, משמע להדיא דס"ל למהר"א שדעת
הרמב"ם קברתיו דוקא דלח"כ מאי מיייתי ראייה מתשובת מהר"ם
[דנהי שלא קברו אבל אפשר שטלעול ממקומו דהוי בקברתיו
ולכדי החיר מהר"ם. תוספת חיים ח"ב דף ח' ע"ב], אלא דלענין
דינא מסיק דמ"מ כדאי הם הר"ן והריב"ש לסמוך עליהם, וזפרט
שגם מהר"א העלה שאין קפידא בקברתיו.

ובתוספת חיים ח"ב דף ח' ע"ב אחרי שר"ה לדייק מדברי מהר"א
כבעבוה"ג הנ"ל, כי דאין כדאי דקדוק זה לומר
דמהר"א יחזיק על סברת הר"ן והריב"ש המוסכמת מכל רבותינו,
ומה שדקדקנו יש ליישבו בפשיטות דהא שם לא אמר טלעולו ממקום
למקום, ומהר"א דנקט קברתיו לישנא דפסיקא נקט, אבל מודה
דמסבירא טלעולו הוי בקברתיו.

ובפני משה סקס"ג כי דלפי דברי הרדב"ז בטעם המ"מ דכשמוכר
שמו לא אמר בדדמי דאי אחי למחר לא מני לאשתמועי
[הוצא לעיל ס"ק קל"ד אות י"א ד"ה וצו"ת צ"י], ולפי מה
שפירש הוא כונת דבריו שם דהא דנאמן באומר קברתיו משום
דהוי מילתא דעבירה לאגלווי לאחור דמירתת שמה יאמרו לו מואחר
שאתה יודע מקומו הראה לנו, לפי"ז י"ל דבענין דוקא קברתיו
משום דכנכס"ג הוי מילתא דעל"ג, משא"כ באומר דבר שמשמעותו
שמה צודאי לא מהני, משום דע"כ לא הוי מדעל"ג. [אולם צו"ת
הרדב"ז ח"ז סי' פ"ה מבואר להדיא שלא כדבריו, שכי שם טעם
אחד להתיר בלי קברתיו משום שהנכרי אמר שפשע את כותנתם
מעליהם לבקש אם יש עמכם ממון כו' ולא שייך לומר בדדמי
שהרי הכירם יפה שמתו וחשיב כאלו אמר קברתיו. וכפי הנראה
לא ראה הר"ב בעל פ"מ דברי הרדב"ז במקורם רק מה שהביא
ר' צללאל אשכנזי בשמו, וכמוצא בדבריו בס"ק ה"ל].

ז. ואי מהני טלעול הרואים עצמם [להסבירים דגם רוח
ענינו לריך לומר קברתיו ע"י לקמן אות מ"ה], באהלי
יעקב סי' קכ"ב צידון שאמר החמר שראה כשהלכתי הרגו את
היהודים והפשיטוהו, אחרי שהלריך דהפשטה לא הוי בעלעול, כי
ולא עוד אלא שגם את החיים יפשיטו הלכתיים והנפשיים יעשו
ענינם כמתים לכל יגמרו הריגתם, והבי דלא להוסיף עלה, וגדולה
מזו נראה בלשון הריב"ש שהביכר תלוי במתעסקים שראו בטוב
שמה מה שאין לומר כן בלכתיים, כי אין לבס כי אם על צעם
לגזול מה שעל המוכים, לא לדקדק אם מחו אם לא.

אולם בגבעת פנחס סי' כ"ב אחרי שנסתפק בידינו שהעיד העד
שהרואים בענינם היוזו אותו אי הוי בקברתיו דילמא עשה
ענינו כמח, הביא מחש"י הב"י סי' א' שכתב להדיא דכשהרואים
מעידים שטלעולו ממקום למקום הוי ודאי שמה, וכי עוד
דידידונו ששמע העד מפי עב"ס שראהו כשכלב אוכל אותו, נהי
דלא העיד במקום שהנפש יולאת צו, מ"מ כיון דכבא ראה שהרגוהו
אלא שאנו חוששין שעשה ענינו מח, ודאי כנכס"ג כיון שהכלב אוכל
אותו [אילו היה חי] היה מגרש אותו מעליו. ועיין לקמן אות כ"א.
גם בבית שלמה [להר"ש חאסון] סי' ע' כי דאין נומר דליכא
שטלעולו הכורגים ענינם אין ראייה שמה, שאפשר שעשה
ענינו כמח כדי להגלל מידם, וכהי נראה שטעם זה טעמא דמסתבר
הוא, אלא שראיתי בתשו' צ"י סי' א' שאעפ"י שהרואים הם
שטלעולו לא חשש הר"ב כלל. [ועי' בזה"ל שח"ז דיש מחלקים
בעלעול הרואה ענינו בין טלעול גדול לטלעול קל].

אוצר

סיק קלו ארת חייב

הפוסקים

דוקא כו', דוקא בעלמל ממקום למקום כדרך המתיים הוא דקאמר לה הריב"ש, כדכתב בהדיא, לא בהפשטת בגדיו שאינו בשינוי מקום. אולם המבי"ט ח"ג סי' קנ"ז כי צידונו דמה שאמרו בגוים שהפשיטו, בהפשטתו היו כאלו היו אומרים קברונו. וכ"כ מהרי"ט ח"ג סי' כ"ד הביאו בכה"ג הגב"י אות ר"י. גם הרד"ב צ"ח סי' כ"ה אחר שבי צידונו כמה עממים להחיר צלי קברתיו, כי עוד עטס, דכיון שאתה מאמינו לנכרי שהרגם הכי הוא אומר שפשט את כותנתם מעליהם לנפש אס יש עממם ממון, והפשיטו מערומיהם ולקחו מה שעליהם, ולא שייך לומר בידמו, שהרי הכירם יפה שמתו וחשיב כאלו אמר קברתיו. וכעין זה כי צ"ח סי' ס"ח.

והראנ"ח סי' נ"א כי להחיר עפ"י מה שהוצרך צדוה שהיו מפשיטים את הכהן ומחלקים בגדיו ציניהם והיה רואה לקברו אלא שהלכה מנעתו, והביאו בשער אשר סי' ח' לנידונו שאמר העד שאחר שהרגוהו הפשיטוהו, וכי דהגם שהראנ"ח הזכיר גם שהעד אמר דהיה רואה לקברו ולא היה יכול מפני הנהגה, רוחא אשכח ואמר. וצ"ח המים סי' ס"ז כי דאס עלטול בעלמל נגיעה ידו בגופו חשיב עלטול [כלקמן אות י"ג] והוא קברתיו, כ"ש וק"ו בהפשט בגדים מגופו דאין לך עלטול גדול מזה. ובארץ צבי [תלומים] סי' ה' צידונו מלחמה שאמר העד שהולא כמה דברים מכיסי בגדיו של הנהרג, כי דככה"ג שחישפ צחוך בגדיו במקום העמון היו בעלמלוהו. ובעלי חיים סי' ח' צידונו שאמר העד שהולא את העודת זכרו של הנהרג, כי דאס ה"ל כקברתיו. וכעין זה כי צחצחל השרון סי' ל"ד. וצ"ח נ"ג כי דהסרת הפתקא שכתוב בה שמו וש"ע של החייל, מצדיו, ודאי ח"א רק ע"י הזכר, ולא דמי להסרת המעפחת מעל ראשו שפקפק הח"מ בסיק ק"ח, דנעולת הפתקא החצובה צחוך בגדיו לר"ך יותר להזינו מהסרת המעפחת שעל ראשו. וע"י לעיל מנייה צ"ח ל"ט שכי דהסרת הקאפסל [הנרתק] שכתוב שמו עליו דמיא להסרת המעפחת.

ובדרכי נועם סי' י' כי צידונו צדולאי נגע צהם, שהרי הסיר העצמה מאלצטו של אחד מהם וצדולאי שמשמש גם צשי לראות מה יש צו ליקח, ומהרי"ט צ"ח סי' קל"ט כי דכיון שנטל מעליו הקמיע הרי נחטסק צו והוא כמו אסקינהו קמן. יב. ואפי' אי איכא רק הוכחה על ההפשטה כי הפוסקים צוה אופנים שונים דמהני. צפרח מטה אהרן ח"צ סי' כ"א כי צידונו דכיון שהעיד העד שראה את הנרצחים ערומים מלבושיהם מופשטים מעליהם, ודאי דאילו היו נודדים כנף [כשהפשיטו הרוצחים] היו גומרים מיתתם, וכיון שכן ה"ל כאומר קברתיו. [ומסתמא דרך הרוצחים להפשיטם אחר ההריגה וכמשפט צדק שצ"ח]. והביאו דבריו צדכר משה [אמארייליו] ח"א סי' ה'. ובמשפט צדק ח"א סי' ז' צידונו שהעידו העדים שהרוצחים היו לבושים במלבושי הנהרג, כי דודאי מסתמא צחצחלה רצחו אותו ואח"כ הפשיטוהו שכן דרך הרוצחים, וה"כ כשהיו מפשיטים אותו הרי עלטלוהו ולא היה נודד כנף. והביאו להסיר צידונו כעין זה צדכר המים סי' ס"ז וצ"ח אשר סי' ח'. ובשו"ת מהר"ם בן חביב צעמפ"ע שאמר לו העד הראשון עלית שגוי זה לבוש צו הוא מיהודי פ' שנטעט, ולאמת דבריו הוסיף עוד שלמחר ישמע הדבר [צפרעות] מפי גוי פ', כי ידיים מוכיחות שהעד הראשון שמע זה מכבר מפי גוי פ' שזאת העלית פשטו הגוי מעל גוף היהודי, ולולא שנתצבר להם שמת לא היו פושטים העלית מעליו.

ובגבעות עולם [קצוב] סי' ז' כי צידונו דכיון שאמר העד שמאלא אלא הנהרג עשרה גרוש וי"ז חתיכות, צדולאי שאלו

ה"ל ולעוד פוסקים שהחירו ע"י עלטול גם צדולא עממו ולא חששו להשגח ה"ל. וכ"כ צנעט שפשיטים סי' ט' להחיר צדולא עממו שאמר שטלטלו.

פ. ואם לא היתה ההזזה ביד רק ע"י דבר אחר, צדכרי חיים [מלאנז] ח"א סי' ל"ג צידונו מי שמת צדכר, כי דמה שהזינו אותו לקברו ע"י החנית כדרכם [צחולי המדבק], היו הזזה גמורה דהיא כקברתיו.

י. ואפי' רק איכא הוכחה שטלטלוהו ולא העידו צפירוש על העלטול, כחצו הפוסקים ג"כ אופנים שונים דמהני. צחש"י צ"י סי' ד' צידונו שאמר הגוי שמאל ההרוגים סחוצים מושלכים, כי דהרי ודאי החטסקו צהם לסחצם ממקום למקום, ואעפ"י שלא סחצום צפני הגוי כיון שהוא מעיד שהיו סחוצים ע"כ ממקום שפלו הרוגים סחצום למקום אחר, ומסתמא הרוצחים סחצום כדי להפשיטם ואס היו נודדים כנף ודאי צעת סחיצתם גמרו להמיתם, ואף אס נאמר שצדכרי דרכים סחצום ממקום דרך הרצים לצד אחר כדי שלא יעצבו דרך הרצים, ה"ל ודאי אס היו רואים שהם נודדים כנף היו מפקחים עליהם להחיותם. והביאו דבריו צלבושי מרדכי מהדו"ח סי' ל' צידונו כעין זה לענין קברתיו דמלחמה.

ובתשו" רב"צ אשכנזי סי' ל' צנוי שאמר היהודי משרת פ' שהרגו אותו הערצים הוא מושלך בגזירה צכפר פ', כי דמלשון זה משמע שהערצים הרגוהו במקום אחר ועלמלוהו והשליכוהו לגזירה צכפר פ', וכמו שכן המנהג שמחמת מוראש של מלכות כל אחד משליכו מחוץ לחומה, מעתה כל כה"ג ה"ל כאלו אמר קברתיו.

ובשו"ת אבני שהם [גרינוואלד] סי' כ"ג צעל מלחמה שאמר על פ' שנהרג ויש צאלו עד שראה שחקרר לגמרי, וצפני רצ אחר אמר שלא היה עוד קר כשהלך ממנו, אחר שכי דאין נ"מ כלל צדכריו אס נחקרר או לא נחקרר [ע"י לקמן אות כ"ד], סיים, אלא שצין לדבריו הראשונים צין לדבריו האחרונים עכ"פ טלטל אותו היטב, דאלי"כ מ"ל אס נחקרר או לא נחקרר ועלטול היו כקברתיו.

ובמכתב שלמה סי' ד' כי עטס אחד להחיר צלי קברתיו לפי שאמר שאנשי הכפר העמינום דהרי מעיד שחטסקו צו. וצדכרי חיים [להר"י אוערצאך] סי' ג' כי צידונו דכיון שאמר העכו"ם שהנטעט נמאל אלאו במקום ידוע, מסתמא העמין אותו והיו כקברתיו.

ובפרח מטה אהרן ח"צ סי' ט' כי להחיר צידונו עפ"י מה שאמר הגוי אמת שהרגוהו אך לא ימלאוהו, דכיון שאמר שלא ימלאוהו הכי ראה שנדדו אותו ממקומו והוליכוהו ממקום למקום, ואס היה נודד כנף לא היו מניחים אותו מידס עד שהיו גומרים מיתתו והוא"ל כקברתיו. וכ"כ צנאמן שמואל סי' נ"ה דכיון שאמר הגוי שלא ימלאוהו, צדולאי נודע לו צצירור שקברוהו או לפחות השליכוהו צאחד הפחחים צל יראה וצל ימלא.

ובתשו" ב"י סי' ה' כי דכיון שאמר הגוי שאחיו הרגו צמארים [צחוך העיר] ודאי שלא הגיעו שס כדי שלא יסריח ויתגלה שהרגו, וה"ל ודאי שטלטלו ממקום למקום להשליכו צאחד הפחחים חוץ לעיר, ואס היה מרגיש צו שנודד כנף היה גומר הריגתו. וע"י עוד לקמן אות כי שחלקו האחרונים צאחה אופן הוא דמהני הכי הוכחות.

יא. הפשטת הבגדים. כי צחצחלי יעקב סי' קכ"צ דמה שאמר העכו"ם צידונו שהפשיטו אן בהפשטה מוכיחה על מיתתם, דאפשר שהיו מחטלפים וגרדמים מכה בהכחות ולא הרגישו בהפשט, ואפי' להריב"ש שכי צ"ח סי' שפ"ח דקברתיו לאו

אוצר

סי' קלו אות יב—ז

הפוסקים

פז. ובנוגע בלידה פקפק בשו"ת כצ"ח סי' פ"ב ה"ל צלות י"ג לומר דא"ל להרגיש אם מת הוא, מכא דאמרין צדקה ד' א' נגע בחד צליה ואינו יודע אם חי או מת [כרי דנגיעה צליה א"ל לדעת אם הוא חי או מת].

ובארץ צבי סי' ה' כ' עפ"י לחלק דאפי' דנגוע צליה י"ל דאינו יודע אם חי או מת, אבל צידונו שאמר העד שנגע צו לפנות ערב ולשונו זה מורה שהיה עדיין יום שפיר יש לסמוך אהרנש.

אולם בשו"ת סהר"ש עגל ח"ד סי' א' כ' ד"ל דשם צגמ נדח בשעת נגיעה לא עלה שום ספק בדעתו שמה נוגע במת, דחזקת חי כל זמן דלא היתרע תשוב צירור כמ"ס צט"ז יו"ד סי' ש"ז, ולפיכך לא דקדק בנגיעתו שנגע צו בלפון שא"ס חי יתעורר משנתו, אבל היכא שראה איש נופל מחמת יריית חל"ס וכוא שוכב כמה ונגע צו בכוונה אם לא יתעורר ע"י הנגיעה, אז צודאי מדקדק יפה לנגוע צו בלפון שפ"י הרוב ה"ס מתעורר מעילופו, וכיון דבלא"ה חשש צדדמי אינו רק מדרבנן, הוי חשש גרוע לחוש שמה רק נתעלף וגם שמה בשעה שנגע צו ה"ס רק נתעלף, וזה ודאי הוי בכלל מיעוטא דמיעוטא דיש צדק חרי רובי, חדא דלא נתעלף, ועוד עפ"י הרוב ע"י נגיעה בכוונה צודאי אפשר להרגיש שודאי מת, והיכא דיש חרי רובי לשיטת הצ"ח יפסק סי' ט' מהני גם בעגונה, [ראה להבן סעיף ל"ו], וצפרט לענין חשש צדדמי מהני צירוף קל להחיר אף לכתחילה, ומסיק עכ"פ סברא זו צרורה דאם נגע צו בכוונה לידע אם לא נתעלף, צודאי אם לא הרגיש צו רוח חיים ע"כ צודאי מת.

ובתפארת צבי חק"ע סי' י"ז חמ"כ על הצ"ח במה שהצ"ח מהך דנגע צליה, חדא דהתם הרי הא"ס מסופק ואומר שלא הרגיש, אבל זה שנגע ואומר שמת, הא ודאי הרגיש, וחו שם לא חסיק לדעתיה וסבור חי הוא, אבל הכא נגע לראות מה הוא עושה.

פז. אי טהני כשהשלמול הוא סמוך להריגה. בשו"ת מכרי"ש עגל ח"ג סי' ק"צ צידון ע"א במלחמה שהעיד על פי שפגע דוד צריכו ונצק צריכו ונראו בני המעיים, וציזו ממקומו ולא ה"ס צו שום רוח חיים, נספק הרב השולל דאפשר דבעינן שחיה הכוזב אחר כמה שעות, אבל בשעת פגיעה כחץ יש לחוש שמה רק נתעלף [ואינו מבחין], אבל הרב המחבר כ' דכיון דכל בעיית הש"ס צע"א במלחמה הוא רק חשש דרבנן כמ"ס הרי"ש, וצפרט דכיון שא"ס נשאל ל"ה, עכ"פ כל שהיכה הכוזב ונראה מזה שהיה באמת מת, לענין חשש חומרא דהוא רק לכתחילה אין להוסיף חומרות.

יז. אי בעינן שאחר הפלמול יראהו חעד מושבב לארץ מת. ציד אהרן ח"ג הגצ"י אות קט"ו הציא מגדול אחד כחש"י בני משכ סי' ס"ג ש' דלא אמרו שא"ס נשאוהו ממקום למקום דהוי קצרתיו, אלא כשאחר שהעיד אותו ממקום להשיבוהו על הארץ ונראהו מת, דמחוך כך י"א מספק עילוף, כי לא פל"ה פה ולא נדד כנף והוי מת ודאי, אבל כל זמן שהוא על כתיפו ולא השיבו לארץ אינם יכולים להעיד עליו שמת, ושחלק על הצ"ח משכ סי' כ"ה במה שכתב שם דכיון שאמר הגוי שאחר שהנקהו שמו אותו בכתף והוליכוהו דהוי קצרתיו.

אבל בחסד לאברהם [להר"א אלנקלש] ח"ג סי' ר' כ' דזה נראה חידוש צעניו, דמשעט דצרי הפוסקים שאמרו עלטול סתם נראה דעלמול לצד ד', ולדברי אותו גדול ל"ל דע"י העלמול ניכר אח"כ בהשכנתו אם מת או לא, ואין נראה פשט הדברים כן, והציא גם מהנאמן שמואל סי' מ"ט שגראה מדבריו דעלמול לצד סני, ושכן נראה מדברי הפוסקים שז"ל הגה"ה הגצ"י אות ר"א. וצנלי

שאלו הגרשים היו צחוק חיקו או חגורים על צפרו שכן דרך הולכי דרכים להטמין המעות יפה יפה צחוק חיקם חמת מלבושיהם, וצודאי כשלקחו הגרשים ממנו הפשיטו מלבושיו ועלמולו. וכעין זה כ' צכ"ס שלמה סי' ט', ובמכתב שלמה סי' ד' וי"ג, וצראש משביר ח"א סי' ט"ו.

ובפני משה ח"ג סי' ח' אחר שכתב להחיר בקצרתיו דיצבא מטעם דהוי עמט"ע, כ' עוד ומה גם דצ"ד מוכרח הוא מכה האומדנא שהחמר הרולח עלטול, שהרי לא הרגו אלא מפני חימוד ממון, א"כ ודאי ששם ידו צחיקו לחפש אם היה לו מעות, וקרוצ לודאי שפשט את כתנתו מעליו. ועי' לקמן אות כ'.

יג. נגיעה במת. ע"י צדצרי הר"ן לעיל אות ה' דגם אם אמר נגעתי צו לאחר שמת מהני כמו קצרתיו. וצחש"י הצ"ח סי' פ"ב הציא דצרי הר"ן לצד היחוד צידונו שאמר העד שנגע צו, וכ' דמ"מ ל"ל דהנגיעה לחוד דהוי דבר צרור היינו דוקא כשנגוע צוה המת ממש שיש הרגש לאדם הנוגע צו אם הוא חי או מת, אבל כשנגוע צמת ככסותו אין בנגיעה שום הוכחה שמת, אם לא שנוגע צידו או צראש ורגלו של [הנהרג] ומעטנא אותה.

וכ' במשפט צדק ח"ג סי' ל"ו דהגם שהרי"ש כ' נחמסק בטלמולו ממקום למקום, לא חימא דדוקא עלטולו ממקום למקום חשיב לו קצצרי אבל היכא שטלמולו במקומו שנגעו במקום ההוא ולא הוליכו למקום אחר לא, דמאחר שראינו להר"ן רצו ש' דסגי כשאומר אני נגעתי צו לאחר שמת או שניתי ממקום למקום, הרי דמשמע דנגעו במקומו שזה לעלמול, וא"כ ה"ה שגאמר דצבר כן הרי"ש וחדא מייניכו נקט, דאפוש במחלוקת לא מפשינן. ובכרם שלמה סי' ד' צגויי שגאמר שהניחה ידה עליו והיה עדיין חם, כ' דהא ודאי לא חשיב עלמול, דדוקא עלטול גופו הוא דחשיב בקצרתיו אבל לא בהנחת היד על גוף הנהרג. יד. צידונים שונים שדנו הפוסקים בהם להחיר מטעם נגיעה במת. צ"ל סי' ק"א כ' צידונו דכיון שהגידה האשה שהיכה מסירה צידה הדם הנקדש מעל פניו ומעל עיניו שהיו מגוללים צדס, הרי היכה נוגעת צו לאחר שמת, וודאי שמעידה על דברים צרורים שמת.

ובכרם שלמה סי' י"א כ' טעם א' להחיר עפ"י מה שגאמר האשה שראה אותו שמת וסחמו עיניו כמנהג שפושט למתים, דלפי דבריה ילאנו מידי פקפוק, שהרי המנהג לעולם עיני המת אחר יליאת נשמה צחחוק יד וקושרים אותם שלא יפתחו עוד, וא"כ אין לך נגיעה גדולה מזו. וכ"כ צנאמן שמואל סי' מ"ו צידון זה. וצנצושי מדרכי מהדו"ת סי' מ' כ' דעלימת עינים היא יותר בהנחה מנגיעה בעלמא, דודאי דעלימת עינים דרך החי לפרק צסימני חיות.

עוד כ' בכרם שלמה סי' י"א ה"ל דכיון שאמר העד שראהו מת וכסכו לא נגע מנגע צו דרחוק הדבר לומר שסככו ולא נגעו או עלטולו ע"י הכיסוי.

ובמכתב שלמה סי' ד' צגויי שאמר על שני הנהרגים שהאחד היה שחוט והשני היה מוכה בקרדוס על ראשו, והשחוט היה מונח על גבי זה שהוכה בקרדוס, אחר ש' דשחוט אין להסחפק משום דהוי מיתה ודאית [בדלקמן אות ל"א], כ' דגם צזה שהוכה בקרדוס שהיה מונח תחתיו אין להסחפק, דלא גרע מה שהיה מונח אותו שחוט עליו. מכא דכסכו שכתב הכרם שלמה דא"ל שסככו ולא נגע צו.

יבתורת חיים [להרמ"ש] ח"ג סי' י"ו כ' צידון קצרתיו דמים דכיון שאמר העד שהקיפו את העטעב בצננים הוי קרוצ הדבר שלפחות נגע צו.

אוצר

סי' קלו אות יח-ב

הפוסקים

יח. ובעצי חיים סי' כ"ד צנידון גביע מצ"ד ש"א אחר שראה
 במלחמה כשנפל פ' לארץ ע"י פגיעת רמון יד ורץ
 אליו והקימו וחי כמה רגעים ונפטר, וראה הרב השואל לומר דאין
 כדאי צזה להחיות, משום דההקמה היתה בעודו חי, ולאחר שנפטר
 הרי לא קאמר שחייו אותו ממקומו, והוא כ' ע"ז דמתוך הלשון
 וחי עוד כמה רגעים ונפטר משמע שצדוד שיהיה צידו ראה שנפטר,
 ועכ"פ לא משמע להיפך שנפטר אח"כ, וא"כ כיון ש"ל דכוונת
 העד שנפטר צידו דהוי כהיזיו אותו, הכס שיש לפרש כונתו שנפטר
 אח"כ, וא"ל צזה יש לומר להקל בו, ומה גם ש"ל דהצ"ד שקבלו
 העדות לפנייהם ודאי כדון עשו כמבואר בסעי' ה' שאריך לשאול
 חת העד האומר אני ראיתי שמת, איך ראית וצמה ידעת ואין
 חוששין לצ"ד טועין, וא"כ י"ל דסמכו עלמם צזה שכתבו עדותו
 של העד, כי הלא צאופן שהעד ידע צצירור שנפטר בעודו צידו.
 יט. ואי בעינן שמלבד המלשול יזכיר גם העד שלא היה
 נודד בנף. [כמו שמורה לכאורה לשון הריצ"ש שצ'
 קצרתיו לאו דוקא אלא כל שנחטטק בטלעולו כדרך המתים, ולא
 היה נודד כנף ופולח פה ומלפף], צס' צני דוד ק"ע אות קפ"ח
 הציא משו"ת פני משה ח"א סי' י' וח"צ סי' כ"ז וכן מחשו' מהר"א
 חנניא שס, דאפי' לא אחר שלא היה נודד כנף ופולח פה ג"כ
 מהני, ומשמע שס צפני משה דאפי' בטלעולו אחרים מהני זה,
 וכ' דלריך טעם למח, דהרי יש לחוש דילמא טלעולו ועדיין היה
 חי כיון שלא אחר טלעולו אחרים ולא היה נודד כנף, והציא ששמע
 טעם יפה לוח דכיון שהעד אומר צתחילה פ' מת וניכר מתוך
 דצריי טלעולו אחרים, אפי"ג שלא אחר שלא היה נודד כנף
 מסתמא הכי הוה, דאם היה נודד כנף לא היה אומר צתחילה שמת.
 וב"כ בשער אשר סי' ח', דאין לומר דלא אחר דגם טלעול
 מהני אלא דוקא כי הדר אחר שלא היה פולח פה ונודד
 כנף, וכדמפרש ואזיל צחשו' הריצ"ש, דהא ודאי ליחא, דכל כמה
 שטלעולו או הפשיטו ודאמר שנהרג או מת ודאי דהוא לגמרי,
 ואי הוי נודד כנף לא היה אומר שמת, והריצ"ש קאי אעיקרא
 דדינא דבעינן שטלעולו ולא יכא נודד כנף, לאפוקי היכי דלא
 נגע ציה דאיכא למימר דילמא הוי מרחשן שפותיה, אצל כל היכא
 דקאמר מת או נהרג ונגע ציה סתמא ודאי אמרינן דלא היה
 נודד כנף, והציא דצרי דצני דוד הג"ל ושכן מלינו להראנ"ח ח"א
 סי' נ"א דהפשיטה חשיב ליה כקצורה אף צצנידון ידיה לא אחר
 שלא היה נודד כנף.

ובבית שלמה [חסון] סי' ח' צנידון גוי שאמר לחצירו אני מצקק
 את פ' שנהרג והשיב לו השני לא חמלאהו ששליכוהו
 למקום מלוכלך, כי שיש מקום לומר דכאן הוי כקצרתיו, שהרי
 אחר ששליכוהו הרי דטלעולו אותו דהוי כקצרתיו, וצודאי נראה
 שהורה למח שאמר הראשון שנהרג.

כ. ובמלשולוהו אחרים אי בעינן שהמלשול יהיה בפני המעיד.
 צצית דוד [לר"י דוד] ח"צ סי' י"ח כ' דמ"ש
 הריצ"ש דטלעולו הוי כמו קצרתיו, הוא דוקא כשהמעיד טלעול
 בעלמו או ראה שטלעולו אחרים, דאם איחא שראה שגדד כנף
 לא היה אומר צתחילה שמת או נהרג, אצל כשהמעיד לא ראה
 הטלעול אפי"ג שהוא מוכרח ודאי שטלעולו אינו מועיל כלום,
 דמאן לימא לן דאותם שטלעולו לא ראו שגדד כנף. וכ"כ לעיל
 מיניה צס' ח', והציא שס מהריצ"ל ח"א סי' ע' שצ' או שינו אותו
 אחרים לפניו וראה שלא היה נודד כנף. וצס' ד' שס כ' מתחילה
 דצנידון ידיה יש טעם להחיות צלי קצרתיו לפי שמוכרח שטלעולו,
 שהרי צעדות הראשון אחר שנהרגו צמקום פ' וצעדות השני
 אחר שראה אותם הרוגים על שפת הים, וע"כ ל"ל שצאו גוים
 וטעולו ממקום פ' והוליוכס לשפת הים כו', ולצסוף כ' דיש לדחות

דילמא הרגישו צהס שאינם מתים לגמרי והוליוכס לשפת הים
 רחוק ממקום הראשון שלא יהיו נחפסים עליהם. וצצחר מים חיים
 [מולירי] ח"א סי' ה' חמה על דצרי הצית דוד שצס' ד', וכ'
 דלפי דעתו ליחא לחששא זאת כיון דאחר שנהרגו ויש הכרח
 שטלעולו, וסיים דצצריי לריכס יישצו. אצל צחסד לאצרהס
 [אלקלעי] ח"צ סי' ו' כ' דאישתמיעותיה להצאמ"ח דצרי הצית דוד
 צס' ח' הג"ל שצ' דהא דטלעול מהני הוא דוקא כשראהו המעיד
 עלמו וא"כ ממילא צאוחו נידון דס"י ד' אפי"ג דצככרח טלעולו
 ממקום שנהרגו לשפת הים מ"מ העד הוה לא ראה מזה כלום.
 [ודעת החסד לאצרהס עלמו ע"י לקמן אות זכ ד"ה אולס צחסד
 לאצרהס]. וכ"כ צצריי משה [אמאריליון] ח"א סי' י' דטלעול
 לריך להיות צפני המגיד.

ובצו"ת פני משה ח"צ סי' כ"ז כ' על דצרי מהר"א חנניא שס
 שהחיות צלי קצרתיו משום שאמר הגוי הנהרגו והטלעולו
 לנכר, דלריך להוסיף עוד דמסתיומת הדצרים נראה שראה כשהנהרגו
 והטלעולו לנכר וכפי זה הרי טלעולו לפניו, אפי"ג שאין זה מוכרח
 מדצרי הגוי, דאפשר שראה מוכה מכת סכין ואף על פני הנהר,
 ומזה שפט צשכלו דודאי חפוסת ידי אדם היתה צו, מ"מ אין זה
 משמעות הדצרים רק דצרים כפשוטם נראים שראה צהריגתו
 והטלעול לנכר וכיון שכן הא טלעולו לפניו.

ובשער אשר סי' ח' כ' דשפיר עציד הפ"מ שפירש דהא דמהני
 הטלעול הוא משום דמסתיומת הדצרים נראה שראה את
 זה, וחמה על מהר"א חנניא שחסס דטלעולו אחרים חשיב
 כקצרתיו ולא פירש דהיינו דוקא כשהיה צפני המגיד, וצנידון
 ידיה שאמר הגוי הנהרגו והפשיטוהו כ' ג"כ דמהני משום דצצרים
 כפשוטם נראים שראה צהכאחו וצהפשיטו.

בסהרי"ט ח"צ סי' כ"ד צגוי שאמר שהפשיטו את היחודי ושללו
 את צגדיו, אחר שצ' דזה חשיב כקצרתיו, כ' עוד ואפי"ג
 שחזר העכו"ס ואחר אומר לך האמת אני חפשיתי אחריו ליקח
 המעות הצוררים לו צתגורתו ומלאתי שצבר היה משולל ועירום,
 ונמלא כי מה שאמר צתחילה הפשיטוהו ולקחו את צגדיו, על
 אחרים שלא צפניו היה אומר, מ"מ מאחר שאמר תחילה צחסס
 הפשיטוהו ולקחו את צגדיו הרי זה כאלו אחר אני הפשעתי או
 צפני הפשיטוהו ולא היה נודד כנף, ומה שאמר אח"כ שהפשיטוהו
 אחרים קודם, אנו חולים שאמר כן שלא להודות צפני חמותו של
 הנהרג שהיתה שס שהוא לקח המעות שעליו פן חערער עליו
 צערכאותיהם, ואילו לא היתה חמותו שס היה אומר צפירוש שידו
 נגעו צו, והואיל ויש כאן מקום אמתלאה שיהא סיבה שלא יאמר
 כל הדצרים כהווייתן, צכה"ג פלגינן דיצוריה ודאמר שנאמין לו
 שהפשיטוהו ולא נאמינו שהפשיטוהו אחרים קודם מולאן, ודמי קלח
 להא דאמרין צסוף פרק כ"ל דיצמות הנהגתו חנשא אשתו
 דפלגינן דיצוריה ונלמד מדצריי שנהרג אצל לא ע"י עלמו. ועיין
 צס' ל"ג שס שגראה כמפקפק קלח על סצרה זו.

ויש מהאחרונים שכתבו להקל אפי"ג שהטלעול לא היה צפני
 המגיד, היכא שהמטלעל היה הרולח עלמו. צשער אשר סי'
 ח' הג"ל כ' צנידון ידיה עוד טעם להחיות דהגס דנימא דעפי'
 השמועס קמגיד הגוי, אכתי איכא למימר דודאי כיון שהפשיטו
 ההורג גופיה חי הוי פולח פה ונודד כנף והוי מספקא ליה דילמא
 יחיה עוד היה גומר הריגתו, והציא מהצ"י צחשו' סי' א' והפרמ"א
 ח"צ סוף סי' כ"א שהחיותו צטלעול הרולח עלמו אף שהטלעול
 לא היה צפני המעיד, מטעם דאי היה נודד כנף היה גומר הריגתו
 [הוצאו דצריהם לעיל אות י"].

ובנטי' שעשועים סי' ע' הציא דצרי חשו' שער אפרים סי' ק"ב
 דמוכה שס דאם הרולחים טלעולו את ההורג אפי"ג שאותו
 המעיד

אוצר

ס"ק קלו אות כ—כה

הפוסקים

לקצרים, כי דיש כאן קצרתיו כמ"ש הר"ן והר"ש דעלמול אף ע"י אחר הוי בקצרתיו.

דברים דמהני בקצרתיו משום ששורים שודאי מת.

כא. כלבים אוכלים אותו. צאכלי יעקב סי' י"ב כי צנידו דמה שאמר הגוי שראתה הכלבים אוכלים צצרו ולא זע הוי כמו קצרתיו. והצ"ח דבריו צכפי אהרן ח"א סי' ג' לנידונו שאמר שהחיות אכלו מצצרו, א"כ אין לך מת גדול מזה. וצכרון יהודה [לר"י בן הר"ש] סי' ל"ב בתשובה מ"י עזריאל צ"י יחיאל כי צנידון דמלחמה, דמה לי קצרתיו מה לי מושלך לכלבים. כב. התחיל להתפח. כי מהר"מ אלשיך סי' קי"ט דמה שאמר הגוי שהכרוג התחיל להתפח, הוי הוכחת מיתה עפי מעלעלו, דודאי ליכא למיחש דאמר צדדמי, והצ"ח דבריו צמחר"מ די צועון סי' א' לשמוך עליו אף צנידון דמיס. וכן צדצר משה [אמריאליו] ח"א סי' י"ז סמך עליוס צמיס. וכי צשוי"ת רועי ישראל ח"ב סי' צ' דכ"י קושטא דמלחמא, כיון דכתב מהר"מ אלשיך דהא עדיף מעלעלו, ועלעלו מהני אף צמיס ומלחמה. וצקרות מלך רב סי' כ"ה כי דאס אמר העד שהיה קלם נפוח הוי כמו קצרתיו. כג. טהרה ולויה וכדומה. צשדה יחזק סי' מ"ט כי צסוף התשובה דכיון שהעיד שהיה צשעה הטהרה הר"ן כלאמר קצרתיו.

ובבית שלמה [להר"ש מסקאלא] סי' ל"ג כי צנידון ע"א צמלחמה שאמר שהיה צעת מיתתו וגם ליהא אותו לאחר מיתתו, דזה הוי שפיר כמו קצרתיו וכמ"ש הר"ן והר"ש דקצרתיו לאו דוקא, והצ"ח שכן משמע להדיא צנוצ"ק סי' מ"ב דאס יש עד שראה שהוליוהו לקצורה חשיב כמו קצרתיו. וצחוט המשוש סי' צ' בתשובה מהג"ר אליעזר יחזק כי דלשון הוליוהו לקצור הוי כאליו אמר מת וקצרתיו אף שלא הוזכר שם מיתה כלל, משום דעלעלו לקצורה נכלל גם שם מיתה.

ובגור"ר כלל ג' סי' י"ט הצ"ח משי"ב הר"ז"ל להקל צעמפ"ע צלי קצרתיו, וכי וז"ל: ומתורתו של הר"ז"ל למדנו להקל ותליין לומר דהגוי שהוא העד הראשון נחצר לו היטב מיתתו של פי כגון שעלעלו ולא היה נודד כנף, או שעלמא נחתו, א"כ שראה שהיה מושלך לארץ וואורו עקומה צדך עיקוס דלא שייך רק צמתים, וכמה ענינים אחרים כיוצא באלו. וכי צחסד לצצרכס [להר"א חלקטני] סי' ו' דמדצרי הגור"ר נלמד דאס הוא מושלך לארץ וואורו עקומה אף צלא עלעלו מהני. ועיין לקמן סעי' ל"ג צדין עמפ"ע לענין קצרתיו.

כד. נתקרה לגמרי. צאצני שהם [גרינוואלד] סי' כ"ג צצעל מלחמה שאמר על פי שמהר"ג ויש צאלו עד שראה שנתקרה לגמרי, וראה הרב השואל לומר דזה ודאי הוי בקצרתיו, אלא שפקפק משום דליכא ריעותא שאח"כ חזר ואמר לפני רב אחר שלא היה עוד קר כשהלך ממנו, והרב המחבר כי שאין נפ"מ כלל צדצרי אס נתקרה או לא נתקרה, דמה שנתקרה אין ראיה שמת דכמה חולים כשתקוף עלייהו עלמא הס קרים בקרה אף שחי עדיין, וכמו כן אס לא נתקרה אין ראיה שלא מת, וא"כ לא הוי זה רק כמו הכחשה צדיקות, אלא שכי דיש להחיר מעטס אחר, משום צדין לדצרי הר"ש צניס צין לדצרי האחרונים עכ"פ עלעלו אותי היטב, דאלי"כ מנ"ל אס נתקרה או לא נתקרה. ועי' לעיל אות י'.

כה. השבבה. צאור המאיר סי' י' הצ"ח מתשוי תולדות אדם להרש"צ"א סי' ל"ב שכי וז"ל: ועל שכתירו נשמתי צקהלות, אין נ"ל מזה ראיה, שאעפ"י שאמרו בתוספתא שמת קול מקוננות שמזכירתו צין המתים אין עדות גדולה מזו, אין הנידון דומה לראיה, דהתם צאינש דעלמא שהלך למדחי ושלום צצלס,

שפיר

המעיד לא ראה העלעול הו"ל בקצרתיו, ושכן מוכח להדיא מדצרי רצ"ל אשכנזי סי' ל' ומ"ל סוף סי' ז' [הוצאו דצריהס לעיל אות י'], וכי ע"י שצבשקפה ראשונה היו דברים אלו קשים צעיניו, דודאי משי"ב הר"ז"ש או שעלעלוהו אחרים היינו שאלתו האומר ראה שעלעלוהו אחרים ושלא היה נודד כנף, אכל מה שמועם שאחרים עלעלוהו וכו' לא ראה כלל מה זה מהני, אחר שהוא לא ראה אס היה נודד כנף, וכן הוא הלשון צמהר"ז"ל או שאחרים עלעלוהו "צפניו", ולא נחה דעתי צזה עד שראיתי שכי הצ"י צסי' ד' צנידון שאמר הגוי שראה אותם סחוצים מושלכים, דמסתמא הרואים סחוצים כדי להפשיטם ואס היו נודדים כנף ודאי צעת סחיצתם היו גומרים להמיתם, וכן בתשובה סי' א' כי שאס היו נודדים כנף כשעלעלוס הרואים היו גומרים הריגתם, ואין ספק שזאת היא סצרת הגדולים ז"ל שהצחתי [ר"ל משום שהמעלעלים היו הרואים ע"מם], ולכן צני"ד שצודאי עלעלו הרואים שני ההרוגים כי הלקך אפי' אס הגוי שראה אותם לא נגע צהם כלל אין צריך לומר וקצרתיו. [ל"ע שהרי הצ"י צסיוס דצריו צסי' ד' שס כי וז"ל: ואף אס נאמר שצוצרי דרכים סחוצים ממקום דרך הרצ"ח כי הא ודאי אס היו רואים שהיו נודדים כנף היו מפקחים עליוסם להחיותם ע"כ. הוצאו דצריו צשלמותם לעיל אות י', ומשמע מה דאפי' עלעלוהו אחרים שלא צפניו מהני ולאו דוקא הרואים. וכן קשה על השער אשר הני"ל ופי' לעיל אות ז' דיי"א דעלעלוס הרואה צכלל לא מהני].

אולם בחסד לאברהם [להר"א חלקטני] ח"ב סי' ו' אחר שהצ"ח דצרי הצ"ח דוד ופסי"מ הני"ל, כי דמדצרי מהר"ש צק"י"ש דכ"א ע"א מוכח דהר"ש"ש לא צעי דוקא צפניו, אלא אפי' אס מעיד מפי אחרים שעלעלוהו מהני, דאחריון דעל הסתם הוא ידע הדבר מפיהם שפי' הוא וגם שמת שכיון שנתעסקו צו הכיורוהי היטב. והוסיף עוד שכן נראה מלשון הר"ש"ש ג"כ מדקאמר לשון צדים דאותם שהתעסקו צו הכיורוהי כי שהרי התעסקו צו וראו צעוצ שמת כי ע"ש, ומדחלי ההכרה והידיעה שמת הכל צאחרים שהתעסקו צו, משמע דהוא לא ראה מה חלה שהם הודיעוהו ואפי"ה מהני, ואף הר"ז"ל דנקט צפניו, מליין למימר דהוא לאו דוקא, ולא צאו לאפוקי אלא כשעלעלוהו אחרים והעד הזה לא ראה לא ידע מפיהם וכגון אותו נידון של הצ"ח דוד סי' ד' [הוצא לעיל צרים האות], דלא היה רק הוכחה שעלעלוהו, אכל אה"כ דאס העד הזה מעיד מפי אחרים שעלעלוהו דמהני אפי' שלא צפניו, וכי"כ בתשובה אחת הנופסת צסוף שו"ת הרש"צ"א ח"ב דף ק"א ע"א צדין נתעסק הוא או שמת שנתעסקו אחרים צזה סגי.

ובבאר המים סי' ס"ז כי דמה שהצ"ח הפ"מ לשון הר"ש"ש שנתעסקו ועלעלוהו אחרים צפניו, צאמת צלשון הר"ש"ש לא נזכר תיבת צפניו, אלא שברצ ז"ל הרחיב הדברים לפי דעתו דס"ל דדוקא צפניו צעיין, ואס לדין יש תשובה, דסצרה גדולה היא דכל שנתצרה הדבר מפי המגיד הריגתו שאח"כ עלעלוהו מה לי צפניו מה לי שלא צפניו תדווייהו כי הדדי נינהו, וזה נראה דעת מהר"א חנניא צחשוי הקודמת צפ"מ שס שלא עמד צזה וסחס ולא חילק, וגדולה מזו כי הצ"י בתשובה סי' ד' [צבה] שאמר העד שאחיו הרגו צמארים הוצא לעיל אות י', דאפי' לא היה לא ראיה ולא שמיטה צעלעלוס אלא שהדעת מכרעת שהיה עלעלו, צזה סגי. וכי"כ צמ"ל ח"א סי' ז' ופרמ"א ח"ב סוף סי' כ"א [הוצאו דצריהס לעיל צאות י"ב].

ובמאמר מרדכי סי' ל"ב צעד שאמר שראה את פי מונה מת צין ההרוגים צצ"כ"ק, כי הוליו שמה כל הרגוי המלחמה

אוצר

סיק קלו אות כה—כח

הפוסקים

במי הנכר, שהרי אפי' חסד זריח ושלם שהושלך למים אינו יכול לחיות יותר מג' שעות, כ"ש זה שכוהן מכוח מות.

ובתשובת מהר"י קובו שבנאמן שמואל סי' מ"ט בגוים שסיפרו אופן מיתת הכהנים שהנקום ושמוס צדק והשליכום למים, כי דבא עדיפא מקצרתיו, דבדואי מה ששמוס צדק הוא כדי שלא יראו עוד לעולם אפי' נבלתם, ובדואי שסתמו פי השק יפה יפה שלא ילאו משם, וא"כ אף דחיישין בחניקה לדדמי ואפשר שלא גמרו מיתתם, אבל כיון שהשליכום לתוך המים בחור השק ודאי שנגמרה מיתתם, וצוה ברוחם ספק אחר שיש בלשון חללא שהשליכו אותם חיים לתוך המים כדי שיחנקו מאלהם, וא"כ היה לנו להסתפק שמה ילאו משם חיים למקום אחר, אבל עם משי"כ ח"ש, דהבס שהיה בן כיון ששמו אותם בחור השק ובדואי שסתמו פי השק יפה יפה כדי שלא יוכלו לשוט ע"פ המים וללאת, ובדואי שסתמו שם, ובענין כזה כו"ע מודו שאין ל"ל קצרתיו אף שהעילא אותם בחור הים חיים.

ובשאידיה דוד סי' ח' בגוי שאמר שהנקוהו ליהודי והשליכוהו אח"כ לנהר, כי דאף שלא שבו עליו כדי שח"י, עכ"ל כיון שהנקוהו כדי להמיתו בודאי חנקוהו עד ששפ"י רוב בודאי מת, וכן אח"כ כשהשליכו אותו לנהר כדי להעליו מעין העוצרים גם צוה יש כדי להמית, עד אשר לדעתי צרור שיכלים לסמוך ע"ז כמו על אמירת קצרתיו, כיון שאומר מעשה צרור שנעשה בו כדי להמיתו, אך לריך לחקור על איכות הנכר באותו חודש אם באריקת איש לחוכו יש לחשוב המושלך לנעצב.

ובכרם שלמה סי' י' צעד שאמר הרגוהו ונפל לים, כי דכיון שיש מכת מות מיא מרזי מכה ותו לא חיי, וכיון שכן אפי' למאן דבעי קצרתיו בנידון כזה לא צפי, וכמ"ש מהר"מ אלשיך בחשוכה סי' קכ"ב [לענין מגיד שהושלך למים, הו"ד לקמן סעי' ל"א], ואעפ"י שמהר"ש גמגס באותו נידון, מ"מ מהר"מ אלשיך החליט בענין להחיר ולא צפי קצרתיו. והביא דברי הכר"ש בחוקי חיים סי' י"ז לנידון ידידיה שאמרו העדים שהרגום והעילוה לים דשוב לא צעין קצרתיו.

אולם בתשו' מהר"ש"ל המוצאה בשו"ת צ"ח החדשות סי' ע"א נידד לומר דגוי שאמר הרגוהו ואח"כ השליכוהו לים דאמר בדדמי, מאחר שלא ראה אותו מונה מת חללא השליכוהו למשאל"ס. יעו"ש.

כה. היה המת מונח כמה ימים. הרי"ש צסי' שעי"ת [הו"ד צצ"י], הביא חש"י הר"ן [סי' ע"א] צעק"ס שאמר שראה [נעצב] מת על שפת הים, ושאל ללופה המגדל כמה יש משהגיע ליבשה, וא"ל כמו י' ימים, דכל כה"ג ודאי לא משמע דאיכא למיחש דאמר בדדמי. והביא דבריו במהר"מ אלשיך סי' קי"ט לנידון ידידיה שאמרו הגוים שצעת שראום הרגום כבר היה ג' או י' ימים לאחר ההריגה.

והרשד"ם צסי' ג"א בנידון דעצבה שראו את פי' מת על שפת הים, ואחרי עבד י' ימים ראו אותו שוב, כי שאפי' לדעת הרמב"ם דמריק קצרתיו כבר אמרו דלאו דוקא קצרתיו חללא כל שראו ודאי שמת, והבא נראה דעדיף מקצרתיו. [ועי' להלן אות ל"ד מהרש"ם סי' י"ח].

ובשו"ת פנ"י ח"ב סי' י"ד בנידון שאמר הגוי כמה ימים אחר ההריגה שהיהודי שנהרג שוכב כאן, כי דמאמר שוכב ולא אמר שכב, משמע שידוע לו שהוא שוכב עדיין, וכיון שהגדוהו היתה כמה ימים אחר ההריגה, א"כ שכב שמה כל אותם הימים ואין לך קצרתיו גדול מזה. והר"א בן המ"צ שם בחשוכה סי' ג"כ חלק עליו וכי דמי יודע לו כזה מי לא אפשר שהוא שוכב

שפיר הוי הזכרה בין המתים עדות, אבל במלחמה בעולם לא, דדילמא חד אמר בדדמי ולא ראה ולא ידע, או שמה נכרי היה ואמר כמחכיון להחיר או להעיד, או מפני ששמשו שנהרגו שם כמה אנשים חשבו זה שהלך לשם אם היה חי היה צא, ויקרה זה לפעמים לחשוב כן עכ"ל, וכי הרי דבמלחמה לא מהני מה שנמצאה הזכרתו בין המתים דחיישין לדדמי, ועפ"י כי דה"ה בנידון שאמר העד שראה צעתו יהודי הזכרה של שמת המתים שנהרגו במלחמה, ונחשז גם שמו של זה, חללא שפי' דיש מקום להקל לפי שיטת הריב"ל דבעמפ"ע מהני מת במלחמה בלא קצרתיו.

והר"א ששון סי' ד' בנידון ע"א שהעיד שצביותו במקום פי' צבית הכנסת לוח הכתם לש"ן שיאמר השכבות על אותם האנשים שנטעמו בצפינה ומנה את שמותיהם, וגם אמר הכתם לעד ה"ל שיכתוב לעיר מגורי הנעצבים שישיאו את נשותיהם. כי דהיה מקום לספק שהרי הכתם לא אמר רק שמתו האנשים הנעצבים בים ולא הזכיר בהם קבורה ולא דבר דדמי לקבורה, חללא דמ"מ הנשים חללו מותרות מכמה אנפי, חדא שהרי אמרו השכבות על כל אלו האנשים, ונראה מתוך דברי הכ"י שמתוך עדות ההשכבה מותר להשיא את האשה, [ועי' לעיל סקס"ג אות ו' מהלב שמה וריש סקס"ד], וכבר נודע שכל מקום נזכרים כל ישראל צביולא בזה מלומר השכבות אם לא שנוגע להם צביון המיתה, וכ"ש שהכתם הזה שהורה לומר ההשכבות נודע בשערים שהוא איש חכם יודע דעת ואיש כשר, וכמדומה שהוא הוא המורה הוראה במקום ההוא, ועוד שהרי הוא צענאו אמר לעד המעיד שיכתוב לעיר מגורם להשיא נשותיהם והרי הוא המורה להחיר לכחילא, א"כ בודאי דקים ליה שהנשים חללו בן מותרות לישא ושקבל העדות כחיקונו, ומה שלא אמר רק שמתו הכונה לומר שמתו בודאי, ואף שאפשר למייליה לא צעין. ועי' לעיל סקס"ג אות ה'.

כו. שרפו את המת. בחשוכה ר' חיים יו"ע דאנון שצו"ת חיים ושלום ח"ב סי' ה' בנידון שהעידו הגוים שהרגו את היהודי ושרפוהו, כי דאין ספק דהוי ממש כמו שאמרו קצרתיו, וכמו שכן הביא בראש משביר סי' ג' שנידוהו היה ששרפו את המת. וכ"כ באשדות הפסגה סי' ג' בנידון חוגר שאמר הרגוהו ושרפוהו. גם בחש"י רצנו חיים הכהן רפפורט סי' כ"ז כי בנידון דלא קאמר בדדמי שהרי שרפו לנהרג והוי כמו קצרתיו, והביא מחש"י הכ"ה סי' י"ז שפי' דשריפה היינו קבורה דליכא למיחש לדדמי. ועי' בחש"י הכ"ה שם שכתב בן לענין קצרתיו דמלחמה. וכ"כ בשו"ת מהר"מ לובלין סי' קל"ז בנידון של הכ"ה, דמה שאמר הגוי נהרג ונשרף הוי בקצרתיו.

ובכרם שלמה סי' י"א לירק לפניך מה שאמר העד שראה כשנשרף האיש אחרי שראהו מת, וכי דאף שאפשר צ"ד בדדמי קאמר לה [שנשרף], כיון שהיתה שעת מלחמה, ומחמת שהליתו הגוים אש צעיר אמר בדדמי מסבירה דנפשיה דודאי נשרף, עכ"ל לסיק בעלמא שפיר דמי.

ובקריית מלך רב ח"ב סי' כ"כ בנידון דכיון שאמר העד שחלו מלמטה שרוף אין לריך לקצרתיו.

כו. חרגוהו והשליכוהו למים. צבית דוד [להר"ד] ח"ב סי' ז' בנידון שאמרו הגוים את אחיך הרגו והיה כמה זמן מושלך בנהר פ', כי דבעדות זו אין ל"ל קצרתיו אפי' לדעת הרמב"ם אליבא דכו"ע, שאפי' אם נאמר שאמרו הגוים בדדמי על ההריגה ועדיין היה חי, מ"מ כשהשליכוהו לנהר ודאי מת, דמה שאמרו שהיה כמה זמן מושלך בנהר ודאי שהוא הרבה יותר מג' שעות, וכיון שכן אעפ"י שלא מת צמכתו בהרגוים מת

אוצר

סי' קלו אות כח-לב

הפוסקים

ובשו"ת שכתב'ם בני דוד תשובה ג' חמס עליו דכיון דשחיטה
שאלה בעד מספיק במלחמה, כ"ש וק"ו שיספיק צינע
להרמז'ם, והקצורה לדעת הראשונים היא משום חשש דילמא
לא מת כמ"ש בס"פ צ"ג, ומסיים שלא מלא לזה חירוף נכון.
ובאפי זוטרי ס"ק פ"א הביא דברי הדרכי נועם ה"ל וחלק
עליו בעיקר סברתו, וכי דמטעים בכל יום שנראה שחוט
ולא נגע בסימנים ועבדי ליה סמיתו וחי. [ועיי"ש ש"י שגס כ"ד
הכר בהגה"ע אות ר"מ חלק עליו, ואולם ביד הכרן אינו מצוה
שחלק עליו בנשחט חלל דין פליעה מוחו וכצ"ל בסמוך].
וכ"כ בדברי חיים [מלאך] ח"א סי' כ"ב בנידון ידידי, דכל
לא אמר דבר ברור ממינתו רק שזרקו עליו חזנים ושחטו
אוחו, ואולי לא שחטו צו שנים או רוצה כאשר בלשון צ"ח, וכמה
פעמים הנשחטים חיים לאח"כ, ובדל"ה לא מהני בלי קצרתיו.
[ועיין בשו"ת הר"מ אשכנזי שכתב סי' גבורת אנשים סי' ע'
בנידון שאלה הגוי ששחטו כמו ששחט כוח חרנגולים, כי כמה
נדרים כדי ללכת ידו דעת הרמז'ם לענין קצרתיו, ולא הזכיר
ששחטו בו כמו קצרתיו].

לב. נפגע באברים שהנשחטה תלויה בהם. נחומת ישרים סי'
קל"ג בנידון שהעיד בעד מפי הרולחים כי צעה הריגתו
הכווה על ראשו עד שחתיו את מוחו, כי ד"ל דליכא בדדמי כל
שלא שבו הרולחים אחר החזת המוח, כדמשמע בתשובה ש"י
המרדכי בסוף יצמות גבי אותם נשים שחתיו הרולחים את מוח
בעליהם שדקדק ולאמר וכול שראו המוח מפורד ומפורד וכ"כ להם
שכות אח"כ, משמע דתרחי צעין פזור המוח ושכות כ"י **).

אולם בצ"צ סי' ק"ו כי בנידון ידידי שאין לורך לקצרתיו, שהרי
הגידו הגוים שהכווה במחל על מוחו עד שילא מוחו, ואין
לך דבר ברור מה, וכמ"ש העור דאס ראוהו החיה אוכלת צו
במקום שנפשו יולאת צו כגון בלל או צמות או צמטים מעידים
עליו, הרי מצוה דאס רואים מוח יולא מעינים עליו שזו מיתה

משה סי' ה' סוף אות י"ג לענין קצרתיו דמסלית ביבשה במכ"ש, ולא
ראה דברי הראשונים במקורם. ועי' ביד אהרן ח"א הגב"י אות תשי"ד ש"י
בשם הראשונים דבמלחמה גמי זה דוקא כשאמר שחטוהו סתם, אבל אם
מזכיר גם מיתה איכא למיחש לשחיטה שאינה גמורה, ובאות תשי"ה הביא
כן גם בשם הגאון שמואל סי' מ"ה, אלא שחילק בין הוכיר לשון מיתה
לבין הוכיר לשון הריגה ובין אם הוכיר המיתה בתחילה או בסוף, ויצא
להם כן ממש"כ שם הראשונים אח"ז וד"ל: אבל מדקאמר [בנ"ד] ויבאו גם
אותו וישחטוהו וימת גם הוא כחציו ומזכיר מיתה בכלום אין ראיה דשחיטה
גמורה קאמר, והא ע"ז עצמו אנו דנים דבמלחמה אומר העד מת אעפ"י
שלא מת ע"ל. והבינו בכונתו דר"ל ובנידונו שהוכיר העד גם מיתה לא מהני
אף שאומר ששחטוהו, אבל באמת אין הפירוש כן, רק הראשונים קאי אדברי
עצמו ש"י מקורם דבנידונו אין לחוש לבדמי משום שאמר ששחטוהו וסתם
שחיטה משמע בלשון בנ"א שחיטה גמורה, ע"ז קאמר דלכאורה בלא ספק
שבלשון בנ"א מקרי שחיטה גמורה צריך לומר דכונתו שחיטה גמורה, שהרי
סיים שמה, ועי' כ' דוה איתו, והא ע"ז עצמו אנו דנים דבמלחמה אומר העד
מת אעפ"י שלא מת, גם קשה לדיוחו סוף סוף איך מסיק הראשונים להחיד בנידונו
שחשבו למלחמה.

י"י דבריו תמוהים, והא כיון שראו פסור המוח למה צריך עוד
שהות והלא מעיד במיתה והאית כמבואר מכל הפוסקים המובאים להלן, ומה
שתיבא לשון המרדכי והוא שראו המח מפורד ומפורד והיה להם שהות,
הנה במרדכי שלפנינו אינו גמלא תיבת, והוא"ק רק והכא שראו המוח כ"י
וגראה שלא כתב המרדכי והיה להם שהות אלא לרוחא דמילתא ומעשה שהיה כך
היה, וקצת ראי' לזה שהרי בסוף דבריו סיים ובודאי מציב קרום של מח
מפריץ וכ"ש בנשחט לארץ, ולא הוכיר שהות.

ודלית

שם ועדיין חי כ"י, חלל ודאי שאין לנו אומרים דנשחט הוכחות
אין ל"ל קצרתיו חלל כמו טלמול או שאר דברים כיוצא בזה. ובסי'
כ"י שם החזיק הפנ"י את דבריו הראשונים, חלל ש"י דלא הביא
זכ רק לסניף ועיקר סמיכתו הוא משום שמוכח מתוך דברי הגוי
שהיה מכירו. [חמס שנייהם לא הביאו חש"ר הר"ן ה"ל]. ועיין
בשו"ת נבחר מכסף סי' נ'.

בשלא הזכיר העד שום חובחה אחרת מלבד המיתה, רק
אמר אופן המיתה, ועי"ז מתברר שהיא מיתה ודאית.

כ"י. נחתך גופו וראשו. צמטטים ישרים [לכ"ר רפאל
צירדוגי] ח"א סי' ר"ב כי בנידונו שאלה הגוי אופן
המיתה, שחתכו אותה לחתיכות, דכ"י דבר שמשמעותו שמה בלי ספק
ואין צריך קצרתיו. וצ"ל סי' מ"ב כי בנידונו שאלה שחתכו
ראשיהם לגמרי והושלכו גויותיהם בלא ראשיהם לבחיות, דאין
לך דבר ברור יותר מזה. ובמקור ברך סי' כ"ג כי דמאחר שהעיד
שחתכו ראשו מכל וכל ליכא למימר בדדמי. ובדבר משה [אמריגליון]
ח"א סי' ה' כי דמס שאלה הראש שלו היה חתוך, ודאי ליכא למיחש
לבדדמי, דמי יעלה על הדעת דפסיק רישא ולא ימות. ובחוט
המשולש [לר"י דיוואן] סי' י"ג כי דאף במלחמה כיון שאלה
בעד שחתיו את ראשו ונפל הבוץ ללך אחד והראש ללך אחד, כ"י
ממש כמו שהעיד מת וקצרתיו דליכא למיחש למידי. ובפנים מאירות
ח"א סי' כ"ט כי טעם אחד להחיר צ"ח במלחמה בלי קצרתיו
לפי שאלה שראה שחתיו ראשו צסיף בדרך שהמלכות עושה בדולאי
דבר ברור למיתה הוא. ובפני משה ח"ב סי' ע"ג כי ג"כ דממעיד
בדבר ברור כזה שאומר שחתיו את ראשו כ"י ה"ל ליכא בדדמי.
וכ"כ בדברי חיים [מלאך] ח"א סי' כ"ד בפשיטות דחתיו ראשו
כ"י כקצרתיו. ובשו"ת צ"י סי' י"א כי דמס שאלה שחתנו צסיף
ראש היכודי שמשמעות דברים אלו שחתיו ראשו צסיף, חו ליכא
למיחש לבדדמי. ועי' בהגהות מרדכי סוף פרק מלות חליט ש"י לענין
קצרתיו דמלחמה, וכי לא יועיל אס יעידו על אדם שנחתך ראשו
לגמרי, וכי יטער לעולם לומר מת וקצרתיו כ"י יעו"ש.

ל. נתלה. נחש"י הבי"ח סי' ע' גבוי ש"י מספר ענין מיתה
היכודי שהיתה בתליה, כי דליכא למיחש לבדדמי ולא
צעין קצרתיו דכל מי שהוא נתלה אנו ידעין שהוא מת ודאי
בהניקה. אמנם צנור"ק סי' מ"ז בנידון שהעיד ישראל על פי שולל
ועמד עליו עד שראהו מת, כי בחור הדברים דעל אמירה זו בלחוד
בלי קצורה אין לסמוך דחיישין דלמר בדדמי כיון שראהו ללוב
וכ"י זכ דומה למש"כ צסעי"ג ל"ג ע"א אומר ראיתי שמה במלחמה
או צמפולת וכיוצא בדברים שרובם למיתה, דצעין קצרתיו. ועיין
לקמן סעי' ל"א שנחלקו הפוסקים בעיקר דין אי מעידין על
הללוצ צלואר, ועי' עוד צסעי' ל"ג.

לא. נשחט. דבריו נועם סי' י"א כי טעם אחד להחיר צמסלית
בלי קצרתיו, משום שאלה שחטוהו שחוט, דאין להסתפק
בכר שמה חי הוא אחר שנשחט ואינו מתנועע. והביאו לסניף
צמכצ שלמה סי' ד' לנידון ידידי שאלה הגוי שהיה שחוט.
והראש"ח בתשובה ח"א סי' כ"ז כי דלע"ג דסתם שחיטה בלשון
צ"ח משמע שחיטה מפורעת וגרועה, [ר"ל שאינו יכול
בכר לחיות אחרים], מי"מ זכ לא מהני חלל לרחות לורך קצרתיו
צמלחמה, חלל לורך קצרתיו שמתירך הרמז'ם בכל גוי מסלית
עדיין במקומו עומד *).

י"י ובקרי"ע שבס"ס מכתב מאליו סי' ט' אות ל"ג הביא דברי הראשונים
בוה"ל: הא דחיישין במלחמה דאמר בדדמי היינו באומר מת סתם, אבל אם
אמר ששחטוהו, סתם שחיטה מפורעת משמע ע"כ, והעתיק דבריו במנחת

אוצר

ס"ק קלו אות לב

הפוסקים

ובכ"ש מהר"מ מלוצ'ין בחשובה סי' קל"ג דלשון נקדע לגזרים אינו סובל שום כונה אחרת, מסיק דגם חשש שלא הזכיר קברתיו לא שייך בזה אחרי שהעד גופיה אמר שצעת מעשה עוד ה"ה חי, ורק דאעפ"י מעידין להחזיר את אשתו מפני שאין ספק לחיות. ועיין גם בחוט המשולש סי' ו' בשו"ת מהגר"ח מלוצ'ין שבי' שנידון ידיה לא שייך כך חששא שמא אומר שמת בדדמי, כיון שאינו מעיד שמת רק מעיד באיזה ענין ראהו, ואין הוא דמשיעין ואמדין עפ"י דברי עדותו.

ובדברי חיים [מלאח] ח"צ סי' נ"ה שנידון ע"א במלחמה שאמר שכלורי הותח פגשו צראשו ונהרג וראהו שוכב על הארץ בחסרון חלי גלגולת, כי דאין לומר דזה הוי כאומר דבר צרור שמת דהוי כמו קברתיו שהרי בחסר הגלגולת הוא מקום שהנשמה יולדת, דכן אמרו כדי שיעל מן החי וימות וזהו כשיעור סלע כמבואר ביו"ד [סי' ל"א], אך אין לסמוך ע"י, שהרי כתבו החוס' [חולין מ"ז ע"ב ד"ה ואמר] שראו הרבה נעולי הגלגולת שחיו, וע"כ יש לומר אחד משני פנים, או דכש"ס שאמר כדי שיעל מן החי וימות היינו עם קרום המוח כמ"ש החוס', או שנשחנו העצבים, אבל בודאי אין לנו לסמוך להחזיר אשת חסר הגלגולת כיון שצעלי החוס' העידו שראו צעיניהם חסרי הגלגולת חיים, ואין לחלק ולומר דכיון שנעשה ע"י הכאה ככה נעקף צויתר וכעין שמחלק הרשב"א בחולין, אין לסמוך ע"י לקולא כמבואר בפלתי סי' ל"א, ולכן אין לסמוך ע"י כלל.

ובשו"ת מהר"ש עניני ח"ס סי' ח' שנידון ע"א במלחמה שהעיד על פי' שנפגע ע"י יריית תותח ונפל ממנו חלי גלגולת ונפל לארץ, וקירצ עמנו אליו והכיר בו שצבר מת, כי דהוי שיש חשש צדדמי [דמלחמה] ובפרט הכא בודאי יש חשש צדדמי, ולפי שראה שנפל חלי גלגולת החליט בדעתו שודאי מת ולכן כשראהו אח"כ נדמה לו שמת ממנו, אפ"ה כיון דכל חשש צדדמי לא הוי רק מדבצק ואם נשאל לא חלא, אי"ב לענין להחזיר לכתחילה מרפין מה שראה שנפל חלי גלגולת דעפ"י רוב לא יוכל לחיות, ומכ"ש דע"י כח ההכאה [מסתמא] יעל גם קרום העליון, ונהי דמכח זה לאחד קשה להחזיר, ובכ"ש צדדמי חיים סי' נ"ה, אבל עכ"פ צ"ל דצלא"ה אומר שראהו אח"כ שמת דמותת עכ"פ דיעבד, אי"ב לענין לכתחילה חו"י לסמוך ע"י שראה שנפל חלי גלגולת ע"י כח יריית התותח, וכסדרת הר"ן בכתובות דדבר שצדיעבד יש לו זכות מדינא, מועיל סברא קלה לענין לכתחילה, וגם י"ל דצכה"ג ד"ל דבכל ספק צפני עמנו כרוז נועה להיתר, מהני גם באיסור א"א. [מדבריו נראה שמחלק בין נידון ידיה לנידון בדברי חיים, משום דצנידון דר"ח לא אמר בפירוש שראהו מת, רק אנו דנין מכה חסרון הגלגולת, משא"כ צנידון אמר בפירוש שראהו אח"כ מת. אמנם צדדמי חיים ה"ל מפורש להדיא בקב"ע שהעד אמר שנהרג, ואולי כיון שלא אמר בפירוש שראהו אח"כ מת רק אמר שנהרג וראהו שוכב על הארץ בחסרון חלי גלגולת, דייקין דמה שאמר מתחילה נהרג הוא משום שראהו שוכב בחסרון חלי גלגולת].

ואולם במשמרת שלום ח"ג אות נ"ג שנידון שהועד על פי' שנהרג ע"י יריית תותח ונפל עמם הגלגולת מראשו וניתח למרחוק, כי דהוי כאילו אמר קברתיו, והחוס' בחולין שכתבו דנעולי הגלגולת חיים, מייירי כשלא ניקב הקרום, ובכ"ש החוס' להדיא צעירוצין דף ז' ריש ע"א, ואף דעמם הגלגולת הולך בהיקף וצעיגול מ"מ יאיר זה שלא יהיה ניקב הקרום כגון שיעל העמם צנחת ע"י סכין או ע"י רקבון וחולי ולא שלט בקרום, אבל צ"ל דיעל עמם הגלגולת ע"י יריית קנה שריפה שהלך החץ מלד זה של הגלגולת לעבר השני, דודאי עבר החץ ושלט במה ונקב הקרום וכה"ג

ודאית. ועיין ט"ז לקמן סקמ"ד להיכא דאמר דמחו ליה בגירא במקום שחיותו בו כגון שראה שהחץ נכנס למוח או ללב בזה ודאי נאמן כאילו אמר קברתיו, ואין להרמ"א כאן דלאו דוקא קברתיו. ובלבושי מרדכי מהדו"ח סי' מ' הביא מהב"ש לקמן סקמ"ד בהעיד על חבלה במקום שנפשו יולדת דלא שייך צדדמי, וכי צנידון ידיה דיריה במקום הנדעים הוא מקום יולדת הנפש, וכ"ש כשיאלץ קלח מהמוח.

ובמערכי לב סי' פ"א צנידון דמלחמה שאמר העד שפגע החץ במלח צעלה, ויטבע החץ כ"כ עמוק עד שנפל כרגע מת, כי נד היתר אעפ"י שלא הזכיר קברתיו, דכיון שהחץ עזב עצמה במלחו הרי נקטין בצע"י ל' דמעידים על המיתה בדברים שא"א שיחיה חלא ימות מיד בזמן קרוב, וכי הב"ש סקמ"ד דבכלל זה הוא נ"ב כשמעיד על פגיעת חץ במקום שנפש האדם יולדת, וא"כ שפיר יש לסמוך על הפגמ"א ח"א סי' כ"ט [הו"ד לעיל אות כ"ט] שבי' דכשמעיד צדדמי הצרור למיתה לא צעין קברתיו.

ובדרכי נועם סי' ל"ב כי טעם אחד להחזיר צלי קברתיו מפני שאמר הגוי שפגעו את מוחו דיש לנו לדון דברי העדות כפשטן, ודברים כפשטן הם דפליגת מוחו ר"ל שנפגע קדירת המוח צעני קרומיו ואלא לחץ דא"א לחיות עוד. וכ"כ לעיל מנייה צבי"י צנידון שאמר העד שראה אותם פלועים צמוחם, דודאי כל כה"ג הוי כאילו אמר קברתיו.

ואולם ביד אהרן הגה"ט אות ר"מ חלק על הדרכי נועם ה"ל וכי דכשאומר פגעו את מוחו ודאי יש לחוש לצדדמי. ובאפי זוטרי סקפ"א החזיק בדעת ה"ד אהרן וכי דבכל כה"ג הכל לפי העדאית העד, שאם אמר שאלא מוחו ודאי הרי זה אות חותך שמת, ואי לאו להרמז"ם עדיין צספק קלי.

ובמכתב שלמה סי' ד' צנידון שאמר הגוי שהיה היכודי מוכה בקרדום על ראשו, הביא מש"כ הי"א"ה צסם הד"ג, וכי מתחילה דכ"ה צנידון ידיה אין להסתפק אם הוא חי ואין לריך לקברתיו, ושזכ פקפק דאפשר דמוכה בקרדום על ראשו אינו דומה לפלוע צמוחו, ומה גם דאפי' צפלו צמוחו חולק הי"א"ה על הד"ג.

ובשו"מ מהדו"ק ח"א סי' רפ"ג צנידון ע"א במלחמה שאמר שנכנס כדור מהחזה ועבר ויאל דרך הגב, כי דזה הוי בקברתיו, דכדור שיואל מעבר לעבר בזה ודאי ימות. ובמערכי לב סי' פ"ד צע"א במלחמה שאמר אופן המיתה שנפגע מחץ מורעל שפלה את הקולות שלו, כי דנידון בזה נכנס שפיר לסוג העדאית על המיתה הצרורה. [ועי' צאמרי יושר ח"צ סי' קע"ז צנידון ע"א במלחמה שראה שנפגע ע"י חץ צראשו ובלבי ונשאר מת חייב, וצוקש כמה נדדים ללחץ ידי קברתיו במלחמה, ולא הזכיר כלל הא דנפגע צאברים שהנשמה תלויה בהם].

ובזמן אחר [להרי"א ואלקין] סי' ס"ח צע"א במלחמה שלא הזכיר המיתה כלל רק אמר שראה שרגליו נחתכו עד ירכותיו, אחר שהביא דברי הפ"ח סקע"ב דצמקום אומדנות המוכיחות שמת סמכין על המתירין עריפה לאחר יצ"ח, כי דאף שלא אמר קברתיו, מ"מ לא שייך בזה חשש צדדמי, דחשש זה לא שייך כ"א כשאומר מת [סחם, ולא הזכיר אופן המיתה], שצא לריך שהוי והצוננות אם כבר יולדת נשמתו, ומש"ה במקום שמחזיר לעמוד חיישין שמא לא הצונות יפה ואומר צדדמי, משא"כ צ"ל שאומר רק שרגליו נחתכו עד ירכותיו, כלום שיהיו והצוננות נאך לזה והלא דבר הנראה לעיניים וצדדמי העצרה צעלמא ג"כ יכול לראות את זה ומאי צדדמי שייך בזה. ובס"י ע"ג שם, צנידון מלחמה שאמר העד שפי' נקדע לגזרים מיריות התותח ולא הזכיר המיתה, אחרי שבי' דלשון זה מורה שנחחק לחטיכות באופן שא"א לחיות עוד,

אוצר

סיק קלו אות לב-לד

הפוסקים

לישראל למע לא חלק להוליא שחי לישיש של יחודים אשר הם לפים זים במקום פי, כחצתי בחשובה שאין להסחפק מדקאמר להוליא להוליאם חיים קאמר, דמדהזכיר לישיש מוכח שכבר הם מחיים עכ"ל. וכ"כ באזכיר יעקב סי' ז' בחשובה מהר"ר אברהם ך אלריוא, דמדהזכיר לשון ליש נראה שזכור לו שכבר מת ואין לזכר לקברתיו, כמ"ש מהר"ר המון בחשובה הכתובה צ"כ בני אברהם סי' מ.

ובלבדשי מרדכי מהדו"ת סי' ו' בנידון מלחמה שאמר בעד וינוח הנפטר במנוחה, כי דיש ללרף דעת הרמ"א דנאומר ודאי מת לא צעין קברתיו, וה"ל שאמר וינוח הנפטר במנוחה הוי כודאי, וגם שייכות לשון זה על הנקבר.

ובבאר פים חיים [מולר] ח"א סי' ג' בנידון ששאל היחודי לגוי אם הוא יודע היכן הם ההרגים, והשיב הגוי כי לא ימלא מהם אלא הענמות, כי דודאי לא חיישין דאמר דרדמי. ובשו"ת ושב הכהן סי' כ"ז כי לענין קברתיו דמיס, דבנידוט יש ללדד להקל משום שהערל אחר כי לא ימלאוהו בשום אופן כי ע"כ נטבע שישאר שם לעולם דמלשון זה משמע שיועד ודאי ולא משום שנטבע אומר כן, ויש לנו לומר שיועד אופן מיתתו, ואפשר שיועד ששקטו אותו צעומק תחת קרקעית המים, כי כלשון שישאר שם לעולם אינו סובל שאומר מספק ודרדמי, גם הערל בשני אחר לא תמלאו אותו כי לא לכך נטבע שיתמלא אותו, משמע שיועד הדבר בצירור באיזה אופן נטבע ולא שאומר דרדמי.

ובבית דוד להר"ד ח"ב סי' ד' כי בנידון ידידי טעם אחד דליכא למיחש לצדדמי, מדקאמר והכווה לאחד והרגוהו, ולשני הכו על קדקוד המוח ושאר מפרפר וצא אחר וגמר להרגו, מדקאמר על השני ושאר מפרפר משמע שדקדק בראשון שמת לגמרי ולא הולך לצא אחר לגמור הריגתו, ומדקאמר על השני וצא אחר וגמר להרגו משמע שהכיר בטוב שנהרג לגמרי.

ובס' בית ישראל [מקלזניץ] בחשובה מהר"ר אב"ד דבראד בנידון ע"א במלחמה שאמר פי' נורה וחי עוד שעתים ומת, כי דמדפירש כ"כ שלא היה חי יותר מז' שעות משמעות כלשון שלא אחר דצרו דרדמי.

ובגדיב לב סי' ו' בנידון דעביע שאמר הגוי שראה את פי מת על שפת הים ולשונו תפוס תחת שיניו בחזק, וצ"כ עליו, אחר שהוכיח דבנידון ידידי ילחש האשה מאיסור חורב, כי דלענין קברתיו כיון שהגוי מעיד וצא שאין לו שום ספק במיתתו עד שיטור שראה לשונו תפוסה תחת שיניו בחזק, ודאי דאיט יכול להבחין אם הוא בחזק אם לא שטעלו ומשמשו ועיין זו ביטב והכירו שמת בלי ספק, וגם אין אדם צוכה על המת אם לא שנתחמת אללו המיתח.

ובמלואי אבן סי' ח' בנידון ע"א דדבר שאמר שכשנכנס לבית פי לבקשו צימי הרעב מלאו מת מוטל על הארץ, כי דלשון זה אולי משמעותו כדרך המתים שמשיכזים אותם על הארץ כדי לקוברם, אלא שזירף שם גם טעמים אחרים דהוי כקברתיו.

ובתשו' הרשד"ם סי' י"ח בנידון שראה אותו מת בשעת השריפה, אחר שדימה זה למשאלים ומפלות דחיישין לצדדמי, כי

כמה טעמים המוכיחים בנידון ידידי שלא אחר דרדמי, חדא דכיון שאמר ובראותיו שני האנשים האלה מחיים מועלים פחדו [מאימת המלכות שלא יעלילו עליהם], נראה ודאי שדקדקו ביטב במיתתם ולכן פחדו והלכו, [ועי' בקו"ע סי' רפ"ט ובחש"י מהר"ל דיסקין ריש סי' ל"ט], עוד אחר שהלכו לכפר אחד להודיע ברעה הגדולה והיינו כולנו מסתכלים באנשים ההם והספק נשאר ביניהם אם נחנקו מעט או נהרגו, נראה שודאי נתברר להם המיתח, וקרוב לומר שטעלעלו שאל"כ איך נודע להם שלא נהרגו בכלי

וככ"ג ח"א לחיות עוד, והביא מהדברי חיים ה"ל ש"י דאין להחיר אשה חסר גלגולת אף כשנעשה ע"י הכאה, וכ' דהפריז על המידה, דצכ"ג לא יזויר כלל שלא יהיה נוקב ונקרע הקרום. וצפרע צ"ד שפול כל העם מראשו, וה"ל כאילו אחר קברתיו, וגם יש לזירף צ"ד מה ששאלו למפקד הפלוגה ואמר שנהרג דה"ל ערכאות, והביא גם משרית הפלגת יוסף סי' ח' שהשיב להדברי חיים ה"ל דאין לחוש לזה דבר עם חלי גלגולת, צפרע צ"ד יורף היחר ערכאות.

לג. ענינים שונים המורים שודאי מת. בנוציק סי' מ"ב כי לענין קברתיו דמסל"ת, דכיון דעיקר קברתיו הוא להוליא מחשש צדדמי, אי"כ צ"ד שאמר המסל"ת שהמומר מת ואשחו הגוי כצד נשח לאחר, הוא מוליא מחשש צדדמי כמו קברתיו.

ובכנסת יחזקאל סי' נ"ב כי דלא חיישין דאמר צדדמי כי אם כשאמר המסל"ת מת סתם ושוב לא חקרנו ולא ידענו, אבל צ"ד שכמה ימים אח"כ נזדמנו יחודים לעיר שמת בה ושמצו פה אחד שמת, והשופט אחר לאשחו ואחותו שיגידו סימן כשיצאו לירש, ודאי ל"ח דאמרי צדדמי ואין לזרך קברתיו.

ובחבצלת השרון סי' נ"ג בנידון שאמר בעד על פי' שמת דבר צבי"ח שהיה ג"כ שם, וצא המשרתים ולקחו אותו

במטה המיוחדת לכך והניחוהו בחדר מיוחד, כי דמלכד העלעול יש טעם להחיר בלי קברתיו, משום דכל עיקר החשש דלריכים קברתיו הוא רק באומר שראהו מת והלך לו והניחו שם, אז איכא למיחש דילמא רק חידמי ליה שמת ואח"כ נשאר חי, אבל צ"ד שהעד נשאר שם צבי"ח עוד כמה ימים, אם איחא דחי ואח"כ נחרפה קלא ה"ל למילחא, והיה לזרך גם בעד לשמוע מזה.

ובעצי הלבנון סי' פ"ט בנידון ע"א במלחמה שלא הזכיר קברתיו, כי סניף להיחר כיון שגם פקידות הלצא השיבה לענוה

שצטלה "נאצד במלחמה" דכפי הידוע כוחצת הפקידות כלשון זה רק אחרי הצירור היעצ שלא לוקח בשבי ולא נפלט, אי"כ נהי דבידיעה כזו מלד ענמה אין צכדי להחיר הענוה, מ"מ הוכחה אלימחא מיכה הוי שאמנם מת האיש ולפיכך נאצד זכרו (וכפי הידוע שכמה וכמה פעמים בשעת המנוסה עוזבים אנשי הלצא את החללים בלתי קבורים וגם בלתי רשומים בין המתים), ממילא גבי הוכחה המסייעה כזו שפיר יש לסמוך על המשפטי שמואל זכ"א ששון ומחרש"ך שהביאם בנתיבות השלם סי' ז' אות ל"ג דצכ"ג לא צעין כלל הגדת קברתיו. [כונתו למש"כ שם דאי איכא הוכחה רבה דהוא ניהו בהרגו הוי כאילו אחר קברתיו, אבל באמת אינו ענין לנידונו הוא, דכונת הנח"ש לענין קברתיו דיצבה דמועיל הזכרת שמו לשיטת המ"מ, דה"ל כל שאומר דבר צרור שהוא הוא הוי כהזכיר שמו, והם הדברים המוצאים לעיל סי"ק קל"ד אות ע"ו].

כשאין לנו הוכחה מעצם המיתח או ממעשה גופפת שמת ודאי, אלא שמתוך דברי העד מוכח שלו עצמו נתבררה המיתח ואינו אומר בדרדמי.

לד. משמעות לשונות שנתבררה לו המיתח. צראש משזיר ח"א סי' ח' בנידון שאמר הגוי בעלימו את הליש

[ענינו כמו פגר], כי דכיון שאמר שהיה ליש משמע שהיה כדרך המומחין שאין זיון משם שאז נקרא כלשון צ"א ליש, אי"כ ודאי דאין ל"ל קברתיו. וכ"כ צ"כ י"ג שם בנידון שאמר הגוי ראיתי ליש ח' והלכתי אללו והכרתיו, דמדהזכיר אותו בשם ליש והלך אליו וראה אותו, ודאי דראה אותו מת ודאי, והביא מהקונע צסוף סי' מהבז מאליו סי' ח' אות ל"ג ש"י וז"ל: גוי שאמר

הפוסקים

ובשורת מהרי"ל דיסקין סי' ל"ט אות י"ז בנידון שכתלל הכו
על שלא קצרו לפי שירא לעמוד שם, כי דכיה מקום לומר
דמיחשב בא גופיה כקצרתיו עיני"ש בהש"ד, אך מלבד דיסקר
כך דינא אין טעמו ברור, דאכ"ג נימא דאילו היב מחזו היב
רואה שלא מה עדיין, אלא שאעפ"כ צריך הוא לכתלל למא לא

אוצר

סיק קלו אות לו—לו

הפוסקים

סי' כ"ד כי טעם אחד להחיר במלחמה בלי קצרתיו מפני שהנשים אמרו בפירוש שראו וידעו שהוא מת.

ובבעי חיי סי' י"ב בגוי שאמר היכודי שנכנס בספינתו נפל לים ונחנק ואני ראיתי שנחנק, כי דממה שסיים ואמר אני ראיתי שנחנק שהם דברים מיותרים, מה מוכח שצריח לו שמת ואין אללו שום ספק ואין לורך לקצרתיו.

ובגור"ר ח"ב כלל ג' סי' כ' צוטצט שנמלא מת ביצעה, כי דכיחא שאמר העד שהכירו הכרה מעליה טעם הגון הוא לסמוך עליו בכל מידי דחיישין דמסכיד דדמי וצאוסור דרבנן כ"ד. ואחרי שהביא לדברי ה"י והפ"מ ה"ל כי דלכאורה נראה דהריב"ל ח"ג סי' פ"ט חולק קלה דזה, שכי' לישני יחירי שצאים צעדות דרביה הם מגרעים כהם של עדות דנראה דמעיד צאומדנא [והוצא לעיל סק"ס], ויש לחזק דבריו שסיכמו עם דברי הרבנים הללו ולחלק בין ענין לענין, שששים להספק צענין המיתה דאמר דדמי כגון במלחמה ומים דעצמן של דברים אלו הם למיתה, אז מרצית הדברים וכל הענין הם מאמחים את הדבר, אבל בגווי אחריתי כשאין שם ספק צענין המיתה אז מרצית הדברים הם מגרעים כהם של עדות והיוו כך דהריב"ל.

ואולם בנחפה בבס"פ ח"ב סי' י"ח כי על דברי בעל קריית מלך רב [ה"ל בראש האות] דאף כי הסברה היא אמיתית מ"מ נראה דגם דזה יש מחמירים כמו שגראה מחש"י ה"ר"א שזון סי' ג' [בנידון דעביה] דאף שהעיד העד שראה ודאי מה צלי ספק דברי זה כאומר שהיה דלא אמר דדמי אלא שנחמח אלא מיתח, ואעפ"י ששם להחמיר מפני שלא אמר קצרתיו ולא נטה להקל אלא מטעמים אחרים (*). וכן בדבר משה סי' י"ז הביא השו"ב, אז באופן דנראה מדבריהם דאפי' כשאומר העד דלאו דדמי אמר יש לחוש דמשקר עפ"י דמיונו שנדמה לו שודאי מה כל זמן שלא אמר קצרתיו וכיוצא, וא"כ אין לומר בפשיטות דנאמן כה"ג לכ"י צלל קצרתיו דעכ"פ מידי פלוגתא וספיקא לא נפקא.

ובתשו' פני יהושע ח"א סי' י"ז כי דכא דחיישין לצדדמי במלחמה ע"כ ל"ל פירוש דאפי' אם שאלים אותו איך ראית ובמה ידעת אפי"ה לא מהני, חדע דכא לדברי הרמב"ם אפי' צלל מלחמה לריך שאלה לומר כיצד ראית והוא לריך שיעיד דבר הכרו, א"כ במלחמה למח חיישין בעד אחד כיון דשילינן ל"י ומעיד דבר ברור, אעפ"י דמלחמה אפי' אם מעיד דבר ברור לא מהני כיון דאומר לבו נותן שמת מעיד דבר ברור אפי"ג דאפשר דלא מת (**).

גם בצמח צדק סי' פ"ח כי דפשוט הוא דאומר שנהרג במלחמה לא מהני אפי' באומר שיועד צודאי שנהרג ולא דדמי, אם אינו אומר איך יודע שנהרג צודאי כגון קצרתיו או כיוצא בזה, משום דלריך שיאמר לפנינו דבר כזה דאין נוכל לידע עי"כ שאינו אומר דדמי.

וכ"כ בברכת מציון סי' ל"ה דצודאי מיירי דשילינן לעד דילמא נדמה לך שכן הוא ע"י שראית שירו צו חלים, והוא אומר שראה וברור לו שמת ומ"מ חיישין שאומר דדמי.

ספק צהם ה"ל כאומר קצרתיו, דלא אמרו דבעין קצרתיו אלא שצח מחצבר הדבר צעיניו וה"כ צ"ד. והביאו צש"ת אשדות הפסגה סי' ג' לנידון שאמר בגוי שהרגוהו לסעים, ושאלו היכודי מוכיחן הוא יודע, והשיב מאחר שאני אומר לך הרגוהו, הרגוהו, דמדבריו אלה נראה שהוא יודע זה צאמיתות ואין לספק בדבר, וכגון דא לא צעינן שיאמר קצרתיו. [ועי' צאות שאח"י] לענין קצרתיו דמלחמה ומים שיש חולקים על סברה זו ואולי יחלקו גם לענין קצרתיו של גוי מסל"ת].

זו. ובקריית מלך רב ח"ב סי' כ"ד כי לחקור לענין דדמי דמלחמה וכיוצא [דע"י ל"ג], אם זה דוקא כשאמר העד מה במלחמה והלך לו, אבל אם יאמר העד שאינו אומר דדמי כי אם עדות גמורה שצודאי ראה אותו מה יכא נאמן ולא חיישין לצדדמי, או דילמא דאפי' צכ"ג חיישין לצדדמי דמשום דנדמה לו כן אינו מקפיד לומר צעדות גמורה שצודאי מה ומשקר כיון דלפי דעתו ודאי מת, ואין ראיה דאינו משקר כה"ג מוכיחא דאמר קצרתיו דנאמן, דשאני הכם דמשקר בדבר אחר, וכי' דנראה יותר דאם העד אומר שאין דבריו דדמי אלא מה ודאי, דנאמן, ואין ראוי להרחיק הסברות, שהרי כתבו הר"ן והריב"ש דצ"ל במלחמה בסכימו כל האחרונים ואין לחוש לצדדמי, אלא כיון שילא מפי הרי"ף והרמב"ם ראוי לחוש לדבריהם, א"כ כל כה"ג שאומר העד שאינו מעיד דדמי ראוי לומר שאין חולק בזה, ואע"י דמשון הר"ן צהשובה שכי' ומ"מ הוו זכירין בדבר דלא צעינן דאמר וקצרתיו ממש אלא כל שאומר דברים שהם צרורים שאין לספק צהם דאמר דדמי סגי כגון שאמר אני נגעתי צו לאחר שמת או שניתי ממוקם למקום וכיוצא באלו כו', אשר מזה נראה דלא די שיאמר שאינו מעיד דדמי עד שיאמר מתיחא דבר נודע לו צצירור שמת, דאלי"כ עדיפא מינה ה"ל שאלא אומר שצצירור מעיד ואין דבריו דדמי די ומכ"ש כשאומר אני נגעתי, י"ל דכל כה"ג אף שאינו אומר בפירוש ידעתי צצירור שמת כי אם נגעתי אחר שהוא מת וראיתי שהוא מת די, או אפשר דודאי כל שהעד צפנינו עדיין, ודאי שראוי לחקור איך נחבר לו המיתה, אבל כשאין העד לפנינו כל שאמר שנחבר לו המיתה ואין צצירור דדמי די.

ובתוספת חיים ח"ב דף ז' ע"ב האריך להוכיח דכא דחיישין צע"ל במלחמה לצדדמי לשיטת הרי"ף והרמב"ם, היינו צסתמא, אבל אם העד אומר שדקדק בדבר ואינו אומר דדמי וצודאי הוא שמת מהני ולא חיישין שמת אכתי אומר דדמי, והביא שמתא כן צזית רענן חק"ע סי' א' אות ו' שכי' מפורש דאי מפרשין לכונה ספיקו ואפי"ה אמרי ידעינן צצירור שמת כגון דאמרי ראוי שמת ממש על ההרגים אפי' לא טעטלו אותו נמי מהני. ועי' צאולה"פ להלן סעיף ל"ג ס"ק רע"ד סוף אות צ', מה שהוצא מהחזון איש סי' נ"א, צצאור שיטת הרי"ף צע"ל במלחמה וגם לענין הלכה, דקצרתיו לא דוקא, אלא דרישה וחקירה צצירור העד שנדע דאינו אומר דדמי, ושעפ"י כחז דאם העד חכם וצקי צהלכה צצדוק דמי.

יבנדיב לב סי' ו' צקצרתיו דים, כי צין שאר הטעמים טעם אחד להחיר בלי קצרתיו, עפ"י ששאמרו הגוים שנמלא לפי מושלך מת על שפת הים, ושאל אותם הישראל אפשר שאתם מסתפקים צו ושמתא מאומדנא אחם אומרים כך, ואמרו לו כשם שאין לנו כך ספק שאתה פי' כך אין לנו ספק צאליהו הנזכר, שהרי נחמח אלא מיתח צלי שום ספק והוי כאומר קצרתיו.

ובשו"ת פני משה ח"א סי' י' צנידון דמלחמה כי דיש טעם צרור להחיר ולא למיחש לצדדמי לפי שהאשה המעידה היתה מאמחת דבריה ואמרה יודע לי צצירור שמת. וצאיתן האזרחי

(*) ועי"ש במהר"א ששון שמי"ם צירף גם סברא זו.

(**) אולם עי' לעיל סק"ס וסי"א דמבואר מדברי האחרונים שם דמ"ש הרמב"ם והשו"ע אם העיד בדבר הברור אין פירושו שאומר ברור לי שמת ואינו מעיד בדדמי, רק שאומר שראה לפניו מת או נהרג, לאפוקי כשמעין בדברים שרובן למיתה והיינו שראהו רק מגיד או שנפל לים וכה"ג ועפ"י הוא שופט שמת, ולפי"ז אין ראיה דכשמעיד שמת במלחמה ואומר ברור לי שמת ואינו אומר בדדמי, שלא יועיל.

אוצר

סיק קלו אות לח—מב

הפוסקים

ובס"א"ר חלק בתשובות סי' א' כי סניף להחיר צעדות מלחמה שלא
הוזכר קצרתיו משום שאמר בגוי המגיד שאחר שהרגו מי
אנשים מאנשי הספינה, הרגו יחודי זה, [והוא הי' ההרג המ"א
במספר], וכל כי האי שדקדק ולמלא במנין ההרגים נראה וה"ל
דליכא למיחש לצדדמי.

ובבאר חיים מרדכי ח"צ סי' מ"ט צ"ל צמלחמה, כי בין שאר
הצירופים לענין קצרתיו דכיון שאמר שראה ארבעה אנשים
שנהרגו ואחד מהם ישראל פ', הרי נחית למנינא ודק לראות ולידע
אם הכל צדדמי, צה"ג לא חיישין שיאמר צדדמי, ואף שצדדמי עשרה
אנשים [לקמן סעי' זה] הזכיר ג"כ המנין ואפ"כ נאמר שם גם
וקצרתים, מ"מ שאני הכא נחית למנינא, וגם פרע דשגשג מהארבעה
שנהרגו היו ערלים ואחד זה ישראל, וחזיא לאצטרופי.

מ. בשנמבעו הרבה ואמר על אחד שמת ע"י הטביעה,
בגוי"ר ח"צ כלל ג' סי' י"ד צנידון שנטעמו רוב

אנשי הספינה והעיד ע"ל על פ' שמת ע"י טביעה, כי טעם אחד
להחיר בלי קצרתיו, דע"כ אין ראוי להחמיר דלימא קצרתיו אלא
בעד הרוואה טביעת איש יחיד שאח"כ כשימלא איש זה מושלך
חושב דעתו שהוא אותו שראה או שמע על טביעתו ומסביר
צדדמי, אבל צני"ד שנטעמו רוב אנשי הספינה, מה לו לעד הזה להעיד
צדדמי על פ' יותר ממכה וכמה צני"א שנטעמו עמו, ומדמלאו לבו
לאסביר על פ' ציחוד חלין דהכירו הכרה מעלייתא שמת וליח
למיחוש אצתריה כלל. וע"י לקמן סעי' י' אי הכרתיו מועיל כמו
קצרתיו.

מא. כששלח עדותו בכתב. כן עוב ס"ק קס"ו הביא מחשבו
גאוני צתראי סי' כ"ז מהגאון ר' יעקב אב"ד
לוצלין, דאם ע"ל מעיד בכתב שפי' מת צמלחמה לא חיישין לצדדמי,
דכיון שעשה מעשה בכתב מידק דייק, ופי' דמאוד קשה לסמוך ע"ז
אפי' לסניף צמלחמא.

ובדבר משה [תלומדים] מהדו"ת סי' ל"ג צמיתא דבר, כי דהיה
אפשר לחלק בין דברים שנאמרו צע"פ לדברים שכתב
וכעין שמצאנו צניטין דס"ז דבורא קאמרי מעשה לא עבדי, וע"י
צ"ל י' כי החם עבד לי מעשה שחם אבל הכא דבורא עבד
אינש דמקרי ואמר, ולפי"ז היה אפשר לומר דכתב שכותב וחותם
להודיע לאחרים ליכא למיחש דכותב צדדמי, אך לא צביל שאלו
מדמין נעשה מעשה להחירה.

ובזבד טוב ס"ק קס"ו הביא מחשבו עבד"א סי' ק"ו שפי' להיפך
דאפי' צ' עדים כשרים שהעידו מפי כתבם חיישין לצדדמי,
כיון דאין עדים לפנינו רק כתבם ומה"ל לא חשיב עדות. וע"י עוד
מדן שני עדים מפי כתבם לקמן סעי' י'.

מב. כשהעיד על מיתת שנים [באופן דליכא למיחש לצדדמי]
ונמצא שעל האחד טעה, אי חיישין שטעה

גם על השני. צמלחמה שמואל סי' ט' צרולא שכוה שברג לנער
ולקח וביסס קלח צעפר (עטוואם פארשארע אין דער ערד, לשון
הגב"ט), ואחר כי ימים מלא לנער שעדיין חי והמיתו וקצרו
יותר עמוק, כי דיש להסתפק גם על היחודי הזקן דאף שאמר
שכיסכו קלח צעפר שמה נשאר חי והלך לו, ואף שאמר שראה
כשצני מעיו ילאו לחון, דילמא גם זה מעיד צדדמי כיון [שראינו]
שטעה צדדמי בנער, ואחר שהביא ראיה דאין לסמוך על עדות כזו,
מסיק דאם היה מצואר בשלשן הרוואה שקבר ממש לזקן יש לדון
ולכתירה דמה שאמר צמחילה ממיתת הנער כוונתו על שם סופו
[שהמיתוהו צפעס השניה], ומה שאמר צקן לא טעה בשום צדדמי
כי קצרוהו ממש, אבל אם לא נמלא צדדמיתו רק שביסה קלח
צעפר לזקן ולנער אין דעתי להחירה צזה, גם צמה שאמר שטעלו
לקברו

לח. כשמעיד במילתא דע"ל לאלתר. כי הרד"ך צצית י"ז
חזר ט' שלפיקך לא חש מהר"מ צמלחמה שכונא
צבגמ"י להצריך קצרתיו [צבגמל"ת], אעפ"י שצנידון יד"י היה ידוע
מקודם שנאבד וזכר והיה חשש יותר לצדדמי, משום שכוני אמר למה
אינכם מביאים אותו יחודי שנהרג כי הוא שוכנע שם צאחו מקום,
והיו מדעלי"ג [לאלתר], ובודאי דקדק צו היטב שלא יקרא
שקר *), וכל שהדברים מוכיחים שדקדק צו היטב ל"ח לצדדמי.

ובעין זה כתב הרש"ך צח"צ סי' קנ"צ צנכרי שאמר שאם היו
הולכים שם [לאותו מקום שאלאו מועיל מת] היו מוצאים
אותו עדיין, דצברים אלו מוכיחים שעמד עליהם וראה שהיו מהים
לגמרי, ואין לספק דאמר צדדמי אעפ"י שלא אמר קצרתיו.

למ. כשחמעיד הוא רופא. צחוט המשולש סי' צ' צמלחמה הג"ר
אליעזר יחזק צאחד שהעיד עפ"י רופא נכרי
שאמר צמלחמה שפי' מת צדדמי צביה"ת, כי דאף אם נחוש לכל
החומרות דצניטין אף צעכו"ס צמלחמה קצרתיו, ודבר היו צמלחמה,
וגם נחוש שטעמו לא היו קצרתיו [ע"י לעיל ס"ק זה אות ו'].
צדיין י"ל צני"ד וכל זה הוא צמחם אדם המעיד, אבל כשהמעיד
הוא רופא אומן לא שייך לומר דאמר צדדמי, דאומן הוא צקי אם
מת צמחמא או לא, וגם מחירא להוליא מפיו שמת אדם צביה"ת
אם לא נצבר לו צמחמא, דהא מרע לי לאומנותו, וחזקה דאומן
לא מרע אומנותו, כדאיחא צחולין ל"ז א'.

למ"א. כשספסר פרטים מדויקים מענין המיתה. צמלחמה הגר"א
קוק, שצמ"ת משפטי עזיאל סי' ל' צנידון קצרתיו

דע"ל צמלחמה כי דכיון שפי' מהר"ש דהצרכת קצרתיו נחית במילחא
קלישא [ע"י לקמן סעי' ל"ג], והצ"י צמס המרדכי כי שאם אומר
שדייק לידע על נכון שמת או נהרג אין לריך לומר קצרתיו, [כפי
הנראה כוונתו לדברי המרדכי המוצאים צמ"א סעי' י' צאומר
ראיתיו הרוג אח"כ עיי"ש], א"כ אין נמי נימא לפי"ז דה"ל אם
יש לנו הוכחה שדייק צעדוהו, מחוך העדות עצמה, דאין לריך
לומר קצרתיו, דצמלחמא צאשה שהיא לריכה לומר קצרתיו צמלחמה
[לדעה צ' צפע"י מ"ח], חשש דידה הוא שמה משום לערא דגופא
היא נועה להקל וסומכת על הצערות צדדמי, וי"ל דחושדים אותה
כן גם כשאמרה שדייקה או כשיש הוכחה שדייקה, אבל צע"ל
צמלחמה דחששא צדדמי אלו אינו מחשש נגיעה אלא מחשש שמה
מחוך ההשערה לא דקדק כ"כ צעדוהו וסומך על הדמיון, י"ל
שאם יש הוכחה מחוך העדות עצמה נחית לדיוקא שוב מועיל כמו
קצרתיו, ועפ"י י"ל דדוקא כשמעיד פ' מת צמלחמה ואינו מספר
עם זה דברים מדויקים אחרים אזי חוששים שמה עדותה היא עפ"י
דמיון ולא צדיק, אבל אם מספר עוד פרטי דברים שצריכים צזה
עיון וחשומה לצ' י"ל דאידי דנחית לדיוקא חזין שלא עבר על
ענין זה צדדמי כ"ל צדיק, וממילא י"ל שגם צהגדוהו שאמר מת
פ' או נהרג צמלחמה הוא ג"כ צדיק ולא צדדמי, וצני"ד שסיפר
כ"כ פרטים צדיק איך שילא הנעלם ועם מי ילא ומה שדיבר, וכמה
שהיו צמספר ששה צדיק, ושנים נמלטו ואחד נפלע קשה, ואחר
כל הדיוקים אומר שלשה נהרגו, י"ל דלא שייך לומר על מי שידע
לדייק צכ"כ פרטים שאמר צדדמי, ומדנחית לדיוקא דייק צכל דבר
גם על הריגתו של הנעלם, ואחרי שהביא שם סמך לדבר, מסיק
דאפי' אם נאמר שיש לפקפק ע"ז מ"מ חזי לאצטרופי לצדדים
אחרים. וע"י לקמן אות מ"ז מהרש"ך.

(י) ועיין בהגיד ט"ב סי' רכ"ג שדקדק מחשבה זו צצמה דמהר"מ
לא ס"ל בהרמב"ם להצריך בגוי מסל"ת קצרתיו [כמ"ב לעיל ס"ק קל"ו אות
א'], ופוכח לצאורה מה דלא ס"ל כפי הרד"ך.

אוצר

סיק קלו אות מב-מה

הפוסקים

בדדמי, וזה לא שייך בערכי דאמרינן דבדלוי מידק דייק דלא מרע נפשיה, וכ"ש כה"ג דני"ד שמר דייק להמושל עליו דודאי דייק, וכחז דזה ברור מאוד. ועדות ערכאות לענין קברתיו דמלחמה וכה"ג יבואר לקמן סעי' ל"ג וסעי' כ.

מה. דין קברתיו כשהמעיד הוא הרוצח עצמו. [יש בזה שלש דעות: יש סוברים דהרולח עלמו גרע ממסל"ת דעלמא, ואפי' החולקים על הרמב"ם בשאר מסל"ת ברולח עלמו יודו. ויש סוברים דרולח הוי כשאר מסל"ת, ודעב ג' דרולח עדיף משאר מסל"ת, ואפי' להרמב"ם אין להלריך קברתיו]. כי בהשגחה הרמ"ם הגדפסח בסוף שו"ת הרשב"א ח"ב, דאפי' להפוסקים החולקים על הרמב"ם במסל"ת ביבשה שלא במלחמה, וס"ל דדוקא במלחמה בעולם הוא דבעינן דלמלא בעד קברתיו, מ"מ ברולח עלמו יש לחוש להלריך קברתיו, שפעמים רבות המוכח עושב עלמו כמה כדי שיחשוב מכהו שכבר הרגו ויניחו ולא ימתיכו.

גם בהת"ם ח"ב סי' קל"ב כי דבאחרת דקפדי [מטעם הממשלה] אשפיכות דמים, ברולח מירחת עובד ואינו מחאחר כלל רק שיראה לפי אומדנא שלא יחיה אחר נפלו ואינו ממתיק עד שיסור יליאח הנפש, ופשיטא דליכא למיחש טפי לבדדמי, שהרי מצוה ציבמות קט"ו דאי לאו דאשכח כלי זינה עליה ולא מירחתא מלפנים לא היתב נאמנת לומר לפעמים נפלו עלינו הוא נהרג ואני נלתי, משום דיראה להמתיק עד יליאח הנפש ואמר דדדמי, וכ"כ הכא שברולח ירא לנפשו להמתיק עד יליאח נפש, ובעינן שיאמר קברתיו או ענין הדומה לקברתיו.

ובשו"ת הרשב"ש סי' תקי"ט כי דאפי' להסוברים דבש"א במלחמה זולת אשה לא בעינן קברתיו, הכא שברולח עלמו אומר שברגו אפשר שאמר בדדמי, כדרך המכים שמכים ובורחים וחושבים שברגו ולא הרגו מחמת הבהלה, וזה נראה ונגלה, ולכן אפי' דבגוי שאמר הרגתי לפי כל שאין בדבריו אמתלאה מהימנין ליה, מ"מ בעינן שיאמר קברתיו.

אמנם במהר"ם לובלין סי' ק"א הביא דברי השואל שנסחפק ברולח שלא אמר קברתיו אי יש לחוש לבדדמי מפני שחסם רולח זהו, והשיב דלא חיישין לזה דכא בהגמ"ר שלהי יצמות התיר טפי עדותו של ברולח אטפי' שלא הזכיר קברתיו, וכן בתש"י מהר"ם המוצא בהש"א מיומנו כי דיש להחיר טפי עדות הטכ"ס ברולח, אטפי' שבתחילה התשובה שם מצוה שלא קברו, וכן הביא ברייתא דמייחא סוף פ"ב דיצמות מעשה כלפנים אחד שילא ליהרג שאמר אני הרגתי את פי' והשיאו את אשתו אפי' שלא אמר קברתיו, ובעטם הוא שכל שאומר הרגתי אנו אומרים שידע שברגו בהחלט, ולא חיישין שאמר בדדמי להלכיר לומר קברתיו אלא במלחמה ובמשאלים או כשאין מחיר שמו לפי סברה הרמב"ם אכל בעלמא, לא, דלא חיישין לדבר שאינו שכיח נראה לרולח שברגו ויכיה חי, ולא יצא לציחו.

גם בצ"צ סי' מ"ה כי דליכא לאסחפוקי ברולח דילמא אמר בדדמי דמסתמא כשברגו הוי כהול, דכא ליתא, דמצוה הוא כל שאומר הרגתי נאמן, וכביא כל הצי ראיות שנסחפיק מהם מהר"ם מלובלין הכ"ל. וכ"כ בעדות ביהוסף ח"ב סי' כ"ה דרולח לא דמי כלל למלחמה אפי' למלחמה קטנה, דליכא למיחש שברולח יכיה כהול עד שיאמר בדדמי.

ובמה מהפוסקים כתבו עוד יותר, דאדרבא רולח עדיף, ואפי' להרמב"ם דמלריך בכל גוי מסל"ת קברתיו מ"מ כשהמסל"ת הוא ברולח עלמו לא בעי.

בשו"ת מהר"י מברונא סי' רי"ז כי דל"ע חולי יש לחלק [להרמב"ם] בין היכא שאמר בגוי הרגתי ובין היכא שאמר

לקצרו סמוך לאילן אין זו הוכחה ברורה בלשון הודאת ברולח בגיל דשמה טעם בזמן כמו צנער וזריך להחישב צוה.

[ובתשובת שמואל סי' ג' אחרי שהוכיח דכא דמכני קברתיו הוא משום דודאי טעמלו, [פי' לעיל אות ב], הביא דברי האמונה שמואל הכ"ל בקיצור צוה"ל: והא דמסתפק בשו"ת אמונה שמואל סי' טו בענין אמירתו הרגתי וכסותיו קלה בעפר, (איך האז איהם גיבוינו און האז איהם פארשארט), ל"ל דה"ט דיש להסתפק בזה דשמה לא טעמל אותו ממקומו כלל אלא הוי נטל עפר והטיל עליו, אכל אם הוי יודע שטעמל אותו ממקום למקום בודאי הוי מכני אף אם לא הוי אומר כלל שסכרו קלה בעפר ע"ש. ודבריו חמוכים, דכא להדיא מצוה ברולח שמואל שנסחפק גם בעלמא ועיקר ספיקו אינו מחמת הלשון רק משום שנמלא אח"כ אחד מי ודוקא בקברתיו ממש הוי מחיר, ועיין צוה"כ בגז"י אות ש"ט וש"א שגם דבריו מגומגמים בהעסקת דברי האמונה שמואל הכ"ל].

מב. נהרג ע"י ב"ד של ערכאות או עפ"י פקודת המושל. בקי"ט למחר"ש דף כ' עור ב' אחרי שהביא חילוק הריעב"א דעת הרמב"ם [פי' לעיל אות י"ז], כי ומכיה דקומנטריסין [גיטין כ"ה ב'] דלא הזכיר קברתיו [אפי' שלא בבריא], יראה דלק"מ דדוקא בעלמא היכא דאמר מת או נהרג איכא למיחש דילמא אמר בדדמי וסבור שמת ולא מת, אכל גבי צ"ד ודאי ואין מניחים למי שדנים למיחש עד שהורגים אותו לגמרי, ולא שייך בהם לומר בדדמי. וכי צנח משה סק"ט לתוך קושיא הרשב"א על הרמב"ם מגמי דגיטין הכ"ל.

ובתשובה מהכס אחד שצנח אצרכם סי' ה' צנידון שאמר בגוי שנהרג ע"י צ"ד של ערכאות, כי ג"כ דערכאות שדנים למיחש אין מניחים אותו עד שהורגים אותו לגמרי. וכ"כ בשו"ת הרמ"ץ סי' י"א. ובר לויא ח"ב סי' י"ז. גם צנחמן שמואל סי' מ"ט כי צנידונו דכיון שנהקו עפ"י גזירת המושל ודאי דאין ל"ל קברתיו, דהדעת מחייבת שאם לא נחזר להם שגמרו הריגתם בהחלט, לא הוי זזים משם שהם יראים שמה יחיו ויחייבו ראשם למלכות, ובודאי שמדקדקים ביעזב לגמור מיתתם.

מד. בעדות ערכאות אי בעינן קברתיו. פי' לעיל סי' קי"ג מאות ב' ואילך דיי"א דמכני ערכאות לעדות אשה. ואי מהני לדידכו גם בלי קברתיו, הנה בשו"ת שצסוף סי' דרכי חיים סי' א' צנידון שצא כתב משר הוצא שפי' מת ושיצאו לקבל העצות, ואחר ימים אחדים הגיע כסוס כסף מהעצות, כי דלענין החשש שלא הזכיר קברתיו, אפשר ללך להקל עפ"י מש"כ מהרי"ק בשו"ת קכ"א ואחריו המ"צ ומהר"ם לובלין והח"ס צסי' ז' וכ"כ הנוצ"י דהיכא דעציד מעשה המוכיח נאמן בלי מסל"ת, וממילא מכני אפי' בכתב, וכ"כ דאין לריך לומר קברתיו, וכמ"ש הח"ס דהיכא דנאמן מעטם דחוקה דקושטא קאמר אין לריך לומר קברתיו, דודאי לא יאמר בדדמי.

ובחדש לאברהם [תלומדים] מהר"ם סי' ע"ז צנידון שנהקבל בעתק מספר המחס של הערכאות על פי שמת ולא הזכיר קברתיו, כי ג"כ דיש בזה היתר ברור אף לשיטת הרמב"ם, דזה עדיף ממסל"ת כמצוה בשו"ת מהרי"ק סי' קכ"א שכי' להוכיח דסמכין על ערכאות בעדות אשה בלא חזקה דאשכח דייקא ומינסבא מק"ו דסמכין עליהו אף להוליא ממון, וכ"כ קלה מדברי החשב"ץ ח"א סי' ע"ה, ופשיטא דמכני להחיר אף בלא קברתיו אף לשיטת הרמב"ם, עיי"ש שהלריך בזה.

גם במאמר מרדכי סי' ס"ה כי לענין קברתיו דמסל"ת דיבשה, דבעדות הערכי לא בעינן קברתיו, דהרי לכל העעמים שנאמרו על דברי הרמב"ם הוא משום חשש שמה אינו אמת או משום

אוצר

ס"ק קלו אות מה-מו

הפוסקים

היינו שמה ראה איש אחר שמת וסבור שהוא זה, ולהכי אם אמר הרגתי את פ' ליכא למיחש, שכיון שהוא הרגו ודאי ראהו וידע מי הוא וחילוק נכון הוא כפי סברתו, אבל למאי דאמרן דאיכא למיחש לדדמי שמה לא מת אין חילוק זה צרור כ"כ, דבאומר הרגתי את פ' ג"כ איכא למיחש דילמא מחי ליה צגירא או ברומחא והלך לדרכו וסבור שמת ולא מת.

ובעז"צ סק"ז הביא מתשו הרא"מ ח"א סו"ס ע"ה שבי צרואה דאמר בדדמי דלפעמים חושב שהרגו ולא הרגו ולי"ל קצרתיו. [ועי' לעיל ס"ק קל"ד אות ל"ו]. גם בשו"ת פני משה ח"ב סי' ח' כ' צ"ס האחרונים דאין לחלק בין אחד דעלמא שמהל הרוב לבין ההורג עלמו דכולם לריכס לומר קצרתיו, ואי לא, איכא בדדמי אפי' לגבי ההורג עלמו, דסבור שהרגו מכל וכל ולא כן הדברים, ומה גם כי ההורג הוא צבול לצרות לנפשו ואפשר דבדדמי אמר.

ובעבור"ג סי' ע"ב הביא דברי מהר"מ לובלין סי' ק"י הכ"ל שהוכיח דרואה לא צעי קצרתיו, וכי שגם מהרמ"ל לא כתב כן אלא לפי דברי הפוסקים דס"ל שסתם נכרי מסלית אין לי"ל קצרתיו (לאפוקי מדעת השואל שעלה על דעתו לומר שאפי' הפוסקים דלא כהרמב"ם גבי סתם נכרי מסלית, מ"מ גבי רואה עלמו מודים ש"ל קצרתיו, משום דכל רואה נפש הוא צבול ודמי לגבי ידיה כמלחמה), ועי' סו"ב"ס כל ראיותיו שאין הרואה גרע מנכרי אחר מסלית, אבל שיהיה הרואה עדיף משאר נכרים עי' אין ראיה כלל מכל ראיותיו, וכ"כ בלמונת שמואל סי' ע' ונעט שטעושים סי' ע'.

ובאפי' זוטרי סקפ"א כי שאם באנו לחוש לשמה אמר בדדמי עפי איכא למיחש צרואה גופיה שהרי הרואה גופיה צבולו נחפו ללכת שלא יראוהו אחרים וימסרוהו למלכות אינו מדקדק לדעת אם מת לגמרי, וצודאי דאיכא מקום לומר דצעי קצרתיו להרמב"ם.

ובתוספת ישרים סי' ע"ד כי דליכא למימר דאפי' לדעת הרמב"ם שמלריך קצרתיו דוקא כשנהרג ע"י אחר אבל כשהכורג עלמו הוא המסלית לא יטעך לומר קצרתיו אפילו כשאינו מזכיר השם, משום דכשהוא הורגו בעלמו קים ליה אם מת אם לאו וליכא בדדמי, וחילוק זה אין לנו ראיה עליו משום מקום ולא כל כמינן להחזיר חשב' דלי ראייה מהגמ' או מהפוסקים, ועוד דכי היכי דתלין להחמיר דעבדי ליה סמחא וחיי כד מחו ליה אחרני כ"ג איכא למיחש כד מחי ליה איכו, דאדרבא דידהו איכא בדדמי עובא משום דמרתתי צבריגתם אינם נותנים לבס לדעת אם מת באמת אם לאו. ובסי' קל"ג שם צידון שאמר העד מפי הרואה שצעת הריגתו החיוז את מוחו, אחר שהביא מהמרדכי דבהחזת המוח לצד לא סגי להוליא מחשש בדדמי עד שישיבו ג"כ אחרי זה [עי' לעיל ריש אות ל"ב], כי דכיון שהמנהג הוא צעולם דרואה אינם שוכים אח"כ אלא הולכים להם דמרתתי לשהות שם, איכא בדדמי, וצ"ה"ג איכא למימר דלכו"ע צעיין קצרתיו ועכ"פ ספק בוי. ובידי דוד ח"ב סי' ח' אחרי שהביא הדיעות החולקות אי צעיין במסלית צרואה עלמו קצרתיו, כי דכבר הוחר ספק זה לכו"ע מטעם ס"ס, אי אישיקרא דדינא צעיין קצרתיו צמת ביצעה, ואח"ל דצעיין דילמא הלכה כמי שסובר דבאומר הרגתי אין לריך לקצרתיו.

מו. אופנים שיש להחמיר יותר ברצוח. בשו"ת פני"י ח"ב סי' ס"ב צלסטים נכרים וישראל שצרחו יחד מצית

האסורים וספרו הנכרים במסלית שהרגו את היהודי בצרחה, אחר שחשש לדעת הרמב"ם המלריך בכל מסלית קצרתיו, כי ועוד יש ריעותא אחרת גדולה בעדות זה כיון שהלסטים היו ערודים וצבולים

שאמר שאחר הרגו, דהיכא דאמר הרגתי י"ל דאין לריך קצרתיו וידע שפיר שהרגו.

ובתשו' הרד"ך צית י"ז חדר ע' כי דצטקו"ם המסלית שהרגו הוא, פשיטא שכיון שהוא הרגו הכיר בו היטב ודקדק בו ולא חיישין דאמר בדדמי ואין לי"ל קצרתיו, דפשיטא דאין הפרש בין אמר קצרתיו לאמר הרגתי שהוא הוא [ועי' לעיל אות ד']. גם בשו"ת חרדב"ז ח"ז סי' כ' כתב דאפי' לדעת הרמב"ם ובעלי שיטתו כ"מ היכא דאמר הנכרי מת או נהרג, אבל נכרי שאמר אני הרגתי לכו"ע אין לריך לומר קצרתיו, דהא טעמא דצעיין שיאמר קצרתיו הוא משום דילמא אמר בדדמי, אבל נכרי האומר אני הרגתי לא שייך לומר דאמר בדדמי דכיון שאומר שהוא הרגו הכירו היטב ודקדק אם מת או לאו, וזה טעם נכון וקיימתי אותו מסבא ושוב מלמתי כן צ"ס אחד מהגדולים הרד"ך ז"ל. וכ"כ בסי' כ"ה צאוחו חלק, וסיים דזה טעם נכון וסבא נכונה לסמוך עליה צ"ד אליבא דכו"ע.

ובחן טוב סקס"ט אות י"א הביא מש"כ העז"צ סק"ז צ"ס המשפט דק ח"א [סי' ו'] דאם אמר אני הרגתי אין לריך קצרתיו, וכי דיל"ל צי טעמים בזה, אי כמ"ש העז"צ דכיון שהוא עלמו הרגו יודע בדבר על צוריו ואינו אומר בדדמי, צי כמ"ש הרמ"ש דמסתמא אין מחזיק עלמו לרואה אלא בדבר צרור. [ועיין לקמן שצט"ס דהין נטעם הרמ"ש להחמיר].

גם במצות כהונה סי' ח' כי דאין לומר כיון דצבולתים מיירי אי"כ לי"ל קצרתיו אפי' להחולקים על הרמב"ם, דכבר הוכיח במישור מהר"מ מלובלין בחשו' דאפי' שמע מן הרואה אין לי"ל קצרתיו, וכן הוכחתי במקום אחר [בסי' ל'] דאדרבא אפי' לדעת הרמב"ם צרואה לא צעיין קצרתיו, דרואה קיל עפי.

וב"כ בבעי חיי סי' ח' דאין לורך לקצרתיו אלא בגוי מסלית דלא שייך צהריגה ולא איכפת ליה אם מת או לא מת, אבל צ"ד שהגוי הרגו צבדי ליקח ממנו מידו או לפטור עלמו מחובו אין סבדי שלא זו משם עד שעשה גופו כצברה והחיוזו ועלעלו לראות אם מת ולא להניחו צספק מת אולי יחיה ויכיה לשען לו, והביא למהר"מ מלובלין סי' ק"י דבאומר הרגתי אין לורך לקצרתיו. [ועי' לקמן מש"כ העז"צ צדעת מהר"מ מלובלין]. וכ"כ בשו"ת מירא דכ"א סי' ע' וסי' כ"א דצרואה עלמו האומר שהרגו לא חיישין חו לבדדמי ואין לריך לקצרתיו.

ובשו"ת ויקרא אברהם סי' ה' כי צין שאר לדידי היתר דכיון שצידון ידידי אמר הגוי הרגתי את פ' אין לי"ל קצרתיו אליבא דכו"ע, וראיה לזה דפסק בשו"ע סעי' ז' גוי שאמר מסלית הרגתי את פ' משיאין את אשתו ולא הזכיר שלריך שיאמר קצרתיו, ואילו צסעי' י"ז הביא דעת ה"א שלריך שיאמר קצרתיו, משמע דע"כ לא פליגי אלא באומר מת אבל אם אמר הרגתי ליכא מאן דפליג ואין לי"ל קצרתיו. [לכאורה אין ראיה מסעי' ז' דהא שם הזכיר שמו].

ובקו"ע למהר"ל צפיה"א סקכ"ה כי שלא להלריך צרואה עלמו קצרתיו מטעם אחר, דכיון שאמר הרואה שהוא עלמו הרגו הסבא נותנת שהרגו צסחר ולא נודע לאיש אחר צלעדו, אי"כ לא ימלא מי שיפיד עליו והוי כשעת הסכנה דלא חיישין לשום חשש. וכ"כ צפיה"ק סקפ"ו והביא שם דעת הב"ח צחשוצה סי' ע' [הוצא לעיל ס"ק קל"ו אות ג'] דהיכא דליכא עדות אחרת צבולם ואם לא חספיק עדותו צודאי חתעגן הוי כשעת הסכנה ואין לי"ל קצרתיו. ועי' עוד צסוף אות זה מהידי דוד.

אמנם כמה מהאחרונים כתבו דרואה עלמו לא עדיף משאר מסלית. צקו"ע להרמ"ש דף כ"א ד', כי שלא מלינו חילוק זה בדברי שום אחד מהפוסקים זולת הרד"ך, וזה כפי דעתו דחשש בדדמי

: וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום

זהם

באר הגולה

ז' נ"ג מעשה שם נמרה
וכדעת הטור מטע'
שכתתי לעיל.

הפוסקים

סי' קלו אות פו — סי' קלח אות א

אוצר

ובכולים לברוח ח"כ אעפ"י שאמרו שהרובו איכא למיחש שאמרו
בדדמי כו', ואפי' למ"ד דבגוי מסל"ת לא צעי קברתיו במלחמה
הנה בנידון זה ברור צעיני כיון שאמרו שהיה בשעת צריחה גרע טפי.
אמנם אם אמר הרוחא קברתיו או עלטלתיו, כי בתשובת שמואל
סי' ג' דאף שהיה צהול מאוד מ"מ אין אומרים חולי לא
עין עליו היטב בענין ההזזה, דבאמר קברתיו לא שייך בדדמי בשום
ענין בעולם אף היכא דהיה צהול לקוצרו, ולכן כי בנידון ידיה
שאמרו הרוחא ענין קבורה, שאין לספק בדדמי אף שהיו בכולים
מאוד מפני פחד החייל שלא יבאו לשם. ועי' לעיל סי' קל"ד אות ז'
ד"ח דלעיל לא מהני ברונח.

ובס"ב סי' ס"ח בנידון שסיפר הרוחא שירה ציבורי ונפל מיד מת
לארץ, כי דאפי"ג דפשוט הוא בעלמא כשאומר מת או הרגתי
לא חיישין לבדדמי, היינו דוקא היכא דאמר סתם הרגתי, אבל
בני"ד שלא אמר סתם הרגתי אלא שירה צו ונפל מת לארץ חיישין
שמתוך שראוהו נפל לארץ אמר בדדמי, ומפני שפחד להמלט על
נפשו טעה, ואפי' לאירדך רבוחא דפליגי על הרמב"ם וס"ל דלא
צעי לומר קברתיו, הכא שאני, משום דכל רוחא נפש צהול ונחפז
לברוח לנוס להמלט על נפשו שלא ימלאוהו וישיגוהו ומתוך כך
אינו מרגיש היטב ולצו כל עמו ואומר בדדמי, ודמיה הא מילתא
למלחמה ולמשאל"ם דלכו"ע צעינן שיאמר קברתיו.

מו. אופנים שיש להקל יותר ברובא. בתשו' הרש"ך ח"א סי' ס'
צ"ו בנידון כעין מלחמה ובעדים גוים מסל"ת, אחר
שהביא דעת הרמב"ם שמחמיר בכל מסל"ת לומר קברתיו ודעת
הפוסקים דמלכיות במלחמה קברתיו, כי דבנידון ידיה יש להקל
כיון שהורגים עצמם הם שהעידו על ההריגה ואמרו מקום הריגתו
וספרו כל הדברים שעברו עמו שאמר להם קחו כל הממוץ וכל מה
שתרנו ואל תהרגו אותי ושלא ראו לשמוע אל דבריו והרגוהו, ספור
דברים אלה מורה שהרגוהו לגמרי ולא זו ממנו עד שראו שמת
או שראוהו מוכה מהכחות שא"ל לחיות מהן אפי' ע"י סמחתי,
וראיות להעיד עליהם להשיא את אשתו. ובח"ד סי' נ"א תמה
על דברי השואל שר"ל בנידון ידיה שהרוחא היו המעידים, דאין
לחוש למה שלא הזכירו קברתיו לפי שהרוחא עמדו ולא זו משם
והם ראו וידעו היטב שהרגום ממע, דמאין בא לו זה החידוש
שהרוחא הם הורגים לאיש אחד או יותר בדרך, שאינם זזים משם
עד שיודעים בודאי שמתו. וכי עוד ייראה לכאורה דדברי כ"ת שכי'
בנידון זה דומים למש"כ אני בח"א סי' כ"ו, והנה הם רחוקים מזה
כרחוק מזרח ממערב, שכי"ת כי כי בני"ד אין לורך לקברתיו מפני
שמסתמא הרוחא עמדו ולא נרחו משם ואלה הם דברי נביאות,
אבל מה שכתבתי אני שם הוא שמתוך הדברים שעברו בין אותו
הנהרג עם ההורגים יראה שנחצר להורגים שהרגוהו, ועוד יראה
לחלק ששם היו בספינה ומסתמא עמדו עליו עד שנחצר להם
שמת, אבל בדרך כגוגא דני"ד מאן לימא לן שנחצבו שם ולא נרחו
בדרך הרוחא שדרכם לברוח, ובסוף דבריו כי שיעקר מה שסמך
להחיר באותו הנידון דח"א סי' כ"ו הוא משום שהמגידים היו
יותר מאחד ובשנים ל"ח לבדדמי, ולרוחא דמילתא כתב מה שכתב
למעלה שאפי' אם נראה לחוש לסי' הרי"ף [דגם בשנים יש לחוש
לבדדמי] יש להקל. ועי' לעיל אות ל"ט השני.

ובשו"ת פני משה ח"ב סי' ח' אחר שכי' [לענין קברתיו דמסל"ת
ביצבה] דאין לחלק בין גוי דעלמא להורג עצמו והחיר
משום דהוי עמפ"ע, כי ולא עוד אלא שבני"ד שהרוחא היה ניכר
לנהרג שהרי הוא היה החמר שלו וא"כ הדעת מחייבת שאלמלא

קלח. וכן אם יצאו עשרה בני"א וכו'. דעות הראשונים בדיון
זה. א. ביאור שיטת הרמב"ם במה שהצריך סי' מנין
ומקום וקולר, וספורו. לשון המחבר דיון זה הוא לשון הרמב"ם
צפ"ג מה"ג הכ"ו. ומקורו מהנך חרי עובדי בתראי דיבמות קכ"ז
א', דאיתא שם מעשה בקולר של בני"א שהיו מהלכים לאנטוכיא
ובא עכו"ם ואמר חצל על קולר של בני"א שמתו וקברתים והשיאו
את נשותיהם, ושוב מעשה בששים בני"א שהיו מהלכים לכרכוס
ביתר ובא עכו"ם ואמר חצל על ששים בני"א שהיו מהלכים בדרך
ביתר שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם. ורש"י פירש קולר
חצורה וכן פירש הרא"ש, אבל הרמב"ם פירשו מלשון אסורים
בקולר, וכן פירשו בערוך בקולר ורצו ירוחם צכ"ג ח"ג.
(מהר"ש צק"ע דף י"ח ע"א וסא"ר דף י"ח ע"ג).
ובנוב"ק סי' ל"ו תמה על דברי הרמב"ם שדבריו נשתנו מדברי
הגמרא, דגמרא במעשה דקולר אין שם סי' [מנין]
ומקום כלל, דהרי לא הוזכר בדברי הנכרי רק חצל על קולר של
בני"א שמתו, ובצדדא חנינא הוזכר סי' מנין ומקום, ששים בני"א
שהלכו בדרך ביתר, אבל לא נזכר שם קולר, והרמב"ם ערבינו
ותנינו והצריך סי' מנין מקום וקולר להדרי, והביא שנוסחת
הרי"ף במעשה הראשון היא: מעשה בקולר של בני"א שהיו מהלכים
לאנטוכיא, ובא נכרי ואמר חצל על קולר של שני בני"א שהיו
מהלכים לאנטוכיא שמתו וקברתים והשיאו נשותיהם, הרי שנזכר
מנין ומקום וקולר בכל בדברי הרמב"ם, וא"כ נוסחא אחרת היתה
להם בגמרא. וכן הקשה ותירץ בקיור צק"ע להר"ש דף י"ח ע"א.
ובשי' למורא סי' נ"ו דס"א ד' כתב שעלה מחילה בדעתו שטי"ס
נפל בצפרי הרי"ף כי המעתיקים ראו [אות] "ב" צסוף
השורה וע"כ כתבו חצל על קולר של שני בני אדם, [ר"ל שהשורה
האחת הסתיימה במלת של והשורה שאחריה התחילה במלת בני
אדם, ודרך הסופרים — בכדי למלאות השורה — לכתוב צסוף
השורה האות הראשונה מהשורה שאחריה], ור"ל כן, לפי שגם
בדברי הרי"ף לא הוזכר המנין בתחילת דבריו [בעלם המעשה, רק
בדברי

באר הגולה

ק כן פירש הערוך מ"ע
שם נקולר.

[עא] והם (פד) ק אסורים (נט) בקולר

או

ביאור הגר"א
[עא] והם כ"א א כ"ב
רפב"ם ועבה"ז :

באר היטב

פתחי תשובה

(פד) אסורים בקולר. ענה"ט מ"ג וכתב נח' מ"ג אס כותי מכיר א' מהם כו' ועיין נס' צית מלך שחמה על הצ"ש צה שהעתיק כלל דברי המ"ז נסתם ובלאמת המ"ז למד זה מן תשובת הר"ש נח"ש אשכנזי דלעיל יודק ולא הזקיקו צ"ד לחקור אם היה אותו שנתלה עמו כו' וא"כ לפמ"ש הצ"ש נס"ק הקודם דהט"ז מוארך צה ופוסק דלא כהר"ש (וכמו שהוצא ג"כ צה"ט לעיל ס"ק י"ז) גם האי דינא דהמ"ז ליחא ע"ז : [וכ"כ בתשובת חתם סופר ס"ס י' ע"ש עוד] : אותו חצורה היה. צ"ש.

(נט) בקולר. כ"כ הרמב"ם משמע אם אינם אסורים בקולר חיישינן שחל הנהו אזלי לעלמא משום דלא אחר שילאו עמי אלא הם הלכו צעמם תש"ה חיישינן שחל אזלי לעלמא ומהו גשמע דמנין לא הוי סימן. וכ"פ ט"ז מנין ומקום לא הוי סימן ולא מכיון מקום ממש הוי סימן דומיא דנקב צלז לוח פלונית. ט"ז. ות"מ מדייק מרש"י דס"ל מנין הוי סימן מדפירש קולר חצורה ועיין בקע"ד ס' רע"ג. וכתב בתשובת מ"ז ס' מ"ד אם כותי מכיר א' מהם ומעיד שנהרגו כל החצורה חמירין מסתמא

אוצר

סיק קלח את א-ג

הפוסקים

דאפי' סי' מנין לא מלריך הר"ש רק דעתו להחיר עפ"י סי' חצורה אנשים שהיו הולכים למקום פ'. ויתבאר דבריהם לפנינו צאות א'. הר"ש בחצורה כלל י"א סי' ז' אחר שבי' הדין הראשון דבאומר איש שהלך עמי ל"ח לשמא הלך זה ונתלה אחר [כדלעיל ס"ק ק"ל אות ז']. כי עוד וז"ל: ולא מיבעי' א' שהיה יחיד, אלא [אפי'] חצורה צ"ח שחם איתא שמתו כולם קלא אית להו, אפי' סמכין אעדות גוי אעפ"י שלא הכיר שום אחד מהם, אלא שידענו שפי' ופי' היו מהלכים באתו הדרך, ולא עוד אלא אפי' סי' צ"ח דאיכא קלא טובא ע"כ. וכי' הר"ש צק"ע שם דמפשט דברי הר"ש משמע דאפי' לא הזכיר מנין ולא מקום הליכה רק מקום ההליכה, וידענו שפי' ופי' הלכו באתו מקום כגי' צלי שום סימן, וזו קולא יחירא דילמא אחריו נינהו, דהא איכא הולכי דרכים הרבה [ועיין ט"ז סק"ח שהבין כן בדברי הר"ש ותמה עליו], וזו דלפי' י"א אם הזכיר מקום הליכה [לצד] דמה לי מקום הליכה מה לי מקום ההליכה וכמ"ש הר"ש צ"ח ע"כ, ותימא דהא איתא בחוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו וש"י, אבל אם אחר אחד ילא מעיר פי' מפשטין באתו העיר אם לא ילא אלא הוא חנשא אשתו, הרי דדוקא ע"י חיפוש או שמו וש"י כו', אבל שלא ע"י חיפוש אף שהזכיר מקום הליכה שאמר יחודי שילא מאותו מקום מת וידענו שראובן ילא משם לא סגי בהא, דאיכא למיחש דלמא יחודי אחר ילא אח"כ ועליו הוא מעיד, הילכך הבטון כמו שהביא הנוסחא הר"ש צפסקין חזל על קולר של "שני" צ"ח כו', דכיון שהזכיר מנין ומקום ההליכה הוי סימנא, ובי"ה אם הזכיר מנין ומקום הליכה דתרווייהו משום סימנא הוי, ומכ' לי מקום הליכתם מה לי מקום יליאתם.

ובקדושת יו"ט סי' ט' אחרי האריכות צבאור שיעת הר"ש מסיק ג"כ דלהר"ש צעין סי' מנין והמקום שמהלכין אליו, וכי' עוד דמסתמא לשון הרי"ף נראה ג"כ דמפרש כפי' הר"ש, וכן נראה דעת הרמב"ן במלחמות ס"פ האשה שהלכה שבי' כלשון הרי"ף.

ובשם הרשד"ם סי' מ"ד הביא הר"ש שם שסובר דלהר"ש אף צמטת הכי' והג' מיירי שידענו דנתלה בגוי עממא והוא הוא שהגיד שמתו אותם שנתלה עממא, והשיב עליו, דאם היה כן לא היה לריך לסמיננים אחרים מהמנין וסיוס מקום הליכתם, דכיון שידענו שנתלה עממא, ואמר שאלות שנתלה עממא מתו, כגי', כמו צמטת הא' (*). גם צפרה מעב' אהרן ח"צ סי' כ"ב תמה על הרשד"ם צ"ח והסכים למחר"ש. וכ"כ בדרכי נועם סי' ל' דכדבר מצואר מעלמו דבתרי עבדי בתרייתא צגמ' לא צעין שילא

צדברי הגוי], אמנם ראיתי לבעל הערוך [ערך קולר] כי ג"כ מעשה בקולר של שני בני אדם, ונראה שהגירסא כך היתה. ועיין מהו צמטת ששן סי' י"ד, וצמטת קר"ע דף י"ח טור ז' וג'.

והר"ש צק"ע שם הוסיף להקשות, דמ"מ צמטת האחרון דסי' צ"ח לא הוזכר סימן אחר [חזן ממנין ומקום], ומדברי הרמב"ם נראה שצריך עוד סימן אחר כגון אסורים בקולר או נושאים גמלים, והביא שכבר תמה צ"ח הריב"ל צ"ח סי' ז', וכי' ש"ע והתיישבות להבין דברי הרמב"ם, ובשם מהרשד"ם סי' מ"ד כו', שמהלך שאלו האנשים היו הולכים למלחמה, כמבואר שהיו הולכים לכרסם ביתר, הרי זה סימן אחר כמו קולר, [וכ"כ מדעת עצמו צמטת צ"ח צ"ח חק"ע סי' י'], או אפשר כי בחלוקה הזאת כיון שהזכיר המנין הגדול הזה, ודקדק בהם ולמקום שהיו הולכים, אין לחוש לדבר עוד אפי' לא יתן עוד סימן אחר, דהא עדיף מסימן קולר. ובנוצ"ק ה"ל כי דהרמב"ם סובר דאף צמטת האחרון לא נזכר קולר סתמו כפירושו ודלעיל קאי אמעשה הראשון שהוזכר צו קולר, וכמו כן צמטת הזה היה צו קולר, או איכא סימן אחר כמו נושאים גמלים, דהי' ס"ד צמטת האחרון לא היה קולר ולא נושאים גמלים, אי"כ למה הוזכר מעשה דקולר כלל, צק"ע צמטת האחרון אחי, ואי' ס"ד דצעין קולר דוקא למה הוזכר המעשה האחרון, אלא ודאי קולר לאו דוקא, אבל עכ"פ צעין איכא דבר צעין קולר, דהיינו נושאים גמלים או כדומה לזה. ועי' בה"ט סק"ע צ"ח ח"מ וצ"ח, וצ"ח א"פ אות ז'.

ב. במה שחצריך הרמב"ם מקום יציאה והליכה אם זה בדוקא שניהם או שדי באחד מהם. הר"ש צק"ע שם הביא צ"ח הר"ש סי' ע"ה, שנסתפק צדברי הרמב"ם צ"ח שהצריך מקום הליכה וההליכה אם זה צדוקא, שהרי בגמרא לא הוזכר מקום הליכה רק מקום ההליכה, ושמה לאו צדוקא קאמר אלא צח' מינייהו כגי', ואורחא דמילתא נקט הרמב"ם צ"ח שניהם לומר ממקום פי' למקום פי', וכי', דאפשר שסובר הרמב"ם דצ"ח צ"ח שהוצר בגמרא שאמר הגוי חזל על קולר וצ"ח לדאוג ולהתאונן עליהם, מסתמא היה צעירם צמקום שילאו משם [והוי כהזכיר מקום הליכה צפירוש]. וכ"כ צ"ח קדושת יו"ט סי' ט' דף י"ח ע"א. אבל מהר"א אצ"ו בחצורה הוצא צ"ח אצ"ח סי' ד' תמה על הר"ש, דאי"כ למה צ"ח צ"ח קמא הצריך הרמב"ם שילא איש שילא עמי מכאן, הלא כפי' דבריו האילו ומדבר צמקום הליכה צ"ח שילא שילא עמי או איש שהלך עמי כפי' לשון התלמוד הרי הוא כאלו אחר מכאן, אלא ודאי מוכרח דלא סבר הרמב"ם להני מילי שבי' מחר"ש, באופן שספיקו של הר"ש צעין עומד, ואין צדינו להכריע. וכל זה הוא לשיטת הרמב"ם.

ג. שימט הר"ש. [צדעת הר"ש נחלקו האחרונים, יש סוברים דמחיר עפ"י סי' מנין ומקום הליכה צ"ח, ויש סוברים דא' דוקא כשידענו שהגוי המעיד נתלה עם האנשים, ויש סוברים

(*) צ"ע דהר"ש צצמו בחשו' סי' ל' וג"ו, ומובא לעיל ס"ק ק"ל אות י"א. כי דכשהתלויים עם הגוי הם רבים לא מהני אף להרא"ש כשאמר רק היהודים שהיו עמי בדרך, בלי שיוכר מנינם, וכמ"ש בסא"ר שבסמך. הכ"ז

אוצר

סיק קלה אות ג—

הפוסקים

עובדי בתרייתא כפי ר"ח ואו"י שהוצאו בחשך הרא"ח סי' כ"ז, דמיירי שהגוי היה מפרש שמוחם להדיא, דכשתא אין זכא שום חידוש אלא הא דגוי מסלית נאמן משו"ב השמיטס העור, ואפי"ג דמדברי הרא"ש בחשוכה לא משמע כפירוש זה, מ"מ הא בלא"ה אי"ל לכיון דצרי העור עם דברי הרא"ש, שהרי הרא"ש שם ערה לעשות לריכותא דהגוי עובדי ומפרש הרבנותא שיש בכל אחד וא"כ למכ השמיטס העור, אלא ודאי ולא ס"ל כהרא"ש זכא.

חשיטות והדעות להלכה בפוסקים האחרונים.

[הנה בפוסקים האחרונים רבו זכא הדעות להלכה, ומתחלקות לשתי שיטות עקריות וחשע דעות. שיטה א' דעיקר הכיתור אינו כלל מחמת הסימנים שאמר הגוי, אלא שזעמס הכיתור ישנן צ' דעות: א' דאיירי שהמעשה היה ידוע לכל והגוי אמר אותם הידועים לכם [ומתבארת בזה צ' ה' צ' דאיירי שנתלוצ הגוי עמכם [ומתבארת בזה צ' ו']. שיטה ב' והיא שיטה רוב הפוסקים דכיתור הוא מחמת הסימנים שפרט הגוי, אלא שנתלקו עפ"י כמה ואיזה סימנים הוא שיש להחיר. וזכא ישנן שבע דעות: א' המלכיים סימן מנין ומקום וליכא ועוד סימן אחר כמו קולר או נושאים גמלים [ומתבארת בזה צ' ח' צ' הסוברים שיש להחיר עפ"י סימן מנין ומקום הליכה ועוד סימן אחר בלי מקום הליכה [ומתבארת בזה צ' ט' צ' דסימן קולר הוא לאו דוקא ודי בסימן מנין ומקום וליכא] [ומתבארת בזה צ' י"ב צ' דבסימן מנין ומקום הליכה לצד סגי להחיר [ומתבארת בזה צ' י"ד צ' ה' דיש להחיר עפ"י סימן הקולר עם סימן הדרך בלי סימן מנין [ומתבארת בזה צ' ט"ו צ' ו' דיש להחיר עפ"י סימן חבורת אנשים בצירוף מקום הליכה אעפ"י שלא הזכיר מנינם [ומתבארת בזה צ' ט"ז צ' ז' דסימן מנין הוי סימן מוצהק [ומתבארת בזה צ' כ"ב צ'.

ה. שיטת הסוברים דעיקר החיתור אינו מחמת הסימנים שאמר הגוי, אלא דאיירי שהמעשה היה ידוע לכל, והגוי אמר אותם הידועים לכם. ה"י בסקר"ח אחרי שהאריך לתמוך על הרא"ש [הג"ל בזה צ' ג' צ' מסיק להלכה שכל אלו המעשים היה הגוי יודע שכלל יודעים מהם ואינו צא לדעש עלם הדבר רק שמהדש מיתה שלהם ואומר שאותם שיש לכם סימן בכם אני מכירם ויודע שמהו, ואין כאן חידוש כלל לענין שלא יתחש לחילוף אדם אחר כי הגוי מכיר כולם שהיו שם אלא שאינו יודע שמוחם, ולא הוצא בגמ' מעשים אלו אלא לגלוי לנו הלכה רוחת בישראל שגוי נאמן במסלית ושע"ז נעשו מעשים רבים. וכן בקבלת יעקב להרי' מלכא דאף שמשמע מדברי רב"ש דאם אמר כל הסימנים דהיינו שהיו עשרה ושהיו הולכים בקולר וממקום פ' למקום פ' מחירין נשתייבם [ולא צעין שיאמר עוד אותם הידועים לכם], משמעות ה"י דלא מהני עד שיאמר אותם הידועים לכם כו', ובודאי דהעיקר כה"ע דמיירי שמשפר לפני האנשים השומעים [ר"ל היודעים, ששמעו בדבר], ולא אמרינן שהכונה [ללאותם] הידועים לכם.

ו. הסוברים דשעם ההיתר הוא משום דמיירי שנתלוצ הגוי עמהם. ומכ"ל מפראג בחשוכה הגדפסת בקונטרס פסק על עגונה דף ה' ע"ב כי דהני עובדי דקולר וס' צ"ל איירי שידוע לנו שהגוי הזה היה הולך עם אותם האנשים שצא להעיד עליהם דומיא דעובדא שלפני זה, וכל הגוי עובדי דמייתא הוי רבנותא, דעובדא קמייתא אשמעין דאפי"ג שהיה הגוי הולך עם היחודי דרך ל"ה שמא אחר צא אליו בדרך והראשון הלך כיון שידוע שהיה הולך עם הגוי, אלא דעובדא זו היה יחודי אחד וגוי אחד, ובודאי כה"ג ל"ה שמא הלך מאתו ואח"כ צא אליו אחר, ואח"כ משמענו דאפי

הגוי עמכם דא"כ לא צעין חו סימן אחר. אבל בעל"א סקס"ט כי דהרש"ם לעצמו שמפרש דעת הרא"ש כדעת הרמב"ם דלריך שיאמר קצרתיו, וא"כ י"ל דכא אחא לאשמעין שאפי"ג צ"ה מנין ומקום דהני סימן שנתלוצ עמו אפי"ג ל"ל קצרתיו.

ובסא"ר בקר"ע דף י"ח ע"ג הביא דברי הרא"ש ה"ל. וכן דפסקי הרא"ש שלפנינו אין בנוסחא "שני" צ"ל כי אם צ"ל סתם כאשר היה נוסחת התלמוד שלנו, וגם אם איתא דהרא"ש גרים צ' צ"ל, איך אמר ולא מצבי זה שהיה יחודי אלא [אפי"ג חבורת צ"ל שאם איתא שמתו כולם קלה אית לכו, הלא לענין פרסום וקול אין כ"כ הפרש בין אחד לשנים שיפול עליו לא מצבי כו', וכן מלשון שמתו כולם משמע שהיו יותר משנים, ע"כ נראה דגירסת הרא"ש האמיתית היא קולר צ"ל כאשר היא בגירסת התלמוד שלפנינו ובספרי הרא"ש שצידינו הן בפוסקים הן בחשוכה, אלא שהוא מפרש דעובדא דקולר היה שמספר אנשים ידועים היו הולכים יחד לאנטוכיא, וצא גוי ואמר חבל על כו"כ אנשים כו', ולפי שאצא יודן איש יידין שהוא המספר אלו המעשים לא היה זכר מנינם כמה היו כאשר יכול לכיון דעובדא דכרכוס ביה, ע"כ כינה בלשון ואמר מעשה בקולר של צ"ל, וכן בהגדה הגוי, אבל לפולס דמעשה שהיה היו ידועים במספרם, אלא דעדיין קשה דלמה לא קאמר הרא"ש דהרבנותא דשמעין מהך עובדא דקולר יותר מעובדא קמא הוא משום דהתם שאני שראינוהו לאותו היחודי מתלוצ עם הגוי, משא"כ הכא דליכא אלא הוכחה דמנין, דאילו מה שהיו הולכים לאנטוכיא אינה הוכחה כלל דכמה חמרינן וכמה גמלין הולכין ממקום למקום, וכמ"ש הרא"מ צ"ה ע"ה צידודן ידידה שהיה שם סי' מנין עם מקום הליכה דליכא. לנגמריה מעובדא דיחודי שהיה עמי דהתם שאני דהוי ידיע לן מקודם, ולכן כחזיק הא"ר בפירוש הרש"ם בדברי הרא"ש, וכן שצבר מאלו שיטה זו לריא"ז הוצא צ"ג, דגם לפי דעתו דרך אחד לשלש המעשיות דבכולם ידענו שהיחודים ילאו עם הגוי ההוא, ולענין מה שהקשה הרא"ש דא"כ לא היה לורך למנין וכיום מקום הליכתם, הנה לפרט המנין לא דמי לאיש שהיה עמי, דהתם הוא אחד לצד ואם נראה לומר שאותו האיש נפרד ממנו ל"ל שנתחבר עמו אחר והו"ל שחי בוכחות, אבל היכא דהוי רבים אפשר לחוש שנפרד אחד מהם ומה שאמר הגוי שמתו הוא על הנשארם עמו, ומה שעטן הרא"ש מסיום מקום הליכתם, י"ל דמעשה הא' אמר הגוי ישראל שהיה עמי בדרך מה אבל צענים האחרונים לא אמר שהיו עמי אלא שהיו מהלכים ולכן כל שלא הזכיר מקום הליכתם אין כאן הוכחה שעל אותם שהיו עמו קאמר.

אכן בשו"ת שי למורא סי' נ"ז כי דמתבארת ודאי דהרא"ש לא צעין מנין, דכל כי האי הו"ל לפרושי, ועוד מדכי הרא"ש ולא מיצבי זה שהיה יחודי כי משמע שהחששא שיש דמעשה הא' יש גם צעני אלא שצעני יותר חידוש דאם מתו כולם קלה אית לכו כו', ומכיון שאמרם [הגויים] חבורת צ"ה אדם שהיו הולכים למקום פ' מתו אין לחוש שמא פירש אחד מהם ולא נמלא צעת הברג.

ד. שיטת העור. והעור השמיט לגמרי הני צ' עובדי בתרייתא. ועמדו ע"ז בקר"ע להרש"ש דף י"ז ע"ד ובשו"ת מהר"ש הלוי סי' ג', ולא כתבו שום יסוד לזה. ובז"ל סי' מ"ב כי צעמס העור משום דס"ל דכולהו ג' עובדי חדא טעמא אית לכו דמיירי שהגוי הזה היה הולך עמכם, וכפי שיטתו הוא להלכה לקמן אות ו'. אולם צמרה"ל סקס"ד הקשה עליו דאכתא דצרי העור אינם מיושבים, דלפי שיטתו היה לו להעור לכתוב הני עובדי כדי לאשמעין דאפי"ג לא אמר הגוי שהיו עמי בדרך נמי מהני דלא נשמע זה מעובדא קמא [ע"י לקמן אות ו'], וכי דנראה שהעור מפרש להני חרי

אוצר

סיק קלה אות ו—

הפוסקים

לריך להתיישב הכרה אפי' לרפוי [לפי מנין] לשאר סימנים, דמהרמב"ם משמע להדיא דס"ל דלא הוי סימן מדמלריך [מנין] אסורים בקולר או נושאים גמלים, וגם מלשון הרא"ש אין הכרח דיש לפרש כפירוש הרשד"ם.

ח. ובאורים גדולים לימוד קס"ב, כי דמדברי הרמב"ם שבי וכן אם ילאו עשרה אנשים כאחד משמע דבעי שילאו כאחד דהיינו בחצורה אחת, שאם לא ילאו כאחד אלא מפוזרים נפרדים זה מזה אעפ"י שהם עשרה וכל אחד מהם אסור בזיקים או נושא גמל לא מהני, וא"כ הרי לפניך חרעבה סימנים: א' שילאו בחצורה כאחד, ב' מנינם, ג' שהולכים ממקום פ' למקום פ', ד' אסורים בזיקים או נושאים גמלים, והקרוצ לומר דהרמב"ם ס"ל דכל הסימנים הנזכרים נקצלו ונצלו בההיא עובדא דכרכוס ביתר ונאמרו שם מכללא, דמסתמא אנשים הכוללים לירד במלחמה אינם נפרדים כי אם עומדים בקשר אחד לעזור איש לרעהו, גם מסתמא נשארו כלו זיינם והכרה מזונו ובהכרח שהם נושאים גמלים, וסי' מנין ומקום נזכר בפירוש, ומינה יליף הרמב"ם דכשאינם הולכים למלחמה כי אם לדבר הרשות צריכים לפרוע כל מה שישינו בכלל כרכוס, נמלא הלכה זו עלתה צידיו, דכל היכא שנכללו הסימנים בחור דברי העד כההיא דכרכוס, אחת דן כאלו פרט אותם העד ואמרם בפירוש, וכל היכא דליכא בדברי העד כלל דמשמע ממנו הנהו פרעו, הורה לנו הרמב"ם לריך העד לפרוע כל מה דליכא למשמע מכלל כרכוס, ולכן כי צידון ידיה שאמר העד ששיירא של כו"כ אנשים ילאו ממלרים לא"י ושנים מהם מחו דרך, דכל הסימנים איתנייהו, מנין ומקום, גם במאמר שהיו צאים צשיירא יש בכלל זה שהיו צאים יחד, וגם נושאים גמלים שסחם הצאים צשיירא ממלרים הם נושאים גמלים, וסיים דכן י"ל כצונו הרמב"ם ולענין דינא. אמנם צתשובתו המוצאה צשו"ת זרע אברהם סי' ד' כתב אחרת לענין דינא, והוצאה לקמן אות י"ב ויעו"ש.

פ. ויש מי שסובר להתיר עפ"י סי' מנין ומקום הליכה וסי' אחר בלי מקום היציאה. צנוצ"ק סי' ל"ו אחרי צביאר דמקור דברי הרמב"ם הוא משום דגרים כגירסת הרי"ף מעשה בקולר של שני בני אדם [וכמוצא לעיל אות א'], כי עכ"פ ילאו לנו מדעת הרי"ף והרמב"ם דמנין ומקום לחוד לא מהני, אלא דלדעת רש"י דקולר היינו חצורה גם דברי הרי"ף יכולים להתפרש כן, אבל לפי פירושם של הרמב"ם דקולר היינו אסורים בקולר, גם דעת הרי"ף דמקום ומנין לחוד לא מהני, וחשש הנו"צ צידון ידיה להלריך סימן אחר מלבד המנין והמקום, אלא דבמה שהלריך הרמב"ם שני מקומות יליאה והליכה, כי שלא מלא לו חצר שגם בדברי הרי"ף לא נזכר רק מקום שהלכו לשם, ולכן כי להתיר צידון ידיה עפ"י סי' המנין ומקום הליכה וסי' אחר. ועי' עוד לקמן ריש אות י"ב.

י. ופאיוזה טעם הוא דמהני הני סימנים להשיטות הג"ל. [דמלרכי עוד סימן אחר מלבד סי' מנין וזיכוס], הנה צסם אריה סי' פ"ב עמד על זה וכי דליו מוצן לכאורה, דאם סובר הרמב"ם דשני סימנים מלערפים להיות סי' מוצהק כדעת הפוסקים הסוברים כן [עי' לקמן סעי' כ"ד], למה לריך גם לסימן דקולר ליסגי צסי' מנין ומקום, וע"כ דסובר דאין שני סימנים מלערפים לסי' א"כ מה מהני גם סימן זה דקולר, והסביר, עפ"י מה דידוע פלוגתא רש"י ורבי ציצמות ס"ד כי דרבי סובר צחרי זימני הוי חזקה ורש"י סובר צג"פ הוי חזקה וקיימ"ל כרש"י, והסביר צזה, דכל שהחזק ג"פ לא חליק עוד צמקרה והצדמות כי המקרה לא יתמיד ולא יקרה ג"פ, והנה צסימנים דלא סמכין עלייהו הוי מטעם דחיישין דילמא אחרמיוי אחרמי וקרה

דאפי' חצורה של צנ"א שהם הכרה, ויותר מזה דאפי' סי' שהם מספר רב ויש לחוש שמא אחד מהם הלך ואחר צא, ל"ה כלל ויש להתיר כולם.

גם בצ"צ סי' מ"ב אחרי האריכות צזה מסיק, דהנהי תלחא עוצדי כולכו צחדא מחתא מחתיכו וכולכו עטמא חדא חית לבו דמייירי שהיו יודעים שהגוי הזה היה הולך עמכם, ולא היה לריך לפרש כן צגמרא משום דדבר הלמד מענינו הוא דומיא דמעשה הראשון, אלא שחילק דבמעשה הראשון מייירי שאמר הגוי ישראל שהיה עמי בדרך מת, וסמכין עליה דמסתמא על אותו ישראל שאנו יודעים שהיה מהלך עמו הוא מגיד, ול"ה דלמא אותו ישראל חזיל לעלמא וישראל אחר נחלכו עמו בדרך, וכמ"ש הרא"ש צבהיא, ובמעשה דקולר מייירי צצא הגוי ואמר סחם, צנ"א שהיו מהלכים בקולר מתו, וכיון שאנו יודעים שהגוי הזה היה הולך עמכם בקולר לאנעוכיא, אמרין דלא על אותם שאנו יודעים שהיו מהלכים עמו בקולר מגיד, ול"ה דילמא אותו קולר פירשו ממנו והוא נחלכו לקולר אחר, וכן צמעשה דסי' צנ"א כיון שהיו יודעים שהגוי הזה היה מהלך עמם לכרכוס ביתר, וצא אח"כ והגיד סחם, סי' צנ"א מתו בדרך ביתר, אמרין מסתמא על אותם סי' צנ"א שאנו יודעים שהיה הוא הולך עמכם הוא מגיד. ועי' לעיל אות ג' מחשו' הרשד"ם וסא"ר בפירוש דעת הרא"ש.

ז. שיטת הסוברים דהיתיר הוא טחמת הסימנים שפרט הגוי, ומצריכים סי' מנין ומקום יציאה והליכה וסי' אחר בעין קולר. הריצ"ל צנ"א סי' ב' אחר שהציו ספק הרא"ם אי מקום יליאה והליכה הוי צדוקא [כמוצא לעיל צאות צי], ואחרי שחמה הוא על הרמב"ם צמה שמלריך סי' קולר [וכמוצא צאות א'], כי דאם צדוקא אמרם [הרמב"ם], מפיו אנו חיים ואין לעשות מעשה נגד דבריו שלא מלאנו צדבר הזה מחלוקת צין הפוסקים מפוש.

והרח"ש צסי' ל"ה צנידון שאמרו העדים סי' מנין האנשים ומקום יליאה וההליכה הציו דברי הריצ"ל הג"ל ותמה עליו, שהרי רש"י וכן הנמוקי' שפירשו קולר לשון חצורה ע"כ חולקין [וסוברים דלא צעין סי' נוסף], וגם הרא"ש חולק ע"ז בפירוש, ומ"מ לענין דינא חשש שם הרא"ש לדעת הרמב"ם להלריך גם סימן אחר. גם צשו"ת מהר"ש הלוי סי' ג' צאותו נידון עלמו של הרא"ש כי דאע"ג שמדברי הצי' צתשובה והרא"ם סי' ע"ד נראה דמ"כ הרמב"ם אסורים בקולר או נושאים גמלים הוא לאו דוקא ולא צעי אלא מנין ומקום, אך דעתי נוטה דהרמב"ם ס"ל דצעין גם סי' אחר, ולענין דינא כיון דמהריצ"ל ומהרשד"ם והרא"ש ששון הצינו צהרמב"ם דבעי שיזכור סי' נוסף מי יקל ראשו להקל. ועיין צשו"ת מהר"ם בן חביב סי' ה' וצתפארת צבי סי' י'.

ובשו"ת בני אברהם סי' ז' כי דאף לשיטת הרא"ש לפי מה שפירש צו הרשד"ם דמייירי שהגיד הגוי שמתו אותם שנחלו עמו, הא כל שלא נחלכו חזיל ומודה להרמב"ם להלריך מנין ומקום יליאה והליכה וסי' אחר.

ובעצ"א סקס"ט כי שהרשד"ם מילאן לפרש דברי הרא"ש כמו שפירש הרא"ש דטעם ההיתר הוא משום סי' מנין ומקום דברי קיימ"ל דסימנא לא מהני צעדות אשה כי אם סימנים מוצהקים וגמורים, וסי' מנין ומקום אע"ג דמהני לענין אצירה מ"מ לאו סימנים מוצהקים גמורים נינהו, כמ"ש הכ"מ צבהיא צפ"י מהל' אצירה, א"ו דמייירי נמי שאלתו הנכרי שהיה מתלכו עמכם העיד כן ולכן שפיר מהני, ואחרי שהלריך ליישב דברי הפוסקים הסוברים דלדעת הרא"ש מהני סי' מנין צצירוף מקום הליכה, מסיק כ"ז כצתבתי ליישב דעת הפוסקים אבל למעשה

הפוסקים

סיק קלח יא

אוצר

וקרה גם לאיש אחר כן, אצל ג'פ דהיינו ג' סימנים אין נחוש דינמא קרה כן גם לאיש אחר והמקרה לא יקרה ג'פ, ושפיר סמכין דג'פ הוי חזקה כי זה הוא האיש אשר אנחנו מבקשים בו וזהו טעמו של הרמזים דמלריך דוקא ג' סימנים. וכ"כ בחסד לאברהם להר"א חלומים סי' י"ג בטעם הרמזים, דלתי עלה משום לירוף כמה סימנים שאינם מובהקים לסימן מובהק.

ובבית יצחק ח"א סי' ס"ה צידדון אי' שמת צנכר, כי לרף מה גודע שהי' למח ד' צנים דזה הוי כסי' מנין, לשאר הסימנים ג'פ. משותק ציד וצרגל והלך צקצ, דזה מהני אף לדעת הרמזים דמלריך לרף שני סימנים לסימן מנין.

ובעין יצחק ח"א סי' מ"ב אות כ', כתב אופן אחד בטעם הרמזים והמחבר משום דמקום יליא והליכה חשיב לסי' גרוע, וסי' דנושאים גמלים לסי' גרוע שני, ומעטרפים הוי צ' סימנים גרועים להיות יחד סי' אמנעי, וצירוף סימן מנין [שכח] סי' אמנעי מל"ע] הוי צ' סימנים אמנעיים דמהני, ולכן צידדון ידיח שגודע מפי הרגלים שהרגו לאיש אחד צלוחו דרך שהלך בעולם, וצ' שונים היו חסרים מלפניו צבורה התחחונה ועוד סימנים גרועים שידענו שהיו אצל בעולם, כי דסי' חסרון צ' השייכים בליה מקום שהוא עדיף מסי' מנין שרמזים, דהתם ליכא רק סימן אחד צסי' המנין, והכא בחסרון צ' השייכים במקומם יש הרבה סימנים, היינו עלם החסרון של השייכים, וסי' מקום החסרון וסי' מנין, כולם צידד הוי סימן אמנעי לכ"פ ויותר נוטה דהוי סי' מנין, וכן סי' מקום יליא והליכה שצ"ד וכן סי' מה שהיה מסחרו במסחר הפרות שזכ לא שכיח צמחו עיר זו דזה דומה לסימן דנושאים כו"כ, ואף שיש לחלק דשליח התם דכולם היו נושאים כו"כ, אך לעומת זה צ"ד יש לנגדו עוד סימנים אחרים, דהיינו סי' גרוע שמרמזו נוטה לשחור, ויהי נעיר לימים וכו', ע"כ צדדאי נ"ד דומה להא דסעיף י"ז דיש להחיר ולסמוך על כל זה בפשיטות. וכ"כ לפרש דברי הרמזים לעיל מיניה צסי' כי אות י"ד.

אכן בסא"ר קו"ע דף כ"א ע"ג כי צביאור שיטת הרמזים, דמה שאנו סומכים לבחיר בכל אלו הדברים לאו מחמת סימנים הוא, ולענין איסור אי"א אין אנו סומכים על הסימן כי אם על המובהק לגמרי כי ההיא דנקב יש צד אות פ', והכא מה שאנו סומכים לבחיר הוא על לירוף הוכחות שפדעת גורר עליהם דלא איתרמי כההיא דר' ירמיה דמי איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים, ולכן כל דצ"ל הכא חד מהני חלת מילי אין בוכח חותכת דלא איתרמי, דאם יוכיח סי' דקולר או כיוצא עם המנין עדיין הוא באפשרות קרובה שינא קולר אחר צזה המנין עלמו ממקום אחר, ואם יוכיח המנין עם סיום מקום היליא וההליכה עדיין הוא באפשר שינא מקום חצורה של אנשים כמנין הזה ללכת לאותו מקום ואנחנו לא ידענו, דלאו עלינו רמיא לידע מי ומי ינא מן העיר שנאמר אם איתא שינא מידע הוי ידיע לך, וכההיא שבי' בחש' הרא"ש כלל י"א וכי הושיבו שומרים על הדרך או סגרו שערי קורטובה שלא ינא אדם משם כל הזמן שהוא, ועל סי' מנין ודאי דליכא למיבטי למח לך, דאפי' יכא כאן סי' דקולר וכיוצא עם מקום היליא וההליכה עדיין לא ינאנו מידי ספק דינמא נמלט אחד מהם, אמנם בלמדם יחד המנין והסימן והמקום, השכל מחייב דלא איתרמי מנין וסימן כסימן ומקום כמקום. יא. אופנים להשיטות הג"ל שגם להרמב"ם א"צ סי' דקולר. צח"ט סק"ע דקדק מהצ"ט סק"ה דסי' דלהרמזים נמי צסי' מנין ומקום לצד כשידוע שהלכו עם בגוי והגוי אומר עשרה צ"א הלכו עמי ממקום פ', למקום פ' ומחו, דאפי' דכשאומר הגוי סתם יהודים הלכו עמי ומחו מחמיר הרמזים דחיישין שמא כולם או מקצתם נחרחקו מן בגוי ואחרים נחקרבו אליו כמ"ש הצ"ח בסק"ג, אפשר דכולי הכי לא החמיר נחוש לצי' החששות צידד שמא התחלפו ושמא איתרמי סימן כסימן, וכדי לסלק רק חששא דשמא התחלפו סגי גם להרמזים צסי' מנין ומקום וא"ל סי' דקולר. וסיים דכדצד קרוב לשמוע להשמות הפוסקים במאי דאפשר.

גם בשו"ת שבבוסף שו"ע הרב חלק ה' סי' כ"ח כי דעם הרמזים הוא משום דסי' מנין הוי סימן ציוני ומהני משום לירוף עוד צ' סימנים גרועים כו'.

ובמשנת ר"א בר כהן סי' י' כי דכאן עדיף משאר סימנים ציוניים, דהא לבאורה יש לחמוק על מחלוקת האחרונים צענין לירוף סימנים אי' מעטרפי והלא מפורש כאן דלירוף כמה סימנים מועיל, וע"כ לריך לחלק דאם הסימנים הם דברים קצובים [צגופו] כמו רשע ושומא, י"ל דבעולם יש הרבה אנשים כאלה ואינם מוכיחים ע"ז האיש צידדו, משא"כ אם הסימנים צענם המקרה וכגון מספר אנשים ומקום הליכתם וכיוצא בהם, שפיר חשיב סי' מובהק.

ובשאלת דוד סי' ז' ומי כי דעיקר ההיתר צדין זה הוא עפ"י סברת המצי"ט דכל היכא ידיעין צדדא שהלך בדרך זה ונאצד ואח"כ נמלא צלוחו דרך איש מת אמרינן מן התורה זה הוא שנאצד זה הוא שנמלא ואין אשמו אסורה אלא מדרבנן, ולכן סמכו צזה על סימן מנין שאינו אלא מדרבנן, ולדעת הרמזים לריך להיות סי' מנין ועוד איזה סימן, וטעמו, שעל סי' מנין אין לסמוך אף צדרבנן שכרי זה כמעט סימן גרוע שאפי' צצדירה נסחפק צגמ' אי' מהני, או שהרמזים מחלק צין סי' מנין של חפצים לצין סי' מנין אנשים דאפשר שנתחלפו איזה אנשים מהחצורה, לכן לריך עוד איזה סימן דהיינו שאסורים צקולר דאם נתחלף אחד מהם היה קול לדבר, או שנושאים איזה סחורה צידד ורחוק הדבר שיתחלף אחד ויכיר לו ג"כ סחורה מזה המין. וענין זה כי לפרש צלוחן אחד צעין ינאח סי' מ"ב.

ועיין עוד בב"ש סק"ה צס"ט סק"ה, [הצ"ח הצ"ט סק"ה], דאם הכותי הכיר אחד מהם ומעיד שנהרגו כל החצורה אמרינן מסתמא אותה חצורה הייתה. ועיין פ"ת ס"ק פ"ד צס"ט צבית מאיר שחמה על הצ"ח דהא המ"צ למד זה מחש' הרא"ש דלא חייש שמא נתלזה אחר, וכיון שהצ"ח סס"ק י"ג הניח דברי המ"צ צ"ע והצ"ח דברי הע"ז שפסק דלא כהרא"ש אין העחק כאן דברי המ"צ צס"ח. וכן חמה על הצ"ח צס"ק קבלת יעקב להרי' מליסא. וכי צצד עוצ סק"ע דלדברי הח"ט בג"ל י"ל דלכך מצ"ה הצ"ח דברי המ"צ צכדי שגלמוד קולא צכ"ג שאומר סי' מנין ומקום דסגי צסימן כזה, [שמכיר את אחד מהם], והצ"ח סמך על מש"כ לעיל שהצ"ח דברי הע"ז שהם דלא כהמ"צ.

ובס' פני משה סק"ג חפס צפשיטות דטווח הצ"ח צמה שצ"ה דברי המ"צ הוא צלוחן שהגוי מחזיר מקום יליא והליכה ומנין רק שלא היו אסורים צקולר, וכי דכ"ג כשמכיר מקצת מהחצורה הא ליכא חששא דהוי אזלי לעלמא וכני אחריו יינכו, ולשמא נפרד אחד מהם ונתלזה אחר ג"כ משמעות הצ"ח צסי"ק זה דליכא למיחש כלל צכך דינאנו צ"ה, שהרי לא כי רק חשש דשמא אזלי לעלמא, ולא הזכיר כלל חשש ה' שבי' הח"ט צסי"ק ל"ז דשמא נפרד אחד מהם, וטעמא דמילתא דהא מצויר כאן שהלכו ממקום למקום, ומשמע שידוע שכל אנשי הקולר היו לריכים לילך למקום פ', ולכך ל"ח שמא נפרד אחד מצני החצורה, וממילא אין לחוש לנתלזה אחר כיון שאמר העכו"ם המנין שהיה צתחילה, משא"כ לעיל צדין הראשון דאין לא ידיעין שהישראל והגכרי היו לפניכם דרך אחד לכך שפיר איכא למיחש התם לנפרד ונתלזה אחר

אוצר

סי' קלח אות יא—ג

הפוסקים

ומקום היילאח או ההליכה, מ"מ כבר הקשו על דבריו הבאים אחריו, הלא הם: מהרש"ם בש"ס סי' ל"ה שהרי רש"י והג"י וגם הרא"ש חולקים ע"ז, וכן הקשה בעצוב"ג סי' ע"ז והפרמ"א ח"א סי' כ"ב, והגם שמהר"ש הלוי סי' ג' האריך בזה לומר דבעינן סי' מפורסם שיהיה נראה לכל שהוא סימן, מ"מ כבר דחו דבריו הבאים אחריו ולית דחש לה.

[ועי' בבית יצחק ח"א סי' ס"ה אות י"ח ש"י דמהר"א מ'אין ראייה, דשם ג"כ בעובדא דידיה כיוונו הסחורות שהולכו ולכן כי דלהרמב"ם מהני, ומסיים שם דאין לפניו תשובה הרא"ש ח"א כונה זו בנדרה לפי מה שהובאו דבריו בקו"ע. אמנם המעיין בש"ס הרא"ש סי' ע"ה יראה דא"ל לומר כן, דהרי עובדא דהרא"ש ה' שהזכיר המסל"ח מנין האנשים ומקום הליכתם וסימני הסחורות שהולכו, וכי שם הרא"ש דאין להביא ראיה לנידון ידיה אלא מעובדא דקולר, משום דקולר שאני דהוי סימנא מעליא עפי לא כסימנא דארוכים וקלרים וכסימנא דבגדים ומראותיהן דהני לא מקרי סימנים כיון דגרעיו עפי ע"ש, הרי שהתיר בנידון ידיה משום סי' המנין ומקום לבד].

ובפרמ"א ח"א סי' כ"ב בנידון שאמר העד המנין ומקום הליכה וגם הזכיר שם, אך לא הזכיר מקום היילאח, כי דאע"ג דנראה מלשון הרמב"ם שמה"ך גם מקום היילאח, אפשר דבני"ד שהזכיר שם אין לריך לזה.

יג. ויש שכתבו דאפי' באדם יחיד, אם הזכיר מקום היילאח והליכתו, וגם הזכיר שמו או כנויו או סי' ציוני אחר, הו"ל כאלו הזכיר מנין בחבורת צי"א ומהני.

בבני אברהם סי' כ"ז בתשובה מהרי"ע סאנן בנידון שאמר הגוי יחודי שילא ממקום פי' למקום פי' נהרג והזכיר גם שם כנויו, כי דאף שהוא יחיד וליכא מנין, אך כיון שהזכיר את שמו ומקום יילאחו והליכתו לכו"ע עדותו עדות, ושכן משמע בש"ס הרא"ש סי' ע"ה.

ובשער אשר סי' י' בנידון שהזכיר הגוי מקום הליכה ויילאח ושם אומנותו של הנעלם, כי דלא מיבעי לדעת הרא"ש

ודעימיה דבהליכה ומנין לבד סג, ודאי דהגם דליכא הכא מנין מ"מ כיון דקאמר יילאח והליכה שפיר אמרינן דמהני מקום היילאח במקום מנין, אלא גם לפי"ד הרמב"ם ודעימיה דמלמד יילאח והליכה צעין מנין ולזה הסכימו רובא דרבנותא, מ"מ כיון דליכא הכא שם אומנותו דלרוב הפוסקים הו"ל כשמו או ש"א ח"כ פשיטא ודאי דממלא מקום המנין, גם הביא מחש"י צ"י אברהם ה"ל שהזכיר שמו ממלא מקום המנין, וכי"ש בשלח"ק בזה"ל מה שיש צ"ד עוד סי' הסחורה שהוביל, ועוד דגם כי נראה לחוש להחמיר דילמא שם אומנותו אכתי לא ממלא מקום המנין ולא נפקין מדעת הרמב"ם, מ"מ כיון דהרא"ש פליג עליה וסגי ליה דבהליכה ומנין לבד, ממילא ודאי דלדעתו פשיטא דמקום היילאח ואומנותו וסי' הסחורה שהוביל ממלאים המקום המנין, וממלא השתא דהוי סי'ם, סי' אי הלכה בהרמב"ם או בהרא"ש, ואח"ל בהרמב"ם דילמא גם הוא מודה דשם אומנותו ממלא מקום המנין וכדברי הרא"ש והרב צ"י אברהם, מה גם דאשקרא אית לן ספיקא אחרינא דאפשר דגם הרמב"ם לא צ"י אלא הליכה ומנין וכמו שנשתמד ונשא אשה גוי וחזרו עקום, הו"ל מקום מן האחרונים [ה"ד צ"ח ש"ח].

ובאמר שמואל סי' צ' הביא להשער אשר ה"ל, וכי דה"ה בנידון ידיה שאמר הגוי היחודי מעיר פי' שהלך למקום פי' ונתן בו סימן שנשתמד ונשא אשה גוי וחזרו עקום, הו"ל מקום יילאח והליכה וסי' ציוני דמהני במקום שמו.

הסוברים

אחר *). [לכאורה לפי מה שמבואר לקמן סי' קמ"א דסי' קולר שהזכיר הרמב"ם הוא לאו דוקא, אלא ה"ה סי' אחר ואפי' כל זה, ח"כ כשמזכיר מנין ומקום יילאח והליכה וגם סי' שהלכו עמו או שהלכו עס פ', לא גרע הך סימן מסימן דקולר, ומהני להרמב"ם בלאו הני טעמי ש"י האחרונים ה"ל].

יב. שיטת הסוברים דסגי בסי' מנין ומקום יציאה והליכה בלי סי' דקולר כלל. בתשובה הרא"ש זאבי שצורע אברהם סי' ד' כי דארי ספיקו לפנינו. בזה"ל דינא ד"י צי"א, ה"ל הוא ספיקו של הרא"ש אם דוקא אנו לריכס צ"י מקומות יילאח והליכה, [כמובא לעיל בזה"ל צ"י], והשני ספיקו של הריב"ל אם לריכס עוד סי' אחר כמו נושאים גמלים וכיוצא [כמובא לעיל בזה"ל א'], ובכן י"ל לענין דינא היכא דליכא מנין ומקום שלם דהיינו יילאח והליכה יש בו כדי להתיר, דהוי קרוב לסי' ספק אם הסימן האחר הוא דוקא, ואח"ל שהוא דוקא אפשר דבאמירת המקום אין אנו לריכס יילאח והליכה, וכיון שהוא אומר שיהיה יועיל לנו אחד מהם להשלים מקום הסימן האחר, וכן אם ליכא מנין ומקום הליכה לחוד וסימן אחר ואינו חסר כי אם מקום היילאח יש להתיר מכת האמור, ספק אי חסרון מקום היילאח מגרע, ואח"ל דמגרע אפשר שהסימן האחר אינו דוקא ומשלים חסרון מקום היילאח, אבל היכא דליכא כ"א מנין ומקום הליכה לבד וכ"ש מנין וסימן אחר לבד אין צדינו להתיר. ועי' לעיל אות ח' שצטפרו אורים גדולים יש לו שיעור אחרת בזה.

ובח"ט סק"ט כי דמחש"י הרא"ש שהובאה בקו"ע אות ל"ז ול"ח משמע דפשיטא ליה דלהרמב"ם נמי סגי צ"י מנין וסי' מקום וא"ל סי' דקולר או נושאים גמלים, ומספקא ליה עוד דאפשר דסגי צ"י מנין ומקום אחד בלבד או מקום היילאח או מקום ההליכה. וצ"ע אברהם סי' ה' כי הרב המחבר דמאחר שהרא"ש שפתי' בנדר מללו דצ"י מנין וסי' מקום דהליכה ויילאח אפי' לדברי הרמב"ם סגי, וגם הרשד"ם [סי' מ"ד] נראה להדיא דעתו וסברתו נועה לזה, יש לנו לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק, ולא נניח פשיטותם מחמת ספיקו של הריב"ל שנחפז ש"ס הרמב"ם אסורים בקולר וכיוצא הם דוקא, ובדאי דיש להתיר במנין ומקום הליכה ויילאח ואין לחוש לסימנים אחרים.

גם בשו"ת באר מים חיים [לר"ח מול"י] ח"א סי' ה' כי דמדברי הרא"ש שנחפז דעת הרמב"ם אי צעין מקום היילאח והליכה או שדי בנדר מהם ולא נחפז אם לריך סימן אחר כמו קולר, משמע דבזה דברי הרמב"ם לאו דוקא כיון דמהסברא נראה דאין לורך כלל וגם התלמוד לא הזכיר זה, ומסיק לענין דינא דכיון דלהרא"ש ודעימיה א"ל סימן אחר, ומדברי הרא"ש משמע דאף לדעת הרמב"ם א"ל סי' אחר, אף דהריב"ל ומהרש"ש ומהר"ש הלוי נחפזו בזה [ובג"ל בזה"ל ז'], מ"מ נראה דיש לסמוך אדברי המקילין כיון דהמחמירים לא כתבו בפשיטות, גם מדברי הרשד"ם סי' מ"ד נראה דיותר דעתו נועה דא"ל להרמב"ם עוד סי' אחר, והביא גם דברי מהר"א זאבי ובעל זרע אברהם ה"ל שהסכימו שלא להריך סי' אחר.

וכ"כ בידי דוד ח"ב סי' ז', דאשקרא הא דבעינן סי' אחר היא חומרא יתירה, דהא הרא"ש לא הריך סי' אחר לדעת הרמב"ם כלל, וכן משמע להדיא מדברי הרשד"ם סי' מ"ד, אלא דהריב"ל חידש לן האי חידושא דבעינן לדעת הרמב"ם סי' אחר, ומשמע מדבריו דאף להרא"ש לריך סי' אחר לבד המנין

(*) אמנם בקו"ע אות שס"ה אחר שהביא מה"ב והא דהכיר אחד מבני התבונה. סיים הבי"ש וז"ל: פיהו דין זה תלוי בפלוגתא הרמב"ם והרא"ש והוא [המ"ב] ספק כהרא"ש.

אוצר

סיק קלח אות יז

הפוסקים

הלכה כותיה דל"כ מאי נ"מ לירע דעתו של הרמב"ם, וא"כ תו לא מלין למימר ספק לית הלכתא כותיה כו', ולא נעלם ממנו דכל הפקפוקים הנזכרים אפשר לדחוק ולישבם, מ"מ לע"ד אין לסמוך על ס"ם כזה.

ובח"מ סק"ע הביא דברי הט"ז [סק"ח] שהשיג על המ"ז ושם סיק דהמורה אל יסמוך על ס' מנין אפי' צירוף, ותמה עליו שכרי כן הוא דנין לפמ"ש הט"ז גופיה בסק"ל צ"ס הרא"מ ומ"ז דסימני צידה מלטרפים כאן, והא נקטין בחז"מ ס' רס"ז סעי' ג' דמנין או מקום הוי סימן בצידה, וכי דל"ל דעיקר השגת הט"ז היא דס' מנין גבי אנשים לא חזי ללטרופי כלל משום דחיישין לחלטפיה, וזה היינו רק לשיטת הט"ז שהשיג על הרא"מ גם דנין הראשון [וס"ל דחיישין לשמא הלך זה ונחלטה אחר], אלל לפי מה שהבטינו האחרונים ומכללם הריב"ל ומ"ז כהרא"מ דנין הראשון ח"כ דצריכה נכונים לדונה דס' מנין אנשים וס' מקום מלטרפים, ומסיק דמאחר שדעת הרא"מ והריב"ל ומ"ז והל"ל [הוצא בקו"ע אות ת"ט] להקל כאן עפ"י ס' מנין אנשים צירוף ס' מקום הליכתו ולא נמלא צ"ס דבר הסותר וצ"מ צ"ס נמי אין הכרע כ"כ לכן יש לסמוך על הוראת האחרונים הנ"ל, ומכ"כ אם במקום ההליכה לא שכיחי שירות דיש להקל טפי כדמשמע נמי ברשד"ם הוצא בקו"ע אות שמ"ט, ומכ"כ אם ס' המקום נכפל שהוא סימן מקום הליכתו משם וס' מקום ההליכה לשם דיש להקל טפי, והט"ז נמי אפשר דלא החמיר בכה"ג.*

גם בשו"ת שצ"ס ס' פני משה להר"מ מקלשוואן ס' ג' הקשה על הט"ז שפסק כאן דמנין ומקום לא הוי סימני אפי' צירוף, וממה שהביא הט"ז לקמן בפשיטות צ"ס הרא"מ והמ"ז ד' סימנים מלטרפים, וכי ג"כ דלמעיין בט"ז יראה דע"ס הדבר דלא מלטרפי הני שני סימנים משום דליתו דומה כלל ס' מנין לגבי עגונה לסימן מנין דלצידה, משום דלענין אשה מה סימן שייך במנין אנשים דמ"מ יש לחוש שחלפו קל"ה בלתי נראים צדק משא"כ בצידה, ולכן צידה דידה בעצדה שצ"ו שודדים לעיר וכל בני העיר צרחו רק ד' יהודים נשארו ואח"כ הגידה גויה מסלית שד' יהודים נהרגו ולא הצדיקה שמתם, כי דגם הט"ז יודה דיש להתיר עפ"י ס' מנין ומקום שהרי הוי צעיר ולא צדק ולא הוי שכיחי רבים בלתי נראים פטע משום סכנת נפשות, מהיכי חיתו שהלכו אלה מן העיר ועצבו לאחרים חילם מה שלא ראו מתחילה, ואחרים שאינם מצני העיר יצאו לכאן להכניס עצמם צ"ס, וגבי גזר חרובא דייק בגמרא לומר דילמא אינש אחרינא אחי "לאלוהי", ולא קאמר סתם דאינש אחרינא הוא, משמע דכלא זה ליכא למיחש שיכניס עצמו צ"ס חס, עיי"ש ש"י דכל ראיות הט"ז לא שייכי צידה דידה, וגם י"ל דהרמב"ם מודה לזה דלא דלא מהני להרמב"ם גבי קולר ס' מנין ומקום אפי' צירוף, היינו מטעם ש"י הט"ז משום דלענין דרך ס' מנין הוא ס' גרוע מאוד ולא דמי לצידה, אלל צ"ד דשפיר דמי לצידה י"ל דגם הרמב"ם יודה.

(*) מה שהביא מהריב"ל תמוה לכאורה, דהא הריב"ל לא כתב אלא שכן משמע מסוגיית הגמרא אבל למעשה כי דאין להקל נגד דברי הרמב"ם וכמובא לעיל אות ו', גם מה שמביא מקו"ע בשם הצ"צ, הנה בגוף דברי הצ"צ מבוזר שלא כתב כן אלא לדעת הרא"מ והריב"ל, אבל דעתו היא דגם הבא מיירי שנתלזה הגוי עמהם וכמובא לעיל אות ו', גם בעיקר הדבר ש"י דליהי ס' מנין ומקום הליכה מכה צירוף שני סימנים מקום ופנין וכ"כ הפני משה שאח"י, ע"י בסמוך מפרה"צ ולקמן אות כ"ד מעור פוסקים ש"י דמקום יציאה והליכה לא חשיב ס' מקום.

יד. הסוברים דס' מנין ומקום הליכה לבד סגי להתיר. צ"מ ס' מ"ד כי ל"ד היתר צידה דממעשה דס' צ"מ שהלכו לברכות ביתר נראה שכל סימן חבורה אנשים או ס' צ"מ עם מקום ההליכה שהלכו לברכות ביתר היו סומכים להתיר נשותיהם, וכן מלאחי צדק מהריב"ל ש"י צה"ל שמתעם מספר ששים אנשים עם מקום ההליכה החירו נשותיהם, וכ"כ הרא"מ ס' ע"ה (*), וצ"ד עדיף שהרי יש כאן עדות על מספר האנשים עם מקום ההליכה, ונוסף ע"ז גם מקום הליכתו, הלאך לית דין לריך צ"ס ושום ספק בעולם לפקפק. וע"י עוד מהמ"ז לקמן אות כ"ב.

ובשו"ת ב"י דיני מסלית ס' י"ל צידה שאלה הישמעאל יחודי ואשה ומוקירי שילאו ממקום פ' נהרגו, כי דהוי כה"ל מעשה דס' צ"מ דמאחר שכיוון מספרם ושהיו הולכים בדרך ביתר השילאו נשותיהם, ה"כ צ"ד שאלה הישמעאל ג' שהיו הולכים ממקום פ' נהרגו מאחר שכיוון מספרם אמרין הם הם שנהרגו, ונוסף צ"ד שכיוון פרטים שהיו יחודי אשה ומוקירי.

גם ב"מ אפי' זוטרי ס"ק ק"ה כי דמעצדה דס' צ"מ מוכרח דמנין ומקום הליכה סגי, ואף שצ"מ [המנחם בלח"כ] חלק ע"ז וכי על הרא"מ והרשד"ם דאין להם על מה שיסמכו דהרי סימן מנין לא הוי סימן לגבי א"ל, ומקום ההליכה נמי אין בו ממש כלל אפי' צירוף המנין, לעד"י דצריכה חמה ולי"ב שהרי עובדי דש"ס מוכחי הכן. וכי עוד דאפי' לדברי צ"ל סל"ר דמנין לא הוי סימן הוא דוקא צ"ס מנין כגון י' צ"מ דילמא איתרמי להו י' צ"מ אחרים, אלל אם הזכיר מנין עם פרטים, דהיינו כו"כ זכרים וכו"כ נקבות או כו"כ זקנים וכו"כ נערים, ודאי דצ"ס כי האי ליכא להסתפקי לחוש דילמא איתרמי כה"ג דרחוק מן הדעת הוא, והביא שהיד אהרן צה"ל אות רכ"ג כי חילוק כזה בקירוב צ"ס מהר"ש חסון, ותמה על הט"ז ש"י דמנין עם ס' המקום לא מהני, דמנ"ל הא, כיון דצ"ס בעצדה דס' צ"מ היתרו נשותיהם והתם מנין ומקום הספיקו. וע"י צ"מ נגז ס' צ' ש"י לסמוך על מנין ומקום הליכה צידה דידה דהוי חיבור דרבנן.

ובפרמ"א ח"צ ס' כ"ב כי צידה ד' היתר עפ"י ס' המנין ומקום הליכה צ"ס מכה ס"ס, ספק אי הלכה כהרמב"ם דצ"י כל הני סימנים או כהרא"מ דלא צ"י, ואח"ל כהרמב"ם דמחמיר דילמא הרמב"ם גופיה לאו דדוקא נקט. והביא ס"ס א' לסוף צ"מ הון רב ח"צ ס' ה', וידו דוד ח"צ ס' ו', ושער אשר ס' י"ל [ה"ל לעיל אות י"ג]. ועיין בשו"ת מאמר מרדכי ס' פ"ה. אלל צ"מ מ"ס חיים [לר"מ מו"ק] ח"א ס' ה' הביא דברי הפרמ"א הנ"ל וכי דיש לפקפק צ"ס א' דנראה דלא הוי ס"ס, כיון דהספק הראשון שאלו אומרים ספק הלכה כהרמב"ם היינו ודאי צ"ס דהספק הראשון שאלו אומרים ספק הלכה כהרמב"ם, דל"כ אין ספק כלל להסתפק ולהחמיר, וא"כ איך ליכא למימר אח"כ ואח"ל הלכה כהרמב"ם שאלו הרמב"ם גופיה לאו דדוקא נקטם דהרי זה סותר הקודם, ואף שנאמר הס"ס בלח"כ זה ספק אם ס"ל להרמב"ם לריך כל הני סימנים, ואח"ל דס"ל הכי דילמא לית הלכתא כותיה אלל כהרא"מ, מ"מ עדיין קשה דהרי הספק הראשון אינו נכנס בגדר ספק אם לא צ"ס דש"מ

(*) כונתו, דהריב"ל בח"א ס' ב' וכן הרא"מ כתבו דמשפחות דברי הגמ' נראה שסמכו להתיר עפ"י ס' מנין ומקום הליכה, דליתא הרי חשש הריב"ל להצריך כל הני סימנים שהזכיר הרמב"ם כמובא לעיל אות ו', וכן הרא"ם רק נסתפק בדעת הרמב"ם אם בדוקא אמר מקום יציאה והליכה ולא הברע, כמובא לעיל אות ב'.

אוצר

ס"ק קלה אות יד—טו

הפוסקים

טו. ויש מהפוסקים שכתבו להתיר גם עפ"י סימן קהל עם סימן הדרך בלי סימן סנין. בשו"ת צ"י סי' י"א כ' דאין לומר דמש"כ הרמב"ם וכן אם יאלץ עשרה גנ"ח והם אסורים בקולר או נושאים גמלים, דבעשרה דוקא קאמר ולא בפחות מכן, דמאחר שהסימן הוא בקולר או בגמלים אפי' פחות מעשרה נמי, ומשמע דאפי' בחדד שיהיה בולק בקולר או נושא גמלים וכיוצא משיאין את האשה, ועפ"י כ' נד היתר צנידון דידה שאמרו הגוים שיחודי שיהיה ממקום פ' ושיאל ממקום פ' עם יועללר וקאטעני [שומר וחסד] מת, דהו"ל כההיא דקולר של גנ"ח, ואעפ"י שלא אמרו לאיזה מקום היה בולק נ"ל שמה שאמרו שיהיה ממקום פ' עדיף עפי' [וכמבואר להלן ס"ק ק"מ אות ו'], וכ"ש שאמרו כמה דברים [אחרים] המוכיחים שהוא זה. גם כפי' ז' הביא דברי הרמב"ם וז' דה"ל לאומר איש [אחד] שיהיה נושא כו"כ גמלים או שיהיה אסור בקולר מת חלל דהרמב"ם נקט לישאל דגמרא, ושעפ"י י' לקיים דין המרדכי שבי' צסוף יצמות שהחירו אשה אחת ע"י שאמר הגוי מסליה שברג יחודי אחד בין ניקולא לאוריוק שיהיה מוליד עשרה ליערין ששלחה אשה פ' לאחיה בניקולא, אעפ"י שלא הזכיר הגוי שם היחודי חלל שאנו יודעים מי היה השליח, דמכ' לי אומרו איש יחודי שיהיה נושא כו"כ גמלים מה לי אומרו איש יחודי שיהיה מוליד י' ליערין ששלחה פ' לאחיה בניקולא.

ובעבודת השם סי' ח' הביא דברי רבי' סי' ז' ה"ל, ושכן מלא גם בחש"י רבי' סי' פ"ז שבי' בפשיטות כמ"ש רבי' בחש"י ה"ז, שזכו צעלס טעמו דהגמ"ר ה"ל, וכ' ד"ל לדעתם [מה שזכר הרמב"ם סי' מנין] דס"ל חדא מתרחי או דבסימן דנושא גמלים וכיוצא עם מקום הליאה וההליכה וכן במנין אנשים עם מקום ההליכה כגי דמנינא נמי הוי סימן וכל חד מהבי חרי מהני, או אפשר דס"ל דמנינא לא הוי סימן כלל בהם שהזכיר מקום הליאה וההליכה וכל עיקר טעמא דהיתרא הוא משום סימן דקולר וגמלים וכיוצא, [ע"כ נ"ל כהאופן הראשון שהרי כפי' י"א כ' רבי' להדיא נד היתר עפ"י סי' מנין ומקום ההליכה הו"ד לעיל אות י"ד], ותמה על האחרונים שהבינו דעת הרמב"ם דקפיד למנינא עם סי' קולר או נושאים גמלים חוץ מסימן מקום הליאה וההליכה, דנראה שלא זכרו להביא תשו' רבי' דס"ל בפשיטות דסי' קולר ונושא גמלים בלי מנין וחבורת אנשים כגי אפי' לדעת הרמב"ם היכא דזכיר מקום הליאה וההליכה, גם הביא מהמ"צ סי' מ"ה שהחיר צנידון דידה כמה שהעיד העד שיחודי אחד שהלך למקום פ' עם סחורה פ' נהרג דמועיל עדותו כההיא פוזדא דקולר של גנ"ח [תשובה זו במ"צ סי' מ"ה היא ממחיתו הרב ר' משה, והמ"צ עלמו כפי' מ"ז חולק עליו מכמה טעמים, ובעבודת השם לא הזכיר זה], ועפ"י כ' להתיר צנידון דידה שאמר הגוי שנהרג היחודי שיהיה מוליד משי ממקום פ' למקום פ'.

ובדרכי נועם סי' נ"ב אחר שהביא תשו' רבי' ה"ל, כתב דמדברי הרא"ם סי' ע"ה נראה לכאורה דפליג על רבי', שהרי צנידון דידה שהזכיר המסליה מנין האנשים ומקום יליאתם וסימני הסחורות כ' דעיקר מה שיש לסמוך להתיר הוא מסי' מנין וממקום יליאתו, אבל סימנים שאינם מובהקים אפי' ברצח ציחד לא סמכין עליהו, אך אחר העיון נראה דלא פליגי, דבההיא דהרא"ם לא הזכיר כי אם מקום הליאה לא מקום ההליכה וס"ל להרא"ם דמנין הוא סימן יותר מובהק מסימני גופו, אעפ"י שאינו סי' מובהק ממנו, וכשיחזרר חלוו מקום הליאה או ההליכה שפיר דמי, [לפי מה דהוי ס"ל דמש"כ הרמב"ם מקום יליאה והליכה לאו דוקא תרווייהו, חלל כ"כ צחן מינייהו או מקום הליאה

ובבית שלמה רס"י מ"ד כ' דאף להאומרים דשני סימנים חמשיים לא מאטרפי אפ"ה שפיר מועיל סי' מנין צנידון מקום ההליכה עפ"י מש"כ בחש"י חכ"ל סי' קל"ד [הו"ד לקמן סעי' י"ח] לדמות נמלא הרוג כפי' חמשיים במקום שאין השיירות מלויות וגם לא הוחזק אחר כפי' כזה, לחששא דשני יצ"ש במקום ולא שכיחי שיירות ולא הוחזקו דל"ה לכו"ע, ורבים תמכו עליו דהא אף ציוסף בן שמעון גופיה ודאי דאינו מותר בלא שם העיר דעוצא יוצ"ש איכא צעלמא והוי כהוחזקו, אך המעיין שם בחכ"ל יראה דמיירי באופן שידענו שהבעל היה במקום הזה, וא"כ דברי החכ"ל נכונים כמ"ש הח"מ [בס"ק ל"ח] ציוסף תשו' הרא"ם כהא דמכלוף בן מולך, דלא מקרי הוחזקו לדעת הרא"ם רק כהוחזקו במקום האבירה, הא כל שידענו שהבעל היה כאן והאחר לא ידענו מקרי לא הוחזקו, ומשום"ה א"ש כפי' מנין צנידון מקום ההליכה, דכיון שידענו שהלך בדרך הזה ונמלא שם הרוג שפיר מותר ע"י סי' מנין דהוי סי' חמשי.

ובמרה"צ ס"ק ס"ד כ' לאידך גיסא, דשיטת הסוברים דמהני סי' מנין עם מקום ההליכה נד לא חחקן חלל לפי דעת החכ"ל ה"ל, דאחר שהביא שיטת הרא"ם דסגי כפי' מנין עם מקום הליאה, ושהרא"ם והמ"צ קיימי בשיטתו, הקשה מעודי דשומעמי שצ"ה האשה שלום דף קט"ו ז' שיהיה שם סי' מנין עם סי' מקום, ואפ"ה לא מהני צעגונה לדברי הנמוקי' שם, וצויתר קשה דאפי' לדעת ה"מ והמ"צ סוברים דשני סימנים חמשיים ע"י לירוף חשוד סי' מובהק, הכא סימן הדרך לאו סי' הוא כלל, דלא דמי לסי' מקום דגזי אבירה דשם הוא מקום פרעו צלמאוס משא"כ בדרך שהוא מעבר לרבים, וכ' חמס מלאנו סמוכות לזה מדברי החכ"ל כפי' קל"ד בנמלא הרוג בדרך שהלך [צעלם של ז'] והיה לו סי' חמשי ולא הוחזק אחר כפי' כזה וגם הוא מקום שאין השיירות מלויות דאחרא שריא לכו"ע, דדמי לחששא דשני יצ"ש במקום דלא שכיחי שיירות ולא הוחזקו דל"ה לכו"ע, והנה צדין חששא דשני יצ"ש נחלקו הפוסקים, דעת הרא"ם והטור וסיעתם דצעגונה כגי צחדא לציבותא, או בלא שכיחי שיירות או בשכיחי ולא הוחזקו, ודעת הרמב"ן והרשב"א וסיעתו דבעינן תרחי לא שכיחי ולא הוחזקו, וכן מעין דברי הרמב"ם פ"ג מה"ג [ע"ה מה לקמן סעי' י"ח], מעתה צנידון זה שאמר הגוי סי' מנין עם מקום ההליכה ולא הוחזק מנין אחר בדרך הזה, להרא"ם שרי בכל ענין אפי' בשכיחי שיירות משום"ה החיר הרא"ם כפי' מנין ומקום ההליכה, אבל להרמב"ם לא כגי צהכי משום"ה נמי ס"ל דלא כגי כפי' מנין עם מקום ההליכה היכי דשכיחי שיירות, לכן מנריך גם סי' הקולר, ואחר שהעלה דגם החכ"ל לא אמר חלל כפי' הגלוי דומיא דשם יוצ"ש וצנידון דידה שיהיה לזה הנאצד רושם צמלאו במקום גלוי [ע"ה מה לקמן סעי' י"ח], וכן צ"ד כפי' מנין האנשים שהוא גלוי וידוע לכל כזה י"ל כיון דלא הוחזקו לא חיישינן, כ' דלפ"ז זכינו לדין, דכל שאמר הגוי מקום ההליכה עם סי' מנין האנשים או שאר סימן שצגלוי והוא מקום שהשיירות מלויות צזה הוא שגחלקו הרמב"ם והרא"ם, אבל אם הוא מקום שאין השיירות מלויות אפשר דגם הרמב"ם יודה דמהני, ואם לא היה הסימן במקום גלוי והשיירות מלויות לכו"ע לא מהני, ואם אין השיירות מלויות, נראה דמ"מ לא גרע מהוחזקו ואין השיירות מלויות שיחבאר דינו לקמן סעי' י"ח.

ובשו"ת דברי מרדכי [להר"ם פרידבורג] סי' א' הביא לסנוף דברי מרכ"ל חלו לנידון דידה שיהיה שם מנין ומקום ואין שיירות מלויות. וע"ה לקמן אות כ"ב דיש מחירים צמנין ומקום ההליכה מעטם דכפ"ה כשסיים מקום ההליכה חשיב סי' מנין סימן מובהק.

הפוסקים

סי' קלח אות טו—ז

אוצר

והראש כחצו חצורה, ופשיעא דהם כדאוס לסמוך עליהם. ועי' לעיל אות י"ג דיש סוברים דהזכרת שמו של היחיד הוי כפי מנין אלל רבים. ועי' לקמן סעי' י"ח מה שדנו הפוסקים אם זכאי' כשהזכיר שמו ומקום הליכתו יש להחזיר מכה לא הוחזק או מכה כנוכח, ויש שכתבו דאין להחזיר, אלל לא הזכירו סברת הפני' להחזיר עפ"י הראש הג"ל.

יז. אי יש לסמוך על סי' מקום הליכה או יציאה לבד מטעם סי' מקום, ואי סי' מקום הוי סי' מובהק. [הנה דין זה אי יש לסמוך על סי' מקום הליכה או יציאה לבד מטעם סי' מקום חלוי בשני דברים, אי' אי סי' מקום נחשב לסי' מובהק, כי' אי מקום יציאה והליכה נכנס בגדר סי' מקום, ובתן עוב שצסמוך הוכיח מכמה פוסקים דמקום הליכה לבד חשיב סי' מובהק, והיינו דס"ל תרתי לתיבותא, והח"ע עלמו לא הסכים עמכם מטעם דמקום לא הוי רק סי' אמלעי, ומבואר מדבריו דזכר מורה לכו דמקום הליכה או יציאה נכנס בגדר סי' מקום, וכן דעת עוד כמה אחרונים כמוצא בפנים. ויש מהאחרונים שלא דנו על מקום הליכה ויציאה רק על סתם סי' מקום וכתבו דלא הוי סי' י"מ, ולדידכו כ"ש שאין להחזיר על סי' מקום הליכה או יציאה לבד, דהא לא עדיף מחסם סי' מקום. ויש שכתבו דמקום הליכה או יציאה לא נכנס בגדר סי' מקום, ולדידכו אפי' נימא דסי' מקום דעלמא חשיב סי' י"מ, מ"מ אין לסמוך על סי' מקום הליכה או יציאה לבד. וכן אותם הפוסקים שהגדירו וכתבו דסי' מקום נקרא דוקא מקום מלומס, ע"כ סוברים ג"כ דמקום הליכה או יציאה אינו נכנס בגדר סי' מקום. ולכן כדי לזרז דין זה אם יש לסמוך על סי' מקום הליכה או יציאה לבד מטעם סי' מקום מהכרח להביא גם דעות הפוסקים בדיון סי' מקום דעלמא, ובהגדרתו, ומתבאר הכל לפנינו בצ"ח].

כ' בחן טוב סק"ע דמ"ח ד' דאף שכתב' בקו"ע דיי"ח ע"א [הו"ד לעיל אות ג'] והע"ז סק"ח כתבו דסי' מקום לא הוי סי' מובהק ביותר, אלל דעת המ"ז דהוי סי' י"מ ביותר, [וכ"כ גם בחש"י הרמ"ז סי' י' לדעת המ"ז סי' מ"ד מקום הוי סי' י"מ ומועיל לבד] (*), וליון הח"ע לדברי עלמו צסקפ"ז חקירה ה' [דף פ"א סוף עור א'], ששם הוכיח מחש"י הב"ח סי' פ"ז דס"ל ג"כ דסי' מקום שהלך דרך שם הוי סי' י"מ ביותר, גם הביא לשון הרד"ך המוצא צ"י ש' דבהני עובדי [דס' צ"ח וקולר] לא היה הגוי צקי בהם ובשמותיהם והשיאו נשותיהם ע"ז שאמר שכלנו למקום פ', ודקדק מדבריו דס"ל ג"כ דסימן מקום אחד הוי סי' י"מ ביותר ומהני בלי שום צירוף, ומ"ש הע"ז [צסקפ"ח] דהא אפי' לענין חזירה מספקא לן אי מקום הוי סימן, ל"ל לדעת המ"ז והרד"ך והב"ח הג"ל דשאני בעדות אשה דידעינן שצטלה נאכד, וגם ידעינן שהיה במקום שנמלא המת, משא"כ בחזירה שמה החובע מעולם לא היה לו חפץ כזה, ואח"ל שהיה לו שמה לא נאכד ממנו, ואח"ל שנאכד ממנו שמה לא במקום שנמלאה חזירה זו, ולפי"ז יש כאן היתר גם מכה סברת אין ספק מוליא מידי ודאי, דהא לא הוחזק אחר שנאכד ושהיה במקום שנמלא המת, או כמ"ש הר"ן בחידושי' לחולין דע"ע דבחזירה יש לחוש שמה חזי ליה לסימנא או שמה אחר כסומא בחזירה, ושם הביא דאפי' בחזירה יש סוברים דהוי סי' י"מ ביותר, דהרמב"ם פ"ג מגזילה הל' ה' כי' דמקום חזירה סי' מובהק הוא, והמ"מ שם הבין בכוונתו

היציאה או מקום ההליכה], אלל שאר סימני הגוף אפי' הרבה ביחד עם מקום היציאה או ההליכה לאו כלום הוא, והביא דחש"י צ"י ח"בא מקום היציאה וגם מקום ההליכה וסובר צ"י דכשי' שם יציאה והליכה עם חיבור סי' אחר אעפ"י שאינו מובהק די' כזה, ויש לנו לומר דזכאי' מודה הרא"מ, ולכן מסיק הדרכי נועם שם צנידון דידיה להחזיר עפ"י סימן מקום היציאה וההליכה צנידון סימנים גרועים בגופו, וכי' דיש להחזיר גם בלי חיפוש, אך לרשותא דמילתא עשה חיפוש.

אולם בשער אשר סי' י' הביא דברי הד"ר הג"ל ותמה עליו, שהרי הרא"מ מסיק שם דאי כונת הרמב"ם דצנידון דוקא תרומיכו מקום יציאה והליכה אין צנידון דידיה היתר רק ע"י חיפוש, ואי אמרת כדברי הד"ר דע"כ לא קאמר הרא"מ דלא סגי בלא מנין אלל דוקא לפי מה דהוי ס"ל מעיקרא דלא צנידון תרומיכו, אלל לפום מאי דמשמע ליה מדברי הרמב"ם דתרחי צנידון אה"כ דלא צנידון מנין נמי בדוקא, ואפשר דמלרפיון עמכם סימנים אחרים, א"כ אמאי צנידון הרא"מ לא אשכח היתר כי' אם בחיפוש, הא כיון שהיה שם מנין עם מקום היציאה לא גרע סי' המנין ממקום הליכתו, ושפיר מהני צנידון סימנים אחרים שכיו שם, וא"ל לומר דסי' המנין גרע ממקום ההליכה דא"כ לפי מה שמגיד הרא"מ בדברי הרמב"ם דלאו דוקא קחני ממקום למקום ושפיר מהני יציאה או הליכה עם מנין וממילא דכ"ש נמי יציאה והליכה דשפיר מהני בלי מנין, א"כ אכתי חקשי ליה להרא"מ דאמאי נקט הרמב"ם סי' המנין ג"כ בתר דקחני ממקום למקום כי' אורחא דמילתא, וע"כ דמופשט פשיעא ליה דסי' המנין לפחות לא גרע מסי' המקומות, ואחמנו להכי לא אשכח היתר צנידון דידיה כי' אם בחיפוש משום דלא היו כולבו תלמא יציאה והליכה ומנין, נמלא דפליג הרא"מ על הצ"י ולא ילא עדיין הד"ר ידי סברתו, ולדעתו הסכימו הרבנים שצאו אחריו רובם ככולם, ולא ידענא מאי אידון ציה, ולי"ע.

פז. הסוברים שיש להתיר עפ"י סימן חבורת אנשים בצירוף מקום הליכה אעפ"י שלא הזכיר מנינם, וכן באיש יחיד כשהזכיר שמו או ש"ע ומקום הליכתו. צ"י למורא סי' י"ז אחר שכי' דמסתבר ודאי ולהרא"ש לא צנידון מנין, רק כיון שאמר חבורת צ"ח שהיו הולכים למקום פ' מתו אין לחוש שמה פירש אחד מהם ולא נמלא צעת ההרג [הו"ד לעיל סוף אות ג'], צירף דעת הרא"ש לבד היתר צנידון דידיה, ומסיק שאם כי' צלמא נראה מדברי הרא"מ [סי' כ'] שיש לחוש על כיוולא כזה, היינו משום שנדחק בלשון הרא"ש, אמנם מכיון שמחוך דברי הרא"ש נראה דלא חייש לכך חששא אכ"כ למימר [כוותיה, לפי] שכו"כ בתראה עפי' [מהרמב"ם].

ובשו"ת פנ"י ח"צ סי' י"ז צנידון שאמר הגוי יהודי ממקום פ' שהלך בדרך פ' מת, כי' דהוא כ"ש מחבורת צ"ח, שהרי חבורת צ"ח אחד לא הוי סימן כלל אלל הדרך הוא שמחיר, שהרי הרבה חבורות הולכים בכל יום בדרכים ואין לך סי' גרוע מזה, ועוד דא"כ ריעותא דהחבורה שמחו קלא חית להו, מ"מ כיון שמעיד שכלכו בדרך פ' וידעינן שאלו ודאי הלכו על דרך זה אמרינן ודאי הנהי נניחו וסמכין ע"ז ושרינן, ק"ו צ"ד דמזכיר שם עירו שהוא סימן יותר מובהק דהא סמכין עליו לפעמים אחר החיפוש שלא ילא כי' אם זה אחד, וא"כ אי ידעינן שהלך בדרך זה שרינן. וכי' עוד שם דלפי"ז היה נראה דאם עד מעיד שראובן הלך בדרך זה ובה אחר והעיד שראובן שהלך בדרך זה מת, מתירין את אשחו, אע"ג דאנשים צעם ראובן שכחו עוצא, מ"מ כיון דידעינן שראובן הלך בדרך זה חלינן ציה דלא גרע מקולר, ואף כי' לדברי הרמב"ם אין ראיה מהבוא דקולר שהוא פירש שם צ"ח שכלכו בקולר וא"כ יש לדחות דזה סי' מובהק הוא דלא שכיח, אלל רש"י

(י' דבריהם צ"ע, דלא נמצא כן במ"ב לא בפ"י מ"ד ולא בשאר הסימנים, ואולי בהנחת לסי' מ"ה בתשובה שפחתנו של המ"ב. ש"כ שם דעל סי' מקום יציאה לבד יש להתיר, אך לא החליש הדבר כמבואר בסוף התשובה שם. וגם הפ"ב בס"י מ"ו חלק עליו.

אוצר

סיק קלה אות יז—ח

הפוסקים

ובקדושת יו"ט סי' ה' כ' ג"כ דאפי' למ"ד מקום הוי סי' [באצידה], היינו דוקא מקום מיוחד שכוונת שם, אבל באומר אצדתי בשדה פלוני לאו כלום הוא, דהא קתני בצ"מ דף כ"ב ז' דרכ"י נועל ומכריו, ומפרשין להך מ"ד דהסימן הוא המקום, ופרש"י שם דרכ"י היינו שדה זרועה ואפי' דוקא דרך הינוח דאיכא סי' מקום מיוחד הוא דמכדרינן, אבל דרך נפילה אינו חייב וכדאמרין להדיא דף כ"ג, וטעמא משום דכיון דדרך נפילה הוי לא ידע ליתן סי' מקום, ואפי' דהא ודאי ידע שצרכ"י נאצד לו וכמ"ש בתוס' דר"פ אלו מליחות דאפי' דרך נפילה הוי מ"מ יודע שצרכ"י אצד אלא שאינו יודע לכיון המקום המסוים, אלמלא דאפי' למ"ד מקום הוי סימן דוקא מקום מסוים אבל אם אמר סתם במקום פ' אצדתי לאו כלום הוא.

ובן בחמ"ד"ש סי' ל"א אות ו' כ' בתוך דבריו דקומ"ל דמקום לא הוי סימן רק בדרך הינוח, דיכול לנמסר המקום בלמסר גמור, אבל בדרך נפילה לא הוי מקום סימן, ומשמע פשוט דאפי' אומר יודע אני שצדד זה אצדתי חפץ פ' ונמלא חפץ כזה אפי' לא הוי מקום סימן, אפי' דלא חשדינן ליה למשקר דמנא ידע שהוא חפץ פ', וכמ"ש בתוס', אלא דחיישינן שמא גם אחר אצד.

ובן מבואר בשיבת ציון סי' ע"ט דהא דפסקין בחו"מ סי' רס"ב ורס"ו דמקום הוי סימן ולא חיישינן להך לישגא דאמר רב מרי [דף כ"ג ע"ב] דמקום לא הוי סימן משום דאמרין ליה כי היכי דלדידך איתרמי האי מקום איתרמי נמי לחצרך, היינו משום דהא דמכדרינן אצידה הוא [דוקא] בסימן מקום מסוים, ובמקום מסוים אמרינן זהו שאצד זהו שנמלא, אלא שכי' דצרכ"ג הוי מקום סי' מוצחק גם לענין היתר אשה, עיין לקמן אות י"ט פסקא המתחלה וצביצת ליון הו"ד שם.

וביד מאיר סימן נ"ה כ' דמדברי הש"ס צ"מ דף כ"ג הג"ל מבואר דאפי' אם אינו במקום מסוים לגמרי מ"מ הוי סימן, דז"ל הש"ס שם צנו מנייה רב ציבי מר"ג מקום הוי סימן או לא הוי סימן, א"ל תניתנה מנא חציות של יין ושל שמן כי הרי אלו שלו ואי ס"ד דמקום הוי סימן לכרוז מקום, אמר רב זביד הכא במאי עסקין ברכתא דנהרא, אמר רב מרי מ"מ אמר רבנן רקתא דנהרא לא הוי סימן דאמרין ליה כי היכי דאיתרמי לדידך איתרמי נמי לחצרך, איכא דאמרין אמר רב מרי מ"מ אמרין רבנן מקום לא הוי סימן דאמרין ליה כי היכי דלדידך איתרמי האי מקום איתרמי נמי לחצרך, ופרש"י ד"ה איכא דאמרין וז"ל נפקא מינה דאפי' כיוון ואמר מקום מושבם מסוים לא הוי סימן, ומשמע מפרש"י דהאי איכא דאמרין קאי ג"כ על רקתא דנהרא, ולפי"ז לישגא קמא ברכתא דלא הוי סימן היינו צאינו מקום מסוים, ומשמע דצדד מקומות אף צאינו מקום מסוים הוי סי' מקום, ותמה על השיצת ליון הג"ל שר"ה להביא ראיה מזה דרב מרי דמקום לא הוי סימן [אף בעלמא], ולכן כ' היד מאיר צנידון ידידיה שנסעו איש ואשתו בעגלה אחת צאיסון לילה ואפלה ונחפפה בעגלה ונפל בעלה למקום מדרון שהיה צד הדרך ואח"כ מלאו שם מת ולא הסתכלו צו להכירו עד לאחר ג"י, דיש ללרף ולומר כיון שנמלא במקום שאמרה, מקום הוי סימן אף שאינו מסוים. וכ"כ בל"ז החדש סי' ס"ו אות י"ז דמקום חשיב סי' צינוני אף שאינו מלמס המקום ממנו. ועי' בזה שצמח"ד מהאמר יושר ח"צ סי' ז'. ובשאל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' רע"ט חש"ב לסי' מקום מה שאמרה האשה שבעלה צרח מרוסייה למקום פ' צמדינת הונגריה ועסק צוהפות עם יהודי מלכותו מקום צמטעה החומץ, וידענו שאיש כזה מה שם.

ובעין יצחק סי' ל"ה כ' דלפי דברי בע"ז נראה דבאדם לא שייך כ"כ סימן מקום, [נראה דכוונתו למש"כ בע"ז צס"ק י"ח דאינו

דחינו סי' צינוני דהוי מוצחק לגבי אצידה, אבל הרמ"מ סי' ל"ה כ' דהרמב"ם ר"ל דהוי סי' מ' ביוחד, וברח"ט צק"ט דל"ז ד' כ' דכן נועל לשון בעור בחו"מ סי' רס"ז, והא דמבואר מהר"מ כ"אן שלא היקל אלא צסי' מקום צנידוק סי' מנין [כמוצא לעיל אות י"ד], ל"ל דמשום חומרת דא"ל לא סמך על פירושו ברמב"ם נגד המ"מ, אך צסוף דבריו כ' צח"ט דפשטא דסוגיא דצ"מ משמע כמ"ש בע"ז דמקום לא הוי סי' מ' ביוחד, והוכיח כן גם מהש"ס ממקום אחר, אלא שכי' דאף להרמ"מ והב"י עכ"פ הוי סי' אמלעי. [וכ"כ צחש"י הרמ"מ סי' י' דאף להב"י דמקום לא הוי סי' מ' מ"מ הוי סי' אמלעי].

וביד מאיר סי' נ"ה דן לענין סי' מקום דעלמא, והביא מהשיצת ליון סי' ע"ט [הו"ד לקמן אות י"ח וי"ט], שר"ה להוכיח מדאמרין [גבי אצידה] מקום הוי סימן דהכני לעדות אשה, וכ' דיש לחמוק עליו דהדבר צרור דמקום לא עדיף משאר סי' אמלעי, דהרי צס"מ יש פלוגתא בזה, ורבה ס"ל דמקום לא הוי סי' כלל אף לענין אצידה, ונהי דקיימ"ל כרצא, מ"מ לא הוי רק כשאר סימן, והדבר פשוט דמ"ש הרמב"ם צה"ל גזילה ואצידה פ"ג ופנ"ו דמקום הוי סי' מ' ר"ל סי' אמלעי, וברמב"ם קורא לכל הסימנים המועילים באצידה סי' מוצחק, אלא שצסוף דבריו כ' דיש מקום לומר דצניד [כמוצא לקמן צסוף אות י"ח], שנפל בעלה למקום מדרון, ואח"כ נמלא שם מת], דאינו שכיח כי יפול הנפל כמו באצידה דשכיחי אצידים הרבה, יש מקום לומר דסי' מקום הוי סי' מוצחק. וצחש"י שצסוף שו"ע הרב סי' כ"ח כ' דמקום לא הוי סי' מ' לכר"ט. ועי' עוד מדבריו לענין סי' מקום הליכה בזה שאל"ה.

יח. ולענין מה שחפס הכון עוב הג"ל בפשיטות דסי' מקום הליכה נכנס בגדר סי' מקום [ובן מבואר מדבריו לעיל אות י"ד שכי' דיש להחיר עפ"י סי' מנין ומקום הליכה מטעם צירוף סי' מנין ומקום], כ"כ גם צחש"י שצס"ס פני משה [מקליוואן] חש"י ג' [המוצא שם בזה הג"ל]. ועי' לקמן אות ל"א מחש"י חת"ס ח"א סי' נ"ח וללוחא דאצדקס סי' כ"א.

אולם במרה"צ ס"ק ס"ד [הו"ד לעיל אות י"ד] כ' דסימן הדרך לאו סי' הוא כלל, דלא דמי לסימן מקום גבי אצידה, דשם הוי מקום פרטי בלמסר משא"כ בדרך שהוא מעבר לרבים. וכ"כ צחש"י שצסוף שו"ע הרב הג"ל דמקום היליאה צלי חיפוש ומקום ההליכה אין לחשוב לסימנים כלל כשהשיירות מליוות ממקום זה למקום זה, והם רק סימנים גרועים כארון וגון, ולא דמי כלל לסי' מקום דאצידה דהתם מיירי במקום מיוחד ומסוים ולא שאצד צעיר פ', וגם הענינים אינם דומים דהתם אומר שאצד חפץ כזה בלוחו מקום שנמלא, אבל הכא מנא ידעינן שמתו ונאצדו כ"אן בדרך זה דילמא האנשים שהלכו כ"אן אצלו לעלמא והני שנמלאו כ"אן מתים אחריו יניחו.

גם באמרי אש סי' כ"א כ' דמה שהביא השואל מהך דצ"מ דמקום הוי סימן ללמוד דכ"ג מה שנמלא צין מקום היליאה למקום ההליכה הוי סי' מקום, קשה, דהרי סימן דאצידה היינו צנמלא במקום מלמסר ודרך הינוח, אבל דרך נפילה אפ"י שידענו שהלך דרך שם אין המקום סי' כלל, וסי' מקום ששינו צמליאה הוי רק כשצעל האצידה מכון ומלמסר המקום וזו אפי' לא ידענו כלל שהלך צעל האצידה במקום ההוא אפי' הוי סימן זה לא שייך כ"אן כ', ולנאורה נראה דגם באצידה אם נמלא דרך נפילה אף שידענו שהלך בלוחו הדרך ונאצד ממנו חפץ לא אמרינן דמסתמא ממנו נאצד וינעך להחיר לו צלי שום סימן אחר, וכן מוכח מתוס' צ"מ דף כ"ב ע"ב ד"ה אי דליכא סימן, ואם צממון הקל לא סמכין כ"ש צערה החמורה.

הפוסקים

סיק קלה אות יח—יט

אוצר

וזכו שכי' הב"ש סקט"ז ומנין שאמר כו"כ נפשות היו הוי סיימ, ודוקא שאמר שהיו מהלכים בדרך זה ע"ש, ור"ל דהיה מכין המקום ממנו שלא היה דרך אחר כלל למקום הזה, אלא זה בדרך לבד.

אמנם בשו"ת פה"ש ענגל ח"ג סי' ל"ה כי סניף היתר צידון ידידי דשריפה שחלף גוף חרוץ צאותו מקום שהניחו העד בשעת השריפה קודם שילא, דהוי כחלמאס מקום דחשיב סימן מובהק.

ובשו"ת הרמ"ן סי' י' צידון אחד שהתעסק בפרחזר הבית בחצית נפט ופרטא שריפה ע"י שהדולק הגפע, ואח"כ נמלא צאותו מקום גוף חרוץ, כי דהוי סימן מקום, ומכ"כ ש"ל דזה הוי כחלמאס המקום דמודה הע"ז דהוי סימן מובהק.

ובשיבת ציון סי' ע"ט צידון אחד שנפל למשאלים וידעו המקום שנפל שם ובמקום הזה כחלמאס העלו אדם מת, כי דיש לבחור מטעם סימן מקום דהוי סי' מובהק גם להתרחק אשה אם נמלא צידון אחד שריפה נאצד שם, מטעם דאמרין היינו האי שאצד היינו האי שנמלא, דע"כ לא פליג רש"י ארצי בשדה שנאצד בה קצר ולא אמרין היינו האי שאצד וכו', אלא משום שהשדה גדולה והספק באיזה לך ובאיזה מקום היה הקצר, ואין לפוטע מזה הקצר הנמלא שלא יהיה הקצר הנאצד בלד אחר מהשדה, משא"כ בכה"ג דני"ד י"ל דגם רש"י סובר דאמרין היינו האי שאצד וכו', ומכאן עממא הוא דפסקין בשו"ע חו"מ סי' רס"ב ורס"ו דמקום הוי סימן כרצא בדרך כ"ג ע"כ ולא חיישין לכך לישנא דאמר רב מרי שם דמקום לא הוי סימן, משום דסי' מקום באצדקה הוא במקום מסוים, ובמקום מסוים קיימ"ל דאמרין היינו האי שאצד היינו האי שנמלא, וכי עוד דבזה יש לקיים דברי הב"ח הובא בב"ש סק"א דאם נפל לגוב אריות שאין מעידים עליו מ"מ אם מלאו אח"כ ענמות שם אמרין דאכלו אותו, משום דגוב אריות נחשב למקום מסוים דשייך בו לומר היינו האי שאצד היינו האי שנמלא, ואפשר שבסברא זאת אי גוב אריות הוי מקום מסוים ממש מחולק הב"ש עם הב"ח דבב"ש ס"ל דגם גוב אריות הוא רחב ולא הוי מקום מסוים. אלא שעל עמל נידונו במים, כי בסוף דבריו דיש לפקפק אי הוי מקום סימן, וכמובא לקמן אות כ"א.

ובאמרי יושר ח"ב סי' כ"ט צידון ע"א שהעיד שיהיה עם פי' בתחנת הרכבת ופהאוס שמע קול נפץ אדיר וראה את פי' שוכב ארצה מתחבוס בדמו שילא מהחזק ומצני המעיים והניחו והלך לו, ועד כי העיד שכעבור שעה ימים מלאו שם הרוג מוטל לפני התחנה וקברוהו, כי דאם עפ"י עדות שניהם ימלאו המקום ממש באופן שנדע עפ"י עדותם דבמקום שהניחו העד הראשון שם נמלא הרוג וקברוהו, יש לדון דהיינו זה שהיה מוטל שם לארץ זהו שנקבר אח"כ, והביא דברי השיבא לין הנ"ל כמה שביאר מחלוקת הב"ח והב"ש לענין נפל לגוב אריות ואח"כ נמלא ענמות, וכי דלפי"ז צ"ד אם ימלאו המקום ממש הוי סי' מובהק גם להב"ש, אבל גם אם לא יוכלו לנמאס המקום בדיוק רק עכ"פ העד הראשון יאמר מקום מסוים לפני התחנה והעד הב' יאמר ג"כ כן, נהי דסי' מובהק לא הוי בכה"ג, אבל עכ"פ סי' חלמאס הוי כמ"ש הע"ז.

ובשו"ת רבנו חיים ב"ר י' כי לך היתר מחמת סי' המקום לבד עפ"י דברי הע"ז הנ"ל, צידון ידידי שאמר שנהרגו בין כפר זה לזה וכיוצא נמי לומר שנהרגו בעמק, ואין לך מכין מקום ממש יותר מזה וכדאי הוא הע"ז לסמוך עליו. ובדברי מרדכי [להר"מ פרידבורג] סי' א' צידון שילא יחודי עם כי נכרים למקום ידוע וקודם ליציאתו מהמלון שאל שם באיזה מקום הוא יכול להתרחק והשיבו לו שצריך הלוכו יש נהר, ואח"כ

דאינו דומה כלל סימן מנין לענין אשה כלענין הצידה דמ"מ יש חשש שחלפו קלה מהם באחרים בדרך, וממילא דה"ל לענין סי' מקום] ומ"מ צידון ידידי שבעלה היה חולה ונמלא מת בדרך שהלך בעלה של זו, כי דיש כאן סי' מקום אף לדברי הע"ז, דחולה שאני דהא הוי כמאן דכפות, וכמובאר בל"ח סי' ש"ח ובמג"א סק"ט.

יט. ועי' באה"ט סי' ק"ט מהב"ש בשם הע"ז דאם מכין המקום ממש הוי סימן [מוצהק] דומיא דנקב בלד אות פלוגית.

ובאבני משפט סק"ד תמה דאיך שייך בזה [באדם] מכין המקום ממש, וכי דהיה נראה קלה דאם לא הלכו האנשים רק ישבו בקציעות במקום אחד והעכו"ם אמר אנשים שישבו שם מחו לא חיישין לשמא אלו הלכו משם ואחרים באו כאן תחתיהם, דכיון שנמלא במקומם ממש אמרין כאן נמלאו כאן הוי, אך מש"כ דמי לנקב בלד אות פי' אין לו דמיון כלל דכאן מטעם כ"י כ"ה ושם מטעם סימן הוא, אך גם אי שייך טעם דכאן נמלא כ"ה יש להחייש, דלא מלינו רק להיפך בגון שנאמר כמו שהוא עתה כאן כן היה גם מקודם כאן, אבל לא שנאמר מפני שהיה קודם כאן הוא עכשיו ג"כ כאן, ואפשר דהוי כמו חזקה דמעיקרא דאמרין דלא נשתנה וה"ל נימא דלא נשתנה שהוא הלך ואחר בא, אכן בזה נאמר להיפך דהוא לא מת, וכל חזקה דמעיקרא היינו היכא דלא נחכוך שום מעשה אבל כאן דנחכוך מעשה המיתה מנא לן, וצפרע דמלינו בש"ס גבי גט דבעין אין השיירות מלוות כ"ש כאן נעטר לזה, דמה החם דהוא אצד גט ורחוק שגם אחר אצד ומ"מ חיישין, ק"י כאן, ובב"ח [דף י' ע"ב] ציונים שנמלאו במקומם דלא חיישין שמא אחריו ינכו, היינו היכא דהוא מקום דירתם ולא שכיחי שיקצטו עממם יונים אחרים כאן, אבל אין שייך באדם כה"ג ולי"ע לדינא.

ובקהלת יעקב כי דאין כוונת הע"ז והב"ש לומר דאם ידענו שפי' בעל אשה זאת היה שם צאותו מקום הידוע ואח"כ נמלא הרוג שם דחלין שזה בעלה, דזה ודאי לא מהני דאיכא למיחש דהאי אלו והאי אחרתא הוא, דדוקא בדבר שאינו יכול לזוז ממקומו מהני סי' מקום משא"כ באדם לא הוי מקום סימן, אלא כוונתם לומר דאף דמקום לא הוי סימן היינו כאן באופן כנ"ל, אבל בנקב בלד אות פי' אף דהוי כעין סי' מקום מהני כיון דהוי במקום ידוע, והא דמבואר בקי"ע סי' קס"ח בשם הב"י דמהני סי' מקום כה"ג שידענו שהיה במקום פי', המעיין בתשו' ב"י יראה דאיידי שכתבנו הזכיר שם הישראל ורק שם אצד לא הזכיר, וחידוש הב"י דמקום הוי כש"א. [ועיין ע"ז סק"א דמשמעות לשונו שם נוטה בפירושו הקהלתי יעקב].

ובס' ביאור פנחם חפס במשמעות דברי הע"ז והב"ש דמה שכתבו ואם מכין המקום ממש הוי סימן, היינו צלירוף מנין ג"כ [ועי' לקמן אות ל"ב שגם החת"ס הבין כן בצוונתם], אלא שגם ע"ז תמה בדבר שיוכל לזוז ממקומו לא הוי מקום סימן כמבואר בט"ז עממו, וכי בצוונתו דלא משכחת שיהיה מקום סימן אלא דוקא בכה"ג דנקב בלד אות פי' והיינו כשהעכו"ם מכין המקום ממש שאומר שהיו מהלכים בדרך פי' ואין דרך אחר לשם אלא זה בדרך לבד, וכעין מטעם דסי' צ"ח שהלכו לכרך ביתר וזה הנכרי ואמר חבל על סי' צ"ח שהלכו בדרך ביתר ולא היה דרך אחר לשם אלא זה בדרך, אבל כשאמר מקום סתם, לא הוי סימן, וכמעשה שהוצא בש"ס שאמר הנכרי חבל על קולר צ"ח שמחו, דאף שהיו מהלכים לאנטוכיא, כיון שלא אמר שמחו בדרך אנטוכיא ממש יכול להיות שהיו כמה דרכים למקומות אחרים ג"כ ולא היה הנכרי מכין המקום ממש, ולא הותרו אלא משום דהוי סימן בקולר,

אוצר

סיק קלח אות יט—כב

הפוסקים

רחוק שהמקרה ימלא המקומות שנפל אדם זה למקום שנחלגלג שם אדם אחר, מ"מ עכ"פ לדברי הכ"מ ה"ל לא נחשב זה אלא לסימן שאינו מוצהק בו, אמנם אפי' לפי דברי הכ"מ מלטרף בנ"ד סי' המקום לט"ע של העדים שהכירוהו אף שראו הטביעה, אמנם בעמק שאלה סימן י"ט צידון שנמלא במקום הטביעה, כי דאין כאן לירוף סימן מקום, דמקום לא הוא סימן במים משום דדרך זרם המים לטעוף ולהוליד למרחוק ממקום טביעתו והוא כדון כריכות קטנות צרכ"ר דמקום לא הוא סימן משום דמשחפי כהילוך צנ"א ובהמה, מיהו שם י"ל דמשום יאוש נגעי זה דאינו סומך על מקום הנחתו, מ"מ י"ל דדמיא להא דמדדן שצ"מ כ"ה כי דמשמע שם דהמקום עלמו לא הוא סימן וכדמקשה שם אי צמדדן מעלמא אחו ומוחרין, והביא משיבת ליון ה"ל שבי ג"כ סברא זו דבמים לא הוא מקום סימן, אלא שסיים דמ"מ הוא סימן שאינו מוצהק ומלטרף לט"ע, וכי שזה חימה כיון דצכ"ג לא הוא סימן אפי' צאצודה וכמו שהביא שם מדברי הכ"מ, א"כ לא הוא אפי' סימן שאינו מוצהק, ולא הקילו הפוסקים ללרף טביע רק עם סי' אמצעי.

גם בשו"ת פתחת חיים ח"ג סי' י"ט האריך להוכיח דבמים לא שייך סי' מקום, ותמה על השיבת ליון ה"ל. ועי' לקמן אות כ"ה לענין סי' מנין במים.

כב. הסוברים דסימן מנין חשיב סימן מובהק. עי' צכ"ט סקני"ט משם הח"מ שמדייק מרש"י דס"ל דמנין אנשים [לחוד] הוא סימן. ומבואר בשו"ת ר' חיים כהן סי' ל' וצח"ס של שלום ח"ב סי' ה' דכוונתו דהוא סימן מוצהק, ושכן הוא דעת הח"מ עלמו. [ועי' לקמן אות כ"ג מהחן טוב והביא יצחק]. ובמשאית בגימין סי' מ"ד צידון שילאו ששה אנשים ממקום אחד ואח"כ אמרו הגוים שאותם ששה יהודים שילאו ממקום פ' מלאום הרוגים צדק, כי לז' היתר דאפי' אם לא היו מכירים הגוים שום אחד מההרוגים וגם לא היו מעידים שילאו עממם מעיר פ' אפי' נשותיהם מותרות להנשא לכו"ע גם צלח חיפוש, דמאחר שהעידו על ששה יהודים נהרגים צדק צצקעה פ' שהוא מספר האנשים אין לך סימן מוצהק גדול מזה, וכדאמרינן צפרק אלו מליאות אחתני דמחרוזות של דגים דמנין הוא סי' מוצהק, ומאחר שהעיד הישראל שילאו ששה יהודים מעיר פ' ואח"כ צאו עדים ששמעו מפי ישמעאלים מסל"ת שילאו ששה יהודים נהרגים צדק, לא חיישין לששה יהודים אחרים, דמספר אנשים סימן מוצהק מסימנים גמורים וגדולים הוא דלא שכיחי כלל, ועלייהו סמכין להחיר נשותיהם.

ובסי' ס"ג אחר שהביא ראי' ממחרוזות של דגים דסימן מנין הוא סי' מ"מ, כי דאין לומר דשאני התם גבי צאצודה דממונה הוא והפקר צ"ד הפקר ולהכי תקינו רבנן לסמוך על סימן מנין משא"כ לגבי לאיסורא וצפרע צחומר א"א, וכ"כ נמי החו"ס פ"ק דמיעא [י"ט א' ד"ה אי סימנין, דיש לחלק בין ממונה לאיסורא], וגם הרמב"ם צפ"ד מה"ל נחלות כי [צכמה דברים] שזורדים לנחלה אעפ"י שאין משיאים את אשתו, וש"מ דמחלקין בין ממונה לאיסורא, מ"מ נראה דהיינו דוקא בסימנים אמצעיים למאן דאמר סימנים דרבנן הוא דמחלקין הכי, אבל בסימן מוצהק צכחלע וי"כ נמי בסימן שפ"י מנין שהם סימנים דאורייתא, לכו"ע אין חילוק בין ממונה לאיסורא, וה"ל צמעה דם צנ"א דסוף יצמות פשוט הוא שעל מנין ששים צנ"א סמכו ועי"ז החירו נשותיהם. ועי' להלן צאות זה מה שהוצא עוד מדבריו צכ"ס ס"ג.

ובשאגת ארי' (וקול שחל) סי' כ' צידון שהעידו על ספינה שנעצרה והיו זה שמונה יהודים גברים ושחי נשים, כי דאם מרע צעלה היכ צחוק הספינה, סימן מנין זה הוא סימן

ואח"כ העיד נכרי שראה כשנכנס יהודי עם צ' נכרים צכר צאותו דרך והיהודי נעצב, כי צאות ל"ו סניף היתר עפ"י דברי הט"ז דאם מכיון המקום ממש הוא סימן דומיא דקצב צלד אות פ', וי"ד מקום הנכר הוא מכיון המקום ממש.

כ. וסי' מקום בכלים ובגוף אי נחשב לסימן, צמאמר מרדכי סי' ז' צידון שאמרה האשה סימן שהפכה לצעלה צצגדו אלא הלך שמונה ושצעים רוצל צעטרות, ומלאו אלא הנכרג כדבריה, כי דיש כאן מקום ומנין.

ובעין יצחק סי' מ"צ צידון שהיו חסרים שני שיניים מלפניו צשורה התחתונה, כי דסימן חסרון השיניים אף שאינו מלאום מקום שנחסרו השיניים ממש מ"מ הוא סי' מקום.

כא. ואי שייך סי' מקום במים. הנה צמשכות יעקב סי' ט' צידון איש אחד שנעצב צכר וחפשוהו ולא מלאוהו ואחר כמה ימים נמלא טבוע סמוך לאותו מקום שנעצב צו, כי דיש למלא לז' היתר עפ"י סי' המקום ד"ל מקום צכ"ג הוא סימן, דהא לענין צצודה קיימ"ל מקום הוא סימן ולא אמרינן כי היכי דלידך איתרמי האי מקום ה"ל לאידך, והרמב"ם כי צכדיא דמקום צצודה הוא סימן מוצהק לצצודה ולכל דבר, והכי צצצובה זו לא איתחזק כלל ולא נשמע שום נעצב אחר זונה זה ואילו איתרמי קלא הוא ליה, גם המקום אין שירות מלוות צו ליסע צספיות רק מצצבות העיר ולא ממקום רחוק כלל, וא"כ כיון דלסצבות אין חשש כלל רק לחוש דילמא נעצב אחד צריחוק מקום מכאן ואף מתחת המים עד שצא למקום זה שנעצב האיש הלז ויאל ע"פ המים, זה רחוק מאוד ולא דמי לנעצבים צים דבעין הכרה צסימן כדאיתא צגמרא, לפי שלא נמלאו במקום טביעתם רק העלום המים ליצפה ויש לחוש דילמא אחרני ניכרו, ואף הנמלאים צמקומם, מ"מ צים שכיחי טוצא נעצבים והרבה יחד כדרך ספיות הים, וע"כ לריך להכיר מי ומי העולים על פני היצפה, וגם ההוא דנעב צדגלת שלא צמקום נפילתם נמלאו וחיישין לאחרני, וגם צדגלת הוא שכיחי הולכי ספיות טוצא ממקומות רחוקים ולהכי חיישין ולא מהני צדיקת הסצובה כ', וסניף גדול הוא זה לסימני הכלים.

ובמשיב דבר סי' פ"ה צידון שהכירו את הנעצב צמים צמקום טביעתו, אלא שהיה מקום לחשוש לאשחבו משום שאמרו הגוים שצכר הולאוהו פעם אחת והחזירוהו אחרי שנים צתחבולות וראו שאין צו רוח חיים, כי צין שאר צדדי ההיתר דיש כאן סי' מקום, דמסתמא הוא שנעצב הוא שנמלא ולא אחר צא לכאן כמ"ש החו"ס חולין ד"ה צ' ד"ה אסיק כ' והא לא הוא למיחש כ' ע"ש, ואף שטפ"ז לחוד אין משיאין את האשה, כמ"ש הרשב"א מהא דחנן מעשה צאחד ששלטוהו לים כ' ולא שנפל אפי' עלה צידם צאותו מקום, והכי דייק המ"מ פ"ג מה"ג מלשון הרמב"ם, מ"מ סימן הוא ומהני צצירוף הכרת עדים.

ובשיבת ציון סי' ע"ט צידון אחד שנפל למשאלים והעלו אדם מת ממקום נפילתו צלמאום, אחרי שהוכיח דסי' מקום צלמאום הוא סימן מוצהק גם לענין הכרת אשה, כי צסוף דבריו שעל עמם הדין דמים יש לפקפק אי הוא מקום סימן, לפמ"ש הכ"מ צפ"י מה"ל גזילה ואצודה ה"ל י' לחלק דמה שבי הרמב"ם דמקום הוא סי' מ"מ היכא דידוע שלא נחלגלג ממקומו כגון שמונה צלד הגדר, אבל היכא דאיכא למיחש שמה עברו צנ"א צאותו רה"י וגלגלוהו ממקומו מקום לא הוא סי' מ"מ, ולסצרתה, היכא דאיכא צמליאות שנחלגלג ממקומו אף דלא שכיח לא הוא מקום סי' מ"מ, ולפ"ז צנפל לים או לנהר לא הוא מקום סי' מ"מ אף שהעלוהו ממקום שנפל לשם, הואיל ואיכא למימר שגלי הים או שטיפח הנכר גלגלוהו למקום הזה והוא אדם אחר, ואף שהוא חשש

אוצר

סיק קלח אות כב

הפוסקים

חשיב סי"מ, ולא משום לירוק שני סימנים. ובסל"ר בקו"ע דייט
עור צ' הביא מהמ"צ סי' מ"ד דמנין הוי סי' מוצהק וחמה עליו
הרצח דלחך חפס דמנין לצד הוי סי' לחתור שהרי מהני עובדי
דאנעוטיא וכרכוס ביתר דלייתא איהו גופי' ביתר הכי מוכח בזה
דמנין לחודי' לא מהני אם לא בלירוק מקום ההליכה, וכעין זה
הקשה עליו בע"ז בסק"ח דאם איחא דסימן מנין אנשים הוי
סי' לא הוי לגמ' להזכיר במעשה דסי' צ"ח מקום ההליכה
לאן הוי הולכים דהא סימן מוצהק גבי צלי שום לירוק, ובחן
עוב סק"ל כי דאף שמסיום לשון המ"צ בסי' מ"ד [צמ"ש ועוד
נראה להוכיח כנ"ל] משמע דאין להחיר עפ"י מנין אנשים לחוד
אלא בלירוק מקום הליכתם, נראה דהיינו למעשה לא רחב לסמוך
על סימן מנין לחוד, אבל להלכה סובר המ"צ דמנין לחוד הוי
סימן מוצהק ביותר, וכ"כ מדברי כמה מהאחרונים המוצאים בזה
שאח"כ שתפסו בדעת המ"צ סי' מ"ד דסי' מנין לחוד הוי סי' י"מ,
ויש לתמוך על שלא הזכירו מחשי' מ"צ סי' ס"ג הנ"ל שכתב
להדיא דסימן מנין לא הוי סימן מוצהק אלא דוקא כשנמצאו במקום
ההליכה או במקום היציאה].

גם בשו"ת שאגת אריה (וקול שחל) סי' י"ט בתשובה מהר"ר
שמחה כהן ראפפורט הביא לנידון ידידי מהמ"צ סי' ס"ג
דמנין הוי סי' דוקא היכא שהעידו העדים שמלאו על מקום
הליכה או עם מקום היציאה. [וכן נראה דעת הש"ח עצמו שם
בסי' כ', שהביא מהר"מ סי' ע"ב ומהצ"י בתשובה דסי' מנין
הוי סי' י"מ, וכלל בתשו' הרא"מ והצ"י מוצא להדיא שהחירו
ע"י מנין ומקום ההליכה וכלעיל אות י"ד, אע"כ שהוא חופס
דעתם דעיקר היתר הוא משום סי' מנין, אלא דסי' מנין לא
הוי סי' רק כשהעידו גם על מקום ההליכה, וכ"כ גם דעת
צעל גור אריה יהודה לעיל, שהביא מהצ"י דסי' מנין חשיב סי' י"מ].
ובעבודה"ג סי' ע"ב הביא דברי המ"צ סי' מ"ד דמספר אנשים
הוי סי' מוצהק, לנידון ידידי שמלאו שני הרוגים
בדרך שהלכו אותם שנעלמו, ומסיק א"כ צ"ל שנמצאו במקום
אחד גם מקום ההליכה הוי ידוע ובאותו דרך נמצאו, ממילא יש
לסמוך אהמספר אנשים דהוי סימן מוצהק.

ובתפארת צבי סי' י' כי ג"כ דעת הרצח פוסקים לסמוך על
מנין אנשים כשנודע שהלכו בדרך זה, וכדמשמע פשט
לשון הש"ס בששים אנשים שהלכו לכרכוס ביתר והחירו נשותיהם
דמנין הוי סימן מוצהק.

אמנם אף שלא נמצאו ממש בדרך כי אם מן הצד ציער, כי
בעבודה"ג סי' ע"ב הנ"ל דאין לפקפק מזה, כי ידוע
שגזלים ורוצחים מוליכים הנגזלים והנרצחים חוץ לדרך מן הצד,
לפי שמחיראים מפני עובדי דרכים שימחו בידם, ממילא הוי כאילו
נמצאו בהרוגים על אם הדרך.

ובשו"ת מהר"מ פאדווא סי' כ"ה כי צ"ל דשיריפה דלשיטת
המ"צ יש היתר מכח המנין כיון שידוע שנאצדו מהעיר
שחים עשרה נפשות, ונמצאו גופות חרוכות במספר הזה.

ובמה מהפוסקים כתבו דין מנין אנשים אי הוי סימן מוצהק
תלוי במחלוקת הרמב"ם והרא"ש צדין הראשון [לעיל ס"ק
ק"ל], אי חיישינן שמא הלך זה ונתלה אחר. עי' ע"ז ס"ק י"ח
שכתב שאר הקושיות שבי' לדחות דברי המ"צ הקשה ג"כ דאין
דומה כלל סי' מנין לאנשים לסימן מנין לאצידה, דמה סימן
שייך צמנין האנשים הא' יש חשש שנחלפו קלח מהם בזה
בדרך, מה שלא שייך כלל לאצידה, וא"כ מנין להוציא היתר בזה
מלאצידה. וכי' צמנין עזרת יהודה סי' מ"ה לתרן דהמ"צ לשיטתו
שפסק כהרא"ש צדין גוי שנחלפו עם יהודי דלא חיישינן לחליפין.
וצעורה"ג

סימן ולא חיישינן שמא אח"כ נחלפו וצעל האשה יאל ואחר בזה
לשם במקומו, שכן פסקו כל הפוסקים המ"צ בתשובה והרא"מ
בסי' ע"ב ובשו"ת צ"י דמנין הוי סימן מוצהק. [מה שהביא
מהר"מ ותשו' צ"י עי' נהגן טור צ' ד"ה גם].

ובגור ארי' יהודה סי' ל"ח האריך להוכיח מסוגיא דיבמות קט"ו
דמנין הוי סימן מוצהק. ובסי' י' כי דאף שצחוי"מ פסק
השו"ע דסי' מנין גבי אצידה אינו אלא סימן אמלעי זה אמת
לגבי אצידה דאיכא חששא שמא שיער אותו מנין ביד חברו, אבל
בכרוג צמנינו דלא שייך כך חששא שפיר נחשב לסימן מוצהק,
תדע שהרי דעת הצ"י עצמו בתשובה מוצא בקו"ע סי' קפ"ג
דסימן מנין חשיב לגבי א"ח לסימן מוצהק.

ופצינו לכמה אחרונים שהביאו דעת הפוסקים דמנין אנשים
הוי סי' לסניף לשאר לירופי היתר. עיין מזה בלמונה
שמאל סי' ע' בתשובה מאצ"ד פרידבורג, ותשו' רבנו חיים כהן
סי' ל', מטעמי יחזק סי' ו', ומים חיים ראפפורט סי' כ"ז בתשובה
מאצ"ד דובנא.

ובחיים של שלום ח"צ סי' ה' צידון שנמצאו ג' גופות חרוכות
במקום שידענו שישנו שם ג' האנשים, אחרי שהעלה
שם צידון ידידי לא הוי רק איסור דרבנן, הביא מחלוקת
האחרונים אי באיסור דרבנן יש לסמוך על סימן אמלעי, וכי' אמנם
כמה דברים אמורים צמנין אמלעי דעלמא, אבל סימן מנין
דצמני"ה דעת המ"צ וח"מ דהוי סימן מוצהק אלא שיש חולקים
וסוגרים דגם סימן זה הוא סימן אמלעי, היכא דאינה אסורה
אלא מדרבנן יש לסמוך על המ"צ והח"מ שסוגרים דסי' מנין
הוי סימן מוצהק ביותר.

אמנם כי' המשאת בנימין צמ"ג דהא דסמכין אסימן מנין
אנשים הוא דוקא כשהעידו העדים שמלאו גם על מקום
ההליכה לאחרי דרך שהיו רוצים לילך [כלומר שקראו בשם המקום
שמלאו שם ואנו יודעים שהוא מקום הליכתם, עי' לקמן אות
כ"ה], וזהו משמע מעובדא דכרכוס ביתר שצאו נכרים ואמרו
חצל על סי' צמני"ה שהיו מהלכים בדרך ביתר אלמא שהיו מעידים
גם על מקום ההליכה, או שדי מנין עם מקום היציאה, ולכן
כי' שם צידונו שילאו שני אנשים ונאצדו ואח"כ מצאו שני הרוגים
ולא העידו העדים לא על מקום ההליכה ולא על מקום היציאה,
דלא סמכין על סימן מנין לצדו. וכ"כ בסי' מ"ו דצעובדא דסי'
אנשים העיקר הוא מפני שסמכו על מנין האנשים עם מקום
ההליכה ולכן החירו נשותיהם דמנין סימן מוצהק הוא. ועי'
גם צמ"ש סקע"ב שאחר שמנה כמה דברים שהם סימנים מוצהקים
הביא מחשי' מ"צ דמנין אנשים הוי סימן מוצהק דוקא כשאמרו
שהלכו בדרך זה.

וב' בשו"ת מהר"ל דיסקין ח"א סי' מ"צ אות מ"ד, דל"ל בטעמא
דמילתא, ולירוק הדרך הוא כדי לאמת סי' המנין, דזולת זה
ודאי לאו סימנא הוא, דהא ידוע שצכל העולם כולו יש צכל זמן
שיירות אלפים ורצבות ההולכים יחדיו, ואילו סימן מנין האנשים
שצכל שיירה אינו גדול כ"כ, וא"כ ע"כ נמצאים צכל העולם מכל
מנין ומנין הרבה שיירות, ולכן הוא דהולכיו להגדיר דדוקא בזה
על דרך זה הוא דחשיב מנין השיירה לסימן.

[לפי"ז י"ל דגם מ"ש המ"צ בסי' מ"ד דסי' מנין הוי סי' י"מ הוא
ג"כ ככה"ג כשהזכירו מקום ההליכה דהא שם באותו
נידון הזכירו באמת מקום ההליכה, ואולי מ"ש גם אח"כ עוד
נראה להוכיח מההוא דפי' בחרת דיבמות כי' שעל סימן חצורת
אנשים או מספר ששים צמני"ה עם מקום ההליכה הוי סומכים
להחיר נשותיהם כי' וכמוצא לשונו לעיל אות י"ד, קאי אלעיל,
וכוננו ג"כ דסימן מנין אנשים במקום שמזכיר גם מקום ההליכה

ה פ ו ר ס ק י ם

כג. אכן מלבד הפוסקים הנזכרים באותיות הקודמות שלא ראו לסמוך על ס' מנין לבד, מנינו לרבים שדנו בעצם דין ס' מנין, והעלו דלא הוי סימן מובהק. כל"ז ס' מ"ב אחרי שז' דאין להציא ראיה מהנהו שובדי דיבמות דס' מנין הוי סימן,

אוצר

סיק קלה אות כג-כד

הפוסקים

דמנין הוי סימן ממשקל, וא"כ כי היכי דמשקל לא הוי סימן כי"ה מנין.

גם בקדושת יו"ט סי' טי האריך צרחות מהגמרא ומדברי הראש"ש דסי' מנין לא חשיב סימן ודחה לדברי המ"ז ועצוב"ג, ובמקום שם הביא מהב"י חו"מ סי' רל"ז בשם הרמב"ן והרשב"א שכי' להדיא דסי' מנין לא הוי סימן גמור, ומסיק שם - דהדבר ברור שאין לסמוך כלל על סי' מנין לחוד.

ובח"ט סק"ע כי דמה שדקדק הח"מ מרש"י דמנין הוי סימן אינו מוכרח כלל, ד"ל דמקום הוי סימן, או דוקא שיהיה ציח מנין ומקום, או דאין הטעם כלל משום סימן אלא משום שיהיה ידוע שהלכו לשם כהצנח הרשד"ס, או כמ"ש הראש"ח [סי' כ"ז] בשם ר"ח ואו"י] הוצא בקו"ע אות רע"ג, דעודדא דקולר מיירי שהגוי הזכיר שמוחם, ואין הכרח כלל מרש"י. וכ"כ לדחות ראיה הח"מ בענין ס"ק ס"ט, ובאפי' זו ערי ס"ק ק"ח.

ובדברי אליעזר סקמ"ו הביא דברי העני"א הנ"ל ומסיק דכיון דאין ראיה מדברי רש"י נראה עיקר דמנין לא הוי סימן ולא מהני גבי עגונה. גם צבית מאיר סעי' זה אחר שהביא ראיה מגמרא צ"מ הנ"ל דמנין לא הוי סימן, כי דודאי אף אם נדקדק מפרש"י דמנין מהני היינו דוקא צירוף מקום הליכה, ושלזכ רמז ה"ש בסק"ג"ה צמ"כ אחר דברי הח"מ ועיין עוד מה לקמן, וכונתו לס"ק ע"ב מה שמביא בשם הריב"ל.

ובבית יצחק ח"א סי' ס"ה כי גם צדעת הח"מ דודאי אין כונתו דרש"י מתיר צמנין לחוד משום דס"ל דמנין הוי סימן כדעת המ"ז, דכבר תמה עליו בע"ז, אך כונת הח"מ דרש"י ס"ל דמנין עם מקום ההליכה מהני. וכ"כ צמרה"ל ס"ק ס"ד במקום. ובבית שלמה להר"ש מסקאלא סי' מ"ד כי על דברי השואל שר"ל דסי' מנין לחוד הוי סימן, דדברים אלו לא נחתו להאמר, דכיון דגם באצידה מספקא ליה להש"ס אי מחזירין פיי סי' מנין עכ"פ אין להוסיף ולומר דהוי אפי' סימן, וגם המ"מ והכ"מ צפ"ג מה' אצידה הלכה ה' שניהם מילאו לפרש צדצ"ה הרמב"ם לומר דסי' מנין הוי סימן והיינו מחמת הוכחה הנ"ל, וזה ברור כמש"ש, ודברי המ"ז צמ"ז שכי' בתחילה דסי' מנין הוי סימן להתיר עגונה באמת דבריו תמוהים, ו"ל דסמך על מש"כ בסוף דבריו להתיר משום צירוף מקום הליכה, וכן צמ"י ס"ג שכי' דמנין הוי סימן, מתחילה עלה על דעתו כן אצל לבסוף חזר ודחה דאינו מועיל סי' מנין צעגונה רק צירוף מקום הליכה, ומסיים צבית שלמה שם דאפי' לזרף ספק זה לספק אחר לעשות מה ס"ס לא מהני שאין זה ספק כלל, דודאי סי' מנין לא הוי סי' מובהק לכ"ע, ולא נמלא כן רק צמשי מ"ז והוא בעצמו חזר צו.

כד. ולשיטת אלו הסוצרים דמנין לא הוי סימן אי הוי עכ"פ סי' אמלעי או דהוי סי' גרוע, הנה בע"ז בסק"י"ה אחרי שדחה דברי המ"ז מסיק דהמורה אל יסמוך להתיר צבית מנין אפי' צירוף. גם בעני"א ס"ק ס"ט כי בסוף דבריו דלמעשה לריך להתיישב הרבה אפי' לזרף סי' מנין לשאר סימנים, דמהרמב"ם משמע להדיא דס"ל דלא הוי סימן מדמלריך אסורים בקולר או נוסאים גמלים [נוסף לסי' מנין ומקום היציאה וההליכה], וגם מלשון הראש"ש אין הכרח דיש לפרש כפי' הרשד"ס, וגם מרש"י אין הכרח דיש לומר דס"ל כמ"ש הראש"ח בשם הרי"א ואו"י דעודדא דקולר וסי' צמ"א מיירי שהזכיר שמוחם.

ובשו"ת ברכה מציון סי' ל"ה הביא ראיה דאפי' צדצנן לא סמכין על סי' המנין מיצמות קט"ז ב' דפרכין אמעשה דבי' ת"ח שטעבטו והשיאו נשותיהם עפ"י נשים, דהא משאלי"ם אשחו אסורה, ומחללין דמיירי שאמרו הנשים סימנים ולא עליהו סמכין

לבד אין מחזירין עגונה, דאפי' דגבי מילואה כתבנו צמ"מ סי' רס"ז דמנין הוי סימן, מ"מ פשיטא שאין זה אלא כסימן אמלעי, ולגבי ממון קרינן ליה סימן מובהק ולא צעגונה כמ"ש צמ"מ סי' רס"ז סעי' ה'.

ובשו"ת מהרי"ם פאדווא סי' כ"ה הביא דברי החוס' יצמות קט"ז ד"ה איתרמוי דמנין שאין דרך צמ"א להנניע צמנין כזה הוי סימן, ושהגמ"י שם חולק ובי' דמנין לא הוי סי' אלא באצידה, ובי' דבאמת דברי החוס' ל"ע דהא עיקר ראיהם שם היא מאצידה ובאצידה מועיל סי' אמלעי.

גם בסא"ר קו"ע דף י"ט ע"ב תמה על החוס' הנ"ל, והאריך להוכיח מדברי הראשונים דסי' מנין לא חשיב סימן, ובסוף דבריו צדף כי ע"ג כי, כלל העולה דכל הני רבוחא שזכרנו הלא הם הרמב"ם הסמ"ג הרמב"ן הרשב"א הר"ן הריטב"א הגמק"י והה"מ כולכו פלגי אר"ה והחוס' שחפסו דסי' מנין הוי סימן לאפוקי ממנו, ואינהו ס"ל דלא הוי סימן אלא לענין מילואה וכיוצא דלאו אפוקי ממנו, הו"א, וכן תמלא צבית צמ"מ חולין דף ל"ז ד"ה פלגיא, גם העומד על דברי החוס' צ"ה הכותב דף פ"ה גבי עודדא דר' מיאשא יראה צבית דשיטת כל הני רבוחא קיימי, ועוד אינו אומר דאפי' לפי שיטתם דפרק האשה שלום דמנין חשיב סימן, נראה מוכרח דלא קאמרי הכי אלא לענין ממון דוקא משום דס"ל דכיון דלגבי אצידה חשיב סימן ה"י לכל מילי דממונא, אמנם לענין איסורא מודים דלא מהני כך סימנא, דכיון דמספקא לן אי סימנים דרצנן צעינן סי' מובהק. ובמרה"צ סק"ס"ה האריך בזה ומסיק דאפי' לדעת החוס' יצמות קט"ז הנ"ל דמשמע לכאורה מדבריהם דצמנין שאין רגילים להנניע הוי סי' מובהק גמור, לא כתבו זה אלא חליצה מאן דס"ל סימנים דאורייתא, אצל למאי דקיימ"ל סי' דרצנן וצעינן סימן גמור פשיטא דסי' מנין לא מהני בכל ענין כדעת בע"ז. וכ"כ בשו"ת צית אפרים ח"צ סי' כ"ח.

ובקו"ע למחר"ש דף ל"ז ע"ד הביא ראיה דסי' מנין לא הוי סימן מהא דאמרין צאלו מילואה דף כ"ז ע"ב אחר רבא אח"ל סימנים לאו דאורייתא היכי מהדרינן אצידתא בסימנים, דניחא ליה לצעל אצידתא למיבז סימנים כו', ופריך אלא הא דחנן מלא חכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר ה"י דניחא ליה כו', ומאי פריך שאני הכא שנתן סי' צמנין שהוא מובהק ביותר ולכו"ע סימן ציור הוי דאורייתא, אלא ודאי דמשמע דמנין לא הוי סימן ציור, ובהא ג"כ איצט"י לן אי הוי דאורייתא או דרצנן. וכ"כ ראיה זו צבית מאיר סעי' זה, ובשו"ת חשק שלמה סי' עי.

ובעזרת ישראל סימן י"ג הביא לדברי מהר"ש הנ"ל ובי' דלפימ"ש הטור בשם הרמ"ה צמ"מ סי' ס"ה דאף דקיימ"ל דקשר או מנין לחוד הוי סימן הכא צעינן מנין עם קשירה וכריכה, ועוממא דהך חרי שטרי דחד לוח ומלוח נייהו ושמה צפטם אחת פרע לוח למלוח כו', חזין דמנין דהכא גרע ממנין דעלמא, א"כ שפיר אפשר לומר דצמ"מ הוי מנין סימן ציור וסמכין עליה גם על דבר איסור רק מנין דהכא גרע כמ"ש הרמ"ה [וכ"כ לדחות ראיה זו בשו"ת זקן אהרן ואלקין סי' עי], אולם בכל זאת נראה יותר דמנין לא הוי אלא סי' אמלעי.

ובנחלת אבות סימן כ"ו הביא ראיה דמנין לא הוי סימן מדברי הראש"ש פי' איזוהו נשך שהקשה אהא דאמרין התם דיכבינן זוזי דיתמי למאן דאית ליה דבנא פריכא דליכא צי' סימנא, הא אכתי איכא סי' משקל גביה דמהני, וחזין דמשקל לא מהני אלא גבי אצידה דאקילו צה רצנן, ולא לגבי יתמי דצעינן סימן גמור, אלא דמשקל לא הוי סימן, וצמ"מ פשעינן

אוצר

סיק קלח אות כד—כו

הפוסקים

מנ"ל דכל המנין נהרג בבת אחת, אולי אותו מקום גורם שהלכטים עמדו שם וכרגו כל העובר עליהם עד שנשלמו אותו מנין, ועוד דמנא ידעינן שלא היו רק כמנין שנמלאו, שמא היו יותר ומקלתן נמלטו ומקלתן נהרגו, וכדומה חששות הרבה מה דלא שייכי כלל בממון.

גם בגור אריה יהודה סי' ל"ח צידון שנפשו חמשה אנשים ממקום למקום ואח"כ נמלאו בלוחו הדרך חמשה ראשים עם העצמות והיה ניכר שהרואים שרפו אותם עם העגלות, אחרי שהאריך להוכיח דמנין הוא סי' מ"מ, כי דמ"מ צידון ידיה לבו מהכסם להחיר עפ"י סי' מנין, דבגמרא במעשה דקולר או במעשה דסי' צני"א שידעו דלוחו המנין הלך בדרך זה והכריז אומר ג"כ דלוחו מנין שכלבו בדרך זה מחו, להכי שפיר י"ל דהם דלוחו מנין שידעו מעיקרא, אבל הכא אף ידיעו שילאו מלוחו מקום כי אנשים ועתה נמלאו כי ראשים, מ"מ מאין הרגלים לדבר דהם דלוחו החמשה, אולי בלחמיה היה בחבורה זו שנמלאה יותר מחמשה צני"א רק שמקלתם ברחו והכלבו להם, ולא דמי למציאת כלים דלא חיישינן שמא אחד אחר יותר בלוחו מקום, דאם איתא היה נמלא יותר.

אולם בתפארת צבי חק"ע סי' י', אחרי שבי צידון ידיה לבו היתר עפ"י דעת הפוסקים דיש לסמוך על סי' מנין אנשים כשנודע שכלבו בדרך זה, כי דאין לפקפק ע"י דדוקא בברכות ביתר שהעיד הכתוב שששים אנשים נהרגו הוי סימן אבל כשנמלאו הרגלים במנין אין ראיה דהם המנין שנאצדו, דשמא היו יותר ואחד ערק כשראו להרגו, אף דבעלמא אין לחוש שנפרד מהחבורה הכא י"ל שצרח מחמת הריגה, אלא דמוכה מדברי הרא"ש צ"מ [פ"ק סי' נ"ב] שאם נמלא במנין שנאצד אין לחוש שהיו יותר, דהא הוא כתב דמשו"ב צבי חכרין של שטרות [בבדי מנין] דבלא"ה מילאש שחושש שלא ימלא המנין במקום אחד בשביל שנתפזרו, וקשה אף אם ימלאו במקום אחד בלא"ה לא נחזיר דשמא היו יותר ואחד נאצד במקום אחר, אפי"כ דאין לחוש שהיו יותר וכיון שעכשיו הם במנין הזה אמרינן הם הם שנאצדו.

וב"ב בשו"ת מהרי"ל דיסקין ח"א סי' מ"ב אות י"א דהמקום [שנמלאו בו ביחד] חשיב לן סעד שהם כמה ודיינינן שלא היה אפשר לברוח. ועיין לעיל אות כ"ב מה שהוצא בשם עוב"ה סי' ע"ב שהחיר ג"כ צידון ידיה עפ"י סי' מנין אף שרק נמלאו הכרוגים.

כו. בשריפה אי חשיב מנין אנשים סימן כשנמצאו שרופים באותו מנין שהיו שם מתחילה. בהמדה שלמה סי' ל"ח צידון אצ וצנו שלנו בעלית גג ונפלה דליקה בבית, ואח"כ נמלאו שתי גופות שרופות, כי מתחילה [בלוח י"א] בעטם המ"ב דמשו"ב הוי מנין סימן מובהק משום דס"ל כהרא"ש צידן הראשון דלא חיישינן שמא הלך זה ונתלוה אחר, ולפי"ז ר"ל דבשריפה לא הוי מנין סימן אף לדעת המ"ב, דאין לדמותו כלל לדיוא דאצד צידן אף לשיטת הרא"ש, דהתם י"ל דמלך הסביר רחוק לומר שנפרד מחבורתו בלא טעם, אבל צני"ד היה מוכרח לברוח להביל עמו ומי שהיה יכול להביל עמו ברח משם, אך בלוח י"ב שם מסיק דפשוט דבדי המ"ב לא משמע כן ומשמע פשוט דס"ל דמנין הוי סימן בלתי שייך. וכ"כ לנרץ סי' מנין בשריפה צו"ת מהרי"מ פאדווא סי' כ"ה [הו"ד לעיל אות כ"ב] ובעזרת ישראל סי' י"ג, וצחיים של שלום ח"צ סי' ה'.

ובבור הבחינה סי' י"ב באצ שנכנס בדליקה לאחר להביל ג' צני וואח"כ נמלאו ד' גופות חרוכות כי במקום דאין ברור ליה אי סי' מנין הוי סימן ד"ל שבעל ברך וניזול ואחר צל להביל ונשרף, ומ"מ הוי סיף קלח.

סמכין אלא אסימנים, וכדר אמרינן התם הכוא גצרא דאפקיד שומשמי גבי חצירה א"ל כב לי שומשמי א"ל שקלתינהו, וכה כן וכן הווינן ובהציתא רמיון, א"ל דידך שקלתינהו והני אחריני נינהו, סבר ר"ח למימר היינו שני ח"ח ולא אמרינן הנך אזלי לעלמא והני אחריני נינהו, א"ל רבא מי דמי התם קאמרי סימנים הכל שומשמי מאי סימנא אית צה, ודקאמר כן וכן הווינן אימר חושבנא איתרמי ע"כ, הרי להדיא דמחלקי דלהכי מהני הכא משום דנחנו סימנים אחרים, משמע דמנין גם במשאל"ם לא מהני, ומוכה דאפי' צדצנן לא סמכין על סי' המנין, ועי' לקמן אות כ"ח מהשאלת אריה.

ובח"ט סק"ע כי דעיקר השגת הפ"ז הוא דסי' מנין גבי אנשים לא חזי לאטרופי כלל דחיישינן לאחלופי, והע"ז לשיטתו שהשיג על הרא"ש גם צידן הראשון.

אמנם רוב האחרונים כתבו דסי' מנין הוי סימן אמלעי ואפי' במנין אנשים.

בנמצע שעשועים סימן ס"ג אחר שהציא דעת הפ"ז דמנין אנשים לא הוי אפי' סי' אמלעי משום דחיישינן לאחלופי, האריך צרחות מראשונים ומסיק דנראה צרור היכא דילא האשה מאיסור חורה מהני סי' המנין להחירה לגמרי, וכ"כ צסי' ע' דסי' מנין לכ"פ סי' ציוני הוי ובאיסור דצנן ודאי מהני.

ובמאמר מרדכי סי' פ"ה אחר שדחה להא דסי' מנין הוי סי' מסיק דצידון ידיה כיון שיש עוד סי' אמלעי, א"כ צירוף המנין של צ' צני"א מועיל אף להרמז"ם. ועי' גם לעיל אות כ"ג דמבואר מדברי כמה פוסקים דסי' מנין אנשים הוי עכ"פ סי' אמלעי, וכ"כ צו"ת אגודת אצוב סי' ט"ז, ובז"ל החדש סי' ס"א, ומהרי"מ פאדווא סי' מ"ג וקבלה יעקב סי' י'. ועי' צו"ת בית יצחק סי' ס"ה מלוח י"ח ואילך.

ובבית שלמה להר"ש מסקאלא סי' מ"ה, צידון שאמרה האשה סימן שלקה בעלה על הדרך שמונה כתנות שלש של אמר גפן וחמש של פשתן, כי דלהפוסקים דשני סימנים אמלעיים הוי סי' י"ח כהן שני סימנים צמין דסי' מנין שנחנה במספר הכתנות הם מלד עלמס סימן, וגם מה שפרטה חמש של פשתן ושלו של אמר גפן הם מלד עלמס סימן, והוי סי' מובהק. וכ"כ צו"ת כור הבחינה סי' י"ח בתוך הדברים, דשני סימני מנין הוי כשני סימנים אמלעיים ומאטרופים לסי' מובהק.

ובשו"ת זקן אהרן [ואלקין] סי' ע' כי ל"ד היתר צידון ידיה עפ"י סימן של שני ט"ק, ואחרי שדחה לראיות הפ"ז מסיק דקרוצ הדבר לומר דמנין הוי סי' י"ח עכ"פ סי' אמלעי ודאי דהוי.

הגדרות בסי' מנין אנשים.

כה. אם צריך העד להעיד בפירוש שמנין בזה נהרג, או שדי בזה שמעיד שנמצאו הרגלים באותו מנין. הנה צמ"ב סי' מ"ד הני"ל כי דמאחר שהעיד הישראל שילאו ששה אנשים מעיר פ' ואח"כ בלו עדים ששמעו מפי הישמעאלים מסלית שנמלאו ששה יהודים הרגלים בדרך, לא חיישינן לששה יהודים אחרים. וכתשו הרא"מ להרא"ם מרגליות סי' כ"ה כי על דברי מ"ב אלו דלא נהירין כלל, דודאי צטובדא דקולר היה מנין סימן משום דמעיד שאלו המנין נהרג והוא דומיא דסי' מנין בממון, אבל אם מלאנו מנין הרגלים אין כאן סימן כלל, דמנא ידעינן שנהרגו כולם בפעם אחת, דבעלמא בשטרות שנמלאו כרוכים הרי נאצדו ע"כ צבת אחת, וכן במעצמות העשויות כמגדלים דחלינן בהינות משום דליכא מידי במאי למיתלי מדוע נמלאו במקום אחד, אבל בהרגלים, דע"כ לטעים היו בלוחו מקום והרגום א"כ

אוצר

סיק קלה אות כו—כו

הפוסקים

אחת נהרגו שניהם, שהרי נמלא בכל אחד חבל קשור בזרוע לאחד צמימו ולאחד בשמאלו, שנראים הדברים שהיו נקשרים יחד, יש לסמוך אסימן מנין.

ובתפארת צבי חק"ע סי' ה' כ' דנראה דעת המ"צ דכל שנמלאו סמוכים בדרך שזה נהרגו יחד מלוי שיהיו כ"כ סמוכים בבליכס מנגד הוי סימן שהם הם שהיו ביחד ונהרגו.

ובצ"צ החדש סי' ס"ז אות ח' ופי' הביא מחלוקת הרמב"ן והרא"ש ב"מ דף כ"ה גבי הא דאמרין דבשלש מטבעות הוי מנין סימן דוקא בשעשויין כמגדליו, והרא"ש [בפ"ב סי' ח'] כ' העטם משום דאליה מחיילא האוצר דכבוד שמה לא נפלי אהדדי ולא יוכל ליתן סי' במנין, וכ"כ הרא"ש [בפ"ק סי' י"ב] גבי חכרין של שערות, אבל הרמב"ן כ' העטם דאליה חיישינן שמה היו יותר ומי שמהל האחרים לא מלא אלו או שמה פחות היו ומאחר נפלו כאן מקלת, וכ' דמבואר מדבריהם להרמב"ן לא הוי מנין סימן דרך נפילה אלא"כ יש הוכחה גמורה שצדאי נפלו ביחד כגון שערות כרוכים או מטבעות זה על גבי זה, אבל כשכן זה אלא זה חיישינן שמה לאו צדדי נפיל ולא הוי מנין סימן, ובשעמ"ק שם הביא שכן דעת הריטב"א, והרא"ש גם בקלת הוכחה סגי וכשהם מונחים זה אצל זה שפיר מוכח ומראים הדברים שנפלו ביחד, אבל אם היו מפוזרים לא הוי מנין סימן, ולכן כ' בנידון ידידי שילאו שנים עם רפסודות על הכתר ונאצדו, ואח"כ נמלאו בנהר רפסודות שלא היה דורש להם, ושני הרוגים רחוקים מהם בערך מיל ורחוקים קלה זה מזה, ולא מצוי להרמב"ן דלא הוי הוכחה, אלא אפי' להרא"ש נמי לא מהני דמי לפירות מפוזרין דלא שייך בזה סי' מנין, אלא ש' דאפשר ללדד עפ"י המבואר בגמ"ע בשעש"ה היה ניכר שהם הרוגים ועל הרפסודות נמלא דם מהרוגים א"כ מראים הדברים ששנים אלו הם הם השנים שהלכו על הרפסודות, וגם נמלא סמוך לרפסודות קרשים מלופים נחושת שזה שייך למלאכת שני האנשים וא"כ אפשר לומר דה"ל כאלו נמלאו השנים הרוגים על הרפסודות ממש דלא ודאי הוי סי' מנין אפי' להרמב"ן דמי להכריך של שערות כ' עיי"ש שהאריך בזה, ובאות ע"ז מסיק דל"ע לסמוך ע"ז למעשה.

ובפי' ס"ח שם אחר שהביא בקיור מחלוקת הרמב"ן והרא"ש, כ' דבנידון ידידי שילאו שנים ביחד מן העיר ואח"כ נמלאו שני הרוגים שוכבים זה אצל זה ו"ל דהוי סי' מנין [גם לדעת הרמב"ן], דהוי כמו דרך כינוה שצדאי ברוחמים הניחוס שם, ובכ"ה הוי מנין סימן, ועוד כיון שבניד נמלאו אלו סימנים בגופם ולבושם ה"ל כקשורים יחד.

כה. סי' מנין אנשים במים. בשו"ת הרמ"ן סי' י"ב נסתפק אי מנין אנשים חשיב סי' גם צמים, וכ' דכרי דעת הט"ז, דדוקא באצירה מיתחב"ב סי' מנין אצל לא באנשים דיש לחוש דהני אזלי לעלמא והני אחריני נינהו, ואפי' להסוברים דגם בזה הוי מנין סי', הנה צמים אפשר לומר כיון דע"י מעשים שאירעו כמחזק צמ"ס חזין דחששו חז"ל עוצה צמח"ל"ם דע"י המים עלה למקום אחר, א"כ ע"י שליטת המים ודאי דיש לחוש דהני אזלי לעלמא והני אחריני נינהו והניח צמ"ע.

ובח"ט סי' פ' הביא מעבד"ב סי' ע"ב דאם הנעצעים נמלאו במקום אחד כמספרם הוי סי' מנין אף צמים, ממה ש' דמה שלא התירו בזה"ל עוצה דשני ח"ח מחמת סי' מנין משום דלא מלאום במקום אחד, [ולא כהצ משום דהכ"ל עוצה היה צמים], והטע"ע כ' דיש להשיב על דבריו, דהא דרך המים אפי' אם נעצו הרבה במקום אחד כל אחד פונה לעצמו, הן צמודים צחים שכל אחד מחזק לחזור אל היבשה, והן לאחר מיתח שהמים מוליכים

אבל בשם אריה סי' י' בנידון שנשרף הבית על האב ושתי בנותיו ואח"כ נמלאו שלש גופות חרוכות, כ' דאין לדון כאן משום סי' מנין, דבשלמא אם היה החשש על כולם לומר דהכך אזלי לעלמא והני אחריני נינהו שפיר היה המנין סימן דלאו אחריני נינהו, דאין נזדמן ג"כ מנין כזה, אבל בבא דחיישינן רק לאחלופי דשמה איש אחד ברח וזה איש אחר שזה לשם וממילא נתמלא המנין א"כ מה מהני בזה הסי' של המנין, ושצד"ה שגה בשו"ת מהרי"מ פאדווא סי' כ"ה שר"ה ללרף בנידון דשריפה סי' מנין, דליה כלל משום דיש לחוש לאחלופי.

ובסמ"ע יצחק ח"ח סי' ו' בנידון שנשרף הבית על חרבעה אנשים ואח"כ נמלאו ד' גופות שרופות, אחרי שזירף לסוף היחר דעות הפוסקים דמנין הוי סי' מנין, כ' וא"ח לדחות כיון דשיקר בראיה דמנין הוי סימן הוא מגמרא דחבל על סי' צמ"ח שנכרגו בדרך ביתר, ו"ל דלא דמי לנ"ד, דהתם ו"ל ודאי מנין הוי סימן דאין לחוש שאלו בששים הלכו לעלמא והני אחריני נינהו, וגם אין לחוש דאחר הלך וערק לעלמא מחבורה זו ואינש אחרינא נחלו עמהם בדרך, דכלא סיבה אין לחוש שנתחרט ואזיל לעלמא, אבל כאן אף דליכא למימר דכל החרבעה אחריני נינהו, מ"מ יחוש שמה אחד ערק להליל עצמו מן האש ואינש אחר שזה להלילם בשלים מנין החרבעה, ויש להביא ראיה לזה ממעשה דבי ת"ח [יצמ"ח קט"ז] דאף דשנים הוי סימן מנין מ"מ צעינן שם דוקא סימנים, וע"כ דיש לחוש שמה אחד מהת"ח שנעצו אזיל לעלמא ואינש אחרינא הוי התם מכבד שנעצו ונמלא עם זה דאין כאן סי' מנין, אך נראה לחלק ולהקל בנ"ד, דבשלמא התם צעני ח"ח כל אחת מהנשים היה ספק א"ח שמה צעלה הוא שני"ל, אף דלא חיישינן ששניהם ניילו והני תרי אחריני נינהו, מ"מ על אשה אחת ודאי יש ספק איסור א"ח וממילא שחיבן אסורות מספק, אבל הכא בנ"ד אף דאשה אחת היא בספק א"ח עכ"פ השלש מותרות, ויש להחיר גם בריבויית עפ"י מה דאמרין בגמרא חזיר י"ב האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים, ומקשי בתוס' א"כ כו"ע לאסרי לישא נשים שמה נתקדשו, ותירו דמדאורייתא אפי' הוא שרי לישא משום דאזלינן בחר רוצה ואינו אלא קנסא, וא"כ בנ"ד דלא שייך כאן קנס אזלינן בחר רוצה ומותרות כולן להנשא, ואף שהרמב"ן חולק וסובר שעפ"י דין אסור בכל הנשים כדכונא צמ"ס סי' ל"ה ס"ק ל', היינו משום דס"ל דחזקה שליה עושה שליחותו חשיב [כודאי], אבל בנ"ד שבאשה אחת יש ספק ושלש נשים מותרות עפ"י סי' מנין, אזלינן בחר רוצה וכולן מותרות. [ועי' באות כ"ה מהש"א"ה דמעבדא דבי ת"ח אין לדון לסי' מנין כלל].

ובגור אריה יחודה סי' ל"ה [ה"ד לעיל אות כ"ה], כ' לחשוב בנידון ידידי דשריפה מטעם אחר דכיון שיהי ניכר שנשרפו הם ורכושם ולא נמלא מהם רק מקלת עצמות וצחוקם ה' ראשים, בפשיטות ו"ל דצמח נשרפו יותר מהמנין הזה רק שאלה נותרו והאחרים נשרפו לעפר.

כו. ובאיות אופן תהיה מציאת האנשים כדי שיצטרפו לסי' מנין, לשיטת הסוברים דגם בנמצאו הוי מנין סי'. הנה צמ"ב סי' ס"ג כ' דלא סומכין אמנין צממלאו הרוגים רק כשנראים וניכרים הדברים שצמ"ן אחד וצמקום אחד נהרגו, ולכן כ' בנידון ידידי שמתוך עדות הצ"ד ניכר שלא נמלאו הרוגים צמקום אחד ולא צמ"ן אחד אלא רחוקים זה מזה הרבה, דיש לחוש שמה היום צא אחד מן המזרח ונהרג צמקום זה, ולמחר צא זה מן המערב ונהרג צמקום אחר, ואין כאן סי' מנין כלל. ובעב"ה"ג סי' ע"ב הביא דברי המ"צ הג"ל, וכ' דבנידון ידידי שנמלאו צמקום אחד ונראים וניכרים הדברים שצפ"ס

אוצר

סיק קלח אות כח—כט

הפוסקים

רחוק ממקום מליאת הבגד, אחר שזייד להחיר מחמת סי' מנין צנירוף סי' מקום, כי ואעפ"י שהמ"צ סוף סי' ס"ג כי דלא סמכין אמנין רק כשנראים ויכריזים בדברים שבזמן אחד ובמקום אחד נהרגו, ולכן לא ראה להחיר צנידון ידיה שלא נמלאו בזמן אחד וגם במקום אחד, שאני התם שנהרגו ביצבה התם הוא דשייך לומר הכי דאילו נהרגו כאחד היו נמלאים קרובים זה לזה ובזמן אחד, משא"כ בג"ד שנעצבו בזה ובמים מכסים עליהם מלמעלה מאי הדבר שימלא זה תחילה ואח"כ השני. ועיי' לעיל אות כ"א. או שייך סי' מקום במים. ולעיל סי' קל"ב אות ז'.

כט. סימן מנין בכלים ובבגדים. במ"צ סי' מ"ו צנידון שכיוון בגוי מנין מיני הסחורות שהולך עמו היהודי, כי דלכאורה היה נראה דהוי סי' מנין, אך י"ל דשאני לן בין סימני גופו לסימני כליו דחיישין בזה לשאלה וכ"ש צנידי דסחורה.

ובגובי"ק סי' ל"ו ראה מתחילה לדון צנידון ידיה שנמלאו כמה בגדים על הנהרג שהיו בהם סימנים אמעיים, דאף שסימנים דרבנן מ"מ שיזמנו כמה בגדים עם סימנים כאלה בכל אחד מהם לא גרע ממנין בעלמא, ולבסוף כי דמעיקרא דדינא פירכא, דשלאמא מנין אנשים שייך לומר דהוי סימן דאין יזמנו לדרך הזה מנין אנשים כזה ושיהיו ג"כ נושאים גמלים [לשיטתו דבעינן סי' מנין אנשים ומקום הליכה ונושאים גמלים, עיי' לעיל אות ט']. אבל הבגדים אף כולם יחדיו אף דלענין חשש שיזמנו אדם אחר שיהיה לבוש בזמן בגדים כאלו בסימנים הללו הוי סימן, מ"מ כיון דחוששים לשאלה לא הוי הבגדים סימן כלל, שאנו הושיעים שהוא עלמנו הוא שהשאל לא, אלא שכי דכיון שזאלו לחשש שאלה יש ללרף סברת מהר"ל מפרגא במקום שיש סימן בגופו שלא למיחש לשאלה.

ובשו"מ מהר"ק ח"א סי' ר"ם אחר שהציא דברי המ"צ והכו"ז הנ"ל, כי דבכלים דלא מושלי אפשר דלא חיישין, ואף להב"י והריטב"א [דחיישי לשאלה אף בכלים דלא מושלי], מ"מ כיון דעפ"י רוב אינו משאיל שוב אפשר דהמנין הוי סימן.

אולם בשו"ת שבסוף סי' פני משה [מקלעוואן] תשובה א' [הו"ד לעיל סוף אות כ"ב] אחר שכי' לך היתר צנידון

ידיה מחמת סימן צ' הפרות שנמלאו על הנהרג, עפ"י דברי מהר"א בפסקיו סי' קס"א בשם מהר"א דצ' כתנות הוי סי' מ"מ משום מנין, כי עוד דלא שייך בזה חשש שאלה כלל, משום דהא דאמרינן דסי' מוצהק בצגדים לא מהני משום חשש שאלה היינו דוקא כשהסימן הוא בגוף הצגד שיש בו דבר חידוש שאינו צנמלא בצגד אחר, בזה שפיר אמרינן דכיון דחיישין לשאלה חו לא הוי סי' מ"מ כלל, משא"כ בסי' מנין כתנות דודאי שכיחא מילתא עובא שיש לכל אדם יותר משתי כתנות צניות, ואפ"ה אמרינן דמנין הוי סי' מ"מ אס נשא עמו בדרך שתי כתנות משום דהיכי איתרמי מילתא שילוך זה הנהרג ג"כ שתי כתנות כמו בעלה של זו, אי' דהרגו זה הוא בעלה, אי' כי' דלא שייך חשש שאלה בזה משום סי' מנין דלא שכיח הדבר שישאל ממנו ג"כ דוקא מנין בזה, ומה שהקשה מהר"א על מהר"א על היתר סימני הצגדים דהא חיישין לשאלה, היינו משום דמשמע במהר"א דסי' מוצהק בצגד ג"כ מהני, ועיי' הוא שהשיג עליו, אבל בסי' מנין י"ל דמודה מהר"א למהר"א דלי"ח לשאלה, ומסיק דלפי דעתו סברא פשוטה היא דבסי' מנין לא שייך חשש שאלה כלל.

גם בשו"ת מהר"ל דיסקין סי' מ"צ אות ל"ט כי [לפי שיטתו] המוצהק לקמן באות זכ', דאס צאלו להחיר מכה סי' מנין אין לחוש לשאלה.

ובברית יעקב רסי' כ"ב כי צנידונו דמה שהיה לבוש צ' זוגי מכנסים חשיב סי' מנין, אלא שכי' דלא מהני משום דהוי

מוליכים אותם אנה ואנה ומרחיקים זה מזה, וא"כ אפי' כשנמלאו במקום אחד הוי רק רגלים לדבר דלאחר שנרחקו זה מזה שוב נחקרבו שהוליכו אותם המים למקום אחד, וכמו שאלו נחקרבו כמו כן יש לחוש לאחרים שנחקרבו למקום אחד ע"י טוף המים, ועוד דהא פשיטא אס שנים או יותר נעצבו במים ואח"כ נמלאו רחוקים הרבה זה מזה דלא הוי מנין סימן דמשמע נמי בעצוב"ג שס, ומאן מפיה לשער איזו מקרי מקום אחד, לכן אין דברי העצוב"ג מוכרחים בזה.

אולם בגמע שעשועים סי' ס"ג אחר שחשש מתחילה דבמים אין סי' המנין כלום דאפשר הוי יותר אלא שלא עלו או שגררום המים למרחוק, מסיק דלאו חששא הוא כלל, כמו שאין חוששין צנאצדו דרך נפילה דלמא נאצדו קלתם במקום אחר, שהוא ממש כהך חששא שמה נאצדו יותר והמים הולכים.

ובשאגת אריה (וקול שחל) ח"א סי' כ' כתב להחיר עפ"י סי' מנין צנידון ידיה שאמר המסל"ח שכמנין היהודים שנעצבו בספינה הועלו ליצבה ונקברו, וכי דמהכיה מעשה דשני ח"ה שזאלו עם אבא יוסי בספינה שלא החירו מחמת סי' מנין לא קשה כלל, דמנין הוי סימן היכא שידענו צודאי שהלכו כו"כ בזמן ואח"כ נודע שאותו מנין מחו, אז אמרינן שהם הם שהלכו בזמן, משא"כ במעשה דשני ח"ה לא נודע שם כלל מתחילה אס יאלו שני ח"ה עם אבא יוסי ומי תמה שני ח"ה ומה סימן שייך בזמן שלהם, גם אין לדמות מים לכריכות צרה"ר דאמרינן שהם שלו משום דמינשחפי מהדדי, דזה אינו, דהתם העטם שהם שלו משום דהבעלים מתיאשים שחוששים שלא יוכלו לומר סי' המנין שלהם דרגילי למינשחפי ומסתמא לא יהיו מונחים ציחד ועיי' הם שלו, אבל כאן שהועלה באמת כל המנין וכי צצביל זה יגרע, ומאחר שראו שהועלו מספר זה ולא אינשחפי אמרינן דהם הם שהיו בספינה ציחד ולא אינשחפי מכה שהיו מחזיקין צדף אחד או משאר עטמים, והציא שכן מצוה צשו"ת מהר"א ששון ובכמה חשו' אחרונים דמנין הוי סימן בספינה שנעצבה.

ובמצות כהונה סי' י' צנידון ספינה שנעצבה עם צ' יהודים, ואח"כ נמלאו שם צ' יהודים מתים מרחקים קלת זה מזה, כי לך היתר עפ"י סי' מנין, ושאין לחלק בין ים ליצבה ונסחתיי מהשו' מהר"מ אלשקר סי' כ"ה, גם הציא דברי העצוב"ג הנ"ל שאין לחלק בין ים ליצבה. [ואף שצנידון דהמלות כהונה נמלאו קלת רחוקים זה מזה, נראה דלא קפיד אבא משום שכן דרך הים לפולטם וכמ"ש בצמוך כעין זה בשם ז"ל החדש, ומש"כ בעצוב"ג דמשו"ה לא החירו בהכיה עובדא דצ' ת"ח מחמת סי' מנין משום דלא מלאום במקום אחד ולא יאלו במקום אחד, ז"ל כוונתו שהיו צמרחק רב זה מזה, או שלא במקום העצובה].

ובשו"מ מהר"ק ח"ג סי' קל"ד צנידון שנים שנעצבו בספינה, ואח"כ האחד מלאו חיכך והוכר, וכמה ימים אח"כ נמלא גם השני באותו מקום אך שמסופקים אס ראוהו בעשתו, כי דכאן יש סי' מקום ומנין ציחד ויש לסמוך על המ"צ דמהאחד מת גם חצירו שהיה עמו ציחד נעצב ומת, ואף שאינו דומה להך דמ"צ דשם נהרגו ואמרינן שצודאי כולם היו ציחד ונהרגו, אבל כאן י"ל דגלי אשפולכו להשני ויאל [וזכ' שנמלא אחר הוא], אך לפי"ז כיון שכבר הוכ' במים צמכנת מיתה שוב איתרע חזקת חיים שלו, וא"כ מוטב יותר לומר דזה שנעצב מת מלחלות באיש אחר, דאותו אחר לא איתרע ח"ה שלו.

ובצ"צ החדש סי' מ"ט צנידון יהודי וגוי שראום כשנפלו לחור הנהר, ואחר שצויעים בערך נמלא הנכרי באותו הנהר לא רחוק ממקום העצובה, וימים אחדים אח"כ נמלא יהודי לא

731X

ס"ק קלח אצח כט—ל

הפוסקים

דבא רק סי אמנטי. וצקן אהרן [להגרי"א ואלקין] סי פי כי
 נד אחר צנידון ידידי עפ"י סי מנין של שני ט"ק שאמרה האשה
 שנתנה לו אחד שהיה לבוש צו והשני צחילתו ונמלא מטון
 לדבריה. ועי' לעיל סוף אות כ"ד מש"כ בשם הבית שלמה סי
 מ"ה דשני סימני מנין בצגדים מעטרפים לסימון מובהק.

עוד כ' שם צפ"מ ה"ל לחן לומר דבנידון דליה כיון שפרח
אחת היחה גדולה ואחת קטנה מקרי ב' מינים דלפטר דלריך
לשניהם [ולא שייך כאן לירוק מנין], זה אינו, דל"כ גבי כחות
נמי נימא הכי דשחים לא הוי ס' מנין משום דלריך לשחיהם כדי
שיוכל לבדם כח"א, או דשמא אחת טובה ואחת גרועה ולכן
מוליך עמו שחים, א"ו דזה אינו דמ"מ מין אחד הוא, וגם י"ל
דכ"ש הוא דהוי ס"מ צב"ג אם אחד משונה מחצירו ומין אחד
הוא, משום דלא שכיח הוא שיהיו אלל חצירו ג"כ שחים שהם
שם אחד וכל אחד משונה מחצירו, וכ"ש שינוי כזה שיהיה על
אחת חתיכה עור זאב, דכיון דליבא בלא"ה ס' מנין יש לנרף
ג"כ שינוי כזה אטפ"י שאינו מועיל בצלמו.

אמנם על יידינו של הנוצ' צמח שרש לזון דין סי' מנין צמח בגדים שאינם משם אחד מכה לירוף הסימנים האמתיים שיש בכל אחד לולא חשש שאלה, וכן על המצ' שר"ל דמנין מיני הסחורות הוי סי' מנין, כי בשו"ת לזוהר דאברהם סי' כי דל"ע צוח מטעם אחר, דדבר שדרכו בכך לא שייך סי' מנין כמ"ש החוס' דף קמ"ו לענין שומשמי, וכמו כן כל שדרך האדם ללבוש כן לא הוי סימן, ולא מייצגי לשיטת החוס' הנ"ל דמנין שהוא שכיח לאו סימן הוא, אלא אפי' לשיטת היש"ש שם שסובר הא דמנין לאו סימן הוא דוקא מנין שזה (כמו י' ט"ו כי כ"ה), לדידיה ג"כ מלבושים שרוב צנ"א לנבשים אותם לאו סימן הוא דהוי כמו מנין שזה, והם מנין מלבושים לאו כלום הוא גם הסימנים שבהם לאו בגדר סי' מנין הוא הואיל שסימנים אמתיים הם ואמרין לאיתרמוי איתרמי, והא ראי' שלא השתמשו המחברים בהיתרא לומר שחיבור סימנים אמתיים יהיו נכונים בגדר סי' מנין, ועדיין ל"ע. גם צ"ח הקשה כן על הנוצ'ב, אלא שעל המצ' כי שם ד"ל דנידון ידיה שאני דהוי מנין דלא שכיח. ובשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"א סי' ר"ם צהשכותו להרצ בעל לזוהר דאברהם, הביא דבריו הנ"ל, וכפי הנראה שם הסכים לו צוח.

ובשורת מהר"ל דיקסון ח"א סי' מ"ב מאות ל"ט עד אות נ"ב
האר"י מאור צ"ח מנין בגדים, וז' דע"כ לא מנינו

לנחשבוזי מנין כלים לסימן כי אם בצירוף איזה חונם לזה, כמו בצידה דחשבינן למנין סימן בצירוף נפילה או הינוח במקום שאינו משתמר לגמרי, וליה דליתרמי לאחר הצידה במנין זה דברי ים לספק גם לשמא לא אבד אחר לגמרי, ולכן ראוי לסמוך ע"פ על סי' דמנין דלצידה מנין כזה ודאי דאין לחוש, והא דבשיירה של סי' צ"א לכמה פוסקים אפי' באין אסורים בקולר או נושאים גמלים סמכין אסימן מנין לאחד, ההם איבא לירוף מנין ושהלכו יחד על דרך זה, ועוד והוא עיקר דודאי מנין דשיירה עדיף טובא דהוי השויית ראוות של כמה צ"א שנועדו יחדיו וראו ללכת כאחת, משא"כ שארי מנינים שהוא הסכם וראוין של אדם אחד שפיר ים לחוש שגשויית הסכמתו של אדם אחד ונשאל ג"כ במנין הלו, והיה נראה לכאורה לפ"ז דנפול אחד צ"ג בגדים צמיים צפינו ואח"כ מלאו נעצו באותו מנין צגדים דאין לנו לחוש לשאלה, דהא חזינן צגי הצידה דחשיב לן מנינא דשגשה לסימן לאהדורי ליה וליה תו דילמא דיתרמי מנינא אחריגא כמנינא דהאיך, ואח"כ הייב איבא שראינו בעלה של אשה זו שנפל למים וג' בגדים עליו ושבו מלאנו נעצו צ"ג בגדים, דהא בעיינו ראינו באחד בעלה ג' בגדים שהרי נפילתו למים כאצידה חשובה דהא

[illegible]

ל. סימן מנין מטבעות. בחזרת נחנאל סי' כ"ב ר"ח הר"ב
השאל לומר צידוק ידידי דהוי סימן מכה מנין
המטבעות שאמר האשה וכך נמצא אלל הכהר, וכו' כי דמה
מהני כאן סי' מנין אי חיישין לשאלה. [ועי' לעיל אות כ"ט
לענין חשש שאלה במנין בגדים].

אולם בקונטרס ענף עץ אבות שבסוף סי' מקור מים חיים סי'
ח' כי לך היתר בנידון ידידי שכבר יראה מאיסור חורב,
עפ"י הכימון שנתנה הלאה קודם שראתה את המה שלקח מציתו
עשר מטבעות ומנוחים בחור הארנק של פשמן והארנק שנת
בחור הכיס שיש לו ד"ר כנפות, ומלאו מנין הכסף כדברים, וכן
עוד, דאפי"ג שכתבתי מ"ב סי' מ"ו חפשי להחפיר במנין מיני
הסחורות

אוצר

סיק קלח אות ל—לא

הפוסקים

המניין והמקום משויינ ליה סימן, ומזה הטעם י"ל שהנריך הרא"ם המוצא בקו"ע סי' ל"א ג' נקדים כמין בגולתא דוקא ולא סגי ליה סתם במנין ומקום, מ"מ להנך פוסקים נמי נהי דמוצהק לא משווי ליה סי' חמשי מיהא הוי, ובג"ד שהוכחנו שהוא רק חשש דרבנן מוטיל סי' חמשי כו', מ"מ מסיק דעדיין לבו נוקפו וטוב יותר אם ילא הדבר להחיר בלי שום פקפוק. ובסי' ס"א שם צידדון סימן ג' שומות אי' מגבו סמוך למפרקה ואי' צפניו סמוך לאזני ואי' על מלחו, כי מתחילה לדון בזה עפ"י מש"כ הב"ש ס"ק י"ב והע"ז ס"ק י"ח דמנין במקום יודע ממש הוי סי' מוצהק לכו"ע, אלא שבסוף דבריו סיים שם שאין לעשות מעשה על סברא זו עד שנמצא לירוף היתרים אחרים, והו"ד צפ"ת לקמן ס"ק ק'. ובשו"ת מראה יחזקאל סי' ס"ג כי דיש לפקפק על זה דאפשר דוקא במלמס המקום ממש כמו נקב צלז אות פ' וכמ"ש הב"ש בס"ק י"ב, משא"כ בג"ד לא מקרי למלמס מקום. ועיי' לקמן סעיף כ"ד.

ובעין יצחק סי' ל"ז אות ז' צידדון שנמצאו שלש שומות על גופו, אחר שהביא דברי הב"ש ס"ק ע' בשם הרמב"ם והטור דשומא הוי לכה"פ סי' חמשי, כי דאף שצטטו רעק"א סי' ק"ז חמה על הב"ש בזה והעלה דשומא הוי ספק סימן חמשי וכן ס"ל להמ"ב, עכ"ל י"ל דבג"ד דינן ג' שומות בגופו הוי לכה"פ סי' מנין בזה דהוי סי' חמשי כידוע דעפ"י סי' מנין מחזירין חבירה משום דהוי סי' חמשי, ובאמת י"ל דזה תלוי באוקימתא הש"ס דיבמות דף ק"כ וב"מ דף כ"ז ללא צדי דמוקי פלוגתא דבין עם ר"א בן מהבאי צהא דאי מעידין על השומא דפליגי אי סימנים דאורייתא, וכן לשני אוקימתא צתראי דרצא דפליגי אם עשוי להשתנות לאחר מיתה או דפליגי אי שומא הוי סי"מ, ודאי לכל הנך אוקימתות הוי בג"ד שלש שומות סי' חמשי, לא מיצטי להך לישנא דפליגי אי הוי סי"מ ודאי דאף שומא יחידית הוי סי' חמשי רק דלא הוי סי"מ, ואף ללישנא דעשוי להשתנות לאחר"מ עכ"ל הא לא שייך לומר עשוי להשתנות דיהיב מכון למספר מנין שלש שומות בגופו כמו שהיה בחייו של הנידון, אי"כ ודאי להנך ג' אוקימתות הוי הני ג' שומות בג"ד לכו"ע סי' חמשי, רק לנשן אי' של אוקימתות הש"ס דפליגי אי שומא מלויה צבן גילו י"ל דגם מנין של ג' שומות לא הוי אף סי' חמשי משום דמלוי בן צבן גילו, אלא כיון דהטור פסק באוקימתא דשומא מלוי להשתנות, וי"ל צעמנו משום דכעין זה הוזכר בירושלמי יבמות פט"ז הל' ג' שהסימנים דרכם להשתנות, ולפי"ז אין אנו מוכרחים לחדש דשומא מלוי צב"ג, וכיון דאין הכרח מהש"ס דילן לחלוק על הירושלמי דהא צב"ס דילן יש חרי לישני דפליגי בזה ע"כ נקטינן בזה כשיטת הירושלמי, ועוד דהא כיון דנרצו אוקימתות מוכח דשלש שומות הוי עכ"פ סי' חמשי הא יודע דאזלינן צתר רוצא בפלוגתא הש"ס, וכ"ש לשיטת הרמב"ם וכמה פוסקים דס"ל לפסוק בלישנא צתרא צגמרא.

אולם בשו"ת צלותא דאברהם סי' כ"א הביא דברי החת"ם הג"ל וכי' שדבריו אינם נראים כ"כ, הואיל שכבר כתבו הפוסקים דסימנים גרועים בגופו אינם מלערפים אף שהם מפוזרים במקומות שונים, וגם מהא שהעיר צעמנו דהרא"ם מלריך דוקא ג' נקדים כמין בגולתא, והטעם נראה דאינו דומה כלל להא דסי' אנשים שהלכו לברכס ביתר, כי הסימנים שגופו שגולדים יפ"י גורמים המסתדרים צעצע לפי הכנת החומרים, י"ל בזה דאם תכונת החומר גורם השינויים במקומות בגוף זה כן שכיח חכונה כזו שהגורם ג"כ בגופים אחרים, משא"כ במנין ומקום שאינם צעצע רק במקרה, וכעין זה כתבו לחלק בא"ח סי' תס"ז בן נמצאו ג' חולעים או ג' חטים חמוצים, והביא מהחת"ם ח"צ

הסחורות, היינו מטעמא שמצוה שם שלקח הסחורה מציתו כדי למכור, משא"כ בג"ד שלא לקח עשר המטבעות כדי להלוות לאחר לא חיישין להלוואה, דהא אף לשאלה יש כמה גדולי הפוסקים דלא חיישין אלא שאין להקל נגד הב"י, אי"כ הבו דלא להוסיף עלה להמליא חומרה מה שלא נזכר בש"ס ופוסקים, והאריך להוכיח דאף לאצידת הכיס לא חיישין אף לשיטת הח"מ דחייש לאצידה.

ובעסק שאלה סי' נ"ט כי בסיף התשובה דלפי המצוה צב"ע שאבי הנעצב אמר סכום המעות שהיה אצל הנעצב, אם כיוון בזה הוי גם לירוף מנין, ובסי' סי' כי דשני שערות, צני ג' רוי"כ כל אחד, הוי סי' מנין.

ובתשו' שבסוף ס' פני משה [לכר"מ מקלעוואן] סי' ו' צידדון יחודי שנכנס צעריפה, ואח"כ נמצא שם גוף חרוך ותחתיו שני מיני מטבעות שידענו שהיו צידו של זה, אחר שהוכיח דגם מנין שנים הוי סי' במטבעות [עיי' לקמן אות ל"ד], כי וא"כ מה לי מנין שחי מטבעות או מנין שני מיני מטבעות ועכ"פ הוי סימן חמשי.

ובשו"ת סחרי"ם פאדווא סי' מ"ג צידדון שנמצא אצל המה מנין המטבעות כמו שהיה לנעלם, אחר שכי' דמנין סימן חמשי ודאי הוי, כי עוד דיש ללמד ולומר דמנין בזה לכו"ע הוי סימן מוצהק, דבאמת מטבע גופה יש בה סימן איזה מטבע היא דהא אין כל המטבעות שוות, רק דאמרינן צפרק אלו מליאות דאין סימן למטבע דברצא ויאלווא צהולאה, אלא בהלערף עוד סי' מנין אפי"ג דלא הוי סי' מוצהק, מ"מ למיחש דאיתרמי מנין בזה מכון עם המטבעות הללו הוי חששא רחוקה ביותר, ואפשר דזה הוי סימן מוצהק לכו"ע.

לא. סימן מנין בסימני גופו. צבית שלמה [לכר"ש מסקאלא] סי' מ"ד כי לענין סימן שחי אצבעות חתוכות צרגלי המת, דלהפוסקים הסוברים דשני סימנים חמשיים מלערפים לסימן מוצהק י"ל דבג"ד הוי שני סימנים חמשיים, חדא דאצבעות חתוכות הוי מלד עלמו סימן חמשי, וגם מה שכוון המנין דשחי אצבעות הוי עכ"פ סימן חמשי.

ובשו"ם מהדו"ק ח"א סי' ר"ם כי צידדון דידיה דחשיב סי' מנין כמה שאמרה האשה שהיה לצעלה ג' רישומי חיחוך מאחוריו מסיבה שלש חבורות שהיו לו ונתרפאו, ורישומי החיחוך נשארו ניכרים.

ובעין יצחק סי' מ"ז כי דלכאורה נראה דסימן שני שנייים חסרים זהו סימן גרוע, דכמה צב"א נחסרו השינויים אולם, מ"מ י"ל דזה הוי כמו סי' מנין. גם צקובץ יגדיל תורה משנת תרל"ט קונטרס ד' סי' כ"ט צהצוה מאצ"ד טערעספאל לירף סי' מנין השינויים החסרים. ועיין צב"א כתב סופר סי' ל"ד ד"ה חסרון. ועיין לקמן סעי' כ"ד.

ובמאמר מרדכי סי' ס"ט צידדון שאמרה האשה סימן על הכרוג שהיו לו שני כתמי עדשים, אי' במקום הישיבה ואי' במקום הללעות, כי לירוף היתר דכיון שהאשה אמרה שהיו לו שנים ושהם עומדים על צ' המקומות, הרי יש כאן סי' מנין וסי' מקום.

ובשו"ת חת"ם סי' נ"ח צידדון בזה ממש כי ג"כ מתחילה דמה שאמרה האשה צ' כתמי עדשים במקומות ההם הו"ל מנין ומקום אפי"ג צלא למלמס דזה נראה דומה למש"כ הרמב"ם וכן אם ילאו י' צב"א כו', והסימנים רוצ האחרונים שטעם בהיתר הוא בצביל שכיוון המנין והמקום, והרי מקום כרטס לא מלמלס היה, ואפי"ג דברצא אחרונים פליגי ע"ז וס"ל דלאו מטעם כיון

אוצר

סיק קלח אות לא—לד

הפוסקים

לפלוגתא רש"י והרמב"ם אי מנין הוי סימן, אך אפי' בלא זה כיון דלא ידענו רק מפיו שיש לו אשה וילד, והרי הוא אומר שיש לו שם אחר ואין נוכח לסמוך ע"ז, בשלמא אם היו עדים שמת אחד מעיר פ' שיש לו אשה וילד ולא ידענו מי הוא, אפי' באופן דליכא למיסתמך על החיפוש בגון שנחסרו שני אנשים מעיר זו, אז יש לדון על הסימנים, שכיון שאמר העד שהמת יש לו אשה וילד ואין כאן רק אשה אחת שיש לה ילד אחד שנחסר בעלה הוי כסימנים וחלוי בפלוגתא רש"י והרמב"ם, אבל כאן דלא ידענו רק עפ"י הבעל שאמר להעד שיש לו אשה וילד בעיר פ', כיון דנחסר שני שיקר בחי'לת, יש לחוש שמת שיקר גם בשם עירו ואינו כלל ממקום פ'. ועי' לקמן סו"ס"ק ק"א

לב. מנין השנים. בשו"ת שו"ת מהר"ק ח"א סי' רע"ט בנידון יהודי שצרח מרוסיה למקום ידוע צמדינת הונגריה, וגר שם שמונה שנים ועסק בשותפות עם יהודי מאנשי המקום במעשה החומץ ומת, ואח"כ באה אשה אחת ואמרה שהיא היא האשה שנשארה צרוסיה שמונה שנים מיום שצרת בעלה למדינת הונגריה ועסק שם במקום פ'. במעשה החומץ, כי דיש כאן סי' מנין ומקום דהוי סימן מובהק, מנין השנים שנשארה צרוסיה בלי הבעל וגם סי' המקום שהיה בשותפות במעשה החומץ. ועיין בשו"ת זכרון יהושע סי' י"ד שבי' לנרף סי' מנין שניו של המת שהיה בן ליד שנים.

לד. אם המספר שנים נחשב לסימן מנין. ב"ל החדש סי' ס"ז הביא מהחומים סי' ס"ה ס"ק כ"ח דמשמע דמסתפק אם מספר שנים הוי סי' מנין.

ובשו"ת מהר"ל דיסקין סי' מ"ב אות מ"ח כי דכלכל רוחות בכל דוכתא השנים לא חשיב מנין, אלא שבנידון ידידי צמנין צגדים [לפי שיעתו לעיל אות כ"ט דבזכורו הצגדים שאינם נחולים שנאבד בהם הוי מנין סימן] כי דאפי' בהוכרו [רק] שני צגדים שאינם נחולים שהם המת שנפל בהם למים יש להחיר, לפיכך ה"ד צטור חו"מ סי' רס"ב הביאו הסמ"ע שם ס"ק ל"ג דבכל הדברים שהנשוא אותם יודע מנינם חשיב גם שנים סי' מנין, מסתמא ה"ב צגדים כל מי שהוא לצו צגדים יודע מנינם. ובבית אפרים סי' כ"ט אחרי שהוכיח מסוגיא דשומשמי [ביצמות קט"ז ב'] דמנין לא הוי סי' מובהק, כי דאפי' לשיטת החו"מ דמנין שאין דרך צ"ח להניע הוי סימן, מ"מ צמנין צ' אנשים גם החו"מ מודים, שרגילות הוא הרבה לנפוש שנים שנים יחד כדי שלא ללכת בדרך יחיד, והוי כהוא דשומשמי כיון דלפעמים מלניעים מספר כזה שוב לא אמרינן מנין סימן, דאיתרמוי איתרמי.

גם בשמן רזקה ח"צ סי' ל"ג כי דאף אם נחליע דסימן מנין הוי סימן נראה דהיינו דוקא במספר דלא שכיח כולי האי, אבל מספר שני אנשים הא שכיח נמצא שלא יסע אחד לבדו, ולשון הח"מ צ"ל מורה דמנין עשרה דוקא הוי סימן, ואף שהמ"צ מיקל גם בזה, עכ"פ אין לו סעד לחומכו בזה מפרש"י [שהביא הח"מ, עי' לעיל ריש אות כ"ב], אבל בסוף התשובה שם כי לנרף דעת המ"צ וגם מנין שנים הוי סימן לשאר לחופי ביתר. אולם בשו"ת מהר"ש הלוי סי' ג' כי דלאו דוקא עשרה צ"ח אלא כל שהוא יותר מאחד ואפי' שנים נקראים מנין, ושכ"כ הר"א מרחיב בתשובה סי' ע"ד. גם בצבוח"ג סי' ע"ב כי דמנין שני אנשים הוי סימן מובהק, והביא מהמ"צ סי' מ"ג שבי' להדיא דגם שנים הוי סימן כל שנראים ונכרים הדברים שבזמן אחד ובמקום אחד נהרגו. וכ"כ באמונת שמואל סי' פ' בתשובה מהר"ב מפרידבורג בנידון מנין שני אנשים, דאף שמואל

סי' קל"ח דף ס"ט ע"ב ד"ה הסימן השני, שכותב בעלמו כעין סתירה על דבריו בח"א הנ"ל וסובר שם דלמאם מקום לא מהני אם אינו דבר מחודש ומקרה המזדמן, ולכן בנידון דלוחא דאצרכה הנ"ל שאל סי' מנין סימנים הגרועים שהיו שם, דהיינו מנין מיני הסחורה צניווייהם שנעשו מהם המלבושים, היה גם לירוף סי' מקום מדרך שהלך, כי ד"ל ציב שפיר דדומה להא דששים צנ"ח שהלכו בדרך ביתר ומלטרפים מנין מיני הסחורה של המלבושים וסימנים הגרועים שצנפו לסי' מקום דליהוי כמו סימן מובהק ולכ"פ שיהיה כמו סימן אמנעי, וסיים דעדיין לל"ע בזה.

ובשחסימנים בגופו הם סימנים שונים אי יש לנרפם לסי' מנין, [להמקילים הנ"ל], הנה בשו"ת מהר"ש ענגל ח"א סי' מ"ט בנידון שנמלאו אלל הנכרג ג' סימנים שונים, קרחה בראשו וכתמים אדומים צרגלו השמאלית ושבר צלדו השמאלית, ראה הרב השואל לדון בזה דהוי סימן מלד המנין, והוא כי ע"ז דלא דמי לנידון החת"ם [הנ"ל], דשם אמרה האשה מנין הכתמים שהם ג', ובזה שפיר כי דרחוק שיזדמן באיש אחר כתמים צמנין זה, אבל הכא בכל סימן באפי' נפשיה לית ציב מנין ורק צלירוף הסימנים [כולם יחד], א"כ י"ל דסימנים גרועים לא מלטרפי כלל. אולם עיין בנצ"ח סי' מ"ז שדן על כמה סימנים שצנפו אף שאינם משם אחד, דהיינו שייכים רחבות ועקימת פיו והבדל קין בלא"ה [שם הלחי גבוה] ושנינו נקבי החוטם דלירוף כולם לא גרע מסימן מנין.

לב. סימן מנין ילדיו של המת. כי בשו"ת הר הכרמל סי' ד' דסבס ילדיו שהזכיר העד הוי סי' מנין, ומהני לנרף לשאר הכיתרים, דבדלוי אין חילוק בין סי' מנין שהיה גבי המת עצמו או מה שנמלא צביתו כיון דכלל מטעם צירור אחיך שדע ע"כ שהוא הוא בעלה של זו. ועי' גם צוית רענן בלכ"ג סי' ב' אות י"ז שחשב סי' מנין הצנים לסי' מנין.

ובבית יצחק ח"א סי' ס"ב בנידון אחד שמת במרחקים והעיד הקצקן שכמה אחרי ופרחי אמרו שהיו מכירים אותו מעירו שיש לו אשה וד' צנים וצפיר הבה נחסר אמנם אדם כזה, כי דמנין הצנים הוי סימן לנרפו לעדות, והאריך שם ובסי' ס"ז להוכיח דאף שהאחרי ופרחי אמרו שיש לו ד' צנים ובאמת לא הבעלם יש ב' צנים וצ' צנות אין לפקפק מלד זה. ובסי' ס"ז הביא מש"כ לו הגאון ר' יוסף שאול [נדפס בשו"ת מהדורה תליתא ח"א סי' רפ"ז] דמנין לא מהני רק באנשים מיוחדים שנחקצו ביחד אבל מנין הילדים לא הוי סימן כלל דהרבה אנשים יש להם ד' ילדים, וכי עליו דלא נראה לחלק בזה כיון דמנין סימן הוי, אף אם שכיח מספר זה כמו צ' שטרות הוי סימן, ואף שהחוס' ביצמות קט"ז כתבו דלא הוי מנין סימן כשדרך להניח כך, ובשי"ש שם כי דמנין השוכה לא הוי סימן, כ"ז צפקדון ולהוציא ממון, אבל שילטרף הסימן לסימן אחר מהני מנין ושכ"כ בקצ"ח סי' ס"ה, אלא שבנידונו מסיק שם צבית יחזק דהיתר זה רופף מלד אחר, מכיון שהיה לבעל אשה זאת עוד ילדים מאשה אחרת חוץ מאלוהם הדי, והאחרי פרחי אמרו שיש לו אשה וד' ילדים סתם ולא אמרו שיש לו ד' ילדים ממנה, בהם ש"ל שכן היתה טונתם וראיה שאמרו שהיא מפרנסת אותם ופשוט הכונה שהיא אמם, עכ"ז קשה צנינו שוב לסמוך על סימן המנין.

ובשו"ת צור יעקב סי' ל' בנידון שהעיד העד על איש אחד שהיה עמו צמלחמה שמת, ומפיו נודע לו שמו ושם עירו ושיש לו שם צפירו אשה וילד, ומאותה העיר לא נחסר רק אחד שהשאיר אשה וילד, אבל שמו לא היה בשם שאמר העד, וראה השואל ללד דהיתר עפ"י סי' מנין לפי שאמר שיש לו אשה וילד והוי כשנים דהוי סי' מנין, והוא כי ע"ז דמלכד דבזה באנו

באר הגולה

ד כן פירש"י שם קולר
תורה.

או - נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו והסיח העובד כוכבי לפי תומו
ואמר שעשרה אנשים שיצאו ממקום פלוני למקום פלוני
והם

אוצר ס"ק קלח אות לד - ס"ק קמ אות ב הפוסקים

הרמב"ם להלריך דוקא שניהם מקום היציאה ומקום ההליכה או
דסני בחד מהם, ועיי"ש בזה ז"י"ד דעות האחרונים להלכה.

ב. ואי בעינן שיזכיר בפירוש שיצאו ממקום פ' למקום
פ' [או אחד מהם], או דסני בשמשיים המקום
שנארגו, ואנו יודעים שהוא בדרך העובר בין מקום פ' למקום פ'.
בלמח לך ס' מ"ב כתב דלשיטת הסוברים להחיר עפ"י ס' מנין
ומקום שהלכו לשם, יש להחיר גם בנידון שהזכיר הגוי [מלמד
המנין] המקום שעברו ונארגו שם דהואיל ואנו יודעים שכשנארגים
מעיר פ' לעיר פ' בדרך שנארגו האנשים ההם עוברים דרך כפר זה,
הרי הוא כאלו הזכיר המקום שהלכו לשם, דמה לי מקום שהלכו
לשם או דרך שהלכו שם דתרווייהו משום סימנא הוא.

ובמשאת בנימין ס' מ"ד כ' בנידון שיש כאן עדות על מקום
ההליכה וגם על מקום היציאה, מפני שהעד הישראלי
העיד על ששה יהודים שילאו מעיר יאם ללכת אל ארץ ישמעאל,
ומהלך זה הוא הולך דרך עיר לאפושגא, ואח"כ העידו ישמעאלים
שמלאו מספר ששה יהודים הרגים בצקעת עיר לאפושגא שהיא
דרך הליכתם.

אבל במב"ט ח"א סימן קל"ה בנידון שלשה אנשים שילאו ממקום
למקום ונארגו ואמר עכ"ל מסל"ת כי צבאו ממקום פ'
[שהוא מקום ויחאם] מלא ג' הרגים על הדרך, כי דמה שהחיר
הרמב"ם בדין עשרה צב"א נראה ודאי דבעינן שיאמר הגוי שהם
האנשים שילאו מעיר פ', וכמ"ש [בזשגו] שאמר הגוי שעשרה
אנשים שהיו הולכים ממקום פ' למקום פ' מחו, וצ"ד לא אמר
אלא שמלא ג' יהודים הרגים בלוחו הדרך, אבל לא ידע אם
הרגם דרך הליכה למקום ויחאם ואינם אלו או דרך ויחאם מלוחו
מקום והם אלו, להכי אין נראה להחיר נשוחיהם של אלו.

ובבית אפרים ס' כ"ה השיג על המשאת בנימין הג"ל וכן דהא
עיקרה דהאי מילתא נפקא לן מעובדא דכרכוס ביתר והתם
מייירי שהעכ"ל הסית לפ"ת שאותם אנשים שהיו מהלכים בדרך
לביתר ומספרם שנים מחו, אבל אם אין ידוע לנו על האנשים
הנארגים מאין באו ולאן היו פניהם מועדות לילך, מה צדק שאנו
יודעים שבעליהם של הנשים האלו היו נוסעים ממקום פ' למקום
פ', הא עדיין י"ל שאינם אלו רק אחריו מרובא דעלמא, והיתה
דעתם ללכת למקומות אחרים, ובעליהם של אלו אולי לעלמא.

גם בגובי"ק ס' ל"ו כ' דלפי נוסחת הרי"ף והרמב"ם צג"י שנזכר
בדברי הגוי מקום ההליכה צ"י המעשיות [דקולר ודכרכוס]
ביתר כמובא לעיל סקל"ת אות א', צעין שיגיד המסל"ת שאותם
שמתו היו הולכים למקום פ', אבל אם לא אמר אלא שהמקום
שנארגו שם ההרגים הוא בדרך שהולכים בו ממקום פ' למקום
פ', ולא הזכיר שאלו ההרגים הלכו למקום פ', יש לחוש אולי
חדמנו אחרים בדרך זה שלא היה בדעתם כלל ללכת למקום פ',
אלא שכי' דבנידון ידידיה שנזכר בצ"ע שנמסר ביד צעל האשה
הואת אגרת למקום שהלך, ואלל ההרג נמלא ג"כ אגרת לאותו
מקום, א"כ לא ימלט א' משני דברים, או שגם זה ההרג היה
בדעתו ללכת למקום פ' ומסר אדם בידו אגרת לשם, וא"כ כבר
מוכח שהיה בדעתו ללכת למקום פ', או שזה לא היה בדעתו כלל
ללכת למקום פ' והאגרת הושת נאצדה מצעל האשה ומלאה זה
א"כ הוי חשש נפילה ולנפילה דחידי לכו"ע לא חיישינן אפי' לעין
איסור

שמבואר צה"מ ס' ס"ה דמנין שני שטרות לא הוי סימן, היינו
דוקא במילתא כשהמולא מכריו תחילה שטרי והוי מיעוט רבים
שנים, משא"כ אם לא צעל האצורה ואמר מנין שנים הוי סימן כמו
שמבואר בצ"ה שם. וכ"כ בצית יעקב ס' ט' דמנין שני אנשים
הוי סימן.

ובנפ"ע שעשועים ס' ט' הביא דברי העצוב"ג הג"ל שהחיר עפ"י
מנין שנים אעפ"י שהוא מנין מועט ורחיחו מהמ"ב,
וכי' דלא היה לריך לראיה מדברי המ"ב דמש"ס ערוך הוא
מוכח, דכספ"ק דמילתא אמרינן א"ה אפי' תרי גמי ומשני שטרי
מכריו ופרש"י שטרות מלאחי הלכך דוקא תלתא אבל תרי מידע
ידוע דמיעוט שטרות שנים ואין מנין סימן, וכן צדק כ"ה דאמרינן
התם טבעא מכריו פרש"י הלכך תרי לאו סימנא דמיעוט מעצמות
שנים, וא"כ צמקום דלא שייך האי טעמא ודאי דשנים חשיב ס' מנין
כמו יותר, ואחרי שהביא דברי האמונת שמואל ס' ט' הג"ל
מסיק, הרי נתבאר שהלכה רוחות דשנים הוי ס' מנין. ובדברים
האלה כ' בקדושת יו"ט ס' ט', והוסיף דכן מוכח להדיא מהא
צקתני שם צדק כ"ד אבל מלאן שנים שנים חייב להכריו והיינו
משום מנין, וכן פרש"י וחוס' שם.

ובשו"ת הרמ"ץ ס' י"ב להלריך בזה אי מנין שנים הוי סימן,
ובסוף דבריו הביא דברי תשובת העצוב"ג והנפ"ע
שעשועים הג"ל דגם שנים מקרי ס' מנין. ועי' לעיל אות כ"ז
מהל"ל החדש שהשב ג"כ שני אנשים לס' מנין.

ובשו"ת מהר"ם בן חביב ס' ה' אחר שהביא דברי הרא"מ
ס' ע"ד דעשרה צב"א לאו דוקא אלא כל שהוא יותר
מאחד הוי המנין סימן ושלל האחרונים נמשכו אחר דבריו, כי
דבנידון ידידיה שאמר הגוי פ' ושפתו הוי כאלו אמר שני צב"א
שחפים והוי ס' מנין.

ובעיין יצחק ס' מ"ב כתב דמנין שתי שניות חסרים הוי סימן
דאף שמבואר בצ"מ דשטרי מכריו ובעינן דוקא תלתא, היינו
כמ"ש רש"י שם דכיון שמכריו שטרות מלאחי ומיעוט שטרות שנים,
וכן אמרו בגמרא דף כ"ד דשנים שנים חייב להכריו משום דמנין
סימן וכמ"ש בסמ"ע ס' רס"ב ס"ק כ"ה וסי"ק ל"ב.

ובשו"ת שבסוף ס' פני משה [להר"מ מקלעוואן] תשובה
י' בנידון שני מיני מעצמות [הו"ד לעיל אות
ל] כתב דאף על פי שמבואר צ"ע חושן משפט סימן רס"ב
דגבי מעצמות אין לריך להחזיר רק שלש ועי"ש שפשוין כמגדלון,
היינו העטם משום דשנים אמרינן דרך נפילה באו שם וכבר
נתיאשו הצעלים מהם, אבל צל"ה אמרינן דאפי' מנין שנים הוי
סימן כדעת רש"י וכמו שמצינו גבי מחרוזות של דגים דאפי' מנין
שנים הוי סימן, וכמבואר להדיא טעם חילוק הג"ל צד"מ ובסמ"ע
שם. וכן הסכימו דמנין שנים הוי סימן צב"ת מלוא כהונה ס' י'
ומאמר מרדכי ס' ס"ע וקהלת יעקב מקארלין ס' י'.

קלט. או נושאים גמלים. כלומר שיש להם משאות סחורה
של גמלים או רוכבים על גמלים. (שו"ת מהר"מ
בן חביב ס' ה'). ועי' לקמן ס"ק קמ"א.

קמ. שיצאו ממקום פ' למקום פ'. א. עי' לעיל ס"ק קל"ה
אות ב' מה שנחפז הר"א מרחיח אם כונת

אוצר

סיק קמ אות ב-ג

הפוסקים

גם בבית שלמה [מסקנאל] סי' מ"ג כי שיפכ דחא צנטע שעשועים ה"ל להנ"ל שאין ראוה כלל מדברי הרי"ף והרמב"ם, ואדרבא מדברי הרא"ש מוכח איפכא, אלא שנראה שכולם לא ראו אז דברי המצ"ט סי' קל"ב שהם כדברי הנ"ל ממנו, אמנם כיון שהמ"ז והעכו"ם כתבו להדיא להיפך מדברי המצ"ט נראה שאין להחמיר כי מלשון הרא"ש מוצא דבריהם, וכן הוא בשלשון הש"ס שלפנינו כמ"ש הנ"ל צעלמו.

ובאגודת אזור סי' ע"ז הביא מחלוקת ה"ל והנ"ל ה"ל, וכי צעמם דה"ל ס"ל דמאחר שלא הוזכר צמ"י רק שאמר הגוי סי' צ"א שהיו מהלכים לברכות ציתר מחו ולא סיים העכו"ם הדרך שכלכו בו ומאחר נ"ל הלכו וצאו ממזרח או ממערב רק שכלכו לציתר מאחזי נ"ל שיהיה, ואפ"כ חשיב סימן עפ"י מה שאנו יודעים שמנין כזה הלכו לציתר, אי"כ ה"כ וכ"ש בשנודע המקום שמחו בו מנין אנשים כזה דחשיב ג"כ סימן, דכמו דלא איתרמי עוד מנין כזה לילך למקום פי' באיזה דרך שיהיה, כן נמי ל"ל איתרמי עוד מנין כזה שילכו בדרך המסוים כזה דמחי שאל, וכוונת הנ"ל אולי דכיון שהגיד הגוי על המאורע הזה מסתמא היתה כוונתו שהיו מהלכים לציתר על הדרך העובר מעיר זו וסחמו כפירוש, דהשתא איכא הכא תרתי סיוס הדרך עם המקום שכלכו לשם משא"כ בסיוס הדרך לצד, כן נראה לי דעת הנ"ל, ומ"מ אין זה מוכרע, ועכ"פ גם לדעת הנ"ל יש לנו נ"ל היתר עפ"י גירסת הספרים שלפנינו שכן היא גירסת הרא"ש בפסקיו [שהיו מהלכים בדרך ציתר], ולפי דברי ה"ל עלה היתר זה גם לגירסת הרי"ף.

ובפרה מטה אהרן ח"צ סי' כ"ב צידון שילאו ג' אנשים ממקום למקום ואמר הגוי שנהרגו כלותו המנין במקום פי' וידענו שמקום ההריגה הוא בדרך בין מקום וליאחם למקום הליכתם של אלו, כתב דהוי כאלו הזכיר גם מקום הליכתו וגם מקום ההליכה. והביא דבריו לנידון בראש משציר סי' כ' בחדש מנן המחבר.

ובשער אשר סי' י' צידון שהזכיר בעד מקום הליכתו ומקום שעבר דרך שם, אחר שכי' להחיר עפ"י המ"ז וה"ל ה"ל, כי דאפי' להנ"ל שחשש דילמא נזדמן אחר למקום הזה, ע"כ לא קאמר הנ"ל אלא דוקא צידון דידיה, שלא הזכיר לא מקום יליאחו ולא מקום שהיה דעתו לילך כ"א שגמלא הרוג בדרך שאנו יודעים בו שהיה הולך זה, משא"כ צ"ל דמגיד מקום שילא משם ג"כ, מה לי דקאמר למקום שהיה דעתו לקצוע שם מה לי דקאמר למקום שהיה דעתו לילך דרך העצרה צעמלא, דא ודא חדא חיוני.

ג. ואם יש לחקל להמחמירים כשהמקום שנמצאו בו ההרגים הוא בדרך המיוחד לעבור בו ממקום היציאה למקום ההליכה. צבית אפרים סי' כ"ח אחר שהקשה על המ"ז ה"ל צלות הקודם, כי דאילו היה הדרך הזה בו נמלאו ההרגים דרך כצושה דוקא ממקום זה למקום פי' מאין פנות אל מקומות אחרים אז שפיר הוי סימנא שאנו הם, אבל אם היא דרך הרצים דמקלעי לה מעלמא ג"כ, צעביל שדרך זו סגולה ממקום זה למקום פי' אין זו הוראה גמורה שאנו הם, דילמא מרובא דעלמא פירשו וצאו לכאן.

ובצל הכסף ח"צ סי' כ"ה כי דיש ללדד דהנ"ל לא פליג על שאר הפוסקים, דאפשר דשאני אותו מקום של הנ"ל דשמא הוא מקום שעוצרים דרך שם ללכת לז' או לג' מקומות, והוי כעין דרך הרצים שרצים צוקעים בו ולהכי לא חשיב לי כמזכיר מקום ההליכה, משא"כ היכא שאותו מקום ההריגה הוא מקום מיוחד כדי לילך לאותו מקום ולא לזולתו, דהוי כעין דרך היחיד

אישור, וחשש שאלה לא שייך באגרת אם לא שחאמר שצעל האשה מסר לו האגרת להוליך למקום פי' אי"כ כבר מוכח שזה הכרוג היה צדעתו לילך למקום פי', אך יש לדחות דברי לא נזכר בג"ע זמן מהאגרת ומאן יומר שלא היתה זו אגרת ושה שאין זה לורך וכבר השליכוה בעליה ומלאה זה, דאף דלא חיישינן לנפילה מ"מ להשלכה ואצידה מדעת חיישינן, אך מתוך אגרת עדותו של אבי הנעלם משמע שצדית שאתן אגרות שמסרו לבנו בן האגרות עלמן שנמלאו אלל הכרוג. [וא"כ אין לחוש להשלכה].

ובקדושת יו"ט סי' ע' דף כ"א ע"ב כי מתחילה דמשינוי הלשון צבין הרי"ף והרא"ש נראה שהם מחולקים בזה, דהרא"ש צפסקיו כי צבך עוצדא דסי' צ"א מוצא גוי ואמר חבל על סי' צ"א שהיו מהלכים בדרך ציתר"י כמו שהוא בשלשון בגמרא, ונפ"י משמע דלא צעינן שידע הגוי ויאמר להדיא שהיו מהלכים למקום פי' ידעו, אלא כל שאמר שצדיתו דרך שהולכים למקום פי' מחו כו"כ אנשים שהיו הולכים יחד סגי בזה, ולי"א לאחריתי שהיו מהלכים בצדיתו הדרך צמנין כזה, אבל הרי"ף גורס גם צבך עוצדא דששים צ"א חבל על סי' צ"א שהיו מהלכים לברכות ציתר, וכן הוא ברמב"ן צמנחמות סוף פרק האשה שהלכה, ונפ"י י"ל דצעינן דוקא שיאמר הכותי להדיא שכלכו למקום פי', אלא שמסיק דלא נראה לו לומר שהרא"ש חולק בזה על הרי"ף והרמב"ם וברמב"ן, וכ"ש שלא יצא דבריהם כלל, ויותר נראה דגם בדברי הרא"ש צפסקיו ל"ל כלשון הרי"ף שהיו מהלכים לברכות ציתר וכמו בעוצדא קמייאח דאיתא באמירת הגוי שהיו מהלכים לאנטוכיא, והמדיפסוס טעו וכתבו בשלשון הרא"ש כלשון שכתב בגמרא, וכיון שכן יש לנו לומר דלכונ"ע דוקא כשאומר הגוי להדיא כו"כ אנשים שכלכו למקום פי', ולדעת הרמב"ם צעינן נמי שיאמר המקום שילאו משם.

ובצ"צ חחדש סי' מ"ט אות ט' הביא דברי ה"ל סי' מ"ב ה"ל, דסגי בהוכחה המקום שצברו דרך שם, וכי דא"ל לומר כן, דכיון דמנין הוי סימן ציוני אי"כ צנפל למשאלים ונמלא בזה דהוי בהוכחה המקום שצברו דרך שם יהיה די צסימן ציוני, והש"ע לא פסק כן, ואפי' הסוברים דמהני ביינו משום דמשאלים דרצנו, הא דלאורייתא כה"ג לית מאן דפליג דלא מהני כלל.

אולם בגמע שעשועים סי' ע' כי על הנ"ל דברי ה"ל שדבריו לא נהירין בזה, דאפי' לפי הנוסחא שצרי"ף אין הוכחה כלל לחומרא זו, דשם צבך עוצדא דקולר שכלכו לאנטוכיא הרי לא הזכיר הגוי שום סימן צבוף הדרך בכדי שנדע ע"י אותו הדרך צביותו דרך מעבר לרצים לאנטוכיא שהם הם אותם הנאצדים שאנו יודעים שכלכו לאנטוכיא, ובזה ודאי אנו לריכים לאמירתו של נכרי שאמר שידוע שאותם שמחו היו רוצים לילך לאנטוכיא, ואפי' היו נוטים מן הדרך המהלך לאנטוכיא ללך צגלל איזו סיבה, מ"מ אנו יודעים עפ"י דברי הגוי שהם הם אותם שהיתה מגמת פניהם לילך לאנטוכיא, ולולא אמירת הגוי לא היו יודעים כלום אם הם אותם הנאצדים או אחרים, אבל אם הגוי מסיים גוף הדרך [איפכא] שמאל אותם הרוגים ואנו יודעים שזה דרך המהלך למקום פי', ושהנאצדים הלכו בדרך זה למקום פי' סגי לן בזה, והביא ראיות לזה.

ובשו"ת הרמ"ן סי' י"ב אחר שהביא דברי הנ"ל ה"ל כי שמדברי המ"ז בחדש סי' מ"ד ועוצדא הגרשוני סי' ע"ב מוצא דלא צעינן שיעיד על אותו האיש להיכן היה דעתו ללכת, רק דסגי בזה שמעיד שנמלא מת בצדיתו הדרך אשר אהנו ידענו שזה הלך בזה, ושכן העלה לדינא צנטע שעשועים סי' ע', ורע מוצקא היה וכל דבריו צמחיות ועיון היטב לדינא.

באר הגולה

ש' לדעת הרמז"ס סס
וכח"כ לעיל

והם נושאים כך וכך מתו כלם משיאין נשותיהם * וי"א שצריך
שיאמר וקברנום:

בא

אוצר

סיק קמ אחת ג - סיק קמא

הפוסקים

וכי' דהגם שהרב גופיה צבי"כ כי היפך מהז' וכמו שכבר
עמדו על דבריו צנכ"ג הגב"ע אוח רנ"ב וצני דוד סי' רס"ב
[המוצאים לקמן סעי' י"ט], מ"מ צתשו מהריב"ל שליין הרב צני דוד,
והוא צה"ג סי' ל', מצאנו דבשמידיים שהוא מעיר פי' עדיף עפי'
מבשמידיים שילא מעיר פי' דלז' איכא למיחש לכמה ארחי ופרחי,
וכי"כ בשו"ת פני"י ח"א סי' ח', וא"כ סמי מכאן תשו' הרב משפטי
שמואל דסי' פ"ב דהוי חדא מקמי תרחי ידידיה, ואף שהיה אחרונה
בזמן, כל שראינו דאיכא מרצותא דפליגי על סברא זו והסברא
נחתת כן דעדיף עפי' כשאומר שהוא מעיר פי' דהוי שם עירו
גמור, וגם צמשפטי שמואל לא אחרת חלל לענין חיפוש דאיכא
למיחש לזמן מרובה, אבל לענין הזכרת מקום וליאה והליכה,
מודה הרב דכשאומר היכודי מעיר פי' עדיף עפי' כשאומר
שילא ממקום פי'.

וכן בתשובת שמואל סי' ג' כי להחיר עפי' דברי הרמז"ס
דעשרה צנ"א, בנידוניו שאמרו הרולחים שהרגו ד' יהודים
ממקום פי' שכוליכו סחורה פי' למקום פי'.

ז. סימנים אחרים דהוו במקום היציאה או ההליכה. צני
אברהם סי' ז' לידד לומר דכל שהזכיר מנין ומקום
ההליכה וקולר ושם אחד מהם, ואנן ידעינן מי שהיה בחצרתו, הו"ל
כמזכיר גם מקום ההליכה.

ובצ"צ החדש סי' מ"ע כי דאפי' חת"ל דבעינן תרומיכו מקום
ההליכה ומקום ההליכה כמשמעות לשון הרמז"ס, מ"מ
הליכה וליאה מזד' עמלן ודאי לא עדיפי מסימנים ציגונים וגריעי'
מיניה כמ"ש אלאמז"ר [בשו"ת שצ"ס שו"ע הרב סי' כ"ח],
א"כ צני"ד שנמלאו צנצנע כמה סימנים ציגונים הרי הם עומדים
במקום הליכה וליאה להצטרף לסי' מנין ולמה שנמלאו במקום
שעצרו דרך שם, ואף שסימנים ציגונים אלו הם צאים אחד [וא"כ
אי"ז הוכחה על השאר שהם אותם שנאצדן], לא איכפת לן, דסי'
מנין מרפס, וכדאיתא בה"ג צתשו מ"צ סי' מ"ד הוצא צקו"ע סי'
שפ"ח.

ובשו"ת מהר"ם בן חביב סי' ה' כי צנידון ידידיה דאע"ג דלא
הזכיר מקום ההליכה, מ"מ אפיק האי סימנא ועייל תרי
ותלת סימני אחריו, שהזכיר שם אחד מהשנים וגם שהיה ארוך
ושבשני היה שותפו.

קמא. והם נושאים כך וכך. כי בשו"ת מהר"ש הלוי סי' ג'
דסי' האחר [מלצד המנין ומקום ההליכה וליאה
כמו קולר ונושאים גמלים] שמלריך הרמז"ס, לריך שיהיה סימן
מפורסם שיהיה נראה לכל שהוא סימן, וצנידון ידידיה שמלצד
כללות המנין פרעו העדים שהלכו צי' אנשים וצי' נשים, כי דזה
מנין מכון אבל לא נאמר דזה השיב סימן, דהסימן לריך שיהיה
נוסף חוץ מן המנין כדמוכח ברמז"ס. ועיין סוף סיק' זה מה
שהוצא צסם צאמ"ח וידי דוד ודבר משה אמאריליו.

ובאפי' זומרי סקק"ע כי דלכאורה נושאים גמלים שבי' הרמז"ס
וכש"כ דהוי סימן, אינו חלל צאתה דלא שכיחי כ"כ
גמלים ואיתרמי שירא זו, או צעינן דלימא מנין הגמלים במקום
דשכיחי, אבל צאתה דשכיחי ואמר נושאים גמלים סחם, אין
ראוי לסמוך ע"ז.

היחיד דאין רבים צוקעים צו, יודה הגו"צ דשפיר הוי כמזכיר מקום
ההליכה, כיון דלא עזיז אוחו מקום לריך [דרכו] לעיר אחרת.
[לפמ"ש המצ"ט סי' קל"ה המוצא צאות הקודם הטעם דלא מהני
כשאמר שנהרגו צאותו הדרך משום דלולי הרגום כשהלכו ממקום
הליכתם למקום וליאתם של אלו שידענו, ואינם אוחם שידענו,
א"כ לכאורה זה הטעם שייך גם כשהדרך מיוחדת רק לשני
המקומות].

ד. אי מקום היציאה והליכה נקרא אפילו בשלא הזכיר
שם עיר מיוחדת רק שם הסביבה. צקדושת יו"ע
סי' ע' כי דאף שצנידון ידידיה מקום ההליכה שהזכיר העד הוא
שם קל"ה מדינה ולא שם עיר מיוחדת, מ"מ נראה דסגי בזה,
חדע שלא חילקו צין אס מקום ההליכה הוא מקום עיר גדולה
כמה פרסאות או קטנה, וכן אס הוא עיר חומה שדרך שער אחד
הולכים למקום פי' או עיר פרועה שאין לה חומה ומכמה לדרים
ודרכים יש הולכים למקום פי', וכיון שכן מה לי שם עיר גדולה
כאנשוכיח או שם מדינה קטנה, ודבר פשוט הוא צל"ה שאין
לחלק כלל, כיון דלא הוי חלל לסימנא מהיכן ילאו ולכיכן הלכו.

ה. היה הגוי מדבר במקום שיצאו משם ואמר עשרה
אנשים שהלכו למקום פי', אי הוי כהזכיר גם
מקום היציאה. כי צאצדות הפסגה סי' צ' דצנידון ידידיה אף
שלא הזכיר מקום ההליכה, אך כיון שהתוגר היה מדבר עם היכודי
חוץ העיר של הנעלם ואמר שהם הלכו למקום פי' הרי הזכיר
ההליכה, ויש ראייה לזה שמנינו שלענין הזכרת שם עירו כחצו
הפוסקים דהיינו דוקא כשהמעיד הוא חוץ למקום דירת זה מי
שצאים להעיד עליו, אבל כשהמעיד צעיר, סתמא על זה שמאוחה
העיר הוא מעיד. [כמצאנו לקמן סעי' י"ח].

ובשו"ת מהר"ם בן חביב סי' ה' צנידון שאמר הגוי שהיה עם
פי' ופי' צשוק פי' וכשצא אח"כ לנמל אמרו לו שירדו
צספינה, כי דסחמות דצריכה הוי שירדו צספינה צאותו מקום
והוי כהזכיר מקום ההליכה.

ועיין לעיל סיק' קל"ה אוח צי' מהר"ש דף י"ח ע"א מש"כ לתרץ
תמיכה הרא"מ על מה שהלריך הרמז"ס שזכיר הגוי
גם מקום ההליכה, דמצאנו דצבריו ג"כ שאס דברי המסל"ת
היו צעיר שילא משם דהוי כאלו הזכיר מקום ההליכה.

אמנם מהר"א זאבי צתשצתו שצשו"ת זרע אברהם סי' ד' [הו"ד
צס"ק ה"ל אוח הני"ל], דחה דברי הרמ"ש, והוכיח מדברי
הרמז"ס עמנו דלא ס"ל כן.

ו. סימן שהם ממקום פי' אי עומד במקום ההליכה או
היציאה. צתשו ציי' דיני מסל"ת סי' ה' צגוי שאמר יכודי
ממקום פי' שילא ממקום פי' נכרג צדרך, כי דמה שאמרו שהיה
ממקום פי' עדיף עפי' ממה שהיו אומרים לאיזה מקום היה הולך.
וצני אברהם סי' ז' כי לורך צנידון ידידיה דאפשר אף לדעת הרמז"ס
כל שמזכיר שם עירם שאומר י' אנשים ממקום פי' שהיו הולכים
למקום פי' הוי כאלו הזכיר מקום וליאתם. והציא מכתש הצי'
הני"ל דהזכרת שם עירם עולה למקום ההליכה ועדיף מיניה,
וכי' דלפ"ז ה"ה דעולה למקום וליאתם, דמאי שנא.

ובאמר שמואל סי' צ' הציא מכתש משפטי שמואל סי' פי' ופי"א
דאין חילוק צין אחר יכודי מעיר פי' או שילא מעיר פי',

אוצר

סי' קמ"א

הפוסקים

מהני עם סי' המנין והמקום, ועפ"י כי דכ"ש צידון ידיה שהיו נושאים על העגלה שלהם חיצה מסומנת וכן אוקף מסומן ושאר סימנים, וכי עוד דמילתא דפשיטא היא דלמנין לאלטרופי צדדי סי' המנין ומקום הליכתם לא חיישין ג"כ לחששא דשאלה וכמ"ש מהרש"ש דסגי צדי הכגדים ולי"ח לשאלה, וכן סגי צדימי הסחורה וע"ג דצד הכששא אלימא עפי שפומדת למכירה. וכ"כ בתפארת צבי תק"ע סי' י' צידון שהוכרו כלי הכרוגים, דכיון דמטרפין סי' משא גמלים צלל משקל מדה ומנין שאינו אף סי' חלופי, כ"ש דלא נחוש לשאלה צד, דהא חשש שאלה אינו חשש כ"כ כמו סימן גרוע, דכרי צמחון לא חיישין לשאלה, וסימן גרוע לא מהני. וצדית רענן ח"א סי' ז' אות י"ז כי דהא גם בגמלים איכא חשש מכירה או פקדון, ואפ"כ מטרפין צדדי סי' מנין.

ובחת"ם ח"ב סי' קמ"א הביא מתשו' הצ"י סי' ז' [הוצאח לעיל סי' קל"ח אות ט"ו] שכי על העובדה שהציא צהגמ"ר סוף יצמות צגוי שאמר שהרגו יסודי שהיה מוליד עשרה ליערין דיש להחיר מכה דין זכ של הרמז"ס, דמה לי איש יסודי שהיה נושא כו"כ גמלים ומה לי אומרו איש יסודי שהיה מוליד עשרה ליערים כו', וכי דצדדי הצ"י אלו אמורים אפי' אי חיישין לשאלה גם צפקדון, כי לא צלנו להחיר מכה הכירה דאלו הגמלים או אלו הליעראות דנימא שמה השאלום לאחר, אלא מכה הכירה דפעולתו ומעשיו שנתחברו אלו עשרה אנשים יחד או איש עם עשרה גמלים או עם עשרה ליערים צידו.

ובעמק שאלה סי' ס' צדון שהיו כלי המה דהיינו הלצנים והט"ק דומים ממש לאלה שנשאר צדיחה, כי דסימן הדמיון הוא כ"ש מסימן דנושאים גמלים.

ובבאר מים חיים [מולירי] ח"א סי' ה' כי צידונו דמה שאמר הגוי שהחמרים שהסיעו את הנהרגים היו ממקום פ', לא גרע מסימן דנושאים גמלים שכי הרמז"ס, ואפשר דעדיף עפי, ואפי' נאמר דגרע מה שאין בדעת נותנת, מ"מ כרי כי מהרש"ש דלמדן ממנו דבר הדומה קצת אף דלא דמי לגמרי.

עוד כי שם דצידון ידיה אפשר ללחח ידי חוצה הסימן האחר עפ"ימ"ש צדי משפטים ישרים [לכר"ש חסון] סי' מ"ח, שאפי' נאמר דהרמז"ס דוקא נקט אסורים צקונר או נושאים גמלים היינו משום דלא הזכיר הגוי אלא המנין צכללות, אבל צי"ד שאמר קאדי אחד [פי' שופט אחד] ושתי חוגרמות ואדם אחד וצחור אחד וילדה אחת, צמנין כזה כו"ע ס"ל דאין לריך חיפוש ע"ש, וא"כ יש מקום לומר דאף צי"ד שפרע דשנשה היו יסודים ואחד ארמיני דמנין כזה היו סימן מוצהק וחו לא לריך מילי, ואפי' נימא דלא דמי לנידון כמשפטים ישרים דהתם פרע הגוי פרטי טובא משא"כ צי"ד, מ"מ אפשר דאף צפרעי דצי"ד מודה הרב. וצדי דוד ח"א סי' ז' הביא לדברי המשפטים ישרים כג"ל, וכי דה"ה צידון ידיה שאמרו מ"צ נפשות היו צספינה מ' ערלים וצ' יסודים.

גם בדבר משה [אמארייליו] ח"א סי' י"צ כי דלהרמז"ס דמלריך סי' צד הכענין, צסימן כל דכו סגי, ושכ"כ הרשד"ם צדי מ"ד [כו"ד לעיל סי' קל"ח אות א'] ומהרש"ש צהשוכה סי' ל"ה, זולת הרב מהר"ש הלוי צדי ג' שכי דהרמז"ס מלריך סי' מפורסם שיהיה נראה לכל שהוא סימן, ואינו נראה כן מדעת שאר הפוסקים המלריכים סימן לדעת הרמז"ס, וכ"ש לדעת חש"י צדי שהביא שם דנראה דלא צדי סימן כלל, וצידון ידיה כי הדצי"מ דאיכא סימן שהיה צחור אחד ציניכה. ועיין צצו"ח כר"ש לכר"ש אמארייליו סי' ה'.

אולם הרח"ש צהשוכה סי' ל"ה כי דאף להרמז"ס כל דאיכא מקום היליאה וההליכה ומנין, צדי אחר כל דכו סגי, שנראה דלהרמז"ס הני עובדי צלל זו אף זו קתני להו, דתחילה אשמשין צחומר איש שילא עמי אפי' דליכא מנין ולא סי' אחר סגי, וצחר ככי אשמשין דאפי' דלא אחר שילא עמי אלא שהציר מנין ומקום היליאה וההליכה וסי' אחר כגון אסורים צקולר משיאין את אשה, וצחר ככי אשמשין דאף שלא אחר סי' מוצהק כמו אסורים צקולר שאינו מלוי כ"כ, אלא אפי' צדי כל דכו כגון לכרכוס ציחר שהלכו צומן שהיו צמלור, וזה דבר מלוי שילכו אחרים ג"כ צחורו זמן, מ"מ כיון שהציר מנין ומקום היליאה וההליכה סגי, ולזה כי הרמז"ס או שהיו נושאים גמלים דאף שהוא מלוי שגם אחרים נושאים גמלים מ"מ צדי כל דכו סגי, וגם ממש"כ הרמז"ס וכיוצא צדצרים אלו נוכל ללמוד מזה הלשון שאף צסימן שאינו כ"כ כמו הסימנים הצי' סגי, ועפ"י כי להחיר צידון ידיה שאמר הגוי סי' המנין ומקום היליאה וההליכה ושהיו רולים ללכת עוד ממקום ההליכה למקום פ', דסימן שהיו רולים ללכת עוד למקום פ' לא גרע מסימן אחר. וצקרי"ע שלו דף י"ט ע"ב הביא צידון הריצ"ל ח"א סי' ז' צמה שאמר הגוי ג' יסודים שילאו צספינה פ' נהרגו, וכי דמה שהיו צחותה ספינה חצי צסימן כמו נושאים גמלים. ועיין לעיל סי' קל"ח אות א' כעין זה צשם הגוי"צ צצחור דצרי הרמז"ס.

גם בשו"ת פתח"מ בן חביב סי' ה' כי דצמה דנקט או נושאים גמלים, כשמישנו הרמז"ס דסימן דאסורים צקולר הוא לאו דוקא, אלא ה"ה סימן פחות מזה דהיינו נושאים גמלים, וזהו שהוסף הרמז"ס עוד וכיוצא צדצרים אלו כלומר סי' אחר כל דכו מעין נושאים גמלים, וצידון ידיה כי מהר"מ בן חצי ג"כ דהסי' שירידים צספינה היו צמקום סימן דנושאים גמלים, דמה לי רוכבים על גמלים מה לי יורדים צספינה.

ובעזרת ישראל סי' י"ג צידון ישראל ונכרי שנמלאו צגורן, ונשרף צגורן ונמלאו שם שתי גופות חרוכות, כי דאפי' לדעת הרמז"ס נוכל לומר דכמו דהיו סימן מה שנושאים גמלים ולא חיישין שמה אחד מהם הלך ואחר צל אללס עם גמלים, כ"י לא חיישין שמה צעלה ניצל מן האש ואיש אחר צל לחור האש לכאן ונשרף, דצירוף סי' המנין לא חיישין לה.

ובמשיבת נפש ח"ב סי' ל"צ כי דמה שהצריך הרמז"ס סימן אחר אף דצצודל שהיו מהלכים לכרכוס ציחר לא צחכר סימן אחר, משום דמפרש שהיו מהלכים לכרכוס ציחר כדי לעזור להם או להצר עליהם, וכיון שידעו סיבת הליכתם לאיזה לורך היו מהלכים דמי ג"כ לסימן דנושאים גמלים. ועיין לעיל סי' קל"ח אות א' שכתבן זה כי גם הרשד"ם לחרן דצרי הרמז"ס.

ובאגודת אזוב סי' ט"ז כי צידון ידיה שהכירו את האחד ע"י שומא צלמלום מקום, דסימן השומא היו צמקום סימן הקולר ועדיף עפי. וצצו"ח סי' ל"ז כי דהרושם צגופו שנשאר מהפעל לא גרע מסי' דנושאים גמלים.

ובקו"ע להרח"ש דף י"ח עור ד' כי דה"ה סימן צכללים או צצגדי סחורתם וכיוצא צכס. וצצו"ח צצסורים פני משה [לר"מ מקליוואן] חשוכה ד' צידון שהוכרו הצגדים והסחורות וכלי האומנות שלהם, כי ג"כ דמה לי שנושאים גמלים או שניכר הסחורה שלהם, וזה נכלל צמש"כ הרמז"ס וכיוצא צדצרים אלו.

ובנפע שששועים סי' פ' כי דמדצרי הרח"ש צשם הרח"מ משמע להדיא דאפי' סי' שהיו נושאים צגדים דחוריו וסומקיו

באר הגולה

יח

ה בא אחד ואמר לנו אמרו ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני

אמור להם שמת יצחק בן מיכאל

ביאור הגר"א

[עב] ליקוט בא כו'
עמ"ש שם והרמב"ן
והרשב"א ונ"י פירשו

ובא

דגם רבא ס"ל הא דר"ז דחיישין בשכיחי שירתא ולא הוחזקו ואף לשני
שוירי כמ"ש בגיטין ופ' ר"ף ושי"ם כחתי' וזה סעמו של אביי כן אלא
ללא חיישין שמא יצחק ריש גלותא אחר בא לקורטבא ואותו יצחק הלך
לאחר זמן מחזירין וי"ש כן אמר אביי כו' דההיא גיטא כו' תבדק נהרדעי כולה ר"ל כל ארץ נהרדעי צירות רבות עד היכא דסגי קבא נהרדעי ולא
אמרין כן נמצא כן היה ורבה אמר אי"כ כו' ר"ל הא שירות מצויות וחיישין לנהרדעי אחרת אלא כו' דאמרין כן נמצא כן היה ולא חיישין כלל למקום
אחר אמר רבא כו' והא חגי כו' במחוזא שכיחי והוחזקו חיישין אלא אמרין כיון דברשותו אמרין כן נמצא כן היה ואביי כו' וזוהי מוכח הדין שכתב
הרא"ש שם בגיטין דהוחזקו אע"ג דלא שכיחי שירתא גיב חיישין דקאמר והא חגי כו' במחוזא ועוד לקמן דחייש רבא לתרי ענין שהוחזק בנהרדעי ושם
לא שכיחי שירתא והא בין אביי בין רבא לא חיישו לנהרדעי אחרת אלא דלמא בגמלא כו' וכך כתב ג"י ההוא גיטא כו' ואשכח במקום דלא שכיחי שירתא
ולכן לא חששו לשני נהרדעי. וי"ש הרב בהג"ה וי"א דכ"ז דחקא כו' והוא דעתם הג"ל משום דאמר מקורטבא כו' בג"ל :

ת נ"ז ל' הרמז"ס סס
מעבדא דלחק ריש גלותא
וכו' שם דף קט"ו ע"ג
וכרנא דלא חייש לתרי ימקא.

הפוסקים

סי"ק קמב — סי"ק קמג

אוצר

דלא דמי, ועוד שכרי נראה מתוך דברי הרא"ש שחולק על זאת
הסברה ועל זה החילוק של מהרי"ק ופשיטא ופשיטא דלדבריו אנו
שומעים. [וכנה מפשטות דברי הריב"ל נראה שדחה לגמרי את
דברי מהרי"ק מפני דברי הרא"ש ותפס שתי החומרות, אמנם
אפשר לומר שלא חמר זה אלא בנידונו שחמר ש"א ג"כ, ולולא
סברת מהרי"ק ש"א לגמרי להחיר להרא"ש, אצל כשהזכיר שם
אזוי גם הוא יודה דאפשר להחיר ממנו וכמ"ש המהר"ל הכ"ל.
ועי' לקמן סי"ק קמ"ח אות כ"ג שנחלקו באמת האחרונים בדעת
הריב"ל הכ"ל לענין מדבר צעיר הנעלם, דיש סוברים דלא קאמר
הריב"ל אלא בנידונו שלא הזכיר רק שמו אצל כשיזכיר גם ש"א
יודה הריב"ל, ויש סוברים דהריב"ל חמר דבריו אפי' כשהזכיר
ש"א].

ובקהלת יעקב [להר"י מליסא, המוצא לקמן סי"ק קמ"ז] כי
דכשתלך למקום פ' הוי רק כאומר איש שילא משם,
דאף ששלחו לאותו מקום שמת פכ"פ, אין מכאן ראי' דכונתם
שכיה דר שם רק שראוהו שילא משם, והמחבר פוסק בדעת הרמב"ן
[המוצא לקמן סי"ק ק"ג אות ע'] דאף ככה"ג יש להחיר מעט
כאן נמלא וכאן הוי, אצל התוס' והרא"ש לית לכו הכ' סברה
[דכנ"כ] ולדידכו אין להחיר רק כשאומר שם עירו שדר כה,
[וזכר לפי שיעורו לקמן סי"ק קמ"ח אות ע'] דגם הרא"ש מלריך
שם עירו, ועפ"י ציור גם דברי הרמ"א כמוצא לקמן סי"ק קמ"א.
גם בקו"ע להר"ש דכ"ד ד' ודכ"ה ד' מצוה דכשתלך למקום פ'
לא הוי אלא כאומר שילא משם, אלא דלדידי' גם צילא משם
מהני לכוי"ע אף להרא"ש כמוצא לקמן סי"ק ק"ג אות כ"ג. וכ"כ
הצ"ח כאן לפרש אליבא דהרי"ף והרא"ש דהא דמהני כשתלך
למקום פ' הוא משום דכיון ששלחו לאותו מקום לומר לכם שמת
יוצ"ש, ל"ל שידוע הוי לשולחים עפ"י עדים שילא יוצ"ש מאותו
מקום לכאן ואותו יוצ"ש מת כאן, והלכך חלין שאותו שדר באותו
מקום הוא שילא ממקומו וצ"ל לכאן ומת, דכאן נמלא באותו מקום
וכאן הוי ואין חולין באדם אחר שאינו יודע. ועי' לקמן סי"ק
ק"ג אות כ"ג שם מצוה עלם הדין דאומר שילא משם, ומוציאים
דעות כל הפוסקים בזה.

קמג. יצחק בן מיכאל. כי נמלאת אבן דלי"ג א' דהא דשינה
הרמז"ס [והשו"ע] מהשם יצחק ריש גלותא הזכיר
בגמ' [יצמות קט"ז ד' שמש מקור הדין, ובעור כי יוסף בן שמעון],
דבוא לאפוקי מיש מפרשים שחילצו דברי הרי"ף [המוציאים לקמן
סי"ק ק"ג אות ע'] דעממא דלא חייש לז' יצחק הוא לפי ששם
יצחק ר"ג לא שכיח כו', וכן שם אנדרולינאי הני' שם בגמ' הוי שם
מופלג, והביאם הרמב"ן בחידושו ודחאם, להכי החכים הרמב"ם
ותפס שם רגיל להורות דאפי"ה ל"ח ליתחך בן מיכאל אחר. ובמשיב
דבר ח"ד סי' פ"ד כי דנראה לו דכן היתה גירסת הרמב"ם בגמ'.
בז

טע"ף יח. [תוכן סעיף זה הוא קציעות זכות המת ע"י עדות
על שמו. והנה העדות המעולה על זכות המת שאינה
משאירה אחריו מקום להסתפק על אחר היות: כשהעד מזכיר את
האשה ואת בעלה וצ"ל ואומר בעלה של זו מת [עי' בס"ק ק"ג
אות קכ"א]. אמנם כשאנו יודע אם המת הוא בעל אשה זו רק
מכיר אותה בשמו [שמו וש"א או גם שם עירו] וצ"ל ואומר פכ"פ
מת, ואנו צאים להחיר את העגובה לפי שאנו יודעים שבעלה הוי
שמו כו"כ, בזה ישנם כמה אופנים וחילוקי דינים באיזה מהם
יש להחיר וצ"אויז מהם יש לחוש לאחר צעם כזה, וזהו ענינו של
סעיף זה, כמצוה צלשון הרמז"ס והשו"ע, "צ"ל אחד ואמר כו'
והשלח אינו יודע מי הוא [ובצלשון העור אעפ"י שלא חמר שם
סימן שניכרנו על ידו], הו"ל ואנו יודעים פ' הידוע צעם זה
אשרו מותרת ואין אומרים שמת יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת.
וארבעה יסודות עקריים יש להביא בחשבון כשאנו לקצוע זכות
האיש עפ"י העדות על השם: א) אם הזכיר כל שלשה השמות
שמו וש"א וש"ע או פחות מזה. ב) אם הוזכר או לא הוזכר אללנו
אחר צעם כזה. ג) אם במקום שנמלא המת שכיחי או לא שכיחי
שיירות [מעמלא כשלא הזכיר ש"ע ומאותה העיר כשהזכיר ש"ע].
ד) אם ידוע או לא ידוע שבעלה של זו הלך למקום שנמלא המת.
על אלו היסודות ועל לירופיהם מסתובבים עיקרי הדינים
שנסעיף זה, וכמו שיבאר בעז"ה כל דבר על מקומו].

קמב. כשתלך למקום פ'. כי ה"ז בספק"ג דבזה אף
המלריכים שם עירו [ולא סגי להו בשמו וש"א]
מודים דמהני, וכמ"ש מהרי"ק [המוצא לקמן סי"ק ק"ג אות ג']
דלשון כשתלך למקום פ' הוי הוכחה ע"ש העיר.

גם בב"ש סק"ז כי דלא מלינו מי שחולק ע"ז דכשאומרים כשתלך
למקום פ' אמור פ' מת הוי כאלו אמרו בפירוש פ' מאותה
עיר מת. וכ"כ בחשו"ר הרי"א ששון סי' ד' בפשיטות דבכר נודע
דכשאומרים כשתלך למקום פ' הוי כאלו הזכירו שם עירו. וכ"כ
בחשו"ר מהר"מ חשק"ר סי' ס"ז המוצא לקמן סי"ק ק"ג אות
ג'. ועי' לקמן סי"ק קמ"ד דיש שמלריכים עוד תנאים ידועים
דלהוי כש"ע.

וכ' במרח"צ סק"ע"א דאף שמדברי הרא"ש נראה דכשתלך למקום
פ' לא חשיב שם עירו, שכרי הוכיח מנשון הרמז"ס שבו
כלשון השו"ע שנסעיף זה דסגי בשמו וש"א [כמוצא לקמן סי"ק
ק"ג אות ד' ועי"ש בזה ז' שכן דעת עוד פוסקים], מ"מ הרי
לדעתו לא צעין כלל ש"ע, וממא לן להרכיב שתי החומרות ביחד.
וכ"כ בעמק שאלה סי' כ"ז ובגדולת מרדכי [גלגלני] סי' ע"ו.
ועי' בריב"ל ח"א סי' ו' [המוצא לקמן סי"ק קמ"ח אות כ"ג]
בנידון שהזכיר רק שמו והיה מדבר צעיר הנעלם וראה להביא
ראיה מדברי מהרי"ק הכ"ל דזה הוי כש"ע, ושזו דחה זה, מדה

באר חגולה

א צפרש"י והתום' שס
וכ"כ הרלנז"ד שס.

ועתה' שם ד"ה ולא כ"ו וכפירש רש"י בדיה שכתי' ופליגא אביי ורבא בפלוגתא דרבה ור"ן בגיטין וכ"מ שם ואף ש' הריף שם והרמב"ם כ"ר"ז כאן פ' כזכרוב משום עיגונא אקילו בה הריז' והר"ש בגיטין ובירושלמי רפס"ו כמה דאת אמר אם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת אוף הכא כן שני' היא בעדי מיתה מאחר שאם יבא הוא מבחוש וכמ"ש בגמ' פ"ב דכתובות כ"ב ב' וז"ל דאיהי דייקא ומנסבא. והרמב"ן והרשב"א לא ס"ל כן ממש אמר אביי מנא אמינא כ"ו אלמא יליף מגיטין וכן כל הסוגיא שם ויפריש משום כאן נמצא כאן היה כיון שבא מקורטבא לאסמא' ואע"ג דרב אשי פליג עליה דרבא ב"ה המדיר ולא ס"ל היינו נמצוא אבל לענין איסורא מודה כמ"ש בטוטהא בפ"ק דנדה אין מחזיקין טוטהא במקום למקום אבל דברי הרמב"ם וש"ע א"א ליישבם אלא כדעת הרא"ש :

הפוסקים

לנו שגר כאן לא מת], ועכ"ל דמהר"ק לא חייב לזה משום דכיון
שאמרו לו סתמא אמור שיחזק בן מיכאל מת ודאי הכונה ליב"מ
בדר שס, דאם רק אשתו גרה שם הו"ל לפרש אמור לאשתו מת
בעלך יחזק בן מיכאל כדי שלא יבא לעשות על יחזק בן מיכאל
אחר, אבל י"ל דכל זה אם השליח צעמנו לפנינו ואומר סתמא שמה
יב"מ ע"כ מוכח מסתימות דבריו דעל יב"מ בדר כאן היתה כונתו,
משא"כ כשאין השליח צעמנו רק אנשים אחרים אמרו לנו ששמעו
שאמרו דברים אלו לשליח כשהלך למקום פ', שפיר י"ל דאכתי יש
לחוש שהכונה על יב"מ אחר שרק אשתו גרה שם, והא דלא
פירשו לשליח משום שידעו שהשליח יודע לאיזה יב"מ מכוונים
וכשימסור הדברים שם יפרש צעמנו, ובזה מיישב ג"כ לשון הרמב"ם
[בתיבולת דבריו] אמרו לי ד"ד או אנשים דלכאורה הוא שפת יתר,
אך לפמ"ש אחי שפיר, דו"ל דלא זו אף זו קטני, ואשמעין רבותא
דאפי' בשאר אנשים ג"כ אין לחוש לזה, דאם לא היה ידוע להם
בדאי דהשליח יודע על איזה יב"מ מדברים לא היו אומרים לו
סתמא, אם לא שכונתם באמת על אותו יב"מ שהוא דר שם.

ובעצי ארזים סקע"א כ' דג"ל לפרש עפמ"ש המכרו"ק שורש
קפ"ה [המובא לקמן ס"ק ק"ג אות ג'] דכיון שאמרו לו
כשתלך למקום פי' מוכיחים מדברים שהוא מהעיר הבית, ולפי"ז י"ל
דדוקא כשהשליח עלמו צא ואומר לנו כן הוא דשייך טעם זה,
מדהוא אמר לנו צודאי הוא יודע שהצ"ד או האנשים שאמרו לו
היו מדברים מעיר הזאת, משא"כ כשאחרים שמעו כן מאותו פי'
[והוא בעלמו לא צא רק הם צאו ואמרו לנו דבריו], הרי יש
לחוש לעיר אחרת ששמה בשם העיר הזאת ומיחזק בן מיכאל מאותה
העיר הוא מדבר, כדאמרינן דחוששין לבי שויר, משו"כ כ' וצא
השליח ואמר לנו, שאז צודאי ידע השליח שהיו מדברים מעיר
הזאת, ומיחזק בן מיכאל שהוא דר צב.

ובפני משה סקס"ב הקשה על הענין הנ"ל דכיון דמייירי כאן
כלל הוחזקו שתי עיירות בשם ה' מבידי תיתי ניווש לבי
שוירי (**), וכ' לפרש עפ"י מ"ש מהר"מ אלשיך [המוצא לקמן בס"ק
ולוח הנ"ל] שהקשה לפי מהר"ק בדעת הרמב"ם, דשמא הכונה
על יתחק בן מיכאל ממקום אחר ורק אשחזו גרר שם בעת ושלחו
להודיע לה [ולגו חין אשחזו ידועה, אבל יתחק בן מיכאל הידוע

ב. ופירוש לא הוחזקו. כי במהריט הג"ל דכינוו שלא נדע לנו שיש שם אחר ששמו כשמו, ואין לריך לחפש, אלא מסתמא כל שלא נשמע בלא הוחזק דמי. וכן בעל"א סק"ע כי דפי' לא הוחזקו היינו שאין אנו יודעים בודאי צעיר הוא ששמו כשמו אבל אין אנו יודעים בודאי שלא נמצא כן. וכ"כ בשו"ת ושב הכהן סי' ל"א דס"ז עור ד' דלא הוחזקו [הנזכר] בכל מקום דין זה היינו שלא ידוע אם יש עוד אחד צעיר זו ששמו כן. ובבית"ם ח"א סי' מ"ה הביא פירוש המהריט הג"ל ובי' דל"ג בטעמו משום דכל ב' יוצ"ש צעיר אחת ח"א שלא יהיו לכל אחד עסקים ואגרות רשות שטרות וכדומה, וע"כ או שהם מסוממים בשם ענין כדי שלא יהיו מדיינים כל היום בדיני ודיניו ותו' אין כאן חשש דב' יוצ"ש [פי' לקמן ס"ק קמ"ו אות ב'], ואם אינם מסוממים הרי הדבר מפורסם צעיר מפני הדיינים שציוהם, וא"כ כל עיר שלא הוחזק ומפורסם שיש שם עוד יוצ"ש הוי כמוחזק שאיננו.

גם בבית אפרים סי' כ"ט דפ"ה ח' ולי"צ דלי"א ח' כי דלא הוחזקו
הוא לאו דוקא כשידוע לנו שאין בזהוה עיר עוד יוצ"ש,
אלא אפי' אם לא ידוע אם יש שם אחר אם לאו לא הוחזק קרי ליה,
ובן מבואר להדיא ברש"י גיטין כ"ז ד"ה וזהו שמוחזקו, שכי'
אצל לא הוחזקו, מספק לא אמרינן דילמא איתנייבו ולא ידעינן
כה, וכ"כ הר"ן שם, ומעמא דמילתא משום דאם איתא שיש שם
עוד אחד ששמו כך קלא אית ליה כמבואר בפוסקים. ומכאן
שמעמחא ש"ז פרק כ' [המונח בם"ק ק"ג אות קי"א] הביא הבית
אפרים

(י) היינו כשמציד בלשון זה אמרו לי כשתלך למקום פ"י, ומשום דלשון זה לא הוי כמזכיר שם עירו להרא, כמו שהביא הפני משה דלקמן ממהר"ם אלשיך, ולפיכך צריך שיבא לכ"ד, ואז אמרנו מהכא להגיד דבריו בב"ד בודאי ידע ששל איש מעיר זו נאמרו והדברים, אבל כשמזכיר ש"ע להרא הרי הלכה רוחות היא דעמס"ע נאמן, וכצ"ל בדברי העצ"א והפני משה דלקמן.

(*) נראה שהעצא לשיטתו, שכל בסקע"ג דדעת המחבר היא כהרמב"ן והרשב"א כמובא לקמן ס"ק קמ"ז, ולוידעהו הרי חיישינן לב' שוירי כמובא לקמן ס"ק קמ"ח אות א'. ואפנים הפ"מ ג"כ לשיטתו שכל בסקט"ו דדעת השו"ע היא כהרא"ש, ובסתמא אין לתוש.

באר הגולה

ב כ"כ ה"ה שם

(ט) שם ב' יצחק בן מיכאל [עג] או ב כשהוחזקו שנים

בימור הגר"א

וידוע

[עג] או כ"ו כמש"ש

קט"ז א' ולא הוה עני כו' ואף רבא ל"ס אלא דלמא כו' וכמ"ש סי"ט אבל אם כו' :

באר היטב

הולך עמך לכפרים אם לא היה הולך עמו רק זה מתירין את אשתו מהריב"ל ח"א כלל א' סימן ו' :

(ט) שם כו' ר"ל בלוחו עיר עיין ב"ש ובהר"ם סי' ה' ובהר"ם מלוצ'ין סי' ז' חפ"י בהחזקת אם אחר גוי ליהודי פלוני שהיה

אוצר

סיק קמה אות ב-2

הפוסקים

והנה העור כאן אחר שכי' הדין דבא אחד שצ"ע סעיף זה, סיים ד"י"א דוקא כשלא הוחזק אחר בלוחו מקום דבא השם וגם לא שכיחי שיירות שפוצרים שם, הא חיבא חד מינייכו חין משיאין, ולהרי"ף ובהר"ם חפ"י שכיחי חרי' בכה"י שמה"א) או שכיחי שיירות משיאין, עד דחיבא תרדוויכו לריעותא.

והרח"ש בקו"ע אחר שצי"ר בדכ"ד ד' ודכ"ה ד' דמ"ש העור שלא הוחזק אחר בלוחו מקום, היינו דבא המקום שצ"ע בעד להעיד עמה שמה [שהוא מקום הנעלם], ומ"ש שכיחי ולא שכיחי שיירות יש לפרש עפ"י שני אופנים, או דש"ש מעלמא למקום הנעלם, או ממקום הנעלם למקום שנמלא במה, [לפי שיטת הרח"ש דכשחלך למקום פלוני לא הוי רק כאומר שילא משם], ואחר שהביא מחלוקת הרמב"ן ובהר"ם [המוצא לקמן ס"ק ק"ג אות ט' לענין חשש של עוד יוצ"ש מעלמא, וס"ק קמ"ח אות ח' לענין חשש שתי עיירות בשם אחד], ולהר"ם יש להחיר בחדא לציבוחא בלא הוחזקו חף דשכיחי שיירות, ולהרמב"ן חין להחיר בלא הוחזקו חלא או בדלא שכיחי שיירות ג"כ דחיבא תרתי לציבוחא, או גם בדשכיחי שיירות רק באופן דשייך לומר כנוכ"ה, מ"מ לענין החשש דשני יוצ"ש צעיר אחת מסיק בדכ"ז עור ד' ובדל"א עור ח' ב', דבזכור שמו וש"א וש"ע, בין שאמר שהוא תושב שם בין שאמר שילא משם, ולא הוחזקו שם שנים יש להחיר חפ"י דש"ש מעלמא למקום הנעלם וממקום הנעלם למקום שנמלא במה, בין להר"ם בין להרמב"ן, וסברת יש אומרים שהביא העור דחיישי ב"ש ולא הוחזקו יחידאם היא וכל הפוסקים חולקים ע"ז, ויראה שהוא סברת אותם החולקים על הר"ם שהביאם הר"ם בחדא דמכלוף בן מלול [המוצא לקמן ס"ק ק"ג אות ד'], וסברת דחויב היא.

ובמראות הצובאות סק"ז תמה על הרח"ש דכרי לשיטת הרמב"ן וסיבתו [דס"ל דגם במיתה צעין תרתי לציבוחא], הנה ב"ש ולא הוחזקו חפ"י במקום ש"ל כנ"כ או שמעיד ע"ש עירו מ"מ יש לחוש שמה יש עוד יוצ"ש בלוחו העיר ולא ידעין ל"י, ובצדדא דיתחק ר"ג היה ידוע צבירור שצקורטבא עלמה לא היה שם יתחק אחר ולא היה מקום לחוש כי אם ליתחק ר"ג מעלמא, וכ"כ הרמב"ן במלחמות להדיא ח"ל: ולחוש לתרי יתחק ר"ג צקורטבא עלמה הדבר היה ידוע שאין שם חלא אחד ע"כ, וכ"כ עוד [שם] בצדדא דאנדולוגיא שנמלא הבט במקום שנכתב דאמרין כנוכ"ה וע"כ אמר רבא דמשום כבודו דשמואל הוא דשלחו חזקוק נכרדעא כולל, וסיים שם הרמב"ן ח"ל: אבל לא היה צריך לבדוק חלא עיר נכרדעא ומחזקים היו בזה שאין שם אנדולוגיא אחר ע"כ, הרי להדיא דחפ"י במקום ש"ל כנוכ"ה מ"מ יש לחוש ללוחו העיר עלמה חפ"י דלא הוחזקו וצריך בדיקה, וכן משמע עוד בלשון הרש"י בחידושי ש"י דלגש יתחק ר"ג צקורטבא עלמה חין לחוש לבלום ידידע היה להם, ועוד שאין ממנין שני ראשי גלויות צעיר אחת, משמע להדיא דזולת זה יש לחוש צקורטבא עלמה לתרי יתחק חפ"י דלא הוחזקו, וכן משמע להדיא בפרי"י ב"מ י"ח ד"כ חיישינן

אפרים שהביא מרש"י ב"מ י"ח ב' ומכרמב"ן בחידושי לגיעין דכ"ז שכתבו גבי ב' שוירי דמייירי שהיה מוחזק וידוע שאין בלוחו שוירי כי אם אחד, ומזה למד הש"ס דבא דלא חיישינן בלא הוחזקו היינו במוחזק וידוע שאין שם רק אחד ובלא נודע הוי כהוחזק, וכ' דדבריו תמוהים, דרש"י החם צבי לתרתי בסוגיא חליבא דרב הונא דחייש לתרי שוירי חף דלא הוחזק, דעפי הו"ל למיחש לשני יוצ"ש בלוחו שוירי עלמה, וע"ז כתב דמייירי צידוע, וכ"כ החו"ס שם, וכן מצו"ר ברמב"ן הג"ל להדיא דעלה קאי, אבל ודאי דאף כשאין ידוע לנו אם יש עוד יוצ"ש אם לאו לא הוחזקו מקרי וכמצו"ר להדיא ברש"י דגיעין הג"ל.

ובעמק שאלה סי' ל"א כי לפרש גם דברי רש"י צב"ז הג"ל [ונראה מדבריו שם שמפרש כן גם דברי הש"ס] דאין כוונתו דצעין חיפוש, חלא זו ההוכחה עלמה דאם חיתא שיש שם עוד אחד ששמו כך קלא חיה ל"י משוי ל"י כמוחזק וידוע, וע"י בלוחו שחפ"י שצ"אופן זה כי לפרש גם דברי הרמב"ן במלחמות עיי"ש. [וכן נראה מצו"ר בדברי הש"ס המוצאים לקמן ס"ק ק"ג אות קי"א שכל עיקרו לא בא חלא להשיג על החכם צבי שכי' דגם ע"י סימן חלפני מקרי לא הוחזק כמו ע"י שמו וש"א, ע"ז הביא מרש"י ורמב"ן הג"ל, וסיים דלא שייך לומר מוחזק וידוע חלא "בשם" שהוא נודע ומפורסם ושייך לומר מוחזק שאין בלוחו שוירי חלא יוצ"ש אחד, אבל בסימנים ליכא למימר הכי, דסימן הוא תחת בגדיו בגופו ומי יודע אם יש עוד אדם בסימן כזה ע"כ, ונראה דלא בא חלא לאפוקי חלא היכא שגם הוכחה זו "דאם חיתא הו"ל קלא" חת"כ]. וע"י לקמן אות ג' בדברי המרה"ל בשם הרבצ"ד וס"ק ק"ג אות י' בשם הר"ן.

וע"י לקמן ס"ק ק"ג אות כ"ה [ובהערה שם שצ"א חת"כ] דיש מפרשים דלא הוחזקו מקרי חפ"י באופן שאין הוכחה שחילו היה שם עוד אחד היה נודע לנו [כגון שמהאחד ידענו שהלך דרך פ' ומאחר בשם כזה לא ידענו, חפ"י דחילו הלך עוד אחד בשם כזה ג"כ לא הוי לן למידע] חלא כל שאין לפנינו החסרון של הוחזקו ודאי, מקרי לא הוחזקו.

ג. אם יש לסמוך על לא הוחזקו סתמא [בלי חיפוש] גם בשיירות מצויות מעיר הנעלם למקום שנמצא חת"כ. [וספק זה הוא גם להסוברים דלשון "כשחלך למקום פ"י" הוי כמחיר שם עירו להדיא, דאפשר דעד כאן לא סמכין חת"כ דלא הוחזקו, חלא בלא שכיחי שיירות מאותה העיר למקום שנמלא במה, דאז אם בלוחו לחוש לאחר יש לנו לחוש לשני דברים, חלא שמה יש כאן עוד אחד בשם כזה ואנו לא ידענו, ועוד שמה הלך ללוחו מקום דלא שכיחי לשם שיירות מכאן, אבל בשכיחי שיירות למקום שנמלא במה, דאז חין לנו לחוש רק לדבר אחד שמה יש כאן עוד אחד בשם כזה, לא סמכין חת"כ דלא הוחזקו עד דבדקין ע"י חיפוש, ומכ"ש שיש להסתפק ספק זה להסוברים דלשון "כשחלך למקום פ"י" לא הוי רק כאמר "שילא ממקום פ"י" והביתר הוא מנה כנוכ"ה, [ע"י מחלוקתם לעיל ס"ק קמ"ב], ולדידכו מיתוסף עוד חשש שמה אחר מעלמא חת"כ].

אוצר

סי' קמ"א אות ג

הפוסקים

שם העיר אין לחוש לשתי עיירות שוות במקום שאין השיי"מ. וכן הקשה ותירץ באביר יעקב סי' י"ד.

אמנם לענין דינא הביא במהר"ל הנ"ל מ"ש הרמ"ש דכל הגדולים כולם פה אחד תפסו צמח"ס דבשמו ושי"א ושי"ע סתם [ר"ל אפי' לא סיים שם העיר] עדות גמורה היא, וכחצ' בעממא דמילתא דסוגיא דעלמא תופסין עיקר כשיטת בעה"מ והרמ"ש והעור ושאר פוסקים דבענוה סגי בחדא לעינותא ולא חיישין לשתי עיירות שוות ולא לשני יוצ"ש בעיר אחת היכא דלא הוחזקו, שהרי בלא"ה דעת בעה"מ ור"ת והש"ג בשם הרי"ז דאפי' בגיטין הלכה כרצו [בגיטין כ"ז] דסגי בחדא לעינותא, וא"כ דעת בעה"מא והרמ"ש והעור היא דעב מרעטא והלכה כדברי המכריע. ובסקס"ט כ' במהר"ל דממה שהגיה הראש"ד על לשון הרמז"ם והוא שלא הוחזקו ולא הגיה ג"כ והוא דלא שכיחי שיירות, משמע דאפי' בש"ש נמי לא חיישין, והביא מהשעמ"ק לז"מ בשם הראש"ד דאפי' למאן דחייש לשתי עיירות בשמות שוין אינו חושש לשני יוצ"ש בעיר אחת כיון שלא הוחזקו, דאילו איתנייבוי קלא איה לכו, משא"כ לשתי עיירות דילמא לא ידעינן לה.

גם באביר יעקב סי' י"ד דף ל' עור ג' כ' דקיימ"ל דסוגיא דעלמא אזלא כשיטת הגאונים דפסקו כרצו לקולא דלא חייש לא לשני שוירי ולא לשני יוצ"ש בעיר אחת היכא דלא הוחזקו, ונמשכו אחריהם כל הפוסקים כולם הצאים אחריהם והוחזקו להיות משיאים בלי שום פקפוק כשהזכיר שמו ושי"א ושי"ע, ולית מאן דחש להחמיר כס' הרמז"ן וסיעתו שפסקו כר' זירא דחייש לז' יוצ"ש ולז' שוירי.

ובבית מאיר אחר שזיאר בארוכה שיטת הרמז"ן לדודי' לריך חיפוש [כמוצא לעיל], כ' דמסתמא העור והשו"ע צ"ל קל"ב נראה שלא תפסו פירוש זה כלל לעיקר. וכן הרי"ל בח"ג סוס"י ל' כ' בפשיטות דצמח"ס על שמו ושי"א ושי"ע היכא דלא הוחזקו אין לריך חיפוש.

ובמהרי"ט בח"ג סי' ל' האריך להוכיח מהרמז"ם ורי"ז דבעיר אחת ל"ה לשנים בשמו ושי"א כל שלא הוחזקו, ואשפ"י שלא חקרו ולא פשטו, ומסיים ולא ראינו צפוסקים מי שיחלוק ע"ז בפירוש. וכ"כ עוד הרבה אחרונים.

ובבית אפרים סי' כ"ט כ' ג"כ דנראה מדברי תשובות האחרונים שסמכו בזה על הר"ה והרמ"ש שכתבו בשיטת הרי"ק לחלק בין גט למיתה, ומה שהקשה הרמז"ן צמחמות דהא בגמ' מדמי גט למיתה [ע"י לקמן סי' ק"ג אות ט'], כתב כן על הר"ה דמשמע שרואה לחלק בזה מדינא דש"ס וע"ז הקשה דבש"ס השוה אותם, אבל הרא"ש ס"ל דודאי מדינא אין חילוק בין גט למיתה רק דהרי"ק ס"ל דצמחמות עיגון יש לשמוך אמאן דמיקל כרצו ולישנא קמא דר' זירא והוא דעת רצו דל"ה לחרי יחזק, א"כ לק"מ קושית הרמז"ן, אלא שבי' דלפ"ז ל"ע כיון דהא דנקטינן לקולא היא כדי שלא תתענג כל ימיה, התינה לענין שלא לאסרה לגמרי לחוש לעיר אחרת צדוק העולם ששמה ג"כ כך, אבל עכ"פ באותה עיר עממה היה לנו להלריך דזיקה דמה עיגון יש בזה, ואם יתברר לנו שיהיה כאן בעיר הזאת עוד אחד ששמו ושי"א כך וכלך ולא חזר פשיטא שאין כאן היתר כו', ולמה נקל במקום חומר א"ה, ועכ"פ יש לנו לצרר מה דאפשר, ואיכא למימר דה"ט כיון דאף אם יבוקש הדבר וימצא שיהיה כאן עוד יוצ"ש שלא חזר עדיין לא יתברר איסור ודאי, דעדיין נשאר ספק שמה השני איזל לעלמא וזה המת הוא בעלה של אשה זו, וע"כ לא אמרינן בעלמא היכא דאיכא לצררי מצרינין, כגון צס"ס לדעת הרש"ב"א, משום דע"י הצירור יתברר איסור ודאי, משא"כ בזה שאין הצירור מועיל רק שעי"ז יהיה ספק, שפיר סמכין אמאי דלא הוחזק ואין לריך צירור

לשתי שוירי ובחוס' גיטין כ"ז א' דל"ה ור' זירא החוששין לשני שוירי ה"כ דחוששין לשני יוצ"ש בעיר אחת אש"ג דלא הוחזקו, ועפ"ז א"ש מה שהקשה הרמ"ש על העור שהביא דעת ו"א דבש"ש ולא הוחזקו אין להחזיר, שלא נמצאה סברא זו בשום מקום, והולרך לייחס דעה זו להחולקים על הרא"ש בתשובה דמכלוף בן מנחם, וכ' שסברא זו היא דעה יחידאית ודחוייה היא, וכל זה נמשך ג"כ לשיטתו בהצנח שיטת הרמז"ן וסיעתו דבש"ש ולא הוחזקו מודו דלא חיישין היכא דאיכא ש"ע או שיש לומר כנכ"ה, אבל לפי מה שהוכחנו מדברי הרמז"ן עלמו דבשכיחי שיירות ולא הוחזקו אפי' במקום ש"ל כנכ"ה או שמעיד ע"ש עירו מ"מ יש לחוש באותה העיר עממה ולריך דזיקה, א"כ דעת ו"א זו שדחה הרמ"ש חזרת ונראית לגדולי הפוסקים הרמז"ן והרש"ב"א והנמוקי"י והר"ן והרי"ש דלשיטתם צעין תרחי לעינותא וכנ"ל. [אמנם לענין דינא מסיק שם דקיימ"ל כהרמ"ש דסגי בחדא לעינותא וכמו שזכר להלן בסמוך]. וכעין דברים אלו כ' גם צעני ארזים סק"ע.

גם בחן טוב סקע"א דף כ' עור ד' כ' דמ"ש הרמ"ש דבשכיחי שיירות ולא הוחזקו לכו"ע ל"ה ליוצ"ש אחר, אינו מדוקדק כלל, דלהרמז"ן וסיעתו חיישין שמה יש באותה עיר עוד תושב אחר ששמו כן דלא ידוע לן ולריך דזיקה.

ובבית אפרים סי' כ"ט ול"ב הביא מדברי הרמז"ן עלמו בחידושו לגיטין דכ"ז ובס' הזכות שבי' דאי חיישין לשתי שוירי כ"ש שיש לנו לחוש לשני יוצ"ש באותה העיר עממה, והשיג שם על הראש"ד שבי' דאף למאן דחייש לשתי שוירי מ"מ לשני יוצ"ש בעיר אחת לא חיישין.

ובבית מאיר כ' על הב"ש [סוס"ק נ"ו] שקולר בהעתקה שיטת הרמז"ן והרש"ב"א, שבי' דלדידהו הטעם בגט [דבעין תרחי לעינותא] משום דאיירי שלא במקום הכתיבה, [כדלקמן סי' ק"ג אות ט'], דאם היה נמצא במקום הכתיבה הוי אמרינן כנכ"ה ולא אמרינן שמה מאחר נפל, ומשמע דבלא הוחזקו באותה העיר ל"ה כלל לז' יוצ"ש להלריך דזיקה, וזה ודאי אינו, דאינהו לא קאמרי הכי אלא לחלק במה דחיישין בגיטין אף לז' שוירי בשיי"מ אף שלא הוחזקו, משום שנמצא בגט שלא במקום הכתיבה ולא שייך כנכ"ה, משא"כ הכא ידוע היה שיתחק ר"ג ילא מקורעצא זו דוקא, ולא היה הספק כי אם שמה זה שחזר בקורעצא איזל לעלמא וזה שמת אחר היה שבה מעלמא לקורעצא ויאל משם, לזה ל"ה מטעם כנכ"ה, אבל ודאי אף צמח"ס במקום הכתיבה במקום ששיי"מ חיישין לר' זירא שמה מאחר [מאותה העיר] נפל ואפי' לא הוחזקו צ' יוצ"ש עד דזדקין אותה עיר, וכן צס"י קל"ב קולר הב"ש בהעתקה שיטה זו.

גם בצ"צ החדש סי' פ"א אות ה' כ' דלפי שיטת הרמז"ן אף שהעידו על שמו ושי"א ושי"ע ולא הוחזקו שם שני יוצ"ש עכ"ז [בשיי"מ] צעין דזיקה בעיר כר' זירא ללישנא בחרא, וכ"כ במ"ס חיים [רפפורט] סי' י"ח, ובצית משה סק"ל סוף אות ד' ז' וע"ז.

וב' עוד במהר"ל סקס"ז הנ"ל דלכאורה קשה על דברי הרמז"ן מהתוספתא דקמאי אין מעידים עד שיכירו שמו ושי"ע אבל אמר אחד ילא מעיר פ' מפשפשים כו', משמע להדיא דצרישא בהזכרת שמו ושי"ע אין לריך דזיקה וחיפוש כלל, אולם קושית זו עממה קשיא גם לר' זירא גופי', וע"כ לריך לאוקמיי חלוצי התוספתא כמו הצרייתא דמלא גט אשה בשוק, דמוקי לה ר"ז גופי' באין השיי"מ ולא הוחזקו, ה"כ איירי בתוספתא באין השיי"מ במקום שמה או נהרג, והוסיף עוד דלפ"ז א"ל למ"ש הרמ"ש [לקמן צס"ק קמ"ח אות א'] דלדעת הרמז"ן מיירי התוספתא כשסיים שם העיר באופן שאין לספק לעיר אחרת, דאפי' לא סיימו

אוצר

סיק קמה אות ג-ד

הפוסקים

בירור כלל. ולהלן בדף פ"ה חזר וכתב דמ"מ ל"ע דעכ"פ חיפוש
 באותה העיר ליצני כיון שעיקר הקולא משום עיגון די צוה שלא
 נישום לעיר אחרת אבל מ"מ מאי דליכא לברורי יש לנו לברר,
 ומ"מ נראה דבג"ד בעיר גדולה שהחיפוש קשה מאוד, וגם איכא
 עוצא דמיקלטי מעלמא, ויש מי שצאים לכאן וקובעים דירתם זמן
 מה ושוב הולכים לנוע בארץ, ואם באנו לחוש לזה לא יועיל
 החיפוש דאין מי שנותן לבו על הצאים להתגורר ותתעגן כל ימיה,
 וצב"ה"ג יש לסמוך על משמעות השו"ע והאחרונים דכשעמיד על
 שמו וש"א וש"ע אין לר"ך חיפוש כלל.

[אמנם בשאר השו"ת סמך הבית אפרים עלמו בפשיטות על
 שמו וש"א וש"ע ולא הזכיר שום חנאי וחשש, עי' בסמינים
 כ"ב כ"ד ל"ז ל"ח. ובס"י ל"ב כ' ומה דמקילין שלא להלריך בדיקה
 עכ"פ באותה עיר עלמה, כתבתי ליישב בחשי' אחרת, ואולי כונתו
 ליישוב שכתב בס"י כ"ט ה"ל].

ובחבצלת חשרון סימן י"ז אחרי שעמד על זה למע לא
 הוצאה דעה זו של הרמב"ן וסיפתו בשו"ע כלל בפרט
 להחמיר, האריך להוכיח דבהכיר שמו וש"א וש"ע אף נשיטת
 כונתו אין לחוש לאחר באותה העיר להלריך חיפוש, והוא עפ"י
 מ"ש בשו"ת פנ"י ח"ב סי' נ"ד [המוצא בס"ק ק"ג אות כ"ה]
 דגם להרמב"ן וסיפתו דחיישין בחדא לריעותא מ"מ אם ידעין
 דבעל היה במקום הזה ושמו כן ואיש אחר ששמו כן לא ידעו
 שהיה במקום הזה, ל"ח שמה בעל הלך לו ואיש אחר ששמו כן
 בא שמה ונהרג ומותר גם להרמב"ן מכה כנכ"ה, ולמדנו מדבריו
 דסברת הרמב"ן כנכ"ה הוא לא כמו שחפסו האחרונים, השב
 שמעתיא [ש"ז פ"י] והישועי סקט"ו, משום דמחזיקין מזמן
 לזמן, דהיינו כיון דילחק ר"ג בעלה של זו היה חושב קורטבא
 מכבר אין לנו לומר דאותו שראוהו יולא מקורטבא אחר הוא
 משירות המלוות שזה מקורב בא לקורטבא, רק אמרין שמסתמא
 זה הוא חושב קורטבא דכאן נמלא כאן היה מכבר, אבל מדברי
 הפנ"י מוצא שחינו מפרש כן דברי הרמב"ן, דהא בנידונו לא
 היה בעל חושב שם במקום שנמלא הנהרג רק עבר דרך שם,
 ואפ"ה כתב דלדעת הרמב"ן שרי מכה כנכ"ה, ומצאנו מדבריו
 שם שהוא מפרש כנכ"ה על המקום, כיון דבמקום זה היה בעל
 האשה ודאי ואם תרצה לומר דזה אחר הוא אחר מוכרה לומר
 דבעל הלך לדרכו ואחר בא לכאן, צוה אמרין כאן נמלא עתה
 ההרג [בשם זה] כאן היה מה שראינו אותו קודם כאן, ולא
 אמרין דאותו שהיה הלך לדרכו ואחר בא לכאן, כמו דלא
 חיישין שם ביצמות גבי תרומה שמה פינן, ולא דמי לגט, דהגע
 לא נמלא במקום שנכתב א"כ במקום שנמלא אין כאן ודאי דהשליח
 היה שם מטולס דילמא מאחר שעבר שם נאצד, וכ"כ שם הפנ"י
 לעיל מיניה דאף לר"י דס"ל דבדוחזקו שני יוצ"ש חיישין
 ולא ס"ל להחיר כסדרת רבה דזה ודאי אצד והאחר ספק אם אצד
 אין ספק מוליא מידי ודאי, היינו כיון דעכ"פ [גם השני] היה
 במקום הזה רק דלא ידעין שאצד, אבל אם האחד היה צודאי
 במקום הזה ואחר ספק גם ר' זירא מודה דאמרין אין ספק
 מוליא מידי ודאי, וכן מצאנו בחשי' מהר"ע [ח"ב סי' ל' המוצא
 לקמן ס"ק ק"ג אות כ"ד] ככל דברי הפנ"י ה"ל, דלהרמב"ן
 כשידוע שהבעל הלך לשם ונמלא שם במקום ההוא הרגו אמרין
 דזה הוא שידוע לנו שהיה שם, וא"כ מעתה לכאורה קשה איך
 אפשר לומר כסדרת הרמב"ן [בחיודושי לגיטין ובס' הזכות המוצא
 לעיל אות זה בבית אפרים] דגם בעיר אחת חוששין לשני יוצ"ש
 הא כיון דידעין שהאחד היה ודאי כאן ומאיש אחר אין לנו
 יודעין הא כתב הפנ"י דבזה גם ר' זירא מודה דלא חיישין כיון
 דהספק הוא אם היה כאן עוד יוצ"ש, אף י"ל צוה סברא

מחודשת דהא דאחד ספק ואחד ודאי אין ספק מוליא מידי ודאי
 היינו משום דהספק נחשב כמו מיעוט נגד הודאי דיש שני לדידים
 לתלות יותר בודאי חדא דילמא מעולם לא היה כאן רק הודאי ואף
 אח"ל דיש כאן עוד אחד מ"מ דילמא ההרג הוא הודאי הידוע לנו
 ולכך הספק נגד הודאי הוא כמיעוט נגד הרוג, ולפ"ז י"ל דהיכא
 דגם רוצא לא מהני כגון אם הספק הוא במקומו ולא פירש
 למקום אחר דלא דינו דכל קבוע כמ"מ דמי לא אמרין גם אין
 ספק מוליא מידי ודאי, וא"כ שפיר ס"ל להרמב"ן [בגיטין] דלר"י
 חיישין לשני יוצ"ש בעיר אחת אף דהאחד ודאי והשני ספק דכיון
 שהספק לנו במקומו מי כתב הגט הודאי או הספק הוי קבוע
 דאם יש כאן עוד יוצ"ש אחד מצני העיר הרי הוא קבוע, וכן
 בעובדא דענן בר חיילא, דקאמר רבא דילמא בגמלא פרחא אחא
 דיש כאן שני יוצ"ש ואין ידוע מי כתב הגט אזלין לחומרא, אבל
 בעובדא דחשי' פנ"י שנמלא הרוג בדרך [שלא במקומו] והספק
 הוא דילמא אותו שראינוהו כאן הלך לו ואח"כ בא אחר, א"כ
 אין שייך צוה דין קבוע כלל לכן צוה שפיר כתב הפנ"י דאין ספק
 מוליא מידי ודאי, ומעתה נחא שפיר הא דסתמו בעלי השו"ע
 דשמו וש"א וש"ע מהני אליבא דכו"ע ולא צעי חיפוש כלל, משום
 דממ"ג היכא חיירי אם בנמלא הרוג במקום אחר ומעידין עליו
 שהוא יוצ"ש מעיר פ' א"כ כיון דידוע דבעל היה דר במקום פ'
 ואיש אחר ששמו כשמו לא ידעו הוי הספק נגד הודאי כמו מיעוט
 נגד הרוג וכיון דלא נמלא במקום הקביעות רק בעיר אחרת שבה
 במקומו שם אמרין כל דפריש מרובא פריש, ואי בנמלא במקומו
 ממש ואין מכירין אותו ומי שראה ההריגה ג"כ לא היה מכיר
 אותו רק ששמע ששמו יוצ"ש שבה גולד הספק במקום הקביעות,
 מ"מ כיון דלאנו מסופקים בעל האשה הזאת בע"כ שאינו עתה
 לפנינו בעיר, וא"כ אם תרצה לומר שההרג אינו בעלם רק יוצ"ש
 אחר היה כאן ונהרג בע"כ אחת ל"ל דבעלם שהיה כאן הלך
 למקום אחר וחי עדיון שם א"כ צוה שייך שוב סברת הרמב"ן
 דכנכ"ה ול"ח שמה פינן, ואמרין מי שהיה ידוע לנו שהיה בכאן
 הוא זה שגם עתה הוא בכאן ונמלא הרוג לפנינו ולא הלך
 למקום אחר.

ובעמק שאלה סי' ל"א כ' ד"ל כוונת הרמב"ן במלחמות במ"ש
 ושנחוש לז' ילחק בקורטבא עלמה הדבר היה ידוע שאין
 שם אלא אחד, אין הכוונה דבעין חיפוש ובדיקה בעיר אלא דמה
 שלא נודע באותו מקום שדר זה מאחר בשם כזה מה עלמו מקרי
 מוחזק וידוע שאין שם אחר, וכמ"ש הפנ"י צ"ב קס"ז ב' אהא
 דאמרין דכל דאיתחזיק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו, ודאי
 זה שמו דא"כ היה נודע הדבר דאין זה שמו בזמן מרובה כזה,
 הרי דלהי"י מה שלא נודע שם אחר מה עלמו מיקרי איתחזיק.
 ועיין גם בדברי מהר"מ אלשקר סי' ס"ז [המוצאים בס"ק ק"ג
 אות כ"ד] שאחרי שהביא מהרמב"ן והרשב"א דאין להחיר
 בשמו וש"א צלי ש"ע, ומה שהחיר הרי"ף גבי עובדא דילחק ר"ג
 היינו משום שהעידו ילחק ר"ג שילא עמנו מקורטבא מת, סיים
 וביון שלא הוחזקו חרי ילחק שרי. [ומשמע דגם נשיטת הרמב"ן
 יש להחיר בלא הוחזקו לבד ולא צעין חיפוש]. ועי' לקמן ס"ק
 ק"ג אות כ"ד גם מההר"ע ועוד אחרונים שמצאנו דבזריהם
 בפשיטות להחיר אף להרמב"ן צלי חיפוש, וכ"כ בחזון איש אה"ע
 סי' נ"ב אות א' בתוכ"ד, דלשיטת הרמב"ן אפי' לא בדקנו בדיקה
 גמורה באותו מקום אם נמלא שם איש אחר בשם ילחק ר"ג, מ"מ
 אחתה שריא.

ד. ואי בעינן שנדע שבעלה הלך למקום שנמצא הסת. הנה
 לפמ"ש הרח"ש בקו"ע דכ"ו א' [וכן הוא במהר"ל ס"ק
 ס"ז] נמלקו בזה החוש' ב"מ י"ח ויצמות קט"ו בפירושה דשמעתיא
 דילחק

אוצר

ס"ק כמה אות ד-ו

הפוסקים

בן שצחי והיה דר בעיר זו לא היינו יודעים מי הוא, וכיון שכן איכא למימר דאיכא נמי אחריו כמה וכמה הנקראים בן ואינם נזכרים לנו, ונפרט בשמות המורגלין כמו מאיר ושצחי ודבריו עב איכא כמה וכמה, וכל כי האי בגס שלא הוזקו הו"ל כהוזקו. [הנה דרין זה שחידש בעל סא"ר לא מלינו לו חבר בין הפוסקים, שאף אחד לא הזכיר דין זה וחששנו, ואלו גם בסא"ר לא אמר זה אלא משום דס"ל דפירוש לא הוזקו היינו כשישנה הוכחה שאילו הוזק עוד אחד היה נודע כמובא לעיל אות ב', וכמו שנראה מדבריו לקמן אות ח' וע', אבל להסבירים דכל שלא הוזקו ודאי, מקרי לא הוזקו כמובא לעיל צאות ב', ולקמן ס"ק ק"ג אות כ"ה, לכאורה אין מקום לחידוש זה, אמנם אף להסבירים דבעינן הוכחה שלא הוזקו אינו מוכרח, ד"ל דכי היכי דאם מאחד יודעים ומאחר אין יודעים הוי זה הוכחה שאין עוד אחר, ה"נ כיון שסוף סוף על זה בלא עדים להעיד ועל אחר לא, הוי הוכחה שאין עוד אחר].

ו. האם אף בעיר גדולה יש לסמוך על הא דלא הוזקו. צבית אפרים ס"י כ"ט דפ"ה עור ג' אחרי שבי דמשמעות השו"ע והאחרונים דבשמעון על שמו ושי"א ושי"ע ח"ל חיפוש כלל, כי דלא מלאנו בפוסקים לחלק בזה בין עיר קטנה לגדולה, דאפי' גדולה כאלטובי כל כמה דלא איחזיקו לן שנים ששמותיהם וגם שם אציהם שוים ל"ח למילתא. [ועי' לעיל אות ג' מדברי צבית אפרים צסי' הנ"ל המובאים שם, שאף לפי מה שהקשה למח ניקל בלא צדיקה כיון דאפשר לזר, כי דלענין זה יש להקל יותר בעיר גדולה, לפי שהחיפוש קשה מאוד, ואם בלאו לחוש לזה תחשבו כל ימיה כו' יעו"ש]. וכן מבואר בענ"א סק"ע.

וב"ב בבבצלת השרון ס"י נ"ו דפוק חזי מאי עמא דבר דנמעדין על שמו ושי"א ושי"ע מחירים אף בעיירות גדולות ואין חוששין דילמא יש עוד איש ששמו ושי"א כן. [ועי' לקמן ס"ק ק"ג בהערה שצסוף אות כ"ה].

ז. אם מהני הא דלא הוזקו אף שעבר זמן רב מעת יציאת הנעלה. כי צבית יעקב [לזמיר] ס"י קני"ה דמ"ש בשו"ע להחיר בלא הוזקו, י"ל דרין זה לא שייך אלא כשי"א זה מקורב, אבל צ"ד שהוא זמן רב יותר מחשע שנים, לא שייך לומר לא הוזקו, דשמא עכשיו לא הוזקו וצאתו הזמן היו מוזקים שני אנשים ששם כן, ודמיה הא מילתא למ"ש הצ"י לענין חיפוש [כשלא הזכיר זמן יציאת הנעלה מן העיר עי' לקמן סעי' י"ט] דצדיקה זו קשה דילמא מזמן רב יאל יהודי אחד מעיר זו וזה נהרג, ויש לשאול לכל איש ואשה מהקבל כו' ולריך לצדיקה זו יר"ש מומחה ויודע לחקור ויכיר מחון, א"כ ה"נ לריך לשאול לכל איש ואשה אם זוכרים מחשע שנים שלא הוזקו שני אנשים ששם כזה.

ובבית אפרים ס"י כ"ט הביא גם מהגא"ד דבראד שפקפק לפת"ש הח"מ שאין להחיר בלא ש"ע משום דאיך אפשר שלא יהיו בכל העולם צי יוצ"ש, לפי"ז צ"ד אף שהזכיר שם שירי מ"מ כיון שנשתכח זמן רב צערך ע"ז שנה, אינו עולה על הדעת שלא הלך מכאן [במשך הזמן] עוד אחד בשמו ושי"א כזה, אולם הצבית אפרים שם דחה חשש זה וכי דאם בלאו לחוש מחמת אריכות הזמן שמא הלך אחר ג"כ מכאן ששמו כן אף היכא שהזכיר שמו ושי"א ושי"ע, א"כ אף שבעל אשה זו יאל מכאן זה לא כבר נחוש הכי שמא יאל אחר מכאן מכבר ששמו כן וצא לשם ומת, דמי יודע אם זה המת יאל מחון קרוב או מחון רחוק, אפי"כ דכל שלא הוזקו שני יוצ"ש שהלכו מכאן אין לנו לחוש, וכי שכן הסכים הגא"ד דבראד שאין מחזיקין עוד אחר ששמו כן. וכן מבואר בענ"א סוסק"ע. [ועי' לקמן ס"ק ק"ג בהערה שצסוף אות כ"ה]. כשנקרא

דיתחק ר"ג, דבצ"מ י"ח צ' ד"ה נפק כתבו [לצ"ז] דחברי יתחק לא שייך לפלוגי בין שכיחי שיירות ללא שכיחי, וגם מוקי הכ"ה מחתי דכל מעשה צ"ד הרי זה יחזיר אפי' אישתכח צ"ד דש"ש ואפי"כ ל"ח לאחר כיון דידעינן דמזה נפל ל"ח שמא מאחר ג"כ נפל, אבל גבי חרי יתחק אין אנו יודעים איך יתחק מת ע"כ, ונראה ודאי דהחוס' התם סוברים דהכא לא ידוע דיתחק ר"ג זה יאל מקורעבא לאספמיה, ולהכי כתבו דלא שייך לפלוגי בין מלויות לשאין מלויות, [דאי דידעינן שהלך ודאי שייך לפלוגי דבאין שיי"מ לא חיישינן לאחר ג"כ שהלך, ובשכיחי שיירות חיישינן גם לאחר, ולפי"ז רצא שמחיר בזה עוצדא דיתחק ר"ג הוא אפי' דש"ש, ואפי' בלא ידענו שהלך לשם], אבל הכא ציבמות קט"ו שכתבו דעוצדא דיתחק ר"ג דוקא בש"ש אבל בלא שכיחי מודה אצ"י ומוקי הכ"ה מחתי דמעשה צ"ד דוקא בלא שכיחי, ע"כ ה"ח לן למימר דס"ל דידוע לן דיתחק ר"ג זה הלך לאספמיה [דבלא ידעינן שהלך אין מעלה לאין שיי"מ כדלקמן ס"ק ק"ג אות ל', ולפי"ז אין ראייה לרצא דמחיר שחיר גם בלא ידענו שהלך].

ולדינא, כי במה"ל בקיור הדינים שצסוף סעי' י"ט אות ג' ד' דאם העידו על שמו ושי"א ושי"ע וגם ש"ש, אם ידוע שבעלה של זו הלך למקום פ' שהעידו שמה שם, ודאי לא חיישינן, ואם אינו ידוע אם בעלה של זו הלך בלילה הדרך, בזה יש לגמס לפי שיטת החוס' דיבמות, ולי"ט. ועי' באריכות בדבריו צסוף ס"ק יז.

אולם הרח"ש צק"ע דכ"ו עור ג' כי דאפי"ג דבזה עוצדא דיתחק ר"ג לחוס' [ציבמות] ולהר"ש מיירי בידענו שהלך לשם, מ"מ לענין הדין איכא למימר דאפי' לא ידוע לן יש להחיר כיון דלא הוזקו שנים. ובזה ל"ח א' צסוף דבריו כתב כן בהחלט דאפי' לא ידוע לן שזה הלך לשם מקילינן בש"ש ולא הוזקו. והביא דבריו בסתמא צק"ע למח"ל בפירוש הק"ר סקע"ח.

וב' בבית משה סק"ל אות ז' דאף שהמכרה"ש לא הביא שום ראייה לדבריו, אך בדבר מבואר בדברי חוס' צ"מ הנ"ל, דלשיטתם שם הסוגיא דחרי יתחק מיירי בלא ידעינן שהלך לשם יתחק ר"ג זה ואפי"כ קאמר רצא דמשיאין אשתו, ואף דהחוס' כאן ציבמות מפרשי הסוגיא בידעינן שהלך לשם [כדלעיל צ"ח האות ממכרה"ש], מ"מ מהיכי תיתי נימא דפלגי דגינא, לכן ברור ומוכרח מדברי החוס' דבשכיחי ולא הוזקו אף בלא ידענו שהלך לשם משיאין. [וכ"נ דעת הח"ע וסייעתו המובאים צסוף ס"ק ק"ג אות כ"ד וכ"ה שהקשו דאיך אפשר להחיר בשמו ושי"א בלי ש"ע, ופירשו דברי הר"ש שהחיר בשמו ושי"א דמיירי שידענו שבעלה של זו הלך למקום שנמלא המת, משמע דבהזכיר ש"ע אפי' בלא ידענו שהלך יש להחיר].

ועי' לקמן ס"ק ק"ג אות ל' משי"ת ושז הכהן ס"י ל"א שכי' דגם החוס' ציבמות מפרשי דהכא מיירי בלא ידעינן שהלך לשם, ואפי"כ מחלקי שפיר בין ש"ש ללא שכיחי דבלא ש"ש גם אצ"י מודה. יעו"ש בדבריו.

ה. בלא הוזקו סתמא אי מהני דוקא באיש הידוע במקומו. כי בסא"ר סוס"י י' דעם שזכר עלתה הסכמת הפוסקים להחיר בשמו ושי"א ושי"ע ואינם חוששים לשמא יש אחר כזה כל שלא הוזקו, מ"מ נראה דהיינו דוקא צא"ש ידוע במקומו שהכל מכירים אותו בשמו [כלומר כשמזכירים שמו הכל יודעים שהכוונה עליו], והכי דייקא לישנא דהרמב"ם [ובשו"ע] שכי' הואיל ואנו יודעים פ' הידוע בשם זה, אבל צא"ש שאינו ידוע וניכר לרבים, כצ"ד, שכתבי כתב הסודות לא היו מכירים את האיש מאיר בן שצחי כלו וגם אהנו לא הכירוהו שהיה בעל אשה זו. ואלולא שצאו עדים והעידו לפנינו הצ"ד שבעלה של אשה זו היה נקרא מאיר

וידוע שאחד קיים:

הגה

הפוסקים

סי' קמה אות ח — סי' קמו אות א

אוצר

בפאם מכלוף אחר, שז' וז"ל: שכלשון [של הראש] מורה בלשון של הוחזק מכלוף אחר בעיר פאם כו', ואעפ"י שלא חקרו ולא פשטו כו' יעו"ש, מבואר דדוקא פשטו אין לריד, אבל לריד עכ"פ שידונו בעיר הכיה דשם לא יוחזק אחר בשם זה, משא"כ בשדנים בעיר אחרת ואינו ידוע כלל אם הוחזק שם אחר, וכן דעת הב"י בקו"ט אות קכ"א שז' ג"כ כן [בהמהרי"ט שידוע שבעלה היה בפאם ולא הוחזק שם אחר], וסיים שגם דעת הח"מ יש לבין כן, וכן עיקר.

ובשער המילואים סי' ע"ב חשש צידון כזה דלולי לריכס לחקור במקום מגוריו של הצעל אם לא הוחזקו שם שנים בשמו וכנויו כזה, ובמקום שם כי דכן משמע ממ"ש הראב"ד "והוא שלא הוחזקו שנים" דלמעוטי כה"ג אחא, דאם למעוטי הוחזקו [ודא] מאי קמ"ל, אלא שבנידונו שאמר עוד העד שיש למח שחי צנות, כי שאין לחוש כ"כ שהיו בעיר הכיה שנים בלוחו השם והכנויו ושניהם יש להם שחי צנות, וכ"ש שהיו שם עוד הוכחות. [ועי' לקמן סי' ק"ג בהערה שצדוק אות כ"ה].

אולם בחן מוב סקט"ז דס"ד א' כי על המכתב מאליו הכ"ל, דחומרא יתירה היה, ומסתיומות הש"ס וכל הפוסקים משמע דמאן דמיקל מיקל בכל ענין אפי' נולד הספק במקום אחר, ועוד דגם שציד השליח להולכה יוכיח, שהיה אינה במקום שהצעל שם, ואפי' נמי הוא ציבורה והיה בגליל ונמצא הגט שלא במקום הכתיבה, אפי' מקילין בלא הוחזק שני יוצ"ש בעיר, לרצה אפי' בשכוחי שירות ולר' זירא מיהא בלא שכוחי שירות, כמבואר בראשונים בסוגיא דלחא ר"ג דבגט מיירי שנמצא שלא במקום הכתיבה ושם דנין עליה, ועוד דהא רצה דלא חייש בלא הוחזק וש"ס לז' יוצ"ש בעיר אחת, לא חייש נמי בכה"ג לז' שירי וכדליתא במ"ס צ"מ [ד"ח], וזה לא שייך כלל טעמו של המכתב מאליו, אלא נראה עיקר דגם אם הספק נולד במקום רחוק לא חיישין שמא יש בעיר אחת שני יוצ"ש משום דאין ספק מוליד מידי ודאי, ומשום שהוא רחוק במליחות ומילתא דלא שכיח, וכמו כן רחוק במליחות צ' שירות שמעם שוב וכל אחת מהם היה יוצ"ש, ודוקא בלוינו מזכיר שם העיר דיש להסתפק שמא יש בנמצא עוד אחד בכל העולם בשמו וש"א כן הוי חששא קרובה כו'. [ועי' לקמן סי' ק"ג בהערה שצדוק אות כ"ה].

קמו. וידוע שאחד קיים. א. כן כתב המגיד משנה פ"ג מה"ג בכ"ד על דברי הראב"ד וז"ל: ואני אומר שאף

בהוחזקו אם ידוע שהאחד מהם קיים משיאין את השחו של זה, דהא ליכא למיחש להאחר דהא ידעי דחי הוא, וכן מוכרח בגמ' [יצמות קט"ז א'] צעודא דגיטא דענין דר חייל, שכל שאין לחוש שמא מן האחר הוא חו לא חיישין, ופשוט הוא.

והמהרי"ט צ"ח סי' ל' תמה על המ"מ הכ"ל מה אחי לאשמועינן, אם כונתו לפרש שמעתתא דלחא ר"ג בשהוחזק אחר והוא קיים, הא לא אפשר, דא"כ מי"ע דלכ"י דאמר חיישין, ולמאי איכא למיחש אם האחר קיים, ואי דינא אחא לאשמועינן, הא נמי פשיטא.

ובלחם משנה שם כי דאלטריך המ"מ לזה משום דלא ניתא כי בהוחזקו דליכא תרי ה"ג אפשר דליכא אחר אפי' דאין לא ידעינן ל', לכך אמר דכשידענו שהאחד קיים סגי, ולכך הולך [גם] לומר שזה מוכרח בגמ'.

ובבית אפרים סי' כ"ע כי דדעת הראב"ד הוא בלחם דכל בהוחזקו שני יוצ"ש אפשר לחוש עוד לאחר ששמו כן כל

ח. כשנקרא בשם של נכרים והועד בסתמא על שמו וש"א וש"ע אי מהני מה שלא הוחזק בין ישראל עוד אחד בשם כזה. בסל"ר סי' ז' צאחד שהיה את השחו ונשתמד ושינה את שמו לשם של נכרים, ואח"כ נמצא אחד מת עליו פתקא למודה בשמו ושם אומנותו ושם עירו של המשומד, כי דאפי' ניתא דאומנותו מהני במקום שם אביו [ראה סי' ק"ג אות ל"א] ויש כאן כל שלשה השמות, מ"מ צ"ד לא מהני, דאם אמרו דשמו וש"א וש"ע סגי היינו דוקא בישראל דאם איתא שהיה שם ישראל אחר ששמו וש"א כשל זה היה נודע ליבודים שבמקום הכוא, ולכן כל שלא הוחזקו שני יוצ"ש בעיר אחת מסתמא לא חיישין, אבל בגוים לא שייך כן, דמי יוכל לומר שלא היה בלוחו כפר חוגר מלידה בשמו ושם אומנותו כזה ולאחננו לא נדע, ואם היה כתוב בכתב הלו שהומר מן היבודים, אז ודאי היינו אומרים שזה צעלה של זו, שאם היה עוד אחר שהומר מהמקום הזה היה נודע לנו, משא"כ כשכתוב סתם, אלא שהחיר שם משום שהיתה הוכחה שעל צעלה של זו הדברים אמורים. [ועי' לקמן סי' ק"ג בהערה שצדוק אות כ"ה].

ט. וכשדנים על התרת האשה בעיר אחרת שלא במקום מגורי הבעל. כי בקו"ט שצדוק"ס מכתב מאליו [מצעל סדר אליהו רצ"א] דהא דקימ"ל דליכא דליכא שמו וש"א וש"ע סגי ולא חיישין לשני יוצ"ש בעיר אחת, כתבתי בתשובה דהיינו דוקא כשדנים על האשה בעיר עומה שהצעל משם, דשם הוא דאין חוששין מסתמא לשני יוצ"ש דאם איתא היה נודע להם, אבל כשהאשה עומדת במקום רחוק ושם דנין עליה, יש לחוש דבמקום ההוא שבעלה משם הוחזקו שני יוצ"ש ולאחננו לא נדע.

ובצ"צ החדש סי' פ"א הביא מהקו"ט הכ"ל וז' דלכאורה היה אפשר להקל אף בכה"ג, דהא אמרין בגמ' והוא שהוחזקו שני יוצ"ש בעיר אחת, וא"כ גם כשדנים על האשה במקום רחוק הא עכ"פ אין זה הוחזקו, ועוד דכיון דאשה זו שבעלה שמו וש"א וש"ע כך נעלם מן העין ומעגנת עליו, ומאשה אחרת עגונה ששם צעלה וש"א וש"ע כך לא שמענו, הוי זה ג"כ קלף הוכחה דומיא דגבי גט כשלא ידעינן ודאי שגפל ממנו גט, אך יש לומר דגבי גט אף כשלא ידעינן ודאי שגפל ממנו גט יש הוכחה יותר [כיון שהאשה או השליח מפקדים הגט], אם לא כשהאשה יודעת שבעלה הלך לשם למקום שמת האיש בשמו וש"א וש"ע, ובכה"ג י"ל דגם המכתב מאליו אינו מחמיר, אלא שצאות ז' וחי אחרי האריכות מסיק [בקיור] ד"ל שאין להקל בספק לא הוחזקו [ר"ל בלא הוחזקו כזה שאין לנו הוכחה כנ"ד], אף כשיש הוכחה שבעלה הלך לשם, אלא דאם לא שכיחי שירות [מעירו למקום שנמצא המת] אז אעפ"י שהלא הוחזקו הוא גרוע אפשר להקל, והיינו צידוע שבעלה של זו עבר שם.

ובפסקי דינים שלו ח"צ בחידושים על יצמות דמ"ז אות י"ד כי דנראה שצד"ן זה מחולקים הח"מ ומהרי"ט, דלדעת הח"מ סקל"ח שפירש צעטס הביתר שהחיר הראש"ש אשת מכלוף בן מלול לפי שאשתו ידעה שיהא צעלה ע"ד לילך לפאם ולא חיישין דילמא צעלה איזל לעלמא ואחר צא לפאם ונהרג, דאע"ג דשכיחי שירותא, מ"מ אין זה ודאי שמי ששמו כשמו הלך ג"כ לפאם כו', ומחזאר מדבריו דאפי' אין לנו ידיעה מפאם שלא הוחזק שם רק מצ"מ אחד לצד יש להחיר, וכדסיים "אין זה ודאי שמי ששמו כשמו, הלך ג"כ לפאם", אבל מהרי"ט [ח"צ] סי' ל' [הו"ד צס"ק ק"ג אות כ"ד] פירש להדיא דהטעם משום שבעלה הלך לפאם וגם לא הוחזק

אוצר

סיק קמו אות א-2

הפוסקים

וב"ב לדינא גם בתה"ד פ"כ סי' רכ"ד [הוצא לקמן סי' ק"ג ריש אות ז'] דאפי' נמאלו פצ"פ עובא והס לפנינו בחיים, מה צדק, [הרי'] אין להסתפק בהם, אלא צעין [כדי להחמיר] שנים פצ"פ שנחכסו מן העין.

ובערוך השלחן סעי' קמ"ז כי דאפי' דיש מי שאומר דכיון שהוחזק עוד אחד ששמו כשמו חיישין שמה יש עוד אנשים ששם כשמו של זה, מ"מ רוב הפוסקים לא ס"ל כן.

ב. כשהוחזקו שנים ובאחד היה סימן גרוע מה שאין בחברו [והועד גם על הסימן]. דרכי נופס סי' ל"ד

בנידון שהוחזקו שנים שוים בשמותם, אלא שהאחד היה זקן וזקנו לבן והשני לעיר לימים וזקנו שחור, כי דאפי' דסימני הגוף [כאלו] לא מילי דסמכא נינהו, היינו דוקא כשאלו באים להכיר את האיש ע"י הסימנים לדעת מי הוא, אבל כל שידענו שנפקדו מעיר אחת שני יוצ"ש הם באנו להכיר את אחד מהם שנאכח עליו העדות ע"י סימני הגוף, וספיק להכיר אותו כמה שהוא משונה מחברו. [אפי' בסימן כל דבר].

וב"ב חר"ם בן שגני בתשובתו שזכר אנשים סי' מ', דאפי' הוחזקו שנים והוא נותן סימנים לאחד בגון שהאחד זקן והאחד בחור תו ליכא למיחש כלל.

גם בספר יהושע סי' ע"ד כי בנידון דאף אם ימלא שהיה באותה העיר עוד אחד [בשם כזה] אלא שלא היה גון כמותו הוי ג"כ סי' מוצחק שאינו זה, דבשני יוצ"ש באחד נגד חזירו הוי ארוך וגון סי' מוצחק, וכ"כ מהש"ך [ח"מ] סי' מ"ט שכי' שם או יכתבו סימן של ארוך או גון, והיינו דבאחד נגד חזירו הוי ארוך או גון סימן מוצחק, וזה אינו לריך לפנים.

ג. כשהאחד יצא מהעיר מכבר והשני מקרוב, והועד שאותו שיצא מקרוב בא לבאן ומת, אי חיישין שמה הראשון חזר ויצא פעם שניה מקרוב. בב"ב כי לפרש דברי הטור צ"מ דלהרי"ף והר"ש אפי' הוחזקו תרי צהלי שמה ולא ש"ש משאין עד דליכא תרתי לריעותא *) [פי' לשונו לעיל סי' קמ"ה אות ג'], דמיידי דיוצ"ש אחד יאל מכבר מהעיר ויוצ"ש השני נשאר בעיר ומקרוב חודש או חדשים יאל גם הוא מן העיר, והשתא כיון שידוע עפ"י עדים שיוצ"ש [אחד] יאל מקרוב מאותו מקום וצא לכאן ומת, אעפ"י שאין מכירים אותו אם הוא אותו שאלא מכבר ממקומו או הוא שאלא ממקומו עכשיו מקרוב, תלינן שאותו יוצ"ש שאלא ממקומו מקרוב הוא שמת, ולא תלינן שאותו יוצ"ש שאלא מכבר ממקומו חזר למקומו ויאל שנית וצא לכאן ומת, ואותו יוצ"ש שאלא מקרוב ממקומו חזל לעלמא והוא חי, דדוחק הוא [לומר] שאותו שאלא מכבר חזר למקומו ולא נודע לבני עירו ולא לאשתו וצ"ב, [שאין דרך בני אדם לצא בסתר כדלקמן סוסי' קמ"ד. מדברי הב"ח צקו"א], והכי נקטין כסדרת הרי"ף והטור. אולם בשער אפרים סי' ק"ג כי דמה שמחלק הב"ח בין קרוב לרחוק, אין דבריו מוכרחים. גם בשו"ת ושב הכהן סי' ל"א דסי' טור אי' תמה על הב"ח דמנין לו להקל בלי ראייה, כי לפמ"ש צעין דוקא עכ"פ שידוע שזה היה שם [ובבאותו שאלה], ובכ"כ הוא דתלינן לקולא ומעט דליכא תרתי לעינותא [שידוע שזה היה שם ולא שכיחי לשם שיירות לכן אין לחוש לאחר], לכן לפע"ד אין להקל כלל בזה.

(*) שקשה דאם הוחזק עוד אחר בשם כזה באותו מקום, נהי דלא ש"ש מ"מ אשתו של מי מתירם, וע"י בפרשה ודרישה אות כ"ח מ"ש לפרש דהוחזקו, היינו שבאותו מקום ידוע להם שיש שום אדם אחר. בעולם" ששמו יוב"ש, וע"י בקו"א להב"ח שדחה דבריו, וכן תמה על הפרשה בעצי ארזים סק"ע ועוד אחרונים המובאים לקמן אות ד.

כל שלא צדקו, כאשר הוצא לשונו בספר הזכות להרמב"ן צמ"ס גיטין, שכי' שם בסוף דבריו: ומעשה דענן בר חיילא דצדקו רבנן מסורה עד נהרדעא, במקום שאין שיי"מ נמאל, ומשום שהוחזקו שם שני ענן בר חיילא הולרכו לצדק שמה יש שם שלישי, אך הרמב"ן בחידושו לגיטין כי בשם הראש"ד להביא עובדא דענן בר חיילא הוחזקו הוי, והולרכו לצדק כמה היו שם באותו השם ובאחזה ענין היה אם יש לחוש לכלום או לאו כו', ולשון זה יש לפרש שהיינו מוחזקים שעכ"פ יש שם יותר מאחד ואין ידוע כמה יש שם יותר, אבל אם לא היינו מוחזקים רק בשנים אין לחוש להלריך בדיוקא דילמא איכא עובא דלא ידעינן להו, ומ"מ י"ל דהראש"ד בהשגות כוונתו כמ"ש, וכפי הלשון שהביא צ"ס הזכות צממו. ועיי"ש מה שחמה על ראית המ"מ מההיא דענן בר חיילא. וע"י במרה"ל סק"ע ישוב לזה.

גם צ"ס כי בתשובת אחיו הרב כי דעת הראש"ד דאם הוחזקו שנים יש לחוש לחפש עוד אולי ימלא עוד בשם זה, ויש גם סמך לזה מדברי הרשב"א בחידושו בגיטין שם שהקשה לרבה דס"ל דל"ה ליוצ"ש אחר אלא דליכא תרתי לריעותא דשכיחי שיירות והוחזקו, דכיון דשכיחי ולא הוחזקו לא חייש משום דלא הוחזקו, ובהוחזקו ולא שכיחי נמי לא חייש משום דהוי נפילה דיתיד, וא"כ גם בשכיחי והוחזקו מאי איכא למיחש, דהא ליוצ"ש שלא הוחזק ל"ה, ויוצ"ש זה שהוחזק אינו אלא נפילה דיתיד ולנפילה דיתיד לא חייש, ותיריך דכל שאנו רואים דיש אחר ששמו כן או חוששים שמה יש אחרים הרבה ומצני השיירות נפל ע"כ, וה"ה באותה עיר י"ל כן כיון שהוחזקו, אף ידיעינן שהשני חי, מ"מ לריכס חיפוש אולי ימלא עוד אף דלא הוחזקו יותר, ובלא הוחזקו דאין לריך בדיוקא היינו בשלא הוחזקו כלל. ועפ"י כי לפרש שם גם דברי הרי"ף [המוצאים לקמן סי' ק"ג אות ע"א] צ"מ"ש שאם הזכיר שם עירו אעפ"י שלא הזכירו ש"ה אם לא הוחזק אחר כיוולא בו באותה עיר, כגון שהיה מיוחד צממו, מתירין את אשתו, ואם לא היה מיוחד צממו כו' מפשפשין באותה עיר ע"כ, דמיוחד צממו היינו שלא הוחזק אחד בשם כזה, ואם לא היה מיוחד צממו, היינו שנמאל עוד איש ששמו כשמו לריך חיפוש, פירוש ואינו מועיל בזה אם ידוע שהשני חי, דכיון שהוחזק שיש עוד אחד בשם הזה בעיר הזאת יש לחוש דילמא הוי עוד אנשים כאן כשם המת והלכו לעלמא ומאותם האנשים הוא המת ובעלה של זו חי, וכדעת הראש"ד הנ"ל. וע"י לקמן סי' ק"ג סוף אות י"ט.

גם בבית שלמה [מסקאלא] סי' מ"ה דע"ה טור אי' הביא מהראש"ד בגיטין הנ"ל דבשהוחזק עוד אחד חיישין לעובא, וכי' ג"כ דזו נראה דעתו בהשגות, והכ"מ חולק על הראש"ד בזה, וכ"כ שהבין הלחם משנה דבהא פליגי.

אמנם במרה"צ סק"ע אחר שהביא מהרשב"א גיטין הנ"ל וביאר ראיות המ"מ מהגמ', כי דבאמת סדרת הרשב"א בזה ל"ה, דמה טעם לחוש ליוצ"ש אחרים צבטיל שהוחזק יוצ"ש אחד, דמהיכי תיתי לומר דכיון שהוחזק יוצ"ש אחד מסתמא איכא נמי עובא אחריו, דמה ענין יוצ"ש זה להשאר מאחר דל"ה צלא הוחזקו, דלא מלינו חזקה זו אלא בחולעים וצממאלו ג' אז אמרין הוחזקו צבטיל זה בחולעים כדאיתא צו"ד סי' פ"ד סעי' ט', וכבר כי הע"ז שם צמ"ס מהרש"ל דדוקא בחולעים דמיני קרבו שיין חזקה זו, אבל צדבר דאחא מעלמא כי הכא לא שיין זה, ועכ"פ בפחות מ"י ודאי אין שם חזקה לומר דיש עוד, ומדברי הרשב"א גופי' להלן שם נראה שלא עמד בצמצא זו, לכן העיקר כדעת הכ"מ וכשו"ע בזה. וע"י גם צ"ט סוסי' ק"כ דמשמע מדבריו דגם הראש"ד ס"ל כהמ"מ ושיטה אחת להם.

אוצר

סיק קמו אות ג—ד

הפוסקים

דלר"ז בין צ"ש ולא הוחזקו בין בהחזקו ולא ש"ס חיישין, וסוברים ג"כ דשוכ מיתה לגט, והכא גבי יתחק ר"ג דוקא צ"ש ולא הוחזקו הוא דלא חייש רצח משום דליחא לעמא דבנכ"ה, אבל בהחזקו ולא ש"ס דליחא להאי עמא [דכא צקורטצא עמא הוחזקו שנים], הכא ג"כ במיתה חיישין כמו גבי גט, וכ"כ מדברי הר"י"ש [בסי' תקס"ח].

ובבית משה סק"ל אות ט"ז אחרי שבי ג"כ דצד נחלקו הרא"ש והרמב"ן, מסיק דלענין הלכה נראה דיש לסמוך על שיטת הרא"ש במקום עיגון, ושכ"כ הסכמת האחרונים. וזאת ו' שם כי דכר הסכמות רבים מהמחברים דהטור שהחיר בהחזקו ולא ש"ס מיירי בידעין דיוצ"ש בעלה של זו הלך בדרך זה, וסוים בסוף דבריו דכ"י נקטין. [ועי' לעיל ס"ק קמ"ה אות ג' מכמה אחרונים שכתבו דסוגיא דעלמא אזלא כהר"ש להחיר בחדא לביצוחא]. ובעדות ביעקב סי' ט"ז דף ל' א' כי דבאין שיי"מ מעירו [למקום שנמלא המה] והוחזקו וידעו בחדא מהם שהלך מקורטצא

לאספמיה, אף להרמב"ן יש להחיר מכה בנכ"ה, דכאן נמלא באספמיה יתחק ר"ג שאמרו העדים שילא עמאם מקורטצא לשם ומא וכאן היה אותו יתחק ר"ג חושב קורטצא שידעו זו שילא ללכת מקורטצא לאספמיה, והביא מהריטב"א בתי' ליצמות [המוצא לקמן ס"ק ק"ג אות כ"ד בדברי האבן שמואל] דגם בכה"ג אמרין בנכ"ה, ומ"ש הרמב"ן במלחמות להעמיד דך עובדא דיתחק ר"ג בשלא הוחזק לנו אלא יתחק ר"ג זה, היינו משום דאוקי הדין עובדא בכגון דאיכא שיי"מ, אבל באין שיי"מ גס הוא מודה [דאפי' בהחזקו יש להחיר]. ותמה על הרא"ש שבי' להרמב"ן וסיעתו אין להחיר בכה"ג. ולעיל מיניה האריך מדק כ"ט טור ב' והלכה להוכיח דבהחזקו ואין שיי"מ וידעו שבעלה של זו הלך למקום שנמלא המה אפי' ר' זירא מודה דחזיר הגט, דלכ"ע לא אמרין כי היכי דאיכרי האי שניה ואחא איכרי נמי ואחא אחרניא, ופלוגתייהו דרבה ור' זירא אינם אלא בשיי"מ ולא הוחזקו, וכי' דלוחס י"א שבי' הטור דחיישי עד דאיכא תרתי למעלותא היא סברה ויחידא וכל הפוסקים חולקים עליהם. ובדל"ג א' צסיכוס דבריו כי דהיכא שהוחזקו צ' יוצ"ש צקורטצא ולא ש"ס [לאספמיה] אם ידוע לן שזה שאנו מבקשים להחיר את אשתו ילא מכאן לאספמיה, נלע"ד דכל אפי' שוין דחו ל"ח שהאחר הלך ג"כ לאספמיה. ועי' לקמן אות ה' מדבריו ומדברי הפני' דכל שידעו שהלך לשם אפי' בשכיחי שיירות והוחזקו יש להחיר.

אולם בפנים מאירות ח"צ סי' קט"ו כי דאף שצח"מ רנה ליישב דעת הר"י [והרא"ש שהביא הטור] דמיירי שידעו שינחק זה ילא מקורטצא לאספמיה ומהשני לא ידעו להיכן הלך, אבל זה לא נמלא בדברי הר"י אלא דברי סברה הם, ולדעת מהרש"א שבי' על דברי החוס' [יצמות קט"ו ב' ד"ה יתחק ר"ג] דלהכי לא נקטו צדא דהוחזקו ולא שכיחי דפלגי צדא אצ"י ורצא, משום דכחא בלחא חייש רצח, משום דכיון שהוחזקו תרי יתחק און נפקותא שוב אי שכיחי שיירות או לא, דכא לא קאמרין דשכיחי שיירותא אלא לחוש לחרי יתחק, והכא בהחזקו הא איכא תרי יתחק, א"כ צ"ד נמי אף שהעדים מעידים שבעלה של זו היה בדעתו לילך לאספמיה ומהאחר לא ידעין, מ"מ כיון [דגם האחר] אינו צעיר ולא ידעו מה היה לו למה לא נחוש שמה הלך לאספמיה, וגם שיטת ההלכה א"א לפרש כן דפלגי אצ"י ורצא בסדרת הח"מ, דא"כ איך מייתי אצ"י סיעתא מהביא גיטא דאישתכח בנהרדשא דחיישין לחרי אנדרולינא, דהתם כיון דכמה יוצ"ש איכא צקוקא ולא ידעו להיכן הלכו מאן יאמר שבעלה של זו הלך לקלוניא דילמא האחר הלך, אבל מה שנחלקו אצ"י ורצא [לפי שיטת הח"מ דהדן בהחזקו ולא שכיחי כמו שכיחי ולא הוחזקו] מיירי שידעו צדא שילא הלך מקורטצא לאספמיה

[ועיין בח"מ סק"ל"ה שאחרי שזירא דמה שהחיר הטור בהחזקו ולא ש"ס הוא כשידעו שבעלה של זו הלך לשם, כי אבל אם אחד הלך מאתנו זה שנה והשני הלך מקרוב וזה כתב אלנו ממקום אחר חושב עירכס ששמו כך מה אלנו, אין זו הוכחה שזה שהלך מקרוב מת שם יותר מן האחר שהלך כבר, ועי' בצ"ח מה שנדחק כאן וצק"א, ואפשר לפרש דבריו ג"כ כמ"ס, אך א"ל לחלק בין קרוב לרחוק ע"כ. והנה בדברי הח"מ יש שינוי מלשון בצ"ח שלא הזכיר בדברי העדים שאמרו שזה שילא מקרוב מת רק סתם חושב עירכס מת. ויש להסתפק אם דוקא בכה"ג קאמר דלא מהני משום דאין לנו הוכחה רק מה שידעו שפי' ילא מקרוב ומסתמא מעידים על זה, וזו אינה הוכחה, אבל אם העדים יאמרו בפירוש שזה שילא מקרוב מת כאוקומתא בצ"ח, גס הוא יודה לדיונא, אלא שלא רצה לפרש כן דברי הטור, או שאפי' בכה"ג ס"ל דלא מהני, ויש קולור לשון בדבריו, וחולק על בצ"ח].

ד. ובשידענו מהאחד שהלך למקום שנמצא המת ומהשני לא ידענו, ולאורתו מקום דא ש"ס. צט"ז סק"צ פירש דברי הטור שבי' דלהר"י וברא"ש בהחזקו ולא ש"ס משיאין, דהיינו כשיש כאן במקום האשה חרי ביהאי שמה ושניהם הלכו מכאן, אלא שידוע לנו שאחד מהם הלך למקום פ' והשני ששמו כך לא ידענו מה היה לו ולאן הלך, ואח"כ העידו שמי ששמו כך מת במקום פ', אמרין דודאי הוא הוא שידעו שהלך לשם, ולא אמרין שמה גס השני סיבב דרכו לשם, כי יותר תלין צמי שהלך ודאי לשם ממה שנחלה צספק על השני.

וב"כ בח"מ סק"ל"ה דמ"ש הטור צסס הר"י [והרא"ש] דאפי' הוחזקו שנים צעיר אחת משיאין אחת האחד [צלא ש"ס], מיירי שהאחד הלך צודאי לאותו מקום שנמלא ההרג, והשני לא ידענו מה היה לו, ותלין צמלוי, דמסתמא שזה שהלך מציתו אדעתא לילך לקורטצא הוא צודאי מת צקורטצא, והשני שלא ידענו להיכן הלך אזיל לעלמא. ועצ"ש סק"ו.

גם בעצ"א סק"ע כי דנראה עיקר כתיובן ה"ט' יודעין שזה באיש הלך בדרך זה ומהשני לא ידעין אם הלך, וכיון דאין שיי"מ לא חיישין שמה גס הוא הלך בדרך זה, וכעין שחירלו החוס' צגיטין [דכ"ז א' ד"ה כאן] אקושיא זו למאן דמיקל בהחזקו ולא ש"ס. וכן העלה צנכס יתחקאל סי' י"א דס"ז א', וכן הוכיח מדברי החוס' וברא"ש צצו"ט ושם הכהן סי' ל"א.

והרח"ש צק"ע צדכ"ו ודל"א אחרי שבי ג"כ דלהר"ש צזה אינו חוששים, הוסיף עוד, דכ"ס לפי פירוש הה"מ בדברי הרמב"ם צפ"ג מה"ג [לענין גט שנמלא] דאף ר' זירא לא פליג עלי' דרבה אלא צש"ס ולא הוחזקו, אבל בהחזקו ולא ש"ס מודה ר' זירא לרבה דלא חיישין דעפי איכא למיחש צש"ס ולא הוחזקו מצהחזקו ולא ש"ס, וגם הר"ן צפרק כל הגט גמגס צזה, וכיון שכן כ"ס הכא גבי מיתה דלא חיישין, [ומ"ש הח"מ כאן דבהחזקו משכח"ל היתרא אם ידוע שחמד מהם קיים, ה"ה דכ"ו מלי' למימר צלא ש"ס מכאן לשם וידוע שזה הלך לשם, אלא שסובר הה"מ דהרמב"ם סתם דבריו מיירי כשאין אנו יודעים אם הלך לשם. מדברי הר"ש צדכ"ז א'], וכ"ס וק"י לאותם שפסקו גבי גט כרצה דתרחי לריעותא צעין כדי לאסור, והם : צעל ה"ג ור"ח, והביאו סברתם הרצ"א והר"ן צפרק כל הגט, וכ"כ צש"ג שם צסס רי"א, והר"י"ש כי שכן הוא פסק צעה"מ, שהדבר פשוט להני צבותא דכ"ס הכא גבי מיתה דלא חיישין.

אמנם לסדרת הרמב"ן וסיעתו [המוצאים לקמן ס"ק ק"ג אות ע'] כי הרא"ש הבי' דבהחזקו חיישין ואסורה להנשא אפי' דלא ש"ס כלל למקום שנמלא המה [וידעו שבעלה של זו הלך לשם], לפי שהם פסקו כר' זירא צגט וכפסק הר"י, וסוברים

אוצר

סיק קמו אות ד—ה

הפוסקים

דלא חיישין ליוצ"ש האחר כיון דיוצ"ש זה ידענו שיהיה שם והמקום לא שכיח שילכו האנשים לשם ל"ה ליחיד, כ' ג"כ דעיקר דינא דהעור ל"ע, דלא דמי הוחזקו דגירושין להכא, דהתם נהי דהוחזק עוד יוצ"ש אבל לא הוחזק שכתב גט, ואף אם כתב גט לא הוחזק שגם הוא אבד גיטו [הלכך אף בהוחזק עוד יוצ"ש לא חיישין בלא ש"ש], אבל אם הוחזק שיוצ"ש האחר אבד גיטו, אף דלא ידעין שעבר במקום הזה ואין שיי"מ במקום שנאלץ זה גיטו, י"ל דמ"מ חיישין לגט אחר, וה"ל במיתה, נהי דכאי יוצ"ש ידענו שיהיה במקום הזה, מ"מ נוחש לאחרינא אף ביחיד.

ועי' בט"ז סקכ"ב שאחרי שביאר דמ"מ העור להחזיר בש"ש ולא הוחזקו היינו כשידוע שבעלה הלך לשם, סיים אבל דברי השו"ע כאן [שכ' או כשהוחזקו ב' וידוע שא' מהם קיים] הם דברי הראב"ד [עפי' במ"מ], דבהוחזקו אין משיאין אלא דוקא אם השני קיים. ומצוה מדבריו דהראב"ד והמ"מ חולקים על העור דדן זה.

ה. ולהמקילין אף בהוחזקו שני יוב"ש במקום אחד כשידענו שבעלה של זו הלך למקום שנמצא הסת, אם יש להקל גם בשכיחי שיירות ממקום לשם. עה"מ סקל"ה שכ' דככה"ג דאיכא תרתי לריעותא, אף דהאחד הלך בודאי למקום זה, חיישין דילמא השני הלך ג"כ לאותו מקום, מאחר דשכיחי שיירות.

גם הרח"ש בקו"ע דל"א טור א' כ' דבהוחזקו שנים בקורטצא וגם ש"ש משם לאספמיה פשיטא דלכו"ע חיישין [אף להרא"ש], דאע"ג דידוע לן שזה הלך לאספמיה, חיישין שמא האחר ג"כ הלך. וכ"ב בבית משה סק"ל אות י"ד בתוכ"ד דבהוחזקו וש"ש ודאי אין להחזיר אף בידעין שהלך שם, דהא כתבו החוס' בגיטין [דכ"ז א' ד"ה כאן] דהא דמהדרין בהוחזק ולא שכיחי הוא בידעין דאבד גט בדרך זה, ואפ"ה בהוחזק ושכיחי לא מהדרין. ובעדות ביעקב סי' כ"ז דכ"ע א' עמד על זה למד לא נימא גם בכה"ג דכיון שמזה ידענו בודאי שילא מכאן לשם ומהשני לא ידעין הוי כלא הוחזק שכלך אלא אחד, וא"כ אפי' בשיי"מ לא נוחש לאחר, מידי דהוי אהיכא דלא הוחזקו שני יוב"ש צטיר אחת דהדן הוא דאפי' בשיי"מ ל"ה לרבה, וכ' בטעם הדבר משום שאינו דומה ענינא דלא הוחזקו שני יוב"ש צטיר אחת לענינא דלא הוחזקו שכלכו שנים אלא אחד, דהתם שאני דהוחזק לן בודאי דצטיר הזאת ליכא אלא חד יוב"ש ואין שני [נראה דר"ל דשם ישנה הוכחה דאילו היה שם עוד אחד היה נודע לנו], משא"כ הכא גבי שמיטת ההליכה אשר לא מפני שמזה שמשו או ראו שהיה הולך לשם ומזה לא ראו ולא שמשו מידי יש לנקוט לודאי שלא הוחזק, דאפשר שזכר שמשו וזכר לא, ודוקא באין שיי"מ אלא באקראי בעלמא אמרינן דכיון דיתחק ר"ג זה ידעין בצירור שילא מכאן ללכת לשם בשיירה שנודמנה לו ע"י מקרה אין לחוש ולומר דגם יתחק ר"ג האחר ילא מכאן לשם ע"י מקרה ואנחנו לא שמענו צו, דכיון דמילתא דלא שכיחא היא לא חיישין לה. ועי' לקמן סי' ק"ג אות כ"ה ממרה"ל סקע"ג מ"ש לחלק גם להח"מ דהשיב מה שלא ידענו מהאחר שהלך לשם כלא הוחזק, מ"מ בהוחזק ממש צטיר לפנינו שנים בשם זה גרע, ולא מהני מה שידענו שהלך לשם.

אולם מהריטצ"א בחידושו ליצמות דקט"ו ב' הביא בעדות ביעקב שם דל"ב דהיכא ידיע לן ודאי שזה ילא מקורעצא ללכת לאספמיה, אפי' בשיירות מלויות והוחזקו, להרמב"ן והבולכין בשיעתו, לא חיישין, ואמרין כנ"ה בכל דבר הגמלא במחילתו, כה"ג דיתחק ר"ג שמת שם באספמיה במקום שידענו שילא מכאן ללכת לשם, והא דגבי גט לכו"ע חיישין בתרתי לגירושא שיי"מ והוחזקו, היינו מפני שנמלא הגט חוץ למחילתו, ומסיים בעדות ביעקב

לאספמיה ומבאחר לא ידענו לפיכך חולין בזה שהלך, ומכך עובדא דעגן בר חייה [ג"כ] אין ראיה, דהתם לא ידעין בתרומתו לבינן היה בדעתם לילך ולכך חיישין לתרי כו', כללל דמילתא אין לנו ראיה מפורשת דס"ל להר"ף והרא"ש דבהוחזק ולא ש"ש להקל בעגונה, רק רצנו העור עולה בדעתו כי היכי דמחלק הרא"ש בשיי"מ [ולא הוחזקו הי"ג מחלק בהוחזקו ואין שיי"מ], וכבר כתבנו שלדעת מהרש"ל ולפי משמעות הסוגיא אף הר"ף והרא"ש מודים דחיישין, ובסברת הח"מ היא סברא בלי ראיה.

ובמרה"צ סקס"ז אחר שפירש ג"כ דעת העור דבהוחזקו ולא ש"ש יש להחזיר להסוגרים דסגי בחדא לנציבותא כשידענו שזה הלך לשם, כי דמהתום ב"מ י"ח ד"ה והוא, וגיטין כ"ז א' ד"ה כאן, מורים באלצב שלא כדעת העור, דז"ל שם: וא"ת היכא דהוחזקו אע"ג דאין בשיי"מ היכי מהדרין מנא ידעין דשל זה הוא, וי"ל כגון דידעין דמזה יוב"ש נפל ולא חיישין שמא זה של יוב"ש האחר, דאין לחוש שמא גם האחר אבד כאן כיון דאין בשיי"מ ע"כ, הנה ממה שהעמידו קושיות זו לחלוקה דהוחזקו ולא לחלוקה דאין שיי"מ (שאנו דנין ומחלקים בין בשיי"מ או לא) וליקשו דמאי נ"מ בזה הגם שאין בשיי"מ מ"ל לחלוק ביוצ"ש זה טפי מיוצ"ש אחר, ובהכרח דסוגרים שהסוגיא מיירי בשידוע שיוצ"ש זה ודאי עבר באותו מקום שנמלא הגט ומן השני לא ידענו מה היה, משו"ה כשאין שיי"מ אין חוששים לאחר, משא"כ בשיי"מ, לפי"מ מאי קשיא להו בחלוקה דהוחזקו ולא שכיחי דמנא ידעין דמיוצ"ש זה נפל, והולירו לחדש כגון דידעין דמזה נפל, חיפוק ל"ה דחלינן ביוצ"ש זה שעבר שם ודאי והשני ספק ואין ספק מוליא מידי ודאי, א"ו דס"ל להחוס' דדוקא לענין שיי"מ אין לחוש כל שידעין שיוצ"ש זה ודאי עבר בשם ומהשני לא ידענו, אבל היכא דהוחזקו לא סגי בזה אפי' בלא ש"ש, כיון שיש יוב"ש אחר לפנינו, ע"כ הולירו לחדש בזה דמיירי שידוע שיוצ"ש זה ודאי אבד גיטו בכאן משו"ה לא חיישין שמא גם יוב"ש האחר כתב גט לאשתו ועבר כמו כן במקום הזה ואבד בכאן, אבל בלא ידעין שכתב גט לאשתו ואבד בכאן אעפי' שיוצ"ש זה ודאי עבר באותה הדרך דבהכי איירי הסוגיא כנ"ל אפ"ה חיישין ליוצ"ש האחר שלפנינו שמא גם הוא עבר בכאן לכו"ע, וא"כ בעגונה דלא שייך זה ואין שם אלא אומדנא זו דיוצ"ש בעל האשה עבר באותה הדרך ומהשני לא ידענו מה היה לו, לא מהני לכו"ע, דלא דמי לגט, ושלא כדעת העור, ועפי"ז יש לפרש גם דברי החוס' ביצמות קט"ו ב' ד"ה יתחק ר"ג דע"כ הולירו להעמיד הסוגיא דוקא בחלוקה דשכיחי שיירות ולא הוחזקו, ולא כתבו סתם דפליגי בחדא לנציבותא, או בש"ש אחד או בהוחזקו אחד, דבהכי הוי רצותא טפי כמ"ש הרא"ש בגיטין, משום דס"ל להחוס' דבעגונה דאין שם אלא אומדנא זו בלבד דיוצ"ש זה עבר באותה הדרך אפי' בהוחזקו לבד חיישין לכו"ע, כיון דאין מקום לתלות ביוצ"ש זה יותר מבאחר כי אם מפאת שעבר בדרך זה, וזה לא סגי.

ובדמ"מ סוף טור ג' הביא מהרש"ל מהרש"ם שהעלה בדכ"ז כדעת העור [להסוגרים דיש להחזיר בחדא לנציבותא ה"ה בהוחזקו ולא ש"ש] ולא ירד לדקדק ולחלק בין גט לעגונה כמו שחלקנו ודקדקנו מדברי החוס' ב"מ וגיטין שחולקים על העור, וזולת זה ג"כ אין בכל דבריו ראיה מוכרחת לזה, ע"כ ל"ע אם להקל בזה כדעת העור, דכבר כתבו האחרונים שיש לפסוק בהחוס' אפי' נגד הר"ף, וכ"ש שדעת הרמב"ן וסיעתו דצטין תרתי לנציבותא, מיחו בשעמ"ק לב"מ מלאחי בשם הריטצ"א כדעת העור, וכן משמע מדברי הריב"ש סי' תקמ"ה.

ובחזון איש חלה"ע סי' כ"ב אות א' אחרי שביא מהעור דבהוחזקו ואין שיי"מ שרין במיתה כמו לרבה בגירושין

ביאור הגר"א

הגה (פה) [עד] וי"א דכל זה דוקא

שהזכיר

[עד] וי"א דכ"ז כ"ה

כמ"ש במתני' קכ"ב מעשה כ"ה

פתחי תשובה

כלל ולא שם שירו ג"כ נחלם להקל דלוקי כל ישראל לחזקתן והא דלמי ליתא וכמס' עוזנים דת שמענו צעולם א"כ גם הזכרת שמו לא מהני דכמה עוזנים דת הוחזקו צעולם ולא ידענו את שםם ואולי שם א' מהם ג"כ מחיר ואיהו הוא שמה' חלל דנלל הוחזקו ולא שכיחי שירות לכ"ע לא חיישי' ועכ"פ לא שכיחי שיהודים יענו דתם וא"כ הוי לא הוחזקו תרי מחיר וועלי מחיר חזקתו ולא שכיחי שירה ונזה ודאי לא חיישינן לתרי י"ג וס' שירו עכ"פ לא גרע משם אצלו ונפרט צירוף משפחתו ועוד כ"ל להקל דלוק דעיר חזקתו הוא מעבר לרצין ושכיחי שירות מ"מ שצוהו לשם זרים מחיר אחרת ויחיישו שם וישאו שם נשים זה לא

(פה) וי"א דכל זה כ"ה עיין בתשובת נו"ב ס"ס מ"ג על אודות כתב שאל מוולנבך שמת העוזר דת מחיר וועלי מחיר חזקתו וכתב וז"ל ועוד זה שלישי שיש ריעותא בגוף העדות שלא הזכיר שם אצלו ואולי מה שאמר וועלי יש לחשוב כמו שם אצלו והדבר קשה להקל ואין לדמותו אפי' לכינוי פלר"ה שהזכיר הר"י"ג דלאן כל המשפחה נקראים בשם וועלי אך נלע"ד שבענין דת יש מקום להקל שא"כ להזכיר שם אצלו ולא חיישינן לתרי מחיר כיון שמחיר כיון בעל האשה ידענו כי שמו דת לא חיישינן שגם מחיר אחר עזר דת דלוקמין ישראל בחזקתם חזקת יהדות. חלל דלפ"ז נחלם שם שמענו סתם שמו דת מת בלי הזכרת שמו

הפוסקים

ס"ק קמו אות ה — ס"ק קמו

אוצר

ואח"כ נודע שהוחזקו אם חלל מהיתרה הראשון, וכן גבי שירתה, והוי שייך כאן, ולהיותו חסר צ"ב או גבי מקומות לא הדפסתי אותו עכ"ל.

קמו. וי"א דכל זה כ"ה. צע"ז סקכ"ג חמה על הרמ"א שכתב כאן ג' דיעות דהא לא מלינו בזה [צפוסקים] חלל צ' דיעות, דעת הרא"ש דסגי בשמו וש"א, ודעת מהרי"ק דמלריך גם ש"ע [כמבואר לקמן ס"ק ק"י אות ו'], גם אין לשון וי"א ש"י הרמ"א על דין השו"ע מצוין, דמשמע דגם בזה [שאומר כשתלך למקום פ'] לריך להזכיר שם העיר צפירוש, וזה אליבא דרוב"ע חינו, [דאף שמדברי הרא"ש בתשובה נראה דצב"ג לא חשיב ש"ע, הרי לדעתו לא צע"ז כלל שם עירו, ומג"ל להרכיב שתי החומרות יחד. מדברי מר"ל סקע"א, המובאים לעיל ס"ק קמ"ב, וכן תמכו על הרמ"א בחי"מ וצ"ש דלא מלינו מפורש דיעות חלל], וכי צע"ז דנראה דיש כאן ט"ס צמ"ש ברמ"א ויש מקילין וי"א, וז"ל: ויש מקילים ואומרים דבמקום כ"ה ואין כאן חלל צ' דיעות, וכן בלבוש לא הביא כך דיש מקילין. [בשו"ת רצנו חיים כהן ס"י ל"ד העיר דבלבוש דפוס פראג איתא להאי יש מקילין, [וכן איתא בלבוש דפוס וויניאכא שנת ש"פ], ואפשר שלפני הע"ז היה דפוס אחר שנשמע כיס מקילין].

ובמרה"צ סקע"א כ' שיש למחוק ה"אור"י [גם] של וי"א הראשון וז"ל י"א, וכוונת הרמ"א דבלשון השו"ע שהם דברי הרמב"ם נחלקו צפירוש, י"א דכל זה דוקא לפי שהזכיר העד שם עירו והיינו מ"ש כשתלך למקום פ', ומ"ש הרמ"א [שהזכיר פירוש לפי שהזכיר, והיינו כמהרי"ק ס"י קפ"ה, ומ"ש ויש מקילין וי"א, כבר הביא הע"ז שז"ל ויש מקילים ואומרים, ואין כאן רק שתי דיעות.

ובקהלת יעקב [להר"י מליסא] אחר שציאר "דכשתלך למקום פ'" נוקט במחבר, פירוש דהוי רק כאומר שאלא משם, [ולא כמזכיר ש"ע ממש], ומ"מ מהני מטעם כנוכ"ה וכדעת הרמב"ם [וכמובא לעיל ס"ק קמ"ב], כי דעל זה הוא שהביא הרמ"א את החולקים דצע"ז ש"ע, כלומר שיאמרו דוקא שכוין יודעים שהיה חושב ממקום פ' והיה גר שם, והיינו דעת החושב והרא"ש ושאר פוסקים דלית להו סברא דכנוכ"ה [כדלקמן ס"ק ק"י אות כ"ד], ולכן לדעתם צע"ז דוקא שיאמר שהיה דר שם צע"ז הדיא, [לפי שיטתו לקמן ס"ק קמ"א אות ט'] דאף להרא"ש לא מהני שמו וש"א [כד], והי"א בחרה ס"ל דבשמו וש"א סגי והוא הרא"ש בתשובה ובאופן המבואר לקמן [ס"ק קמ"א אות ט'] דהיינו כשיודע שבעלה של זו היה במקום שנמלא המה. ועל ה"ס מקילין לא כתב הקהלת יעקב כלום, ואפשר שהוא מגיה כהע"ז ה"ל. וכ"כ לפרש דברי הרמ"א באופן אחד בקרי"ע למהר"ל בדף נ"ט.

ביעקב שם דאע"ג שאני כתבתי לנגמם בזה, מ"מ לו שומעים, ובעלה דעתי חלל דעתם.

גם בשו"ת פנ"י ח"ב ס"י נ"ד כ' דנראה צרור דלשיטת הרמב"ם אפי' הוחזקו תרי יתחק ר"ג בקורטבא וש"ש, וידענו בלחוד שהלך ודאי והשני לא ידעין ליכא למיחש לאחר מעלמא וכן לאותו השני שכתב, וכיון שזה ודאי אמרין כנכ"ה, דאיהו לא חיישי צגט אם נמלא במקום אחר חלל כשלא ידעין שזה אצד גט צודאי, אצל אי ידעין שזה אצד ל"ה אפי' אי ש"ש, דיותר שייך לומר כנכ"ה בדבר זה מגבי יתחק ר"ג, דהתם לא ידעין כלל מי יאל עמהם אם הוא זה שדר שם או אחר בל לשם ממקום אחר, ואפי"ה כיון דידעי [שלאחד בשם] יתחק ר"ג יאל עמהם אמרין מסתמא זה היה ולי"ה לאחר, כ"ש הכא דהאי אצד ודאי, ואי חיישינן לאחר ז"ל שהיו שתי אצידות, וא"כ הוי זה ודאי ואידך ספק דלמה נחוש לשתי אצידות כ"ה. עיי"ש ובס"י נ"ו, שהאריך בראיות. ועי' לעיל ס"ק קמ"ה אות ג' מהכחצ"ה ס"י נ"ו ולי"ה ש"י דהפנ"י מפרש ענין כנכ"ה לא כמו שתפסו האחרונים דהיינו דמחזקין מזמן לזמן [ואמרין דזה שגר מקודם שם הוא שאלא משם], חלל ענין כנכ"ה הוא כיון דידעין דזה ודאי הלך לכאן וזה שנהרג עיי"ש צמ"ק ה"ל ביתר אריכות. ואפילו בלא סברא כנכ"ה כ' צפנ"י שם לעיל מיניה דע"כ לא חיישינן בהוחזקו וש"ש אע"ג דידעין ודאי שזה הלך לשם, חלל היכא דאיכא תרתי לריעותא [ר"ל תרי חששין], אי דבקורטבא עלמא הוחזקו תרי יוסף ולא ידעין השני היכן הלך ואיכא למיחש ליה, ועוד כיון דשיי"מ איכא למיחש גם לעלמא [דהיינו כשלא הזכיר שם עיר מאיפס המה או מאין יאל], אצל אי ליכא למיחש לעלמא אע"ג דהוי השיי"מ מקורטבא לאספמיה, לא מקרי תרתי לריעותא, כיון דליכא למיחש חלל להאי אחרת לחוד וידוע צודאי דמהאי אחרת אזיל חד מינייהו ודאי אין ספק מו"א מידי ודאי, וכן נראה פשוט דעת הטור שהביא דעת הר"י"ק והרא"ש דצע"ז תרתי לריעותא במיתה הא אם הוחזקו ואין שיי"מ ל"ה והרי דעת הרא"ש בתשובה דשיי"מ מקרי דוקא שוקים, וכן משמע פשטא דלישנא "שיי"מ" מכל המקומות שלא כתב סתם דשכיח מהכא להתם, אצל אי מהאי אחרת לחוד שכיח לשם והוחזקו, ל"ה.

ו. כשלא הוחזקו מעיקרא תרי יוב"ש והתירוה לינשא, ואח"כ נודע שהוחזקו, אם תצא מהתירה הראשון. עי' בקרי"ע אות קל"א מהש"י בצ"י סוס"י ז' דל"ע בד"ק זה. אמנם בתש"י בצ"י שם לא נמלא כלל הדיון צידון זה, רק בן המחבר כותב שמאל קונטרס מאציו צע"ז זה ולא הדפיסו כי היה חסר בכתב מקומות, וז"ל שם אחרי סיום התשובה דס"י ז': אמר יחודא [כוא בן הרב צ"י, מדפיס תש"י צ"י] עוד מאלתי קונטרס אחד צפול נדול על ענין אם לא הוחזקו מעיקרא תרי יוב"ש והתירוה לינשא

שהזכיר העד (פו) שם (סא) עירו חבל אם לא הזכיר שם עירו

אע"פ

באר היטב

פתחי תשובה

שכח. ועוד כיוון שחזיר זה ידענו שמקום דירתו שם ועתה שלקחה אשתו (האינה יהודית) איש אחר א"כ אי נישא זה המזכיר וועלי שמת הוא אחר עכ"ל שזה מזכיר בעלם והרחיק כדוד ולא נודע מקומו איז וזה לא חיישי' רק דלמרי' כאלו היה וכן מונח ואיזה הוא שמת כדמוכח בשלי' יצאות נהיה נגד דנשיא' הילולא כו' דלילולי' שיש אמתלה לתלו' דמחמת כיסופת חלל לעלמא לא חיישי' כלל דחלל לעלמא חלל דלמרי' כאלו היה וכן מונח ואיזה הוא שמת. אלא דגם כאלו יש אמתלה לתלות דברא כי חולי נתן נבנו לשון כו' אך אין לנו לבנות חששות מזבנו ונפרט שהיה אלו יהודי ורצה אותו בחול גדול עכ"ד ע"ש. ועיין בנ"צ תניינא ס"ס כ"ה שם הנה יש כאלו שמו ושם עירו אך אין כאלו שם אלו והא' ודאי שמיין חלוצי לחוד עדיף משם אלו לחוד שהרי ס"ל לחוד מהני להרבה פוסקים דמינימיס דלורייחא ואפי' הרמז"ס שמחמיר סבור שאלו רק חומרא דרבנן ושם אלו לחוד ודאי לא מהני כלל וא"כ כאלו שיש שמו ושם עירו וסיון הנוף שעדיף משם אלו פשיטא דמהני ועוד כיון שאמר שהלך חלל לחיו לעזור לו ונעל האשה הזאת בשביל עזר הלך חלל לחיו כו' ע"ש ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' כ"א:

(פו) שם עירו. עבה"ט מ"ה או פלוני אח פלוני הוא כמזכיר שמו ושם אלו. ועיין בנ"צ תניינא ס"ס מ"ו שאלו ז"ל אין זה ברור כ"כ דיש לחלק כי אם אחד יש לכל אחד ולכן נקראי שזדמן שני יוסף בן שמעון חלל אחים יש הרבה לכ"ל ויותר נודע שיש שנים ששמותם ונשם אחיהם ע"ש ועיין בתאו' חמדת שלמה סי' כ"ז וכ"ח:

אוצר

סיק קמו — סיק קמו אות א

הפוסקים

בזה, כששכיחי שיירות מעלמא למקום שנמצא המת. כי הרמז"ס בקו"ע דף ל' סוף טור א' שהוא חוכך להחמיר לשיטת הרמב"ן וסיעתו [המובאים לקמן ס"ק ק"ג אות ע'], דאפי' בשמו וש"א וש"ע כל שלא סיים את העיר באופן שאין לספק בעיר אחרת יש לחוש לז' עיירות בשם אחד, [אעפ"י שלא הוחזקו, כל ששכיחי שיירות מעלמא למקום שנמצא המת], שהרי פירשו בהיה עובדא דיתחק ר"ג דאזי ורצא כו"ע סברי כו' זירא דתרחי' לטיובתא בעינן לא ש"ש ולא הוחזקו ששם מיתב לגט, והכא גבי יתחק ר"ג דלא חיישינן משום שהעידו שילא משם מקורעבא ולאמרינן כנוכ"ה, והא' התם בפרק כל בגע דמשני רבה כאלו במקום שהשיי"מ כו' ואפי' במקום שהשיי"מ והוא שהוחזקו צ' יוצ"ש בעיר אחת, משמע שהזכר שמו וש"א וש"ע כמו שרגילין לכתוב בגיטין, דאל"כ לא הול"ל והוא שהוחזקו צ' יוצ"ש בעיר אחת חלל שהוחזקו צ' יוצ"ש בעולם, ואשמועינן שאם לא הוחזקו צ' יוצ"ש באותה העיר לא חיישינן שמת יש עיר אחרת בשם כזה ויש זה יוצ"ש אחר וכן פרש"י שם, משמע דלר"ז דפליג עלי' דרבה וקאמר דבמקום שהשיי"מ אעפ"י שלא הוחזקו לא מהני, גם כשהזכר שמו וש"א וש"ע הוא כן, משום דחיישינן לז' עיירות בשם אחד וכמו דהוי חייש רב הונא לז' שוירי, ועוד ראי' שהולכרנו הרבנים הג"ל לומר דהכא דרב ענן מנהרדעא שלא חשו לחרי נהרדעא משום דלא ש"ש מעלמא למקום שנמצא הגט, והיינו משום דהול"ל תרחי' לטיובתא לא הוחזקו תרי נהרדעא ולא ש"ש וזכי הא לא חיישינן, משמע דהדיא הא ש"ש אע"ג דהזכר שמו וש"א וש"ע כו' חיישינן לחרי נהרדעא, וכי"כ גם הריב"ש בסי' תקנ"ח בשם הרמב"ן ורשב"א, וקל"ה נראה משם דדעת הריב"ש נועב לדעתם, וז"ל להני רבנותא דהא דקתני בתוספתא אין מעידים עד שמכירים שמו וש"ע דמשמע דבשמו וש"א וש"ע מיהו מעידין, וכן סיפא דקתני מפשפשים באותה העיר ולא חיישינן לעיר אחרת בשם כזה, היינו כשסיים אותה העיר באופן שאין לספק בעיר אחרת, כגון עיר פ' ממלכות פ' וכיוצא, וכן בכל מקום שהזכר ממקום פ' [הוא בכה"ג], אך לא מלאחי בשום אחד מהגדולים מי שעמד והזכיר זה דלרמב"ן וסיעתו יש להחמיר אף בשמו וש"א וש"ע כשלא סיים העיר, וכולם פה אחד תפסו במושגם דבשמו וש"א וש"ע סתם עדות גמורה היא, ולא עמדו רק אי בעינן שלשתם או דסגי בשנים בשמו וש"א שלי ש"ע וכן בשמו וש"ע שלי ש"א, ולדידי ל"ע.

בסא"ר סי' י' פקפק בנידונו שלא סיים העד שם העיר עפ"י הרמז"ס הכ"ל, וכ' דאף שכי' הרמז"ס שלא מלא בשום פוסק מהאחרונים מי שהחמיר בזה, מ"מ נראה מדבריו דעם כל זה

(סא) עירו. עיין ח"מ ונ"ש. וה"ה אם אמר היהודי רלוצן מת הוי כאלו אמר רלוצן מעירי מת מולאמר היהודי. מהרש"ם סימן נ"ג. גוי שאל ליהודי אנה תלך והשיב היהודי לעיר והכוונה לעיר פלוני שכן דרך בני הכפרים הסמוכים לעיר לומר לעיר סתם ולומר הגוי שהרגו ליהודי שהיה מוכר ברחוב העיר וכו' הוי כמזכיר שם עירו. רש"ם סימן נ"ג. וגדולה מזו כתב הרמב"ם בתאו' סימן כ' שאם

מזבנו ונפרט שהיה אלו יהודי ורצה אותו בחול גדול עכ"ד ע"ש. ועיין בנ"צ תניינא ס"ס כ"ה שם הנה יש כאלו שמו ושם עירו אך אין כאלו שם אלו והא' ודאי שמיין חלוצי לחוד עדיף משם אלו לחוד שהרי ס"ל לחוד מהני להרבה פוסקים דמינימיס דלורייחא ואפי' הרמז"ס שמחמיר סבור שאלו רק חומרא דרבנן ושם אלו לחוד ודאי לא מהני כלל וא"כ כאלו שיש שמו ושם עירו וסיון הנוף שעדיף משם אלו פשיטא דמהני ועוד כיון שאמר שהלך חלל לחיו לעזור לו ונעל האשה הזאת בשביל עזר הלך חלל לחיו כו' ע"ש ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' כ"א:

(פו) שם עירו. עבה"ט מ"ה או פלוני אח פלוני הוא כמזכיר שמו ושם אלו. ועיין בנ"צ תניינא ס"ס מ"ו שאלו ז"ל אין זה ברור כ"כ דיש לחלק כי אם אחד יש לכל אחד ולכן נקראי שזדמן שני יוסף בן שמעון חלל אחים יש הרבה לכ"ל ויותר נודע שיש שנים ששמותם ונשם אחיהם ע"ש ועיין בתאו' חמדת שלמה סי' כ"ז וכ"ח:

ובבעינן דרך זה פירש דברי הרמ"א גם בגור ארי' יהודה סי' י"ד, ואחרי שהוכיח דגם הרמ"א בשו"ע דמכלוף בן מלול וגם המשיב האחר המובא שם באותה תשובה לא ס"ל דכשחלק למקום פ' הוי כש"ע, כי דג' דיעות אלו שמביא הרמ"א מלינו בפירוש בפוסקים, דעה ראשונה דלא מהני בהזכיר שמו וש"א ולא ש"ע אף בגוונא דאמר כשחלק למקום פ' הוא דעת החולק שם בתשו' הרמ"א, ומפרש דהרמב"ם [שהחיר דדין דסעיף זה] מיירי בדאיכא אומדנות המוכיחות דומיא דעובדא דיתחק ר"ג [כמ"ש שם דהוי ריש גלותא ממש ודאי ר"ג לא ממני, ועוד דבאיתו הפרק לא היה שם מי שאלו מקורעבא לאספמיה], והיה חולקים שמחירים בזה משום דאמר כשחלק למקום פ' הוא מהרי"ק, והדעה השלישית המקילה בהזכיר שמו וש"א ולא ש"ע כלל היא דעת הרמ"א באותה תשובה. [על דעת הרמ"א עי' לקמן ס"ק ק"ג אות ד'].

בעצי ארזים סקע"ג כי צביאור דברי הרמ"א דמ"ש בתחילה וכל זה כשהזכיר שם עירו, הוא דעת הרמב"ן ורשב"א דס"ל שאין להחיר עד דאיכא תרחי' לטיובתא לא הוחזקו ולא ש"ש, ולדידכו אין היתר חלל כשהזכיר ש"ע (או כשהזכיר כשחלק למקום פ' דהוי כש"ע) דאז שייך לומר לא הוחזקו, חבל לא הזכיר שם עירו אפי' לא ש"ש [למקום שנמצא המת משום מקום], ואפי' ידעין בודאי שזה האיש הלך למקום הכוא לא מהני דבודאי שיש בכל העולם איש אחר ששמו וש"א כמו זה והוי כהוחזקו וצדדא לריעותא גמי מחמירין *), והיה מקילים [בשמו לבד] היא דעת הרי"ף הרמ"א והטור דס"ל דכלא ש"ש וידעו שזה הלך לשם יש להקל אפי' בהוחזקו בעיר אחת [וכמו שנחצהר לעיל ס"ק קמ"ו אות ד'], וכיון דבכה"ג מקילין אף בהוחזקו א"כ יש להקל אפי' בלא הזכרת ש"א וש"ע דהא בזה הזכרת שם העיר לא מעלה ולא מוריד כיון שישנם שנים בעיר אחת, אלא דמקילין משום דידעין בודאי שזה הלך לשם ולאחר אין לחוש משום שאין השיי"מ [לשם], הי"ג יש להקל אפי' בלא הזכרת ש"א ג"כ, [עי' לקמן ס"ק ק"ג אות ל"ג], ודעה ג' שמחלק בהזכרת שם העיר בין מזכיר שמו לבד למזכיר שמו וש"א היא דעת מהרי"ק בשורש קע"ו. ועי' לקמן ס"ק ק"ג מקור הדעות מהש"ס, ודעות הפוסקים בזה להלכה.

קמח. שהזכיר העד שם עירו. א. אם צריך לסיים את העיר מחשש שמא יש עוד עיר אחרת בשם

(*) ועי' לקמן ס"ק ק"ג אות כ"כ דיש טוברים דבלא הוחזקו ולא ש"ש אף להרמב"ן יש להחיר בשמו וש"א לבד.

באר היטב

הר"ם אלשיך ס' מ"ה. חתן פלוני הוי כמזכיר שמו ושם אצלו וה"ה משרת פלוני. הר"ח"ש צתשנה ס' ר' ס' מ"ד. פלוני צעל פלוני או פלוני אח פלוני הוי כמזכיר שמו ושם אצלו. אפי' המעיד מעיד צעיר עומה שממנה ההרוב לריק שיזכיר שם עירו. מהריב"ל ח"א ס' ה'. צתשנה שארית יוסף ס' ל"א מחלק בין עד הראשון לעד השני שמעיד ששמע יש להקל יותר אפי' לא הזכיר העיר וכן הוא דעת הר"ם אלשיך ס' מ"ד וקו"ה. ומהר"י מטרנני ח"ב ס' ל"ח. אצל מהריב"ל ח"ב ס' ט"ו והראש"ח ח"א ס' כ"ז מחמירין. עיין כנה"ג. שם מדינה לא מהני. כתב ד"מ להני פוסקים דס"ל לזר"ק להזכיר שם העיר אם לא הזכיר אפי' לא שכיח שייך ולא הוזהק אסורה לפ"ז נסע"י י"א ל"ל להזכיר שם העיר עיין צ"ש:

שאל המסלית לשאל אתה הוא מעיר פלוני והשיב אין ואמר הגוי הרגו לפלוני הרי הוא כמזכיר שם עירו. הזכרת שם עירו מצלי שיזכיר שמו ושם אצלו עדיפא מהזכרת שמו ושם אצלו צלל שיזכיר שם עירו (*). משפטי שמואל סימן פ"א. ראונו שנהרג והיו מנקשים אותו וצא גוי מסלית ואמר מלאתי ההרוב הזה שאתם מנקשים הוי כמזכיר שמו.

(*) כן הוא בכנה"ג תה"ט אות רכ"ז. ובמשפטי שמואל שם מבואר [דאין הכונה להזכרת ש"ע עדיפא מצד עצמה על שמו וש"א. רק] דבהזכרת ש"ע איכא למיקם עלה דמילתא ולברר ע"י חיפוש [בבסעי' י"ט]. משא"כ בהזכרת שמו וש"א לבד איכא למיחש לחרי יוב"ש בכל העולם. ובמה מהאחרונים נתחבטו בזה לפי שלא ראו הדברים במקורם.

אוצר

ס"ק קמח אות א

הפוסקים

ובמרה"צ סוס"ק ס"ז הביא מהר"ש הג"ל שחמה על האחרונים שחפסו צמושלם דשמו וש"א וש"ע עדות גמורה היא ולא הזכירו להרמב"ן וסיעתו יש להחמיר בשלל סיים שם העיר, וכי דנראה דסוגיא דעלמא תופסין לעיקר כשיטת צבמ"א והר"ש והטור ושאר פוסקים דצעגונה סגי בחדא לטיבותא ולי"ח לשתי עיירות שוות ולא לשני יוב"ש צעיר אחת היכא דלא הוזהקו, שהרי צלל זה דעת צ"ח ור"ח והש"ג בשם הרי"א דאפי' בגיטין הלכה כרצ"ה דסגי בחדא לטיבותא, וא"כ דעת צבמ"א והר"ש והטור היא דעת מנכרע דנייבס, והלכה כדברי המכריע.

גם באביר יעקב ס' י"ד דפ"ח כ' דקיימ"ל דסוגיא דעלמא אולא כשיטת הגאונים דפסקו כרצ"ה לקולא דלא חייש לא לשני שוירי ולא לשני יוב"ש צעיר אחת היכא דלא הוזהקו, ונמשכו אחריהם כל הפוסקים כולם הצאים אחריהם והוזהקו להיות משיאים צלי שום פקפוק כשהזכיר שמו וש"א וש"ע. ולית מאן דחש להחמיר כס' הרמב"ן וסיעתו שפסקו כר' זירא דחייש לצי יוב"ש ולצי שוירי. וב"ב בבית שלמה [להר"ש מסקאלא] ס' מ"ה דאין לא קיימ"ל כשיטת הרמב"ן רק כשיטת הר"ש דעת הרי"ף דצעגונה מקילין כרצ"ה ובחדא לטיבותא צלל הוזהקו או צ"ש מותר.

ובשאלת דוד ס' ז' ד"ח עור ד' אחר שהביא שיטת הרמב"ן דחייש לשתי עיירות אף צמיחה, כי דנמה שהשוה גט למיתה לא נראין דבריו צוה, ונסתר מהירושלמי סוף יצמות דלא חייש צמיחה לשתי עיירות והצבלי לא חלק עליו צוה כלל, וכן מתקבל מאוד סברת הירושלמי להחמיר בגט מחמת זירוף עוד הכשש דשמא השליך אחר גט פסול כחצו צשמו [משא"כ צמיחה דאין לחוש לחשש כזה], וכן הר"ש והר"ח חילקו ג"כ בין גט למיתה משום דגט יכולים לכתוב אחר וגם צמיחה דיוקא האשכ טפי, וכן יש לחלק דצמיחה יש הוכחה מפורק לזכ דאנח הלך שלא נדע היכן הוא, דמסתמא הוה צל לציתו [אילו היה חי] משא"כ בגט; וצפרע דכל הני חששות הם מדרבנן כמבואר מן הירושלמי, לכן יש להקל צמיחה טפי משום עגונה.

ובתשובת הר"א אפשטיין שצ"ח החדשות ס' ס' כי דיש להביא ראיה מסוגיא דפרק כל הגט ופ"ק דצ"ח [ד"ח] דאין לחוש לשתי עיירות צשם שוב, דאמרין החם האי גיטא דאישכחא צבי דינא דרצ הונא והוי כחצו צי צשוירי מחא דעל רכים נהרא ואר"ה חיישין לצי שוירי, וא"ל ר"ח לרצ פוק עיין צה דלאורחא צבי לה ר"ה ממך, נפק דק ואשכח דתן כל מעשה צ"ד הרי זה יחזיר, מזה מוכח להדיא דלי"ח לצי עיירות צשם שוב, דהא ר"ה ור"ח קצלו מרצ"ה ולא השיבו לו דבר, וכ"כ הר"ן פ' כל הגט, מדשחקי לי ר"ה ור"ח נראה דהו"ו לו כר, וטעמא דמילתא נ"ל דלצי שמוח יש לחוש דכמה יוסף איכא צשוקא, אצל לחוש לצי עיירות ששמותיהן שוים ליכא למחש, דאילו הוי כן הוה הדבר מפורסם מהולכי דרך ועוצרים ושצים, וכן פסק הרמ"א צס"י

זה לא חשך עלמא מלכתמיר (*), צאופן דגם צנ"ד יש להחמיר, אלא שהחיר צבמ"ר שם משום שהעיר גדולה וגם סיים אח השכונה צעיר דלקמן אות צ' ואות ה'.

גם צשו"ח וש"כ הכהן ס' ל"א דס"י טור צ' אחר שכי דלשיטת הרמב"ן וסיעתו אפי' בהזכרת שמו וש"א וש"ע אין להחיר משום דחיישין לשתי עיירות צשם שוב, וחמה על האחרונים שלא הזכירו זה, כי ואם אמרתי לסמוך על האחרונים שצמעת רוצם ככולם סמכו על שיטת המחמירין, גם זאת קשה עלי מאוד. וצדס"ח ריש טור ד' כי דיש לחוש לדעת המחמירין, ואף שצמעת כל האחרונים צתשובותיהם פסקו צמוחלט דעת המקילים, אין ראוני להכניס ראשי צמקום מחלוקת הראשונים.

אולם בשי למורא ס' נ"ו אחרי שציאר דלשיטת הרמב"ן וסיעתו חיישין לצי עיירות צשם שוב, וחמה ג"כ על האחרונים שכתבו דשמו וש"א וש"ע סגי אליבא דכו"ע, כי דצק ס"א ריש טור ג' דלענין פיסקא דינא לא קיימ"ל כוחיהו [דהרמב"ן והרצ"ח], אלא כמו שהסכימו האחרונים.

ובפרמ"א ח"א ס' ל"ו דפ"ב טור צ' וג' כי דמדברי הריב"ל ח"א ס' ה' וח"ג ס' ז' למדנו שאין ראוי להחמיר כדעת הרמב"ן כשהזכיר העד שמו וש"א וש"ע, והביא גם מהמרה"ש עלמו צתש"י ס' ז' שכי [צתוך הדברים] דאין לחוש לעיר אחרת ששמה כשמה דקלל אית ל'.

גם במים קדושים צתשונה צשסוף הספר אחרי האריכות צזה מסיק דאין לחוש לשתי עיירות צשם שוב, כדעת החוס' והר"ש דמתירין כל שלל הוזהקו.

ובהאלף לך שלמה ס' פ"א כי ג"כ דאין לחוש לעוד עיר צשם כזה, שהרי הרמ"א צס"י קל"ב פסק דאפי' בגט לי"ח לשני שוירי, והצ"ש שחמה עליו שם היינו מכה דללשנא צתרא דר"ז צעיין תרתי לטיבותא, אצל מבואר שם דלל"ק דסגי בחדא לטיבותא לי"ח לשני שוירי, וא"כ הרי מפורש צצ"ש כאן וצס"י קל"ב צשם הר"ש דצעגונה הקילו ובחדא לטיבותא סגי, א"כ ממילא צזה דין הרמ"א חמה, גם מכל הפוסקים משמע דעכ"פ צשמו וש"א וש"ע די ולא כתבו לחוש שמה יש עוד עיר כזאת, ועוד דהרי דעת כמה פוסקים דדי צשמו וש"א צלל שם העיר ולי"ח לצי יוב"ש בכל העולם, א"כ למעט צפלוגתא עדיף, ונהי דקל"ח מחמירין דצעיין גם שם העיר, אצל מהיכי חותי לחוש שמה יש עוד עיר כזו.

ובמשיב דבר ח"ד ס' פ"ד כי דלשיטת הר"ש ופכ"מ"ש הגר"א [צס"ק ע"ג] כך היא גם שיטת הרמב"ם והשו"ע, מבואר כדעת הרמ"א סוס"י קל"ב דלי"ח לשתי עיירות, וגצרא רצ"ה כהרמ"א אמר מילתא וראוי אליי.

(*) וע"י בסמוך מהפרמ"א ח"א ס' ל"ו שהביא מתש"י הר"ש ס' ל' דס"ל לדינא דאין לחוש לעיר אחרת צשם כזה.

אוצר

סיק קמח אה א

הפוסקים

וכ"כ סברא זו לדעת הרמב"ן גם בחמדת שלמה סי' כ"א אות י"ב, ובתח"ס ח"א סי' ע"א ומ"ה, ושם הוסיף ביאור דהא בעיקר החשש דשני שוירי ל"ע, דכיון שאנחנו לא ידענו צמדינותו שום שוירי אחרת ואם היחב צסוף העולם והיו שוירי אפי' לעתים רחוקות פעם אחת צשנה משם לכאן היה נודע עכ"פ דאיכא עוד שוירי, ומדלא נודע לנו ש"מ דאם ישנה היה עכ"פ צריחוק מקום מאוד, והיו עכ"פ האי שוירי שלפנינו קורבא דמכח טפי מיושבת בין הכרים דעדיף מרובא דעלמא, ומדיכוי תיתי נחוש לשני שוירי, [ואע"ג ד' החוס' ספ"ק דמליעא ד"ה איסורא מממונא דכל בני חששי משום לעו, מ"מ צחששא רחוקה כי האי אפי' ללעו ליכא. מדבריו צסי' ע"א], וי"ל דכמו דאמרין צפ"ק דצ"ח [דף י' ע"ב] דצדק דהוי מקום כינוס היונים הוי הכל קורבא ע"ש, וכ"כ כי דינא דר"ה ומעשה צ"ד דמתני' צמנייה דכ"ע אזלי לבי דינא דר"ה או לבי דר"ה הונא צבצל [והוי הכל קרוב], אבל צה"ז ליכא כה"ג, ויפס פסק הרמ"א צסי' קל"ב אי איכא שם העיר חו ליכא למיחש לשתי עיירות, א"כ מכ"ש הכא צעדות מיתח. וצסי' ע"א סיים דאפי' החולקים על הרמ"א היינו צגט, אבל צעגונה קיל, כמ"ש צשם הר"ה והר"ש.

ובבית משה סק"ל אות ד' כי דאם אמנא אמת הדבר דלשיטת הרמב"ן וסיעתו ודאי חיישינן צבי גט צש"ש ולא הוחזק לשתי עיירות שוות, והוא מפורש להדיא צלשון הרמב"ן והר"י צ"ש כמו שהאר"י הר"ש, אך מ"מ צדקו כל הגדולים שחפסו צמושלם [לענין עגונה] להחיר צשמו ושא"ל ושא"ע גם לשיטת הרמב"ן, דהא צאמת צבר טענו כמה רבנים מהאחרונים צחיצוריהם [גם צבי גט] דאיך אפשר לחוש לשני שוירי דהא ודאי אס ישנא מקומות שידוע לכל שמשם לא צאו שירות לכאן ודאי ל"ח, וא"כ למח נחוש לשוירי אחרת שאינה ידועה אס ישנה צעולם כלל וודאי דלא ש"ש ממנה לכאן, אבל זכ ליחא, דכיון דש"ש מכאן למרחקים, דרך משל מכאן לירושלים, א"כ נבי דלא ש"ש לכאן משוירי, מ"מ יש לחוש דאולי משוירי ש"ש לירושלים ומירושלים לכאן, ודילמא חושב שוירי האחרת שלה גט לאשחו ע"י שירות דשכיחי מאותה שוירי לירושלים וכשליח הזכ שלה ע"י אחר צשיירות דשכיחי מירושלים לכאן ואצד הגט, ומעשה זכ חינוה צבי גט דיכול לשלוח ע"י שליח, אבל צבי עגונה צמעיד על שמו ושא"ל ושא"ע, אף דש"ש [למקום שנמלא המה], אך כיון שלא נודע מעיר אחרת צשם כזכ ודאי משם לא ש"ש, וכיון דלא ש"ש משם אף שחביב צעולם לא חיישינן, דצזכ לא שייך לחוש דאולי שכיחי שירות משוירי לעיר אחרת ומשם לכאן, דסוף סוף לא צא מאותה שוירי שום אדם לכאן, דאילו היה צא היה נודע.

גם בסים חיים [רפפורט] סי' י"ח כי לחלק לדעת הרמב"ן בין גט למיתח וצאופן אחר, לפי מה שהציא צק"ע [אות שד"מ] צשם הרשד"ס סי' י"ז דאם אמר שברנו את מרדכי נראה שכל מרדכי הידוע ציניהם מדבר, והמהר"ע הסכים עמו, וא"כ יש חילוק גדול בין גט למיתח לענין חשש שתי עיירות, דצגט לא הגיד לפנינו [שום אדם] כלל, רק שנמלא גט וכחוצ צו יוצ"ש ממקום פ' גירש את פ', וצזכ איכא דש"ש שייך לחוש שמא יש עוד עיר ששמה צשם העיר הזאת הידועה לנו, אבל צמיתח דמה שאנו יודעים שמו ושא"ע הוא או על פיו [של המה] שאמר שהוא מעיר פ', או שבעד יודע צעלמו שהוא מעיר פ' ואמר לפני הצ"ד פ' מעיר פ' מה, א"כ אף אי ש"ש [למקום שנמלא המה] אין אנו צריכים לחוש דילמא יש עוד עיר ששמה צשם העיר הזאת וכוונתו עליה, דכיון דהעיר הזאת ידועה לנו והעיר האחרת אינה ידועה לנו ודאי כוונתו על העיר הידועה, ובהדיא דחש"י הרשד"ס ומהר"ע הכ"ל, אף שלשיטת הרמב"ן אין חילוק בין גט למיתח.

וכ"כ

צסי' קל"ב צבי גט, ומכ"ש צבי מיתח דיש להקל יותר כמ"ש הר"ש על פסקי הרי"ף דסחרן אהדדי.

ובמשאת בנימין סי' ק"ה אחר שבי' דכשחין מעידים על שם מקומו איכא לספוקי ליוצ"ש צכל העולם וכל האומדנות צצעולם חינו מועיל, כי וא"ת א"כ אמאי מהני ש"ע דהא אכתי איכא לספוקי צעיר אחרת [צעולם] ששמה כך דחיישינן לשני יוצ"ש, וי"ל דאין לנו לדקדק אחריו דברי תנאים ואמוראים ואין לנו חלא מה שאמרו הם ז"ל, והם אמרו דשמו ושא"ע מהני צכל ענין ול"ח לעיר אחרת ששמה צשמה כל זמן שאין אנו יודעים שיש מקום אחר ששמו כשם מקום זה, ועו"ל דשמו ושא"ל שכיחי טובא שאפי' צעיר אחת נמלאים צ' אנשים ששמותיהם ושמות אציהם שוים וק"ו צכל המדינה, משא"כ צשמות עיירות דלא שכיחי כ"כ. [ולא צנידונו [לפי שיטתו דסגי צשמו ושא"ע צלי שם אציו] דכשהצכיר שהוא מעיר פ' חו ל"ח דילמא איתרמי עוד עיר ששמה כך, דלא חששו לזכ צכל התלמוד, דשמו ושא"ע מהני לכ"פ.

ובס' ציוני סי' ל"א כתב דיש לצדד ולומר דצזכ"ז לא שייך צכל לחוש לשתי עיירות צשם שוב, כיון דצכל מקום אשר תוכל לדרך כך רגל איש הכל מצויר צמפות הארץ, ולא שייך למר כהא דאמר רבא [יצמות קט"ו] א"כ יצדוק כל העולם כו, דברי הוא צדוק ועומד ממפות הארץ.

ואחרבה מהאחרונים כתבו דאף לשיטת הרמב"ן וסיעתו אין לחוש לשתי עיירות צשם שוב. צצית אפרים סי' ל"ב כי דאיכא שאין במקום האחר ידוע לנו כלל ולא הוחזק לנו שיש עוד עיר ששמה כזו, זכ הוי כמו תרתי לציבותא, לא הוחזק ואין שוירי, דהא מעיר שאין ניכר וידוע שמה כלל פשיטא דלא ש"ש, [ובתרתיו לציבותא גם הרמב"ן מודק דל"ח], והא דאמרין צש"ס חיישינן לשני שוירי כיון דשוירי אף דלא הוחזק, הכס צאמת גם משוירי ז לא הוי שוירי לכאן, רק צבי דינא דר"ה הונא כשוירי דמי דמקלעיו לי מעלמא ומאפסי ארץ יצאו אליו למשפט, וא"כ כמו כן איכא למיחש לשוירי אחרת כמו לאתא, ואס לא היה צ"ד דר"ה כשוירי לא היינו חוששין לאחר כיון דלא הוחזקו וגם אין מלוי שיצא לכאן ממקום אחר, ואע"ג דכשחא איתרמי משוירי זכ צא לכאן, לאתרינא לא חיישינן, וכו"ל תרתי לציבותא, אבל כיון דצ"ד דר"ה כשוירי דמי וגם לגבי שוירי שאין ידוע לנו מיתחב כשוירי, שפיר יש לחוש, ולפ"ז אין השתא שאין לנו כה"ג דצ"ד דר"ה, כל שנכתב שם העיר אין לחוש לעיר אחרת ששמה כזו אף אס צמקום מליאת הגט ש"ש [מעלמא], כיון דכ"פ מאותה עיר אין שוירי, והא דאמרין ל"ב דר' זורא ס"ל דשוירי לחוד לא מהדרינן אף דלא הוחזקו, היינו כשלא נכתב שם העיר צגט, וכשחש הוא צצביל שני יוצ"ש ודאי חיישינן כיון ששוירי לכאן ובודאי יש צעולם שני יוצ"ש, והש"ס שפיר מוכיח מדפסק רבא להחזיר הגט [שנמלא צי דינא דר"ה] ואין חוששין לשני שוירי אע"ג דהוי כשוירי, דצחדא לציבותא נמי מהדרינן, וצבה לא קיימ"ל כרבה חלא תרתי לציבותא צענין [צגט], ומיושב פסק הרמ"א צסי' קל"ב דכשנכתב שם העיר צגט אין לחוש לעיר אחרת אף שנמלא צמקום שהשוירי, משום דכו"ל תרתי לציבותא, דאפי' יש עוד עיר צסוף העולם לא ש"ש משם לכאן, ועפ"ז כי להחיר צנידונו דמעיר של העולם ש"ש למקום שנמלא המה ועיר אחרת צשם כזכ לא היחב ידועה שם, דאף להרמב"ן ודעימ"י אין לחוש, דהא הוי תרתי לציבותא, לא הוחזק ולא ש"ש, והא דש"ש מעיר ז של העולם למקום שנמלא המה לא מצטי שאין מגרע כח הכיתר, אדרבה מיתב כחו ועיבותא הוא לגבי [דיותר יש לתלות צו מצאחר].

אוצר

סיק קמח אות א-ה

הפוסקים

זכר וס"ל דכמו שחוששין לשתי עיירות אשכנזי שלא כוחזקו ב"ג
חיישין בלכות העיר לשני יוצ"ש [וכמו שהובאו דבריהם לעיל
ס"ק קמ"ה אות ג'], ולפי"ז אפשר לומר דחיישין גם לשתי עיירות
בלכות מדינה, מ"מ עדיין יש לחלק, דדוקא לשני יוצ"ש חיישין
דליכא קלא כולי האי אם יש עוד אחר ואפשר שאינו ידוע לנו,
משא"כ לחשש שתי עיירות י"ל דחיינו כשאומר שם העיר סתם
[ולא הזכיר שם המדינה], דאז יש לחוש לעיר כזאת במדינה אחרת
בסוף העולם, ושם לא שייך קלא אית לי, משא"כ כשפירש שם
העיר במדינה זו דכזה אין מקום לחוש רק ללכות מדינה בלבד,
י"ל דאם איתא קלא אית לי, אף דלגבי שמות דגברי לא אמרינן
הכי, מ"מ לגבי שמות דעיירות שפיר י"ל כן.

ד. ואם מבטאו או מלבושיו הוי הוכחה על המדינה. הנה
בצית אפרים הנ"ל אחר שכי דבזכיר שם המדינה אין
לחוש לעיר אחרת בשם כזה במדינה זו, כי דלפי"ז יש לדד להחיר
בני"ד אף לשיטת הרמב"ן ודעימ"י, כיון דלפי משמעות לשון השאלה
היה האיש הזה מזוין במלבושיו בדרך שלבשים אנשי מדינת פולין
א"כ [כשאמר שהוא מעיר באלחוז] מוכח שזה היה מק"ק באלחוז
שצמדינת פולין.

גם בנמע שעשועים סי' ע"ה כי דרחוק מן הדעת לחוש ללחוז
מדינה באיים רחוקים שלשונם ומלבושיהם והנהגתיהם כאלופיה
של מדינה זו. וכ"כ בלכות נידון בספר יהושע סי' ע"ד.

ובמשיב דבר סי' כ"ו כי ג"כ דכל מה שיש מקום לחוש לשני
שוריי היינו בלחופן שלא ראו את הבצע והמת, ולא נודע
מאזה מדינה היה, משא"כ בני"ד שראו את הנפטר בחייו במלבושיו
רוסיא ובלבושיו וכלל מדותיו, וידוע דמלבושים ולשון ושאר הליכות
האדם ממדינה אחרת משונים הרבה, והרי על כיוצא בזה
שניכר מתלבושות האדם סוקלין ושורפין על החזקות כדאיתא
בקידושין [דף פ' ע"א], וא"כ הוא מוחזק שאלו האיש היה
מרוסיא, והרי צרור לנו שאין צרוסיא עוד עיר ששמה דינאצורג,
וע"כ הוא מדינאצורג הידועה לנו.

וב"כ בבית שלמה [מסקאלה] סוס"י מ"ה דכיון שהיהודים
שצמדינת גליצא וצוקובינה ומקומות הסמוכים להם חלוקים
במלבושיהם ובהצרת מצעא לשונם משאר מדינות הרחוקות מאתנו,
וא"כ בכה"ג אין לחוש לשני סטאניסלאב, כי ידוע שגליצא וכן
במקומות הסמוכים אין עיר סטאניסלאב אחרת, ואין מקום לחוש
רק שמה יש צמדינה רחוקה מאתנו עוד עיר ששמה סטאניסלאב,
ובזה יש היכר ע"י מלבושיו ומצעא לשונו.

וב"כ בס' ציוני סוס"י ל"א דאם היתה הצרת לשון כהצרת בני
מדינתנו, א"כ הוא בודאי מדיסנא שצמדינתנו, וצרוסיא אין
אלא דיסנא אחת, ואם לחוש לדיסנא שצמדינה אחרת, היתה הצרת
לשונו משתנה שינוי גדול.

ה. ובשהעיר היא גדולה ומפורסמת. הרח"ש בקו"ע דכ"ה
עור ג' כי לתוך קופיתו בצווגא דילחק ר"ג דמה
מועיל בדיקה לאצוי גבי ההוא דאנדוליאלי נהרדעי שצדקו כל
נהרדעא, הא ליכא למיחש לתרי נהרדעא, משום דאפשר דנהרדעא
שאינו, שהיתה עיר גדולה ומפורסמת כמו מזרים ורומי וכוללת
עיירות רבות סביבותיה, כדאמרינן בכתובות [כ"ד א'] ועד היכן
נהרדעא עד היכא דסגיא קבא דנהרדעא כו', כפי הא לא חיישין
לעיר אחרת כשמה.

ובעדות ביעקב סי' ע"ז דל"א עור ג' תמה על הרח"ש, דאע"פ
לפי שהיה עיר גדולה מי לא אפשר דאסקי לעיר אחרת
קטנה ממנה הרבה כשמה, וצשלמא אי הוי כחוצ בנגט נהרדעא
העיר הגדולה שפיר מ"ת אחרת דכפי הא אשר היא גדולה הרבה
מאוד

וב"כ בצ"צ החדש סי' פ"א אות ה' ובפסקי דינים ח"כ ח' על
יצמות דמ"ו, דאין לחוש לעיר אחרת שלא ידועה לנו רק
בנגט הנמלא שלל הוזכר שם העיר רק בנגט, אבל לגבי עדות אשה
ליכא חששא זו, דמאחר שיש לנו עד המעיד על שמו וש"א וש"ע
מסתמא ניכר מחוק דברי העד שמתכוין לעיר זו הידועה לנו, ואין
לחוש שלעיר אחרת שלא ידועה לנו הוא מתכוין, ולפי"ז א"ל למ"ש
המרב"ל [הנ"ל ס"ק קמ"ה אות ג'] דסוגיין דפלמא לפסוק בעדות
אשה כשיטת צעמ"א [והר"ש] דרבה ס"ל כרבה, דגם לל"צ
דרי זירא אין לחוש לזה בעדות אשה.

אופנים שאין לחוש לשתי עיירות אף להמחמירים. [אות ב']

ב. כשאמר העד עוד סימן נוסף על המת או על העיר.
הרח"ש בקו"ע דף ל' הקשה להמחמירים לחוש לשתי
עיירות מהבית דיוחנן בן יונתן ארי דמן כפר שחרא [יצמות קכ"ב
ז'] שהשיאו את אשתו [ולא חשו לעיר אחרת בשם כזה], ותימן
דודאי התם שאני דמלכד שמו וש"א וש"ע הוזכרו עוד סימנים
אחרים שהיה גבור חיל ושהיו קורין אותו ארי ע"ש גבורתו. וגם
שהורגלו לקרותו בכל אותם השמות, וכולי האי ל"ת דילמא
איתרמי כו'.

ובברכת רצה סי' פ"ה אחר שהציר ראיה לדעת המקלילן מהבית
דיוחנן בן יונתן [הנ"ל], כי לדעת המחמירים עכ"ל
דאין ראיה משם, דדוקא בדאיכא שמו וש"א וש"ע אחד הוא דחיישין
לשתי עיירות, אבל בדאיכא גם כנויו לא חיישין לעיר אחרת כשמה
דאיתרמי שיהיה שם איש כזה בשמו וש"א וכנויו, ועפ"י כי דה"ה
בנידונו דאיכא עוד סימן ללקח צרגלו שפיר דמי להך דהתם.

גם ביד יוסף [דייטש] סי' ל"ד בשמו מנן המחבר כי בנידונו
שהיו כמה לירופי סימנים דאין לחוש לשתי עיירות אף
להמחמירים, דא"כ נטערך לומר כ"כ הרבה איתרמי ולכולי האי
לא חיישין. ובתועפות ראש [טויעב] סי' כ"ט כי בנידונו דאין לחוש
לעיר אחרת בשם כזה, מאחר שהזכיר עוד שם אמו ושם אשתו,
ועוד דרבים מקילים בשמו וש"א [לבד בלי ש"ע], ואף להמחמירים,
הא כי הרב"ל [המוצא בס"ק קנ"א אות ז'] דבשמו וש"א אי ליכא
סימן אחר ללרף אין חוששין.

ובתשורת שי קמא סי' ק"ל כי בנידונו דכיון שנכתב שם העיר
גם בשם שקורין לה בגויים, אם אין השם האחד
פירוש על השם השני אין לחוש שחזמן עוד עיר כזו שזה בשני
השמות. ובתח"ס ח"א סי' מ"ה אחרי שכי דאף להרמב"ן אין לחוש
לשתי עיירות בשם אחד [כדלעיל אות א'], כי דבנידונו בל"ה
אין לחוש משום שהזכיר שם המושל בעיר ושר גדול כמורה פקיע
שמי, וכמ"ש מהר"ע בחש"י [ח"כ סי' ל'] דבר אחת דרצ ציצי
כיון דהוי מרצן דבבל, פקיע שמי ולי"ת אחרי רצ ציצי, וה"נ ידוע
דפקיע שמי עובא.

ובפא"ר סי' י' כי טעם אחד שלא לחוש לעוד עיר בשם כזה,
דמלכד שאמר שהוא מעיר קושטא אמר ג"כ שהיה דר
בשכונת הבאלאט וכל כי האי ליכא למיחש כלל שחבא עיר אחרת
ששמה קושטא ושיש זה ג"כ שכונה ששמה באלאט.

ג. כשהזכיר גם שם המדינה ובמדינה זו לא הוזקה עיר
אחרת בשם כזה. כי בצית אפרים סי' ל"ב דאם
פירש עיר פ' צמדינה זו, ולא כוחזק צמדינה זו עיר ששמה כך,
י"ל דלכו"ע ל"ת לעיר אחרת, שנראה דזה דמי לחששא דשני יוצ"ש
בעיר אחת כשלל כוחזקו שם שנים, ולא מצטי לשיטת הראב"ד
דס"ל דלא חיישין בלכות העיר כשלל כוחזקו דקלא אית לי
למילתא, דגם בכה"ג דשתי עיירות צמדינה אחת לא חיישין דקלא
אית לה, אלא אפי' לשיטת שאר הפוסקים החולקים על הראב"ד

אוצר

סיק קמח אות ה-י

הפוסקים

ובשו"ת הרי"ם סי' ו' הביא מחוס' ריש מגילה גבי לוד ולונו
דעל עיר אחת שייך תרי הוו, משא"כ צי, ואף דשם
במדינה אחת משא"כ בכל העולם כמ"ש בחוס' ערכין ל"ב צי לחלק,
מ"מ כיון שבמדינה זו אין לחוש ממילא ממדינות אחרות הוי אין
שיי"מ ולא הוחזק דלכ"ע לא חיישינן, וכגס דבשו"י מחא כתב
ג"כ דעל רכס נהרל ואעפ"י לרב הו"א חיישינן, י"ל דנהר כולן
למרחקים ולא דמי להג"ל.

ובמצפה אריה ח"צ סי' ל"ה תמה על חשי' הרי"ם הג"ל דבחו"ס
איתא רק דבמשולש ליכא למימר שכן כפולות, אבל
בחוספת חיים דכ"ז עור א' הביא ג"כ מחוס' הג"ל וז' דהמחש"ל
שם כ' דתרתני נמי לא שייך לומר שכן כפולות.

ז. ובשהחזקה עוד עיר בשם כזה אם יש לחוש שמא גם
שם נמצא איש בשמו וש"א כזה ונעלם,
ועליו היא בונת העד. צבית מאיר אחר שהביא מש"כ הרמ"ש
[הג"ל אות א'] שלא ראה לשם פוסק שזכיר להחמיר להרמזין
לחוש לשתי עיירות בשם שוב, כ' אולם היכא דמוחק לן צי עיירות
שום בשם, כזה ודאי לריך יישוב [אם] להחיר בפשט ע"י שמו
וש"א ושי"ע.

ובבית משה סק"ל אות י"ז כ' להרמזין דבזר פשוט דאין
מתירין היכא דמוחק לן שתי עיירות שוין בשם [אף
אם נאמר דבסתם כשלא הוחזקו ל"ה לשתי עיירות בשם שוב],
כיון [דלשיטתו] ציינן שדע צבירור דאין בלוחה בעיר איש ששמו
כשמו [ולא הוחזק לצד לא מהני ע"י דבצרי הביא משה לעיל ס"ק
קמ"ה אות ג'], א"כ אף שדע דבזו בעיר אין עוד איש ששמו
מ"מ הרי הוחזק עיר אחרת כזו ודילמא צביר השניכ יז, אך לרעה
הרמ"ש דבש"ש ולא הוחזק לא חיישינן יז לעיין בזהחוקו שתי
עיירות שוות [בשם] וש"ש אם חיישינן דילמא גם צביר השניכ
יז אחד ששמו כשמו, דאף דבעיר אחת לא חיישינן להרמ"ש בלא
הוחזק, היינו משום דלמרינן [אילו היה עוד אחד בשם כזה]
מסתמא היה ידוע, אבל בשתי עיירות שפיר יז לחוש אולי גם שם
יז אחד בשם כזה ולא נודע לנו צביר זז.

ובכתב סופר סי' כ"ז כ' צבירור דכיון שיש הרבה מקומות בשם
כזה יז לחוש שמא יז עוד אחד כזה בלא
מהמקומות הג"ל ולריכס אנו לצדוק במקומות הידועים לנו דבלא
זכ אין חועלת צבדות. וכן חשש בזהחוקה עוד עיר בשם כזה
בצרכת ראה סי' פ"ב.

ויותר מזה כ' בשאלת יעבץ סי' ל"ב צבירור דיש לחוש לשתי
הלמבורג שהרי הוחזקו [שנים] בעולם, ואף אם
האחת נקרא הומבורג או המבורג, בחילוף נקודה אחת אינו
משתנה השם ע"י שני מורגש ואינו ניכר כ"כ, ומאחר שכן דומות
במצטא וביחוד צבדינות מיושבות מעט לועז, בודאי אין מקפידים
על לשונם צקריאת שמות המקומות המרחקים מהם אם הוא
צדקוק כראוי, וצב"ג אף מאן דלא חייש לשתי שוירי מסתמא
הכא חייש.

אולם בשם אריה סי' ל"א צבירור שהועד על שמו וכנויו וש"ע
והוחזקה עוד עיר בשם כזה, אחר שז' דאין לחוש לאותה
בעיר האחרת מאחר שהעדים אמרו כן לאיש אחד מפז בודאי
כוונו על בעיר הזאת שודאי על בן עירם ספרו, [כמוצא לקמן
אות כ"ב], כ' ועוד דאין לחוש דילמא גם צביר האחרת שנקראת כן
נמצא איש ששמו כן, דכל הטעם שהחמירו צשמו וש"א בלא ש"ע
משום דא"א שלא ימצא בכל העולם עוד איש שנקרא יוצ"ש והוי
הוחזק וכמ"ש הח"מ [סקל"ח], אבל צב"ג דהספק הוא רק על
בעיר האחרת ודאי מקרי לא הוחזק, דיכול להיות שצביר ההיא לא
נמצא מי ששמו ושם אציו כן, כיון שאין הספק בכל העולם.

מאוד ל"ה לעיר אחרת כשמה, אבל הכא הכ' צגט זה סתמא כחז
צי נהרדעא, ואפשר שהיא נהרדעא אחרת קטנה.

גם בבית אפרים סי' ל"ב דפ"ט עור ג' תמה על הרמ"ש דמה
צבך דבך נהרדעא שלפנינו היא עיר גדולה ומפורסמת, אכתי
למיחש מצעי שמא יז עוד עיר אחת בעולם ושמה נהרדעא וזכא
קטנה ואינה ידועה וניכרת, ואפשר שכוונת הרמ"ש דאם בעיר
קטנה לא חיישינן לה משום דבך אחרת דידן הו"ל רוצא (ועטמא
דחיישינן צשיי"מ משום רוצא דעלמא הו"א), ועדיין ל"ע דילמא
איכא תרתני או תלת [עיירות קטנות כזה השם] ומשוינכו רוצא,
וגם אפשר דבחד מחא איכא כמה יוצ"ש והו"ל רוצא לגבי כך שמא
דיוצ"ש, ואין להאריך, שברי [צביק קושיה הרמ"ש] דבזר מבואר
במלחמות דמפרש דאציו ס"ל שהגט נמצא צמקוס שאין השיי"מ
ולכן לא חששו לנהרדעא אחרת רק לעיירות שסביבותיה דמשם
היו שירות מליות לנהרדעא, וצא אמר א"כ יצדוק כל העולם
מצעי לי דהא ודאי שיי"מ לנהרדעא.

ובשאלת יעבץ סי' ל"ב כ' על הרמ"ש דאורצא, רוצ העיירות
הגדולות המפורסמות ומופלגות בשם יז לכן אחיות
צשמותן, וירושלים רומי קושטא ואלכסנדרי ונעוביחא ויכחו כי
לכולן מליו דוגמתן, לפיכך נהפוך הוא ממש הרב דהערים הגדולות
באמת דבר פלא הוא כשתמלאנה יחידות צשמן, כי עפ"י הרוב
נחקנאו צהן אחרים להקרא ג"כ צשמן כדי לייקר ולפאר שם מקומם
צשם הנודע להכלה ולחפארת, משא"כ במקומות הקטנים פחותי
הערך אינו דבר מליו לגמרי שיקראו שנים צשם אחד כגון שוירי
כי לא לכבוד יחשצ להם.

אולם בבית שלמה [מסקל"ח] סי' קמא אחר שחמה ג"כ על הרמ"ש
דמה צבך שהעיר הזו היא מפורסמת אכתי ניהוש שמא יחכוין
העד לעיר אחרת צשם כזה שאינה מפורסמת, כ' דל"ל דכונת
הרמ"ש היא דכיון דהעד העיד סתם ודאי כונתו על המפורסמת,
דא"ל"ה היה מפרש דצרי שכוונתו על בעיר האחרת שאינה מפורסמת,
ועפ"י כ' צבירור צביר אלכסנדריה שהיא גדולה ומפורסמת דלכ"ע
אין לחוש לעיר אחרת. וכן צסי מ"ה הביא דצרי הרמ"ש לענין בעיר
סעאניסלאצ שהיא גדולה ומפורסמת.

גם בהר הכרמל סי' ד' כ' עפ"י הרמ"ש הג"ל דה"ה צבירור
צביר אפטא שהיא עיר גדולה ומפורסמת וכוללת עיירות רבות
סביבותיה הסרים למשמעתה והיא ראש קהלה להם, לא חיישינן
לעיר אחרת צשם זה שלא תהיה ידועה לנו, דאם היה כן היה לא
המת [שהגיד שם עירו לפני מוחז] לתת היכר שלא נטעה באפטא
האחרת, ולא לומר צסתם כמדבר על דבר ידוע, וכ"ש אם [זו
השניכ] היא כפר או עירה קטנה.

ובן בסא"ר סוס"י י' כ' עטם אחד, דאין לחוש צבירור לעיר
אחרת בלוחה השם, משום דעיר קושטא היא רשומה
ומסוימת בכל המלכויות, ואין לספק בהזכרתה צביר אחרת.

ו. ובשאמר עיר פ' הסמוכה לעיר פ'. כ' צחמד"ש סי' כ"ז
אות ד' דאפשר דלהא לכ"ע לא חיישינן שמא ישנם
עוד שתי עיירות בלוחה השמות והן ג"כ סמוכות זו לזו.
ובנמע שעשועים סי' ע"ה צבירור כ"ל הביא מחשי' הרב ר'
יעקב מלוצלין שבגאונים צתראי סי' כ"ז שאחר שחשש לעיר
אחרת בלוחה שם כ' לחוש לעיר אחרת הראדנא ועיר ויסאקא אחרת
הסמוכה לה כולי האי לא חיישינן. וכן צאמרי אש סי' כ"ז הביא
מהגאונים צתראי הג"ל צבירור שאין חשש לשתי מקומות אחרים
סמוכים ושנים צשמותיהם. וכ"כ הר"ש קלוגר צתשבותו צביר יוסף
[דייטש] סי' ל"ד דאין לחוש לעוד שתי עיירות הסמוכות זו לזו
בלוחה השמות שהוא מילתא דלא שכיח כלל.

אוצר

סיק קמח אות ז-ח

הפוסקים

ובסי' מ"א בנידון שהזכר רק שמו וש"ע, פי' מלובלין" אחר שכי' דיש להסתפק אם זה הוי כש"ע הואיל ולא אמר שדר בלובלין רק שהוא "מלובלין" וגם היה מקום ספק דשמה אמר לובלינר, ואפי' ע"י חיפוש קשה להחיר [ע"י דדבריו לקמן ס"ק קנ"ט אות י"א], כי דאף שיש צי"ד [הסימנים] מה שהיה מו"ס וגם תואר הקומה, וכי בקו"ע שיש ללרץ סימנים כאלו במקום שם אביו [ע"י לקמן ס"ק ק"ג אות ק"ז], מ"מ מחמת שגם שם העיר מפורקת צעינו הדבר ל"ע.

אולם הרב צעל ראש משביר בתשו' שבהן רב ח"צ סי' ז' [דמ"ו סוף עור ג'] כי דהגם שצ"ד אמר "סופיאל"י, מ"מ אין לחוש שמה צעל בשם הוא וכמו שחשש מהר"ע צנזנו, דע"כ לא נסתפק אלא צנזנו שה"י רק שמו לבד, אבל היכא דאיכא נמי שם אביו, וכדון דידן, לא דייקי' חו' אחר הסימן השלישי ואמר' דמה שאמר "סופיאל"י הוא כפשוטו מעיר "סופיאל", וכה"ג חזינן דבאומנות מסתפק הריצ"ל אם מהני או לא ואמר' דלא נסתפק אלא בחדא לבד דהיינו בשמו, אבל בדאיכא תרתי ואומנות לא נסתפק, [כמוצא לקמן ס"ק ק"ג אות י"א], וטעם הדבר הוא עפ"י מ"ש הריצ"ל עלמו בח"א סי' ד' [כמוצא בס"ק קנ"א אות ז'] דכיון דאיכא שמו ושם אביו ואיכא מאן דסבר דבהא לבד סגי להחיר, אע"ג דאין מהמר' ומלכרי' סימן שלישי, מ"מ חו' לא דייקי' כולי האי אחר הסימן הג' ע"ש, וגם אנו נאמר צי"ד דכיון דאיכא שמו ושם אביו חו' לא דייקי' אצתריה בסימן שלישי ואמר' דמה שאמר "סופיאל"י הוא כפשוטו מעיר סופיאל, וצ"ח נוחא מה שמאלנו להפרה מטה אהרן בח"צ סי' כ"א צמי שאמר "סילאניקלי" שכתב בפשיטות דהוי שם עירו, וכן הפני משה בח"ג סי' ל' כתב על מסל"ת שאמר "יחיוא גיליני צאלאטלי" דיש כאן שמו ושם עירו ועל שם אביו השלים בסי' אחר ע"ש, ולא חשו להא דמהר"ע דילמא צעל בשם הוא ואין כאן שם עירו, והיינו דכיון דה"י שם שמו ושם אביו חו' ליכא למיחש להכי, כן אמת שיש לדחות דהם לא חשו כלל להא דמהר"ע כמו שלא חשו לו מהר"ם ף חיים והעדו"צ בסי' ע"ו [והוצאו בסעי' י"ט ס"ק קנ"ט אות י"ג], וצ"ח נוחא ג"כ מה שמאלנו לבית דוד בסי' י' צמי שאמר אברהם באזארייאן "מאלאשעירלי" ותפס שם צמושלס דהוי כשם עירו, אף דאיבו עלמו בסי' ע' צנזנו אחר חשש להא דמהר"ע, וכן מורי הרב [הדבר משה] בסי' ח' שהשיב ג"כ על אותו הנדון דאברהם באזארייאן והרבה עוד בפסיקות, וגם מהר"א [ר"א גאטניין] שם בדק"ע ג' הרבה בפסיקות על עובדא זו ולא הזכירו ספיקו של מהר"ע דאולי "מאלאשעירלי" הוא רק צעל בשם ולא שהוא דר שם עתה, וכמו שחששו הם עלמס צנזנו שהוצא בדבר משה ח"א סי' י"ב וצ"ח הרב הכסף סי' ד' [כמוצא לקמן בס"ק ואות ה"ל], והיינו משום דצנזנו אברהם באזארייאן דאיכא שמו וגם שם אומנותו ליכא שום ספק דמעיר "מאלאשעירלי" קאמר וכנ"ל.

וב"ב בצל הכסף ח"צ סי' ז' בתשו' הרח"ש גאטניין צנזנו שאמר הגוי אלזי ה"י שרוי "שאלוניקלי" אחד ומת, ושאלו היכודי השומע דבריו מה ה"י שמו ואמר שמו ושם אביו, דצ"ח אין להסתפק דילמא צעל בשם הוא, דדברי מהר"ע בספק זה אינם אלא במקום דליכא הזכרת חלחא בצנידונו, ואנו צאין להחיר ע"י חיפוש, ע"ז וכיו"צ הוא דאיכא להסתפק דילמא צעל בשם הוא, אבל במקום דאיכא הזכרת ג' השמות, אין לנו לערער דילמא וכו', כיון דהרי ידוע לנו שזכו צודאי ואין לספק בזה, דא"כ איך כרענים דספריהם מלאים מה דצ"י שמות או הם או תמורותיהם מתירים בהחלט, ולא קחזינן לשום רב ושום ספר דערערו בזה דילמא "שהיה" מעיר פ' קאמר ולא שהוא עתה דר שם וכו'.

גם במהרי"א הלוי ח"צ סי' ס"ט בנידון שהזכר שמו וש"ע ושם צנו ואומנותו, אחר שכי' דשם צנו ואומנותו חשיב כש"א [ע"י לקמן ס"ק ק"ג אות י"א] כי דאף שכבר נודע שיש צמדינה זו עוד עיר בשם כזה, מ"מ אין חשש בזה, דהא בשמו וש"א אף שידענו ברור שיש עוד יוצ"ש בעולם והוי כהחזקו ואפי"ה היכא דאיכא עוד סימן שמעיד גם על ש"ע מהני, וא"כ י"ל דה"ה איכא כשידענו שיש עוד עיר אחרת בשם זה מ"מ כיון שיש עוד סימן דהיינו שמו ושם צנו ואומנותו מועיל.

ח. אמר פב"פ "חברוני" או "מחברון" ולא פירש להדיא שדר בחברון או שהוא מעיר חברון, אם יש לחוש צכ"ג שכונת העד היא לאחר שרק מכוה כן, ולא שהיה תושב אותה מקום. ע"י לק' סעי' י"ט סקק"ע אות יח"ג שנחלקו בזה האחרונים לענין כשלא הזכיר רק ש"ע או שמו וש"ע ואנו צאים להחיר ע"י חיפוש, ויש מהממרים באופנים ה"ל מחששא שמה אין כוונת העד שגר שם עכשיו, אלא שכן קורין לו משום שהיה דר שם מתחילה או שגולד שם או שאבותיו היו משם. אמנם כשהזכיר גם שם אביו ואנו צאים להחיר אף בלא חיפוש מחמת שלא הוחזק באותה העיר עוד אחד בשמו וש"א כזה, או להסבירים דגם בשמו וש"ע יש לסמוך על לא הוחזק בלי חיפוש, אם גם בזה יחמירו המהממרים שם באופנים ה"ל, הנה צאציר יעקב סי' ד' דמ"ט עור א' וצ"כ דאף למד שחשש מהר"ע באמר פ' "אחינומיטאלי" [שלא להחיר ע"י חיפוש בעיר אחינאמיט, דשמה צעל בשם הוא לפי שהיה דר שם מקודם או שאבותיו משם ע"י צדבריו בס"ק ה"ל אות י"ב] היה מקום לומר דאילו היה שם גם שם אביו הייתה אמירת אחינומיטאלי ממלאת מקום שם עירו, דהרי אפי' כשאומר פב"פ "שהיה" דר במקום פ' ג"כ עולה לש"ע אעפ"י שאינה עיר דירתו [של עכשיו, ע"י מה צ"ח י'], וא"כ למד לא יועיל כאן לש"ע ל"ד זה שחשש שהיה דר מתחילה, ואפי' למד שחשש שמה רק אבותיו היו משם למד לא יועיל הזכרת ש"ע של אביו [ע"י לקמן ס"ק ק"ג אות י"ז]. אף כיון דבנידון המהר"ע שלא היה רק שמו, ושם אחינומיטאלי במקום ש"ע, ולא היה מקום להחיר אלא ע"י חיפוש אם לא נפקד באותם הימים מאחינומיט א"ש בשם צאלי אלא זה, וכנראה שהחיפוש הוא מיום ש"א צעלה של זאת וכדעת הריצ"ל [כמוצא לקמן ס"ק ה"ל], ולזה כי הרב דאפשר דזה החיפוש לא מהני, כיון שיש להסתפק שמה צעל בשם הוא זה שהיה דר שם מתחילה או שהיו אבותיו מאותה העיר, אף סיים צאציר יעקב דלא מפני שאנו מדמין להשיא כוונת המהר"ע לדבר אחר נוכל לסמוך על זה, אחרי שראינו להפוסקים שהצינו דברי מהר"ע כפשטן, דלא מהני כלל לש"ע.

ובחמדת שלמה סי' כ"א בעדות על ר' הירש מווראניק שמת, אחרי שז"ד להחיר בשמו וש"ע ולירוף סימנים אף להרמז"ן דמלך תרתי לטיבותא, כיון שהיה ידוע שצטלה של זו הלך למקום שנמלא המת ולשם אין שירות מאויות, כי אף הדבר הקשה אחרי שכל העדויות לא נמלא רק שאמר ששמו ר' הירש מווראניק, ולא אמר שדירתו בוראניק, דיש להסתפק דזה לא מקרי ש"ע כלל רק שנקרא ר' הירש מווראניק, ויכול להיות שאבותיו [רק] היו דרים בוראניק וכדומה לזה הרבה דברים שדרך הצולם לקרא על שם המקום אף שאינו דר בו, וכעין זה מלאתי בתשו' מהר"ע [ה"ל], ומכ"ש צי"ד כפי אשר הוגד לי שר' הירש צעלה של האשה האתא לא היה מקום דירתו בוראניק כשנסע לאשכנז [במקום שאמרו עליו שמה], א"כ צי"כ כשאמר שזכו צעל האשה האתא לריכים אנו לומר שמה שאמר ששמו ר' הירש מווראניק לא על מקום דירתו של עכשיו, כמו כן יכולים אנו לומר שכונתו על מקום לידתו או מקום אבותיו.

אוצר

סיק קמח אות ח-ט

הפוסקים

[המוצא להעיל בזה עיי' שם]. וסברה זו כי גם הרי"מ ו' בלן נגשתי בתשובתו שצריך יעקב סי' י"ג דפ"א טור ז'. אולם האביר יעקב בסי' י"ד כי עליו בדפ"א ח' דלף לפמ"ש בזה רב דהיכא דליכא שמו ושי"א לא חיישין, בנר"י אשר שם האומנות בל למלא מקום שם האב, אין זה עולה יפה עדיין, דע"כ לא חשבינן שם האומנות אלא היכא דליכא חרי ודא"ס, דהיינו שמו ושי"ע בודאי, אבל בנ"ד דגם בשם העיר איכא חיובא וכל אחד בפני עצמו איז ביה גמגום, [דעל שם אומנות אס עולה במקום שם אביו איכא גמגומים, ראה בסי"ק ק"ג אות ז"א], אי"כ לא יפה כוחם גם בהלמדם יחד. [אמנם מצוה דבדרינו ז' שלא ראה חשונה בעל ראש משביר במקור, רק מה שהביא הרי"מ ו' בלן נגשתי בתשובתו, והוא לא הביא רק מה שבי' דבדאיכא שמו ושי"א אין לחוש].

ובצמח צדק סי' ג"ט צידון שכו"ד על יחודי מניקלשפורג, אחר שחשש שלא להחיר ע"י חיפוש דשמה היכ רק נקרא על שם העיר ולא היכ דר שם [וכמוצא לקמן סי"ק ק"ט אות ז"א], כי [לפי שיטתו דסגי להחיר בשמו ושי"ע גם בלי חיפוש כמוצא נקמן סי"ק ק"ג אות ז'], דאס היכ מחירו בשמו ושי"ע [בג"ל דהיינו שהיה חומר פ' מניקלשפורג], חו לא חיישין לעוד אחר, כיון דאין אנו יודעים מאחר ששמו כשם זה ושכח מעיר הזאת. [ור"ל כיון דלא הוחזק לנו אחר בשם כזה בזהות עיר].

ובתשובת הרמ"ם שפנ"ג שנתש"ו צ"ח החדשות סי' ס"ד צידון העדות על מיכל קראקובר [וכוא נידון בזה הסי' י"ו המוצא לעיל], כי דא"ל לפנים דאחא שריא הכס שלא חזר שם אביו, כיון שהזכר ש"ע [נוסף לשמו] מיכל קראקובר, דכ"ע שמו ושי"ע מופיל. [אמנם מפשטות דבריו נראה דלא נחית כלל להך חששא דמחיר, ואולי כשיזכיר ש"ע לצד בלשון בג"ל ג"כ יסכים להחיר, וכדעת החולקים על מחירי המוצאים לקמן סי"ק ק"ט אות י"ג].

פ. ש"ע שנתיישב שם מקדוב, או שנתיישב שם באופן זמני, כי הרא"ם סי' ע"ח (ד' ירושלים, סוף עמ' רנ"ב).

דא דהרא"ש צעודא דר' אשר תלמידו חשיב ש"ע לטוילטולא חף שלא היכה עיר דירתו (*), ואילו צעודא דילחק ריש גלותא ל"ח ש"ע הא דשלו דאזיל מקורטבא, דשאי הכס דלא עמד שם אלא דרך העברה בעלמא, [דרך עבר דרך שם כשאל מעירו לאספמא, דא לא אמרו ילחק דמקורטבא, אלא דאזיל מקורטבא. מלשנו שם לעיל], אבל בזה דתלמידו החייב שם זמן רב וקבע שם מקום דירתו כל זמן שלמד בישיבתו, והדעת בנ"ב ז' כי דלא הוי כחשיב העיר אלא דבר שם יב"ח, הא מסיק בגמ' ח' א' דהיינו רק לפסי העיר, אבל לכל מילי בל' יום סג', וכ"כ המרדכי פ' השולח לענין ש"ע דגט, ומ"ש העיר דברגיל צ"ב מקומות כוחצין מקום עיקר דירתו, דהיינו המקום שדר שם י"ב חודש, היינו כשרגיל צ"ב מקומות יחד שהולך בזה ובה ואינו קובע מקום כלל, שאז אין ראו שיקרא עירו לענין הגט אלא אותו [מקום] שדר בו יב"ח, אבל אס קבע דירתו במקום א' כדי ללמוד או לעשות חנות וכיו"ב, מ"ל יום והלאה מיד הוא נקרא עירו לכל דבר.

וכן בשב יעקב סי' י', בל' שצא ממרחקים לעיר ניסא, וקידש נערה, וקבעו החופה לזמן כמה חדשים, ועד אז קבע דירתו בבית א' מאנשי העיר, ובחור החדשים הללו ילא קול שהוא בעל מוס, וברת, ולאחר זמן כועד שפ' מניסא מת, והסתפק שם הרי"א

גם בשער אשר ח"א סי' י"ג [דנ"ט טור ז'] כי דע"כ לא אחר מחירי"ע אלא צידונו דחצר שם אביו וליכא אלא שמו ושם עירו בלשון "אחימיטאלי" וצאנו להחיר עם החיפוש, אכן היכא דליכא נוסף לשמו ושם העיר בלשון בג"ל גם שם האב, או דליכא דבר הממנה שלשה, ככ"ג גם מחירי"ע מודה דגם בשב שם העיר בלשון זה לא חיישי' דאיתרמי מילתא שיכא אחר שגולד שם בשמו ושם אביו ושם עירו.

ובידיו של משה סי' ט' אחר שהעלה צידונו דכיון שאמר בגוי ז' ככניוים של הנעדר, דהיינו שהיו מכנים אותו "גייטנדר" ו"יומוק" וגם שהי' גירגי [רוכל], וזה עולה במקום שמו ושם אביו, כתב עוד [בדכ"ג ח'] דגם על שם עירו כיון שאמר "ברוסאלי" משמע שם העיר, ואפי"ג דמחירי"ע כי ככ"ג דלפטר דלא הוי כשם העיר, הנה לא אמר אלא צידונו שהי' בהכרח רק בשמו ושם עירו לבד וכה לריך עדיין חיפוש, ומי יומר דדר שם קאמר חולי בעל השם הוא קאמר ולא מכני חיפוש, אבל לענין איתרמי כנ"ד ודאי לא חיישי' לכל כך איתרמי איש אחר שהיו מכנים אותו צ"כ כניוים בג"ל ושהי' גירגי ושהי' מעיר ברוסא והיו מכנים אותו "ברוסאלי" וכו'.

ועי' בבאר המים סי' ס"ב שחשיב ג"כ על אותה העובדא שכל הכסף בג"ל, ונראה מדבריו שם דאחי עולה מטעם אחר ד"ל: דנ"ד יש לנחת ידי חששא מחירי"ע, דע"כ לא חייש אלא בשלא הזכיר רק שמו ושם מקומו לבד דכ"כ האי שייך למיחש שמה בעל השם הוא, אבל כשקורין אותו בשמו ושי"א כאשר קרא לו בגוי כששאלו על שם הנעדר, הרי ילא מחשש בעל השם, וא"כ כשאמר "שאלוניקלי" בודאי הוא על שם עירו, שהיה מחושבי שאלוניקי.

ובפני יצחק ח"צ דפ"ד ד' ילא לדון בזה מטעם ספק ספיקא, דכיון שאמר שמו ושי"א, ועירו בלשון הזה, יש לדון מזה חולי אין הלכה כמחירי"ע החושש דילמא בעל השם הוא, ואח"ל דכלכה כמחירי"ע בעיקר החשש, מ"מ דילמא הלכה כהסוברים דבאיכא שמו ושי"א וש"ע בלשון זה גם מחירי"ע מודה להקל, וס"ס זה מתהפך שפיר וכו'.

ועי' גם נתש' בזה סי' י"ו [המוצא לקמן סי"ק ק"ט אות י"ב] שכשהביא ראה דאין להחיר ע"י חיפוש צידונו שהעדות היכה על מיכל קראקובר, מהא דחייש אביו בזה דאנדורלינאי נהרדעי שמה אנדורלינאי אחר היכ בנהרדעא והלך לו, כי דא דפליג רבא על אביו [ולא חייש לאנדורלינאי אחר] והלכתא כותי דרבא, הוא בגט, דכיון דכתוב בגט שמו ושם אשתו לא חיישין לכולי האי לאחר דאיתרמי שמו ושם אשתו כמו זה האיש ואשתו, ודכותי ל"ח לתרי ילחק דאיתרמי דתרוויכו ילחק ר"ג ובר אחתי דרב צי"ב ודאזיל מקורטבא לאספמא, אבל בנ"ד שלא הזכיר שם אביו וגם לא הזכיר שם עירו שדר בה פשיטא דאפי' רבא מודה דחיישין לתרי מיכל קראקובר. [ומצוה דבדרינו דכשזכיר ש"א ג"כ אין לחוש חף שהזכיר שם העיר בלשון בג"ל].

ובפני יצחק ח"צ דמ"א ח' כי חף היכא דליכא סימן אחר עם שמו ושי"ע בג"ל חו ליכא למיחש ולומר דילמא בעל השם הוא, דאין לחוש דאיתרמי כ"כ, ואפי' אס הסימן אינו מהמוצאים כ"כ, וכנ"ד שאמר עליו שהיו עיניו טרועות ולא סימן הוא כלל כמ"ש בבי' בשם הרמ"ה, לא גרע האי סימן מהסימנים הברורים דמייתי הרמזים [בנתש' המוצא לקמן סי"ק ק"ג סוף אות ג'], ופכ"ז אחשבינכו בדי שמו ושי"ע וכו'.

ובראש משביר סי' ע"ז דל"ד ח' כי גם בשם אומנות דלף למחירי"ע אילו היכ אומר "באלי עושה אומנות זו וזו אחימיטאלי", לא היינו אומרים דאיתרמי כולי האי, דג' מי איתרמי לא אמרינן. וכ"כ בתשובתו שצ"ח רב ח"צ סי' ז' דמ"ו טור ג'

י' לפי מה שביאר והיתר הרא"ש באותה תשובה הוא משום שהזכיר הצדים שמו ושי"ע, ע"י בדבריו לקמן סי"ק ק"ג אות ד', ועיי"ש עוד פירושים בדעת הרא"ש.

אוצר

ס"ק קמח אות ט

הפוסקים

והנמש' בדכ"ח ע"ג, דאף להמתירים בשו"ע, נראה דהיינו דוקא פיר שדר שם בקביעות, משא"כ בגי' ד' מהב"ע דפ' זה מעולם לא היה שם דירתו קבע, ואפי' דירת ערלו ממש לא היה לו, ורק אחר הקדושין התחיל לקבוע ויורה, וא"כ אף שאמר פי' מניסא אינו מוכח דכוונתו שדר בניסא, שהרי בלחמה לא היתה דירתו קבוע שמה, אלא כונתו שערך דרך ניסא, א"כ יש לחוש לאחר צעם זה שערך שם והלך לדרכו, ואחר שהוכיח משא"כ הוכחות דעליו דיברו בו, כוסיף בעורר ד', דהוי נמי ש"ע, ובה"א להרא"מ הג"ל מה שחילק מעצדא דיר"ג, וכי' דה"ג בגי' דכיון שכינוהו פי' מניסא משמע שקביעות דירתו היתה בניסא, ואע"פ שמשלשן השאלה משמע שלא היה קבוע שם אלא חדשים אחדים, מ"מ אינו מוכרח, דמאן יומר דחיקך צילתו ממרחקים קידשה, דילמא כבר שהיה שם חדשים רבים או שנה חמימה קודם שקידשה, וכבר נעשה כחנשי העיר, ועוד דבחודש סג, וכמ"ש הרא"מ הג"ל, וכ"כ ציו"ד סי' רנ"ו סעי' ב' בהגה, וי"א דבזה"ז משערין הכל בלי יום בו, וע"י בחו"מ סי' קס"ג ובסמ"ע שם סעי' ב', ממילא איך יוכי' עכ"פ קבע שם דירתו איזה חדשים והריכו כחנשי העיר, ופשיטא לשון פי' מניסא הוא שדר בניסא, והוי שפיר ש"ע, ובגי' שאמר גם כינויו דהוי כש"א סגי לכו"ע. וגם הש"ע יעקב שם בדל"צ א' כתב בין השאר וכ"ש בגי' שאמר שמו ושם עירו.

ובקבלת יעקב [מניסא] סעי' זה אחר שהקשה על הח"מ במה שמחיר כשידענו שבעלה הלך למקום שנמלא בהכרח ומאחר שהלך לא ידענו. [אף שממקום שנמלא בהכרח אין לנו ידיעה אם לא הוחזק שם אחר צעם כזה כמובא בס"ק ק"ג אות כ"ה], כי לפרש עוצדא דהרא"ש דמייירי שידענו שבעלה מכלוף בן מלול היה מחגורר בפאם [ר"ל היה נמלא שם לא צאופן קבוע] מפי אנשים שראו אותו שם או מפי אגרת שנכתב משם, והעד שהעיד על מיתתו לא העיד ע"ש עירו שהיה דר שם עם אשתו רק שמכלוף בן מלול שהיה מחגורר בפאם נהרג, ולכך מותרת דמלרפין העדות של אשתו שאמרה שהיה בפאם והוחזק שם צעם מצ"מ ועדות העד שהאיש אשר הוחזק שמו בפאם צעם מצ"מ נהרג, ולשני מכלוף שהיו בפאם לא חיישינן. ובסוף הסעיף כי הקבלת יעקב גם לדינא דאם ידוע לנו שבעלה של זו היה מחגורר באותו מקום [שנמלא במת] והוחזק שמו שם, ואחד מעיד שמי שהוחזק שמו ושם אביו פצ"פ במקום פי' מת, מלרפין העדות להחיות כיון שלא הוחזק במקום פי' שנים ששמותיהם ושמות אביהם שוים.

י. הוכרח שם העיר שהי' דר בה הנעלה מקודם אם מהני לשם עירו. [ויש בזה ד' אופנים: א. שאמר בפירוש פצ"פ שהי' דר מקודם בעיר פי' ויתבאר בלוח זה. ב. כשלא אמר בפירוש שהי' דר מקודם בעיר פי' אלא אמר פצ"פ "מחגורר" נהרג, ולאו יודעים שזה האיש היה דר מקודם בחצרן ויתבאר בלוח י"ב]. כתב הר"ם ו' חביב בתשובתו שצניי אברהם סי' ה' בני שכי' חושב איזמיר ונשא אשה במקום אחר ונתיישב בעיר, בוגאם איסארי, ואח"כ הסיח עליו נכרי א' כי יוסף בן שמואל אגואדו שהי' שכוני באיזמיר נהרג, דיש להחיר את אשתו, דהרי העיד על שמו ושם אביו ושם עירו, ואף שרק מקדמת דנא הי' "איזמירלי" ואח"כ נתיישב בעיר אחרת, מה בכך, לא שנעקר שם "איזמירלי" מעליו, ולשולש שם "איזמירלי" עיקר ו. בוגאם איסארי" עפל, ואע"פ שצחילוף השמות [לענין גט] קיימ"ל דשם השני עיקר, לא ראי זה כראי זה, דהתם הוא להקדימו, בזה הכא לצורכי מילתא קא אחי וצדא מנייהו סגי, ולא עוד אלא שהרי כתב הר"ן דכל שמעיד בדבר צרור שאין לספק בלאחר משיאין את אשתו אף שלא הזכיר שמו ע"ש, ובגי' דביודעו ומכירו קא אמינא ודאי ולא איכפת לן במה שאמר "איזמירלי" ולא "בוגאם איסארי", ועוד מלאנו

אולם הבני אברהם צ"ח ה' כתב דמ"ש הרא"מ ו' חביב דעל מה שלא הזכיר שם העיר סגי במה שהזכיר שם העיר שהי' דר שם מקדמת דנא, אין דברים אלה נראים, דהא דהלריכו ר"ל שם עירו לאו הלבחת בלא עעמא הוא, אלא עעמא דכא איכא למילתא דכל שלא הזכיר שם עירו איכא למיתש ליוסף בן שמעון אחר דכמה יוצ"ש איכא בעולם וליכא למיקם עלה דמילתא, אמנם אם הזכיר שם עירו חו ליכא למיתש ליוצ"ש אחר כל שלא הוחזק, דאם איחא קלא חית ליה למילתא, וכל זה יוחא בהזכירו שם עירו של הזמן שנהרג בו דלא יורה דהוא הוא, כגון שאומר יוצ"ש חושב איזמיר, שהכוונה שהוא חושב איזמיר ציוס שנהרג, אזי אשתו מותרת וליכא למיתש ליוצ"ש אחר, אבל כשלא הזכיר שם העיר של הזמן שנהרג אלא שם העיר שהי' דר בה מקדמת דנא, ובגי' שאומר יוצ"ש שהי' דר זה שנים באיזמיר נהרג, אף שזה האיש שאנו מצקשים הי' דר בתחילה באיזמיר, עדיין לא ילאנו מחשש ד' יוצ"ש, דאמרי' שזה יוצ"ש שאנו מצקשים שהי' דר זה שנים באיזמיר ואח"כ נתיישב בתגדלים אינו זה שמעידין עליו שנהרג, אלא איכו חזל לעלמא כשעקר דירתו מאיזמיר ואח"כ נתיישב יוצ"ש אחר שכוני של המעיד והוא ניכו האיש שנהרג, ומה שהציט מדברי הר"ן דכל שמעיד בדבר צרור משיאין את אשתו אף שלא הזכיר שמו, ומינה דן לגי' דביודעו ומכירו קאמינא ודאי לא איכפת לן במה שאמר "איזמירלי", לא ידעתי מה ענין דברי הר"ן לגי', דאכ"א דזה המעיד מעיד בצרור על שכוני, אלא דאין אמרי' שזה המצוקא שצניי אינו שכוני כי אחר הוא ששמו בשמו, וכיון שלא היו צומן א' ליכא למימר אם איחא דהוא אחר ששמו בשמו קלא חית ליה למילתא, צאופן דמהעעמים שכי' הרא"מ ו' חביב אין כדאי להחיר את האשה כלל גם במשפט צדק ח"א סי' ס"ח צדונו שאמר שזה שהי' חושב עיר פי' זה שנים קודם שצא לעיר זו שממנה נעלם, כתב [בדרכ"א ריש טור ד'] דאין זה עולה לשם עירו, דשם עירו של הזמן שהוא שנהרג צעין שאז יורה שהוא הוא, אבל לא על כמה שנים מקודם, דאפשר שזה אחר הוא והראשון הלך לעלמא.

ובבית יצחק סי' קמ"ח כי צדונו דהוי דמה שגרשם צביה"ח עפ"י המח שהוא מעיר סאקאלאצ ובחמה הרי הי' דר בקבלתו כמה שנים י"ל דא"י ריעותא כיון שידוע שדר מכבר בעיר הג"ל וי"ל שאמר בן משום איזה עעם, מ"מ לא נלך זה לטובותא לומר שזה הוי כשם עירו כיון שזה כמה שנים שדר במקום אחר. ובדברי חבני אברהם אלה חמה הרא"מ ו' צאן בנשתי בתשובתו שצאציר יעקב סי' י"ג [דפ"א ג'] על האביר יעקב אשר

אוצר

סיק קמח אות י"ב

הפוסקים

בפסק הקירקיסלי [והוא בס"ד ד' דמ"ח ד', והו"ד ב"ח ח'] שכתב דהיכא שאמר פ"פ שכיב במקום פ' אפי' שלא הי' שם עיר דירתו עולה זה לשם עירו וכמ"ש מרן בצדק"ב על ההי"א חש' דברא"ש במכילתא דרשב"א דהיום כך ימים הי' דר במקום פ' הי' כמזכיר שם עירו, ומשמע אפי' לא הי' דר שם עכשיו ע"ש, והוא חתום כי הי' זה הדבר מפורש בצני אברהם [הי"ל] דשם העיר שהי' דר בה מקודם לא מהני, ומ"ש רי"ז שאני, דהוא כתב וז"ל: דהיום כך ימים הי' דר במקום פ' וינא משם והרגובו עכ"ל, הרי דהזכיר שם העיר דנא משם עכשיו, והא ודאי מהני שפיר וכו'. אכן האביר יעקב בס"ד י"ד השיב ע"ז וכתב [בדפ"ו ז'] דאם כי שהני אברהם העלה דהזכרת שם העיר שהי' דר בה הנעלם מקודם לא מהני לשם עירו, אך דבריו ל"ע וכו', ומדברי מהר"ם בס"ד ל' מהראיות שהביא ע"ד הרא"ש בהי"א דמכילתא ומבאוקימתא דלוקים להביא דברא"ש נראה דס"ל דשם העיר שהי' דר בה הנעלם מקודם מהני וכו', וכן מ"ש מרן בשם רי"ז בהי"א דמכילתא נראה ג"כ שהוא מסכים דמהני, ואם כי האמת שיש לדחות דשאני הכס משום דאמר שניליחתו הרגובו והיו כמי שמזכיר שם עירו של עכשיו, עכ"ז אין זה מוכרח, אלא דמפשה שהי' כך הי', ואפי' דיהי' אפי' כשלא יזכיר העיר שילא עכשיו, וכל עיקר לא נא מרן [אלא] ללמדנו דגם בדברי הרא"ש בהי"א דמכילתא אף שלא הזכיר שם עירו עכ"פ הזכיר העד שהי' דר זה ימים דהוי כמזכיר שם עירו וכמ"ש הרב [מהרמ"ח] בחש' שצני אברהם וכו', והרי הצני אברהם לא הביא ראיה חותמת לדון זה מהגמ' או הפוסקים, אלא מסבירא דפשיטה, והרי יש פנים לזאת ולזאת דאפשר דלא חיישי' לאחר שנחחדש בעיר א' כיון דלא כוחזקו וכו'. ועי' עוד מדין זה ב"ח ח' וצ"ח י"ב.

יא. ובשאלתו נשאלה בעיר שהי' דר שם מקודם. כתב באמר שמואל סי' ז' דאם כי שצנ"ע שצנ"ד נאמר לשון שפירשו שאמרו הגוים על ההרבג "שעיקרו" הי' משלונקין, ומשמעותו שלימים מקדם הי' דר שם אולם עתה מקרוב לא הי' דר שם, וכל כה"ג ס"ל להצני אברהם בס"ד הי' [הי"ל ב"ח ח'] דלא מהני לשם עירו, וכדבריו נמלא בחש' צ"י אה"ע סי' ח' שכתב דאם עקר דירתו מסופיאה לאו יחודי מסופיאה מקרי ע"ש, מ"מ חזינא לצ"י ע"מנו בחש' סי' י"א מדיני מסל"ת שכתב דמה שהעיד שהי' מחושבי "סינים" מהני כיון שידענו שהי' מחושבי סינים אלא שחזקו קרוב צא לדור פה, ואם לא נחטלם שום יחודי מחושבי סינים אלא זה משיאין את אשתו ע"ש, אמנם צנ"ד נראה דכו"ע יודו דמהני שפיר לשם עירו, דע"כ לא קאמרי אלא בשעקר דירתו הוא ואשתו ממקומו הראשון והוקצע במקום אחר, דזה הוי עקירת דירה דצ"ח פקע שם עירו [הקודמת] ממנו, משא"כ צנ"ד דאשה זו של המבוקש הנעלם לא זזה מעיר שלונקין, ובעלה הלך לבדו ונשתמד ועתה אין לנו יודעים מה הי' לו, ומבקשים אנו לידע אם זה שאומרים עליו שמת הוא יוכי בעלה של זו שלפנינו, א"כ כל שהזכירו בשם תושב שלונקין שהי' בה מקודם שנשתמד ודאי הוי שפיר שם עירו הגמור.

יב. ובשלא אמר בפירוש שהי' דר מקודם בעיר פ' אלא הזכירו בהם על שם העיר הקודמת. בעבודת

עירו, דכיון דזה הנעלם כבר עקר דירתו מהעיר הקודמת ונתיישב בעיר אחרת א"כ יש לחוש דמה שהעידו הגוים שהרגו את ה"אינדינלי" אין כונתם על זה האיש נסים אדוני הנעלם שהי' דר מקדמת דנא באינדינלי, אלא על איש אחר מחושבי אינדינלי שהי' דר בה עתה צ"ח דעת מהר"ם צח"צ סי' כ"ג לומר צה"ה ואף למה שעלתה על דעת מהר"ם צח"צ סי' כ"ג לומר צה"ה ד"אינדינלי" דאינו ר"ל שהוא דר עתה שם אלא על איש אחר שגולד שם ויהי' דר שם מקודם הוא מעיד, מדלא אמר שהרגו את פ' "מעיר" אינדינלי ע"ש, וינא א"כ דה"כ צנ"ד מדלא אמרי הגוים שהרגו את היחודי "מעיר" אינדינלי א"כ כונתם להגיד על זה הנעלם שגולד ודר מקדם בעיר אינדינלי, ולא כיוונו על איש "מחושבי" אינדינלי ממש, אמנם הא ודאי לא מהני להחיה כלל, דמהר"ם לא כתב כן אלא לחוש להחמיר דבאומרו "אינדינלי" חולי הי' כונתו. על אחר שרק גולד שם ונקרא כן על שם העיר ולא נחזקין על זה המבוקש שהי' דר עתה בעיר "אינדינלי", אצל לא שזכר מופת חותך בדקדוק הלשון, דאדרבה, משמעות לשון "אינדינלי" מורה וצא שהוא דר עתה שם, וצודאי יודע מהר"ם דאית לן למיזל לז' ה"דדין לחומרא, וכ"ש דאעיקר דרינא אמר מהר"ם עלמו רק בלשון "אפשר", וגדולה מאת נראה דאפי' אם היו אומרים המגידים בפירוש יחודי שהי' דר מקדמת דנא בעיר אינדינלי נכרי, נמי לא הי' מהני למלאת שם עירו וכמ"ש צני אברהם סי' ה' [המוצא ב"ח ח'], וכ"ש צנ"ד שלא אמר כן דודאי אף הרב הפוסק שהביא הצני אברהם שם הסובר דשם העיר שהי' דר בה מקודם מהני לשם עירו יודע צנ"ד דלא מהני וכו'.

ובתש"ו הר"ם י' באן בגשתי שצאציר יעקב סי' י"ג צענין גוי שאמר יחודי ברוך איסטאנבול נכרי, כתב ג"כ [בדפ"א ג'] דיש לדון אם זה נקרא שם עירו, דכפי שכוונת שזה ברוך הנעלם נולד ונחגל בקושטא (היא סטאנבול) ואח"כ הלך לעיר יאנבול ונתיישב שם ונשא שם אשה והוליד בן וישב שם כמו ז' שנים, א"כ כשאמר הגוי "איסטאנבול" הרי אין כאן שם עירו, שזה כבר עקר דירתו משם ונתיישב בעיר אחרת, ואפי' למ"ש רב א' צני אברהם סי' ה' [ומוצא לעיל ב"ח ח'] דהזכרת שם העיר שהי' דר בה הנעלם מקדמת דנא נחשב לשם עירו, היינו משום שאמר [להדיא] דהי' מקדם בעיר פ', משא"כ צנ"ד שלא אמר שמקדם הי' דר בקושטא אלא אמר "איסטאנבול" ומשמע שעכשיו הוא דר שם, והרי זה הנעלם כבר עקר דירתו משם ונתיישב בעיר יאנבול וכו', ואף לפי מה שכתבנו [שם צדק פ' א' והו"ד ב"ח ח'] להחשיב לשם עירו באומרו "איסטאנבול" ולא לחוש חולי אינו מעיר סטאנבול אלא שכן קורין לו על שם שגולד ונחגל שם וכמו שחשש מהר"ם צח"צ סי' כ"ג, משום דכיון דאנו יודעים דה"כ היו קורין לו הו"ל ככינוי, ונמלא לפי"ז דבאומרו "איסטאנבול" אינו ר"ל תושב קושטא אלא כינוי ויהי' מאיזו עיר שיהי', וכיון דאיכא שמו ושם אציו וכינוי סג', מ"מ אכתי [צנ"ד] איכא למיחש, דמאן לימא לן דמה שאמר "איסטאנבול" הוא ר"ל דהכי הוו קרו ליה והוא על הכינוי, אימא דפירשו הוא כפשטיה שהוא תושב קושטא ואינו זה האיש אשר אנו מבקשים, והרי בדברים ק"ו, כי הנה באומר "איסטאנבול" או "אינדינלי" וכיוצא אם דפשת בדברים נראה דפירשו שהוא תושב קושטא אפי"ה חשש מהר"ם דאפשר דבעל השם הוא ואינו ר"ל תושב קושטא, כ"ש כשאנו צ"ח לומר דפירוש "איסטאנבול" לא שהי' דר שם אלא דהכי קרו ליה דודאי איכא למיחש דאפשר פירשו כפשוטו דהוא תושב משם ואינו זה האיש אשר אנו מבקשים. וע"ש דבנידונו העלה דאין לחוש לזה מטעם אחר, כיון דהחוגרמית הסיחה כן עם נשים מעיר יאנבול ואמרה למה אין אתם חוקרים עליו, ובמוצא ב"ח ח' וצ"ח י"ב.

אוצר

ס"ק קמח אות יב-יד

הפוסקים

צ"ד ע"ב, ור"ל דכל שלא נמלא אחר שהיה מוכר סכינים בשאלותיו
בדמיון העיר הרי יאלצו חובת ש"ע המזוקשת, וא"כ ה"כ צ"ד
שאמר שהיה ספוגני וקאיגני בקושטא ולא יד"ה שם עירו.

וכן באביר יעקב סי' י"א כ' דע"כ עור צ' דגם מה שנזכר
בעדות שהיה ממלא מים באגדיופול הוי ש"ע צבירור, כאלו
אמר מעיר פ', ואין לומר דשמי מעיר פ' שדר שם, ולא הוחזק
אחר באותה העיר, אבל הכא לא העיד שדר באגדיופול אלא
שהיה ממלא מים שם, ואפשר שהוא מעיר אחרת, הא ליחא, דכבר
דחה הרמ"ש צ"ח ו' דאין לחלק בכך, וכו"כ מה לי לא הוחזק אחר
שדר שם מה לי לא הוחזק אחר צ"ח שם זה המשתכר שם במלאכת
מלוי המים כו', וגם מטעם האחר שבי' הרמ"ש שם ד"ל כו"כ.ה.
ועיין בהר"א ששון סי' ד' דאחר שבי' דצ"ד שכתבו לאותה
העיר הוי כש"ע [כמוצא לקמן אות כ'], הוסיף ואף ששנים
ממם אינם משם, מ"מ כיון שכמעט כל זמנם היו סוחרים שם,
ויאלצו עם השאר מאותה העיר ביחד, אין ספק דהרי זה כשם
עירם.

וכ"כ בתועפות ראם (אנקאוה) סי' צ' דמה שאמר הגוי
פ' שהיה עושה פה מלאכה פ', הרי הזכירה שם מקומו
ממש, דמה לי הזכיר שם עיר מולדתו [ר"ל שדר צה] או המקום
שהיה עושה בו מלאכתו, פשוט דשויס יניחו.

יד. ושם המדינה. עכ"ל סק"א דלא מהני [כשם עיר]. והוא
מהצ"ש סק"א. ובמרה"ל בקיורי הדינים שצ"ח סעי'
י"ט אות ט' הביא כן מהרי"ש סי' תק"ה [שכ' בעדות על אצרכם
פארה מקאשעיליא שמת צירושלים, דאין עדות זו מספיק להחזיר
אחרי שאינו מחזיר שם עירו רק שהיה מקאשעיליא. ועי' לקמן
סי' ק"ג אות ה' ממרה"מ אלשיך סי' מ"ב מה שפירש דעת
הרי"ש דעיקר מה שלא ראה להחזיר הוא משום דהוחזקו עוד
אצרכם פארה במלכות קאשעיליא, הא לא"ה ה"כ מחזיר בשמו
וש"א לצד עיי"ש].

ובתש"ו הרא"ם ח"ג סי' מ"ב אחר שכ' דאין להחזיר בשמו וש"א
לצד, כ' דאפי' הזכיר שם המדינה [ג"כ לא מהני], דגם
במדינה שייך לומר דא"ל דאיכא עוד ששמו בשמו צפרע צשמות
השכיחים, וכן מבואר בשו"ת הרי"ש [ה"ל], ומה שהזכיר הח"מ
מדינה ועיר [כמוצא לשונו לקמן סי' ק"ג אות י'] הוא רק
להגדיל הקושיא וגם י"מ למדינה קטנה ואנשים מבני ישראל צה מעט.
ובמרה"צ סק"ע הביא גם ממרה"ק שורש קפ"ב [המוצא
לקמן סי' ק"ג אות א' בעדות על פ"פ מארץ רוסיא

שמת במקום פ' צלוי לייליא ולא הזכיר שם עירו צפרעות] דאף
שהזכיר שמו וש"א ושם מדינתו לאו כלום הוא, אלא שחמה דשורש
קפ"ב כחז להדיא איפכא ו"ל שם: דהוי כאלו פירשו לו צהדיא
שהיה בן הקדוש ר' ישעי' מאילנאזא וכרי העידו ע"ש מדינתו,
וצאותה מדינה לא הוחזק מי ששמו ר' ישעי' בן ר' עדרוס כי אם
אציו של אותו נתנאל המומר [צעלה של העגולה] וזה גלוי וידוע
עכ"ל, הרי להדיא דגם במדינה יש לסמוך אהא דלא הוחזקו היפך
מ"ש בשורש קפ"ב. [מתוך הענינים שצ"ח שחזבות צמהרי"ק
נראה לחלק בין מדינה גדולה למדינה קטנה ויהודים צה מעט,
וכמ"ש הרא"ם מרגליות ה"ל, דלפעמים גם סציבה
מסוימת או מחוז קרוי מדינה, וכמה "מדינות" קטנות
כאלו במלכות אחת, עי' לדוגמא צצ"ב דף כ"א החקינו
שמושיצין מלמדי חינוקות צכל פלך ופלך, ופרש"י הרבה מדינות
צפלך א' והוא לשון איפרכי"א, וצצ"ב הפוסקים מצינו הרבה
פעמים לשון מדינה על פיר מחוז, והנה בשורש קפ"ב הנידון הוא
במדינה רוסיא שהיא מדינה גדולה ולהכי כחז דלא מהני, אבל
בשורש קפ"ב כחז שם צתחילת דבריו שאמר לו [לעד] אחי

מגס

וכן באביר יעקב סי' י"ד שהשיב ג"כ על עובדא זו, אם כי שזידד
דאיכא שמזכיר ולומר בפירוש שהנעלם ה"י דר מקודם
צעיר פ' מהני לשם עירו [וכמוצא לעיל צחות י'], עכ"ל כחז צצ"ב
כיון דהתגרמית לא אמר בפירוש שה"י דר מקודם צאיסטאנצול
אלא אמר "איסטאנצול", א"כ אפשר שהכונה הוא כפשיטה
שהוא חושב "איסטאנצול", ואין זה האיש המצוקש שה"י עשה
מתושבי "יאנצול", ואף דידעינן דהכי הוו קרו ליה והיו מכניין אותו
צשם צרוך "איסטאנצול" על שם שה"י מקדמת דנא שם, עדיין מאן
מוכיח שעל זה האיש הוא מה שאמר התגרמית, הרי אפשר
דפירוש אומר "איסטאנצול" הוא כפשיטה שהוא חושב איסטאנצול
ואינו זה האיש שאנו מצקשין וכו'.

יג. אמר שחיה מסתחר או עוסק במלאכה פ' בעיר פ' אי
סגי לש"ע. [ויש צה צ' אופנים, א' שצעלה של זו ה"כ
דר באותו מקום ג"כ, אלא שהעד לא הזכיר מזה, צ' שצאמת ה"כ
הנעדר רק עושה מלאכה שם, ודנו הפוסקים אי גם זה סגי לש"ע,
וכנה רוב הפוסקים המוצאים כאן נידוניהם היו צבאופן הא',
אמנם מתוך ה"ע דצריכה נראה שדעתם להחזיר אף צבאופן ה"כ].
הרמ"ש צתשו סי' ו' צנידון שהועד על מיתח יוסף משרת גרשון
צרינדא של פינגיק בשאלותיו, כ' דלא גרע צ"ד משהזכיר שמו
וש"א וש"ע, דמה לי שיאמר פ' בן פ' מעיר פ' ומה לי שיאמר
פ' משרת פ' צרינדא פ' צעיר פ', ואין לומר דהתם שאני שמזכיר
שם עירו שדר צה ולא הוחזק באותה העיר אלא זה, אבל הכא לא
העיד שהיה דר בשאלותיו אלא שהיה צרינדא של פינגיק בשאלותיו
ואפשר שגרשון מעיר אחרת הוא שצא ליקח צרינדא בשאלותיו,
דמלצד דלא מסתבר לחלק כן, דמה לי שלא הוחזק אחר שדר שם
ומה לי שלא הוחזק אחר שלקח צרינדא של פינגיק שם, צר מן דין
הרי כחז הרמ"ן והנמוקי צעובדא דיתחק ר"ג [המוצאים לקמן
סי' ק"ג אות ט' ואות צ"ד] דכיון שראו שאותו יתחק יאל עממם
מקורענא וצא לאספמיא אפי' דש"ש מעלמא ל"ה שמה אחר
הוא שצא לקורענא והוא הוא שצא עממם לאספמיא ואותו של
קורענא אזיל לעלמא, אלא אמרינן כו"כ,ה, וא"כ הכא ג"כ כיון
שהעיד שהיה משרת גרשון צרינדא של פינגיק בשאלותיו, לא חיישינן
שמה אחר ה"כ שצא מעלמא לשאלותיו.

גם צהשובת הרי"י צצנשת צצפני משה ח"א סי' מ"ג צנידון
שהועד על מיתח הספוגני [מוכר סצון] שנעשה אח"כ
קאיגני [עוסק במלאכת הספוגות] בקושטא, כחז דהרי שם
עירו אמור, דאפי' שלא אמר שהוא גר שם אלא מוכר
סאפון ועושה קאיגניליק בקושטא, ואפשר שממקום אחר ה"כ
וכאן בקושטא [רק] נתעסק באומניות אלו, כיון שלא נודע לנו
אחר צעיר קושטא שהיה ספוגני ואח"כ קאיגני, וכמ"ש מהר"ש
[ה"ל], וגם מדברי הרשד"ם [המוצאים לקמן אות כ"א] נראה
דכשאמר שהיה מוכר צרחוב העיר סכינים דהוי ש"ע, הואיל
ולא הוחזק יו"ט אחר מוכר סכינים שנחסר, ולא פקפק אה ה"כ
דר שם או לא ה"כ דר שם, כנראה דאפי' לא ה"כ דר שם הו"ל
כשם עירו, וכ"כ מ"מ הר"א ירושלמי צתחיתמו [לתשו הרשד"ם]
ו"ל: הרינו מסכים להוראתו שהאשה הזאת מותרת להנשא אחר
החקירה אם ה"כ שם יו"ט אחר שהיה מוכר סכינים צרחוב העיר
ע"כ, ומ"ש אח"כ שאין הכרח מכל אלו ההוכחות על היותו דר
בשאלותיו אלא על היותו רגיל למכור שם וכו', אינו חולק על
למדי המהרי"ט [ח"ב סי' ל"ו] שכ' דמהר"א ירושלמי מודה לו
שהיה הוכחה שמה"י ה"כ בשאלותיו ונראה לסמוך עליו למעשה
דינו של הרשד"ם לומר שכל שלא הזכיר שם עירו שדר צה לא יאל
ידי חובת שם עירו, אלא אפי' לא הזכיר ש"ע שדר צה שהיה
מוכר אחי דבר שם יאל ידי חובת ש"ע שאמר חכמים, וכן ראינו

אוצר

סיק קמח אות יד—יח

הפוסקים

ובערוך השלחן סעי' קנ"א כ' אם ראובן שאל לשמעון אתה מעיר פ' והשיבו הן, ואל' ראובן דע שלי מת או נכר, הוי כאומר לוי מעירך, ואין חילוק בזה בין עד [ישראל] לגמסליה.

יז. כשהזכיר שם העיר ביחם לנהרג, אבל לא לענין שהוא משם, רק לענין צדדי, צנחלה ליכושע סי' י"ח צידון שאמר הגמסליה פ' נכר, ושאל אם יש לו שום קרוב צאנדרינופולי שיצא לחקור בענין, שאלו כי מולאים את הכרוב ונכסיו, כי דמשמט מדבריו שידע שבהרוב חושב אנדרינופולי, [דמש"ה שאל אם יש לו שום קרוב שם לפי שחושב] דמסתמא קרובי האדם הם בעירו, דל"כ למכ הזכיר אנדרינופולי, כולל אם היו צאים קרוביו לחקור, ועדיפה הוי ממ"ש מהרי"ק דכשחך למקום פ' חשוד כש"ע צפירוש, וכ"כ [כ"ש צנ"ד] שאמר אנדרינופולי שלא לאורך הוי כאילו אמר פ' חושב אנדרינופולי.

ובאביר יעקב סי' י"ד הזכירו דפ"ז עור צ' לגדונו, שצאות מ"ז, וכ' ד' דב"י ודעימ"י שלא סמכו להחיר צנזון דהרש"ך [שאמר הגוי צעיר הנעדר למכ אין קרוביו חוקרים אחר הריגתו], יודו צנזון זה דהוי בוכחה גמורה דהכרוב מאנדרינופולי, דלח"ה מה זה שאמר אם יש לו קרובים צאנדר, דאנדר מאן דכר שמה כדי שיסתפק אם יש לו שם קרובים, ומאי שיאמיר דאנדר לקרוביו יותר מכל העולם, ל"ו מוכחא מילתא מפני [שיודע] שבהרוב משם, ול"ד להביא דה"י, [כמוצא צאות מ"ז שם], והולכתי לזה מפני שראיתי ציד אהרן הגב"ע אות שייג שהצא להב"י דלמשע לא הוי בוכחה לש"ס, וכ' אך מהנחלה ליכושע ה' דסבר דהוי כש"ע כ"ו, ולפ"ד לא דק, דאין כאן מחלוקת, אלא דהגדונים שונים, וזה ברור.

יח. אמר שיש לו אשה במקום פ'. צצית אפרים סי' ח' כי צידונו דמה שאמר האיש לפני מוחו שיש לו אשה צצראד, הוי כאילו אמר שמקום דירתו צצראד, כדאמרינן צעלמא חשבו כעין תדורו, מה דירכ איש ואשתו כ"ו ובשו"מ מהדו"ק ח"א סי' קפ"ד צעד שכתב על פ' שמת ושכחא יודע שיש לו אשה צצאגרו, הביא מ"ש הרב מפרמישלא דכיון שהזכיר שאשתו צצאגרו הוי כש"ע, וכ' ע"ז השו"מ דיפה כתב. ובאביר יעקב סי' ד' דף ג' ע"א כ"כ גם צצראד רק מדברי בעד שאשתו יושבת שם שאמר בעד שישלחו לשם חפציו של המת, דודאי פשיעא דגם הוא היה דר שם עם אשתו צעיר אחת, ול"ד להא דה"י צסי' ה' [המוצא צאות מ"ז] שלא ראה לסמוך על מה שאמר בעד שקרוביו משם, דילמא קרוביו היו צעיר אחרת, משא"כ אשתו כנ"ל, וכ"ש צענין י"ד שאמר צצירור קורקיסאי, אלא דחיישינן שמא אין הטובה שדר צצורקיסאי אלא שצבל השם הוא [כצאות ח'] דצכ"ג ודאי מוכח דהטובה שהוא משם.

[ועי' במאמר מרדכי סי' ס"ה שהשיב ג"כ צידון השו"מ כנ"ל ודחה דברי הרב מפרמישלא, וכ' דאם אלו לא ידענו ש"ע מה לנו בזה שאנו יודעים שזה האיש שמת שם היה לו אשה ממאגרוז הלא בקל יכול להיות שאשה אחת ממאגרוז נסעה משם ונשאת לאיש ממקום אחר ואנו לא נדע אף בחיפוש אחר חיפוש, דאפשר שנסעה זה עשרים שנה, ואעפ"כ נקראת אשה ממאגרוז כיון שגולדה שמה כ"ו, ולא מצעי בלא הזכירה צצמה דודאי ח"א לחפש אחריה, אלא אפי' אם היה בעד מזכיר שמה, קשה מאוד לסמוך ע"ז במקום ש"ע, ורק במקום ש"א היה מושיל כחא פ' כ"ו ע"כ. וכנראה שהמאמר מרדכי חפס צצרי בעד שאמר רק שהמת היה לו אשה ממאגרוז, אבל לא שהיה עכשיו שמה, דאם אמר שיש לו אשה צצאגרוז אין מוצן לכל דבריו, אבל חמוס שצכת צצרות שכוועק צצ"מ כתוב להדיא "אני יודע שיש לו אשה צצאגרוז", ואף צצרי הרב מפרמישלא

מחם שאתה מצוי מדינה איילנזא ויודעם ומכירם, כלום אתה מכיר אי' מצוי הקדוש ר' ישעי' כ"ו, הרי שהציו המגידים דכיון שהוא ממדינה הדיא הוא מכיר לכולם, וכן מסיום דבריו שבי וצאחא מדינה לא הוחזק כ"ו "חזה גלוי ויודע" הרי שהיכודים שם היו יודעים זה מזה].

ועי' בתשו' גאוני בתראי סי' כ"ה צחש' הרי"א צכג"ר יעקב דאחר שבי להחיר צצמו ושי"א לצד, הוסיף, ועוד שאמר שהיה מפולין דמזכיר מדינתו הוי קלח כמזכיר ש"ע.

ובבית יצחק ח"א סי' פ"ו צאחד שנסע מכאן לאמריקה והיה לו תעודת מסע משם, משום שכמה שנים מקודם דר שם, ונטעמה הספינה, וצחטות המות נכתב משם לייסען מאמריקה, כי דאפ"ג דזכר רק שם המדינה דלא מהני וכמ"ש הב"ש, מ"מ [צנ"ד] כיון דלא שכיחי [מכאן] נוסעים אמריקאיים, רק אנשי מדינתו, הוי שם המדינה כשם העיר, דלא חיתרמי שמו ושם משפחתו ושיש לו תעודת מסע מאמריקה כמו זה האיש. ועי' צכשטטה צדף קשה ע"כ.

משמעויות של לשונות המזרים שהכונה על עיר הנעדר אף שלא פירש להדיא. [אות טו—יח]

טו. אמר העד לשומע אתה במקום פ' האם הכרת את פב"פ, וסיפר לו פמיתתו. צמכרי"ק שורש קפ"ב אחר שרלח להציה רחוק מדברי הרמב"ם שצסעי' זה דסגו צצמו ושי"א [כמוצא לקמן סי"ק ק"ג אות ג'], כי וכ"כ דשאני התם שאמרו לו לשליח כשחך למקום פ' אמור להם כ"ו דנראה מחוץ דצריהם דמאותו מקום הוא מדשלחו זה לאנשי אותו מקום, [א"כ] כ"ש צנ"ד שאמרו לו אהם שהכר מצוי מדינה איילנזא ויודעם ומכירם, כלום אתה מכיר אחד מצוי הקדוש ר' ישעי' מאיילנזא כ"ו דודאי נאמר דהוי כאילו פירש צצדיא שהיה צן פ' מאיילנזא.

ובנאמן שמואל סי' ג' צצאלו אהם ממקום פ' האם הכרת את פ', כי דודאי ר"ל שפ' הוא ממקום השומע, וע"כ שאל אם הוא מכירו, ובר מן דין אני אומר דאפי' אם יאמר האומר דאין זו בוכחה גמורה, וירלח להוכיח ממ"ש הלחם רב [שהחמיר צידון כמוצא צאות מ"ז], מ"מ אמינא דצנ"ד שהיכודי השיב לו למכ אתה חוקר ע"ז, ואחר אלו הדברים אמר לו דצרי עדותו, צכ"ג ט"ע מודו דעל חושב מעירו אמר. וצסס חיי סי' י"ז חמה עליו טובא, איך ס"ד לדמות להא דכלחם רב, דהתם מ"ש למכ אין קרוביו חוקרים, י"ל שהוא רק ספור דברים ותמה על זה, אבל אינו יודע שפ' מעיר זו, אבל צנ"ד שאמר כנ"ל ודאי דיודה הרב להחיר, וכל המחמיר צצציל זה אין רוח חכמים נוחה הימנו.

טז. ואפילו כשלא אמר האם הכרת את פ', רק שסיפר פמיתתו אחר ששאל לשומע אתה מעיר פ', מצינו לאחרונים שכתבו דמהני. צחש' הרא"ה סי' כ' [הוצא צכ"ע סקס"א] כתב צידונו דיש צכלל בעדות גם ש"ע שצעפ"י שלא נזכר בעדות שהיה מחלצ מ"מ ממה ששאל הגוי את היכודי כששאל מי היה הנכר, אם השואל היה מחלצ, נראה שהאיש שאמר עליו שנהרג היה מחלצ צו וכ"כ מהרי"ק צשורש קפ"צ [הנ"ל] על מעשה אחר כיו"צ ממש.

ובשארית יוסף סי' ל"ב (קמח) צכעיד כשהייתי במקום פ'. שאלני אחד מהיכן אתה ואמרתי מקראקא, ואמר גם אני מקראקא אח"כ אמר על פצ"פ שנטעב וקצרו, אחר שזן צדכ"ז עור צ' צצנ"ד יש אומדות ואין לר"ך ש"ע, הוסיף, ועוד שהרי מוכח שדעת בעד שהוא מקראקא, כמו שמרלין הדברים שדיברו ציניכס שאמר גם אני מקראקא, ועפ"י דברים אלו דיברו מה שדיברו, לכן י"ל שגם בעד ידע שהוא מקראקא כ"ו, אלא שלא פירש.

אוצר

ס"ק קמח אות יח—כב

הפוסקים

והר"א ירושלמי המסכים שם לפסק הרשד"ם הוסיף עוד הוכחה מדברי הגוי עלמנו ממנה שאמר שהיה מוכר "ברחוב העיר", דמשמע דעל עיר שלוניקוי קאמר (*).

וכן בבאר המים סי' ס"ג דס"א עור ד' למד מהרשד"ם הג"ל דכל שעומד בחד מהכפרים הסמוכים לעיר ומזכיר עיר סתם, הו"ל כאילו הזכיר שם העיר בשמה. וכ"כ בערוך השלחן סעי' קנ"א דכשמוכרים עיר סתם סביב העיר הכונה לאותה העיר הסמוכה, שכן דרך כ"י.

כב. כשהועד על המיתה בעיר הגעדר אי הוי בהוכרת ש"ע. עכ"ל סק"א ממכריז"ל דגם כה"ג לרי"ך ש"ע. ובכנה"ג הגה"ט אות רי"ד הביא פלוגתא בזה, דהר"א אביב הביאו הרשד"ם סי' ר"מ כתב דדוקא כשמעיד בעיר אחרת צ"ל להזכיר ש"ע, משא"כ כשמעיד בעיר שממנה הכרוג, דהא עלה קאי, וכ"כ צנימין זאב סי' ו' [דאם נגזר העדות במקום החלל היינו ש"ע], ובסי' ז' הביא בן מתת'י הרי"י עייטאלק, וכ"י מתת'י הבי' ומכר"מ, [ולין הכנה"ג לעו"פ ויוצאו כולם בלתי זכ], אבל הריב"ל והרשד"ם הג"ל לא סמכו ע"ז להחיר. [ויצאו בלתי כ"ג וכ"ד].

[והנה כמה מהפוס' הג"ל וגם הרמ"ש ועוד פוס' דלהלן, כשדנו על מדבר בעיר הנעדר, כתבו גם דהיינו כשדובר כעל איש ידוע צניקה, כלומר שאופן דיבורו של העד מורה שחושב שהנעדר ידוע לשומע, וכגון שהזכירו בזה הידיעה, או שאמר שמו בסתם, לאפוקי כשאמר איש א' ושמו כך, ויצארו הידיעות בזה בלתי כ"י, וי"א דלא מהני אלא כשהנעדר ידוע צמיוחד צין המגיד לשומע, ויצארו בלתי כ"י, ואמנם בכנה"ג כשדובר כעל איש ידוע וכו' ידוע צניקה, סביר כמה פוס' מהג"ל דהוכחה זו מהני גם כשלא דיבר בעירו ואמר רק שמו, וכדיוצא פרטי ענין "מדבר על הידוע" בס"ק ק"ג מאות קל"ד וכלא, ויחזק דגם היתר דמדבר בעירו שיעיל לש"ע, הוא לכמה פוס' בעיקר משום מדע"י, מיכו כל הנך פוסקים דסתמות דצריהם מורים שדנים אם הדיבור בעירו חשיב כש"ע, אף שיהי' טעמם משום מדע"י, הוצאו כאן. עוד יש להעיר דאף דכמה פוס' מייירי שאמר העד שו"א או שמו וכינויו, ויש דמייירי שאמר רק שמו (וכגון שידוע שאין שם אחר, או דסביר דסגי בשו"ש) מ"מ הוצאו כאן ביחד לענין עיקר היתר דמדבר בעירו, ובלתי כ"י יש דיון מיוחד ע"ז. ושאר הפרטים השייכים למדבר בעירו, יוצאו להלן כ"א במקומם].

והנה כבר נזכר בכנה"ג הג"ל דהריב"ל והרשד"ם לא סמכו ע"ז להחיר. וכ"כ בדעתם הרמ"ש דלהלן, ע"ש. והוצאו דצריהם וטעמיהם בלתי כ"ג וכ"ד, (וש"א דלא החמירו אלא צנדיקה, ע"ש). גם הרי"מ אלושנינו צחשו שצדע אנשים סי' נ"ו צנדין דהר"א אביב הג"ל והרשד"ם, כתב שאין צוה צירור שדובר על א"י מכלא. דאולי אמר בן על א"י אחר ממקום אחר ומשום שהכירו היטב אמר א"י סתם, אלא שג"ד שא"י כ"י [כמוצא בלתי מ"א]. וכן הרי"א אמיגו צחשו שצמטפטי נדק סי' ל"ט שדן להחיר בסברא זו, צסוף חשש להריב"ל והרשד"ם. וי"א שג"ד הרמ"ש, ע"י ד"ה ומ"ש דלהלן. גם החסד לצריהם (אלקלעי) סי' ו' מסכים בדל"ז מ"ג דמיידי פלוגתא לא יאלנו, [ולא ראה להחיר עפ"י]. גם צמרפא נפיש דו"ח ע"ג אחר שבי' דממכר"ש סנ"י ח"א וח"ג מוכח דסבר דהריב"ל והרשד"ם מחמרי אפי' בשו"א, כמוצא בלתי כ"ג ד"ה אולם, הוסיף, א"כ מאן ספין להורות נגד דעתו, וצפרט שכל

מפרמישלא שצו"מ נזכר, שאשחו ממאגרוז" ל"ל שקולר וסמך על העדות עלמה שהעזקה שם, או שיש ט"ס וי"ל "שאשחו צמאגרוז" וצמאמר מדרכי עלמו צראש דצרו דקד ל"ה עור ד' כשכצ"א דצרי הרב מפרמישלא, כתב שם כיון שאמר "שהיה לו אשה צמאגרוז" הוי כש"ע. וי"פ].

יט. כשהזכיר כמה אנשים ופרט ש"ע בחלק מהם. צתוספות חיים דף כ"ו עור צ' כ' דנראה דצמאמר העד צצ"פ מעיר פ' ופצ"פ, ולא הזכיר ש"ע [של השני], אמרין דמעיר הנכרג שהזכיר קודם הוא, ולמדתי בן ממ"ש הרמב"ן שצפי' החומש צפ' וישלח, דהקשה דכל השמונה מלכים נזכר שמות מקומותם, וצבעל חנן לא נזכר, ותי' שהי' ג"כ מרחוצות הנגר שנזכר צשאול דלעיל מיינה, והא דלא פ"י הכתוב שם מקומו, משום דצעלמנו נדע שהוא מאותה העיר ולמעלה, כיון שלא כתוב אללו שם עיר אחרת, וכו"ד צנ"ד, אמנם יש לדחות, דהתם כתוב אחריו וימלך הדר ושם עירו פשו, וכיון שבהמלכים שלפניו ושלאחריו הזכיר שם עירם ורק צבעל חנן השמיט הכתוב ש"ע, אמרין משום דהי' מעיר הגז' למעלה, לכן לא הולך להזכירה, [משא"כ צנ"ד], אך עכ"פ צלופן שפרט ש"ע צראשנים ואחרונים ורק צאמאטיס לא פרט, יש ללמוד מכאן דו"ל דהם מהעיר שהזכיר מקודם, ואם כי עדיין יש לדון בזה, אבל היא הערה נכונה.

כ. כשנכתב לעיר הגעדר פב"פ מת. כ' הרי"א ששון צסי' ד' דכבר נודע דכשלאומרים כשחלך למקום פ' הו"ל כאילו הזכירו שם עירו, וא"כ צנ"ד שכתבו לעיר פ' [אף שלא הוזכר רק שמו וש"א] א"כ אין ספק שהרי זה כמו שם עירו.

גם בעמק שאלה סי' כ"ז כ' צנידונו דכיון שהעד כתב לאציו שחזן יחזק מלמד מת, הוי כמזכיר ש"ע, דהיינו חזן יחזק מלמד שמעירם, וכמ"ש מהרי"ק שמה שאמר כשחלך למקום פ' הוי כמזכיר ש"ע כ"י, וההר"א שחולק על הא דמהרי"ק וסובר דהא לא הוי כמזכיר ש"ע, וכמו בן ינא כאן דמשום שכתב לעירם לא הוי כמזכיר זה שמעירם, הרי להר"א שמועיל שמו וש"א לחוד. וע"י כעין זה שם צסי' ל"ג.

ובכובב מיעקב סי' מ"צ כ' צנידונו דמשום שלא הזכירו ש"ע צפשיטות אין שום חשש כלל דהא כתבו לעיר אשר ילא משם הנעדר, וכתבו דצנו יאמר קדוש, א"כ הוי כאילו הזכירו שם העיר, וכמבואר צצ"ש סקנ"ז דכשאמרו לו כשחלך למקום פ' הוי כאילו הזכיר ש"ע. וע"י צצו"מ מהדו"ק ח"א סי' קמ"ו ורע"ע. וכן בעין יצחק סי' כ"ט אות י"ט כ' דכיון שנשלח המכתב לפקיד שבעירו שמת צצ"פ, זה הוי כהזכירו ש"ע וכמ"ש הט"ז סקנ"ג דאם אמרו לו כשחלך למקום פ' כ"י.

כא. עמד בסביבות עיר ידועה והזכיר "עיר" פתם [בלי אפרש שמה]. עכ"ש סקנ"ח מ"ש צשם הרשד"ם סי' נ"ג דאם אמר ראובן העוסק צמלאכה בעיר מת, ודאי בעיר הסמוכה קאמר.

וזה תו"ד הרשד"ם [הוצא צקילור קתא גם צצ"ע סקע"א וצקו"ע אות ש"מ]: עוד טעם ועיקר [צנ"ד דהוי כהזכיר ש"ע], דמאחר שאמר המעיד שצקס צלילה לשבז לעיר אחר לו הנכרי [שגן אללו. צכפר] א"כ חלך, והוא השיב לעיר, צודאי צצכאן אין ספק שעל עיר שלוניקוי אחר, שכן דרך צנ"א העומדים צכפרים הסמוכים לעיר אחת אומרים זה לזה לעיר סתם, וא"ל לפרש לעיר פ', וא"כ כשהזכיר המעיד ואל מהגוי [אחר שא"ל הגוי איני מניחך לילך שברגו ליהודי יו"ט], מה הוי מצושו וכו', והשיב הגוי כך וכן ושהיה מוכר צרחוב העיר סנינים וכו', צלי ספק שעל העיר שאמר המעיד היתה כונתו, וא"ל להאריך בזה שצרוך הוא.

(*) והרשד"ם שלא צמתיצ מדברים אלו של הגוי עצמו, והוצרך להוכחה מדבריו הקודמים של היתור, אולי י"ל משום דס"ל דמלשון "ברחוב העיר" אין ראיה שבה צצין באיזה עיר, רק הפירוש הוא כאילו אמר "ברחוב" לבד, ובא לצין סוג עסקו שהוא מוכר ברחוב.

אוצר

סי' קמח אות כב

הפוסקים

וכתב שמעילס לא התיר אלא בשו"ע או בשו"א, אבל כל שיש להסתפק שמה ג"כ מכיר לאחר אסורה, ותמה הכנה"ג דלמ"ש הרע"ט בחש"י ה"ל הרי נראה דיותר יש להתיר בגד"ז מדהתם. והחק"ל שצאות כ"ח ד"ה אלא, כתב דבא"י התם דאמר גם כיווי, אבל הכא אמר רק שמו. [וע"ש ד"ה דלמ"ש ה"ל גם בשמו יתיר. וע"י צמ"ש שם צהער ד'].

וכן הרא"ם (הנ"ל צנה"ג ה"ל מס' ע"י וד' ירושלים הוא צמ"ח) כ' דהא דהתירו בהנך דבי חיובי והסא"ג ח"ק שלא הזכירו ש"ס, י"ל דהתיר העיר עלמה דהו קמכרוז צה היתר עיר דירחם, ומש"ה לא הו מכריז חסא דממקום פ' חיובי דממקום פ'. וכן הביאו צמ"ח דלהנך וע"פ. [והר"ח ד' חיובי הביא גם הר"מ אלמושינו שצאות מ"א. והט"י ארזים סק"ט. וע"י מ"ש ע"י הריב"ל שצאות כ"ג].

גם הרדב"ז הביאורו כמה פוס' שמתיר צה, שצמ"ח ס' ר"ח [צנזון כ"ג דבסמוך, דשלמה כרוב מלארסו נעלם, וכשעצרו יהודים בלארסו שאלום נשים השמעתה משלמה כרוב, והשיבו שלמה כרוב נהרג], מביא מ"ש ט' מהר"י סמוט שאין להתיר לפי שלא הזכירו ש"ס [ומוצא צמ"י ס' צ'], וכ' שלא דקדק יפה בעדות, דשלמה כשהעדות הו' למקום דירת מי שצאים להעיד עליו אז אמרו שצריך להזכיר ש"ס, אבל צמ"ד וכו"צ ששאלוהו על פ' והוא דר פה, כיון שמעידין עליו שמת, על פ' שדר פה מעיד, ומה צורך שזכיר ש"ס, והלא ע"י ששאלוהו וע"י משיב, וסחמא כפירוש, ואפי' להמליכים ש"ס עדות גמורה היא. וכ' צמ"ח לנפש ד"ח א' דאין לחלק דדוקא צנזון כתב כן משום שהנשים שאלו תחילה והם השיבו, וכמ"ס "צמ"ד וכו"צ ששאלוהו כו", אבל כשמעיד מעלמו צלי שאלה אפשר דאפי' מעיד בעירו צמ"ד ש"ס, ליתא, דמלבד דמשמעות לשונו ש' דשלמה כשהעדות הו' למקום וכו' איפכא ש"ס, דא"ל ש"ס אלא המעיד צמ"ד אחרת, עוד מצינו לכל הרבנים דהשוו דעת הצ"ח להרע"ט, וצנזון הצ"ח נמי מצינו ש' דכיון דהנשים שאלו והיהודים השיבו, ולא מצינו להרע"ט דלהנך שיחלק צה, א"כ גם צמ"ד הרדב"ז אין לחלק בזה.

וכן סהר"א אביוב ה"ל צנה"ג, לא קיבל דחית הרשד"ם ה"ל, והשיב בחש"י שצדק אנשים ס' נ"ח, שהחילוק שאמר נראה לו כ"כ צורך שאין לו צו ספק.

וב"ד הר"ח עובדיא בחש"י כ"י (ה"ל צמ"ד אולם), שצנזון הריב"ג שצאות כ"ג [ושם כתוב: שצא הגוי לחנות אחרת המכירו] השיב, דהוי כהזכיר שו"א או שמו וכיוצא, וכן הוי כהזכיר שו"ע, ואם נאמר דלא הוי כאומר [פ"פ ש' ילא ו] מעיר פ', לפחות יכ"י כאומר יוסף ש"א מעיר פ', וצחיפוש שלא ילא אחר בשמו סג', ואפי' אם יש להסתפק אם המסל"ת מכיר ליוסף אחר.

וב"כ במשפטי שמואל [צפשיטות גמור] ו' צמ"ס"י ע"ח (ובדל"ץ צנה"ג), ש' שבעדות התוגר שעמד צמ"ח ושאל מה עשיתם מהיכודי כו', דבריו נשמעים שהיכודי המצוקה הוא מהעיר ועליו העיר, ודמי לאומר יהודי מעיר פ' נהרג דמהני חיפוש. וצנה"ג עולם ס' י' מביא ש"כ צמ"פ, [ול"ל: פ"א, והיינו שאחר ש' שם דהזכרת בשמות לאו דוקא אלא בהזכרות סג' כו', הוסיף, וכן מה שאלמו מלא צמ"ח כתוב פ' מה דמשיאין להרמב"ם, והלא יש לחוש שאינו מכיר עיר, א"י ד"ל דאחרי דמלא צחותו מקום הו"ל כהזכיר עירו דפשיטא (דליכא) [דליכא] לומר שהזכיר עירו דא"כ לא הוי שחיק הרב מלהזכירו, וזה פשוט].

וכן חב"י בחש"י ג' מדיני מסל"ת הביאו צנה"ג וע"פ, כ' צנזון דהרדב"ז ה"ל, ד"ל דג"ד הוי כמזכיר ש"ס, כיון דשאלו הידעתם משלמה כרוב והשיבו דשלמה כרוב נהרג, נראה ש"ס

חלייכו דהפרמ"א ועוד פוס' דלהנך שכתבו להנך, הוא משום דהרמ"ש בחש"י [ס' מ"ד] חזר צו ולא חש להריב"ל, מ"מ כיון דצ"ח תשי כתב להיפך ודאי דלאו אנו שומעים, והא ודאי דאילו כיו רואים לחש"י דח"ג ס' י"ז היו חוזרים צה, אלא שצמ"חם עוד לא נדפס חלק זה, וע"י צמ"ח ומ"ש דלהנך צמ"ס דמ"ד לא חש להריב"ל. וע"י צמ"ח שצמ"ח ח' מ"ש צדעת כר"י סמוט.

ובתורת חסד (פרח"ח) ס' ס' כתב ג"כ דאף צמ"ד דיצר כעב"י לשומעים וכולם היו ממקום א', מ"מ למעשה אינו עולה, כיון שצמ"ח"ש כתב דהריב"ל מחמיר אף בשו"א, וכ"ש צמ"ד שה"י רק שמו. מיהו צמ"י רע"א אחר שחמם על מורו [הרמ"ש] ש' דהריב"ל החמיר אפי' בשו"א, מסיים, ונקטינן דיש להקל ולדון בהרע"ט והצ"ח [דלהנך] כמ"ס מורי צקונטרס דל"א ובהשו"י ס' ל'. והביאו צמ"ח לאצרכם (אלקלעי) ס' ו' צמ"ד ד"ה אגב, וכ' דאף צמ"ס ס' נראה דחשש להריב"ל, י"ל דהתם לאו דדוקא כתב כן, דהא צנזון ה"י רק שמו וגם להרע"ט וצ"י לא מהני, [ובדעת הרמ"ש], אלא לעדיפותא נקט כן [לחוש להריב"ל] כו', והא"כ אילו ה"י צנזון גם ש"א ה"י פוסק דמהני להריב"ל, וכמ"ס צמ"י רע"א, כן צריך לדחוק כדי שלא לסתור דבריו, וכיד אהרן הגה"ע אות ש"י שהביא מהתורת חסד רק הא דס' ס', והוסיף מדיליה [שכ'] "דכ"י נקטינן", תמוה, דלדבריו סתם את עלמו מס' רע"א. אמנם גם האזכור יעקב מביא להתו"ח בדכ"ט א' רק מס' ס' וחשבו צין המחמירים.

אולם הר"י טייטלבוך [הנ"ל צנה"ג ה"ל] צנזון שאמר שמו וכיוצא, אחר ש' שיש לסמוך על הרמ"ש שהתיר בשו"א, הוסיף, ועוד אני אומר דמ"ס צחוספתא וצפוס' דנריך ש"אמר פ' מעיר פ', היינו דוקא כשהמעיד צמ"ד אחרת, אבל צמ"ד ה"א עלמה ואמר פ' נהרג או מה, צמ"ס דהצרים כיון שאמר צמ"ס, על פ' הידוע מאותה עיר אחר, [דדמי למ"ס מהר"ק צהא דכשחלק למקום פ', שמורה שממקום פ' הוא, וכמוצא צמ"ק קמ"צ, ה"י כשמעיד צמ"ד הנהרג מוכה מחוכו שהוא מאותה העיר א), דא"כ הי"ל לפרש דהוא מעיר אחרת ב), [וכ"ש כשהמגיד והשומע הכל מאותה העיר כו', וה"כ צמ"ד כיון שהגמסל"ת מעיר ארעא כו', ואמר ממשה סוסי לא ידעתם כלום, צודאי על משה סוסי הידוע ויכיר אולם אחר, וא"כ צמ"ס דהצרים שאלו שאלו דבעינן שו"ע הכא מספיק ג) שמו וכיוצא, (עו"ל דהא דצמ"י ש"ס היינו כהזכיר רק שמו, אבל בשו"א א"ל ש"ס כו'). וצנה"ג הגה"ע אות רמ"ז וצמ"ס צמ"י ח' ז' תמה ע"י מתשו אחרת כ"י, שצנזון הריב"ל שצאות כ"ג השיב הר"ח עובדיא להיתר, ואפי' יש להסתפק שהכיר ליוסף אחר, וכמוצא צמ"ח, והרע"ט חלק עליו

(א) פני משה ח"א ס' פ"ד בדף רי"ד ע"ג. דה תורף כונת הר"י. וע"י בהריב"ל שבאות כ"ג דכתב ואפשר דלא דמי להתם, ובמ"ש שם בד"ה עוד כתב, בהסבר הדבר.

(ב) מתוך דברי אגודת אוזב דלהלן, וב"כ הר"ח עשאל שבאות כ"ח ע"ד הר"י, אלא דהוא מירי כשיוע לנו שהמגיד מכיר לצנזר, וע"י בה"י שם.

(ג) כן העתיק הרמ"ש. (ד) ביבמות קכ"א ע"ב.

(ה) ואמנם יש מעדיפין בשאל תחילה, לענין מדעה"ה, כמ"ס ק"ג אות קצ"ח, וגם הכא מירי כשגם השואלות והמשיבים דיברו בעל הידוע, ובבב"י דבסמוך, אולם ע"י באות ל"ט/א ד"ה דבשאל גרע.

(ו) שם לא כתב הטעם למה אומרו או ליוסף הוי כמזכיר שו"א, ואולי משום דהוי מדעה"ה שאמר שמו סתם.

(ז) כ"ג להר"ח לפי הענין כמקביל למ"ש אח"כ, שלפחות ה"י כאומר יוסף ש"א מעיר פ', אף שבכנה"ג וגם בבב"י ח"י ליתא פ"פ.

(ח) מלשון תהונת עולם דלהלן.

אוצר

סיק קמח אות כב

הפוסקים

שש"כ ה"י ידוע להם שהוא הנודע בלחון המקומות ולא נודע אחר זולתו, דלכ"כ ה"י להם לשאול על איזה ש"כ אתן שאלות, חלף ודאי שלא ה"י בלחון המקומות זולת אותו המפורסם שעליו שאלו ועליו השיבו ה. וי"כ צ"ח ה"י [כביא צק"ע אות קס"ט] דאף שלא העיד על שם מקומו, מסתמא כיון שזה למקום ההוא להעיד מסתמא ידע שהוא מאותו המקום, והו"ל כמזכיר ש"ע. והביאו בבית אברהם סי' מ"ב אות ז' לנדון, והוסיף, דאף ש[בסוף הכתוב והוצא צק"ע] בלחון קט"ל כתב דלמעשה אינו סומך ע"ז להחיר כיון דלא הזכיר ש"ל וש"ע אף שהוכחנו מהוכחה דהוי כמזכיר ש"ל וש"ע דכי מפני שאלו מדמין נעשה מעשה, היינו מפני שנגדונו גם ש"ל לא אמר, וגם דהוא רק ע"פ הוכחה אבל צ"ח ראה [האורח העד] שהיא יושבת בראשקשוין והביד לה ודאי שממלא שם עיר.

הראג"ח סי' נ"א (שליין צכנה"ג ועו"פ) הוא צנודן גוי שאמר ליכודי צחנותו, זכריה, ידעת את האיש המוכר המוכרייה תוך הקרואן סרלי שה"י לו נזם בלחון שהיוני יחד בספונד ונעצב ורליתיו מת, וכי ה"ל א' נחמאש שאל יחפשו צק"ע"ס ולא ימלא כ"ל בחור א' שה"י לו נזם בלחון מוכר המוכרייה, אשתו מותרת, ואע"פ שלא הזכיר איזה קרוא"ס, כיון שה"י בגלגלה וקרא בשמו לר' זכריה ואל"ל ידעת האיש וכו', ודאי על הקרוא"ס שבגלגלה ועל אותו הצחור שה"י מכיר זכריה הסיה וקרא לר"ז בשמו להביד לו הענין, וכ"ז דומה להא דמאן איכא די חיולי כו' [ולא חששו לכמה חיולי, ש"מ שבסממא מספר על חיולי שבעיר הזאת], ואף

בחקרי לב מהר"ב סי' ר' תמה בדפ"א על הכנה"ג שהביא להבי' דסי' זה לענין הדבא, דמלשוננו משמע דמשום מדעה"י התיר, ואורבא מדלא כתב בקיצור דבעירו א"צ ש"ע, י"ל דסבר דמה"ט אין להתיר, וכדלא התיר מהר"י סמט באותו גזון שם סי' ב' והרשד"ם בסמ"ז, וא"ת דסמך על הרח"ש דבסמך שהסמך הבי' להר"ט, אבל אין רא"י מזה, דכונת הרח"ש יש לפרש דה"ק, דיש להתיר במדעה"י ובעירו, משום דהר"ט התיר במדבר בעירו, והבי' במדעה"י, לכן כשיש תרתי ביחד יש להתיר. [אולם בהרח"ש סני' מבואר בהר"א דמפ' בהר"ט עצמו שמתיר משום תרתי מדעה"י ובעירו, וע"ז כ' וכן הבי', הרי דמפרש דהבי' גמי משום מדבר בעירו התיר, וכ"כ הרא"ה זאבי שבס"ק ק"ג באות קמ"א ספ"א דהתיר משום תרתי, וכבר מבואר באות כ"ו דלר"ה"ס גם מדבר בעירו בעי עכ"פ לשון כה"ה (מלבד החק"ל, אולי, וא"ש דנקט להבי' הכא. אמנם מהפנ"מ שבס"ק ואות הנ"ל משמע דהבי' משום מדעה"י בלבד התיר, אבל לא כתב דחלוק על הוכחה דמדבר בעירו], מיהו גם החק"ל כ' אח"כ דגם אין הכרח דמהר"ט והבי' פליגי ע"ז, ד"ל דהא דלא כתבו טעם דמדבר בעירו דנדון ברע דהשיבו על שאלה כו' [כמובא מהחק"ל באות ל"ט א], או דמפרשי דהתם לא ידעו המשיבים דהנודע גר שם, וכמ"ש שם הרשד"ם.

ט) בביאור החילוק ממתאון ע"י בסיק ק"ג אות קנ"ג

י) כן הובא בקיצור אות רע"ו.

יא) כלומר דהא דדחה לגמרי להרא"ה אביוב וכ' בקל וכו', הוא משום שהתיר רק מצד מדבר בעירו, ולא אחי מטעם שאמר שמו טתם כה"ה, אבל במעשה האחר היו תרתי מדעה"י ובעירו דהוי הוכחה גדולה כו'. מהר"א זאבי המובא בתחילת אות כ"ה, וכן ר"ל במרפא לנפש ד"ג ע"ג, אבל בע"ד מסיק דהבין דר"ל דהתם משום מדעה"י רצה להתיר אף כשלא דיבר בעירו.

יב) ר"ל דהא דהרשד"ם סקס אף במעשה האחר הוא משום שלא מצא כן בשום טוסק, אבל אני שראיתי כן בריט"ט וביי בדאי לסמוך עליהם. מרפא לנפש דט"ו רע"ג.

יג) ע"ס הרא"ה זאבי בודע אברהם סי' ד' ד"ו סור ב', דמשיה כ' ופ"ט אפשר, דמסתק ד"ל דכונניהם דוקא או שמעשה שה"י כן וכו'.

יד) ע"י המשמעות, בהרא"ה שבאות כ"ח ר"ה וכו'.

גם דמהר"י"ט, כ' צכנה"ג עולם דלהלן שכן דעתו צסוסי"י ל"ו. [ש"כ] ש"ס, ומה גם צ"ח שהמקום גורס לצרר דבצר, שאלו ה"י פ' מעיר אחרת לא ה"י אומר פ' סחם], ולמד כן מהרמב"ם ומהר"י"ק, והוצא לשונו צס"ק ק"ג אות קל"ד.

והרח"ש (כיון דפליגי דעתו כדבסמוך, וגם פליגי איך מפ' צהרי"ל וכו' כדצחיות דלהלן, נביא דבריו מקו"י ומתשובותיו).

צק"י דל"א ע"ג אחר שהביא להר"ט ה"ל, ושהרשד"ם שצחור כ"ד לשיב בקל וכו', ומ"מ כתב א' חלף שמעשה א' כ' להיחר כו' אבל עם עוד עטמים כו' עד צסום פוסק, ע"ש, הוסיף, ולי יראה י' דודאי חס ה"י מעיד בלחון העיר של צעלה ומדבר כמדבר על איש ידוע וניכר ובעלה של זאת ידוע וניכר חללם, ודאי דעדיף ממעיד צעיר אחרת, ויש חילן גדול לסמוך הוא הר"ט, וכן רליתו צצ"י סי' ג' [הניל] כו', ומ"מ אפשר שלא כתבו הגאונים חלף דוקא משום שהזכיר שו"ל [כדמיירי צדוניהם] שאלו שמו וכנויו דהוי כש"ל, ולומר דאף למ"ד דצ"י גם ש"ע, כאן מספיק בשו"ל, וכ"כ מסוף דברי הר"ט ע"ד, אמנם הריצ"ל החמיר כו"צ וכן הרשד"ם סי' מ"י.

אוצר

סיק קפה אות כב

הפוסקים

סי' ד' דמיו, ושהיד אהרן הגה"ט אות ש"י העיר כן ממחרת"ש
 בח"ג דבזכור שו"ע לא חשש להריב"ל והרש"ד"ס. וכ"כ בראש
 משביר סי' ח' ד"ה ע"ג דאף דהר"ש בח"ג סניו מחמיר במדבר
 בעירו כעב"י, אולם כשיש גם שו"ע יורה. גם בצאר המים
 סי' ס"ג ד"ס ע"א כי דהר"ש בסמ"ד ובכמה חשך סמך על
 הריט"ט, ואחריו נמשכו רבני האחרונים כידוע. וכ"כ באביר יעקב סי'
 ז' דכ"ח ע"ג דהר"ש מקול צוה כו'. אך החס"א הג"ל ודל"י
 עור ז' מסיק, דאף דבסמ"ד כי דהריב"ל חומרא יתירא, מ"מ
 חזין דבסניו חש הר"ש להריב"ל, וכ"כ פשטות דבריו שצוקי
 וכן יש להבין מהכנה"ג והוא"ה הג"ל שהבין כן [בדבריו שצוקי],
 גם הדב"מ בח"א סי' י"ג דקכ"ד ד' הבין כן טו. גם במרפא
 לנפש ד"ה ע"ג כחז דצ"י החש"י דסניו דח"א וחי"ג י' דחש להריב"ל
 כו', והא דבסמ"ד לא חש, י"ל דהתם סמך בעיקר על מ"ש שם דיש
 להכשיר המסל"ת שאמר צהדיא ש"ע, והא דהביא להריט"ט מטעם
 דמדבר בעירו הוא לסניף בעלמא.

גם הח"מ כי בסקל"ת דכשמוכח מדברי העד דכונחו ע"ז, כגון
 שהנאצר והמשיד והשומע מהעד כולם מעיר אחת, וא"ל
 דע שפי' מה אף שלא הזכיר שם אביו, אם אין כאן בעירם רק
 זה ודאי אשתו מותרת, שכל שמכיר שמו סתם ודאי על זן עירם
 מספר לו, וכן כל כו"כ אם מלא כחוב ככתב ישראל בעיר א' פז"ס
 מה [שצט"ק י"א] ודאי על זן העיר הזאת מעיד, וכן מלחמי שכי
 הר"א אשכנזי בשם רבו הריט"ט. ועי' בצנה"א סקפ"צ במ"ש
 שם, ומליון להח"מ ס"ק זה. ובשם ארי סי' ל"א מסתמך עליו
 לנדונו שאמר אמנם גם ש"ע אצל הי' עוד עיר בשם זה, וכי' דאין
 להסתפק שמה כונתו על העיר האחרת, דכיון שדובר לאיש מפה,
 בודאי כיוון על העיר הזאת, שודאי על זן עירם מספר.

וכן מהר"ם מלובלין סי' ו' (ש"ז כנה"ג) בגוי משרת צרחוב
 היחודים שצקרקא שהסל"ת ליחודי א' שאותו יחודי הנקרא
 ישראל והי' רגיל לשחק בקלפים נהרג, וכי' דבניד שמכיר לכל
 היחודים שצרחוב (בגנ"ע: שצקלה), ואמר כנ"ל וידעין שלא
 כוחק כאן ישראל אחר צחור שם זה ושהי' רגיל כדאמר בגוי
 אלא זה, הוי כפירש שו"ע ועדיף מניה, דפשיטא שלא אמר
 על עיר אחרת אלא על פה שהי' רגיל ודר זה ומכיר היחודים.

גם מהר"ם די בוטון סי' ז', צנא גוי לקושטא ושאל ליחודי על
 אשת נשיא [כ"י שם פרעין] היכן היא, כתב ודאי דעל
 נשיא הידוע להם בקושטא, שהוא בעל אשה זאת, שאל, והוי
 כהזכיר ש"ע, ובהא דבי חיובי כו', והי"כ כששאל על אשתו בקושטא
 על נשיא שצקושטא אחר, וכי' התם אחר גם ש"ע והתלמוד קולר
 דלא צאו לשם זה, ובניד לא הזכיר ש"ע, מ"מ כיון שלא יש נשיא
 אחר ידוע להם בקושטא, שהוא נשיא זולת נשיא בעל אשה זו
 ששאל השואל, ודאי עליו קאמר, וכמ"ש הרב השואל. והביאו
 הכנה"ג הגה"ט אות רמ"ו עס הרי"ה עובדיא. וצא"ח רי"ד לין
 גם לסי' א' אולם התם צעיקר משום מדעב"י.

וכ"כ בפרח מסה אהרן ח"א סי' ל"ו דפ"צ ע"ג, שכבר פסקו
 הפוס' דצא"ח מדינה (פי' עיר) ענמה א"ל ש"ע, וכמ"ש
 הר"מ והריט"ט, ואף דמהא דבי חסא וחיוואי ליכא ראי', וכמ"ש
 הריב"ל, מ"מ הדין אמת, ואף שהרש"ד"ס כי בקל וכו', י"ל דאילו
 ראה לדבריהם לא כ"כ כו' [כמוצא צא"ח כ"ד]. וכ"כ בסוס"י
 ל"ג [בפשיטות בלא חולק] טו. וכ"כ בח"צ סי' ק"ז דקמ"ט דרובא
 דרבותא כחזו שכל שהנהרג חושב העיר שמדברים שם א"ל
 שחזיר ש"ע אפי' להמלריכים ש"ע, משום שהמגיד והשומע מחושבי
 העיר א"ל לפרש, ומסתמא על א' מחושבי העיר קאמר, וכמ"ש
 הר"מ והריט"ט כו', גם הר"ש בסמ"ד הסכים לזה, וכיו"צ כי
 הב"י כו' אלא דצ"י שו"ע כו' [בצא"ח כ"ח]. ובניד הוסיף
 שהרש"ד"ס

ובתשו' סי' מ"ד (משנת ח"ג) אחר שכי' שיש להכשיר עדות
 המסל"ת שאמר גם ש"ע, וכדעת הרא"מ, הוסיף, גם יש
 לגרף טעם אחר [שיועיל עדות הא' אף שלא אמר ש"ע, ע"פ]
 מ"ש הריט"ט כו', והי"כ שהמסל"ת והשומע מעיר מונ' ומעיד
 שם צתחם חתן משה נהרג, מסתמא על משה מאותה עיר קאמר,
 ומציא למ"ש צקוקי ולי יראה כו', עד וכ"כ מהב"י, ומוסיף, והם
 דברים קרובים להשכל, והגם שהריב"ל החמיר כו', מלבד שהיא
 חומרא יתירא, לי נראה שבניד יש לסמוך על הרא"מ [להכשיר
 עדות המסל"ת], גם יש לנו הריט"ט דבעדות הא' סג', כיון
 שהמעיד מעיר מונ' ומעיד שם צתחם כו', ואף דאכתי חסר
 ש"ע סג' בחיפוש כו', גם אפשר דבניד יורה הריב"ל כו' [בצא"ח מ'].
 ובסי' ג"ו (משנת ש"צ) כו', איצרא שהריט"ט הקל קלה בבעיד
 צחוק עיר בעלה וכמדבר על איש ידוע, וכן הב"י, אמנם
 כי דאפשר דהיינו בשו"ע כו', והריב"ל החמיר צב"י ו' גם
 הרש"ד"ס צב"י מ"ז אע"ג דאיכא כל בני מילי שו"ע וצא"ח
 העיר וכמדבר על איש ידוע, לא ראה להקל מלד זה, א"כ בניד דגרע
 עפי כו' אין להתיר בלא חיפוש.

ובספרו תורת חיים ח"ג סי' נ"ו (מש' ש"ע"ה) בדפ"ז ע"ד, באמרו
 רק שמו, ודיברו בגוים בעירו סתם כעל איש ידוע שהרגו
 לפני חיים, וכי' דאילו דיברו ציניהם פשיטא דאילו מספיק, דאפשר
 שאיש מעיר אחרת ניכר ואהוב אלם ששמו כך ועליו התאוננו ציניהם,
 אך אם דיברו ליחודים או ליחודי שבעירו יש ללמוד זכות להאורה,
 דכיון שאמרו להם סתם כמדברים עב"י וניכר בלב השומעים,
 מסתמא על חיים מאותה עיר הניכר אלל היחודים משם אמרו,
 דא"כ הול"ל שהרגו ליחודי א' ושמו חיים, ומציא להריט"ט והב"י,
 וכי' דאפשר דהיינו בשו"ע כו', והנה הרש"ד"ס צב"י ר"מ כו' עד
 צשום פוסק, גם הריב"ל החמיר צב"י, צא"ח דאין צידי להחירכ
 מלד עדות זו.

ומ"ש הר"ח"ש צסוף דהריב"ל והרש"ד"ס החמירו גם צזה, כי הרי"צ
 טעאל בחש"י שצסם חיי סי' י"ז דל"ד רע"ג, דאף שהביא
 להריב"ל לא חש לדעתו. וכ"כ מהפני"מ ח"א ספ"ד, שכי' דררי"א א'
 דלהר"ש צהנך תרתי דמדעב"י ובעירו א"ל ש"ע, והיינו דכי
 בסמ"ד דהריב"ל חומרא יתירא היא, משום דצנדונו אחר ג"כ
 א"ו ליוסף בפשיטות, דמשמע דעל יוסף הידוע ומפורסם ציניהם
 דיבר, ומ"מ החמיר. וכ"כ צנאמן שמואל סי' י' דצורר דכונת
 הר"ש דבתרתי לצינותא שמדבר בעיר הדיא וגם שהי' נודע וניכר
 אלם ודאי דעדיף מעיר אחרת, ומסתמא ממנו למ"ש שם דבניד
 אף שלא אמר ש"ע כיון שמכירים אותו והמדברים והגערר משאלוניק
 ל"ש לומר שאלוניקאי, דהוי כהזכיר ש"ע לכ"ע. וכ"כ צפרמ"א
 דבסמוך, דבסמ"ד פסק הר"ש כהריט"ט. וכ"כ מהכנה"ג הג"ל,
 דאחר שהביא דהר"ש צקוקי כי דדוקא בשו"ע וגם ע"ז החמירו
 הריב"ל והרש"ד"ס, הוסיף, אצל בחש"י סמ"ד כי עם שהריב"ל
 חולק יש לנו אילן גדול לסמוך עליו הריט"ט ז"ל, ומליון לסניו. וכי'
 צחסל"א סי' ו' דל"ז עור ז' דכ"י שהבין צחורת חסד המוצא
 לעיל ע"ש, ושם רע"ג כי שכי' שהבין הרי"ה טעאל בחש"י שצכר"ש

טו. אולם מ"ש מהכנה"ג הרי כי הכנה"ג אח"כ אבל בסמ"ד כו' כנ"ל,
 ואף שצ"ן גם לסניו, מ"מ נראה קצת מלשון "אבל" דתם לסמ"ד עיקר וכ"ש
 שהיא מאוחרת, גם מ"ש מהכנה"ג, הנה גם הוא כי מקורם דמלמד שהריב"ל חומרא
 יתירא כמ"ש הר"ח"ש סמ"ד, אלא שהוסיף, דאף שנחוש לדבריו כחשש
 הר"ח"ש בקו' ובסניו מ"מ בניד כו"ע ידוע כו', הרי ז' דלרצחא דמילתא
 כ"כ, ולא שתתם כן לעיקר בדת הר"ח"ש, וכי' שהבין דבריו הראש משביר
 דלהלן דחשב להדי"מ בין המקילין.

טו. מ"ל הכהונת עולם.

אוצר

ס"ק קמח אות כב—כג

הפוסקים

מדבר, והיינו שעמד חוץ עיר ללמון ואמר פז"ע סחם, סחמא כפירושו שעל אי מבני עיר הזאת מדבר, שהרי צא להודיע ולפרש ולא לסחוס, ואם הי' מעיר אחרת הי' לו לפרש שהוא מעיר פ' שלא נעטה שהוא מעיר הזאת.

וב"ב בעצי ארזים סקע"ז שאין לפקפק בסברה זו. וע"ש שהוכיח בן ממ"ש הרמב"ם [ובשו"ע סעי' י"א] מלא כתוב בשטר פז"ע כו', ולא כתב מעיר פ', ובדל"ה משום דלירי מסחמא שכתבו לאותה עיר או שהכתב נמלא שם, וחשיב כש"ע, דאם לאו מהאי טעמא הו"ל למחרי"ק והרא"מ [שנב"ס ק"ג אות ג'] לכו"כ משם דסגי להרמב"ם בשו"ע לחוד. אולם [ע"ש דכמה פוס' ראו לכו"כ בן, ונדחו משום דהרמב"ם לא נחית שם להשמיטנו בכמה שמות לריב להזכירו, אלא דסגי כשכתוב בשטר. וכע"ז] דחה הפני משה (מקלעוואן) בססק"ע לראיית העני"א ה"ל, והוסיף, דכיון דה"ל נמי דמירי ששלחו הכתב לשם, וכמ"ש העני"א עלמא, אי"ב בלתי"ה אין ראוי, דכששלחו לשם עדיפא, ודמי להא דכשחלך למקום פ' כו' דסעיף זה, שכי כמה פוס' דהוי כש"ע. מיהו שם כתשו שבסוף הספר מסתמך הפני"מ בדף ר' עור ב' על דברי הח"מ ה"ל להחיר כע"ז, [אלא ד' דלדנו עדיף], דמסופר שם בשאלה, שמעיר אי ברחו היחודים מפחד השודדים לעיר צ', ואחרים נשאר שם, ונשמע שהשודדים חפסום, וכתבו בני אי מהם שם לגוי אי שידעם, וצא מכתב מהגוי לעיר צ', שנהרגו ד' יהודים אי שמו פ' וכו', ג' שמכירם ואי שאינו מכיר, וע"ז כי דאף שהזכיר רק שםם יש להחיר עפ"מ"ש הח"מ דכשמוכח שכוונתו ע"ז כגון שהם מעיר אי כו', ומכ"ש בני"ד שאומר בפירוש שמכיר הגוי ואי אינו מכיר, בודאי כונתו על הגוי אלו שהיו מבני עירו, ואי שמפולין ולכך אינו מכירו.

ובן צבית אפרים סי' ע"ז, באמר הגוי מכפר פ' חבל על יאחק החיית שהי' רגיל לעשות אומנתו אללון, שנהרג, אחר שכי' דהזכרת שם אומנתו משלים ש"א כיון שידוע צעיר שאין שם יאחק חיית אחר הרגיל לעשות שם מלאכתו, הוסיף, דלי"ה שמה דיבר על יאחק חיית מעיר אחרת שהי' ג"כ רגיל לעשות שם, דכיון שצא לעיר הזאת ואמר בלשון (אויף דעם אילק חיית) על יאחק החיית אין ספק שכוונתו על האיש הזה מעיר הזאת שהוא יודע בלאו, וכמבואר במהרי"ט ושאר פוס'. וכ"כ מהדברי חיים (מלאכה) ח"א סל"ה, צנזון גוי ששאל ליהודי [בכפר הסמוך לעיר, כד' מהגז"ע], מכיר אהב חפץ זה, ואמר בן, של פ' הוא, ושאלו היחודי היכן פ' והשיב שנהרג, וכי שלחסרון ש"ע י"ל כיון שאמר לא מעירו מכיר אהב וכו', ודאי כונתו על פ' שמעיר זו שהחפץ הי' צידו נהרג. וכ"כ צדק חיים בחש"ה הגר"מ אצ"ד הורגא, דבני"ד כיון שהאורח סיפר לפי שהוא מקהילתכם, [נראה ש] הי' מכיר שפי' שמת הי' ג"כ מקהילתכם. וכן צדק אהרן (וואלקין) סי' ע"ה, בחיילים אורחים שאמרו בצבא"ד שגם קאפל רוצחמו נהרג, כתב דודאי ע"ז שמכאן הידוע להם אמרו, דאלי"כ מה צלט שהזכירוהו בשמו, וכי יודעים הם מקי' שצעיר אחרת, והיו כאילו הזכירו צהדיא ש"ע, וזה ברור ופשוט. וע"ע באותיות דלהלן עוד פוס' דבצרי בן.

בב. דעת הריב"ל. בח"א סי' ו' א) צנזון גמסל"ה שצא לאי מחושבי גאליפול צנזנותו ואמר אוי ליוסף אוי ליוסף שראיתיו הרוג, [ושם הנעדר יוסף שאלתיאל], ושאלו לזה השומע אם יודע שהגוי הי' מכיר ליוסף שאלתיאל, ואמר שהגוי וכל אנשי

שהרש"ס צ"ח י"ג וראה שהחיר מה"ט כו' [וכמובא בלוח כ"ד]. ובח"א סני"ז כי דחה דהרש"ס החמיר צ"ח ר"מ משום שהי' רק שמו, ואף שבסמ"ז הי' גם כנויו ולא דק כיו"צ, מ"מ כיון שהצ"ח כי בן הכי נקטינן.

ובן בכחונת עולם סי' י' אחר שהביא להפוס' ה"ל, ושי"ל שגם הריב"ל יודה בזה [בבא"ה כ"ג], כי צד"ז ע"ד דכיון דכל הכי סברי פה אחד דהוי כש"ע איך נחוש להרש"ס שפקפק בזה, ומה גם שהוא לא טען ע"ז קושית ממקום אחר, אלא מפני שהידע מהר"א מדעתו, ואילו ראה לכל הפוס' שאומרים בן מילתא בעטמא וכדוכיחו מהרמב"ם וממהרי"ק, וכ"ש שכ"כ רבו, לא הי' חולק וכמ"ש המ"ל והפרי"א [שבא"ה הסמוך], וא"כ אין דחזין כל הנך דבצרי בן, פשיטא דהכי נקטינן, וגם הרמ"ש דלא צריח ל'י, הוא נמי משום שלא ראה אלא להריט"ט, להכי חשש לתמיכה הרש"ס, דהא בסמ"ד כי הרמ"ש [לענין אחר] שאילו ראה הרש"ס שכ"כ הרא"מ לא הי' חולק עליו אפי' לחומרא, וכמ"ש בן הרש"ס במקום אחר, וא"כ כ"ש צ"ד שרבים יותר הם כהרא"מ וחד מהם רבו כו'. וכע"ז כי בחקרי לב דפ"א ע"ג. ובדפ"צ ע"ג הוסיף, דאפי' נימא שגם אם הי' רואה לדברי רבו לא הוי הדר, מ"מ אין דבריו עומדים נגד כל הכי רבותא דהוי רוצא. וכ"כ הר"א אלהי"ה כתשו שצבא"ד יעקב סי' אי' ד"כ עור צי. ובי' החק"ל ה"ל צד"ז עור צי דרוב האחרונים שאחרי הריט"ט הסכימו בזה.

ובק"ע שצמכתא מאל"ה סי' הי' אות כ"ג חשיב צין הסוצרים בן גס להלחם רב סי' ל"ח, הוצא בלוח מ"ו. גם המשפט דאן המוצא בלוח ל"ז דן להחיר ע"פ הריט"ט, ושכ"כ מהה"ד, ע"ש. וכ"כ דעתו ממ"ש בשמו בלוח ל"ז בהערה הי'. וע"י ס"ק ק"מ אות ו' דהרמב"ם ועוד פוס' מסתייעים ממהריט"ט לענין קביעת מקום יציאת הנעדר, דאם דיברו שם משמע שמשם יאל. וכ"כ מה"ל המוצא בס"ק ק"ג אות י' דמסכים להריט"ט דכשהמגיד והשומע מאותה העיר, ודאי דהוי כהזכיר ש"ע.

ובן צראש משביר סי' ח' ד"ט עור צי, אחר שכי' דה"ל דבשו"א יודו גם הריב"ל והרש"ס, כדלהלן אות כ"ג כ"ד, הוסיף, אי"ב יש להחיר צ"ד, ושכ"כ מורי [הדבר משה] צ"ח י"ג דקכ"ה ע"ג דבשו"א או כינויו ומדע"ה צעיר הנהרג א"ל ש"ע. וכן בשם משמעון סי' הי' הביא חבל פוס' המקילים בזה. וכן בצבא"ד יעקב סי' צי' הביא בל"ה לכל הפוס' ה"ל ושי"א דגם הריב"ל מודה, וכי' דהא דהחירת חסד סי' סי' [ה"ל ע"ש] נטה דעתו להחמיר כהריב"ל, הוא יחיד קבל אלפא, ולא קיימי דבריו נגד כל הפוס' דנקטו בפשיטות שהמעיר צתם בלוחה העיר הוי כלאומר בפירוש דהוא מאותה העיר וחו א"ל ש"ע. וכן במשפטים ישרים (צירדוגו) סי' ר"צ כי עו"ל דבני"ד אפי' בשמו לחוד מהני, כיון שהי' דר צעיר הזאת הוי כהזכיר שו"ע, ועדיפא מינה כי הח"מ כי [ה"ל], ובני"ד לא נעדר מכל שאלו המז"ים צעיר הזאת כ"א זה, וכ"ש שהזכיר שמו וכינויו דיש להחיר. וכ"כ הרמב"ם צ"ל הכסף ח"ב סי' ח' דאף דיש דגם בהזכיר שו"א מערערים דהריב"ל והרש"ס יחמירו, מ"מ הרואה יראה דבבא"ה זו נגדו רבים ונכבדים מהאחרונים, כמוצא ציד אהרן הגה"ע אות ש"י, ובפרט אם הי' ידוע אללם הנהרג, דאז ודאי כשדיבר צעירו איכא עדיפות יותר למחשביהו כמחיר ש"ע, כמבואר צנזמן שמואל סי' מ"ט וי.

[ומוצא בלוח כ"ד].

וב"ד אגודת אוזוב סי' כ"ה אות ו', שכי' דהא דנמעשה צללמן שצבונות קכ"ז אי' אמר רק אני פז"ע, ושכן הגי' בכמה פוס' ובשו"ע סעי' כ"ג, וזה חקשה להסוצרים דצעין גם ש"ע, אי' דל"ל כמ"ש הח"מ [ה"ל] דמירי שיש הוכחה שעל מקום זה

א) בבה"ט מצוין סי' הי' ובי"ה בהר"ש וע"ש, ובחירת חסד ונאמן שמואל תהיה דמהתם לא מוכח מירי, ונדחקו בזה, וכבר כתב בסם ח"י סי' י"ז דכדפוס דלפניו יש ט"ס בציוני הסימנים, דסי' ד' חסר שם. וסי' ו' הוא סי' הי' שכי' הרמ"ש.

אוצר

סיק קמח אות כב

הפוסקים

הוסף דגם באמר שש"א ר' שהחמיר, אבל יש מחלקין דרך צדדו החמירי. דכ' בכהונת שולם סי' ר' דג"ד ע"ד דגם הריב"ל יודע דמדעב"י צעירו הוי כש"ע והא דהחמיר צדדו, מלכד ד"ל דכיון דמירי שלא ה' הנעדר ידוע צין המגיד לשומע צמיוחד [פי' צסיק ק"ג אות קמ"א פס' ג'], ומ"מ דיבר עליו צחס כע"ה, הרי חיתרע, ד' דלא דק בלשונו, דדיבר כע"ה ואינו כן, מש"כ לא מחייב אפי' לש"ע לומר דהוי כאלו אמר פי' מעירך וצדדאי תדעכו, וכדפקק הרש"ד"ס צסי' ר"מ, [שצאות הסמוך], מלכד זכ' י"ל כהר"ח"ט [שצאות כ"צ] דהחס ה' רק מחלוקת כ' אבל אילו ה' צא לשם הגדת מיתחו ה' מיקל צכ דהוי כש"ע, ואפי' בלא הסב"ר דמדעב"י, אלא כיון שמדבר צאותה העיר הוי כאלו אמר מנאליפול, וברח"ש ש' שהריב"ל חולק, תמוה. וכ"כ צנאמן שמואל סי' ר' דמדכוורך הריב"ל לדחות מעטס דמחלוקת ודאי דסבר דוכחה כזאת הוי כש"ע. [אלא דכוא כ"כ גם משום שה' ידוע לשיהס], ומ"ש עוד הריב"ל או שחושב וכו', הוא להסביר דחיותו דמחלוקת. וכ"כ צמטס יוסף ח"א סי' י"א צדס"צ ע"ג פ"פ הר"ח"ט, שאילו לא ה' רק מחלוקת, אלא ה' מכיון לדבר להשומע ה' מועיל לכה"פ לש"ע אף שצדדו אינו ח"ט צבייט, דדוקא כשה' רק מחלוקת אפשר לומר שעל יהודי אחר מחלוקת וחושב שהוא ידוע ג"כ לשומע, אבל כשמכיון לספר לו על המאורע צלי המורה על הידיעה, ח"א לומר שעל אחר אומר וחושב שהוא ג"כ ידוע לשומע, דה' לו לחוש לעצמו שחא אינו ניכר לו, [דכשמכיון להודיע אין דרך לדבר כע"ה אלא כשיודע שהשומע מכיר או לכה"פ מעירו], לכן תלין דודאי ע"ז שניכר להשומע מדבר ושה' מעיר זו כיון שדיבר שס. גם הר"ח"ט צבס"ק ק"ג אות קמ"א פס' ג' כ' צדעת הריב"ל דשאני נדונו משום שהחלוקת צינו לצין עצמו כ'. וכ"כ צחק"ל מהדו"צ סי' ר' דפ"א ע"ג צדעת הריב"ל ושגס צמשאח משה ח"א סי' מ"ו חפס על הרח"ש צמ"ש דהריב"ל חולק, ועי' צסס חיי שצאות הני"ל ש' שס דכחשש דשחא חושב שייך גם צמכיון להודיע.

ויש שכתבו דשאני נדון הריב"ל שהזכיר רק שמו, אבל באומר שש"א יודע. כ"כ צחורת חסד (פרחיה) סי' רע"א, דמ"ש מורי [הרח"ש שצאות כ"צ] דהריב"ל החמיר גם צשוש"א, אין לזה הסכר, וצדדו ה' רק שמו, דכנוי שאלתיאל שהזכר אצ' שיעפי נקט, [ללו ידוע כך ולא שהגוי אמר כן, דהא כ' צבדיח דצני"ד ליכא ש"א] ה', וא"כ כשהזכיר גם ש"א או כנוי לא מלינו שחולק על הריב"ל והצ"י [שצאות הני"ל], והציחו החסד להצרכס (אלקלעי) צסי' ר' צדל"ז ד"ה אצ', והעיר צבס"י סי' נראה שחשש למה שכתב הרח"ש דהריב"ל החמיר. [ועי' מה שכתב צזכ צחחילת אות כ"צ ד"ה וצחורת חסד]. גם הריב"ל עשאל צסס חיי סי' י"ז תמה צדל"ז ע"ג על הרח"ש צזכ, וכ' שס צע"ד צצני"ד שיש גם כנוי ר' ודאי דמודה הריב"ל צזכ. וכן הציחו צחסל"א הני"ל צדל"ז ע"ד ה'. גם מהרמ"ד סי' א' אחר ש' דנדונו עדיף מדהריב"ל משום דאמר הלא ידעת כ', הוסף, וגם דהחס אמר רק שמו וצני"ד אמר גם כינויו, וכ' צמפסא לנפש דט"ו ע"ד שצ"מ מהפסח מטס אהרן [תלמיד הרח"ש] צסי' ל"ו, דאחר ש' דהרש"ד"ס לא החמיר אלא צשמו, הציח להריב"ל ש' דלע"ג שהעיד צעירו ולא הזכיר כי"א שמו לא מחייב כ', משמע דסבר דדוקא צשמו החמיר, וכ"מ צכא דצסני"ו שה' צדדו שמו וכינויו הציח דהרש"ד"ס צסמ"ז גם צשמו וכינויו לא החי, אבל לא הזכיר מחומרת הריב"ל.

וב"כ במסכת יוסף ח"א סי' פ' צצני"ז ע"ד, ד"ל דצשוש"א [דל"א סגי צהכ, והריב"ל סבר הכי מעיקר דיון, כמבואר צח"א

בגלל הוי מכירים אותו, ולא חסר יוסף אחר צעיר, והש"ב הריב"ל דאסורה, כיון דליכא לא ש"א ולא ש"ע, וא"ת כיון דסיפר הדברים בגליליפול [ובכ"ל יוסף ידוע שס], אומדנא דמוכח שעל יוסף מנאליפול קאמר, וככא דמאן איכא צי חיולי וצי חסא [דיצמות קב"א ע"צ שהצירו אף שלא אמר ש"ע משום דצעירים מדבר] ג, הא ליחא, דהחס ה' מצקש לנאשי ציתס להביד להס, וכדפרש"י מי מנאשי ציתו של חיולי [כו'] ה', אבל צני"ד הגוי ה' מחלוקת על אותו היסודי אהבו לפני יסודיס, או אפשר שחשב שהברוג ניכר ליסודי זכ' כדניכר אלא, ואין להציח ראי' ממ"ש מהרי"ק צכא דאמר לנאש כשתלך למקום פ' כ' הוי כש"ע [כמבוא צבס"ק קמ"צ], דמאן יומר דמ"י לנ"ד, ואפי' דמי, הא הר"ח"ש ר' שחולק ע"ז הסב"ר דכ"ג יחשב כש"ע כ' [כמבוא שס], ופשיטא דלצדדיו שומעין, וכ"ש דל"ד כמ"ש, ואין לומר כיון שהועד שהגוי הכיר לאותו יוסף שאלתיאל, לא חיישין דאחרמי שהכיר גם ליוסף אחר, וכמ"ש צפ"ק דצ"מ דלא חיישין דאחרמי שחא כשחא ועדים כפדים, הא נמי ליחא, דהחס ה' חששא רחוקה דאחרמי צ' יוסף צן שומעין וגם שמות צ' כחי העדים שוים, אבל צני"ד אין חששא כ"כ רחוקה שמכיר לעוד יסודי צסס יוסף, דכמה יוסף איכא צעלמא, מכל הלין ר' דאסורה.

[והנה מהכנה"ג וברח"ש וע"פ שצאות הקודם נראה דהריב"ל צכל גווי סובר דמדבר צעירו לא מחייב לש"ע, וברח"ש

ב) כ"כ צפני משה ח"א סי' פ"ד בדף ר"א סור א', ונדון הריב"ל מלכד שדיבר בעיר ההרצוג הגיד ג"כ בפשיטות או ליוסף דמשמע שעל יוסף ידוע ומפורסם בניהם מדבר, ואפי' לא רצה להתירה, ע"ש. אמנם צדיה חנה דבסמוך י"א דמירי ולא ה' ידוע בין השומע והמגיד באופן פורטי, אבל מ"מ מדוד דצכ"ס משמעות לשונו הוא שמדבר על איש שידוע שם לכה"פ בדרך כלל כשאר אנשי העיר. וכ"כ הר"ח עשאל בתשו' שבכרס שלמה סי' ד' דהריב"ל אצ"ג וצדדו דיבר הגוי כמדבר על איש ידוע לא החירה.

עוד יש להעיר בדברי הריב"ל כאן, כתוב כך: כיון דסיפר בגליליפול באותה חנות מאותו היהודי כו', [ובתשו' הר"ח עובדיא באותו נדון הנז' באות הקודם, כתוב: בחנות אהבו המכיר]. וכ' בפנימ' הנ"ל בדרי"ו ע"ג, דאף ולש"ע סגי שידבר שם באיזה מקום שהוא, אפשר דמירי שלא הועד שדיבר בגליליפול אלא ידע הריב"ל כן מדדיבר באותה חנות, עוד י"ל דאפשר דמירי שבאותה חנות דר מקודם הנהרג, ואפשר שמתוך שעבר שם הגוי נזכר בו וסיפר מהריגתו לבעל החנות כעת, ור"ל דא"כ הוי נמי גם במקום ש"א, דמוכח דעליו דיבר, דבלא זה קשה מה מועיל דחשיב כש"ע אכתי חסר ש"א, והריב"ל מצריך שלשתם, ומשמע דלהסיד ה' רוצה להחיר אף בלא חיפוש שם ולא הזכיר מזה, ואף דיש לדחות בקש דבהסיד דן רק לש"ע ושיועיל עם חיפוש, אמנם הפירוש ישר, ומ"מ הדרך הראשון נח לי.

ג) ע"פ הרא"ם שבאות הקודם.

ד) בפנימ' מקלעוואן ססק"ע חילק כע"ז מד"ע, דכיון דבני ביתו גרים שם ודאי שגם הנעדר משם, ולכן לא הוצרך לפרש, משא"כ בסתם מדבר בעירו. [וכ"ש שאין ראי' משם לפמ"ש הרח"ש בוכ"ז סע"ג, דל"פ דמירי שם שעברו על פתח ביתו], אולם לפמ"ש הראנ"ה שבאות כ"ב, וכמה פוס' הביאורו, יוצא דכונת הריב"ל לחלק דהתם כונתו להגיד המאורע, משא"כ הא רק מתאונן, ולפי"ז מ"ש הריב"ל וכפרש"י וכו', כונתו בעיקר לסוף דבריו שם, ש' מי מאנשי ביתו שישמע דברי דשכיב חיולאי, ה) מהמטה יוסף ח"ב סי' א' דע"ז ע"ה.

ו) והנה הריב"ל עשאל שם אח"כ כתב, ועוד אפי' נאמר דהריב"ל החמיר גם בשוש"א, צ"ל דהבין תחל"א דאינו תורו ומסתפק בזה, אלא דלוחותא דמילתא כ"כ.

אוצר

סיק קמח אות כג

הפוסקים

חסר ש"ל, מי"מ ברח"ש אינו מצוין כן בדעתו, אלא דכיון דכחצ סתם דהמטיר צעירו ל"ה כש"ע, ה"ה צאמר שוש"א, ומשכ"ק המטה יוסף הג"ל א"כ איך חילק כן להרמ"ט והב"י כו', כי צאציר יעקב סי' ב' בדכ"ח לדודו חילוק רב יש בזה, דהא מדעב"י צעירו מוכח רק דהוא מאותה עיר, ואכתי צ"ל ש"ל להוכיח דהוא המצוקש, אבל להר"ב"ל גם להוכחה העיר לא מהני. וכ"כ במרפא לנפש ד"ח ע"ד, והוסף שחילוק זה יולא גם מהמטה יוסף עלמו שם בדכ"ח צ"ח שם דהרח"ש בסמ"ד מחיר בשמו ע"פ הרמ"ט והב"י כו'. ובחסל"א הג"ל דל"ט ע"ג כי בזה, ד"ל דגם להרמ"ט אין הכונה דהמדר צעירו הוי כש"ע ממש, אלא דסמכין לומר כן בצירוף שוש"א ומדעב"י. ומ"ש המטה יוסף [והב"י ר"י] הג"ל דגם ברח"ש לא כיון לומר דהר"ב"ל והרשד"ם מחמירי גם בשוש"א אלא דלדלעיל קאי כו', כי בחסל"א הג"ל דמלכד שזה דוחק, הרי ברח"ש סמ"ד ונ"ו מוכח דעל שוש"א קאי, וא"כ ע"כ לריך לפרש כן גם בקונט. וכ"כ במרפא לנפש ד"ח טור ב', ושכ"מ ברח"ש צספר חו"ה ח"ג סניו. ובד"ט טור ב' הוסף דגם ברח"א ו' חיים [המוצא בזה ל"ב] בבין כן ברח"ש, ובד"ט ע"א כתב דכ"מ ממחר"ש סי' ל' דמ"י דהר"ב"ל פליג אפי' בשוש"א, דהא צנודנו ה"י שוש"א ואפי"ה כי דהר"ב"ל והרשד"ם החמירו. ובד"ט טור ב' כתב שכ"מ מהפרי"א ח"א סי' ק"י וחי"ב סי' ק"י שהבין ברח"ש, דאחר שהביא להרמ"ט, כי אלא שברח"ש כתב דדוקא בשוש"א כו' וגם ע"ז החמירו הר"ב"ל והרשד"ם, הרי שכי' צדק"א "וגם ע"ז" [דבין שכן פי' "כיו"צ" שברח"ש], ועוד דשם מקודם כשראה להחיר בשמו כבר הזכיר שהר"ב"ל החמיר, ולפי המט"י אין מקומו להזכירו כאן, אי"ו דבין ברח"ש דר"ל דגם בשוש"א מחמיר.

עוד כתב צאציר יעקב סי' ב' הג"ל בדכ"ח, דכ"י צדק"א מדברי הר"ב"ל שחמיר גם בשוש"א, אף דצנודנו ה"י רק שמו, דהא על מ"ש מקודם דצ"ד לכ"ע אין להחירה משום דעכ"פ צ"י [עם שמו] ש"ל או ש"ע, הסמך, דאין לומר כיון שדיבר צעירו כו', הרי דגם לש"ע צלחוד ולהמקילים בשוש"ע כתב דאין לומר כן, וכ"מ ממ"ש שיהא מוכח דעל יוסף, "מגאלפול" דיבר, משמע דרק לזה לצד כי אח"כ דאינו מועיל, וכ"כ ממשכ"ק לעלמו ממחר"ק כו', ומאי קושיא הו"ל, הא הכס מייירי שאמר גם ש"ל, אי"ו דגם כה"ג מחמיר, [ודלא כהמט"י הג"ל שהוכיח מכאן להיפך, ע"ש]. גם במרפא לנפש ד"ח ע"א כתב דמדברי הר"ב"ל עלמו מוכח בפשיטות דמחמיר גם בשוש"א, דהא ר"ה לדמות מדבר צעירו להא דכשחלך למקום פי' כפי' מחר"ק, ודחה דלא דמי, ובחילוק מבורח, דדוקא כשתלו השליחות בהליכתו לשם מוכח דהנעדר מאותה העיר, משא"כ כשכנוי צא וישב מתאון לצדו [כלומר מעלמו] ל"ה כמזכיר ש"ע, דה"י הכס חילו לא אמר אמרו לי כשתלך וכו', אלא אמרו לי צ"ד שפצ"פ מת, אפי' שה"י [מדבר כן] בזהות העיר דפ', לא היינו מחירין אף דאמר שוש"א, [ואף כשדעב"י כדכחם דאמר שמו סתם, ולא אמר "איש ח' ששמו יחזק בן מייכאל"] ו, וגם ממ"ש אח"כ דאפי' חימא דדמי הא ברח"ש חולק על סברא זו, והכונה דגם צחולה הליכתו לשם, וגם צאמר שוש"א כנודן הו"ל, סובר ברח"ש דליכא הוכחה לש"ע, וכיון דמסיים הר"ב"ל "ולו אנו שומעין" הרי דסבר דה"ה צמדבר צעירו ל"ה הוכחה גם בשוש"א, ואפי' חימא דמ"ש ולא דמי, היינו צזה גופא דהכס ה"י שוש"א משא"כ צנודנו דה"י רק שמו, הרי סו"ס כשתכח אח"כ אפי' חימא דדמי (דלפ"ז) היינו דדמי שמו לשוש"א), ברח"ש חולק ולו אנו שומעין, יולא שוב דגם בשוש"א ליכא הוכחה, ועוד שכי' צאמר דל"ד למ"ש צצ"מ דל"ח דאחרתי שמה כשמה דהתם חששה רחוקה דאחרתי כי יב"ש ובי כיתי עדים משא"כ הכא כו', הרי משמע דדוקא הכס דליכא גם

צח"א סי' ד'] ו, יודה דסמכין על הוכחה דמדעב"י וצעירו דהוי כש"ע, והוסף, דאף ד"ל צבצרה ברח"ש דכיון דה"י הר"ב"ל דהדיבור צעירו אינה הוכחה שכל יהודי מעיר זו מדבר א"כ ה"ה בשוש"א, מיכא לפ"ז תקשה מ"ש ברח"ש שם מקודם דגם הרמ"ט וצ"י לא החירו צמדעב"י צעירו אלא צאמר שוש"א, ומ"מ, ממ"מ אס' בשוש"א יש הוכחה צזה שהוא מכאן ה"י בשמו לצד, ומה שנחלק לדודו ה"י י"ל להר"ב"ל, ע"כ נראה דגם ברח"ש אין כוונתו צמ"ש דהר"ב"ל החמיר כיו"צ, דהיינו אפי' בשוש"א דסליק מיינה, אלא דלעיל קאי, אמ"ש צס"ד לסמוך אמהרמ"ט וצ"י [אף בשמו לצד, ע"י צדברי ברח"ש שצאחא כ"צ וכ"כ בריי ו' ריי צחש צצדבר משכ ח"צ סי' ק"י צדקי דלעיל, ור"ל דאין להקל בשמו לצד, או משום דגם הרמ"ט וצ"י לא הקילו בזה, ואח"ל כהס"ד דהס' החירו גם בזה, מי"מ הר"ב"ל החמיר], אבל בשוש"א גם הר"ב"ל יודה. וכ"כ צח"ב סי' ח' צדפ"ז ע"ג, ושכ"כ הפרי"מ ספ"ד דהר"ב"ל החמיר משום שה"י רק שמו ח), והוסף שכ"מ ממחר"ב"ל עלמו, ממ"ש ואח"ל ממ"ש מחר"ק צהא דכשחלך למקום פי' כו', מאן לימא דדמי, ואפי' דמי הא ברח"ש חולק כו', ע"ש, משמע דלמחר"ק יש להחיר צזה צנודנו בשמו לצד אף צלא חיפוש אס' אין שם אחר צזה, והא מסיק שם כהר"י מערלני דצוש"ע לצד צע"י חיפוש, אי"ו דסבר דכיון דיש ש"ע [ע"י דדיבור צעירו] אפשר לסמוך אהוכחה דמדעב"י [אפי' צלא ש"א] ו ה"י בשוש"א יסבור דיש לסמוך אהוכחה זו [דמדעב"י צעירו אף דליכא ש"ע, גם לסברא ברח"ש] ו, ושם צע"ד כתב שכ"י צרור מחש' ברח"ש צסמ"ד, דעל מ"ש שם מ"ל הר"ב"ל דצנודנו לא ה"י ש"ל וש"ע כו', ע"ז כי אח"כ דהר"ב"ל הפליג והחמיר, משמע דוקא כה"ג, אבל בשוש"א יודה.

אולם בחדש לאברהם (אלקלעי) סי' ו' כתב צדל"ד ע"ד, דאף דיש סברא לחלק דהר"ב"ל רק בשמו החמיר, דלעולם מודה דהבן תרחי דדיבור צעירו וכעב"י, משלימים ש"ע, אלא דאכתי

ז) מתוך דבריו שבד"ג טע"א, אולם במרפא לנפש דף כ' חמה ע"ז, דהר"ב"ל [המובא בס"ק ק"נ אות י'] מבואר דמציקר הדין מצריך ג' השמות. ח) ובאביר יעקב סי' ב' דכ"ח סד"ה ואחרי, כתב, ולא מצא בפני"מ שכ"כ בשום מקום. [ואולי כונת המט"י למ"ש בריי ע"א דהר"ב"ל מסק להחמיר משום דליכא כ"א שמו לבד כו', אולם ע"י בדברי הפני"מ שבה"ע ב' ד"ה עוד, ומשמע דאף דר"ל דהדבור בחנותו הוי כש"א, ומ"מ לא רצה להתיי בזה, וא"כ מ"ש בריי, י"ל דהכונה על כלל צנודנו, ולא דמשי"ה לא רצה לסמוך דהדבור צעירו ל"ה כש"ע].

ט) ע"פ המרפא לנפש ד"ד ע"ד, אלא שכי' דאין רא"י, דלעולם י"ל דאפי' דמי לפהר"ק לא מהני אלא לש"ע ובע"י חיפוש, ואפי' חימא דא"כ הו"ל דלמחר"ק הו"ל כש"ע ויועיל עם חיפוש, וצאה מלבד שאין לדקדק כן מ"ל ברא"י, הרי באמת צנודנו אי"ז חיפוש, דמבואר בב"ב שלא נחמר יוסף [בלעז]. ועוד אפי' חימא דהר"ב"ל ה"י מחיר [גם בדלמא] בלא חיפוש משום מדעב"י כיון דאיכא שוש"ע, מ"מ אין רא"י לשוש"א שהדיבור כה"י תשל"ם ש"ע, דרב המרחק ביניהם, ודואי לא אמרינן דמרוצת ה"ל [כעב"י] תשל"ם ש"א בהזכיר רק שוש"ע אלא בלא הוחזק שם אחר בשם כזה, אבל בשוש"א הרי כמה יב"ש איכא בעלמא, וחיישי' דחשב [על יב"ש אחר] דכשם שהוא מכיר כן מכירו השומע, ולא יועיל בזה מרוצת ה"ל, כיון דבעלמא מוחזקים ב' יב"ש.

י) מתוך דבריו בד"סו ע"א, והוסף דמ"מ לא תקשי מהמחר"ק להרמ"ט והב"י, דלדידו דהדבור צעירו הוי כש"ע הרי סבר דדמי לחלית חליכתו למקום ההוא, אבל הר"ב"ל וכי' דאפשר דל"ה, מוכח שפיר דגם בשוש"א לא דמי.

אוצר

ס"ק קצח אות כג—כד

הפוסקים

יש לסמוך ע"ז אף באמר רק שמו, אם ידוע שאין אחר בעיר בשם זה, אבל מכיון שלא מלא בפוסקים לא סמך ע"ז, משום ד"ל נמי איפכא, דכיון דאינו ידוע לשניהם יחד, אי"כ אין כ"כ הוכחה למגיד שהשומע מכירו, דהא כמה אנשים ישנם בעיר שאינם מכירים זה את זה, וגם כשיואלים לא ידוע לכל כל זמן שאין קול העדר מתפשט בכל העיר, וכיון שאין כ"כ הוכחה שהשומע מכירו ואפי"ה דיבר אליו המגיד בפשיטות כעב"י, כרי ודאי חשך שכסם שהוא מכירו גם השומע מכירו, ואי"כ אין להוכיח מל"ז זה שידוע שהוא מכאן.

וכתב במשפט צדק ח"ב סי' ס"ג בדק"מ ע"ג, ד"ל שלא ראה הרשד"ס לדברי הריט"ע רבו [שנאות כ"כ מחש"י צ"י], דאילו ידעם כי מודה ולא כי כותב מה שכתב. וכ"כ צירח מט"כ אהרן ח"א סי' ל"ז על מ"ש בקל כ"י עד סצרת הכרם, די' שאם הי' רואה להריט"ע וברא"מ לא הי' אומר כן, ועל מ"ש עוד אלא שגדון כ"י עד בשום פוסק, כי הפרמ"א דאילו ראה למ"ש כב"י ג) [שנאות הנ"ל] שגדון עוד לא נהפך [תשובותיו] הי' אומר צפה מלא, אלא שהעיר, איצט"ל שנאותו נדון דכ"י דן הרשד"ס בסי' מ"ז ולא דקדק כן, והלריך ש"ע. וכן בסי' ק"י לענין מדעב"י וצח"צ סי' ק"ז לענין מדבר בעירו, אחר שהביא להרשד"ס הנ"ל, כי דהי' אפ"ל שאם הי' רואה להריט"ע הי' ממלא לבו להחיר. גם צדק אברהם סי' ז' דחה למ"ש הר"א זאבי שם סי' ד' דאין לומר דאישתמיט מיני' דברי רבו, אלא דלא ראה לסמוך עליו לצד [ע"י דבריו שנאות כ"כ], וכדע' אברהם כי דהאמת יורה דרכו דלא ראה ה), דלא הי' כותב ע"ז סצרת הכרם, ושלא מלא בשום פוסק. ובחקרי לב מהדו"צ סי' ו' כתב בדפ"א ראיה ד"ל דכ"י הדר, דהא גם דעת הרא"מ דכי האי גונא הוי כשם עירו [כנאות כ"כ], וברשד"ס בסיון י' כתב [לענין אחר] דאם הי' הרא"מ מקיל ואני וכיו"צ מחמירין, הי' לנו לצלל דעתו מפני דעתו, ואי"כ נצטרך אז שהוא נגד הרא"מ ונגד רבו הריט"ע, כ"ש דאילו ידע דכ"י הדר צ"י. [והרא"ש משביר המליון צה"י כי כתב דמהרה"ש צח"ג סג"ו משמע דלא כהפרמ"א דאילו ראה להריט"ע הי' מסכים. וכן ל"ל לכל אלא שחשבו להרשד"ס כמחמיר, שנאות כ"כ].

עוד כתב בפרמ"א הנ"ל בסי' ק"יג וח"צ סי' ק"ז, אחי"כ ראיתי שהרשד"ס עלמו בסג"ג החיר מה"ט, שכתב דמדאמר היכודי יו"ט צה"י הידיעה כ"י ודאי דעל יו"ט משאלוניק כ"י הידוע אליו אמר, [ובסי' ק"ז מצינו בהדיא למדבר בעיר הנעדר, והיינו לפמ"ש אחי"כ דכיון דמייירי האם שדיבר סמוך לעיר הנעדר הוי ככתוב עירו]. וכ"כ במשאלת משה ח"ב סי' א' דהרשד"ס גופי' מחלפא שיעתו בסג"ג כ"י. גם כרי"י קובץ נחש"י שנאותו שמואל סי' מ"ט מסתייב צנודו שהוא כש"ש"א ועב"י, צמ"ש ממהרש"ד סי' ג. וצנודו הכסף סי' א' דל"ט טור צ"י, ועי"פ, תמכו על הפרמ"א, דמה כרוזת מה"א דסג"ג, הא בסי' ר"מ ש"י צסוף ימיו, [כמוצא בסי"ק ק"ג אות קמ"א פס' צ"י ד"ה ומ"ש] כרי דחה לסצרת ז', ועוד דהא בסי' י"ג כתב שיש עוד טעם ועיקר כ"י, וכרי בסי' ר"מ נמי כתב דמה שהחיר צמקום אחר הי' עם עוד טעמים. [ועי' בסי"ק ולאות הנ"ל צדעת הרשד"ס דכתב דרי"ג ועי"פ דמ"ש שם "ועוד" הוא לרווחא דמילתא, וגם דכונת "ועוד" הוא דנאופן א' לצד סג"י].

ויש כתבו דהא דהרשד"ס החמיר הוא משום צנודו הי' רק שמו, אבל כש"ש"א יודע. דכי הר"א ח"י שנאות כ"י דהא דהרשד"ס דחה לסצרת הר"א אצ"ב אף שרבו כ"כ, קשה למד משום שלא ראה דבריו, אלא הוא משום דסבר דלא כי הריט"ע אלא בדאיכא ש"ש"א כצנודו, ובר"א אצ"ב ראה להחיר צנודו לצד. וכ"כ הכ"י משה סי' ס"ב דהא דלא החיר בסי' ר"מ אף שבי' מדעב"י

צ' כתי' עדים שווים, אבל ל"י יצ"ש לאחד חיישי' אף דכ"י ש"ש"א, דכיון דחשש לשמא חושב כגוי שגם הוא מכירו, כ"כ כש"ש"א. כד. דעת הרשד"ס. בסי' ר"מ הביא מ"ש הר"א אצ"ב להחיר באמר שמו ודיבר בעירו, וכמוצא בלוח הקודם, וכשיצו, בקל אח"כ רוצה להחיר ח"א לעלמא, דאף שהקילו צע"גונא כבר כתבו הפוס' דצטיק העדות לא הקילו, וגם שאין להקל אלא צמח שהם ז"ל א) הקילו, ומי יערב לבו לומר חילוק דק כזה מסצרת הכרם, ועוד [אין] כחצא כשמעיד בעיר עלמה שממנה הכרוג כ"י, זו מערכה בדרוש, דמי הגיד לנו שממנה הכרוג, אני אומר שהוא מעיר אחרת והמבוקש שמעיר זו חי והלך צדק רחוקה כ"י ג), אלא שצנודו כיו"צ כתבתי דכשניכר על איזה פי מעיד הו"ל כאילו אמר כן בפירוש, והוא באמר את פי סחם דודאי עב"י ט' ולנו קאמר כ"י, [ומוצא בסי"ק ק"ג אות קל"ד], ואם הי' ממקום אחר מי אמר לזה שהכרנו שדיבר [אליו עליו] כעל איש ידוע, מעטם זה הי' אפשר ג"כ לסמוך כ"י ד' [שג"כ אמר את פי סחם], אלא שצד"ק ל"י נוקפי, שגדון ה"א הי' טעם זה וטעמים אחרים, אבל בטעם זה צללד לא ימלאנו ל"י להחיר, שלא ראיתי בשום פוסק. וברח"ש שנאות כ"כ מליון לסי' מ"ז דמשמע שהחמיר. ועי' בפרמ"א שצד"כ וכתב דבסמוך.

וביאר במשה יוסף ח"א סי' ט' צנ"צ צ"י ג' ובסי' ח"א דס"ב בטעם פקפוקו, משום דמלך הסצרת י"ל נמי איפכא, דכ"כ נדונו מייירי שהנעדר לא הי' ידוע ויכ"ר בין המגיד לשומע צמ"ח, [וכמ"ש כן עי"פ בסי"ק ק"ג אות קמ"א פס' צ"י], אלא דמ"מ כיון שדיבר כאן צלשון כעב"י, מוכח דעכ"פ הנעדר מעיר זו, שלכן חושב שהשומע מכירו כיון שהוא ג"כ מעיר זו, וכשנחמר א' מהמיר הכל יודעים, אבל כשהוא ממקום אחר, רחוק מאד שיחשוב שכסם שהוא מכירו כן מכירים אותו כל העולם, משי"כ ר"ל מחחילה

א) וי"טו הפוס' הראשונים. הר"א זאבי שבסי"ק ק"ג אות קמ"ד בהעתיקו דבריו.

ב) בהר"א ח"י חיים שבאות כ"י מבואר דאי"ז קושיא על עצם הסברא, אלא על מה שהר"א התבטא בלשון עיר "מהרה"י, הא עדיין אי"ז ברור, והול"ל בעיר המבוקש. אבל מהר"ע אברהם סי' ז' גראה שזו קושיא בעצם ההוכחה, שכי' דקושיא זו הוי נמי על הריט"ס כ"י, והא הריט"ס לא כתב "מהרה"י, וכ"מ בראש משביר סי' ט', שכי' ועוד דהא דפליג על הר"א אסתר וצ"ח משום הקושיא דמערב בדרוש וכו', וכ"מ בפרמ"א, שבסל"ו מבית רק הפענה דמי יערב לבו, ובסי' ק"יג מבית רק הא דמערב בדרוש, משמע שכי' קושיא בפני עצמה על עצם ההוכחה.

ג) מה שעל תחילת דבריו כתב אילו ראה להריט"ס, ועל סוף דבריו כי אילו ראה להב"י, עי' במרמא לנפש המובא בסי"ק ק"ג אות קמ"א פס' ב' ד"ה ועי"ן.

ד) נלומר הרי דלא כי סברא זו כלל אפי' לצד ספק, מיהו לא משמע דהפרמ"א מפורך מזה לגמרי מ"ש מקודם דאילו ראה כ"י, דהא י"ל דאין סתירה מוחלטת ממה "דלא דק" על מה דין בהדיא בסי' ר"מ דהוי סברא נכונה, וגם דסי' ר"מ מאוחרת, וכ"מ מה"א דכמה פוס' הביאו להפרמ"א עם המשפ"צ הנ"ל, דסברי דהרשד"ס אילו ראה להריט"ס הי' מסכים להתיר, ועי' במ"ש בזה במרמא לנפש ועוד פוס' שבר"ה וכ"כ, דבסמוך].

ה) וכי בראש משביר סי' ט' בדי"א ע"ג, דכי ברשד"ס עצמו שלא ראה לחשו' זו שבב"ז, שהרי הריט"ס כי שם גם דסגי בשושי"א, ואילו הרשד"ס כי בסמ"ז בענין דסגי בשושי"א "זכורני" שכן פסק מורי, ובסמ"ז כי שהפסק דרבו שהי' בידו גשרף, משמע שלא ידע מתשו' זו שבב"ז, וכ"כ במרמא לנפש דסי' ע"ג, והוסיף, דהא דבסי' ר"מ סמך להחיר בתרתי, אין רא"י שראה לתשו' זו, אלא שפסק על עדות הב"י שכן נהג הריט"ס, וכדבב"א בסי' ל"ה, וחסא פתירתה כ"י.

אוצר

ס"ק קמח אות כד—כה

הפוסקים

אולם ה"ר"א זאבי נחשו שזרע אברהם סי' ד' כתב דאין לומר כה"ר"א בן חיים ה"ל דהרש"ם דהה להר"א"א משום דלא ה"י אלא שמו, דהא הרש"ם מחיר נחתי, [ע"י צסיק ק"י אות ז'], ואם סובר דמדע"י צעירו הוי כש"ע, נמח דהכו לגמרי ועיגנה, הא יש שמו וש"ע (ובזה הסכים עמו הזרע אברהם סי' ד' דכ"ה), [וע"ש בלוח קמ"ד ש"י הכ"ד של שלמה דלדידי מחמיר הרש"ם גם כשה"י ידוע ביניהם], וכ"כ בחק"ל מהדו"ב סי' ו' דפ"ב עור ב', דלמ"ש הרש"ם בסי' ר"מ דלא מלא בפוסקים, הרי גם בשו"א לא מלא. וכ"מ מהחש"א סי' ו' דל"ד ע"ג ובחז"ע סי' ב' דכ"ה א', ש"י דממחר"ש בסי' מוכח דהרש"ם מחמיר גם בשו"א צמדע"י וצעירו.

כה. אם מהני מדבר בעירו כשאין הנעדר ידוע לפניו ולשומע א. כי ה"ר"א זאבי נחשו דאורים גדולים סי' קס"א ונחשו שזרע אברהם סי' ד' ד"ז א', דנראה בכות הריט"ע [שבאות כ"ב] דחתי צעי, שדברי המסל"ת מורים על איש ידוע ביניהם וגם שמדבר צעירו, וכמ"ש הר"ש, וה"ע דהרש"ם דהא לדברי ה"ר"א אצ"ב בחוקק [כבאות כ"ד], אף דודאי לא אישחמיע מניי דברי רבו הריט"ע, אלא משום דה"ר"א אצ"ב החיר משום מדבר צעירו לחוד ולא השתמש בהיתר דמדע"י [שה"י בנדון שחמר שמו סתם], חדע ש"י הרש"ם אח"כ, אלא שמעש א' כו', הרי דביש גם טעם דמדע"י ר"ל דסגי להשלים ש"ע, וכדכחצ רבו, אלא דפקפק משום שלא מלא כן בפוס', והכוונה לפוס' קדמונים, דלא ראה לסמוך גם ע"ד רבו לחוד, כדי מ"ש שם לענין אס כגי בשו"א כו' [וכמוצא צסיק ק"י אות קמ"ד]. ובזרע אברהם סי' ז' כתב דכ"ד ע"ד דלא מסתבר כדבריו שהריט"ע לא החיר אלא בצירוף [שה"י] איש הידוע, ושמה"ע דהא הרש"ם כו', חדא דפשט דברי הריט"ע לא משמע כן א, וגם מדברי הר"ש סי' מ"ד נראה שהבין דברי (הרש"ם) [הריט"ע] כפשוטו, ועוד דהא מה שטען הרש"ם על ה"ר"א אצ"ב שזו מערכה דדרוש דמאן יומר שממנה ההרגו כו', טענה זו היא גם על הריט"ע רבו אפי' אם נאמר דחתי צעי ידוע למגיד ולשומע ומעיד צעיר ההרגו, אלא ל"ל דהא דדחהו הוא משום שלא ראה דבריו, וכמ"ש המשפ"ל ועו"פ [המוצאים בלוח כ"ד]. וכ"כ בראש משביר סי' ע' דז"א ע"ג ד', דהריט"ע מחיר בפשיטות כשמעיד צעיר הה"א ואומר פ' מת בסתם, משום דעל פ' הידוע מאותה עיר אמר, והרש"ם דחה לה"ר"א אצ"ב לא

מדע"י וצעירו, וכ"כ רבו, הוא משום דראה דנגדון הריט"ע הוי עוד טעמים, וביחוד מ"ש בשו"א סג', והיינו כדכחצ הר"ש דגם להריט"ע וצ"י דוקא בשו"א כו'. וכ"כ צמעיל שמואל סי' י"ט דבג"ד שחמר שמו ושם אחיו גם הרש"ם יודה, וכ"כ מסג"ז [ע"י בנאמן שמואל דלהלן]. וכ"כ צמעיל שמואל משה ח"א סמ"י דדרמ"ג פ"ד. [וע"י בחק"ל שבאות כ"ה דאפשר שהרש"ם ראה גם לחשו אחרת דהריט"ע ככ"י, דשם החמיר, והוא משום דה"י רק שמו]. וב"כ הפרמ"א צל"י דמה שפקפק הרש"ם בסי' ר"מ הוא משום שהזכיר רק שמו. וכע"ז כ' צסיק דאפשר דששו"א יודה א, ובפרט אחר שהסכים בזה דעת מכריע הרב הכ"י, ובג"ד שה"י ודאי ידוע כו' ודאי יודה כו', אלא שהעיר דבסמ"י ה"י גם כינויו ומ"מ לא דק כיו"צ. [ולאמנם כ"כ גם הר"ש ה"ל דמהתם מוכח דגם כה"ג החמיר]. וכ' ע"ז הנאמן שמואל דמסמ"י לא איריא, דהתם שאלו מהעצורים דרך שם ולא מחושבי עירו, ולכן י"ל דלא ידעו אס הוא מכאן או משאר עיירות ואינה חומדנא דמוכה, ולכן לא ראה להחיר בלא ש"ע. וכע"ז צסם חיי סי' י"ז, ש"י דכ"י שהחיר שם י"ל דסגר דידעו עכ"פ שהוא מאותו גליל, וכמ"ש הפני"מ, אבל הרש"ם חשש שלא ידעו כלל אס מאותה עיר או מקלוי ארץ, מש"כ לא החיר, אבל אילו ידעו שהוא מאותו גליל ה"י מודה ש"ס להחירה. ובטעם יוסף ח"א סי' ע' כתב דבג"ד ע"ג דגם מ"ש הר"ש דבסמ"י ה"י שהחמיר, אין כונתו דחולק אפיקר דינא דהריט"ע, אלא דבאותו נדון פליג על הכ"י שם, משום דמכח שלא ידעו אס הוא משם, ששאלו אס יש כאן מי שיצטרכו, אבל דלויכא ריעותא יודה הרש"ם שממרוצא הלשון שדיבר כע"י כו' הוכחה שהוא מעיר זו. וכ' צמרפא נפיש דע"י עור ב' דכן ל"ל שהבין הפרמ"א, דאל"כ סתם ע"מ, דכ"י ל"י כ' מקודם דהרש"ם בסמ"י לא החיר צמדבר צעירו, ואח"כ בהמשך דבריו כ' דהא דפקפק בסי' ר"מ הוא משום שה"י רק שמו, א"י דסגר דבסמ"י יש ריעותא, חולם צע"ד כ' המרפ"ל דה"א לומר כן, דבסמ"י כ' הפרמ"א מקודם הא דבסי' ר"מ ה"י רק שמו, ואח"כ כ' איצרא דבסמ"י כו', ומסיק, מ"מ כיון שהב"י כתב כן הכי נקטינן, הרי משמע דסובר הפרמ"א דבסמ"י מחמיר הרש"ם ביסוד הכבדא ולא רק בנדון. [ואולי אכתי י"ל דסמך על סי' ר"מ בעיקריות, ע"י מ"ש בזה בה"י ד', וע"י צמעיל יוסף שבאות הקודם, צמ"ש די"ל דגם מ"ש הר"ש דהריט"ע והרש"ם מחמיר גם בזה, דלא קאי אשו"א, אלא אדלעיל דראה להחיר בשמו לחוד, וע"ש דיש שדחו דבריו. וע"י צסיק ק"י בלוח קמ"ז, דיש אומרים דמודה גם צמדע"י לחוד כשאמר שו"א, וע"ש דכ"ה וכ"כ בצרור, גם מטעם דלא גרע מדע"י מסומן, וכבר כ' הר"ש ששו"א עם סי' סגי אפי' להמל"כים ג' השמות].

ובנאמן שמואל סי' ה' הג"ל כ"כ דעת הרש"ם כשעכ"פ ידוע שהנעדר ה"י ידוע ביניהם, דאחר ש"י דמסמ"י לא קשה, כ"ל הוסיף, אבל בשו"א ואומדנא דמוכה דעל זה קאמר שפיר דמי, וכדי מדבריו שצסיק, ולפי שדיבר עם העד שה"י בן עירו ה"ל כאומר פ' מאישקפ"י, ואף ש"י אח"כ ואפי' אח"ל שאינה הוכחה גמורה כו', מ"מ נלע"ד דמכאן ראי' דבכך דנ"ד ה"י מחיר, וכדתפס מהרי"ט צמושלס דסגר הרש"ם דכש"ס הוכחה גמורה, די צמקום הזכרת ש"ע [וכמוצא צסיק ק"י אות קל"ד], וגדולה מזו כ' מהר"א אפי' בלא שמו כו' [כבאות כ"ט], וכ"ש צנ"ד שה"י שמו וכינויו ומדבר חזק עירו וה"ו בני השכונה שהכירוהו שניהם המדבר והשומע, לכ"ע ה"ל כהזכיר ש"ע.

א. כמה מהפוס' שבאות זה כתבו לשון ידוע ביניהם, היינו בין המגיד לשומע, והכוונה שכי' משניהם ידוע שחבירו מכיר לנעדר, וע"י בזה בסיק ק"י אות קל"ה, מ"ש בזה לענין מדע"י.

ב. [אמנם גם לה"ר"א זאבי צ"ל דאין הכונה דבעינן שנודע בבירור שה"י ידוע ביניהם, דהא לפמ"ש שם בע"ג ד', מבואר דרק מהרי"ט שמביא שם מירי שהעיד העד השומע שה"י הנעדר ידוע ביניהם, אבל הריט"ט מירי רק שאמר המגיד בלשון כע"ה, אלא מדדיבר כך בעירו אמרינן דמסתמא ה"י ידוע ביניהם, ע"ש, מיהו לפי' אסתר דעכ"פ כשידוע שאינו ידוע ביניהם, לא יוציל הדיבור בעירו כע"ה, לש"ע, דהא מוכח דלא דק בלשונה, וכמ"ש בכהונת עולם שבאות כ"ג להריב"ל, ע"ש, אבל להודיע אברהם ושאר הפוס' דלהלן אסתר דאפי' נדע שאינו ידוע ביניהם, מ"מ מדאמר כאן שמו סתם כע"ה מוכח עכ"פ שהוא מכאן, וכ"מ מהרי"י ר"י דבסמ"י. אבל עכ"פ צ"ל דגם הודע אברהם מודה דבעינן עכ"פ הגדה שמו סתם, וכבאות הסמ"י, דהא כ"ה פשוט ל' הריט"ט, וגם דהוא שם מבא להריט"ט לענין מדע"י, ובסי' ח' משמע בדכ"ו ע"ג דגם ה"ר"א אביב הוי משום מדע"י, ש"י דהרש"ם דמחיר במדע"י תמה על ה"ר"א אביב אך החיר בזה, וכ"מ כל זה מהראש משביר שהובא כאן עם ה"ר"א ראה

ו. [כלומר אפי' לא נימא כמ"ש מקודם דאילו ראה להריט"ע ח"י מודה, אי דבסג"ג חזר בו, דמשם הרי מוכח דאפי' בשמו יודה].

אוצר

סי' קמח אות כה-כו

הפוסקים

ידוע ביניהם, דמש"כ הולך לבי התנאים מדע"כ וצ"ע. וע"ע בס"ק ק"ג אות קמ"א פס' ו'. וכ"כ במרפא לנפש ד"ד, דאף דמשמעות ויכר "אללס" הוא כמ"ש כר"י ר"י בג"ל, שבי ניכר בין המגיד לשומע, מ"מ אין דעתו נוחה בזה, דא"כ אמאי כתב דהרש"רם בס"י ר"מ חולק, הלא בכה"ג לא מלאנו דחולק כו', ע"כ ה' ד"אללס" הכונה [רק] להשומעים, דכיון דדיבר בעירו כע"כ ודאי דעליו קאמר דהוא הידוע אללנו ולא אחר. וצ"ד כתב דיש להבחיין קלה גם מזה, שצ"כ מ"ד הפתוח הרח"ש מ"ש בקור' בקלה שו"י, שבי דכעיד צעירו והעיד בנחם כמדבר על איש ידוע ויכר אללס, ולא כדנקט בקור' בג' בבות, ע"ש, [כדוגמא לזה יש לאין להבין מש"כ סי' ס"ב דקרי"ט ע"ד שנקט מתחילה לשון ניכר "ביניהם", ואח"כ לשון ידוע צעירו, שבי שם, דהר"ט"ט לא התיר אלל גם משום שאמר שמו סתם כעל הניכר ביניהם, וכדמסיים דמפני שאמר סתם כו', וע"ז כתב הבני מש"כ הרי דלא סמך אלל מפני שמוכח ג"כ שצ"כ בלוחה העיר קאמר. וע"י גם בלוחה הסמוך דכמה פוס' נקטו ל' ידוע ביניהם, ואפשר דהכונה רק משמעות לשון כזה]. ונגזרו מסיים המרפא לנפש דאפי' נומא כהר"י ר"י מ"מ א"ש כו'.

ועיין בפני משה סיפ"ד דכשן שם בדרי"א בתיאור משום מדע"כ, מתנה דהיינו שיגיד השומע שבי ידוע ביניהם, ואילו כשן שם בדרי"ד ע"ג דדבר מדע"כ צעירו, לא הזכיר תנאי זה, וע"ע במ"ש בדבריו בזה"י צ' שצ"ק ק"ג אות קל"ז. וע"י בחדרת אלי (שצנני המאורות הגדולים) סי' ח', שבי דנ"ג א' להחיר מבי טעמי, א' משום שניכר מדברי העד שהכירו כו', צ' מטעם מדבר צעירו כו', משמע דמדבר צעירו מהני אף שלא הי' מכירו.

והר"ח עשאל בחש"י שצנ"ס שלמה סי' ד' [כתב דכש"ענו שהנעדר ידוע למגיד גם הריב"ל יודע], דאחר שביצא לחש"ש הריב"ל ה"ל דשמא חושב שהוא ניכר לזה כו', ושגם על הרי"ט"ט שכתב משום מדבר צעירו אין לסמוך בנדון משום שאמר רק שמו, כתב בל' בחילוקים מנדון הריב"ל דנ"ד איך אפשר לומר דהתגרמיות שהגידו מיתחו הסיוח על איש מעיר אחרת שבי' בן הלורף וחתן פ', אחר שידוע לנו שזה בן הלורף מעיר זו ידוע לתגרמיות, ואם שיתחן הי' על איש אחר שבי' [בן] לורף הי' ראוי לכן לפרש ולבאר מאיזה מקום הי', לבל תחשוב השומע מהן ו) שהי' אותו שצנ"ס, וזה ה' דבר ברור, ואפשר שזה טעם הרי"ט"ט ה) בחילוקו בין הסיוח צעיר הנעדר לעיר אחרת, דכשכסיה צעיר הנכר ודאי דעל איש מחושבי העיר קאמר, דא"כ הי' לו לפרש שהוא על איש ממקום אחר, ואפי"ג דהר"ט"ט לא התיר אלל בשו"א ולא בשמו לצד כצ"ד, מ"מ הוא סניף לטעמים אחרים שכתבנו. [ועיין בס"ק ק"ג אות קס"ד דהקשו הלא גם בנדון הריב"ל מצוהר שהמגיד הכירו, ע"ש, ויש שחירו דהתם לא הי' ברור שהכירו, אלל מתוך שבי' רגיל שם דן העד שהכירו. או דהכל ידוע לנו גם בלא הגדה העד השומע, ע"ש].

והביאו הדבר משה (אמרייליו) בחי"א סו"ס ז', לנדון כעיד שאמר הכי שראי לפי אחיו של חכם ולכן פ' הרזים, והט"ד עוד שהגוי ממוינשטור וידע בלמה שהגוי הכיר לאלו הכיודים ושכ"ו ממוינשטור, וכתב דיהי' סניף להחיר, דדמי ממש לנדון דהגוי העיד צעיר הנכרין, והנכרנים יודעים לגוי כדאמר העד הכ"ל, וזאת עוד שידוע בלמה שהגוי הכירם לאי שקורין בן פ' ולאחר שבי' אח של חכם, ואין עוד שום חכם אחר ממוינשטור אלל אחיו של זה. וע"י בס"ק ואלו הכ"ל דהד"מ וע"י בלוחה לנוד דונוס.

כו. אם מהני גם כשאין משמעות לשונו שמדבר על איש חידוע שם. ע"י בלוחה הקודם דמשמע דגם להמקילים

לחל לדבריו, ומזה נסחר מ"ש הרי"א זאבי דלכר"ט"ט חתרי צ"י, שיהיו דבריו מורים עכ"י ביניהם וגם שמדבר צעירו, דכר"ט"ט לא נשתמש לחסרון ש"ע אלל כמה שדיבר צעיר עלמה, כדמבאר בדבריו כו', וע"י בהר"ש סמ"ד וי"ו, ויפה השיג בזה אברהם. וע"ע בחק"ל שבלוחה הסמוך.

גם הר"י ר"י בחש"י שצנ"ס מש"כ סי' ס"ב כתב דקל"א א', דכר"ט"ט מיירי אפי' כשהנעדר אינו איש הצניע ידוע בפרטיות בין המגיד לשומע, אלל כיון שאמר שם פ' בנחם כמדבר על איש ידוע, ודאי שכל פ' הידוע שבלוחה עיר קאמר, דאמרינן שהמגיד יודע שאלוה פ' הי' דר שם, מש"כ אמר הדברים שם בנחם, ולרווחא דמילתא כי הרי"ט"ט אח"כ וכ"ש צ"ד שהמגיד והשומע מלוחה העיר והי' ניכר וידוע ביניהם. וכ"כ במרפא לנפש ד"ד דממ"ש הרי"ט"ט וכ"ש וכו', משמע דמטיק דהין מחיר גם כשהמגיד אינו מהעיר ולא ברור אם מכיר להמבוקש, אפי"כ אמרינן דמסתמא עכ"י לנו קאמר, וע"ז כי וכ"ש כו', ר"ל דכשנזכר מהעיר דודאי שבי' ידוע לביניהם, דעדיפא, וכן משמע מהצ"י ג'.

ועיין במסמח יוסף שבלוחה כ"ג ד"ה וכוה, שבי' גם להריב"ל דסגי בזה, וכ"כ בלוחה כ"ד להרש"רם, ע"ש. ובכחונת פולס שבלוחה כ"ג שם, כתב בלוחה א' בעטם הריב"ל שהחמיר במדבר צעירו משום שלא הי' איש הצניע, [מיהו י"ל דהיינו בידיענו שלא הי' ידוע, ע"י ה"י צ'], וכדוכיח דכן מיירי נדון כמוצא בס"ק ק"ג אות קמ"א פס' ג'. וע"ש פס' צ' שכתב דעת הרש"רם דהוא דכמה חש' משמע דמהני מדע"כ אפי' בשמו, ובכמה חש' מהני רק לש"ע, משום דהתם מיירי שלא הי' ידוע ביניהם, ומ"מ כיון שדיבר שם כע"כ מוכח שהוא מכאן, דא"כ מ"ל שידע לפי, והיו כלאומר פ' מעירך, ובדאי תדענו, ובסי' ר"מ פקפק גם בזה ד"ל דמיירי דידעין שלא הי' ידוע ביניהם כו'. [וע"י בחי"א שבלוחה כ"ב במ"ש דכשמוכח שכונתו ע"ז כגון כו' שכולם מהעיר, דאפשר דכ"י כולם מהעיר, משום דככה"ג מסתבר שידוע ביניהם וי"ל שפיר "שכונתו ע"ז"].

ובדעת הר"ח ש"י צ"י בדבריו שבלוחה כ"ב שצנ"ס דכשדיבר צעירו וכע"כ עדיף, הוסיף, והי' ידוע ויכר אללס. וכי צ"י ר"י המוצא בס"ק ק"ג אות קמ"א פס' ו' דכונתו שהנעדר ידוע בין המגיד לשומע, (אלל שבי' דהיינו להס"ד שלו שרל להחיר אפי' בשמו, ע"ש). וכ"מ מהר"צ עשאל בחש"י שצנ"ס חיי סי' י"ז, דכשכסיה להר"ש כתב הרי דבג' לנעיוחא, שמעיד צעירו ומדע"כ ושהי' בעל ידוע ויכר אללס, סבר כרצ דהוי כש"ע. אולם במטה יוסף ח"א סי' ט' כתב דנ"ג עור צ', דהר"ש מיירי שלא הי'

ג) מסמח עפ"מ הפני' המובא בס"ק ק"ג אות קמ"א פס' א',

דהיי' מיירי שלא הי' ידוע ביניהם.

ד) נלפי הנראה צ"ל דכונתו וגם ידעין שהמגיד ידוע או שיוכל לשער שהשומעים יודעים מדיעתו לנעדר, דככה"ג צריך להבין שיבין השומעים שצ"י מכיון, אבל כשאין המגיד ידוע שהשומעים יודעים מזה למה יחשוב שיבין שדובר צ"י יותר מעל אחר, שיצטרך לפרש.

ה) נלכארה יל"ם דכונתו וגם הרי"ט"ט רק בכה"ג מתיר, כאופן המבואר בה"ע ד', דאז שייך שפיר הטעם דהי' לו לבאר, ולפ"ו לא מליגי, אולם בנדון הרי"ט"ט אינו מוכרח שהי' ידוע כ"כ, אבל י"ל דה"ק דכיון דבאנו לסברא זו דהי"ל לפרש שלא יטעו לחשוב שצ"י קאמר, אי"כ יש להבין טעם הרי"ט"ט [שמקודם נתקשה בו שם], אבל לעולם הרי"ט"ט מרחיב סברא זו, וגם רק משום הדיבור בעיר סתם צריך המגיד שיבין שחשבו השומעים דעל איש מכאן מדבר, והם על אחר מדבר הי"ל לפרש.

אוצר

ס"ק קמח אות כו-כח

הפוסקים

ובחקרי לב מהדו"ב סי' ו' הביא ד"ע פ"ד למ"ש בזרע אברהם שצאח הקודם, דאין לומר דהר"ע"ט לא החיר אלא גם משום שבי' ידוע צניעותו, והוסף, דבנא"כ לא יתכן להבין כן בהר"ע"ט, וכי שייך לחלק במדבר על איש ידוע אלא בזכיר רק שמו, ולא ידעו השומעים מי הוא, וכול"ל איש א' ששמו כך נהרג, ולא כוננו שיחששו בעיר מי הנהרג, אם לא שדבר על איש ידוע לו ולנו, אבל בנדון דהר"ע"ט הרי אמר שמו וכינויו, ול"ה לבי' יב"ש א"כ באו דבריו בדיוק, וזודאי ידעו השומעים למי מדבר, אלא שכתב דבעיר אחרת ע"כ לריך ש"ע, דבעלמא עובא יב"ש איכא, משא"כ באומר בעירו, וכדסיים, צוררים הדברים כיון שאמר סתם על פי הידוע באותה עיר קאמר, ואין זה ענין למ"ש הרשד"ם ושאר פוס' [בהיתר דמדע"ה"י שצ"ס"ק ק"ג אות קל"ד], ומה שהביא הכני משה הנ"ל מדסיים הר"ע"ט כיון שאמר סתם צודאי על משה סוסי הידוע ויכר אללס קאמר, אינו הכרח כלל, דהא כי וכו"ש כשהמעייד והשומע מאותה העיר כי צודאי על משה סוסי הידוע ויכר אללס קאמר, ואין זה מסוג מדבר על הידוע, אלא כיון ששניהם [המגייד והנעדר] והשומעים מעיר הנהרג הוי כהזכיר ש"ע ג"כ, ולעיקר דינא דעתו שגם אם לא יהי' השומע מעיר הנהרג [ר"ל דלא לא שייך לומר שמדבר על הידוע לשומע, מ"מ] מהני נש"ע כל שהמעייד הוא בעיר הנהרג, אלא שהר"ש צד"ל"א ובחש"י סי' מ"ד לריך צ' הטעמים כדי להחיר [כלומר לדעת עמון].

וכן דפ"צ ע"ג כי החק"ל דכל זה שבי' האחרונים דלהחיר בלא ש"ע צעין מדבר בעירו וגם כמדבר על הידוע, אינו אלא לנאח ידי דעת הרח"ש, כיון שבי' להם טעמים אחרים להחיר, וגם שלא ראו אלא לדברי מהר"ע"ט והרשד"ם צ"ס"ר ר"מ [שמזכיר שם גם למדבר על הידוע, ומ"מ מפקפק], אך למה שנחצאר דמהר"ע"ט ס"ל כל שהמעייד בעיר הנהרג סגי גם שלא יהי' כמדבר על איש ידוע, דטעם זה [דניכר וידוע] כח צמל שכן, גם הר"א אביב החיר בזה לצד, גם הר"א"מ והמשפטי שמואל הראנ"ח הרד"ז והמ"ל והפרמ"א [שהבואו צאות כ"צ], כולם מחזירים בטעם זה לצד, מבלי טעם דמדבר על הידוע, וכ"כ דעת הר"צ"ל [פי' בכהונה עולם שם], והחולק אינו אלא הרשד"ם, ואפי' תימא דגם שאלו ראה לדברי רבו לא הוי הדר, אין דבריו עומדים נגד כל בני רבנות דהו רובא, ואם בא לידי דין עגונא בטעם היתר זה לצד הייתי מחיר בלי פקפוק, אלא דהיינו בהזכיר שו"א סי' כו.

[ועיין גם בהר"א צורדו המוצא בפני משה ח"א סי' פ"ד בדרי"א ע"ג, שבי' דהר"ע"ט כסדרת מהר"א אביב, והרשד"ם צ"ס"ר ר"מ אף שגמגם על הוראתו מ"מ משמע דצדיבר כע"ה"י צניעותו יש להחיר בלא ש"ע צליוף שהעיד בעירו, ע"כ, משמע דלהר"ע"ט והר"א אביב סגי בלא דיבר כע"ה"י. ובכנה"ג הגה"ט אוח רמ"ז שהביא להפוס' הדנים במדבר בעירו, ושהר"ש כי דהיינו בשו"א, אבל מ"ש הרח"ש גם דהוא כשדע"ה"י צניעותו, לא הביא כלל, משמע נמי ק"ח דסגי בלא זה. ובספרו צני חיי סי' י"ב דן צד"כ"ט טור צ' בהיתר דמדבר בעירו, ואח"כ דן משום מדע"ה"י לחוד, משמע לכאורה דמדבר בעירו א"ל לסדרא דמדע"ה"י. ואולי י"ל דכל כן באו רק לאפוקי דלא נלמד לריך דהא הידיעה או הוכחה אחרת דדיבר כע"ה"י צניעותו, אבל הזכרת שמו סתם צ"ע].

כו. אם מהני מדבר בעירו בשאמר רק שמו ואומנתו. ע"ס"ק ק"ג אות קמ"ט.

כח. ואם גם בשאמר רק שמו והי' חמדבר בעירו כש"ע. [שיועיל ע"י חיפוש. אינ' כשידוע שאין שם אחר בשם כזה, או להמחירים בשו"ע לחוד. ומה שיש לדון גם לדין מטעם הוכחת מדע"ה"י כשדיבר בעירו, ושיועיל גם בלא ידוע שאין שם אחר

שם, צ"ע עכ"פ שיאמר שמו סתם, דמשמע שהוא ידוע שם. והר"ש שצ"ס"ר י"ו כ"כ בהדיא דעתה הר"ע"ט דהיינו בהעיד חוק עיר צעלה וכמדבר על איש ידוע. וכ"כ הר"א אביבא בחש"י שצמ"שפטי לרק סי' ל"ב, דהכ"מ [דכדבר לפי מעירו הוי כש"ע], באמר יהודי פי' [סתם], אבל באמר יהודי ששמו פי', אימור דלאו על בן עירו קאמר, וכמבואר ברשד"ם ס"ג שדן להחיר משום שאמר היודי יו"ט כו', ובג"ד שאמר ששמו אסלאן כו' ליכא הא הידיעה כו', ומה גם שהר"צ"ל והרשד"ם מחמירים כו'. וכ"מ ממכר"ה עשאל בחש"י שצ"ס"ר שלמה סי' ד' ד"ה ובעיקר, דהר"ע"ט מייירי במדע"ה"י, לרק צכ"ג שייך לחלק בין מדבר בעירו למדבר בעיר אחרת, ולא תקשה ק"י הרשד"ם דמערכה צדו"ש כו'. וכ"כ הר"א ח' חיים בחש"י שצ"ד"ס ס"ג דלהר"ע"ט לא סגי בשו"א אלא כשהעיד בעירו ודבריו כמדבר על איש ידוע צניעותו. וכ"כ צני משה סי' ס"ג דהר"ע"ט לא החיר אלא גם משום שאמר שמו סתם דמוכח דע"ה"י שם קאמר כו', ושכן הבין הרשד"ם בהר"ע"ט, דמה"ט דהא למ"ש הר"א אביב, משום דלכא להחיר אף אם לא הי' בו טעם דמוכח מדבריו דעל איש ידוע הויכר צניעותו הגיד, ואילו הר"ע"ט לא החיר אלא משום שניהם, ובכ"ג גם הרשד"ם ראה להחיר, אלא שראה שצדון הר"ע"ט הוי עוד טעמים, וביחוד מ"ש דסגי בשו"א כו'. וכי הר"א זאצי בחש"י שצ"ד"ס אברהם סי' ד' ד"י"ז פ"ג שצ"מ מהב"י דבעי תרחי לשי"ע, שכן הי' שם מרואה ה"י כע"ה"י ודיברו בעירו. וע"ע מ"ש בלוח הקודם. [וכן י"ל להר"א מרחי שצ"א כ"ב, שהרי דבריו הם על נדון הגמי שאמר צי חסא וצי חיוואי דהיינו שמו סתם. וכ"מ בדעתו מהמפרא לנפש ד"י"ד א', שהסמיכו להרח"ש אחר שבי' דהרח"ש לא החיר אלא במדע"ה"י ובהר"ע"ט].

גם במס'ה יוסף ח"א סי' ט', אף שצד"ל ע"ד כי דאין לומר דלא החיר הר"ע"ט אלא צליוף שדיבר ב"ה המורה על הידיעה, מפני שאמר משה סוסי סתם ולא אמר א' ששמו סוסי, ומש"ה דהא להר"א אביב כו', דהא דוחק גדול, שאין רמז ב"ה הר"ע"ט שהחיתר הוא משום צליוף טעם שדיבר ב"ה המורה על הידיעה, ועוד דא"כ הוי פסיק דהחוספ' דבעי שמו וש"ע מייירי בעיר אחרת כו', הא גם בעירו לריך ש"ע כשאין הוכחה בלשון שמדבר על איש הידוע, אך צד"כ ע"ה מדיוק ב"ה הר"ע"ט דתרחי צני שיהי' מאותה עיר ושיהי' יוכר מדבריו על מי מדבר דלא מהני בלא ש"ע, והחוספ' איירי בעיר אחרת ולכן אף שאומר צסתם פי' נהרג לא מהני עד שיזכיר ש"ע. [ולפי"ז מ"ש דמהחוספ' מוכח דבעירו א"ל ש"ע, היינו נמי דוקא צגונא דאמר שמו סתם. והנה אף שבעיקר כי בן שם לענין דמדע"ה"י לא מהני להר"ע"ט כשלא דיבר בעירו, מ"מ מוכח דה"י מדבר בעירו בלא מדע"ה"י לא מהני לש"ע].

[וב"ג מהפרא משה אהרן, דאף שצ"ס"י ל"ג וסי' ל"ו כשדן במדבר בעירו לא הזכיר גם כשדע"ה"י, הנה מלמד דמייירי שם שאמר שמו סתם, הרי צל"ו מסתייע אח"כ מסוף דברי הרשד"ם סי' ר"מ ומהב"י דמייירי שבי' גם מדע"ה"י, וכי דה"י צ"ד כו', ואין לומר דכוננו להיתר נוסף משום מדע"ה"י, דהא אחר שהביא להב"י, הוסיף, ד"ל דדוקא בשו"א א"ל ש"ע משום שהוא צמדינה [פי' בעיר] עמלה, גם כי שם, דכל הטעם אינו אלא משום דהוי בעירו עכ"ה להם קאמר, ואם זה עיקר הטעם, הרי י"ל דלא מהני מדבר בעירו אלא כשדיבר כע"ה"י. וכ"מ מהא דצ"ח"צ סי' ק"ז דן בהדיא במדבר בעירו ומסתייע ממכר"ה"ס סי' מ"ד, והא הרח"ש שם וצקוי כחצ בהדיא דדוקא כשדיבר כע"ה"י, וגם דלא מסתבר שיחלוק בזה על מורו הרח"ש ולא יחזיר כלום, וכי ממה שמסתייע שם ממכר"ה"ט שדן בעיקר משום מדע"ה"י].

אוצר

סיק קמח אות כח

הפוסקים

כשכתב דסגי בשו"א, אבל גם י"ל דדוקא משום שיש גם כנויו
 סמך על מדע"ה בעירו, כיון דו"א דבעי דוקא ג' השמות, מסתמין
 דנסמך על הוכחה זו כשיש לכה"פ שו"א אבל אין להפריח להחזיר
 בשמו לבד ולימא כיון דמוכח דעל אית משיר זו דיבר אי"כ יש
 בידנו שמו וש"ע [ויזעיל להמחזירים בזה], וה"ע דהרש"ם בסי'
 ר"מ מעקפק בזה, דמתחילה ר"ל דיועיל אף דמיייר בשמו לבד,
 משום דעכ"פ מוכח מלשון עכ"ה שהוא מכאן, ור"ל לסמוך אם
 נדע שאין אלהי אחר שם, אבל מכיון שמדברי הרי"ט רבו אין
 ראוי שיועיל בשמו לבד כנ"ל, ומאד הסבירה י"ל נמי איפכא שאין
 הוכחה כ"כ שהוא מכאן כו' [כמוכח בזהות כ"ד אחרי הרש"ם],
 לכן לא סמך ע"ז במסקנא. וכ"כ בהד"ה שם דנ"ב ע"ד, דבאמר שמו
 לבד מודה הרי"ט להריב"ל דלא תלין להחזיר משום שדיבר בסתם
 [בזהות עיר] שניכר מדבריו דעל פ' מלכות עיר קאמר וכו'
 כהזכיר ש"ע ואם לא חסר משם כ"א בעלמא מותרת, דכל כי האי
 לא מקילנין, [אלא דל"ע דבדני"א ע"ד כי להרי"ט חלו אמר משם
 לבד אינו מחזיר כ"א בחיפוש]. וכ"כ מהר"ח עשאל בחשו' שזכרם
 שלמה סי' ד' דלא החזיר הרי"ט אלא בשו"א. [ועי' ס"ק ק"ג אות
 קמ"ד שכתב עוד פוס' דהרי"ט דוקא בשו"א החזיר, אלא דהסם
 הכונה להחזיר בזה חיפוש].

אולם באדרת אלי' [קובץ] סי' ח' כתב דנ"ב ע"ד, כי
 דמהרי"ט נראה דעס' דמודר בעירו סגי לי בשמו לחוד,
 דאי דוקא בשו"א, למה הולך לעס' דמודר בעירו, הא בלא"ה
 סובר דסגי בשתים, [שכ"כ הרש"ם בשם הרי"ט ע"א]. וכ"כ במחזק
 אברהם סי' י"ח דנ"ב ע"ד. וכן בחקרי לב מהדו"ב סי' ו' חמ"ב
 דפ"א ע"ד על הרי"א ו' חיים הנ"ל שבי דדוקא בשו"א החזיר,
 דהא הרי"ט בתחילת החשו' שזכ"ז כי [מהר"ש] דבשו"א ח"א
 ש"ע, וע"ז הוסף, ועוד דצמ"ד בעירו בלא"ה ח"א ש"ע, והכונה
 אפי' לא כו' מזכיר כנויו סגי, וי' שלא ראה דבריו במקורו, ו'
 ומ"ש הר"ש דאפשר להרי"ט וצ"י דוקא בשו"א, הא צ"ח דאף
 להסבירים דבעי' ג' השמות סגי כה"ג בשו"א, אבל אה"כ דלדידי
 בשו"א לבד סגי [בעלמא], וא"כ כשדיבר בעירו סגי בשמו. ועי'
 כע"ז צאורים גדולים שבסוף האות], ואחר שגיד החק"ל לישב
 דברי הרי"ט גם לפי הרי"א ו' חיים הנ"ל, כתב דפ"ב ח' דזכו
 דוחק, ופשטות לשון כנ"ל, והרי"ט מחזיר צמ"ד בעירו גם בשמו
 לבד, [אלא דמתא' כ"י לא משמע כן, כדבסמך].

ובע"ז בראש משביר סי' ט' דו"א ע"ג דהרי"ט החזיר בפשיטות
 בזה, בשמו לבד, ומ"ש דאפי' למ"ד דבעין שו"ע הכא
 מחזיר שמו וכינויו, ו' דרמז כחן למה שיכתוב אח"כ דעו"ל דהא
 דבעין ש"ע היינו בהזכיר רק שמו אבל בשו"א ח"א ש"ע כו' ג',
 ור"ל דלא מציעה למ"ד דבשו"א סגי [ודאי שרי בנ"ד בשמו
 וכינויו], אלא אפי' למ"ד דבעין גם ש"ע, הכא איכא שמו וכינויו
 וש"ע [ע"י שדיבר בעירו], נמצא דבשמו ועירו והמעיד [נראה
 ש"ל: או שהמעיד] בעיר ההיא ואמר פ' נהרג בסתם, על פ'
 הידוע מלכות העיר אחר, וכן הבין הר"ש בסי' מ"ד [בהרי"ט],

(א) כ"כ במרמז לגוף בבנות האדרת אלי' ע"פ מה שהביא שם מקודם
 דברי הרש"ם אלו.

(ב) אולם בצ"צ המובא בסי' ק"ג אות י' כתב דהרי"ט לא החזיר
 בשו"א אלא בגדיו משום שהי' גם מדבר בעירו, ע"ש. מיהו מ"מ י"ל
 דיוהא דהרי"ט סגי מדבר בעירו בשמו לבד, לשיטתו שם אות י"ט דאף
 שו"א לא מתני אבל שו"ע סגי.

(ג) וזה כי הרי"ט מלבד מ"ש מקודם לסמוך על הרא"ש, ע"י בדבריו
 המובאים באות כ"ב, וכדחוכיד החק"ל הג"ל, ועי' בחק"ל שם דבבאר מה
 חידש בוצו"ל על מ"ש מקודם מהרא"ש.

אמר, (כיון דגם בנ"ד מיייר לרוב"פ שדיבר כה"י, עי' בזהות כ"ו),
 יוצא דבסי' ק"ג אות קמ"ד].

עי' במהר"ח ש' שזהות כ"ב שבי דאפשר דאף להרי"ט וכו"י
 לא מהני אלא באמר שו"א. וכי כחן עוב סק"ג ד[לכאורה]
 אין כאן ספק כלל, דודאי להמחזירים שו"א וש"ע לא עדיף מעיד
 בעירו מהזכיר בהד"ה ש"ע, ולהמחזירים בשו"ע לחוד ה"ג דסגי
 הכא בשמו לבד, וכן יש לדייק ממהרי"ט, מדכתב דהתוספ' מיייר
 במדבר בעיר אחרת [אבל בזהות עיר ח"א ש"ע], אף דהתוספ' לא
 נזכר ש"א, והא דהרי"ט מסיים וסגי בשמו וכינויו, היינו דלהכי
 ליכא למיחש אפי' בהחזוקה כמה אנשים בשם משה בלא כנוי סוסי,
 וי' דהר"ש ר"ל דבהלכות לא סמכו על סברא זו דהוי כשי"ע
 אלא משום שהזכר גם ש"א דבלא"ה יש ל' להקל [דו"א] דא"ל
 ש"ע כלל. וכ"כ בבני משה סי' ס"ב דבזהות הר"ש דאף דכי הרי"ט
 הכעס דבזהות עיר, מ"מ לא סמך למעשה אלא על שבי שו"א
 [שהצ"ח שם מקודם מהר"ש דסגי בזה], והעטס דמודר בעירו
 יועיל לש"ע ושריא אף למ"ד דבעי גם ש"ע. וכי במרמז נפס' דו"ז
 ע"ג ד' שכי"מ ממהר"ש סי' ל' [המוכח בסי' ק"ג אות קל"ד],
 שבי דכיון דנ"ד יש שו"א וי"א דסגי בהכי כו', משמע דלא מהני
 אלא למלכות חסרון ש"ע להמחזירים שלשתן ומשום דו"א דסגי
 בשו"א, אבל אין בזה הוכחה [גמורה] לש"ע שיועיל בשמו לבדו
 להמחזירים בשו"ע או לדידן עם חיפוש שאין שם אחר בשם זה,
 כיון דבשמו לבד ליכא למ"ד שחזיר.

עו"כ במרמז נפס' הנ"ל שכי"מ מהפרמ"א [שכ"כ ק"ג אות קמ"ט]
 דהא אחר שהצ"ח להרי"ט, וחסר למלכות היתר עם חיפוש
 שאין שם עוד כזה, משום דחסר ש"א, כי מיהו הר"ש בקו"י כי
 דגם לדידי היינו בשו"א כו' ח"כ מה יועיל החיפוש. וכי בנ"ד
 של שלמה סי' ג' בדק"ד ע"ג דאף דאח"כ כי הפרמ"א שם דהר"ש
 בסי' ל' ומ"ד החזיר גם בשמו לחוד, וי' מדבריו שגם הוא סומך
 ע"ז, מ"מ יש לדחות דלא סמך ע"ז [ואפשר אפי' עם החיפוש שבי
 מקודם] אלא משום שהי' בידו גם שם חומות, דאפשר דחשיב
 כשם אצ"ו, ע"ש. ובאצ"ו יעקב סי' ב' דכ"ע ח' כי דגם בסי' ל' י'
 ו' דחשש הפרמ"א להר"ש, שבי דפ"ב ע"ד דנ"ד שריא אף למ"ש
 מורי [הר"ש] דהרצ"ס הרי"ט והצ"ח החזירו משום שהי' שו"א
 כו'. [וכ"מ מסני' דסבר דוקא בשו"א, וכמוכח לשונו בזהות כ"ב
 ע"ש, אלא דשם ושם אפשר דדן לענין היתר גם בלא חיפוש, משום
 הוכחה דמדע"ה].

וב"כ בדעת הרי"ט ר"א חיים בחשו' שזכרתי נעם סנ"ד
 דק"ג ע"ג, דמוכח בהד"ה דבריו דלא מהני אלא בהזכיר
 שמו וכינויו, מדמסיים דהכא מספיק שמו וכינויו, ולא אמר דא"ל
 שמו וכינויו, [ווי' שלא כיון הר"ש צמ"ש שכי"מ מסו"ד הרי"ט],
 שם דקני"א ח'], ומה דנקט בתחילת דבריו פ' מעיר פ', ולא כי
 פצ"פ, י"ל ד"פלוני" כולל גם ש"א, דהא קאי אחסופ' דקתני עד
 למחזירין שמו וש"ע, וכחצו האחרונים ולהמחזירים ג' השמות
 פ' "שמו" שבתוספ' עם ש"א, מפני שכך רגיל לקרות לבני"א,
 וה"כ הפי' ב' הרי"ט, וי' שכן הבין הרש"ם סי' ר"מ דזעחו,
 ומדחה לדברי הרי"א אצ"ו צמ"ש צמ"י ידים, [כבזהות כ"ד], והא גם
 רבו כ"כ, וקשה לומר דלא ראם, ח"ו דסבר דלא כ"כ אלא בדיש
 שו"א, ובגדונו כי רק שמו, ואף דמה שהקשה הרש"ם עוד,
 דזה מערכה על הדרוש כו', תקשה גם להרי"ט [אפי' נימא דכ"כ
 רק בשו"א], מ"מ ח"י"ז סתירה, דו"ל [דא"י] קושיא לעולם הסברא,
 אלא דתפס עליו מ"ש לשון עיר "הנהרג", דהא ע"ז אלו מנפשים,
 וכול"ל בעיר בעלמא. וכע"ז צמ"ח יוסף ח"א סי' ט' דנ"ב ב' ג'
 וסי' י"א דס"ב, שבי דאף דו"ל דכינויו דנקט הרי"ט לאו דוקא,
 והר"א, דלא אשמעין שם דכינויו הוי כש"א אלא בחלוקה האחרת

אוצר

ט"ק קמח אות כח—כט

הפוסקים

שמו, אחר שזן משום מדבר בעירו כעש"י, הוסיף, וע"י צ"ש סקני"ע ולכו"ע סגי בשו"ע בלא ש"א, [הרי משמע דסובר דלדיעה זו יש להחיר במדבר בעירו אפי' בשמו לבד]. וכ"י ממ"ש הר"א זאבי המוצא בסוף אות כ"ד, דאם הרשד"ס ה"י מחיר מעטס מדבר בעירו ה"י מחיר גם בשמו לבד, כיון [דלעתח] סגי בשו"ע. גם בראש משביר ס"י ט' אחר שצ"כ צדעה הריט"ע כ"ל, כתב דצ"ג טור ז' צ"א מאופני הכיתר ע"פ הרח"ש ס"י מ"ד, דכיון דהרח"ש מחיר שם במדע"ה בעירו וצחיפוש, ה"י צ"ג ש"ה ידוע שאין אחר בשם זה, או שגדע כן אחר הצחיפוש, יש להחיר אף שאמר רק שמו. [ומ"ש שם מקודם דהרח"ש לא החיר בשמו לבד אלא משום ש"י שם מקודם דגדלו גם הריצ"ל יודה, י"ל דהיינו להחיר אף בלא חיפוש, ומשום מדע"ה, וכמוצא בס"ק ק"י אות קמ"ד].

גם באביר יעקב ס"י ז' דל"א אחר ש"י דקיי"ל כהפוס' דהמעידי בעירו סתם הוי כש"ע, הוסיף, דמתבאר מדבריהם דלאו דוקא בשו"א סמכו על הריט"ע ומשום דגם דצ"י שמות סגי, והוא ע"ד ס"ס כו', אלא סביר מעיקר הדין בטעמא דמילתא דכיון דמעיד באלוה עיר כעש"י ודאי שחשז שזה ה"י מכירו, ואפי' נימא שטועה בזה [במה שחושז שהטומע מכירו צפריעות], מ"מ איך ס"ד דהגוי ש"ה מכירו, אם לא שנאמר ידוע הגוי שהנהרג מעיר זו שמעידי בחוכה, מש"כ חושז דמכירו כיון שהם מעיר א', וא"כ אפי' בשמו לבד ומעידי בסתם באלוה עיר הו"ל כש"ע וסגי צחיפוש, ודלא כד"י מהפרמ"א [שצמרפא לנפש הני"ל], שהבין דהרח"ש דדוקא בשו"א משום דצ"א ה"י דסגי, דדברי מהרח"ש מתפרשים יפה ע"ד שכתבנו [אולי כמ"ש החק"ל הני"ל בתחילה], וממהרח"ש בסמ"ד [שצ"א כ"ב] י' צהדיא שהחיר ע"י חיפוש אף לפי העדות שהזכיר רק שמו, ומטעם שדכע"ה באלוה העיר ובהריט"ע, וה"ה דלהסוברים דסגי בתרחי, אף בלא חיפוש סגי מדע"ה בעירו בשמו לחוד, משום דהוי כמפרש ש"ע.

[ויש להוסיף עפ"מ המרפא לנפש ד"י ע"ג, דמ"ש הפוס' דהרח"ש בקו"י לא יועיל כה"ג, היינו אם נפרש דבעיקר דן משום היחיר מדבר בעירו, דנמלא דגם להס"ד דהרח"ש דסגי בשמו, היינו רק לחסרון ש"ע להמתירים בשו"ע או לדין צחיפוש שאין שם אחר כזה, וממילא למסקנתו דדוקא בשו"א, לא יועיל גם ככה"ג בשמו לבד, אלא להפוס' שהצ"א וזהו גם להחיר מדע"ה בס"ק ק"י מאות קל"ד והלאה, הרי מפרשי בהס"ד דהרח"ש שיועיל בשמו גם להמתירים ג' השמות ובלא חיפוש, ומשום דמדע"ה בעירו מורה על פרטיותו ומשלים גם ש"א כו', לפי"ל למסקנתו הכונה דרק להמתירים שלשם לא יועיל בלא חיפוש, משום דאין בזה מדע"ה אפי' בעירו להשלים שחיס, אלא מ"מ הוי הוכחה טובה מלד ע"מא שהוא מעיר זו, ויועיל בשמו להמתירים בשו"ע או לדין עם חיפוש, וכן י"ל לכמה פוס' שצ"ק ק"י אות קמ"ד דמחמרי במדע"ה אפי' בעירו בלא שמו, דהיינו בלא חיפוש].

וכ"מ צאורים גדולים לימוד קס"א, דאחר שהביא דקס"ע ע"ג קרוב לסופו, דהעלה הרח"ש דלהריט"ע וצ"י מהני רק להשלמת ש"ע, דאפי' להמתירים ג' כו', הוסיף, וי' לי שפיר מתוך דברי הגאון [הריט"ע] שם מתחילה דבריו, דגם לפי פשט דברי התוספתא דסגי בשחיס בשו"א או בשו"ע, היכא דאיכא שמו לבד ומדבר בל' ידוע ובעיר ע"מא, משלים ש"ע, ומבואר זה יפה בדברי הגאון שם.

כפ. אם טהני מדבר בעירו גם בלא הזכיר שמו. (כגון היכודי וכיו"צ, ושיועיל צחיפוש). כ' בחקרי לב מהדו"צ ס"י ו' דפ"א ע"ג דגדון הריט"ע ושאר הפוס' [שצ"א כ"ב] מיירי בהזכיר שמו, ואין ראוי שיועיל בלא שמו, ואע"ג דגדון הראג"ח [שם] ה"י בלא שמו, י"ל שסמך על עדות האחרון שם שהזכיר

דלא כ' שם דאפשר דלהריט"ע וצ"י דוקא בשו"א, או כמ"ש החק"ל הני"ל דפ"צ ובמרפ"ל דע"ז דגדונו ה"י רק שמו, ואפ"ה דן לסמך על הריט"ע]. וע"י גם בס"ק ק"י אות קמ"א פס' א' שצ"כ ע"פ דכונת הריט"ע להחיר בשמו לבד, ושכ"מ ממהרח"ש ס"י י' צדעתו ושכ"מ מסמ"ד.

אלא דהריט"ע בתשו' אחרת כ"י שהוצא באלוה כ"ב י' דמחמיר במדבר בעירו, וכ' בחק"ל שם דפ"צ ע"ד דכדי לישבס ל"ל משום דגדונו דהתם ה"י רק שמו, ובתשו' שצ"ז דהחיר היינו משום שה"י שמו וכינויו, והיינו טעמא דהרשד"ס דהה"י להרי"א אצ"ב משום דהוא גם לתשו' שצ"כ, דמוכה מינה דדוקא בשו"א החיר, ולדק הרח"ש בקו"י צ"מ"ש דלהריט"ע נמי דוקא בשו"א ו).

ומלבד הפוס' הני"ל ש"ב' להקל [לדעת הריט"ע שצתשו' צ"ז הני"ל], כ' בחק"ל הני"ל דפ"צ ע"א שצ"י מהרי"א מזרחי הרי"א אצ"ב המשפטי שמואל והמשפט דק, שצ"א כ"ב, וממהריב"ל [להסוברים שמיקל בזה, כצ"א כ"ג]. והחק"ל ע"מ צ"י י' אחר שהביא דל"ע טור ז' דמהמשפטי שמואל י' דסגי בלא שמו, וכ' שאין להקל כ"כ, וכמוצא באלוה כ"ע, הוסיף, אלא בהזכיר שמו י' ודאי דסגי.

ויש להוסיף שצ"י דעת מהר"ח עובדיא שצ"א כ"ב, ושכ"ה להרשד"ס ס"י ר"מ להסוברים דאילו ראה לדברי הריט"ע ה"י מודה, ושכ"ד צס"ג, וכצ"א כ"ד, וכ"ה לפי מה שהצ"א הכנה"ג המוצא באלוה ל"י, והב"ש שצ"א ל' ע"ש. וכ"ה להב"י לפמ"ש הפני"ת שצ"ק ק"י אות קמ"א פס' א', דהיינו שגדונו לאו דוקא, ע"ש. וכ"י בדברי הח"מ מהרמ"ד דברי חיים וזרע חיים שהוצ"א באלוה כ"ב הני"ל, וכ"כ במשפטים ישירים המוצא שם סד"ה וכן בראש, וע"ש גם במהר"מ מלובלין, וכ"מ מדבריו שצ"ק ק"י אות קס"ח דמהני אפי' בשמו. וכן בפני משה שם אות קמ"ד אף ש"י דלהריט"ע לא החיר אלא בשו"א, מ"מ מבואר דעם חפוש יועיל גם בשמו לבד, וכמ"ש שם גם הר"ש פתח. ובמרפא לנפש ד"י סע"ד כתב שכ"י מהרד"ז שצ"א כ"ב, מריבטת לשונו ש"י דצ"ג וכיו"צ ששאלה על פ', ולא כתב פ"צ, דכה"ג דקדק הרי"י ו' ריי דהריט"ע, [כמוצא בס"ק ק"י אות קמ"א פס' א'], ואף דהתם אין דיוקו יפה, ד"שמו"ש דהריט"ע יל"פ שו"א דקאי אחוספ' [וכד"י הרי"א ו' חיים הני"ל], מ"מ מלינו לגדול שדייק כן, ה"י נידוק דהרד"ז. ודע"ז ע"ג ד' מציא להאדרת אלי ומחזה אצרכה הני"ל צ"ה אולם, שכתבו דגדוניהם ל' היחיר עפ"מ"ש דהריט"ע להחיר אפי' בשמו, וכחז ד"ל דסמכו על הרח"ש סמ"ד ד' דחזר שם ופשיטא ל' דסגי בשמו לבד דצ"ה נמי החירו הגאונים הריט"ע והב"י, וגם האדרת אלי דחשש להרח"ש שצק"י וכ' אח"כ דצ"ג שיש גם ש"א אין לפקפק, יתכן דלרווחא דמילתא כ"כ, כיון דגדונו יכול ללחץ גם ידי ספק הרח"ש.

וכן צכ"ס שלמה שצ"א ל"י חשיב ש"ע כשדובר ל' מעירו אף שאמר רק שמו, ע"ש. גם צע"י ארזים סקס"ז אחר שהוכיח מדבר בעירו כש"ע מהא דצי חיובי כו', כתב דמ"מ אין רא"י משם דמהני אפי' בלא ש"א כדעתם, ד"ל דידוע ה"י שלא ה"י שם עוד חיובי, [הרי דידוע כן סגי בשמו]. ובפני"ת [מקנעוואן] צתשו' שצ"ק הספר דף ר' טור ז' דגדון שאמר רק

ד' [ואולי להפוס' הני"ל דבדברי הריט"ע שבתשו' ב"ז יתיר אפי' בשמו, יל"פ דהא דבתשו' שבכ"י החמיר, קאי בעיקר על מ"ש שם המחיר, ואפי' י"ש" להסתפק שמכיר ליוסף אחר, ויש להבין דמ"מ אפי' יש סיבה להסתפק, מחיר בסברא זו, ולא רק בחששא בעלמא, אבל על גזון הריב"ל כפי שמוכר בריב"ל שבאות כ"ג, אולי יודה להחיר אף שה"י רק שמו].

אוצר

סיק קמח אות כט—לא

הפוסקים

הנהרג מהני, כל שהמעיז משם. ונח"מ המוצא שם כתב דכשמוכח שכוונתו ע"ז כגון שהנאצד והעד והשומע כלם מעיר אחת כו', ומסתמך בסוף על הריט"ט. [ואפשר שכוונתו בהחק"ל ה"ל, ואולי דוקא קאמר דככה"ג שכלם מהעיר ומסתמך ידוע צניעותם אז "מוכח שכוונתו ע"ז"] וכן לשון הידי דוד סי' ח' דף ר"ט, ש"י עוד יש להקל בנ"ד שהמגיז והשומע והנהרג מעיר א', דככה"ג רוצם מקילים. והרמ"ש בסי' מ"ד בחחילת דבריו כתב, כיון שהתוגר [המגיז] והשומע מעיר זו, וצפסם ב' כתב, כיון שהמעיז מעיר זו. גם הפני משה ח"א סי' פ"ד כשציאר בדף רי"ד להרמ"ש פירט דהגוי המגיז הי' ג"כ [פ"י בהגהדר] מעיר זו. וכן במשאלת משה ח"א סמ"י כשליד בדף רמ"ג ע"ג להחיר מטעם הריט"ט, כתב כיון דהמגיז והנעלם תושבי רודום וצאו דבריו בסתם ודאי על פ' תושב רודום דיבר. וכ"מ מהמשפטי שמואל שצאות כ"ט, ע"ש. גם הרי"מ מלוזלין שצאות כ"צ כתב כיון [שהמגיז] דר שם ומכיר היחודים. [ואולי ציחם מגוי ליחודים כ"כ. ועי' צ"ש סקני"ח שהציו מהרשד"ם סי' נ"ג, דכאמר היחודי ראונו מה הוי כאומר ראונו מעירו כיון שאמר היחודי. משמע נמי דהעיקר חלוי בהמדרגה]. אבל אפשר דכל הכך לאו לאפקוי שא"ל שיהי' השומע משם, דזה ממילא מוכן לכיון דדיבר בעירו ומסתמך השומעים משם הם, ועיקר כוונתם לומר דגם המדבר יבא משם ולא מוכח שפיר שמדבר ע"ז דמשם].

והנה מכל ה"ל מוכח דעכ"פ צעין שהמגיז יבא מעירו. מיהו נדון הרדב"ז והב"י סי' ג' שצאות כ"צ מיירי שהמגיזים עברו דרך שם, ומ"מ כתבו להחיר משום מדבר בעירו. [ומשמע דהעיקר חלוי במה שמגיז בלוחה עיר בהזכרת שמו סתם כעכ"י תלין שיודע שהוא מכאן. אמנם י"ל דהתם היינו משום שבי' ידוע במחוז ההוא, וגם המדברים היו מאותו מחוז, מיהו גם צ"י סי' ה' כתב דכשצא למקום ההוא להעיד כו', אס לא שגימא דהיינו כשצא במיוחד לשם דעדיף, וצאכל יחזק סי' א' כתב דרובא דרבוותא סברי דכשהנהרג תושב העיר שמדברים שם א"ל ש"ט, וכנ"ד שהשומע מעיר הנהרג כו', משמע דאף שהמגיז אינו משם, וכ"מ מהרש"ה חיים והזקן אהרן שצאות כ"צ ד"ה וכן צבית. גם הריט"ט שם אף שצחק דבריו כתב שהגוי המגיז מעיר ארטא, מ"מ בחחילת דבריו דשם מצא עיקר חידושו, הזכיר רק בחילוק בין "העיד" בעיר אחרת ל"הגיד או העיד" בעיר זו, אבל אינו מחנך שיהי' המגיז מהעיר. גם במרפ"ל שצאות כ"ה ד"ה גם, כתב דמ"ל הריט"ט שכתב וכ"ש וכו', משמע דמעיקר הדין מתיר גם כשהמעיז אינו מהעיר].

לא. אם מהני בשלא דיבר להעד אלא שמע כשדיבר בעירו לאחר. עי' בהרמ"ש ח"ג סי' נ"ג שצאות כ"צ שמחלק בין דברו בגוים צניעותם על היחודי בעירו דלא מהני משום כו', לבין דיברו ליחודי דשם. ובמיומר חיים שצאות ל"ג ד"ה וכ"ד, חשיב ככה"ג מדבר בעירו, ע"ש. [ואולי הרמ"ש לא מיירי שהגוים המדברים עלמם היו מעירו כדמיירי במיומר חיים].

[ולענין אם בעי' כשבא לשם להגיד, הנה לשון הב"י סי' ה' המוצא בלוח כ"כ, הוא, כיון שצא לשם להעיד כו', מיהו כגדון דסי' ג' שדן בו גם הרדב"ז מיירי ששאלו להסוחרים שצברו דרך שם, ואמרו פ' בסתם, ולנו דעל פ' דמשם העיד. וגם כל הכך פוס' שצאות הקודם שהדגישו בדבריהם שהמגיז הי' תושב העיר. הרי סתמא דמילתא שלא צא במיוחד לשם להעיד].

כשלא דיבר, אלא כתב בעיר הנעדר. כתב צחן עוז ססקני"ג דמהכח"מ [המוצא בלוח כ"כ] מוכח דאין חילוק צד בין מעיד בפיו למעיד מחוץ הכתב, ולפ"ז מ"ש ה"מ צסק"י והב"ש סקב"ט על ה"א דסעי' י"א מלא כתוב צטער פכ"פ מה כו', דלריק שיכ"ה

שהחזיר שמו ממם, גם ה"א דהמשפט נדק [שצאות ל"ז] לא הזכיר שמו, כבר כ' שם שהיו הוכחות דמהני אף בלא הזכרת שמו, וזכר א"ש נמי ה"א דמשמע לכוונת דהרש"ך [שצאות מ"ו] פליג על הריט"ט, ש"י אס הי' אומר כ' תושב שאלוניק דודאי בחיפוש סגי הי' בנ"ד ע"ש, נראה דאף שהעידו בעירו כל שלא אמר ש"ט אינו כלום, [ותמוה דשם א' מהפוס' האחרונים לא הביאו כחולק], וביותר חומה על המשפ"ל ה"ל ענמו שמיצא שם להרש"ך והריט"ט, ותמה אחר"כ על הרשד"ם ומהר"א אציב שלא הזכירו להריט"ט, ולא תמה כמ"כ על הרש"ך, א"י דפשיטא לכו להמשפ"ל והרש"ך דאף הריט"ט לא החיר אלא בהזכרת שמו, ונגדון הרש"ך לא הי' שמו [אלא אומנחו], והמשפטי שמואל סי' פ"ח שהחיר מה"ט גם בלא הזכרת שמו, קולא גדולה היא צניעו.

וזה תר"ד המשפטי שמואל שם דע"א עור ב', ש"י דאף שלא הזכיר צ"ל מהעדויות לא שמו כו' א), מ"מ היכא צעין שמו וש"ט אלא כשאין הוכחה מוכחה בדבר, או שצא גוי והעיד על יחודי א' סתם שאינו [ר"ל הגוי] מעיר הנהרג, ואז אף דחסר יחודי מכל, תלין שמה אמר על יחודי אחר, אבל כשהגוי מהעיר בעלמא מעיר, וכ"ש בנ"ד שצעות יהושע העיד על שחק דוד, וצעות דוד אמר לו הגוי "שחקך" צפירוש, וידעתי שבי' שחקו, פשיטא דתלין דעליו אמר. וכ"כ בסוף הכשרי' כנ"ל בלוח כ"ב. ובמשפ"ל ה"ל בחק"ל הביאו לדוננו. ובכנה"ג הנה"ט אות רי"ו הביאם כך: היכא שהגוי מעיר ענמו ואמר שחקו של פ' הוי כמזכיר ש"ט, ומיין להמ"ש והמשפ"ל ה"ל, ולמהר"ר ישועה קנדיעו בחש"י כ"י. [אולם י"ט דהמ"ש כתב "וכ"ש" שהעיד על שחקו, ואולי דעתו כהחק"ל ה"ל שאין להקל כ"כ].

ועי' בגאמן שמואל סי' ג', דאחר שדן להחיר צמדעכ"י בעירו כשאמר שש"א, כוסף בנ"ד ע"ג שגדולה מזו מלחתי בכתבי מהר"א [המוצא בסי' ק"י אות קכ"ה], שגדולו לא הזכיר אפי' שמו [אלא היחודי], ומ"מ משום היות המעיז והשומעים מאותה העיר של הנעדר, כתב דהעדות מספיקה להחיר, ואין לומר דנגדונו דיבר הנמסל"ט עם אציו ואשחו [שנזכרו בכתב"ד שם שהיו מחושבי העיר], דהא אס מדבר לאשחו אינו מסל"ט כו', ועוד ש"י מחוץ דבריו שלא דיבר עמהם, ש"כ"כ שהגוי אמר ל' יונה ע"ש, ומכ"ש בנ"ד שהזכיר כינויו והי' מצני השכונה שהכירוהו שניהם כו'. וכ"כ בסי' נ"ה דסי' פ"א שכבר כתבתי בחש"י אחרת מכתב"ד כו' דמשום שבי' המעיז מעיר הנאצד והעיד לאנשי העיר די בלא הזכרת שמו, וכ"כ בנ"ד שאמר רק כינויו ולא שמו אס זה התוגר עקר דירתו ממקומו הקודם והחייש כאן כשאר היחודים דמשם, הרי אפי' לא הי' מסיים מקומו כנ"ד הי' כדאי להתה"ד להשיאה. ועי' גם בגדון הפרמ"א שצאות ל"ג.

ל. אם מהני גם כשהמעיד או השומע אינם מעיר הנעדר. עי' בחקרי לב שצאות כ"ו שכתב, דמ"ל הריט"ט שצאות כ"צ שכתב דכשהמגיז בעיר ההוא כו' וכ"ש כשהמדבר והשומע הכל מאותה עיר, משמע שמעיקר הדין גם כשאין השומע מעיר

(א) אמנם בגב"ע בעדות יהושע (שסמך עליה), נזכר שאמר שדור שותפו של "הנהרג גרשוני" אחר מלחמתי כו', אולם גם בסוף התשו' כתב עוד פעם שבעדויות אלו לא נזכר שמו, ואולי הי' זה הוספה מהעד השומע, אבל המבי' הראשון דיבר סתם על שותפו של הנהרג, או על יהודי סתם.

(ב) אמנם שם מיירי שגם השומע מעירו, עי' בדברי הרשד"ם הובא בסי' ק"י אות קל"ד, דמ"ש שם ד"המעיד" משאלוניק, היינו השומע מהגוי שהוא המעיז לפנינו, וכן הביאו בכנה"ג הובא באות ל"ו, דהוי כאומר מ' "מעיד", ע"ש, מ"מ מהא"פן שהב"ש הביא, וכ"ה בבה"ט ססק"א, משמע דתלי בזה שהמדבר מעיר הנהרג, דמסתמא מדבר על איש מעירו.

הפוסקים

כַּשְׁדִּיזֵר

אוצר

סיק קמה אות לו

הפוסקים

שעל איש ממקום אחר דינור. וכן מבואר בדברי הרא"ם למינו שמשפטיו נזק סי' ל"ט דר"ל דכיון שדינור לאיש מעיר בעדור על איש מעירו מדבר, הלא שחשם לבסוף להמחמירין בכלל במדבר בעירו. [ועי' בחי' שאלות כ"ג שלא הזכיר, חוץ בעיר' הלא לענין מלא כחוב נשטר].

וכ"כ בברם שלמה סי' ג', דנ"ד כיון שהגמסלי' שדינור שם בעד יודעו יפה שהוא משלוניק, מעתה כשאמר לו נכפר, זה הגוי שברג לפי ופי' כמדעב'י ציוהם, אין ספק שברור לו שאלתם הנהגים משלוניק היו, ור"ל כאומר פי' ופי' משלוניק נכרגו, ודמי להרשד"ם סי' כ"ו, וגם הרא"ם ירושלמי שם שלא הסכים להרשד"ם דמוכח מזה שהוא משלוניק, מ"מ מוכח דכיון כוכח שהוא מלוי שם כ"ו. וכ"כ בסי' ח'.

וכ"כ בשער אשר סי' ו' צסוף החש' ע"ד הראי' מנשה ב"ר' דממהרשד"ם סי' ג' ועד"פ מבואר דכגד לאיש מעירו כיון כהזכרת ש"ע, הלא דכוספו עוד חנאי שיגיד כהא' הידיעה, ונ"ד בלח"כ סי' כ"ו. וכן בסי' י"א אחר שזכיר שם בעד ידוע בין הגוים ושדינור כעב"י, כי ד"כ בלח"כ, דלפי' להרש"ם ועוד פוס' דמדעב"י לא מהני הלא כשדינור בעירו, מ"מ נ"ד כיון שדינור כעב"י לאיש שידוע שהוא מעיר נכרג, כיון כש"ע, וכמהרשד"ם סי' כ"ג, ור"ל דוקא חוץ בעיר, וכמ"ש בהרמ"א ח"א סי' ק"ג, ור"ל סי' ק"ז [שאלות ל"ג], ומציא להרש"ם ב"ר, ושכ"כ במשאל משה ח"א סי' מ"ו, ובחזרת חסד למכ"ר פרח"א סי' ס', [שכ' דמ"ז ח' דמאחר שצ"ד דינור כעב"י לשומעים וכיון כולם ממקום ח' כפי הילוך הענין, יש להחיר להרש"ם כ"ר]. והסכים לשער אשר שם מהרש"ם גאטניו בסי' י"ג. וכ"כ בסי' מ"ז, חו' יש טעם להחיר צ"ד, דכנראה מהצ"ע הכירו הגוים להעד משום שם הולך ושכ' צכפרים הללו, ומסתמא ידעו שהוא משלוניק, וצפרט שהכפרים סמוכים לשלוניק, וכדירו ג"כ להעדר שם חצירו מלא, ור"ל כשדינור הגוי להעד בלשון ידוע בלח"כ שלא צ"א כ"א עבור חצירו פצ"פ, אינו הלא כאומר שפי' זה ג"כ כ"י מעירו, וכמהרשד"ם סי' כ"ג.

והוסף שב"כ סה"ר מלובלין סי' קל"ג, דצ"ד די' מהעדות שהגוים היו מכירים להעדים שהם מעיר בל' לפי שבו רגילים עמם כ"ו, ומסתמא כשדינור עם היכודים דרך החלונות שנהרגו פי' ופי', פשיעא שכיוונו על אחתם שבו מיושני עירם כ"ו ור"ל כמזכיר ש"ע יעו"ש. [וכוונת בסי' ק"א חוץ קס"ח, וכ"כ שם בל"ז ע"ש].

וכן בבאר מים חיים [מולירי] סי' ד' בלח"כ הגוי ליכודי מלארסו חשנו שאלתם היכודים תבואו לחצות דם הגרלחים, כי ועוד דכיון דדינור כ"ל לחוש לארסו כ"י שזכיר לנהרגים שהם מלארסו, וכדכתיב הכנה"ג ב"ר' דממהרשד"ם ומכרי"ט, ונ"ד עדיפא שאלתם היכודים כ"ו, ואם לא היו מלארסו לא כ"ל לומר בלשון "שאלתם" דמורה שהם מעיר ח' שגוגע להם, ור"ל כ"ו כאומר יכודים מלארסו נכרגו, וכ"כ מחשפין שם כ"ו. וכן בסי' ומאור דב"ש סי' ד' כתב דנ"ד כ"ו כהזכיר ש"ע, דכיון שהעדרים החלכסנו לל' הגוי בכל יום השוק, ודאי ידע עיר מושבם, וע"כ כשראה היכודי מלארסו בעיר וסיפר לו המלארע כעב"י, כיון כאומר ש"ע. ועי' בסי' ק"א בלח"כ קס"ח שברא"ח והפני"מ הסתייב צדונם מזה שדינור לאיש מעירו, וע"ש גם במהרמ"ד. וכ"כ מהזכר חיים המוצא בלח"כ אות כ"ג.

[וגם להמחירים במדבר בעירו גם כשלא דינור כעב"י, עי' בלח"כ כ"ו, מ"מ י"ל דגם כ"כ כ"ו מדבר לאיש מעירו כש"ע, וכ"כ מהרש"ם ב"ר, דשם אחר שהקדים דלפי' תימא דכ"א הידיעה לא מהני הלא לעשות משם המקרה שם ע"ש, ואין ראי' שדינור

לא. כשדינור לאיש מעיר הנעדר כעב"י בעיר אחרת, אי חשיבא כש"ע. [ובידיעין ח' שיש כוכח שידע המגיד שהשומע משם א]. הראי' מנשה בעל בל' כח"ס בלח"כ שזכר אשר סי' ו', חתם על השער אשר שם שכי' דכ"כ כ"ו כהזכרת ש"ע, הלא הרשד"ם בסי' י"ג [שצ"ס"ק ק"ג חוץ קל"ד] לא כתב כ' הלא כשדינור בעיר הנעדר ח' סמוך לה, ושורש הדבר דכ"ו כמדעב"י, שידוע בעיר שפי' חסר משם כ"ו ב', הלא כשכדכור בעיר אחרת מה מועיל מה שהשומע מעיר הנעדר להחשיבו כש"ע דכ"ו כמדעב"י, וכ"כ צד דנ"ד שלא ידע מזה כלל.

אולם מהר"י קובו בלח"כ שגמלם שמואל סי' מ"ט כי שמהרשד"ם סי' כ"ג ב"ר' מוכח דלח' שכי' הדבור במקום אחר [פי' כ"י כ"ו], כיון שהיכודי שדינור עמו הגוי כ"י משלונות, אחר בודאי על ידע משלונות. וכ"כ כהנה"ג הגה"ט חוץ רכ"ב, שכי' גמסלי' שאלתם ליכודי שכי' מעיר פי' היכודי פי' נכרג, כיון כמזכיר ש"ע [כיון שאלתם היכודי ג], ומליון להרשד"ם סי' י"ג ו' ולעין בסי' י"ז [המוצא בלח"כ מ"ו] ולמשפט נזק ח"א סי' ס"ח ה', ושכ"כ מהר"ט סל"ח וליו, [מוצא בסי' ק"א חוץ קל"ד].

וכן הראי' ח' חיים בלח"כ שזכרנו נעם סי' י"ד, צדון שדעב"י שלא בעירו, כתב דקנ"א טור צ' דכיון שדינור המגיד כ"י לאיש ממלרים שמשם הנעדר, ודאי דעל פי' זה קאמר ח' ידוע שמה, דלח"כ מלא לו לידע, וכ"ו כהזכרת ש"ע, וכענין הרשד"ם סי' כ"ו [שאלות מ"ו]. גם הראי' ח' חז"ב בסי' ח' [צדון שדינור שלא בעירו] כתב בלח"כ ע"ג דליו ידענו שהשומע כ"י מלא לחון ח' אפשר כשדינור חלו על טביעת פי' מסתמא על פי' שמא לחון הידוע ציוהם קאמר, הלא צ"ד שלא ידענו שהשומע משם אפשר

א) כן מבואר בלשון כמה פוס' דלהלן. ובאביר יעקב סי' י"ב בד"ה ר' כשד' במדבר לאיש מעירו לענין אחר, כתב אף שלא ידעו אם הגמסלי' ידוע שהשומע מעיר הנעדר, מ"מ מדובר הלשון מורה שידוע לו, ועוד ונשאלנו ואם יאמר שידע שנתא משם, נחלק כמ"ש כ"ו. וכענין בסי' י"ד בדפ"ו, שצריך לברר שהמגיד ידע שהשומע הוא משם, ואל"ה יש למקטקט שמה חשבה שהיא מכאן שהי' הנעדר בא לכאן להסתתר, וע"כ צריך שיגיד שידע שהיא משם, אלא שבנ"ד שאשה היא השומעת וכולל לצד פי' הר"ח עשאל [בסי' ק"א חוץ ק"ג] דכיון שהנשים בקושי מכירות אנשי עירן כ"ו, הי' י"ל דודאי גודע לה שהשומעת משם [דלא תדבר אליה על איש ממקומו דודאי לא ידוע לה].

ב) שם כ' עוד וכמ"ש הפרמ"א ח"ב סי' ק"ז דף קמ"ט ע"ג ור', אולם לא נמצא שם הסבר זה, [ועי' כענין בדבריו שבלח"כ כ"ו ד"ה וכו']. ובשער אשר סי' י"א ובסמוך מוכיח משם להיוסף.

ג) [כלומר כעל הידוע]. ע"פ הבה"ט ריש סק"א, מהב"ש.

ד) אמנם הרשד"ם שם מירי שדינור בסביבות עיר הנעדר, עי' אות ל"ג ד"א דהוי כתוב העיר, וגם הגאון שמואל שם דחולק, מ"מ תפס בהרשד"ם דהוא משום שדינור חוץ העיר, ע"ש. אבל מ"ל הכנה"ג משמע שהבין דהעיקר חלו במה שדבר לאיש משלוניק דמוכח שההר"ג משם אף שהי' מדבר במקום אחר. וכ"כ שכ"ד מהר"י קובו כאן.

ה) המשפ"ט שם בדרכ"ג טור ב' אמנם מסתייב מסבת הרש"ם שם, אלא שהוסף הגם שאין להקל בזה, מיהו שם כונתו שאין להקל במדעב"י לבד כשאמר רק שמו, ונ' שהבין הכנה"ג דכ"כ מוכח דאם הי' מדבר לאיש מעיר הנעדר יורה דחשב כש"ע. וכ"כ בדעתו בכהונת עולם סי' נ' בדנ"ז א' ממ"ש בח"א סי' ו', דפתחילה דן שם שיוציל מדעב"י לכל השמות, ואח"כ מהני לי רק לש"ע, וכ' הכהונת עולם דהיינו משום דנ' דמירי דהגמסלי' לא הכיר לנעדר אלא ידע רק שהמחשבים אחריו שמדבר אתם יאמר מעירו, ודינור אליהם כעב"י שאמר אותו העיר, דהוי עכ"פ כאומר אותו שמערכת, והרשד"ם ע"ג.

אוצר

סיק קמח אות לו—מ

הפוסקים

ומנגד להך הוכחה, דכ"ג שיש הכחשה נימא דעל א' מעיר אחרת מדבר וילא מהכלל [מדברים סתמא בלחוד עיר] ונמלא דמקיימין לנו ב' העדויות, והגם שאין לנו תוקפים עלמנו בחילוק זה, מ"מ אפשר לחלק בן, וא"כ כמה כחנו יפה לדחות עדות המעיד שראונו חו, אף שצ"ד אמרו שהעד הזה ה' פעם משומד כו'.

למ א. אם מהני מגיד בעירו גם כשהעד לא דיבר אלא אחר שנשאל עליו. בחקרי לז מהדו"צ סי' י' דפ"א טור ב' אחר שר"ל דב"י חולק אמהרי"ט [כצלות כ"ב ה"ה ח'], הוסיף, דמ"מ י"ל דלא פליגי, והא דלא כי ה"ב"י טעם ההיתר בנדון משום דהעיד בעירו, י"ל דכי מהני האו טעמא חלל כשמדבר בגוי בלי שאלה כלל והרי אין היכר למי מעיד בלי שיזכיר ש"ע, וזה תלין דלא הזכיר ש"ע משום דהעיד בעיר הנהרג סתמו כפירושו דעל היכודי מעיר הזאת קאמר, אבל בנדון דב"י דשאלו הנשים מהיכודים הידעתם משלמה כרוז [לא מהני], דאם הנשים לא חששו שמא יש שלמה כרוז אחר בעולם והי' להם לומר שלמה כרוז מעיר פ', גם הם לא חששו להזכיר זה שלמה כרוז מאחז עיר ה', ובני הא' אין טעם להחזיר כמה שמעיד בעיר הנהרג. [אולם ע"י ברדב"ז שצלות כ"ב שבי' בהדיא להחזיר בנדו"ז דב"י מטעם מעיד בעיר זו, אע"פ ששאלום. ולפצרת החק"ל קשה גם שאר דברי דב"י במ"ש דודאי דיברו על הידוע מדלא שאלו לאחז שלמה אחס שואלים, ומא' ראי', הא כיון שגם הנשים לא אמרו לאחז, גם הם לא שאלו, ובכלל אין הכרח בדברי דב"י לסבירא זו דהחק"ל, שהרי על קושיא זו למא לא כי דב"י מטעם מעיד בעירו, כי החק"ל עלמו שם, דכלל"ה בנדון דב"י לא ידעו המשיצים שהי' דר שם, וכמוצא בלוח ה"ג"ל, וע"י במ"ש המרפ"ל שאחרי ברדב"ז שם די' דלדברא, ומה ששאלו להעד הוי עדיפותא].

אופנים דמועיל בהם מדבר בעירו אף להחמיר

מ. כשהזכיר פרטים מהנעדר חשייכים לאותה עיר, כגון אשתו, אומנתו. כי הרה"ש בסי' מ"ד דלפער דב"י גם הריב"ל יודע, דכיון (שמלמד שהמדבר והשומע מעירו ודיבר שם בסתם כעב"י) קאמר על אותה אשה, אשת משה יואשי, והאשה היא מעיר הזאת וקאמר מה סתם, מסתמא על משה יואשי מאת העיר קאמר.

ובסם חיי סי' י"ז, באמר לה פ' וכיוצא שבה' לו סוס וכוצע, כתב דב"י גם הריב"ל יודע להחזיר, דליכא למיחש שמא חשב על אחר שיתכר ג"כ אלא, דבשלמא אם זהו [שמעיר] הידוע לה, ניחא, דכבר ידוע לה שהי' לו סוס וכוצע, אך אם היא ממקום אחר מנין תדע אם היא לו סוס וכוצע, ובעירנו ידוע שלא היא אחר. ובבהות עולם סי' י' בנדון שאמר שהי' מוכר לחם, כתב בד"ז ע"ד דנראה לחדש דב"י יודע הרה"ש [המוצא בלוח כ"ד]

דכוי כאומר מעיר הזאת, דלא דחה לסבירא זו חלל באומר בסתם פ' נהרג, ואין הוכחה מדבריו שהוא מבאן חלל אנו בודים מלצו בראותינו למגיד ושומע כאן, דכוי כאומר מעירנו, אבל כשיש לדייק מלשנו דייקין, וא"כ י"ל צ"ד שאמר שהי' מוכר לחם, אם לא היא מעיר הזאת לא הו"ל לאמר חלל יהודי אחד מה ולא יזכיר שהי' מוכר לחם, שאם הוא ממקו"א אין לו הכנה דמאין ידע ע"ז מי הוא כיון שלא פירש בלחוד מקום, ואלדברא הי"ל להשיב (על שאלתו, על מי אתה מדבר) אין אתה מכירו שהוא ממקו"א, ולא שיאמר סתם יהודי א' מה מוכר לחם, דפשטות לשון זה שמזכיר אומנתו בסתם הו"ל כאומר שעסק באומנת זו בבאן, וקל"ה ראי' ממ"ש מהר"א י' נחמ"ש [הנזכר בלוח כ"ב] באמר הידעת למוכר המוכרתי כו', דאמרי' שעל אותו המוכר בבאן הוא מדבר, והיינו משום שהזכיר אומנתו בסתם, דאין לומר משום מדבר

שדבר ע"ז בפרטיות שיועיל בלא ש"ע, הוסיף, מ"מ כיון שדבר לא מעירו הוי כאומר פ' מעיר פ', הרי דגם בלעדי סבירא מדע"י כ"כ. וכ"מ מ"י הידי דוד סי' ט', דאחר שהציא כמה מהמקילין ה"ל כי דכסגוי יודע שהשומע מעיר הנהרג הוי כש"ע, ולא הזכיר משום דע"י דיבר].

לו. כשתושבי עיר הנעדר תפסו לרוצח, וחודה בעיר אחרת שלא בפניהם, אם מ"מ סגי בלא ש"ע, כיון שנתפס על ידם. במשפט לזק ח"ב סי' ס"ג, ברולח שהודח אחר שנחפס שהרג ליהודי, אחר שכתב בדק"מ ע"ג דכיון שנתפס על דוד שהרג בליפנטו א"כ מה שהודח [שהרג היהודי בסתם] על הידוע הודח, ולא גרע ממ"ש הרה"ש כו' [המוצא בלוח כ"ב ע"ש], כתב עוד ראי' ממ"ש הרי"ט [שצלות כ"ב] דכשמעיד בלחוד עיר פ' מה צחתם צורר שעל הידוע מאותה עיר אמר וא"ל ש"ע כו', ע"ש, א"כ צ"ד הגם שהתפס לא ה' במחוז ליפנטו [שמעם הנהרג] מ"מ מאחר שנתפס על הנעדר בליפנטו ע"י תושבי ליפנטו, עליו קאמר, והגם שבנדון הרי"ט ה' גם כינויו, מ"מ מאחר שבה בעדות שנתפס על דוד הני' נראה שידע ברולח ג"כ שעל דוד נתפס, והגם שהודח שלא בפני היהודים תושבי ליפנטו, מ"מ מאחר שנתפס ע"ד ההריגה הני' א"כ עב"י קאמר, וא"ל לדון על מה שלא הזכיר ש"ע כו'. והוסיף עוד, שצ"ד אחר שנתפס על דוד תושב ליפנטו, נאמר דכוי כהזכיר ש"ע, וראי' ממ"ש הרה"ש בכתבים סי' קס"א [ונו' בנא"ש שצלות כ"ט ובפרמ"א שצלות מ"ג], שבי' וחו דהגוי מיושבי טכורא ומסתמא ידע על אחי יהודי חוקרים כו' ועל אותו יהודי אמר שנהרג כו', ואחר שצ"ד לא נחסר כ"א דוד זה כדצא בעדות, ובודאי חיפשו שם [זה ממלא ש"א] יראה דליכא למיחש כו'. [ובדקמ"א א' סד"ה ואין, כתב בדרך כלל, שאינו סומך על עדות זו משום ספק במסל"ת וגם בספיקות אחרות וכי משום שאלו מדמין נעשה מעשה]. והוצא חסו' זו בחק"ל שצלות כ"ט, ע"ש, ובכנה"ג המוצא שם.

לח. אם מהני מדבר בעירו כשהעד סתם גם בפרט אחר שהי' לו לפרש. בזה עוב סקט"ג מסתפק בעיר שיש ב' יב"ש או שיש מקום לחוש לה, [א"כ אפי' ה' אומר בהדיא פצ"פ מעיר זו אכתי לא נתברר מעדותו מי המא], חלל ידוע [לנו] דבעל ה' במקום שנמלא המא, ומכאן אין שירות מלויות לשם, דככ"ג אין לחוש שמא הוא יב"ש האחר [כמבואר בס"ק קמ"ז אוח ד'], אבל ממקומות אחרים למקום שנמלא המא שירות מלויות, [ומכיון שהעד לא פירש שהוא מבאן], שמא כונתו על איש מעיר אחרת שמת שם, מי נימא [דכ"ג כיון שדיבר בעיר זו פצ"פ בסתם, נימא] דכוי כמזכיר בהדיא ש"ע זו, או נימא דכיון דכופ סוף ה' להעד לפרש על אחי יב"ש מעיר זו מעיד, ש"מ דלא נחית לפרש ולא דק בלישניה, א"כ יש לחוש גם שמא ה' כוננו על איש מעיר אחרת, א"ד דתלין דהמעיד סבר דליכא יב"ש אחר בעיר זו שג"כ נעלם.

לפ. כשא' אומר בעיר הנעדר פ' מה, ואחר אמר שפ' מעיר פ' ה' צ"ד יעקב סי' כ' באמר א' בעיר הנעדר בן פ' נהרג, וכשחיפשו בעיר ע"ז, אמר א' שבמקום פ' ראה לאיש שקראו לו פ' מעיר פ', והוא חו, (ונזכר אח"כ גם כינויו, כמבואר שם בדקט"ו א'), אחר שבי' בדק"מ ע"ד דב"י י"ל דליכא הכחשה שהרי צ"ד לא הגיד העד [שאמר נהרג] בנדר צורר, חלל בן פ' וחבר שוש"ע, חלל דכמה שדיבר בסתם בלחוד עיר אמרי' דמסתמא על איש מבאן אומר, וכמ"ש הרי"ט [שצלות כ"ב], מ"מ אין זה צורר גמור החלטי, דכמה רבוחא לא סבירא, דלפער אף שדיבר כאן בסתם מ"מ כונתו לאיש ממקום אחר, הוסיף, דלפער גם הרי"ט לא יסמוך להחזיר כה"ג שיש רישותא דע"א סותר

אוצר

ס"ק קטח אות מ—מג

הפוסקים

מדבר בפירו' לחוד, דזה הזכיר שם אח"כ כו', וכ"ש בגי' דמשמע עפי הכי שצא להשיב על שאלת השומע כנ"ל, אי"כ אף הרשד"ם יודע. [וכסדרה זו כ' הפני"ת מקלעוואן להעדיף נדונו, מצלי להזכיר דכתיב' סגי אף למחמירין, שכתבו שבסוף הספר דף ר' עור ב', אחר שכן להחיר משום המכתב שנשלח מעירו, כמוצא צאות כ"צ בדי"ה וכן בעלי, הוסיף, וכ"ש שאלת פ' שאמר [שכח] מוכר שבר, אי"כ בודאי כוננו על פ' מוכר שבר שמעירו, ומשום זה נתן להם הסימן הזה שידוע להם ג"כ].

עוד כתב שם בגי' א' דאין לומר דגם בהזכיר אומנתו חולק הרשד"ם, ויראה להוכיח כן מהא דהרש"ך [הג' צאות מ"ו], דמייירי שם במגיד ושומע בעירו כדמוכח מהשאלה, וגם הזכיר אומנתו עינאג' דהיינו אומנות המראות, ואפי"ה י' דלא אכני לעירו והולך לטעם שהזכיר להקרוצים כו', שאני התם, דבג"ד ודמהר"א י' נחמיאש בג"ל צא להודיע מי הוא, דבג"ד השיב על שאלתו כנ"ל, ובנדון דמהר"א אחר הידעת את מוכר המוכריא, מש"כ אמינא דהוי כאומר שעסק באומנתו זו ככאן, משא"כ צאה דהרש"ך, ועוד דהתם לא אחר בפירות שהי' "מוכר" מראות, כבג"ד ונדון דהר"א נחמיאש, אלא אחר עינאג' א' לחוד, דכ"כ אינו מורה על היותו ככאן עוסק במנאכחו, דאפי' שהוא ממקום אחר ולא ידע איך יבנה מכנהו ע"ש אומנתו, משא"כ אם הי' אומר הגוי כי עינא סאטארדי [מוכר מראות] דהוי עדיף עפי פורתא, ד"ל דאם הי' ממקום אחר מנא ידע השומע מה שהוא מוכר, שמזכיר המגיד כמי שצא להודיע מי הכרוג, ולישנא יתירא שלא אחר עינאג' סתם לטפויי אחי לומר שהוא מעיר האחת, [דהזכרת פעולת המכירה משמע שהשומע ראה או יודע מזה], [וכן בג"ד לא אחר בקילור סומאג' כבנדון הרש"ך, אלא כי סומן סאטארדי [מוכר לחם] שכל זה מורה שהי' מוכר לחם בעיר] א', וחו ד' דגם הרש"ך הבין מאומרו עינאג' שר"ל עינאג' שזכאן, דאם עיקר הוכחתו מהקרוצים כו' לא ה"ל להסיק דסגי בדיעה שלא נחסר איש שהי' לו אומנות זו וקרוצים בשלוניק, דמי בגיד לו שעסק באומנות זו כאן כו', א"ו שבהזכירו עינאג' [סתם] י' לו כאומר אותו שמכאן, אלא דלא צריח לי עוצב דקלישא מילתא כדלמרון, וליקף מהקרוצים, וצא זה ולימד ע"ז, וגם דתלין דהעד הכי קילר וצ"ל הראשון הוצרך יותר שהי' עינאג' שזכאן.

מא. כשדיבר בעירו עה"י לכמה שומעים או ששלח להודיע ליהודי העיר בכללות. כר"מ אלמנשינו הני

צאות כ"צ ד"ה והנה כבר, אחר שלא סמך על מה שדיבר בעירו, וכמוצא שם, הוסיף, אך בג"ד יראה צאמת דהוי כמזכיר ש"ע, כמה ששלה הגוי לאמר ליהודים [שבעיר] ע"י נערו שינאו להביא את אלי שמנאו הרוג, שנראה מדבריו שחש הגוי שצרכיה [שם] עמנו לצד ידעו ויבינו על מי ידבר, או שהי' [נדוע] קודם לכן שחש אחרו אלי מהעיר, שאם הי' אלי אחר שלא מהעיר הריא והוא הי' מכירו ממקו"א, הול"ל שיביאו את יהודי א' ששמו אלי ממקום פ', אך בהזכירו סתם י' שהי' ידוע לו וליהודים, וזה לא יתכן רק שהי' מחושבי העיר וידוע לכל, וכ"מ משאר העדויות שהזכירו את אלי סתם, שהי' ידוע ביניהם ומפורסם בכל העיר שעל אלי זה נחפס החשוד, ודמי להא דבי חסא כו' כי אחר שצא שם והזכיר מאן איכא כי חסא מספיק בהזכרת השם לצד, יען אחר כן במקום המיוחד לחסא, וכדפרש"י ששאל מי מאנשי ביתו כו' הורה שציתו

הי' שם וכו' מעיר הריא והוי כאילו אומר אותו בפירוש, ואם זה הגוי הי' מספר עם איש א' לצדו עדיין הי' מקום לספק שעל אלי אחר ידוע בין שניהם לצדם הי' מדבר על הסתם, [כלומר ואם אין השומע כאן לצד על מי הכוונה, לא נוכח דמכיון שדיבר בעיר הנעדר שהכוונה על הנעדר מכאן], אך בהיות המעשה בפומבי לפני כמה יהודים, וכנראה ששלה בגוי אל כל היהודים יחד, לאמר שינאו להביא את אלי הידוע לכל, הריכו כאילו אחר בפירוש שהי' משם ושהי' יוכר לכל בשמו לצדו ושהיו יודעים כלם על איזה אלי מדבר, וזה נראה צאמת פשוט. ומוסיף, דכיון דמוכח מזה שצדור להם שעל אלי הידוע להם דיבר, כן יש לנו לומר שצדקו וידעו צאמת שלא יא' משם אלי אחר שלא חזר. [והרשד"ם שלא ראה להחיר צאותו נדון, אולי י"ל דאין הכרח דהחמיר גם ככה"ג, דאפשר דלא סיימוח קמיה פרעי הנדון, ורק דברי מהר"א אביז השואל היו לפניו].

מב. כשחיפש בעירו לקרוביו להגיד להם המאורע. צצעי חיי ס"י ז' בדי"ג עור ב', אחר שהביא להרשד"ם ורבי"ל

שלא החירו במדבר בעירו, הוסיף דכבר חילקו מהא דבי חסא, דהתם הי' מצקש לאנשי ביתו להגיד להם המאורע, אי"כ הי' בג"ד שהי' מצקש [בעירו] לחמיו של הנעצב להגיד לו המאורע הריכו בהזכיר ש"ע, וכ"כ צסי י"צ דכ"צ עור ב', ששאל בגוי ליהודים היכן יהודה, [ושאלוהו איזה יהודה, והשיב אותו שאחיו ישראל נכנס בצפינתו ונפל לים כו', משם דכ"א], דה"ל כיון שצקש לאחי הנעצב הוי בהזכיר ש"ע, והוסיף, וא"ח דכ"ד ל"ד להא דבי חסא, דהתם הוכיח סופו על תחילתו שצקש אנשי ביתו להגיד להם המאורע, ולכן הוי כש"ע כיון שצקש ביתו בעיר האחת, אבל בג"ד שאמר רק היכן יהודה ולא הזכיר שם הנעצב, אף שאח"כ כששאלוהו איזה יהודה, השיב, אחיו של ישראל כו', מ"מ מאן לימא לן שמחילה הי' דעתו לספר המאורע כדי שנאמר דהוי בהזכיר ש"ע, [דאפשר דכששאל היכן יהודה היתה כוננו לספר ענין אחר, אך כשהולך להשיב אחיו של ישראל, סיפר דרך אגב מיתחו, שם ד"כ ג', י"ל דכל שאנו מסופקים בדברי הגוי אם כוננו להודיע ספור הנעצב אם לא, ואירע שבסוף סיפר, תלין שזו היתה דעתו מחילה, משום עיגונא].

ובמשפט צדק ח"ג סי' ל"ד בדי"ע ע"ג, צדון שחבר ש"ע, הביא להריצ"ל שצאות כ"ג, וכתב אי"כ בג"ד שאמר הגוי לפלוגית (חמות הנעדר) ערגנו מכו לך, נראה שידע דהוא קרובה, אלא שלא ידע מכו לה אח או שאר קרובה, אי"כ הוי דוגמא דמאן איכא כי חיואי כו', דכמו דהתם הי' אומר להם ומצקש קרוביו להודיעם וסגי בכהי הי' ששאלה מכו לך ואח"כ אחר לה מיתחתו, הוא על ערגנו קרובה דשם [בעיר] ליפאנטו קאמר.

מג. כשדיבר בעירו בזמן שסחו שם על המסקרה. צפרח מטה אהרן ח"א סי' ל"ז צדפ"צ ע"ד אחר שהביא להריצ"ל והרשד"ם שצאות כ"ג כ"ד, ושהרש"ם כי דגם להריצ"ע והב"י היינו בשמו וש"א, כי דבג"ד י' דלכ"ע סגי [אף שאמר רק שמו, ד"ל דה"ט דהמחמירין, משום] דהא כל טעמא [דהיתיר] אינו אלא משום דהוי בעירו עה"י להם קאמר, וכבר אפשר שזה ידוע אחד ולא ידוע אחד, וחושבים כולם שעל א' הם מדברים, אבל בג"ד דהי' להם מעשה ידוע בעיר והי' ציוס הטעיה וקול הקריה הומה, והאשה המספרת לפי שראתה את אבי העגונה סיפרה לחברותיה אני נמלאתי צעת טביעת המר שאלתיאל, אין ספק שעל בעל העגונה סיפרה, ור"ח לדבריו מהא דהתה"ד ככתבים סי' קס"א בגוי שאמר ליהודי אל תאמינו שהיהודי חפוס אך הוא נהרג, וכי שהגוי סח דבריו בקרוב אחר שנאצד והיו מסופקים אם עולנו חי כו', והגוי מיושבי טכוא ומסתמא ידע והכיר אחר איזה יהודי חוקרים שהי' אציו ואנו מיושבי העיר ועל אותו יהודי אחר

(א) כמו שבלה"ק אומרים "בטאי במקום "בונה בתים". וכך עיינא גי —

כמו : מראי, במקום : עושה או מוכר מראות, וכן סומאג'י ובסמון, כמו : לחמאי, במקום : מוכר לחם.

(ב) שם ז"ה ותו.

אוצר

ס"ק קמח אות מג-מו

הפוסקים

אינו עושה עמהם טובה כמו שטעה הקודם, מוכח דהנעלה הי' כיו"צ דעכשיו שהוא מאי שם ושלחנו קצוב שם והיו כש"ע אפי' להרשעים והריצ"ל.

מה. כשדיבר בעה"י לאשה שמעיר הנעדר. עי' בס"ק ק"ג בזה קט"ג.

מו. כשאמר בעיר הנעדר או לא' מעירו למח אין קרובי פ' חוקרים על הריגתו, וכיו"ב, אי הוי כש"ע. (ולא דנו הפוס' דלכל ממש סבת מדבר בעירו מלד ע"מא). הרש"ך ח"ב סי' קנ"א, בגוי ששאל לר' משה בחנוהו על יהודי א' מוכר מראות למה קרוביו אינם חוקרים על הדבר, וכתב דאף שלא אמר שהכרוג משאלוניק, עכ"ז י"ל טעם נכון ומספיק דהוי כאומר חושב שאלוניק, כיון ששאל לר"מ למה קרוביו כו', יראה שידע הגוי שהכרוג היו לו קרובים פה שאלוניק [והוא מכאן] ועליו העיד, שאם הכרוג ממקום אחר וקרוביו ג"כ אינם מחושבי עיר הזאת, מה מקום לשאלתו [כאן] א' למה קרוביו כו', כיון שהכרוג והקרובים ממקום אחר, כל זה מורה בחצ"ע שהגוי הכיר להכרוג פ' שהי' אומנותו מוכר מראות ושהיו לו קרובים בשאלוניק, וא"כ כל שלא נחסר מהעיר הזאת אחר מאומנות זו שיהיו לו קרובים כ"א פ' [בעלה], כדאי הדבר להחירו, ובכנה"ג הגה"ע אות רס"א הביאו, וז"ל אחריו להמשפט דק ח"ב סי' ס"ג, [שם מסתייע מהרש"ך לנדון אחר המוצא בזה] ל"ז. וכ"כ עוד פוס' דהמשפ"ל סובר כהרש"ך. וכי עוד הכנה"ג דאף דהלחם רב דבסמוך לא ר"ה לסמוך ע"ז, מ"מ בנו מהר"מ די ב"טון בסי' א' הוכיח מהרש"ך לנדון והחיר כיו"ב, בזה הכל ידעת שר"חתי לפי נחמק דודאי על פ' הידוע לשומע ומגיד אחר. [וזכר בס"ק ק"ג אות קס"א]. וכי באביר יעקב סי' י"ד בדפ"י ע"ד דאף שנראה דל"ד נדון מהרמ"ד להא דהרש"ך, מ"מ מסתיין שגם הוא חופס דברי הרש"ך לעיקר ללמוד ממנו. גם בשביתת יו"ט סי' א' בסתייע מהרש"ך לנדון, ושאל בעיר הזאת [של הנעדר] אם יש לו קרובים שיצאו לגלות הלואותיו, והוסף, ואף שנגדון הרש"ך הי' ידוע לו שהיו לו שם קרובים, ובני"ד שאל אם יש לו קרובים, אין לחלק בזה, וכדנראה משאר האחרונים שלא הסתפקו בזה.

וכן חר"א אמיגו בחש"י שמשפטי דק סי' ל"ט, אחר שכי' דבני"ד אף שדיבר לזן עירו ל"ה כש"ע משום שלא דיבר כעב"י, ובני"ל אות כ"ן, כי מיהו בני"ד שאמר לו הגוי אבקשך שדבר אודותם למשפחותיהם שלא יתלוננו, משמע דעל זן עירו של העד השומע קאמר, דל"כ איך ידבר לאנשי אלו היהודים אם הם מעיר אחרת. והוסף, דלע"ג שאמר פ' חלבי [והנעדר אינו דר כעת בחלב], מ"מ כיון דמעיקר העדות מוכח דעל זן עירו קאמר, א"כ י"ל דחלבי דקאמר היינו שהי' נקרא ע"ש עירו [הקודמת] שהי' חושב חלב.

ובערך לחם דהגהותיו לשו"ע כי ע"ד הרש"ך בני"ל דקולא יתירא היא, ואין לסמוך עליה זולתי אם יש הוכחה גמורה על כך, ואין להרשעים סי' י"ז.

וזו תו"ד הרש"ד"ם בני"ל, צדון שאמר ר"ג ששאל לגוי מכפר פ' לשלוחו ושלוס הכפר, והשיב יכה הי' להכורג את מדכ"י, שמיים שהגויכו אין לנו מנוח, ואולי אהב יודע אם דניאל אחיו יתבע את דמו, אחר שכי' לבחיר מטעם מדע"י, כמוצא בס"ק ק"ג אות קל"ד, הוסף, עוד טעם גדול ועיקר יש בני"ד, דבאמר את דניאל כ"א כש"א כו', ולחסרון שיש י"ל כיון שהכפר הוא מגבול העיר וקרוב לעיר, א"כ כיון שאמר הגוי לר"ג [שהי' בזה] בזה

אמר שנהרג כו', ומ"מ הוי מסל"ת כיון שלא אוחז חקרו אלא ע"פ הקול שנשמע צעיר אחר כו', הרי דכ"ז מיירי שלא הזכיר כ"א היהודי לזד, ומכ"י, דכיון שהי' קרוב אחר שנאצד תלין דעליו הי' מדבר, ולפי שהיו חפלים לידע ושאלים ודורשים להם השיב כן, הכא נמי לפי ששמע שהיו דורשים וחוקרים מענין הכניעה מי נטבע ומי ניזול ומה הי' הדבר וראתה את חמיו השיב כן, אני נמלאתי בעת כניעת המר שאלתיאל, לא הוצרכה לפרש שמו וש"א כו' ודיברה כמספר בענין ידוע, דל"כ לא שייך לומר אני נמלאתי כו' דה"ל לומר אני ראיתי את שאלתיאל א' נטבע כו'. וכ"כ בסי' י"ז לענין מדע"י, ומוצא בס"ק ק"ג אות קע"ז ע"ש. ובן בסי' קי"ג ד"ה איברא, לענין דיבר לאנשי עיר הנעדר [אף שהי' במקו"א], אחר שכי' דאף דאמר שמו ושם אומנתו, מ"מ כיון שלא אמר ש"ע היכן נחפש, הוסיף, מיהו י' שיש להחיר, דכיון שקול הקרי' הומה מאבדות פ' שילא משאלוניק ללכת ליריד ולא הלך לשם, וזה הגמסל"ת אחר דבריו בקרוב אחר שנאצד ודאי שכל פ' זה משלוניק קאמר, ולא סח עם יושבי שאלוניק, ובאילו אמר פ' משאלוניק, וכיו"צ כי בזה"ד כו', הי' בני"ד כיון שסח עם יושבי העיר ודאי דעליו קאמר. [אלא שצ"ח לא הזכיר מקודם להחמיר, ושם מהני לכו"ע].

ובעי"ז בדבר משה (אמאריליו) ח"א סי' י"ג, צדון שאמר רק שמו וכינויו, כי בדקכ"ה טור ז', דמלכד מ"ש לביתר מקודם הי' שכל פ' המצוקה דיברו העדים, שהי' ר"ש קרוב העגונה הוא חקר צנא אמון ע"ז, וכבר סיפרו הבאים שנשמע בכל אותן המקומות רישוד ונא אמון מטביעת פ' המצוקה [שנעצב] בלכתו מנא אמון לרישוד [וכולם יודעים שהי' משאלוניק, ולא נשמע מאז ועד עתה ענינת שום איש אחר בשם זה, ודאי דעליו מעידים ואין לספק בזה], שם ב"טון, דאם איתא שכל פלוני שמעיר אחרת מעידין הוי לכו לפרש, שלא נטעה שכל אותן פלוני המצוקה דיברו, ומה גם אם ר"ש הנזכר נמלא בעת העדות והגיד להם מקורבתו, ועל ידי חקירתו צנא אמון אם יש מי שידע עדות ע"ז הגידו העדים מה שידעו, וכיו"צ כי הפרמ"א בסי' קי"ג כו', מה גם דבאו דבריהם כמדע"י, שכי' שכונו צפירות לאותו שכולם יודעים שנעצב בים כמ"ש.

מד. כשהיו המדברים והשומע משכונה א' וכיו"ב. צנאמן שמואל סי' י' אחר שהביא להדיעות לענין מדע"י צעירו, הוסיף, וכ"ש בני"ד שהי' שמו וכינויו ומדבר בחוך עירו והמדבר והשומע בני' השכונה שהכירוהו שניהם, לכ"ע ה"ל כמזכיר ש"ע. וכע"ז כי הרי"א י' אלריו"א בחש"י שצאציר יעקב סי' א' בזה הגמסל"ת צדוק חבל על פ' מוכר המזון שלא הי' מלער לנו כו', וכתב שם דכ"כ ע"ג דבני"ד גם הרש"ד"ם יודה דהוי כאומר מעיר הזאת, דבאומרו שלא הי' מלער לנו כו', מוכח שהדיא היותו רגיל ומאוי צדוק שהמגיד חונה שם, [ואמנם הנעדר הי' מוכר מזון בזה] בזה שוק ושלחנו קצוב לפני חנות המגיד, משם די"ע ד"ה איברא], וכ"כ הרש"ד"ם גופי' בסי' י"ג על כיו"ב, שכי' גם דקדק [הגוי המגיד] יותר לומר שהי' מוכר ברחוב העיר, אין ספק שכל יו"ט משאלוניק קאמר כו', ואף למכ"י"א ירושלמי שם שכתב שאין ראי' אלא שהי' מאוי שם ולא שהי' דר שם כו', מ"מ בני"ד שלא הוזהק אחר מוכר להם מיני מזון צדוק זה אלא המצוקה, יאלנו ידי"ת ש"ע גם להרש"ד"ם [ומהר"א] בזה שמו לנו כו' וגם דיבר חוך העיר הזאת צדוק הלא ככתוב בקצ"ע, וע"ש מ"ש לענין למלא ש"א. וכ"כ האצ"ר יעקב ט"מו שם סי' ב' דל"א ע"ג, דבני"ד מוכח טועה דהוי כאומר מעיר הזאת לכ"ע, דאומרו בני"ל הוצרך בזה שהאיש שמדבר עליו הי' רגיל ומאוי שם ומוכר לכל בני אותה השוק לחם ומזון, דאומרו לנו, י"ל לנו לכל בני השוק, והוסיף, ומה גם שקובל שהמזכיר דעכשיו

א' כ"ה בשביתת יו"ט סי' א' בהעצת דברי הרש"ך, ועי' בלחם רב ובסמוך.

אפי' שיועין שנאבד אחד לא מהני אפי' שהזכיר שמו (השוכה הרי"ש והשוכה הרי"ן ומחרי"ק שורש

אוצר

ס"ק קמח אות מז — ס"ק קמט הפוסקים

ביאנצול ונאבד, וסיפרה אשה מיאנצול שבכוחה באיסלמלה הקרובה (ששם הסתמרה), אמרה לה תוגרמית, נאבד מכס פי' איסענצולי למח לא חקרתם מה הי' לו, כדרך היהודים, ואמרה אח"כ שנהרג, אחר שחשש שם דמנ"ל דהכחונה ע"ז שמיאנצול שרק מכונה כנ"ל דילמא הכחונה בלחמ' ליכודי שדר עכשיו צענצול שבי' מסתמרה באיסלמלה והוא שנהרג, ואחר שבי' צדפ"צ א' דלומרה, מכס"א חין רח"י דהכונה מעירכם, דרך הגוים כשמדצרים עם יכודי על יכודי אחר חומרים מכס, והכונה יכודי כמוכס, הוסיף, מי"מ צנ"ד ממה שאמרה למח לא חקרתם מוכח דכונתה ע"ז הנעלם שמיאנצול דקרו לי' איסענצולי דלמ' כונתה לחושב איסענצול שבה לשם מח' זו שאלה למח לא חקרתם, דמהיכן חדע שבה לשם יכודי מאיסענצול ונעלם כדי לחקור עליו, שהרי אשה זו אינה מאיסלמלה אלא מיאנצול, ח"י דכונתה ע"ז שמיאנצול, דמכיון דדרכו של זה הי' לבוא כפעם בפעם לאיסלמלה להסתמרה וחוזר ליאנצול, ופעם באה צה לשם ולציתו לא חזר, לכן שאלה למח לא חקרתם, דודאי הי' לה לידע דנאבד כיון שלא חזר לציתו כדרכו, וזו הוכחה גמורה שכוונתה ע"ז שמיאנצול. והוסיף, וכיון שכן לא יבצר דגם מה שאמרה דנאבד מכס יכודי יכ"י קלח הוכחה דהכונה יכודי מעירכם.

ובן האביר יעקב הסכים שם צסי י"ד, ואחר שבי' דיש להוכיח כן מכה דהרש"ך שבאות הקודם, אלא דיש לחוש להמחמירים שם, הוסיף צדפ"ז ע"א ד"ל דצנ"ד גם הם יורו דהוי הוכחה גמורה, דע"כ לא ראו לסמוך ע"ז אלא צנדוניכם שרלו להוכיח מדקדוציו משם, הי' בהר"ג [מסתמא יכ"י מעיר קרוביו, שם עור צ], והא לא דמסתמא הוא, דאף דהוי הוכחה גמורה שקרוביו משם, דאלי"כ מנא ידע וכו', מי"מ חינו הברח דגם בהר"ג משם, אצל צנ"ד שהוכחה בעלמא היא מהנהרג, שאמרה למח לא חקרתם [אחס] לידע מה הי' לו, הרי אס לא הי' מעירה מנ"ל לידע, וכל כיו"צ גם הם מודים ומודים דענה אלימחא היא והוכחה גמורה דמעירה הוא, והוי כמחיר ש"ע לכו"ע, [אף שיש כאן רישותא מהזכרת איסענצולי כנ"ל], אלא שצריך לברר שידעה התוגרמית שהשומעת היא מיאנצול, דאלי"כ שמה חשבה התוגרמית שהשומעת יושבת באיסלמלה ומכיון שפי' מאיסענצול הי' מסתמרה כאן ודאי שביכורכו ולכן שאלה אותה ולמה לא חקרתם, וללמח מגמגום זה צריך לברר כנ"ל, אולם נוכל לררר צזה מ"ש מהר"ח עשאל [שצסי"ק ק"צ אות קע"ג] דכשמדבר עם אשה כעב"י צודאי מדבר על איש מעירה דודאי אינה מכרת אנשים שלא מעירה כו', והי"י שצודאי נודע לה שהשומעת מיאנצול, דמשי"כ תמכה למח לא חקרתם כיון שהוא מעירה, דלמ' היא מאיסלמלה והוא מאיסענצול מנא לה לידע, ח"י שהוא מעירה, ומה שאמרה איסענצולי היינו ודאי מפני שכן היו מכנין אותו.

קמט. אעפ"י שיועין שנאבד. כי בחן טוב סקפ"צ דלכאורה נראה כשפה יתר, דפשיטא דאין אנו דנין אלא על הנאבד אם להחיר אשתו, ונראה דהרמ"א ר"ל דאעפ"י שהוא בחזקת נאבד דנשחבה עוצה ודרשו וחקרו היעצ אחריו והוא נעלם מעין כל חי, אפי"כ צריך להזכיר שם עירו. [וביתר ביאור ו"ל עפ"י"ש האחרונים] [לקמן ס"ק ק"צ אות ח] צסצרת הסוברים דכ"י צשמו ושי"א, דאף דכמה יוצ"ש איכה צעולם, מ"מ כיון דלא הוצחק לנו שנעלם עוד יוצ"ש לא חיישינן לאחר, ונסתייפו מדברי דרדכי משם אות כ"א שבי' "הואיל וידעין שאחד מן העיר באה נאבד לא חיישינן לאחר", ואל"כ י"ל דהרמ"א צה לאפוקי להמלריכים שם עירו לא מהני סברא זו].

הפיר (ב) חו"ל אהם יודע וכו', כי בפירוש לפי שהוא [דניאל אחיו] בן עירו של ר"ג ומשי"כ אמר הגוי דמסתמא ידע ר"ג אס יחצב אחיו, דאלי"כ מנ"ל לידע, ופי"כ הוי כאמר מרדכי אה דניאל מעיר פי', שהיה העיר שעתה שם הגוי עם ר"ג, ואפי' חנ"ל שאינה הוכחה גמורה, יכולים אנו לסמוך עליה אחר שרוב הפוס' סברי דמספיק שוש"א או שוש"ע לצד.

ובלחם רב סי' ל"ח, צנדון דהרש"ך כנ"ל, כי מתחילה ג"כ דהוי כאלו אמר תושב שאלוניק דאלי"כ מנא ידע ר"מ כו', ול"ל למ"ש נהר"צ"ל [הנ"ל צאות כ"צ] שמה מחמת ההלונות אמר כן כו', דהאס לא הי' אלא מתאונן על היכודי, ואפשר מפני שהשומע יכודי [ולא מפני שהוא בן עירו], אצל צנ"ד שאלה היא ששאל למח קרוביו וכו', ומאין ידע ר"מ דבר זה אס לא היו קרוביו מעירו והברוג מעיר הזאת, וסעד לדברי ממורי [מהרשד"ס הנ"ל], אף מספיק דמי"מ חינו חוקע עצמי להוכחה הזאת, וגם מדברי מורי שם כי שאינה הוכחה גמורה, ע"כ לא מלאנו צדי להחירה. וכי צסס חיי סי' י"ז צענמו, משום ד"ל דהגוי לא הי' יודע שר"מ הוא מעיר [א' עם] הנהרג אלא ספור דברים הוא שתמח ח"ך קרוביו חין חוקרים צזה. וצאציר יעקב שבאות הסמוך כחצ צענמו משום שאין רח"י מה שקרוביו שם דה"כ בהר"ג משם, ע"ש. [ובצנצית יו"ט סי' א' כחצ דלא פקפק בלחם רב אלא מחשש הרי"ל בהוכחה דשם חומנות, שהביא מקודם, דשמה הנעדר נעשה מוכר מראות לאחר שי"א משם ולפי"ז יערך חיפוש שקשה קלח. אולם ל"ע, דהא מצויר צהדיח בלחם רב דענמו שהחמיר הוא משום שהשאלה ע"ד קרוביו אינה הוכחה גמורה, וכדמסתייב מסוף דברי הרשד"ס].

ובאביר יעקב סי' י"ד כחצ צדפ"ז ע"ד, דאף שצנכ"ג הנ"ל הביא כמה פוס' דסברי בהרש"ך עיקר שלמדו משם להקל צנדוניכם, וגם הלח"ר ר"ל כן מדעתו, והמשאת משם צח"א סי' ל"ח הסתיוע גם מהלח"ר להקל צנדונו, וגם הזרע אצרכס אף שצסי ח' צדכ"ז ע"ג דחכו, היינו שאין נדונו דומה לנדון דהלח"ר, עכ"ז כי דסובר דהוכחה זו נכונה צענמא [אס שתמח שלא הזכירו להמקנתו כלל, מי"מ כי שתפסו עיקר כחחילת דבריו, שם דפ"ז ח], אף הצ"י צחשו הי' מדיני גמסל"ת לא סמך ע"ז צנדון כיו"צ, צאמר הגמסל"ת לפי שחחיו הרג יכודי צמלרים [ומצקשו שיוליך מכתב לחחיו שאסור צמלרים] ושילך לקרוביו לצקס שימחלו לו כו', ור"ל מתחילה דמשמע דמלרים הי' כ"י שסס קרוביו כו', והוי כש"ע, אצל צסוף מספיק שאינו סומך ע"ז דכי מפני שחנו מדמין כו', וא"כ ח"ך נסמוך חן, ועוד שגם הלח"ר לא סמך ע"ז צמסקנא ולדבריו גם הרשד"ס לא סמך, ואף שלהרש"ך ולהפוס' הנ"ל פשיטא להו דהוי הוכחה גמורה, ולהרשד"ס הצ"י והלח"ר רק לא צרירח להו, ח"כ ל"ל דאין ספיקון מוליא מידי ודאן של הפוס' הנ"ל מי"מ לצי מהסס להקל צזה, כיון דהנך ג' אריותא וצראשס הצ"י לא צרירח להו, חן מה נענה אצחרייהו, וכ"ש ד"ל דאילו ראו להצ"י שלא סמך ע"ז, היו חוששים ה גדולים הללו לספקו.

מז. וכשאמרו ליהודי מעירו למה אין, "אתם" חוקרים על פב"פ שנהרג. צאציר יעקב סי' י"ג צהש"ר ח"מ צאן צנשתי, צנדון יכודי שמכונה איסענצולי ע"ש שנחגל שם, ונחיישצ

(ב) מלחם רב דבסמוך, ושם אינו פותח הפרט שהכנה הי' מגבול העיר, שהזכיר הרשד"ס מקודם, וגם ברשד"ס עצמו אינו מוכן מה רוצה להוכיח מזה.

ביאור הגר"א

שורש קפ"ה) [ע"ה] ויש מקילין [ע"ה] וי"א דמקום שמזכיר שמו לצד צעין שיזכיר עירו חלל אם

מזכיר שמו ושם (סב) חזיו לא צעין שיזכיר שם עירו (הרא"ש כלל נ"א וכ"כ מהר"ק שורש קע"ו)

ובמקום

י) ע"ד הציונים שבמהרי"ק ע"י בהערה שמתחת לקו.

[ע"ה] ויש מקילין. הוא
 מ' ראשונה בש"ע כדעת
 הרא"ש ורד"ה ממש"ש

ושב מעשה כ"י והא דקאמר שם במקום פלוני ל"ד אלא הכי הוי: ליקום וי"א דבמקום כ"י הוא ג"כ לסברת הר"ה והרא"ש דלרמב"ן ורשב"א שהשד לגט ובגט לא מהני שמו ושם אביו ואפילו שם עירו לא מהני אלא משום כאן נמצא כאן היה ובמקומו כנ"ל ולדעתם מ"ש מקורטבא ל"ד דיחזק ויש גלולתא הוא כמו שמו ושם אביו ועיין רשב"א וב"ש להיש מקילין: [ע"ה] וי"א כ"י. כן עיקר וכ"ד רוב הפוסקים ובי"ה ברמב"ם וש"ע בעובדא הג"ל בסכ"ג וא"י לגי' הסוד כבר ישבה מהרי"ק אבל א"צ וכן הוא בתוספתא שם אין מעדין עליו עד שיהו מזכירין שמו ושם אביו שמו ושם עירו אבל אמר אחד יצא מעיר פלוני מספספין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו:

באר היטב

דפלוני הלך לאותו מקום וזה מת מומן לעיר זו. וכתב מהרשד"ם ס' ל"ה להלכה סמכין אם אחר שמו ושם אביו אפי' לא הזכיר שם העיר. ועיין כנה"ג כי האריך:

(סב) אביו. אע"פ שהיה המת כהן ח"ל להזכירו בשם כהן. הר"י הלוי ס' י"ג. כתב הח"מ דוקא כשיש רגלים לצד זהו כגון ידוע ועיין כנה"ג

הפוסקים

סי' קנ אות א—ג

אוצר

קנ. אבל אם מזכיר שמו וש"א כ"י. א. מקור דין זה אי בעינן כל שלשת השמות או דדי בשנים מהם, הוא

מהוספתא סוף יבמות וישנם זה חילופי גירסאות, והנוסחא המוצאה ברוב הראשונים וקדמוני האחרונים היא: אין מעידים עד שיכיר שמו וש"ע. חלל אמר אחד ולא מעיר פ' מפשפסין בלוחה העיר אם לא ילא משם אלא הוא תנשא אשתו ע"כ. ולפי נוסחא זו נסתפק הרא"מ בס' ע"ו [ובדפוס ירושלים הוא בס' ע"ה] אם שמו דנקטת התוספתא הכונה על שמו לצד שלי שם חזיו, או שהכונה היא על שמו וש"א דשניהם יחד נקראים שמו מכיון שהאחד פירוש לאחר, [וכל אחד נקרא ע"ש חזיו, ובפרט בלוחה הדורות כשהיו מזכירים האדם היו מזכירים אותו בשמו וש"א כמו שאנו מזכירים באלו הדורות השם והכינוי. מדברי הריב"ל ח"ג ס' ל"ז]. ולפי פירוש הראשון של הרא"מ מוכרח מהתוספתא שיש להחזיר בשמו וש"ע בלא ש"א, אמנם לענין שמו וש"א בלי ש"ע אין ראיה מהתוספתא, ולפי הפירוש השני יולא דאין להחזיר לא בשמו וש"א ולא בשמו וש"ע רק בשלשן].

ובנוסף התוספתא שלפנינו איתא אין מעידין עד שיכיר מזכירים שמו וש"א שמו וש"ע. וכי נמשיכת נפש [השני] ס' ע"ע דכפי נוסחא זו משמע דסגי או בשמו וש"א או בשמו וש"ע. וכן פירשו נוסחא זו במהר"ל סק"מ ובאפי' זוטרי ס"ק קי"ד. ובזהגר"א סק"מ הכריע בלחמא לפי נוסחא זו להלכה דסגי או בשמו וש"א או בשמו וש"ע. ועי' צפרמ"א ח"א ס' ל"ו שנזחק מאוד ליישב נוסחא זו לדעת הסוצרים דצעין שמו וש"א וש"ע, חלל בזכרם שלמה [אמארייליו] ס' ז' כ' דהלחמא יראה שהרצנים [המחמירים] לא ראו נוסחא זו מעולם, שאם היו רואים אותה היו מרגישים זה ליישבה או לפחות לומר משנשתא היא. ועי' בעל"א סק"מ ש"י דאפשר שתלמיד אחד הגיה כן בתוספתא עפ"ד מהרי"ק בשורש קע"ו. ובסגיד משנה פ"ג מה"ג הכ"ז הביא לשון התוספתא אין מעידים עליו עד שיכיר מזכירים שמו וש"א וש"ע. וכי נמשיכת נפש הג"ל דל"ע אם אינו ע"ס, שהרי בלשון הרמב"ם [שם שהוא לשון השו"ע ס"י י"ע] לא הזכיר אלא שמו וש"ע [והמ"מ הביא התוספתא כמקור לדברי הרמב"ם]. ובמהר"ל סק"מ כ' בפשיטות דע"ס הוא בלשון המ"מ, דגירסת הרמב"ם אינה כן, מדלא כתב נמי שם חזיו. וכ"כ באפי' זוטרי ס"ק קי"ד בלשון התוספתא שהביא המ"מ משנשתא היא.

השלישית בשמו וש"ע מספיק חלל לא שמו וש"א. ולפנינו יבואר צפרעות על שמו וש"א, ובפרעות על שמו וש"ע. ב. אי סגי להתיר בשמעיד על שמו וש"א לבד ולא הזכיר שם עירו. [ע"י לקמן אותיות ז' י' שצדין זה נחלקו הפוסקים. יש מהם מחמירים בשמו וש"א לצד שלי ש"ע, ויש אחרים עד שיזכיר גם ש"ע, ויש מחמירים בשמו וש"א בתנאים ידועים. אמנם, לפי שכל דברי הפוסקים צדין זה צין מהמקילים צין מהמחמירים צנויים צעיקר על דברי הרמב"ם והרא"ש והריב"ש ומהרי"ק, ובדברי הראשונים הג"ל עלמם או שלא נמצא בהם דבר צרור להדיא, או שדצריהם נראים כסותרים את עלמם ממקום אחד לשני, והאחרונים מסתמכים על דצריהם כפי מה שהציונים ומציאים את אותם הראשונים עלמם כל אחד לשיטתו, לכן מלאנו לחוץ לסדר דברי כל אחד מהראשונים הג"ל לצד ולדדי הספק או הסתירות שבהם, ומה שייצנו האחרונים את דצריהם כל אחד לפי שיטתו, כדי שלא נלעך להאריך בציאורים בכל פעם בדברי האחרונים]. ג. בדעת הרמב"ם. הר"א מורחי בס' ע"ו כ' דיש פנים צדעת הרמב"ם לכאן ולכאן, דיש לפרש לישנא דכשתלך למקום פ' היינו צידעו שם עירו, [והכונה "כשתלך לעירו" שהיא מקום דירתו. מדברי הרא"מ שם להלן], ומ"ש [בספרי] הרמב"ם [פ"ג מה"ג ה' כ"ג וכו' צשו"ע ס"י כ"ג] ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פצ"פ או פ' ממקום פ', דמשמע דסגי בשמו וש"א בלי ש"ע או בשמו וש"ע בלי ש"א, ל"ל [לפ"ז] דמשנשתא היא וראוי להיות שהוא פצ"פ ממקום פ', וכן מלאנו בקצת נוסחאות גם בספרי הרא"ש והעור וגם בקצת נוסחאות מהתלמוד עלמו, חלל מלינו לפרושי גם צשיטה אחרת שהיא לקולא, והיינו כפי הנוסחאות שכתוב בהם ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פצ"פ [ק"ו פ'] ממקום פ', והא דקאמר [צדין דסעי' זה] כשתלך למקום פ', אינו ר"ל כשתלך לעירו שהיא מקום דירתו, אלא כשתלך לאותו מקום שילא משם כשצא למקומו.

ומהרי"ק נראה כסותר את עלמו מתשובה לחשובה צפירוש צדעת הרמב"ם, דשורש קפ"ז * פירש דברי הרמב"ם שצס"י זה דמשמע דוקא כשאמרו לו כשתלך למקום פ' הוא דאין חוששין לילחך צן מיכאל אחר משום דלא מוכיחים הדברים שאותו ילחך צן

י) ברמ"א ציון לתשובה זו שורש קפ"ה. ולתשובה השניה שבסמך שורש קע"ו. ובתורה ספרים ציונו שתי התשובות שבמהרי"ק לשרשים אחרים. וזה תלוי בשינוי הדפוסים שהיו לפניהם, ובדפוס ורשה — שהשתמשו בו באותה — התשובה הראשונה היא בשורש קפ"ב והשניה בשורש קע"ב. ובכדי למנוע בלבול מהמעין ציינו תמיד בהבאנו דברי מהרי"ק לשני השרשים הנ"ל, גם כשכספרים המובאים מהם ציון לשרשים אחרים.

מיכאל

אוצר

סי' קן אות ג-ד

הפוסקים

של הרמז"ם דשמו ושי"א סגי, והוא ידע עפי' דברי הרמז"ם ממנה"ק. וכ"כ עוד הרשד"ם בקי"ר צ"י מ"ג דמכמה מקומות הרמז"ם מוכרח דבתרתי סגי, ושהוא מיישב גם לשון הרמז"ם בזה"ל דכשתלך למקום פ' על זאת הכונה.

והרש"ך בח"א סי' י"ד כ' דתמיכה עוצה איך יעלה על הדעת לספק דברי הרמז"ם אחרי שפעמיים ושלש הזכיר בזה"ל דהזכרת שם אצ"ו או ש"ע סגי, ולמה טרח מהר"ק לפלפל ולומר דס"ל דצ"י תרומתו ודעתה שליתיה בליכתו בזה"ל מקום, וגם הרא"ש בזה"ל תשובה דמצי' הוכיח מתוך דברי הרמז"ם אלו דשמו ושי"א סגי.

גם בתשו' מהר"ם אלשיך סי' קכ"ז חפס לעיקר דברי מהר"ק בשורש קע"ב דשמו ושי"א סגי להרמז"ם, וכ' דגם לישנא דכשתלך למקום פ' איכא לתרומ' דלאו משום [שידעו] שהיה מקום עירו אמרו לו, אלא משום שידעו שצ"ח מקום היה איש ששמו יצ"מ ומש"י שלחו לשם, אבל כשאח"כ הבי"ד או האנשים [ששלחו] קצלו העדות אפשר שלא הועד רק שמה יצ"מ סחם.

ובסי' מ"צ כ' דאם בונה הרמז"ם צ"מ כשתלך למקום פ' הוא ללמדנו שצ"ח בעד להעיד גם על שם עירו כמ"ש מהר"ק בשורש קפ"ב, הול"ל אמור להם שמה פ"ב שצמקום פ' ויודיענו הזכרת שם העיר דברי העד המעיד, ולא באמר לו היכן ילך להעיד, דהא איכא למימר דמורה מקום הוא לו שיתלך שם צ"ד או שצמקום הוא היתב האשה ושלחו לזה להעיד במקומה [אבל לא אמרו רק שמו ושי"א], ואדרבא מסוף לשון הרמז"ם יש לדיוק איפכא, דהא בחר דקאמר הול"ל ואנו יודעים פ' הידוע בשם זה הרי אשמו מותרת, אמאי הדר אמר ואין אומרים שמה יחזק בן מיכאל אחר הוא שמה, כי מלבד שהוא מיותר ואיכא למימר דאח"כ לאשמיטין דלא חיישינן לזחוק מעיר אחרת אפי"ג דלא הזכיר ש"ע, נראה שהוא מוכרח בלשונו, דאם איתא שהעיד מעיד על יחזק בן מיכאל שמעיר זו כדעת מהר"ק וצ"ל להשמיטין דכיון שלא הוזכר צ"י יחזק בן מיכאל בעיר זו לא חיישינן שמה יש אחר בעיר, לא הול"ל אלא ואין אומרים שמה יש אחר בעיר, ולא כאילו ידענו שיש אלא שהספק הוא אם האחר הוא המה, אבל אם הכונה על כלל דעלמא יחא, דמן הסתם ימצא מי ששמו כשמו. [אלא דלא חיישינן ל' כיון שלא ידענו שנעלם].

אולם בתשו' מהר"ם אלשיך סי' ס"ז כ' דעת הרמז"ם דשמו ושי"א צ"י לא מהני, ומה שאמר כשתלך למקום פ', כיון כהזכירו שם מקומו שהיו יודעים שהיה משם, והיו כאילו אמרו לו אמור להם שאותו יחזק בן מיכאל שהיה מהמקום הוא מה, וכמו שדקדק בן מהר"ק [בשורש קפ"ב] דבריו, והוסיף עוד במהר"ם אלשיך שכן מבוארת דעת הרמז"ם להדיא בזה"ל שאלה שאלו ממנו בעדות על שמו ושי"ע וסימנים גרועים בגוף, והשיב שאם יצאו עדים מעירו ויעידו שבעלה של אשה זו היא סימנים אלו יכולה להגשא בזה"ל העדות, לפי ששמו ושם מקומו עם אלו הסימנים יספיקו בהודעתו לענין החרת פגונה, הרי דאפי' הזכירו שמו ושם מקומו הרי"ך להביא עדים על אותם סימנים שאינם מוצהקים [כ"ש שלא יספיק שמו ושי"א לבד].

ד. בדעת הרא"ש. בתשו' הרא"ש כלל י"א ישנן שתי תשובות הנראות כסותרות זו את זו. דבסי' א' [הוצאה תשובה זו גם צ"י] צעד שהעיד שמכלוף בן מלול נהרג קרוב לפאם אבל לא ידע אם הוא בעלה של אשה זו וגם לא העיד על שם מקומו, כ' דכיון שידוע שהיה שם בעלה של אשה זו מכלוף בן מלול ואין מכלוף בן מלול [אחר] בעיר, י"ל דאח"כ שריא להגשא, וראי' משבדל דילחזק ר"ג שהוא דומה לידון זה, שהרי [גם שם] לא העידו המעידים כי אם על שמו אבל לא הכירו לא את מקומו ולא את

מיכאל שמה הוא העומד בזה"ל העיר שזה הולך לשם, דאלת"ה למה חלה שליחותם בהליכת אותו מקום, ומשום כך אשמו מותרת דאיכא למימר דאי הוי יצ"מ אחר בזה"ל העיר היה כבר ידוע לנפשי העיר, מה שאין לומר כן בשלא נודע שם העיר בפרטות דחיישינן ליצ"מ אחר בזה"ל המקומות.

אבל בשורש קע"ב הביא מהר"ק ראיה מדיון זה עלמנו דסגי במה שהזכירו יחזק בן מיכאל אפי"י שלא הזכירו שם עירו [אלא שסיים דאפי' תימא דשאני התם שאמרו כשתלך למקום פ', ה"י צ"י אמרו דברים כעין אלו כמובא לעיל סי' קמ"ח אות ט"ו]. והביא שם עוד ראיה דסגי להרמז"ם בשמו ושי"א ממ"ש הרמז"ם [בה"כ כ"ח והוא צ"י ע"י י"א] מלאו כתוב בשטר מה פ"ב או נהרג פ"ב כ' הרי זה חנשא אשמו. וגם ממ"ש הרמז"ם [שם והוא צ"י ע"י י"ב] מי שנשחח וצדקו אותו כ' וכתב שהוא פ"ב חנשא אשמו, הרי שלא הזכיר שם העיר ואפי' נמצא כתוב בשטר, כ"ש בזה"ל עדים דעדיף, ומ"ש הרמז"ם ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פ"ב ממקום פ' כ', אפי' נאמר דדוקא נקט ממקום פ', י"ל דדוקא התם לריך לזכר העדות יותר שהרי כשמלאוהו מה לא מלאוהו בזה"ל אותו האיש שהזכיר ואם לא שהזכיר שם מקומו היה לנו לתלות בתי יוצ"ש ולא היינו חולין בזה"ל הנחש *).

והריב"ל בח"א סי' ה' וצ"ח סי' ל' כ' דברי הרמז"ם אינם צוררים דמהר"ק בשורש קפ"ב הביא מדבריו דלא סגי בשמו ושי"א לחוד ותשובה אחרת [בשורש קע"ב] סותרת זאת התשובה. וממ"ש הרמז"ם מלאו כתוב בשטר מה איש פ"ב או נהרג פ"ב היה נראה לבאור דקדק דסגי ל' בשמו ושי"א, דדוחק הוא לומר דברי הפוסקים דכיון דלא נחית להבוא דינא לא חש לפרש, וכ"ש שכלשון צירושלמי מלאו שטר כתוב צו איש פ' מה איש פ' נהרג, וכיון דהרמז"ם הוסיף על הירושלמי שם אצ"ו אם איתא דהוי ס"ל דלא סגי בשמו ושי"א לחוד לא הוי שחיק מיני כיון דנחית לפרוש, אלא שאפשר דהיה לו להרמז"ם הנוסחה צירושלמי פ"ב, ואכ"י דלריך שם מקומו ולא נחית אלא לאשמיטין דמתירין עפ"י הכתב.

אמנם בבנימין זאב סי' ו' ובתשו' מהר"י טיטלחק שם סי' ז' הכריחו ממ"ש הרמז"ם מלאו כתוב בשטר מה איש פ"ב כ', דכשהזכיר שמו ושי"א לא צ"י שם עירו, ושכן הביא הרא"ש בתשובה [כלל י"א סי' ב' המובאה לקמן אות ד'], דברי הרמז"ם. וכן חפס דעת הרמז"ם צפסקי מהר"א סי' רכ"ד.

גם הרשד"ם צ"י מ"ז אחרי שהביא מהר"ק סי' קפ"ב שדייק מהרמז"ם דמלריך גם שם עירו, כ' אלא שמתוך כמה לשונות ברמז"ם נראה דכיון שהזכיר שמו ושי"א מספיק, שהרי כ' ראו א' עומד מרחוק ואמר שהוא פ"ב או פ' ממקום פ', גם כ' לשון הירושלמי מלאו כתוב בשטר מה איש פ"ב או נהרג פ"ב, עוד כ' וכן מי שנשחח כ' וכתב שמה פ"ב כ', וא"כ מהראוי היה לומר סמי חדל [הך דכשתלך למקום פ'] מקמי כל הני, כ"ש דאפשר דכשתלך למקום פ' לאו דוקא הוא, אלא דנקט הכי דאורחא דמילתא שמי שאומר כך משם צ"ד הוא שמזכירים לו בזה"ל מקום יאמר זה הענין, גם כנראה שלקח הרמז"ם דין זה משבדל דילחזק ר"ג גלותא שהיה הולך מקורעצא לאשפמיא, ומעשה שהיה שם כך היה ששלחו מהם למקום הכי יחזק ר"ג מה, ולהכי נקט הרמז"ם זה הלשון, והרא"ש [בתשובה דמכלוף בן מלול] הוכיח מלשון זה

(י) ועי' לקמן אות ו' והריב"ל והרא"ש כתבו דמהר"ק סותר את עצמו בתשובה לתשובה וחב"י כ' דשוקי מספקא ל' למהר"ק בדעת הרמב"ם.

אוצר

סיק קנ אות ד

הפוסקים

אמנם מהר"א"ם סי' ע"ו הביא הריב"ל ה"ל ש' דבכך תשובה דר"צ"ם לא העיד העד חלה על שמו ולא על שם אביו, שכן לא הוזכר בכל העדות "בר סיני", חלה שלכסוף התשובה הזכיר הר"א"ם עלמו שהיה שמו של התלמיד ר' אשר בר סיני, ועפ"י כ' הריב"ל דלא קשו תשו' הר"א"ם אהר"ן, דמשום שלא הזכיר העד שם אביו של תלמידו הולך הר"א"ם לכל אותם הבוכחות, אבל נודעו א"ס היה מזכיר שמו וש"א היה סגי בלא סימן אחר, ובהיותו דמלוק בן מלול (*).

ובח"ג סי' ל' כ' הריב"ל עלמו דמנינו לתרומתו להני תשו' הר"א"ם ולמימר דה"ל דס"ל להר"א"ם דסגי בשמו וש"א, ובהיותו דר' אשר בר סיני כ' הר"א"ם כל הני מילי לרווחא דמילתא, אפי' א"ס ימלא שהחזקו שני אשר בר סיני.

גם בקו"ע להר"א"ם דכ"ח וכו' אחרי שהלכין צביאור תשו' הר"א"ם דמלוק בן מלול ור"ל דהר"א"ם לא החיר חלה לפי שאמר העד שמצ"מ ילא ממקום פי' [פי' לקמן אות כ"ד], סיים דמ"מ פשטות דברי הר"א"ם בתשובה זו היא דשמו וש"א אחד סגי, ומתשובה דר' אשר בר סיני אין בוכה דאיכא למימר דלרווחא דמילתא כתב כן, דהא מ"מ בתחילה ג"כ ובראה להם תוספת שידוע לנו שהולכים עמו מכאן ע"כ ל"ל דלרווחא דמילתא כתב כן, ויש קל"ה בוכה לזה שכתב בסוף דבריו וז"ל: הילכך צידון זה שידוע לכמה אנשים שר' אשר בר סיני בא מארצו ולמד הנה אצלנו וכו' עד עליו שמת אשתו מותרת ע"כ, הרי שלא הזכיר מאיזה מקום היה וגם שצא עם צחור אחד ששמו ר' יהונתן, משמע קל"ה דמה שכתב כן מתחילה לרווחא דמילתא כתב כן. וכן חפסו לעיקר דעת הר"א"ם דס"ל להחיר בשמו וש"א לצד ובהיותו תשובה דמצ"מ, בתשו' מהר"י עייטנאק שבצנימין זאב סי' ו', פסקו מהר"א"ם סי' רכ"ד, הרש"ך בח"א סי' י"ד, ומהר"מ אלשיך סי' מ"ז וקב"ו, שו"ת ושב הכהן סי' ל"א, וספר יבושע סי' ע"ד.

ובעצ"א סוסיק ע"ה הביא מ"מ הריב"ל דכפי הצנת המהר"י קצ"צ צירוש תשו' הר"א"ם דר"צ"ם דברי הר"א"ם בתשובה זו סותרים לתשובתו דמצ"מ, וכי שלא מלא שום משמעות בזה בלשון מהר"י, דאי משום דמשמע שהעד העיד על שם המת שהיה ר' אשר בר סיני ואפי"ה הולך הר"א"ם לנרץ להחיר שאר הבוכחות, הרי כתב המהר"י בזה דהר"א"ם נקיט כן שא"ס ימלא צמדינת רוסיה שני אנשים ששם ר"צ"ם שכלנו ללמוד אפי"ה תנשא אשתו של זה א"ס יתצטר להם שזה הצחור ר' יהונתן הלך משם עם בעלה, דבאופן כזה שהחזקו שנים ודאי שצריך לסימנים לדעת איזה מהם מת, הלכ"ה שפיר י"ל דל"ה לשנים בעולם כל שהזכיר שמו וש"א אפי"ה שלא הזכיר ש"ע, ואין כאן סתירה כלל (**).

אח' אשתו חלה כך היה שם האיש שנפטר בכאן, ולא הוחזקו שני ילמק ובשכחי שירתה [במקום שנמלא המת] והלכתה כרצא, הלכך צידון זה אפי' אי שכחי שירתה א"ס לא הוחזק מכלוק בן מלול אחר צעיר אחתה שריא להנשא, וכן מלמדי בחצורו של הרמב"ם ש' צא אחד ואמר לנו כ"י, והביא לשון הרמב"ם שבסעיף זה ושכסעף י"ט.

וב' בדרכי משה אות כ"א דמדברי הר"א"ם בתשובה זו מבואר שמחיר בהזכירו שמו וש"א אפי"ה שלא הזכירו ש"ע, דהואיל וידענו שאחד מן העיר נאבד לא חיישין לאחר, וכי הר"א"ם בקר"ע דכ"ח ד' דלפי"ז מ"מ הר"א"ם צראש דבריו ואין מכלוק בן מלול אחר "בעיר", הלכ"ן אינו מכון דהא לא הוזכר שם עירו, וי"ל דאין פירושו צעיר הואת חלה הכונה שלא הוחזק מצ"מ אחר בשום עיר אחרת. ובראנ"ה צ"מ ע"י כ' דהר"א"ם נקט שלא היה מכלוק בן מלול צעיר, אפי"ה א"ס לא הוחזק צעיר חלה במקום אחר איכא למיחש, משום דלידע שהחזקו לא שכיח כ"כ חלה כשהחזקו צעיר.

ובסי' צ' בתשו' הר"א"ם שם צעדות על תלמיד אחד של הר"א"ם ושמו ר' אשר שמת, כ' דכיון שהגיד להם [התלמיד לפני מוחו] שמו ושלמד הנה אצלנו ובראה להם תוספת שידוע לנו שהולכים עמו מכאן, הרי נתצטר לנו שאותו ר' אשר שילא מכאן מת. ואנו מעידים וידוע לכל בני חצורתנו שמוס בואו לכאן לא בא שום אדם ללמוד כאן ששמו ר' אשר חלה אותו ר' אשר בר סיני וכו' א"ס היה מארץ רוסיה וצא לכאן עם צחור אחד ששמו ר' יהונתן, לפיכך כיון שידוע לנו שר' אשר בא מארצו ולמד פה אצלנו וכו' עד עליו שמת אשתו מותרת.

והמהר"ק צשורש קפ"צ [הוצא חו"ד במהר"ם דכ"ע ג'] פירש דברי הר"א"ם בתשובה זו דע"כ לא ידעו במקום האשה שבעלה למד אצל הר"א"ם. דא"כ מה הולך הר"א"ם לכל הני מילי שכתב שנקרה ר' אשר בר סיני ושהיה מארץ רוסיה ושצא עם צחור אחד ששמו ר' יהונתן, הא כיון שנודע שבעלה של אשה זו נקרה ר' אשר ושלמד כאן ובעידו העדים שאחד ששמו ר' אשר שלמד כאן מת, ובעיד הר"א"ם שלא למד מי ששמו ר' אשר חלה אחד, אין לספק בזה, חלה העובדה היא שבמקום האשה היה רק ידוע שבעלה ילא משם ללכת למקום תורה ושילא עם צחור ששמו ר' יהונתן, וכיון שהלמיד זה שהעידו עליו שמת היה נקרה ר' אשר בר סיני והיה מארץ רוסיה וצא כאן ללמוד עם צחור אחד ששמו ר' יהונתן, אמרין שהוא הוא שהעידו עליו שמת דלא חיישין לאיתרמי כולי האי צאחרינא. ומזה הביא המהר"י ר"ה לפי שיטתו שם דמלוק שמו וש"א וש"ע, דה"ה שמו וש"א עם שאר הבוכחות דמהני. [פי' לקמן סי' קנ"א אות א'].

וב' הריב"ל בח"א סי' ה' דמדברי מהר"י קצ"צ צשורש קפ"צ ה"ל שהובי"ה שם [מקודם] דלא סגי בשמו וש"א אחד, והביא ראי' מתשו' הר"א"ם צשורש דר' אשר בר סיני [דבשמו וש"א צירוף הבוכחות יש להחיר אפי' בלא ש"ע], מבואר להדיא שהוא מבין מדברי הר"א"ם [בתשובה זו] דלא סגי לי' בשמו וש"א, חלה שהיה לר"ך גם לבוכחות [שהיה מארץ רוסיה ושילא מציתו עם צחור אחד כדי ללמוד], וגמלא דלפי דברי מהר"י קצ"צ תשובות הר"א"ם סותרות זו אח' זו, דבמכלוק בן מלול כתב דסגי בשמו וש"א א"ס לא הוחזקו חרי מצ"מ, ובזאת התשובה דר' אשר בר סיני לא התייר מטעם שמו וש"א [לחוד] חלה מטעם [צירוף] אותם הבוכחות.

וב"כ הראנ"ה צ"מ ע"י דמדברי הר"א"ם בתשו' דמצ"מ נראה דלא צעין ש"ע, ומתשו' דר"צ"ם נראה דלא שרי בשמו וש"א לחוד.

(*) והנה הרא"ם עצמו בס' ע"ו שם פ"י דבר הר"א"ם בתשו' דראב"ט

וההיתר הוא משום שהזכיר שמו וש"ע אפי"ה שלא הזכיר שם אביו, וש"ע היינו עיר טולטולא שלמד שם אצל הר"א"ם, [דאפי"ה שלא היתה טולטולא עיר דירתו מ"מ חשיב כש"ע לפי שקבע שם דירתו כל אותו יומן שהיה לומד בשיבת הרא"ם, כדלעיל סי' קמ"ח אות ט'], וצ"ל דס"ל להרא"ם שהיה ידוע ובעלה של זו למד בשיבת הרא"ם דאל"כ אין לחשוב טולטולא לש"ע, וזה דלא במהר"י קצ"צ, [וע"י בח"מ סקל"ה המובא לקמן אות כ"ה]. ולדידי' ג"כ לא קשו תשו' הרא"ם אהר"ן, דבמב"מ התייר בשמו וש"א ובראב"ט התייר בשמו וש"ע, אלא שלפ"ז תקשה לדידי' קושית מהר"י קצ"צ, וגורא דמשו"ה לא רצה הריב"ל לפרש דברי הרא"ם כהרא"ם בבבלי, ולכן לא הביא ממנו רק מה שפירש דהרא"ם איירי שלא הזכיר העד שם אביו, ולהרא"ם אולי י"ל דס"ל בהריב"ל בס' צ' דבסמך לרווחא דמילתא כ' הרא"ם כל הני הבוכחות, או דס"ל דהרא"ם לא נצטר כלל באותם הבוכחות להיתר, רק סיפר מעשה שהיה. (** המעיין בדברי הריב"ל ח"א סי' ה' יראה שעיקר הוכחתו מההר"ק ועל

אוצר

סיק קנ אות ד-ו

הפוסקים

לירושלים, ונריך לזדוק בכל קאשטיליא חס היה שם אזכרם פארת וילא משם, וענו לי כמה אנשים הדבר ידוע שיש בכמה מקומות מקאשטיליא כמה וכמה ששם אזכרם פארת, אמרתי איך הדבר צדור שאין כאן עדות שכרי הוחזקו.

וב' הראג"ח בסי' ע"ו דלע"ג שנידון הריב"ש הוזכר בכנוי פארת שהוא כש"א, אפי"ה לא הסכים הריב"ש להחזירה כיון שלא הוזכר שם עירו. וכ"כ הרי"א מזרחי בסי' ע"ו ונחשבות כרי"א סלמוט שצחשו צ"י סי' צי.

ובקו"ע להרח"ש דף ל' ריש עור א' כי דלע"ג שהזכיר הריב"ש שהוחזקו צ"י אזכרם פארת צקאשטיליא, מ"מ מדבריו שם נראה דלפי לא ידוע לן שהוחזקו חרי בלוחות מקום היה ראוי לאסור מאחר שלא הוזכר שם עירו. וכ"כ במהר"ל סקפ"א. וכן הוא בדרכי משה אות כ"א.

אולם צחשו מהר"מ אלשיך סי' מ"ז כי כי מה שאמר הריב"ש אשת אזכרם פארת על שלא הזכיר העד שם עירו הוא לפי שהוחזקו צ"י אזכרם פארת צקאשטיליא. וכ"כ הר"ר ינחק צ"י יעקב צחשונתו שצגאנוי צחראי סי' כ"ה דדעת הריב"ש דבמקום שזכיר שמו וש"א אינו נריך להזכיר ש"ע, ומה שאמר הריב"ש בסי' תק"ח מטעם שלא הזכיר שם עירו, כבר השיב מהר"מ אלשיך שהיה ידוע צמלכות ההיא כמה ששמותיהם כך.

ו. בדעת המהר"ק. במהרי"ק שורש קע"ב צידון שלא הוזכר רק שמו וש"א חבל לא ש"ע, כי דלע"ג שבי' הרמז"ס [צפ"ג מה"ג הל' כ"ז והוא צפ"ע סעי' י"ט] עד שיעיד העד שהוא פ' ויכיר שמו וש"ע, משמע דצטעין ש"ע צעדותו, וה"כ חניא בתוספתא אין מעידים עד שיכיר מכירים שמו וש"ע, נראה דהיינו דוקא היכא שאינו מזכיר ש"א, חבל חס אמר שמו וש"א אין נריך להעיד על המקום, דעפי איכא היכא צט"ס חביו מצט"ס מקומו, ואחר שדייק מלשון הרמז"ס בכמה מקומות דסגי בשמו וש"א [כמוצא לעיל אות ג'], כי דכן מוכח מהשונות רבנו יואל הלוי [המוצא בהגמ"ר פרק באשה רבה] שהשיב [צניידונו] דמאחר שיעיד עמפ"ע שמה ר' אשר צ"י יוסף אשתו מותרת להנשא כר' (*), כ"ש הכא [צנייד] שמעידים על שמו וש"א וקדושת חביו ועל המרת דתו [של הנהרג] כ"י, והביא עוד רא"י מדברי הרמז"ס שצטעין זה דסגי צמה שהזכירו ינחק בן מיכאל אפ"י שלא הזכיר ש"ע, חלא ספייס וכ"כ דשאני החס שאמרו לו לשליח כשתלך למקום פ', [א"כ] כ"ש צנייד שאמרו לו לעד אחס מנחם ממדינה פ' כלום אחס מכיר אחד מצני הקדוש ר' ישעי, דודאי הוי כאליו פירשו לו להדיא שהיה בן הקדוש ר' ישעי מאותה מדינה כ"י. [ועי' לעיל ס"ק קמ"ח אות ע"ו].

ובשורש קפ"ב צעדות על ר' דוד צ"י שלמה ולא הוזכר שם עירו, דייק מדברי הרמז"ס שצטעין זה חלא סגי בשמו וש"א לבד [כדלעיל אות ג'], והביא שכ"כ הרי"א להדיא, חלא שכתב להחיר צניידונו אף צלי ש"ע משום שהיו כמה וכמה הוכחות דלוחו ר' דוד צ"י שלמה שהעידו עליו שמת היה צעלה של זו [וכדלקמן ס"ק קנ"א אות א'].

וב' הריב"ל צח"א סי' ה' וצח"ג סי' ל' דחשבות מהרי"ק סותרות זו את זו, דצשורש קפ"ב מצוחר צדבריו חלא סגי ל' צשמו

ועל טעם ראיה הרא"ש צחשו דמצי"מ מצוחר דלחחק ר"ג, הקשה הריב"ל צח"א סי' ה' איך הוכיח משם דצשמו וש"א סגי להחיר, שהרי צ"ח המעשה מזכר שמו וכנויו ועד סימן אחר דהוי צ"י אחתי דרצ ציני וגם דהוי חזיל מקורטצא לאספמ"א. חבל צמכר"מ אלשיך סי' קכ"ו כי דמה ששלחו מהחם ינחק ר"ג שכיב, חלא שכוועד צפניחם שהוכר שהיה צ"י אחתי דרצ ציני [והוי קחזיל מקורטצא לאספמ"א], שחם העדות היה בן היכי צעי צגמ ח"י חיישין לחיר ינחק וקאמר חביו דחיישין, חלם חיסק חדעתין שימלא רצ ציני אחר ושתהיה לו אחות ושהאחות יהיה לה בן ושמו יר"ג ושהיה חולך מקורטצא לאספמ"א ומת, וחלל צ"י כל הגט [כ"ז צ"י] חמרו מהו דחימל חיישין דילמל חיתרמי שחל צשמה ועדים כעדים קמ"ל חלא חיישין, כ"ש חבל חלא חיתרמי שח"י צשמי ושחמו אחות רצ ציני ושחמה צלכחו מקורטצא לאספמ"א, והיכי חיסק חדעתין לחוש לאחר, ותו חלוי סיעתא קמייתי חביו מהכחל גיעל דלשתכח צנהרדעל דשאני החס דליכא חלא שם חלוי משח"כ צהביא דליכא סימנים עוצא כ"י, ח"י חלא היכה העדות חלא על שם ינחק ר"ג, וכיון חלא הוחזקו צ"י ינחק ר"ג חלא זה ע"כ שלחו לעירו להגיד שמת ינחק ר"ג, ועדיין מסתפקא ח"י יש כיוצא צו צמקום אחר, וע"ז היה הפסק צ"י חלא חיישין [וכן חירן קושית הריב"ל גם צמכר"מ ח"כ סי' ל'], והוסיף עוד צמכר"מ אלשיך לבאר צמה שחביו הרא"ש ראה גם מנח"ס הרמז"ס ישראל שחמר מת ח"י יחודי כ"י [הוא חדין שצטעין י"ט] דחל סיעתא הוי חופכא ממה דצעי לחתווי, דחל צפירוש חבל הרמז"ס עד שיעיד העד שהוא פ' ויכיר שמו וש"ע, חלא שדעת הרא"ש עלי' דהרמז"ס דמפלוג צין היכא שחביו שם חביו [חלא חלא צעין שם עירו] להיכא שאינו מזכיר ש"א חלא צעין שם עירו, ולחכרית חילוק זה הביא שני לשונות חלו [דסעי' י"ח וי"ט] דצלשון הראשון דחל נחוד וחמר, שהזכר שם חביו חלא צעין שם עירו, וצניי [דסעי' י"ט] חלא חמר רק שמו צעין שם עירו.

אולם חב"ח כאן כי דהרא"ש חלא החיר צשמו וש"א צלי ש"ע, חלא דחליכא נמי חומדנא אחרת שהוא חלא, חלא דוקא צהלערק יחד העטמים יש לסמוך להקל, וכדמשמע מחשו' הרא"ש דר' אשר צ"י סיני, וכן חפסו הרבה מהפוסקים צדעת הרא"ש חלא ס"ל להחיר צשמו וש"א לבד, והביא חשונה דמכלוף בן מלול חוקמח כשחחנו סימן גם צעיר, וכדלקמן חות כ"ד וכ"ה.

ח. בדעת הריב"ש. צחשו הריב"ש סי' תק"ח צניידון שכוועד על אזכרם פארת מקאשטיליא שמת צירושלים, כי דאין עדות זו מספיק להחירה אחרי שאינו מזכיר שם עירו רק שהיה מקאשטיליא, ואפשר שיש צקאשטיליא אחרים ששם בן וחלך

היא משום דמהרי"ק בשורש קפ"ב אויל בשיטת הטוברים חלא סגי בשמו וש"א בלי ש"ע, חלא שחניידונו שחלבד שמו וש"א חיו צמה הוכחות וכ' דעומדים במקום ש"ע וע"ז הביא רא"י מהרא"ש, ומשמע ל' להריב"ל דמהרי"ק מפרש גם דברי הרא"ש בן חלא חתיר בשמו וש"א חלא מחמת ההוכחות שהיה מאריך רוסי ושהלך משם כדי ללמוד, ומ"ש מהרי"ק דהרא"ש נקיס בן שאם ימצאו במדינת רוסיא כ"י, על ההוכחה השלישית כתב בן דאפי' אם יחזקו שני ראב"ס מרוסיא שהלכו ללמוד מ"מ תועיל עוד ההוכחה שיצא עם בחור ששמו ר' יתונתן, וחלומי כח ההוכחות בא מהרי"ק, דאפי' ככה"ג שהוחזקו נמי מהני, וכן יוצא מבואר מדברי הריב"ל בח"ג סי' צ' שכ' שם דלפי דברי מהרי"ק תשובות הרא"ש חתיר אהודי ושוב כתב מדעת עצמו דאפשר לומר דחשו' הרא"ש חלא חתיר ומ"ש הרא"ש כל חני מילי חוא לרוחא דמילתא אפי' אם ימצא שהוחזקו כ"י, וסיים וכמ"ש מהרי"ק. ור"ל וכמ"ש מהרי"ק לחינא על ההוכחה השלישית בן אפשר לפרש על כל ההוכחות ומדברי חנ"א נראה חלא ראה דברי הריב"ל בח"ג סי' צ' הג"ל.

(*) חנה בחשו' רבנו יואל שם מסים אפ"י שר' יוסף אינו לפינוג חלא כתב ידו, חלא חיישין לומר מפיחם חלא מפי כתבם. וב' הרח"ש בקו"ע וכ"י חור ר' דלשיטת המתמידים להצריך גם ש"ע יש לתרץ חשו' רבנו יואל שקיצר בלשונו, ולעולם שהזכר בוברי העד שם עירו, חלא חוצרך להשיב חל השואל רק דל"ח לומר מפיחם חלא מפי כתבם. [וכמ"ש הריב"ל לעיל חות ב' על דברי הרמב"ם בחי' דין דמצאו כתוב בשטר].

אוצר

סי' קא אות ו-ז

הפוסקים

שהעידו שחזר אחד שמו ר' דוד גאלז חתנו של ר' דוד ורנק נהרג משאיים את אשתו עפ"י עדותם, ולי"ח לתרי דוד גאלז חתנו של ר' דוד ורנק דקיימ"ל כרצא דלי"ח לתרי יתחק, הרי דלא מלריך שם עירו. [ובמשפט נדק שם חמה עליו דמאי ראיח מייחי מילתא ר"ג דהרי שם קאמרי עוד דהוי קאזיל מקורעבא לאספמיא, אבל כבר חמה כזה הריב"ל על הרא"ש ותי' מהר"מ אלשיך ומהר"ט דודאי העדים לא אמרו אלא יתחק ר"ג ותו לא, ובגמ' קאמר רק דגופא דעובדא הכי הוי, וכמוכא לעיל אות ד'].
ובתשובת מהר"י טיטלנאק שבנימין זאב סי' ז' כ' דיש לנו עמוד חזק ומלוה לסמוך עליו הוא הרא"ש שחורב בתשובה הלכה למעשה להחיר אשת מכלוף בן מלול הגם שלא העיד על שם מקומו, וזולתי מהר"י [בשורש קפ"ב] אם היה רואה זאת התשובה לא היה חולק עליה, כי המהר"י שם הביא ראיח מתשובה אחרת של הרא"ש [הוא התשובה דר' אשר בר סיני] ועשאה עטרת לראשו (*). ולהלן שם בתשובה כתב דהא דליחא בחוספתא ופסקא הרמב"ם אין מעידין עד שיכיר שמו וש"ס, היינו דוקא כשמזכירו בשמו [לכד], אך כשהזכיר שמו וש"ס אעפ"י שלא הזכיר ש"ס סג, ומוכרחים אנו לומר כן לדעת הרמב"ם, שאחרי שכתב דענין שמו וש"ס כי מלאו כתוב בשטר מת איש פז"פ או נהרג פז"פ כו' הרי זה תנשא אשתו, אלא לריך לחלק כי כשהזכיר שמו לכד לריך ש"ס אבל כשהזכיר שמו וש"ס לא צ"ע שם עירו, וכן י"ל שהבין הרא"ש בתשובה [דמכלוף בן מלול] הכ"ל דברי הרמב"ם. וע"י לעיל אות ג'.

גם הבנימין זאב עלמו בסי' ו' כ' דאע"ג שכי' הרמב"ם והוא מהחוספתא עד שיעיד העד שהוא פי' ויכיר שמו וש"ס, כיון שהזכיר [בניד] שמו וכניויו הוי לן עפי היכרח משהיה מזכיר שם עירו, ואפי' לא יזכיר כנוי אלא שמו לכד [ר"ל שמו וש"ס], נראה דליכא קפידא בדבר, וזה נודע מדברי הרמב"ם עלמו שכתב בסמוך מלאו כתוב בשטר מת איש פז"פ כו', וכן הביא מהר"י ב"ש רבנו יואל. ובתשו' מהר"ם אלשיך סי' מ"ב אחר שצייר דעת הרמב"ם והרא"ש דתרווייהו ס"ל דלא צענין שם עירו היכא דמזכיר שם אצ"ו [וכדלעיל אות ג' ד'], מסיק לפי' בניד [שהזכיר שמו וכניויו] הוי כשמו וש"ס ואחחא שריא להנשא. וע"י לקמן אות י"ב מתשובתו בסי' מ"ד שם שם לחלק בין עד הראשון לעמפ"ט. ובגאונים בתראי סי' כ"ה בתשובת הר"ר יתחק בר' יעקב כ' דאע"ג שמהר"י דיוק בשורש קפ"ב דש"ס צענין, הלא כל הפוסקים חולקים [עליו] ופוסקים כההיא דירושלמי (**). דא"ל להזכיר שם עירו, ולי"ל דירושלמי הזכיר ש"ס לכך לא לריך ש"ס, ובחוספתא דקתני עד שיכיר שם עירו היינו כשאנו מזכיר שם אצ"ו, ומ"ש הריב"ש סי' תק"ח לאסור כיון שלא הזכיר שם עירו, כבר השיב מהר"מ אלשיך שהיה ידוע במלכות ההיא כמה ששמו כן. וע"י לקמן סי' קנ"א אות ז' מרצנו חיים כהן סי' ל"ד שכי' דגם דעת הרמ"א היא דסגי בשמו וש"ס. וע"י לקמן אות י"ט ממייס חיים [רפפורט] סי' י"ח.

ולחרשד"ם מלינו בשתי תשובות שאף שלא הלכה נעה להקל בשמו וש"ס לכד, מ"מ חשש למעשה למהר"י וריא"ז להלריך גם שם עירו, אולם בכמה תשובות אחרות יותר מלוחרות

וש"ס אלא ללריך מלינו אחריו כי היכי דנימא דאין לחוש לאיתרמיוי איתרמי, ואילו בתשובה אחרת [דסי' קפ"ב] כ' דסגי בשמו וש"ס, והביא ראיח ממ"ש הרמב"ם מלאו כתוב בשטר מת פז"פ או נהרג פז"פ תנשא אשתו. וכ"כ בשתי הראש"ס סי' ע"ו דתשובות מהר"י סותרות אחדיו.

ובב"י הקשה שתי מהר"י אהרדי, וכ' דלי"ל דספוקי מספקא לי' למהר"י או סגי לי' להרמב"ם בשמו וש"ס או שלריך גם ש"ס, ובשורש קפ"ב אמר דאפי' אח"ל דלא סגי לי' להרמב"ם עד שיכיר ש"ס, מ"מ צנידונו ההיא אחחא שריא דכל הני הוכחות דמייחי הכס עדיפי מש"ס, ובתשובה בשורש קפ"ב חפס דעת הרמב"ם עפ"י מה דמשמע מפשט אותם לשונות שהביא דכל שמזכיר שמו וש"ס אין לריך ש"ס, וסוים זה דאפי' אח"ל דסבר הרמב"ם שריך להזכיר שם עירו ה"ג כבר הזכיר ש"ס. [ר"ל דגם בשורש קפ"ב חינו מחליט דסגי בלא ש"ס].

גם במהר"ם ח"ב סי' ל' כ' דלמהר"י מלאוהו פוסח על שתי הסעיפים אין ולא ורפיא צידו, שאעפ"י שבסי' קפ"ב חוכך להחמיר ודקדק מדברי הרמב"ם לחומרה הנה בסי' קפ"ב כ' דהא דתניא בחוספתא אין מעידים עליו עד שיהיו מכירים שמו וש"ס היינו דוקא כשאנו מזכיר ש"ס, אבל אם אמר יוצ"ש מת אז אין לריך להזכיר שם מקומו כו' ואותם דברי הרמב"ם שדקדק מהם בשתי קפ"ה להחמיר עשה מהם כאן סמוכות להחיר, ושוב עלו צידו דברי הרמב"ם בספיקא.

והפ"ז בסקב"ג כ' דלי"ל דמהר"י הדר ב' בסוף התשובה דסי' קפ"ב [ממה שר"ל מתחילה דסגי בשמו וש"ס, שהרי כ' וכ"ה שאלו הכס כו'], והביא מהב"י שכי' דדורך אח"ל כ' מהר"י, וסוים דמ"מ אנו רואים שבמסקנתו בשתי התשובות הלריך גם ש"ס. גם בצ"צ סי' נ"ח הביא דברי הב"י הכ"ל וכ' הרי מצוה מחר שתי התשובות דמהר"י שלא ר"ח לסמוך להחיר עפ"י הזכרת שמו וש"ס אחד אלא היכא דליכא נמי הוכחות עובות, אבל בלא הוכחות לא החיר, ומש שכתב בשורש קפ"ב להחיר עפ"י הזכרת שמו וש"ס, לא כתב אלא דרך משא ומתן, אבל לא הלכה למעשה. וע"י לקמן סי' ק"ג אות ק"ו מהע"א סקב"ג שכי' דלהכי החיר בשורש קפ"ב בשמו וש"ס לכד, משום שהיה שם לירוק סימן אמנעי שהיה צולע על ירכו עיי"ש.

אולם בלב שמה סי' א' דכ"ה כ' דעת מהר"י צענין הדיון לאחיותו הוא מ"ש בשורש קפ"ב דשמו וש"ס בלי ש"ס סג, ומה שמשמע בשורש קפ"ב דלא סגי לי' בלא שם עירו, לא על דעת עלמו הוא שכתב כן אלא על דעת החולק, וכוננו שילא דינו אף לדעת החולק.

ז. הפוסקים הסוברים דסגי בשמו וש"ס. בתה"ד פרי"ט סי' רכ"ד צנידון שהזכיר שמו וש"ס בלי ש"ס, הביא מתשובת הרא"ש דמכלוף בן מלול [המוכח לעיל אות ד'] שהלריך וצייר יפה דקיימ"ל כרצא דלי"ח לתרי יתחק ר"ג ולא לריכס לשום בדיקה, ושהביא ראיח מדברי הרמב"ם ב"מ"ש מילתא בן מיכאל, וכ' דבניד נמי אם לא הוחזקו שני משה בן יהונתן שנתכסו מן העין אחחא שריא, ואפי' אם נמלאו משה בן יהונתן עובא וחס לפנינו בחיים מה כרך [הרי] אין להספק בזה, אלא צענין [כדי להחמיר] שני משה בן יהונתן שנתכסו מן העין. [ואף שמסיים שם דצנידונו איכא תרחי לעינותא לא הוחזקו ולא ש"ס, נראה דלרוחא דמילתא כתב כן, אבל דעתו להחיר בשמו וש"ס אף בשי"ש כל שלא הוחזקו, שהרי כתב דקיימ"ל כרצא וכתב בלא הוחזקו וש"ס, וכן הבין דבריו בהגה שצח"מ סקל"ח].

ובמשפט צדק ח"ג סי' ל"ד דלי"ט עור ג' הביא מתשו' מהר"י ווייל סי' ע' שדעתו להקל בשמו וש"ס, שכי' דכיון

(*) צ"ל דס"ל דמתשובה זו דראב"ם אין רא"י והרא"ש מצריך גם ש"ס דאולי להחמיר דמילתא כתב ההוכחות, או משום ששם לא הוזכר רק שמו וכמוכא לעיל אות ד' בשם כמה פוסקים.

(**) נראה דר"ל כההיא דירושלמי דמצא כתוב בשטר, ובפי' מה שהביא הרמב"ם פ"ב וכתב"א לעיל אות ג'.

אוצר

סיק קא אות ז-ח

הפוסקים

הומה לו וערה הרבה לבקש לו טעמים אחרים לעשותם לסניף כדי שילא הדבר בהיתר אף לפי דעתם, וזה דרכם של כל צעלי הוראה ויחדלו להלדיק דינם גם לדעת צעלי מחלוקתם כשיעלה בידם, ואם לאו הם סומכים על דעתם וטעמים מעשה כקבלתם או כהכרעתם, ומי שצ"ל וז"ל ואם היה פסק מורי לפני הייתי סומך עליו אבל עתה לריך אני לבקש סעד ממקום אחר, כונתו שצביל שלא היה יכול לומר לחולק תא חזי מאן גברא רבא מסכיד לפיכך היה מבקש סעד כו', ועליו"ע היה מבקש הסעד אם ימלא, ואם לא ימלא אעפ"כ יעשה מעשה כי נאמן הוא אלל עלמו כמי שצ"ל ר"ת, וכן מהר"ק דעתו צענון הדין לאמיתו כמי שצ"ל שורש קפי"ז דשמו ושי"א בלא ש"ע סג', ומה שמשמע צ"ל קפי"ז דלא סגי לי בלא ש"ע, לא ע"ד עלמו הוא אומר כן אלא על דעת החולק, וכונתו שילא הדין אף לדעת החולק, וזה מטעם שכל מי שאין לבו גם בהוראה ייחדל שילא ייחורו לדעת הכל.

ועי' גם בביתור הגר"א סקעי' שז' דכן עיקר הכסופים דסגי בשמו ושי"א, וכן דעת רוב הפוסקים כו'.

ח. ובטעם הפקילים בשמו ושי"א לבד. כי נחמדה שלמה סי' כ"א אות י"ח דאף שכל האחרונים נוהגו ככרוביא, דכיון שדאי יש צבולס כמה אנשים ששם ושם אביהם שזכר אי"ב מה סברא יש להחיר ולומר שהיה צעלה של האשה הזאת [ע"י מה באות י"], אך נראה טעמו של דבר, כיון דבעלה של זו לא ידענו מה היה לו וכן זה הנמלא מה אם הוא אחר ל"ל שנאבד ג"כ שלא כדרך כל הארץ, ע"כ רחוק לומר שנזדמן הדבר שנים ששמותיהם ושמות אביהם שוים נאבדו ונחבסו מן העין וזה פירש לחיים וזה פירש למיתה, ע"כ חלין יותר שזה המת הוא בעל האשה הזאת, ונעזרתי לסברא זו מדברי דרכי משה [אות כ"א המובאים לשל אות ד'] שז' "הואיל וידעין שאתה מהפיר הזאת נאבד לא חיישין לאחר", ונראה שטוב לסברא הנ"ל. וכ"כ סברא זו לדעת המקילין בשו"ת וש"כ הכהן סי' לא.

ובספר יהושע כי שכן נראה מהכ"ד [פ"י סי' רכ"ד המובא בר"ס האות הקודם] דהטעם הוא משום דכיון דלא הוחזק לנו שנתעלם עוד יוצ"ש לא חיישין לאחר אף דכמה יוצ"ש איכא צבולס. ובאבן שמואל דכ"ט עור ג' כי דכן מצוה צמיי"ט ח"א סי' קי"ג בהצנת הרא"ש, דאף דכמה יוצ"ש איכא צבולס, מ"מ הא לא הוחזקו שני יוצ"ש שנתכסו מן העין ונאבד זכרם עד שדואגים עליהם שמתו, וכיון שלא הוחזקו סביבות המקום שמת [וכן סביבות המקום של בעל האשה הזאת] שנאבד יוצ"ש אחר הוי כנודע שלא נאבד, ואף דאכתי שמת במקום רחוק נאבד יוצ"ש והוא בלא לבא ומת (וממחמת רחוק המקום לא נודע ולא הוחזק), לזה לא חיישין, ויותר מסתבר לתלות דיוצ"ש זה אשר ידענו שנאבד ונתכסה מן העין הוא שמת מלחלות בלאחר במקום רחוק דלא ידעין שנאבד.

ובנודע בשערים ח"א סי' י"ד הוסיף ביאור, לפי מה שהוכיח במקום אחר דסברא דאשה דייקא ומינסבא מועיל לענין דלהוי מדעל"ג, כי ע"י דייקות דילה אם היה בעל נמלא בודאי היה נודע מקומו, וא"כ אף דבלא ש"ע הוי כהוחזקו [משום שישנם רבים בשמו ושי"א כזה], אך שיהיה נאבד איש בשם כזה לא נודע בלתי זה לבדו, וכיון דהיא חזרה לחפש אחר בעלה עד שנודע לה, זה הוי כלא הוחזקו.

ובעין זה כי בשו"ת מהר"ל סי' י"ח דל"ז עור ד', דאחר שביאר ענין דייקא דאשה שהוא חזק כ"כ עד שדאי הוא לאורועי חזקת א"א, כי וא"כ אין חימה אם מחירין בשמו ושי"א לחוד אף דקים לן דמסתמא יש עוד צבולס בשמו ושי"א כן, דמאחר שהאשה מחזרת

זמן כי להקל בשמו ושי"א לבד, וכמו שיוצא לפנינו: צ"ל מ"ז בנידון של החבר רק שמו וכינויו ולא ש"ע, אחר שדחה ראיה מהר"ק שצ"ל קפי"ז מהרמב"ם כדלעיל אות ג', כי דאפשר שגם מהר"ק לא ירד לדקדק כך בזהו הלשון אלא משום דאשכח לרי"ז [דלהלן אות י'], אבל נראה שכל הפוסקים האחרים אין סברתם כן, ולדעת רוב"ע שמו ושי"א או שמו ושי"ע סגי, ונראה דסברת רבנו ישעי' ויחידא הוא, וזכורני קלת שכן פסק מורי הר"י עיטאלק והפסק היה בידי אלא שנאבד בשריפה, ועכ"ז לבי הומה ורואה אני שארי שאג מי לא יירא לעשות מעשה בדבר ערוה נגד מהר"ק עם ראייתו מרבנו ישעי'.

ובסי' י"ז כי דאפי"ג שנראה מתשו' מהר"ק שורש קפי"ז שזריך שזכיר שמו ושי"א ושי"ע, וכן הביא מר' ישעי' מנחלני, מ"מ כבר הוכחתי אני שבהכרח שמו ושי"א או שמו ושי"ע מספיק, וכחצתי שמתדומה לי קרוב לודאי שכן עשה הלכה למעשה מורי הר"י"ע, ובידי היה הפסק אלא שנאבד ממני בזמן שריפה, ומלשון הבי' [בשם הר"י עיטאלק דין קישור דברים], נראה כן בפירושו, שז' וז"ל: והר"י"ע כתב לי כי שכל צדי דינים שהיו בשאלוניקי צימי גאוני עולם פשט המנהג להחיר בלאומר הגוי איש פצ"פ או פ' ממקום פ' מה, ומ"מ גם עתה אני אומר כי מה אני לבד אחר מהר"ק ובפרט שהביא דברי רבנו ישעי', ואם היה פסק מורי הנ"ל לפני הייתי סומך עליו, אבל עתה לריך אני לבקש סעד ממקום אחר.

אמנם צ"ל ל"ה [הוצא צ"ש סוסק"ס] כי דלמעשה סמכין לשמו ושי"א או שמו ושי"ע שכן נראה צעניי היה דן מורי מהר"י"ע, וכן מלאתי לשונו הביאו הבי'. ובסי' מ"ג כי דאעפ"י שמהר"ק מחמיר שזריך שמו ושי"א ושי"ע והוכיח כן מפשט לשון הרמב"ם כשחלק למקום פ', האמת שכבר נהגו צ"ד שאלוניקי להסמך על שמו ושי"א ושמו ושי"ע וכמו שקבלתי ממורי הגדול מהר"י"ע, וגם אני מיישב לשון הרמב"ם על זאת הכונה לפי שאני רואה מוכרח מכתב מקומות [בשון הרמב"ם] דהתרתו סגי. ובסי' ר"מ כתב ג"כ שסמך להחיר בשמו ושי"א או שמו ושי"ע. ועי' עוד לקמן אות ע"ג מתשובתו בחלק חו"מ סי' שפ"ב.

וכ' במרפא לנפש דע"ו עור ג' דזמן התשובה דסי' ל"ה מאוחר לזמן דסי' מ"ז וז"ל, וכן צ"ל ר"מ שפסק כן היה צימי זקנתו כמצוה שז' בתחילת התשובה.

ובלב שמת סי' א' דכ"ה סוף עור ז' הביא דברי הרמ"ש בקו"ע [המובאים בזהו שאל"ז] שקשה מאוד להקל לעשות מעשה [בשמו ושי"א לבד] נגד כמה וכמה אירוחא קמאי ובתראי רוב מנין ובנין, ושהרש"ד גופי' צ"ל מ"ז אחר שהביא מה שפסק מהר"י"ע כי עכ"ז לבי הומה לי כו', וכי עליו ש"מ"ש שהמחמירים הם רוב מנין ורוב בנין, המדקדק היעב יראה שהמקילים הם רבים ופמ"ש הרש"ד שדעת רוב הפוסקים בשמו ושי"א סגי וסברת רבנו ישעי' ויחידא היא והיה לו לדקדק בשון הרש"ד שזהו עלמו מחירו דקאמר כבר נהגו צדי דינין של שאלוניקי להסמך על שמו ושי"א, וכיון דנהגו קאמר, פשיטא שאין לחלוק על המנהג ולומר דקשה להקל ולעשות מעשה, שהרי כבר נעשה מעשה ונהגו זו וממנו הוקצט הלכה לדורות, ואדרבא איפכא מסתברא דקשה למייל לחומרא בעיגונא דאחמא ולעשות מעשה נגד מנהג הגדולים ולהוילא לעז על כמה נשים שכתרו על פיהם והיו לאנשים וילדו בנים, ומה גם שזיקר הדין הזה במחלוקת שניו אין לך הכרעה גדולה מהמנהג וראוי ללכת אחריו אף במקום אחר שהמנהג זו איננו כ"כ ברור, ומה שהרש"ד עלמו פוסק צ"ל מ"ז להחמיר היפך מה שנראה מדעתו בתשובות אחרות להקל, אין זו סתירה ולא חזרה, דודאי ס"ל כקבלת רבו ועדותו, אלא שאמר שעכ"ז לבו

אוצר

סיק קנ אות ה

הפוסקים

ששירות מלווית בקורטבה*) חוששין שמה אוחז שמה ממקום אחר שממנים ר"ג זל לקורטבה. וזכר אחר דרז צידי שהיה בן העיר הלך למקום אחר, כשם שחוששין צגט במקום שהשיימ [אעפ"י שלא הוחזק], ורצה אחר כיון שהעדים מעידים שזל מקורטבה וכאן היה אדם אחד ששמו בן, אומרים כנוכ"ה, ולא חיישין שמה פנה זה והלך למדינת הים ואחר זל לכאן, ולא שינו ציטין [להחמיר בשיימ ולא הוחזק] אלא המציא גט ממדינת הים ואבד ממנו, שכיון שזל ממדינת הים ומלאו אוחז שמה במקומו אעפ"י שכתוב בו בשו"י מחא חוששין לשתי שו"י, אבל הכא לא אמרינן האי חזיל לעלמא והאי אחריתא הוא, ולחוש לחרי יחזק בקורטבה עלמה, בדבר היה ידוע שאין שם אלא אחד. וכן פירשו הכ' שמעתיא הרשב"א בחידושי ודמוק"י והריטב"א צדד לישנא.

וב' במרה"צ סקט"א דנ"צ ד' דאין להוכיח מדברי הרמב"ן דס"ל דלא כגי בשמו ושי"א בלי ש"ע, דכל הטורח שטרם הרמב"ן לפרש הסוגיא צענין זה הוא בשביל להעמיד דברי הרי"ף שפסק בלישנא בתרא דר' זירא דצענין תרתי לטענתא, לא ש"ס ולא הוחזקו [אף בעגונה], ומש"ה אי לאו דאמרינן כנוכ"ה ושהוא יחזק מקורטבה שפיר חיישין ליחזק מעלמא אע"ג דלא הוחזקו כיון דש"ס, אבל אם לא היו שיימ, אפי' בלא טעמא דכנוכ"ה לא היה חושש ליחזק ר"ג מעלמא אפי' בלא ש"ע, משום דאיכא תרתי לטענתא, לא ש"ס ולא הוחזקו, וסמכין אהא דלא הוחזקו שני יוצ"ש בעולם, דאליכ למח הולך הרמב"ן לומר "כיון דשכיחי שירות", [וחמה על הרש"ש המובא בזה שח"ח שדייק מדברי רמב"ן אלו דמריך ש"ע עיי"ש ובהערה שם שמתחלה לקו], ומינה דלדעת בה"ג ור"ח ובעה"מ והרא"ש והטור שפסקו בעגונה דסגי בחדא לטענתא, ה"ה בלא ש"ע נמי סמכין אהא דלא הוחזקו [בעולם] ואפי' בשכיחי שירות ל"ה ליוצ"ש אחר.

ועי' לעיל ס"ק קמ"ה אות ג' מהמרה"ל ועוד אחרונים דסוגיא דעלמא אלא כהר"ש דצעגונה סגי בחד לטענתא, [ולפ"י להסוברים דסגי בשמו ושי"א, ה"ה בש"ס כל שלא הוחזקו]. וכן מבואר מדברי הרש"ש דכ"ה וכ"ט דהמקילים בשמו ושי"א הוא אף בש"ס מעלמא למקום שנמצא המת. ועי' לקמן אות כ"ט דבלא ש"ס משום מקום למקום שנמצא המת, יש להקל בשמו ושי"א לבד גם להמחמירים להריך שם עירו.

ואי צענין שנדע שצטלה הלך למקום שנמצא המת, עי' לעיל ס"ק קמ"ה אות ד'.

י. הסוברים שאין לחתיר בשמו ושי"א בלי ש"ע. בשלטי גבורים פרק הא"ש כ' בשם הרי"ף דאם אמרו העדים יוצ"ש מת ולא ידעו מאיזו עיר היה, אעפ"י שלא הוחזק יוצ"ש אחר צעיר הזאת [שגר זה בעל העגונה], חוששין ליוצ"ש אחר בעולם, ואין מתירין אשתו של יוצ"ש זה הידוע לנו.

ובח"מ סקל"ח תמה על הדעה שכוזאב ברמ"א דסגי בשמו ושי"א, דאין יעלה על הדעת אם יעמוד עד במקום אחד ויאמר פצ"פ מה ולא הזכיר שם מדינה ועיר, ואשה תשמע קול זה ויודעת ששם צטלה כך, תלך ותנשא, ולא תחוש אולי בכל העולם יש ג"כ אחד ששמו כך, ואין אפשר שכל העולם לא יהיו שני יוצ"ש.

גם במהרי"ם ח"צ סי' ל' הקשה על הרא"ש [לפי פשוט דבריו דמשמע שכתיר בשמו ושי"א לבד] שאין זה אלא דברי נציאות, דאין נחיר אשה זו מפני שזל אחד ואמר אני ראיתי אחד במקום רחוק שמה או נהרג ונקרא יוצ"ש, ומנין לנו שהוא צטלה של זו

מחזרת להנשא ע"כ סמכה דעתה כי צודאי בעלה לא ישוב עוד שזכו עיקר הדיוקא דסמכין עליו, וכיון שזה שאנו דנים עליו הוא בחזקת אבד שלא נודע מקומו היה, אי"כ אין שני יוצ"ש אבדוים לפנינו, ואין אומרים שיוצ"ש זה שאשתו מחזרת להנשא הלך לעלמא ונחיים חייתו, וקול השמועה שהגיע לאזניו הוא מיוצ"ש אחר אשר לא ידענו תמול שלשום, וחולין יותר השמועה במי שידענו שאשתו מחזרת להנשא, שעי"ז סמכו חז"ל דמסתמא לפי דעתה קים לה שצודאי לא ישוב עוד, וזה מרעל לחזקת א"א.

פ. ואם להמקילים חנ"ל בשמו ושי"א לבד יש להקל גם בשכיחי שירות מעלמא למקום שנמצא המת. [לפי שדין זה תלוי בפירושא דשמעתתא דלחזק ריש גלוחא ביצמות קט"ו כי שהוא מקור דין זה, ובישוב פסקי הרי"ף דסתרי אבדוי מכלן לפרק כל הגט, לכן נעתיק דברי הראשונים בזה].

הרא"ש צ"כ כל הגט סוס"י ג' כי דפלוגתא דאבוי ורצה צטובדא דלחזק ר"ג אי חיישין לחרי יחזק, היה בלא הוחזקו ושכיחי שירותא [לאספמיה, מקום שמת*] יר"ג], דאי לא שכיחי שירותא ולא הוחזקו בזה לא היו אמר אבוי חיישין, וזה חזק בפ"ק דצ"מ דף כ' וכל מעשה צ"ד כרי זה יחזיר ולי"ה שמה מאחר נפל, וגם לא מיירי בש"ס וכוזקוק, דבהא לא היו אמר רבא לא חיישין, אי"ו מיירי בשכיחי שירותא ולא הוחזקו, ופליגי אבוי ורצה בפלוגתא דרצה ור' זירא [צפרק כל הגט דכ"ז לענין גט הנמצא אי חיישין לשני יוצ"ש ולשתי שירות בשם שזה, דרצה סבר לא חיישין עד דאיכא תרתי לטענתא, הוחזקו שני יוצ"ש בעלמא ושי"ס במקום שנמצא הגט, ור' זירא צדד לישנא סבר דאפי' בחדא לטענתא חיישין, דקיינו, הוחזקו אעפ"י דלא ש"ס, או ש"ס אעפ"י שלא הוחזקו], רבא סבר כרצה דלי"ה עד דאיכא תרתי [לריעותא], שכיחי שירותא וכוזקוק, ואבוי כר' זירא, וכי שם הרא"ש לתרץ פסקי הרי"ף דסתרי אבדוי, דציטין פסק בלישנא בתרא דר' זירא, ובהא פסק כרצה, דאפשר גבי גט פסק לחומרא במילתא דאסורא ולא מהדירין לצטל לגרש בו כיון דאפשר שיכתוב גט אחר, אבל צטובדא דלחזק ר"ג אי חיישין לחרי יחזק נריכה להטענן כל ימיה, פסק לקולא, כמו שמיניו שהקילו הרצה קולות בעדות אשה.

וכעין זה כ' גם הר"ה ביצמות לתרץ דברי הרי"ף דשניא מיתה מגט מחור שאינה יכולה מכחישתו דיוקא ומינסבא ומחור חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה, ונקטין במיתה כרצה לקולא דלי"ה לשני יוצ"ש.

אולם הרמב"ן במלחמות ביצמות שם השיג על הר"ה וכי דאין חילוק בין גט למיתה וצניבה חיישין עד דאיכא תרתי לטענתא, אין שיימ ולא הוחזקו, ומה שנחלקו כאן אבוי ורצה הוא בצופן שיש לומר כ"ג וכ"ה (**), ועובדא דלחזק ר"ג הכי הוי, שילחזק ר"ג אחד היה דר בקורטבה והוא צר אחת דרז צידי, וכששלחו משם יחזק ר"ג הוי קאזיל מקורטבה לאספמיה, ודאי העידו שאותו שראוהו יולא מקורטבה מת לפניכם, [אבל לא היו העדים ולא אנשי אספמיה מזכירים שהוא אוחז יחזק של קורטבה, והיינו דאמרינן אי חיישין לחרי יחזק שמה יחזק ר"ג אחר זל ממקום אחר לקורטבה וי"א והלך לאספמיה ומת שם, או לא חיישין אלא אמרינן שהוא אוחז יחזק שדר בקורטבה***], ואמר אבוי כיון

(*) להסוברים דסגי בשמו ושי"א ע"כ מיירי עובדא דלחזק ר"ג, שלא העידו העדים רק על שמו וכנוי, שהוא כשי"א, כמבואר לעיל סוף אות ד' מהמרה"ל אלשיך ומהרי"ם ובריש אות ד' מהמרה"ל, וא"כ מ"ש הרא"ש דמיירי בשכיחי שירות היינו למקום שנמצא המת.

(**) מדברי מהרי"ם יונה בשי' למורא סי' ג' בסיכום דברי הרמב"ן.

(***) מדברי הנמוק"י שם.

(*) היינו מעלמא לקורטבה ומקורטבה לאספמיה, הר"ח בקר"ע דכ"ו

טור ג' ד' ובדל"א טור א' ב'.

אוצר

סיק קנ אות י

הפוסקים

ובקו"ע להרח"ש אחרי שהלריך בדברי הרמז"ם וברא"ש דיע לפרשם לכלן ולכאן, ואחרי שבי דגם מדברי מהרי"ק אין הכרעה, שממח שבי בשורש קפ"ב משמע דבשמו וש"ל לחוד סגי, וממח שבי בשורש קפ"ב משמע דבשמו וש"ל וש"ע, כי דרכי"ט טור ד' דמדברי הרמז"ן והנמוקי"י בהכרח דילחך ר"ג משמע דלא סגי בשמו וש"ל עד שיכיר גם ש"ע, שהרי כתבו דטעמא דרבה דאמר לא חיישינן משום דכיון שהעידו העדים שילא עמהם מקורבא ליה לאחר שבה מעלמא לקורבא חף דש"ש מעלמא לקורבא, אלא אמרינן כ"כ וכ"ה, הרי דמשמע דלע"ג דהתם דילחך ר"ג שהזכר שמו וכנויו דהוי בשמו וש"ל, אפ"ה טעמא משום שהעידו שילא מקורבא דאמרינן ככ"ה, הלא"ה הוי חיישינן לאחר בעולם אפי"ג דלא הוחזקו חרי ילחך ר"ג בעולם (*), וכ"כ מדברי הר"ן בתש"י סוסי"ג ג' שבי וז"ל: והא דאסיקנא דפ' הא"ש דל"ח לתרי ילחך ר"ג, התם משום שהוחזקו חרי ילחך דאמרינן ככ"ה ע"כ, הרי שמפרש בדברי הרמז"ן וסייעחו, וגם הריב"ש דס"י חק"ה בעדות על אברהם פארה לא רצה להתיר משום שלא הוזכר ש"ע, וכיון שכן דלכריא"ז ולברמז"ן וברש"ב"א ובר"י ור"ן והנמוקי"י ובר"י"ש לא סגי בשמו וש"ל עד שיכיר גם ש"ע, ושאר רבנן לא הוזכר בדבריהם, שיש לפרש דבריהם לכל אחד מהלכדים, מי הוא אשר יקל ראשו להתיר בשמו וש"ל או שמו וש"ע לבד, והגם שהרש"ד"ס דס"י מ"ג כי שכבר נהגו דתי דינים שצטטנוניקי לסמוך על שמו וש"ל לבד, אבל קשה מאוד להקל ולעשות מעשה נגד כל אילין אריותא קמאי וצתראי רוב מנין ורוב צנין דכתיבנא לעיל, וכן הרש"ד"ס גופי"י דס"י מ"ז אחר שהביא מדרשו מהרי"י טיעאלק שפסק להתיר בשמו וש"ל לחוד, כי עכ"ז לצי הומה לי כר, ולא התיר צאתו נידון שהזכר שמו וש"ל לחוד אלא צלירוף עדות אחרת. [ועי' לעיל אות ז' מהלכ שמת].

ובמרה"צ סקט"א כי דמתש"י הר"ן ס"י מ"ב (הובאה דצ"י סוסי"י קכ"ה) ומדברי הראב"ד וברש"ב"א שהוצאו שם יש להוכיח דלא סגי בשמו וש"ל עד שיכיר גם ש"ע, שהר"ן הביא בשם הראב"ד שבי אהא דאמרינן דפ' גט פשוט דקס"ז כותבין גט לאיש אפי"י שאין אשתו עמו וז"ל: ומי שאומר שאין שם עירו ושם עירה מעכבין בגט אלא"כ שיש שםם כדקתני צמתני שיהי שמו ושם כר, טועה הוא, דא"כ ליחוש דילמא איכא יוצ"ש הכא ואיכא אחריתא צמתא אחריתא ויכתוב האריך גיטא הכא סתם וממתי לי להביא מתא לאיתתא דהאריך, אלא ש"מ שם עירו ושם עירה מעכבין, וכי הר"ן דלדבריו הסכים הרש"ב"א צתשובה, וסיים הר"ן שם: ובשם עירו אנו יולאין מידו ספק זה, שכן הסתם אס' יש שני יוצ"ש צעיר זו היינו בקיאים בהם, ואם אין אנו יודעים אין חוששים להם, שכל שמות שוים צעיר אחת קול יש להם ע"כ, וא"כ ה"ה וכ"ש גבי פגונה לדעת הראב"ד וברש"ב"א ור"ן אס' לא העידו ע"ש עירו שאין סומכין אהא דלא הוחזקו, דכמו שהוחזקו דמי.

ובתש"ו הראנ"ח ס"י ע"ז כי ג"כ צנידנו דאפי"י שהזכיר שמו וש"ל אין העדות מספקת להתיר כיון שלא הזכיר גם ש"ע, כדקתני צתוספתא אין מעידים עליו אלא"כ מכירים שמו וש"ע, ואפי"י שיש מי שסובר דהתם כשלא הזכיר ש"ל אלא שמו משו"ה צעי ש"ע ג"כ, אבל כל שהזכיר שמו וש"ל לא צעיק ש"ע, מ"מ

ש"ל לשם ומח ולא נאמר שהיה יוצ"ש אחר, דכמה יוצ"ש שכיחי בעלמא.

ובן בקהלת יעקב [מליסא] כי על דברי הרא"ש שהוא חמכון גדול, דבגמ' [גיטין כ"ז] לא אמרינן רק בלא הוחזק ד' יוצ"ש צעיר אחת, דצעיר אחת כולם יודעים זה מזה ואס' היו ד' ששמותיהם שוים היו יודעים לאנשי העיר, משא"כ בכל העולם, דצ"ה ודאי דחשיב כהוחזקו. ועי' לעיל ס"ק קמ"ח אות ט' מהקס"י, ולקמן דס"ק זכ' אות כ"ד וכ"ה ממנהיג"י והח"מ, מה שפירשו דברי הרא"ש שגם הוא לא אמר להתיר בשמו וש"ל לבד.

והפ"ז דס"ק כ"ג כ': ולענין הלכה אומר אני שאין להקל כלל בדעת הרא"ש, דאין ס"ד דסגי בשמו וש"ל בלי הזכרת העיר כלל, דודאי יש חשש שמה יש אחד בעולם ששמו וש"ל כזה, ולא מהני בזה לא הוחזקו, דזה לא שייך אלא במקום אחד אבל לא על כל העולם כר, והוי ספיקא דאורייתא ואסורה. וכן הבי"ח כאן כי דאפי"י ששמו [של המת] יוצ"ש ובעלה של האשה ה"ה ג"כ יוצ"ש אפי"ה פשיטא דיש לחוש ליוצ"ש בסוף העולם שבה לכלן ומח, ואין זה בעלה של אשה זו.

והריב"ל צח"א ס"י ה' אחרי האריכות בדברי הרמז"ם וברא"ש [כדלעיל אות ג' ד'] כי ג"כ שאין דעתו להתיר בשמו וש"ל לבד, כי בודאי ה"ל כאלו הוחזקו, דא"ל שלא יהיה בעולם ד' יהודים ששםם ושם אציהם שוים. וכן צח"ג ס"י ז' כי דכמה שאלו השאלו אי עבדינן כותי דברא"ש דקאמר דבשמו וש"ל סגי להתיר אפי"ג שלא יזכיר שם עירו, נראה דלא עבדינן כותי, דרובא דרבנן פליגי עלי, ואחרי שהלריך עוד בדעת הרא"ש וברמז"ם ומהרי"ק, [ה"ל צאות ר'] מסיים ואחר שכתבתי כל זה אני מודיע לשואל שבעולם לא התירתי בשמו וש"ל, וסברת הרא"ש סברת יחיד הוא. גם דס"י ד' צח"ג כי שכבר העלה בקונט' דמ"ש הראש צתשובה דמצי"מ דסגי בשמו וש"ל, רוב הפוסקים חולקים עליו, וכיון שכן לא עבדינן עובדא להתיר בשמו וש"ל אלא דוקא כשמזכיר גם ש"ע, והוא שלא הוחזקו וכמ"ש רבנו ישעי' מטרנאי.

גם בתש"ו מהר"ם אלשקר ס"י ס"ז כי צנידנו שאין להתיר עפ"י העדויות, מאחר שלא הזכירו אלא שמו וש"ל ולא שם עירו, ובכ"ה חיישינן לשני יוצ"ש, וכ"כ הרמז"ן וברש"ב"א ובר"י ור"ן צתודושיהם פרק הא"ש והרבה מן המפרשים, וכתבו דע"כ ל"ל הכי לדעת הרי"ף דחייש לשני שוירי ולשני יוצ"ש צשיי"מ ואפי" כשלא הוחזקו חרי יוצ"ש, ואפי"ג דאשכחן להרי"ף גופי"י צפרק הא"ש דלא חייש לתרי ילחך גבי ילחך ר"ג דפסק כרצא דש"ר, היינו משום שילא עמהם מקורבא ללכת לאספמיא וראו שאותו ילחך שילא משם הוא שמה ושלחו להם למקומו לקורבא אותו פ' שילא עמנו ממקום זה מת, וכיון שלא הוחזקו חרי ילחך ש"ר, ואחר שצ"ה דגם דעת הרמז"ם היא להלריך ש"ע [וכדלעיל אות ג'], כי ש"כ"כ נמי צמדכי דרבה להעיד על השם לא סגי אס' לא מזכיר כמו כן שם עירו (*), וכ"כ גם רבנו שלמה עמיהל ודקדק כן בדברי הרמז"ם, ואפי"ג דברא"ש מלינו אותו כמיקל בדבר זה צתשובה דמצי"מ פשוט הוא דאין להניח דברי המרזובים קמאי וצתראי ולתפוס דברי יחיד צא"סור של תורה וערוה החמורה, וכ"ש דאפי" הרא"ש עצמו לא שרי אלא צתירה ידוע שהיה שם צאותה העיר [שקרוצ לה נמלא המת] בעלה של האשה [וכדלקמן אות כ"ד וכ"ה].

(*) ועי' לעיל אות ט' ממרה"צ סקט"א שחתה על תר"ש במה שד"ק מהר"ב"ן וסידעו, דטעמא דהרמ"ב"ן שהוצרך לכבו"ה הוא לא משום דמצי"מ ש"ע רק משום דמצי"מ תרתי לטיבותא לא הוחזקו ולא שכיחי צ"י"ש, וקושא זו קשיא גם על מהר"ם אלשקר הג"ל שנסתח"ע ג"כ מהרמ"ב"ן להוציר ש"ע, וכן על הבי"א כגון שבי ותנפומי לא ס"ל בהרא"ש להתיר בשמו וש"ל לבד, רוב

(*) ועי' ב"י דמדברי המרדכי אין רא"י כ"כ, שאפשר לומר דכוונתו דכשזכיר שמו בלבד או צריך ש"ע אבל לא כשזכיר שמו וש"ל.

אוצר

סיק קא אות י"ב

הפוסקים

ובספר יהושע סי' ע"ד אחר שזינר מדבריו החב"ד בפסקיו נראה דעטם המקילין הוא משום דכיון דלא הוחזק לנו דנחשלים עוד יוצ"ש לא חיישינן לאחר [וכדלעיל אות ח'], כי דלפי"ז היה נראה לסמוך על מהר"א, אבל כבר הביא בקו"ע אות קכ"ט ד' עמודי עולם כתבו דאין להחיר כי אם בשמו וש"א וש"ע.

ובתש"ו הרא"ם [מרגליות] ח"ג סי' מ"ג כי דאף דנראה דעת מהר"א וחוס' צ"מ וכן חב"ד ומחרי"ו כן [להחיר בשמו וש"א], מ"מ כבר הסכימו כל האחרונים שחלילה להקל בשמו וש"א.

יא. ובחת"ם ח"א סי' ל' כי להלכה [כעין הכרעה], דודאי אם ע"א אומר מת יחזק מן מיכאל וכו' יודע למי נתכוין אלא שחלף והלך לו ואנו חיינו יודעים למי נתכוין, ויש צנצנותינו אחד בשמו כן, אפי' לא הזכיר שם עירו לא נחוש שמה לא צדוק העולם נתכוין בשמו כן, אלא מסתמא נלך אחר הקרוב צנוגות בעד ונאמר שנתכוין אל זה המלוי צנינו, אבל אם בעד גופי' אינו יודע אלא שיתחזק בן מיכאל מת [ואינו יודע מי הוא], אז אם לא הזכיר שם עירו נחוש לכל העולם כולו, ומש"כ כי הרמב"ם אמר אמרו לי צ"ד או אנשים כשתלך למקום פי' כו', וכי מהרי"ק דהואיל ואמר כשתלך למקום פי' הו"ל כש"ע, ומשמע דבהזכרת שמו וש"א לחוד לא מהני, היינו משום שהשלים הזה בעלמו אינו יודע מי מת אלא [בשמו] יחזק בן מיכאל [ובמפורש בדברי הרמב"ם, "והשלים אינו יודע מי הוא"], וכי ס"ד שנתחיר כל נשי יחזק בן מיכאל שבעולם ע"י שראה זה אחד מת שהיה שמו יחזק בן מיכאל, וסוים בחת"ם דדבר זה מצוהר מסביר ומראיות ברורות, וע"י כנס"י שצאות שח"ז.

יב. ויש מחלקין בזה בין עד הראשון לעמפ"ע, או בדליתא לפנינו, דבבב"ג סגי בשמו וש"א או בשמו וש"ע לבד. עכ"ל סקס"א מ"ש מהשארית יוסף דצד השומע יש להקל יותר אפי' לא הזכיר שם העיר. והוא מהב"ש סקני"ת. ומ"ש שכ"ד מהר"ם אלשיך ומחרי"ע ושכר"ל והרא"ח מחמירין, הוא מהכנה"ג הגב"ע אות רמ"ע [וצאופן אחר, דהשארית יוסף ועו"פ שויצ'ו בסמוך מיירי ששניהם לא אמרו ש"ע, אלא דסברי דכשחין בעד הרואה לפנינו די צדוקה דש"א, אבל הכנה"ג דן ש"ע דעמפ"ע חלין שהראשון הזכיר ש"ע, דהכונה שמה"ב החזר כל האורך ש"ע שמה"ב אמר, אלא שלא נחזר מדבריו אם כן אמר גם הראשון, והשאלה היא להיפך אם חיישינן שמה"ב אמר רק ש"א או שמו, והשומע מחזק שזכיר לנעדר סבר שגילו קאמר, והוסף שאר השמות מדעתו, או דחלין שה"ב אמר לו הכל אלא שה"ב קינר בלשון ה"א, ופרטי נדון זה, ויצאו מאות מ"א והלכה, אלא שחש' מהר"ם אלשיך דס"י קיי"ת הני' צב"ע מהכנה"ג אף שהכנה"ג כללו עם השאר, מ"מ י' דמיירי שגם ה"ב לא אמר ש"ע, ויוצא כאלו בסמוך, אמנם גם צמאמר מדרכי דבסמוך כריך וחני הא דהשארית יוסף עם הריב"ל ומחרי"ע, וגם בזקן אהרן דבסמוך אף דמיירי שלא אמרו כלל ש"ע, בסתמך על תש' מהר"ם אלשיך דסמ"ד דמיירי שצדוק מה"ב, ואולי סברי דאף שהדוונים שונים מ"מ דינם שוב, או רק צא"ח לז, להמקילים או להמחמירים].

וזה תו"ד השארית יוסף צ"ב (הראשון), אחר שכי' דבני"ד יש להחיר בלא ש"ע משום כמה הוכחות, ובפרט דמה שדבריו (ה"א) עם ה"ב) י' שידע שהוא מקראקא רק שלא פי' צדוקה, הוסיף, ועוד יש צנ"ד ענין אחר שיש קצת טעם להחיר לרוב"פ, דמ"ש בחוספ' עד שיכיר שש"ע, יש לפרש (להרא"ש דסבר דש"א ע"א סגי), דמיירי צדוק הראשון שבעלמו לפנינו ואמר רק שמו, אז לריך שיכיר [גם] ש"ע, אבל צמכיר שש"א אף שאינו מכיר ש"ע, או שהוא עמפ"ע א"ל להבדיל [ש"ע], רק שיגיד ששמו ממנו שמו, ואין לחמוח על שהעד ה"ב א"ל להכיר, ד"ל שהראשון ידע צדוק רק

רוב הפוסקים ס"ל דאפי' הזכיר שמו וש"א לא סגי, בלא ש"ע כמ"ש הרי"ז בפירושו, וכ"כ מדברי הר"ן בחשו, וכ"כ הריב"ש צ"ח חק"ת, גם מהרי"ק בלחח מתשובותיו [שורש קפ"ב] האריך להוכיח דאפי' הזכיר שמו וש"א לא סגי בלי ש"ע, ואעפ"י שנתשובה אחרת [שורש קפ"ב] נראה שכי' היפך זה ממש, מ"מ יש לחוש לחדוה המחמיר, גם הרא"ם בפסקיו [סי' ע"ו הוצא לעיל אות ג' ולקמן אות ט"ז] נטח צנוגות הרמב"ם וזולתו דבעין גם ש"ע, וכן היא דעת החכם שהיה חולק על הרא"ש צדוקה מעשה דמלוק בן מלול [והוצא בחשו הרא"ש שם], זולתי הרא"ש שגראה מדבריו צדוקה חשונה דמלוק דלא בעין שם עירו, ואין לסמוך בזה על דבריו כנגד כל הפוסקים דלעיל, וכ"ש כי צדוקה אחרת של הרא"ש עלמו צמעה ד' אשר צר סיני נראה דלא שרי בשמו וש"א לחוד.

ובתש"ו הר"י סמוך שנתש' צ"י סי' ב' אחרי האריכות בזה מסיק דכיון דכל אלה הגדולים דכיינו רצנו יסעי' מערואי וריב"ש ומחרי"ק והרא"ם כתבו צדוקה דלריך להזכיר שמו וש"א וש"ע, אע"ג שאחד מן האחרונים פסק לקולא [כנראה שכוונתו לגוברי' עיטאלק] מי הוא זה ואיזהו שיקל ראשו שלא יחוש לדברי המלכים האדירים הלה צדוקה צדוקה של עדות, וכ"ש צדוקה הרא"ם מסביר וזו והוא אחרון מכולם.

והב"י צדוקה סי' ג' השיב לו דנראה שראה כח"ר להזכיר שלא בסמוך על תש' הרא"ש צדוקה דמלוק בן מלול דמשמע שלא הזכיר ש"ע ואפי"ה החירה, וע"ז אומר שאם היה פשוט אללי שהרא"ש סובר כן כדאי היה לסמוך עליו, אבל המדקדק צדוקה היה יראה דגם הוא סובר דלריך שזכיר ש"ע [וכדלקמן אות כ"ד], וכי שם ה"ב להחיר צדוקה מטעם אחר.

גם ביש"ש פט"ו דיבמות סי' י' וצמ"ח ה"ב סי' ע' כתבו דהעיקר כדעת החולקים על הרא"ש ואין מחירין עד שיזכיר שם עירו.

ובצמח צדק סי' י"ח השיב ג"כ צדוקה להחיר האשה כיון שלא הועד אלא על שמו וש"א ולא על ש"ע, ואין בעין שיהא מכיר שמו וש"ע כדאיתא בחוספ"ת, ואחר שזינר דעת מהרי"ק דס"ל למעשה להחמיר להלריך גם ש"ע, ומ"ש צדוקה קפ"ב להחיר עפ"י הזכרת שמו וש"א לא כתב אלא דרך משל ומתן אבל לא הלכה למעשה, [כדלעיל אות ו'], והאריך לדחות ראיות מהרי"ק צ"ח קפ"ב מהרמב"ם, כי דגם מהר"י עיטאלק שצנצמין זא"ז סי' ז' שהחיר בלא הזכרת שם העיר וסמך על תש' הרא"ש דמ"מ, הם נמי מצוהר מחוכו דלא החיר אלא צב"ל שהיה הוכחה טובה דעל צעלה של אשה זו אמר בעד, מפני שהמגיד והשומע שניהם היו מאותה העיר [של צעלה של זו], וצב"ג ודאי על אותו פי' שזמן העיר ההיא מעיד, והיו כאילו הזכירו שם העיר בפירושו [וכדלעיל סי' קמ"ח אות כ"ב], אבל להחיר צדוקה עפ"י מה שמעידים על שמו וש"א וליכא הוכחה, ודאי לא מלינו בשום פוסק מהאחרונים.

ובישוע"י צ"ח הקרן סק"ד כי צדוקה האריך דודאי מילתא דפשיטא טובא דבעין ש"ע, דודאי בכל העולם יש עוד אחד ששמו כשמו וש"א כש"א, והיו כמו הוחזקו צ"י יוצ"ש בעיר אחת.

וכ"כ לחוש לדעת המחמירים שלא להחיר בשמו וש"א בלי ש"ע, הרש"ך צ"ח סי' י"ד, וצמ"פ דק ח"א סי' ז' ח' וס"ח, וס"ג סי' ל"ד דל"ט עור ג', ובפרט מעה אהרן ח"א סי' ל"ו, ובהנות עולם סי' ל"ה. וכ"כ מהר"צ סי' ק"ה.

אוצר

סיק קט אות יב

הפוסקים

לשוננו כך, (כמוצא במהרי"ק שם ונרצ"ל ח"א סי' ה') דאם אמרו יצ"ש מה ולא ידעו מאיזה מקום חיישין ליצ"ש אחר בעולם כו', ע"כ, פי' ששמענו מהם או מוכח בלשונם שאין יודעין ש"ע, דאליכ' למח' אמר "ולא ידע", לימא סתמא אס' אמרו יצ"ש מה אין מחירן, אי' כנ"ל, אצל בשורש קפ"ב העיר ר"מ ששמע מד' ישראלים בל' שהמיר כו', שם העיר ששמע מאחרים, אפשר ידעו עירו וקילורו בלשונם, ועי' כ' מהרי"ק דמ"ש הרמב"ם [בבב' דסעי' י"ט] עד שיעיד שוש"ע דהיינו בל' אמר ש"א [אצל בש"א סגי בל' ש"ע] (*). ובעל הישועות יעקב בחדש' שציד יוסף (דויעט) סוסי' ל"ה, אחר ש' דמה של' ידע העד ש"א סגי בכנויו, הוסיף, דיש מקום להקל יותר בנ"ד שהי' עמפ"ט, דהעד עלמא שאינו יודע ש"א לא מהני דיש ריעותא קלת, אצל בעמפ"ט חולי העד הא' ידע ש"א ג"כ, כמ"ש הפוס' לענין ספק ג' ימים, דשמא הא' ידע שהוא חוד ג"י ולא הזכיר מזה להעד כו', והתם חשבו הפוס' בגדר ס"ס כו', ואני דחיתי דהכל ספק א' כו' [עי' בסע"כ], מ"מ קל' פוס' סברי הכי [להקל בעמפ"ט] אי"כ חזי לאטרופי, שלדעתו בל"א מותרת. ובמאמר מרדכי סי' ל"ז, באמר מהראשון שוש"ע, ואם אשחא של' בדיוק כ"כ, כ' דודאי יש להחיר גם להמלריכים ש"א, משום דבעמפ"ט אין מדקדקין וחולין שהא' אמר לו בל' היטב כו', וכדחלין בגמפ"ט דהא' הי' מסל"ת כו', והי' חלין שהא' הגיד לו בפירוש גם ש"א, וכמ"ש הריב"ל ומהרי"ע [שנאות מ"ב], וכ"כ השארית יוסף ורמזו ה"ש בקיור, ואף שהי' מקום לפקפק בזה, דלמ"ש ה"ש סק"י דבעמפ"ט יש לשאלו ממי שמע, משום דאפשר לברר כו', אי"כ אס' אמר בפירוש של' הגיד לו הא' כ"א שוש"ע, הי' ראוי לחוש שמא לא הגיד לו [ש"א], וכ"ש בעד ישראל המכון להעיד דהי' ראוי שיזכר, מ"מ בנ"ד שאמר שהגיד לו שם אשחא, אלא ששכח אס' הי' שם א' או ב' שמות כו', עכ"פ יש כאן אומדנות פס' שוש"ע דמוטיל לכ"ע כו', ומכ"ש שיש לחלוק שגם ש"א אי"ל ושכח, כדחולין בכל עמפ"ט כו' וכמ"ש הפוסקים הנ"ל, אי"כ יועיל לכ"ע. ובזקן אהרן (וולקין) סי' ע"ה, בשמע בבכ"כ שבעיר מחיללים שעברו שם, שקאפל רוצחו נהרג, כ' דמלבד שמתקרב דין י"א דסגי בשוש"א, הרי גם להמלריכים ש"ע, היינו בעד הראשון, אצל בעמפ"ט מהני לכ"ע אף בל' ש"ע, וכמ"ש הר"מ אלשיך בסי' מ"ד. [מלבד מה שהחיר בזקן אהרן שם משום מדבר בעירו]. אולם מהר"י באסן בסי' ק', בבחסי' ש"ע, כ' מקודם דלכאורה י"ל דכיון דהי' עד השומע נתלה להקל כשאמר דוכתי בעמפ"ט כו', ונימא נמי הכא דחילו שאלנו לעד הראשון הי' אומר לנו שהי' בן עירו או שהוא בעלה, [ומכיון שגזרנו התבאר מהב' שלעלה מכיון, והתשש הוא בדברי הא', כמוצא לקמן בל' ח"ב, כ' גם] או דנתלה שמא הגיד לב' ש"ע, והב' קיור בלשוננו, אלא דמסיק, דלאו מילתא היא החלוקה הראשונה, דאם לענין ש"ע נמי חלין להקל בעמפ"ט, אי"כ אזול' דיוק המהרי"ק בשורש קפ"ב ב"מ הרמב"ם כשתלך למקום פ', דדוקא הוא משום דהוי כש"ע, וכמוצא בסי' קמ"ב, הא בעד השומע מיירי ומ"ע ה"ר"ך ש"ע, ויותר קשה להרא"ש שמדייק משם איפכא דא"ל ש"ע, וכמוצא לעיל בל' ח"ב, ומה ראוי

(*) רק שלא פירש, וכדבארנו לעיל שלמד הראשון שואלים איך אהב יודע שמו כשהוא לפנינו, וכשאנו לפנינו, אי"ל לידע איך הכירונו כו', ומה שהרמב"ם והר"י מטרלנו וגם מהרי"ק אסרו אפי' בשמו וש"א, היינו בעד הראשון, ששואלים אותו ואינו יודע, אצל בעמפ"ט לא, והנה בנ"ד שהגיד שוש"א וגם הוא עמפ"ט י"ל דלכ"ע מותרת, שברא"י מועטת אנו מחזיקים שידע הכל כו', ועוד דבאמר גיסק' הוי דבר הכרור, וא"ל לש"ע כו'.

וזה תו"ד מהר"ם אלשיך בסי' ק"ח, שדן על הסחירה בדברי הרמב"ם, שכמה מקומות משמע דע"י גם ש"ע ובכמה מקומות משמע דסגי בשוש"א [פי' לפיל אות ג'], וכ' לדודי לא קשה, דזה מתבאר עמפ"ט הרמב"ם [והוא בשו"ע סעי' ה'] לחלק בין עד הרואה דשואלין אותו איך ידעת כו', להמעי' מפי אחרים, דקמא לימא קמן דנשיילי, סמכין דמהסתם הוי כראוי, דמשום עגונה הקילו, ובזה יש לתרץ לשונות הרמב"ם, דסבר דש"ע נמי שהוא דקדוק יתר לא אטרחין להגיד אלא בל' להעיד לפנינו, והיינו לישאל דישאל שאמר מה איש יהודי עמנו וכו' [כמוצא בסעי' י"ט] דכ' עד שיעיד העד ויכיר שמו וש"ע, [וביאר שם מקודם בל' החוספ' ש"כ, דלשון "עד" משמע דלא סגי שום הכרה אחרית עד שיגיד ש"ע], דהיינו בל' להעיד כמה שראה, [וכן] הדין דנשכו נחש, אצל מי שאומר מפי אחרים אנו סומכין שהראשון ידע העדות כחוקו, אלא ש"א לדרוש ולחקור דליתא לקמן, מידי דהוי אגוי מפי גמסל"ת, דכ' הפוס' דאפי' דלא ידעין אס' הראשון הי' מסל"ת אין לנו אלא זה שלפנינו שיכ"י מסל"ת [עי' בסע"כ], אפי' דבעינן שגם הראשון יהי' מסל"ת, ואי ידעין ציורו שהראשון לא הי' מסל"ת לא היינו משיאין ע"פ כו', אפי' אין אנו חייבים לבוא לידי דריש' זו, וכ"כ דכוותה, והי"ט דמלא כתוב בשער [דסעי' י"א], דכ' רק פכ"פ, דכיון דהכותב אינו אי"ל לאהדורי אחר שם עירו, והי"ט דנשתחק ש' פכ"פ [דסעי' י"ב] וא"ל ש"ע דכמאן דלית' דמי, [אלא שעל הא' דנשתחק הוסיף, דלית' הא אפשר לכתוב לו שיכתוב ש"ע, כ' דרך אחרת דמיירי צידעין שהכיר לבעלה כו' ועי' ידעין שכוונתו לזה שמכאן כו', ומדייק לה מדכתב הרמב"ם הא דבדוקין אותו, לפני שכתב פ' מה, דלא כהסדר בגמ' כו', ועי' בדדוקא מתבאר כבר על מי בל' להעיד, ע"ש]. ועי' לעיל אות ז' מדבריו בסי' מ"ב שדעתו שם בהמקילין לגמרי בשמו וש"א עי"ש.

ובבג"ט יחזקאל סי' ע"א כשדן בדע"א ע"ג בדבר הסחירה שצמחרי"ק אס' בעי גם ש"ע, כנזכר בל' ח"ב, כ' דני' דלקימ', דבאמת דעתו אס' ידעין ברור שהעד אינו יודע ש"ע חיישין לב' יצ"ש, משא"כ כשאנו מסופקים אס' העד ידע או לא ידע, אמרינן ודאי ידע וקילר בלשוננו להגיד, וטעם הדבר י"ל דאם העדים אינם יודעים ש"ע ודאי יש הרבה יצ"ש לכך אין יודעין מאיזה עיר, אמנם אס' [אנו] מסופקים אס' יודעים אמרי' ודאי יודעין וקילור, כ' ידוע להם שרק יצ"ש א' בעולם [כ' דר"ל א' שנא' ד] ובכרי ש"א' להגיד ש"ע כי לא נשמע להם שיש ב' יצ"ש בעולם, וסתמא אמרו יצ"ש ובכרי דא"ל לומר ש"ע כיון דאין שני רק זה, וק"ל, ולפי"ז בשורש קפ"ב שהעיד פכ"פ מרוסיה, [הרי שרולים להגיד מהיכן הוא] ואמרו רק שם המדינה ולא שם העיר ודאי אין יודעין ש"ע, ועי' שפיר מוכיח מ"מ הרמב"ם כשתלך למקום פ' כו' דדוקא כה"ג דהוי כש"ע כו', ואס' לא הי' מהלך למקום פ' והיו אומרים סתם יחזק ב"מ ודאי לא ידע מקומו, ושפיר מביא להר"י מטרלנו,

(*) ע"ש שכן מ"מ הסתירות בתשו' הרא"ש שבאות ד', שבגזון מכלוף לא התיר בלא ש"ע משום דכיון דהעדים האריכו בהגות סימניו ולא הזכירו ש"ע, משמע שלא ידעו, משא"כ בגזון דתלמידו התיר בלא ש"ע, דמירי ששמע מאחר כו', אלא דצ"ע טובא, דמבואר בדבריו דבגזון דמכלוף התיר בלא ש"ע, וכדבתיאורו כן גם הפוס' שם, ובגזון דתלמידו דן צ"ד ש"ע, גם מ"ש כן במהרי"ק, אבתי לא א"ש הסתירות בהבוחותיו, דבתשו' א' מוכיח מהרמב"ם דבעי ש"ע, ובתשו' אחרת מ"מ אותם הדברים שא"צ ש"ע, עכ"פ דעת הבוס"י לחלק בכך.

(*) וכ"כ בלשון זה עי"ם דבסמוך, אלא דצ"ע מה הפעולות הא' ידע, סו"ס מהיכן נדע אנתנו ש"ע שמכאן דיבר, ועי' בח"ס שבאות הקודם ש"כ כענין ביתר ביאור, ואולי שיך גם לגזונים דהבא.

אוצר

סיק קט אות יב—טו

הפוסקים

כי דלמאליכים שלשה שמות דוקא בגירסת ה"מ צתוספתא אין מעידים עד שיזכיר שמו וש"א וש"ע. [עי' לעיל אות א'], משמע [דכלל הזכיר שלשה] אפי' נשאת תלם, כמ"ש הריב"ש בסי' שצ"ט דכל היבא דחיי און מעידין און כון עדות כלל.

גם בעולת יצחק סי' ק"ל כי צתוכ"ד דאם נישאת ע"י מה שכושר ששמו כ"כ ושם אשתו כ"כ ואף כמה חניכות כמו בשם ילחק ר"ג, ודאי אם נשאת תלם, כיון שלא הזכיר שם עירו *).

אולם באהל משה [מואלצורס] סי' י"ב אות קנ"א כי דבשמו וש"א צרור ופשוט דאם נשאת ל"ת, לא מצעי לשיטת החוס' צ"מ דף כ' צ' דמדאורייתא לא חיישין לבי יוד"ש, פשיטא ודאי דאם נשאת לא תלם כמו צמשאל"ם דלע"ג דאסור מדרבנן מ"מ לא תלם. אך מלכד שיטת החוס' מלינו לכמה רבנותא קמאי דבשמו וש"א משיאין אפי' לכתחילה, ומכר"א שיהא גדול האחרונים מפרש בסי' רכ"ד דברי הר"ש צתשו דמצינן כפשוטן [שכתיר צשמו וש"א] ופוסק כן להלכה, וא"כ הגם דהריב"ל והע"ז והח"מ פלגי ומלכדי גם ש"ע, מ"מ ודאי אינו [אלא] לענין לכתחילה, אבל צניס צשמו וש"א לחוד פשיטא דלא תלם **), והלא דדברים ק"ו, ומה סימן אמצעי דכל הפוסקים מודים דלכתחילה לא מהני להחריב ואפי"ה פסק הרמ"ה [לקמן בצע"י כ"ד] דאם נשאת ל"ת, מכ"ש צשמו וש"א דלכרוב רבנותא קמאי וצתראי מחירין אותה לכתחילה, ק"ו [דאף להמחמירים] דצניס לא תלם, ואף שהרצב אחרונים מתקפקים צדיגא דהרמ"ה ע"ש, עכ"פ צשמו וש"א פשוט וצרור דנשאת ל"ת כשלא הוצחקו, ולרוב פשטות דין זה לא הביאוהו הפוסקים.

טו. וכשיצאה מאיסור תורה אם יש להקל בשמו וש"א לבד. ע"י צמשפט דק ח"א סי' ח' דמ"צ עור צ' שנחשק צזה לענין נעצב צמשאל"ם שילא מאיסור תורה, וחוכן דצרי, דאם נאמר שהמחמירים חולקים גם צזה, און להקל, מאחר דרבים וגדולים הם ויש מהם מסכימים דעת הר"ש לצרחתם, אך אפשר דגם הם יודו צאס"ד.

אמנם צתשו הר"ש סי' נ"ט צנידון שילא האשה מאיסור תורה ע"י עדות גמורה על העצירה, והעד השני העיד שקצר את הנעצב אלם שלא הזכיר רק שמו וכנויו, כי דכיון שאיסור זה אינו אלם חומרא דרבנן צעלמא, א"כ כל ספק דיתרמי לן יש מקום להקל דספיקא דרבנן לקולא, וכמ"ש הריב"ש לענין ספק אישתרי דאם היה צכאן מי שיעיד צעצירה צמשאל"ם לא היתה אסורה אלם מדרבנן ולכתחילה, ואם היינו מקילים צה היינו מקילים דרבנן כו', וא"כ כיון דכך מילתא אי סגי צשמו וש"א היא פלוגתא דרבנותא, [צניד'] הוי ספיקא דרבנן ולקולא, ואחרי שראינו שנעשה מעשה ככר להחיר צשמו וש"א אף צמילתא דאורייתא כמו שהעיד הרש"ד"ס שנהגו צתי דינים צצשאלוניקי להחיר, ומי שיעיין דצברי הר"א מוצרי יראה דמה שלא ראה להחיר צשמו וש"א או צשמו וש"ע מעטם חשש וחומרא כח צן, וזה דוקא צמילתא דאורייתא, אבל צמילתא דרבנן כגונא דנ"ד, נוכל להחיר צמקום מלוב וצשע"ד צזאת אף לדברי המחמירים.

ובדבר משה [אמאריליון] ח"א סי' ע' הקשה על הר"ש דספק זה לא דמי לספק אשתרי כלל, דמה שאנו מחמירים אפי' צודאי אשתרי הוי ג"כ רק מחמת חשש וחומרא דילמא נחפח

הא צעד השומע ה', וח' דנדון דמכרי"ק עד השומע ה', כד' שם דכעיד הכיר ל' דוד ואשתו, ואם נמלא שם כשמת ר"ד, מה לריך ח' לש"ע כו', א"ו שהעיד מה שאמר לו אנשי המקום סתם ר"ד צן פ' מת ולא הזכירו ש"ע, כמזכיר צתחילת הצתיר לאפוקי שלא אמרו צפירוש שלא היו יודעים ש"ע, וא"כ למד אסר מכרי"ק חילולא לירוף הסימנים כו', והא יכול להחיר מעטם עד השומע, [וגם הרש"ד"ס צסמ"ז צתחילת הצתיר חילק צעמפ"ע לענין חשש קול, ולחסרון ש"ע דנדון לא זכרו כלל, וגם הריב"ל, המוצא לקמן צאות מ"צ, לא נסתפק אם חלין שאם היו שואלים להגמל"ת הא' ה' משיב שה' צורי מגאליפול, אלם אי אמרין שאמר להם מגאליפול והם קינר] * וגם כמה חש' לאחרונים שה' צעמפ"ע ודנו צחסרון ש"ע ולא שמו על צב להקל מה"ע, א"ו דלא אמרו להקל צעמפ"ע אלם צענין שאם היינו מחמירים הוי היפך סתמיות דצרי העד הרש"ש, כגון שלא אמר שה' חוך ג"י להריגתו, חלין דודאי נתצבר לו שהוא חוך ג"י, דאלי"כ א"ך אמר שהכרוג צצ"פ כרי אפשר שהוא אחר [ג"י והצתנה והוא אחר], אלם דכשהוא לפינוי חוקרים אותו ע"ז, אבל צעד השומע מחזקין דצרי צתקת עד אמונים שמהםם דקדק דצרי ודיבר אמת, וכן צלא אמר קצתיו או עלטלתי, אם און אחי אומר שטעלו א"ך אמר פ' מת כו', וכן צגמפ"ע דחלין דהא' נמי הסל"ת, דהא ודאי דגוי המספר מגוי אחר ולא ה' יהודי שם, לכ"ע אינו מכין להעיד, ואין לחוש אלם לשמא אמר כן הא' להצתרות או לסבה אחרת, ולכן כי צתכ"ד שאין חוששין לזה אלם כשיש הוכחה כו', וי' כונתו דל"ת שמא היתה הוכחה דצרי הגוי הא' שאמר כמחפאר או להטיל אימה, דא"כ א"ך אמר הגוי כ' צמסל"ת שאמר לו גוי א' שמת פ', והלא ראה הוכחה שה' להצתאר וכיו"צ, ויהיו דצרי מלי דכד', ומה לו לספר שקר, [כלומר כאלו אמר צסתם ולא כסגנון דצרי הא'], והוא נאמן לנו כ' כשרים לענין זה כיון שהוא מסל"ת, א"ו לא ה' הוכחה לזה, אבל לענין ש"ע מה לנו לתלות צעד מה שאינו מוכן דצרי כלל, שאפי' יה' אותו השם שהזכיר איש אחר שאינו צעלה, אין שום שקר וכזב דצרי. [ועי' צסוף הדי' צתחילת האות דאפשר דהמחמירים צצאופן כ' דעמפ"ע יחמירו גם כן, ולמ"ש הרי"י צאסן כון דצרי הריב"ל, הוי נמי ק"ו].

יג. ובקול שחל [כמסונף לשאלת ארי' לכד הצ"ח] דכ"צ חילק צין אם המעידים הם שנים או רק עד אחד, דצ"א סגי צשמו וש"א או שמו וש"ע לחוד, דכיון דצ"א האשה גופא דייקא, הא נמי חידוק שפיר עד שידע לה האמת שלא היה זה איש אחר, משא"כ צשנים המעידים דסמכין על פיהם [גם צלי טעמא דדייקא] אז שפיר לריכס להעיד דבר שלם דוקא שהוא שם אציו וש"ע [נוסף לשמו], ומעתה מדוקדק דצרי רצנו יש"ע [שהצריך שמו וש"א וש"ע], שכתב להדיא "צאו עדים" כו', ועפ"י כי ליושצ סתירת המכרי"ק משורש קצ"צ לקפ"צ, דצשורש קפ"צ [שהצריך שלשה השמות] משמע שהיו שם כמה עדים, משא"כ צשורש קצ"צ [שהחיר צשמו וש"א] כתב להדיא "אם העיד". יד. ובדיעבד אם נשאת בעדות על שמו וש"א אי תצא להמחמירים הג"ל. צתשו מכרי"י אסאד סי' ע"ו

(*) [אמנם ע"י לקמן ס"ק קנ"א אות ג' דבכ"ג שהזכיר כמה חניכות יש מקילים אפי' להצתריים ש"ע].

(**) יש להחיר דהא הסי' כתב דבשמו וש"א לבד הוי ספיקא דאורייתא

ולחומרא, ומשמע לכאורה מלשון זה דאף בנשאת תלם.

אוצר

סיק קא ארת טו-טז

הפוסקים

ובעני ארזים סקע"ג חמכ על הכ"ש רגיל כמ"ש בשם הש"ג דפגי בהזכרת שמו וש"י, שהרי הש"ג כתב דמחפשים *), ואם כוונת הכ"ש למ"ש הש"ג אם לא הוחזק אחר כיוולא בזה, ה"נ כגון שהיה מיוחד בשמו מחזיקין את השמו, ומשמע מכאן דבמחמא דהיינו לא הוחזקו לא חיישין, ע"כ זה הינו, דא"כ הוי סותר רש"א לסיפא דמנריך חיפוש, אלא הא מיידי בשם שא"ט שכתב דבכא לא חיישין לאיש אחר כל שלא הוחזקו, וכמ"ש מהר"מ אלשיך סי' מ"ב [במוצא לקמן אות פ"ח ע"י"ש], אבל בשם דשכ"ח אפי' לא הוחזקו אין מחזירים בשמו וש"י בלא ש"א לדעת רבנו ישעי'.

גם בחן טוב סקע"ג חמכ על הכ"ש בזה, דהא הש"ג כ' לכת"ך לנריך שמו וש"א וש"י אבל בלא ש"א לנריך חיפוש בזה, ע"כ, אלא ש"י הש"ג שא"ט היה מיוחד בשמו, כלומר כששמו הוא ז' ומפולג, אז כגו בשמו וש"י ואין לנריך ש"א. וכן בחמדת שלמה סי' כ"א כ' דלע"ג על הכ"ש דהמעיין בחשף המזרחי [ובש"ג] יראה דשניהם לדבר אחד נכתבו. וע"י בחשף המזרחי סי' ע"ו ובחשף הריב"ל ח"א סי' ה' שהביאו דעת הרי"א ולא כתבו רק דבריו האחרונים: "ואם הזכירו שמו וש"י ולא הזכירו שם אצ"ו מפשפשי בזה"ה העיר" כ"י.

ובפרשת מרדכי סי' כ"ז כ' דהכ"ש הביא מהמ"מ לוצלין סי' י"ז להקל בשמו וש"י, והמהר"מ לוצלין עצמו כתב שם דדוקא בשם שאינו רגיל אבל שם הרגיל הו"ל כהחזק, וס"י דהכ"ש העתיקו בקצרה. [מדבריו נראה דגם הכ"ש לא אמר רק בשם שאינו רגיל אלא שקול, ו"ל דצ"ל דאפ"ן זה גם דבריו שהביא בשם הש"ג, ולפי"ז ל"ל דמ"ש שהמזרחי חולק, היינו אפי' בכה"ג בשם שאינו שכיח, ואמנם יש קול סיוע לזה, שהרי הרמ"ש בקרי"מ דכ"ז עור ד' כ' דהרי"א הכריח חילוקו בין שם שכיח לשם בלתי שכיח מהבחי' גופא דהוי כחוז ב' אלא אנדרולינא נהרדעי דאמר רבא דלא הלך ר' יחודה נשיא דדיקא אלא משום כבודו דאצ"ו דשמואל, אפי' דלא הזכיר ש"א רק שמו וש"י, אלא משום שהיה שם מיוחד לא הולך לש"א, והנה הרמ"מ בס"י ע"ה, הוצא דרמ"ש שם, כ' דגם בהבחי' עובדא אין הפק שהזכיר גם ש"א והתלמוד לא רצה להאריך, ומשמע דלא ס"ל לחלק כן, רק דגם בשם שאינו רגיל לנריך ש"א. ועדיין יש לעיין]. וע"י עוד מדעת מהר"מ לוצלין לקמן סוף אות זה.

והריב"ל בח"א סי' ה' הביא מהרי"א דאם הזכירו שמו וש"י ולא הזכירו ש"א מפשפשים בזה"ה העיר, וכ' דלכאורה יש לתמוה על דבריו דהא מהחוספתא נראה דדוקא בשלא הזכיר שמו הוא דמחפשי, אבל כשהזכיר שמו לא הזכיר בחוספתא חיפוש, ואיברא דבעיירות שיש הרבה יהודים בודאי בשלא הזכיר אלא שמו לבד לנריך חיפוש דודאי הוחזקו שני יהודים משם אחד, אבל מדבריו ברב נראה דמיידי אפי' בעיר קטנה שלא הוחזקו בה שני יהודים משם אחד, וכיון שכן קשה לי ולי"י. אמנם בח"י סי' ז' הביא הריב"ל דברי הרי"א וכ' דטעמו דבעיר אחת הו"ל כאלו הוחזקו שני אנשים בשם אחד, ומש"ה הוצא דלא הזכיר שם אצ"ו לנריך חיפוש בזה"ה העיר אם לא ילא משם מי ששמו כך אלא הוא, ובסוף התשובה מסיק שדבריו רבנו ישעי' הם יחד שלא תמוע ואין להחזיר בשמו וש"י אלא ע"י חיפוש, ומאי דקשיא

ומתאם ואינו ניכר, א"כ די לנו להחמיר [בספק אשכח] רק באיסור דאורייתא, משא"כ האומרים דבעינים שלשה, לאו משום חשש וחומרא אמרוהו כדי שנאמר להקל בספק דרבנן אף לדידהו, דהם אפי' בדרבנן אמרוהו, ומסיים דברי הרמ"ש אין ולאו ורפיא בידו למעשה.

אולם בתשובה הרי"א בן חיים שנאספות ליד אהרן ח"א סי' י' הביא דברי הרמ"ש לנידונו, וכ' שכן הורה הלכה למעשה בכה"ג בתשובה שכתב יד.

וב"ב בחשף מהר"מ בן חביב סי' ה' [במוצא לקמן ס"ק קניא אות י"ג] דהיכא דילא מאיסור חורה יש לסמוך אמ"ד דבשמו וש"א סגי.

ובכחונת עולם סי' כ"ה אחרי ש' דאית לן למיחש לכמה רבנן קמאי ובתראי המחמירים להאריך שלשה, כ' דמ"מ צ"ד דקיימין בסבולנות [דהוי קידושין דרבנן], חזין להפני משב ח"א סי' מ"ב שאף שלא היה אף אחד מהשמות כ' להקל בלידוף הוכחות, וטעמו משום סבולנות דרבנן כ' [ע"י לקמן ס"ק קניא מאות י' והלכה], וא"כ אין ספק שיש לנו להחזיר בשמו וש"א, וכ"ש בשמו וש"י.

ובאשרדות הפסגה סי' כ' כתב כסניף היתר דכיון דבנידונו הו"ד שצ"ח דרך שהלך בעלה של זו נמלא הכרוג דבכונן דא ילא מאיסור דאורייתא עפ"י סברת המבי"ט, סגי בשמו וש"א כמ"ש הרמ"ש [בה"ל].

ובשם טוב סי' ע' כ' בנידונו דיש עוד דבר חדש [להיתר בשמו וש"א לבד], כיון שעברו עשר שנים שאין לה שום ידיעה מצ"ה, וכ' החת"ס [סי' י"ח הוצא צפ"ח לקמן סעי' ל"ד ס"ק קמ"ה] דבזה"י דקציעי צי דאר ילא כה"ג מחז"א, א"כ שוב ה"י ספיקא דרבנן ילקולא, ובפרט בספיקא דפולוגת הפוסקים דבשעב"ד סומכים על דעת יחיד להקל, מכ"ש צ"ד דמזכיר צבגריא סקע"י דרוב הפוסקים ס"ל דלא צעין ש"י בודאי יש להקל.

פ"ו. אם יש להחזיר בשמו וש"י בלי ש"א ודעות המחמירים. [הנה דבריו המקילים בשמו וש"א בלי ש"י מצוה דגם בשמו וש"י בלי ש"א יש להקל, ומדברי רוב הפוסקים מצוה דבשמו וש"י הוי כ"ש להחזיר בשמו וש"א, (חון ממבר"ק שורש קמ"ב במוצא לעיל אות י' ש' דשמו וש"א עדיף עפי' משמו וש"י), וא"כ הדיון כאן הוא רק להמחמירים בשמו וש"א אם יחמירו גם בשמו וש"י].

ע"י לעיל אות א' מתח' הרי"א מזרחי סי' ע"ו ש' דהיכא לספוקי עובא בהבחי' חוספתא דקתני אין מעידין אלא"כ מכירים שמו וש"י, והביא גם הרמב"ם בפסקיו [פ"ג מה"ג כ"ז והוא בשו"ע סי' י"ט], אי בשמו לחודי בלא ש"א מיידי, או בשמו וש"א יחד דשניהם נקראים שמו מכיון שהאחד פירוש לאחר, ויש פנים לכאן ולכאן, ואחרי שהאריך בציבור דברי הרמב"ם והרמ"ש דאפשר לפרשם לפי צ' האופנים, מסיק דאעפ"י שהדברים נוגעים כפי הפירוש לקולא, מ"מ לא חולק להכניס ראשי צין שתי השיטות הללו להחזיר ח"א לעלמא בעדות שמו וש"י בלי ש"א.

ועב"ש סקע"ט ש' ח"ל: בש"ג כתב לכו"ע די אם מזכיר עירו אפי' אינו מזכיר שם אצ"ו, והיינו דאינו מוחזק בזה"ה עיר עוד יצ"ש *), ובחשף מהר"מ [לוצלין] פסק ג"כ כותי, ובחשף מזרחי חולק על זה.

(*) ד"ל הש"ג מ' האשה שלום בשם הרי"א: ונראה בעיני שגם תוכניו שם ע"י אעפ"י שלא הזכירו שם אביו אם לא הוחזק אצ"ו כיצא באותה העיר כגון שהיה מיוחד בשמו מחזיקין את השמו, ואם לא היה מיוחד בשמו צריך להזכיר שמו וש"א וש"י, ואם הזכיר שמו וש"י ולא הזכיר ש"א, מחפשים באותה העיר, ואם לא ילא משם מי ששמו כך אלא הוא, תנשא אשתו. אליעזר

(*) מ"ש "יוב"ש" כ' בבית שמואל אחרון סי' ז' ובחן טוב סקע"ג והוא ס"ס ד"ל יוסף, דהא באין מוכיר שם אביו מיידי.

אוצר

סי' קנ אר"ט

הפוסקים

נוטה יותר להקל בלא ש"א [ע"י לשונו לעיל בראש האות], אך בתש"י הבי"ט סי' ה' נראה שדעתו בהחלט דלא סגי בלא ש"א, שדוקק בן מדברי הרמב"ם [שצ"ע זכ] וכמו שדוקק מהרי"ק [בשורש קפ"ב, ע"י לעיל אות ג'], ומי אשר יקל נגדו אשר הוא מורה המורים.

ובשאלות יעב"ץ סי' ל"ב כ' דהיא קולא גדולה לסמוך על דעת המחזירין בלא ש"א נגד כח חזקה מחכמי ישראל והמהרש"ש הסכים על ידם.

ובחת"ם ח"א סי' מ"ה התיר צנידותו בשמו וש"ע ע"י חיפוש דוקא וצ"ע עוד סימנים, עפ"י חשונות מהר"ם לובלין סי' נ"ז [המובאה לקמן בסוף אות זה] שהתיר ע"י פשוט, והוסף דיש ללמד עוד בהוכחה מהסימנים הגרועים שהזכירו העדים. וכ"כ לחוש לדעת המחמירים שלא להתיר בשמו וש"ע לבד, במאיר נתיבים סי' ל"ה, ובפרשת מרדכי סי' כ"ז ובצ"ח אפרים סי' כ' בתשובת אחיו, ובחשונות ראש [טויבש] סי' י"ח.

ובחן טוב סקט"ג אחרי שתמה על הבי"ט בזה שהצ"ח מהב"ג להתיר בשמו וש"ע, כ' דכן משמע בתש"י צ"י לדרך שלשתן, ושכן העלה הרמ"ש והוכיח בן מחש"י הרמב"ם, לכן ל"ע לדינא.

ובמהר"ם לובלין מלינו תשובות הנראות כסותרות זו את זו, ועפ"י נחלקו האחרונים בדעתו. צ"ח נ"ז בעדות על יחוש מפראג, כ' דנ"ד פשיטא דהוחזקו תרי יחושע דכמה יחושע איכא בשוקא, וכ"ש קהלה קדושה כפראג, וא"כ אין היתר לאשה זו כ"א ע"י שיצדוק כל קהלה פראג שכל הנקראים אז יחושע הם בחיים, או שנשארו שם כפראג ולא ילא משם אלא בעל אשה זו.

ובסי' קכ"ט כ' צנידותו דכיון שהעידו העדים ששמעו מפי אנשים במסל"ת שצער הגדולה מאסוקוא נפטר שם יחודי שהיה נקרא שלום או שלמון מלצוב, וקלחם אמרו שהיה לו אשה בלצוב ויתר הסימנים שהגידו זו, הלא הזכירו שמו וש"ע וא"כ אין להסתפק בזה, וגם הלא ידוע ומפורסם בקהלת לצוב שלא נפקד מהם איש שהיה נקרא בשם זה ושהלך למדינת מאסוקוא כי אם בעל אשה זו, ואיתא בתוספתא ובתורה הרמב"ם [והוא צ"ע סעיף י"ט] אצל אס אמר א' ילא עמנו מעיר פ' ומת מחפשינ באתה העיר אס לא ילא אלא הוא חננאל אשחור. ובסי' ק"ל כ' דיש לסמוך בלי ספק על עדות העכ"ם שהאיש היזם קלוימוס מת, שהרי הזכיר שמו וש"ע הכפר שהחזיק שם החברה, ולא ידענו משום איש בשם כזה שהיה שם זולתו.

ובסי' קל"ג כ' דאש"ג דנ"ד לא הזכיר שם אצ"ו [רק שמו וש"ע] מצואר מדברי מהרי"ק [שורש קע"ב] דכשמצ"ח שמו וש"ע אין לר"ך להזכיר ש"א, וכן דיוק לשון הרמב"ם [בסעי' י"ט] והתוספתא, וא"כ צ"ד נמי כיון שהזכיר העכ"ם שמו וש"ע ה"כ די בזה להתיר נשותיהן. וכן מצואר מדבריו צ"ח קל"ב שדעתו להתיר בשמו וש"ע.

והנה בחת"ם ח"א סי' מ"ה כ' עפ"י החשונה דסי' נ"ז דמהר"ם התיר בשמו וש"ע אס מחפשים בכל העיר. וכ"כ בחמדת שלמה סי' כ"א, ובאמר שמואל סי' ב' דעת מהר"ם עפ"י חשונה זו דמלך חיפוש.

ובפרשת מרדכי סי' כ"ז כ' דעת מהר"ם עפ"י חשונה הנ"ל דבשם שאינו רגיל יש להתיר בשמו וש"ע לבד, אצל שם הרגיל ה"ל כהחזק, דכיון שרבים נקראים כן איכא כמה בשוקא שיש להם שם כזה. [אצל כולם לא הזכירו דברי מהר"ם שנשארו החשונות המובאים לעיל].

אמנם בתשובת הר"י יוסף בר' אליקים [חתן מהר"ם לובלין] שנתיבן האחרון סי' כ"ב כ' שחמנו מהר"ם לובלין צ"ח

אליב"ה מאי דקאמר בתוספתא אין מעידים עד שמכירים שמו וש"ע ומשמע דבשמו וש"ע לחוד סגי, כבר תרנו דהכ"ה בשמו וש"ע מיירי, דשמו וש"ע שמו מקרי, דכל אדם נקרא ע"ש אצ"ו, וצ"ע בזה דהנ"ל כשהיו מזכירים שם אדם היו מזכירים בשמו וש"ע כמו שאנו מזכירים באלו הדורות השם והכינוי (*).

והרמ"ש צ"ע דכ"ז עור ג' הוסיף ציור דסיפא דתוספתא דקחני אצל אמרו א' ילא מעיר פ' מחפשינ [דנראה דדוקא בלא הזכיר שמו], הוא שר"ה לשמועין שאפי' לא הזכיר שם כלל יש חיון ע"י חיפוש שלא ילא משם אלא הוא, אצל אס ילאו גם אחרים אין חיון, והרי"ז לשמועין דאפי' אס ילאו משם אנשים הרבה אס הזכיר שמו (אעפ"י שלא הזכיר שם אצ"ו) יש חיון ע"י חיפוש שלא ילא משם מי ששמו כך אלא הוא, ודין התוספתא ודין הרי"ז שניהם אחת ולא סתרי אהדי.

וע"י לעיל סוף אות ג' מתשו' מהר"ם אלשקר סי' ס"ז שהביא תשובת הרמב"ם דלא התיר בשמו וש"ע אלא צ"ע צ"ע צ"ע סימנים שאינם מוצהקים, ומינה דיוק מהר"ם אלשקר צ"ח דאין להתיר בשמו וש"ע לבד.

והרמ"ש צ"ע דף ל' עור ד' אחר שהביא חש"י הרמב"ם הנ"ל מסיק בסוף דבריו גם להלכה דאין מתירין בשמו וש"ע בלא ש"ע או שמו וש"ע בלא שם אצ"ו, עד שיעידו על שמו וש"ע וש"ע.

ובבני יעקב סי' ט' אחרי האריכות בזה כ' דמי הוא זה אשר ימלאנו לבד להקל נגד סברה הריב"ל ומהר"ם אלשקר ומהר"ם שחש ל' הרי"ז שלא להקל רק בשמו וש"ע וש"ע. ובתשו' פנ"י ח"א סי' י"ג אחר שז"ד דמעיקר הדין יש להתיר בשמו וש"ע ושכן דעת רוב הפוסקים, כ' בסוף דבריו דמ"מ יש לחוש להרי"ז ש' דבשמו וש"ע צ"ע חיפוש והמזרחי חשש לדבריו. ובח"צ סי' נ"ז כ' דפשיטא שאם מעיד ראובן מעיר פ' מת ודאי אפי' לרצ' [דמיקל בעובדא דלחך ר"ג] חיישינ דכמה ראובן איכא בשוקא, וצ"ע דדוקא באתה העיר לפחות אס לא ילא משם כי אס ראובן אחד, ואש"ג דמדבריו כל הפוסקים משמע דבשמו לבד ושם עירו סגי, נ"ל דהיינו דוקא לגבי עיר אחרת שאין חוששין שמה ראובן מעיר אחרת הוא, אצל לגבי עיר זו חמיה גדולה איך לא [נחוש], דפשיטא דכלל עיר ועיר כמה ראובן איכא.

ובבית שמואל אחרון סי' ז' כ' דשני הדינים [של שמו וש"ע ושמו וש"ע] תלויים זה בזה, דאם נאמר דהזכיר שמו וש"ע צ"ע נמי ש"ע, אז בהזכיר שמו לבד לא מהני שם עירו, וא"כ הרמ"א [שלא התיר בלא ש"ע רק צ"ע אומדות והוכחות, ה"כ] בהזכיר שמו וש"ע לא התיר רק אס יש אומדות והוכחות, והמזרחי ג"כ פסק לאיסור, ומי יבא להתיר נגדו ונגד הרמ"א. גם בספר יחושע סי' ע"ד כ' דנראה לדעתו לפסוק כהכרעת הרמ"א דאיכא אומדות סגי בתרי אצל היכא דליכא אומדות צ"ע ג'.

ובמים קדושים בתשובה שצ"ח דק"ג א' כ' דאף שהמזרחי לא החליט לאסור כי אס כמסתפק ושולל, ואדרבא דעתו

(*) וע"י במשנה למלך סי' ג' מה"ג הכ"ז שהביא מהריב"ל ח"א סי' ח' דסגי בשמו וש"ע, והנה בסי' ח' לא נזכר כלל מדין שמו וש"ע וש"ע, ואולי צ"ל סי' ה' והכונה לפי שהשאר שם דברי הרי"ז בצי"ע מהתוספתא, אבל יש לתמוה שלא הזכיר דבריו מח"ג סי' צ' שפסק שם להדיא כרבנו יש"ע דלא סגי בשמו וש"ע. וכן יש לתמוה על מהר"ם די בוטון סי' א' שהביא בסתמא בשם הריב"ל דבשמו וש"ע יש להתיר. וע"י ביד אהרן הגה"ט אות דצ"ה.

אוצר

סיק קנ אות סז-סח

הפוסקים

יפ. הסוברים להקל בשמו וש"ע לבד. ע"י לעיל סוף אות ט"ז ד"ש סוברים בדעת מהר"מ לזבלין שדעתו להחזיר בשמו וש"ע לבד. ועמ"ל סעי' י"ט סקכ"ה ש"י על דברי המחבר "מחפשים בלוחה העיר", דהיינו משום שלא הזכיר שום שם כלל, אבל אם הזכיר אפי' שמו לחוד אין לריך לחיפוש כלל, אלא כל שלא הוזכר בלוחה עיר עוד אחר בשם זה, סגי. [דלע"ג דלפטר דליכא כמה בשם זה, מ"מ כיון דלא ידעינן מילתא שום אחד כי אם זה, אחתה שריא. תשי' פניי ח"צ ס"י י"ז בעטס דברי הפוסקים המקילים. וע"י בסמוך מליתן האחרות].

ובמשאת בנימין רס"י מ"ד כי בנידון ש"ס להחזיר עפ"י העדים שהיו מכירים אותו בשמו וש"ע מלבד שאר סימנים שאמרו שהיה יודע בהרבה לשונות וש"ס לו אשה בעיר לבד חוץ לחומת העיר, ואעפ"י שלא העידו על ש"א, כיון שהעידו על שמו וש"ע שוב לא לריך להעיד על שם אצ"ו כמ"ס מהר"ק שורש קע"ב. ועיי"ש בס"י ק"ה.

והרש"ך בח"א ס"י ז' כי דלע"ג דליכא שהזכיר שמו וש"א בלי שם עירו איכא פלוגתא דרבנותא חי סגי בזה"ל או לא, אבל כל שהזכיר שמו וש"ע יראה דכל חנפין שוין דסגי, דבשמו וש"א בלי ש"ע יש מקום לומר דליכא למיחש לחז"ל יוב"ש ח"ג דלא הוזכרו, דלפטר דבא"ח מקום ימלא אותו השם, אבל כל שהזכיר שמו וש"ע וידעו שאינו חסר מלוחה העיר איש אחר מזה השם כי אם זה, ליכא למיחש, ובזה אין לספק כלל.

גם באיתן האורח"י ס"י כ"ד החזיר בנידון עפ"י העדות שהזכיר שמו וש"ע, וכי דאף שלא הזכיר ש"א, מ"מ לית דין לריך בשם וחשש, וכן משמע מכל הפוסקים שאינם חולקים אלא בשמו וש"א שלריך להזכיר גם ש"ע, אבל אם מזכיר שמו וש"ע נראה דכולהו מודים דאין לריך להזכיר ש"א, והעטס נ"ל שכן הספק אין לחוש שיכיו שני אנשים ששמותיהם שוים בעיר אחת והלכו שניהם משם, כי בודאי קלא אית להו ויהי נודע, משא"כ כשאנו מזכיר שם עירו אעפ"י שמזכיר שמו וש"א, יש לחוש שמה הנהרג הוא מעיר אחרת אשר לא נודע ולא יודע לעולם.

ובתשובת ר' מנחם מנדל שפגני שבב"ח החדשות ס"י ס"ד בעדות על מיכל קראקאווער שמת, כי ג"כ דאין זה לריך לפנינו דלחמא שריא בגס שלא הזכיר שם אצ"ו, דגם מי שסובר דשמו וש"א אינו מופיל עד שיזכיר ש"ע, שמו וש"ע מופיל לכ"י, ומאחר שנודע שלא נאבד ונתעלם שום בעה"ב מקראקא ששמו מיכל זה ע"י שנה כ"א בעל האשה האת מהני. ובמים חיים [רפפורט] ס"י י"ח ד"ד עור ג' ד' הביא מהב"ש בשם הש"ג דלכ"י די אם מזכיר ש"ע אפי' אינו מזכיר ש"א, וכי דכיון דמהר"מ מלובלין סבר כדעת הש"ג כמבואר בב"ש הג"ל, גם ראיתי במשנה למלך פ"ג מה"ג הכ"ז הביא בשם הריב"ל דבשמו וש"ע סגי, ובקו"ע אות ק"א הביא שו"ת המורח"י זצ"ל: ואעפ"י שהדברים נוטים יותר לפירוש זה דשמו היינו שמו בלא ש"א כו', א"כ משמע דהמורח"י גופי' ס"ל דבעיקר הוא דשמו וש"ע סגי כדעת הש"ג, א"כ בודאי נראה דיש לפסוק כדבריהם, ונפרט שהם בחרתי נגד המורח"י (*), והביא מהרמ"א סעי' ט"ז ש"י דכל מקום דליכא פלוגתא דדינים אלו אזלינן לחומרא, וכי דבעודא דידן גם הרמ"א יודה דאזלינן לקולא גבי פלוגתא, דהא עיקר העטס של הרמ"א הוא משום דספיקא דאורייתא

קלי' פסק להחזיר בשמו וש"ע לבד. [ולא הזכיר כך תשובה דס"י י"ז].

יז. ובמעט האוסרים בשמו וש"ע לבד אף שלא הוזכר בעיר כזאת שהלך עוד אחד משם, כי בב"ש אחרון ס"י ז' דהוא משום שחוששין שמה ימלא בסוף העולם עיר אחרת ששמה בשם העיר הזאת ומשם הלך איש אחר בשמו בשמו, אבל באומר שמו וש"א וש"ע ל"ח כולי האי שיזדמנו ג' דברים עוד באיש אחר, ועפ"י ר"ל בנידון שהזכיר שמו וש"ע ושם המדינה [ובמדינה זו היו יודעים שאין עוד עיר בשם כזה], דאף להמחמירין אין לחוש שיזדמן עוד איש ממדינה אחרת [כשם מדינה זו] ויהיה שם כמוכו בשלש דברים שמו וש"ע ושם המדינה. וכ"כ הר"ש קלוגר בתשובתו שציד יוסף [דייטש] ס"י ל"ד בנידון שהזכיר רק שמו וש"ע אלא שנתן סימן בעיר שהיה סמוכה לעיר פ', דבזה מהני אף להמחמירין בשמו וש"ע לבד, דבשלמא בש"ע לבד י"ל דחיישין שמה יש עוד עיר בשם זה, אבל כשנתן סימן בש"ע שהיה סמוכה לעיר פ', אין לחוש לעוד שחי עיירות סמוכות זו לזו בלוחה השמות, ולכ"ע די בזה וא"ל לשם אצ"ו.

אולם בחמדת שלמה ס"י כ"א אות ט' השיג עליו וכי דהמטוין בחש"י המורח"י יראה דלא מטעם זה החמיר, רק משום דבשמו לחוד לא מקרי כלל לא הוזכר [בעיר], כיון דשמות שוים מלויים הרבה, דבשלמא שמו וש"א הוא מילתא דחמיר קלה ואילו היה [בלוחה עיר] עוד אחד ששמו וש"א כזה היו יודעים הרבה מזה, לאפוקי בשמו לחוד דלא שייך זה וחיישין שמה היה עוד אחד בעיר הזאת שהיה שמו בשמו, וכן מוכח להדיא ממה שהביא דברי הרי"ז המלריך חיפוש נשיטת המחמירים, נראה מבואר דהא דהחמיר בלא ש"א היינו דבעי חיפוש בלוחה עיר, וכן סיים שם המורח"י בסוף התשובה בנידון להחזיר ע"י חיפוש בלוחה העיר, וע"כ לאו משום דחיישין לעיר אחרת דל"כ מה מהני החיפוש בלוחה העיר. וע"י לעיל בלוחה זה גם מהריב"ל ח"ג ס"י א' ש"י בעטס רבנו ישעי' שמחמיר משום דבעיר אחת הו"ל כאלו הוזכרו שני אנשים בשם אחד.

וכ"כ הרמ"ש בקו"ע דכ"ז עור ג' על הרי"ז נראה מדבריו דהא דלא מהני בשמו וש"ע לחוד לאו משום דחיישין לז' עיירות בשם אחד, דאי היו חיישין לה אפי' בהזכרת שמו וש"ע וש"ע היו חיישין, ואע"ג דבפרק כל הגט משמע דחיישין לז' שוירי, היינו דוקא לר' זירא, אבל להרבה דפליגי עלי' ולרבנותא דפסקי כותאי, לעולם ל"ח לז' שוירי, אלא היינו טעמא דבשמו וש"ע בלא ש"א לא מהני משום דחיישין לז' בלוחה העיר עלמא ששמותיהם כך, ולהכי כחז דאם חיפשו בלוחה העיר וידעו שלא ילא אחר ששמו כך מחירין אח אשתו.

ובחת"ס ח"א ס"י מ"ה הבי' החזיר בשמו וש"ע ע"י חיפוש דוקא, אף שהוכיח לפני זה דבנידון אין לחוש לעיר אחרת בלוחה השם משום שהזכיר גם שם שר העיר.

יח. ובשיצאה מאיסור תורה ע"י עדות אחרת, האם יש להקל בשמו וש"ע לבד להוציאה גם מאסד"ר להמחמירים. ע"י לעיל אות ט"ז דהפוסקים המקילים באסד"ר בשמו וש"א בלי שם עירו ה"ה וכ"ש שמקילים בשמו וש"ע לבד בלי ש"א ככה"ג כשילאה מאיסור תורה.

וכן בתשובת בעל כנסת יחזקאל שצטלילת יעב"ץ ס"י כ"ט אחר שהביא הרבה פוסקים המקילים בשמו וש"ע, כי בפרט צ"ד דלינה אסורה אלא מדרבנן, ספיקא להקל. ובצדק יתכן ס"י ג' כי בנידון דאם נאמר דהוי רק איסור דרבנן סגי בלא ש"א אליבא דכ"י.

(*) מה שהביא מהש"ג ומהר"ם לובלין, ע"י לעיל אות י"ז דש חולקים וסוברים בדעתם דמכריכים גם ש"א, ומה שהביא מהמשנה למלך בשם הריב"ל ע"י לעיל אות ט"ז בהערה שמתחת לקו.

אוצר

ז"ק קן אות יט—כב

הפוסקים

כמ"ש הב"ש ומשמעות דבריו שם בחשובה דאף בלא הוחזקו ג"כ לא מהני בלא חיפוש *).

ובן פירש בבית אפרים סי' כ' בחשובה אחיו דמיוחד בשמו ואינו מיוחד בשמו ש"כ הרי"א היינו הוחזק ולא הוחזק, אלא ש"כ דהוחזק עוד אחד אפי' כשהוא קיים לרי"ך ג"כ חיפוש אם לא נמלאו עוד בשם זה וכדלעיל סי"ק קמ"ו אות א'.

ב. ואם גם בעיר גדולה יש להקל בשמו. וש"ע להמקילים הג"א. בתשרי הרש"ך ח"ג סי' כ"ג אחר שהביא דעת הרי"א דבשמו וש"ע אין להתיר בלי חיפוש, כ' דלענין נ"ד כל אנפין שוין. שכיון שהעיר הזאת שאלוניקי היא עיר גדולה ואנשים בה הרבה, כל שלא הזכיר כי אם שמו וש"ע ולא הזכיר ש"א לא סגי בלי חיפוש, ודבר זה קיימתי מסבירא, ואח"כ ראיתי להרי"ב [במ"א סי' כ' הו"ד לעיל אות ע"ז כשהקשה על הרי"א מהתוספתא דמשמע דוקא בשלא הזכיר שום שם רק שם פירו לרי"ך חיפוש] שכתב וז"ל: ואיברא דבעיירות שיש הרבה יהודים דודאי בשלא הזכיר אלא שמו לצד לרי"ך חיפוש דודאי הוחזקו שני יהודים בשם אחד כו', באופן דנ"ד כדי להתיר את האשה לרי"ך חיפוש שלא נחסר אחר בשם זה.

כא. ובשיש ריעותא בעדות על זהות האיש, כ' בספר יהושע סי' ע"ד דבזה צעין שמו וש"א וש"ע אף להמקילין, דהא כ' מהרי"ק שזרש קנ"ב דמ"ש הרמב"ם בנשכו נחש [והוא דין השו"ע בסעי' כ"ג] שמו וש"א וש"ע, היינו משום דלא הכירוהו והיו ריעותא, לכן לרי"כ כל שלשת השמות, ועפ"י כ' דק"ו צנידונו שיהיה שניו השם בשם חותנו, וכיון שלא העידו על שם אביו היה מקום לאסור מטעם זה [אף להמקילים].

אולם באגודת אוזב סי' כ"ח אות ו' כ' בתוך הדברים דהא דהלריך מהרי"ק לומר כן הוא לפי גירסתו בש"ס וברמב"ם וכו"ה גירסת העור בזה עובדא פ"ב ממקום פ', אבל לפי גירסת הספרים שלנו בש"ס ורמב"ם איש פ' בן פ' לחוד, ולא ממקום פ', וכן היא גירסת ה"ה"מ והלח"מ שם ועוד, וכך הוצא בשו"ע סעי' כ"ג, א"כ למ"ד דסגי בשמו וש"א לחוד כמו שנזכר כאן בלשון המשנה, הוי ראי' להיפך, מדלא חשו כאן להשתנות האורח אפי' בשמו וש"א לחוד. ועי' באו"ה"פ לקמן ריש סעי' כ"ג ובדברי הר"א"מ סי' ע"ז המוצאים לעיל אות ד'.

כב. וכשהעיד על שם אביו וש"ע ולא הזכיר שמו. אם יש להתיר להמקילין כמו בשמו וש"א או בשמו וש"ע, או להמחמירים עכ"פ ע"י חיפוש. באבני נדק [פאנעט] סי' ס' אחר ש"כ דע"י חיפוש כו"ע מודו דסגי בשמו וש"ע, כ' דה"ה צנידונו שהזכיר שם אביו וש"ע, כדמשמע צניטין דפ"ז איש פ' עד בן איש פ' עד, מצויר דהכל חד, שעי"ז שמזכיר ש"א הוי כמזכיר שמו ממש בלא ש"א, דנוכר בזה כמו בזה. ועי' בסמוך מהבאזיר יעקב בשם הרמ"ש.

ובבני יעקב סי' ז' כ' דלכאורה היה אפשר לומר דלכאוצרים דבשני שמות סגי דדוקא בשמו וש"א או בשמו וש"ע הוא

לחומר, והנה הא דמלריבין שמו וש"א וש"ע אינו אלא מחמת החשש דשני יוצ"ש, והתוס' בסוף פ"ק דמליפא [דף כ' ב'] ד"ה איסורא מממונא כתבו [בחד חירולא] דמדאורייתא לא חיישין לשני יוצ"ש, ורק מדרבנן חיישין משום לעז, וא"כ היכא דהוי פלוגתא בגון צני"ד בש"א הוי ספיקא דרבנן ונכון לפסוק לקולא, ומכ"ש צני"ד דנראה דגם המרחי יודע מחמת שאר הסימנים שאמר שהוא מו"ם ויש לו אשה באוסטרהא ובית קטן דזה עדיף מש"א. ועי' לעיל סי"ק קמ"ח אות י"ח דבכה"ג כשהומר שיש לו אשה במקום פ', יש סוברים דזה לצד השיב בש"ע. וכן בצמח צדק סי' נ"ח אחרי ש"כ דאין להתיר בשמו וש"א לצד, ושגם הרא"ש לא התיר אלא משום שהעידו על המקום שהלך לשם [כדלקמן אות כ"ד], כ' דהזכיר המקום שדר בו מהני אפי' בשלא הזכיר אלא שמו לחוד, ובדתיא בחוספתא אין מעידים עד שיכיר שמו וש"ע. ובסי' מ"ה כתב דכן הוא הסכמת כל הפוסקים.

ובקול שחל סי' י"ד דל"ד כ' דבבר הסכימו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים בחשובותיהם דאם מזכיר שמו וש"ע סגי אף שלא הזכיר ש"א, וזה עדיף מאם הזכיר שמו וש"א ולא הזכיר שם פירו. וכ"כ להקל בשמו וש"ע בשאגת ארי שם סי' י"ג, וצ"ע ע"י פ"ה הקלר סקכ"ד, ובאורי וישע"י סי' י"ד וסי' ק"ט. ובצני שמואל סוסי' ס"ב כ' שכבר פשט המנהג להתיר בשמו וש"ע.

ובהאלף לך שלמה רס"י פ"ד כ' דלדעת כמה פוסקים די בשמו וש"ע במקום עגון, וקיימ"ל כן להלכה במקום עגון. ועי' בקו"ע אות ק"א שהעתיק שם תשובת הרא"מ מהחמיר בשמו וש"ע, ולבסוף לוין לעיין בזה קכ"ט, והיינו דבאות קכ"ט הוצאח תשו' הרי"י סמוט שכתב צ"י סי' ב' ש"כ דמאחר שארבעה גדולי הדור ר"י מטראני וריב"ש ומהרי"ק והרא"מ כתבו להדיא לרי"ך להזכיר שמו וש"א וש"ע מי יקל כנגדם, ומשמעות הדברים דגם מהרי"י סמוט דעתו להחמיר בשמו וש"ע בלי ש"א, אבל בזכרון כהונה סי' א' כ' דהאמת שאין מחשובה זו ראי' על שמו וש"ע [ועיקר דבריו הם על שמו וש"א בלי ש"ע כמובא לעיל אות י'], שהרי הביא שם מהרי"ש ומהרי"ק, והמעין בכל תשובת הריב"ש יראה שאין שם שום הוכחה דלא סגי בשמו וש"ע אלא דלא סגי בשמו וש"א, וגם לשון מהרי"ק המועתיק צ"י אדרבא מורה להיפך. וכ"כ במים קדושים בחשובה שבסוף הספר.

ויש שפירשו גם דברי הרי"א שצ"ג דעתו להתיר בשמו וש"ע לצד וכמשמעות דברי הב"ש בפשטן. צפני משה סקס"ח הביא מה שהחמיר צע"א על הב"ש שהעתיק דברי הרי"א שלא צדקדוק [ע"י לעיל אות ט"ז], וכ' דלפי דעתו דק הב"ש שפיר, משום דלפי הבנת הע"א נמלא שזה ש"כ הש"ג בגון שהיה מיוחד בשמו, היא מילתא צפ"ט, דהא לא שמועין דבשם שאינו מורגל כלל ואינו נמלא אלא בזרות [יש להתיר בשמו וש"ע לצד], א"כ למה הולך להאריך בלשון ולכתוב "אם לא הוחזק אחר כיוולא בו בלוחה עיר בגון שהיה מיוחד בשמו", הו"ל לכתוב צקיור אם היה מיוחד בשמו, כיון דעיקר תלוי בשם שאינו מורגל דוקא, אי"ו דמה שכתב בגון שהיה מיוחד בשמו הפירוש הוא כמ"כ מעיקרא אם לא הוחזק אחר כיוולא בו, ואפי' שיהי שם המורגל, ומ"ש צסופא דאם לא היה מיוחד בשמו כו', היינו שהוחזק צעיר הזאת עוד אחד ששמו כך דבכה"ג לרי"כ דוקא פשט, והכפשוש מהני אף שהוחזק עוד אחד צעיר בשם זה, ולכן שפיר כ' הב"ש בשם הש"ג דלכו"ע בלא הוחזקו לא צעין ש"א, מיהו הרא"מ באמת חולק על הש"ג בזה

(*) אמנם מה שכתב הפני משה שם דבריו על דברי מהר"ם לובלין שהובאו בקו"ע אות ש"ד וז"ל: הזכיר שמו וש"ע אעפ"י שלא הזכיר ש"א משיאין את אשתו בשלא הוחזק בעיר שנים ששם כו', והיה דע"י בדיקת בני העיר משתרי ע"כ, ופי' כונתו דבחד מהר"ה סגי, או דלא הוחזקו, או כשהוחזקו וצ"י חיפוש. הנה המעין בתשו' מהר"ם לובלין עצמה שבסי' ג"ז יראה שחשש בנדידו להצריך חיפוש אף שלא הוחזקו ודאי רק משום דשם הרגיל הוי בהוחזקו, וכמו שהובאו דבריו לעיל סוף אות ס"ג, וע"כ מ"ש דיש להתיר בשלא הוחזק בעיר שנים ששם כו', היינו בשם שאינו רגיל, וכמו שפירש דבריו בפרשת מרדכי סי' כ"ז המובא שם באות הג"ל. דס"ל

אוצר

סי' קנ אות כב-כג

הפוסקים

לא ידע לן שזכר יחזק ילא מכאן לאספמיה לא חיישין לאחר שכל
לכאן, דכיון דחלו טעמא משום דלחמין כנכיה, אפי' לא ידע לן
שזכר יחזק ילא מכאן איתא להאי טעמא.

ואם יש להחזיר זכר אף להר"ש [שפ"ה בסוגיא בלח"ה אחר
ולא הזכיר כך סברא דכנכיה ע"י לעיל אות ע'], הנה
הר"ש הג"ל כי דאף הר"ש דלא חלי טעמא משום כנכיה מ"מ
לענין דין איכא למימר דאפשי במחלוקת לא מפשינן, וכי היכי
להרמב"ן והנמוקי דחלו טעמא משום כנכיה אין חילוק בין
ידוע לן אם צעלה של זו הלק לאספמיה בין לא ידוע לן, היכי
להר"ש, ובדף ל"א טור א' בסיכום דבריו כי דעולה לענין הלכה
שאם העידו העדים שאיש אי ששמו יוצ"ש ילא עמהם מקורעבא
לאספמיה ומת, אבל לא ידעו העדים ולא חנשי אספמיה אם היה
אותו יוצ"ש חושב קורעבא או אחר שכל מעלמא לקורעבא וילא
מקורעבא לאספמיה ומת, אם לא הוחזקו ב' יוצ"ש בקורעבא
אפי' דשכיחי שירות מעלמא לקורעבא ומקורעבא לאספמיה,
יראה דלכו"ע לא חיישין ליוצ"ש אחר, אלא לחמין שזכר יוצ"ש
שהיה חושב קורעבא הוא שהלק עמהם לאספמיה ומת שם, ומחזירין
אשתו בין אם ידוע לן ודאי שזה הלק לאספמיה בין אם לא ידוע
לן. וכן בתשובה סי' ו' כי דעיקר הדין לא פליגי בתוס' והר"ש
והרמב"ם דין הנמוקי, ולכו"ע כל שלא הוחזקו שנים אפי' דש"ש
והעידו העדים סתם יוצ"ש שילא מקורעבא לאספמיה מת ולא ידעו
אי יחזק ר"ג חושב קורעבא ילא משם לאספמיה או לא, לא חיישין.

ובדף כ"ט סוף טור א' השיג על הב"י בתשובה סי' ג' שכי דגופא
דעובדא בחש"ה הר"ש דמכלוף בן מלול היכה שידעו
[העדים] שילא [איש אחד צעם] מכלוף בן מלול ממקום פי וגם
ידוע לנו שצעלה של זאת ילא משם, וכן הכיח עובדא דילחזק ר"ג
זכי הא דוקא מיירי [שהעידו העדים שאיש אחד צעם יחזק ר"ג
ילא עמהם מקורעבא לאספמיה ומת, ואנחנו ידענו שצעלה של זו
צעם זה ילא מקורעבא לאספמיה] והביא ראי' מהנמוקי, וכי
שכ"י הפליג להחמיר בזה, דלהנמוקי והרמב"ן מסתבר דאף
שלא ידוע לנו [שצעלה הלק] הדין כן, ומיהו ג"כ להר"ש, דאפשי
במחלוקת לא מפשינן. [ועי' בתשרי פני' ח"ב סי' י"ד שחמה ג"כ
על הב"י צמה שפירש דלהרמב"ן ידענו שצעלה של זו ילא מקורעבא
לאספמיה. ועיי' צ"ח ב' בתשרי ר' אברהם בן המ"צ ובתשרי
הפני' עננו צ"ח י"ו שם שפירשו גם דברי הב"י שאין כונתו לומר
שידענו דצעלה של זו ילא].

ובסדרה"צ סקס"ז דמיט טור ד' חמה על הר"ש צ"ח דה"כ
להר"ש אין חילוק בין ידוע שצעלה האשה הלק לאספמיה
או לא ידוע, דמה היקש הוא זה, כיון דלהרמב"ן וסיעתו הוא
משום דכנכיה, ושאר הפוסקים לית להו להאי טעמא.

ועי' גם בב"ש לקמן סי' קל"ב סק"ד שאחר שהביא דברי הרמב"ן
דביטעין מיירי שנאבד הגט שלא במקום הכתיבה אבל אם
נאבד במקום הכתיבה ל"ח שמה מאחר נפל אפי' אם שיימ' משום
דלחמין כנכיה, ומש"ה ל"ח גם ביחזק ר"ג שמה אחר הוא, סיים
מיהו למ"ש הר"ש בסוגיא זו לחלק בין גיטין לעגובה נדחה חילוק
זה. וכי צה"ט סקט"א ד"ט טור ד' דמצוהר מדבריו דהר"ש
דמפרש הסוגיא שלא מטעם דכנכיה, לית ל' [גם] דלויא סברת
כנכיה.

וב"ב בעמרת חכמים סי' ו' ד"ה טור ד' דלפי רש"י ותוס'
וצע"מ והרמב"ם והר"ש שלא נחתו לפירוש הרמב"ן הר"ל,
נראה דאין להקל אף בעגובה מלד סברת כנכיה. ועי' לעיל סי' קמ"ב
גם מהקבלת יעקב [להר"י מליסא] דתוס' והר"ש לית
להו כך סברא דכנכיה ולדעתם צעין שיאמר שהיה דר שם צעיר
היה

דסי' הכי כיון דהא מיהא הזכיר שמו, אבל בהזכיר ש"א וש"ע
ולא הזכיר שמו אפי' לדידכו לא מהני, אבל הא ליתא, שהרי אפי'
צע"מ וש"א דגרעא ודאי טפי משמו וש"ע (דהיכא שהזכיר שם
עירו איכא למימר כיון דלא הוחזק אחר ששמו בשם זה צעיר זו
לא חיישין, אבל בהזכיר רק שמו וש"א איכא נמיחש לאחר בכל
העולם) ואפי' כתבו להחזיר, כ"ש צה"ט וש"ע דמעלי טפי, ואף
דמדברי מהר"ק שורש קצ"ב נראה דסי' דטפי איכא היכא
צע"מ וש"א משם מקומו, גם הרשד"ם [צ"ח מ"ז] הביא ראי'ה
דמהני שמו וש"א ממה דתניא בתוספתא אין מעידין עד שיזכיר
שמו וש"ע, נראה דסי' דשקולים הם, מ"מ אף לפי דבריהם הרי
סתמא כתבו דחזרי סגי, ומשמע דאף צה"ט וש"ע נמי ס"ל דסגי,
ומה גם לפמ"ש הפני משה צה"ט סי' פ"ד והרש"ך צה"ט סי' ז'
דלדברא טפי עדיף שמו וש"ע משמו וש"א, דלפי דבריהם יש להקל
בניד, [לכאורה לפי דבריו אין הכרח דמהני ש"א וש"ע רק להסבירים
דשמו וש"א מהני, אבל להסבירים דשמו וש"א לא מהני רק שמו
וש"ע אין ראי'ה דגם ש"א וש"ע מהני].

גם באביר יעקב סי' ו' דמ"ד טור ב' אחרי שנסתפק דלילמא
פי' לא התירו [צע"מ שמות] אלא היכא דמיהא הזכירו שם
העלם שלו עם ש"א או עם ש"ע דאיכא היכא טפי, משא"כ
בהזכיר ש"א, כי דמשיקול הדעת היה נראה דשקולים הם, מ"מ
חפשי צפירים ומלחתי להבני יעקב דקפשיט לה מסתמיות דברי
הפוסקים דחזרי סגי, דמשמע דאף צה"ט וש"ע, וכן מלחתי
להר"ש צ"ח מ"ה צמי שאמר משה יוצאסי [פי' חתנו של משה],
שכי דהוי בהזכיר שמו, וכיון דאיכא שמו וש"ע אפי' דלא הוזכר
ש"א סגי בחיפוש שנחפש צעיר הזאת שלא חסר איש ששמו חתנו
של משה אלא צעלה של זו].

וב"ב בשו"ת מהר"י אסאד סי' ע"ו דלהסבירים דסגי צע"מ
וש"א או שמו וש"ע היכי ש"א וש"ע ואין לריך חיפוש כלל.
[ועי' לקמן סי' קצ"א אות ה' מהחזיר להזכירם חלומים ח"א
סוס"י י"ז].

אולם בבארות המים סי' כ"ט כי דלפי' שיש מחזירים צע"מ
שמות היינו צע"מ וש"ע או שמו וש"א [דעכ"פ איתא לשם
העלם שלו, מהוספת העבודה השם סי' ח' דצמון, דדברי בלרות
המים]. אבל צה"ט וש"ע לא מלינו, וכמו שכן נראה מהר"ש
צק"ע צמח מקומות ומדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים.

ובעבודת השם סי' ח' דס"ח טור ג' כי דקשה על הצלחות המים
הג"ל דלישתמיט ל' דברי הבני יעקב צ"ח ז' הר"ל,
ומסיים דמי' מסתמין דכרצ בלרות המים שהוא מריה דלחזין
החמיר דצה"ט וש"ע לא מהני לכו"ע.

כג. ובשהזכיר שמו וש"א ושם עירו אלא שלא אמר שהוא
תושב שם רק שיצא משם למקום פ' ומת
ושכיחי שיירות לשם מעלמא ומשם למקום שנמצא המת, אי
חיישין לאחר מעלמא צע"מ וש"א כזה שרק עבר דרך שם למקום
שנמצא המת או דחלין בחושב העיר הכיח, עי' לעיל אות ע' דדברי
הרמב"ן שפירש עובדא דילחזק ר"ג דמיירי שהעדים אמרו דילחזק
ר"ג שילא עמם מקורעבא לאספמיה מת אבל לא ידעו אם הוא
אותו יחזק ר"ג חושב קורעבא או אחר שכל מעלמא לקורעבא,
וקאמר רבא דל"ח שמה פנה זה והלק למדכי' ואחר צע"מ וש"א
כזה צא לכאן, משום דלחמין כ"כ וכ"ה.

וב' הרה"ש צק"ע דכ"ו טור ג' דמדברי הריב"ש שהביא פירוש
זה של הרמב"ן נראה דעובדא הוי שידענו שילחזק זה שאנו
מבקשים להחזיר את אשתו ילא מקורעבא לאספמיה, ואפי' חייש
אביי דילמא יחזק אחר צא מעלמא לקורעבא והלק ג"כ לאספמיה
[כיון שהשיירות מלויח], ומ"מ לענין הדין נראה דלרצא אפי'

אוצר

סי"ק קא אות כג

הפוסקים

אף לעוד אחר צעיר זו ששמו כן גם בלא הוחזקו, וביצמות פסק הר"ף דל"ח כלל בשלא הוחזקו ולא צעי בדיקה [לפי שיטת הרא"ש בדעת הר"ף], ועי"כ הולך לחלק בין גיטין לעגונה, אבל סברא דכנכ"ה שפסק הרמב"ן ס"ל ג"כ להרא"ש.

וב"ב בעין יצחק ח"א סי' ל"ג סוף אות ג' דאף לשיטת הרא"ש שמפרש כונת הר"ף באופן אחר דלא כשיטת הרמב"ן והרשב"א אין הכרח שיחלוק על הכלל דחזקה כנכ"ה. ועי' לעיל סוס"ק קמ"ז גם מהב"ח מ"ש לפרש אליבא דהרא"ש דמשו"כ מהני כשתלך למקום פ' משום דהוי כאומר שילא משם ואמרינן כנכ"ה.

ובאביר יעקב סי' י"ד דפ"ח א' כי בפשיטות דעובדא דלחך ר"ג כפי מה שפירשהו הרמב"ן והרשב"א והנמוקי"ה הוא הלכה פסוקה ואין מי שיחלוק על זה, דאף להמפרשים שפירשו השמועה דיר"ג בפנים אחרות מ"מ צעיקר הדין דכנכ"ה הוי"א מפירשו של הנמוקי"ה בזה ליכא מאן דפליג, ותמה על הפני משה ח"א סי' פ"ד שהשיב לר"ב אחד שר"כ להחיר צנידותו מטעם כנכ"ה דפירוש הנמוקי"ה אינו מוסכם ולא כו"ע מפרשי ל' כהך פירושא והוא חיומה, [וכן תמה גם בשער אשר על הפני משה הג"ל], וכי דאולי מה שלא ר"ה להחיר צנידותו מטעם כנכ"ה הוא [צעיקר] משום מה שז' שם לחלק דלא דמי נידונו להביא דלחך ר"ג משום דצנידותו לא הוזכר רק שמו לצד דהחשש הוא לאחר באותה העיר ע"מא דשכיחי עובא בשם יוסף, בזה לא שייך דינא דכנכ"ה, ולהפליג בענין בהרחקת הדין כהך גם ללא ע"ד האפשר דכיון דפירוש הנמוקי"ה אינו מוסכם דהא ליכא מפרשים דפירשהו באופן אחר אפשר לומר דפליגי גם צעיקר דינו, אבל חילו היה שייך באותו נידון האזי דינא דכנכ"ה לא היה מחליט להחמיר, ואף שלשיטת הרמב"ן לא סמכין על כנכ"ה אלא דוקא כשיודע לנו שלא היה שם באותה העיר אלא אחד עיי' בדיקה [כפי שיטתו] הוא בדעת הרמב"ן לעיל ס"ק קמ"ה אות ג' ואילו מדברי גדולי האחרונים [הרא"ש והמחרי"ט המוצא לקמן בזה] כ"ד שכתבו צנידותיהם להחיר מכה כנכ"ה מצוהר שהוא מצני שום בדיקה וחיפוש, אין מה חצרה, דזה תלוי צעיקר מחלוקתם של הרמב"ן ושיטתו ושאר ראשונים לדעת הר"ף, דמה דמלרכי הרמב"ן ושיטתו בדיקה לשיטתיהו אזלי דפסקי כר"ז דחייש לשני יוצ"ש צעיר אחת, אמנם למאי דקיימ"ל דסוגיא דעלמא אזלא כשיטת הגאונים שפסקו כר"ב לקולא דלא חיישין לשני שוירי ולשני יוצ"ש צעיר אחת אמטו להכי כשצאו אלו הפוסקים להחיר צנידותיהם מכה כנכ"ה ולא חיישין לאחר דאחא מעלמא, לא חיישין גם ליוצ"ש אחר מאותה העיר כיון דלא הוחזקו.

ובחן טוב סקע"א דף נ"ט עור ד' אחרי האריכות בזה מסיק ג"כ דכיון דהרמב"ן והרשב"א והג"י והר"ן והריטב"א והרי"ב סוברים דיש לסמוך על סברא דכנכ"ה ולא אשכחן מאן דפליג עלייהו צעיקר הדין הכי נקטינן, וכן הנוצ"י סי' מ"ז ומ"ו סמך בעגונה להקל משום סברת כנכ"ה, וכן יש לדייק מחשבות הרא"ש בזה דסעי' י"ז [בגוי שאמר איש שהיה עמי בדרך מת, המוצא לעיל ס"ק ק"ל אות ב'] דלוינו חושש שמא זה היכודי דיעינן שהלך עם הגוי נחרתק ממנו בדרך ונחלוה יכודי אחר עם גוי זה דנראה דהיינו מטעם דכנכ"ה, ואף דלא אשכחן מי שסומך אסברא דכנכ"ה בלא הזכיר שמו כלל, מ"מ צנידות הרא"ש יש בל"ה עוד טעם אחר דליכא למימר אין ספק מוליא מידי ודאי שזה צודאי הלך עם הגוי והאחר ספק, ואף דגם טעם זה אין מספיק באין מחיר שמו כלל מ"מ נראה דהרא"ש סומך על שני הטעמים יחד, וה"ה כאן אף דשכיחי שירות יש לסמוך על שני הטעמים [ר"ל כשהזכיר שמו וש"א, דכל"ה אין כאן סברא דכנכ"ה ולא

היה] כל שלא ידענו שבעלה היה במקום שנמלא המה, עי' בזה שאלה"ו ולעיל ס"ק קמ"ה אות ט'.

ובצ"צ החדש סי' פ"א אות ה' כי דלכתוס' והרא"ש והג"א צ"ב דכ"ג, דלא ס"ל שם גבי ערלה לומר כנכ"ה אפי' להחמיר, כ"ש שלא יסמכו ע"ז כאן להקל באיסור ח"א, והגם דהתם היינו משום דרובא עדיף משא"כ הכא ליכא רובא דהא לא איתחזקו כן שיש עוד הרבה יר"ג כו, מ"מ מאחר דרובא עדיף מכנכ"ה אפי' להקל ח"כ אין לסמוך כלל על כנכ"ה באיסור ח"א דגם על רובא איכא [דאמרי] דלא סמכין בזה כלל, ח"כ י"ל דכתוס' ושיטתם יחלוקו על דינו של הרמב"ן כאן ג"כ, שלא לסמוך על כנכ"ה כשאין מעידים שילחך ר"ג מקורטבא מת.

ובחן טוב סקע"ב דס"ב א' כי דמהר"א מזרחי [המוצא לעיל אות ד'] משמע דלכתוס' ש"ע לא סגי בשם עיר שילא משם, שכרי כי [להלך דגם להרמב"ם סגי בשמו וש"א בלי ש"ע] דהא דקאמר כשתלך למקום פ' אין ר"ל כשתלך לעירו שהיה מקום דירתו, אלא כשתלך לאותו מקום שילא משם כשצא למקומו, וא"כ הו"ל כשמו וש"א לצד, וכי הח"ט בטעמו משום דלא ס"ל סברא כנכ"ה.

ובבית משה סק"ל אות י"ד וסוף אות ט"ז כי להחיר דוקא עיי' חיפוש צעיר דירתו, מאחר דלעתה הרמב"ן ודאי סגי בזה ולהרא"ש יש להסתפק, ואולי גם הוא מודה, וכיון דכל כה ויסוד הדין הוא לדעת הרמב"ן הרי לדידי לא הותרה בלי חיפוש [לפי שיטתו] בדעת הרמב"ן כמוצא לעיל ס"ק קמ"ה אות ג'. ובאות ג' כי דבלא שכיחי שירות מקורטבא [מקום שילא משם] לאספמיה אף דש"ש מעלמא לקורטבא יש להחיר גם לשיטת הרמב"ן בלי חיפוש, שכרי הנמוקי"ה בעתיק ג"כ שיטת הרמב"ן וכי שם [על דברי הגמ' מי חיישין אחרי ילחך] ה"כא דלא הוחזקו" ועובדא הכי הוי כו, ולכאורה תמוה, דכיון שהוא עומד בשיטת הרמב"ן [ח"כ ע"כ] מיירי צידוע צנידותו דליכא עוד ילחך ר"ג בקורטבא ואין כי לחוש אחרי ילחך, ה"כא דלא הוחזקו, אולם באמת הדבר נכון, דהרמב"ן מפרש דעובדא דלחך ר"ג מיירי דש"ש מעלמא לקורטבא ומקורטבא לאספמיה, לזה צ"כ היה מוכרח מפרש דידוע צנידותו דאין עוד ילחך ר"ג בקורטבא, דא"כ כיון דשכיחי שירות מקורטבא לאספמיה הרי יש לחוש אחרי ילחך ר"ג בקורטבא לפי מה דאית ל' כלישנא בתרא דר"ז, אבל הנמוקי"ה אף דמפרש כשיטת הרמב"ן וצ"כ מיירי דש"ש מעלמא לקורטבא דאי לא שכיחי לא היה חולק אצ"י לחוש דאולי איש אחר בשם ילחך ר"ג מעלמא צא לקורטבא, אבל בזה דמפרש הרמב"ן דש"ש מקורטבא לאספמיה אינו מפרש הנמוקי"ה כותי, דזה אינו מוכרח דאף דלא ש"ש מקורטבא לאספמיה שפיר חשש אצ"י לילחך ר"ג אחר שצא לקורטבא והלך לאספמיה, כמו דנימא שחושב קורטבא הלך לאספמיה [אף דלא ש"ש משם לאספמיה], וכיון שכן שפיר מלי מיירי דלא היה ידוע אם יש עוד ילחך ר"ג בקורטבא, ואעפ"כ אין לחוש לר"ב, דכיון דל"ח לילחך אחר מעלמא מכה כנכ"ה ואמרינן דהוא חושב קורטבא, שוב אין לחוש לעוד ילחך בקורטבא, דהרי לא ש"ש מקורטבא לאספמיה, ובמקום דלא ש"ש ולא הוחזק לא חיישין [אף לשיטת הרמב"ן], והוא ברור מאוד. [וגראה דהבית משה לשיטתו] [לקמן אות ל'] דס"ל דבלא ש"ש ולא הוחזקו לא צעין שגדע דבעלה של זו הלך למקום שנמלא המה, אבל להסוברים דגם בלש"ש צעין שגדע דבעלה הלך לשם, ח"כ גם בזה אין להחיר כי אם בכה"ג.

ואולם בתורת גיטין סי' קל"ב סעי' ד' כי על הכ"ש סי' קל"ב סק"ד הג"ל, דיותר נראה דהרא"ש ס"ל ג"כ חילוק הרמב"ן ומ"מ הולך לחלק בין גיטין לעגונה דהא צניטין לר' זירא חיישין

אוצר

סיק קא אות כג—כד

הפוסקים

ולא חין ספק מוליד מידי ודאי], ואף להבנת האחרונים שם דברמב"ם חולק על הראש"ש וחושש שמה נחרתק זה ונחלוק אחר, י"ל דמודה נמי במחיר שמו וש"א וש"ע שילא משם דאמרין בנכ"ה, גם אשכחן כמה פוסקים שסמכו להקל באיסורים משום סברה דנכ"ה כדאיתא במג"א ופרי"ח וחק יעקב בל"ח סי' תס"ז סעי' י"א וי"צ כ"ה. וכן בסק"צ דן בחן טוב לענין אם הזכיר הפד שם עירו חלל שלא אמר שדר בה רק שילא משם, וכי דלפי"ש בסק"צ [הנ"ל] דהעיקר לדינא כסברה הרמב"ן וסיעתו דאמרין כנכ"ה, ח"ל שם דירתו, וסגי בשם עיר שילא משם, דאמרין מדילא משם ודאי היא מקום דירתו דנכ"ה. ועי' עוד בזה כ"ד מה שז"ד הח"ט ועוד אחרונים להחיר בהזכיר מקום שילא משם אפי' בלי סברה כנכ"ה.

ובאבן שמואל דף ל' טור ג' דן בזה מדעת עצמו, וכי דבזה חין לחלק בין יודעים בקורטבה שבעלה הלך לאספמיה או חין יודעים, דכיון דעיקר החשש הוא שמה ילחק מעמלה בה לקורטבה ומשם לאספמיה ח"כ מה ענין חשש זה להא דיודעים שבעלה הלך לומר דבאין יודעים חיישינן יותר, ואף שיש להתעקש בזה ולומר דביודעים שבעלה הלך דהוי הוא ודאי לא חיישינן לחשש רחוק כזה, אבל באין יודעין בקורטבה שבעלה של זו הלך לאספמיה אף שיודעים באספמיה שזה מקורטבה בה מ"מ לא מקרי בעלה ודאי ואחר ספק דהוי ספק וספק וחיישינן לחשש רחוק, אבל האמת דל"ה בנכ"ה משום כנכ"ה כמו לשיטת הרמב"ן, דהרא"ש מודה לסברה זו.

ובירש"ש פט"ו דיבמות סי' י' הביא ג"כ פירוש הרמב"ן והגמק"י בעובדא דיר"ג להלכה, חלל שחמה שם על הרא"ש בעובדא דמצי"מ לפי מה שהבין דהרא"ש מחיר בשמו וש"א לבד. וכשבועלה לא היה תושב במקום שיצא משם רק ידענו שחיה שם, והעידו העדים פנ"פ שילא ממקום פ' מת, או שהעידו סתם פנ"פ מת במקום פ', וידענו שבעלה של זו בשמו וש"א כזה היה באותו מקום באופן עראי, ואחר בשמו וש"א כזה לא הוחזק שהיה שם. הנה הרא"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' ס' בעדות על שמו וכנויו שמה במקום פ', כי דאם ידענו שבעלה של זו הלך למקום שגמלא המת חליין להקל, דכיון שלא הוחזקו שנים ששם וכנויים כך, ל"ה לאחר ששמו וכנויו כך ושהלך ג"כ לשם, ודמיה למ"ש הגמק"י עלה דעובדא דילחק ר"ג כ"ה, הגם שיש לגמגם קלה דלא דמיה ממש להביא דהגמק"י דהתם כיון שבעלה של זו היה תושב קורטבה ואחרו העדים ילחק ר"ג שילא מקורטבה, אמרין כנכ"ה והוא אותו שהיה תושב שם ול"ה לאחר שזה מעמלה לקורטבה, אבל הכא בזה שהלך למקום שגמלא המת לא שייך לומר כנכ"ה שמקודם לא נמלא חלל שהלך לשם, וכי היכי שהוא הלך לשם ה"י יש לחוש לאחר כשמו שהלך משירו לשם, וסיים דאף אם נודה בזה ונאמר דמ"מ חשוב כשמו וש"א בנזירוף סימן אחר, [עי' לקמן אות ק"ה ק"ו וס"ק קי"א אות ב'], מ"מ כל זה אינו שור לי בנ"ד, שלא הכירו רק בסימניו ובמלבושיו שהוא פנ"פ.

[והנה מפשטות דברי הרא"ש נראה שלא החליט לגמרי להחיר אף בל הטעם שלא הכירו רק בסימניו, ובעמלה דמילתא נחלקו האחרונים בפירוש דבריו]: ובשער אשר סי' י' הביא מ"ש הרא"ש דלא דמיה ממש להביא דהגמק"י כ"ה, וכי דהיה נראה דעת הרא"ש דלא נאמרה האי מילתא דנכ"ה חלל דוקא היכא דידעין שהיה [בעלה] תושב העיר, אבל כשלא היה תושב לא אמרין כנכ"ה, אך אחר העין נראה דאין זה טעות הרא"ש, חלל טעותו לומר דנזירוף

ובש"ש שפעתתא ש"ז פ"ה כ' ביאור דברי הרמב"ן שהחיר מכה כנכ"ה דהוא לפמ"ש הרמב"ן עצמו בחידושו פרק לא יחפור גבי ענבי מלגני, דאפי' לר' חיינא דס"ל רוב וקרוז הלך אחר הרוב הכא חסור דכי הא לאו קרוז בלמוד הוא חלל במקומו ממש וחזקה כנכ"ה ע"כ, וה"י בזה שאנו מסופקים בילחק ר"ג זה אם הוא ילחק מקורטבה או מעמלה אחת לקורטבה ואזיל לאספמיה, אמרין כיון שהוא במקומו ממש ה"ל קרוז שהוא מקומו, וקרוז כזה שגמלא במקומו עדיף מרובא, והיינו כנכ"ה, דכן נקרא הכ חזקה כל שגמלא במקומו, ועפ"י כ' ליישב קושית הגמק"י מכתובות [ד' ע"ה ב'] דלא קיימ"ל שם כרצא בחזקה דנכ"ה חלל כרצא אשי, משום דהתם גבי מומין ליכא האי טעמא דקרוז חלל חזקה מזמן לזמן, וחזקה כי האי לא ס"ל, דאדרבה מוקי לה בחזקה קמא והשתא הוא דאיתרע, ואם השמות שוים [דשניהם אמרו לשון "כנכ"ה"], העניינים חלוקים ונפרדים.

וב"כ בצור יעקב סי' י"ז דמה דקאמר הרמב"ן הכא כנכ"ה היינו מטעם קורבא כיון שזה מקומו ממש, וכשיטתו בנ"ב גבי ענבי מלגני. ובעין זה ביאר דברי הרמב"ן ששאלות דוד סי' ז' ד"ה טור ב', דהעיקר חלויו אם נולד הספק במקום עיקר הקביעות, ודיכא דנולד הספק במקום שנוכל לומר שעתה הוא מקומו הקבוע אמרין זה מקומו הקבוע ולא אמרין שהוא נודד ממקומו, ולכן בילחק ר"ג שנוולד לנו הספק על העת שהיה בקורטבה אם קורטבה מקומו או שזה לקורטבה ממקום אחר, אמרין מסתמא כיון שהוא עתה בקורטבה קורטבה היא מקומו, ולא אזלינן בחר רובא דעמלה, דאדרבה רוב הנמלאים בקורטבה הם מצני קורטבה.

גם בדברי חיים ח"צ סי' ס"א כ' להגמק"י לא כתב סברה זו דנכ"ה חלל לענין החשש דשמה ילחק ר"ג זה שמעידים עליו שילא מקורטבה ומת הוא לא זה הדר בקורטבה רק אחר בה לקורטבה, ע"ז אמרין שפיר כנכ"ה ולא בה אחר לכאן, ולמה לן נאחד ולחוש שזה אחד מעמלה, כיון שזה קבוע כאן, אבל בעובר אורח שהלך פעם אחת בדרך חין לומר שזה הוא בהנהג מכה שהיה

ולא חין ספק מוליד מידי ודאי], ואף להבנת האחרונים שם דברמב"ם חולק על הראש"ש וחושש שמה נחרתק זה ונחלוק אחר, י"ל דמודה נמי במחיר שמו וש"א וש"ע שילא משם דאמרין בנכ"ה, גם אשכחן כמה פוסקים שסמכו להקל באיסורים משום סברה דנכ"ה כדאיתא במג"א ופרי"ח וחק יעקב בל"ח סי' תס"ז סעי' י"א וי"צ כ"ה. וכן בסק"צ דן בחן טוב לענין אם הזכיר הפד שם עירו חלל שלא אמר שדר בה רק שילא משם, וכי דלפי"ש בסק"צ [הנ"ל] דהעיקר לדינא כסברה הרמב"ן וסיעתו דאמרין כנכ"ה, ח"ל שם דירתו, וסגי בשם עיר שילא משם, דאמרין מדילא משם ודאי היא מקום דירתו דנכ"ה. ועי' עוד בזה כ"ד מה שז"ד הח"ט ועוד אחרונים להחיר בהזכיר מקום שילא משם אפי' בלי סברה כנכ"ה.

ובאבן שמואל דף ל' טור ג' דן בזה מדעת עצמו, וכי דבזה חין לחלק בין יודעים בקורטבה שבעלה הלך לאספמיה או חין יודעים, דכיון דעיקר החשש הוא שמה ילחק מעמלה בה לקורטבה ומשם לאספמיה ח"כ מה ענין חשש זה להא דיודעים שבעלה הלך לומר דבאין יודעים חיישינן יותר, ואף שיש להתעקש בזה ולומר דביודעים שבעלה הלך דהוי הוא ודאי לא חיישינן לחשש רחוק כזה, אבל באין יודעין בקורטבה שבעלה של זו הלך לאספמיה אף שיודעים באספמיה שזה מקורטבה בה מ"מ לא מקרי בעלה ודאי ואחר ספק דהוי ספק וספק וחיישינן לחשש רחוק, אבל האמת דל"ה בנכ"ה משום כנכ"ה כמו לשיטת הרמב"ן, דהרא"ש מודה לסברה זו.

ובירש"ש פט"ו דיבמות סי' י' הביא ג"כ פירוש הרמב"ן והגמק"י בעובדא דיר"ג להלכה, חלל שחמה שם על הרא"ש בעובדא דמצי"מ לפי מה שהבין דהרא"ש מחיר בשמו וש"א לבד.

וכשבועלה לא היה תושב במקום שיצא משם רק ידענו שחיה שם, והעידו העדים פנ"פ שילא ממקום פ' מת, או שהעידו סתם פנ"פ מת במקום פ', וידענו שבעלה של זו בשמו וש"א כזה היה באותו מקום באופן עראי, ואחר בשמו וש"א כזה לא הוחזק שהיה שם. הנה הרא"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' ס' בעדות על שמו וכנויו שמה במקום פ', כי דאם ידענו שבעלה של זו הלך למקום שגמלא המת חליין להקל, דכיון שלא הוחזקו שנים ששם וכנויים כך, ל"ה לאחר ששמו וכנויו כך ושהלך ג"כ לשם, ודמיה למ"ש הגמק"י עלה דעובדא דילחק ר"ג כ"ה, הגם שיש לגמגם קלה דלא דמיה ממש להביא דהגמק"י דהתם כיון שבעלה של זו היה תושב קורטבה ואחרו העדים ילחק ר"ג שילא מקורטבה, אמרין כנכ"ה והוא אותו שהיה תושב שם ול"ה לאחר שזה מעמלה לקורטבה, אבל הכא בזה שהלך למקום שגמלא המת לא שייך לומר כנכ"ה שמקודם לא נמלא חלל שהלך לשם, וכי היכי שהוא הלך לשם ה"י יש לחוש לאחר כשמו שהלך משירו לשם, וסיים דאף אם נודה בזה ונאמר דמ"מ חשוב כשמו וש"א בנזירוף סימן אחר, [עי' לקמן אות ק"ה ק"ו וס"ק קי"א אות ב'], מ"מ כל זה אינו שור לי בנ"ד, שלא הכירו רק בסימניו ובמלבושיו שהוא פנ"פ.

[והנה מפשטות דברי הרא"ש נראה שלא החליט לגמרי להחיר אף בל הטעם שלא הכירו רק בסימניו, ובעמלה דמילתא נחלקו האחרונים בפירוש דבריו]:

בשער אשר סי' י' הביא מ"ש הרא"ש דלא דמיה ממש להביא דהגמק"י כ"ה, וכי דהיה נראה דעת הרא"ש דלא נאמרה האי מילתא דנכ"ה חלל דוקא היכא דידעין שהיה [בעלה] תושב העיר, אבל כשלא היה תושב לא אמרין כנכ"ה, אך אחר העין נראה דאין זה טעות הרא"ש, חלל טעותו לומר דנזירוף

אוצר

סיק קא אות כד

הפוסקים

הראשונה לא קאי רק על דברי הפד שאמר שיהיה שם, אבל בפעם
אולי היה צלמה חושב במקום הכוא, ונראה דעיקר ראיית הכל
הכסף היא מדבר הראשונה דבריו אלה כסיוע לדברי מהר"מ אלשקר
שפירש בן דברי הראשונה כדלקמן בזה (אף שאח"כ דחה הראשונה
פירוש זה בדברי הראשונה), ובטובת דבריהם הכל לא היה בעלה
חושב בפאם, אמנם דעה הכל הכסף עליו היה להחמיר בדלעיל
כדי שיהיה זה.

ובשער אשר סי' י' אחר שפירש דברי המהר"ש בחורת חיים
סי' ס' [כ"ל דברים האות], השיג על המשפטים ישרים
ה"ל, וכ' ולדידי אין סברא לחלק בין חושב לעובר אורח, דאם עמד
שם ימים או עשור פשיטא ודאי דגם זה שייך לומר כנוכ"ה,
וגדולה מזו ראיתי להח"מ סק"ל שפירש עובדא דלחך ר"ג דהוחזקו
שנים בשם זה וידענו ש'י' מהם בודאי הלך לאותו מקום שנמלא
הכרוג וכו', לא ידענו מה היה לו, תלין צמאי צמחא שזה שהלך
מדינתו אדעתא לילך לאספמיה הוא בודאי מת וכו', שלא ידענו
מה היה לו אזיל לעמלא כמו שיעוי"ש, [אף שהח"מ לא כתב בן
אלא בלא ש"ס למקום שנמלא המת], כ"ש בשלא הוחזק אחר בשם
זה, בודאי לא חיישין לאחר ושפיר אמרין כנוכ"ה. ועי' בזה
שאל"ה.

ובראש משביר סי' ע"ז חפס צדעת הר"ש בחורת חיים סי' ס'
ה"ל דס"ל בלמה להחיר, וכ' דאף שהרצ גמגס קלח
דלא דמיא ממש להביא דהנימוק"י כו', מ"מ מסיק דחשיב כשמו
וש"א בלטרפות סימן אחר, כיון שלא הוחזקו שנים כשמו וכנוי
זה ודאי הלך לשם כו', ועפ"י כ' הראש משביר ד' היתר גם
בנידון שהזכיר הפד שמו וש"ס בלא ש"א, שמה במקום פ', וכיון
שלא הוחזקו שנים כשמו וש"ס זה ודאי ידעין שיהיה שם, ל"ה
לאחר כשמו וש"ס ושהלך ג"כ לשם, ויותר עדיף שמו וש"ס משמו
וש"א.

גם צ"ש אחרון סי' ח' בנידון שהזכיר שמו וש"ס בלא ש"א, כ'
דכיון שאמרה האשה שהיא יודעת שאיש אחד ראה את בעלה
במקום שנמלא המת, ודאי אף להר"ן והרשב"א מותר אף בשי"מ
[מטעם דכנוכ"ה].

ועי' לעיל ס"ק קמ"ה אות ג' ולקמן אות כ"ה מהבבלי"ש סי'
כ"ו ל"ה וי"ו שהביא מהפני" ח"ב סי' י"ד והב"ש סק"י
ובמהר"ש [דלקמן] שפירשו טונת הרמב"ן צענין כנוכ"ה שהוא
דלא כמו שהפסו האחרונים הש"ס והיטעו"י דהיינו דמחזקין מחזן
למן [ואמרין דזה סגר מקודם שם הוא שילא משם], ולא אמרין
דאחר הוא שמקרוז בל לשם ממקום אחר, אלא הם מפרשים ענין
כנוכ"ה על המקום, כיון דבמקום זה היה צעל האשה ודאי, ואם
תראה לומר דזה אחר הוא אחר מוכרח לומר דבעל הלך לדרכו
ואחר בל לבא, בזה אמרין כן נמלא עתה הכרוג [בשם זה]
כאן היה מה שראינו אותו קודם כאן [בשם כזה], ולפ"י כ"ה
כשלא היה חושב שם רק באופן עראי, ע"ש בזה חריכות.

ובמהר"ש ח"ב סי' ל' אחר שהוכיח דשמו וש"א לצד ח"א להחיר
[כדלעיל אות י'], כ' דגם הגידון של הראש צמח"מ מיייר
שהיה ידוע שבעלה של זו הלך לפאם או לסביבותיה ושם היה,
ואעפ"י שהפד לא הפיד שזה הכהר הוא בעלה של זו וגם לא
אותו שילא מפאם, [מ"מ היתרה] מאחר שידענו שהוא היה בפאם
ולא הוחזק מצ"מ אחר בפאם, וכדי דייק לשון הראש"ש ש'י' כיון
שהיה ידוע שהיה שם בעלה כו', והוכיח בן מעובדא דלחך ר"ג
משום שהוא מפרש שהיה עובדא כפשה, שילא מקורטצא והלך
לאספמיה [ולא שהיה חושב קורטצא], והפד שהפיד על מיתתו
לא הפיד שמה הוא צר אחתי דרצ ציב, ול"כ לא היו אמר אבי
חיישין

שהיה כן באופן עראי, אדרבא מסתמא תולין ברובא דעמלא שג"כ
הולכים, ואי לאותו ראינו ככהן ואחרים לא ראינו, מ"מ ידוע לנו
שהולכים עוד אנשים בדרך הזה, ולכן אין לזה מקום כלל. ועיין
בזה"ש ח"א סי' ס"ז.

ובמשפטים ישרים [להר"ש חלסון] סי' מ"ט דקדק מלשון
הרמב"ן במלחמות בסוגיא דלחך ר"ג ש'י' שילחך
ר"ג, היה דר בקורטצא, דדוקא ככה"ג שהיה חושב שמה אמרין
כנוכ"ה. וכ"כ צדית ח"א סי' ס"ג אות ו"ג וי"ג. ועי' עוד
מדבריו בסוף אות זה.

ובפסקי דינים לה"ל החדש בתי על יצמות דף מ"ה בהגה הביא
מהרמב"ן במלחמות שם ש'י' צענין ענין מחגרת וז"ל:
ורבא אמר אפי' לדידי דאמינא כנוכ"ה וכו' עלי לאמר [לא] ילא
מהרדעא, ואעפ"י כיון שהאחר מהרדעא הוא שבל וכתב גיטו
בסורה חוששני אף לזה שהיה מהרדעא בלוחו יום עכ"ל. וכ' דמשמע
מדבריו דלא אמרין כנוכ"ה אלא כשידעו ממש בלוחו עיר, כמש"ס
במלחמות שילחך ר"ג אחד, היה דר בקורטצא, הא בל ממקום
אחר לשם חוששין שמה עוד אחד היה שם ממקום אחר כיון דכ"כ
ליכא למימר כנוכ"ה ממש, ואף דלכאורה אין ראיה גמורה מענין
מחגרת דשאני התם שהוחזק ודאי עוד אחד בשם זה, מ"מ י"ל
דלגבי כל העולם ודאי כהוחזק עוד אחד בשם זה דמי וחיישין,
וגם בלח"ה הלא להרמב"ן לא הוחזק לחוד לא מהני [רק ע"י
בדיקה, כשיטתו לעיל ס"ק קמ"ה אות ג'] אפי' בעיר דירתו, ח"כ
איך נאמר שכשבל לשם אחד ולא הוחזק עוד אחד יהיה מהני,
אם על הדירה לא מהני כ"ש על הביאה [לעיר] דאינו ידוע כ"כ,
לפ"י נראה דהרמב"ן לא יסבור דינו של הראש"ש אף לפי מה שפירש
מהר"ש בזה"ש [דמייירי צידענו שבעלה היה שם, כמובא בסמוך].

אמנם בספרו ל"ל סי' פ"א אות ד' אחרי שהוכיח מדברי הרמב"ן
ה"ל דלא אמרין כנוכ"ה אלא כשהוא חושב צעיר, כ'
דבזה"ש מהר"ש המוצא לקמן בזה מבוחר דלהרמב"ן אמרין
כנוכ"ה אפי' ככה"ג, וכ"ג דעת המהר"ל סק"ז דכ"ה ואנהריוכו
לעיינין שפי' דעובדא דענין מחגרת להרמב"ן מייירי שאינו ידוע לנו
כלל שענין אחד עבר במקום שנמלא הגט כו', ושניהם נכנסים בספק
השור זה כמו זה עכ"ל, ולפ"י פשיטא דלא שייך ככה"ג לומר
כנוכ"ה, ול"כ אין להוכיח מזה הדין שכתבתי.

ובשו"ת ושב הכהן סי' ל"א דס"ט עור ד' כ' דמ"ש הרמב"ן
והנמוקי שילחך ר"ג זה היה דר בקורטצא, לאו דוקא
שהיה דר ממש שם, אלא כיון שידוע שילחך ר"ג זה היה בקורטצא
ודאי ואין ידוע אם יר"ג אחר היה כלל בקורטצא, אמרין כנוכ"ה
ולא מספקין בזה שם ממקום אחר לשם, דלא מחזקין ממקום
למקום, דאין לומר דמ"ש שיר"ג זה היה דר בקורטצא דוקא הוא,
ח"כ ניתן הדבר לשיעורין ולא ידעין בזה מחזקין שהוא הוא
שהלך, הגט עתה אם בל לבא לדור היום או אחמול נימא דאמרין
כנוכ"ה, ואם בל לשם באקראי וידוע שבל לשם, לא אמרין כנוכ"ה,
והוא כמילא בלא טעמא, לכן נלפע"ד מ"ש שילחך ר"ג זה היה
דר בקורטצא, לאו דוקא הוא, אלא כיון שידוע שילחך ר"ג זה היה
ודאי בקורטצא לא מספקין בזה אלא אמרין כנוכ"ה.

ובצל הכסף ח"ב סי' כ"ה כ' ד"ש להוכיח דאין חילוק בין דר
שם ללא דר שם אלא שנמלא בדרך אקראי, מחש"י הראשונה
סי' ע"ו שהביא שם להא דכנוכ"ה דלחך ר"ג וכ' דאעפ"י שאינו
מעיד שהוא ממקום פ' כ' אלא שאמר שהיה שם ואיכא לספקי שמה
אחר נמלא שם צעה הבוא, כיון שאינו מעיד שהוא בן העיר הבוא,
אפי' לא מספקין בזה אחר ואמרין כנוכ"ה לפי שיטת הרב"ב מן
המפרשים כהיה דלחך ר"ג דאמרין כנוכ"ה עכ"ל. [יש להבין שהרי

אוצר

סיק קנ אות כד

הפוסקים

סג, וודאי שגם הרמב"ם הביין כך מתוך הכלכלה שאינו לר"ך רק להזכיר מקום שילא משם, או מקום שהלך לשם.

וב"ב בשו"ת מהר"מ בן חביב סי' ה' דמי"ב עור ג' דידון הרא"ש מייירי שביח ידוע מפי אחר דמכלוף בן מלול בעל הפגונה כיח שניה בפאם ופזיבותיה מקום שנמלא בהרוב, והביא מהר"מ סי' ע"ו [המובא לקמן בזה] זה מתחת לקן שדחה פירוש זה בדברי הרא"ש והעלה דמי"ב הרא"ש כיון שידוע שביח שם בעלה של אשה זו אין לגרום חיבה ש"ס" בקמן אלא ציירי, ודעה הרא"ש היא דבשמו וש"א סגי ולית הלכתא כותי דהרא"ש בזה, וכי דמי"ב הדין דין אמת דבשמו וש"א ציירוף הוכחה דידעיין שבעלה כיח שם במקום שמת פז"פ אמריין כנוכ"ה אפי' דשכיחי שיירות כיון דלא הוחזקו צי' יוצ"ש.

גם באביר יעקב סי' פ"ד דפי"ט א' כי ל"ד היחזר צנידונו אף שלא הזכיר שם עירו רק שמו וכנויו מאחר שידענו דיוצ"ש המצוקה היח בלכות העיר שאמר בעד שמת, ול"ה ליוצ"ש אחר דלחא מעלמא, דאמריין כנוכ"ה, וזה מתבאר מעובדא דילחא ר"ג כפי מה שפירשוהו הר"ן והנמוקי ויהי הלכה פסוקה כו, ומטעם זה החיר הרא"ש בעובדא דמז"מ וכמו שצייר המהרי"ט הדבר באריכות כו, ומתבאר מדברי האחרונים דלא צעין שבעלה של זאת יהיה שם דירת קבע, אלא אפי' כשלא נמלא שם אלא באקראי יום או יומים ישנו בדיון זה דכנוכ"ה.

ובדבר משה [אמרייליון] ח"א סי' י"ג צנידון כזה הביא דברי המהרי"ט, וכי דאף כי המעיין בספרי האחרונים יראה שיש חולקים על זה, נראה דיש להחיר צניד מ"ס, ספק דילמא הלכה כמ"ד דבשמו וש"א לצד סג, ואח"ל דשלשם צעין, דילמא הלכה כמהרי"ט דכנוכ"ה דידעיין דבעלה של זאת כיח שם ומאחר לא נודע סגי בשמו וש"א לכונ"ה, והוא מתהפך יפה.

ובאבן שמואל דל"צ עור ג' דן בזה מדעת עצמו וכי דיל"ד דכא דהל"ך הרמב"ן לומר כנוכ"ה על קורטבא (דכיוונו דילחא הנמלא [מת] באספמיה שהלך מקורטבא הוא אותו יחא דר צקורטבא ולא תליין ציחא מעלמא שזא לקורטבא שלא ידענו אותו) הוא משום דמייירי דצקורטבא לא היו יודעים שבעלה הלך לאספמיה אף באספמיה היו יודעים שזה שמת בא מקורטבא, אבל אם צקורטבא ידעיין שבעלה הלך לאספמיה, אף אם באספמיה אין יודעים אם המת מקורטבא בא או מעלמא בא, אמריין כנוכ"ה באספמיה, ותליין ציחא שביח באספמיה ולא ציחא מעלמא דלא ידעיין, ומכ"ל מקום שדר או מקום שביח, והביא שכן נראה מדברי מהר"מ אלשיך סי' קכ"ו שהחיר לפי פי' הרמב"ן צנידונו שהמיד שפז"פ שילא ממקום פי' ללכת למקום פי' נהרג, וידענו שבעלה של זו בא למקום פי' ללכת משם למקום פי', הכי דאמריין כנוכ"ה אפי' שלא על מקום דירתו, אלא כל שידענו שזה כיח שם צצירור תליין צו ול"ה לאחר שאינו ידוע, אף צסוף דצרו דל"ג עור צ' הביא מחלוקת הר"ן והריטב"א בזה, דחידושי הר"ן צגיטין [דכ"ז] כי וז"ל: אלא שהרמב"ן ז"ל פירש דפלוגתא דאציי ורצא היא אי אמריין כנוכ"ה, משום דידעיין ודאי דילחא הלך מקורטבא לאספמיה (ולא להזכיר כלל ההנאי דצעין שיחיו יודעים שהמת מקורטבא בא כדי שנאמר כנוכ"ה על קורטבא), וס"ל לרצא דאמריין דזה שידענו שביח הולך מקורטבא לאספמיה הוא שמת ול"ה שזא אחר לאספמיה (מאידה מקום והוא מת דאמריין כנוכ"ה באספמיה), ולא דמי לגט דלא נמלא במקומו של יוצ"ש אלא חוץ למקומו (כיוונו אלא ידעיין שהלך למקום שנמלא), וכיון ששיירות מלויות או הוחזק אין כאן הוכחה שהוא מיוצ"ש זה עפי מיוצ"ש אחר, אבל ככא דמוכחא מילחא (דכא מת במקום שידענו שביח שם), אין ראוי שניח

חיישינן לחרי יחא, ומה ששלחו מהם יחא ר"ג צר אחרי דרצ ציני הוי קאזיל מקורטבא לאספמיה, הם דצרי אגשי במקום [מקורטבא] ששלחו לצבל שרחוקה מאספמיה שידעו שם שילחא ר"ג צר אחרי דרצ ציני שזא בעל האשה [משם] הביע לקורטבא וילא ללכת לאספמיה, ושלחו בן כדי לרר עדות המעיד על המתה שמת באספמיה יחא ר"ג שזא מקורטבא, וכיון דידעיין שילחא בעל האשה ילא מקורטבא לאספמיה, אלו חולים שילחא זה שמת באספמיה הוא זה, ולא תליין בזה שזא מעלמא לקורטבא והלך לשם ויחא זה לא נודע מה היח לו, אלא כאן נמלא וכאן היח ולא נתחדש אדם אחר ששמו כשם זה, וזה הדרך הולך על שיטת הרמב"ן והרשב"א צפירוש השמועה וקרוצ לה, אלא שצחירור פסקיו של הרי"ף דרך הרמב"ן דרך אחרת ואמר שיעקר טעמא דגיטין משום שילא הגט חוץ למחילתו שאינו נמלא צעיר אמריין כנוכ"ה, ולפי צירור זה הוילי ונמלא מכלוף זה חוץ למקום שהוחזק שם שזא בפאם, היחא למיחא למכלוף אחר הוילי ואין בעד מעיד שזה כהכר ילא מפאם, אבל לדברי הרא"ש אפי' כעין ההיא דגיטין דלישחכא חוץ למחילתו אין לנו לחוש לאחר דלחא מעלמא כדרצא דכא משום עגונה הקיטו, אבל היחא דלא ילא חוץ למחילתו, שוים הרמב"ן והרא"ש בדבר, ובהא ודאי אפי' היר"א [דמל"ך שמו וש"א וש"ע כדלעיל אות י'] מודה, ולא אמר שחוששים ליוצ"ש אחר צעולם אלא כשאין אלו יודעים אם יוצ"ש זה הלך לשם ונכנס לבית הספק, וודאי טובא יוצ"ש שכיחי בעלמא, ובזו אף הרא"ש מודה להחמיר, כנ"ל יסוד דברי הרא"ש ולאסוקי מילתי אצייא דהלכתא כו, וזו היא גם דעת הרמב"ם שכי' אמרו לי צ"ד או אנשים כשהלך למקום פי' כו' הוילי ואנו יודעים פי' הידוע צשם זה כו', דמייירי צשידוע לנו שילחא בן מיכאל זה היח שם בלכות העיר ולא הוחזק שם איש אחר צשם זה כו'.

ובעין זה כ' בצמח צדק סי' נ"ח אחרי שהוכיח דלא סגי בשמו וש"א צלי ש"ע, דצחצוחת הרא"ש דמכלוף בן מלול מייירי שהאשה היחא יודעת שבעלה מכלוף בן מלול הלך צדך ההיא שזמלא הרוב שזא ג' פרסאות מפאם, אפי' דלא נמלא מצוהר שם מ"מ סתמא דמילחא אשמו של אדם יודעת הליכה בעלה להיכן או בלחז דרך הוא מהלך וסחמו כפירוש, ותליין שמכלוף בן מלול בעל אשה זאת הוא נהרג שם, ולא חיישינן לאחר כיון דלא הוחזק לנו מכלוף בן מלול אחר שזא דרך אותו מקום אפי' דשכיחי שיירות, דכאן נמלא וכאן היח, ומיייתי הרא"ש ראיח לזה שאין לר"ך להכיר שההרוב היח בעל אשה זאת שאנו דנין עליה, וגם לא לר"ך להזכיר שם עירו שביח דר צב, מעובדא דילחא ר"ג, דמייירי הכס שחיתם ששלחו מתם לא היו יודעים שביח דר צקורטבא אלא אנשים שהלכו עמו אמרו שנתלו יחד צקורטבא ואזלי צבדי בדדי לאספמיה, ואיכ' היח להם לחוש דילמא אחי אינש אחרינא דהוי שמי' יחא ר"ג ואזיל נמי מקורטבא לאספמיה כיון דשכיחי שיירות, אפי' כיון שביח יודעים שם שילחא ר"ג בעל האשה ההיא היח הולך לאספמיה תליין שזא יחא ר"ג שמת שם באספמיה ולא תליין בזה, הי"ג צנידון הרא"ש דמכלוף בן מלול כיון שידעו היו שבעל אשה זאת הלך דרך המקום ההוא שנהרג שם אמריין ודאי בעל אשה זאת היח שביח נקרא מכלוף בן מלול והלך דרך המקום ההוא ולא תליין בזה, ולפי שיש מקום לצט"ד לחלוק ולומר דלא החיר רצא ציחא ר"ג אלא צציל שהזכירו מקום יליחא ומקום הליכתו אבל צמקום הליכה לחוד או צמקום יליחא לחוד לא סגי, לכך הביא הרא"ש עוד ראיח מהרמב"ם שכי' בא אחד כו' ודין זה הוילא הרמב"ם מעובדא דילחא ר"ג ומחיר עפי' מה שחומר השליח סתם אמרו לי צ"ד או אנשים כשהלך למקום פי' ש"מ דלא הל"ך הרמב"ם להזכיר שביחם מקום שהלך משם ומקום שילא משם, אלא אם מזכיר רק המקום שילא משם

אוצר

סיק קנ אות כד

הפוסקים

וכי שהעיד העד [מהיום כך וכך ימים] שהיה דר במקום פ' וילא משם וזדרך הכרו (אוחו*) , דכיון שידוע שם בעלה של אשה זו כך ולא הוחזק מכלוף אחר צעיר מותרת, ואעפ"י ש' תשובה דין זה בשם הרב דוד כהן, מ"מ שפיר שמעינן שאלוהו מעשה במזכירים שם עירו היה, ובסגנון שנשאל הרב דוד כהן נשאל הראש"ש ושניהם השיבו בסגנון אחד.

וכן כי הצ"י צדק הצית דאפשר דגם להראש"ש לר"ך ש"ע, ובהכרח דמכלוף בן מלול אעפ"י שלא העיד על שם מקומו, כיון שהעיד שנהרג קרוב לפאס ולא הוחזק בפאס מכלוף בן מלול אחר הוי כמזכיר ש"ע, וכ"י ממה שהביא [הראש"ש] ראינו מהרמב"ם ש' : אמר אחד ילא עמנו מעיר פ' דמחפשים בלוחה העיר, משמע דככה"ג הוי עובדא דמב"מ, דאי לא"כ מאי ראינו מייח, והביא גם מרבנו ירוחם הכ"ל (**).

גם בשם אריה סי' כ"ב כי צידונו שחבר שם עירו, דהעיקר מה שיש לסמוך בהיתר אשה זאת, הוא מחמת שידוע שבעלה היה פה צעיר הזאת וקבלה ממנו אגרת בכתב ידו מכאן, ולא הוחזק איש אחר ששמו בן שהיה ג"כ פה, דככה"ג מקרי לא הוחזק,

(*) ואע"י שהלשון ברבנו ירוחם הוא "שהיה דר במקום פ'", לאו שידעו שהיה דר דירת קבע והיה תושב אותו מקום, אלא שראוהו מתגורר שם ואפשר שנתעכב שם איזה ימים בסחורה, ועיקר העדות שיצא ממקום פ' מדברי מהר"ש בק"ע דכ"ח ג', ומרה"צ סק"ג.

(**) הגה במרה"צ סק"ג כי יוש לגמגם על פ' הב"י בדברי הראש"ש ממה שמבואר שם בטענות החולקים עליו וז"ל : משמע דצריכים אנו לידע שום סדר שהוא זה, שהיה בעלה של זו או שיצא משם ע"כ, ומוכח דעובדא הוי דלא היה ידוע אם בעלה של זו יצא משם. ונראה מדבריו שהבין דהב"י בתשו' מפרש דברי הראש"ש שהעדים הזכירו את עיר דירתו רק שלא אמרו שהוא גר שם אלא שיצא משם, (דאי מפרש דהב"י מיר' בעיר שאינה עיר דירתו לק"מ מה שהקשה, דהא אפשר לפרש דטענת החולקים היא דבעינו שיצא משם מעיר דירתו, וכ"ג שם פשוט משאר הדברים שבמרה"צ), וכן הבין בבית אפרים סי' ל"ח דברי הבדק הבית ולכן תמה עליו דמבואר בתשובת המה"ש דפאס לא היתה מקום דירתו של הנהרג רק שקרוב לשם נמצא ההרוג והביאוהו לשם והעד הכירו, וצ"ע מי הכריחם לפרש כן, דנראה פשוט דכונת הב"י לומר שלא הזכיר העד כלל מקום דירתו רק המקום שיצא משם, והיינו שיצא מפאס שלא היתה עיר דירתו רק שידענו שהוא היה שם וכעין שפירשו המהרי"ט ומהרי"ם אלשקר, והחולק על הראש"ש שם בתשובה סובר דכיון שלא הזכיר עיר דירתו כלל אפ"י שיצא משם, לא מהני, והרי בעובדת הב"י שאמרו הרוצחים שפגעו בו כשיצא ממקום פ' למקום פ' וכי' דאין להתיר משום שלא ידענו שבעלה של זו יצא ממקום פ', משמע דאם היינו יודעים זיה אפשר להתיר, והרי שם לא היה אותו מקום שיצא משם מקום דירתו, ובמספטים ישרים השיג באמת על הב"י לפי שיטתו דלא אמרינן כנוכ"ה אלא במקום שדר שם כמובא לעיל באות זה, וכי' דאפ"י אי הוי ידענו שבעלה של זו היה באותו מקום, איא להתיר, משום דאינו מקום דירתו, וכן פירש דברי הבדק הבית בגור ארי' יהודה סי' י"ד, אלא שתמה עליו שלא הזכיר בדברי הראש"ש שכבר היה בפאס ויצא משם ונהרג, רק אדורבא משמע דלא היה כלל בפאס בחייו, רק שמצאו הרוג ג' מרסאות לפאס וכשהביאוהו אחר מותו לפאס הכירוהו, אמנם בזה הב"י אינו יחיד בדבר, וכן פירשו כל הפוסקים המובאים באות זה. יצי' בפרח מטה אהרן ח"א סי' ל"ז דפ"א סור ד' שהעיר שהסימנים שנזכרו בתשו' הראש"ש אינם אותם הסימנים שהוזכרו ברבנו ירוחם, דבתשו' הראש"ש הוזכר שהיה בינוני לא ארוך ולא קצר פניו אדומים ועיניו שחורות, ובדברי רבנו ירוחם נמצא שהיה אדום שחור וגדול ועיניו אדומות.

שנניה את הודאי ונחפוס את הספק, ואז"י ס"ל דלא אמרינן כנוכ"ה כי ע"כ, למדנו מדברי הר"ן דסגי ביודעים בקורטבא שבעלה הלך לאספמיה, ובגט מייירי דלא ידענו שהלך לשם, ובאמת מדברי הרמב"ן אין סתירה לו, דהרמב"ן מלייר שיטתו ביודעים באספמיה שבה מקורטבא ובקורטבא אין יודעים שבעלה הלך לאספמיה, והר"ן מלייר ביודעים שבעלה הלך לאספמיה, והכל אחד, אך מדברי הריטב"א צניטין הכ"ל ש' דעובדא דילחק ר"ג מייירי ביודעים שבעלה הלך לאספמיה ואפ"כ כי דמייירי ביודעים באספמיה שהמת בל מקורטבא, מוכח דדעתו שלא כדעת הר"ן. [לכאורה לפת"ש הרמ"ש לעיל אות כ"ג דעת הריב"ש דאע"י שפירש עובדא דילחק ר"ג דמייירי שידענו דבעלה הלך לשם, היינו רק לענין פירושא דשמענחא, משום דאפ"י ככה"ג פליג אב"י וסובר דחיישין שמה ילחק ר"ג אחר בל מעלמא לקורטבא ומשם לאספמיה, אבל לדינא לרבה כ"ה אפ"י לא ידענו, א"כ גם מהריטב"א אין הכרח].

ובחן טוב סק"צ דס"ב כי דאפשר לדרד לדיסגי בשם העיר שילא משם אפ"י בלא סברה כנוכ"ה, דהא המאריכים שם העיר היינו משום דמסתמא יש עוד צעולם יוצ"ש אחר והוי כהוחזק, אבל במעיד יוצ"ש שילא מקורטבא מקרי לא הוחזק מאד דלא הוחזק [עוד] יוצ"ש שבה לקורטבא.

גם באבן שמואל הכ"ל אחר שביאר דלענין אי אמרינן כנוכ"ה צמי שבה דרך ערמי היא מחלוקת הר"ן והריטב"א, כי דלהראש"ש אף אם נאמר דלינו סובר סברה כנוכ"ה היינו צשו"מ נגד רובא דעלמא, כגון צמת ילחק בקורטבא ולא ידענו מי הוא, וצשו"מ מעלמא לקורטבא, משא"כ הכא [דידענו דבעלה של זו בשמו וש"א כזה היה בלוחה מקום שמת יוצ"ש], והרי הראש"ש מתיר בידענו שהלך אף בהוחזק בלי שיי"מ. [כדלעיל ס"ק קמ"ו אות ד' וס"ל דש"ש ולא הוחזק עדיף מהוחזק ולא ש"ש].

ובתשו' מהר"ם אלשקר סי' ס"ז אחר שהביא מכמה ראשונים שאין להתיר בשמו וש"א בלי ש"ע, כי דמה שהתיר הראש"ש בתשו' דמכלוף בן מלול [בשמו וש"א] הוא משום שהיה ידוע שהיה שם בלוחה העיר בעלה של האשה ולא הוחזק צעיר מכלוף בן מלול אחר כדלוחה שם בתחילת התשובה, ש' וז"ל : אמנם יש לחפש לה היתר ממקום אחר, כיון שהיה ידוע שהיה שם בעלה של אשה זו מב"מ, ואם לא הוחזק מב"מ אחר צעיר אחתה שריא להנשא ע"כ. [ולא הזכיר כך סברה דכנוכ"ה*].

וכן כי בתשו' צ"י סי' א' דאע"י דמתשו' הראש"ש במכלוף בן מלול משמע דבלא הזכרת שם העיר היתירה, נראה דא"א לומר כן, אלא כשהזכירו שם העיר שילא משם מכלוף בן מלול ליירי, וצידוע לנו שבעלה של אשה זו ילא מלוחה מקום שאומרים העדים שילא משם, הלא"ה לא עלה על הדעת להיתיר, וקל"ה הוכחה יש צדד ש' ואין מכלוף בן מלול אחר צעיר, דאם איתא שהעדים לא הזכירו שם עירו [כלל] לא מתחייב לשון זה שפיר, וכן מפורש בדברי רבנו ירוחם שהביא מעשה זו דמכלוף בן מלול

(*) ועי' בראינה סי' ע"ו שפירש דברי מהר"ם אלשקר שהוא גורס שהיה "שם" בעלה של אשה זו בקמץ וכמו שנראה מדברי הראש"ש שאת"ז, ש' : ואם לא הוחזק מכלוף בן מלול אחר בעיר, שנראה שאנו דנים על עיר פרטית שהיה שם, אלא שחלק עליו משום שנראה בדברי העדות שלא נודע מקום אותו מכלוף כלל אם היה בפאס או לאו, והראש"ש לא אמר אלא על שם הבעל שהיה "מב"מ" [וגורס "שם" בצירי], וכיון שהיה ידוע שקראו לבעל אשה זאת בשמו וש"א של ההרוג בהכי סגי, ועי' בדברי הראינה לעיל אות ד' מ"ש ליישב לשון ואין מב"מ אחר בעיר שבתשו' הראש"ש.

אוצר

סיק קנ אות כד—כה

הפוסקים

בעלה צא לשם רק ידעה שיהא עי"כ, לא חיישין שמה חזר ונמלק והלך למקום אחר אף שמשמע שחוק היתה דירת בעל האשה מפאם *).

ובמרח"צ סקע"ג כ' דיש לגמס על הח"מ כזה, דממקום שצא בעצמה על הרא"ש [לפי פשטות משמעות חשי הרא"ש דסגי בשמו וש"א לנד] דאין יתכן להחזיר בלא שם בעיר אפי' צ"ש ולא הוחזקו דכא כמא יוצ"ש איכא וכמי שכוזקו דמי, א"כ מה הועיל בחזירו שז' דכרא"ש מייירי בשידוע שמכלוף בן מלול בעל האשה הלך מציחו ע"ד לילך לפאם וכיון דלא הוחזק אחר ששמו בן שהלך ג"כ בזה הדרך לא חיישין ל', הא כתבו התוס' בצ"מ י"ח א' ד"ה והוא שכוזקו ח"ל: וא"ת ומ"מ יחזיר לאשה כיון שיש שני יוצ"ש בעיר, וי"ל כיון שאנו יודעים שזה אצד גע כאן אין לחוש שגם האחר אצד כמו בן ופול ממנו בכלן כיון שאין השי"מ ע"כ, וכ"כ עוד בגיטין כ"ז א', משמע דאם השי"מ אפי' צכ"ג שידוע שיוצ"ש זה ודאי עבר בכלן ואצד גע חיישין שאלו גם יוצ"ש אחר כ' גע לאשחו ועבר ג"כ בזה הדרך ופול ממנו במקום הזה, וא"כ לפי דברי הח"מ שכל שאין ידוע משם בעיר אפי' בשלא הוחזקו ככוזקו דמי מה מהכני הא ידוע דבעלה של זו הלך בזה הדרך במקום דש"ש, דכא במקום דש"ש והוחזק גם לרבה חיישין לאחר אפי' צכ"ג, וכ"ש הוא משם, דכא שם איכא תרתי, חדא, ידוע שזה בעל עבר בזה הדרך, ותו ידוע דודאי אצד גיעו ולריבם אנו לחוש שגם יוצ"ש השני כתב גע לאשחו ועבר בזה הדרך ואירע לו בן שאצד גיעו במקום הזה, ואפי"ה חיישין לכל זה, וכ"ש בעיגולא דאין שם אלא הוכחה זו ידוע שער שם בזה הדרך דיש לחוש בכוזקו, והא לפי דבריו בלא העידו ע"ש בעיר ככוזקו דמי, וי"ל דס"ל דאף שודאי יש בכל העולם עוד יוצ"ש אחר מ"מ כל שלל הוחזק בפנינו עדיף עפי מהיכא דכוזקו לפנינו, דמסתמא אף אם ישנו הוא במקום רחוק, משו"כ לא חיישין ל' צכ"ג, ועדיין ל"ט.

ובקהלת יעקב [מליסא] תמה על הח"מ, דבשלמא בעובדא דילחק ר"ג העידו העדים שאותו שהלך מקורטבא לאספמיא מה, משא"כ כאן מה צכך שידעה אשחו שבעלה מכלוף בן מלול הלך לפאם ונמלא אחד ששמו כך הרוג סמוך לפאם, מ"מ כיון דשי"מ לפאם מהרבה עיירות הסמוכות לפאם יש לחוש שמכלוף אחר שהלך מעיירות הסמוכות לפאם נכרג, וכל שיש לחוש מהרבה עיירות לא שייך לומר לא הוחזקו **), ובסוף הסעיף בסיכום דבריו כתב דאם ידוע שיוצ"ש [בעלה של זו] הלך למקום רחוק והועד שאחד ששמו וש"א כזה מה במקום פ' שידוע שזה הלך לשם לא מהני, כיון דלמקום פ' עיירות מלוות חיישין שמה זה הלך למקום אחר ואחר ששמו וש"א כזה צא לשם ומח.

(*) אמנם מ"ש שכן היא דעת מהר"ט, והביא לשונו שז' על עובדא דהרא"ש שהיה ידוע לאשחו שבעלה יצא ע"ד לילך לפאם או לסביבותיה, צ"ע, ולשון זה לא נמצא במהר"ט רק בח"מ, ואדרבא במהר"ט מבואר דדוקא כשידענו שהיה שם ולא הוחזק שם אחר בשם כזה, וכמובא באות הקודם ובצ"צ החדש המובא לקמן באות וזה, וכן צ"ע על עוד כמה מהאחרונים שהשוו דעת מהר"ט להח"מ.

(**) מדברי הח"מ נראה דהרא"ש לא מפרש הך עובדא דיצחק ר"ג כהרמב"ן שהעדות היתה שאיש אחד בשם יצחק ר"ג הלך מקורטבא לאספמיא ומת שם ולא ידענו אם הוא בעלה של זו, רק העדות היתה שחם שיצחק ר"ג מת באספמיא, ואנחנו ידענו שיצחק ר"ג בעלה של זו הלך מקורטבא לאספמיא.

ואין חוששין אף דשכיחי שיירחא, וצכ"ג כולם מחזירים [ר"ל אף המזכירים ש"ע].

ובמים חיים [רפפורט] סי' י"ח צידון מוכר ספרים שנתאכסן בעיר וסופר לפני בעלה הבית מי הוא ומאין מולא, ונסע משם דרך הגנה, ואח"כ הוליו נעצב אחד מן הנהר ואמר שני אנשים מהעיר שהוא אותו מו"מ שחנה בעירם, כ' דכיון שלא הוחזק בעיר הג"ל מו"מ אחר בעת ההיא רק זה האחד, צודאי לא חיישין דילמא המו"מ שדבר עם בעלה הבית הלך לדרכו זה שהוליוהו מן המים אחר היה נעצב, דאפי' אי הוי בעיר מקום דש"ש, מ"מ כיון דלא הוחזק אחר בעת ההיא רק זה ל"ה כלל לאחר, לא מצוי לדעת הרא"ש דגבי מיחא סגי בחדא לביבוחא ואפי' שכיחי שיירות אי לא הוחזק ל"ה לאחר, א"כ צודאי ל"ה למו"מ אחר, אלא אפי' לדעת הרמב"ן וסיעתו דגם במיחא לריך תרחי לביבוחא, מ"מ הא גם לדעתם כשהוחזק בעיר זו יוצ"ש ל"ה ליוצ"ש אחר מעלמא אפי' אי שכיחי שיירות (לעיר זו) דאמרין כנוכ"ה, ה"ע צ"ד, כיון דהוחזק בעיר זו מו"מ [זה] שוב לא חיישין דילמא זה הלך לעלמא והמו"מ שהוליוהו מן המים אחר הוא דאמרין כנוכ"ה.

ובעשרת טובי קו"ע דס"ד טור ד' אחר שז' דמקום שאינו דר שמה לא שייך סברה כנוכ"ה. כ' דאפי' לדעת הרמב"ן והנמוקי יש להחזיר בשמו וש"א וידענו שבעלה היה במקום שנמלא המה מטעם אחר, דכיון דלדעתם מחזירים צכ"ג, דעובדא דילחק ר"ג מלד החזקה דכנוכ"ה אף שהיא חזקה גריעתא לדיון שהרי לא מהניט גם להחזיק ממנו, ובצ"ז מהני בעגונה מלד חזקה דייקא ומינסבא, שוב אנו יכולים לסמוך גם על הוכחה זו שאצד בזה הדרך שבעלה בשם פצ"פ ונמלא שם מה בשמו וש"א כזה דכוי הוכחה יותר גדולה מחזקה כנוכ"ה, דכרי לדעת המצ"ע [המוצא לקמן ס"ק קנ"א אות ע"ו] מחזירין על חזקה זו בלבד [מן החזקה], ממילא גם להחזיקים על המצ"ע היינו דוקא צכ"ג על מקום ידוע ונמלא הרוג סחם [ואינו ידוע גם שמו וש"א], אצל צ"ד שידענו שבעלה בשמו וכנוי היה בעיר פ' ונמלא שם מה ג"כ בשמו וכנוי כזה, צודאי זה הוא, והא דהורכו הרמב"ן והנמוקי בילחק ר"ג לחזקה דכנוכ"ה, היינו משום דהם לא נודע כלל דילחק ר"ג זה שדר תמיד בקורטבא צא לאספמיא, דכרי היה ידוע רק שזה מעיר קורטבא לאספמיא איש אחד בשם יצחק ר"ג [ומת], והיה מקום לחוש שמה מעלמא אחא [דרך קורטבא, ובעלה של זו לא הלך כלל לאספמיא], לפיכך הורכו שם לחזקה דכנוכ"ה.

כה. וכשידענו רק שבעלה היה במקום שנמצא הסת אבל לא ידענו אם לא הוחזק שם אחר בשמו

וש"א כזה, או בשלא ידענו גם אם היה שם רק שהלך לשם אלא שמאחר צכ"ה לא ידענו גם אם הלך, בח"מ סק"ל אחר שחמה על הסוברים להחזיר בשמו וש"א לנד, כ' דלא החזיר הרא"ש אשה מכלוף בן מלול [בשמו וש"א לנד כמובא לעיל בזה ד'] אלא לפי שאשחו ידעה שיהא בעלה על דעת לילך לפאם והעיד העד שנהרג מצי"מ סמוך לפאם, [וצכ"ג] לא חיישין דילמא בעלה אצל לעלמא ואחר אחא לפאם ונהרג, והוי ממש כההיא עובדא דילחק ר"ג דכוי קאזיל מקורטבא לאספמיא, דאפי"ג דש"ש מקורטבא לאספמיא, מ"מ אין זה ודאי שמי ששמו בשמו הלך ג"כ לאספמיא, וכן הדין תשובה דלקמן סי' קנ"ח [דרי אשר צר סיני המוצא לעיל אות ד'], מייירי שאשה ר' אשר צר סיני ידעה שבעלה הלך ללמוד לטוילעוולא לשיבת הרא"ש, ול"ה דילמא אחר ג"כ הלך מאחר דלא הוחזקו שנים הולכים, וכ' בגלילא מסכת סי' ע' אות י' למדברי הח"מ משמע דאף שלא ידעה אשחו אם

הפוסקים

ובפסקי דינים להל"ל החדש חידושים על יצמות דמ"ז אות י"ד
 ב' דמדברי הח"מ מהבאר דאפי' אין לנו ידיעה ממקום
 שכלל לשם שלא כוחזק שם רק אחד בשמו וש"א כזה יש להחזיר.

אוצר

סיק קנ אות כה

הפוסקים

שהאיש שנשלה אליו המכתב מה, וגם הרב דשם הודיע שאיש בשם וכו' וזה מה צביה"ח, כי ג"כ רכיון שיש כאן עדות ברורה על שמו וכו' וכו' וכבר נודע שיש מקילין לסמוך ע"ז בלא שם העיר [ר"ל המקילים לסמוך על שמו ושי"א לבד], וגם הח"מ שחולק ע"ז מחיר בידוע שהלך לשם, אי"כ ר"ד עדיף עפי, דשם עדיין יש חשש דאף שהיה בדעתו לילך לפאם שמה נמלך והלך למקום אחר, וכאן ידענו שכבר בא לפטרבורג, וגם דעבודא דהרא"ש נכרג סמוך לפאם וכאן מה באותה העיר ובאותו ציה"ח ובאותו מספר, אי"כ פשיטא דאין לחוש שמה בעלה אולי לעלמא ואחר ששמו וכו' וכו' בעל האשה בא לפטרבורג ומת שם.

ובהרי בשמים מהדו"ת סי' רכ"ד בעדות על שמו וכו' וכו' שנטבע בספינה ולא הוזכר ש"ע כי עפ"י הח"מ בג"ל רכיון שנודע לנו שבעלה של זו בשמו וכו' וכו' כזה הלך עם ספינה זאת, ומאחר ששם וכו' כזה לא נודע לנו שנסע עם הספינה הזאת אין לנו לספק באחר אף במקום דשכחי שיירות.

ובבית יצחק ח"א סי' קמ"ה צידון שצאה הודיע מצית החולים שמה פ' בשמו וכו' וידענו שבעלה של אשה זו בשם וכו' וכו' כזה היה שם צביה"ח, כי דיש להחיר אשה זו דהוי כהאי דהשי' הרא"ש שפי' הח"מ דעובדא הוי שאלתו ידעה שבעלה יא' ע"ד לילך לפאם והעד העיד שנהרג סמוך לפאם לא חיישין דלמא בעלה אול לעלמא ואחר אחי לפאם ונהרג, וכ"ש כאן שידוע שבעלה היה צביה"ח ל"ח שמה הוא אולי לעלמא ואחר ששמו כן מה צביה"ח, ואף שהקבלת יעקב חלק על הח"מ וכי' רכיון ששיי"מ לפאם מהרבה פיירות יש לחוש שמכלוף אחר שהלך משיירות הסמוכות לפאם נהרג, צי"ד מודה רכיון שצביה"ח רובם נכרים לא חשיב כשיי"מ, ע"כ ל"ח שמה יהודי אחר בשמו וכו' וכו' כזה בא לשם ומת, והוי ממש כמי ששלחו שמי שהלך מקורטצא לאספמיה מת דל"ח שמה אחר ששמו כך הלך מקורטצא לאספמיה שצא מודה הקבלת יעקב, ואפי' נשיטת הרמצי' והרשצ"א שפירשו כך עובדא דיתחק ר"ג דהטעם הוא משום כנוכ"ה, וכהנה רכיון דיתחק ר"ג בא מקורטצא לאספמיה חלין דהוא אותו שדר בקורטצא ומקומו ממש, ולא אמרינן שאחר בא לקורטצא ומשם לאספמיה [ע"י לעיל אות כ"ג], מ"מ גם הרמצי' מודה צי"ד דידעינן שבעלה היה צביה"ח דאמרינן שהוא מת. [נראה דכוונתו דציה"ח חשיב כאלו דר שם, ולא כאלו בא דרך עראי, וכן לידד בתשי' צעל חלקת יואצ שצטערת עוצה בקר"ע דס"ה עור א'].

ובחבצלת השרון סי' כ"ו בעדות על שמו וכו' וכו' מגדוד פ' שנהרג, אחרי שזן אי גדוד הוי כש"ע, דאפשר דלא דמי, משום דבעיר אחת אם היה שם עוד איש ששמו ושי"א כן היו יודעים מזה ויהיה לו קול, אבל בגדוד לא שייך זה דלמא באמת הוי שם שנים ויהיה להם קול ואנו אין יודעים מזה, כי דאף אם נאמר דלא הוי כש"ע, מ"מ הא הח"מ פירש דעת הרא"ש בעובדא דמצי"מ דאף דבעלמא איכא ודאי עוד יוצ"ש מ"מ כיון דידעינן דבעלה של זו הלך לאותו מקום ומאחר ששמו ושי"א כן לא ידענו שהלך לשם לא חיישין ל"י, ה"ג צי"ד, כיון דעכ"פ אנו יודעים שבעלה של זו ששמו וכו' וכו' הלך לגדוד הזה ואיש אחר ששמו כן אין אנו יודעים אם הלך לשם, צכה"ג סגי בשמו ושי"א לחוד לדעת הרא"ש, ואף שצקהלת יעקב תמה שם על הח"מ דמה צכך שידעה שבעלה מצי"מ הלך לפאם הא כיון ששיירות מלוות לפאם מהרבה פיירות יש לחוש שמכלוף אחר משיירות הסמוכות הלך לשם ג"כ והוא נהרג, וכל שיש לחוש מהרבה פיירות לא שייך לומר לא הוחזקו כיון דהוחזקו הרבה בולכין דשיירות מלוות, ונראה מדבריו שהוא תופס דזה הוי כחתי לריעותא שיירות מלוות והוחזקו כיון דבעלמא איכא ודאי חרי יוצ"ש (דבחדא לא

בשם הרשד"ס אינו מדוקדק, דכצ"ש סק"ס כי כן בשם הח"מ, ומה שהביא הח"כ בשם הרשד"ס הוא להחיר בשמו ושי"א לבד, ובמובא לעיל אות ז'.

ובגליא מסכת סי' פ' אות י"א כי דנראה דיותר מכרעא ידיעת הילוכו שם מדיעת שם עירו, דבידיעת ש"ע עדיין ישנה החששא מה שהעיר הרח"ש [במובא בס"ק קמ"ה אות א'] דיש לחוש לעיר אחרת ששמה כשמה, וגם החששא שמה רק נקרא ע"ש המקום שהוא ודירתו בעיר אחרת כמו שהביא חששא זו בפנינו סי' י"ג [במובא לקמן ס"ק קנ"ט], אבל כל שנודע לנו מהלכו לאותו מקום ואיש אחר בשם זה לא הוחזק מהלכו לשם נקרא לא הוחזק, ובתשו' מהר"ש [פגנל] ח"א סי' ע"א בעדות על פצ"פ שהיה בספינה ומת, [אבל לא היה נודע אם לא הוחזק שם אחר בשם כזה], כי כיון דעכ"פ ידעינן צודאי דבעלה של זו היה על הספינה עפ"י עדים אחרים, אי"כ כמו שצטבדא דמכלוף בן מלול שידענו שי"א ע"ד לילך לפאם והנהרג היה סמוך לפאם לא חיישין שמה אחר בא לשם כמו שהאריך הח"מ, מכ"ש הכא שידענו צירור שהוא היה על הספינה [ואיש בשמו ושי"א כזה] מת על הספינה ממש, וכן מובא דפרשת מרדכי סי' כ"ו דאף החולקים על הרא"ש שם הוא דוקא לפי שלא ידענו צירור שצא לפאם וגם הנהרג היה רק סמוך לפאם, אבל כשצא ממש לציה"ח ומת שמה לכו"ע מהני.

ושם צבי"ה צידון שהועד על שמו וכו' וכו' מכפר פ' שמה במקום פ', אלא שהוחזקו כמה כפרים בשם זה, אחר שכי' דיש לגרף שם מלאכתו לשמו ושי"א דמעיל כש"ע, הוסיף עוד וצפרט דידעינן עכ"פ צירור שבעלה של זו היה בעיר שנמלא הכרוג ועל איש אחר ששמו כן יש ספק שמה לא היה כלל במקום הזה, אי"כ דמי לעובדא דמכלוף בן מלול שכי' הרא"ש להחיר, וכי' צה"מ רכיון שידענו דבעלה של זו הלך ע"ד לילך לפאם ונהרג סמוך לפאם משי"א סגי בשמו ושי"א, וצפרשת מרדכי כי דאף להחולקים על הרא"ש צטבדא דמצי"מ הוא לפי ששם נהי דידעינן דהלך ע"ד לילך לפאם מ"מ שמה לא בא לשם, וצפרט שהנהרג היה סמוך לפאם, אבל אם ידענו ששמו ושי"א כך והאיש מונה צביה"ח, ואח"כ נחצר שמה צביה"ח איש ששמו ושי"א כך, פשיטא דאין לחוש שגם אחר ששמו ושי"א כך בא לציה"ח ומת, וצי"ד דמי להא דהפרשת מרדכי, אי"כ לפי שידעינן דבעלה של זו היה שמה בעיר שנמלא המת אין לחוש שאיש ששמו ושי"א ושם כפר שלו כן היה ג"כ בעיר הזאת, וצפרט דשיעת המצי"ט דאם נאבד איש בדרך זה ואח"כ נמלא שם הכרוג דחולין היינו שאבד היינו שנמלא, רק שהפוסקים חולקים דהא קימ"ל כרבי דלא אמרינן היינו שאבד היינו שנמלא, וצפרט במקום ששיי"מ יותר יש לתלות דהוא אחד מרובא דעלמא, וסבירא זו עדיפא מהיינו שאבד היינו שנמלא, אבל בנחצר שכן היה שמו של הנפטר ושי"א ושם כפר שלו כן, אי"כ נהי דיש לחוש לשני יוצ"ש מ"מ עכ"פ לא שכיח שיבוי כמה אנשים ששםם ושמות אציהם ושם כפר שלהם שוים, וא"כ שוב יש יותר לתלות שזה האיש שהיה צודאי בעיר הזאת.

גם צבי"ג שם אחר שהביא דצרי הח"מ כי דבאמת בזה [שידענו שהלך במקום הזה] יש לירוף שיטת המצי"ט דחולין היינו שאבד היינו שנמלא, ואף שבאמת קשה לסמוך ע"ז [לבד], כמפורש בגו"י ובית אפרים [במובאים לקמן ס"ק קנ"א אות י"ז], אך עכ"פ מלפני לשמו ושי"א.

ובתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קנ"ז בעדות על אחד בשמו וכו' וכו' שנסע מעיר סקוויר לעיר פטרבורג לרגלי מחלתו, ובמכתב לאשתו הודיע שנחבץ בצית חולים פ' במספר פ', והמכתב השני שנשלח אליו אשתו בא בחצרה וכו' עליו [מהנהלת ציה"ח]

אוצר

ס"ק קנ אות כה—כו

הפוסקים

לא היה מקשה כלום, דהא הרא"ש חז"ל שם בשעתו דבעגונה פסק הרי"ף כרצה דבחדא לטובתא סגי, אבל בלחמה לא ראה דברי תש"י פניי שלא נדפס עדיין בימיו והוא בח"צ סי' י"ד ד"ה ולפי"ז שהאר"ך להוכיח בראיות ברורות דכל שלא הוחזקו שנים במקום מלאכה הנכרה [ר"ל דכל שלא ידענו שהוחזקו, כמבואר בסוף דבריו] אף שהוחזקו במקום אחר מקרי לא הוחזקו ולא איכפת לן מה שבמקום אחר הוחזקו, וזה כעין שבי הרא"ש בסוף הכתוב שם דכיון שזוהי לא נכרה בזה הדרך דודאי גררוהו אל כד במקום מולנע כדרך הלסטים ושם אין שירות מלווה חזלנו בחר במקום ההוא ומקרי אין שיי"מ משום דאין לנו אלא מקומו ושעתו, הי"ג לענין הוחזקו, כיון דעל הבעל אין לנו להסתפק דהא הוא ודאי היה שם אלא דאחרי כוונתו להסתפק דלמא גם אחר ממקומות אחרים שהוחזקו שם יוצ"ש בזה לכאן, מ"מ כיון דאין לנו יודעים בודאי שזה לכאן מקרי כהן לא הוחזקו.

עוד הביא בחצ"ה"ש שם וכו"מ ל"ה מהש"י פני"ו ח"צ סי' י"ד [המוצא בס"ק קמ"ה אות ג'] שבי דאף לשיטת הרמב"ן ושיטתו דס"ל גם בעגונה להחמיר בשיי"מ אחד או במוחזקו אחד, מ"מ היבא דידוע לן דבעלה היה במקום הזה מותר משום כנוכ"ה, דכיון שידוע דבעלה ודאי היה כהן אין לנו לחוש דילמא הוא הלך למקום אחר ואחר בזה לכאן ונכרה כמו דל"ה שם בחרומה שמה פניו, וכי בחצ"ה"ש שכבר ביאר בתשובה [ע"י לעיל ס"ק קמ"ה אות ג'] דפירושו של הפני"ו בדברי הרמב"ן הוא דלא כמו שחפסו האחרונים, השב שמעתיא דשמעתיא ד' פני"ו והישוע"י סקט"ו, דפירוש כנ"ה היינו דמחזקינן מזמן לזמן [ואמרין דזה שגר מקודם שם הוא שילא משם] ולא אמרינן דאחר הוא שמקורב בזה לשם במקום אחר, דבעגונה דתש"י פני"ו ח"א לומר כן, דהא שם גם בעל אשה זו מקורב בזה ועבר דרך שם, אלא דהפני"ו מפרש כונת הרמב"ן דענין כנוכ"ה הוא כיון דידעין דזה ודאי היה שם לא אמרינן דהוא הלך לדרבו ואחר בזה שמה ונכרה אלא כיון דכאן נמצא זה האיש אמרינן דזהו שידוע לנו שהלך לכאן, וזו היא ג"כ דעת המהר"י"ט בח"צ סי' ל' [הג"ל בלחמה הקודם] דמפרש שזוהי דמצינן שידוע היה שבעלה הלך דרך שם לפאם וכי דהביתר הוא מכה כנוכ"ה בפירושו של הרמב"ן בלחמה ר"ג, ומוכה ג"כ שלא בדברי האחרונים הג"ל, דהא שם ג"כ אין לנו ידיעה בקדימת הזמן, וכ"ג ג"כ משמעות הכ"ש בסקט"ו שחסם וכי [לשיטת הרמב"ן] דיוצ"ש הלך מכאן לאותה העיר ולא פירש דאירי דוקא ביודעים שיוצ"ש היה חושב בכהן זה זמן מוקדם, וא"כ נהי דלפי פירושו של הח"מ בעגונה דמצינן משמע דלא ס"ל להרא"ש בהרמב"ן להחיר מכה כנוכ"ה אחד, דהא הרא"ש חלה ביתרו רק משום דבעגונה קיימ"ל כרצה דבשיי"מ אחד לא חיישין, ומבואר מדבריו דלמאן דפסק כר"ז הוי חיישין לאחר, מ"מ כיון דלדברי הפני"ו גם הרמב"ן ושיטתו שפוסקים כר"ז מודו בזה משום כנוכ"ה, א"כ כיון דבין להרא"ש בין להרמב"ן לא חיישין בזה נהי דלא שוו בטעמא לית לן בזה, ובפרט דגם לפי פירושו של הח"מ מסיק הרמ"א דהיבא שיש אומדנות המוכיחות סומכים להקל כדעה הראשונה [דסגי בשמו וש"א לנד], ובפרט דלפי מה שנראה מדברי החוס' צ"מ דף כ' ז' ר"ה איסורא כל החשש דשני יוצ"ש הוא רק מדרבנן. וכעין דברים אלו כי גם צ"ח י"ו צידון שהועד שפ"פ מה צבי"ח וידענו שבעלה של זו בשמו וש"א כזה היה שם בלחמה בית חוליים.

ובתוספת חיי"מ ח"צ דכ"ז עור ד' כי דאם אחר העד שנהרג עבד צגוד פ' וכו"ש בפלוגה פ' שצגוד פ' הוי כמו שאומר שם עירו, דהא העטם דבעין ש"ע הוא משום דבלח"ה פשיטא דיש לחוש לשני יוצ"ש דבכל העולם בודאי יש שנים ששמותיהם ושמות

אזכירם שיום כמ"ש הח"מ, אבל בעיר אחת כל שלא הוחזקו ל"ה לשני יוצ"ש, וא"כ בפלוגה אחת כיון שבעלה של זו בשמו וש"א כך הוא עבד בפלוגה ואחר לא הוחזק בפלוגה בשם זה [נראה דכונתו דמאחר לא ידענו] אין לחוש לאחר ששמותיהם ושמות אזכירם שיום, ומה גם דידוע דמספר היהודים בכל פלוגה הוא מעט, וגם אין לחוש דילמא בזה מי מפלוגה אחת לפלוגה זאת, דהא אסור מדין המלכות לעבד מפלוגה לפלוגה אם לא בפקודה שרי החיל, והוא מילתא דלא שכיחא, והוי כלא הוחזקו שני יוצ"ש ולא שכיח שירות דלא חיישין לשני יוצ"ש, ונראה דשם הפלוגה עדיף עוד משם עירו, דכאן אין חשש שתי עיירות [המוצא בס"ק קמ"ה אות ח'], דשני גדודים בשם אחד אינו צנמצא כלל. [מדברי הפוסקים המובאים בלחמה זה נראה דיסוד מחלוקתם היא בפירוש "לא הוחזקו" אם לא הוחזקו מקרי דוקא כשישנה הכוכבה שאליו הוחזק עוד אחד היה נודע לנו, או כל שאין לפנינו החסרון של הוחזקו ודאי, מקרי לא הוחזקו. ויש להעיר דנראה לכאורה שזה הוא יסוד מוסד להרצה חילוקי דינים שזכרו במקומות שונים. לראשונה עלם המחלוקת אי צעין שמו וש"א וש"ע אי סגי בשמו וש"א, הנה לדעה האחרונה נראה פשוט דלא הוחזקו הוא כל שלא הוחזק ודאי, דהא לגבי כל העולם אי אפשר לומר אילו הוחזק היה נודע לנו, [אלא דלפי מה שהסבירו דעה זו האחרונים המובאים לעיל אות ח', י"ל דאין הכרח כ"כ], אמנם להיפך אין הכרח, דהח"מ אף שסובר דלא הוחזק מקרי כל שלא הוחזק ודאי, מ"מ דעתו דלא סגי בשמו וש"א, משום דסובר דשמו וש"א חשיב ודאי הוחזק, דבכל העולם ודאי ישנו עוד אחד בשמו וש"א כזה, וכמבואר בדבריו להדיא לעיל אות י'. וע"י לקמן אות ק"ע"קט"ו צמה שגחלקו האחרונים אם ע"י סי' אמלעי חשיב לא הוחזק כמו ע"י שמו וש"א, והש"ש שם בלחמה קי"א דזה דברי הח"ל עפ"י מה שהביא מרש"י והרמב"ן דפי' לא הוחזקו היינו שהיה מוחזק וידוע שאין בלחמה שוירי אלא יוצ"ש אחד, ולא שייך זה אלא בשם, לפי שהוא נודע ומפירסם, אבל בסימן שהוא תחת צגודו צגופו לא שייך לומר כן, ועי"ש ממרה"ל דלוקי מהאי טעמא דברי הח"ל בסימן גלוי ונראה לעינים דוקא, אמנם בחצ"ה השרון המוצא שם בלחמה ק"י הסביר דברי החסם לצי עפ"י הח"מ דמייירי דוקא כשידענו שבעלה של זו הלך למקום שנמצא המה ועי"ש, ומבואר מדבריהם דיסוד המחלוקת הוא בפירוש לא הוחזקו כנ"ל. וע"י לעיל ס"ק קמ"ה מלחמה ה' והלכה דנראה שהדינים לכאורה השנויים שם תלוים במחלוקת הג"ל וכמו שיוצא מבואר מדברי הפוסקים שם, ועדיין ל"ע בכל הג"ל].

כו. ואי בעינן להסקילים הג"ל שהידיעה שהלך למקום פ' תהיה ע"י שראוהו הולך על דרך זה, או אפי' רק אסור לפני צאתו שהולך למקום פ' סגי. צברית יעקב סוס"י י"ב כי דיש להעיר [לשיטת הח"מ] אי צעין דוקא שיהיה ידוע ודאי שהלך בדרך זה כגון שראוהו אחרים הולך שם, אבל כשאין ידוע ע"י אחרים רק שאמר קודם ללחו מצינו שהוא הולך למקום פ' [אולי] יש לחוש דילמא חזר מדעתו ולקח לו דרך אחר והאי שנמצא מה אחר הוא, אך בתש"י מהר"ק [שורש קפ"ב] שמצינו שם תש"י הרא"ש משמע דלא חיישין שמה חזר צו ואוקמינן אחזקתו הראשונה שאמר קודם ללחו מצינו, וכ"כ צבז יעקב סי' י"א.

ובהרי בשמים מהדו"מ סי' רכ"ה צידון [הג"ל בלחמה הקודם] בעדות על שמו וכנויו שנסע בספינה פ' שנטע, כי דמה שנסתפקו הרבנים השאלים דליו ודאי שבעלה בשמו וכנויו כזה הלך עם אותה הספינה דאף שהלך ממקומו [לעיר הגמל] על דעת זה לנסוע לאמריקה דרך שם וכתב לאשתו יום אחד מקודם שהבין לדרך פעמיו לנסוע למחרת עם ספינה פ', אולי חזר מדעתו ונסע למקום

אוצר

סי' קנ אות כו-כח

הפוסקים

למקום אחר חכ שנובע איש אחר היא, ויכ הכחם מדברי החוס' חולק ל"ע דהיכא דעשה מעשה ל"ח דילמא מיתמך, וכן מדברי הרמ"א בזה"ע סי' קכ"ט סעי' ב' צמי שזכר לכתוב גט ואחזו קורדייקוס ונתרפא דל"ח שמא חזר מדעתו כו' הרי דהיכא שאדם נומר איזה מעשה בשביל חבליה ידוע ל"ח שמא חזר צו ולא עשה מגמתו חפלו וה"ל צי"ד אמרינן דכיון שנסע לעיר הנמל ע"ד זה וכתב לאשתו אגרת שציוס מחר הוא נוסע עם ספינה פ', בודאי עשה את אשר זמם ובלע אמרתו.

אולם בחשו' מהרש"ס ח"א סי' ו' שהשיב ג"כ בזהו נידון וכ' דאף דמסתברא דכיון שכתב והודיע לאשתו מקום נסיעתו אם היה חוזר צו ליסע למקום אחר לא היה נמנע מלהודיע בכתב צ"י הדאר, מ"מ אינו ברור, כיון דגבי איסור אי"א חששו גם לדברים שאינם מלויים כהא דבמות קט"ו אימא איגש אחרינא אחא לאלולי כו' וכדומה. וע"י לקמן סי' קכ"א אות כ"ב.

כו. וכשלא נמצא ההרוג בעיר עצמה שידענו שהיה שם רק בסוף לאותה העיר. ע"י לעיל אות כ"ד מחשו' מהרי"ט ח"ב סי' ל' משי"כ דלפי פירוש הרמב"ן דעממא דגיטין דחיישין יו"ב"ש אחר הוא משום שילא הגט חזן למחילתו שאלו נמלא בעיר אמרינן כנ"כ, לפי חירון זה אין להחיר גם בזה"א שזדא דמכלוף בן מלול בחשו' הרא"ש הואיל וגמלא מכלוף זה חזן למקום שהוחזק שם שהוא בפאם, אבל לדברי הרא"ש אפי' כעין הדיא דגיטין דחישתכח חזן למחילתו אין לנו לחוש לאחר דחתא מעממא, דהכא משום עגונה הקילו.

וע"י צביי צדק הביט שז' דאפשר דגם להרא"ש אעפ"י שהזכיר שמו וש"א לריך ש"י, ובהדיא דמצי' אעפ"י שז' שלא העיד על שם מקומו כיון שהעיד שנהרג קרוב לפאם ולא הוזהר בפאם מצי' אחר הוי כמזכיר ש"ע.

וכ' בחן טוב סקעי"ב דס"ד טור ב' דכוונת הדוק הביט דהרא"ש מייירי שמכלוף בן מלול בעלה של זו היה מתושבי פאם או צידוע שהיה בפאם או צידוע שהלך מציחו ע"ד לילך לפאם, ואילו היה נהרג בפאם לא היה לריך שם עיר כיון שמעיד שמכלוף בן מלול נהרג וליכא אחר בפאם ל"ח שמא בעלה הלך לעממא ומצי' מעממא צא ג"כ לפאם, אלא שזעזדא של הרא"ש נמלא הרגו ע"פ השדה במקום שאין אנשים ולא ידעינן אם בעלה של זו היתה דעתו כלל לילך למקום הכוא, לזה כ' הדוק הביט העעם כיון שהיה קרוב לפאם, כלומר דקרוב לפאם נידון בפאם, שכן דרך תושבי פאם או הבאים לפאם לסחור שהם מלויים גם מחזן לעיר קרוב לעיר.

והרש"מ עמיאה בחשו' שזמבר"ס גלגלי סי' י"ב כ' דצי"ד שנמלא ההרג בצבול לפת, אמרינן כנ"כ"ה ותלינן שהוא מלפת, ול"ח שמא פנה זה והלך לו למדה"י ואחר צא לכאן, אפי' במקום שהשימ"ל. והביאו בזה"ב הגה"ע אות רכ"א, וכ' שהריע"ן שם חולק עליו. [ול"ע דלא נמלא שם שחולק, דהריע"ן דן שם צכמה מדברי הרש"ע הג"ל, ופרע זה אינו מזכיר, ובהגדון בכללו גם הוא מסיק להחיר, ואולי ל"ל: אינו חולק]. ובכפי אהרן סי' ג' הביא להכנה"ג כ"ל, וכ' דדברי הרש"ט ראו לנרץ לסניף צנודנו.

ובבית אפרים סי' ל"ח בזה"ב שנמלא סמוך לעיר יאם [שהיא עיר הנעדר] ופתקא במכנסיו ששם היה כתוב שמו וש"א של המת, כ' דל"ח לן למיזל בחר קורבא רק באין שיי"מ במקום זה, דאז ליכא רובא דעממא, ואף שידוע לנו שם הנהרג וש"א מ"מ מחשד רובא דעממא וכמ"ס הרשב"א בגיטין כ"ז, דמקרי נפילה דרבים לפי שהרבה מציאים גיטין מיו"ב"ש, וגם י"ל דקורבא לא מהי במקום חזקת אי"א, דהא אפי' ברובא מחמירים כ"ש בקורבא, ואין לומר דצי"ד מוכח שהוא מכאן מפני שצבצבות העיר שכיחי

כח. כשאנו באים להתיר מכח כנוכ"ה או מכח מה שידענו שבעלה הלך לשם, אי יש להתיר גם בשמו לבד [בלי ש"א]. בחפארת צבי תקי"ע סי' א' כ' דלהרמב"ן לא הזכירו המעידים בזה יתחק ר"ג שמו ושם כנויו רק יתחק, ואנו יודעים שאללנו היה יתחק ר"ג בר אחתי דרצ ציצ, וכן פירש מהרי"ט [ח"ב סי' ל' המוצא לעיל אות כ"ד] דברי הגמ', והיינו דקאמר רבא לא חיישין לתרי "יתחק" ולא הזכיר לתרי "יתחק ר"ג" או כנוי אחר, דמשום סברא דכאן נמלא אין להחזיק אף כשנדע שם הנאצד לחוד.

ובגליא מסכת סי' ט' אות ט' דייק מלשון בצי"י סי' א' המוצא בקי"ע אות קי"ז שז' מאחר שהרולחים לא הזכירו רק שמו לבד ומקום ההריגה ואנחנו לא ידענו שבעלה של אשה זו הלך במקום פ', אין להחיר אשתו כשהזכירו שמו לבד ע"כ, דמשמע דכשידעינן שהיה על אותו דרך יש להחיר אף בשמו לבד, ואף דכמה יוסף איכא בשוקא, מ"מ יש להחיר, דהא אחר בשם זה לא הוחזק מהלכו לשם ולא הוחזק להיות נחבסם מן העין איש אחר בשם זה, וזהו נמי טעמו של המצי"ט הוצא בקי"ע סי' רי"ע שהחיר עפ"י שמו לחוד אחרי שהיה ידוע מהלכו של בעל אשה זו לאותו מקום, ואיש אחר בשם זה מכל סביבותיו לא הוחזק הילוכו לשם, ושפיר לירך איזה סימנים גרועים והחיר.

אולם בחשו' מהרש"ס ח"א סי' ו' צנידון שהזכיר רק שמו כ' דהצי"מ שצדד להקל דאם ידוע שזה האיש הלך במקום הזה שנמלא בהרגו אפי' במקום ששיי"מ אין להספק בזה, י"ל דזה דוקא בזה"ב שמו וש"א.

וכן בשו"ת מהר"ש [פנגל] ח"ג סי' י"ז צנידון שבוטע על אחד שמת במקום המלחמה ולא הזכיר רק שם כנויו לבד, כ' דנכי שידעינן שבעלה של זו בכו"י זה היה בודאי במקום המלחמה, מ"מ כל זה אם היו מעידים על שמו וש"א, דאז היתה מעממא הסברא דחשש של שני יוצ"ש הוא רק דרצנן, וכיון שבעלה של אשה זו בודאי היה שם, אין חוששין שמא אחר בשמו וש"א כזה היה שם, אבל בכו"י לחוד, שכיחי טובא הרבה אנשים שכנויים שוב, ושז יש לחוש לאחד מרובא דעממא שיש לו כנוי כזה ומת.

ובחסד לאברהם [אלקלעי] סי' ו' דמ"צ טור א' כ' דהביתר של כנ"כ"ה כפי הנראה דלא מהני אלא לש"ע בלבד, דצנידון במהרה"ש [סי' ו' הוצא לעיל אות כ"ג] היו שמו וש"א, ולחסרון ש"ע החיר מכה כנ"כ"ה, וכמו בן צנידון המשפטים ישרים [סי' מ"ט] שלא היה שם אציו לא החיר אלא משום שזיו שם סימנים אחרים, וכן מצוהר בחשו' בצי"י דף י"ט [והוא סי' א']. ולא ציאר איך מצוהר, וע"י לעיל בראש האות מהגליא מסכת שדייק להיפך מאותה חשוכה].

אוצר

סי' קנ אות כח—כט

הפוסקים

ובאות י"ד הביא מהח"מ ומהרי"ט מ"ש על תשו' הרא"ש דמכלוף בן מלול דהרא"ש לא החיר בשמו וש"ל רק בידעה אשתו שבעלה הלך בדרך זה, וכי דלפי"ז צע"כ דשמו וש"ל לא נחשב כהוחזק ממנו, דבהוחזק וש"ש אין להחיר אף בידעין שבעלה הלך דרך שם [כמוצא לעיל סי' קמ"ז אות ה'], אלא צע"כ דנחשב כלא הוחזק, ואם נניחל בן ממילא גם להרמב"ן בלא ש"ש וידענו שהלך לשם סגי בשמו וש"ל, דהוי לא שכיח ולא הוחזק, ובסוף דבריו שם מסיק לדינא דבלא ש"ש וידענו שזה הלך בדרך זה יש להחיר בשמו וש"ל לחוד, דלשיטת הרא"ש ודאי מותרת כמ"ש בל"א י, ולדעת הרמב"ן בדבר מסופק, א"כ ודאי יש להחיר.

ועי' לעיל אות ט' ממר"ל סקע"ל דנ"צ עור ב' שכי' גם לדעת הרמב"ן דמה שהלריך לטעם דכנ"ה הוא משום שהעמיד דברי הרי"ף דפסק כלישנא דתנא דר' זירא דצטין תרתי לטובתא [והסוגיא מיירי בש"ס], ומשום"ה אי לאו דאמרין כנ"ה ושהוא ילחך מקורטבא שפיר חיישין לילחך מעלמא חש"ג דלא הוחזקו כיון דש"ש, אצל אס לא הוי שיי"מ אפי' בלא עטמא דכנ"ה לא היה חושש לילחך ר"ג מעלמא אפי' בלא שם עירו, משום דאיכא תרתי לטובתא לא ש"ש ולא הוחזקו וסמכין אהא דלא הוחזקו שני יוצ"ש בעולם, דאל"כ למה הולך הרמב"ן לומר "כיון דשכיחי שיירות". [דמשמע דדוקא בשביל זה אין להחיר רק מכה כנ"ה. ולפי"ז ל"ל דמה שכי' במר"ל סקע"ל המוצא לעיל דלשיטת הרמב"ן כל שלא העידו ע"ש עירו אפי' תרתי לטובתא לא מהני משום דכמה יוצ"ש איכא בעולם ובהוחזקו דמי, כוננו דלהרמב"ן אפשר לומר דגם זה לא מהני ואין הכרח לומר דמהני, משא"כ לדעת הרא"ש יש הכרח דמהני, וכדי ליישב דברי הד"מ דאפשר דקאמר זה אליבא דהרמב"ן, אצל אליבא דאמת ס"ל למר"ל דגם להרמב"ן מהני וכנס"ק ע"ל].

ובתשו' מהר"מ אלשיך סי' קכ"ז אחרי שציאר דבין להרא"ש בין להרמב"ם בשמו וש"ל סגי, כי דלרווחא דמילתא אמינא דבהאי נידון איכא תרתי לטובתא שאין שיירות מלויות [למקום שנמלא המת] ועוד דלא הוחזקו שני יוצ"ש בעולם, ושירא לכו"ע בלי פקפוק, וכ"כ בס"י מ"ל.

ובתשובת בעל חלקת יואץ שצטערט עובדי דקו"ע דס"ד עור ד' צנידון אחד שמה צנית חולים שלא צעירו והעידו רק על שמו וש"ל, אחרי שכי' להחיר אף בחסרון ש"ע משום שידענו שבעלה של אשה זו היה צני"ח הווא ואמרין כנ"ה עפ"י שיטת הרמב"ן, השיב בדפ"ס עור א' לצעל עטרת עובדי צמה שחפס עליו דהרמב"ן והנמוק"י לא החירו מכה כנ"ה רק אס היה דר במקום הזה [ובדלעיל אות כ"ד], דאין צוה כדי תפיסה, דדוקא צני"ח [מלריך הרמב"ן שיהיה דר שם] כמבואר ברמב"ן ונמוק"י שם להדיא, אצל באין שיי"מ כמו צני"ד צנית חולים אף שאינו דר במקום זה אמרין כנ"ה כמבואר צני"ח הוצא צצ"ש סק"ל, והקבלת יעקב להגאון מליסא כי דהעיקר כהצ"ח.

ובגהלה ליהושע סי' י"ח צנידון שהועד על אחד בשמו וכנויו שנמלא מת בכפר פ', וידענו שבעלה של זו היה שכיח באותם הכפרים ומשם לעלמא אין שיי"מ, כי דהא דמלריך רצנו ישע"י שמו וש"ל וש"ע, משום דאי לא מדבר שם עיר מסתמא יש בעולם שני יוצ"ש, וכיון דאיכא גם שיירות מלויות הו"ל לסברתו כשיי"מ והוחזקו וליכא למישרי האשה צכ"ה, אצל צני"ד דאין שיי"מ ולא הוחזקו באותם הסביבות בשמו וש"ס כנויו, לכו"ע אף בלא ש"ע סגי.

ובברית יעקב סי' י"ב הסביר דברי החכם לבי צפי קל"ד [המוצאים לקמן אות ק"ט] צמ"ש להחיר צפי' אמצעי בלא ש"ש עפ"י דעת הרא"ש בתשו' שמתיר בשמו וש"ל, דאע"ג דמה

ועי' לעיל אות כ"ג גם מהאביר יעקב סי' י"ד שציאר דברי הפני משה ח"א סי' פ"ד צמה שלא רצה להחיר צנידונו מכה כנ"ה דהוא משום שלא הוזכר אלא שמו לבד, וכנ"ה לא אמרין כנ"ה, וכי דהדין עמו כי הוא מילתא בטעמא, וכמו שמבאר זה להדיא מדברי הרמב"ן במלחמות.

כמ. ובדלא שכיחי שיירות למקום שנמצא המת משום מקום וידענו שזה הלך לשם ולא הוחזק לפנינו עוד אחד בשמו וש"ל כזה, אם יש להחיר בשמו וש"ל או בשמו וש"ע לבד. עי' צה"ע פוס"ק ס"ל שהביא מהצ"ש בשם הד"מ דלהסבירם דלריך להזכיר שם העיר אס לא הזכיר אפי' לא שכיחי שיירות ולא הוחזק אסורה. ומקור דברי הד"מ הם מהרי"ט סי' תקנ"ח.

וב' במר"צ סקע"ל דנראה לכאורה דהיינו דוקא נשיטת הרמב"ן וסיפתו דס"ל דגם צעונה צטין תרתי לטובתא, לא שכיחי ולא הוחזקו, לכן כל שלא העידו ע"ש עירו אפי' תרתי לטובתא לא מהני משום דכמה יוצ"ש איכא בעולם ובהוחזקו דמי, אצל לדעת צעהמ"ל והרא"ש והעור דפסקו דצטין וצטין סגי בחדא לטובתא, או בלא שכיחי, או בלא הוחזקו [עי' לעיל אות ע'], וצ"ה ור"ח פסקו כן אפי' צגט, וכן לפי מה שפירש בה"מ פ"ג מה"ג לדברי הרי"ף והרמב"ם דאיכא דלא ש"ש אפי' הוחזקו ל"ח לכו"ע ואפי' ר' זירא מודה צוה יעו"ש, א"כ לכל הני רבנותא איכא דלא ש"ש לא איכפת לן חו צגט עירו אס ידוע שבעלה של זו ודאי הלך באותו מקום או דרך שהעירו שמה שם יוצ"ש, דאפי' תימא דכיון שלא העידו ע"ש עירו כהוחזקו דמי, מ"מ הא גם כהוחזקו אי לא ש"ש לא חיישין, וכן מלאחי להדיא צקו"ע להרא"ש דכ"ז עור ב' שכי' [לפנין הוחזקו ולא ש"ש כמוצא לקמן אות ל"ג] דכל שאין השיירות מלויות באותו מקום שמה משום ל"ד סגי בשמו וש"ל, וכן בשמו וש"ע אס אין השיי"מ מאותה העיר לשם וידוע שבעלה של זו הלך לשם, ושצ עיינתי צריצ"ש שכתב בן גם לדעת צעהמ"ל וסיפתו דצלא הזכיר שם העיר חש"ג דלא ש"ש ולא הוחזקו לא מהני, אלא דמיירי להדיא איכא שאינו ידוע שבעלה של זו הלך לשם, דאז אין נ"מ צוה שאין השיי"מ כמו שציאר שם מטעם דמנין לנו לחלות צוה יותר מצוה, וכשיי"מ דמי, וכיון שלא העיד ע"ש עירו הוי כהוחזקו ואיכא תרתי לטובתא, משמע להדיא דאס היה ידוע שבעלה של זו הלך לשם ואין השיי"מ, ל"ח לאחר אפי' בשלא העידו ע"ש עירו מטעמא דכתיבנא דלא גרע מהוחזקו יוצ"ש עובא דל"ח [צכ"ה] באין השיי"מ לדעת צעהמ"ל וסיפתו. [ועי' בסמוך עור מהמר"ל צכ"ה] יש להחיר גם לדעת הרמב"ן.

וב"ב בבית משה סק"ל אות י' דלשיטת הרא"ש וסיפתו דצחד ל"ד משיאין, א"כ בשמו וש"ל ולא ש"ש וידענו דזה הלך לשם ודאי משיאין אף בלא ש"ע, דכיון דבהוחזק ולא ש"ש משיאין בידענו שזה הלך לשם, פשיטא דגם צוה משיאין, וכן מבואר בתשו' הרי"ט סי' תקנ"ח שכי' שם להחמיר לשיטת צעהמ"ל בלא ש"ע בלא ש"ש משום דלא ידענו שזה הלך לשם, מבואר דאס ידענו שהלך לשם ולש"ש סגי בלא ש"ע לשיטת הרא"ש, ומ"ש הצ"ש בשם הד"מ דלהסבירם דלריך להזכיר שם העיר הוא אף בלא ש"ש ולא הוחזק, צע"כ מיירי הד"מ או לשיטת הרמב"ן [דמלריך תרתי לטובתא], או גם לשיטת הרא"ש רק בלא ידענו שזה הלך לשם. [ועי' לקמן בל"א י' מה שז"ד לומר דלשיטת הרא"ש יש להחיר בתרתי לטובתא אפי' בלא ידענו שבעלה הלך לשם]. והוסף עוד צנית משה הו"ל דגם לשיטת הרמב"ן דצחדא לטובתא אין משיאין, אין ראי' דלא סגי לדידי בלא ש"ש וידענו שהלך לשם בלא ש"ע, דוכל לומר דשמו וש"ל הוי כלא הוחזק וכיון דלא ש"ש ולא הוחזק משיאין.

אוצר

סימן קנ אות כט

הפוסקים

ששמו כן, ואע"ג דלא הוחזק, מ"מ שכיחי עובא שנים שמוחזקת
שנים. ועי' לקמן אות ל"א מה שחמכו עפ"י על הרא"ש בסוף
התשובה דמכלוף בן מלול.

גם בחמ"ש סי' כ"א אות י"ד כי דנראה דהאי היתרא דאין
שיי"מ לא מהני רק אם נודע שזה האיש שאנו דנין עליו הלך
לשם, ולא כיון שאין השיי"מ ל"א לאחר בשם כזה שהלך ג"כ לשם,
אבל אם לא ידעין לא מהני כלל הא דאין השיי"מ, דמה לנו
לתלות בזה יותר מבאחר, ובאמת בתה"ד פו"ב סי' רכ"ד [המוצא
לעיל אות ז' שכי' דננידונו איכא תרתי לביעותא לא ש"ש ולא
הוחזק], לא נזכר כלל שכיב ידוע דבעלה של זו הלך למקום שנמלא
המת, וכן מראייתו שהביא מחש"ה הרא"ש משמע ג"כ דאף דלא
ידעין שזה הלך לשם אפי"ה מהני הא דאין השיי"מ, ובאמת היתב
דעתם פליאה נשגבה ממני והיב קשה מאוד לחלוק מלד הסברה
על רבותינו הג"ל אף להחמיר, (ואפשר לומר דגם בתש"ה הרא"ש
והתה"ד היה נודע קלה שזה הלך לשם), אמנם מלאחי בחוס' פ"ק
דצ"מ [ד"ה ד"ה נפק] שכתבו להדיא דבשש"ה תרי יתחק אין
י"מ אם שיי"מ או לא, ולעולם איכא לספקי ביהאק אחר כמו בזה,
ובע"כ ל"ל דס"ל שלא היו יודעים בדיוור אם יתחק זה מכלן הלך
לשם וע"כ כתבו דאין חילוק בין שיי"מ או לא, א"כ מוכח דלא
ס"ל כפי הרא"ש הג"ל ובלא ידעין שהלך לשם לא מהני אין שיי"מ,
ואף דביצמות כתבו החוס' עלמם דמייירי בשיי"מ [ומש"ה חשש
אזוי לעוד יוצ"ש] וא"כ לכאורה יש סתירה בדבריהם, מ"מ י"ל
דהא דכתבו בן דמייירי בשיי"מ היינו אי ידעין שזה הלך לשם
[ומש"ה באין שיי"מ מודה אצ"י], אבל בגוף הסברה אין ראיה
דהדרי בזה ממ"ש צ"מ, והביא מהרש"ה הג"ל שחמה על הרא"ש
מלד הסברה, ומסיק בחמ"ש דאם רלונינו לנרף היתר דאין שיי"מ
נריכס לדעת אם בעלה של זו הלך לשם. וכ"כ בפי"א אות ז'
דכיון דלא ידעין שבעלה של זו היה שם, אין חילוק בין שיי"מ
לאין שיי"מ, דכן יכול להיות איש אחר כמו זה, וכ"כ החוס' צ"מ
י"ה סוף ד"ה נפק, והוא פשוט.

אמנם בבית משה סק"ל סוף אות ע"ו כי לדון בדבר דאפשר
לומר דהא דיש להסתפק בשמו וש"א בלא ש"ע דאולי
הוי כהוחזק הוא רק בשכיחי שיירות [למקום שמת יוצ"ש], ודחשש
הוא לרוב השיירות המלויות, ובחור רובא דעלמא נוכל לומר דכמה
יוצ"ש איכא ולא מקרי לא הוחזק, אבל באין שיירות מלויות דאין
החשש רק למיעוט המדמן שהלכו וחוץ המיעוט חשש דיוצ"ש
לא הוחזק מקרי, דכיון דלא הוחזק לנו לא חיישין לי, ואם נחליט
כן היה יולא לנו דלשיטת הרא"ש דבעגובה סגי בחדא לביעותא א"כ
יש להחיר בשמו וש"א בלא שכיחי שיירות אף בלא ידענו שהלך לשם,
דהא בשכיחי שיירות לחוד [בלא הוחזק] משיאין, רק דבש"ש ולא
הוזכר שם עירו הוי כהוחזק והוי הוחזק ושכיחי שיירות, אבל בלא
ש"ש הוי לא הוחזק אף בלי ש"ע, ומה צדק דלא ידענו שהלך לשם
סוף סוף הוי לא הוחזק והיכא דלא הוחזק אף בש"ש משיאין
[ר"ל לו יכא דמעלה לא ש"ש אין כאן משום דלא ידענו שהלך
לשם ובלא זה אין מעלה ללא ש"ש, אבל עכ"פ חשיב לא הוחזק
מחמת זה, ובדאיכא חדא לביעותא משיאין], ודלא כהרש"ה שהחליט
דאם בלא ש"ע אין משיאין בש"ש כ"כ בלא ש"ש ולא ידענו שהלך
לשם, ולפימ"ש ליתא, וז"ע לדניא. אלא שבסוף אות ע"ו צסיכוס
דבריו לא הזכיר ספק זה כלל וכי בסתמא דבלא ש"ש ולא ידענו שהלך
לשם דינו בשכיחי שיירות.

ובשו"ת ושב חבהן סי' ל"א דס"ז כי דאם תלוי בחילוקי הפירושים
של החוס' צ"מ י"ה והחוס' ביצמות כאן בסוגיא דיתחק
ר"ג, דהחוס' צ"מ שם כתבו דגבי [חששא של] תרי יתחק לא שייך
לפלוגי בין שיירות מלויות לאין מלויות ולעולם יש להסתפק ביהאק
מעיר

דכמה פוסקים חולקים על הרא"ש וס"ל דבעין שזכיר שם עירו,
משום דאינכו מיירי בחדא לריעותא בשכיחי שיירות ולא הוחזק,
אבל היכא דאיכא תרתי למעלותא לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו
כ"ע מדדו דסגי בשמו וש"א.

ובמאמר מרדכי סי' ל"ב צעדות על חיל בשמו וכנויו בפלוגה פי'
שמת, כי דכיון דקיימ"ל דבלא הוחזקו ולא ש"ש לכ"ע
לא חיישין לתרי יוצ"ש, א"כ ממילא צבעל מלחמה כיון שנודע
שבעגובה זו לא היה אחר בשמו וכנויו א"כ הרי לא הוחזקו, וגם
אין ענין שיירות מלויות שייך כאן כיון שאין מקבלים איש מפלוגה
לפלוגה וכל אחת יש להם מנין וסימן בצגדיהם, וא"כ אין אנו
נריכס להזכרת שששם.

ובאורי וישעי סי' י"ד צנידון שהזכיר שמו וש"ע ולא ש"א, אחר
שכי' דאף בסוגרים דאין להחיר בשמו וש"א ויודו דיש
להחיר בשמו וש"ע, כי וביחוד [צנ"ד] דלא הוחזקו ואין שיי"מ אף
החולקים על הרא"ש מודים בזה, ואף בשמו וש"א, ומכ"ש בשמו
וש"ע.

ובעצי ארזים סקט"ד כי לתרן קוסית הריצ"ל על רבנו ישעי'
[דאינו מחיר בשמו וש"ע בלי ש"א רק ע"י חיפוש]
מהוספתא דאיתא שם דמתירין בשמו וש"ע לצד [פי' לעיל אות
ע"ז], משום דהוספתא מיירי שאין השיי"מ מאותה העיר שדר
בה [בעלה של זו] למקום שמת או נהרג שם, וגם מיירי שידעין
בדואי שזה הלך בדרך ההיא ולכן סגי בהזכרת שמו וש"ע, דכיון
שאין השיי"מ לא חיישין דאיתרמי שמה בשמה ושהיה הולך ג"כ
בדרך זו, אבל רבנו ישעי' מיירי במקום שהשיי"מ, או אפי' באין
שיי"מ רק שאין אנו יודעים ג"כ שזה האיש הלך לשם, ולא אינו
מוטיל מה שאין השיי"מ כיון שיש להסתפק באיש אחר כמו בזה,
ולכן נריך חיפוש אפי' בהזכרת שמו וש"ע.

אמנם כשהזכיר שמו וש"א בלי ש"ע כי בעל"ה סקט"ג דלשיטת
הרמב"ן אפי' לא ש"ש ואפי' ידעין בדואי שזה האיש הלך
למקום ההוא לא מהני, בדואי שיש בכל העולם איש אחר ששמו
וש"א כמו זה והוי כהוחזק, ובחדא לריעותא נמי מחמירין לשיטתו,
[אבל לשיטת הרא"ש יש להקל אפי' בשמו לצד כמוצא לעיל ס"ק
קמ"ז ולקמן אות ל"ג].

ל. ובשלא ידענו שבעלה של זו הלך למקום שנמצא המת.
עי' לעיל בזה הקודם בדברי המרה"ל סקט"ה וצסוף
האות בדברי העני ארזים סקט"ד שמזכיר דבדריהם דבזה לא מהני
אפי' לא ש"ש ולא הוחזקו אף לשיטת הרא"ש. ובדים סקט"ז הרחיב
המרה"ל הביאור וכי דמעלה זו שאין השיי"מ לא שייכא אלא היכא
שידוע שבעל האשה הזאת ודאי עבר בזהו המקום שנמלא ומאחר
לא ידענו, אשר ע"כ יש לנו לומר דכיון שאין השיי"מ מסתמא אין
לחוש לאחר שעבר ג"כ במקום הזה, דמאי צעי החס במקום שאין
השיי"מ, משא"כ זה שאנו דנים עליו הוא ודאי שעבר במקום הזה,
אבל אם גם זה האיש שאנו דנים עליו לא ידענו אם עבר במקום
הזה שנמלא עכשיו [המת], בזה אין מקום למעלה שאין השיי"מ
בזהו מקום, דמה צדק הא ע"כ איש אחד הוא שעבר במקום
הזה ולא ידענו מי הוא, ומה ראיה לתלות בזה הבעל יותר מבאחר,
דכמו שאין השיי"מ לזה האחר כן הוא לזה שאנו דנין עליו.

ובן הרש"ש בק"ע דכ"ז טור ז' אחר שכי' דבש"ש ולא הוחזקו אין
להחיר בשמו וש"א בלי ש"ע, כי ואף באין שיי"מ ולא הוחזקו
אם לא ידוע לנו שזה הלך לשם נראה דאפשר שיש לחוש, דכיון
דחיישין לאחר מעמלא ששמו כך מה לי ש"ש מה לי לא ש"ש,
דכיון דע"כ אחד ששמו כך הלך לשם ומת ולא ידעין אם זה הוא
שהלך או לא, אפי' לא ש"ש יש לחוש שמה האחר הוא שהלך, וכן
בשמו וש"ע לצד בלא ש"א איכא למיחש לאחר בזהו העיר גופה

אוצר

סיק קנ אות ל—לב

הפוסקים

וכולי האי ל"ח אולי גם איש אחר היה בדעתו לילך לפאם וחזר מדעתו לילך בזה הדרך, דשנמלא על צעל אשה זו אלו מוכרחין לומר שהלך בזה הדרך אף דלא ש"ש שם, מפאת שאנו רואים שלא בא לפאם הרי דלא הלך במקום שהשיימ, אבל על איש אחר ל"ח שהלך ג"כ במקום שאין השיימ, ועפ"י כי לא היתר בנידונו שנמלא ההרגו סמוך למקום שהיה בדעתו של צעל אשה זו ללכת והוכרו בגדיו [לפי מה שציאר שם דלף דחיישין לשאלה לא גרע משמו וש"א], וכיון שזה לא בא למקומו הידוע אשר השכיר עלמנו לבא א"כ לקח לו דרך עקלתון, ע"כ אמרין כי הוא הנהרג, וצ"ל דאם סברת המצי"ע [דנמלא הרוג בדרך שהלך הנעלם יאלה אשהו מאיסור חורב].

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קמ"ט הוסיף ציאר עפ"י מה דאיתא בגמ' צ"כ צ"ג בהא דפריך גבי עגלה ערופה ולחול בזה רוצה דעלמא ומשני ציושבת בין ההרים, ופרש"י דאין דרך לבא ממקומות אחרים לכאן, הרי מוכח דהיכא שאין דרך לבא ממקומות אחרים לכאן ל"ח לרוצח דעלמא, א"כ מיושבים דברי הרא"ש דכיון שהורגין במקום מיוחד שאין שיימ לשם ליכא חו למיחש שמה זה ההרג מרוצח דעלמא, ואין לחוש רק על מקומות הסמוכים ולזה שפיר מועיל מה שלא הוחזק באותם המקומות עוד איש ששמו מכלוף בן מלול.

לב. וכשאינו ידוע בבירור אם המקום שנמצא ההרג הוא מקום דלא ש"ש אם יש לתלות דמסתמא לא שכיחי שם שיירות. הנה הרא"ש צסוף התשובה דמכלוף בן מלול כי ח"ל: ועוד אני אומר דאיתא דא לכ"ע שריא, כי נמלאו הרוגים ואין דרך הרולחים לעמוד על אס הדרך אלא מוליכים אותם במקום יחוד והורגים אותם, ואין לדבר אלא מקומו ושעתו, ואנו תולים שאלה האנשים הלכו שמה ומלאו רולחים שמה והרגום, הלכך [הוי] לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו, ע"כ.

והרח"ש בקו"ע דכ"ח אחר שתמה על הרא"ש איך החיר באין שיימ היכא שלא ידענו אס הלך לשם, הקשה עוד דדבריו אלה לאו רישא סיפא ולא סיפא רישא, דמתחילה כתב שמוליכים אותם במקום יחוד, משמע שהורגים עלמם מוליכים אותם במקום יחוד, וכיון שכן מה לנו שאלותו מקום יחוד לא ש"ש הא ליכא למיחש שלקחו אותם ממקום דש"ש והוליכו אותם למקום יחוד והרגוהו, אבל בזה הכי כי דאנו תולין שאלו האנשים הלכו שמה והרגום, משמע שכלנו מאליהם, באופן שדברי הרא"ש נל"ע.

אבל בשו"ת ושב הכהן סי' ל"ח כי דאחרי העיון נראה דברי הרא"ש צריכים והכי פירושה: שהמטעם היה שהעד שהכיר אותו שהוא מכלוף בן מלול לא ידע באיזה מקום נהרג, רק לאחר שהציאו אותו לפאם הכיר אותו שהוא מצ"מ כמבואר שם בשאלה, ומה שחזר שם שנהרג במקום שנקרא הזמים והוא רחוק שלש פרסאות מפאם, היינו שהמולאים אותו והציאוהו לפאם הגידו כן, וי"ל שהמולאים לא נמלאו המקום אס מלאו אותם על אס הדרך או מן הלב, ולפי"ז יש לפנינו שני ספיקות, ספק א' על המולאים שמלאו אותם הרוגים אס מלאו אותם על אס הדרך או מן הלב, וספק שני באיזה מקום מלאו הזמים הרולחים, וזהו שכי הרא"ש דמסתמא לא מלאו אותם המולאים שהציאו אותם לפאם על אס הדרך, משום שאין דרך הרולחים לעמוד על אס הדרך ולהרגו אלא מוליכים אותם למקום יחוד, נמלא שאף אס מלאו אותם הרולחים על אס הדרך מסתמא לא הרגו אותם שם רק הוליכו אותם למקום יחוד ושם הרגו אותם, ולפי"ז הוי כדאי שהמולאים אותם [אחר ההריגה] אף שלא העידו באיזה מקום מלאו אותם סתמו כפירושו שמלאו אותם במקום מיוחד ולא על אס הדרך, וכיון שכן הוא מהיכי חיתי לומר

מעיר אחרת כמו מעיר זאת, ונעמם י"ל דכיון דחיישין בשיימ שמה יש אחר ששמו כן והוא הוא שמה, א"כ גם באינם מלויות כיון דע"כ אחד היה שם ומח מהיכי חיתי נימא שזכו שמה יותר מאחר ששמו כן, וזהו שכתבו "לא שייך לפלוגי" בין מלויות כן, אבל החוס' ציממות כתבו דכלל הוחזקו ואין שיימ ליכא מאן דפליג ואפי' אצ"י מודה דלא חיישין [טוונתו לפרש דאפי' בלא ידענו שהלך לשם], ונעמם הוא דס"ל דהיכא דלא הוחזק עוד אחד ששמו כן רק אנו מסופקים אם יש עוד אחד ששמו כן בזה אמרין אס השיימ דאז יש להסתפק לרבים הבאים שם אולי היה בתוך הבאים אחד ששמו כן [חיישין], אבל בשאינם מלויות אז אין לחוש כ"כ שמה בא לשם אחד ששמו כן כיון שהבאים לשם הם מועטים, וסברא גדולה היא דיש לחוש יותר אס רבים באים לשם מאס הבאים לשם המה מועטים, ומסיק דנראה שדברי החוס' ציממות הם עיקר, כיון שהרא"ש בתשובה הביא דבריהם דמיירי בש"ש, והביא מהרח"ש הנ"ל בפשיטות דאין לחלק בלא הוחזקו בין שיימ לאין מלויות, ולכן פי' דברי החוס' ציממות דמיירי שהיה ידוע שיהיה ר"ג זה הלך מקורטבא לאספמיא והעלה דברי הרא"ש בתשובה נל"ע, וכי' דלפי דעתו נראה כמו שכתב לעיל וממילא רוחא שמסתמא.

לא. וכשידענו שהלך לעיר הקרובה למקום שנמצא ההרג ולאותה עיר שכיחי שיירות אבל למקום עצמו שנמצא ההרג לא שכיחי שיירות. פי' לקמן אות ל"ב בלשון הרא"ש שצסוף התשובה דמכלוף בן מלול שכי עוד טעם להחיר בנידונו אליכא דכו"ע משום שנמלאו ההרוגים במקום יחוד, והוי לא הוחזק ולא שכיחי שיירות.

ובקו"ע להרח"ש דכ"ח תמה על הרא"ש בזה וכי' דדבריו בלתי מובנים, דכיון דלא ידעין אס צעלה של זאת הלך לאותו מקום יחוד שהרגו את ההרג מה לי שכיחי שיירות מה לי לא שכיחי, כיון דע"כ אחד ששמו כן הלך לשם מנא ידעין שזה הוא יותר מהאחר.

וכן תמה צמח"ל סוס"ק ע"ג על הרא"ש בזה, והביא ממחרי"ע ח"ב סי' ל' [המוצא לעיל אות כ"ד] שעמד על זה ומה הכרח דמיירי שהיה ידוע שצעלה של זו הלך לפאם, וכי' שלא עמד על סוף דעתו דמה חיקן בזה, הא אכתי אינו ידוע אס הלך צעלה של זו לאותו מקום יחוד שנמלאו ההרוגים, ואף שידוע שהלך בדרך המלך שהחזיקו בו רבים, הלא שם השיימ ויש לחוש ג"כ לאחר, והביא גם מהרח"ש הנ"ל שהקשה כן והניח צ"ע. אמנם בחן טוב סקט"א כי לייסד קושית הרח"ש על הרא"ש לפמ"ש הח"מ [סקל"ח המוצא לעיל אות כ"ה] דצטודא דהרא"ש היה ידוע שצעלה של זו היה צפאם או שעכ"פ היה ידוע שהלך מביתו ע"ד לילך לפאם, ועד כאן לא שמעין מהרא"ש הנ"ל דאפי' במקום דש"ש אס נמלא במקום יחוד מקרי לא שכיחי שיירות, היינו לגבי אנשים דעלמא משאר שיירות, משא"כ לגבי אותה העיר מקרי ש"ש שכן דרך אנשי העיר לילך חדיר בכל מקומות שצטיר ואפי' במקום יחוד, הלכך לגבי צעלה הוי אפי' אותו מקום יחוד כש"ש, וכיון שצפאם וסביבותיה לא נעלם אחר ששמו כן [ר"ל לא הוחזק שנעלם עוד אחר צסם כזה], יותר יש לתלות בצעלה דהוי לגבי כש"ש מלתות באים אחר רחוק מפאם דהוי לגבי לא ש"ש, וסיים צחן עוז דל"ע בםצרה זו לדינא.

ובנדוע בשערים כי צח"א סי' כ' לתרן קושית הרח"ש, דהרא"ש מיירי דצעלה של זו היה דרכו והוליכו לפאם ושמה לא בא, וא"כ מוכרחין אנו לומר שחזר מדעתו ולקח דרך אחרת לעלמו, ע"כ תלינן כי שם נהרג ע"י הרולחים, מאי אמתת אולי איש אחר בא לכאן ג"כ לאותו דרך וצעלה של זו הלך, הא שם לא ש"ש,

אוצר

סיק קנ אות לב-לו

הפוסקים

ובתש' מהר"ם אלשיך סי' מ"ב אחר שהביא דלא מקרי שירות מלויות אלא צי שוקא דמזוני כיתנא או צי דינא דרז הווא שכל צאים שם לדון צרציו עס, סייס אכל במקום שדרך לנא שירות של עשרה צניא צצוצו אחד או צניס לא אמרו. [נראה פשוט דצרי הרא"ש לא נאמרו אלא במקום שיש לחוש שמה מעלמא הוא כגון שלא הזכיר שם עירו, אכל במקום שיש לחוש לשיי"מ מעיר הגעלם לעיר שנמלא המת כגון בהוחזקו או לשיטת הרמב"ן אף בלא הוחזקו [כמוצא לעיל ס"ק קמ"ה אות ג'] נראה לכאורה דזה תלוי הכל לפי הענין לפי גודל העיר, וצדצרי האחרונים לא מאלו הגדרה לזה. ועי' לעיל ס"ק קמ"ו אות ה' משו"ת פנ"י סי' נ"ד].

מקומות שבבתמא יש להחשיבם כשיי"מ או כאין שיי"מ. [אות לה-לח].

לח. כשנמצא מוטל על אם הדרך. צשו"ת פנ"י ח"ב סי' נ"ד ב' דמחשבת הרא"ש [בסוף החשובה דמכלוף בן מלול] ש' שאין דרך להרוג על אם הדרך [ומסתמא לקחוס הרולחיס למקום מיוחד וברגוס והוי חין שיי"מ], משמע דאם הדרך מקרי שיי"מ.

אמנם כשהמת היה מונח שם מכמה זמן, כי צברית יעקב סי' י"ב צידון כזה דנראה דלא ש"ש בדרך זה, דאי הוי ש"ש איך לא היה נמלא המת המוטל על הדרך או לא היה נחודע עד כמה צבועות.

וב"ב באמרי אש סי' כ"א צנמלא על אם הדרך דאם היה מונח שם ג' ימים הרי חין דרך ישראל אפי' מן הריקים והקלים שיראה ישראל מת מושבצ בדרך ולא יודיע עכ"פ, וע"כ לא כלכו שם רבים, והוי כאין כשיי"מ.

ובגודע בשערים ח"ב סי' מ' צידון שנמלא המת בדרך שהלך צעלה של זו, ורלה להתיר ע"י סי' ציוני עפ"י הח"א כמוצא לקמן אות ק"ע מאחר דלא ש"ש, וכי דכיון דזה בדרך חינו אלא מקום מעבר לאיזה עיירות וגם חינו דרך המלך, לא דמי לצ"ד דר"ב אשר שם מתחשפים מכל העיירות. [נראה פשוט דדוקא לענין החשש דמעלמא מהני זה, אכל אם יש לחוש לאותה העיר כגון בהוחזק לא מהני דלכו לא ש"ש].

ובנמצא ביער. כי צשו"ת מהר"א הלוי סי' קמ"ט דמדצרי הח"א [המוצאים לקמן אות ק"ע] מוכח דמקרי שיי"מ, מדכולך לומר דהוי שעת חירוס אף צצנידו נמלא בהרוג ציער, משמע דכלא שעת חירוס מקרי יער שכיחי שירות.

לו. מקום סבבה ושעת חירוס. צחכס לצי סי' קל"ד [המוצא לקמן אות ק"ע] כי דצ"ד שהלך ציער והוא מקום דלא ש"ש מחמת מורא ופחד של הצרפתים ששעת חירוס היה וצשעת חירוס אמרינן להדיא צצ"צ דף ל"ח דלא ש"ש, ולא עוד אלא שאמרו שם דסחם יחודה וגליל כשעת חירוס דמי, וכך אחרת צצ"ד שהוא על הספר לא עדיף מייחודה וגליל דהוי שעת חירוס ואין שיי"מ.

ובמשפטי שמואל סי' פ"א צעדות על א' שיאל מקורפו לפראגא וגהרג, כי דכפי מה שאמרו צני קורפו היתה אז סכנה עצומה ליואל וצא בו, וא"כ הדבר קרוב להיות שאין לחוש לאדם אחר רק לזה שידענו שיאל מקורפו, וכו"ל חין שיי"מ דאפי' בהוחזקו שרינן.

ובבית שלמה סי' כ"ט אות י"ט אחר שהביא דצרי הח"א כני"ל כי דצ"ד נמי בן הוא, צצנהר הכוא [שנמלא המת ושידענו צצעלה של זו הלך דרך שם] ודאי חין שיי"מ מחמת חוק המלכות ודחו שמפסיק צין המדינות, וכס"ג או צצעות וקנס גדול למי שיעצור

לומר שהרולחיס מאלו אותם על אם הדרך והוליו אותם למקום מיוחד, אלא אמרינן שנמלא אותם במקום הריגתם והוא במקום המיוחד שנמלא אותם המולחים, וזהו ש' הרא"ש, ואין לדבר אלא מקומו ושעתו, והיינו כדאמרינן צעלמא דלא תלינן ממקום למקום ואמרינן שנמלא אותם שם במקום שנמלא אותם כהיום, וכיון שכן הוי לא ש"ש ולא הוחזקו.

ובעין זה כי צחן טוב סקצ"א דשיעור לשון הרא"ש הוא, כיון דדרך הרולחיס להרוג במקום יחוד א"כ גם זה הנהרג צודאי נמלא במקום יחוד, הלכך אף דמספקא לן שמה הרולחיס מאלוהו במקום דש"ש והוליוהו למקום יחוד, מ"מ חנו תולין לקולא, מאחר דכשתא נמלא במקום דלא ש"ש חנו דנין צו כשעת מליאותו ואמרינן כאן הוא שפגעו צו הרולחיס ולא במקום אחר, ובעין דאמרינן צעלמא דלא מחזקינן ריעותא ממקום למקום אלא אמרינן השתא הוא דאיתרע במקום זה דשעת מליאותו. [ולפי"ז אם יאמרו העדים שמה מעלמו או ע"י אחי סיצה ולא ע"י רולחיס לא שייך לכאורה לחלות דמסתמא נמלא במקום שאין שיי"מ].

ג. ולהסקילם בהוחזקו ולא ש"ש כשידענו שזה הלך למקום שנמצא המת (*), אם יש להתיר בשמו וש"א או שמו וש"ע לבד. הנה צצית משה סק"ל סוף אות ט"ז כי דדוקא צמסיד על עיר דירחו, הא אם הוחזקו ומסיד [אפי'] שיאל משם אפשר דלא מהני. [נראה דזה לפי שיעתו לעיל אות כ"ב שמסתפק להרא"ש צאומר שיאל משם אי הוי כאומר שדר שם, ומצוחר מדצרי עכ"פ צצאיו מזכיר שם עירו לגמרי לא מהני].

אבל הרח"ש צק"ע דכ"ז עור ד' כי דלכני רצותא דמקילינן כשידוע שזה הלך לשם, נראה דאפי' בלא הזכרת שם עירו הדין כן אם הוא מקום דלא ש"ש כלל משום מקום לשם, דהא גם כשהזכיר ש"א וש"ע מ"מ מחירין אשתו ומה לנו מזה הא הוחזקו צ' יוצ"ש או יותר צאותה העיר גופה, אפי' כיון דידוע לן שזה הלך לשם לא חיישינן ליוצ"ש אחר שצא מאותה העיר כיון דלא ש"ש, וא"כ כשלא הזכיר ש"ע ג"כ רק שמו וש"א לצד וידוע לנו שזה הלך לשם, חו לא חיישינן לאחר ששמו וש"א כך כיון דלא ש"ש משום מקום לשם, וזה ג"כ יש מקום לומר כשהזכיר שמו וש"ע לצד בלא ש"א.

גם באבן שמואל דף ל' עור ג' כי דאף שאפשר לומר דדוקא ציודעים צאספמיא [במקום שנמלא המת] שהוא צא מקורעצא לזו מחירוס בהוחזק ולא ש"ש משום דלא חין החשש רק ליתחק בשני צצקורעצא, אכל צאין יודעים זה, דהחשש הוא לשמא צא גם יתחק מעלמא, שפיר חיישינן אף צלי שיי"מ, אך חין האמת כן, אלא דכמו צציוודעים שצא מקורעצא לא חיישינן צלי שיי"מ משום דהוי הוא ודאי ויתחק בשני ספק, ה"ע צאין יודעים הוי הוא ודאי ויתחק בשני ספק, וכן יתחק מעלמא הוי ספק ולי"א צלא שיי"מ. ועי' לעיל סוס"ק קמ"ז מהעלי ארוס סקצ"ג ש' דלהמקילים בהוחזקו ולא ש"ש כשידענו צצעלה הלך למקום שנמלא המת, יש להקל אפי' בהזכרת שמו לצד צלי ש"א וש"ע, דהא צזה הזכרת שם העיר לא מעלה ולא מוריד כיון שישנם שנים צעיר אחת, אלא דמקילינן משום ידיעינן צודאי שזה הלך לשם ולאחר חין לחוש משום שאין השיי"מ לשם, ה"ע יש להקל אף צלא הזכרת ש"א ג"כ. לד. הגדרת שיי"מ ואין שיי"מ מעלמא למקום שנמצא המת. כי צחשובת הרא"ש כלל ג"א סי' צ' דאיו קרוי שיי"מ אלא צצוקים היכל דמזני כיתנא או צ"ד דרז הווא שכלל צאים לשם לדון.

אוצר

ס"ק קז אות לו-לט

הפוסקים

[ד"ר] שאינה כמו אכסניא אחרת בעלי פונדקאות המיוחדות לעוברים ושבים, ודמיה להיכל דתרו כיתנה, וכמ"ש הרא"ש בחשוכה דכל שאינו על הדרך ממש לא הוי ש"ש, ולא מקרי שיירות מלויות כי אם צ"ד דרב הונא.

ובית חולים אי חשיב כמקום דלא ש"ש צעיר דש"ש. הגה בצ"ח ילחק ס"י קמ"ח כי צנידות דלא חשיב כשי"מ כיון שרובא נכרים [משמע דצ"ח של ישראל חשיב כשי"מ].

ובחבצלת השרון ס"י נ"ה כי מחבילה וצנ"ד צני"ח [נצ"ח] כזה צעיר [הגדולה] קיוב וצטעה מלחמה שהיו מציאים מהרבה שיירות לצי"ח שם, ודאי דהוי כש"ש, אמנם בסוף החשוכה נראה כמפקפק בדבר עימ"ש מהר"מ אלשיך [המובא לעיל אות ל"ד] דלא מקרי שי"מ רק אם באים שם צרצרו עם אצל אם באים שם י' אנשים בשבוע או בשנים לא מקרי שי"מ.

אולם בעפרת טוביה קו"ע אות ל"ב כי צנידות דש"ג דצמון הכוא [צטעה המלחמה] היתה לובלן מקום שי"מ, אצל צי"ח לא נחשב מקום דש"ש כמ"ש הרא"ש בחש"י דלא מקרי שי"מ רק בשוקים גדולים וכמו כי דינא דר"ה כ"ו, וצי"ח צודאי לא נחשב מקום ששי"מ. וכ"כ בעל חלקת יואב בחשוכה שם דס"ה טור ב.

לח. ובגהרות הנמשכים ממקום שהשיירות מצויות. פקפק צללוהו להצרכה ס"י כי מחבילה לומר דאף צנמלא במקום שאין השי"מ דיינון לי' כשי"מ מפני שצמקום ששי"מ חיישינן שיש שם נעצעים מעלמא והמים מוליכים את הנעצעים אף למקומות רחוקים, אלא שצמקום כי דאין סברא לומר דמחמת שהמים מוליכים את הנעצעים הוי כשי"מ, כי אף לא יוכלו הנעצעים להתעכב בעקולו ופשוטי וכדומה, ואף שייך לומר שכל יום באים נעצעים לכאן, ומסיים דזה פשוט מאוד שלענין הנעצעים לא שייך גסם שי"מ.

לט. וכשהיה בנאצד מילתא דלא שכיחא וכוה נמצא במת, אי חשוב כמעלת אין שי"מ, ואופנים שונים שדנו בהם האחרונים. צעין ילחק ח"א ס"י ל"ה אחרי שכי' לא היתר צנידות עפ"י שמו וס"י אמלעי [דכ"ו כש"א] דמהני צידוע שהלך לשם, כי ועוד יש לדון צנ"ד דהא לענין חשש שני יוצ"ש היכא דלא הוחזקו ואין שי"מ, על שני הענינים האלה צידה סמכין לכו"ע להקל דהיתר עגונות, וה"ה היכא שיש לנו עוד ענין אחר דלא שכיח כלל כדי לנרפו לשמו וס"א וכיוצא, דודאי יש לנו לסמוך ע"ז להיתר, וצנ"ד שצטלה היה חולה שיש בו סכנה כל ימיו וכן כתבו על האיש הזה שמת שהיה חולה מסוכן זמן רב שהיה שם, וכתבו החוס' בפסחים מ"ו ד"ה רבה אמר דחולה שיש בו סכנה לא שכיח כלל, ובאמת איתא כן בקידושין דע"ע כי דכו"ע בחזקת בריאים קיימי, מאן דקמפיק נפשי מחזקה עליו לאתויי ראיא, ומוליאין ע"ז ממון מהמחזק אף דאין הולכים בממון אחר הרוב, נראה דעדיף ממעלת דאין שיירות מלויות, ועכ"פ זה צרור לדמות צ"ד לשני יוצ"ש דלא הוחזקו ואין שי"מ, וכע"ז כי צנז"ק ס"י מ"ב גבי עוזב דת דלא חיישינן לתרי צטמו וכנויו כזה [המובא לקמן אות קי"א].

ובס"י מ"ב כי צנידות דכיון דלא שכיח שישם איש במחוזות הללו כסחורה כזו ולא חביב לנו ידיעה ממנו, לכן הוי זה כעין שי"מ.

ובבבבס יחזקאל ס"י נ"א דס"ז טור א' אחר שכי' דבחוזקו ולא ש"ש יודענו שצטלה היה באותו מקום יש להחיר לשיטת הרא"ש [כדלעיל ס"ק קמ"ו אות ד'], כי ולצי אומר לי דאף צש"ש אם ידעינן שם המת ומכירים בגדיו וכליו מעידים, דהא לא שכיחא

שיעצור דרך שם, רק ישנם כאלה שמסכנים נפשו והולכים דרך שם בזהבא ונפשו יצא לחמו, עכ"פ לא מקרי שי"מ, וצ"ח ל"ט אות ד' כי צנידות דידוע דנכר פ' אין שי"מ כי הוא מפסיק בין מלכות אחת לחברתה ומטעם המלכים אסור לעצור דרך שם, דאף שצקין הולכים אנשים ורוחלים שם, מ"מ זה שנמלא לבוש צמלצושים ודאי אינו מן הרוחלים רק מן העוברים בזהבא, והוי כאין שי"מ.

ובמים חיים [רפפורט] ס"י י"ח כי נד קולא צנידות עפ"י הרא"ש והכ"ל [דצנ"ל הוחזק ולא ש"ש יש להחיר גס צלי ש"ע כמובא לעיל אות כ"ט] דצנ"ד במקום שנטבע [צטלה של זו, ונמלא מח צטמו וס"א] צודאי לא ש"ש, וצפרט צמון שהיה סביבות מקומות אלו גודל רבוי המים ולא היו יכולים לנסוע שיירות צודאי דחשיב לא ש"ש.

ובעמק שאילה ס"י כ"א כי צנידות דכיון שלעת כאלה קרת כהכרות חלוש [ר"ל קרוב לקץ שמתחיל הקרת להנמם], הוי לא ש"ש.

ובחבצלת השרון ס"י מ"ב כי דכיון שמוצא צעדותו של המעיד שהיו מונחים בחפירות ההגנה, והקלין הזכיר אותם שלא יצביחו ראשם למעלה מחמת הסכנה, וידוע שאז צטעה יריית החלים אינו מצוי שום אדם שילך שם אף מאנשי החיל רק לפרקים צטעה שהמשמורת מתחלפות שאלה יולאים מהחפירות ובאים אחרים צמקומם, ומי שהולך לשם צעת הויה צנפשו הוא מחמת יריית החלים, ודאי לא מקרי שי"מ.

לו. ובשלעיר עצמה שכיחי שיירות אלא שבאותו חלק שנמצא המת אין השיירות עוברות. כי צנחלה ליהושע ס"י י"ח דסוגיא דשמעתתא מוכחא דהסאק מהעיר עלמה שאין השיירות עוברות עליו מקרי מקום שאין השי"מ, דגרסינן צצ"מ [י"ח צ'] מי קתני כל מעשה צ"ד שנמלא צצ"ד כל מעשה צ"ד יחזור ולעולם לאישתכח אבראי, משמע דצעיר שיש זה צ"ד צצ"ד עלמו מקרי שי"מ וחזן לצ"ד צעיר עלמה מקרי לא ש"ש, ועוד ראינו מהא דאמרין דהיהא שמעתתא גופא רבה ענד ענדא כי כיתנה כשמעתא, איכא דאמרי היכא דמזני כיתנה והוא שלא הוחזקו אע"ג דש"ש, ואיכא דאמרי היכא דתרו כיתנה אע"ג דהוחזקו דלא ש"ש, הרי [דאע"ג] דדוכחא דמזני כיתנה ודוכחא דתרו כיתנה תרוייבו בחד מתא, החלק הא' מקרי שכיחי שיירות והחלק השני מקרי לא ש"ש.

ובבית אפרים ס"י כי בחשוכה אחיו הביא ג"כ מהגה ה"ל דצעיר שיש זה צ"ד הוי שי"מ רק במקום שיש צמדים שם הצ"ד וחזן לצ"ד באותה עיר הוי כאין שי"מ, וכי דה"ה צנידותו שאמרו שמת צמפסכ צעיר זעומיר, דאף דצק"ק זעומיר שיירות מלויות, מ"מ לצית האסורים לא הוי השי"מ.

ובבבבס יחזקאל ס"י נ"א דס"ז טור א' אחר שכי' דבחוזקו ולא ש"ש יש להחיר להרא"ש צידענו שזה היה באותו מקום, כי צנידותו דאף שהעיר עלמה ש"ש, אך כיון שידענו שצמדותו יום [שהרג זה המת] נסע צטלה של זו עם הרואה על הספינה הקטנה לציתו וצית הרואה עומד על שפת הנמל חיבק צמנא הספינה, ובאותו דרך לא שכיחי שיירות רק יורדי הים צמניות ומהם לא נפקד איש באותו יום, הוי לא ש"ש.

ובשו"ת הרא"ם [מרגליות] ח"ג ס"י ח' צנידות אחד שצמח לעיר צראד ונחאכסן עם עוד צורחים אצל אשה אחת, ואח"כ אמרה האשה שאיש צטמו וס"א כזה מח [ולא אמרה שם עירו], כי דאע"ג דעיר צראד מקרי שי"מ, אך כיון שצמלמו מקום האכסניא והאכסניא גופה הוי כמו אין שי"מ דאין כל השיירות באות לאותה האכסניא דוקא, ק"ו לאותה צטלה האכסניא

אוצר

סי' קנ אות לז—מא

הפוסקים

מא. בעד מפי עד, אם די במה שהב' אמר כל השמות (או במה שנתברר ממנו באופן אחר שבעלה המת), אף שלא ידוע איך אמר לו הא'. [דנימל דודאי אמר הא' לב' כל הלוך, דאליכ לא הי' צא הב' להגיד צדורו על בעלה שמת, או דניחוש שמא הא' אמר רק שז"ל או שמו וכיו"ב, וכשומע מחוץ שהכיר להעביר, שפט בדעתו שעליו אמר, וכשצא להעיד הוסיף בשמות, ויש בזה כמחלוקת, כדלכאן, וצאות זה מוצאים נדונים שלא אמר בלל מלשון הא'].

הרח"ש צ"ל כי צדור שפי' בעלה נכנס בספינת אישטרוניטו, וצא השומע שזכרו כל היחידים שצדורו, אחר שבי' דברי' דמפוט דברי' העדים [שלפניו] מחבר שדברו על ספינת אישטרוניטו שאלה מכאן ולא אישטרוניטו שממקום אחר, הוסיף, דאין לפקפק שמא הוגד [לעדים שלפניו] ספינת אישטרוניטו סתם, [והכוונה הי' לאישטרוניטו ממקום אחר, דהא שכיחי בעלמא בעלי ספינות, מדבריו לעיל], והשומע חשש שהיחא אותה ספינה שנסע מכאן, דליחא, דודאי לענין עגונא אין לנו לדון אלא בדברי' העד שלפניו כפשוטו, דאם באתו לחוש שמא כך וכך הי' לא שצקה חיי' כו', דגם כשאמר ששמע מאחר שזכר בעלה, ונחלס העד, יחוש שלא שמע רק שזכר איש אי' ששמו כשם בעלה וחשש שבי' בעלה של זאת, אי' שאין לנו אלא ליקח הדברים כפשוטו כדעיד העד, ונאמר שכן הי' שודע לו צדורו כדעיד, שהספינה שנסע מפס היחא, ודומה לזה כתב הב"י בחש"י ג' מדיני מסלית [לענין אחר, שאין לדון אלא כפשוטו לי' העד, וכמוצא בה"ר זאבי דנעמוך]. וכ"כ שם הרח"ש בעדות המשרת שזכר שדבר על הספינה ובעלה הידוע ציניהם, דאין לחוש שמא שמע סתם כו', כנ"ל, ויש ראי' מתשרי מהר"מ ומתה"ד א, וכפ"י מהב"י הנ"ל.

וב"ב שם על עדות האגרת מהיודי שאמר משם הגוי בלי זה, איך שלקחו לאישטרוניטו בעלה של בולח חנה, ואין ספק שאין זה דברי' הגוי שאמר לו בעלה של בולח חנה [ולפ"י אכתי חסר ש"ע], דאיןו במשמע כלל אלא הם דברי' היודי שרצה להודיע חיובו לאציו ולאמו, ודאי שפי' שאנו מצקשין אחר כיון שצא להודיע וגם אמר לאציו בלי ידוע, וכיוון שנתברר לו מחוץ דברי' הגוי שזה הוא, דליחא לומר שאמרו לו רק אישטרוניטו סתם והוא שפט בדעתו שהוא זה, שכבר כתבנו שאין לנו אלא דברי' העד, וכיון שאומר שפי' אמרו לו תלין שנתברר לו מדברי' הגוי שזכר.

וב"ב צ"ל ג"ו צדור שהגמסלית שכבר שמע מהספינה שאלה מויניאלה שצדעה במקום פ', סיפר אח"כ שכשעבר צאי פי' אמרו לו שג' יהודים שצדורו נמלאו ונקברו, וחשש דנכי דהמסלית כיון לספינה זו שאלה מויניאלה, מי' שמא ג' יהודים שנמלאו היו מספינה אחרת שנטעבה, ומחוץ שאלה מהספינה שאלה מויניאלה לא הגיעה למקום שהלכה ושמע מעצמותה צדור אותה מהלך, אמה צדדמי שאלה מהספינה היחא, וכתב, דאם הי' שומע מהאחרים רק מהספינה שנטעבה סתם לא הי' מעיד על ספינה זאת שנראו יהודים מתים, וכ"כ להרי"ל שהקל צעמפי' גם לענינים אחרים כו'.

גם צ"ל למורא צדור דהרח"ש סי' לי' הנ"ל, כתב דכיון שהעידו על אותה ספינה של אישטרוניטו הידועה להם שבעל העגונה הלך צדורו, אין מקום לחוש שמא עשו צדור ולא ידעו איזה ספינה

שפחה שאלה היו כמו לא ש"ש מכ גם דעת הרב פוסקים דליחא לשאלה כלל, כ"ש שפי' לא גרע מלא ש"ש.

ובנוב"ק סי' מ"צ בעדות על פי' ממקום פ' שצא לעיר המצורג ונשא שם חשה ומת, וביה חסר ש"ל, כי לך אחד להקל דאף דהאמצורג היו מעבר לרבים וש"ש, אצל לענין שיצאו שם זרים מעיר אחרת ותיישבו שם וישאו שם נשים זה לא שכיח, ולדבר זה מקרי לא ש"ש, וכיון שפי' זה ידענו שתיישב ונשא שם חשה ומאחר לא ידענו, היו לא הוחזק ולא ש"ש.

מ. כשמקצת מן השמות אמר עד אחד ומקצתם עד אחר, אי' מצטרפי. בחש"י כרי' עיטאלק שצנימין זאב סי' ז' כי צדורו דמאחר שלא הוזכר בעדות אחת שמו וש"ש [לפי שיטתו דדי צמנו וש"ש ולא צנין ש"ל], אלא צאח מהעדויות הוזכר שמו ולא ש"ש וצאח ש"ש ולא שמו אין להחיר.

והרח"ש בחש"י סי' לי' אחר שמסיק דקשה להקל נגד אלה הסוכרים דצנין שלשחם שמו וש"ל וש"ש כי בפשיטות דאם אחד מעיד על שמו וש"ל ועוד אחר מעיד על שמו וש"ש, ודאי דלא מהני ע"י לירוף דחיישינן לאיש אחר בעלמא ששמו וש"ל כזה וגם לאחר ששמו וש"ש כזה.

ובעבודת השם סי' י"א הביא מסמא דחיי סי' א' דנראה דס"ל דאם ע"ל העיד על שז"ל ועד אחר העיד על שמו וש"ש דמלרפינן העדויות, וכי דאין ספק דאילו היה רואה תשרי מהרח"ש היו דבר צדור.

אמנם צדאיכא הוכחות מחוץ סיפור דברי' העדים ששניהם על איש אחד החכונו, כי בעדות השם הנ"ל דמהני ללך העדויות, ומהרח"ש שבי' בפשיטות דלא מלרפינן העדויות להשלים ג' השמות הוא משום [דצדור דידיה] ליכא הוכחות ואומדנות צדור סיפור דבריהם דעל האיש המצוקס כוונ. וכי שם עוד דצדתי הוכחות סגי ללך העדויות ולא צנין רצוי הוכחות. ובגור אריה יהודה סי' ס"א צנינים שהעידו על מח אחד שנמלא שהוא פ', אלא שהאחד הגיד שמו וש"ל והשני הגיד שמו וש"ש, כי דמלרפינן להדי כאלו כל אחד הזכיר שמו וש"ל וש"ש.

ובבית"ם ח"א סי' ס"ה לירף עדות האחד שאמר שמו וש"ש לעדות האשה שאמרה שהיה חתנו של פ', דכיון שהעיד עדותו פעם אחת צפני האשה הנ"ל והיא הזכירה חתנו של פ', אי"כ גם הוא ע"ז נחכוין.

ובכתב סופר סי' כ"ג צדור שהעד הראשון אמר שמו ושם משפחתו ושהיה שוחט חלל פ', ומת במקום פ', ואותו פ' אמר ג"כ שהיה איש אחד שוחט חלל והכר ממנו ושמע שנחלה ומת במקום פ', אלא שתיארו רק צסימנים גרועים, אחר שבי' דכל הסימנים שאמר אותו פ' היו עכ"פ כהזכיר שם עירו וכמ"ש הרמ"א דביכא דאיכא אומדנות והוכחות לי' ש"ש, כי דיש להחיר עפ"י לירוף דברי' שניהם, ואף שאותו פ' לא ידע צדורו זמן ושנה היה אצלו זה, וא"כ יש לחוש שמא זה שהעיד עליו העד הא' אחר הוא והיה מוקדם או מאוחר מזה שהעיד עליו פ', אך כיון דעכ"פ אמר אותו פ' שאי' שבו צו סימנים כמו בעל האשה הלזו הלך מאתו ושמע שנחלה צעיר פ' ומת שם, הגם שמה ששמע שמת אינו עדות דחיישינן שמא מחמת אומדנא הוליוו הקול שמת, מי' עכ"פ שמיטע ז' מהני שידענו שנחלה שם אחד שהיה בכל סימניו תוארו וגדלו ושכור ושוחט ככל שהיה צבעל אשה זו והלך לעיר הנ"ל ונחלה שם, ולריכים אנו לומר שער אחד היה אצלו בזמן אחר וביה שמו ומשפחתו כשם בעל האשה, וגם הוא קרה לו מקרה זה שהלך לעיר הביא ונחלה ומת שם כל כי הא' רחוק שיזדמן.

א) מתשרי מהר"מ. הכונה לתשרי מילוני לח' אישות סי' פ', דכ' שם דרדח שאמר הרגתי לי' כו', לי' דלאים קאמר אלא כדמוכח כו'. אבל בודא מוכח לא תלין להתיר, והביא ראיות לדבריו, ובי' הרח"ש מתה"ד, הכונה לסי' רל"ט, שבי' דגוי שהסלית דפי' שהיו לו סימנים אלו ואלו נהרג, לי' שמא לא דקדק יפה בסימנים, הרי דתפסין כפשוטו לשון ועדות. (מהר"מ י' חביב סי' ה' בדרך פי' סור ב').

אוצר

סיק קנ אות מא—מב

הפוסקים

המגיד ולפניו חל דברי העד הרואה להמגיד לא לחתור לו
אם הי' זהם הכרה פרעית על מי מדבר, ומסתמא לא אמר חתן פ',
דלא שכיח לחלות בחותן שלא בפניו אלא כשהמדברים אצלם עזה
עם החותן ומלמדים בלעז, וכולי האי אינו אלא מיעוטא דמיעוטא,
ובעי למייל דבר רוצא להחמיר שהזכירו רק בשמו, ושמה כונתו
לאחר והשומע עטה כ', וכדאש' הריב"ל [שצאות מ"צ] דכוי
כ"ד ממש, דבעד המגיד יש שו"מ, ודברי הרואה לא הוצרך על
מי מדבר, וחש לחומרא, ואפי' אמר חתן פ' יש לחוש שכיוון לאחר
ששמו [דחוטנו] כשם של זה, ומסיק דקד' לי עור ב' דלאו מילתא היא,
ומסתמא ליכא למיחש למידי מאחר שדברי המגיד יש הכרה פרעית,
ושאני נדון הריב"ל דשם הי' עד אחר שאמרו לו דברי הרואה ככוונתו
די צורר שלא אמר אלא שמו כ' [וכצאות ה"ל], אצל אינו צא
לפניו רק עדות הראשונה שדברי המגיד סתומים הי' דן להקל כ',
וכיו"צ הא דהב"י [שצאות ה"ל] נטה להחמיר בנדון, היינו
משום שדברי הרואה מפורשים שלא אמר אלא שמו כ', אצל אינו
היו סתומים ודברי המגיד מפורשים תלין להקל, חדע שכן, דשם
בסי' ג' לענין חשש דשמה ע"פ הקול אמר, שחשש שם הרי' סמוע,
השיב, דכל שלפוט העדות כדאי להחמיר אין לדנות מלצנו
שמה כך וכך הי' כ'. ועיי"ע צאות הסמוך מ"ש בזה.

וב"כ הרי"י הכהן צנ"ד, נחש' שצמשתא משה ח"א סי' מ'
דקד' רכ"ד, דלי"ח שמה האי' אמר רק שמו כ', דמלכד דרז
האחרונים מקילים בעמפ"ע אפי' בענינים רחוקים מזה, כנודע,
וכ"ש צ"ד שזה מדבר בפשיטות וסחמות דבריו שצורר לו לגמרי
והצבר לו מגוי האי' הכי, כל כה"ג אין חולק, דהא המהרי"ט
שהחמיר בעמפ"ע [בענינים אחרים] הקול כה"ג ד"ד בעמפ"ע,
[כצאות מ"צ], והריב"ל [שם] דחשש לזה, נדונו גריעת טובא,
חדע, שהרי הריב"ל ראש המדברים להקל בעמפ"ע, ונדונו דהכל
החמיר, וטעמא כמ"ש הפני"מ [שצאות ה"ל] וחילוק גם מכצ"י,
ע"ש, וצ"ד עוד עדיף, שממרוצא לי גוי זה שאמר לו שוחפו שראשו
הרוב, י' שאמר לו צאופן הצרור, צפרע שבי ידוע לו היטב, וכל
עדיפא [גם] מנדון דהראנ"ה [שצאות ה"ל] כ', וגם צמשפט נדק
ח"א סי' ז' צדון הדומה לנ"ד, שאמר הגוי אחיק נהרג, וסיחתו
היתה מפי גויה, ולא חש אולי לא אמר רק שמו והמגיד דן
צדעתו כ', וסיקר החירו הי' על עדות זו, משמע דלית לן למיחש
מידי כל כה"ג, וצפירות איחמר צברה"ש כ' [כ"ל], וע"ע צמשפ"ל
שצאות הסמוך מ"ש צדונו שם, ובה"י ו' שם].

[ועיי' צפרמ"א שצאות הסמוך שמדמה נדון דהרה"ש למהרי"ט
המוצא שם, וכתב דלכאורה הב"י פליג עליהו, וכמה פוס'
שם מוכיחי ממברה"ש ה"ל לנדונייהם אף דמיירי שאמרו מלשון האי'
ולא הי' זהם כל השמות, דמשמע קל' דמדמי להו, ולפ"י המהמרים
שם אולי יחששו גם צדונו הרה"ש, וע"ש גם צה"י הי' דלהפני"מ סי'
כ"ז מחמיר הריב"ל צדונו גם צדונו משה אף שלא אמר כלום
מל' המוגל, שהוא עד הרואה, ודמי לנדון הרה"ש. וע"ש גם צה"י
ט' דכ"י דעת הרי"י צאסן].

מב. נדונים שהב' אסר (או שיש לשער שאסר) מדברי
הא' וחסר בהם שמות, אם אכתי תלינן שאמר
הא' הכל והב' קיצר. (ובחילוק כה"ג צין כשנראה שאמר כל
דברי האי' או מקלסם, ועוד חילוקים).

הריב"ל צ"ח סי' ע"ז צה"י משה שאמרו לו חוגרמיות אם
מחושבי העיר אחת הראה לנו בית זורי שהרגוהו היכן
ובית אחיו משה כ', אולי תהי' סיבה לנקום דמו, שמשל אי' ראב
גופו הרוב, גם אצרכם העיר שראה לחוגרמיות וילאוח מחל' האלמנה
ושאלן על מה נכנסו, והשיבו שמשל אי' מצפרם אמר כשהלך צדך

היתה זו או אחרת כ'. וכ"כ צני' אצרכם סי' י"א דצאמר העד
צסחם שפי' מעיד שפצ"פ מה שכן אמר לו הגוי, דתלינן שחצבר
לו מהגוי שפי' דיבר, ולא חיישינן שמה הגוי אמר לו סתם וזה
בהכירו חשש שפי' אמר, וכמ"ש הרה"ש ה"ל וע"פ, והפני"מ
[שצאות מ"צ], משא"כ צ"ד שאמר דברי האי' כ' [וכמוצא צאות
ה"ל]. וכן צמומר חיים סי' מ"א, צאמרו העדים ששמעו שהגויים
דיברו זה לזה שפי' ופי' [והזכירות עם כינוייהם] נהרגו סמוך לכפר פ',
וכי' צד"ז אי' דלא חיישינן שמה אמרו הגויים רק שנהרגו ב' היכודים,
[שהרי להם אין נפ"מ מי כמה שיפרעו שמוחיהם], והעדים
השומעים צידעם שרק הם רכלו שם יום יום, הסיקו שהם הנהרגים,
דליתא, משום דתפסינן לשון העדות כפשוטן, וכמ"ש הב"י ה"ל
והרה"ש, וה"י נקטין שכן אמרו המגידים צשםם וכינוייהם שהיו
מכירים אותם צעודם צחיים, ומכא' ידעו העדים שנהרגו, שזה
פוט דברי העדות. (ואח"כ דן שזיעל צדונו שמו וכינויו ע"ש).
וכן בדבר משה (אמארייליו) ח"א סי' י"ג, צאמרו ששמעו מהגוי
צעל הספינה שהלך צה החכם אצרכם הכהן פרחיא כ'
שנעצב, והסתפק צדקצי' ע"ד צמה שלא פירשו איך צאו דברי
הגוי, ושמה אמר סתם יחודי אי', וס' שידעו שה"ל נכנס צספינתו
שפטו צדעתם שעליו דיבר, ואפי' יאמרו שלא נכנס צה יחודי זולתו
אכתי יש לחוש שמה יא' זה ונכנס אחר, ועליו כונתו, ומסיק
צדקצי' ע"ג עפ"מ"ש הב"י וברה"ש ה"ל דתפסינן פשטות לי' העד,
דה"נ צ"ד כמו דאמרו דצורר להם דזהו צעל הספינה שהלך צה
פי' דאלי"כ לא הי' אומרים כן בפשיטות, הי' צמה שהעידו אח"כ
מנפילתו לים שכן אמר להם צעל הספינה, [הוא] על החכם פ',
כמ"ש צקצ"ע [דכשחמר דברי צעל הספינה ב] אמר] וכלל הקופלים
לספינה אחרת הי' זה חכם אצרכם הכהן, ולא אמר וכלל הקופלים
הי' היחודי, וכדסיפר אח"כ שאמרו המלחים, היחודי נפל לים,
כנראה צעל הספינה הכירו, אין לספק דכן אמר לו הגוי צפי'
שהחכם אצרכם הני' שהי' הולך צספינתו נפל לים, ואין לנו
לדנות שאמר סתם איש שהלך צספינתו וס' שפטו כ' ולכן העידו,
אלא דכן נצבר להם כ', וכ"ש אם נחקל העדות צפני צ"ד
מומחין דודאי שאלו מהעדים שיעידו הדברים כמו ששמעו, ומדכחו
הצ"ד צ"ד העדות כ"כ בפשיטות פעל החכם פי' צאו העדות אין
לספק צאחר [ואין לשאול להב"ד], ומ"ש הב"י בסי' ג' לענין
החשש שמה ע"פ הקול אמרו, דצדאפשר לשאול העדים נכון
למשיילניהו, היינו דוקא צדאיכא ריעותא קמן ואפי' צכל דהו,
כדעתם דנפקא קלא, אף שכי' דאין לחוש לזה מ"מ יא' הקול ואוושא
טובא, אצל כשלא יא' קול אין לשאול.

וב"כ בסי' י"ט צה"י ששאל להגוי על מה דיברו הגויים זה לזה,
והשיב, שהרגו לפי' שהחאכסן אלא פי' ומחיראים שלא יצאוהו
לנצולם, וכתב דאע"ג דלא אמר שהם אמרו פי' שהחאכסן צמקום
פי' (דצכה"ג ודאי אין לספק צאחר כ'), מ"מ ל"ד לנדוני הב"י
והריב"ל [שצאות הסמוך] דחששו לזה, דהתם אמרו דברי האי'
וכי' זהם רק שמו, אצל צ"ד שלא שמענו דברי המספרים הריגתו
אלא מהגוי, אין לנו לדנות ולומר שהם אמרו רק פ', והגוי הוסיף
שהי' מחאכסן צבית פי' מה שלא אמרו המספרים, ועיינן צמה
שכתבתי בסי' י"ח [מוצא צאות מ"צ].

גם הר"א זאבי צחש' שצזרע אצרכם סי' ע', צגוי שאמר לא'
אצל על חתק שנהרג כ' כן אמר לי שוחפו הגוי שראשו
הרגו כ', וחשש דאף ד"חחנק" הוא דבר הצרור, אלא דכן אמר

ב' כ"מ בגב"ע, ואף דלפ"י הרי אמר שמו כדבסמוך, ואך חשש שאמר
רק היהודי, ג' דמשמע לי' דהכוני "ההך" לא אמר הגוי, וא"כ יש לחוש
שאין כלל מלשון הגוי ואמר רק היהודי, והשם הוספת השומע.

אוצר

סי' קצ"א

הפוסקים

ושקולים ואין צדק הוכחה לשום דבר שישענה דחלין להקל בעמשי' ובהכח"ד, אבל כשיש ריעותא אפי' מנחין להכריע לחומרא, אז אף שדברי בעד שקולים, דייקנין להחמיר, משום דלי' להחמיר בכל דבריו, והיינו כדון הריב"ל, שבעדות משכ בזה דברי המושל סתומים, ומש"כ רב להקל, אבל כיון שבעדות אברהם אמר דברי המושל באריכות צדיונים ונתברר שלא אמר מגאליפול, ילמד עליון מתחתון בו, אז י"ל בלחמך בכוונת דבריו והענין הוא פתחי. ובאסיף, אבל אין לומר דכוונתו, דהתם לענין מסלית הוא רק ספק בבעד, אבל עדות המיתה בנדרה, דבכ"ג הקילו בעיגונא, משא"כ צדונו דהספק אם זה לורי בעלה, דבכ"ג החמירו בו, דהא בה"ש פליג כחז דגם ענין מסלית בוי גוף העדות, ואין לומר דהריב"ל פליג בזה בו, [פי' ע"ז] בסעי' ט"ז ס"ק קכ"ב], ועוד דהריב"ל עצמו מקיל בעמשי' בנכח ענינים שהם גוף העדות כלענין ג"י ועוד בו, דחלין ששמע מהרואה באופן המועיל, אי' כנ"ל.

והר"ש סאגים נחשף שצאמר שלמה סי' ד' בדל"ד כחז בכוונת הריב"ל דהתם עמשי' הבה"ד עצמו שם דלחלומין (שכח אחרון) מפיק ממסלית רק כשמכוין להחיר או להפיד אי' לא דייקנין לשאר אמתלאות, ואפי' להירוש' דגם ע"י שאלה לא חשיב מסלית, י"ל דהיינו דוקא כשהשואל ישראל בו, ומש"כ כי הבה"ד דבעמשי' תלין להקל דהא' ה' נמי מסלית. ומה שהקיל הריב"ל לענין ג' ימים, כי בדל"ה ד' בנכח מתשובותיו דסבר צעיקר הדין כהמקילין בספק ג"י משום דלא בוי איסור תורה אלא דהש גס למיעוט המחמירים, מש"כ יש להקל בעמשי'. [וב"כ שם לענין החילוק מהא דג' ימים, הרי"ש ו' חזיב בסי' ג' בדכ"א ב'], אבל מה שנסתפק שמה אמר רק לורי ודילמא על לורי אחר אמר, נמלא דאין כאן עדות, וכו' ממש ספק דאורייתא אם אמר רק לורי או לורי מגאליפול, לכן תלה להחמיר, דדון הבה"ד [וכא' דג"י] בוי ספק קל ואין ללמד לספק החמור. עוד כחז שם בע"כ עמשי' הראיית סי' כי דהא דה"ד מה שאמר בגוי מספיק להחיר ואין לריך להוסיף בזה, ואדרבא כדי להחמיר לריך להוסיף דילמא ע"י שאלה היתה ואין לבדות בו ע"ש, וכ"כ י"ל לענין ג"י כיון שהעדות מלך עלמה מספקת להחיר אין לבדות דאחר ג"י ה', כיון דסובר דרוכ"כ אין חוששים לזה בו, אבל בזה לורי מה שאמר שראה גופו הרוג אינו מספיק להחיר אלא אם נוסף שאמר מגאליפול, וזה אינו ראוי להקל, [ומצאנו שם דלחילוקים אלה הרי גם בעדות משכ לחוד אין להקל]. ובעל אמר שלמה דהח חילוקים אלה בסי' ה' דה"ד, דמ"ש דלענין ג"י משום דהריב"ל סובר כהמקילים בו ובו ספק קל, הא איכא כחז קולא דעמשי' רק להחמירים דסברי דכחז ספק דאורייתא, הרי דלמד מהבה"ד אף לספק חמור, [וע"ש שמיא דוגמאות לזה. וע"ש דמ"צ ודמ"ה דמצואר דה"כ עדות החוגרמות דלפנינו מלך עלמן הרי מספקת, וכל השאלה איך אמר הא', ולעדות משכ שפיר יש לחלוק שאמר באופן המועיל דחלין בשאר עמשי' בדליתא לפנינו ולא החמיר אלא מפני הריעותא דעדות אברהם וכנ"ל].

והר"ש ו' חביב שם בדכ"ג ב' כחז עוד בחילוק מענין דג"י ועוד, דבנדון לורי מסתמא לא אמר מגאליפול, דאל"כ בוי החוגרמות מספרות, משא"כ לענין ג"י מסתמא ראהו חז' ג"י, דאם אח"כ ה' ניכר לעין [שהגוף נפוח וכיו"צ], ודליתא י"ל לענין החשש דשהב כשילא מהמים, ועוד כמ"ש הריב"ל אשכנזי סי' כ"א דאין לחוש שמה ראהו אחר שעה משעלה מהמים, דהא גם לאחר שעה אינו פשוט דנשתנה, אלא דחוששין, וכל שהגוי אומר שמת והכירו אין לחדש ספק שמה אחר שעה ראהו, ע"כ וכן גבי קבורה וכיו"צ, והיינו כדון דה"ד דמקל בעמשי' במסלית, דמשמעו כן היתה כדכתיבנא.

פי' ראה ב' גופים הרוגים ובהגיע אלם הכיר שא' גוף לורי ואמר חבל לורי מה נעשה לך בו. וכ' בספק ב' דאף דאמרתא למשה בוי כהכירו שוש"א וש"ע, כיון שאמרו אם מחושבי העיר אלה, והכירו שם אחיו משה, מ"מ יש להסתפק שמה המושל אמר רק לורי ולא הזכיר ש"ע, ואי משום ספק זה אפשר להקל דלא תלין להחמיר שאמר רק לורי סתם, אדרבא תלין להקל שאמר לורי מגאליפול, וכדחלין להקל בגוי מפי גוי שהראשון ה' מסלית בו [בהכח"ד סי' רל"ט ה"ז בעמשי'], ואפי' להריב"ש [שם ס"ק קכ"ט אה"ז] דלא שרינן בגוי מפי גוי, הוא לאו מחשש שהא' לא מסלית, אלא דמסלית חידוש וכו' דלא להוסיף, ואיכא דיש מקום להחמיר ולומר דלי' הכח דה"ד לנ"ל, וקל להבין.

וביארור דבריו צמ"ש דלי' להכ"ד, כי צאמר שלמה סי' ב' דמ"ז א' ובע"ז הרי"ש ו' חזיב שם בסי' ג' בדכ"א, דבנדון דה"ד פשטות הדברים מורים שהא' מסלית, דאל"כ ה' אפשר שבה' בספרו עובדא כיכי בוי ה' אומר ושאלתיו או דברים אחרים שעברו בינו להא' המורים שלא מסלית [כגון ל' התפארות או איוס], ומדסתם, משמע שכן ה' בלא שאלה וד"א, ואף ד"ל דהיו אלא דלא חשש להזכירם לחוכן הדבר, מ"מ פשטות הדברים מורים כמו שאמרו, אי' יש למהדר להקל בו, והבה"ד יליף שם מחשף מהר"מ ש' דלא חיישין להחמיר אלא"כ מוכח בו, משא"כ צדון הריב"ל פשטות הדברים מורים שלא אמר אלא לורי סתם בו [שהרי בעדות אברהם סיפרו החוגרמות עיקר דעובדא ואיך שמתו השמועה בו, וא"כ אם ה' המושל מכירו בסי' אחרים זולת לורי היו מספרות כמו דסיפרו כל דבריו, וא"כ גם בעדות משה אין להסתפק שמה אמר לורי מגאליפול, ולא כמ"ש הרי"ש סאגים [שם סי' ד'] דמשום זה לא ה' כדאי שיהמיר, שהרי ב' עדויות הם בו, וכיון דנקטין להקל בעמשי' ה' לנו להכשיר עדות משה הסתמית ולומר שאמר מגאליפול ובעדות אברהם שכתו החוגרמות לומר מגאליפול, דהא ליחא, דכיון דבעדות אברהם סיפרו כל דברי המושל, הרי חילו אמר סימנים זולת לורי בוי ודאי מספרות, ועדותו ועדות משה כולל חדא עדות היא ששמענו ממקום א' מהחוגרמות, אלא [שכנראה] לא ראו להביד למשה דברים כהויתן שצעיקר ראו להודיע לגואלי דמו, וכמ"ש אולי תהי סוכה לנקמו, וכיון שפירשו אח"כ בעדות אברהם איך ידעו צמיתתו, ובדבריהם האחרונות איכא ריעותא, הורע גם כח עדות הא' הגם שהי סתם, דילמד סתום מהמפורש, אף שחילו היתה עדותו לבד ה' מקום להחיר] א, וי"ל עוד דהתם כי דאפי' שאלו ה' אכתי י"ל דשאלת גוי אינה פוסלת בו, אי' דאפי' לא ה' מסלית אינו אלא דפסלתו תורה, אבל אכתי י"ל דאמר אמת ובעלה מת, אבל צדון הריב"ל אח"ל דעל אחר אמר הרי היא בחזקת אי"א ושז' אין להסתפק שמה דבחזקת חי קאי, אלא דקשה מאי שנא דלענין הספק שמה ראהו אחר ג' ימים ואמר בדדמי שהוא פי' [דסעכ"ז] סובר הריב"ל ע"פ הבה"ד הנ"ל עצמו להקל בעמשי' דחלין דלפני ג"י ראהו, ובה התם נמי אם אמר צדמי ואחר הוא הרי היא בחזקת אי"א, אם לא שנאמר בחילוק הא'. [וע"ש דבריו שצדונו המוצא להלן].

וב"כ הר"א זאבי נחשף שצדע אברהם סי' ד' וע' בחילוק מהבה"ד, ושצדע א"ש נמי הא דהריב"ל מחחילה כי להקל וחזר וכ' דנ"ל להכ"ד, וכו' משום דדוקא כשהדברים סתומים

א) מדבריו לעיל שם דמ"ז א' ומתחילת סי' ה', וע"ש שצב"א כה"ג
ראיות שמוכחים מעדות א' להב' כה"ג.

ב) והיינו כדל"ל האמר שלמה הנ"ל בתירוצ' ג', ואמנם גם הוא מסת' דקשה ע"ז מנא דהקיל הריב"ל לענין ג"י, כלומר דהיינו בגוף העדות.

אוצר

סי' קנ אות כב

הפוסקים

וכתב הר"ד מאטאלון נחשו שצני אצרכם סכ"ז בדס"ו ע"ד, דמ"ש הפני"מ שצדוק החשו נעם להחמיר, המעיין יראה להחמיר מפני ספק בג' [דשמא כונתם להרע להמושל כדמשמע קצת מדבריהם], כדנראה מתחילת דבריו, דהנה הוא השיב לפוסק שכבר החיר חלל שלא רצה לסמוך על דעתו, וע"ז השיב שצ"י ספיקות [שכספק ב' הוא המדובר כאן] דנת על צוריו כו', ואני מסתפק ספק ג' ולא ידענא מה אידון צ"י, ע"ש, וי' צדקיה שצ"י הספיקות מודה להפוסק דראוי להחמיר אס לא ה"י הספק בג', וכי"מ ממ"ש על הספק צ' דידן ואי משום כך ספיקא נמי אפשר להקל כו' אצרכא חלין להקל כו', י' שאינו חושש חלל לספק בג', ואף ש' אחר הספק ב' דידן, איצרא שיש מקום להחמיר כו', היינו שאין רא"י מתה"ד, אבל לדיוא לולא הספק בג' ה"י מיקל, כמ"ש בתחילת דבריו דלמ"ה לאו ריש"י סופיה כו', וכי"מ ממ"ש צדוק החשו [בספק בג'] אין ולאו ורפיא צדי ואלא חקל צדכר בתלוי צשיקול הדעת, משמע דאי לאו הכו"ס ספיקא ה"י מקול. ובכ"כ באמר שלמה סי' ה' צדמ"ג, והר"ש י' חציו שם סי' ג' צדכ"ד א', דאפשר דמ"ש דיש להחמיר כו' דל"ד לתה"ד, משום ספק בעלמא נקט ל"י כנושא ונותן ועורך לדין עם הרב הפוסק, ולעולם דלא סבר הכי ואילו"ל הספק בג' ה"י מסכים להחיר ולא ה"י מתפקק משום זה, שהרי על צ' הספיקות כתב להחמיר שהסביר על צוריו כו', ואפי' בספק בג' כ' רק אין ולאו ורפיא, כ"ז מורה דמ"ש בספק ב' דל"ד לתה"ד הוא דרך דחי וחומרא בעלמא, וצ"ח א"ש קצת דכל הפוס' שדנו בקולא דהריב"ל בעמפ"ט נענין אחר, לא הזכירו ה"י להחמיר צדמ"ז, [אלא דמ"מ מקודם חששו שם האמר שלמה והר"ש י' חציו לחומרת הריב"ל וחילקו מדדונו]. אולם צדכר משה (אמאריליו) ח"א סי' י"ח מסכים למ"ש הפני"מ שצ"י ה"י, שהריב"ל צדוק מסיק להחמיר, ולא רק ממ"ש צדוק החשו דל"ד דהוא משום ספק בג', חלל ממ"ש כאן דל"ד לתה"ד, דמש"ס הביא רא"י תחילה להקל. [ולא הזכיר ה"י דספ"ד].

הב"י נחשו סוכ"י א' מדיני מסל"ת, בתוגרמית שאמרה ל'י' אנה חציו חצרך כו', וסיפרה שגוי אמר לה ששמע שאמרו גוים, צחם הרגנו לחציו, וכתב דאף ד"חצרך חציו" ודאי על בעל קאמרה, מ"מ כיון שהרואים לא אמרו שה"י חציו של פ' וגם לא הזכירו ש"ע חיישי' דלמלא לחציו אחר הרגו, ובתוגרמית מתוך שהכיר לחציו חציו של זה חשבה שעליו אמרו כו', ואין צנו כח להחמיר. והפוס' דנו לחלק מדדונו לנדוניהם צכמה אופנים כדלהלן.

הראנ"ח צס"י כ', צהעיד ר"מ שאמר לו יהודי שדיבר עם גוי, הידעת מה אמר לי גוי זה, שנהרג אותו פ' חסן פ', אחר שכתב צדל"ע א' דמהני אף שלא אמר ש"ע משום שהיחודי דיבר אחר [עם ר"מ] על הידוע חלל, וידע ר"מ היטב שעל פ' זה שצ"ח להעיד עליו אמר לו [היחודי], הוסיף, וגם הגוי שאמר לו [להיחודי] אין הכונה שאמר לו כלשון זה ולא יותר, חלל הגוי פירש צעד איזה פ' אמר לו, צש"א וצ"ע, והיחודי אמר לר"מ עדות הגוי על הריגת פ' הידוע חלל, ואע"פ שודאי אין להחיר ע"ז לצד, מ"מ אפשר לעשותו סניף לעמדים אחרים. וכי באמר שלמה סי' צ' צד"ד א', דהא דרך לירפו לסניף, משום צדדונו משמע פשעות הצברים שהגוי לא אמר זולת דברים חלו [צלא ש"ע], אבל צלא הוזכר אופן השאלה איך ה"י, כנ"ד [הנ"י להלן], אפשר שידע שיש לסמוך ע"ז. והפני משה צספ"ד, והציאו גם צככהות עולם סי' י' צדנ"י ד"ה ואל, כ' דהיינו משום צדדונו כרי גם הוכחה מהצ' שמדבר עליו אינו חלל משום דהע"י לר"מ, והראנ"ח ל"ל הוכחה זו כו', אבל חילו סבר לה ה"י מודה דחלין

וכע"ז בעבודת השם סי' ז' צדס"ד ע"ד, [ושנראה שכן הצין כר"י צאסן ג'], דכשהעיד סחמא שמה, פלוני"א אמרין דרמיה ה"י היתה צאופן המועיל, ואין לצדות שראכו אחר ג"י, [דלא ה"י חומר, פלוני"א אס לא נחצר לו שהוא תוך ג"י ולא נשתנה], וכן לענין קצרתיו דכיון דסגי בעלעול וכיו"צ, אמרין דודאי עלעול, ולא הולך ה"י להזכירו, מש"א"כ צחסרון השמות אין לתלות (חילו ה"י ה"י קמן ה"י חומר ש"ע, וכה"ל דאות י"צ ע"ש, או) שאמר להצ' כל השמות והצ' קילר, כיון שלא הזכירו כלל צתוך ספור דבריו חלל צשמו לצד.

ובמסקנת דעת הריב"ל, [אס חפס עיקר כסוף דבריו או כתחילתם], פלוגי צזה, דהכנה"ג הגה"ט חות רמ"ט (ורמו צצה"ט סקס"א) כ' ד"י מדבריו דיש להחמיר, וכי"כ כר"י צאסן וע"פ דבסמוך. אולם הר"י חנוניא נחשו שצפני"מ ח"צ סכ"ז אחר שהביא להצ"י דבסמוך דחשש לה, כתב, וממהריב"ל י' שחולק עליו. וכי"כ הר"ד מאטאלון משמו, וכן דעתו, וכמוצא צסמוך, [חלל דלהר"א חנוניא י"ל דהיינו אפי' אחר מ"י ה"י רק שמו חלין שפירש יותר, מדעשאו חולק על הצ"י דמייירי צכה"י, אבל הר"ד נקט עיקר בחילוק הפני"מ צצה"ג לא הקיל הריב"ל, וכמוצא צהערה ה"י]. וכן הס"א"ר צקו"ע צצדוק ספר מכתב מאל"י סי' ה' חות ק"ב, מביא צפשיטות ממהריב"ל, דגוי מפ"י גוי כמו דחלין שה"י הסל"ת ה"י חלין שה"י פירש שוש"ע"י. וכן צמש"ח משה צח"א סי' מ"ז צדק רמ"ז ע"ג השיב להריב"ל כמקיל. גם צמאמר מרדכי המוצא צאות י"צ מונה להריב"ל עם המהרי"ט דבסמוך המקיל.

והפני משה צח"ב סי' כ"ז נחשו משנת ח"א, השיב להר"א חנוניא הנ"ל צדכ"ד ע"ד, שהריב"ל (שנדדו קרוב לנדון הצ"י) אף שבתחילת החשו נעם להקל, מ"מ אפשר דלא פליג על הצ"י דאפשר לחלק צדדוניהם כדיראה המעיין ה), ולא עוד חלל שאף הריב"ל צדוק החשו נעם להחמיר, וכנראה דעל סכרת החומרא נעם קו. אף צח"א ספ"ד משנת חכ"ד אחר שכתב צדק רי"א ע"ג דהא דחששו הריב"ל והצ"י משום צדדוניהם פירשו דברי ה"י ומוכח שלא אמר השמות, מש"א"כ צנ"ד כו', וכדלהלן, הוסיף, מה גם דהריב"ל אף צדדונו לא פסק וחתי להחמיר, וה"י איכא לרדים צדבריו כדע"ש.

ג) המובא באות י"ב, וכמה מדבריו שייכי גם לנ"ד, ע"ש.

ד) מתוך דברי הר"י באסן, שם.

ה) ולא כתב מה החילוק. והר"ד מאטאלון דבסמוך כתב בדס"ו ע"ג

ע"ש הפני"מ דבנדון הבי' אמרה דברי הראשונים והרי לא פירשו איזה חביב, מש"א"כ בנדון הריב"ל לא אמרו דברי המושל אלא דברי צצמ"ן. (שהרי לא אמרו שאמר "הכרת" לצור אלא אמרו שהכיר), לכן אכתי יש לתלות שפירש יותר ואמר גם מקומו. [אלא דכל זה לדעת הפני"מ בס"י כ"ז, אבל בספ"ד הא כתב דגם בנדון הריב"ל אמרו דברי המושל, וכמוצא למעלה, ואף דל"ל דהיינו משום דהתם קאי על דברי העד אברהם שפירס דברי התוגרמיות ונראה שלא אמר שם עירו, אבל בס"י כ"ז אולי תפס עיקר לדברי העד משה שבהם יש לתלות שפירש יותר, וכנ"ל בדי"ה וביאור, מיהו הכני אברהם שם בודף ס"ט א' כתב דמלשון השאלה שבהריב"ל י"ל דגם בעדות הב' [אברהם] לא הציגו דברי המושל, וכנ"י מהפני"מ סכ"ה, ושכ"כ המורה, היינו הר"ד מאטאלון הנ"ל, הרי דגם בהבנת נדון הריב"ל לא השוה סכ"ז וספ"ה, ונמצא דמ"ש בסכ"ז והריב"ל נוטה להתמיד היינו אפי' בלא הציג דברי הא', וכי"כ שם הבנ"א הנ"ל להפני"מ, ומ"ש בספ"ד ולא מסיק להחמיר, היינו אפי' בהציע דברי הא' וחסרו מהשמות, דמ"מ י"ל דאמר עוד והב' קיצר].

הפוסקים

סיק קנ אות מב

אוצר

גם מהר"ם אלשיך צ"ח מ"ד, צ"ח שכתב לנפח שיעקב כהן נהרג
[כן שמע מגוי], ושורידו לאשה, אחר שז' דני"ד היו כחזק
ש"ע דהא כי להודיע לאשה כי"ל הידוע פה לפת, הוסיף, וכיון
שכונתו לאשה זו ודאי שהבין והכיר מדברי הגוי שפי' שמלפת אחר,
שחם שמע ממנו [רק] איש ששמו יעקב כהן נהרג לא כי שולח
לנפח לאשה זו, שכמה יעקב כהן איכא בעלמא, וכ"מ ממ"ש
הרמב"ם [והשו"ע כאן] אמרו צ"ד או אנשים כשחלך כר, הרי
דלי"ה שמה אותם אנשים לא שמעו אלא יחזק בן מיכאל מת ומשום
שידעו שצאוחה עיר הרי יצ"מ שלהו לשם, אלא אמרי' יודעו פ"פ
קבלת עדות שהוא מעיר זו ולכן שלחו לשם כר, דדוקא בידוע לי
העד ולא ידע ש"ע לא מהני, אבל צני"ד שלא נמסר לי העדות, אלא
שכתב שזדע לו שפי' מת ע"פ גמסל"ה ושלח לנפח, למח נחוש ולא
נאמר שמהססם נחזר לו מתוך דברי הגוי שעל איש מלפת אחר, ולא
עוד, אלא אפי' נאמר שהדבר ספק אם אמר הגוי כך או לא, לא
חלין להחמיר ולאסור מספק, וכ"ש דבגדולה מזו סמכין אספקא
בענין ג' ימים, ולי"ה דילמא אחר ג"י הרי, דחלין ששמע עדות ראוי
כר, וה"ל צני"ד חף שלא כי העד אם אמר הגוי ש"ע, חלין מדכתב
לנפח ודאי ששמע מהחוגר שעל אותו שמלפת קאמר.

וכן במשפ"ט צדק ח"ג סי' ל"ד, צנודן שהלכה חמות הנעדר
לצית השופט לשאלו אם רועה לאו הוא שכתב לחתמה
עראנגו, וכשהגיעה לציתו ירד משם גוי א' ושאל אותה עראנגו
מה הוא נך כר [כנראה שהי' המאורע ידוע שם], וסיפר שהרועה
אמר שהרגו לפי ועראנגו עשה מנחמה כר והרגוהו ג"כ, אחר שז'
צנ"ט ע"פ דסגי בלא ש"ע כיון דדיבר לקרובתו, הוסיף צנ"ד,
דאף שהגוי לא ראה אלא שמע מהרועה ואולי כיוון על עראנגו
אחר, י"ל דכמ"ס הריב"ל צח"א סי' א' דעמפ"ע לא חלין להחמיר
ולמד מהתה"ד בגמפ"ג, ה"ל ל"ה דמאומדנא קאמר אלא חלין
שנחזר לו מפי הרועה שעל עראנגו קרובת אחר, ואפי' להרש"ס
שז' דדוקא בגמפ"ג חלין להקל דאין לר"ך להוסיף על דבריו כר,
מ"מ י"ל כן צני"ד שאין מוסיפין על דבריו לענין העדות רק נניח
דבריו כפשוטן דעל עראנגו קרובת קאמר, ואין לנו לדחות דאין
הוא שאמר הרועה, אלא מאומדנא אחר על עראנגו זה, וגם נאמר
דמאחר שמזכירו בשמו [ולא אחר רק קרובך] לא אמר צדדמי,
ובמכירו, וכמ"ס הרי"ם לענין שאל' לומר קברתו כה"ג, והרי"ב
אשכנזי סי' ל"ב כהצ דזכרון א' עולה לשניהם, וה"ל נומא צני"ד
דעל עראנגו הידוע ויכר לרועה ונמגיד ושהי' קרובת קאמר, ולא
צדדמי. וצדק ק' הביא להב"י ה"ל, וכתב דל"ד לנ"ד, דהתם
סיפרה שאמרו בחינם הרגו לחצי, א"כ י"ל שמאומדנא אמרה אחר
שלא פירשו הרולחים על איזה חציב אומרים, לא כן אם היתה
אומרת צהם שנהרג חציב שותפו [של פי] שכן שמע מהרולחים
אז היינו חולים ששמע כן בפירוש ואין לנו לדחות כדי להחמיר.

וע"ע צדדמי שהביא הרי"ם הכהן שצאות הקודם.
והפני משה צח"א סי' פ"ד, צאמר העד שאמר לו גוי פי' שאמר
לו הראייה שגוי פי' הרג לשמואל, אחר שז' דנראה דהעד
לפנינו דיבר על שמואל הידוע שהוא המבוקש, וסגי להמקילים
צמדע"ה, חשש צדק רי"א טור ב' דשמא הראייה דיבר על שמואל
אחר, והגוי בידעו לשמואל זה חשש שעליו דיבר, וכדחשש הב"י
ה"ל וכע"ז הריב"ל, וכתב דל"ד, וצנודן הב"י אמרה התוגרמית
כל דברי המספר אליה כהוייתן, והרי מצוה שאמרו רק לחציב

דחלין שהא' פירש הכל. והכונה עולם כתב ולעולם סובר
הרא"ה הא דמדע"ה כר, אלא דהיינו צעד הרואה ולא צמדע"ה,
משום דמלכד דרוכ"פ סברי דאין להקל בעמפ"ע אלא לענין
מסל"ה וכיו"צ שאין לורך להוסיף צפשת דברי העד, משא"כ
בענינים אחרים, וגם הרא"ה עצמו צ"ח סי' ה' האריך צזה, וה"ל
צני"ד לר"ך להוסיף שאמר פ"פ [מעיר פי], אלא אפי' להריב"ל
דמיקל בעמפ"ע גם בקברתו וכיו"צ, ולדעתו סובר גם הא
דמדע"ה, לא יקל צזה, משום דלא אמרין כל הקולות, לומר
דמדע"ה ב' כע"ה מוכח דע"ז קאמר, וגם שנתלה שהא' פירש,
דזה לא אמרין אלא כשהב' אחר דבר צדור כר, [כמוצא צאות
מ"ז]. והנה צכנה"ג הגה"ע אית רמ"ע הרמז צכ"ט סקס"א,
אחר שהביא להריב"ל כמחמיר, הוסיף, גם הרא"ה צ"ח כ"ז
כתב דעמפ"ע לא חלין ש[הראשון] הכירו או שאמר שמו לענין
[שיועיל בלא אחר] קברתו, [פי' ע"ז צס"ק קל"ד אות ג' י'.
וי' דכנה"ג למד מהז גם לענין חסרון השמות דצני"ד, אולם
מהפוס' ה"ל מוכח צכדיא דנקטו צו שמיקל צזה, וגם יס להעיר
שצדעת הרא"ה לענין עמפ"ע בענינים אחרים, מסתפק בכנה"ג
הגה"ע אית שמ"צ, ולאחר שצביא מכמה מחשבותיו שהחמיר,
הקי' דלענין שנתלה דהא' הכירו גם צסימנים לענינים דסעכ"ו
וכ"ה, הקיל צ"ח כר, ור"ל דהחמיר רק להלכה, ולמעשה מסכים
דחלין להקל, ע"ש שהאריך. ותמוה ג"כ שלא הזכיר מס"י כי
גם לנ"ד].

ומהר"י באסן צ"ח ק', צראובן שכתב שזה שלח לחמיר [העגונה]
שרי"ל אחר לו שכתחכסן צציתו יהודי מאינדיא ושאלו
על דוד טובי ואמר שמת, אחר שז' דהא' ודאי אילו ידענו שהראשון
לא הזכיר ש"ע אלא דנתלה שאילו שאלנוהו הרי אומר שמעירנו
הוא, הא ודאי לא אמרין כר, [וכוצאו דבריו צאות
י"צ], הוסיף, ועדיין יס מקום להחמיר דכיון שהכתב הוא כאילו
דיבר עם חמיר, וכי שדיבר עם רי"ל וכו', ודאי שדיברו אהו הרי
ששאלו על צעלה, וכדכבועה לה צלחתו וחזקה שלח עושה
שליחתו, והרי"ז כאילו אחר שאלתי לרי"ל ע"ד צעלה של חמיר,
או על דוד טובי הידוע צניהם, וע"ז השיבו רי"ל, א"כ י"ל
שהאורה שהגיד לרי"ל הזכיר גם ש"ע, דל"כ לא דיבר נכונה רי"ל,
וכנה"ג דאי לא חלין להקל יס שקר צדברי העד, כצד צארנו
[צאות ה"ל] דחלין שנחזר לו מה שהוא מוצן צסחם דבריו,
ודמיו למ"ס הפוס' דחלין להקל [בעמפ"ע] ולא חיישי, כיון
דליכא למיקם עלה דמילתא, אח"כ ראייתו להריב"ל שהסתפק כר
אי אמרי' שהגיד להן והן קרו לשונו, וכי דיש מקום להחמיר,
ומי יקל, ותו דני"ד קרוב להיות דאפשר למיקם, דכי שיצוא לכאן
והשיירות מלויות, וכשיצוא נשאלו אם אמר לו רי"ל דברים ככתבן,
או שהזכיר גם ש"ע כששאל להאורה.

אולם מהר"ם צ"ח סי' ל' כתב צאותו דדון צדני"צ טור ב', דהואיל
ודבריו עם האשה, מוכח שעל צעלה מעיד חף שלא פירש,
וכמ"ס מהרי"ק צזה דכשחלך למקום פי' כר [כמוצא צס"ק קמ"ב],
חלין שהעד הא' שצא משם [ממקום שהי' שם צעלה] פירש דבריו
יפה, אלא שזה הב' קייר וסמך על המצין שמיחתו עם האשה יוכר
שעל צעלה אומר, ודמי למ"ס האחרונים דעמפ"ע לא דייקין
כ"כ צעדותו, כמ"ס הרמב"ם כר [וצשו"ע סעי' ה']. עוי"כ דצני"ד
גם צעדות הא' מפורש שעל צעלה העיד, שהרי מלשון הכותב מוכח
[ודאי] שעל צעלה העיד כ"ל, והוא אומר ששאל הרי"ל את העד
[האורה] על דוד טובי, ובודאי שעל דוד טובי הנודע להם היתה
השאלה, מדלא שאל אם יודע איש א' ששמו דוד טובי, א"כ ששה"י
ויוכר לעד [שאל] ועליו השיב שמת זה די שנים. ועי' מ"ס צדדמי
הפרמ"א והרי"א וצ"ח דלכל.

ו) אספ"ט צ"ח, הא גם צנודן לא אמר הגוי ששארנו קרובך נהרג
שכך שפע מהרועה, אלא כל דבריו הם שהרועה אמר שהרגו לשראנגו, וגם
סיפר באריכות כל המאורע, ואיזה שראנגו אין בדברי הרועה, ועי' גם מה
התחמיר צנודן אחר המוכח בסדרה והרי"א ברוך דבסמך.

אוצר

סיק קנ אות מב

הפוסקים

ממה ששמע ממנה, ע"פ אותם הדברים ראוי לדון. [ולא תלין מדבא להעיד על בעלה ודאי דעברו דברים אחרים שמתוכם נחזר שפי' מדבר, דכיון שירד לספר דברי האי כהוייתא, אם איתא שביו דברים אחרים מענין זה ה"ל מזכיר. מתוך הדבר אברהם סי' כ"ז דס"ח ע"ד].

גם בכהונת עולם סי' י' נדון שלא הזכיר ה"ל שום שם אבל אין שום ספק שפי' שלנו מצדדים מדבר, שצ"ל לשאול עליו בחזירו כו', כתב בדג"ז ע"ג דאם לא ה"ל אומר בדבריו סגנון דברי המגיד לו ה"ל לנו להקל, ולי"ה שהא' [אמר סתם] וכיון על אחר, וחשד ה"ל כי הוא זה, אלא אמרין שפירש לו, וכמ"ס הרמ"ש [ה"ל צרמ"א] והפני"מ, אך מה נעשה כיון שדיבר [ה"ל] כל מה שעבר, ודברי האי אין שום שם, אלא שהוא הבין ממנו כן, אין ידיעתו מכרעת.

ובע"ז כ' הר"א זאבי נחשף שזרע אברהם סי' ד', בגמס"ת שאמר שצ"ח שאלה כו', פ' ופי' נילולו וז' היחודים ראיתי ה' מת וא' גוסס, אח"כ ראיתי ערבי לבוש צבד יחודי ושאלתיו מנין לך, ואמר מהיחודים המתים, וכי דע"ז דאף שדברי הגמס"ת [לפנינו] מורים שעל צ' ה"ל שאלנו מצדדים דיבר אף שלא פ"ה השמות, הא' אמר שא' גוסס ולא ידענו מי הוא כו', וצ"ח שסיפר מהעברי [שנחזרה גם מיתת ה"ל] הא' לא הוצרך על איזה יחודים מדבר, והגם שדברי הגמס"ת מורים שהוצרך לו שעל היחודים [שדיבר אלינו] צ"ח דברי הערבי, ממר"ת לשון שהסמך הענין לו, דכונת דבריו כך הוא, דאף שהשאר להא' מפרפר נחזר לו אח"כ שגם זה מת, אפ"ה לית צ"ח משא, דלית לן סמוכים כהני, דבגדולה מחמת חשש ה"ל כו' כ"ל, אף דשם אמר שמו, וגם שהי' שם פלא כדכתב שם ה"ל, ומ"מ כי דאין להחיר ואין מה נענה אצתרי, ומ"ס הריב"ל ה"ל יש להסתפק כו', הרי דכ' דכ"ה"ג תלין להקל ולא להחמיר, ולכאורה פליג על סדרת ה"ל, לא היא, דצמטת ההשקפה י' דל"ה, דהריב"ל קאי על עדות משה שאמר כו' [כמועק לעיל], שנמלאו הדברים סתומים, וצ"ח נעם להקל להיחוד עמפ"ע דתלין דאפשר שאמר לורי מגאליפול, אמנם נדון ה"ל שסיפר דברי התוגרמית כלורתן וכהוייתא, שחילת ידיעתה ממה שאמרו הגוים צחנים הרגו את חזיב, הרי דברי הראשונים שהם עיקר הידיעה הם לפנינו בצ"ח ואין צ"ח ממש, לכן החמיר, אף דמזה שהתוגרמית מדברת על חזיב בעלה, הסביר נועם דאי לאו דצ"ח לה שדברי הישמעאלים על בעלה לא היתה אומרת, אפ"ה יותר הסביר נועם לז' אחר, שהרי השור שחוט לפניך שהישמעאלים לא אמרו אלא חזיב, ואין לנו שום ספק בדבריהם, וצ"ח אפי' הריב"ל מודה צ"ח מלא להחמיר ולא להקל, ואמנם מה שנעם צ"ח להחמיר הוא משום העד ה"ל שנאמרו הדברים בצ"ח ואין צ"ח אלא שמו כו' [כ"ל צ"ח הריב"ל], וגם ה"ל אילו היו דבריהם סתומים ודברי העד מפורשים ה"ל מקיל כו', [כמוצא בזה מ"א], וכן מ"ס מהרי"ט דתלין דה"ל קיל, מצוהר דצ"ח דהיינו כשדברי האי צ"ח צ"ח, נמלא דכל הפוס' דיברו צ"ח א"ה, דלא תלין אלא צ"ח, וצ"ח דברי האי לא תלין. ובע"ז כתב צ"ח פ'.

גם בבני אברהם סי' י"א, כפגש הגוי ציבורים ואמר חבל על העד שלקחתי מכס, שמת, ואומר העד שירמי בעלה ה"ל העד, (שה"ל שצ"ח ופדאוכו ונשחמד ומכרוכו), וכתב דכ"ה"ג לא הקילו הרמ"ש ושאר הפוס', כיון דמסר דברי הגוי כהוייתא ואין צ"ח צ"ח שדיבר על בעלה, דאפשר דכולל העיר מכרו לגוי זה עוד עבר, והיא שמת, והעד מתוך שנמלא צ"ח ומכירת ירמי ולא צ"ח אחר חשש שדבר הגוי על ירמי, א"כ אף שהעד צ"ח להעיד

יחודי, ולא עוד, ודכתיב נדון הריב"ל שהתוגרמיות שדיברו לאברהם [העד ה"ל] אמרו לו כל מה שאמר לכן המושל, ולא נמלא צ"ח כ"ל שאמר שצ"ח ליער כו' וכשנתקרב להרגוים הכיר שא' ה"ל לורי ואמר חבל לורי חבל לורי, הרי שלא פירש איזה לורי, ואף שהתוגרמיות צ"ח ע"פ דבריו לגאליפול לבית לורי להגיד הריגתו; חשש הריב"ל דילמא ע"פ שפיעתן הוא כו', אמנם צ"ח שהגוי לא אמר דברים בפרטות כמו שהגיד לו הריא"ה רק דרך כלל אמר שהריא"ה אמר לו ששמואל בודאי נהרג, דמשמע שמואל הידוע בין הריא"ה להגוי, ואם ידוע הוא ג"כ בין הגוי להעד, חו ליכא למיחש חששת ה"ל, דתלין צ"ח צ"ח דברי הגוי להעד שנתברר להגוי ששמואל שאמר הריא"ה הוא שמואל שאמר להעד, מה גם שהריב"ל אפי' נדונו לא פסיק וחני להחמיר וזה איכא לדיוס צ"ח, כדע"ז. והביאו דבריו מהר"א צ"ח צ"ח צ"ח, והרי"ט הכהן שצ"ח מ"א. [ועי' לעיל מ"ס צ"ח ע"ד דעת הריב"ל].

והביאו הדבר משה סי' י"ח נדונו, ושכ"כ הרמ"ש כו' [שצ"ח מ"א], וכתב שמוסך צ"ח דאמר הגוי לעד דמלכד מה שאמרו לו צ"ח [שהרגו ליוסף ולסיראטלי] שמת גם צ"ח צ"ח פ' שצמקוס פ' הרגו לנשיהם כו', דהרי צ"ח לא נזכר שום שם ולא הסיראטלי כלל [כלומר ואין מקום לתלות שפוט דעתו], ודאי נחזר לו שם דעל יוסף הידוע צ"ח היו דברי צ"ח הכפר שדיברו אלו שהרגו.

ובפרח משה אחרן ח"א סי' ל"ז אחר שדן נדונו צ"ח ש"א וש"ע, כתב דפ"ג ה' דבר ה"ל אפשר להחמיר, דכיון שהעד לפנינו מעיד על בעלה, ואמר ששמע מאשה שאמרה שראתה צ"ח פ', יש להקל ולומר שאם לא נחזר לו היעצ שעל פ' בעלה דיברה לא ה"ל מעיד ז', והאשה צ"ח דבריה על מי דיברה אלא שהמעיד על פיה קיל, וא"כ ש"א אפשר לצ"ח דודאי נשאל פיו, ואם לאו סומכים ע"ז וכמ"ס מהרי"ט [ה"ל], ואף ש"ס להשיב על ראיותיו, דל"ד להא' דכשתלך למקום פ' כו', וכן ל"ד למ"ס מהרמ"ם דאין צ"ח לעד ה"ל, דהתם צ"ח צ"ח המיתה שראתה האי אין צ"ח לה"ל [מפני שהוא לא ראה], אבל צ"ח ששמע העד ה"ל מהא' שהגיד לו פנים אל פנים למי אין צ"ח אותו ע"ז כדצ"ח לה"ל על גוף המעשה שראתה כשהוא לפנינו, מ"מ הדבר ולא מפי מהרי"ט ותורת ה' אמת היתה צ"ח, וכן הסכים לענין דין מורי [הרמ"ש] צ"ח ל' [שצ"ח מ"א], אף שהוא מהחמירין צ"ח דעלמא ח], ואף שמה"ל י' לכאורה להיפך מ"ס מורי ומהרי"ט, י"ל דל"ד דהתם גויב בעירוב כו' [וכמוצא בזה מ"ה], משא"כ צ"ח, אלא דמ"מ ל"ד [צ"ח מהרי"ט] דהתם העיד כדבר פשוט אלא אבל לא ה"ל דברי העד האי לארכן ולרצון, לז"ל נסמך על צ"ח צ"ח צ"ח צ"ח שח"ל לפנינו דברי האשה ולא חסר דבר לפי הנראה

(ז) הר"ד מאטאלון שבאות נ"א כתב ע"פ הפרמ"א מאחר שבת לבי',

והנה פרטי נדון הפרמ"א חסרים מהתשו', ובנדון מהרי"ט וע"פ י' דמירי שהעיד שלא בב"ד, ומ"ס תלין דכיון שהעיד להשופע תלין שנתברר לו.

(ח) מהרי"ט הכהן שבאות מ"א.

(ט) ויש להעיר דהכנה"ג הגה"ט אות רפ"ט הביא להריב"ל ומהרי"ט

כחולקים. ועיין גם במהרי"ט י' חביב בדיה ושם דבסמך, דלא נחיא לי בחילוק זה, ושכ"ד המשפ"צ. ועי' במהרי"ט באסן הג"ל דמשמע קצת דאפי' בסתם דברי האי לא תלין. והר"ד מאטאלון בתשו' שבבני אברהם סי' כ"ז כתב בדפ"ו ע"ג דלהר"א חנוניא [הג"ל בדיה ובמסקנת] ש"כ והריב"ל מקיל ופליג אביי, יוצא דגם בפירש דברי האי [ובנדון הבי' מ"מ תלין שאמר האי יותר. ועי' בה"ע ה' שכן צ"ל להפנים ספ"ד למ"ש בסוף ההריב"ל לא תחליט להחמיר כו'.

אוצר

סיק קג אות מב

הפוסקים

א' שמו אללאל ולא נלשון כע"י לגוי השומע, וא"כ אפשר שגוי זה מדעתו חשב שהכונה על אללאל הנעדר, משום שנדבר עמו לעצור הכנה יחד, וכדע"ש ב"י כו, ומסיק בדק"ע ע"ג, דאדרבא כיון שאמר שאללאל דרך כלל ולא מסר דבריהם כדויתן, יש להחיות, דאמרין כיון דדבריו גוי זה חין להסתפק על אחר, חלין שנחבזר לו ודאי מדבריהם שעליו דיבר, ושהי ממקום פ', דאין לנו אלל דבריו כפשטן כו, וכ"כ מהפנימ" [הג"ל] וברח"ש סי' ל' [שבחות מ"א]. [גם הדרכי נעם ב"י סי' ה' החיר נגד"ו ולא הזכיר חשש ב"י]. ובר"מ י' ח"צ סי' ה' שהשיב נגד"ו, כתב נד"מ ע"ד, דשין היחירה מילתא קלישא היא לעשות ממנה גופי הלכות ולבנות עליו חסרון גופה של עדות, ובג"ד סופר דפרטות ח"ק נעצב כו' ושלל נילולא אלל אשכ ע"י שחזרה בקרני פרה כו', הרי אדרבא מוכח שלא סיפר דרך כלל, אלל שאותם הדברים סיפרו ולא יוחר, וכשומע מעלמו הוסיף מאומדנא שהי יהודי וממקום פ', וכחששא היא רבה ועלומה בגוף העדות, שוב ראיתי במשפט ד"ק ח"י סי' ס"ג דחשש כה"ל דב"י דהוסיף השומע ש"ע מאומדנא, ולא חילק להקל מטעם דסיפר דברי הרואה בדרך כלל. [וע"י במשפ"ל ה"ד לעיל, מחשו' מאותרת, שחילק כה"ג מנדון ב"י, ובנדון זה כתב שם בדקמ"א ע"ג אחר שהביא להב"י, ח"כ ה"ג כאן שנג"ד סיים [פ"י ל"י] בדבריו דברי הרואה אשר לא אמר דוד שברג מאיזה מקום הוא כו', משמע קלה דמוכח שלא אמר, מיהו כנראה שהרמב"ה הבין באופן אחר, עוד יש להעיר דשם משמע דעיקר החשש דמאומדנא קאמר, הי' משום שילא קול ע"י].

בדבר משח (אמארייליו) ח"א סי' ט, באמר פ' ששאל לר"א כשנצב מייניאל מה נעשה מילחק פרץ ואחותו מרים שכלבו בספינה למקום פ' לפדות נכה, והשיב שמשפינה הכיה נמלט רק חובל א' ואמר ליחודים שצויניאל שהיו בספינה שנעצבה צ' יהודים אח ואחות שכלבו לפדות צ' האשה מרים, והחבזה קדישא חיפשו ומלאו למרים ואח"כ לילחק וקברום, והוסיף פ' שאמת הוא שר"א שמע כל אלו הדברים כשהלך לויניאל ושמע מהקבל דויניאל שמלאו למרים וילחק פרץ וקברום. והסתפק בספק הכי דשמא הח"ק לא הכירום, ד[הא] החובל לא אמר אלל צ' יהודים כו', והח"ק מלאום וקברום, ור"א שידע שהג"ל נכנסו בספינה שפע דעתו שאלה הם שמלאו הח"ק, כיון שלא היו אחריים, ולכן אמר בפשיטות כג"ל, אבל הח"ק לא אמר אלל שמלאו מאותה ספינה צ' יהודים מקודם האשה ואח"כ האים, ואפשר דאחרים ניבחו, ואחר שהביא להר"ש שבחות מ"א כתב בדק"י א' דה"ג נג"ד כיון דמפשט דברי ר"א שאמר לפי משמע דעל המבוקש [הידוע לפי] דיבר, ח"כ חין לפקפק שמא שמע רק צ' נפשות נעצבו והוסיף השמות ע"פ שפוט דעתו, אלל אמרי' שכן נודע לו צבירור דאין לדון אלל כפשיטות דברי העד דלפנינו כו', וכ"מ מלשון הגב"ע דמ"ש ר"א שמהספינה לא נמלט רק חובל א' שאמר כו', הם דברי עולמו שנחבזר לו במקום אחר, ולא שמע מאנשי ויניאל אלל שמלאו למרים וילחק פרץ כו' [ולא שנימא דגם דברי החובל שמע מהם דנימא דגם ידיעתם הוא רק מהחובל שלא אמר השמות], דהא אמר פ' אח"כ דאמת שכן שמע ר"א כל אלו הדברים כשהלך לויניאל ושמע מהקבל וכו', ואם איתא שכל הדברים הראשונים שמע מאנשי ויניאל למה לו לכפול אח"כ ששמע מהקבל כו', א"י דכל הדברים הראשונים נחבזר לו ממקו"א ולא שמע מהקבל אלל שמלאום וקברום כו', ומ"ש "כל אלו הדברים" שמע צויניאל, לאו דוקא. והוסיף צבור צ' דאף דאכתי חסר ש"ע, מ"מ מדדיברו אליו כע"י, יש להקל, מה גם דאף להאשה הזכירו כע"י וידענו שכלכו יחד, ואכ"כ דאפשר להחבזר מנא ידע ש"ז שאלו נבקשין דיברו שפיר דמי, אבל אם ר"א במקום רחוק כו', מותרת.

וכר"א

לסעד על צעלה חינו כלום, וכמ"ש הב"י והריב"ל, וכמ"ש כ"ז ספרי"מ [אולם כשלא הליו דברי הא' מסיק ב"י כ"ז דגם הריב"ל מקיל].

ובעסק שאלה סי' כ"א, בגוי מפי גוי שאמר דבר צרור אך מהא' אמר רק שו"א, כתב דאף דהריב"ל וע"פ מלרכי גם ש"ע, מ"מ יש להקל גם להריב"ל, דהא הריב"ל מסתפק להקל בעמפ"ע גם באמר רק שמו, וכ"ש בשו"א דנל"א י"א דגוי בכה"י, וכע"ז בשם משמעון (להר"ש מנשה) סי' ה' דבכה"ג י"ל ס"ס, שמא כהמחירים בשו"א, ואח"ל כהמחמירים חולי כהמקילים בעמפ"ע.

הר"א ברודו נחשו' שצורכי נעם סי' ס"ד, באמר הגוי לעד חיי לך שצק פ' הארוך ושוחפו פ' שהיו מוכרים האלמוגים כו', אחר שצ' דבזה כגוי להחיר משום מדע"י, ובכה"ג שאמר אומנתו ושם שוחפו יודו גם המחמירים במדע"י, הוסיף בדק קפ"א ע"ד דאף דמהגוים שאמרו לו מיתחו לא שמע כלשון הזה, אלל אמר, וסיפרו לי עליהם ואמרו שצ' יהודים עברו א' ארוך וא' קצר, ופ' הארוך לא ראה לעצור כו', וא"כ כיון שאמר כל דבריהם ואין בהם כדי להחיר, דמי לנדוני הריב"ל והב"י כג"ל שכתבו דלא מכני, וגם כתבתי [בחות נ"ב] דאף באמר "וסיפר לי עליהם" כבג"ד, מ"מ לא נחלה שאמר המגיד עוד דברים אם הפרטים שמסר מהא' אינם מספיקים, ע"ש, מ"מ אמינא דנ"ד ל"ד לזכרם מצ' טעמי, א' דבג"ד אמר בתחילה דבריו בפשיטות חיי לך שצק פ' כו', מדבריו אלל נראה שנחבזר לו צבירור מיתחם ע"פ דברי אנשי המקום שאמרו לו צ' יהודים וכו', שהם צ' הנזכרים, שאם לא הי' מחבזר לו כך מדבריהם צבירור גמור לא הי' אומר בפשיטות חיי לך שצק וכו', וכיון שהוא אומרי' שכן נחבזר לו דבריהם חין לנו לדחות מלצנו לומר שטעה בדבריהם, אלל חלין שודאי כן נחבזר לו, וכדורוכחתי מהפנימ" ספ"ד [הג"ל] וברח"ש סי' ל' [שבחות מ"א], משא"כ בנדוני הריב"ל והב"י ונדון דוסיפר לי עליהם כג"ל, והוא חילוק צרור ונכון א), ועוד יש לחלק דבג"ד יש כמה פרטים דקשה דאחרתי כולם ציחד גם באחרים, ואפי' נאמר שגם הגוי מטעם זה עלמו דלא אחרתי, הוא שאמר בפשיטות חיי לך שצק כו', הרי מ"מ יפה דן, שצודאי לכל כי האי אחרתי ל"ח, באופן שאין לחוש שדברי הגוים לגוי זה היו על אחרים, כ"א על אלו בודאי.

ושם בעדות אחרת, באמר הגוי לעד שאמרו לו גוים שאללאל הארוך ושוחפו נעצבו, אחר שצ' דלשון שאללאל "בשין" היו מדע"י לעד וסגן, חשש בדקס"ע סע"ג דכיון דהי' דאין זה לשון הגוים, דאם מסר לשונם כו"ל "אללאל", וכ"ש בג"ד שהשיבו על שאלתו אם ראו צ' יהודים כו' מסתבר שהשיבוהו ראינו צ' יהודים

י' [מ'] דהוי כאומר, ע"י כע"ז במימר חיים המובא באות ק"ס, דמשום ברירות דיבור השני הוי כאילו אמר שכן נתברר לו, וחלין ששמע עוד דברים מהא', ע"ש, ובנאמן שמאל שם, אף שלא דנו לענין החשש שהי' דהסיף. יא' [כ] כונתו דבנדונייהם ובנדון דוסיפר לי עליהם נראה שכל מה שאמר ה"י הוא העתקת דברי הא' בקיצור או באריכות, משא"כ בג"ד שאמר מקודם חיי לך שצק כו', הוא הגות עדות ברורה מצד ידיעת עצמו שפ' מת ע"ם מה ששמע מאחרים, (וכע"מ"ש הפרמ"א הג"ל בחילוקו מהר"ש, "דהתם העיד דבר משום אצלו"), ומה"ט מדמי להר"ש סי' ל', שבקטע זה לא הסתמך על לשון הא', וא"כ אף שאח"כ סיפר פרטים עכ"ל שקיצר בהם, ולא נימא שטעה בדבריהם, אולם ע"י במהר"מ י' חב"ב דלהלן, שבנדונו גמי אמר מקודם דבר ברור מצד עצמו תנח נפשו כו', ומ"מ אסר משום הפרטים שאח"כ, ואדרבא משום שאמר העדות בב' מסקי מגרע לה מנדון הרח"ש, ואולי כאן התיר משום שר"י גם טעם ב'.

אוצר

סיק קנ אות מב

הפוסקים

הוכחה למחש' דילמא הכי וכו' כוח חיישינן להחמיר ולא תלינן להקל, ודמי לגדולי בצ"י והריב"ל ה"ל, וכבר כ' הכה"ד צ"ח ר"מ דאף שסח הגוי ל' כולל המיתה כיון דסיים דבריו שחי' ע"י עביעה לא סמכין אסתם דבריו אלא דתלינן לחומרא שסח ע"פ האומדנא. [ועי' צכ"ח צדודו ה"ל וצכ"ח י"א, דאולי חולק על דבריו].

באמר שלמה ס"י צ', צהגיד הגוי לפי' הידעת את שלמה מלימוס כו', (והזכיר כמה משמות קרוביו להוכיח על חיזה שלמה מכיון, והוסיק), שצחייתו ברישית חפשתיו ג' וד' פעמים ולא מלאתיו והלכתי לבית היחודים ששם הי' שלמה זה נובג בתחילה לכולל ולשחות עמי, ושאלתי ליהודים מה נעשה [ממנו] ואמרו לי שמת במגפה, וחשש צד"צ ע"צ דאף שדברי הגוי הם כחמיר שחי' ושי"ע, מ"מ לא פורש איך שאל עליו, דאפשר ששאל רק בשמו והם השיבו על שלמה אחר, וכי' דיש להוכיח [לכתיר] ממ"ש הראש"ח צ"ח כ' לענין החשש דשמא ראוהו בעד לאחר ג' ימים, דבליחא תלינן דכיון דאמר "פלוגי", ודאי ראוהו חוץ ג' ימים והכירו היטב ולא יחוש לצדות שראוהו אחר ג"י ואמר צדדמי, ע"ש, וצ"ח צ"ד חס' הי' הגוי לפנינו הי' ראוי לשואלו חס' הי' שום חשש שעל אחר השיבוהו שמת, אבל דבליחא י"ל דנקטינן עדותו סתם דמשמע ידיע שעל שלמה הצי' השיבו, כגון ששאל עליו צ"ח ידועים דליכא לספקי צהר כלל, אלא שלא חשש לספר כל הדברים שעצר ציניהם ומסר רק תוכן הענין, ואין לצדות שמת שאל רק בשמו, דמה לי חשש דאמר צדדמי, או חשש שמת על אחר השיבוהו ולא הצינו זה את זה, ואף דהראש"ח שם גמס אח"כ צ"ח, וכתב ע"פ מהר"מ דאין להקל אלא צדדמי שחמיר היחודי הנכבד, דיש צממעות לשון זה שראה שנכבד, משא"כ צחמיר ראיתיו ברוג כו', מ"מ אינה סתירה לג"ד, דכא גס צחמיר "הנהרג" יש גס צממעות שראהו אחר הריגתו ואולי לאחר ג"י, ומ"מ [כיון שיש גס להבין שראהו הריגתו] חפס' ל' הקולל דהכונה שראהו נכבד, וא"כ הי' צ"ד שחמיר שכלל לבית היחודים כו' ושאלתי כו', כיון שיש צממעות "ושאלתי" ששאל בלשון המועיל דאין להסתפק צהר, א"כ אף שדאפשר ששאל בשמו לצד, מ"מ תלינן דהצנת "שאלתי" היינו בלשון המועיל, ולזה הדעת נוטה שהרי אין שום ריעותא צדדמי אלא מצד עצמם, ויראה שהם מספיקים להחיר, חס' לא שנוסיף ונחוש שמת בשמו שאל, אין לנו לצדות כך מלצנו, ובעין שדחה שם הראש"ח לג"ד נדונו להא דגוי מפי גוי, דהתם אינו אמר כן הגוי הא' הי' די ואין שום ריעותא חס' לא שנוסיף ששאלה היתה, אין לצדות כו'.

והוסיף צד"ד א', עוד יש להוכיח ממ"ש שם הראש"ח צדדמי ר"מ [ה"ל אחר הצ"י], דכיון דהיחודי ששמע מהגוי דיבר לר"מ בעל הידוע לו, אמרינן שהגוי הזכירו צחי' ושי"ע כו', ע"ש, וצ"ח צ"ד שהגוי העיד צדדמי על שלמה זה כו' [אמרינן דהכי שאל] ולא חשש להזכיר פרטי הדברים, ואף שהראש"ח לירף זה רק לסניף, נראה דהיינו משום דפשוט דברי היחודי מורים שהגוי אמר רק פי' חתן פ', משא"כ צ"ד שלא הוזכר אופן השאלה נראה דעדיף ואפשר שגם הוא יודע שיש לסמוך ע"ז, וכי"ש צהערק מ"ש כל ה"ל, והנה הא דחשש בצ"י [ה"ל] צדדמי אינו ענין לג"ד כו', [ובמ"ש בפנימ' ה"ל צחות זה], והתם יש חסרון בגוף העדות, וגרע טפי [גם] מנדון דהראש"ח, אמנם ממ"ש הריב"ל [ה"ל בתחילת האות] י' דיש לחוש [גם צ"ד], דכא צדדמי משה צדדמי אמר רק שראה גופו ברוג ויש מקום להסתפק שחמיר שחי' ושי"ע, ומה גס דנראה שהיו מיועזי ומכירי לורי, וי' דדמי ממש לג"ד, ואפ"כ חשש שמת אמר המושל רק לורי, וכתב דיש להחמיר לג"ד להכ"ד, ואף דאכתי יש לחלק ממ"ד, דהתם מעדות אצרכם יש להוכיח גם על עדות משה שחמיר רק שמו

וחר"א גאפניו שם משיג עליו, וכי' דאף דאין לצדות חששות מ"מ צ"ד כו"ע מודו דהדעת נוטה דכאן להקל כשחמיר לר"א לא הזכירו שמת, אלא אמרו סתם שמתו האיש והאשה שחמיר החובל, ור"א שפע מדעתו שהם י"פ ואחותו, דאם אמרו בשמותם ל"ל שידעו שר"א מכירם, וזה קשה מאד דמתיבין ידעו זאת, ואפ"י חמיר ששמעו לר"א דחמיר ואזיל ראיתי איש ששמו י"פ שנקנס בצפינה פ', מ"מ מ"ל שחמיר שחמיר ידע הוא הנמלא, וכי"ש ש' מצ"ע שצני הקבל שהגידו לר"א לא ראו פני המת ורק הח"ק הלכו לחפשו ולקברו, ואפ"י נימא דהח"ק הכירוהו שהוא י"פ וכן אמרו להקבל, עדיין קשה איך נודע להם שר"א הכירו שיחמיר לו חדע האיש יחזק שחמיר יודע מלאכוהו מת, א"י אלא נצוה כו', אצ"ח דלולא דבריו האחרונים "דכ"ז העיד ר"א וכו' ששמע מהקבל", אלא הי' אומר בעד שעל שאלתו על י"פ השיב שכבר קצרוהו צו"י, צכ"ג לא הי' לנו לצדות חששות שמת כן הי' להחמיר, ברם עכשיו שכתב שכל הדברים ה"ל ששמע מצני הקבל, גרע, דמה מוכח שזה כל יסוד עדותו, ולפי"ז אין דרך לנטות ולומר שעל הידוע לר"א היו דבריהם, דלהמציא צהשאלה אין היתר צדדמי אלא כשחמיר שחמיר צני הח"ק ואותם צני הקבל היו צמקום כשי"פ נכנס בצפינה הכיח, ושם ראו לר"א שהכיר ל"פ, וע"ז דיברו כע"ז, דהיינו דאותם צני הח"ק כשראו המת חמיר שהוא אותו י"פ, וכן אמרו לצני הקבל וכן אמרו הם לר"א, וכל כי האי אין הדעת סובל, והאמת יורה דרכו שחמיר סתם כ"ל, ומלכד שזה מוכרח מעצמו יש לדייק כן מהצ"ע, שהרי אפ"י נחמיר שח"ש מהחובל שהיו צ' נפשות אחים וכלכו לפדות, שצ"ז אומר החובל עצמו, דאפשר שנודע לו כ"ז, מ"מ מ"ש ששם האשה מרים, צדדמי לא חמיר החובל, דאם ידע שמה, למה מקודם סתם, א"י דר"א הוא שהוסיף, ופ"ש חס' נחמיר שהחובל לא חמיר אלא צ' נפשות שהיו אחים ושהכלכו לפדות צ"ח, ר"א חמיר ע"פ שפיעת דעתו, משום שחמיר שנטעו צ' נפשות בצפינה פ', וכשכלכו הח"ק ואירע שמתו איש ואשה חו' לא נסתפק לו שהם י"פ ואחותו, ומש"כ הוסיף ע"ד החובל שהיו אחים וכלכו לפדות וכו', והצ"ח כ' אחרי דבריו, שלדעתו אין מכל זה סתירה למ"ש לעיל, לפי היסוד ש' בצ"י ודעתימה [שאין לנו אלא פשוט לי' העד].

סוה"מ י' חביב ס"י הי' צחמיר הגוי אלללן הארוך מעירם תנוה נפשו כו', נדברנו עם שותפו לעצור הנכר והם הקדימו וכשצאנו לשם אמרו לי אלללן הארוך ושותפו נכנסו לספינה קטנה ונהפכה ונעצו, וחשש צד"ח ע"ד דאף שמה צ"ח מתברר דכוננו לצעלה, מ"מ מנלן שהגויים שדיברו אליו כוננם לאלללן שמעירם, ועוד דשמא כוננו צכלל לאלללן גוי, (דשכח צכו שם זה), והגוי השומע כיון דלא גמר דינא לחוש כחא הוסיף על השמועה מכה האומדנא דעל אלללן היחודי מעירם קחמיר, וכי' צדק מי דאין לחלוק צ"ד שצממת חמיר פי' היחודי מעיר פ' אלא שקולר צלשונם, וכמ"ש הראש"ח צ"ח ל', כ"ל צחות מ"א, דל"ד, דהתם לא היו צ' חלוקות חנו וחדר מפרש, אלא הכל חלוקה אחת, שבע"ד אי' שמעתי שספינה של אישטרוגיטו שנסעה ממקום פ' הרנו היחודים שצחמיר, צכ"ג הוא דכתב דאין לחוש ששמע אישטרוגיטו סתם והוא הוסיף ע"פ אומדנא שנסעה ממקום פ', דאין לנו לחפוש בעדות אלא כפשוט, כיון דליכא הוכחה למחש' שהוסיף על השמועה, ולזה מספיקות ראיותיו ממחמיר וחס"ד כו' [כמוצא צכ"ח א', שצחות מ"א], אבל צ"ד דהגיד וחדר מפרש ומכח מדבריו דלא הגידו לו רק שאלללן ושותפו ירדו לספינה ונהפכה, מוכח ודאי דמה שהגיד תחילה אלללן הארוך מעירם שחי' יחודי מחזיק צדדמי, הוסיף צ' דברים על מה ששמע, שהוא מעירם וסחי' יחודי, ואדרבא מדברי הראש"ח וראיותיו מוכח דצדדמי

אוצר

סיק קנ ארת כב

הפוסקים

שצריש'ד כי הוא זכ, ולא חיישין לומר שלא אמרו לו רק שלמה
סחם כמו ששאל הוא, וכוא שפט בדעתו שכוף זכ, שאין לנו
אלא דברי בעד וכיון שכוף אמר שעל שלמה שצלימונוס אמרו לו
תלין שנתברר לו מדברי המגידים כי הוא זכ.

והר"ש סאגים שס סי' ד (אחר שז' דהרי"ל החמיר גם נפדות
משכ' בלנד, אף שדברי ה"א סחומים, דמי' ל"ד למח
שקילו בעמפ"ע דעלמא, ובג"ל צביאור הרי"ל), כי בל"י ב'
דנ"ז דמי ממש לנדון הרי"ל, וא"כ אפי' היינו מוצאים פוס' המחירים
בנדון כזה ה"א ראוי לחוש להרי"ל ובג"ל קשה גם מסבא, ולא יעלה
על הדעת ששאל כ"כ באריכות שלמה מלימונוס [ששם אשמו כן
ושם כו'] היכן הוא, דמה איכפת להגוי להזכירו בל' ארוך כזה,
ובג"ל דאפי' אין מקום להסתפק, דבשלמא בנדון הרי"ל שאלו
התוגרמות בית לורי היכן בית אחיו משכ' בו, יש להסתפק שמה
הכירו ואמר גם גאליפולי, דקאי דברי המושל על מה שאלו כן,
ואעפ"כ החמיר, וכ"ש בג"ד, ואפי' שאל שלמה שהייתי אוכל עמו
ה"א מקום לחוש שמה ה"א עוד שלמה שאל עמו, [דמילתא דשכיחא
הוא, [וכשבת ל"ב א'] אבבא דהנחא נפיש מרחמי, שם דל"ז א'],
כ"ש דאפשר ששאל שלמה סחם, ואפי' נדע שאין לו אכזב אחר בשם
שלמה אפשר שחשבו שיש לו ועל אחר שאל, דמה איכפת להם
לדקדק היטב על מה שאל, ולפי שזכרו שמה מקרוב א' [שלמה]
חשבו שעליו שאל, וכדי לפטרו מעל פניהם ככל כיוולא מפיהם
אמרו, ומי' האמר שלמה מטעם מדע"י בו, חמוה, אין פחד
דאין לחוש שמה יש לו עוד אכזב, והא' הרשד"ם ס"ז אחר שז'
טעם דמדע"י ציניהם, הולך להוסיף ידיע שאין מרדכי אחר שם,
ועוד דלא התיר כזה לבד בו, וגם ממחר"ע אין ראוי שהחיר
כזה לבד בו [פי' דעתו כזה בלות קמ"א], ומי' להתיר מס"ם,
הנה לסיק הוי א"ש, אבל תמיכתי שר"ה להתיר כזה לבד, והא' י"א
דגם בס"ם אזלין לחומרא בו, וי"א דה"כ הוי חדא ספיקא שמה
שמה בצעל קיים בו ועוד דל' הספק שפירש איזה שלמה, קשה
לומר שהאריך כ"כ, ול"ה ספק בג"ל ואינו רואה שום טעם מספיק
להחירה, ועוד דבג"ד שהגוי העיד מפי אנשי רישוד דרבים הם
אולי אין להתיר עד שנשלח לשם לשאלם דרק בשמע מצי"א יש להקל
כזה דשמה כבר מח בו, והעלה כזה כמה כללים. ודק' מי ע"כ
הוסיף לענין ס"ם דלמי' מרי [מחר"ע] בחו"ד סי' א' דמי' הי"א
להחמיר בס"ם הוא רק בלוחם ענינים ואין ללמוד לשאר דוכת',
לפי"ז ה"א מקום להקל, אלא דזה דוקא נשאלא להתברר, משא"כ בג"ד.
והמחבר השיבו בס"ה, דהרי"ל לא החמיר אלא משום הריעותא
דעדות אברהם, אבל לעדות משכ' דדמי לג"ד יש ללמוד
מהתב"ד להקל בו, וגם י"ל דעיקר הטייתו לחומרא בנדון הוא
משום ספק בג' בו [ובג"ל כ"ז צביאור הרי"ל ומסקנתו], והוסיף
דדמי' שצ"ד א"ל ללימוד הרי"ל מהתב"ד בו, אלא דמחבר
מהרמב"ם [ממ"ש דצעד השומע אין שואלין בו, ובמובא בשו"ע
סעי' ה'], שצ"ד העיד בעד צ"ד שמה שלמה בעלה, ושכגוי
המגיד לו הזכירו בשו"ע וש"א, וכיו' עדות ברורה בלי חסרון,
ועיקר החקירה היא איך שמע הגוי המגיד להעד מהמגידים לו,
ודאי דזהו דרישה וחקירה לשפירא דמילתא כשבעד לפנינו אבל
כשאחר העיד בשמו [אין לדנות ריעותא שמה רק בשמו שאל
מדבריו שם בסמוך], והרי"ל לא יחלוק בנדון כזה, ומסתח"ע מכמה
פוס' המוצאים לעיל, וגם ממחר"ע [בג"ל בלות זכ], וממ"ש שם
בטעם ה"א דנראה דעל דוד טובי הוודע ציניהם שאל בו, וכ"ש בג"ד
דמפורש בדבריו שעל שלמה זכ שאל שצחיו ה"א מכירו וגייסו בזה,
וגם המשיבים היו לדבריו מוודעיו בחיים בו, דודאי מחבר
בבירור גמור שפי' שמעיד שאל ועליו השיבו ואין לחוש חששא
המגרעת בעדות, ומי' דמהסבא קשה לומר שהאריך כ"כ בשאלתו
ב'

שמו כ' [כ"ל צביאור הרי"ל], אמנם מי יערר לנו להקל בענין
חמור כזה בחלוקים כאלה, מיכו הוסיף בדע"ז א' דיש למלא
היתר עממ"ש הרשד"ם וע"פ דכשמדבר הגוי לביכודי כע"כ,
ל"ה לאחר כ' [פי' בלות קליד], וא"כ אפי' ניוחש להרי"ל
לחומר הנושא וניח ששאל רק היכן שלמה, מי' לא ניוחש שעל שלמה
אחר השיבו שמה, דפשיטא ודאי שעל שלמה הידוע ציניהם שאל
וע"ז השיבו, [אחר שידוע שכל ציחאו דגוי זכ באכסניתו דשלמה
ה"א כפעת בפעם זכ ד' שנים ה"א רק בעבורו לשאל בשלמו
ולאכול עמו כי אכזב, א"כ אין ספק שגם בפעם האחרונה ידוע
לאנשי רישוד ששצ"ל בל' ובעבורו שאל ואפי' הזכירו רק בשמו,
ועליו השיבו, ול"ד לנדון הרי"ל יב], ואין לומר [אכתי ניוחש
שמה גם שלמה אחר ה"א ידוע ציניהם ועליו השיבו שמה ושלמה
זכ חי ואזל לעלמא, דמלבד דחששות כאלה מהב"ל ימעטו ואין לחוש
להם בעגונה, הרי אפי' ה"א מקום לחוש יש לנדון בג"ד ס"ם המסתפק,
ספק שאל באופן שאין להסתפק באחר, ואח"ל ששאל רק בשמו,
אכתי י"ל דלא ה"א שלמה אחר ידוע ציניהם, וע"י בהרש"ם סי' ל'
[שצלות מ"א] שז' דל"ה שמה כוגד סחם בו, ויש סיוע גדול לג"ד.

והמבימו שם בכללות הר"מ בנבנשת [כ"י בעל הפני משכ'] והר"א
חילוש. והר"י בנבנשת שהסכים ג"כ, הוסיף שצ"ד
אין בכלל להסתפק כזה, דיש לנדון שצפירות שאל, ממ"ש בשאלה
ובלכתי לבית היכודים שה"א רגיל שם שלמה זכ ושאלתי בו,
מדאמר זכ כלומר ה"א, נראה שפירש על אחוה שלמה שהזכירו
כבר בשו"ע ואותותיו ומפתיו, וכס בג"כ עליו השיבו בו, מה גם
שצ"ד אין לורך לכל זה דודאי עב"י ציניהם השיבו בו [ובג"ל].
גם הר"ש י חציב שם סי' ג', אף דמסיק דצ"ד ע"כ דמשום
מדע"י אין להחירה, דגם הרשד"ם לא כ' כן אלא לסניף, ועוד
דראוי לחוש להרי"ל [במובא בס"ק קמ"א אות כ"ב] דלא מחלק
צב"י [כלל] וכתב דאינה חששא רחוקה שמכיר הגוי צ' יכודים
ששם שוכ, וא"כ ה"א בג"ד אפשר שה"א לגוי זכ צ' אכזבים בשם
שלמה צריש'ד, כי רוב שלומות הם, ואפי' לא אכלו ציחא מי'מ
ידעו שיש לו עוד א' ושמה על האחר השיבו, מי'מ כ' שם דיש
להחירה לכו"ע, דכיון דאי זכ הגיד צבירור על שלמה זכ, ועליו
אמר בסחם ששאל, וליחא לפנינו, מ"ל לדנות דילמא לא שאל
כבוגן, ואפי' הרי"ל יודע בג"ד בו דודאי אמרין דבאופן המועיל
שאל אלא שלא חש הגוי להאריך בו, וכמ"ש בה"ג הפוס' בעמפ"ע
לענינים אחרים. ובדכ"ז צ' מסח"ע גם ממחר"ע הג"ל בלות זכ,
והוסיף, ועוד דכיון דמסתמא שאל לאותם האנשים שהיו אוכלים
יחד, מסתמא הבינו שעל שלמה שאלו יחד שאל [ואפי' שאל בשמו],
דאם הסתפקו שעל אחר שאל ה"א להם לשאל על איזה אחי שואל,
כיון [דחיישין] שידעו או שחשבו ששלמה אחר ידוע לגוי בו,
וכוא ק"ו מנדון הב"י דשלמה כרוז [שצ"ס"ק ואות בג"ל] שכתב
מדלא שאלו בו, ע"ש, ואחר שז' צדכ"ח א' עוד הוכחות שעליו
השיבו, ושצ"ד א"ל לכל זה כיון דבאו דברי הגוי בסחם אין לדנות
ספיקות דמילתא דלא הסתפק הגוי עלמו בו, וכבר כ' הרש"ם
[שצלות מ"א] דאם צאלו לחוש בו, הוסיף צע"כ, ועוד ראוי
ממ"ש הרש"ם שם בנדון דהאגרה, דמי' בעלה של פ' לא שמע כן
מכגוי כ' אלא אמרין דכ' נחברר לו בו, ע"ש, א"כ ה"א בג"ד
דמה שאלו הגוי להעד, שלמה מלימונוס ששם אשמו כן ושם
אחוחו בו, אין ספק שיושבי רישוד לא אמרו כדברים כאלה וגם
הגוי לא שאלם כה"ג כלל, אלא הם דברי הגוי שר"ה להודיע להעד
אחי הוא השלמה שמדבר בעדו ושמחבר לו מחוך דברי המגידים

אוצר

סי' קנ אות מב-מה

הפוסקים

לחזיר היינו דוקא בשעבד במקום רחוק וקשה לשלוח שם לשאלו
לברר ואיכא עגונא דליחחא, אבל צ"ד שעבד בעיר קרובה וכל
יום שכיחי דאזלי ואחו אין לנו לסמוך ע"ז כיון שבנקל אפשר לברר
צ"ד איך היו דבריו עם הגוי, וכמ"ש הב"י בסי' ג' דשואלים להעד
אם ישנו במקום קרוב, (ומל"ן לעו"פ הדנים בזכ), וכ"ש צ"ד
שהצ"ד מקבל העדות עמד בספק זה אי"כ אילו היה מקום לחלות
בדברי העד שפירש על מי מדבר היה לו לברר הספק מפי העד,
אלא כי שאין בדבריו שום צירור אלא אמר היכודי סתם, ופשיעא
ודאי דכל כה"ג אין לסמוך בסתם ולומר שהצ"ד לא דקדק בזכ
אם לא נשאל את פי העד. ובאביר יעקב סי' ד' דקד' י' עור' ז' אחר
שכ' שנדונו אין להחזיר, משום שפירט דברי הא', הוסיף, והעיקר
צ"ד לאפשר לשאלו במכתב שיברר דבריו כה"ג אין להקל בעמפ"ט,
והוא מוסכם מכל הפוס', אמנם המנן גבורים כתב דאם ההלכה
והחזרה מתמכמה לי יום הוי מקום רחוק ואין להמחין, מיכו
צ"ד שאפשר לילך ולחזור בפחות מכ' יום הוי מקום קרוב ויכול
להחזרה. ובעבודת השם סי' ז' כשליק קולא דעמפ"ט לענין
השמות, הוסיף דבסי' ע"ד, וזכרנו צ"ד דליחח קמן גם הב'
אלא ברחוק ח' ימים דיש לחלות ולהקל. [ועי' בפרמ"א שצאות
מ"ב אף שמתחילה כתב דלאפשר לריך לברר מכ"ב איך אמר הא' כו',
מ"מ מלשון אח"כ נראה שכוין מהמכרי"ט שאין לריך, ואף שחמה
שאין לו ראי' נזה, מ"מ לא נראה שחולק עליו].

מח. הא דתלינן שהא' פירש אם יש חילוק בין כשחב'
ישראל או גמסל"ת. זכרנו מטה אהרן שצאות מ"ב
כשן ליתר נדונו, הקשה מהצ"י דנראה להיפך, וכחצ דנראה
דל"ד, דהכא שישראל המשיד ודאי חשש לכל זה לדרוש ולחקור
ולפי שנחזר לו באתם שעל צעלה העיד הא' לזה העיד על פיו,
אבל החם הגידה חוגרמית לא דקדק על כל זה, דמה איכפת לה,
זה פשוט. והרמ"י חלקצן בחשו' שצאציר יעקב סי' ג' אחר שחמה
בדמ"א ע"ג מה קשה לו מהצ"י הא' החם אמרה דברי הא' כהוייתן
והיכא אלא שמו ואין לחלות שאמר יותר, וכדחילק בעלמו אח"כ
מנדון המכרי"ט לנדון, הוסיף, ותו דלפ"ז משמע דאילו היה נדון
הצ"י הב' ישראל הוי תלינן שנחזר לו מהא', הא לחילוקו זה,
הרי גם כשהצ"י ישראל אס' הליע דברי הא' לא תלינן שנחזר לו,
וכחצ, אס' לא שנאמר דסבר דכשהצ"י גוי דלא איכפת לי, הרי אפי'
כלא הליע דברי הא' חיישינן שמא לא שמע אלא חציב לבד, ולא
מכני, וסבר דחשש הצ"י הוא אפי' לא הליע דברי הא', ולזה כתב
לחלק בין ישראל לגוי.

והר"ד סאמאלון בחשו' שצצני אברהם סי' כ"ז דבסי' ע"ד אחר שכ'
דצ"ד דפירט לשון הא' אין להקל בעמפ"ט וכמ"ש הפרמ"א,
והוסיף דבסי' ע"ג דמ"מ יש להחזיר מ"ש הריצ"ל ועי' המבואר
בהר"א חנניה שמסקנתו להקל, [ובצאות מ"ב ד"ה ובמסקנת, ולפ"ז
אפי' כשפירט דברי הא', מדעשאו חולק אצ"י דמייירי בזהכ], כתב עוד,
אי"כ צ"ד שהצ"י ישראל גם הצ"י יודה, וכמ"ש הפרמ"א הניל,
אלא שאין זה כאידך דפרמ"א דכשהליע דברי המגיד כו' אין להקל,
וגם להפנימ' לא יקל הריצ"ל כה"ג כו'.

ובבני אברהם שם דסי' א' כתב לדעת הריצ"ל, דאפי' נימא
דמחמיר גם בסתם דברי הא' [וכמוצא בזהכ' ה' שצאות
מ"ב] י"ל דהיינו צנוי, אבל בישראל כל שלא הליע דברי הא'
כהוייתן יודה דתלינן להקל, אבל קושטא דמילתא נ"ל דאפי' צנוי
כל שלא הליע דברי הא' כהוייתן מקל הריצ"ל. ובעיני' כי בדמ"א
ע"ג דבאחר הב' צעלה של זו מה שכן אמר לו הא', ל"ח שמא
הא' לא אמר לו בצירור על צעלה כו', ואפי' צנוי מפי גוי אמרינן
הכי, וכדמחזר מכל רבני האחרונים שכתבנו, ועממא כיון שאין
רישחא

כי, השיב בדמ"ט דאפי' נודה לו, מ"מ כיון שלמד הזכירו בלופן
שלין ספק באתר, עדיין יש לחלות ששאל בסי' מוצקא [קלר]
הידוע ציינכם ושלין להסתפק באתר כו', כ"ש שגם לא רחוק בסברא
דמי שרואה באתר לידע מה היה לפי [מאריך] ושואל בלשון שלא
ישאר לו שום ספק, וק"ו צ"ד דדרכו כל הימים שהי' אוכל
ושותה עמו באכסניו כו', וליכא למימר דמה איכפת לי להזכיר
בכ"כ פרטים, כ"ש צ"ד [דאחרי חצונתם] שאל פעמים שלש
אם זה כך כו', דיראה דהוא עלמו הסתפק אם כונתו רק לפטרו
מעל פניהם כו', וחקר ודרש ע"ז, ותו אין מקום לדבריו [דכמשיג],
ולא הצנתי במה נדון הריצ"ל עדיף יותר להסתפק שפירש, אדרבא
מכל מ"ש י"ד עדיף טובא כו'. ועי' ההיתר משום מדעב"י,
הוסיף צ"י ע"ב דצ"ד נראה דשלמה זה היה ידוע בין הגוי
השואל לנשאלים, שכל פעם שהלך לשם יסור שמה לאכול, וגם
הפעם זה לאכסניו לשאל עליו, וא"כ פשיעא דשפיר מלין למימר
דעב"י שאל ועליו השיבו, ומסתיע מהצ"י המוצא בסי' קמ"ט
אות כ"ב, ומחשו' דהר"מ צננשח צכ"י דחזירו משום מדעב"י,
[עי' דעתיכס זה באתר קמ"א], ומ"ש דאפשר לברר כו', הנה הכי
באל מכל אנשי רישוד, הרי רק למה יחודים שצאכסניא שאל [ויש
להקל כמ"ש לעיל בע"א], וכלא"ה אין נפימ' לנ"ד כו', ואחר שמיכא
דיעות בזה, מסיק, כי דיש לחלק בין דכשפישט העדות אין רישחא
אלא שאנו צאים לחשוש שמא שאלה היחה וכדומה, דאז יש לחפוס
העדות כפשוטה [וא"ל לשאל], ובין כשיש חיובה כו', דבזה אף
דכש"א לברר יש פנים להקל, מ"מ ששאפשר לברר נמחין עד שנדע
חוקן הדברים, וא"כ לדעתנו לכוי"ט אין לעגנה, דלא גרע מנדון
דדוד טובי דמכרי"ט המוצא לעיל, ומה גם דהמקום רחוק.

מג. באופנים שיש לחוש שהוסיף ע"פ דמיונו, אם ניוחש
ג"כ שמה שינה מלשון הא' ע"פ דמיונו. (כגון
דניחוש שהא' אמר רק היכודי והב' אמר שמות). מהר"מ ו' חציב
סי' ה', באתר הגוי להעד, אסלאן הארוך מעירכם נעצב כו',
וכשפיר מה שמע מרואי עניעתו, אמר רק, שאמרו לו אסלאן
ושוחפו נעצבו, והנה מלבד החשש דשמא "מעירכם" היא הוספת
עלמו, הביא בדל"ז ע"ד שהר"א צרודו שהשיב ג"כ ע"ז, כמוצא
בדרכי נעם סי' ס"ד, חשש גם שמא גם השם אמר מדעתו והם
אמרו לו רק שבי יחודים נעצבו, והגוי כיון שמקודם נדבר עם
אסלאן ושוחפו לעבור יחד הנהר, אלא שהם הקדימו, וכיון שאמרו
לו במקום מעבר הנהר, צי יחודים נעצבו, חשש מדעתו שאלו הם
ואמר אסלאן ושוחפו, וכי ע"ז מהר"מ ו' חציב דהפליג להחמיר
לחוש חששא רחוקה דהגוי שינה בדברים ששמע, ואם נחשוש כך
בגמסל"ת מפי גוי אחר, מעולם לא היינו מתירין אשה, ואם מלאנו
לחוש הוא רק שמא מוסיף על השמועה, ובהצ"י בזה דחציב
דלא חשש שמא אמרו בחדם הרגו יחודי, והיא שינתה לומר הרגו
לחציב, אלא חשש רק שמא הוסיפה "חצרך", וכ"ה הא דהריצ"ל
בנדון דלורי, וה"נ צ"ד יש רק נחוש שמא הוסיף "מעירכם", ושמא
דיברו על אסלאן גוי (דשכיחי בשם זה) והוא אמר יחודי, דזה
דומה צדומה לחששם. [ואולי י"ל דגם הר"א צרודו לא היה
חושש לזה לבד אלמלא היה גם החשש דהוספת "מעירכם", וכן י"ל
להדביק סי' י"ג שצאות מ"א שחשש מקודם לשמא אמר הא'
רק יחודי א', ע"ש].

סד. באופנים שיש להקל, אם ס"מ צריך לחקור מהב' איך
אמר הא'. עי' בסוף הדבר משה סי' י"ג שצאות
מ"א שכ' דנדונו שאין רישחא א"ל לשאל. ועי' כע"ז באתר שלמה
שצאות מ"ב סד"ה והמחבר. ועי' בסוף הדבר משה סי' ט' שצאות
כר"ל שחלק בנדונו בין כשהב' נמא במקום קרוב או רחוק. וכן
צצני אברהם סי' כ"ז כתב בנדונו דנ"ל דכל כה"ג אפי' נסמוך

אוצר

סי' קא אות מה-מה

הפוסקים

נוליד הדברים מפשוטן, משא"כ כשגם זה [הב'] לא הזכיר דבר אלא באומרו בלי ידוע אינו ראוי להחיר.

והוסף בד"ז ע"ג, שג"ד שדברי הגוי דלפניו אין שום ספק דעל המבוקש אחר, שברי זה לחזירו לשאל על זה מוכר הלחם שהרג, ומכני אף להמחמירים במדע"ה, אי"כ אם לא היה אומר סגנון דברי המגיד לו שבהם אפי' שמו ליכא, אז היה לנו להקל, ולא חיישין שהא' דיבר על אחר וחשש כי הוא זה, וכברח"ש הג"ל, וכ"כ הפני"מ [שנאות מ"ב] להסבירים הוכחה דמדע"ה, דהמדע"ה ולא סיפר דברי הא' [כחיות] תלין שנחבר לו כי הוא זה, הגם שיש לחלוק עליו מדברי הראשית הג"ל, על הכל אינו אלא כשגם שדברי הב' אין הוראה נכונה שהוא זה אלא מדדיבר בלי ידוע, וע"כ לא נתפוס כל הקולות, לומר ד[הב'] שדע"ה"י הוי כפירש כל השמות ושגם הא' בירר לו, וכנ"ל, משא"כ בנ"ד שניכר ומחברר בזה"ל שפי' מדבר, הו"ל כגדון דאישטרוגיטו דהרש"ש א' דמקיל בה מלד זה דתלין שהא' דיבר לו בפירוש שהוא זה, [וע"י בזה"ל ק"י] דסובר גם לענין כשאין לתלות להקל אלא כשימלא שהא' דעה"י, דלא תלין, וכ"ע דהריב"ל שנאות מ"ב החמיר, אף שהא' דיבר לשומעו כע"י צניח, והשומעו צרור שכיוונו ע"י שהרי שאלו על ציחו, משום דהוכחה דמדע"ה תלוי בחוט השערה כפי כח הלשון, לא אמרינן אלא כשהעד הרואח לפנינו מדע"ה, ולא במה שלא שמענו בעלמנו כו', ולא כהפני"מ ספ"ד שכתב דהוא משום דהריב"ל ל"ל הוכחה דמדע"ה כו' וע"ש שיש דיעות בזה].

והר"י הכהן שנאות מ"א, צאמר הגוי חתך נכר כן אמר לי שוחפו הגוי שראבו הרוג, אחר שכי' דבנ"ד ודאי תלין שכן נחבר לו מהגוי כו', ושנ"ד עדיף גם מגדון דהראשית המוצא בזה"ל מ"ב, הוסיף, ואפי' תימא דאין חילוק, מ"מ מידי ספיקא לא נפקא איך אמר הגוי הא', ואין צדיון אית לן אשלי רבדרי דסגי במדע"ה, באופן דאפי' דהא' לא הזכירו צדיון גמור אלא בשמו, עכ"פ לא יבצר שהיו דבריו כמדע"ה צניחם ולא היה אחר בשם זה ידוע צניחם, דאלי"ה לא היה אומר בפשיטות שעל חתנו של זה היו דבריו, וכ"ש להמקילים בעמפ"ע אפי' כשיש גריעות לשון בעד שלפנינו וליתא קמן דנשייליה, והא' דהריב"ל החמיר כבר כי הפני"מ דלעממו אצל [דל"ל מדע"ה], ובנ"ד דמגוי דלפנינו צרור שעליו דיבר אין לריך סניף אפי' להמחמירים במדע"ה.

[והנה בהפנ"מ שנאות מ"ב מצואר דגם כשהב' רק דיבר כע"ה תלין דנחבר לו מהא' שדיבר אליו כע"ה, ומשמע דגם יש לתלות שאמר השמות, אם רק לא אמר דברי הא' בפריעות, וכ"כ שהבין זו הכהונה עולם הג"ל, וגם הדב"מ בח"א סי' י"ח הביא להפני"מ וכתב דה"י בנ"ד שהגוי שדיבר לעד לא אמר הדברים ששמע בפריעות, רק דרך כלל אמר הרגו ליוסף ולפי', דמשמע יוסף הידוע להם, אם יוסף המבוקש ידוע [גם] בין הגוי להעד ליכא למיחש למידי. וכן מצואר במרפא לנפש המוצא בזה"ל ק"י, דכשכ"י מדע"ה ולא אמר דברי הא' כחיותו תלין שהא' פ"י השמות או שדיבר ג"כ כע"ה, ע"ש. וע"י גם כגדון דהר"א צרור שנאות מ"ב].

מה. כשהא' אמר מאומדנא, והב' אמר השמות, אבל לא אמר שיודע זאת מהא' (אף שודאי שמע ממנו), אם תלינן ששמע מקודם גם מאחר שפירש השמות. הרי"מ י' חז"י סי' ה' הביא דל"ל א' לגדון הריב"ל ח"כ סי' י"ב, בשמע העד מהגויים שאמרו שראו לחמיר פ' הגוי הרגו והכירוהו באיורו,

רישחא לפנינו, משא"כ לענין קצרתיו וכיו"צ כו'. [וכן י"ל דכל הני דחילקו מגדון הב"י באופן אחר, אפשר דלא סברי לחלק בזה בין כשהב' גוי או ישראל. וע"י במשאל מה שהב"א סי' מ"ז בדף רמ"ז ע"ג כגדון כע"י דמשמע קלח דגוי עדיף כיון דלאו בחורת עדות בל. וכע"י במאמר מרדכי סי' ל"ז שכי' כגדונו שאמר שלא הגיד הא' אלא שש"א, דאין לתלות שאמר לו ושכת, וכ"ש בעד ישראל שאין לתלות כך דכיון שמכיון להביד ח"כ מהראוי לו להיות זוכר].

מה. ויש מחלקין בין אמר הב' מה שדיבר הא' אליו, לבין אמר מה ששמע מדבר א' לחבירו. בדבר מה שה (אמרייליו) ח"א סי' י"ח כתב, עוד יש לחלק י"ד מגדון הב"י, דהתם לא דברו הרולחים עם הגוי והלא עם הגוי המדבר לה, אלא שהגוי אמר לה ששמע מפי גויים אחרים שדיברו זה עם זה בחינם הרגנו לחצי, ולא אמר שדברו עמו הרולחים כדי שגאמר דאם היה ידוע חז"י זה צניחם עכ"י צניחם קאמר, אלא שדיברו זה עם זה והוא שמע הדברים לבד, לזה ודאי דיש לחוש דעל אחר דיבר, דמי אמר לגוי או לגוי' [אז] מה מלאו הוכחה בדבריהם שעל המבוקש קאמר, אצל בנ"ד שהמגיד להעד הוא דיבר עם המגידים לו ואמרו לו מעשה שהי', אף [שאמר] שאמרו לו יוסף לבד, כיון שהמגיד להעד אמר דברים הללו [שהי' בן פ'], מסתמא נחבר לו שעל יוסף המבוקש נאמרו כל אותם הדברים, ומה שאמר משמע יוסף לבד, ראה לקר דבריו, כיון שכבר ח"ל מקודם דהו' יוסף הוא הידוע צניחם. וע"ש שכי' דה"ע דהריב"ל [שנאות מ"ב] הקיל בהס"ד, [משום שדיבר להתגרימות עולמן], אלא שנמסקנא החמיר הריב"ל גם בזה, ומ"מ י"ד עדיף, שאמר הא' גם שכתב עמו פ' ושיאלו ממקום פ' וידענו שהי' כן כו'. [וכנה כגדון דהרמ"א שנאות הג"ל, מצואר דפ"ב ע"ד שבעד שמע מה שדיברו זה לזה, שכתב שם לענין אחר, שהאשה צרואתה לאצי הענוה סופרה לחצרותיה שהיתה צעת עביעת פ', ומ"מ דן מחילתה לתלות שהאשה פירשה הכל, ע"ש, ואף ד"ל דמיוירי שהכיר העד שהוא ידוע גם לשומעים מ"מ הא' לא כי מטעם מדע"ה אלא דחלה שפירשה. ושאר הפוס' שנאות הג"ל שחילקו מגדון הב"י לגדונם משום דהתם אמרו דברים כחיותם, אולי ג"כ לא סברי חילוק זה, וגם דזה תלוי בסברת מדע"ה שדנו בזה מאות קל"ד והלאה].

מה. כשהב' לא אמר השמות אלא נחברר ממנו באופן אחר, אם יש חילוק לענין לתלות שחא' פירש, בין אמר חב' דבר ברור, (ככה דלות ק"י), או רק דיבר כעל הידוע לשומע, (ככה דלות קל"ד). כי ככהונה עולם סי' נ' דנ"ד ד"ה ואל, דאם כל ההוכחה שהב' דיבר על בעלה הוא משום שדיבר כע"ה לשומע, אז לא נתלה שהא' פ"י השמות, וה"ע דהראשית [הג"ל בזה"ל מ"ב] לא ראה להחיר בזה כגדונו אלא לסניף, ואפי' להסבירים הוכחה דמדע"ה וגם יסברו קולא דעמפ"ע גם לענין קצרתיו וכיו"צ שריך להוסיף בפשיטות דברי העד, מ"מ לא יקילו בזה לסמוך על הדבור כע"ה [של הב' לומר דכונתו] כי הוא זה ולומר שגם הא' אמר פז"ס, שלא נתפוס כל הקולות, ומה גם בזה שבהיות אמלעי בדבר אפשר שאף שזה כיון עכ"י לנו אצל הא' לא כיון, או שגם זה לא דיבר בלי ידוע לכיון עכ"י לנו אלא משום שגם הא' דיבר לו סתם ולא פירש, איכ"ו נמי בחרי גריר, ואין לומר ח"כ ויעיל מה שהא' דיבר כע"ה להב' שיחש כהשמות, דמאן יומר דהידוע לנו הוא גם ידוע צניחם כו', [וכמוצא בזה"ל ק"י ע"ש], ואף שברח"ש [שנאות מ"א] שהעד דלפנינו אמר ספיקת אישטרוגיטו כע"ה"י כי דלא תלין ששמע על אישטרוגיטו אחר וחשש ע"י, משום שאין ליקח הדברים אלא כפשוטן, הוראה יראה שזה אינו אלא כשנחברר הדבר צדיון גמור מפשט דבריו כי הוא זה, אז לא

(א) הא דחשיב גדון דהר"ש יותר דבר ברור כגדון דהראשית ושאר מדע"ה, אולי י"ל עמפ"ס הכהונה עולם בנ"ד סע"ד דהר"ש פירי שח"י ידוע ומפורסם אצל כולם כו', ואולי הראשית לא פירי פה"ב.

אוצר

סיק קט אות מח-טו

הפוסקים

הראשון ממש מ"מ אחד הוא בחובנו, וא"כ אף שלא הזכיר שמו בדבריו האחרונים אין צדק כלום, שכן דרך הגויים לדבר דברים במילות שונות, וא"כ כיון שאמרו שהיו דבריו במקודם, ל"ח למשקרי ולא לחוש שטעו בדבריו ואמרו בדומי, אלא שדאי יש לנו להאמין בדבריהם כפשטן וכמשמעותן, וכבר כ' הפוס' שאין לדקדק כו', מה גם שצ"ד יראה מאיסור תורה ויש רק ספיקא דרבנן.

והר"ם ק' חביב צבי"ה כ' צדמ"ז שאין לסמוך על עדות זו ודאי זו מאד להניח דכל מה דאיתרמי להגוי הא' עם השוחטים איתרמי גם להב', וגם איתרמי שכל מה שסיפרו להא' אודותם סיפרו גם להב', מילכ במילה בלי חוספת ומגרעת, ותימה על צ"ד מקבל העדות איך לא כתבו העדות כדורתה ורק הליעו דרך כלל שהעיד צב"ס גוי אחר כמו שאמר מקודם, אמנם אם יתברר מחשש שכן אירע להגוי הב' בלילה, וכך שמע ממנו כמו מהא' בלי חוספת ומגרעת, נחלס דהגוי הב' היה שותף עם הגוי הא' ואכל שניהם עמדו היהודים השוחטים כשכלכו לעצור הנהר, ושניהם הלכו יחד למקום ההוא ושמעו שטעצטו, וכיון שהגוי הב' הוסיף שראבו אח"כ מת יתכן גם מאיסור דרבנן, אבל לבי אומר שזה רחוק שיתברר כך, שהרי הא' ידעם והזכירם בשמם כו', ואם הגוי הב' סיפר כהא' א"כ כשחוספים שאחר ימים ראוהו את היהודי העצ הארוך מת על שפת הנהר, היל"ל ראיתי לאסוף הארוך מת, ומדאמר כנ"ל משמע דלא הכירו צממו נמלא דלא סיפר כהא', ותחילה סיפורו לא ידענו מה היה, א"כ אע"פ שיתכן מאסד"ה ע"פ עדות אחרת, מ"מ אין להחזיר לגמרי עפ"מ שסח צב"ס, דהא עב וארוך הם סימנים גרועים ביותר ולא ידענו על מי העיד.

אופנים שונים שרנו הפוס' אם לסמוך על הברור שבדברי הב' גם בפירוש דברי הא' ואין בהם בירור.

נא. כשלא פירש כל דברי עצמו ששאל מקודם להא' על הנעדר. הר"ד מאשאלון בחשו' שצב"ס אצרכם סי' כ"ז צדמ"ו ע"ד, צאמר משם הגוי שהיהודי הקלר ראהו הרוג, וכ' דאף שאמר כל דברי הגוי ואין צב"ס צירור, י"ל בדבריו הישראל שאמר להגוי כשצא לחפש הרוגה צירר על מי מדבר באופן שלא היה ספק באחר, וע"ז השיב הגוי, דהנה הישראל אמר סיפרתי לו איך צאתי לחפש הרוגה של היהודי, והרי לא אמר שצב"ס אלה ממש דיבר להגוי, דא"כ היה לו לומר אמתתי לו צאתי לחפש הרוגה כו', דמילת איך לא שייך צדברו להגוי, אלא הם דברי עצמו להב"ד, וקליר צדברי עצמו לפי שכבר אמר להם תחילה שהלך לבקש הרוגה של פ', אבל לעולם להגוי פירש דבריו על מי מדבר, וכמ"ש מהר"ט [שצאות מ"ב] דתלין שצשאלו להאורח פירש דבריו, ועממא דתלין בכ"י, דכיון שצ"ס להעיד צב"ד על פ' אם לא היה יודע שעליו דיבר לא היה מעיד, וכמ"ש הפרמ"א [שצאות הכ"ל], ומ"ש הפנ"מ דהריצ"ל החמיר כו' [אפי' צסחם דברי הא', ע"י צב"ס כ' שצאות הכ"ל], ל"ל דמשום ספק אחר החמיר כו', [וכדובצא שם דבריו צב"ס].

ובבני אברהם שם צדמ"ט א' נראה שהסכים צב"ס הדבר, שבי דלכאורה טעם נכון ומתקבל הוא, דכמו שכתבנו מהאחרונים דבסחם דברי הא' לא חיישינן דטעה ושפט צדעתו כו', ה"נ כיון שהב' לא הניע לפנינו דבריו שאמר להגוי, ל"ח שדיבר צסחם ועשה אלא תלין שציר דבריו ולפנינו קילר, ומשכ"ן ממנהיג"ל הא' כ' הפנ"מ צמקום אחר דהסם פירש דברי הא' כו' [ע"י צב"ס כ' שצאות מ"ב הכ"ל], ועוד יש לחלק דהסם הב' היה גוי כו' [ע"י צאות מ"ה], מיהו צנ"ד יש לגמסם דל"ד להא' דמהר"ט, דכיון שבתחילה דבריו אמר בעד ששמע שהרוגה של פ' כו', א"כ כשאמר אח"כ סיפרתי איך כו' הרוגה של היהודי, ה' שאומרו היהודי אינו דברי עצמו צב"ד, דסיל"ל הרוגה של פ', ואע"פ שיל"ל שלא האריך

והרגו א' צלדו מסתמא היהודי שהולך, ושספרו לאצי החמר והי' משועמם על צנו, ופי' סיפר שאמר לו אצי החמר שצנו נהרג עם אותו היהודי שהולך, ודחה הריצ"ל לעדות א' משום דהוכר רק באחריו וחיישינן לשאלה, והכשיר עדות פ', וכתב הר"מ ק' חציב דלכאורה תמוה, דילמא מה שאמר [אצי] החמר היה ע"פ מה שמע מהגויים הכ"ל שהכירוהו רק באחריו, ואמנם הפנ"מ צה"א סי' י"ג דחה מה"ט להריצ"ל מהלכתא, ולי נראה לתרץ, דנשלמא אם היינו יודעים דמה שאמר אצי החמר להעד היה אחר ששמע מהגויים, היה מקום לחוש שצדברו הם [רק] עפ"מ ששמע מהם, אבל כיון שלא ידענו איזה הגד קדמה תפסינן עדות אצי החמר כפשוטו, ותלין ידע זה צצירור גמור, ואח"כ שמע גם מאחרים שראו לצנו הרוג ושהכירוהו באחריו, וע"י מ"ש הר"א ששון צס"י י"צ צסם הריצ"ל סוף כלל א', לענין דא' אמר דהגוי ע"פ שאלה אמר, וא' אמר שהסל"ת, דתלין דמקודם הסל"ת, וקרוצ לחילוק זה כ' הפנ"מ ח"א סי' מ"צ לענין החשש שמא העיד ע"פ קול, דהיינו כשדאי היה קול, אבל צספק ילא קול ל"ח לעדות הבא אחריו שהוא מחמת הקול, ויש לי חירוק אחר לדברי הריצ"ל, ואכתמ"ל.

פ. וכשמתחילה פירש דברי הא' (ואין בהם הוכחה) וכשסיפר אח"כ לאדם אחר אמר רק ששמע סתם. כ' צב"ס עולם סי' נ, דמ"מ יש לדון דנמי לא מכני כיון שכבר פי' צדבריו הראשונים מאין היו דברי הא' ומאין צב"ס הוא שהוא זה, וצב"ס אפי' שמו לא אמר, א"כ ודאי שיש לנו לתלות צדבריו השניים ג"כ דהיינו שכן צב"ס מאותם הדברים, וע"כ לא תלין שנתברר לו צירור גמור אלא כהכ"א דהרש"ש דלא פורש מהשומע מעולם סגנון דברי הא', משא"כ צנ"ד, ולמה נאמר מדעתנו שהא' הגיד לו כל השמות לסחור דבריו הראשונים, דודאי אין סחירה ותחילתו הוכיח על סופו שכן שפט צדעתו ממה שהבין מהמגיד [ולא ששמע ממנו צפירוש], אלא שצדבריו השניים קילר ואמר סחם שכן שמע, ע"כ אין כדי להחזיר צדבריו השניים. [וע"י צאות מ"ב ד"ה וציאור, דמ"מ כן צעטם הריצ"ל שהחמיר, משום שהוכיח מעדות כ' להא' ודלא כהר"ש סאגים, ע"ש].

ג. כשאמר העד ששמעתי מראובן שסיפר בשמעון (וצריכים גם לדברי ראובן), והתברר שלא סיפר שמש כשמעון, אם חיישינן שהחמיר ראובן גם פרטים עקריים והוסיפם חשומע משיפוטו. מהר"א צירורו בחשו' שצדרכי נעם סי' ס"ד, צב"ס א' צנ"ד צסם גוי באופן המצורר שעל הנעדר דיבר [כדון הא' שצאות מ"ב] אבל עדותו היא רק שטעצט ואכתי אסורה מדרבנן, אח"כ אמר העד ששמע גם מגוי צ' שסיפר כמו שאמרתי מקודם, ואמר גם שאח"כ ראהו להיהודי הארוך מת על שפת הנהר כו', וכ' צדק קצ"ב דאף דע"כ מ"ש "כמו שאמרתי מקודם" אינו מדויק, דודאי כמה פרטים לא יתכן שהיו גם אלא הגוי הב' עם הנעדר ושותפו, וא"כ כיון שלא צירור מה החסיר יש לחוש שמא החסיר מדברי הא' מעיקר המוכיח שעל פ', גם ה' שלא ידע שמו, שאמר רק "היהודי הארוך", א"כ נימא דיש גם הוכחה שהחסיר העיקר, ושגם בתחילה דבריו לא הזכיר שמו, ואפשר שגם סימן אחר מספיק לא אמר שמתנו היה נראה לו שעליו דיבר, מ"מ אמינא, כיון שאמרו שצדבריו היו כמ"ש העד מקודם צנ"ד, צן שהעד עצמו אמר כן, צן שאמרו כן אחרים ששמעו עדותו הקודמת צנ"ד ואלו דבריו השניים מהגוי הב', מ"מ הנה ה' מהצדדים האלה שבתחילה דברי הגוי הב' היו כדברי הגוי הא' להעד, הנה שצב"ס יש חיסור, לא מפני זה ייחוש שיעקר הענין חסר הנה, שהרי אמרו שבתחילה דבריו היו כמו שאמר העד מקודם, וצאמרם "כמו", ולא אמר צכל הדברים שאמר. או מה שאמר, הרי שדקדקו לומר דהנה שלא היה כגשון

הפוסקים

סי' קנ אות גא-גב/א

אוצר

הרוכלים שכיו כאלן, ומדעתי כשמוכח מכסיפור על מי מדבר מבני
גם להרשדים כר, [כמוכח בזה ק"פ].

ומהר"ם ו' חביב סי' ה' שכתב ג"כ בזהו נדון [דעתו
כמהר"א בג"ל ו'] כי דמ"ג ע"ג דבעדות זו לחוד
פשיטא דאינו מספיק להוציא מחזקת ח"א דמי יודע על אזה
יחודים דיבר כר, דאפשר שכיו אחרים בזהו כסימנים, אלא מכיון
שע"י עדות אחרת נחזר שבעל נטע ויחזק מאיסור דאורייתא,
וכמה פרטים וסימנים שבעדות זו מחלימים עם עדות האחרת כר
וכיו ג' מי אחרמי דמוכח שהמדובר על אותו פ', יש לסמוך על מה
שנוסף בעדות זו שאחר ג' ימים מהכניסה ילא האיש השמן מה על
שפת הכתר, כדי להחזיר לגמרי.

גב. א. י"ש להקל כח"ג (שפירס דברי הא') כשיש
צירוף היתר מצד אחר. הרמ"י חלקבן בזה
שנאמר יעקב סי' ג', אחר שהביא דמ"ג ח' מ"ש הפוס' בטעם
הריב"ל דהחמיר משום דאמר דברי הא' כהוייתן, כג"ל בזהו מ"ג,
חמה הא' ביסוד היתר דעמ"פ לענין אשחבי וקצרתיו החיר הריב"ל
אף בזהו דברי הא' [ולא אמר דלא אשחבי ושקברו], דהא כל
קולתו שם דתלין דהא' קילר לסיפורו להב', וכי"מ משאר דבריו
שם, ובשלמא לדעת מהר"א שרביע הזכר בזהו שפירס שפנימ' ח"ג סי'
פ"ה, שחילק דעת הריב"ל דלענין קצרתיו לא הקיל אלא בזהו
לעיוותא, [עמ"פ ושי"א דגוי אין ל"ל קצרתיו], ומשום שהספק
הוא בטעם המיתה, אבל לענין אשחבי דהספק הא' רק שמה אחר
הוא הקיל בזהו לעיוותא כר, לדעת זו הרי הא' דהחמיר בנדון
דלורי פ"ב משום דלספק השמות לא הקיל, ונלמד לחלק כמ"ש הפוס'
הג"ל, אבל להפנימ' סי' פ"ד דגם באשחבי לא סמך אלא בזהו
לעיוותא משום ד"א דבאל ראה הענינה ל"ה אף בזהו, ח"כ
קרוצ' לומר דלהריב"ל יסוד ההיתר דעמ"פ כולל אפי' לענין הזכר
השמות ומש"כ דימה נדון דלורי להתב"ד, וזהו דהחמיר הוא משום
דליכא חרתי לעיוותא, דהא אם אמר רק לורי הרי לכי"ע חיישין
לאחר, לפי"ז גם בספק דשמות וגם כשאמר כל דברי הא' תלין
להקל מסתמא דהא' ידע והכיר, אלא דהיינו בזהו חרתי לעיוותא, וא"כ
בג"ד דיש ב' וגי' לעיוותא כל הכניסות שכתבו יודע הרצ להחיר
מטעם עמ"פ, אלא שלא מפני שאלו מדמין יח' בידו דבר זה
מספיק לעשותו סניף להחיר, ומסיים דמי' כיון דלכפ"מ ח"א
ספ"ד לא החליט הריב"ל להחמיר בעמ"פ שגד"ז ולד' לדדים להקל,
והיינו אפי' בזהו דברי העד לפנינו, ומהר"מ אלשיך סי' קי"ח
[המוכח בזהו י"ב] כי דתלין שהא' הזכיר ש"פ, וא"כ בג"ד רוחא
מילתא ד"א דמלרפין סימני כליו וסי' הכוף שאינם מובהקים, וי"א
דלי"ה לשאלה כר.

ובאביר יעקב בסי' ד' דף ג' עור ב' השיבו, דמכללות דברי הפוס'
המדברים בזה נראה, דאין יחוס לסברה זאת להריב"ל,
דאף דאיכא חרתי לעיוותא, כיון דהניע כל דברי העד לפנינו, וגם
ממ"ש הריב"ל בסי' ע' דבקצרתיו לא היינו חולין להקל בעמ"פ
שהא' אחסור כיון דדבר חשוב הוא, ורק משום דמי' בטלול וכי"ע
יש לתלות שלא חש לפרש, ח"כ בענין הזכר ש"ע שהוא עיקר גדול
ודבר חשוב כדי שכל פיו נדע מי הוא הכת שאליו מודיע, אם איכא
ידוע הא' לא הוי שחיק, וגם העד ב' אם איכא שהא' אמר לו
ש"ע למא לא צירר דבריו שהוא עיקר גדול, כיון שכבר החזיל
לספר דברי הא' בסגנונו, וכל כה"ג לא אמרין להקל בעמ"פ, זה
מה שג"ל צעיוני בדבריהם בהעברה בעלמא מפני קולר הפנאי, ומה
גם שמעכ"ת סמך לזה הטעם דיש בג"ד סברה זמנא לזירוף
סי' כלים וסי' הכוף, וכבר כתבתי לפיל בסחירת דבר זה, משתכח
לא נשאר מידי דמכא לטעם דעמ"פ, ובשיקור כיון דבג"ד אפשר
לשאלו כר [וכנח"ל מ"ד].

עוד לפרש כיון שכבר אמר שנקשהו ה"י על פ' כר וכונתו היחודי
אותו שאמרתי לכם, והכל דברי עלמו לב"ד, מ"מ הוא דוחק, שאינו
לדק לומר היחודי אם היו דברי עלמו לב"ד, מיכא אכתי ה"י אפשר
לתלות כיון שלא הניע דבריו לבגוי כהוייתן אלא אמר סיפרתי איך
בזהו כר, וי"ל שלא אמר לו היחודי לנד' אלא שהזכיר עוד שהי'
ממקום פ' וסימנים אחרים באופן שהגוי יכיר על מי מדבר, אלא
שג"ל דכל כה"ג אפי' נסמך להחיר היינו דוקא במקום רחוק וקשה
לשלוט שם לשאלו משא"כ בג"ד כר, [כמוכח בזהו מ"ד], באופן
שלא היתר ספק זה אנו חולים כמה שנאמר שהעד הוסיף דברים,
[כר] אם ישאלוהו ויאמר שאמר סתם היחודי, ולא עוד, נפל פיתא
בצירא, ולכן אין לדון אלא במונה שאמר לו היחודי לנד', וע"ז השיב
הגוי מה שהשיב, הרי יש לחוש שטעה הגוי וחשז על מי שראה
הרגו שאותו מקדש בישראל כר. [וע"י בנדון שדנו על אופן שאלתו
למגיד המיתה, באמר שנמח בזהו מ"ב].

גב. כשאמר הב' שהא' סיפר לי עליו, אבל הדברים שאמר
מהא' אח"כ אינם מוכיחים, אם מ"מ תלין
שבשלשון "וסיפר" כלולים עוד דברים שמהם נתברר לו שעל
פ' זה דיבר. בדרבי נעם סי' ס"ג באמר שכשדברנו על פ' שנאמר
אמר יחודי ח' פגשתי גוי וסיפר לי עליהם [על פ' ושפתו] שראה
ב' יחודים כר הרוכלים כר נעצנו, [ומבואר שם שהיחודי דיבר
על פ' הידוע לשומעים, והספק הוא מה שמה מהגוי], וכי' דרך
קס"ז ג' מדאמר וסיפר עליהם כ' שהבין מדברי הגוי על מי מדבר,
ושל אף שהגוי לא ידע שמה הרי נחן סימנים כר, ואף שאינם
מועילים, מ"מ רחוק דליתרמי כ"כ בזהו פקד, ועוד ד"הרכילין
מורה על הידועים לזה היחודי, ואפי' יח' ספק אינו ספק שקול אלא
קרוצ' לדאי שעל אלו מדבר הגוי, וכל שלא נשמע מאחרים כגוי
ואפי' לאיסור תורה, וכ"ש בג"ד שנטענו במשאלים.

ומהר"א ברודו שם סי' ס"ד כי' דרך קס"א דלא מבני מ"ש דרך
כלל וסיפר עליהם לומר שהבין מדבריו על מי מדבר, כיון
שאח"כ מיד אמר כל דברי הגוי, ואינם מועילים, אין בכלל אלא
מה שצפרט, ומה גם שדאי אין ללמוד מדיוק קל מלי' הדיוט
[מחזור דוסיפר עליהם] לומר דודאי נחזר לו מדברי הגוי שכל
פ' זה דיבר, שכן דרך פ"ה לדבר שפת יתר כר, אלא כ' שמי' ב'
יחודים וכר הוא פ"ה של וסיפר, וא"כ דמי' לנדון הב"י והריב"ל
שמשום שאמר כל דברי הא', ולא ה"י בזה כדי להחיר חששו להחמיר,
וכי' שהמורה [הדרכ"י] נרגש מזה, ולכן כ' ועוד שנתן סימנים כר,
אבל גם בזה אין הוכחה כר.

וחדרכי נעם בסי' ס"ה השיבו ועמד בדעתו, וכי' דקס"ד ג' ד'
דודאי מ"וסיפר עליהם" ה' שהבין שעל פ' ושפתו דיבר
הגוי אפי' שלא הזכיר שמה, דאלי"כ די' שיאמר פגשתי גוי ואמר
שראה כר, ואין לומר שאין מדקדקים בלי' הדיוטות, דהא הפוסקים
מדקדקים בלשונם, כדקדק הרש"ד"ס בזהו למדרכי וי"ע [המוכח
בזהו קל"ד], והם דקדקים יותר חלשים מזה, ויאמרו
זה ממ"ש אח"כ הרוכלים המסבצים צעירות שהיו כאלן, שנתן סימן
שהם אותם הרוכלים שהיו בזהו פקד צבית היחודי, ה' שידע שהיו
מחאכנים אלו ועוד סימן כר, כ"ז להורות להיחודי על מי מדבר,
והם הוכחות גמרות שמדבר על היחודים הידועים לו, זהו פשט
העדות שע"ז יש לסמוך כמ"ש הפוס', ובג"ד אפי' אחר הדקדוק
אין בזה משמעות אלא זו, וכבר הסכימו הפוס' להקל בעמ"פ
לומר שכן היו דברי הא' אף שאין כ"כ צירור, ובהא דמפ"ג, אפי' ג'
דספק במסלית ספיקא דאורייתא ולחומרא, וכ"ש כשיש הוכחה
בדברי הב' שהא' היתה עדותו גמורה, כבג"ד שיש ג'
הוכחות, ח' אומרו וסיפר עליהם, ב' שהא' ה"י עב' ובה' חה, ג'

אוצר

ס"ק קא אות גג-נח

הפוסקים

להשומע שלא דיבר על האחר, וא"ל או שהמגיד צירר לו צדדיה שפי' דיבר, או שידע שהמגיד אינו מכיר איש בשם זה רק לבעלה.

דברים העומדים במקום שמו, ש"א, או שם עירו.

נז. שם חמיו. כי צמחית צנימין סי' ס"ג ולי"ח דשם חמיו הוי בשם חמיו. וצמחית שלמה סי' כ"ז אות א' דייק מהרש"א ומהר"ש דס"ל דשם חמיו לא הוי בשם חמיו, דהרש"א כי ליישב כך דאנדולוגיא מנהרדעא צימח קט"ו. שלא נזכר שם חמיו, לפי שבגמ' קי"ר בלשון וצמחית היה כתוב שם ש"א, ומהר"ש כי לחזק משום דאנדולוגיא הוי שם פלגי וכו' בשמו וש"א [פי' לקמן אות פ"ח], ואף דהתם היה הלטפות שם חמיו שהיה כתוב בגט שם חמיו האשה, [שכן הדרך לכתוב בכל גט שם חמיו], ומוכח דס"ל דשם חמיו לא מהני, ואף כי נאמרה קשה מ"ש שם חמיו משם חמיו, אך י"ל הטעם דאין דרך כ"כ להקרא ע"ש חמיו כמו ע"ש חמיו, שעולה לתורה וחזקת ע"ש חמיו, ושייך שפיר לומר חמיו היה שם עוד אחד בשמו וש"א כך היה נודע, מכ שאין לומר כן בשם חמיו, ולי"ע על המ"צ שבי' בפשיטות דשם חמיו מהני [בשם חמיו] דמדברי הגדולים הג"ל מוכח לנאמרה דלא מהני *].

אולם בתשו' הגרע"א הנדפסת צמחית שם סי' כ"ח כי דכדאי להחיר עפ"י הוראת המ"צ דשם חמיו כש"א, ודחה ראיה צמחית מהרש"א, דהא בלישנא דגמ' שם אחת רק תרתי פלוגית אנתתי, ולא נכתב צת פ', והביא מהש"ב יעקב סי' י"ח שהסכים ג"כ להמ"צ ועכ"ז הקשה מהך דאנדולוגיא דמשמע דשמו וש"ע לחוד מהני, וש"י שם דמכח גודל הקושיא מוכרח לומר דשם אשמו מהני ג"כ כמו ש"א, [ולא תירץ משום דשם חמיו חשיב נמי כש"א, אלמא דגם הש"ב יעקב מפרש דלא היה נכתב בגט שם חמיו], ומהר"ש שלא תירץ כן, י"ל משום דס"ל לקושטא דמילתא דשם אשמו לא מהני, (דהא בש"ב יעקב הג"ל מצוה דשם חמיו פשיטא ליה יותר משם אשמו), ומש"כ הולך לחירו'ו. [לי"ע דלקמן אות ס"ג מוצא מהרש"א דאפי' בן אחותו הוי כש"א].

גם בתשובה מגדול אחד הנדפסת בסוף שו"ת תולדות אדם להרשב"א כי צנידו דכיון שאמר שהיה חתנו של פ' פשיטא דמהני כאילו הזכיר שם חמיו.

וכן הראג"ח סי' כ' כתב דשם חמיו מהני כש"א, והביאו צפרמ"א ח"צ סוס"י ל"ז. וכ"כ בשער אפרים סי' ק"א, ומהר"מ גלאנטי סי' ע"ו, וברם שלמה סי' ד', ודבר משה [אמאריילין] ח"א סי' כ', ומהר"מ קלנצוויגן בתשובה שבש"ב יעקב סי' י"ח דף י' ד', ובש"ב הכהן סי' ל"א, ובאר המיס סי' ס', ומעיל שמואל סי' כ"א, ומהר"א י' חיים שבנאספות ליד אהרן ח"א סי' י', וצית אפרים סי' כ"ט, ומאמר מרדכי סי' ל"ז, ולי"ל החדש סי' נ"ד, ועיי"ש צ"ב פ"ג.

והרש"ש צ"ב מ"ד כי צנידו דכיון שאמר חתן פ' לא גרע משמו. [ומש"כ צב"ט סקס"א בשם הרש"ש הג"ל דחתן פ' הוי בשמו וש"א ל"ע]. וכ"כ צב"ט ר"ב סי' ז' דמ"ה טור ד'. ועי' עוד בלוח שאל"ו.

נח. ואי בעינן שנדע שלא היה לחסיו חתן אחר בשם כזה צמחית ח"א סי' י' כי דכש"א החותן לפנינו יש לחוש דאפשר שיש לו שני חתנים ששמותיהם שוים [כל שנה ידוע], ולא דמי לכן פ' דאף צב"ט לא חיישינן, משום דמסתמא אין ללצ

אופנים שיש להקל בעמפ"ע לפי"ע.

נג. כשהב' שאל להא' ע"ד הנעדר ול' השאלה מוכחת על בעלה. מהר"י צאסן צנזון שצאות מ"צ אחר שהסוק שלא להחיר, כי מ"מ צ"ד הייתי מנערך להחיר, דמסתבר שצנז"ל ח"ל לחלות להקל [משום קולא דעמפ"ע, מפני] שאין עדות רי"ל שהאורה הזכיר שמות האיש ואצ"ו [דנימא שהחסיר ש"ע], אלא הוא ה' השואל, והאורה הוא שהשיבו זה האיש שאתה מצקש מת כ' [ר"ל דחולין שכן השיב], ח"כ כששאל העד שלפנינו לרי"ל על הודעת צנייהם והשיבו אני שאלתי בשבילי, ודאי ששאל צנייהם כראוי, ולא יאמר הריצ"ל צזה דיש מקום להחמיר דליד להח"ד, דהשתא לאו מטעמא דעד השומע קאחיון אלא ד' צדדיה ששאל על בעלה, ודנקט בלשנו שאלתי על חוד טובי הוא מפני שכן ה' ידוע צינו להעד המדבר עמו, והוא לא העיד מפי האורה אלא התשובה שהשיב שהוא מת, אצל צנזון דהריצ"ל התוגרמיות סיפרו לשון המושל שדיבר עמך [ולא שאמרו ששאלוהו על לורי], ואולי זה ה' עמנו אמר ולא הזכיר אלא לורי, אצל צ"ד מעיד על עצמו ששאל על בעלה של חמיו, למען נאמר ששאל שלא כהוגן אדרבא יש לנו לומר ששאל כהוגן. [ועי' בלוח ג"א, וצנזון דאמר שלמה שצאות מ"צ].

נד. באמר הב' שאל הא' לך והודיע בשמי שפ' מת. כי צנזולת מרדכי [גלנטי] סי' ע"ו דכ"ג גם הריצ"ל יודה דמהני אף שלא נזכר צדדי הגוי הא' ש"ע, יען שמדברי הגוי הב' מתברר שהא' ח"ל ש"ע, ממע שאל שילך ויודיע בשמו, דאם לא פירש לו צאחיה מקום מנא ידע לאן לילך להודיע, והאין צא ללאן והודיע ולא למקום אחר, ח"ו ידים מוכיחות שפי' לו אנה ילך, ולא שאל סתם והב' מעצמו חשב שפי' שמכאן מדבר, ועוד שאל חודיע "משמתי" פשטות הדברים מוכחי שעל מקום שהיו מכירין אותו מדבר כ', והעד ע"ז שהב' לא צא להודיע אלא בעיר זו, ואף שצ"ד אמר הב' דברי הא' כלציון ואין צב"ט ש"ע, דהוי ריעותא המכרעת להחמיר, כמ"ש הפניני' ועי"ש [צאות מ"צ], מ"מ נראה דאדרבא צ"ד יש הוכחה המכרעת להחיר, דממע שאל לך והודיע מוכח שפי' לו ש"ע, כנ"ל, ואף להסבירים דגם המדבר צעיר צ"י ש"ע [פי' צס"ק קמ"ח אות כ"ב], אפשר דצ"ד יודו דמהני צלא ש"ע, דכיון שאל לך חודיע משמי וזה המגיד לא הלך להעיד כ"א כאן, ודאי הדברים מוכיחים שפי' לו אנה ילך דכיון לעיר פ' שהיא עיר המת וכן עשה כדבריו וכאילו הוזכר ש"ע דמי לכ"ע, דהא אם ה' אומר הב' שהא' ח"ל לך למקום פ' הא ודאי לכ"ע איכא ש"ע אף שלי"א פצ"פ מעיר פ', וכהא דכשתלך למקום פ' וכו' [שבש"ע], וכיון שהכרחנו שהא' ח"ל אנה ילך חו ח"ל שיאמר פ' מעיר פ', וח"ל למיתי עלה משום שמעיד בלוחה עיר עממא.

נח. כשעד הא' והב' והנעדר היו מחבורה אחת (כגון בצבא). צירחון שערי תורה משנת תרפ"ח חוב' א',

בשמי הר"מ רובין אצ"ד דסוסנוצין, צנזון שהעד שלפנינו אמר שמו וכינויו וש"ע, אצל העד שמתנו שמת הריגתו אמר רק כנויו, כי דכיון דמדבריו מוכח שהוא והנעדר והעד הא' היו כולם בלוחה חדא צבא והיו מכירים זה את זה היטב, ח"כ בודאי ידע היטב העד [שלפנינו] על איזה פ' אמר לו אותו העד, שנהרג, וכיון שמעיד העד לפנינו כנ"ל, ודאי יודע שפלו היה הסיחה שצנייהם. והסכים על חשיו זו בכללוחה, הרש"א שטיינצרג האצ"ד דבראדי, צעל מחזה אצרכם.

נו. כשידוע שהעד השומע מכיר ב' אנשים בשם זה. עי' צמטה יוסף המוצא בלוח קצ"ד דצב"ט לא שייך לחשוש שמה שפט מדעתו שהמדבר מכון לבעלה, דמהיכן פשיטא ל'

(*) מה שדייק מהרש"ש ע"כ ליתא, שהרי הרש"ש בס' מ"ד כי להדיא שם חמיו הוי בשמו ובמובא בסוף אות זה, וא"כ כ"ש דהוי בשם אביו, שני

אוצר

סיק קנ אות נח—סא

הפוסקים

ולומר שטעות הוא שגלגל גם בספר מהרי"ק הוא דוחק, א"ו דס"ל להעורר דשם אשחז נחשכ כמו שם אביו, ודלא כרי"א, ומי לנו גדול בדורנו כמהר"ש שחפס סברא זו בפשיטות.

ובסא"ר סימן ח' כתב ליישב השגות הרי"א ברדו מדברי הה"מ ורי"א, וגם הביא מתשו הרשב"א שהתיר בזה, ומסיק ג"כ שדינו של המהר"ש נכון וקיים, ואף המשיגים עליו כבר קבלו את דינו כמו שיראה הרואה בפני משה. [וע"ע צנני יעקב סימן ז' המוצא בזה שאלה].

וב"ב צנני משה סי' כ"ה ונ"ג, והרי פראנץ שצנני משה שם סי' ע"ה, ובכרס שלמה סי' ז' ע"ש, שז יעקב סי' י"ח, חן עוז סקעי"ד, חת"ס ח"א סי' ע"א, מאמר מרדכי סוסי מ', דברי חיים [מלאח] ח"א סי' ל"ו, מהר"ש פנול ח"ד סי' פ"ד, ובאר משה [ירושלמיסקי] סי' ג'. ובברכת ר"ח סי' ז' כי מדעת עצמו ללדין דאיכא חורג י"ל דגם שם אשחז הוא כשם אביו. ובבית אפרים רס"י י"ב כי דשם אשחז עדיף משם אביו.

עוד כ' בבית אפרים שם דאף שצנידון ידיה אמרו המעידים שבעלה אמר להם שאשחז י"ל לה שני שמות ואינם זוכרים רק שם אחד לצד אין צדך כלום, דודאי הוי סימנא מילתא כמו שם אביו, והיה אפשר לומר דאף אם לא היו זוכרים שם האשה כלל רק שאמר שאשחז י"ל לה שני שמות הוי ג"כ סימן כשם אביו, אלא של"ע בזה, כיון דשכיח עובא נשים שנקראות בשני שמות אין זה כמו שם אביו, אבל בגוואל דניד שזוכרים עכ"פ שם אחד פשיטא דמהני כשם אביו.

ובאר המאיר סי' ד' אות י"א כי צנידון דכיון שהעיד שהמת הוא בעל האשה אסתר משרתת ליב פאגל, הרי זה עדיף משמו ושם אביו, וראיה ברורה ממשנה פ"ק דנזיר וצחוס' ותיו"ע דבעל דלילה לחוד מהני יותר משמשון בן מנחם, ואף דשם דלילה לא שכיח, עכ"פ השם אסתר משרתת ליב פאגל ג"כ לא הוי שכיח, והיה מקום להתיר אפי' בשם זה לחוד, ומכ"ש כיון שהזכיר שמו עכ"פ ועוד סימנים ודאי דאין להסתפק בזה.

ס. שם עיר אשתו. במאיר נתיבים סי' מ"ט כי צנידון דלענין חסרון שם אביו יש לצד ולהקל במה שיש כאן ב' סימנים דשם עיר, דהיינו שהגיד שהוא מעיר אחרת ואשחז מעיר אחרת, ולדעת הרבה פוסקים שם אביו האשה מהני כמו שם אביו [ע"י בלח"א נ"ז], וכיון דמלינו בפוסקים דשם עיר יותר חשוב משם אביו [ע"י לעיל ריש אות ע"ז], ה"ה נמי שם עיר חשוב יותר משם אביו.

סא. שם אמו אי הוי כשם אביו. צנני יעקב סי' ז' נסתפק מעיקרא דאפשר דלא מהני אלא דוקא שם אביו ממש דאי הוי ח"נ אחריתא הנקרא בשם זה מידע הוי ידיע וקלא אית ליה, אבל בשם אמו אפשר דאיכא איתחא אחריתא ששמה בן ולית לה קלא, אלא שהביא מהר"ש והפני משה שכתבו דשם אשחז הוי כשם אביו [ע"י לעיל בלח"א נ"ט] אפי' דשם האשה לית ליה קלא, ושוב כתב צנידון ידיה שלא הזכיר אלא שם אמו ושם עירו אפשר דאפי' לידעו לא מהני אף לשיטת הסוברים דסגי בתרתי, דלא כתבו בן אלא כשהזכיר [שמו] ושם אשחז, דהוי מילתא דלא שכיח למיחש לאדם אחר ששמו כשמו והוא נשוי אשה ששמה כשמה, אבל כשלא הזכיר אלא שם אמו ושם עירו כצ"ד איכא למיחש שמה על אדם אחר מעיר זאת קמכין ששם אמו היתה ג"כ נקראת בן ולא ידיע, ומסיק דמשום הא אין לחוש שהרי עלתה בסכמת הפ"מ להקל בדברי מהר"ש מטעם צירוף הוכחות דמי איתרמי אדם אחר שילא ולא חזר ששמו כשם זה ושם אשחז כשם אשחז, וא"כ אף אנו נאמר לדברי הסוברים דבתרתי

שני צנים בשמות שוים, אומנם צ"ד שהחותן לפנינו ולומר שאין לו אלא חתן אחד ששמו יוסף לא נחוש לשני יוסף חתן שמשון כמו דל"ה לשני יוסף בן שמשון. וע"י עוד שם בריש סי' ס"ה.

אולם בחסד לאברהם [אלקלע] סי' ו' דל"ע א' כי דאין להקשות להסוברים דשם חמיו הוי כש"א דהא לא דמי, דשמו וש"א ליכא למיחש שחותן שמשון בעלמו ה"ה לו בן אחר ששמו יוסף משא"כ צ"י חתן פ' דאיכא למיחש שמה זה הפ' בעלמו ה"ה לו חתן אחר ששמו כך, והפוסקים כתבו בפשיטות דשם חמיו הוי כש"א, דזו אינה קושיא, דכמו דציו"ש אמרין דלא חיישין משום דהוי חרי חששות דהיינו שהוא אחר ששמו יוסף ושצ"ו ג"כ נקרא שמשון, כמו בן צ"י חתן פ' איכא חרי חששות דשמה הוא יוסף אחר ושהיה חתנו של שמשון זה, דכולי האי לא חיישין, ויותר רחוק הוא לומר דאיכא יוסף אחר חתנו של שמשון זה משני יוסף בן שמשון דעלמא, דשני חתנים משם אחד לאדם אחד זה על הרוב אינו צממא. [ובטעם החת"ס י"ל דהא הכשש של יוסף אחר חתן שמשון אחר איכא גם הכא, ויוסף זה הכשש דשמה לשמשון זה יש ג"כ חתן אחר ששמו יוסף ומש"ה לא דמי ליוצ"ש. וע"י לקמן אות ס"ט לענין משרת פ' ושותף פ' מה שדנו האחרונים ג"כ בזה"ל, וע"י בלח"א ס"ג לענין שם אחד מהקרוצים שלא הזכירו ששם זה, ולבאורה לשיטת החת"ס י"ל דגם התם מייירי בידענו שאין לו קרוב אחר בשם זה, אלא שזה דוחק קצת דהא מצוה שם בלח"א ס"ד מתשו הכ"י דאפי' כשאמר סתם קרוב פ' ולא הזכיר יחס הקורבא נמי מהני כש"א, וזה קשה לדעת אם אין לפ' שום קרוב בעולם בשם כזה, ועיי"ש בלשון הר"מ בלח"א בן אחרת פ' שמשמות דבריו הוא ג"כ דלאו דוקא כשידענו].

נפ. שם אשתו אי הוי כשם אביו. עכ"פ סקס"א דאם אמר בעל פלונית הוי כשם אביו, והוא מהר"ש בסי' ל'. והר"ש הלוי שכתבו פני משה ח"צ סי' ע"ה כי להסתפק בזה, דבעלמא בשמו וש"א איכא למימר אם איתא דאיכא אחר קלא הוי ל' למילתא, ד' יוצ"ש הדריס בעיר אחת מסמנים צניינים, מה דלא שייך לומר בן גבי שם אשה. וע"י בלח"א רעק"א שצממא שלמה סי' כ"ח [המוצא בלח"א נ"ז] ש' דעת הר"א מזרחי ד"ל דס"ל דשם אשחז לא מהני כשם אביו.

אולם הפני משה שכתבו צ"ב סי' ע"ה כי דאין לחלק בזה, דעממא דמאן דמלריך שמו וש"א וש"ע הוי משום צירוף הוכחות, וכעממא דמהרי"ק בסי' קפ"צ [המוצא להבן ס"ק קנ"א אות א'] דכיון דאיכא שמו וש"א וש"ע יש צירוף הוכחות דמי איתרמי שיהיו צ' ששם שוים ושם אבותיהם נמי שוים ושיהיו שניהם מחושבי בעיר אחת, וכיון דעממא משום צירוף הוכחות הוא, א"כ ה"ה נמי שם האשה חשיב כשם אביו, דמי איתרמי שיהיו נשי שניהם שוות בשם אחד.

והר"א ברדו שכתבו פני משה שם סי' קי"ב אחרי שזרד מחלולא לחלק עפ"י"ש הה"מ צפ"א מה"ג הל' י' דדוקא בגברי אין לחוש לשני יוצ"ש משום דקלא אית להו, משא"כ בנשים, ושכן משמע גם מלשון רי"א שהביא הש"ג צ"י כל הגט, מסיק לבסוף דכיון שהר"ש לא ראה לחלק גם לנו אין לחלק.

ובסי' קי"ד כי שם הר"צ בן חיים דיש להביא ראיה מדברי הטור אפי' סי' קל"ב, ש' צו"ל: לענין מיתה כיון שמעידים על יוסף בעל פלונית שמת, אשחז מותרת, הרי כתב הטור בפירוש פלוני בעל פלונית, ועלה על דעתי לומר שטעות הוא שגלגל בפירושים ו"ל "פז"פ", כי ה"ה דלא לפלוג רי"א, דנראה דלרי"א דשם אשחז אינו נחשכ כשם אביו וכמו שהוכיח הרי"א ברדו, אבל רי"ת במהרי"ק סי' קפ"ד שהביא [ג"כ] לשון זה בשם הטור,

אוצר

סיק קנ אות סא-סח

הפוסקים

ובזכרון יוסף סי' ר' בגויה שאמרה בני חמי יחזק ומדכי
נכדנו, כי דכוי כאילו אמרה יחזק אחי מדכי ומדכי
אחי יחזק דכוי כשם אציהם. ועדיף מניה דכל אחד נעשה סימן
לאחיו ולשניהם יחד.

ובבית דוד [להרי"ד] סי' י' בשמו ושם גיסו, כי דמה לי שם
אציו מה לי שם גיסו, ואדרבה הא עדיפא, דבשמו ושם
אציו לריכוס לחוש [רק] לצי דברים, דהיינו שמו בשמו ושם אציו
כשם אציו, אבל הכא לריך לחוש לגי דברים דהיינו שמו בשמו
ושם לו גיס כמו זה [דלא כל אדם יש לו גיס], ושם גיסו כשם
גיסו, וכ"ש צ"ד שאמר גם בכנוי של גיסו דכוי ארבעה דברים.

והר"א מורחי סי' ע"ח כי בחוכ"ד דמה שהזכיר צעודא דיחזק
ר"ג שהיה בר אחתי דרצ ציצי הו"ל כאילו הזכיר שם
אציו דמה לי זה מה לי זה תרומתו פירוש שמו הן, וכ"כ הריב"ל
בחי"א סי' ה', ובתש"י פני"י ח"ב סי' נ"ז, וצ"ל סי' נ"ח.

ובחן טוב סקט"ד כי דפשיטא דשם אשמו או שום אחד מהקרוצים
עומד שפיר במקום שם אציו.

ויותר מה כי בחור זה חוברת תורה אור דף שצ"ו ע"ב צידדו
שהיה חסר גם שמו וגם ש"ל, דכיון שהזכיר שם גיסו
פצ"פ [ר"ל שמו וש"ל של הגיס] הוי כהזכיר שמו וש"ל [של
המת], וכדמלנו בתש"י הצי"י דיני מסל"ת סי' ד' [כונא לעיל
סיק קל"ד אות י"ד, שכי שם לשיטת המ"מ דמזכיר שמו לא
מריך הרמב"ם קברתו בגמסל"ת], דה"ה אם הזכיר שם אחד
מקרוציו, בגון אחי פי' או גיסו של פי' מהני. [ועי' לעיל אות י"ח
לענין חתן פי' מה שחלקו האחרונים אי צטון שנדע שלא היה
לחמיו חתן אחר זולתו כשם כזה].

סד. וכשאמר קרוב פי' בלי לפרט יחס הקורבה, עי' באת
שח"ח מתשר צ"י סי' ה' למצוא דבריו דכל
שהזכיר שם הקרוב אף שלא פירט יחס הקורבה מהני כשם אציו.

סח. כשאמר שיש למת אח או קרוב במקום פי' ולא הזכיר
שם הקרוב, אי עומד במקום ש"א. בתשובה
ראשונה שנסוף ספר מים קדושים כי צידדו דמה שאמר העד
שיש למת אחים במקום פי', אינו עומד במקום שם אציו, כיון שלא
הזכיר שםם בפירוש, וכמ"ש הצי"י בתשובה דיני מסל"ת [סי' ה',
צידדו גוי שאמר ליהודי אחי הרב ליהודי אחד צמרים ששמו
אברהם, חלק לקרוציו [שם] אם ירלו למחול לאחר, ור"ה הרב
מהר"א אלשקר בתש"י שם לומר דמה שאמר הגוי חלק לקרוציו
הו"ל כאומר פי' קרוצו של פי' ובהכ"ה דיחזק ר"ג בר אחתי
דרצ ציצי, והצי"י השיב לו] וז"ל: ומ"ש וילך לקרוציו וימחלו לו הוי
כאומר פי' קרוצו של פי' והוי כשם אציו, אינו מכוון, דבשלמא
אם היה לומר חלק לפי' ופי' קרוציו היה אפשר לומר כדברך,
אבל עכשיו שאינו מזכיר אלא קרוציו סתם אין זה מולידו מידי
ספק כו' עכ"ל, וה"ל [צ"ד] כיון שלא הזכיר שם אחיו אינו
כלום, וק"ל יש להקשות ממנו שכי בתש"י צ"י [סי' ח'] וז"ל וצ"ד
הזכיר שם עירו ושם המקום שילא משם אי"כ אוקי חדא לכדי
חדא כו', פי' כיון שאומר שמות שני המקומות הוי חדא במקום
שם אציו, ולפי"ז גם צ"ד שהזכיר שם עירו בפירוש וגם שם
העיר שדרים זו אחיו אפשר דעומד במקום שם אציו, גם כי
שם [בתש"י צ"י סי' ז'] בתש"י הצי"י צ"ר שמואל שמה שאמר העד
שיש לו אחות במקום פי' הוי כאילו הזכיר שמו והצי"י לא השיב פי"ז
כלום, משמע דס"ל לחלק בין הזכיר קרוציו סתם להזכיר אחות
צפירות דבהאי מודה הצי"י דכוי בשמו, וכ"ש צ"ד שנאמר שעומד
במקום שם אציו, אך בשביל זה לא נעשה מעשה. [יש לחמוה על
עיקר ראיתו מתשר הצי"י סי' ה', שהרי צידדו שם לא היה הכרח
לקרוציו

דבתרתי לבד כגי דמי איתרמי שילא איש אחר מעיר זאת ולא חזר
ושם אציו כשם אציו.

ובמכתב שלמה סי' נ"ו אחר שכי דמה שאמרו צידדו קי"י סי'
[פי' זלדקן] הוי כשמו [פי' לקמן אות פ'], כי דמה
שהזכירו שם אציו הוי כשם אציו, דשם אציו לאו דוקא דלפי שם
אשמו חשבו כשם אציו כמ"ש הרמ"ש. ובתש"י פני"י ח"ב סי' נ"ז
כי בחוכ"ד דמה לי צן האצ מה לי צן האם. וכ"כ בהאלף לך
שלמה סי' פ"ד ובתש"י מהר"א עמיל סי' ס"ד בפשיטות, דודאי
אין חילוק בין שם אציו לשם אציו.

סב. שם בנו. כי בשו"ת מהר"א הלוי ח"ב סי' ס"ט, דלפימ"ש
הגו"צ [מוצא באת שח"ז] לחלק בין שם אציו לשם
אחיו כי לכל איש יש רק אב אחד ולכן בקושי שיזדמן שני יוצ"ש
אצל אחים יש הרבה לכל אחד ואחד, לפי דבריו גם שם בנו לא
הוי כשם אציו מה"ט גופא שיש לכל אחד הרבה בנים, אלא שצ"ד
שאמר גם שם אומנותו של הבן, אפי' להסבירים דשם אומנות
לא הוי כשם אציו [פי' לקמן אות י"א], מ"מ לזה שפיר מופיל
שם האומנות של בנו דהו ליכא לכל אחד הרבה בנים בעלי אומנות
כו', וגם בלח"ה ראיתי צב"ט סקס"א דפי' אח פי' הוי כשמו
ושם אציו, ומצואר שלא כדברי הגו"צ.

ובתום חיים ח"ב דף כ"ז עור ד' הביא מהבא"ט ה"ל
דחתן פי' או משרת פי' או בעל פלונית או אחי פי' הוי
כש"א, וכי ואני מוסיף דאם אמר פי' אציו פי' הוי כמזכיר שמו
וש"ל דלא גרע ממ"ש הבא"ט, ומלנו בגמ' שפשו את הבנים
סימן לאציהם, בפסחים דמ"ג רב נתן אצוב דרצ הונא בר רב
נתן, וציומא ו' רב תחליפא אצוב דרצ הונא, [ובצרכות י"ח ז'
אצוב דשמואל] ובחולין ל"ח אצוב דרצ אצוב, ופרש"י מכירין
הוי אח הבן ולא את האב והוי קורין אותו ע"ש בנו שפשו את
בנו סימן לו, ובמקרא מלכה בת הבן אציו מלכה ואציו יסכה,
וכי בכת"ם כשם פני"י שהבן היה נקרא על שמו, הרי דמכבר
נהגו לעשות הבן סימן לאב.

ובפני יצחק סי' ח' [דף מ"ח] כי לענין חסרון שמו דמה שאמר
שם בנו הוי כשמו ממנו, דלפי צב"טו הסכימו הפוסקים
דכוי כשמו [פי' להבין אות ע"ג], כ"ש כאומר אציו של פי' דודאי
הוי כשמו. ועי' לעיל סיק קל"ד אות י"ד מהזקן אהרן [להר"א הלוי]
סי' ע"ג.

סג. שם אחיו, גיסו, או שם אחד משאר הקרובים. עי' צב"ט
סקס"א דפי' אח פי' הוי כשמו וש"א. ועפ"י סקפ"ו
מכונ"ת סוס"י מ"ו שאין זה צורר כ"כ, דיש לחלק שלכל אחד
יש רק אב אחד אצל אחים יש הרבה לכל אחד ויותר מזדמן שנים
שנים בשמותם ושם אחיהם.

אולם בתשר הרשד"ם סי' נ"ז כי דכמו שפצ"פ מספיק ה"ה
צפי' אחי פי', ועדיף עובא, לפי שכל אדם יש לו אב ולא כל
אדם יש לו אח, וצ"ד שאמר אם דיחל אחיו של מדכי יתצע
אח דמו, הו"ל כמו שאמר מדכי אח דיחל. וכ"כ צרע אברהם
סוס"י ז' דשם אחיו עדיף משם אציו.

ובתורת חסד [להגרש"י מלוצקין] ח"ב סי' י"ח צמקף השיג על
הגו"צ מתשר הרשד"ם ה"ל, וכי עוד דגם צעודא
דיחזק ר"ג בר אחתי דרצ ציצי מצואר בתש"י הריב"ל חי"א סי' ה'
דבר אחתי דרצ ציצי הוי כש"א, ושכ"כ כמה פוסקים. [כמוצא
בסמך].

וב"כ דשם אחיו הוי כשם אציו, צפרמ"א ח"ב סוס"י ע"ז,
כהונת עולם סי' נ', שו"ת מהדו"ל ח"ב סי' כ"ה, ופרי
השדה ח"ג סי' ס"ז. ועי' צמח"מ מלוצקין סי' ז' ולעיל אות
ס"ב מתשר מהר"א הלוי ח"ב סי' ס"ט.

אוצר

סי' קג אות טו-סח

הפוסקים

דכזן מחיתם אחר אביו וכ"ע קרו לי יוסף בן שמעון, משא"כ כשהמזכיר אביו מעיר זו, אף שידענו שמו ושא"כ וגם ש"ע דאביו, מ"מ חיישין לעד שמעון צעיר זו שיש לו בן יוסף במקום אחר, ומ"מ אין קול יולא צעיר, מאחר שאינם יושבים כאן, וגם אין דרך האב להתייחס אחר בן שילא קול נשם זה, וכע"מ"ש מהר"א ברודו ע"ד המהרש"א שכתיר צענין בעל אשה פ' כ"י [כונא בלות נ"ע], אלא דאדרבא משם ראוי, דהא עכ"פ קיימו הפנימ' ועו"פ הוראת המהרש"א, ומשום דבעיקר מטעם לירוק בהוכחות, (מיכא צ"ד בלא"ה יש ש"ע כ"ר).

וכן בגובי"ת סי' מ"ט צדוק שהזכירו רק שמו וש"ע דאביו, כי דלעני"ד אין חילוק בין הזכיר שם עירו לש"ע דאביו, וצפרט שהזכיר גם כ"י [עוד פרטים], וצפרט דהא אפשר שחזקו צעיר אביו אלל הזקנים אם לא נמלא שם אדם אחר שה"י לו בן ששמו כשם הנהרג, וכהי רופא כ"י [ושאר הפרטים], ואם לא ימלא שם ממכה שנים לפי זכרון הזקנים רק זה שזו אין לפקפק, ומופיל לעני"ד כשוא"ה וש"ע. [ועי' בשו"ת הריב"ן סי' כ"ח דמ"ש בגו"צ וצפרט שאפשר לצדוק כ"י, הוא לרוחא דמילתא].

סז. כשגם שמו לא אמר, אלא שם אביו או קרובו עם ש"ע דאביו וקרובו אי הוי בשמו ושם עירו. כי בקדושת יו"ט סי' נ"ד דהטעם דמכני שמו וש"ע בלא הוחזק אחר צעיר, דכיון דעכשיו לא הוחזק ל"ה שמה כי אחר צעיר כזה ממנו רב וכו' שמה כ"י [וכנ"ל סי' קמ"ה אות ז'], וא"כ ה"י צעיר אביו ועיר דאביו [ובגדולו שם נוסו מעיר פ'י] ולא הזכיר שמו, נמי סגי, כיון דעכשיו ידוע לנו שצעיר אביו ליכא אחר כשם אביו שנאבד לו בן רק בעלה, חו ל"ה שמה מכבר היה איש כזה, והמת הוא בנו של האיש ההוא, אולם עדיין יש לחלק, דהוא עצמו חילו כי עוד אי' מכבר, קלל ה"ל והיו קלל הכס זכרים מה כ"י [כמבואר בס"ק ובאות כנ"ל], משא"כ באביו יש לחוש שמה כי כאלן ממכה שנים איש צעיר זה וכהי לו בן במקום אחר, והאיש צעיר זה שכי' מכבר מת, ובנו שכי' במקו"ה הוא שמה עכשיו במקום ההוא שאומר בעד, ולכך מילתא ודאי אין זכרון לראשונים אם כי כאלן איש כזה שמה מכבר, דעובא ליכא בעלמא, וזה חילוק נכון.

סזא. באופן הג"ל, אבל אמר שאביו פ' או קרובו גר בעת במקום פ'. כי בקדושת יו"ט כנ"ל דעדיף משמו ושם עירו [סחס, בלא ליון שזה מקרוב גר שם, ע"י לעיל בלות הקודם], דשמו וש"ע אכתי כי מקום לחוש שמה ילא מכאן אחר צעיר כזה ממכה שנים והוא שמה, משא"כ כשאומר שיש להנהרג אב במקום פ' ששמו כך וכו' ח"י, ועכשיו לא ידוע לנו צעיר זו אחר ששמו בן שנאבד לו בן, ליכא למיחש כלל, וי' דאפי' להסבירם שאין לסמוך למעשה על שמו וש"ע לצד, יודו צכ"ג דמכני, וע"ש שכי' ד"י שזכיר דעת ה"ר' סמוט שצק"ע אות קל"ה שכי' דבאמר שיש להנהרג אחות במקום פ' הוי כהזכיר שמו (לענין שאל"ל קברתיו) ומיירי שיש לו עכשיו שם אחות, כמ"ש "ש"ש" כ"י דהשתא ליכא למיחש כיון דעכשיו אינו יודעים אשה אחת כאלן שיהא לה אח במקום פ' כ"י. [ועי' בלות הסמוך].

סח. וכשנאמר כך משם הגה"ה עצמו שאביו פ' או קרוב פ' נמצא בעת במקום פ'. כי בקדושת יו"ט כנ"ל דמ"ש מקודם דבאמר דאביו חי במקום פ' מכני, י"ל דהיינו שהמעיין מעלמו אומר שידוע בן, דצכ"ג ליכא למיחש למידי וכנ"ל אצל כשהעד עצמו אינו יודע, אלא ששמה מהנהרג שיש לו אב במקום פ' ששמו פ', אכתי יש לחוש שמה זה הנהרג ילא כמה שנים ממקום פ', ואז כי אביו עדיין חי, ואח"כ מת אביו ולא ידוע לו, ומש"ה אמר שיש לו אב במקום פ', וככ"ג לא מכני מה

וקרוביו ממקומות מיוחדים שיהיה נחשד מקום קרוביו לסימן, רק שיהיה היו ממלרים, ואדרבא מבואר שם לעיל מינה בשה"י כצ"י שנהרגה שהגוי לא ידע כלל מקרוביו שהם במלרים, רק שהבין בן ממה שהנהרג עצמו היה ממלרים, וע"ז הוא שכתב הצ"י שפיר "שאלו דבר זה מילתו מספק אברהם אחר שהיה במלרים שיש לו קרובים" ומעשה יש לבאורה מקום לדקדק מהש"י הצ"י סי' ח' להיפך וכמ"ש במים קדושים כנ"ל, אמנם מה שהביא במים קדושים מהש"י הצ"י סי' ז' לבאורה אינה ראיה כ"כ, דהתם מיירי לענין הזכרת שמו ולכ"י במקום קברתיו וכמובא לעיל בסעי' י"ז סי' קל"ד אות י"ד].

אולם בבית אפרים סי' י"ב אחר שהביא מדברי הפוסקים דסימנים גרופים חזי לאלטרופי להיות במקום שם אביו [פי' לקמן אות ק"ד], כי דכ"ש צנידונו שאמר בעד שיש לו אחות במקום פ' דפשיעא דמכני כשם אביו.

ובשו"ת ריב"ן סי' כ"ח כ"י ג"כ דכיון שאמר שיש לו אח במקום פ' הוי כשם אביו, והביא שכן מבואר ברש"ך ח"ב סי' מ' שסומך על האמירה שיש לו אח ואחות במקום פ', [להחזיר ע"י חיפוש אם אין עוד אחד במקום הגעלם שיש לו אח ואחות במקום פ'י], ואף שהמל"מ פ"ג מה"ג הע"ז הניח דצ"י ברש"ך צ"ע, היינו משום דהתם לא הזכיר שם המת ושם עירו, אצל אם אמר נמי שם המת ושם עירו גם המל"מ מודה דמכני במקום הזכרת שם אביו. ועי' בתפארת נבי סי' כ"ז שכי' דמשום חסרון שם אביו די צמח שאמר שיש לו אח במקום פ' ושא"כ סימנים.

סו. שם עיר של אביו או קרובו, אם טדצי בשם עירו. באביו יעקב סי' ד' דמ"ט ע"ה כי דאפי' ש"ע שאביו חיו משם, ודאי כי דמכני, וכו"ז דומה לגדון דמהרש"ם דסי' ס"א [המבואר להלן אות קכ"ה] צדן כהן המוכר פאנדריקוס בשאלוניקי שכי' דעולה לש"ע, אף דהזכיר ש"ע דאביו. ושם צכ"י כי השיג עליו ה"ר' מ' צננשט דמהרש"ם אין ראוי דהתם לאו עצמו משום ש"ע, אלא משום שהעיד צדצ"ר הצדוק, כיון שלא היה בשאלוניקי כהן שמכר פא"י אלא זה, אצל מי שאומר עכ"פ שאביו מעיר פ' אינו דבר צדוק, שיש כמה צנ"ל צעיר הזאת ששם כך, וי"ל דאינו מופיל. ושם צכ"י ע"ז דק"ה ע"ד כי האביר יעקב שזו ד"י דש"ע דאביו מכני גם כשהבין לא דר שם, וכמ"ש מכבר, ולפי"ז מכני צנ"ד ש"ע של דודו, אצל מסיק, אלא שכתב למעשה ל"ע בן צד"ה שהבאחי וכן צמח שיש צדק צמח מהפוסקים שכי' דלא סביר כ"י, וכדעשינו לי בלותו הפרק, אם שכי' צטעם הדבר נכון ומסתבר, עכ"ז ל"ע היטב, כי כל מה שכתבתי אז לא היה שםמכתי ע"ז כ"י.

והרח"י אלקבץ שם צכ"י ו' כתב, דאם אמנם מהרש"ם אין ראוי, דלא החזיר אלא ע"י חיפוש שאין שם אחר, כנ"ל, אצל האמת דלדעתו מכני עיר דאביו, דהא טעמא דצ"י ש"ע, משום דשמו וש"ה לצד חיישי' שכל העולם מסתמא יש עוד יצ"ש, אצל צע"ע ל"ה כל שלא הוחזקו כ"י, וטעם זה מספיק גם לש"ע דאביו, דמסתמא אין לחוש לאחר ששמו שמעון כשם אביו של זה וגם שיהי' לו בן צעיר יוסף כשם בנו של שמעון אביו של המזכיר, וכ"ש למח דתפסיק צמושלם דהכל הוי מטעם לירוק בהוכחות דמי אחרת, וכמ"ש הפנימ' ועו"פ [וכמובא לעיל אות נ"ט], וכה"י צע"ע דאביו כ"י ג' אלו נועדו יחד, דמי אחרת ששמו יוסף וש"ה שמעון וש"ה שמעון מעיר זו שכו' אביו של המזכיר, איברא דלמעט האחר שכי' הפנימ' יש לחלק, דהזכיר שמו וש"ה וש"ע דהמזכיר עצמו, מכני לא הוחזקו, משום דאילו כי עוד אי' כזה קלל ה"ל, ואפי' לא כי אביו צעיר זו, משום

אוצר

סיק קן אות סח—י

הפוסקים

ובזמן אחרון [וואלקין] סי' ע"ז כי בנידון להספיק שם אביו י"ל כיון שהגיד העד כי הנהרג היה מגדוד פ' דזכ הוי כמו שהזכיר שם רבו, דכיון דירעין צלחה גדוד עמד ממילא ידעין את אדוניו העומדים בראש הגדוד, דאף שלא הזכיר בפירוט אפי"כ אפשר לזכר מי ומי הם העומדים בראש הגדוד הכול, והזכרת שם רבו הא הוי כהזכרת שם אביו, ובהזכרת שמו וש"א הא סגי אפי"כ בלא שם עירו וכמ"ש הב"ש והח"מ סקל"ח וכ"כ בקו"ע אות שצ"ז הלכה למעשה, וכ"ש צ"ח שם עדים המעידים שבאותו גדוד לא היה יהודי אחר בשם זה.

[ועי' בקו"ע אות שס"ג שהביא בשם הרש"ך ח"ב סי' ד' דשם רבו הוי כש"א, ולי"ע דהמעין ברש"ך עליו יראה דהעובד היחיד שהגויים המעידים אמרו לרבו משרתך יעקב מת וגם אמרו עוד סימנים עליו, ולא היה לו משרת אחר בשם זה, והחיר הרש"ך משום דמעידים צדדו בצדדו אבל אין ראיה מזה לאומר רק "משרת פ"י" דלכא הוי כשם אביו. ובכנה"ג הב"ש"ע אות רכ"ט הביא מהרצ"ל אשכנזי סי' ל' דנאומר משרת פ' הוי כמחיר שמו, אבל כבר השיג עליו בתשו' מהרי"א ענין סי' ס"ד דהרצ"ל אשכנזי לא כתב זה אלא לענין שלא נחוש בזה לדעת הרמב"ם המלך צ"ח גוי מסל"ח שיאמר קצרתיו, דמזכיר שמו לא בעינן. ומוצא לעיל סי"ק קל"ד סוף אות י"ג].

ובידיו של משה סי' י"ב כי דשוק פ' הוי כשם אביו. ובזרע אברהם סי' ב' [ד"צ עור ג'] כי דשם חברו [שהיה הולך אחר יחד בצפנים לסחור] מועיל לשם אביו כמבואר בפוסקים דמועיל שם השוק עובד. ונחמין שמואל סי' מ"ז כי דנאומר חבר פ' הוא במקום שם אביו ויותר, דלכ"ע יש להם אב ולא לכ"ע יש חבר.

ובתשו' מהר"מ די בופון סי' א' כי דאם הזכיר שם יהודי אחר שהיה עם הנהרג צדדו הו"ל כהזכיר שם אביו, דמה לי שם אביו מה לי שם יהודי אחר שהיה עמו, [וכ"כ צעין יחזק סי' מ"ג אות ע"ז]. ובנידון דידה שילא שני יהודים בשם יוסף ומשה בספינה ובאו גוים ואמרו שראו ליוסף שנעצב, ושאלו אותם אם ראו גם למשה שהלך אחר והשיבו שלא ראו רק ליוסף, כי דודאי כונתם לומר מאותם היהודים ששאלתם לנו שידענו שהלכו מכאן בספינה אחת, ליוסף לצד ראינו ולא למשה, וכאילו העידו יוסף שילא עם משה מת, ואפי"כ חל"ל שממה שהשיבו הגוים לא ראינו רק ליוסף אין ראיה שהודו שמשה היה עמו, אלא הם כאומרים לא ידענו אם הלך יהודי אחר עמו או לא שלא ראינו רק ליוסף, מ"מ כבר העלו הריב"ל והרש"ך דבשמו ושם עירו בלא שם אביו די (*).

ובדבר משה [אמארייליון] ח"ג סי' ד' בעדות שהרגו לאברהם ולדן שהלכו יחד צדדו, כי עפ"י תשו' מהר"מ די בופון הנ"ל דכל אחד מהם מלטרף עם חברו במקום שם אביו. וכ"כ בנידון כעין זה בשו"ת ומלר דבש סי' ד'.

ע. כשהיה נקרא ע"ש אביו בשם "בן פ"י" אי הוי בשמו וש"א. צבני אברהם סי' ג' ד"ע עור ב' צמי שהיו קורין אותו בן פ', כי דאפשר דמהני במקום שמו ושם אביו, אבל לא אחלע בזה. ובאצ"ר יעקב סי' ד' הביא ספיקו וכי דמעתה [שבצני אברהם נסתפק], אין לנו להקל ולומר דהוי בשמו ושם אביו.

ובדברי אמת סי' ע' צמי שהיה נקרא ע"ש אביו בשם בן פ' ואמרו הגוים בן פ' נהרג, ר"ל לדון מתחילת דכיון שהיה

מה שאין יודעים עכשיו איש אחר בשם זה במקום זה שנאצד בו, דשאל כבר מה איש בשם זה והי' לו בן במקו"א רחוק שלא ידע ממיתת אביו וזהו שנהרג עכשיו, ואפי"כ נימא דל"ח להכי דמילתא דלא שכיחא הוי דלא נודע לבן מיתת אביו כמה שנים, ונדמי להזכרת שמו וש"ע דל"ח שאל כבר י"ל איש אי' ששמו בן ממכה שנים ושכחו עכשיו, משום דלא שכיח הוא שישכחו כלם ממילתא דלית לה קלא, מ"מ אכתי י"ל דדוקא בשם אביו ושם העיר הוא דמהני בכנה"ג מהך טעמא, אבל בהזכיר שם אביו או אחותו או שאר קרוביו שנמלא במקום פ', אכתי יש לחוש שפיר שאל זה כמה שנים הי' לו אב במקום פ' ששמו בן וכבר מת ולא נודע לו ממיתתו ומש"כ אומר בן, וזה ודאי שכיח, וא"כ צ"ח דמירי בכנה"ג שהעד אינו יודע אלא מפיו שאל שהוא גיסו של ר"א מהארוול יש לחוש כנ"ל, דא"כ דעכשיו אין צהארוול ר"א אחר שנאצד גיסו, מ"מ שאל הי' כבר שם איש אי' ושמו ר"א וכבר מת וגיסו הי' צלחה מקום ולא נודע לו ממיתתו וזהו שנהרג עכשיו, ולי"ד להזכיר שמו ושם עירו.

ס. שם אדונו, שותפו, או חברו, וכח"ג אי חשיב בש"א. עכ"כ"ע סקס"א בשם הר"ש"ע סי' י' דנאומר משרת פ' הוי כש"א. ובלב שלמה סי' כ"ו הקשה על הר"ש"ע דלא דמי, דכשאימר יוד"ש ליכא למיחש שזה שמעון צעלמו היה לו בן אחר ששמו יוסף, דאין רגילות לקרא לשני אחים בשם אחד, א"כ [אם באת לחשוב לאחר] ל"ל שהיה יוסף אחר ושמעון אחר והוי ב' סימנים, אבל כשנאומר יוסף משרת שמעון ליכא אלא סימן אחד ששמו יוסף, אבל משרת שמעון אינו סימן דאפשר שזה שמעון צעלמו היה לו משרת אחר ששמו יוסף, וכי ששז ראה שגם המהר"ש נרגש שיש הפרש או מטעם זה או מטעם אחר שכי' "דאפי" חיימא שיש חילוק", ויישז [נידון] צלפון אחר דכיון שהזכיר שמו וש"ע א"כ מה שאמר משרת פ' אפי"כ לא יכא כשם אביו לא גרע מסימן שאינו מוצחק דמהני ללירוף [כמוצא לקמן בלוח ק"צ], א"כ צ"ח דליכא ש"ע מה יושענו כשנאמר משרת פ' דאפי"כ נראה לסמוך על עדות הרש"ד"ס שכבר נהגו צחי דינין שצאלוניקי להחיר בשמו וש"א או בשמו וש"ע, מ"מ די לנו כשהזכיר שמו וש"א ממש ולא שנלמד כמה מלינו דמשרת פ' הוי כבן פ'.

ושם צסי כ"ה בנידון שאמר העד פ' שוק פ', כי מעיקרא דדמי למ"ש הר"ש"ע דמשרת פ' הוי כש"א וה"כ בשוק פ', ושז הקשה דגם משרת פ' לא דמי לבן פ' [וכנ"ל], ומסיק ג"כ דבנידונו שלא הזכיר שם עירו אלא שמו ושם שותפו אפי"כ למ"ש הרש"ד"ס יש להחמיר.

ובס' רב ברכות סי' א' הביא לדברי הלז שלמה הנ"ל, וכי דבנידונו הוא שידעו שמעולם לא היה לו משרת אחר כי אם זה, נראה דמועיל כשם אביו, וכי עוד דאף אם נאמר דמ"ש הר"ש"ע "ואפי" חיימא שיש חילוק" הוא לא מטעם שכי' הלז שלמה אלא מטעם אחר דשיך נמי צ"ח, מ"מ סימן מיהא הוי, וא"כ צ"ח דמדרב על הידוע לשניהם [אלא שאינו רואה לסמוך על טעם זה לבד], וגם אחר משרת פ', אף הלז שלמה יודה, ומה גם דנראה שהמהר"ש לריוחא דמילתא קאמר הכי, וכמו שנראה מדבריו שכי' וז"ל: וכ"ש דכפי האמת נראה דחשיב כשם אביו.

ובחסד לאברהם [אלקלעין] סי' י' דל"ח עור ד' ולי"ע אי חלק על הלז שלמה הנ"ל וכי דמדברי האחרונים שכתבו צפשיעות דחתן פ' הוי כש"א, ולא חששו שאל זה הפ' צעלמו יש לו חתן אחר ששמו כן, מדבריהם ראיה להר"ש"ע דכ"ה במשרת פ' אין לחוש. ועי' לעיל אות נ"ה מ"ש צעם הדבר נמה אין לחוש לחתן אחר צלוחו השם, ועי"ש שיש חולקים ע"ז.

(*) ועי' לעיל אות י' ובהערה שם מתחת לקו דעת הריב"ל דלא טגי

דשמו וש"ע בלי ש"א.

אוצר

סיק קט אות ע-צ

הפוסקים

שמות. וכן בשו"מ מהדו"ל ח"א סי' ר"א השיב על אותו נידון וז' דיש כאן חסרון ש"ל ולא נסתיע מה"ל רק התיר מטעמים אחרים.

עג. שם משפחה אי חשיב כשם אביו. כ' בשו"ת פניי ח"ב סי' י"ז דמה שר"ה הרב בשאל לדמות הכנוי שמכנין אותו סימבוליטע [פ"ש שהיה מנגן על כלי זמר הנקרא סימבול] לשם אביו, אינו כן, דלא מצעי בכנוי זה שאפי' כנוי אינו, אלא אפי' בכנוי ממנו נראה דלא הוי כשם אביו, ור"ה לדבר מחש"ה דמכלוף בן מלול שהציו הר"ה ר"ה מעובדל דלח"ק ר"ג בר אחיה דר' ציבי [להתיר בשמו וש"ל], ומאי ר"ה משם דילמא החם שאני, שהרי מה שאמרו בר אחיה דר' ציבי הוי כשם אביו דמה לי בן האב או האם והרי אמרו שאמו הייתה אחתה דר' ציבי, ועוד נחנו סימן אחר שהיה ר"ג וז' הר"ה שם שר"ג הוא שם כנוי או שם משפחה וי"ל דלכ"י לא חיישינן, אבל בש"ל לבד מ"ל דמהני, אלא ש"מ דאין כנוי עושה כלום, ויש לחמוה על מהר"מ אלשיך שז' בס"י קי"ה דכנוי משפחה עדיף משם אביו דתשו"ה הר"ה סותרת דבריו. וכ"כ הפניי בס"י ס"ח דכנוי אינו נחשב לכלום.

ועפ"ת סקפ"ה מהכוז"ק סי' מ"ב דקשה להקל ולחשוב שם המשפחה כש"ל, ואין לדמותו אפי' לכנוי פלחה שהזכיר הריב"ש [בס"י תק"ח], דכאן כל המשפחה נקראים בשם זה (*).

ובמשנת ר"א [בר כהן] סי' י"ב כ' צידונו דאף שאומר [העד] כנוי משפחה צרלן קשה לסמוך ע"ז לומר דהוי כש"ל וכמ"ש בכוז"ק סי' מ"ב, ושם משפחה צרלן י"ל דגרע עוד משאר שם משפחה הנכוג בזמנינו, דיש כמה משפחות שאינם קרובים זה לזה ונקראים בכנוי משפחה אחד [כזה].

ובהאלף לך שלמה סי' ק"א אחר שציאר דצידונו יש חסרון בעדות שלא הזכיר ש"ל וש"ע רק שמו לבד, כ' דאף שצוהר בקי"ע שאם יש עוד כינוי צדדי שמו הוי כמו שמו וש"ל וכן נזכר שמו שמואל עראנסלאטער, אך נראה דזה אינו מושל כאן, דהפוסקים מדברים משם שאינו נקרא בו בפניו רק שלא בפניו, הן מלך דהוי גנאי לו או מלך דבר אחר, ולכך כל שאינו נקרא בן בפניו לא נחשב בשמו והוי כסימן אחר וחשיב כש"ל, אבל בשם שנקרא בפניו כן, ומכ"ש אם רוב העולם קורין בן שמו בפניו הוי כמו שיש לו שני שמות, וזה ודאי לא יאמר אדם מעולם שמי שיש לו צ' שמות ח"ל לשם אביו. והנה צו"כ וזפרט צמדינה אשכנז נקראים רק בשם הלעז וקורים לו בן צפניו, וודאי לא הוי כסימן. [ועי' להלן מה שהוצא משמו מס' ל"ה שז' דשם משפחה חשיב כש"ל ועי' בהערה שם].

אולם בשו"ת הר"ה מזרחי סי' ע"ז כ' על עובדל דתשו"ה הריב"ש סי' תק"ה דמה שהזכיר שם יחוסו שהיו קוראים אותו אברהם פלחה הוא במקום שם אביו, דתרווייכו פירושה דשמו הם מה לי שם יחוסו מה לי שם אביו.

(*) כפי הנראה שהנ"ב הבין דכנוי פלחה הנזכר בריב"ש הוא כנוי פרטי שהיו מביין לאיש זה, ולא שם משפחה, וכן הבינו עוד כמה מהאחרונים האשכנזים, ויש מהם שחשבו שזה כנוי של גנאי כמו "פארד" בלשון אירוש, ע"י בבית יצחק ח"א סי' צ' ובאורי יושעי סי' ק"ט, אבל בתשו"ה הראים סי' ע"ז המובאה להלן כ' להירא דזהו שם יחוסו, והיינו שם משפחה, [והוא בטוי ספרדי]. וכן הבינו בפשטות כל גדולי האחרונים הספרדים, וכן נראה מדברי הריב"ש עצמו שם בתשובה שז' שאמרו כמה אנשים שהדבר ידוע שיש בכמה מקומות מקאשטיליא כמה וכמה ששם אברהם פלחה, ור"ל באותו שם משפחה. ועי' לקמן בתשו"ה מהרי"א הלוי ח"א סי' קצ"א ובהמשך

נקרא ע"ש אביו וצ"ל שמה קרי ליה ועני, הרי אדם כזה כלול שמו ושם אביו בשמו, ומלינו בחוס' רפ"ק דסנהדרין דף כ' בשם י"מ דאביו של רבנ"ה היה שמו בר חנה, הרי דיש אדם שנקרא ע"ש אביו וקריין ליה שמו, אלא שלכאוף כתב דיש לדמות דלואי הגויים על איש אחר מדברים בשם אביו כשם אביו של זה, ומה שאומרים בן פ' לא שנקרא כך, אלא שאומרים שמו של פ' נהרג, ולפ"ז אין לנו אלא שם אביו.

אמנם בבארות חיים סי' כ' [הוצא נחמד לאברהם חלקלעי סי' ו' דף מ' עור ד'] צגויים שאמרו חזל על שצחי אובלו [פ' בן שצחי] שנהרג, ונסתפק שלא הזכיר שמו וש"ע רק ש"ל, אחר שהציו מקי"ע להר"ה דכשעמד צלוחה העיר וכמדבר על הידוע דמהני, נסתפק שוב דצידונו הר"ה איכא שמו וש"ל וכן ליכא שמו רק ש"ל, וכי דכיון שהעיד העד הישראל שחזיר לנעלם וידע שכן היו רגילים הגויים לקרא לנעלם בשם שצחי אובלו וכך היה ניכר ומפורסם צניינהם, אפשר לומר דהוי כשמו וש"ל הידוע צניינהם.

עא. במקומות שנוהגים לקרא לאדם בשמו וש"א בלי הוספת מלת "בן" אי הוי באסר פ' בן פ'. במשפט נדק ח"א סי' ס"ח בעדות על שצחי ישראל [ובטל בעבודה היה שמו שצחי ושם אביו ישראל], כ' דכיון שנקרא בן על שם אביו, כמו שהמנהג בן שנקראים שמו וש"ל יחד בשם, הרי זה כאלו הזכיר גם שם אביו.

וב"ב בבאר חיים סי' ס"ה בעדות על משה יהודה דהוי בשמו וש"ל כיון שרגילין האנשים להקרא בן ע"ש אביהם וכמ"ש הר"ה והריב"ל ליישב להמלכיים שזכיר גם שם אביו [נוסף לשמו וש"ע] דלא חקשי לכו מהא דאיתא בתוספתא להתיר בשמו וש"ע, משום דשמו [הנזכר בתוספתא] היינו שמו וש"ל, שכל אדם נקרא ע"ש אביו, וצלוחה הדורות היו מזכירים האדם בשמו וש"ל כמו שאנו עושים צלוחה הדורות שמזכירין השם והכנוי, וכיון שצומנם לא היו להם כנויים לכן כדי להבדילם מאחד לשני היו נקראים בן משה יהודה להבדילו ממשה בן ראובן, דמבלי שם אביו כמה יוסף איכא בשוקא, ולכן אותם האנשים אשר קראו בשמותם לבית אבותם יחזק אברהם, הוי סתמייהו כפירושו יחזק בן אברהם, ולישנא דקיימי נקטי צלישנייהו, וכן ראיתי בצחי כהונה ח"ב סי' ל"ז לענין כחיצת השם צגט, והסכים להלכה דהוי כפי בן פ' לאלה האנשים הנוהגים כך. וכן העלו צלוחה נידון בשער אשר סי' ו' וצ"ל הכסף ח"ב סי' צ'.

אולם באהל אברהם [שאג] סי' י"ז בעדות על אייזיק פערנעץ, כ' לשאלו דמה שז' שודע לו כי פערנעץ היה שם אביו, וא"כ הו"ל שמו וש"ל, דכך נוהגין כלשון הגר לקרא שמו וש"ל, לא הועיל כלום, דמ"מ יש לחשוב שהוא אחר שיש לו שני שמות אלו ואינם שמות האב והבן.

עב. כשנקרא בשני שמות אי הוי בשמו וש"א. בתשו"ה הר"י מסמילא סי' י"ד [הוצא בשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קכ"ח] כתב [צידונו גע] דכיון שהאיש יש לו צ' שמות משה אהרן הוי בשמו וש"ל. ונסתיע מהא דמצוהר בקי"ע דשמו וכנויו הוי בשמו וש"ל וה"ה בשני שמות. ועי' צגור ארי' יהודה סי' ס"ב שז' ג"כ צידונו לך קולא לענין חסרון שם אביו כיון שהאיש היה נקרא בשני שמות יעקב ויונה.

אולם בתשו"ה האלף לך שלמה סי' ק"א כ' בתוכ"ד דודאי לא יאמר אדם מעולם שמי שיש לו צ' שמות ח"ל לשם אביו. ועי' ביד יוסף [דויעט] סי' ל"ד צידונו שהזכיר שם העצל חיים נצי ודנו בן הרב המחבר ובעל מאמר מרדכי והר"ש קלוגר בתשובותיהם שם לענין חסרון ש"ל ולא הזכירו הא דהוי לו שני

אוצר

סימן קנ אות עב

הפוסקים

[אמרייליון] ח"א סי' ז' וסי' י', גירסא כלל ג' סי' י"ז, נאמן שמואל סי' מ"ו וריש סי' נ', ובתש"י ר' אהרן ווירמא ששש יעקב ח"א סי' י', שאלת יעבץ סי' ל"ב וראש משכיר סי' י"ח.

ובס"מ חיי רס"י י"ז כ' דכר העלו הראשונים דשם משפחתו עדיף מש"א וזו אינה לריבא לפני. ודרכי נועם סי' כ"ב כ' דכר הסכימו הפוסקים פה אחד דשם משפחתו עדיף מש"א. וכן דכר שלמה [אמרייליון] סי' ב' כ' דהוא מוסכם מכל הפוסקים.

גם בחבצלת חשרון סוס"י מ"ט כ' דכר נקטין בדברי הרש"ס דשם משפחתו הוי כש"א. ובתש"י שצנף הספר דכשפחות כ' דהכי נהוג עלמא. וכן בתש"י כח"י להגר"א קוק דעגונה פעלדנקריין כ' שהסכימו גדולי האחרונים להחזיק שם משפחה כש"א ולא חשו לחומרת הנו"כ. ובתשובות רבי אליעזר סי' כ' דף נ"ז ד' כתב דבדואי לו ראה הנו"כ חשו ר"א מורחי היב מצטל דעתו נגדו.

ובהאלף לך שלמה סי' ל"ב כ' דנדרו ודהיתר פשוט כיון שזכר שכיב מעיר פ' ושמו זעליג וואסרמן, וא"כ כיון דאיכא

כאן שמו וש"ע לדעת כמה מהני אפי' בלא ש"א, ואף החולקים זכר כיון שזכר הכנוי של וואסרמן כבר מצויר דכמה חשו דשם הכנוי הוי כש"א. [ועי' לעיל בראש האות מה שכתב בשמו מס"י ק"א דשם משפחה לא הוי כש"א, וליישב הסתירות אפשר לומר דשם בסי' ק"א מצויר דבדבריו בראש התשובה ובסופה שלח להחיר בשמו וש"א לצד בלי ש"ע, ולפיכך לא הספיק לו שם משפחה במקום ש"א, אצל בסי' ל"ב הרי הוזכר ש"ע ג"כ ויש מקום להחיר גם זכר לצד, וכמ"ס להדיא בסי' פ"ד דצמקום עיגון קומ"ל להלכה דדי בשמו וש"ע עיי"ש, לפיכך לירף גם שם משפחתו ולהוי כשם אציו].

ובדבר משה [אמרייליון] ח"א סי' י"ג דף קכ"ג עור ד' כ' דנידונו דאף שצכנוי המשפחה פרחיה נמלאים הרבה, דהיא משפחה גדולה המיוחסים צכנוי זה, מ"מ לא גרע [שמו ושם משפחתו] משמו וש"א דכמה ראוין בן יעקב איכא בשוקא.

ובדברי חיים [מלאחז] ח"א סי' ל"ז חילק בין שם משפחה לועז, שצנידונו, לשם משפחה שבתש"י הרש"ס, וכ' שצכר הוכיח בתשובה [אחרת] דשמות הכנויים של הנכרים [ר"ל שמות המשפחה לכו הגוים ליהודים] אינו סימן כלל, ולא דמי לשם משפחה דמצויר בתש"י הרש"ס להחיר על ידו *).

אולם בלבדשי מרדכי מהדו"ת סי' י"ד אחר שהביא להדברי חיים הנ"ל, כ' דמאניו להחמ"ס ח"א סי' מ"ה והכת"ס סי' כ"ג דאפי' שצנידוניהם היו שמות המשפחה שמות לעז מ"מ מדמי לכו למ"ס הרא"מ לענין שם כנוי אשכנזי. [ובכת"ס הביא לנידונו גם מתש"י הרש"ס].

וכן חשבו שם משפחה לועז כשם אציו, צבית יעקב [מלאחזיר] סי' קנ"ח, כנס"י סי' נ"ב, שו"ת רמ"ץ סי' י"ג, שו"ת מהדו"ק ח"א סי' קפ"ד ורע"ה וחי"ג סי' קכ"ה, בית שלמה [מסקאלא] סי' מ"ה מ"ז ונ"א, נפש חיה סי' י"ד, שם אריה סי' ל"א, אצני נזר סי' ע"ה, בית יצחק ח"א סוס"י ע"ד, תשובות רבי אליעזר סי' כ', מהר"ש פנגיל ח"ה סי' נ"ז וחי"ג סוס"י קל"א, תשורת שי תנינא סי' ק"ל, חצלת חשרון סוס"י מ"ט, תש"י כח"י להגר"א קוק דעגונה פעלדנקריין, אור המאיר סי' ד' אות י', ושם עוז סי' עי.

ובתש"י מהר"י טייטלצק שצש"ת צנימין זאב סי' ז' כ' דכנוי [המשפחה] מהני טפי מש"א כי הוא מפורסם יותר, שיותר ניכר כשיאמרו משה סוסי משיאמרו משה בן אברהם. וכ"ד הצנימין זאב עלמו שם בסי' ו'. ועי' בתש"י הריב"ל ח"א סי' ד' ש' דיותר קרוב להחיר בשמו ושם משפחתו ממשמו ושם אציו. ובתש"י מהר"י סוס"י שצש"ת צ"י סי' ב' צענדל דשלמה כרוב, כ' דכנוי דקאמרי כרוב הוי כש"א ואפשר לומר נמי דעדיף מיניה דפשיטא ולא איתחזקו כ"כ אנשים בשם היחם והמשפחה כמו דאיתחזקו בשם אציו.

גם בתש"י הרש"ס סי' ל"ב [הוצא בקולור צ"ש סקני"ח] כ' צנידונו דמה שהזכיר שם משפחתו עדיף משם אציו, דשמו וש"א ראוין בן יעקב שכיחי מוצא צעולם, א"כ צני"ד שהזכיר [שם שמו גם] כנוי *). המשפחה, יעקב עזר, עדיף טפי, ואם ימלא שאליו חסר אדם מלואה משפחה צלוחו שם אלא זה אשמו מותרת. וכן צחלק חו"מ סי' שפ"ב כ' דעדיף שמו וכנוי משפחתו משמו וש"א דשם האב איכא מוצא צעולם וכנוי המשפחה אינו מלוי כ"כ וזה ברור.

וב"כ בתש"י מהר"מ אלשיך סי' קי"ח ורס"י קכ"ו, ושם הוסף עוד דיש להביא ראיה לדבר מענדל דילחק ר"ג שכתב הרא"ש כלל נ"א דריש גלותא הוי כנוי או שם משפחה, ונאמר שם צמקום שם אציו. וכן מצויר במהר"י ח"ב סי' ל'. ועיין בצמקום מהצית שלמה.

ובש"ת מהר"א הלוי ח"א סי' קל"ז כ' צנידונו דיש כאן עדות ברור על שמו וכנוי משפחתו דהוי בשמו וש"א, ומ"ס צנו"ב דכנוי גרע מש"א, חמוה, דהרי הצ"ש סקני"ח הביא בשם הרש"ס דשם משפחה מועיל כמו ש"א, ומ"ס עוד צנו"ב שם דזה גרע מכנוי פלחא שהחיר הריב"ש משום דכל המשפחה נקראים צכנוי זה, זה יותר חמוה דהרי בתש"י הרא"מ סי' ע"ו כ' דיוחס אשכנזי הוי כמו ש"א [עי' לקמן אות פ"ג] ולמד זה מענדל דאברהם פלחא שהחיר הריב"ש הרי מפורש ולא כהנו"ב.

גם בבית שלמה [מסקאלא] סי' מ"ה חמה על הנו"כ שלא שם לצו לדברי הצ"ש בשם הרש"ס, ושכ"כ בתש"י מהר"מ אלשיך סי' קי"ח, וכ' עוד דמה שהקשה על מהר"מ אלשיך בתש"י פניו ח"ב סי' נ"ז הנז"ל צריש האות כבר תירץ יפה בתש"י מהר"י ח"ב סי' ל'. [ש' צפירוש הסוגיא דילחק ר"ג, שהעז לא העיד כלל שכיב צר אחתיה ורצ ציצי רק אלה הם דברי אנשי המקום, ולפי"ז ל"ל דשם אציו היינו הכנוי ריש גלותא וא"כ אדרבה מוכח מדברי הרא"ש דכנוי כש"א, ובאמת שכן כתב גם מהר"מ אלשיך עלמו צפי' הסוגיא בסי' קכ"ו [המוצא לעיל אות ח'], ולפיכך הביא שפיר ראהי מהך סוגיא דכנוי משפחה הוי כש"א].

ובשם אריה סי' ל"א הביא ראיה דכנוי משפחה חשוב כש"א ממ"ס בתש"י צ"י, הוצא צכ"י גט פשוט סי' ק"ב סקני"ח ובסי' קכ"ט סקני"ח, דבאנוסים שאין ידוע שם אציהם יכתוב [צנע] שם כנוי ויעלה צמקום שם האב, וכ' שם שכן נעשה מעשה, וה"ה צנידונו זה מהני כנוי המשפחה צמקום שם האב.

וב"כ דכנוי משפחה הוי כש"א, הרח"ש בתש"י סי' ח' ל' ונ"ט, ובספרו תורת חיים ח"ג סי' ס', ובתש"י מהר"מ גלאנטי סי' ס', פני משה ח"ג סי' כ"ו, פרח מעב אהרן ח"א סי' נ"ו [דק"ב עור ד'] וח"ב סי' כ"ב [דמ"ז עור ב'], ורע אברהם סי' י', דבר משה

(*) התשובה בה תוכיח כן לא מצאנו, אבל בחי"ב סוס"י מ"ז כ' בתה"ד וז"ל: והנה באמת לפע"ד שם מילתו [השם הפלחית] אינו רגיל גבי הספרדים לקרא לו רק לסית או לפרקים, ושם משפחתו עיקר קריאתו צ"כ. ואולי זו היא סברתו לחלק בין שם משפחה לועז לשם משפחה שהוזכר ברש"מ. וכל צ"ע ולא נמצא זה באף אחד מספרי הספרדים.

(*) עי' בקו"ץ אות שכ"ה שיש שם ט"ס בהצתקת דברי הרש"ס ובצמקום. כנוי המשפחה כתוב "בני המשפחה" ופחות זה גרס לו להשו"מ מהר"ק ח"א סי' קמ"ו שנסתחף מדברי הקו"ץ אלו לענין שם אמו ושם אביו וזהו כש"א.

אוצר

סיק קא אות עד-עח

הפוסקים

סי' קכ"ה כ' דאף דנחש פניו מחמיר בכנוי, כ"ז צריך צליוף
שם האומנות בודאי יש להקל.

ובבית יצחק ח"א סי' פ"ז אות ו' כ' דאף להנ"ז וכדברי חיים,
שם משפחתו ושם המדינה [שנא ממנה] ודאי הוי כשמו
וש"א. וצנחרי אפרסמון מהדרי"ת סי' י"ז כ' דאף להנ"ז המחמיר
מ"מ צליוף כנוי משפחה של האשה מכני. ונשוי"ת מהרש"ם
ח"א סי' ו' כ' דנזיונו שבוש שכיב בן ל"ב שנה, אם ידוע
לקרובים שכן הוא, צליוף שם המשפחה לא גרע מש"א להנ"ז.

עו. ובשם משפחה שאינו מצוי ב"ב, כ' גם הדברי חיים
בחי"צ רס"י מ"ו [נזיונו שם משפחה קאמיטא], דהוי
כש"א. וכתב דבריו בלבושי מרדכי מהדרי"ת סי' י"ד לנזיונו שם
משפחה שאמטעל [והוא מהשם שמואל] דשם זה לנזיו משפחה
לא שכיח רק שם עולם בלש"ו. וצ"ח ל"ז כ' דשם זענלבוים נראה
דלא שכיח. וצנחרי אפרים סי' ל"ו שם משפחה "נחשאלק" כ'
דנראה פשוט דכנוי כזה דלא שכיח מכני כמו ש"א ואפי' חיפוש
א"ל, דצער ציונית אם איתא שנאצד עוד איש ששמו וכו' וכו'
כך היה מפורסם הדבר.

עו. שם הניכחו (כנוי פרמי) אי הוי כש"א. בנחל ליבושע
סי' י"ח צמי שכיח נקרא יתחק גזלחק, [ע"ש שכיח
לו זרוע עקום], כ' דהוי הודעה גדולה יותר משם אצ"י, שיותר
נמלאים שני יוסף בן שמעון ממה שנמלאים שני יתחק גזלחק,
ומה שאמר האומר שהוא שם של גנאי ודופי, דבר זה מועיל
יותר לכוונתו, שכיון שהוא שם של גנאי לא שכיח דמסקי שם
כי האי.

ובבית דוד [נכרי"ד] ח"א סי' ח' צמי שכיח מכונה קארה
קיש [ע"ש שכיח דומה לנערה כעורח], כ' דכנוי זה
שהוא פרטי ביחוד לזה דוקא עדיף מכנוי משפחה הכולל כל
בני המשפחה. וכ"כ נשוי"ת מהרי"ם פאדווא סי' כ"ג דכנוי
גנאי שקוראים אותו לאדם יחידי ולא לשם משפחה בודאי הוא
יותר עדיף. [ועי' לעיל אות ע"ג בלשון הנ"ז והאלף לך שלמה
דמזוהר מדצריהם דכנוי כזה גם כס יודו]. ועי' לקמן סוף
אות פ"ז.

עח. בששם משפחתו או הניכחו הוא ע"ש מלכות או עיר.
באבלי יעקב [למהריק"ש] סי' קי"ד שם משפחה
רוסו, כ' שאפי' יהיה צנ"ד רוסו כנוי למלכות רוסיה [ר"ל לפי
שמואלו מארץ רוסיה, וא"כ יש לחוש לעד משפחות שמכונות
כן], כיון שהוא שם יחוסו חשיב כש"א, וכדצריס ק"ו ממ"ש
הר"מ [סי' ע"ו המוצא לקמן אות פ"ג לענין שם יחוס אשכנזי
ע"ש], דאשכנזי שכיח טובא ואיך נייחד אותו לזה האיש ונחשבו
כש"א, משא"כ בכנוי רוסו דלא שכיח ובודאי הוי שם יחוסו
וחשיב כשם אצ"י.

ובפני משה ח"ג סי' י"ג בכנוי עאג"ס ע"ש שנצב פעם למלכות
עאג"ס ואסיקו שמו כך, כ' דהוא ככל הכנויים דעלמא
דהוי כשם אצ"י.

ובתשרי הר"ר יונה בן ריי שצדבר משה [אמאריליוו] ח"צ
סי' קי"ג, צמי שכיח ממוצב צעירות והיו מכנין אותו
פיליזבלי [כלומר בפיליזבלי] ע"ש עיר מגוריו פיליזב, כ' דכיון
שכל הבנים היו מכנים אותו שם זה הרי הוא ככל כנוי דעלמא
כו', ואף דאפשר שיש אחר ג"כ שמכנים אותו כך כל היכא שלא
הוזק אחר מהני, כמו למאן דס"ל דשמו וש"א סגי אף דאפשר
שיש אחר בשמו וש"א כזה [ומ"מ מהני], משום דלא הוזק.
ובציוו לנידון כעין זה בצאצא יעקב סי' י"ג, וכן בציוו בגדולת
מרדכי [לר"מ גאלנטי] סי' ע"ו לנידונו שכיח מכונה בנמקום
מגוריו.

עד. אם ע"י חיפוש בכל המשפחה מהני גם להמחמירים
ואם המקילים הקילו גם בלי חיפוש במשפחה.
בשם אריח סי' ל"א חמק על הנוצ"י צמה שהחמיר דשם משפחה
לא חשיב כשם אצ"י משום דכל המשפחה נקראים כן, דהא אפשר
לדדוק כל המשפחה ואם לא נחמר מהם איש ששמו כן [ר"ל
שמו הפרטי] חשדרי כיון שאין להסתפק רק במשפחה זאת,
[דלמשפחה אחרת בכנוי כזה ודאי דאין לחוש, דלענין זה עכ"פ
לא גרע מש"א וכמבואר בכת"ם שצמחון], וכ' דאפשר [שנזיון
הנ"ז] כיחם המשפחה גדולה ומפורזת בכל העולם שא"ל לדדוק.

ובבית יצחק ח"א סי' ל' כ' לתרץ עפ"י הסתירה מתשרי הרש"ם
סי' ל"ה [המוצא לעיל באות הקודם] להנ"ז, דהא
שם נחשיר הרש"ם נחשו ואם ימלא שאינו חסר אדם מאותה
המשפחה שיקרא יעקב עזר חלל זה כו', וס"ל להנ"ז שסמך
על החיפוש, משא"כ בלא חיפוש לא סמך על שם המשפחה.

ובעמרת מוה"ר חק"ע דס"א עור א' הביא גם מהנפש חיה סי'
י"ד ש' דאין סתירה בין הרש"ם והנ"ז, דרשד"ם
מבואר דדוקא צידוע שמאותה משפחה לא נחמר אחר בזה
השם, אבל בצינו ידוע רק סתם אינו מועיל, והנ"ז קאי בצינו
ידוע אם נחמר איש מאותה המשפחה שם זה, והוסף צעמרת
עוצה דלמנהגיו שקוראים שמות הנולדים אחרי האבות המתים
הוא בלמח חש קרוב לחוש שמא יש עוד אחד שם כזה בזה
המשפחה.

ובכת"ם סי' כ"ג כ' ג"כ [כהשם ארי' הני"ל] צכונת הרש"ם
דמ"ש דשם משפחתו עדיף מש"א היינו דלא חיישינן
שם עוד משפחה שכנויים במשפחה זו, דשכיח יותר שיהיה שמו
וש"א שווים משתי משפחות שיהיה כנויים שוב, וכיון דלא חיישינן
למשפחה אחרת ידעינן שזה ממשפחה זו, וכיון שצדוקים משפחה
זו שוב ליכא למחש לנידוי, אבל בלא צדיקה נראה דאפי' כש"א
לא הוי, דמשפחה זו עומה אין לנו סימן מי הוא מן המשפחה
רק שמו לצד ושכיח טובא שיהיה בשמו בעולם, ומכ"ש במשפחה
אחת דאסקו בני אב אחד שם צניכס בשום כשם אצ"י.

אמנם לענין דינא מסיק בכת"ם שם דברי לנו משמעות הריצ"ש
ובמפורש נחשיר הרי"א מזרחי [סי' ע"ח], וכן הסכים
בכת"ם [המוצא באות הקודם] דשם משפחה כשם אצ"י [אף
צלי צדיקה], ואפשר דגם הרש"ם מודה בזה, אלא דהא הצריך
צדיקה כדי שלא נעטר עוד לשום דבר [גם לשם עירו]. [וכן
כל האחרונים המוצאים בלשון שלפני זה כתבו בסתמא דשם
משפחה הוי כש"א ולא הזכירו שום צדיקה במשפחה, ומסתמא
דצריכס שהציוו דברי הרש"ם דשם משפחה כש"א נראה דסברי
דאף הרש"ם לא הצריך חיפוש, ונראה שם מפרשים מ"ש
הרש"ם ואם ימלא שאינו חסר אדם מאותה המשפחה כו' כמנה
שלא הוזק, ובאמת נראה כן מתשרי הרש"ם בחלק חו"מ סי'
שפ"ג, ש' דעדיף שם משפחתו מש"א וזה ברור, ולא הזכיר שום
חיפוש, והכת"ם וסייעתו לא הזכירו כלל חשובה זו וגם בקר"ע
לא הוציאו].

עח. ובצירוף סימן אחר. כתבו האחרונים דשם משפחה הוי
כשם אצ"י אף להמחמירים. בדברי חיים [מלאח] ח"א
רס"י מ"א כ' צנזיונו דאף שלא הגידו שם אצ"י, הלא אמרו
שם הלונו שלו ושם אומנותו, ובודאי דמהני. וצנחרי יתחק ח"א
סי' ל' אחר ש' דלהנ"ז אין לסמוך על שם משפחה דלהוי כש"א
צלי חיפוש במשפחה, כ' אמנם צנ"ד שמוזכר גם שם מלאכתו
ו"א דשם מלאכתו הוי כש"א [ע"י לקמן אות ל"א], ע"כ הדבר
פשוט דצליוף שם הלונו ושם מלאכתו מהני. ונשוי"ת מהרש"ם ח"ד

אוצר

סיק קט אות עח—כב

הפוסקים

ובידי דוד סי' עי בלאחר שהיה נקרא צפי הגוים קארה מושון
[שמו היה משה ובלשון הגוים מושון, וקארה ע"ש שמות
הפנים], כי לויכא שמו וכנויו, דכמה שאמרו מושון כרי שמו
אמרו, וקארה היינו כנוי שצנפו, וכבר ידוע הסכמת הפוסקים
דכנוי [משפחה] עולה במקום שם הציו, וי"ד עדיף דכנוי
שצנפו שהוא כנוי פרטי לאיש אחד.

ובתש"ו מהר"ם פאדווא סי' כ"ג צעדות על צעירל המשוגע
שמת, כי דכנוי משוגע הוי כש"א וכמ"ש הפוסקים
דכנוי הוי כש"א, ופשיטא דכנוי זה "המשוגע" שהוא שם גנאי
ורק לאדם יחידי קוראין אותו ולא לשם משפחה דבדלוי הוא
יותר עדיף. וכ"כ בהלף לך שלמה סי' פ"א דכנוי המשוגע
חשיב כש"א.

ובתשובת ר' אברהם בן אלרוי שצאציר יעקב סי' א' דף
כ"א טור ז' צמי שהיה מכונה צפי הגוים "דילי
אוגלאן" על היותו משוגע, כי דכנוי שמו, ואע"ג דלשון הפ"מ
[הג"ל] לא חשיב לבלום כבר ילאו עליו עוררין כו'. והרב המחבר
בסי' ז' הסכים על ידו.

ובתש"ו הר"ר מנחם מן שצו"ת צ"ח החדשות סי' ע"ט כי
צנידונו דכיון שהזכירו העד צסם "יחל הארוך" הוי
כמו שם כנוי שנקרא כך יחל הארוך [ר"ל יחל הוא שמו, והארוך
הוא הכנוי], והכנוי מועיל כמו ש"א וש"ע [ר"ל דכנוי מועיל
כמו שם הציו או שם עירו, וקאי הכס צשיטת הסוצרים דדי
צסמו וש"א או צסמו וש"ע].

פא. ואם בחניכה על סימני תוארו הרגילים צריך העד
לפרט שהנהרג היה מכונה כן, הנכ צש"ת הרש"ך
ח"א סי' ז' [הג"ל באת הקודם], שהעיד הגוי שיכודי ציאוקלי
ממקום פ' נהרג, וכי דכיון שזה האיש היה נקרא צפי כל העם
ציאוקלי ודאי דחשיב מה שהזכירו צסם ציאוקלי לשם מוצבק
כאלו אמר שם העלם.

אבל בדברי ריבות סי' רע"א כי על אותו נידון דמה שאמר
יהודי אחד ציאוקלי אין זה [צממשעות דבריו שהוא]
שמו המיוחד לו, שהרי לא אמר יהודי אחד ששמו ציאוקלי אלא
יהודי אחד ציאוקלי, שבלשון ישמעאל לכל איש אשר שמות
שפתיו ארוכות קוראים ציאוקלי, ואין זה סימן מוצבק כי הרבה
צ"א יש צענין זה.

גם בבחינת עולם סי' י' [דנ"ד טור ז'] כי על הרש"ך כנ"ל
שאנו מצין דבריו, דהא המעיד לא אמר אותו שמכנין אותו
צסם ציאוקלי כדי שנאמר דכנוי שמו, רק אמר ציאוקלי אחד
ממקום פ', ולמה יבא כמזכיר שם העלם.

פב. יחוס כהן או לוי אי הוי בשם אביו. בתשובת ר' שמואל
הלוי שצו"ת פני משה ח"צ סי' ע"ב צעדות על
ר' אהרן הכהן מעיר פ' שמת, כי דאף שלא הזכיר שם הציו,
כנוי [כהן] לא גרע משם הציו.

אולם הפני משה בתשובתו שם כי עליו דבשאר הכנויים שמפרידים
צין משפחה למשפחה אז ודאי הכנוי עדיף מש"א, אבל
צכהן ולוי חוכך אני דכגון דא גרע משם הציו, כיון שאינו מפריד
צין משפחה למשפחה דרבים הם כהנים ולוויים.

ובח"ב סי' י"ג וכן בח"ג סי' י"ג כי צפשיטת דע"כ לא אמר
דכנוי כש"א אלא כשהכנוי הוא כנוי מפריד צין משפחה
למשפחה, אבל כנוי כולל כמו כהן או לוי שהוא לכל הכהנים
והלויים אינו מועיל כש"א. והביא דבריו לנידונו בתשובת מהר"י
די צועון שצסם חיי סי' ע"ו.

ובעזרת נשים סקל"א רחב מחלילה לבזיא רחיש למבר"ש הלוי
הג"ל דיחוס כהן חשיב כשם הציו מהא דינמח כ"כ

מגוריו "רודיסאלי" [כלומר הרודיסאלי] לסיבת שער מולדתו
היתה רודים.

עפ. המכונה ע"ש מלאכתו. צצני אצרהם סי' ג' דנ"ט טור
א' צא' שהיה נקרא עמאל אוגלי [צן הסנל],
אחרי שדן דלכוי בשמו, הביא ממבר"א ששון סי' י"א [המוצא
לקמן אות י"א] שכי צנידון שלו שהיה נקרא איקמיקאי אוגלי
[צן הנחתום] דזה אינו עולה לא במקום שמו ולא במקום ש"א,
ודימה את זה לאותה שכי הריצ"ל בח"ג סי' י"ח [הוצא שם באת
הג"ל] דאף למאן דס"ל דסגו צסמו וש"א דוקא צסמו וש"א
או צסמו וכנויו הוא דקאמר הכי, אבל צפי הרצ"ן או צפי האורף
לא אמרין הכי, וחמה עליו הצני אצרהם דאין ענין דצרי הריצ"ל
לנדונו, דהא טעם הריצ"ל דאין לדמות אומנות לש"א הוא משום
דאומנות כוללת הרבה אנשים וגם משם אחד והוי כאלו הוחזקו
צ' יוסף אורפוס, אבל צנידון ממבר"א ששון הן אחת שיש הרבה
אנשים איקמיקאיים, ואם היו מעידים צן איקמיקאי נהרג הו"ל
כמו פ' האורף, אבל כל שמעידים פ' הנקרא איקמיקאי אוגלי
דכונה דנ"ט קרי ליה הכי ודאי דמהני, שהרי לא כל מי שהוא
איקמיקאי קורין לבנו איקמיקאי אוגלי, ולא לכל מי שהוא עמאל
קורין לבנו עמאל אוגלי כו', אלא שמיסך דמאחר שהר"א ששון
חשש לזה אן מה נעני אצתריה, שאפי' אם היו דבריו להקל
היינו סומכים עליו לחומר גדולתו, ומכ"ש שדבריו צאו להחמיר
לריבין אנו עכ"פ ללאות ידי חובת הרב צזה. ועי' לעיל אות ע"ג
מתשי' הפני' ח"צ סי' י"ז שכי צכנוי לימצאליסט ע"ש שהיה
מנגן על כלי זמר הנקרא לימצל דלא חשיב כנוי.

אולם בתשי' הר"ר יחזק צרי יעקב שצגאנוי בתראי סי' כ"ה כי
באותו נידון של הפני' דכנוי סימצליסט זה סימן יותר
מוצבק משם הציו. וכן בתשי' הצ"ח סי' ק"ג התיר צנידון זה
עפ"י השם והכנוי אפי' בלא ש"ע ועו"ש. ובמאמר מרדכי סי'
ע"ב צא' שהיה נקרא פאסעסאר [ע"ש שהיה מחזיק בחכירה
אחורה מאדון הכפר] כי דיש כאן כנוי העולה לשם הציו.

פ. חניכה על סימני תוארו המצויים אצל עוד אנשים.
בתשי' פני משה ח"א סי' מ"ב צמי שהיה מכונה
קארה אוגלאן [ע"ש שחירותו], כי לויכא כאן לא שמו ולא
שם הציו, דכמה אנשים מכוערים יש ומכנים אותם קארה אוגלאן
ע"ש שחירותם, והו"ל כמו ארוך וגון דלוינו סימן כלל.

ובכרם שלמה [נר"ש אמארייליון] סי' ג' צמי שהיה מכונה
קוגיאמאן ארזון [נ"ש זקנו הארוך] כי דאפי' במקום
שמו לצד נמי לא מהני, דהא שם זה אינו שם העלם כמו ראובן
שמשון אלא שם תואר לכלל זקן ארוך קורים אותו בלשונם
קוגיאמאן ארזון, וכמה שמות כאלו איכא צשוקא, וכמ"ש הפ"מ
צסם קארה אוגלאן.

אולם בשו"ת הרש"ך ח"א סי' ז' צכנוי ציאוקלי [ע"ש שהיו
שערות שפמו ארוכות], כי דכיון שזה האיש היה נקרא
צפי כל העם ציאוקלי ודאי דחשיב מה שהזכירו צסם ציאוקלי
לשם מוצבק כאלו אמר שם העלם. ועי' באת שח"ז.

ובמכתב שלמה סי' נ"ו כי צנידונו דמה שאמרו [העדים]
קייסוי אפעי' שאינו שם העלם אלא למי שזקנו מועט
קורים לו כן, אפי' לא גרע משמו, דהא אם אמרו שמו אצרהם
או יחזק כמה אצרהם איכא צעלמא וליכא הפרש אלא צש"א וש"ע.
ובדבר משה [אמארייליון] צעדות על יוסף צן קאראקאש [שאציו
היה מכונה קאראקאש ע"ש גבות עיניו העצות] כי
דכוי כשם הציו, אם שכי שם צחוק דבריו דכמה קאראקאש
איכא צשוקא. וכ"כ בח"ג סי' ז' צכנוי צורנאש [ע"ש אפו המשונה]
דכוי כש"א, אפי' שכי שם דכמה צורנאש איכא צשוקא.

אוצר

סיק קג אות נב--סה

הפוסקים

האשכנזי לא היו יחוס [להכשירו כשם אביו], ביינו דוקא בעלמא, משא"כ בנידון הרב [שהוא בקושטא ושם קורין אשכנזי רק למי שהוא מקבלת האשכנזים וכחשי' הרי"א בן חיים הג"ל בן נראה כונת השביתת יו"ט אף שלא פירש דבריו], ודברי הפני משה נכונים בטעמם.

פד. שם משפחה או חניכה אי הוי כשמו. בבארות המים סי' כ"ט בנידון שהזכיר שם אביו ושם משפחתו וש"י, אחר שבי' דבש"א וש"י עלי שמו לא מלינו מי שחזיר, כי דבגס דמלינו קולא דענין זה דשם כנויו חשיב כש"א, אבל שיכיר חשוב כשמו, זה לא מלינו.

אולם בתשו' הרש"ך ח"ג סי' כ"ג כי בנידון בבארות שם משפחתו ושם פירו דעדיף טפי להחזיר משמו וש"י, דבשמו וש"י נפיש עובא מלכות השם ויש לחוש שמא לינו אותו האיש שעליו לנו מכוונים, אבל בכנוי לא נפיש עובא. [ועי' בלוח פ"ו סי' שם בסוף החשובה דשם משפחה הוי גם כשמו וש"א].

ובאבגי נזר סי' ע"ב כי עפ"י דברי הרש"ך הג"ל דשם משפחתו וש"א הוי כשמו וש"א. וכ"כ דשם משפחתו הוי כשמו בתשורה שי תנינא סי' ק"א וזקן אהרן [וואלקין] סי' ע"ז. ובמכתב שלמה סי' ז' כי בשם חניכה דודאי לא גרע משמו ועדיף משמו, דמשם אחד יש כמה אנשים אבל בכנויו לא נמלא.

ובדברי אמת סי' ע' הוסיף עוד דכלל כל הטעם דענין שמו וש"א וש"י, הוא כדי לידע על מי מעיד, וכלל גם כגם בענין שמו ושמה מן התורה כדי שיהא מוכיח מן הגט מי המגרש ומי המתגרשת, ואם הוחזקו שני יו"ט משלין, ומשנה ערוכה שנינו [גיטין פ"ז ב'] כתב חניכה וחניכה כשר. ועי' לעיל בלוח פ' מכתב אחרונים שהשנו גם חניכה המליץ כשם בעלם.

פה. ואם כנוי מהני במקום שם פירו. הנה בל"ל סי' נ"ח בנידון שהעידו על שמו וש"א ושם משפחתו, אחרי שהוכיח דבשמו וש"א עלי ש"ע אין להחזיר כי דאעפ"י שזכ"ר העידו על כנוי [משפחה] שלו שהיה נקרא בן [והוא כנוי ע"ש עיר], לא כלום הוא, דהרבה נקראים כך על שם מקום אבותיהם שגולו שם, אעפ"י שהדורות שצאו אחריהם לא גולו שם ולא דרו שם מ"מ נקראים כך ע"ש יחוס אבותיהם כגון משפחת כורזין או איוערבאך וכיוצא בזה. [ועי' לקמן בלוח זה מהשם אריה]. ועי' עוד מדבריו לקמן סי' ק"א אות ג'.

והרח"ש בחש"י סי' ל' כי ג"כ דשמו וש"א וכנויו לא חשיב כשמו וש"א וש"י ולא מהני, דבשלמא בשמו וש"א וש"י שסיים העיר, כל שלא הוחזק אחר בלוח העיר חלין להקל, דלחוש לעיר אחרת ששמה כך לא חיישין דאם איתא קלא אית לה, אבל בשמו וש"א וכנויו איכא למיחש לאחר דעלמא בכל העולם כולו דשמו וש"א וכנויו כך.

ובבבב"ג הגב"ע אות רמ"ב אחר שהביא מרש"ם חו"מ סי' שפ"ב [כפי מה שהבין בדבריו, ועי' מחש' הרי"א בן חיים שבסמוך], דכנויו הוי כש"י, כי דאינו נראה בן מחש' הרי"א גלאנטי סי' נ"ב וס"ה, ומדברי מהרי"ט להלן ובר"ש פנייט שם בסי' נ"ב, ומחש' מהרי"א גלאנטי בסי' ז'.

ובתשובת הר"א בן חיים שצנאספות ליד אהרן ח"א סי' י' הביא מ"ש הבב"ג בשם הרש"ם הג"ל דכנויו הוי כש"י וכי דאין לסמוך ע"ז, חדא דהא דהרש"ם לאו בפירוש איתמר בסי' הני, ואין הכרח לומר דס"ל דכנויו עולה במקום שם עירו, אלא דהוא ס"ל דשמו וש"א או שמו וש"י סגי, ולכן כי דגם בשמו וכנויו סגי משום דכנויו עולה במקום ש"א כו', ועוד

כי אמרו לאשח שמעון בן כהן, אבל בסוף דבריו דחה זה, דאולי שם אביו היה כהן בשם העלם ולא היה כהן, כמו שיש אנשים שנקראים לוי ואינם לויים. [דוגמא לזה מלינו ב"ק קט"ו רב כהן]. [ובדברי אמת סי' ע' כי דמהר"מ בן חניב [בעז"ר הג"ל] הביא ראי' להר"ש הלוי מהא דבמות כ"ה ב', ותמוה, שהרי בסוף דבריו דחה ראי' זו].

ובן מבואר דפרט מטה אהרן ח"צ סי' כ"ב [דני"א עור ד'] דכנוי כהן לא חשיב כשמו או ש"א, משום דהוא כנוי לכל הכהנים.

ובמשאת משה ח"צ סי' ב' בעדות על חיים הלוי, הביא דברי הפ"מ הג"ל דאינו ממלא מקום אביו, וכי דראויים הדברים הלוי. ועי' בשו"ת הרי"מ סוס"י ז'.

פג. ההתייחסות אחר העדה [אשכנזית או ספרדית וכדומה] אי הוי כש"א. בשו"ת פני משה ח"ג סי' י"ג כי בנידון דמה שאמר העד [שהיה] אשכנזי, אינו נכנס בגדר כנוי שיועיל כמו ש"א, דלא קאמרי הכי אלא כשהכנוי הוא כנוי מסתיר בין משפחה למשפחה, אבל כנוי כולל כמו כהן או לוי אינו מועיל כש"א, וכ"ש בכנוי אשכנזי שהוא כולל לכל האשכנזים לאלפים ולרבבות, מכל עיר ועיר מדינה ומדינה מהאשכנזים.

ובתשו' הר"א מזרחי סי' ע"ז בעדות על עזריאל האשכנזי מקושטא שמה בעג"ס, כי דמאחר שהעידו עליו שהיה אשכנזי, והרי שם האשכנזי במקום זה [בקושטא] אינו רוצה לומר שצא ממלכות אשכנז, אלא שהוא מקבלת האשכנזים הדרים בקושטא, שכל הקהלות שבקושטא חייבים להתייחסין ע"ש המלכות או העיר שצאו משם, הו"ל כמו שם יחוסן במקום כזה, וכיון דהוי כשם יחוסו הו"ל כשם אביו.

וב' בדברי אמת סי' ע' צמוקף דדברי הרא"מ הם דלא כהפני משה, רק דכנוי אשכנזי הוי כשם אביו אעפ"י שנמאליס לאלפים ולרבבות.

ובשמן המשחה סי' ק"ז חמה על הפני משה איך לא זכר דברי הר"א מזרחי דלא שני ליה בין אשכנזי לכנוי אחר, ובסוף החשובה כתב דאילו היה רואה הפני משה דברי הרא"מ לא היה חושש למה שחשש.

אולם בתשובת הר"א בן חיים שצנאספות ליד אהרן ח"א סי' י' דע"ז עור ד', כי דהר"א מזרחי לא אמר על תואר אשכנזי דהוי כחוסו אלא אחר שנחבר לו שצנאספות הוי מקושטא, ובירורא ליה שבקושטא אין קורין אשכנזי למי שצא ממלכות אשכנז [רק למי שהוא מקבלת האשכנזים], שכן המנהג בקושטא שכל הקהלות בן מתייחסות [אחרי מקום מולאן], ולכן דימה אותו הרב לייחוסו ועולה במקום שם אביו, ולכן כי הרי"א בן חיים דבנידון זה הוא שהעידו העדים יחודי אחד מוראיעו שצא מקושטא ושמו מרדכי מת, שלא פירעו העדים אם מרדכי זה הוא מהדמים בקושטא, ואפשר לפי שצא עכשיו ממלכות ומחוז מוראיה קורין לו מוראיעו, אינו דומה לשם ייחוסו. [אלא שבסוף דבריו דר"י עור ב' ידד לומר דגם נידון הוי כההוא דהר"מ משום דידעין שמרדכי זה היה בקושטא ימים רבים וסידל לו שם אשה, ואיכא למימר ששם הוקבע לו כנוי של מוראיעו כדרך כל הבאים לקושטא, עיי"ש].

ובשביתת יו"ט סי' א' הביא מהדברי אמת הג"ל שדחה דברי הפני משה מהא דהרי"א מזרחי, וכי דלא דמיין אהדדי דשאני הביו דהר"מ וכו' שגרש הרא"ם עצמו, והוסיף להאריך ולומר שהרי שם אשכנזי במקום זה כו', וכונתו שאף שיחוס

אוצר

סיק קנ אות פה—טו

הפוסקים

דכנוי לא גרע מסי' שאינו מוצהק, ועוד אפשר שאף מהרש"ם יודה דשמו וסי' וכו' יספיקו לפי"ש בקו"ע שם במסקנת דבריו דשמו וסי' וכו' וסימנים ראויים לסמוך יש להחזיר, וכנוי נראה דהוי סימן ראוי לסמוך עליו, אלא דהתם בתשובה סי' ל' לא נחית לזה כיון דאעיקרם לא הוזכר כנוי, וגם הרב בני אברהם סי' ה' שלא נשתמש בזה אף דנידונו הוזכר שמו וסי' וכו', הוא משום דעדיפא הוי לו בנידונו שהוזכר סימן השומא דהו"ל סימן ציונו. ועי' לקמן אות ק"ז גם מהתן טוב סקפ"ד שנייד לומר דכנוי הוי כש"ע.

ובשער אשר סי' ח' וכן בשמן המשחה סי' ק"ו כתבו צפשויות דשם משפחה עדיף משם עירו. וכ"כ בערוך השלחן סי' קנ"א דכנוי משפחתו הוי כש"ע ועדיף מינה.

ובאורי וישעי סוס"י קל"ח כ' להחזיר צעדות על שמו וסי' וסי' משפחתו [באותו נידון שם המשפחה היה גרינברג או הורוויץ, עי' לעיל בזה] זה מהשם אריה, מטעם אחר, דהא דעת המ"צ ועצוב"ג ועוד אחרונים דשני סימנים אמלעיים מלערפים להיות סימן מוצהק, ומבואר בשו"ת מהר"מ פאדווא סי' י"ח דאף סימן אמלעי וסי' גרוע מלערפים לסי' מוצהק, ודוקא ב' סימנים גרועים אין מלערפים, ע"כ שם משפחה ודאי מלערף עס שמו וסי' לעשותו סימן מוצהק.

ובתשובת מהר"ם בן חביב שנמשפטו לזק סי' ק"ה כ' דכנוי חשיב כש"ע, ובני"ד שהזכיר שמו ושם חמיו וכו' [של חמיו] יש להחזיר בלי פקפוק, [ועי' לעיל אות סי' דשם עיר קרובו חשיב כשם עירו].

פו. הסוברים דכנוי הוי כשמו וסי' ווחולקים עליהם. כ' בשו"ת הרשב"ך ח"ג סוס"י מ"ו [והוא הוספה לחשי' שס"י כ"ג], דמילתא דפשיטא היא דמה שהזכיר העד [שם משפחתו] סאמיגה הוי כאלו הזכיר שמו וסי' ודאי של חיים האיש הזה אשר עליו בזה השאלה היה נקרא ג"כ סאמיגה, ח"כ הו"ל כאלו אמר חיים בן חיים.

ובסא"ר סי' ב' ד"צ טור ג' כ' עליו דלכאורה דבריו אינם מובנים, נהי דאינו נקרא ג"כ סאמיגה בזהות שהוא כנוי לכל בני המשפחה, מ"מ אם דרך משל זה נקרא חיים בן אברהם סאמיגה מאן לימא לן דסאמיגה שהזכיר בגוי הוא זה, נימא שהוא אחר הנקרא אברהם בן חיים סאמיגה, אמנם הנראה צבונת הרב עס היות שלא ביאר דבריו כל לרבו, שעפ"י מה שראה בדברי הרא"ז [במוצאים שם בתשובתו] שחילק לענין החיפוש בין שהיה מיוחד בשמו ללא היה מיוחד בשמו [עי' לקמן אות פ"ח], בזה הוא לחלק בין כנוי משפחה לשם העלם, דבשלמא בשם העלם הוא דיש מיוחד ויש שאינו מיוחד, אבל כנוי כיון שאינו לכל אדם כ"א לאנשי המשפחה לבד, הו"ל כשם עלם המיוחד העומד במקום שמו וסי'.

ובשו"ת מהר"י אסאד סי' ט"ז צעדות על בנו של שטראסנברגר [והוא שם משפחה לוינ], כ' ג"כ דשם משפחתו לבד עולה במקום שמו וסי', דהא שנינו בגיטין דף פ"ז ב' כתב חגיגתו וחגיגתו כשר, ודעת הרא"ש היא דחגיגה שהכל קורין אותו זה אפי' לכתחילה בחגיגה בלבד סגיא, והב"ש רס"י קכ"ע העלה דגם הרמב"ם מודה בזה וליכא פלוגתא כלל, חש"ג דלכתחילה נריך לכו"ע לכתוב שמו וסי' כמ"ש שם בש"ע ובהגה שם סעי' ט, אלא דאפי' בגט דאפשר לכתוב גט אחר עולה חגיגה במקום שניהם אפי' לכתחילה נמי, ו"ש משפחה הו"ל בחגיגה ומכני צעדות מיחב מק"ו מגע. [ועי' בזה שח"ז דיש סוברים דכנוי מכני אפי' במקום ש"א וסי'].

ועוד דאפי' היה ברור בדברי הרשד"ם דכנוי עולה במקום ש"ע, עכ"ז מצינו כמה אשלי רבדרי דלא ס"ל הכי כו'.

ובעבודת השם סי' י' [דפי"ז טור ב'] תמה על הכנה"ג צ"מ שם הרשד"ם דכנוי הוי כש"ע, שהרי במעיין שם בחשי' סי' שפ"ב יראה דלא כתב אלא דכנוי ממלא שם אביו ודוקא, משום דכנוי משפחה עדיף מש"א, דשם אביו איכא טובא בעולם משא"כ בשם משפחה שאינו מצי' כ"כ, אבל למלכות שם עירו לא נזכר בדברי הרשד"ם כלל.

ובעמק שאלה סי' ל"ד כ' דמ"ש רב אחד דכבר כתבו גדולי הפוסקים דכנוי משפחה עדיף משם עירו, זה אינו כלל, דלא כתבו רק שכנוי הוא כש"א ואפשר דעדיף, אבל לא לענין שם עירו, דכמו שיש חשש בשמו וסי' שמה מעיר אחרת הוא ה"ג בשמו וכו', ואף דאיכא שם אביו לבד ככנוי, זה דמיא למי שמזכיר שם אביו ב' שמות. ובמשפטו לזק סי' ק"ו תמה על מהר"מ בן חביב בסי' ק"ה שם ש' דכנוי חשיב כשם עירו דמ"ל הא.

אולם בבית דוד [להר"ד] ח"א סי' י' הביא מחשי' הר"ש הלוי הזקן שצו"ת מהר"א ששון סי' ו' ש' דכנוי [משפחה] עדיף טפי מש"א או שם עירו ע"ש, ועפ"י כ' דה"ה צידונו שלא הוזכר שם עירו דאינו מעבד מאחר שהוזכר כנוי, אלא שפקק קלת דבר זה שיועיל ככנוי במקום ש"ע לא מלחתי בשום פוסק אחר, ומ"ש [הר"ש הלוי] דכך העלו האחרונים לא מצינו כן אלא לענין שם אביו, אבל שיועיל ככנוי במקום שם עירו לא מצינו, ומסיים דמ"מ צ"ד יש עוד טעם אחר שאין נריך שם עירו כו'.

ובבני אהרן סי' כ"ג [דמ"ב טור ב'] כתב מדעת עצמו דנוכל לומר דשמו וסי' ו"ש משפחתו מקרי שם משולש וניכר אפי' בלא שם עירו.

גם בשם אריה סי' כ"ב כ' דכנוי משפחה צלירוף שמו וסי' מהני כש"ע, דהא הטעם דלא מהני שמו וסי' משום דא"א שלא ימלא בכל העולם מי ששמו כך והוי כאלו הוחזק לפנינו, אבל בשם משפחה בודאי יכול להיות שלא נמלא עוד ככנוי משפחה זאת מי ששמו וסי' כך, וכיון דלא הוחזק לא חיישינן, ואפשר דגם ה"ל [הג"ל בראש האות] אינו מחמיר אלא בשם "בון" שהוא ע"ש העיר דהרבה אנשים מימות עולם נקראים ע"ש העיר, וכן במשפחת הורוויץ ואויערנאך שהרבה אנשים בעולם נקראים בכנוי זה, אבל בשם כנוי [משפחה] פרטי [ר"ל שאינו ידוע שנקראים בו עוד משפחות] זה ודאי לא הוחזק שנמלא עוד בעולם מי שנקרא בכנוי זה.

ובאביר יעקב סי' י"ג [דף פ' טור ד'] כ' דיש מקום פיון צ"מ ש' הר"ש [הג"ל] דכנוי אינו עולה לשם עירו כשהוזכר שמו וסי', שהרי הרמב"ם בחשי' שבוזאב במהר"מ אלשקר סי' ס"ז כ' דשמו וסי' עס סימנים גרועים מספיקים, והסכמת האחרונים הריב"ל והרשד"ם והכנה"ג בחשי' דה"ה לשמו וסי' וסימנים שאינם מוצהקים [עי' לקמן אות ק"ז], ובפ"מ ח"ב סי' ק"ל וסא"ר סי' ב' כתבו עפ"י חשי' הרמב"ם הג"ל דשם אומנות עולה לש"ע בדאיכא שנים מלבד אומנותו, וא"כ ל"ע מחלוקה עס החמיר הר"ש אף בדאיכא שמו וסי' וכו' דהא ודאי דכנוי לא גרע מסימן שאינו מוצהק, ואפשר שהמהרש"ם כתב כן עפ"י מה דמפקפק בקו"ע שלו לומר דמ"ש הרמב"ם בתשובה הוא דוקא בשמו וסי' וסי' גרוע [ולא בשמו וסי' וסי' גרוע], אבל אין צדיק בהגלות לנו כל דברי האחרונים ה"ל דס"ל דאף בשמו וסי' וסי' שאינו מוצהק יש להחזיר ודאי

אוצר

סיק קנ אות טו—סז

הפוסקים

אולם בבהונת עולם סי' י' [ד"ד טור ג'] כי על דברי הרשב"א הג"ל דלא ליחא ולא הודו לו חזיריו, שאין מי שחושב בכנוי בשמו וש"א אפי' לדעת המקילים בתרי מינייהו [בשמו וש"א או בשמו וש"א], כ"ש לדעת המלכיים שלשחן דחיישי עובא. ובלבושי מרדכי מהדו"ת סי' כ"ז דהא גם דברי מהר"י אסאד הג"ל, וכ' דמגנין אין ראייה דאיכא התם לירוף שם אשמו שמפורש שהוא בעלה, אבל לענין היתר עגונה צלי הזכרת שמו קשה מאוד להתיר.

פז. אם יש סוברים להתיר בשמו ובכנוי לבד, אף להמצריכים שלשחן, ואם יש לחלק בזה בין כנוי משפחה לבנוי פרטי. בתשרי מהר"א ששון רס"י צ' צנידן שלא הזכיר רק שמו וכנוי משפחתו לבד, כי דלענין שלא הזכיר שם אצלו ושם עירו כבר נהגו בכל צחי דינין להתיר בשמו ובכנוי. ובסי' ד' כי דכבר ידוע מה שכתבנו ונהגו רבני עירנו דבשמו ובכנוי סגי. וכן צ"ל ו' כי צנידן דפשיטא ופשיטא שהאשה מותרת שהרי הזכיר העכו"ם שמו ובכנוי, וכמו שהזכיר ועשו הלכה למעשה כמה פעמים הרבנים הגדולים עמודי גאוני עולם מורי ורבותי.

ובמרח"צ סקע"א [ד"ד טור א'] כי דל"ע על הר"א ששון הג"ל מחשי' הריב"ש [סי' תק"ח] צעזעה דאברהם פלחא שהוא שמו ובכנוי, וגם העיד שם ע"ש מדינתו ואפי"ה לא התיר הריב"ש, ואפי"ה דמסיק שם דהוחזקו בזהות מדינה כמה אברהם פלחא, מ"מ מצוה צלשונו שם שגם צלל הוחזקו אין להתיר צלל שם העיר כו', ובסוף דבריו כי צמח"ל שראה להרש"ד צ"ל מ"ג שהעיד בשם רבני שלוניקי שדעתם להקל גם בשמו וש"א לחוד, ולפי"ז אין ראייה מהם להקל אפי' בשמו ובכנוי [לדין דבעינן שלשחן].

גם בבהונת עולם סי' י' [דף י"ד] כי דהגם שמהר"ש הלוי בתשרי מהר"א ששון סי' ו' כי להקל בשמו ובכנוי והר"א ששון הסכים לזה, היינו משום דס"ל דבתרתי סגי, או שמו וש"א או שמו וש"א, אבל למאן דמאריך שלשחן לא סגי בהכי, דהכנוי לא הוי חמורה ש"א וש"ע, דעממא דלא סגי בשמו וש"א לחוד הוא משום דאיכא למיחש לבי יוצ"ש בכל העולם, וה"ה בשמו ובכנוי דאיכא למיחש לאחר בכל העולם, וכן הרש"ד צ"ל ל"ה דמיקל בשמו ובכנוי לאו משום דהכנוי עולה במקום ש"א וש"ע אלא משום דס"ל דבתרתי סגי, וגם הרא"מ וסיעתו שכתבו דמהני הכנוי לא חמרו אלא לש"א ולא לתרי מיני, וכן מצוה להדיא בראשית סי' ע"ו, ויותר מזה כי הרמ"ש צ"ל ל' [הו"ד לעיל אות פ"ה] דאף בשמו וש"א ובכנוי לא מהני להמלכיים שלשחן, ואפי' להרשב"א צ"ח סי' כ"ג דס"ל דכנוי משפחה הוי בשמו וש"א [פי' בזהו הקודם], ע"כ לא קאמר אלא לענין שמו וש"א כיון שהוא ואצלו מכונים בכנוי זה והוי כאומר חיים בן חיים כמצוה בדבריו, אבל במקום ש"א וש"ע זה לא עלה על דעת אדם. ובתשו' הריב"ל ח"א סי' ד' אחר שכי' שאין דעתו להתיר בשמו וש"א לבד כי צודאי הו"ל כאלו הוחזקו דה"א שלא יהיו בעולם צ' יהודים ששם ושם אציהם שוים, כי דיותר קרוב היה להתיר בשמו ושם משפחתו כשלא הוחזקו שנים שוים בשמות משפחה, אבל איני סומך על דעתי להתיר כי אם בהצטרפות סימן אחר.

אולם במבטא יוסף ח"א סי' א' דע"ז טור א' כי דמ"ש הר"א ששון להתיר בשמו ובכנוי לבד הוא לאו משום דס"ל להתיר גם בשמו וש"א, שלא כתב כן אלא בשמו ובכנוי דעדיף מש"א עובא, אבל בשמו וש"א לא התיר, שהרי צ"ל ד' מצוה להדיא שחלק אותם לבי צבות, ובשמו וש"א לא התיר אלא משום דהזכירו בדבריהם שם העיר, ובשמו ושם כנוי כי בפשיטות דסגי בהכי שכן הסכימו

ונהגו רבני העיר *), והיינו דכנויו עדיף עובא משם אצלו שלא ימלא א' מני חלף שיהיה שוב שמו ובכנוי לשמו ובכנוי של חזרו, וכן מה שכתיר [הר"א ששון] צ"ל צ' ובסי' ו' הוא משום הכנוי, ומסיק צמחה יוסף דלפי"ז כ"ה צנידן דידיה שלא הזכיר שם אצלו וש"ע כיון דאיכא שמו ובכנוי יש להתיר בפומבי צלי שום ספק, ואף שאינו מוסכם מכל הפוסקים כי רבים חולקים ע"ז, שהרי צנידן הריב"ש שהיה שמו ובכנוי ואפי"ה החמיר, גם צנידן הר"א מרחי [סי' ע"ו] אף שכי' דעדיף מש"א אפי"ה כי דכיון דשמו וש"א לא סגי צלי ש"ע אין להתיר צ"ד, גם צ"ל בתשובת שלמה כרוב [סי' ג'] לא התיר אלא מטעמים אחרים, וכן צמח"ש ד"ק [ח"ג סי' ל"ד] אף שצנידן היו שמו ובכנוי לא התיר אלא מטעמים אחרים, מ"מ כיון דמהר"א ששון העיד שכן הסכימו ונהגו ועשו מעשה כמה פעמים הרבנים הגדולים, ואף שלא נעלם מעיניהם דברי הראשונים מ"מ לא חשו להם ועשו מעשה להקל בשמו ובכנוי, ודאי דהלכה כצמח"א ולכא שומעים כי מעשה רב.

גם בבני משה ח"א סוס"י ל"ה כי טעם אחד להתיר בשמו ובכנוי עפ"י דברי הר"א ששון סי' ד' הג"ל, שהרי כי שרצני גאוני עיר גדולה לאלקים שאלוניקי הסכימו להקל וכן נעשה מעשה, א"כ ודאי שאין לזוז מהוראותיהם.

וכן ביד יוסף [ד"ד ע"ג]. סי' ל"ה כי צנידן דאם כי לא הגיד שם אצלו וש"ע כבר העלו האחרונים דבשמו ובכנוי יש להתיר. והסכים עמו הגר"י אורנשטיין [בעל ישועות יעקב] בתשובתו שם. וכ"כ להתיר בשמו ובכנוי משפחתו לבד צוקן אהרן וואלקין סוס"י ע"ג. [אמנם מה שצנה יסוד היתרו על דברי הרש"ד דהיכא שהזכיר שמו ושם משפחתו עדיף עפי' מהזכיר ש"א וש"ע, כנראה שהבין כן לפי מה שראה דברי הרש"ד צק"ע אות ש"ל וז"ל: והטעם לספק הראשון שלא הזכיר ש"א ולא ש"ע צ"ד הוי עדיף מהזכיר שם אצלו כיון שהזכיר שם משפחתו דשמו וש"א שכיח עובא בעולם ע"כ. והבין שהרש"ד צל למלאות בכנוי משפחה חסרון שניהם של ש"א וש"ע, אבל בתשרי הרש"ד צמקורה ישנה עוד הוספת מלים אלו: "ואפי"ה למעשה סומכין אשמו וש"א או שמו וש"ע", והיינו דהרש"ד צלשיטא דס"ל להקל בשמו וש"א לבד ולפיקך כתב דשמו ובכנוי משפחתו עדיף, אבל אין להביא ממנו ראייה דשמו ובכנוי יועילו אף להמלכיים שלשחן, וכמ"ש המהר"ל והבהונת עולם המוצאים לעיל].

עוד כ' במבטא יוסף ח"א סי' א' הג"ל דאפי' החולקים וסוברים דאין להתיר בשמו ובכנוי לבד, ע"כ לא פליגי אלא בכנוי יחס משפחה, דאף שאינו מלוי כ"כ ועדיף מילתא בן אברהם וכיוצא דשכיחי עובא מ"מ מלוי הוא, דכיון שהוא יחס משפחה אפשר שיהיו צמח"ש ד' או ה' אחים וכל אחד נולד לו בן וקורא אותו בשם אצלו, ואף אם לא הוחזקו צעיר אחת שנים ששםם ובכנויים שוב יש לחוש לאחר דעלמא שחרי צעורה גליו מאלרנו ונתפזרו לבין באומות ואפשר שתמלא משפחה אחת צ' וג' ארלות רחוקות, וא"כ אפשר שיצא אחר מארץ רחוקה ששמו ובכנוי כמו של בעל אשה זאת, אבל בשם גלאי כצ"ד שהגויס הוי קורים אותו ללעג ולקלם ע"ש לחוק שחיו מלחקים צו, כגון הא לא שכיחא כלל שימלא אחר ג"כ שיהיה דומה לזה בשמו ובכנוי ועדיף עובא

(*) וז"ל מהר"א ששון בסי' ד': לכאורה היה נראה לעקוק בהיתרא דהנך נשי כי אצ"ל שבקצתם הוזכרו ששם ושם אבותם ובקצתם ששםם ובכנויים הנה בשום א' מהם לא הוזכר שם עירם, והנה לספק זה כבר ידוע מה שהסכימו ונהגו רבני עירנו דבשמו ובכנוי סגי כו', א"כ באותם שהוזכר בכנויים אין לספק, גם באותם שלא הוזכר רק שמותם ושם אבותם כבר גודע ג"כ דכשואמרים לו שחלק למקום פ' הוי כאלו הוזכרו שם עירו.

אוצר

סי' קנ אות פז—פט

הפוסקים

ושאר אחרונים [המובאים בסמוך], אלא שבסוף דבריו כי דאפי' תימא דמידי ספיקא לא נפקא יש להחזיר צ"ד מנח ס"ס.
ובראש משביר סי' ע"י כי דאפשר אם היה רואה הדבר משה להרדצ"י [המובא בזה שאלה"י] וריא"ז והרצ צ"י יעקב לא היה דוחה סברה זו.

והרח"ש בקו"ע דף כ"ז צ"י כתב להסביר בדרך זו דברי הש"ג בשם הריא"ז [המובאים לעיל אות י"ז] שכי' דאם היה מיוחד בשמו חפשי' שלא הזכירו שם אביו מתירים את אשתו, וכי' שלמד כן מהבית דאנדולניאי צימות קט"ו צ"י, דמשום שהיה שם מיוחד לא הולך לשם אביו, וכן הביא דבי חיואי וצי חסא חף דהוי רק שמו לצד מ"מ כל שהוא שם מיוחד הו"ל כשמו וש"א. והו"ד בעל"א סקע"ד וצק"ע למחר"ל סקע"ט. וכ"כ בצונת הש"ג צבית שלמה [להר"ש מסקאלא]. סי' ל"ז.

ובבני יעקב סי' ז' כי דאף דרית הר"מ אלשיך מהך דבי חסא יש לדחותה, דאפשר דאותו הגוי עבר על פתח ביתו והרי ידוע דעל אותו חסא קאמר, וכמ"ש המהר"ש דף כ"ז, מ"מ הרי הר"ש הביא עוד ראיה מהבית דאנדולניאי דהתירו צבית משום דהוי שם מובהק ומע"י צב בשם הריא"ז.

ובתורת חסד [להגרש"י מלוצ'ין] סי' י"ח כי דרית הר"ש מהך דאנדולניאי חניה מוכרתה, דהנה בחידושי הרמב"ן

צניטין כ"ז צ"י הביא בשם י"מ דאנדולניאי הוא שם מופלג ולא שכי', וכי' ע"ז הרמב"ן דאפשי' שהוא שם מופלג בדורות הללו, מ"מ בדורות הראשונים אינו שם מופלג ומוצקה, וגם לפי הגירסא בגמ' שהוצא צב"א פ"ד דגיטין א"א דוד צר נהילאי נהרעא הרי הוזכר שם אביו ג"כ, וצב"א"ה נראה דהרי צב"א הוזכר גם שם אשתו ושם חותנו [ע"י מזה לעיל אות י"ז], וכבר כתבו הפוסקים דזה הוי בשם אביו, מיחו י"ל דהש"ג מ"ל הסביר נראה לו כן דשם פלאי עדיף יותר.

ובמרה"צ סקע"א כי דאפשר שהריא"ז הוליד כן מלשון החוספתא שאמרה עד שיהיו מכירין שמו וש"ע ולא אמרה שיהיו שמו וש"ע, אלא דר"ל שיהיה הכרה בשמו דהיינו שיהיה שם מיוחד דצב סגי בשמו וש"ע. וע"י להלן צסע"י י"ע אם חס' הג"י בחוספתא הוא ויכיר לו ויזכיר.

פס. גדר שם שאינו מצוי, ושמות שונים שדנו בהם הפוסקים דלחוי בשם שאינו מצוי. הנה הר"מ אלשיך [הג"ל בזה הקודם] כי צנידו דשם צרזלי דלא נהיגי ציה חגיגי הוי שם זרות, אצל צב"א"ה הגב"ע אות רל"ו והצ"י אות פ"ד כי דלצו מגמגם על סדרת מהר"מ אלשיך בזה דצרזלי דהוי שם מסוים, דכמה צרזלי איכא בשוקא.

וב' בבני אברהם סי' ג' דאף שהכנה"ג גמגם על הר"מ אלשיך, נראה שאין דבריו אמורים אלא בצרזלי שאינו שם משונה אלא שאינו מלוי כ"כ, אצל צס"ש פ"י [כנוי ע"ש שהיה כצד פה] כ"ד שהוא שם משונה מכל וכל, חף הוא מורה דהוי כמו אנדולניאי שכי' הר"ש.

והרדב"י בח"א סי' ס"א כי ל"ד קולא צנידו צס"ש אצו שוארצ משום דשם זה הוא חידוש אלא היכודים לפי שהוא פלא שאין שום יהודי נקרא בשם זה כלל.

ובסא"ר סי' צ' צס"ש גאגריגאן ע"ש שהיה קולו חזק ביותר, אחר שז"ד לומר עפ"י הר"מ אלשיך והריא"ז דחשיב כשמו

וש"א, כי דמ"מ לא מלאני לצי להחזיר צעס"ז לצי, כי עס הוית שנתצאר בדברי הגדולים שזכרנו שכל שהסם הוא מיוחד שאינו מהמורגלים חשיב כשמו וש"א, מ"מ מאן לימא לן דכנוי זה של גאגריגאן הגיע לשיעור זה, כן אמת דמעובדא דפרשא זריא (שהיה מכונה כן על שם גבורתו) יש להביא ראיה שכל כנוי הבא לאדם

מש"א ושם עירו. וע"י גם במשפט ל"ד ח"ג סי' ל"ד [דף ק' עור ד'] שאחר שכי' דכנוי של גנאי עדיף מוצא מכנוי משפחה, כי צנידונו שהזכירו שמו וכנויו של גנאי קרוב לומר דא"ל גם לשם עירו חף להמלריכים שלשתם עיי"ש.

פח. שם שאינו מצוי אי הוי בשמו ושם אביו. כי הר"מ אלשיך צס"י מ"ב, דלענין הזכרת שם אביו נראה צרור דאין קפידא ציה אלא כשהשם [של עולמו] הוא מהמורגנים, אצל כשהשם אינו נמלא אלא צרות כ"ד דשם צרזלי לא נהיגי ציה חגיגי, הוי שם מסוים עפי' משמו ושם אביו מהמורגנים, כדאשכחן בגמ' גבי מאן איכא צי חסא וצי חואי שהשיאו את נשותיהם ח"ג דלא הזכירו שם אביו של כל אחד, אלא משום דהוי שם מסוים. ובתורת חסד [פרחי'] סי' ס' דקדק מדברי הראשונים ופירושים צסוגיא דילחק ריש גלותא יצמות קט"ו דלא כמהר"מ אלשיך. גם הביא מחש"י צ"י סי' ח' שכי' צנידו דאף דשם חציב משונה ואין נמלא מי שנקרא כן ח' מני חלף אין זה מולידאנו מידי ספק (*), ומסיק שם בתורת חסד דגם מהר"מ אלשיך לא סמך ציה על סברתו והולך להחזיר מטעם אחר.

ובמרה"צ צקולורי דיינס שבסוף סעי' י"ע אות י"ג, וכן בתורת חסד [להגרש"י מלוצ'ין] סי' י"ג כתבו ג"כ דהצ"י בתשובה חולק על מהר"מ אלשיך.

וכן בדבר משה [אמאריליון] ח"א סי' כ' מסיק דהיא קולא יתירה, והוא דבר שלא נמלא צ"י מהפוסקים. ובחסד לאברהם [אלקלעי] סי' ו' כי דיש לחוש לדעת המחמירין, אלא שמ"מ לירף זה כספק לשאר ספיקות.

ובתשו' ר' אברהם צרפתי שצמכת צלמה סי' ל"א כי על דברי הר"מ אלשיך דצעניו היא תורה חדשה, דאטו נתנו חכמים דצריכה לשעורים, מאן פלג לן איזה שם מורגל ואיזה אינו מורגל, יש שמות שצטיר אחת אינם מורגלים וצטיר אחרת הם מורגלים, וכל ראיותיו שהביא לפע"ד איכא למשדי צהו נרגא, אלא שצ"ד שדבר העד כמדבר על הידוע, רק שהמהר"ש והפני משה כתבו שהרש"ד לא מלאו לצו להחזיר מטעם זה [דמדבר על הידוע] צלצד אם לא צבאטרפות עטם אחר, ח"כ צ"ד יש לנו טעם אחר עס טעם הידוע עפ"י הר"מ אלשיך.

אולם בדברי אמת סי' ע' כתב דמדברי הצ"י נמי משמע דמהני לשמו ושם אביו, אלא שהיה לורך להצ"י שם [גם] לשם עירו ולזה לא הספיק לו. והביא דבריו צצחי ל"ד סי' צ'. וכן צצני משה סי' מ"ה אחרי שהביא מההר"מ אלשיך לנידונו, כי דגם דעת הצ"י דשם זרות הוי כשמו וש"א, רק דלא מהני לו שם להשלים גם לשם עירו. וכ"כ צצ"ע סקע"ד, וצק"ע למחר"ל צאסופת הרועים סקע"ט אות ז'. וע"י עוד בזה שאלה"י מראש משביר סי' ע'.

ובשער אשר סי' י"א דחה רית התורת חסד מדברי הראשונים צסוגיא דילחק ריש גלותא, גם כתב דהא דמהדר מהר"מ אלשיך לאשכוחי עטמא אחריתא הוא לתשלום שם עירו, ואחרי שהביא להצני משה הג"ל ולדברי האחרונים צס"ש הריא"ז [המובאים לקמן בזה], מסיק דהגם דצדצר משה כי שזו היא קולא יתירה דבר שלא נמלא צאחד מן הפוסקים, ושגם הכנה"ג גמגם דצבר [ע"י בזה שאלה"י], מ"מ לא שצקינן ודאן של כל דברי רבנן צצראי מקמייהו, ומה גם שכן נמלא כתוב צס"ג משם ריא"ז וכדברי מהר"ש

(*) אף וגדר סי' מובהק הוא כשאין בנמצא א' מני אלה, היינו דוקא בסימן שבגופו שנפל בו מאליו בלי כוונה, משא"כ שם האיש דיתן בכונה, אף אם ליריד נדמה שהוא שם משונה ומופלג, שמא משפחות משפחות יש או מקומות מקומות שמצויים בהם שנותנים בכונה שם כזה ומצוי בהם שם זה לרוב. חן טוב סקע"ד בהבנת דברי הב"י.

אוצר

ס"ק קנ אות פט—זא

הפוסקים

עורבים כו' א"ל איתרמאי מילתא דתרווייכו הוי שמייכו עורבים, הרי חזינן דיותר יש לנו למימר דהוי עורבים ממש ועפ"י גם מלומר שאיתרמי תרי גברי דהוי שמייכו עורבים, ולכאורה קשה הא קיימל צעלמא דחיישין לתרי יוסף, ועב"ל משום דשם עורב לא שכיח כלל, שהרי הגמרא איתערך להציא ממקרא דיש אנשים בשם עורב מקרא דויהרגו את עורב, ואילו היה שם עורב שכיח לא היה צריך להציא ראיה מהכתוב, וע"ז הוא דקאמר הש"ס איתרמי מילתא דתרווייכו שמייכו עורבים, היינו שם דלא שכיח כלל רק אחד צמדינה, ומעתה לפי"ז ה"ה דיש לנו ללמוד דאין לנו לחוש גם להלכה לענין עגונה היכא דנקרא שם דלא שכיח כלל כמו כתיבאל גאלד וכדומה, וזה דינא רבנא אשר נחקבל על הדעת, אמנם בשם דשכיח קלח ולא הרבה צודאי צעיר גדולה שכיחי לא הרבה אנשים בשם כזה, אבל צעיר קטנה מאוד כצנ"ד ודאי לא שכיחי שני אנשים בשם כזה [כל שלא הוחזקו], ע"כ י"ל דאין לנו לחוש שמא הוא איש אחר, ולפי"ז אף להסבירים דשמו וש"ע לא סגי, זה אינו אלא בשם דשכיח צעיר הזאת או העיר היא גדולה, אבל צעיר קטנה ושם דלא שכיח לכוי"ע לא חיישין.

ז. ובשלא הוזכר רק שם אביו והוא שם דלא שכיח אי הוי בהזכיר גם שמו. כי בדברי אמת ס"י ט' דל"ד [א'] דאין לחלק בין כשקורין לו שם מיוחד לכשקורין לאביו, והרי בשם כונני אוגלי [שהוא ע"ש אמו] כי מהר"י ששון [הנז"ל אות פ"ט] דה"ל כההיא דרי"א ומהר"מ אלשיך. [לכאורה צידון הצני יעקב הפלא הוא לא משום ששם כונני הוא משונה רק משום שאין דרך להקרא ע"ש אמו כמוצא משמו לעיל אות פ"ט וא"כ הוי כאילו שמו הוא שם מיוחד]. וכן מצוהר כלל הכסף ח"ב ס"י ח' [דף פ"א עור ב'] שדימה נידונו ששם אביו היה מהשמות הצלתי שכיחים להא דמהר"מ אלשיך.

זא. שם אומנות אי ממלא מקום שם אביו. בתשו' הריב"ל ח"ג ס"י י"ח בעדות על יהודי קונה שורים במחוז פ' שנהרג, ולא הוחזק באותו מחוז יהודי אחר קונה שורים חוץ מצעלה של עגונה זו, כי להסבירים דסגי בשמו ושם אביו היה נראה דצנ"ד זאת האשה מותרת, דהא ודאי לאו דוקא שמו ושם אביו אלא ה"ה נמי שמו ויחוסו וכמ"ש גדולי האחרונים, ולפי זאת הסברה נראה לכאורה דה"ה נמי אם אמר פ' הרצון או פ' הלורף [או פ' הקונה שורים] אם לא הוחזקו תרי מאותו השם ואותה האומנות, וכיון שכן צנ"ד דלא הוחזקו שני יהודים קונים שורים באותה המלכות ובאותה הכפרים שנהרג זה היהודי שמעידים עליו שהיה קונה שורים, ונחברר לנו שצבל זאת האשה עלה מעירו לאותו המלכות לקנות שורים מעטם זה תהיה מותרת זאת האשה לפי דעתם כו' (*), ואפשר לומר [לאידך גיסא] דאפי' למאן דס"ל דסגי בשמו וש"א דוקא בשמו וש"א או בשמו וכונני הוא דקאמרי הכי, אבל צפ' הרצון או צפ' הלורף או צפ' הקונה שורים לא אמרינן הכי, ויש לחלק וק"ל.

וב' בתשו' ר' אברהם בן אלרוי"א שצאציר יעקב ס"י א' [דף ב' עור ד'] דהיינו טעמא דמסתפק הריב"ל אם אומנות עולה במקום ש"א, דצשלמא כשאומר פכ"פ ניכרים הדברים למי הם מגיעים, דלא שכיחי כולי האי שיהיו שוים בשמותיהם ושמות אביהם אף שהם מהשמות המורגלים [ולא חיישין] אם לא שהוחזקו, כדאמרינן בכמה דוכתי לתרי יוסף בן שמעון לא חיישין, אבל באומנות הדבר ידוע דאומנות אחת כוללת להרבה בני אדם ורבים נקראים בשם אחד והי"ל כאילו הוחזקו שנים, זהו טעמו של

לאדם מחמת דבר הנמלא בו שלא נמלא לכל אדם חשיב בשמו וש"א, ונראה דהיינו ממש נ"ד שהיה מתכנה בגאריגאן ע"ש קולו שהיה חזק, אמנם עם כל זה לצי נוקפי ואינו חוקק יחד היתר זאת האשה ע"ז לבד.

ובראש משביר ס"י ט' צכנוי מקו, כי נראה שאינו מורגל ונמלא אלא בצרות וא"כ צאנו למ"ש מהר"מ אלשיך כו', והביא מהר"ר ס"י ב' ה"ל שמדמה נידון שלו בשם בגאריגאן לפרשא זריזא, וכי דאעפ"י שמסיק דלצו נוקפו לסמוך על טעם זה לבד, מ"מ אפשר לומר דאם היה רואה להרדצ"ז שהחיר בשם אביו שוארצ כיון ששם זה לא נמלא צמורגל [לא הוי אחר], והא דכ' הצ"י בתשובה שאעפ"י ששם חציב משונה ואינו נמלא כן אי מאלף אין זה מוילא מידי ספק, הרי נראה דחולק ע"ז וכמ"ש בתורת חסד ס"י ס' [ע"י צלות הקודם צפ"י דברי הצ"י], מ"מ נראה דלא פליג על הרדצ"ז, דשם אביו שוארצ אינו צמורגל כלל אבל בשם חציב אפשר שימלא כן, וכ"כ היר אהרן הגה"ט אות ש"ג, וכן יש ללמוד מדברי הכנה"ג הגצ"י אות פ"ד שיש לחלק בזה.

ובבני יעקב ס"י ז' צמי שהיה נקרא כונני אוגלי [פ"י בן כונני] ע"ש אמו, הביא לדברי הר"מ אלשיך ה"ה וכו' דכל כי ה"ה נראה דחשיב כשם מוצהק כיון דלא רגילי אינשי ולא אורה ארעא לקרותו ע"ש אמו אלא ע"ש אביו, הוי כהך דהר"מ אלשיך. ובדברי אמת ס"י ט' צכנוי גאפקטן אוגלי [בן גאפקטן, וגאפקטן הוא כנוי למי שקל צרגליו], כי דהוי שם מיוחד ועולה לשמו ושם אביו, וכמ"ש צצני יעקב בשם כונני אוגלי, ואף דהר"א ששון צסי' י"א [ויצא להלן אות ל"א] צבן הנחתום וצבן הרופא נסתפק דשמא לא חשיב לכלום, היינו משום דהוי שם אומנותו, והי"ל כפי הרצון שכי הריב"ל דלא חשיב לכלום, אבל אם זה הוא כנוי שצנ"ד שהוא קל צרגליו הי"ל ככונני אוגלי, אף שכונני הוא שם מוצהק, מ"מ חניכא עדיף משם מוצהק. וכ"כ צב"ד דגן צכנוי אפגאן אוגלי. ונשמר אשר צכנוי מודינא. ובצית שלמה [מסקאלא] ס"י ל"ז [דף י"א עור ד'] בשם פלט, כי דכיון שאינו מלוי י"ל דאף חיפוש אינו צריך כשמזכיר שם העיר, מאחר שלא הוחזק שם [עוד] איש בשם זה.

ובתשו' כת"י להגרא"ה קוק בעגונה פעלדנקרייז, כי דצנ"ד מה נקרא שם פלאי, יש מקום עיון, שהרמב"ם צה' ח"ת פ"ה ה"ה כתב צדין שאסור לו לתלמיד לקרות לצדו בשמו ואפילו שלא צפניו והוא שיהי' השם פלאי שכל השומע יודע שהוא פלוני, משמע ששם פלאי הוא שם זר מאוד, עד שכל השומע ידע שהוא פלוני רבו ולא אחר, אבל שם שאינו מלוי הרבה אע"פ שאינו מהשמות השכיחים ביותר נראה שלא חשיב ליה פלאי, אבל בהלכות ממרים פ"ו ה"ג צדין שלא יקרא שם אביו או רבו אם ה"י שם כשם אחרים אלא משנה את שם, כי ע"ז יראה לי שאין זהו צב"ד אלא בשם שהוא פלאי, שאין הכל דשין בו, אבל השמות שקוראין בהם את העם כגון אברהם ויחזק ויעקב משה וכיוצא בהן בכל לשון ובכל זמן קורא בהם לאחרים שלא צפניו ואין צב"ד כלום ע"כ, משמע דגם שם שאינו רגיל ביותר ג"כ נחשב צסוג שם פלאי, ועפ"ז כתב דיש מקום לומר שהכנוי פעלדנקרייז אללנו פה צא"י נחשב צסוג שם פלאי שאינו רגיל כמו למשל כנוי רבינוצבין או פעלדמאן לוקרמן זילצרמן שהם מלויים צדוגמא של שמות אברהם ויחזק ויעקב משה וכיוצא שחשב הרמב"ם, ולפי"ז יש מקום לירוק לומר דשם זה עם ש"ע מהני אפילו בלא ש"א, וחזי לאיתרופי לכל ההוכחות והאומדות האחרות שצארו.

ובמצפה אריה תנינא ס"י ל"ה כי דלכאורה נראה דשם דלא שכיח שפיר סומכים עליו בלא ש"א וש"ע, ויש להוכיח דבר זה מהא דליתא צחולין ה' ודילמא תרי גברי דהוי שמייכו

(*) ואף שבנידון הריב"ל אינו מבואר שהוזכר גם שמו, רק יהודי קונה שורים, ע"י ישוב לזה לקמן אות צ"ה מהצל הכסף.

אוצר

סיק קנ אות מא

הפוסקים

דאין ספיקו של הריב"ל מוילא מידי ודאן של שאר רבותא, מ"מ מיהא הלכ מהבס למחש להריב"ל.

אולם בסי' מ"ז [דף רמ"ז עור ג'] כי צנידונו שהוזכר שמו ושי"ע, דלענין חסרון שם אציו הרי אמרו שהיה קונה גרועות של כסף ואיכא גם שם אומנותו, וכל שזכר שמו ושי"ע שם אומנותו ממלא מקום ש"א. [ועי' לקמן בדברי האביר יעקב שעמד על סתירת שתי החשובות שנמשאת משה].

ובתש"ו פני משה ח"צ סי' ק"ל כי צנידונו שהוזכר שמו ושי"ע דלענין הספק שלא הוזכר ש"א להא אמינא דיש כאן אומנותו דהוי כש"א, ועי"כ לא נסתפק הריב"ל אלא דוקא בדאיכא כל השלכה, אז י"ל דשמו ושי"ע עדיף משמו ואומנותו, אבל בדאיכא שנים מלכד אומנותו, צפרע אס השנים הם שמו ושי"ע וצ"ל לה שם אציו, אז ודאי אומנותו ממלא מקום שם אציו וצ"ל לה לא נסתפק הריב"ל, וגדולה מזו אשכחן להרמב"ם בחשובה [הוצאה לקמן אות ק"ד] דשמו ושי"ע עם סימנים גרועים מספיקים להחריג עגובה, ומתשובה זאת דקדק מהרש"ש בקונטרסו דף ל' עור ד' דהרמב"ם הוא מהסוברים דבעינן שלשתן ואפ"כ אי איכא שמו ושי"ע וסימנים גרועים מועיל, כ"ש וק"ו אומנותו דעדיף מהסימנים הגרועים שצחשי הרמב"ם דשחור הזקן וצינוני צקומה, הנמלאים למאות ולאלפים. [ועי' בתש"ו פ"מ ח"צ סי' י"א צנידונו שלא הוזכר רק שמו ושם אומנותו וחשש שם לדעת הריב"ל דאומנות לא הוי כשם אציו, ונראה דהיינו משום שהיה שם חסר גם שם עירו. ומה שהקשה במשאת משה מסי' ע"ה, עיין לקמן אות זה בדברי השער אשר].

גם בבני יעקב סי' ט' כי צנידונו דיש ללרף שם אומנותו במקום ש"א, ועי"כ לא נסתפק הריב"ל אלא בשמו ושם אומנותו לצד, דבכגון דא איכא לספוקי דלא מהני משום דשכיחי הרבה באומנות אחת, אבל היכא דהזכיר שמו ושי"ע וצ"ל ליה ש"א צכ"ג לא נסתפק הריב"ל דאומנות ממלאה מקום שם אציו.

ובסי' ז' כי ג"כ, דעי"כ לא מספקא ליה אלא בשלא הזכיר רק שמו ושי"א או שמו ושי"ע [ר"ל רק אחד מהם עם שם אומנותו, ולהסוברים דסגי בששים], אבל אס הזכיר שנים יחדיו והזכיר [גם] שם אומנותו פשיטא ליה לדעת כולו רבותא יש לסמוך על אותה עדות כאלו הזכיר שלשתם וכמ"ש הפ"מ סי' ק"ל, וכי עוד צני יעקב הג"ל דאף לספק הריב"ל יש להחיר בשמו ושי"ע ואומנותו מכה ס"ס, ספק אי סגי בשמו ושי"ע, ואח"ל דבעינן שלשתן אפשר דשם אומנותו חשיב כאחד משלשתן, וס"ס כיוצא בזה כי הרי"צ בן חיים צפ"מ ח"צ סי' ה'.

וכן בבני משה סי' כ"ה כי דאף שהריב"ל ד"ד לומר דהזכרת שם אומנות לא מהני [כשם אציו], היינו בשמו ושם אומנות לצד, אבל צ"ל שהזכיר ש"ע ג"כ אפשר להקל, וצפרע שיש הרבה פוסקים דסברי להלכה למעשה דשמו ושי"ע סגי.

ובתשובת הר"ח עשאל שזכרם שלמה [אמרייליון] סי' ד' הביא מהרי"א ששון סי' י"א [הג"ל] שהחמיר לחוש לספק הריב"ל אף צנידונו שהוזכר שמו ושי"ע מלכד אומנותו, וכי דצכ"ג נראה דאפי' הריב"ל יודה, דלא נסתפק אלא היכא דלא הוזכר בעדות כי אס שמו ואומנותו, שכן כתב דאפי' לדעת המחירים בשמו ושי"א צ"ל הורף לא יחירו, אבל לדעת המלריכים שמו ושי"א ושי"ע אס במקום שם אציו יש אומנותו נראה דודאי יחירו.

ובהזן רב ח"צ סי' ז' דחה להוכחות המשאת משה בסי' ח"ג ה"ל, [דמ"ש דצנידונו הריב"ל היה שמו ושי"ע ועי"כ נסתפק הריב"ל], הנה צרי"ל לא הוזכר ש"ע שהיה מאגדיריפול אלא בעדות האחרון שהיה ע"י שאלה, והריב"ל [שנסתפק] איירי בעדות אחרת דליכא לא שם עירו ולא ש"א, ועי"כ נסתפק אס מהני שמו ואומנותו

הריב"ל, וכמ"ש [צקולור] הרי"א ששון בסי' י"א והפ"מ ח"צ סי' י"א והפרמ"א סי' פ"ט וצני אברהם סי' ג'.

וחנה בדברי הריב"ל מצואר שנסתפק לשיטת הסוברים דיש להחיר בשמו ושי"א, חמס להמלריכים שלשתם והזכיר העד שמו ושי"ע ואומנותו אי גם לדידכו יש להחמיר עפ"י ספק הריב"ל שלא ללרף אומנותו לשמו ושי"ע למלאות מקום שם אציו, נחלקו בזה האחרונים:

בתש"ו הר"א ששון סי' י"א בעדות על ראובן בן הרופא ממקום פ' שנהרג, כי דגם בזה יש להסתפק לפי דעת הריב"ל אי רופא גרע מכנוי, ומעתה ליכא כל הני חלתא שהלריכו רוצא דרבותא דהיינו שמו ושי"א ושי"ע דהרי שם אציו ליכא דרופא הוי כבעל מלאכה ולא נשאר רק השנים דהיינו שמו ושי"ע. [ועי' לקמן אות ז"ג מה שדנו האחרונים על נידון זה דמהרי"א ששון שיעיל אף להתחמיר].

ובפרמ"א ח"צ סי' פ"ט כי צנידונו דאף שהעיד העד על שמואל שהיה עושה איזורים של כסף במקום פ' דהיינו שמו ושי"ע ואומנותו דאפשר לומר דשם אומנותו הוי כשם אציו או ככנוי, מ"מ חזינן להריב"ל ח"צ סי' י"א דלא דמי כו'. וכעין זה כי הפרמ"א צה"א סי' קי"ג. ועיין גם בבית דוד [להרי"ד] ח"א סי' י' שמצואר בדבריו דאפי' כשהזכיר שמו ושי"ע יש לחוש שלא ללרף אומנותו דליכוי כשם אציו. וכן חשש באותו נידון בדבר משה [אמרייליון] סי' ח'.

ובתש"ו ר' אברהם בן אלרוי אבאביר יעקב סי' א' הביא כמה מהאחרונים [המוצאים צסמוך] המקילים להחשיב אומנות כש"א כשהוזכר גם שמו ושי"ע, ומסיק דמידי פלוגתא לא יאלצו, ומי זה יערצ את לבו למשכניה נפשיה במקום פלוגתא דשמה חסר לפנינו שם אציו.

ובמשאת משה ח"א סי' מ"ג כי דאין לומר דכי אמרה הריב"ל [דאומנות אינה עולה במקום ש"א] היינו היכא דליכא קמן אלא שמו ושם אומנותו דבכל כי הא דחסר שם עירו לא קרינן ביה ע"י אומנותו שמו ושי"א, אבל היכא דאיכא שמו ושי"ע החס מודה דאומנות ממלא ש"א, דליחא להא ומתרי טעמי, חדא דאי האומנות גרועה מלד עלמה שאינה עולה לש"א למ"ד דשמו ושי"א סגי הנה הוא הדיו והוא העטם למאן דמלריך לשלשתן, דהרי כך ני שמו ושי"א ושי"ע נעיקוצא לדעת הסוברים כן כמו שמו ושי"א לדעת הסוברים דסגי בחרת, ומאין הרגלים לפלוגי צינייהו, ותו דהרי צחשי הריב"ל סי' י"א היה דבר המגיד בשמו ושם אומנותו וכמ"ש שם הריב"ל צחחילת דבריו שהיה מקום להחיר [להסוברים] דסגי בשמו ושי"א] דהא איכא פ' הקונה שורים, ובסוף התשובה איתמר שם צהדיא באותו נידון שהועד שהיה מאגדיריפול, ועי"כ נסתפק הריב"ל, אלא דמספקא ליה באומנותו אפי' בדאיכא שמו ושי"ע, ותמה על הפ"מ ח"צ סי' ק"ל [המוצא צסמוך] שכי דלא נסתפק הריב"ל אלא בדאיכא חרתי ותו לא, דמתוך תש"ו הריב"ל מוכח דבכל גונא קאמר לה כאמור, לצד זה מלינו להפ"מ גופיה שנשמר מנפרש כן בדעת הריב"ל כמ"ש צה"צ סי' ע"ה וז"ל ואע"ג דכדר מספקא ליה [להריב"ל] מילתא, מ"מ הא איכא לדדים בדבריו לאמר דמהני אומנותו לש"א, ואי"כ לאותו צד נאמר דפי' החיט מעיר פ' שפיר דמי עכ"ל, והרי צנידונו של הפ"מ היה שמו ושי"ע [לכד מאומנותו] ולמה כי רק דלהכוא צד יש להקל, הא עדיפא מיניה ה"ל למימר דצאיכא שמו ושי"ע עולה אומנותו לש"א, ואע"ג דאית לזה פירכא מחשי הרמב"ם ורבים דעימיה [המוצאים לקמן אות ק"ד] דס"ל צהדיא דהיכא דאיכא שמו ושי"ע יש מקום להקל ע"י סימנה צעלמא במקום ש"א ואיכא למימר

אוצר

סיק קט אות זא-זב

הפוסקים

למלא מקום ש"ל זכ"ה גס הריב"ל יורה, וכוסיף עוד דגס המשלח משה ח"ל סי' מ"ג דמחמיר גס זכ"ה הדר צ"י צסי מ"י, וכן ראיתי זכרון רב סי' ד' וסי' ז' שאסף אמצוה דרבנן ראשונים ואחרונים דפלתה הסכמת כולם דהיכא דליכא שמו וש"ע שפיר ממלחא אומנותו מקום ש"ל.

ובסי' י"א כ' השער אשר בנידונו דכיון שאמר העד שהיה נכפה דלא גרע מס' בנינוי דממלא את שמו וגס הזכיר ש"ע פשיטא ודאי דאומנותו ממלחא שם אביו, ואצ"ל כיון דליכא ש"ע ושם אומנותו ממלחא מקום אחד מהם, כבר נודע הסכמת מהרש"ש והבאים אחריו דשנים מהם וסי' שאינו מוצהק שפיר מהני לכ"ע. ועי' לקמן אות ק"צ וק"ד.

ובאביר יעקב סי' ז' אחר שהביא [בד"ל עור ד'] מחלוקת האחרונים זכ"ה כ' [בד"ל עור ד'] דאעיקרא דמילתא נראה דהיכא שהזכיר גס ש"ע דכלל שם אומנותו איכא תרי מהנך תלחא זכ"ה ג' חז"ל ומועד הריב"ל דמהני שם אומנותו להחשיבו כש"ל, ודבר זה למדנו מתורתו של הפ"מ ח"צ סי' ע"ה וסי' ק"ל והביא ראיה לזה מהש"י הרמב"ם שהתיר בשמו וש"ע עם סימנים גרושים כ"ש בשם אומנותו דעדיף מסימנים אלו, ולפ"ד מסתייע סברה זו מהריב"ל ח"ל סי' ד' שהתיר בשמו וש"ל זבגטרפות שאמר שהיה קרוי למשפחה פ', גס צמ"ר סי' ז' [המוצא להלן אות ז'י] הורה הלכה למעשה להתיר בשמו וש"ל עם שם אומנותו, כ"ש בשמו וש"ע ואומנותו כנ"ד, והנאמן שמואל צסי י"ה וכן הבני אברהם צסי ג' שחששו לספיקו של הריב"ל הוא דוקא היכא דליכא תרתי חוץ מאומנותו, אבל היכא דליכא תרתי פשיטא דשם אומנותו מהני דבזה לא נסתפק הריב"ל, ומה שהקשה המשלח משה צסי מ"ג מדברי הריב"ל עליו לא דק יפה, דכן אמר שהיה שם פירו אבל שמו לא הזכיר, וגם המשלח משה עליו שיהי דעתו בזה הכי צסי מ"ז להתיר בשמו וש"ע צירוף אומנותו אף להריב"ל, מעשה צנ"ד ג"כ דליכא שמו וש"ע פשיטא דיש לסמוך ע"ד כל הרבנים ה"ל דצב"ר דצכ"ה אף הריב"ל יורה, ואף דהפרמ"א מחמיר, אין להחמיר בדבריו נגד כל הרבנים הנזכרים, וצפרע צדבר דמסתבר כותייהו.

ובסי' ע"ז [דק"צ עור ז'] צבזכור שמו וש"ע ואומנותו מסיק שצבר העלינו והסכמנו הלכה למעשה דהיכא דליכא תרתי יועיל שם אומנותו לחסרון הג', ושאין לחוש לחומרת הפרמ"א, ויש להתיר בשופי עפ"י חז"ל כל הפוסקים כולם.

וב"ב לצרף אומנותו לשמו וש"ע, צדכ"י נועם סי' י"ד, כרם שלמה [אמריאליו] סי' ג', ובתשובת מהר"מ בן חנינ' שצנ"ר כלל ג' סי' ח', ובתשו"ר ר' אברהם אמינו שצמפטי נדק סי' ז"ט, ראש משביר סי' ע"ו, הון רב סי' ז', ידיו של משה סי' י"ד, באר המים סי' נ"ח, בית אפרים סי' כ' וצ"ב, חמדת שלמה סי' כ"ז אות ז', ז"ל החדש סי' פ"ג, האלף לך שלמה סי' ז', וחזרת חסד [להגרש"ז מלוצלין] סי' מ' אות ו'.

צב. אומנות אביו או אחיו אי חשיב כש"א לחמקילים. כ' צבית נאמן קונטרס בנין ירושלים אות י"ה דשם מלחכת אביו פשיטא דהוי כש"א, דהא שם מלחכתו [הוא] נמי כשם אביו כ"ש הזכרת מלחכת אביו. [נראה דהק"ו הוא דאומנותו אביו הוא מחזיר עכ"פ מה שהוא שיש לו קשר לאביו, משא"כ באומנותו הוא, ועי' צדכ"י מהר"א ששון המוצאים לעיל אות ז"א, דמשפחות לשונן נראה ג"כ דלא שאני ל"י צין אומנותו לאומנותו אביו, אם כי הוא מן האפשרים].

ועי' בברם שלמה [אמריאליו] סי' ח' [המוצא לקמן אות ז"ב] שחשב בנידונו הזכרת אומנותו אחיו כשם אביו.

ואומנותו לצד נאמן דס"ל דסגי בשמו וש"ל, ולפעם הראשון [של המשלח משה דאי האומנות גרועה מלד עלמה שאינה עולה לש"ל כי"ב למאן דמלריך שלשה], הנה מלאנו להריב"ל עלמו צמ"א סי' ד' שכתב דבשמו וש"ל זבגטרפות סי' אחר מודה להתיר אצ"ג דלמאן דס"ל דסגי בשמים לא סגי בשמו ואותו סי' אחר, והפעם כ' איבו שם דכיון דליכא שמו וש"ל דליכא מ"ד דסגי להתיר אצ"ג דאין מחמירין ומלרכין שלשה כיון דליכא סימן שלישי לא דייקין אצתריה כולי האי, ח"כ [כ"י צנ"ד] איכא חילוק גדול לומר דלמאן דס"ל דסגי בשמים אפשר דלא סגי בשמו ושם אומנותו, אבל למאן דמלריך שלשה אף דחיישין לסברתם מ"מ תפסינן דבשמים ושם אומנותו סגי כמו שמים וסי' אחר, ועוד י"ל דצבזכיר שמו וש"ע ושם אומנותו איכא תלת איתרמי, ובתלת איתרמי לא חיישין אצ"ג שחזא מיינויכו הוא שם אומנותו, אבל למאן דס"ל דסגי בזה תרי אפשר דחייש לאיתרמי כשהם שמו ושם אומנותו.

ובשער אשר סי' ד' הרבה לחמור על המשלח משה צסי מ"ג ה"ל, צמ"ש דאף למאן דמלריך תלחא שם אומנותו אינו ממלא חז"ל מיינויכו, דמה שהוכיח בן מסברא, הנה מפורש יולא מחש"י פ"מ ח"צ סי' ע"ה דמאן דמלריך שלשה הוא משום צירוף הוכחות דמי איתרמי שיהיו שנים ששמותיהם שוים וכן שמות אצותיהם ומעיר אחת, אשר מה"ט קאמר שם דה"ב אם שם האשה הוי חדא מיינויכו, וא"כ ה"ב לשם אומנותו, משא"כ למאן דסגי ליה בשנים דלאו משום צירוף הוכחות הוא אלא דלא מחזקין ל"י יוצ"ש דאי איתא קלא הוי ל"י למילתא [וז"ל שייך דוקא בשמו וש"ל ולא בשמו ושם אומנותו], ומה שהוכיח בן מדברי הריב"ל עלמו, לא מוכח מיד, דהמשיין צריב"ל עלמו יראה דבנידונו לא היה גס הזכרת שמו ואצ"ל רבה מעיקרא להתיר עפ"י מה שנתבאר [צדכ"י השולאים] שלא היה שום יהודי קונה שורים באותה המלכות אלא אחד [וחשב זה לחיפוש] וגם מדעת מאן דמלריך שלשה הוי נפיק, אך בזה דעין זה וראה דמה שאומרים בן הוא משום דאילו היה אחר קונה שורים זולת זה היה נודע להם משום שדרך קונה השורים להכריז, כ' דאין זו ראיה דילמא מיד כשצא נזדמנו לו שורים ולא הולך להכריז או שלא רצה לעשות כמנהג, והדר קאמר דגם למאן דס"ל דסגי בשמו וש"ל דוקא שם אביו או כנויו אף אומנותו אינה כש"א, אבל כי איכא תרתי מלד שם אומנותו ובעינן ללאה גס להמלרכים שלשה לא דיבר הריב"ל, ואצ"ל דמהני, ומ"ש המשלח משה דגם הפ"מ גופיה צסי ע"כ נשמר מלפרש בן צדעת הריב"ל, הנה מלד דליכא לפרש צדכ"י דהם צסי ק"ל [ר"ל דאפשר לפרש דמ"ש הפ"מ דהא איכא נדדים צדכ"י הריב"ל לומר דמהני אומנותו כש"א כו', כונתו היכא דהזכיר שמו וש"ע דאז מהני אומנותו לש"ל], בר מן דין אפי' נימא דכונתו לומר דהריב"ל לא החליט המאמר, מ"מ מוכחא מילתא דס"ל עיקר כההיא דסי' ק"ל, וסדר זמנים יוכיח דההיא דסי' ע"ה היה בשנת תט"ו וההיא דסי' ק"ל היה בשנת תכ"ט, שוב ראיתי צמ"מ ח"ג סי' ל"ה שמשער למילתיה וקאמר דלא נסתפק הריב"ל אלא דוקא בשמו וש"ל ואומנותו, אבל בשמו וש"ע ואומנותו יורה [עי' לקמן אות ז'י], והשער אפשר דמאי דקאמר צסי ע"ה דהא איכא נדדים צדכ"י הריב"ל דנראה דמהני פ' הלוך כמו פצ"פ, כונתו דהגם דצדכ"י הריב"ל הם גס למ"ד דבעינן שלשה, אינו אלא היכא דליכא ש"ע, אבל היכא דליכא ש"ע וחסר שם אביו מהני לו אומנותו, ואמתי להכי קאמר שם בנידונו שהיה שמו וש"ע דודאי שם אומנותו מעלה לש"ל.

גם צסי ע"ז כ' בשער אשר דאפי' להריב"ל דמסתפק ליה מילתא וחששו לדבריו קלה מן הפוסקים, מ"מ אין צידדן שצאנו ללאה ידו חזרת המלרכים שלשה ולא בעינן שם האומנות אלא

אוצר

ס"ק קנ אות צג—צד

הפוסקים

רופא דאורחא דמילתא דבכל מקום אינם נמלאים אלא אחד צעיר ושנים במשפחה, משום דחכמה היא ואינה מלאכה ולא כל הרוצה ליעול את השם יכול ליעול וא"כ אינו רגיל ומצוי כ"כ כשאר אומנויות, אבל בשאר אומנויות חף שלא הוחזקו צעיר כ"כ באורח אומנות גם הוא מודה דיש לחוש לאחר לדעת הריב"ל, ומכ שביא הרב הפוסק [ה"ר"א בן אלרוי] מהבית דוד והדבר משה, אינו ענין לנ"ד, דהאם ודאי שאני דאף באומנות השכיחה טובא מ"מ שיקרא בן צעיר זה לא היה שם בכל העיר זולת זה דאסיקו לו בן והקצב לו כשם העצם שלו וכנויו, ולכך ליכא למיחש לאחר אפי' להריב"ל, משא"כ בנ"ד.

צד. ובשהעדות היא על שנים והוזכר שם אומנותם. כי במשפט נדק ח"ג [דף ק' עור ד'] דע"כ לא נסתפק הריב"ל באומנות לא מהני אלא כשהעדות היא על אחד, לא בן בנ"ד שהיו ב' טבחים בכה"ג יודה הריב"ל.

צה. אם אומנות ממלאה מקום שמו להמקילים הנ"ל. בכהונת עולם ס"י ה' הביא מחשבות מהר"י גאלינו שבמהרה"ש ס"י נ"ח ש"י עפ"י הריב"ל הנ"ל באומנות מהני תמורת שמו, וכי דהגם שהריב"ל כתב לשם אביו אין לתמוה עליו דמה לי שמו מה לי שם אביו, כיון שכל עצמו אינו אלא בשביל הכרתו מהאומנות, והיו כמו הכנוי שמנינו לכל הפוסקים דבכרוב תמורת שם אביו והרש"ך ח"ג ס"י כ"ג חשבה לשמו.

ובכרם שלמה [אמאריליון] ס"י ח' כי דשם אומנותו עולה כאילו אמר שמו או ש"א, ובנידונו שאמר העד הקצב אחיו של מוכר הקמח כי דהוי כהזכיר שמו וש"א. [הנה מקלט דבריו בחשבה שם מורים דדוקא כשהזכיר האומנות בה"א הידיעה הוי תמורת שמו או ש"א, ומקלט דבריו שם נראה דאפי' בלא ה"א הידיעה, אמנם כל האחרונים שהביאו דבריו לא הזכירו הא דה"א הידיעה, ולענין למלאות שם אביו כי הוא עצמו בסי' ג' בסתמא דאומנות ממלאה מקום ש"א ולא הזכיר מה"א הידיעה].

אמנם בגאמ"ש שמואל ס"י נ"ו אחרי שדחה דברי הכר"ש צמ"ש באומנות הוי כש"א, תמה עליו עוד צמ"ש באומנות ממלאה מקום שמו, וכי ואנחנו לא ראינו לשום פוסק דשם אומנות יביא תמורת שמו רק תמורת ש"א, ולמד בן הריב"ל [בתחילת דבריו] ממה שראה שהקילו הקדמונים צמ"ש יחוסו שעולה תמורת שם אביו, אבל שיעלה האומנות צמ"ש לא מלאה.

ובעבודת השם סוס"י ח' כי דלא מנינו להאחרונים שכתבו דשם אומנות ממלא מקום שמו כי אם לש"א, והכר"ש והכהונת עולם [דלעיל] דס"ל דגם לעיקר השם מהני שם אומנות יחידים הם לגבי שאר פוסקים ואין לסמוך עליהם לענין מעשה. וכן תמה על הכהונת עולם צבאר הכמים ס"י י"ז דנ"ט ריש עור ג'.

אולם בצל הכסף ח"א ס"י ז' אחר שהביא מחשבי מהר"י גאלינו שבמהרה"ש ס"י מ"ח שדן בנידונו עפ"י הריב"ל באומנות הוי כשמו, כי דגם הרמ"ש לא השיג עליו אלא צמח שדימה הסימן שבנידונו שילא עם סוחרים ללכת ליריד לסימן דקונה שורים של הריב"ל, דשאני נידון הריב"ל שהיה רגיל בכך והיה אומנותו בכך אבל בנידונו שלא היה אלא פעם אחת לא חשיב כשמו, וא"כ הרי מנינו להכריעם הנ"ל דשם אומנותו חשיב כשמו, ומוכרחים אנו לומר דס"ל למהר"י גאלינו ומהרה"ש כחילוקו של הפ"מ [הנ"ל באות נ"א] דע"כ לא נסתפק הריב"ל אלא לדעת הסוחרים דסגי בשמו וש"א, וכיון שכן בנידון הכריעם שהיו דנין להחיר צמ"ש ושם אומנות להחשיבו כשמו, ולחסרון ש"א דנו להחיר ע"י חיפוש קל, בכה"ג גם הריב"ל יודה, דס"ל ג"כ דשמו וש"א שוין הם דכשם שהאומנות חשיב כש"א כמו בן אם אנו לריכס להשלים חסרון שמו יש להחשיב האומנות כשמו, וכ"כ במשפט נדק ח"צ ס"י ס"ג בנידונו

צג. אומנות דלא שכיחא, או שלא הוחזקה אצל הרבה בני אדם באותה עיר, אי הוי כש"א גם להמחמירים.

צתשר ה"ר"ע עשאל שבכרם שלמה ס"י ד' השיג על ה"ר"א ששון ס"י י"א ש"י בנידונו צבן הרופא דלא חשיב כשמו או כש"א וכמ"ש הריב"ל צ"י הרנשן או צ"י האורף, וכי דלפי האמת נראה דבן הרופא חשיב שפיר כשמו [אף להריב"ל] דהרופאים אינם אלא אי מעיר ושנים במשפחה, [ובשם] ראונו שכיחי טפי, ובפרט בנידונו שגם הוא היה רופא ובני ספק דחשיב שפיר יותר מראובן בן יעקב.

ובעין יצחק ס"י כ"ט אות ע"ו ע"ז ילא לדון מדעת עצמו אי אומנות ממלא מקום שם אביו, וכי דאי נימא דאומנות חשיב ס"י אמלעי א"כ הא כתב הכוזב"ט ס"י נ"ה דס"י אמלעי עדיף מש"א, אמנם אם סימן אומנות נחשב לסימן אמלעי אין זה צדור כ"כ ובספרי נהל יצחק ס"י ס"ה סעי' י' ענף ח' כתבתי דהעיקר תלוי אם האומנות היא מידי דלא שכיח, ואומנות דשכיחא לא נחשב לסימן. ובנידונו באומנות חית כי דהוי אומנות דשכיחא.

ובתשובת הר"א בן אלרוי שצבזיר יעקב ס"י א' [דף כ' עור ד'] אחר ש"י צמ"ש ספק הריב"ל משום דאומנות שכיחא טפי [פי' לעיל אות נ"א], כי דמעתה י"ל דע"כ לא אמרו אלא באומנות דשכיחי טובא, אבל בכה"ג דנ"ד יודה הריב"ל דידוע בכל העיר דלא שכיח באומנות זו בין היכודים כ"א אחד או שנים צעיר, וכיון שמעיד דילי אונגלן טאבלאקיי נהרג [דילי אונגלן] הוא כנויו וטאבלאקיי הוא שם אומנותו שהיה מוכר מיני מזון על טבלא ע"י לקמן אות ק"א] אנו מכירין ויודעין על מי הוא מדבר טפי משהיה אומר פצ"פ, דיותר שכיח צמחא שיהיו שנים שוים בשמותיהם ושם אבותם מאומנות זו, וכיוצא בזה כי בדבר משה [אמאריליון, ח"א ס"י ח'] והוא חשף מהר"ד [בבית דוד ח"א ס"י י'] דע"כ לא קאמר הריב"ל דלא מהני אלא משום דאיכא למימר [שכונות] לאחר מאומנות זו, אבל הכא שמעידים שלא היה צעיר אחר שנקרא אלל הכוגרמים צמ"ש אברהם צאזיריאל [צאזיריאל] פי עושה סחורה מסתחרר] אלא זה כו', ליכא למיחש לאחר זה עדיף מש"א ע"כ.

ובשער אשר ס"י כ"א אחרי ש"י דבזכירו שמו וש"ע גם הריב"ל יודה דשם אומנות הוי כש"א, כי עוד דגם אם נראה לחוש לדעת הפרמ"א [הנ"ל באות נ"א] הסובר דאפי' איכא תרתי מלבד שם אומנותו היתה דעת הריב"ל להחמיר, מ"מ בכה"ג דנ"ד דלא שכיח צמחא מאומנות זו כי אם אחד או שנים גם הפרמ"א יודה, וכמ"ש מהר"ע עשאל שבצמ"ש כרם שלמה ס"י ד' ומהר"א בן אלרוי צתשר חשיב אביר יעקב ס"י א'.

אולם באביר יעקב ס"י צ' [דל"ז עור א' וצ'] השיג על ה"ר"א בן אלרוי צמ"ש א' הנ"ל וכי דאין חילוקו עולה יפה, דהן חמת דלא הוחזקו צעיר באומנות זו הרבה צמ"א מ"מ הא אפשר שיהיו מאומנות זו אפי' חמשה או ששה צמ"א כיון דבאומנות אורחא דמילתא דשכיחי טובא, וכיון שכן אף שלא הוחזק יותר ה"ל כאלו הוחזקו לדעת זו דבצרי דשם אומנות אינו כשם אביו, ועוד דא"כ נתח דברך לשערין, ופוק חזי להר"א ששון ס"י י"א באומנות רופא דאינם נמלאים באומנות זו רק מיעוטא דמיעוטא ובפרט רופא ישראל ואפי"כ חשיב לה באומנות אורף וכיוצא דמספקא ליה להריב"ל, ואף שבצמ"ש ה"ר"ע עשאל [הנ"ל] הקשה על ה"ר"א ששון מעטם זה דאינם נמלאים אפי' אחד מעיר ושנים במשפחה, [לזה] חמינה דאפי' נימא דמהר"ע עשאל פליג על ה"ר"א ששון אין ספק דיש לחפוס בדברי מהר"ע ששון נגד מהר"ע עשאל, ובפרט שלא מנינו מי שחילק בכך, והסברה נוחת דאין לחלק בכך מעטם דאמין לעיל, ולא עוד אלא דנראה דע"כ לא קאמר מהר"ע עשאל אלא באומנות

אוצר

סיק קנ אות צה—ז

הפוסקים

אות ק"ד] שכי' להחמיר שלא למלואו סימנים גרועים לחסרון ש"ע
אלא דוקא לחסרון ש"א, מ"מ חסיד דהגם שהקשינו על דעת הסא"ר, רב
גוזרים אמרה למילתיה דשם אומנות ממלא מקום ש"ע.

ובמשפט צדק ח"ג סי' ל"ד בעדות על פ"ט העצמים אחר שכי'
בדף קי' טור גי' דלא נסחפק הריב"ל בשם אומנות אללא
דוקא כשהפדות היא על איש אחד משא"כ ב"ד שכי' שנים [ע"י
לעיל אות ל"ד], כי עוד דאף דמש"כ הריב"ל הוא לענין ש"א, הנה
ב"ד שכבר הוזכרו שם אומנות, יועיל מה שאמרנו [אומנותם]
עצמים לשם פירס.

וב"ב לאומנות ממלא מקום ש"ע, צאציר יעקב סי' י"א, ידיו של
משכ סי' י"ב, ידי דוד סי' ע', ובצמחי לזק סי' ע'.

צו. אי בעינן שתהא האומנות קבועה במקום ידוע. כי
בתש"י פני משכ ח"א סי' מ"ב לאומנות סאפונגי
[המסחוב צרחות למכור סבון] שבנידונו, שאינה אומנות קבועה
ברצון או לזרף שאומנותם קבועה בחנות, רק אלו הסאפונגים על
רגליהם הם עומדים, אפשר דאפי' שם אומנות ליכא הכא.

אבל בתש"י מהר"י צנצנא שס"י מ"ג שם כי באותו נידון דמה
שבעד שכי' סאפונגי הרי הוא תמורת ש"א.

ובתש"י מהר"י פרימו. שצנצנא עולם סי' ע"ו הקשה על הפ"מ
מהריב"ל גופיה שהשור קונה שורים לרצון אפי' דקונה
שורים אין לו חנות קבועה, ולע"ד הוא גרוע מסאפונגי הסובב
בשוקים וצרחות למכור הצורות, [לפי שקונה שורים הולך ממקום
למקום, כ"כ מדברי הכהונה עולם סי' כ"ה], ומהר"י נהלון צ"ח כ"ד
כי [לענין קצתיו דגוי מסל"ת צ"בש] דשוחט הוי כמזכיר שמו,
ושוחט אין לו חנות וגם לא קביע אומנותו [כפי שכי' המנהג
צומניסם וצמקומם], ועפ"י כי מהר"י פרימו דה"ה בנידונו
שבעד עליו שכי' סומונגי [מוכר להם], דאפי' נימא דאין לו
חנות שפיר מקרי שם אומנות, ולע"ד עפי' מפורסם אומנות כזו
שכוא הולך ושכ בשוקים וצרחות מאומנות הקבועה בחנות לבד,
וכן מהר"י צנצנא [שבתש"י פ"מ ח"א סי' מ"ג] הפלה דסאפונגי
חשיב כשמו.

ובבבחות עולם סי' כ"ה הביא דברי מהר"י פרימו ה"ל וכן
דמניו להפני משכ בעלמו צ"ח סי' ק"ל שהיקל באומנות
טאנצורגי [שמחפף בחוף] ולא חילק בין אומנות לאומנות, ואותה
חשבה נראה שכי' אחרונה כפי סדר הזמנים כנראה דבתר דבעי
הדר פשטה דלא לאפלוגי בין אומנות לאומנות. והסכים לדבריו
בתש"י ה"א בן אלרוי שצאציר יעקב סי' א'.

ובסא"ר סי' ב' באומנות גירגי [רוכל המחזר עם מיני סדקית]
כי דלפ"מ הפ"מ לאומנות סאפונגי שאינה אומנות קבועה
בחנות ברצון ולורף אפי' שם אומנות לא הוי, לפ"י נאמר גם ב"ד
לאומנות גירגי שאינה בקבע בחנות אללא מחזרין בעיירות לא מקרי
שם אומנות, אמנם כבר אשכחן להפ"מ גופיה צ"ח סי' ק"ל
דידונו ה"ה באומנות טאנצורגי שאינו בקבע בחנות ואפי' חפ"ס
לה לשם אומנות גמורה, וכן צ"ח י"א שם באומנות גירגי המעיין
שם יראה דפשיטא ליה דמקרי שם אומנות ברצון ולורף, אשר ע"כ
לע"ד דמ"ש צה"ה דח"א סי' מ"ב לא אמרה אללא להבדיל בהחלק
בהיתר שלא היה שום אחד מהשגה כי אם שם אומנותו לבד,
אלא אפי' היכא דאיכא תרתו מהשגה ואיכא צה"ה שם אומנותו
דסאפונגי וגירגי וכו' צה"ה, צה"ה מודה הרב דלא מחמירין
כלל מחמת החילוק ההוא שכתב. והסכים לדבריו צאציר יעקב סי'
ב' דל"ג טור א' וכן להקל באומנות רוכל בדרכי נועם סי' י"ד,
ובתשובת מהר"א ברודו שם סי' ס"ד, ובכרם שלמה [אמארייליו]
סי' ג', ובצני יעקב סי' ע'.

בנידונו שאמר בעד היכודי המוליד ראקו [עושה שכר] דחשיב
כשמו, גם בתשובת מהר"י פרימו שצנצנא עולם סי' ע"ו דן
בפשיטות דשם אומנות חשיב כשמו, וכן חפ"ס צמזלם הכ"י סי'
ח', וכן יש להוכיח מדברי הריב"ל ע"מ, דהא לכאורה אינו מוכן
איך דימה נידונו דלא היה אללא שם אומנות לבד להיכא דזכיר
שמו ושם אומנותו [ע"י לעיל אות ל"א בדברי המשא"ה משכ ח"א
סי' מ"ג] והנראה דכונן הריב"ל פשוט דכיון דלדעת הסובבים
דסגי צנצנא היינו או בשמו וש"א או בשמו וש"ע, צה"ה הרב לדון
ולומר דשם אומנות חשיב כשם אחד או בשמו או כש"א דשמו וש"א
שקולים הם לדעתו, שמא ילא לנידונו שכי' שם אומנותו ושם עירו
(דקונה שורים היינו שם אומנותו ובמלכות פ' היינו שם עירו)
דה"ל כשמו ושם עירו, אללא דהריב"ל בכל תשובתו נקט בחלוקה
דשמו ושם אציו, משום דלסיוע לסברתו זאת דשם אומנות חשיב
כשמו או כש"א לא מלא אללא צמה שדנו הפוסקים דלאו דוקא
שמו וש"א אללא ה"ה שמו ויחוסו, שמא צה"ה לדון ולומר דה"ה ג"כ
בשמו ואומנותו, וממילא יולא ג"כ דשם אומנותו ושם עירו חשיב
כשמו וש"ע, וכ"כ צנצנא עולם סי' כ"ה בדעת הריב"ל דשם
אומנות חשיב כשמו או כש"א, מעתה לפי דרכנו פסק דיו של
הכ"י שירי וקיים דשם אומנות חשיב כשמו, ובסברא זו עומדים
רבים ושלמים, גם הנאמן שמואל שחלק על הכ"י כבד פירש דבריו
דמחמת שלא ראה לשום פוסק שכתב דשם אומנות חשיב כשמו
הוא דירד לחלק, דאילו ראה לרבים שקדמוהו שכתבו בפשיטות
דשם אומנות חשיב כשמו אף הוא היה נגרר אחריהם, ובסא"ר
סי' ב' דן להחיר בשמו וש"א צ"ירוף שם אומנות לחסרון שם עירו
דעדיף יותר משמו, וכ"י דס"ל דשם אומנות חשיב כשמו. וע"י
לעיל אות ל"א בלשון הצני יעקב, וכן בלשון הכון רב והשער אשר.

צו. ואם מועיל שם אומנות למלא מקום שם עירו להסקילים
הנ"ל. בתש"י פ"מ ח"ג רס"י ל"ה אחר שכי' דשם
אומנות מנערך לשמו ולש"ע דלכו כש"א, כי דע"כ לא נסחפק
הריב"ל אללא דוקא בשמו וש"א ואומנותו [דלכו אומנותו כש"ע],
דיותר חשיב שמו וש"ע משמו וש"א.

ובשער אשר סי' ד' הביא דברי הפני משה ה"ל, ואחר שכי' דגם
דבריו שצ"ח סי' ע"ה אפשר לפרש כן [ע"י לעיל אות
ל"א], כי אמנם מתשובתו שצ"ח סי' ק"ל [הוצאה לעיל באות ה"ל
פ"י"ש בלשון] נראה דכל דאיכא תרי מינייהו מכני, וכן הוא בתש"י
צני יעקב סי' ז' ע"י [הוצאה לשון לעיל באות ל"א ה"ל].

ובסא"ר סי' ב' בנידון שהוזכר שמו וש"א ושם אומנותו, כי דלא
נסחפק הריב"ל אללא בנידונו ולמ"ד דסגי בשמו וש"א,
אלל למ"ד דלא סגי בשמו וש"א ומלרין גם ש"ע, היכא דאיכא שמו
וש"א לא יסתפק הרב כלל [שלא יכני] להחשיב שם אומנותו במקום
שם עירו, דהא ודאי שם אומנותו לא גרע מקרוב למשפחה פ'
שהחיר הריב"ל [צ"ח סי' ד', צ"ירוף שמו וש"א], וטעמו כמ"ש
שם דכיון דאיכא שמו וש"א דאיכא מאן דסבר דצ"ה לבד סגי
להחיר, אפי' דאין מחמירין ומלרין סי' שלשי, מ"מ כיון דאיכא
סי' שלשי לא דייקין אצתריה כולי האי ע"ש, והביא מחש"י פ"מ
ח"ב סי' ק"ל ה"ל שכי' דע"כ לא מלד הריב"ל אללא דוקא בדליכא
כל השגה כי אם שנים מהני אלל בדאיכא שנים מלד אומנותו אז
ודאי אומנותו ממלאה אותו החסר וצ"ה הא לא נסחפק הריב"ל,
ושנסחפ"י מחש"י הרמז"ס.

ובעבודת השם סי' י' [דפ"י טור ב'] אם כי שכי' מסיקא על
דברי הסא"ר ה"ל דאין ראה מהפני משכ לנידון ידידיה,
דע"כ לא החליע הפ"מ אללא דוקא היכא דחסר ש"א, וכמו שכן
היה בגידון צפני משה, וכמו שחלנו למחש"י [המוצא לקמן]

אוצר

ס"ק קנ אות צד—קא

הפוסקים

הפ"מ בח"צ סי' ק"ל באומנות טאנצורגי אף שאין לו חנות קבועה לפי שאין דרך הטאנצורגי להיות כולל וחוזר בשוק בדרך הרובל, וא"כ אומנותו קבועה ונקרא ע"ש אומנותו ודא ודא חדא הוא, ודעת מהרי"ש פרימו והכהנות עולם דחשו הללו של הפ"מ חלוקות הן ולע"ד נראה עיקר כמ"ש, אך אמנם גם להסבירים דרובל הוא באומנות [ע"י לעיל אות ל"ז], הוא משום דעתם דאף ברוכל נקרא אומנותו קבועה ול"ה לחילוף ושינוי, ולמדנו מדברי גולם דוקא אומנות קבועה הוא במקום שמו או ש"ה, ולע"ד הדבר מוכרע מלד עלמו, דכיון דלנו באים להעלות האומנות בשמו או בש"ה א"כ לריך שתהיה האומנות קבועה דומיא דשמו וש"ה.

ובתורת חסד [להגרש"ז מלוצנין] סי' מ' כ' בנידון דמחזיק הרחיים [נראה דכוונתו שמחזיק הרחיים בחכירה] הוא שם אומנות, וליכא למימר דדוקא אומנות קבועה משא"כ החזקה הרחיים שהדבר עשוי להשתנות תמיד, שהרי כ' הריב"ל דפי' הקונה שורים הוא ג"כ שם אומנותו וכמ"כ עובא.

צ. אומנות צדדית שאין עיקר פרנסתו ממנה אי חשיב אומנות. צני יעקב סי' ז' [דף ר"ה טור ג'] פקפק בנידון דלפ"מ דמה שהועד שהיה מוכל לא חשיב כשם אומנות, דלא חשיב אומנות אלא באומנות שהיה כדי חייו לשאת ולתת ולהסתחר בה ולהרויח ללורך מזונותיו, אבל במובל דמאז קעבד למול כל זכר ושכתי עובא הכי לא מהני ולא מיד, ואפי' במספונגי כ' הפ"מ דלפ"מ דלא מהני דאין כל בעלי אומנויות שוים [ע"י לעיל אות ל"ז], מ"מ מטעם לירוף אומנות יש להקל, דמי איתרמי אחר בשם זה מאותו מקום ושהיה מוכל, הא הוא מילתא דלא שכיחא, וכיון דיש סוברים דשנים לצד סגי, עכ"פ בלירוף אומנות אחרת יש להקל דהא נמי מידי ספיקא לא נפיק חי מהני כש"ה, והרב בעל פ"מ עלמו בח"צ סי' ק"ל הקל בפשיטות באומנות טאנצורגי אעפ"י שאינה קבועה בחנות וחכמה היא ואינה מלאכה.

ק. חיל בצבא אי חשיב באומנות. כ' בלבושי מרדכי מהדו"ת סי' ה' דבעל מלחמה לא גרע מאומנות, דהא רוב ישראלים אינם בעלי מלחמה, וגם לריך ללמוד ענין סדר הליכתם ועמידתם ואיך להשתמש בכלי נשק כידוע. [וע"י גם בדברי חיים ח"א סי' ל"ג שנראה שחש צ"מ לאומנות].

ובסי' כ"ה כ' דכיון שהיה כחוצ בתעודה שהוא מנהיג בעלי המלחמה השומרים בפלוגה פ', מה לנו אומנות דעלמא או אומנות זו, וכמ"ש גם הכה"ט סק"א לענין משרת פ', וכל כי באי ודאי הוא כש"ה.

ובסי' ל"ד כ' דמה שאמר שהיה קאמענדאנט [מפקד] על השבויים הוא כמו משרת פ', או אפשר דקאמענדאנט הוא כמו אומנות.

קא. אמר סוחר [סתם] ולא הזכיר פרטי מסחרו אי חשיב באומנות. באביר יעקב סי' צ' [דל"א טור צ'] חמה על הבית דוד [להרי"ד] סי' י' ועל הדבר משה [אמארייליו] סי' ח' שרלו לדמות בנידון אברהם באזרייאן [סוחר, עוסק בפרקמטיא] לפי הלורף או הרלמן או הקונה שורים שנסתפק הריב"ל, דיראה דע"כ לא נסתפק הריב"ל אלא כשהזכיר שם אומנותו בפרטות כגון לורף רלמן חיע קונה שורים וכו', אמנם שם באזרייאן אינו מורה ע"ש אומנותו אלא שהוא שם כולל לכל המסתחר, שכן דרך לקרא לכל סוחר ומחטסק בפרקמטיא, וזמנין דקרו בגוים בשם באזרייאן אף למי שהוא בעל ואין לו אומנות ומלאכה, וכיון שכן אף אם נתפס כדברי הריב"ל בתחילה דבריו דשם אומנות ממנה מקום שם אביו היינו היכא דהזכיר אומנותו בפרטות, משא"כ באזרייאן דלנו לא נדע מה מלאכתו ומה אומנותו, וזה

ובשער אשר סי' ע"ז כ' עפ"י דברי האחרונים הניל להקל באומנות סאפונגי [בנידון הפ"מ בח"א סי' מ"ב] דהוי כש"ה. ובברכת משה סי' י"א כ' בנידון דמלאכתו שהיה מוביל מים הוי כש"ה. ובחמדת שלמה סי' כ"ז אות ב' כ' דכיון דידעין שבעל של אשה זו היה ממסדורי פתחא י"ל דהוי כמו שם אומנות דמהני כש"ה.

ובתשובת בעל שמן המשחה שבידיו של משה סי' י"ד כ' דאף לפי מ"ש הפ"מ באומנות סאפונגי לא מהני, מ"מ באומנות ספונאי יודה.

ובזבחי צדק סי' צ' באומנות סוסאני שהוא מחזר צון הערביים ומכר אלמוגים, כ' דעדיף מנידון הפ"מ והסא"ר, ששם בנידון הם מסבדים על רגליהם, אבל י"ד הם הולכים ממקום למקום, וכל מקום שזאים שם הם יושבים צדית אכסניא שלהם ומניחים את האלמוגים לפניהם וצאות הנשים של הערביים וקונות מהם, זה הוי כמו חנות.

ועיין לקמן בלוח שאח"ז מנאר המים סי' כ"ב שפירש דברי הפ"מ דמה שהלריך חנות קבועה לא מפני שהחנות גורמת, אלא דע"י שיש לו חנות קבועה נקרא אומנותו קבועה וכדעת המהר"ש [שם בלוח הניל], לא כן ברוכל כי אם לא ימלא מעין זה יקח מעין אחר, ולפי"ז באומנותו קבועה ואינו דרך רוכל כגון חייט ושוחט וטאנצו וחאגי אף שאין להם חנות קבועה מקרי אומנות קבועה, ולפיכך הקל הפ"מ בח"צ סי' ק"ל באומנות טאנצורגי אף שאין לו חנות קבועה, ודלא כהאחרונים הניל שכתבו דתשובות הפ"מ חלוקות הן. עיי"ש בלוח הניל בדבריו באריכות.

צח. התעסקות עראית או שעשויה להשתנות אי חשיב באומנות. המהר"ש בחשוכה סי' מ"ח בלחך שינא עם סוחרים ללכת ליריד למקום ידוע והועד עליו שנהרג, כ' דמה שרצה הרב מהרי" גאלינו [הוצאה תשובתו במהר"ש שם] לומר דסימן זה שאמר ללכת ליריד דמי לקונה שורים שדן הריב"ל דליהוי בשמו, לא משתמע לו כן, דנראה שהריב"ל הבין מחוץ השאלה שמה שהעידו עליו שהיה קונה שורים הוא שהיה רגיל בכך והיתה אומנותו בכך בכל שנה לקנות שורים, והיינו ש' שהוא כמו פ' הלורף או פ' הרלמן שהוא דבר ושם קבוע שאומנותו כן, ולפיכך כ' דהוי בשמו או כש"ה שהוא שם קבוע, אבל צ"ד שלא היה [כן] אלא שפעם אחת הלך ליריד שצמקום פ', לא חשיב כשמו.

ובשו"ת פ"מ ח"ג סי' י"ג כ' בנידון דמה שאמר שהיה מליץ צין האשכנזים והחוגרמים בנסעו בספינה, ונראה לדמות מליץ לשם אומנות כמו פ' הרלמן או פ' הלורף, אך המליץ צ"ד אפשר דלאו כשם אומנות חשבין ליה, כי רק לפי שעה בנסיעתו מקושטא למארים בספינה היה מחרגס ומליץ דברי האשכנזים שצספינה לחוגרמים שצספינה, ולפי שעה כינוהו בשם מליץ, וכגון דא לאו שם אומנות הוא.

ובבאר המים סי' ס"ב [דניו טור ד'] הביא דברי הרמ"ש הניל דאינו חשוב שם אומנות אלא צמי שאומנותו קבועה ורגיל בכך, וכ' דזו נראה דעת הפ"מ בח"א סי' מ"ב שהלריך חנות קבועה לאומנותו, לא מפני שהחנות גורמת אלא דע"י שיש לו חנות קבועה נקראת אומנותו קבועה כדי שיחזור עליו שם אומנותו לשמו או לשם אביו וכמ"ש המהר"ש, לא כן ברוכל המחזיר בשוק נמכר סבון וכו' דכיון דדרך אומנות הוא מסובב נחיצות וחוזר חזר, אין לו אומנות קבועה כדי שיקרא שמו ע"ש אומנותו כי אם לא ימלא מעין זה יקח מעין אחר, וא"כ באומנותו קבועה ואינו דרך רוכל כגון חייט ושוחט וטאנצו [מתוסף] וחאגי אף שאין לו חנות קבועה מקרי אומנות קבועה ונקרא ע"ש אומנותו, ולפיכך היקל

אוצר

סיק קנ אות קא—קד

הפוסקים

אמלטי, אייב עומד במקום ש"ל וכמ"ל בגי' וי"ל [אות
ל"ג] מעין יחזק ח"ל סי' כ"ט אות ט"ו שדן פ"ש אומנותו ולכ"ו
כש"ל משום ד"ל דכ"ו סי' אמלטי ועפ"י הנוכח ב"ל. ובאות
י"ז שם דן דמ"ה שפירט בעד פרעות המחלה שחלה בב' המח' חשיב
כסימן אמלטי ומכ"ה במקום ש"ל. ובסי' ל"ב כ' עפ"י הנוכח
דגדונו שכיח סומא בלח"ה מעיניו [אחרי שכו"ח דחשיב סימן
אמלטי] דכ"ו כש"ל.

ובשאלת שלום מהדור"ה סי' ר"ל כ' צנידונו דכ"ו שבעידו
שאותו האיש היה עיור צנינו השמאלית אייב מיהשג
עכ"פ לסימן אמלטי, וכבר כתב צנ"צ דסי' אמלטי עדיף יותר
מש"ל, ודברי החת"ס [צ"ס ל"ב] שבי' דעיור צנין לא מיהשג אפי'
סי' אמלטי משום דשכיחי עובא צנין הימנית או השמאלית אינם
מוכרחים צנינו, ועכ"פ אף לדברי החת"ס דשכיחי עובא חשיב כש"ל
דכ"ו גם [שם] יוצ"ש וכדומה שכיחי עובא צנינו.

קנ. אי מהני הזכרת שמו לבד בצירוף סי' אמצעי להסוברים
דסי' בשמו וש"א, או לרד"ן כשיש אומדנות
והובחות. הנה צנידון השאלות שלום [הנ"ל בלח"ה הקודם] לא
הוזכר רק שמו ולא שם אצ"ו ולא שם עירו, ואחרי שבי' דסימן שכיח
עיור צנינו השמאלית עולה במקום שם אצ"ו, כי ל"ד היתר צנידונו
דכ"ו העלה הרש"ד"ס להלכה דשמו ושם אצ"ו סגי אף דלא הזכיר
שם עירו כו', ומלכד ז"ל איכא אומדנות מאשר העידו על קומתו
ותואר גופו כו', וכבר כ' הרמ"א דאיכא דאיכא אומדנות והוכחות
יש להקל בשמו ושם אצ"ו לחוד.

קד. שני סימנים גרועים אי הוי כש"א. צנ"צ מהר"מ אלשקר
סי' ס"ז הביא חשוכה מהרמ"צם צדוות על שמו וש"ע וסימניו
שכיח צנינו צקומה וזקנו שחור, והשיב דיכולה להגשא צדוות ז',
לפי ששמו ושם מקומו עם אלו הסימנים שאינם מוצהקים יספיקו
לענין החרת עגונה.

וב' בקו"ע להרמ"ש דף ל' עור ג' דמתשוכה זאת למדנו חומרא
מלד אחד וקולא מלד אחד, חומרא שלא יספיק שמו ושם
מקומו לחוד, וקולא דשמו ושם מקומו עם סימנים שאינם מוצהקים
יספיקו. וצנ"צ אברהם סי' ג' פירט יותר וכ' דמדברי הרמ"צם הללו
במשוכה מתברר דאף למלך דמתמיר דצני שמו וש"א וש"ע, מ"מ
כל דאיכא שמו וש"ע ואינו חסר כי אם שם אצ"ו, סימנים שאינם
מוצהקים ממלאים מקום ש"ל, וזה הוא מוסכם.

ובחשק שלמה סי' ט"ו כ' דבאמת מוכח כן גם מדברי הרמ"צם
בחבורו פ"ג הל' כ"ז [והוא דין השו"ע צס"ה י"ע] שבי'
ישראל שאלמך מח' איש יהודי עמנו במקום פ' כו"כ לורתו וכ"כ
סימניו אין אומרים בלח"ה דעמנו פלוני הוא עד שיטען בעד שהוא
פ' ויכיר שמו וש"ע ע"כ, והנה הקשו על הרמ"צם בזה דמ"ה לו
להזכיר כאלו דבאלמך סימניו לא מהני דכ"ו השמיטנו הדין דלא
מהני רק סימנים מוצהקים, ותו הקשו דלמה לא להזכיר הרמ"צם
שם אצ"ו, אבל באמת חלל מחורלת בחרתה, דבסימנים גרועים
מהני אף בלא שם אצ"ו, וזה השמיטנו הרמ"צם.

ובמרה"צ ס"ק ע"א כ' ג"כ דדינו של הרמ"צם בחדש צנ"צ מרומ
בחבורו, והוא הדין שהעתיק צנ"צ סעי' י"ע, ומ"ש
הרמ"צם עד שיכיר בעד שמו וש"ע, האז עד ארישא קאי, דהיינו
כשאומר כו"כ לורתו צנין ג"כ שיכיר שמו וש"ע שבהנערפות
שניהם סומכים ע"ז בהחרת עגונה וכדבריו בחדש צנ"צ, אלא שכל מקור
הדברים חמה דלא נודע מקומו מהגמ', דבלשון התוספתא שנידונו
ליחא כי אם סוף הלשון דאין מעידים עד שיכיר שמו וש"ע, ואיפה
מלא הרמ"צם כל זה לחצרו עם התוספתא, וכי' דבהכרח לריך
להיות שכן היתה גירסת הרמ"צם בתוספתא כמו שצא בדבריו,
ומשום שהקשה לו מה הכרח יש בשמו וש"ע דהא כמה יוסף
איכא

וזכ' צנ"צ, וצנ"צונו הוא שחזר שם אומנותו "עאללחקיר"
ד"ל שהוא משחקר ע"י דברים שהוא מוכר בטלחל [טבלל] דן
מחילה ג"כ דלא הוי בשם אומנותו דאין לא ידעין מה היה מוכר
ד"ש מהם מוכר אורז ויש מוכר מיני פירות ויש מהם שהוא מוכר
לחם וגבינה ודברים ללפת זהם הפח, כל אחד ואחד צנינו ע"מ
וכולם ע"י טלחל, הגע ע"מך אם אמר פ' שיושג ועושה סחורה
בחנות היעלה על הדעת שיעלה זה לשם אומנותו, והרי אנוהו לא
נדע מה מלאכתו ומה אומנותו, וא"כ מה לי שאלמך פ' העושה
מלאכה בחנות מה לי אם אמר דהוא ע"י טלחל שבראשו, אך
אחר ההשקפה נראה דכ"ו בשם אומנותו כיון שהוא שם כולל למי
שאומנותו למכור כל מיני מאלל ע"י טלחל יהיה מה שיהיה שם
אומנותו מקרי דהא מוכר מיני מאלל [דוקא], והרי זה כמו שאלמך
באלל בלשון חוגרמה [ר"ל חנות של מיני מזון] וכ"ש שעינו רואות
שלין דרך לקר' בשם טלחלחקיר אלא למי שהוא מוכר לחם וגבינה.

ובשער אשר סי' ד' חמה ג"כ על הביא דוד הנ"ל שדימה שם
באזרייאן לשם אומנות גמור דמינו לו זה, דהא אפי'
באומנות השליח קצושה [במקום ידוע] כגון סלפונגי חזין
להפ"מ דקאמר דאינו כפי האורף [ע"י לעיל אות ל"ז] כ"ש בשם
באזרייאן שהוא לשון כללי.

אולם בבני בגימין סי' ד' כ' צנידונו דמ"ה שהזכירו שכיח להם
חנות צכפר פ' חשיב כלאומנותם, דסחורה נקראת אומנות
כמו רש"י בל' חייט וסנדלר.

קב. סימן אמצעי אי מהני במקום ש"א. עפ"ת סקפ"ה
מהנוכח"ה סוס"י כ"ה דסימן אמלטי צנ"צ עדיף
מש"ל. וכשיש שמו וש"ע וסימן אמלטי ודאי מהני.

ובשו"ת מהר"א הלוי סי' ל"ב כ' דהדבר מוכרח מדברי השו"ע
סעי' י"ע שהעתיק לשון הרמ"צם ישראל שאלמך מח' איש
יהודי כך וכך לורתו וכך הוי סימניו אין אומרים מלומד הדעת
פ' הוא עד שיטען על שמו וש"ע עכ"ל, ולחלוקה קשה שהרי הפוסקים
הזכירו מלשון הרמ"צם והשו"ע סעי' י"ח דצנין גם שם אצ"ו,
וא"כ אמאי כ' צס"ה י"ט דסגי בשמו וש"ע ולא להזכיר כלל ש"ל,
ומזה מוכח כבשרת הנו"צ דאם יש סימן אמלטי סגי בשמו וש"ע,
וכיון שהזכיר וכך הוי סימניו דהיינו סימן אמלטי כמ"ש הב"ש
סקס"א, סגי בשמו וש"ע לחוד, והוסף עוד צטעס הדבר עפ"ימ"ש
הפני צנין דכ"ו צ' דאף בזהחוקו וגם שכיחי שירחא ליכא חששא
לאורייתא כ"ל מדברנן, וכבר נודע דעת הפוסקים דבאלמך סומכים
על סי' אמלטי. וכ"כ צטעס הדבר בחשק שלמה סי' ט"ו הו"ד לקמן
אות ק"ד.

ובבית יצחק סי' פ"ד העלה ג"כ דאיכא דאיכא סי' אמלטי צהדי
שמו וש"ע מהני. וע"י עוד מדבריו לקמן אות ק"ו. וכן
צנ"צ מהר"ל דיסקין סי' מ"ד כ' דסימן אמלטי עדיף משם אצ"ו.

וביר יוסף [לרי' דייטש] סי' ק"ו צנידון שהזכר שמו וש"ע
וחסר ש"ל אלא שאלמך סימן שיהיה לו ריה הפה, כי ד"ש
לנו עמוד גדול לסמוך עליו והוא הנו"צ צס"י כ"ה [הנ"ל], וצנ"ד
הסימן של ריה הפה י"ל דהוי כמו סימן מוצהק, אבל עכ"פ
סי' אמלטי ודאי הוי, ועדיף משם אצ"ו. וכן בחתופות ראם
[טויבש] סי' י"ח כ' בלח"ה נידון דסימן זה של ריה הפה די
להנערף לשמו וש"ע, דכל שיש איזה סימן המנערף סגי וכמ"ש
כל האחרונים ועליהם אין לפקפק, כי מלך הסברא זה עדיף כיון
שהוא יותר ראוי, דלא שכיח שיהיה איש בשמו וש"ע ויהיה לו
להנערפות הסימנים.

ובתשורת שי מהדור"ק סי' ט' כ' ג"כ צנידונו דסי' שכיח לו
קרעפס [גידול] צנינו כיון דהוי לכל הפחות סי'

אוצר

סי' קנ אות קד

הפוסקים

השוין, וגם הכנה"ג כהג"ע אות רמ"ז כהצילו דברי מהרש"ט אלו כלינוהו בחלוקה אחת, ודאי שהוא מבין דברים כפשוטן דכי אמר מהרש"ט הוא לתרוויכו, והכי איכא למשמע מדברי הדבר משה [אמארייליון] בח"א סי' ח'.

אולם בצל הכסף ח"א כחשי' הרב אג"ן סי' ז' [דמ"א] החזיק דברי הבית הרואה והראש משציר הניל, וכי על הכסף לאצרכם ולדורכא הוא רוצה להשוות את החלוקין ועומדין מתורתו של מהרש"ט, ולא הטיל הרח"ט חנאי שיהיו הסימנים ראויים לסמוך עליהם כי אלא לחלוקה דשמו וש"א בלא ש"ע דוקא, והטעם בזה דשמו וש"ע [בלא ש"א] כיון שמאל להרמז"ס דהחיר בסימנים גרועים ביותר לא הטיל שום חנאי, לא כן בשמו וש"א חזיו' בלא מלא סיוע לנרף סימן אחר אלא מתש"י הריב"ל [כמובא לקמן אות ק"ז] שצנידונו אינו סימן גרוע, ע"כ הטיל חנאי שיהיה הסימן או הסימנים ראויים לסמוך עליהם כו', והיינו שיהיה לפחות כאותו סימן שהחיר הריב"ל, ומה שנסתייע בעל חסד לאצרכם מדברי הכנה"ג דכילינוהו בחדא מחתא לא מכרעא, שכן דרכו בלשון ובהיותו עסוק במלאכתו לא ירד לדקדק בזה, ומה שהביא מהדבר משה דס"ל דהחנאי קאי לשתי החלוקות, אמנם כן מוכח מדבריו בסי' ח' וגם בסי' י"ד, אבל הרי הוא ס"ל דשתי החלוקות הם שוים צדיקם וגם בשמו וש"א חזיו' י"ש להחיר צלירוף סימנים גרועים, ופירש דברי מהרש"ט צמ"ש דבעינן סימן או סימנים ראויים לסמוך עליהם, דהכונה דצלירוף סימן אחד צעיקן ראוי לסמוך עליו כפי ראות עיני הדיין אבל בשני סימנים אפי' גרועים כגו' [עי' דבריו הדבר משה לקמן אות ק"ז], ומסיים בלל הכסף דגם החסד לאצרכם עלמו תצריה לגזירה צל"ע סוף עור ד', וכי דשמו וש"ע י"ש להחיר צלירוף שני סימנים גרועים לכו"ע. ועי' עוד לקמן אות ק"ז מהחן טוב סקע"ד ומכפני משה ח"ג סי' י"ג דמבואר בדבריהם ג"כ דהחנאי ש"י מהרש"ט קאי דוקא לשמו וש"א בלא ש"ע, אבל בשמו וש"ע בלא ש"א מלרפינן שני סימנים גרועים איזה שיהיו.

ובשו"ת שבסו"ם בני יעקב סי' ט' צנידון שהזכיר שמו וש"ע וחסר ש"א, כי דיש מקום להחיר לפי מה שהובד שיהי קייסוגי באשקין רוביו, [נמוך הקומה ואדום השערות], וכיון שכן י"ש לנרף סימנים אלו לשמו וש"ע אף דסימנים אלו לא חשיבי כלל, ובכגון דא אף המלכיים גם ש"א אזלי ומודי דסגי בהכי, ויש לזה ראיה מתש"י הרמז"ס כו' דאש"ג דהסימנים שצנידונו גריעי עובא דרובא דלינשי הכי הוי ואפ"ה החיר מטעם זה, גם הביא מהרש"ט ח"א סי' ח' *) ש"י דכיון דמלינו פלוגתא דרבותא אי סגי בשמו וש"ע או לא היכא דיש לנרף עמכם סימנים שאינם מובהקים מהכי להחיר, דאף ש"י בזה"ד [הובא צמ"א סעי' כ"ד] דאפי' הרבה סימנים שאינם מובהקים לא מלרפי' להיות כסימן אחד מובהק, היינו דוקא היכא דליכא אלא הכי סימנים, אבל היכא דהזכיר שמו וש"ע ומלינו דפליגי רבותא אי סגי בהכי אי לא מועילים הסימנים שאינם מובהקים לסניף ויש להחיר מטעם זה ע"כ, וכי עוד שגם מהמשפט נדק ח"א סי' ז' נראה דס"ל דהיכא דליכא שמו וש"ע צלירוף סימנים גרועים מהכי להחיר, אש"ג דסימנים שצנידונו גריעי עובא ודמין לארוך וגוף. וכדברים האלה כי הבני יעקב גם בסי' ז' לענין נידונו שם שצלירוף לשמו וש"ע עומדים הסימנים שהי' הכח הבן האמלעי לאמו וגם סימן צקנו.

איכא בשוקא, ע"כ הוכרח לפרש דהאי עד שיכיר דקחני בסיפא ארישא קאי שאלמו כו"כ לורחו וכו"כ סימניו, או מה דקאמר עד שיעיד שהוא פ' היינו צלורחו וסימניו וגם יכיר שמו וש"ע, ומכאן הוא שהוליא דבריו שצחצובה. [ועי' לעיל אות ק"ב, דיש שפירשו דסימנים שהזכיר הרמז"ס צחצורו כונתו לסימנים אמלעיים].

ובטעם דברי הרמז"ס שצירף שני סימנים גרועים לשמו וש"ע במקום שם חזיו, כי צעיקן יחזק ח"א סי' כ' אות פ"ו משום דאזיל לשיעורו [בדין דעשרה צניא שצמטק י"ז לפי מה שפירש הוא שם הטעם ע"י לעיל ס"ק קל"ה אות י'] דמלרפינן שני סימנים גרועים להיות סימן אמלעי, והא כתב הנוצ"י דסמכין להקל בשמו וש"ע צלירוף סימן אמלעי.

גם בחשק שלמה סי' ע"ז כי בטעם דברי הרמז"ס דמהני סימנים גרועים במקום ש"א משום דלירוף סימנים גרועים הוי סי' צינוני, אלא שצמטס דמהני סי' צינוני צלירוף שמו וש"ע כי משום דהא דבעינן גם ש"א הוא רק מדרבנן ובאיסור דרבנן מהני סימן אמלעי. ועי' לעיל אות ק"ב מתש"י מהר"א הלוי סי' ל"ה.

ובעמק שאילה סוס"י ל"ע כי דאפי' אם נימא [בעלמא] דהרבה סימנים גרועים אינם מלרפינן, היינו כשאנו באים לדון לגבי רובא דעלמא, דכיון שהם סימנים גרועים ושכיחי עובא, גם בהלכך הרבה סימנים גרועים יחד שכיחי בהרבה צניא בכל רובא דעלמא, וגריעי הרבה מסימן צינוני שאינו לכל היותר רק מיעוטא דשכיח וחשש שמא יחזרמו, אבל אם אין הספק ברובא דעלמא רק במקום אחד [כגון שהזכיר שם עירן] שאינו רק מיעוט נגד רובא דעלמא, בזה שפיר נאמר דגם המלרפות סימנים גרועים יחד מועילים לידע מי הוא, דמיעוטא לא נוכל לומר שגם שם נמלאים כל הסימנים הגרועים יחד בהרבה צני אדם, ואם היו באמת נמלאים שם הרבה צניא בהלכך הרבה הסימנים היה נודע לנו גם מהם, וזה נראה טעמא דהרמז"ס [צחצובה] שהסימנים הגרועים מועילים צלירוף שמו וש"ע, לפי שאז אין לנו לחוש לרובא דעלמא רק לאותה העיר שהם מיעוט נגד רובא דעלמא.

והנה במהרה"ש אחר שהביא חש"י הרמז"ס וחקר אם גם לחסרון שם עירן י"ש לנרף סימנים גרועים [עי' לקמן אות ק"ז], מסיים ח"ל: העולה דשמו וש"א בלא ש"ע או שמו וש"ע בלא ש"א אין מחירין עד שיעידו על שמו וש"א וש"ע, או לפחות פחות עד שיעידו בשמו וש"ע בלא ש"א בהלכך הרבה סימן אחר או סימנים אחרים, וכן בשמו וש"א חזיו בלא עירן, והוא שיהיה אותו סימן אחר או סימנים ראויים לסמוך עליהם כפי ראות הדיין והסכמת חכמי העיר המפורסמים בכתבה וחרדים אל דבר ה', עכ"ל.

וב' בראש משביר סי' ע"ז [דל"ד עור צ'] דאף שלכאורה נראה דמ"ש מהרש"ט והוא שיהא אותו סימן או סימנים ראויים לסמוך עליהם כו' קאי לשתי החלוקות שהזכיר [דהיינו לשמו וש"א בלי ש"ע וכן לשמו וש"ע בלי ש"א], אמנם לאחר העיון נראה דלא קאי אלא לחלוקה דשמו וש"א בלי ש"ע, [אבל כשהזכיר שמו וש"ע די לנרף במקום שם חזיו שני סימנים גרועים אחי' שיהיו כהך דתש"י הרמז"ס], דאז"כ היה לו להרצ לעשות חלוקה אחת, ולומר הכי: או לפחות פחות עד שיעידו בשמו וש"ע בלא ש"א או שמו וש"א בלא ש"ע בהלכך הרבה סימן אחר או סימנים אחרים והוא שיהא אותו סימן אחר או סימנים ראויים לסמוך עליהם כו' והוי קאי לכולהו, ומדפלגינוהו נראה דהאי והוא לא קאי כ"א לחלוקה דשמו וש"א דוקא דהוא גרוע משמו וש"ע בלא ש"א, וכן ראיתי שכתב מהר"ש פלורינועין בסי' בית הרואה דס"ד עור ג'.

ובחסד לאברהם [אלקלעי] סי' ו' [דל"ג עור ד'] אחר שהביא דברי בית הרואה הניל, כי דאין מהוכחתו הכרח לחלק

(*) בסי' ח' התשובה איננה בכלל על ענינה, וגם בסי' ו' שהתשובה היא על ענינה לא נמצא דברים אלו.

אוצר

סיק קנ אות קד—קו

הפוסקים

הג"ל לקימה, דבשורש קפ"ב העידו על אחד שכיח נולע על ירכו דאש"ג דלא הוי סימא גמור מ"מ לא גרע מסימן אמלעי ומכני צלירוף שמו ושם אכיו.

ובפני משה סקפ"ד הביא דברי העניא הג"ל שהכריע בסוף דבריו עפ"י תשרי המהרי"ק דשפיר מהני שמו וש"א צלירוף סימן אמלעי, וכי דמחשף מ"צ סי' ס"ג מוכח להפך, שרואה להשנות תשרי מהרי"מ פדוואה לדעתו דלנקות לא הוי סימן מובהק, וכי שם דעיקר הכיתור של מהרי"מ פדוואה משום שהזכר שמו וש"ע ושם חמיו ויש סברא לומר דשם חמיו הוי כש"א ולכך הוי עכ"פ כשני סימנים אמלעיים, ואם נאמר דשמו וש"א לחוד מהני ג"כ צלירוף סימן אמלעי, משום דהוי כשני סימנים אמלעיים אי"כ בלא שם חמיו נמי מהני מכה כ"ש כיון שהזכר שמו וש"ע וש"ע עדיף מש"א אפי"כ ל"ל דשמו וש"א לא מהני כסימן אמלעי.

ובתועפות ראם [טויזש] סי' י"ז כי צנידונו שיש כאן סימן אמלעי שומות חלל לפורני אצבעותיו ואפשר דזה מלך לסיומן דשמו וש"א, אהמם מדברי הביי ש"י דדברי מהרי"ק סתרי אהדדי מסי' קע"ב לסי' קפ"ב נראה דסימן אמלעי לא מהני להלכך לשמו וש"א, דחל"ה הרי בסי' קע"ב הוי סימן אמלעי שכיח נולע על ירכו וא"כ דילמא משום זכ מחיר שם מהרי"ק, ומ"מ כי צנידונו הוא לפי מה דמשמע בגז"ע שאמר העד שהיו לו פלאטשיקס ואלללען [שומות שטוחות] סמוך לפורני ידיו, אולי זה הסימן עדיף יותר, ואולי יש לדמותו למ"ש הקדמונים דאם פירע ולמלא המקום ואמר על אבר פ' הוי סימא [מ"י לקמן סעי' כ"ד], ועכ"פ יש לנרפו להכתייב לשמו וש"א.

אמנם בבית יצחק ח"א סי' קע"ז אות ב' כי דלפימ"ש בגי' דשמו וש"ע צלירוף סי' אמלעי מהני מק"ו [עפ"י סקפ"כ], ה"ה דמה"ט מופיל שמו וש"א וסי' אמלעי, ומכ שיש להקשות מגב דמבואר בגיטין דכ"ז דצ"י דוקא נקב בלד אות פ' דהוי סימן מובהק, וסימן אמלעי לא מהני אף דשם יש ג"כ שמו וש"א, והחוס' צבי"מ דף כ' ע"ב כתבו דלא חיישינן לשני יוצ"ש רק מדרבנן, לא קשיא, שהרי הרא"ש הוצא צב"ש [סי' ק"ו] כי העטם דבגט צעינן תרחי לטיבוחא, חין שירות מלויות ולא כוחזקו, וצמיחה מותרת בחדא לטיבוחא, משום דבגט אפשר להשיג גט אחר, ומכ"ע ס"ל לפסקי מהרא"י דסגי בשמו וש"א משום דמיחה קיל מגט, אי"כ כשיש אומדנות והוכחות או שיש סימן אמלעי סמכין אפסקי מהרא"י דמיחה קיל מגט.

ובסי' פ"ז אות ה' כי הביא יחזק בין שאר לודי הכיתור ד"ל בפשיטות לפמ"ש העניא [הג"ל] דשמו וש"א מהני צלירוף סי' אמלעי, וה"ה צ"ד דהכרע פ"י החמונה הוי עכ"פ סימן אמלעי ומהני צלירוף שמו וש"א.

ובעזרת יהודה סי' מ"ז צנידון שהזכר שמו וש"א ועוד סימן שהיה לו שומא, כי לכיון דלדעת הרי"ק והרמב"ם והרא"ש גם צשיירות מלויות בלא כוחזקו מקילים בשמו וש"א לזד, רק צביי האריך לפרש דברי הרמב"ם בזה דלחזק בן מיכאל דדוקא כשידוע שהלך למקום פ', וכן האריך הח"מ בזה דא"י יעלה על הדעת להחיר בשמו וש"א בלי ש"ע דאולי בכל העולם יש ג"כ איש ששמו כך, מ"מ י"ל שכל זה הוא רק דרך חשש ומדרבנן וכמ"ש החוס' צבי"מ דף כ' ע"ב לחד תירוצא, וא"כ ודאי נראה דיש לסמוך על הסימנים הג"ל [של השומא], וכנראה שהיו שם עוד סימנים הגוף אצל לא פורטו] דבאיסור דרבנן יש לסמוך על סימנים גם למ"ד סימנים דרבנן, וצפרט ד"ל דענין השם הוא ג"כ כמו סימן אמלעי ויש צ' סימנים אמלעיים דלכמה פוסקים מלמדים לסיומן מובהק, וגם דהא כתב הרמ"א דמקום שיש אומדנות והוכחות דיש להקל אף בלא

גם בתשרי ר' שלמה קלוגר שביד יוסף [דייטש] סי' ל"ד כי דהסימנים אפי' הם גרועים די צרכ להשלים שם אכיו, כי דוקא לסמוך עליהם לצד אינם כדאים, אצל לתשלום שם אכיו מהני סימן כל דכו.

ובתורת חסד [להגרש"ז מלוצקין] ח"ב סי' מ' הביא בדק"א עור ד' מחשף הרמב"ם לנידונו שהזכר שמו ושם מקומו וסימנים גרועים ששערותיו שחורות וחוטמו ארוך ולחיו ארוכים וקלת סימני צנדי, דבדל"י לא גרע מנידון הרמב"ם.

ובבית אפרים רס"י י"ב כי צין שאר העצמים ללך במקום שם אכיו מה שאמרו העדים הסימנים שהיה לכוז ומנומה, דאעפ"י שהם סימנים גרועים כמו ארוך וגון מ"מ הם מלמדים ופולים במקום ש"א וכמ"ש בתשרי הרמב"ם וצניי יעקב [הג"ל], ועפ"י עוד בסי' כ"א [דס"ה עור ג' ד'], וכ"כ ללך סימנים גרועים לשמו וש"ע, צש"ת מאיר נחיצים סי' ל"ה, שו"ת הרי"מ סי' ו', דברי חיים [מלאך] ח"א סי' ל"ב, עין יחזק ח"א סי' כ"ט, ומלפ"ה ארי ח"ב סי' ל"ה.

קה. ואם סימן שאינו מובהק ממלא מקום שמו. בתשובת מהרי" גאלייגו צש"ת מהרש"ש סי' מ"ח כי צנידונו דמה שהועד על עינו אחת זולפת נראה שהוא סימן צינוני ולא גרע מאם היה מחיר שמו. והביאו לנידונו צש"ת אחר שמואל סי' ב' [דל"ה עור ב' וג'].

ובשער אשר סי' כ"א כי צנידונו דמה שאמר העד הסימן שהיה נכפה לא גרע מסימן צינוני דממלא מקום שמו.

ובשו"ת מהר"י אסאד סי' ט"ו צנידון שהזכר כנוי משפחתו וש"ע וסימנים גרועים, אחר שכי' דכנוי משפחה חשיב כשם אכיו והסכמת האחרונים דמקום עגון יש לסמוך על ש"א וש"ע [לחוד], כי דגם לדעת המחמירים דצעינן שלשה שמות דוקא, מ"מ צ"ד דליכא צהדי [דש"א וש"ע] גם סימנים גרועים, והם, שער זקנו אדום ונקודות שמש צפניו, מהני מיחה במקום שמו, וכמ"ג איתא בתשרי הרמב"ם כ"י. ועי' לקמן אות ק"ה מהאגודת ארז סי' כ"ה.

קו. אם סימן אמצעי עולה במקום שם עירו. צעלי ארזים סקפ"ב מסתפק אי אמרין דזכרת שמו וש"א הוי עכ"פ כסי' אמלעי, ופ"מ לנרפו צהדי סי' אמלעי אחר, או דילמא כיון דחיישינן ליוצ"ש אחר צעולם וסימן אמלעי לא מהני משום דסימנים דרבנן, אי"כ עדיין יש לחוש שמה ישנו יוצ"ש אחר צעולם שהיה לו סימן כזה, וכי דלכאורה היה נראה להחיר לפמ"ש בסקפ"י דהחשש דחיישינן ליוצ"ש אחר גבי גט אפי' בשכיחו והוחזקו אינו חלל דרבנן, וכ"ש לעגן מיחה דבלא כוחזקו כיון דידעינן שזה היה במקום הזה דניחוש גם לאחר אם לא הזכיר ש"ע דאינו חלל מדרבנן, ומלשון הרא"ש בתשובה [כלל ב' סי' ע"ז] ממה שהקשה על הרמב"ם מסימני צהמה עמאה יש להוכיח דאפי' אי סימנים לאו דאורייתא מ"מ מהני לעגן איסור דרבנן כמו גבי אכידה, אי"כ כיון דידעינן עכ"פ שיוצ"ש אחד מת הרי אשחו של זה יאלה מחזא"ל דאורייתא, ואם בל אפי"כ אחד ואמר שאותו המת ה' לו סימן אמלעי הרי יש להחיר אפי' אי סימנים לאו דאורייתא כן היה נראה לפע"ד, אלא שראיתי בצמה תשרי מהאחרונים שדנו מתחילה לאיסור כיון שלא הזכיר ש"ע, ואפי"כ כתבו ג"כ צנידונו שאין להחיר ע"י סימן משום דסימנים דרבנן, ולפע"ד הא עדיפא מצירוף צ' סימנים אמלעיים, ומיושב בזה קושית הב"י שהקשה דברי מהרי"ק אהדדי, דבשורש קפ"ב כי דסגי בשמו וש"א וא"ל ש"ע, ובשורש קפ"ב כי דצפינן נמי ש"ע, ולפי

אוצר

ס"ק קא אית קו—קו

הפוסקים

וב"ב במאמר מרדכי סי' ס"ה דמקום שם עירו לא היה סומך הרמב"ם צלי ספק על אלו הסימנים וליין להרח"ש ה"ל [אולם עיין בסמוך שבסימן ע"ב כי המאמר מרדכי עלמו לנרף סימנים גרועים במקום שם עירו עפ"י חשו הרמב"ם].

גם בפני משה ח"ג סוס"י י"ג כי לנידונו דאין ללמוד מחשו הרמב"ם שיעיל לירוף סימנים [גרועים] גם כהדי שמו וש"א, דהרי בקוטרם הרח"ש ל"ד דדוקא היכא דאיכא שמו וש"ע דעדיף משמו וש"א אז הוא שכי הרמב"ם דסימנים גרועים מלערפוס כהדי שמו וש"ע, אבל כהדי שמו וש"א לא חשיבי.

וב' בצל הכסף ח"א בחשו' אג"ן סי' ז' [דמ"א] דכפני משה ה"ל ס"ל דהגם שהמהרח"ש [צסוף דציון] הביא חשו' הריב"ל דהחיר בשמו וש"א צלירוף סימן אחר, עדיין אין לנו ללמוד מדבריו להחיר בשמו וש"א בסימנים גרועים כאלו, דע"כ לא החיר הריב"ל אלא בסימן חשוב קלת, אלא דמהרח"ש כלפי מ"ש קודם לזה מההיא דלחך ר"ג דמשמע דאין להחיר בשמו וש"א צלירוף סימן ציוני, וגם הביא מהרי"ק דמשמע כן מדבריו, ע"ז הביא הך חשו' הריב"ל דהחיר בשמו וש"א צלירוף סימן אחר, אבל לא מפני זה נפשט מה שנסתפק לו אי סמכין להחיר ע"י סימנים גרועים, ובזה נראה שדבריו במסקנא בלו בדקדוק עלום, שבשמו וש"ע כי דמחירין צלירוף סימן אחר או סימנים אחרים ולא הטיל שום תנאי בזה, לא כן בשמו וש"א הטיל תנאי שיהיה אותו סימן או סימנים ראויים לסמוך עליהם כו', והוא זה, דבשמו וש"ע כיון שמלא להרמב"ם שהחיר בסימנים גרועים ביותר לא הטיל שום תנאי, לא כן בשמו וש"א דלא מלא סיוע לנרף סימן אחר אלא מחשו' הריב"ל דציוני אינו סימן גרוע לפיכך הטיל תנאי שיהיה הסימן או הסימנים ראויים לסמוך כפי ראות הדיון שיהיה לפחות כאותו סימן שהחיר הריב"ל. וע"י לעיל אות ק"ד מהראש משביר סי' ע"ז שכי ג"כ דהרח"ש מחלק לענין לירוף סימנים גרועים בין שמו וש"ע לשמו וש"א דהוא יותר גרוע. [וע"י עוד לעיל בלוח ה"ל מהעמק שאלה סוס"י ל"ע דלפי מה שציאר עטמא דהרמב"ם בחשוכה בזה שהסימנים הגרועים מועילים צלירוף שמו וש"ע לפי שאז אין לנו לחוש לרובא דעלמא רק לאנשי אותה העיר שהם מיעוט נגד רובא דעלמא, ואלא ג"כ דבשמו וש"א צלירוף סימנים גרועים אין להחיר].

ובגור אריה יהודה סי' י"ד כי דדבר זה מוכח ג"כ מחשו' הראש"ש כלל נ"א דמעשה דמכלוף בן מלול, דהרי גם החם היו סימנים שאינם מוצהקים [ר"ל גרועים], כמבואר שם שהיה מכיר לורחו שהיה ציוני לא ארוך ולא קצר פניו אדומים ועיניו שחורות, ואפ"כ לא דנו שם הראש"ש והחולק עליו רק אי צעין להזכיר שם עירו או לא ולא לירפו כלל להני סימנים שאינם מוצהקים לענין דלא נצטי להזכיר שם עירו.

אולם בחן טוב סקע"ד אחר שכי ציאר דברי הרח"ש כנ"ל, סייס מיהו מדברי מהרי"ק שהביא הב"י בחשו' סי' ה' [והוא במהרי"ק שורש קע"ב הוצא לעיל אות ו'] משמע דשם אציו עדיף משם עירו, רק שהב"י כי עליו דמ"מ אין חלוקין דינים, והראיה שהביא הרח"ש מלחך ר"ג לאו ראייה היא, דלעולם אימא לך דשמו וש"א צלירוף שם כינוי או סימנים גרועים הוי כשם עירו, והיינו למאן דמיקל בשמו וש"א וש"ע מיקל נמי צלא ש"ע אס יס במקום ש"ע כינוי או סימנים גרועים, אבל הראשונים שכחצו בלחך ר"ג העטם משום כ"כ כ"ה היינו משום דאינוהו לא מקילין אפי' בשמו וש"א וש"ע אס לא מטעם דכ"כ כ"ה, [ע"י לעיל אות עי], ולפי"ז גם מדברי הריב"ש אין ראייה, דדברי הריב"ש הם בסי' תק"ה ושם באותו סימן סובר הריב"ש כהרמב"ן וסייעתו דאין

צלא הזכיר שם עירו, והרי צנ"ד יס ג"כ כמה אומדנות מחמת הסימנים וגם הגיד שיש לו אשה ברוסיה ושמה כך וכך וצלירוף אומדנא דלצד זכרו כו'.

ובבני משה סי' כ"ה כי טעם אחד להקל בהזכיר שמו וש"א ולא ש"ע, דע"כ לא אמר המהמיר דצעין שמו וש"א וש"ע ואם הזכיר שמו וש"א לחוד או שמו וש"ע לחוד לא סגי, אלא כשלא הזכיר אלא זה, אבל אס הזכיר סימנים אעפ"י שאינם מוצהקים ביותר עם שמו וש"א או שמו וש"ע אז ודאי סגי.

ובבני אברהם סי' ה' כי ג"כ צנידונו דיש מקום להחירה אף שלא הזכיר ש"ע [רק שמו וש"א], כיון שהזכיר שהיתה לו שומא צמאחו ושומא הוי סימן ציוני וכיון דאיכא סימן ציוני מהני אף בשביל שם עירו וכמ"ש הרח"ש [צקו"ע דף ל' טור ד'] וז"ל: העולה [מהדברים] דשמו וש"א וש"ע צעין, או לפחות שיעידו בשמו וש"ע צלא שם אציו בהלערפות סימן אחר או סימנים אחרים, וכן בשמו וש"א צלא שם עירו, והוא שיהיה אותו סימן אחר או סימנים ראויים לסמוך עליהם כו', הרי דס"ל להרח"ש דסי' ציוני מהני במקום שם עירו, וכ"כ בבני משה. [וע"י עוד בלוח שאלה"ז מה שנחלקו האחרונים בציאר דברי מהרח"ש אלו, ומהדבר משה אחריליו סי' י"ד]. וכ"כ בצעני חיי סי' ז' דאס הזכיר שמו וש"א וסי' אחד ציוני הוי כמזכיר [גם] שם עירו.

קו. ואם גם שני סימנים גרועים ממלאים מקום שם עירו. צקו"ע להרח"ש דף ל' טור ד' אחר שהביא תשובת הרמב"ם [ה"ל אות ק"ד] שממנה למדנו דשמו ושם מקומו עם סימנים גרועים יספיקו, כי דאפשר דדוקא בשמו ושם מקומו הוא דהקיל בהלערפות סימנים שאינם מוצהקים, אבל בשמו וש"א צלא שם מקומו אע"ג דאיכא סימנים אחרים שאינם מוצהקים אפשר שלא היה מיקל, דעפ"י יס להממיר בשמו וש"א משמו וש"ע, דבשמו וש"א צלי שם מקום איכא למיחש עובא דל"א שלא ימלא בכל העולם שנים ששמותיהם ושמות אציהם שוים, וראיה לזה דבההיא דלחך ר"ג דהוי שמו וכנויו ומלורף לזה שהיה קרובו דרב ציוני מלד שהיה בר אחת, ומ"מ משמע מכמה רבנותא דלא החיר רבא אלא משום שאמר שילא מקורטובא דאמרינן כ"כ כ"ה, והריב"ש ג"כ בההיא דלצברה פלחה [בסי' תק"ה המוצא לעיל אות ו', ועי"ש ממחר"ס אלשיך סי' מ"ב] אע"י שהעידו שהיה אדם ציוני [צקו"מה] לא ארוך ולא גון ושערות זקנו התחילו להתלנן אפי"ה משמע שרין שם עירו, ומהרי"ק צשורש קפ"ב לא החיר בשמו וש"א צלא ש"ע בהלערפות סימנים אחרים אלא משום שהיו באותו נידון כמה וכמה הוכחות נכונות צכמות ובאיכות כו', אמנם הריב"ל ח"א סי' ד' כי להחיר בשמו וכנויו עם הלערפות סי' אחר שזה שהעידו עליו שמת היה קרוב למשפחה פ' מיוחסת באיעליה ובעלה של זאת היה ג"כ קרוב לאותה המשפחה מלד אמו, ויש קלת ראייה לזה מההיא שכי מהרי"ק צשורש הנו' על ההיא חשוכה דר' אשר בר סיני ע"ש, ומסיק המהרח"ש וז"ל: העולה דשמו וש"א צלא שם עירו או שמו וש"ע צלא שם אציו אין מחירין, עד שיעידו על שמו וש"א וש"ע, או לפחות פחות עד שיעידו על שמו וש"ע בהלערפות סימן אחר או סימנים אחרים, וכן בשמו וש"א צלא ש"ע, והוא שיהיה אותו סימן אחר או סימנים ראויים לסמוך עליהם כפי ראות הדיון ובהסכמת חכמי העיר המפורסמים צכמה וחרדים אל דבר ד'.

וב' בחן טוב סקע"ד דמשמע דהרח"ש ר"ל דבשמו וש"ע סגי [לחסרון שם אציו] צלירוף סימנים כמות שהם, אפי' סימנים גרועים כהך דחשו' הרמב"ם, אבל בשמו וש"א [וחסר שם עירו] לרין סימן או סימנים ראויים לסמוך עליהם כפי ראות עיני הדיון.

אוצר

סיק קג אות קו—קט

הפוסקים

דעדין אינו צדור אללי דבר זה, ושיקול הדעת מכרעת דאפי' לירוק סימנים כ"ד אינם ממלאים חסרון צ' שמות. אולם באגודת אוזב [לבעל מרה"ל] סי' כ"ה צדוד על אחד צסימניו שראשו מוטל קלת בין כחפיו וסימנים גרועים וגם הזכירו שם עירו, כי צלות ד' שיש לדון בזה עפ"י חשונת הרמב"ם דסמכין חשמו ושי"ע צלירוף סימנים גרועים, ולי"ב צני"ד י"ל דסימן זה שיהי ראשו מוטל קלת בין כחפיו כיו צמקום שמו, דהרי בחשו חכ"ל סי' קל"ד [המוצא צלות שחז"ז] מחשיב סי' צינוני צמקום שמו ושי"א, לי"ב אפי' תימא דהאי סימנא לא חשיב אפי' לסימן אמלעי, מ"מ יש לחשוב צמקום שמו לצד, שיותר מלי כמה חשים צסם אחד צעיר אחת דכמה יוסף איכא צשוקא משימלאו צסימן כזה, וכיון שכן ה"ל צכאן שמו ושי"ע צלירוף הסימנים הגרועים צצחאר פניו שיהי ארוך ושערותיו שחורות וצינוני צקומה.

הפוסקים שדנו על סימן אחד אמצעי, דליהוי בשמו ושי"א, ודעות שונות בזה. [אות ק"ס—קט"ו].

קט. נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים להתיר בסימן בינוני כשידוע שבעלה הלך למקום שנמצא חמת ולא שכיחי לשם שיירות, אף למאן דמצריך תרתי למיבותא *). צחכס צני סי' קל"ד [הוצא צקליור צפ"ת סקל"ה ד"ה ועי' צית מאיר] צאחד שהלך לעיר ונעלם וחס"כ נמלא שם הרוג וכובר עי' סימן שיהי לו רושם צנאחו, כי צסוף החשובה צד היתר עפ"י מ"ש הר"ש צסוף החשובה דמכלוף צן מלול ח"ל: כי נמלאו הרוגים ואין דרך הרוצחים לעמוד על אס הדך אלא מוליכין אותם למקום יחוד ובורגים אותם שם הלך לא ש"ש ולא הוחזקו עכ"ל, דנקטין מינה דאפי' ציוצ"ש [צלי שם עירו] דחיישין לשני יוצ"ש משום דאינו סימן מוצהק היכא דצרי לן שיהי צמקום פי יוצ"ש והוא אחרת דלא ש"ש ולא הוחזק לן צאחר דשריא אחרת לכר"ע, וצני"ד כך הם הצדדים, שהלך ציער והוא מקום דלא ש"ש מחמת מורא ופחד של הצדדים ששעת חירוס היכא, וצשעת חירוס אמרינן צהדיא צפרק חזקת הצחים [דלי"ה צ'] דלא ש"ש, וציותר ציער ההוא שחלואו קשור צאילן, ולי"ב סמכין על רושם המלא אף שאינו סימן מוצהק ולי"ה לאחר כיון שלא הוחזק וגם אין שיי"מ, וזה כדאי להתיר אפי' צלי היכר הצגדים, וכ"ש צלירוף היכר הצגדים [כצני"ד] דפשיטא שיהי מותרת נהגא.

וב' בקהלת יעקב [מליסא] דיש לסמוך על הח"ל שהוכיח מחשי' הר"ש דסני צסימן [אמלעי] שצגופו צנמלא הרוג צדך שהלך זה וואתו מקום אין שיי"מ. וכן צצרי"ת יעקב סי' י"ב אחרי האריכות בזה מסיק דיש צד גאול להקל ולהחיר עפ"י סימנים צלא הוחזק אחר צסימנים כאלו שהלך ג"כ על דרך זה ולא ש"ש לפי מה שמדמה הח"ל סימנים אמלעיים לשמו ושי"א.

ובבית שלמה סי' ל"ט צנידון אי' שהלך צנבר והתחיל לעצוב ונעלם מן העין וחס"כ נמלא סמוך לאותו מקום נעצב מח צסי' אמלעי של זה, כי צלות ד' צד היתר עפ"י החכ"ל, דאף דאין סומכים צליסור ח"ל על סימנים אמלעיים, מ"מ צנמלא צמקום שאין שיי"מ מתירים עפ"י סימנים לכר"ע, וצני"ד ידוע דהר"ב זה כיו אין שיי"מ צו.

ובעמק שאלה סוסי' כ"צ כי צנידונו דאס הכירכ האשה את שערות הראש שנמלאו שהם של בעלה וצזה ודאי אפי' עכ"ע גרוע עדיף מסימן צינוני, וכיון שהמקום שנמלא

דאין להקל רק היכא דאיכא למימר כ"ג וכ"ה וכו', גם אי היצוני ליה להר"ש דלהפוסקים דלריך שם עירו לא סגי לדידוה צלא שם העיר אפי' צלירוף שם כינוי או צלירוף סימנים גרועים, מ"מ כיון דצלא"ה יש פוסקים דא"ל שם העיר ככל, אפשר דמלין נסמוך על המקילים מיהת צלירוף שם כינויו, או צלירוף סימנים גרועים.

ובמאמר מרדכי סי' ע"צ צנידון שהזכר רק שמו וכנויו צלי ש"ע, אחר שכי' דכנויו חשיב כשם אציו, כי לענין חסרון שם עירו דמלצד דעת רוב הפוסקים לסמוך על שמו ושי"א לצד ולא נלכח שם עירו אלא להעדרה, אף גם הכא צאדס ידוע צסם זה [כצנידונו שהיו מפורסמים צכינויים] ודאי סגי צמבאר צפוסקים, ועוד נוסף לזה דלזה ודאי מלרפין סימני פרלוף פניו צשלימות וכמבאר בחשו הרמב"ם, דאף דאין זה סימן מוצהק מ"מ עולה לחשלוס שמו ושי"א ושי"ע. [ועי' לעיל צסמוך מהמאמר מרדכי עלמו סי' ס"ה דלא אחר הרמב"ם דסימנים גרועים מלערפים אלא לחשלוס שם אציו ולא לחשלוס שם עירו, אמנם חשובה זו דסי' ע"צ היא מלחרת צזמן]. ועי' לעיל אות פ"ה מהצביר יעקב סי' י"ג.

ובדבר משה [אמארייליון] ח"א סי' י"ד כי גם צכוונת הרח"ש עלמו דמה שסיים והוא שיהי אותו סימן אחר או סימנים ראויים לסמוך עליהם כפי ראות הדיין כו', ר"ל דאס כפי ראות עיני הדיין וצבהכמה חכמי העיר נראה להם לסמוך אפילו צסימן אחד יש להתיר, אצל כשים שני סימנים אפילו גרועים הרבה צכינוני הקומה וזקן שחור שנמלאים כאלה לאלפים ולרצבות אין לספק צדנר, ותמה שם על הפ"ת ח"ג סי' י"ג ה"ל שכי' צסם מהר"ש דצהדי שמו ושי"א לא חשיבי סימנים גרועים להצטרף, דלא כתב כן מהר"ש אלא צתחילת דצרי, אצל צמסקנת דצרי כי להתיר אף צכה"ג.

קח. אם יש לצרף שני מיני סימנים לשם עירו שיועילו במקום שמו ושי"א. צעצודת השם סי' י"א [דף ל' עור א'] כי דעלה על צצו למר דג' הסימנים שישנם צני"ד דהיינו סימן שהמיר דחו לדת הנוגרים וסימן שהיו פניו מנומרות וגם סימן דשחור הפנים ימלאו מקום שמו ושי"א החסרים, וצלירוף שם עירו איכא למימר דעל המצוקה כונתו דלא איתרמי כ"כ סימנים, וכמו שמינו כה"ג צחשי' הרש"ך ח"צ סי' קנ"ג צנידונו שחסרו שני שמות דהיינו ש"א ושי"ע שלא הוזכר רק שמו לצד, ועכ"ז כי להתיר עי' לירוף הוכחות שהיו צאותו נידון אף שהיו ההוכחות מצחוץ וצדרך מקרה, כ"ש דאיכא למימר כן צני"ד דסימנים והוכחות אלו היו צגופו של הנעלם, אף עדיין אינו צכוך ממה שכי' הריצ"ל צח"א סי' ח' והסכים עמו הרש"ך עלמו צח"צ סי' קנ"א וצח"ג סי' כ"ג דלירוף סימנים שאינם מוצהקים לא חשיבי אפי' לסימן מוצהק אחד דלא כדעת שאר פוסקים, וכיון שכן נראה דאין ראייה מחשי' הרש"ך סי' קנ"ג ה"ל צני"ד, דאיכא למימר דלירוף הוכחות ואומדנות צדרך מקרה דלא איתרמי עדיף עפי' מלירוף סימנים, ודיינו למלאות עי' סימנים אלו שם אחד מהשמות, אצל צשחים לא עלתה לו, כן אמר דהיה אפשר לדחות דעי"כ לא כתבו הריצ"ל והרש"ך דלירוף סימנים שאינם מוצהקים לא חשיבי כסימן אחד מוצהק היינו דוקא שלא להתיר עי' לירוף סימנים לחוד, אצל כל היכא דאיכא עכ"פ שם אחד מהשמות וכנידון הרש"ך וני"ד אלא דחסר שם אי' [להמלריכים שנים] או צ' להמלריכים שלשם אה"י דמודה הרש"ך דאפי' לירוף סימנים שאינם מוצהקים ממלאים חסרון צ' שמות, צפרע צסימנים אלו דני"ד דאיכא צהדייכו סימן דהמרה דת לדת הנוגרים דלא שכיח כולי האי [לפי ששם היחב דת ישמעאל דת השלעת], אלא

(*) לא הוחזקו ולא ש"ש, עי' מחלוקת הראשונים בזה לעיל סי' ק"ג

אוצר

ס"ק קנ אות קט—ק

הפוסקים

הוא רק היכא דאיכא הוכחה דבעלה ודאי הלך לשם אכל זלא"ה ודאי איכא יוצ"ש טובא בעלמא, א"כ לק"מ, דהאי דלא סמיכין מדאורייתא על סימן היינו היכא דאינו ידוע אם בעל הלך כלל בדרך הזה, ובכ"ג מודו החוס' דגם לחרי יוצ"ש חיישין מדאורייתא, וכמ"ש הח"מ דודאי טובא יוצ"ש איכא בעלמא, רק היכא דידוע שבעל הלך בדרך זה אז ס"ל להחוס' דאף למאן דחייש לחרי יוצ"ש הוא רק מדרבנן, ובכ"ג י"ל דגם בסיומן אמנעי לא הוי רק מדרבנן.

גם בבית שלמה [מסקאלא] סי' מ"ד [דס"ה עור ז'] אחר שציאר דעיקר הכותר של הח"ס, הוא משום שידענו שבעלה הלך לשם [דכלא] זה אין להתיר אף באין שיי"מ כמזכיר לעיל אות ל', כי דלעתא הרי"ף והרא"ש דצענוגה מתירין בחדא לריעותא יש להתיר אף בש"ש ולא הוחזקו, ואף החולקים וסוברים דהלכה כלישנא בתרא דר' זירא ובעין תרתי לנציחא, מ"מ מן התורה בלא הוחזקו אף בש"ש מותר לכ"ע כמ"ש החוס' פ"ק דצ"מ, וא"כ צידעין שבעל הלך בדרך זה אף בסיומן אמנעי אין חשש מן התורה.

ובנפיש חיה סי' י' כי מדעת עולמו דסימן אמנעי עדיף משם שלא הוחזקו, דהרי אף להלכה קיימ"ל דבסיומן אמנעי אם נישאת ל"ת ובשמו וס"א בלי ש"ע צודאי אם נישאת תלך כדליתא בח"מ סקל"ה דצודאי נמלחם בעולם הרבה יוצ"ש, ואעפ"כ כיון שצדק זה הלך בעלה של אשה זו בשמו כך ואח"כ נודע שמת שם איש אחד בשמו כן מהני, ולא אמרינן דבעלה של זו הלך לעלמא ואחר ששמו כן בלא לכאן, מכ"ש גבי סימן היכא שידעין שאחד שהיה בו סימן כזה הלך בדרך זה, ונמלא אח"כ בדרך כזה איש שיש בו סימן כזה, דל"ת דזה שהיה בו סימן זה הלך לעלמא ואחר שהיה בו סימן כזה בלא לכאן.

ובעין זה ב' במשנת ר' אלעזר [זר כהן] סי' ט' אות י', והביא מהגדושי"ת סי' נ"ה דסימן אמנעי עדיף מש"א [לנד] מק"ו [דנש"א לנד ליכא מאן דמתיר ובסיומן אמנעי יש מתירין כמזכיר בל"ת ק"ב], וכי דלפי"ז נראה דבידוע שבעל האשה הלך בזה הדרך שנמלא הכהן דלעתא הח"מ לא צעין לכ"ע ש"ע חלל שמו וש"א, אי לא ידעין כלל שמו וש"א רק שנמלא בו סימן אמנעי מהני ג"כ משום ק"ו הג"ל, דהא לשיטת הח"מ בשמו וש"א לחוד אין סברא כלל להתיר ובסיומן אמנעי יש פוסקים המחירים, וכיון דלירוק מקום הליכה מהני לשמו וש"א, ה"ג דמהני לסיומן אמנעי.

וכן בערוך השולחן סעי' קנ"ב כי דאם ידענו שזה הנאכד מעירנו היה בלוחו מקום שהעד אומר שמת, אפשר שמחירים ע"י סימנים אמנעיים אם לא הוחזק אחר צעין סימנים חלו.

ובאגודת אוב סי' כ"ה דן בזה מלד אחר, דאחר שכי' לך היתר צנידונו שהזכר לעיל אות ק"ח ע"פ תשובת הרמב"ם [ע"י לעיל בל"ת הג"ל], כי עוד דלפי מה שכי' הש"ג דכשהיה שמו שם פלאי סגי בשמו וש"ע [כמזכיר לעיל אות פ"ח] א"כ צ"י"ד יש לחשוב הסימן שראשו מוטל קל"ת צין כתפיו צמקום שם פלאי שגם זה אינו מלוי כ"כ כמו שם פלאי, ולכן ע"י לירוק שם עירו יש לסמוך על סימן זה בפשיעות אף בלא חיפוש.

גם בצל הכסף ח"א סי' ז' [דמ"ג עור ז'] אחר שהביא דסימן קארה פיקאדה [שיש לו גומות צפניו] שנוי צמחלקות אי הוי סימן מוצהק, כי דאף להסוברים דלא הוי סימן מוצהק יש לדון ולומר דעולה צמקום שמו וש"א, לפמ"ש מהר"מ אלשיך סי' מ"ב דשם שלא נמלא חלל בזה צורות ולא נהיגי ביה אינשי הוי מסויים עפי משמו וש"א הכהנים, א"כ צ"י"ד סימן של גומות צפניו עדיף יותר משם זרות דהחוש מעיד ע"ז שאינו דבר נמלא כ"כ, ושפיר יש לנו לומר דנמלא מקום שמו וש"א.

שם הכרוג ציער הוא ודאי מקום שאין השיי"מ, א"כ הוי אין שיי"מ וגם לא הוחזקו וכמ"ש הח"ס.

ובעין יצחק ח"א סי' ל"ג אות י"ב כי צין שאר לדדי הכותר דיש לנו עוד סמך גדול להחזיר עפ"י דברי הח"ס שכי' דסימן אמנעי ואין שיי"מ הוי כמו שני יוצ"ש דלא הוחזקו ואין שיי"מ דכ"ע מודו להיתר, ודבריו הם באמת דברי טעם, וע"כ צ"י"ד הא יש סימן מקום שמעידים שהיה בעלה צבית צעת שהתחיל לשרוף, וגם צודאי דזה מקרי אין שיי"מ כלל דמי יכא להבית צמקום סנה עולמה כוז ועדיף יותר מהך דאין שיי"מ שש"ס.

ובשו"ת ר' משולם איגרא סי' ג' אות ה' וסי' ו' אות ה' וי"ח ציאר דברי הח"ס דלכאורה אין ראיה מתשובת הרא"ש לסימנים שאינם מוצהקים, דחששא דשני יוצ"ש הוי מדרבנן לפמ"ש החוס' צ"מ ו"ה צ' ד"ה חיישין, וסימנים לא מהני מדאורייתא, ועוד דהא צגט היכא דהוחזקו אט"ג דלא ש"ש חוששין ובעין סימנים מוצהקים, ואי נמלא דסימנים שאינם מוצהקים חשיב לא הוחזקו כמו שם יוצ"ש א"כ [אפי' צסימן שאינו מוצהק] הוי לא הוחזקו ולא ש"ש דבזה אין חוששין גם צגט, אך נראה בצנרת הח"ס עפ"י מה דאמרינן צ"צ כ"ג צ' דרוב וקרוצ רוב עדיף, ומקשה צגמ' מעגלה ערופה ולחול בחר רובא דעלמא ומשני ציושצת צין הברים, ופרש"י שאין דרך הרולחים ללא ממקום אחר לכאן, וא"כ צנידון הח"ס כיון דידעין דלוחו האיש הלך למקום שקרוצ חל המקום שנמלא הכרוג, הוי קרוצ, והיה לנו לומר דצודאי הוא זה, אך דלזלינן בחר רובא דרוב עדיף מקרוצ, וא"כ כיון דלא ש"ש הוי קרוצ בלא רוב וצודאי קרוצ עדיף, ורק מדרבנן אפי' קרוצ לא מהני, דהא באמת אסרו רבנן צמשאל"ס אט"ג דהוי רובא, ומכ"ש דאסרו קרוצ דלא הוי כמו רוב, וא"כ הוי חשש דרבנן ומכני סימנים דרבנן, וכן הטעם של הרא"ש הוא מכה דהוי חרי דרבנן, חשש דשני יוצ"ש הוי מדרבנן וקרוצ דלא חללינן בחר"י הוי ג"כ רק מדרבנן, ובחרי דרבנן לא חיישין כמ"ש הריב"ש סי' שט"ט.

ק. הסוברים להתיר בסי' בינוני גם בשירות מצויות כשידענו שבעלה הלך למקום שנמצא המת. צנצלה"ש

סי' ל"ט כי דלפימ"ש הח"מ סקל"ה דהיכא דידוע דיוצ"ש [בעלה של זו] הלך בדרך זה ומיוצ"ש אחר לא ידענו שהלך בלוחו הדרך מתירין אף צשיי"מ, א"כ ה"ג צסימן אמנעי, דידועים דברי הח"ס דסימן כיוצ"ש דמי, ול"ה לאחר כיון שנודע שזה היה בלוחו מקום, ואף דהחכ"ל כי שם רק באין השיי"מ, היינו משום שרואה להתיר חליצת דכ"ע גם למ"ד דחיישין לחרי יוצ"ש בחדא לריעותא שיי"מ או הוחזקו, אכל להרא"ש צפסקו וצתשובה דמכרע דבאשה משום ענוגה צעין תרתי לריעותא, וצשיי"מ לחוד [כשלא הוחזקו] ל"ת לחרי יוצ"ש, ה"ג כיון דסימן כיוצ"ש דמי אף צשיי"מ לא חיישין דילמא היה שם עוד אחד עם לוחו סימן, וגם איכא ללרופי דעת הפנ"י ח"צ סי' נ"ד ונ"ו [המזכיר לעיל ס"ק קמ"ו אות ה' וס"ק ק"ג אות כ"ה] דהיכא דידעין דבעל האשה הלך בלוחו הדרך ומל"ה אחר לא ידעין מותרת. גם ללעת הרמב"ן והנמוקי משום כנוכ"ה, וכמו דל"ה [ציצמות קט"ו צ' גבי שומשמי] שמה פיון ה"ג ל"ה דילמא בעלה הלך משם למקום אחר ואיש אחר בלא לכאן, ורואה הפנ"י להתיר שם אף במוחזקו צ' יוצ"ש וש"ש.

ובסי' מ"ב הביא הצנצלה"ש מהש"ש [המזכיר בל"ת שח"ז] שהקשה על הח"ס דהא חזין דסימן אמנעי גרע מתרי יוצ"ש, שחרי כחצו החוס' צ"מ דף כ' דאף למאן דחייש לחרי יוצ"ש היינו מדרבנן אכל מדאורייתא ל"ת וסימן אמנעי לא מהני כלל מדאורייתא, וכי דלמ"ש הח"מ דהא דמתירין בשמו וש"א לחוד

אוצר

ס"ק קנ אות קי—קיג

הפוסקים

במקום גלוי והשיי"מ לכו"ע לא מהני, ואם אין השיי"מ נראה דמ"מ לא גרע מהחזקו ואין השיי"מ [שיש להחזיר לשיטת הרא"ש]. גם בשו"ת הרא"ם (מרגליות) ח"ג סי' ג' הרבה להקשות על הח"א, ובסוף דבריו כ' דגם במזכיר שם העיר יש לחלק בין יוצ"ש לסימן ציוני, משום דיוצ"ש חלו בו עוד אחר בעיר היה ידוע לנו ולכך בלא החזק לא חיישין וכמבואר ברמב"ן בגיטין, משא"כ בסימן מוצנע ציוני דו"ל דגם באותה עיר יש עוד אחר ואינו ידוע לנו. אלא שמי"מ כתב בסי' י"ג דו"ח דלשיטת הרא"ש המחזיר בהחזק ולא ש"ש הדבר פשוט להחזיר גם אם יש סי' ציוני, דאף בלא דמי ללא החזק מ"מ עדיף מהחזק בלי ספק.

ובדברי חיים [אויצבאך] סי' ג' וסי' ו' כ' דמדברי הרשב"א והר"ן בגיטין דכ"ז מוכח דלא כהח"א, שהבואו שם שיטת הר"ף דפוסק [בגט] כר' זירא דנחלדא לרעותא חיישין, וראייתו מדמנשי רב אשי [מחנ"י דכל מעשה ב"ד יחזיר] באומר נקב יש בלד אות פ', ומוכח דלא ס"ל כרבה, דאל"כ למה לא משני כאן בשיי"מ והחזקו וכאן בהחזקו ואין שיי"מ, ומסקי הרשב"א והר"ן דאין ראיה הר"ף ראי', דלעולם נזכר לומר דרב אשי סובר כרבה רק שר"ה לתרץ אף דהצרייחא מיירי בהחזקו ושיי"מ אפ"ה משכחת לה דמכודר ע"י סי' מובהק, וקשה דא"כ דסובר כרבה למה צני סימן מובהק דמאחר שאם לא החזקו מחזירין כרבה ממילא אף בהחזקו הא ע"י סימן חמנשי הוי בלא החזקו ומחזירין, אלא ודאי דהר"ן והרשב"א סברי דסימן חמנשי גרע משמות ולא הוי כידעין משמו ושא"ל, וזו ראיה שאין עליה תשובה, וצווחר, הא מבואר בטוש"ע סי' קל"ב דאף בהחזקו לחוד וכן בשיי"מ לחוד צני ג"כ סי' מובהק, חזין דסימן חמנשי לא מהני צה. [ועי' לעיל באות הקודם משו"ת ר' משולם איגרא].

גם בבית משה סק"ל אות י"ח הקשה על הח"א מהא דמוקי רב אשי בצי"מ וגיטין נקב יש בלד אות פ' ומבואר מלשון הטוש"ע סי' קל"ב דאף בהחזקו ולש"ש צנין נקב בלד אות פ' דהוי סימן מובהק אבל סימן חמנשי לא מהני, ולשיטת הח"א תוסגי בסימן חמנשי דשזי הוי לא החזק גט כזה ולא ש"ש, והניח צ"ע, אלא שמסוק דמ"מ להכליכ נכונים דברי הח"א [בגיטין] לשיטת הרא"ש וסיעתו דבהחזקו ולא ש"ש מקילין בעגונה, דאף דבסימן חמנשי לא נחשב בלא החזקו, מ"מ בודאי לא גרע מהחזקו שמותרת מאחר דלא ש"ש וידענו שהלך בדרך זה, וכן הסכים בש"ס שמסתחא, והוא נכון לדנא.

קיב. ויש מי שכתב דאפי' בלא ש"ש וידענו שזה הלך לשם אין הכרע להתיר בסימן אמצעי. בחזון איש אה"ע סי' נ"ב אות א' אחרי שהאריך להשיג על הח"א ולהוכיח דלא דמי סימן חמנשי ליוצ"ש, דאנשים ידועים לנו בשמותיהם וכיון שלא החזק יוצ"ש אחר הוי כעין ידעה דליכא אחר מלוי במקום הזה, אבל סימנים אין להם פירסום ולכן לא החזק מסימן לא חשיב כראיה שאינו, כי דבידון הח"א עצמו שידענו שהלך המסומן לשם ואין שיי"מ במקום שנמצא המת היה אפשר לדון עפ"י"ש הטור דבהחזקו ואין שיי"מ שרין במיתה כמו לרבה בגירושין, ובזה יש מקום לומר דכי היכי דל"ח ציוצ"ש האחר כיון דיוצ"ש זה ידענו שהיה שם והמקום אין שכיח שילכו אנשים לשם דאין חוששים ליחיד, וה"כ י"ל דמסומן חשיב יחיד, מיהו אין הכרע לזה, דו"ל דחשיב כרבים מסומנים בסימן זה כיון דאין לנו בקיאים בסימנים, ועיקר דינא דהטור [שמחזיר בהחזקו ואין שיי"מ צידענו שהלך לשם] ל"ע כו'. [יעוין דבריו לעיל ס"ק קמ"ו אות ד'].

קיג. וכשהסימן במקום גלוי אי הוי כיוצ"ש להמחמיר. צמרה"ל סקס"ד אחר שהקשה דאין אפשר לדמות

אולם בעבודת השם סי' י"א [דפ"ט טור א'] תמה על ה"ל הכסף הג"ל דאין אפשר לדמות סימן זה לשם זרות, בשלמא אם היו קורין אותו בשם קארה פיקאדה הוי שייך לומר דכיון דשם זה אינו מהשמות הנכונים חשיב כאלו הזכיר שמו וש"א וכה"כ דמהר"מ אלשיך, משא"כ בנ"ד דלא היו קורין אותו בשם קארה פיקאדה רק [שהעידו] דסימן זה הו"ל צגויה, א"כ למ"ד דלא חשיב סי"מ אין לומר דיעלה לו בשמים, ודיינו לומר שעולה לו בשם אחד לנ"ד.

קיא. החולקים וסוברים דבסימן אמצעי לא חשיב לא החזק כבשמו וש"א, ובש"ש אין להתיר להמקילים בחדא לטיבותא, אלא שבלא ש"ש יש להחזיר כשידענו שהלך למקום שנמצא המת לשיטת המקילין ה"ל דוקא. בש"ס שמסתחא ש"ס פרק כ' כתב דבעיקר דמיונו שמדמה הח"א סימן ציוני ליוצ"ש לבדי לא כן ודמה, דא"כ אפי' ש"ש כל שלא החזקו חו ליכא חיבור תורה וכמ"ס החומ"ס ס"ק דצי"מ [דאפי' למאן דחייש לשני יוצ"ש] אינו אלא מדרבנן, וקשה לפי"ז בזה דפריך [בגמ' שם] להך לישנא דסימנים דרבנן איך מחזירים אצידה בסימנים ומאי פריך הא כיון שזא אחד לפנינו ואומר סימן ציוני א"כ חו ליכא למיחש שמה זו אחרת כיון שלא החזקה אצידה אחרת כזו בסימנים כו', וכן כל השקלא ועריא שבש"ס בסימנים דאורייתא לענין עד מיתה או גט והא לא החזק עוד בסימן כזה, ועוד דהא בחרי ילחק פסק הרא"ש דכל שלא החזקו ל"ח לתרי ילחק אפי"ז דש"ש [לפי פשטות לשון הרא"ש דאפי' בלא ידענו שהלך למקום שנמצא המת], ובסימנים כל שלא הכירו אותו בשיי"מ אין מחזירין על ידו ואפי"ז דלא החזק שמה אחר בסימן כזה, ולכן נראה דהא דל"ח לשני יוצ"ש בלא החזק הוא כמו שפרש"י פ"ק דמנ"עא שהיה מחזק וידוע שאין באותה שוירי אלא יוצ"ש אחד, והבואו ברמב"ן בחידושו פרק כל הגט דכ"ז [עי' מה לעיל ס"ק קמ"ה אות ג'], וא"כ גבי סימנים לא שייך לומר מחזק וידוע דלא שייך זה אלא בשם שהוא נודע ומפורסם ושייך לומר החזק שאין באותה שוירי אלא יוצ"ש אחד, אבל בסימנים ליכא למימר הכי דסימן הוא תחת בגדיו צגופו ומי יודע אם יש עוד אדם בסימן כזה, אך לפמ"ש הרא"ש [המובא לעיל ס"ק קמ"ו אות ד'] בשיטת הרא"ש והטור דגם בהחזקו תרי ילחק אם לא ש"ש מותר כמו בלא החזקו כל שידענו שזה שאנו מבקשים להחזיר את אשתו הלך לאותו מקום, וא"כ ה"ה צמי שנמצאו לו סימנים חמנשיים וידוע שהלך למקום שנמצא המת והוא מקום שאין השיי"מ, דלא גרע סי' ציוני משם ילחק דל"ח לתרי ילחק במקום שאין השיי"מ, ובדברי הח"א מבואר שהיה ידוע שהלך דרך שם.

ובמרה"צ סקס"ד דמ"ד טור צ' אחר שצייר דהא דמדמה הח"א סי' ציוני ליוצ"ש הוא דוקא כשידענו שבעלה הלך למקום שנמצא המת, והא דקיימ"ל בעלמא סימנים דרבנן ולא סמכין אסימן ציוני אפי"ז דלא החזק אחר בסימן זה, הוא דוקא בשאינו ידוע שבעל הסימן היה באותה הדרך שנמצא בהרג דבכ"ה"ג גם בשם יוצ"ש חיישין, כי ג"כ דאכתי לא דמי אהדדי, דבשלמא בשם יוצ"ש שהוא גלוי וידוע לכל סמכין שפיר אהא דלא החזקו משום דאם איתא שהיה כאן יוצ"ש אחר שאצד הגט היה ידוע לכל ואית לי קלא, ומדלא החזק ודאי ליחנייהו, אבל בסימני הנוף דאפשר דאיתרמי סימן זה באיש אחר במקום סתר, מה זו סמיכה אהא דלא החזקו, דילמא איתאי ולא ידעין לי, [ולכן כתב דאף הח"א לא אחר אלא בסימן כגיטונו שהוא סימן הגלוי וכמובא לקמן אות קי"ג], ומסיק, דאם לא היה הסימן

אוצר

סיק קט אורח קיג—קטו

הפוסקים

לדמות סימן אמצעי שהוא בסתר ליוצ"ש שהוא גלוי וידוע [כנ"ל בלוח קי"א], כי דנראה דגם הח"ל לא קאמר אלא בסימן הגלוי דומיא דשם יוצ"ש כנידונו שיהיה לזה הנאכזר רשע במלחו במקום גלוי, בזה י"ל כיון דלא הוחזקו לא חיישין לפי שהאדם הוא יולא וזה בין האנשים תמיד, ומבואר שם בדברי המהר"ל דבזה יש להחיר להרא"ש אף בש"ש כשידענו שהכל לשם, ובאין שיי"מ יש להחיר אליבא דכו"ע. וכעין זה כי צאכל משה [מואלצרוס] סי' י"ב אות כ"ב.

גם בתשובת ריב"א סי' י"א צאחד שמת ע"י חולי וכפה, אחר שכי לחלק בין סימן ציננוי לשם יוצ"ש [כצמרה"ל הכ"ל], כי אצל צנ"ד בחולי וכפה שהוא חולי המחזקת וכי"ע פרשי מיני, או מפני חנינות דעת ויש לו קול כמ"ש חוס' צ"מ דף פ' א' ד"ה שפחה, הוי כשמו וש"א דמהני אס מעיד גם על שם עירו, או אפי' בלא החזק שם עירו כנ"ד שידוע שהלך בדרך זו, אלא שמסיק דאין רואה לעשות מעשה משום דלפטר דסימן וכפה לא הוי אפי' סימן אמצעי.

ובשו"ת הרא"ם (מרגליות) ח"ג סי' ג' אחר שהקשה ג"כ על הח"ל דיש לחלק בין סי' ציננוי שהוא מולנע לשם שהוא מפורסם, וגם יוצ"ש לא החיר הרא"ש היבא שיש לחוש לכל העולם [דהיינו בש"ש אף שהלך בדרך זה כדלעיל אות קי"א], כי דלפי"ז צנ"ד דלא שייכי הני טעמי דכל המומים היו גלויים ומפורסמים וגם ידענו שם עירו והלך בדרך זה, הוי לא הוחזק, ויש להקל לשיטת הרא"ש אף דש"ש, אלא שכי' דיש לחוש מלד אחר דאף דלא הוחזק בעירו עוד אחד בסימנים אלו, מ"מ י"ל אולי ילא [האחר] מאותו מקום צריא וצדך אירע לו מקרה זה, שהרי לא העיד העד שילא מביתו אחר שאירע לו המקרה שלו. [ולפי"ז אס יעיד העד שזה המת היה לו עוד בעירו סימן זה או אס זה הסימן הוא בחולדה שפיר יש להחיר].

אולם בשואל ומשיב מהדו"ת ח"ג סי' ע"ג צאוחו נידון על"מו של הריב"א הכ"ל השיב על רב אחד [ואולי הוא הריב"א עצמו] שרצה להחיר עפ"י חילוקו של הש"ש שמחלק בין יוצ"ש לסימן ציננוי משום דשם הוא מפורסם וסימן הוא תחת צננוי [כנ"ל בלוח קי"א] וה"נ סי' נכפה הוא ידוע ומפורסם, וכי דחילוקו של הש"ש לא נהירא, והחילוק בין יוצ"ש לסי' אמצעי הוא לפי"מ"ש החוס' בשבועות [דף מ"ז ב' ד"ה וספרא] דאף דאחזקי אינשי בגנבי לא מחזקינן מ"מ זה דוקא לחוש שמא איש פרטי גנב אצל על הכללות יש לחוש, כיון דיש גנבי בעלמא, ולפי"ז בשלמא צחששא דתרי יוצ"ש כיון שאחיה לריך לחוש על איש פרטי אחד ששמו כן בזה אמרינן כיון דלא הוחזקו לא חיישין, דמהיכי תיתי לחוש על איש פרטי אחר ולא לומר שזה הוא מה שאנו יודעים ששמו כן, אצל סימן אמצעי אנו חוששים שכללות העולם נמלאים אנשים שיש להם סימן אמצעי כזה, בזה כיון שאין אנו מליינים על איש אחד פרטי רק על סימן אמצעי שנמלא בכללות אנשים שיש להם סימן אמצעי, שפיר חיישין, כיון דכללות העולם יש סימן אמצעי כזה, וכי שם להחיר מטעם אחר.

ועי' גם בלשון החזון איש סי' נ"ב אות א', דכשהסביר הטעם דלא הוחזק ע"י סימן לא חשיב כלא הוחזק ע"י שמו וש"א, כי לפי שאין לבית של בני אדם על סימנים אפי' "בסימנים גלויים", וכ"ש בסימנים נלווים.

קיד. ואם הוא באופן כשמתארים אותו בעיר ע"י הסימן הוא ניכר תיבא על ידו לשומע. צחשבה בעל בית אפרים שצאגודת אזור סי' כ"ו, כי על נידון האגודה אזור סי' כ"ה [המבואר לעיל אות ק"ח], דאעפ"י שיש לגמגם בדבר ולומר שסימן זה [שראשו מוטל קלת בין כחפיו] אינו סימן מובהק

קטו. כשהובר ע"י סימנים גרועים א"ב יש להחיר בלא ש"ש וידענו שהלך למקום שנמצא המת כמו בהחזקו המבואר לעיל סי' קמ"ו אות ד', צשו"ת הרא"ם (מרגליות) ח"ג סי' י"ג אחר שכי' דלשיטת הרא"ש יש להחיר בסימן ציננוי בלא ש"ש וידענו שהלך לשם דלא גרע מהוחזקו, כי ועוד נראה להקל אס הכירו אותו בסימנים גרועים ארוך וגון שחור ואדום, אף דלא מלטרפי להיות בסימנים, מ"מ לא גרע מהוחזקו שני יוצ"ש, דאף דצודאי לא הוי סימן מ"מ אחרי מאן לימא לן דעבר דרך שם יהודי והיו לו סימנים גרועים כאלו, והיו ממש דומיא דשני יוצ"ש והוחזקו, אמנם לשיטת הרמב"ן והרשב"א שיש להחמיר גם בעגונה צחדא לריעותא אין להקל בזה.

[אולם מדברי החזון איש לעיל אות קי"ב שכי' דאף בסימן אמצעי אין הכרע להחיר כמו בהוחזקו, משום ד"ל דחשיב כרבים מסומנים בסימן זה דאין אנו צקיאוס בסימנים, משמע דבסימנים גרועים ודאי שאין להחיר].

קטו. הכרת כלי המת אי סמלאת מקום אחד או שנים מהשמות. צראש משביר סי' ע"ז לירק לשמו וש"ע מה שנמלא אצל ההרוג ספר הגדה ורשום עליו שמו וש"א ושם משפחתו, וכי דהדברים ק"ו מחש' הרמב"ם, דמה צשמו וש"ע צהטרפות סימנים שהוא ציננוי צקומה וקנו שחור דגריעי טובא ואפ"כ החירה הרמב"ם, כ"ש שמו וש"ע צהטרפות סימן זה דאיכא למ"ד דלא חיישין לשאלה ומכירה.

ובמשנת ר"א [בר כהן] סי' י"ב כי דלפי מה שמבואר צנ"ל סי' נ"ח דחששא דשאלה לא עדיפא מחששא דילמא איתרמי סימן בסימן ואדרבא חששא דשאלה גרע, [ר"ל אינה חששא גדולה כ"כ כמו חששא דאיתרמי סימן בסימן], אי"כ מכיון דלפי דברי הגוז"י מהני סימן אמצעי במקום שם אצוי כ"ש דמהני הכרת כליו. ועי' עוד מדבריו צסוף אות זה.

גם בבני משה סי' כ"ה כי צנידונו שהוכרו הכלים צעצ"ע דזה עדיף מהזכרת שם אצוי. וכן בגדולה מרדכי [מציסקן] סי' י"ח כי לנרף לשמו וש"ע צנ"ל צננדים במקום שם אצוי. ובכרם שלמה [אמארייליו] סי' ג' הביא מהרה"ש דשמו וש"ע צלירוף סימן אחר אפי' שאינו מובהק מהני, וכי דנידונו

אוצר

סי' קנ אות קטז-קט"ז

הפוסקים

הוחזקו ולא שכיחי שיירות לא סגי בשמו וש"א כמ"ש מהר"ש בקונט' דכ"ז ע"ב [הוצא לעיל אות ל'], ולכן כ' דנידונו הוא שלא נודע דהמזקש הזה היה בלוחו הדרך ולא בלוחה העיר [שמת שם] אין להחיר מעטס הנז"ב, אלא ש' להחיר מעטס אחר, דהא עכ"פ מדברי הנז"ב למדנו דדעתו וסברתו היא דסי' המרת דהא עדיף מכנוי משפחתו, וא"כ לדין דנחשטע המנהג להחיר בשמו וכנויו וש"ע כ"ש שנוכל להחיר בשמו וש"ע צירוף סימן דמומר, וק"ו דמומר דנ"ד דליתו מומר לדת המלכות [שהיה במלכות ישמעאל והמיר לדת הנוצרים], שהוא דבר דלא שכיח כלל, דיש לנו להחיר בלי שום פקפוק.

גם בשאלת יעב"ץ סי' ל"ב דכ"ה טור ג', כ' דסימן מומר הו"ל ככנוי דמכני במקום ש"א לדעת כמה גדולים וכן הדעת נוחת. ובמאיר נתיבים סי' פ"ד צנידון שהועד על לבי הירש ח"ט מומר ממקום פ' שמת, כ' דלי משום שלא הוזכר שם אביו, נראה פשוט מאחר שהנידון כולם על לבי הירש ח"ט והוא מומר לא חיישינן חששי רחוקי שמת היה עוד אחד ששמו הירש והוא מומר והוא ג"כ ח"ט ומאחרו מקום והוא הוא שנהרג, וצ"ע של זו הדומה לו בשמו ובמעשיו ובמקומו נעלם ונתחבס ואינו, ועכ"פ הוי כשמו וש"א וש"ע, ועוד כיון דלא איתחזיק בלוחו מקום הירש ח"ט אחר מומר לא חיישינן לאידך מקולקל כמכו וחולין הקלקלה במקולקל.

ובבית אפרים סי' כ' בתשו' אחיו [דס"ב טור ג'] בעדות על שמו וש"ע ושנחפס למאסר עבור גניבה ומת שם, כ' דו"ל כמ"ש בתשו' גו"ב סי' מ"ב [בתחילת דבריו] כיון דמאיר זה ידענו שהמיר דהו ל"ה לאחר שהמיר דהו ג"כ ושמו מאיר, כן י"ל כיון דזה האיש יחזק ידעין דו שהוא גנב וא"כ אחר מפס לא שמענו שנחפס, אחזקי אינשי בגנבי לא מחזיקין, ועי' לקמן סי' קנ"א אות ד' משו"מ מהדו"ק ח"א סי' רע"ט.

ובחן טוב סקט"ד כ' דלש"ג [המוצא לעיל אות פ"ח] דמיקל בשם מיוחד להחיר בשמו וש"ע [לכד] נראה דה"ה דמומר [דלא שכיח], ואף דנראה לומר דלש"ג לא קאמר אלא בשם זר שלא ימלא אפי' בלחך מני אלק, מ"מ היינו בשאינו מזכיר אלא שני שמות שמו וש"ע, אבל במזכיר שלשה שמות שמו ושם מומר וש"ע נראה דשם מומר עומד שפיר במקום שם אביו במכ"ש, דאע"פ בשם אביו צעין שם דלא שכיח, הא ודאי בשם אביו כמות שהוא סגי ומכ"ש שם דלא שכיח [כמו מומר]. ועי' דברי עדות השם לעיל בלוחה ק"ח.

ק"ח. ואם יש לצרף סימן מומר לשמו וש"א דלהוי במקום שם עירו. צחן טוב סקט"ד אחר ש' דסימן מומר מכני במקום ש"א משום דלא שכיח, כ' אבל אין מוכרח להקל דמומר בשמו וש"א בלא ש"ע לפמ"ש בס"ק הקודם דשם עירו עדיף מש"א, וכן נראה דמומר הוי דומיא דסימנים גרועים דמזכיר בתשו' הרמב"ם [המוצא לעיל בלוחה ק"ד] להקל בשמו וש"ע, ומ"מ כ' הרמ"ש דלפטר דלא מקילין בסימנים גרועים בשמו וש"א. [אולם מדברי הנז"ב הג"ל בלוחה שלפני זה מצוה דמהני, שדרי עיקר סברתו דמהני במקום ש"א הוא משום דסימן מומר משוי ליה כלא שכיחי שיירות, וצ"ל הוחזקו ולא שכיחי שיירות מהני לכונ"ע שמו וש"א לכד, ושם העיר הוי במקום שם אביו, א"כ בהזכיר שמו וש"א וסימן מומר ודאי דמהני]. ועי' בלוחה שאל"ז לענין סימן של גר לזק.

ק"ט. סימן שהיה גר צדק אי חשיב בשמו, או אפי' בשמו וש"א. כ' במשפט לזק ח"ג סי' נ"ו דמה שהועד צנידונו שהיה גר לזק לא גרע מאס אחר שמו, שיותר מלויים אנשים

איכא לירק לשמו וש"ע מה שאמר העד שהכיר סימן בכליו, וס"י שכליו חששיו שאינו מוכחזק מכני צירוף שמו ושם אביו או שמו ושם עירו.

ובתשרי מהר"ש [ענגל] בחלק א' סי' נ"ה צנידון שהזכיר שמו וכנויו וחסר שם עירו, כ' דהבא שהוכרו בגדיו, נהי דחוששין לשאלה, מ"מ הוי עכ"פ כאלומדות [שכ' הרמ"א דבמקום אומדות יש להחיר בלא ש"ע], דהא לכמה פוסקים בלחמה לא חיישינן לשאלה, ונהי דחלילה לסמוך ע"ז, אבל עכ"פ עדיף מאלומדות ולכונ"ע סגי בשמו וש"א וה"ה בשמו וכנויו.

ובנדע בשערים מהדו"ת סי' מ' כ' דלפי דברי הח"ל ש' להחיר בסימן צינוי כשידענו שהלך לשם ובמקום אין שיימ, ה"ג צניד דלית דלא משלי כמו ליתא וחלוק ומכנסים לא גרע מסימן אמצעי על האיש הזה, והיה נראה דאף לפי דברי האחרונים שכתבו דגם הח"ל לא כתב אלא בסימן גלוי ה"ה בסימן בגדים הוי סימן נגלה, אך זה אינו דנגדים לא הוי סימן על האדם מעטס דאף שאין דרכם להשאל מ"מ יכול להיות בדרך רחוק שישאלו ולא שייך כאן שהיה נודע לנו כיון דדבר זה חוששין אנו שמת נולד אח"כ, אך נראה דבמשאל דשאלה הוי ממילא לא הוחזק, דהא לא איתחזיק לנו איש ששאל כני זה מהאיש שהלך בדרך הזה, דשאלת דבר שדרכן להשאל י"ל דגרע מסימן אמצעי, דהא אף אם סימנים דאורייתא אמרינן דחיישינן לשאלה, אבל בכלים שאין דרכם להשאל אלא דהחשש הוא אי סימנים דרבנן לא הוי סימנים ביותר, וא"כ זה בודאי הוי בכלל לא איתחזיק דמי איתחזיק לנו איש אחד שישאל לו בגדיו, וא"כ במקום שאין שיימ בודאי אין לנו לחוש בכלים דלא מושלי.

ובחסדת שלמה סי' כ"ג אות ס"ז וס"י ל"א אות י"ז כ' עפ"י הח"ל אף בכלים שדרכם להשאל, דכמו דסימנים שוים הוי לא הוחזקו ה"ג חששא דשאלה במקום שאין השיימ מקרי ג"כ לא הוחזקו, לחוש שהשאל לאחד ממישע בני אדם.

ובמשנת ר"א [בר כהן] סי' ט' אות י' אחר ש' להחיר בסימן אמצעי וידענו שהלך לשם אף בשיימ מקיץ דשמו וש"א [המוצא לעיל אות ק"י], כ' דנראה לדון גם צניד דחסר שמו וש"א אלא שיש הכרח בגדיו, דאפי' אם נחוש לשאלה מ"מ הרי הכרח בגדים ודאי עדיף משמו וש"א, דבשמו וש"א לחוד ליכא למ"ד דמשיאין אשתו [לפי שיטת הח"מ] ועל הכרח בגדים סמכין אחד לישנא בגמ' דלית לשאלה וגם כמה פוסקים ס"ל הכי, ודמי לק"ו דסימנים דילוף הנז"ב דמהני במקום ש"א [המוצא בלוחה ק"ב], ובלוחה י"א מסיק דמצוה מכל הנ"ל דצניד ידוע שצ"ע הלך בדרך שנמלא הכרוג והכירו בגדיו וגם דהמקום קרוב לעיר מגורתו משאר ערי ישראל, יש לז גדול להחיר.

ק"ז. סימן שהיה מומר אי הוי במקום שם אביו. עפ"י סקט"ה מהנז"ב סו"ס מ"ב בהזכר שמו וש"ע ושם משפחתו ושהיה עוז דת, שאחרי ש' דשם משפחתו לא חשיב כש"א דן להקל דצ"ח דת ח"ל להזכיר שם אביו, עי"ש דבריו ביתר אריכות.

ובצל הבס"א ח"א סי' ז' הביא דברי הנז"ב בתוספת ביאור, דכיון דמומרים לא שכיחי חשיב כלא שכיחי שיירות, וכיון דלא הוחזקו בלוחו מקום חרי משם זה א"כ הוי לא הוחזקו ולא שכיחי שיירות דלכונ"ע בשמו וש"א סגי, וש"ע לא גרע מש"א, וכי ע"ז בלא הכסף דעס זה דלא הוחזקו ולא שכיחי שיירות לא מהני אלא צנידון הנז"ב שהיה ידוע דהמזקש היה בלוחה העיר שהעיד העד שמת שם, דצ"ח לכונ"ע סגי בשמו וש"א, אבל כשלא נודע לנו אם המזקש היה בלוחה מקום שהעיד שמת שם אפי' בלא

אוצר

סיק קז אות קט—קכב

הפוסקים

גידונים שונים שדנו בהם הפוסקים להתיר בלי הזכרת השמות, משום שהעדות היתה בדבר הברור.

קכא. אמר בעלה של זו מת. בתשו' מהר"י זלמן ס"י מ"ז כ"י גידונו דמה שאמר בעלה של זו נהרג הוי כמו הזכרת שמו וש"ל וש"ע, וכ"כ אצל מאיר ז"ל בתשובה, דכיון שאמר בעלן מת די צוה בלא הזכרת שמו, ש"כ הר"ן בתשו' שאעפ"י שאמרו בחוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו וש"ע לא צל למעט אלא שאין סומכין על אומד הדעת של אמתלאות כו', אצל ודאי כל שבעיד דדבר ברור וש"ל לספק בלאחר משיאין את אשתו, ועוד תשובה אחרת להר"ן [וכי"כ בס"י מ"ז] שאם עד אחד העיד שיצא של זו שמו אצרכה מת, ועד אחד העיד שיצא של זו שמו שמואל מת, כיון שנראה מדברי כל הבקיאים דבעלה של זו שלא היה לו אלא אח אחד מותרת, ודכוותה צ"ל דבעלה של זו, אין לספק דבעל אחר.

וכ"כ בתשו' מהר"מ קלנלצבוגן שצט"ע יעקב ס"י י"ח דף כ' טור ד' דמה שצריך להזכיר השמות מיירי כשאומר שמת ואינו יודע אם הוא בעל האשה האת, אצל כשאמר העד שהמת הוא בעל האשה [האמת], אין לריך להזכיר השמות.

קכב. אמר בנד, אחיד, בן אחותך, וכיוצא בו. הנה בתשו' הר"ן ס"י ל"ג [המובאה לעיל אות ק"כ] החיר גידונו שהועד על בן אחותו של פ' ממקום פ', משום שלאחר פ' לא היה בן אחות אחר כי אם בעלה של עגונה זו, ולפי אחר מאותו מקום לא היה מקום למיחש.

ובתשו' הרשד"ם ס"י פ' גידונו שאמר הגוי שנהרג דוד אחיו של זה [ורמז באלכס על יהודי א' שעמד על ידו], כי דברי מה שצריך שמו וש"ל או שמו וש"ע, או שלשחם יחד כפי דעת קלח מן הפוסקים, כל זה פשיטא דלאו מילתא בלא טעמא הוא דנימא דבר זה חוק הוא וגזירת מלך ודכו' דלא לוסף עלה, אלא הטעם הוא כי היכי דנדע על איזה איש מדבר, עד שאפי' לא הזכיר שם המת כלל אלא שנתן בו סימנים מובהקים הוי עדות ומשיאין את אשתו, וכאן כיון שרמז ואמר דוד אחיו של זה, הוי יותר משמו וש"ל וש"ע, דאפי' שלשחם יחד איכא קלח ספק שמה איכא אחר דאיתרמי שמה הכי, אצל כשאמר אחיו של זה לא נשאר שום ספק, וכ"כ בס"י ע"ה גידונו שאמר לאחיו של הנעלם אמת.

וכן בבית דוד [להר"ד] ח"כ ס"י ז' גידונו שאמר הגוי אחיד מת, כי דכדבר פשוט דאם אין לו אח אחר, או שיש לו וידוע שהוא חי, אין לחוש כלל על שלא הזכיר שמו, דכיון שאמר שהוא אחיו לא נשאר ספק כלל שכל המבוקש אחר ועדיף טפי. משמו וש"ל וש"ע דעלמא. וכן בגזענות עולם [קובו] ס"י ז' באמר אחיו של פ' דבר תחתיד, כי דאין לריך שיזכיר אפי' שמו אם אין לפי אחר אחר שנעלם מן העין.

גם בפרה שפה אהרן ח"ל סוס"י ל"ח באמר גיסך מת, כי דאין לגמגם על שלא הזכיר אף אחד משלש השמות, מאחר שידוע שלא היה לו גיס אחר שנעלם אלא זה בלבד וזה הגוי מכירו, וכמ"ש הר"ן והרשד"ם. וכ"כ להחיר במשחא משה ח"ל ס"י מ"ז דף רמ"ג ובנאמן שמואל ס"י מ"ע גידוניהם שהוגד בנק מת, ובמאיר נחיצים ס"י ל' באמר חתן פ' ולא היה לפי חתן אחר זולת הנעלם.

ובתשו' הר"א גאמייניו [בעל לרר הכסף] שדבר משה ח"ל ס"י ה', אחרי ש' דבאמר בנק מת הוא יותר נודע מאומר פצ"פ מעיר פ', הוסיף עוד, ואם לחשך אדם דגם צוה איכא למיחש דילמא חשב הגוי שהיה בנו של זה או גיסו של זה, [ואינו

לנשים נקראים בשם ראובן ממה שמלויים גרים, ואולי באומרו שהוא גר הוי כאלו הזכיר גם שם אביו, שהרי כל הגרים שמתגייסים נקראים בשם בן אצרכה אביו, שכן נכתב בגיטין, וא"כ באומרו שהוא גר כו"ל כאלו אמר שהוא בן אצרכה אביו, ועוד דמה שצריך הזכרת שם אביו הוא כדי שפי' כך יהיה ניכר לנו מי הוא וזה הוא כשאביו ישראל דאז אפשר ויוכר ע"י זכירת שם אביו, מה שלא יולד צגר, שאפי' יאמר שם אביו הגוי לא יתחדש לנו ע"י כך היכר יותר, כי לא נדע לאביו ושמו מהו, וקרוב לומר צוה לזכר דבר דאין דנין א"ל מאפשר כמ"ש הכ"מ על דברי הרמב"ם פצ"ג מה"ג [והוא בשו"ע סעי' ה'] לענין עמפ"ע שא"ל לשאול אותו איך ראתי ובמה ידעת, ואפי' נאמר שצגר ילך עד סימן אחר במקום שם אביו של הישראל, הנה נאמר כי צ"ל אמר סימנים אחרים כו'.

קכ. כשאינו מזכיר אף שם אחד מהשמות אלא שמעיד בדבר ברור שמתברר סמנו בודאי שהוא הוא וא"א להסתפק באחר *). בתשו' הר"ן ס"י ל"ג [גידונו המובא לקמן אות קכ"ב] כי הרב השואל שם להתיר אף שלא הזכיר גם שם אחד משמות הנעלם [מאחר שנודע צירור על מי דבר העד], וכמו שנראה מהגמ' [יבמות קכ"א ב' וקכ"ב א'] צעובדא דפרשא זריח ואיך חזרנו וששים בני אדם שלא הזכירו שמותם הנעלמים אחר שנודע צירור ממואלס ומוצאם או מכנויים מי הם.

והר"ן הסכים לדבריו וכי יפה אמרת שיש להחיר אף שלא הועד בפניהם על שמו, שאעפ"י שאמרו בחוספתא אין מעידים עד שמכירים שמו וש"ע, לא צל למעט אלא שאין סומכים על אומד הדעת של אמתלאות, כגון שהעיד על גופו הארוך וגון או תארים אחרים שמתאים צרכה בני אדם, וכן נמי למעט שאין סומכים על עדות שמו בלי שם עירו דאיכא למיחש לאחר ששמו בן והוא מעיר אחרת, אצל בודאי כל שמעיד דבר ברור וש"ל לספק בלאחר משיאין את אשתו אעפ"י שלא הזכיר שמו, וכדאמרין בפרק האשה שלום [דף קט"ז ב'] לאו עליהו סומכין אלא אסימנים, והכי פירושא, שלא הכירו העדים בשמו וש"ע אלא שהעידו ראינו איש מת וסימן פ' זו, וכל שנותנים סימן מובהק ואנו יודעים שבעליהם של אלו היו צוה אותם סימנים מחירין נשוחים, וכן נמי סיפא דחוספתא [והוא בשו"ע סעי' י"ט] אצל אמרו אחד יאל מעיר פ' מפשפשים בלוחה העיר אם לא יאל משם אלא זה תנשא אשתו, אלמא דאעפ"י שאין העדים מכירים שמו וש"ע כל שהם מתארים אותו צנין שא"ל לספק בלאחר משיאין את אשתו, ודבר פשוט וברור הוא זה.

וב' חר"ה"ש בקו"ש דל"ז טור ב' שדבר הר"ן בן נראה מהגמ' שלבי יבמות, וכ"כ מהשו' הרמב"ם [במעשה דעכו] שהצוה הב"י, וכפי מה שביארה הב"י שם. [ע"י גידוניהם לקמן אות קכ"ו].

גם המשאית בנימין בס"י ק"כ כי דמה ששינוי בחוספתא אין מעידים עד שיכיר שמו ושם עירו, היינו דוקא היכא דלא ידעין קושטא דמילתא, אצל היכא דידעין קושטא דמילתא וליכא לספקי לאיש אחר לא צנין לא שמו ולא ש"ע, וראיה לדבר מהכרח דפונדקית [דיבמות קכ"ב א'] שלא העידה לא על שמו ולא על שם עירו ואפי"ה השיאו את אשתו משום שהם היו מכירים את חצרה ועליו שאלוה והשיבה שמת, וכן הכרח דישאל ויכרי שהלכו בדרך [דסעי' י"ז] אפי"ג שלא היה מכיר שמו וש"ע, מ"מ כיון דאיכא עדים שהיו מכירים שנתלוה [היהודי הנעלם] עם הנכרי הוצ' איכא קושטא דמילתא, והצ"ח ג"כ מהגמ' סוף יבמות וחשו' הרמב"ם שהצוה הב"י, ומסיק הכלל הסולה דקושטא דמילתא מחירין להנשא אף כי ליכא שמו וש"ע.

אוצר

סי' קנ אות קכב-קכו

הפוסקים

[כן], דא"כ אין לדבר סוף, דאפי' כשיאמר שמו ושי"א ושי"ע איכא למיחש בזה, ופי"ב דזה אינו, חלל כיון שאמר פ"ב ודאי ידע היטב, ח"כ ה"ה וכו' הטעם באומר בנך.

ובמקום שמואל סי' ה' כ' בנידונו דכיון שאמר העד שהמנוח אמר לו שיש לו אח בראשון ששמו יצחק חייט ואין בראשון ח"ש אחר ששמו יצחק חייט חלל אחד, וזה האחד יש לו אח שנעלם עתה מצני אדם, ודאי דאין להסתפק באחר חלל זה הוא הנכרך, וראיה לדבר מתשו' הר"ן אשר עליה סמכו כל האחרונים בתשובותיהם.

ובתשו' הרשד"ם סי' פ"ה בגוי שאמר שהכיר שהכרוג הוא מתושבי מקום פ' קרובו של משה ערוגאש, כ' דמאחר שנזקק ה' משה ערוגאש והעיד כי בזמן ההוא לא נעדר לו שום קרוב שעמד במקום פ' כי אם גיסו זה, הדבר מובן ונודע בחיפוש זה יותר מחיפוש העיר.

ובמשאלת משה ח"א סי' מ"ג [דף ר"ל עור א'] הביא מהרשד"ם סי' פ' [באמר אחיו של זה כמוצא לעיל] לנידונו שאמר חיים קרובך וידענו שאין לו קרוב אחר ששמו חיים חלל אחד, דפשיטא טובא דאין מזיקין בזה לשאר סימנים כשי"א ושי"ע, וכ"ש שאמר לו אחיו שנשחמד, דהשתא אפי' חת"ל שיש לו קרוב אחר ששמו חיים אין לנו להסתפק בו, כיון דלא נשחמד חלל האיש שאנו דנין עליו.

קכב. ואי בעינן שנדע בודאי שלא נחסר לו קרוב אחר חוץ מזה, או כל שלא הוחזק בגי' בתשו' הרשד"ם סי' ס"א צעדות על בן פ' ממקום פ' שמת, ולא ידעו לאותו פ' בן אחר זולת זה הנאכזר [ע"י הנידון לקמן אות קכ"ה], כ' מחחילה לפקפק דבשלמא אם היו מעידים העדים שידעו בודאי שלא היה לאותו פ' רק בן א' פשיטא שהיו נאמנים, אבל עכשיו שאומרים שלא ידעו לו רק בן א' אפשר למיחש ולומר שהבן האחר לא הכירוהו מעולם שהלך מעם אביו, חלל שמסיק דכיון שכל העולם מכירים אותו זה כמה שנים שהיה בחזקת שאין לו רק בן אחד לבד, עד שצטעק קדושין [של בנו זה הנאכזר] היתה אשה זו בחזקת שאין לה יום שחזק לו אם ימות בעלה, ח"כ גם עתה היא בחזקת זו של היתר עומדת.

אמנם כשהועד סתם על קרוב פ' בלי לפרט יחס הקרובה, ולא הוחזק לפי קרוב אחר שנחסר חוץ מזה, כ' בלחם רב סי' ל"ח בנידון כזה [ושהועד גם על איזה דרך נהרג וידענו שזה הקרוב שנחסר הלך באותו הדרך], דאפי' שנחפש ונאמר לא ידענו קרוב ליחודי פ' שי"א מציתו ונאכזר חלל זה, מ"מ אין זה מספיק, דאולי יש ליחודי הזה שום קרוב אחר בעולם שאין לנו יודעים אותו וזה בדרך זו והרגוהו, והיחודי עלמא אפשר שאינו מכיר לכל קרוביו, והביא מתשו' הרשד"ם סי' ס"א הנ"ל שפקפק מחמת שאמרו שלא ידעו לו רק בן אחד, וכי' דעם היות שמסיק שם הרשד"ם להקל, נראה דנ"ד לא דמי, דבשלמא אחים או בנים הוא נודע בעיר אם יש לו, והוא עלמו ידע לו, וכיון שהוחזק דלא היה לו עוד בן סגי, אבל קרוב אין לומר שהוחזק דלית ליה קרובים, דהרי כמה קרובים יש לו לאדם בעולם שאינו יודע מהם, ואולי חוגר זה שמע מאדם אחד שאמר שאותו שנהרג היה קרובו של פ' ולכך העיד עליו, אבל בעלה של עגונה זו מנין לנו שאינו קיים. [אמנם אם יאמר אותו פ' או עדים שידועים בודאי שלא חסר לו שום קרוב זולת זה בזה נראה בודאי דמהני אפי' באומר קרוב פ' וכמ"ש הרשד"ם להדיא בסי' פ"ה המוצא לעיל סוף אות קכ"ב ומ"ש בלחם רב בלשונו דאפי' הוא עלמו אינו יודע כל הקרובים שיש לו, היינו באינו אומר בודאי, ולכן לא הביא בלחם רב לנידונו מתשו' הרשד"ם סי' פ"ה הנ"ל].

קכד. אמר העד משרתך חברך או שותפך * בלחם רב סי' ל"ז בגוים שאמרו ליחודי הרגו למשרתך דילי יעקב, כ' דאף שלא הוזכר לא שם אביו ולא ש"ע, מ"מ כיון שהיחודי העיד שלא היה לו משרת אחר בשם זה זולת הנעלם אין לך דבר ברור יותר מזה וכמ"ש הר"ן. וכן השיב בנידון זה בתשו' הרש"ך ח"ב סי' ד'.

ובתשו' צ"י סי' א' באמרה הגוייה חביב חצרך, כ' דאם יודע לנו שלא היה לו חבר אחר ששמו חביב זולת זה, ודאי שעל בעלה של אשה זו קאמרה. גם בפרט מעה אהרן ח"ב סי' כ"ג באמר הגוי כהן הארוך חצר שלכם, כ' דכיון שידוע שלא היה להם חצר אחר שנקרא כהן וכו' ארוך שנעדר זולת בעלה של עגונה זאת, הרי זה סימן גדול יותר משמו ושי"א ושי"ע. וכ"כ באהלי יעקב סי' נ"ב באמר ליחודי שותף נהרג, דמאחר שאין ליחודי שותף אחר שנאכזר זולת זה אין להסתפק באחר וכמ"ש הר"ן.

ובמשפטי שמואל סי' ע"ח בנידון שאמר שותף נהרג, כ' דכיון שידענו שהוא היה שותפו שהלך עמו בכפרים פשיטא דתליין דעליו קאמר, דהא מהביא דגוי וישראל שאמר בגוי יחודי שהיה עמי מת, וכן מהביא דאנטיוכיא וס' בני אדם [הדוניים שצטעקו י"ז], משמע צ"ל דהא דבעינן הזכרת השם היינו היכא דאין הוכחה, אבל היכא דיש הוכחה שריין. [מפשטות דבריו וראיתו נראה דאפי' כשלא ידענו בבירור שלא היה לו שותף אחר חוץ מזה חלל רק ששם זה היה רגיל ללכת ועם אחר לא הוחזק, שפיר דמי].

ובמס'ה יוסף ח"א סי' ו' באמר גוי לישראל חצרך אביו אצרכם, וזה הישראל והעיד שעל חצרו אהרן עריגולה הוא שכיוון הגוי שהיו קורין לו אביו אצרכם [ע"ש בנו שהיה שמו אצרכם], כ' דלא מצעי אם זה המעיד לא היה לו חבר אחר [בשם אביו אצרכם] כי אם זה הנעדר בלבד, דפשיטא דהוי עדות מעליא, חלל אף אם היה לו חבר אחר בשם אביו אצרכם, נמי מהני, דכיון שהגוי אמר לו אביו אצרכם חצרך והוא הבין שעל אהרן דבר, פשיטא ודאי ידוע לו שהגוי אינו יודע מהאחר, דא"כ היה לו לשאול את פיו על איזה אביו אצרכם הוא אומר.

קכח. כשהעיד העד על העוסק במלאכה פ' במקום פ', והוברר שאין אחר העוסק במלאכה זו. בתשו' הרשד"ם סי' קס"ה צעדות על סופר שצא בספינה [יודעה] שנהרג ע"י אנשי הספינה, כ' דאין לפקפק מטעם שלא הוזכר אפי' שמו, דכיון שהישראל הנמלט מאותה ספינה העיד שלא היה בספינה סופר אחר חלל זה, ובכל הספינה היו קוראים אותו יאזיגי [פ"י סופר, לפי שהיה הסופר של אותה הספינה עלמא] חו' אין לספק בזה. [וכן השיב בנידון זה הרש"ך ח"א סי' כ"ו].

ובסי' ס"א צעדות על יחודי א' בן כהן שהיה עושה מלאכה פ' בשאלוניקי, כ' דאין לפקפק מטעם שלא הוזכר שמו ושי"א, מאחר שחקרנו וידענו שלא היה בשאלוניקי כהן עושה מלאכה פ' רק אביו של בעל אשה זו, וא"כ כבר נחזקנו לנו בפירושו שעל בן היחודי הכהן חמיה של אשה זו העיד העד.

ובתשו' הראנ"ח סי' כ"ז צעדות על המוכס ממקום פ' שנהרג, כ' דאפי' שלא הוכר חלל מהיותו מוכס, נראה שדי בזה, ודאי דבר ברור הוא כיון שלא חסר מוכס אחר כלל [במקום זה], וכמ"ש הר"ן כו'.

קכו. ובשמתברר ע"י מקרה מיוחד שאירע לפ'. ע"י לעיל אות ק"כ מהרש"ם בקו"ע דל"ב עור ב' שכדברי

* חברך או שותפך המוזכר בקטע זה, הכונה — כפי המבואר מהספרים — למי שהיה מחזיר אותו יחד על הכתרים לסחור.

אוצר

ס"ק קג אות קכו

הפוסקים

ובאמרי אש סי' כ"ד כי בנידוני דכיון שהנפטר אמר צפירוש בחלו כי בת פי מסרה לו מכתב לקרובותיה, וידוע שבת פי לא מסרה שום אגרת כי אם לצעל העגונה הזאת, אין זה בכלל סימן כי אם עדות צרורה, דהרי להא ליכא למיחש שמה שיקר לומר שנמסר לו מכתב מה שלא נמסר לו, וכיון דאין ידעין שלא נמסר כתב כזה רק לצעל העגונה הזאת אין לחוש עוד לכלום.

והר"א ששון צסי' ח' באמר העכו"ם שהיהודי אשר נכנס מכאן לספינה פי נעצב בעציעת הספינה וממלא מה על שפת הים, כי דמאחר שהעו הישראל העיד שלא נכנס בספינה ההיא מהמקום שהוא אלא זה ראובן לבדו, אין לספק באחר אף שלא הוזכר שמו וש"א וש"ע. וכן החיר הרח"ש בסוס"י מ"ה בנידון כעין זה.

ובראש משביר סי' י"ח [דף מ' טור א'] הביא מהרח"ש הג"ל לנידוני שהעיד העד שנכנס עם צעלה של העגונה לסירה ללכת ממקום פי למקום פי ושום יהודי אחר לא ילא עמו, ואח"כ חזר צו העד ולא ילא והניח לצעלה של זו צסירה, ובדוקר כשהלך לשאול חפציו אמרו לו שהיה לו מזל שילא מהסירה דאם לאו היה נעצב כמו שנעצב חצרו, דאין ספק דעל צעלה של זו קאמר, שהניח אותה צסירה והיה חצרו עמו צסירה.

ובדרכי נעם סי' כ"ט, נדון שר"מ ציקס ממומר א' שישתדל אלל מומר צ' שיתן גע לאשחו, ולא ילא לפועל, לאחר מכן כשפגש המומר הא' לר"מ, אמר לו, הידעת דאין אותו החצר מת, אחר שהציה מכמה פוס' דכשחצרו על מי מדבר אלל להזכרת השמות, כי דקצ"ב דה"י צני"ד יש להחירה אף שגם שמו לא הזכיר, דמאחר שר"מ לא ה' לו עסק עם המומר המצטר אלל ע"ד הגט, [ולא דיבר עמו על עסק איש אחר כלל כדאמר בעדותו], ועתה אמר לו סתם בלשון הג"ל, ודאי שאינו מדבר אלל על איש הידוע צנייהם, ואין איש ידוע צנייהם כ"א צעלה, וזה עדיף מהזכרת שמו וכינויו כו', דצ"ד יותר מצורר על מי מדבר, כשאמר לו אותו החצר, כלומר אותו שהיינו מחטסקין עמו לפטור אשחו, ולא דיבר עמו הר"מ זולתי על אותו ענין, א"כ דבר צרור הוא שאין לספק באחר, ומה גם שצוורת מיתחו שייכא להר"מ, דהוי כאילו אלל הרווחת הסכום שנדרת כדי לפטור האשה, שכבר פטורו מהשמים. והסכים שם מהר"מ גלגעי צסי' ל', וכי דתלמוד ערוך הוא ופסקוה כל הפוס', והיינו הא דסעי' י"ז באיש שילא עמו, ועוד צ' עובדי דהתם, ולא מצעי' להר"ש דסגי באמר איש שנתלה עמי כו', אלל אפי' להרמב"ם [וכש"ע] שם דדוקא באמר איש שילא עמי, מ"מ לא הזכיר שום שם וגם לא הכירו, אלל אנו ידענו שפי' ילא עמו, ומ"מ סגי, ול"ת שמה פי חזר ואח"כ ילא אחר עמו כו', והוסיף בדק"ד סעי' דכ"ז דפליגי היינו התם אי ליכא למיחש לאחר, אף צני"ד שהישראל המעיד ידע דודאי שלא דבר עמו על אחר אלל על צעלה, ומעיד שאמר אותו האהוב מת, היינו ממש כאמר יהודי שילא עמי כו', ואפי' להיות מחמיר שם היינו הרש"ד לנעת הרמב"ם דצעי' שידבר עם רואי הילואה ויאמר אותו היהודי שראית שהי עמי מת, צני"ד הוי ממש כה"ג שמדבר עם היהודי שדיבר עמו ע"ז המת ואומר אותו אהוב מת והוא יודע שלא דיבר עמו על איש אחר כלל, ודאי דעל אותו יהודי שדיברו יחד מעיד, ומותרת, כיון שנודע צצירור על מי מדבר.

ובדת אש סי' ע' [ד"ע טור צ'] כי דמחמת הספק שלא הזכיר הגוי שמו וש"ע אין לחוש צני"ד, כיון שהגוי אמר שהיהודי המומר שהיה מוכה אללו על הספינה נהרג, ויהודי זה [השומע] היה יודע צרור שלא היה מי שהוכה על הספינה אלל יהודי פי הידוע, פשיטא שראוי לסמוך עליו שזכ הוא.

ונתשר

הר"ן כ"ג מהגמ"ר שלהי יצמות, ומחשו הרמב"ם שהציה צצ"י. וה"ל הגמ"ר סוף יצמות: בעכו"ם שאמר צעלה שדנוכו למיתה מעולם לא פשעתי כי אם פעם אחת הרגתי יהודי צין ניקולא לאוריק שהיה מוליך י' לערין ששלחה מרת יהודית לאחיה צניקולא, והחירו אשחו משום מסל"ת ע"י ששאלוה אם שלחה המעות ואעפ"י שלא הזכיר שם היהודי, כדאמרין צפי' צתרא דיצמות ההוא דקאמר וי' לפרשא זריחא דפומצדיחא דמית ואנסבה ר' יוסף לדציחה, משום ידוע דליכא צציר צזה הכנוי כי אם הוא, וחניח צחוספתח אלל אם אמרו ילא מעיר פי צודקין אם לא ילא אלל הוא חנשא אשחו. [הנה הרח"ש הג"ל והמ"צ סי' ק"ה והרש"ך ח"א סי' כ"ו ועוד פוסקים כתבו דהיתר הגמ"ר הוא משום שהעדות היתה צציר צצור, ונראה שגם הצינו דלוחה מרת יהודית היתה ידועה לכל ולא היה מקום להסתפק ציהודית אחרת, ולפיכך כשגילתה מי הוא השליח אין לך דבר צצור יותר מזה, אלל צפני משה ח"ג סי' כ"ו המוצא לקמן ס"ק קנ"א אות ח' מצוה דהיה מקום להסתפק גם למרת יהודית אחרת, ועיקר היתור הוא מכת מי איתרמי עיי"ש].

ובתשו' הרמב"ם המוצא צצ"י ציהודי א' מעכו שילא נסב על הכפרים ולא חזר, ופגשה גויי אחת ציהודים מעכו ואמרה להם אל תלכו למקום פי שיהודי א' שהלך לאותו מקום נהרג, והיה מודעתו כשהיה צעכו ועושה מלאכתו, וסיפרה להם דמותו, והשיב הרמב"ם שזאת האשה מותרת להנשא, ואעפ"י שלא הזכירה אותו צשמו כמעשה לדין ואנטוכיא, ע"כ. וכי צצ"י דל"ל שמה שסמך להחיר הוא על מה שאמרה שהיה עושה מלאכתה, ונודע לנו שאותו היהודי היה עושה מלאכתה. (אלל לא על מה שספרה דמותו, דהא פסק צצ"יג [והוא צצ"ע סעי' י"ט] דלא מהני כך וכך לורחו). וכ"כ צמ"צ סי' ק"ה. [ועי' באות שאלח"ז מהסא"ר צצשו' סי' צ' שכי צעטס הרמב"ם כיון דהגוייה היתה עומדת צעכו ואנשי עכו היו יודעים שלא היה יהודי אחר שהיה עושה מלאכתה, אלל צצ"ל סי' מ"צ המוצא באות הג"ל כי דאמרין מסתמא על אותו יהודי שאנו יודעים שהיה רגיל לעשות מלאכתה היא מגדת, ול"ת לזילמא עוד אחר היה מודע לה ועושה מלאכתה].

ובמשאת בגימין סי' ק"ה בעדות על אותם צ' אנשים שהולכו בסחורה של גוי פי ממקום פי שנהרגו, כי דאף אם לא היה מכיר אותם מי הם לא צשמם ולא צש"ע, כיון דאין ידעין מי הם האנשים ששלח אותו נכרי עם הסחורה שצ ליכא לספוקי לאיש אחר.

ובשער אשר סוס"י ע' כי להחיר צנידוני עפ"י מה שאמר הגוי שנהרג היהודי שהיה שלוח אחר [יחד] מהמכס צצשאלוניק למקום פי, והא ידעין שהנעדר הוא השלוח מציה המכס לשם ולא אחר. ובצעיין נידון זה החיר גם צנוכה השלחן סי' י"ד.

ובתשו' הרש"ך ח"ג סוס"י ק"ג כי צנידוני דמאחר שהחוגר המעיד אמר שראה שנהרג דוד משאלוניקי שהיה עושה צצניה צציתו של חוגר פי ומציאו למוכרו פה שאלוניקי, והעידו עדים שידעו צצירור שצעלה של אשה זו הוא מי שהיה עושה צצניה צציתו של החוגר הנז', לא נשאר שום מקום לספק.

ובתורת חסד [פרחיה] סי' רע"א כי דיש להחיר צנידוני צלי שום פקפוק עפ"י מה שאמרה הגוייה יאשקיעו שהיה מציא

לנו סחורות הרגובו, דאין כאן מקום לספק על איש אחר כפי מה שהעידו שלא היה שם איש אחר שהיה נושא ונותן עמהם, ודמ"א למ"ש הצ"י צשם חשו' הרמב"ם ולמ"ש הר"ן.

ובפרח מפה אחרן ח"צ סי' ל"ח צגוי שאמר שנהרג הסליניקאלי שהיה צצור א' עם שותפך, כי כיון ידוע שלא היה דר עם שותפו סליניקאלי שנעלם זולת זה, ודאי דע"ז מעיד ולא על אחר. וכן השיב על דצ"י צסם חיי סי' ע"ז.

אוצר

סיק קא אות קכו—קכו

הפוסקים

שאמר הגוי שנהרג עם עוד שנים אחרים ואנו יודעים שאנשיל זה כיב הולך עם עוד שנים אחרים, פשיטא שיש לסמוך עליו ולא חיישינן לאחר.

ובדרכי נועם סי' ס"א זיכודי שילא מביתו ואמר שהולך לתוגר פ' לסחור אחר, ולא חזר, וכלנו בקרובים צקונגא לפני הש"ס ושלח הש"ס שני שוערים לחפש בבית אותו התוגר וחפשו בחפירות בארץ ולא מלאוהו, ואח"כ אמר גויב אחת כי אילו היו חופרים עוד קצת היו מוצאים אותו שם, וגויב אחרת אמר ששכשיו כבר הוליא הגוי את היכודי מאותו מקום [וקצרו במקום אחר], כי דאין לפקפק לפי שלא הוצר שמו כלל, דצ"ל דבר ברור הוא דעל בעלה של ז' מדברים כי לא נעלם מן העיר זולת בעלה של ז', ויש ג"כ ידים מוכיחות עוצא מחפשות בבית התוגר, שכן אמר שהולך לשם.

ובמשאית בנימין סי' ק"ט כי דיש להחיר בנידונו אעפ"י שלא הוצר לא שמו ולא שם אציו רק שם עירו לז', מאחר שהגידו הנכרים שהנכרים היו נושאים ונותנים עם דוכס פ' ואח"כ נשבו ונפדו ונהרגו [וידענו שאלה הנעלמים היו נ"י עם אותו הדוכס ונשבו ונפדו ואח"כ נעלמו], לא חיישינן לאנשים אחרים מעיר פ' שנושאים ונותנים עם הדוכס ונשבו ונפדו ונהרגו כי ומשיאין נשואיהם בלי שום פקפוק.

ובבני משה סי' י"ח צעדות על אותו שהיה גר ביאשמה צקושטא [כנראה שהוא שם שכונה צקושטא] ושיש לו ג' בנים, שנהרג בדרך נסיעתו ממקומו לצדון לאחי אשתו שהיה משרתו של הפאשה של צדון, כי דכיון שנחצר שכל אלו הדברים היו צעל אשה ז', אין לחוש שהיה משרת אחר לפאשה של צדון שהיה לו אחות שדרכה ביאשמה צקושטא והיו לה ג' בנים ובעלה נסע והלך מקושטא לצדון, כל שלא הוצחקו, והביא מהרין וטעם הרמב"ם. ובמקור ישראל סי' ל"ז זיכודי מעיר המערב שאל והחייש צירושלים וזכיר דרכו לעונן ולכסף, ובאחד הימים המיר דתו ואח"כ התחרט וצרח לרמלה כדי לחזור לדתו ונעלם, ובאו גוים ואמרו כי היכודי אשר המיר דתו צירושלים וזכיר מערבי ומכסף וצא לרמלה וחזר לדת ישראל מת, כי דאין לך דבר ברור שא"ל להספק בזה ויחר מה, ולא צעיון שמו וש"ל וש"ע כמ"ש הר"ן. [ועי' לקמן סי' קנ"א אות ח' דהרבה פוסקים מחירים ג' בוכחות מקריים אף שלא הזכיר גם א' משלשת השמות משום דלתלחא איתרמי לא חיישינן, והנה בנידוני המ"צ והצני משה הנ"ל לא נחתי כלל לכך היתרא דמי איתרמי רק משום דחשיב כדבר הצרור, כנראה דס"ל דבוכחות גדולות וחזקות כאלה חשיב דבר הצרור, ובמקור ישראל אף שהזכיר גם דברי המהרי"ק ודעיימי שיש להחיר עפ"י בוכחות, מ"מ עיקר סמיכתו ורוב דבריו סובבים על דברי הר"ן דבזה חשיב דבר ברור, ואולי גם החולקים שם וסוברים דאין להחיר בתלחא בוכחות, יודו בבוכחות חזקות כמו בנידונים אלו].

ובזרע אברהם סי' ד' בשני שלוחים שצאו מא"י ונעלמו, כי בדרך ג' אופן א' להחיר נשואיהם עפ"י אמירת הגוי שמתו שני שלוחים, כי אין המנהג לקרוא בשם שלוחים סתם כי אם לשלוחי א"י ואפי' בהיותם צעיר של ישראל ויודעים שם המנהג לומר השלוחים סתם, וצ"ל אנו יודעים ששני שלוחים צאו [מא"י] ונעלמו ומא"י לא חסרו שום שלוחים כי אם צעליהם של אלו, ודאי שעליהם היו דברי הגוי ותו ליכא לאסתפקי בזהררני.

ובסא"ר סי' צ' זיכודי שהיה מסבב על הכפרים והיה מוכנה בפני הגוים גאגריגאן [ע"ש שהיה קולני דהיינו קורא צקול גדול] וספרו גוים גאגריגאן נהרג, והיכודים העידו שנודע להם צודאי שצבא אותם המקומות לא היה יכודי אחר שהיו מכנים אותו בשם זה, כי דלכאורה היה נראה דהוי כמעיד בדבר הצרור, ודמיה למ"ש

ובתשו' הרש"ך ח"ד סי' מ"ד צעדות הגוי שאמר ל' אהרן צחתי מקצורת ר' מתחילו רוסו שדרכת עמו בצפינה והיו צו סי' כ"כ כי שגראה בפשיטות שאפי' אם לא היה מזכיר הגוי בשמו אלא שהיה אומר ל' אהרן שאל מקצור לאיש אשר דבר עמו ר' אהרן בצפי' והיו צו סימנים אלו ואלו, ור' אהרן אומר שלא דבר עם איש אחר שהיו צו הסימנים כי אם עם מתתי הנז' סגי להחיר, ומכני ומעלי כאילו הזכיר שמו וש"ל וש"ע, דאפי' אם נאמר דהני סימנים שהזכיר הגוי לא היו סימנים מובהקים, וגם נאמר דלירוף סימנים שאינם מובהקים לא עדיפי מסימן א', מ"מ נראה דהיינו דוקא צעד המעיד שראה אדם מושלך מת ואלו הסימנים היו בגופו, דבהבוא גוגא אמרינן דהני סימנים לא מכני, משום דהני סימנים שכיחו לבני אדם עוצא ודילמא הוא איש אחר שהיו צו אותם סימנים, אמנם צ"ל שאמר הגוי ל' אהרן שקצר לאיש שדבר עמו בצפינה שהיו צו הסימנים, מאי איכפת לן אם יש אלפים ורצבות אנשים שיש בהם אותם הסימנים כיון שר' אהרן לא דבר עם איש אחר שהיו צו אותם הסימנים כ"ל עם מתחילו רוסו.

והר"א ששון צ"ח ר' השיב ג"כ בנידון זה וכי דאם האמת היה שר' אהרן לא דבר עם שום אדם אחר כי אם עם מתחילו הנז' והעכו"ם היה מכירו מקודם ל' מתחילו [ולא מתחמה הסימנים], היה נראה צודאי שאפי' לא היה העכו"ם מזכיר שמו ולא שום סימן מסימניו היתה האשה הזאת מותרת, כיון שהוא אמר שאל מקצור לאיש הבוא אשר דבר עמו ר' אהרן, והנה ר' אהרן יודע שלא דבר רק עם מתתי רוסו, והרש"ך שהולך לסימנים הוא משום שהצני דצ"ל דבר לאיש אהרן עם אנשים אחרים שצאו בצפינה, ואם לא היו הסימנים איכא למיחש דאפשר שהעכו"ם אמר על איש אחר מהצפינה מהמדברים עם ר' אהרן, אבל עכשיו שאמר הסימנים ולא היו בצפינה מהמדברים עמו שיהיו צו אותם הסימנים רק ר' מתחילו, א"כ יאלנו מידי ספק זה.

ובתשו' הראנ"ח סי' ע"ב צעדות על יכודי מהצפינה שהיה ארוך הקומה ושהיה זקן וזקנו ארוך ושהיה לבוש זיבון ירוק [מין בגד] והיו אותו אצנים עובות, כי דכיון שהעיד האחר מעיד שלא היה בצפינה איש אחר עם הסימנים הללו [חזן מצעלה של ז'], עדיפי הני סימנים משמו וש"ל וש"ע. ועי' לעיל סי' קמ"ו אות ז'.

קכו. נידונים שפשוטות דברי העד היו מורים שעל הנעלם הוא מדבר אלא שבדרך רחוק היה אפשר להסתפק באחר. בלמה נדק סי' מ"ב צאמר הגוי שנהרג פ' עם עוד שנים אחרים ולא הזכיר אלא שמו, כי בל"א עור א' דנראה להחיר כיון שאמר שהיה מכיר את כולם אלא שאינו יודע להזכיר שם כולם רק שם אחד מהם שהיה נקרא אנשל מפני שהיה רגיל עמו עוצא, ואין ידעינן עפ"י עדים שאנשיל זה צעל האשה הזאת היה מכירו של הגוי הזה ורגיל עמו עוצא, סמכין עליה ואמרינן מסתמא ע"ז הוא מגיד, ולא חיישינן דילמא היה עוד אנשל אחר שהיה מכירו ורגיל עמו עוצא ועל אותו אחר הוא מגיד, כמו שלא חששו צעודא דאצא לידן [דסעי' י"ז] לדילמא אילו האי ישראל לעלמא וישראל אחר נתלכו עמו ועל אותו אחר הוא מגיד משום שהיו יודעים שעם ישראל זה היה הולך, וראיה ברורה לזה מתשו' הרמב"ם [המוצא לעיל צאות הקודם], שהרי התם לא הזכירה הגויב כלל שם האיש שהיה מגדת עליו רק אמרה סתם שהרגו ליכודי שהיה מודע לה ושהיה עושה מלאכתה צעק ואפי' סמך עלה להחיר משום דאמרינן מסתמא על אותו יכודי שאנו יודעים שהיה רגיל לעשות מלאכתה היא מגדת, ולא חיישינן לדילמא עוד אחר היה מודע לה והיה עושה מלאכתה, מ"ש צ"ל שהזכיר הגוי שם האיש ואמר שהיה מכירו ורגיל עמו עוצא, ולא עוד אלא

אוצר

סי"ק קנ אות כב—קכח

הפוסקים

למ"ש הרשד"ם צ"ח קס"ה בסופר הספינה [המוצא לעיל אות קכ"ה] ולתשו' הרמב"ם ועוזר דהגמ"ר, אמנם אחר ההשקפה אין לבחור צ"ח מטעם זה, דאין צ"ח דומה לכל הנדונים שזכרנו, דכלל הנדונים הנזכרים היה צורך שעל אותו פ' שצאים לבחור את אשתו הוא שדבר הגוי, אם בלתי עובדא דהרשד"ם שהנמלט מהספינה העיד שלא היה בלתי עובדא דהרשד"ם אלא אחר שהיו מכנים אותו בשם סופר כי אם אותו פ', הנה זה ודאי צירור שלם שאל"ה להעלות על הדעת שהיה שם איש אחר שהיו קורין אותו ג"כ בשם סופר וזה הנמלט שהיה אחד מאנשי הספינה לא ידעו ולא הכירו, גם בעובדא דהרמב"ם כיון דהגוי היה עומדת בעכו ואנשי עכו היו יודעים שלא היה יחודי אחר שהיה עושה מלאכתו כי אם אותו פ', הרי כאלו עדות שלם שעל אותו פ' הוא שאלמה הגוי שהרגוהו, וכן נמי בעובדא דהמרדכי כו', ברם הכא צ"ח הגם שאלמה העדים שלא היה יחודי אחר בכל אותם המקומות שהיו מכנים אותו בשם זה, מ"מ אין זה עדות כלל, דמאין נודע להם כן וכי שומרים היו דבריהם וראו שלא בא אדם אחר שהיו מכנים אותו בשם זה, אלא ניכרים הדברים שמחמת שלא נודע להם איש אחר מחליטים ואומרים שלא היה שם איש אחר, וכיון שכן אין כאלו עדות צורך שאל"ה לספק בלתי כמ"ש הר"ן, שעדיין הוא תחת האפשר שהיה שם איש אחר ולא ידעוהו העדים האלו, וצפרע דכפי הגרסה אלו העדים אין מדרכם לסבב בלתי האפשר כמו שהיה מסבב הנעלם. [לכאורה צ"ע מ"ש דכיון שהוא תחת האפשר שהיה שם אדם אחר שזו לא מקרי דבר הצורך, דאע"פ דבר צורך מקרי דוקא כשאין באפשרות בשום אופן לחוש לאחר, והלא במעשה דליידן דסעי' י"ז וכן בעובדא דאנוכיה וס' צ"ח אדם שם הוא ג"כ תחת האפשר שהיו אחרים, אלא כיון שהשגש הוא בדרך רחוק לא חיישין ליה, והוא עצמו כי בקו"ע דף י"ג עור ד' צביאור דברי הר"ן דלאו דוקא קאמר שאל"ה לספק בלתי אלא כל שאינו נמלא צורך צ"ח אדם קרי ליה הרב שאל"ה לספק בלתי, ומ"ש על תשו' הרמב"ם, שאנשי עכו היו יודעים שלא היה יחודי אחר שהיה עושה מלאכתו כי אם פ', הנה ה"ל המוצא בראש אות זה לא פירש כן רק "דמסתמא על אותו יחודי שאנו יודעים שהיה רגיל לעשות מלאכתו היה מגדת ולא חיישין ליה למלא עוד אחר היה מודע לה ויהיה עושה מלאכתו", והסא"ר עצמו בקו"ע שלו דף י"ז עור צ' כי צביאור תשו' הרמב"ם שהתיר על סמך צ' הוכחות, אי שודע שהאיש הזה היה עושה מלאכתו, צ' שדרכו היה ללכת ולבא בלתי הכפר שנהרג היחודי, ואף ש' שם שפ"י הוכחה הראשונה לבד אין לבחור, מ"מ אף צ"ח הוכחות עדיין הוא תחת האפשר לחוש לאחר אלא דלא חיישין משום דהו בדרך רחוק, וכן קשה מהפוסקים המוצאים לקמן סי"ק קנ"א אות ח' המחירים עפ"י תלחא מי איתרמי, והסא"ר עצמו המוצא שם בלתי י"צ כי דאפי' בחרי מי איתרמי יש לבחור. וע"י לעיל אות קכ"ג. ולי"ע.]

קבא. היו מחפשים אחר יחודי שנעלם, ואמר העד מצאתי את היהודי אשר אתם מחפשים, הרגו. בתשו' מהר"ם אלשיך סי' מ"ה [הוצא בקיור צכ"ט סקס"א] צעות גוי שאמר האם מלאכתו הרגו הלא אשר אתם מחפשים, יודע אני שנהרג ומקום קבורתו, כי דאעפ"י שלא הזכיר שמו אלא שאמר הרגו אשר אתם מחפשים, הנה אין הזכרה בשם גדול מה, כיון שהיה ידוע ומפורסם בעיר כי את פ' היהודי הם מצקקים ודאי שעליו ידבר, שאל"כ היה לו לומר יודע אני שנהרג יחודי, אך באומרו הרגו. אשר אתם מחפשים הוא משום שידעו בשם ומכיר את אשר היו מחפשים ועליו סיפר המאורע.

ובדברי ריבוב סי' שצ"ה השיב ג"כ בלתי נידון ולא הזכיר לסדר מהר"ם אלשיך ה"ל, אלא אדרבא כי דיש בזה

העדות ריעותא שלא הזכיר שמו, וכי הרמב"ם צפ"ג מה"ג ישראל שאמר מה איש יחודי עצמו במקום פ' אין אומרים בלתי הדעת פ' הוא עד שיעיד בעד שהוא פ' יחיד שמו וש"ע, ומסיק שאין מקום לבחור אלא זו מכת עדות הגוי אם לא שידעו בודאי שלא נעדר מהעיר ההוא בלתי פרק כי אם היחודי הזה.

וב' בסא"ר סי' צ' ד"ג עור א' דסדרת הדברי ריבוב היה דבאומרו ההרגו אשר אתם מחפשים אין עדיין הוראה שעל אותו שמחפשים הוא שדבר הגוי, שאפשר שאחר הוא שראה הגוי ותפס בעצמו שהוא אשר היחודים מחפשים ובאמת עשה צפיעתו. [אמנם לענין דינא חלק עליו כמוצא לקמן בלתי זה.] ובחקרי לב מהדו"צ סי' י' [דק"א עור ג'] אחר שהביא דברי מהר"ם אלשיך כי דקשה צפיעו לבחירה מטעם זה לבד, כי ומ"מ סוף מיכא הוי.

ובאמר שלמה סי' ג' דף כ' ע"א כי בחוק הדברים כי מהר"ם אלשיך יחיד דבר זה וקולא גדולה היא זאת כיון שלא הזכיר לא שמו ולא ש"ע ולא שם אצ"ו, ולפחות מן הראוי היה להלכך ג"כ חיפוש וכמ"ש הכי בלתי נידון הדברי ריבוב.

ובידי דוד סי' ח' דף ר"ע עור א' צ' כי דיש מקום עיון על מהר"ם אלשיך שהתיר בלי חיפוש תשו' מהר"ם שצמיימוני סי' ע', דאף שצמיימוני היו הקרובים מחפשים אחר הנעדר והגוי הזכיר שם העיר, עכ"ל הלכך חיפוש, אלא שראיתי להרצונים האחרונים [המוצאים צמיימוני] שתפסו לעיקר את דברי מהר"ם אלשיך, ולא חשו למכרי' אדרבי דברי ריבוב ה"ל, ואני מצטל דעתי מפני דעתם, ומ"מ מסיים למעשה צמיימוני חיפוש לחוש למכרי' אדרבי אף שהאחרונים נעו דעתם כדעת מהר"ם אלשיך. וכן בסוף התשובה דף ר"י סוף עור א' מסיים דאשכח זה מותרת להשגח על תנאי שיעשו החיפוש. [צ"ע מה שהקשה תשו' מהר"ם שצמיימוני דאף שבלתי נידון היו הקרובים מחפשים אחר הנעדר, מ"מ הרי שם לא אמר הגוי היחודי אשר אתם מחפשים אלא היחודי מעור פ' כמבואר שם.]

אולם בסא"ר סי' צ' [ד"ג עור א'] כי דאף שהדברי ריבוב חולק עם מהר"ם אלשיך מכל מקום דברי מהר"ם אלשיך נכונים בטעמם, דאילו הגוי היה מכיר בלתי האיש שהיו מחפשים מי הכניסו לומר שהכרוג שמחפשים הוא אותו שראה הוא שנהרג, היה לו לומר שראה שנהרג יחודי [אחד] והם ידעו בעצמם אם הוא אותו שהם מחפשים אם לאו, אלא ודאי ניכרים דברי אמת שהוא היה מכיר בלתי למי שהיו מחפשים ואותו הוא שראה שנהרג, וכבר הורונו רבותינו האחרונים דבעדות אשה אין לנו לבדות דברים מלבנו כדי לעגנה. וצמיימוני הוא כי לבחור צמיימוני עפ"י מה שהועד שהמר אחד אמר לחצרו אלו האנשים ההולכים לפנינו הם חקריים והם צאים מחקירת גאגירגאן [כינוי שהיה נעלם ע"י לעיל אות קכ"ז] יחודי גירגי [פ' רובל], ואני ראיתי אותו הרגו, אשר דברים אלו מורים בעצמם להדיא דעל אותו היחודי עצמו שהחקריים חוקרים עליו בא הממר לומר שראהו הרגו, וכיון שהיה מפורסם שהחוקר בלתי וחקירתו היתה על יחודי פ' שמכפר פ', ה"ל כאילו סח הממר בפירוש שראה הרגו יחודי פ' שמכפר פ'.

עוד כי צמיימוני שהזכיר הגוי כנוי ושם אומנותו ולא חסר אלא שם עירו לבד, גם מהר"ם אדרבי יודה, דכל כי האי תליין בודאי שהיה מכיר בלתי בלתי שהיו מחפשים ועליו אמר שראהו הרגו. וכ"כ גם צמיימוני אשר סי' ע"ז צמיימוני שהזכיר שמו ושם אומנותו דשפיר מהני גם לדעת מהר"ם אדרבי.

ובתשו' פנ"י ח"ב סי' נ"ד צמיימוני שהיו מחפשים אחר יחודי מקראקא שהלך בדרך נעלם ואמר להם כפרי אחד לכו אלל

אוצר

סי' קנ אות קכז

הפוסקים

אלל כפרי פ' ויוודע לכם צא"ח מקום נהרג אותו יהודי מקראקא, כי דאין לך עדות צרורה יותר מזה, ואע"ג שלא הזכיר שמו מ"מ כיון שאמר שנהרג אותו יהודי ולא אמר שנהרג יהודי משמע צלי ספק שר"ל אותו היהודי שאתם מחפשים ומבדקין אחריו, וכשאומר הגוי היהודי שאתם מחפשים נהרג עדיף עפי כרצו משמו, דבשמו איכא לאסתפקי דלמא איטרמי שמה בשמה, ואפי' אם הכיפוש היה שחפשו שנאבד יהודי מאנשי קראקא ולא הזכירו מי הוא, נראה לכאורה דא"ל שמו וגם אין לריך בדיקה אם נאבד עוד אחד מאנשי קראקא, דכיון דמסל"ת שהאים שאתם מבקשים נהרג אמרינן דשפיר עמד על הדבר ויודע צודאי שהוא זה האיש שמבקשים, דאלת"ה נוכל למא' בכל מסל"ת ספק שמה לא עמד שפיר על הדבר, אלא ש"מ דאין לנו אלא מה שאומר לפנינו.

והר"א בן חמ"ב בס"י נ"ה שם השיב לצעל פניו דמה שדן על לשון העד דהוי כאילו אמר בפירוש אותו יהודי שאתם מחפשים ואין לך עדות צרורה יותר מזה, לנ"ד אין הלשון סובל פירוש זה, ואפי' כי יוכינה למכ"ת את זה ואפי' היה אומר הגוי כן מפורש אל המהפשים, לא צמצול כך אנו נאמר שעל צעלה של אשה זו אומר, שהרי אנו סבדי שהגוי הזה אינו מכיר את היהודים האלה שצאו לדרוש ולחקור על הכרוג, ופשיטא דלא דיבר הגוי עם היהודים אלא לפי מחשבתם שאתם מחפשים את הכרוג, לכו אלל הכפרי האחר והוא יגיד לכם.

והפנ"י בס"י נ"ו השיב להר"א בן חמ"ב, דהגם שיש לנו כאן לסמוך על שאר דברים, על משמתי אעמודה, ונ"מ לענין דינא למקומות אחרים.

ובתה"ד פו"ב סי' קס"א צנידון שהועד שכל פעם כשהיו היהודים רואים לילך לדרוש ולחקור אחרי הנעלם אם הוא תפוס או הרג, אמר להם גוי פ' אל תאמינו שיהודי תפוס אך הוא נהרג, כי דעדות זו מספקת יותר מכל העדויות [שצאחו ידון], שהרי גוי זה מיושבי אותו מקום הוא ומסתמא ידע והכיר אחר איזה יהודי חוקרים היהודים שם, שהרי אציו ואמו ואשתו של הנאבד מיושבי העיר המה ועל אותו יהודי אמר שנהרג, משא"כ צא"ח העדויות שלא סחו הנכרים אלא שהיהודי הנאבד הוא ממקום פ' והיינו לריכים לצדוק שלא נחפר שום איש מאותו מקום שילא ולא חזר אלא זה.

ובן בתש"ו סוד"מ לובלין סי' ז' כי טעם אחד שאין להסתפק בהגדת הגוים לאחר, דצנתי ספק שעל אותו יהודי שהיו חוקרים אחריו בגידו, וכמ"ש דומה לזה מהר"א בכתביו סי' קס"א. ובמסמך יוסף ח"א סי' י"ג דס"ע עור ד' אחר שהציד דברי האחרונים החולקים אם יש להתיר צלי הזכרת השמות כשדברי המעיד הם כמדבר על הידוע לשומע, וכי דכשיש הוכחה גמורה צדצרי שמדבר צדבר הידוע כו"ע מודו, כי עוד דמדברי כולם יש ללמוד להתיר צני"ד צמכ"ש דמדקאמר היהודי אשר אתם מבקשים ודאי שהוא יודע איזה הוא אשר הם מבקשים ועליו הוא שאמר להם שנהרג, דאל"כ הול"ל יהודי א' נהרג, אלא ודאי ידע שפיר מי הוא, וא"כ הול"ל כאילו הזכיר שמו ושא"ל ושא"ע. [ולא הזכיר כלל למחלוקת של מהר"מ אלשיך והדברי ריבות הגי'].

גם במגן גבורים סי' ע"א דקב"א עור א' ציבורי שהעיד שפגע צו ערל א' שחזר צכפרים ואמר לו מה אתם מבקשים ומחפשים אחר ההרג יחזק [שהיה ג"כ חוזר צכפרים] כבר הוא קביר, כי דעדות זו מועילה לענין הזכרת שמו שהרי דבר עם אותם המבקשים את יחזק שנראה שהיה ידוע צנייהם לאיזה הרג יחזק הם מבקשים.

ובשער אשר סי' ט"ז ציבורי שהלך לחפש את חצרו [שהיה מסבב אחר צכפרים] שנעלם, וכצא"ל לכפר ידוע אלל גוי

ובדף מ"ג עור ד' כתב דהכיה דמהר"מ אלשיך אין לו שייכות להכיה דמדבר על הידוע [דלקמן מאות קליד וכלאה], דבמדבר על הידוע כגון שאמר הרגו את כהן ואת שאשי או שאמר האלללן אינו צעולם, בכל אלו אין הוכחה צדברי העד על איזה איש מדבר, אלא אנו צאים להוכיח מכח הלשון שאמר "את כהן" דנראה ידע אותו, דאל"כ היה לו לומר הרגו יהודי אחד ושמו כהן, ולזה יש לדמות דאפשר שלא כיון לזה ולשונו העעמו שלא ידע לדבר לחות לשון, צרם צבהיה דמהר"מ אלשיך שאמר הכרוג אשר אתם מחפשים, מהיכן קדמה לו ידיעה כי זה שראה הוא שהרגוהו הוא אותו שמחפשים אחריו, א"י מדאמר הכי הוי הוכחה ידע את מי הם מחפשים ועליו דבר, דאל"כ היה לו לומר אני יודע שהרגו יהודי אחד, והציה גם מהמטה יוסף ח"א סי' י"ג [הגי'ל] שכי' דלא איפליגו ריבות צמדבר על הידוע אלא דוקא היכא דליכא הוכחה צדברי המעיד אצל צאומר האיש אשר אתם מבקשים כו"ע מודים, וכדברי מהר"מ אלשיך.

ובמכתב שלמה סי' ד' דמ"ה עור ד' אחרי שכי' אופן היתר עפ"י מהר"מ אלשיך הגי'ל, כי דאף שהדברי ריבות חולק על מהר"מ אלשיך מ"מ הדבר תמוה, דנראה שכיון שאמר הכרוג הזה אשר אתם מבקשים, אין לך דבר צרור יותר מזה, ומשא"כ צמא"ר דעעמו הוא מפני שאפשר שהגוי ראה הרג אחר ותפס צעלמו שהוא אשר היהודים מחפשים, זה ודאי ג"כ מן החימה, דאם צאנו לחוש לכב"ג א"כ לא הנחת צת לאחצי"ה שחובל להנשא צשום עדות שצעולם, וכבר השיב צכפרים האלה צמא"ר ועלה צהסכמה עם מהר"מ אלשיך.

אוצר

סי' קנ אות קכח—קלב

הפוסקים

שחוקרים, דהא אפשר שלא ידע צפרעות על מי חוקרים רק שעל איש מהעיר ההיא חקירתם, ואפשר שהוא ראה לאיש אחר מהעיר ההיא שנהרג וחשש שעליו חוקרים, וכונת התה"ד להוכיח שם דע"כ דברי הגוי בלא על המזקש דוקא ולא על סתם יחודי מהעיר ההיא ושלא להלריך חיפוש, ואין לומר דמייירי דאביו ואמו ואשתו היו מהחוקרים ופירשו דבריהם דעל בנו או על צעלה מצקש וע"ז השיב, דהא ודאי לא משמע הכי מדברי הרב, א"ו דכונתו דכיון שאמר שהיחודי שמצקשים אותו נהרג, כל דאיכא למיתלי שנתברר לו על מי מצקשים, תלינן, ולא משוינן ליה טועה, אלא דמהדר הרב לאשכוחי דא ואופן מהיכן נחצר לו שעי"ז חוקרים, ומאי דנקט שהגוי הוא מיושבי טכוא, קושטא דמיתא הוא דקאמר דאיכא למיתלי עפי שהכירו, אבל ודאי דאפי' בגונא אחרונא נמי כל דאיכא דא ואופן לחלות שמעט נחצר לו שעי"ז מצקשים תלינן להקל ולא משוינן ליה טועה. והביא דבריו בשער אשר סי' ע"ז, וכי שכן מצואר גם מסא"ר סי' ז' ושאר האחרונים [המובאים לעיל אות קכ"ח].

קלא. אי בעינן שתהיה אמירת העד סמוך לחיפוש אחרי הנהרג, ובמקום החיפוש. צני אצרכם סי' כ"ז הנ"ל דף ע"י עור א' כי דמה שפקק הרב הפוסק [צנידון המוצא לקמן אות קל"ג] דאפשר דעד כהן לא אמר התה"ד אלא משום דצנידונו היו דברי הגוי חייב לחקירתם כמו שכתב שם שכל פעם שחקרו ודרשו אחר היחודי אמר שהוא הרוג, וכיון שהיה יודע על איזה יחודי חוקרים ודאי שעל אותו יחודי אמר מה שאמר, אבל צני"ד שלא היו דברי הגוי צעמא מעשה החקירה אלא אח"כ ובמקום אחר, אפשר שלא הבין הגוי שעל אותו יחודי היו דברי הישראל [שאמר צממא אני מחפש אחרי הרוגה של היחודי, עי' לקמן אות קל"ג] אלא על אחר ועליו אמר הגוי מה שאמר, אך נראה דאף שעברו קלת ימים, אינו רחוק לומר שהגוי הבין שעל מי שחקרו עליו צמקומו הוא שמצקש הישראל, דיתכן שהיתה נמשכת החקירה לצקשו צפרים עד כיום, וכיון דמלינן לאשכוחי דא ואופן שמעט נחצר לו שדברי העד היו על מי שראה הוא הרוג תלינן, ולא משוינן ליה טועה.

קלב. בשאמר העד ליהודים המחפשים המצאתם את פ' ולא הזכיר אשר אתם מחפשים. צנצח מכסף סי' ס' ציחודים שילאו לחפש אחר הנעלם, ובחזרתם מלאם גוי אחד ואמר להם המלאכה את דוד היחודי שהרגו אותו והוא מוגל צמקום פ', כי דהיה אפשר ללד להיתר צני"ד [אף שלא הזכיר אלא שמו], דמוכח דעל היחודי דוד ההוא שהיו מצקשים ומחזרים אחריו עליו הוא אומר, דא"כ למה אמר המלאכה את היחודי דוד הול"ל לכו ותמלאו יחודי דוד הרוג, אבל זה אינו שור לי לסמוך עליו להחיר את העורה החמורה, ובצביל שאלו מדמין לא נעשה מעשה. אולם באהל משה [מואלצרים] סי' י"ב אות י' כי צנידונו שאמר הגוי האם מלאכה את ליבוס, דנראה פשוט דאפי"ג שלא הזכיר אלא שמו צנצח שפיר דמי מחירי טעמי, חדא דכיון ששאל הגוי האם מלאכה את ליבוס, הרי מצורר להדיא שעל אותו ליבוס שהם מספרים אותו הוא מדבר ושואל, ותו דמאחר שצמעת הכפיר עמד בלוחו כפר שנאצד ליבוס זה ועל עסק זה כבר נתפסו שני הרוגים, ובכל הגליל ההוא לא נאצד ולא נהרג איש זולתו, הרי ידענו צנידונו שדבריו יסודצו על ליבוס שמאוחו כפר וכמי שהזכיר שם עירו דמי.

ובידיו של משה סי' ע"י דכ"א עור ז' אחר שהביא למח"מ אלשיך הנ"ל לנידונו, כי דהגם דאיכא למיחדי דשאני החם דאמר צהדיא היחודי ההרוג אשר אתם מחפשים, אבל צני"ד שאמר „או גירגי מלאכה" [פ"י את הרוכל מלאכה ולא הזכירו שאחם מחפשים

ובבני אברהם סי' כ"ז דכ"א עור ג' כי דאף הדברי ריבות לא פליג אלא בלוחו נידון שהענין היה שם שזה היחודי הנעלם הלך לעת ערב לגוי אחד ולא חזר, וכרואה צני ציתו שלא צא, הלכו צאישון לילה עם השוערים עד בית הגוי ואמרו לו איזה היחודי שצא אריך לעת ערב, ואסרוהו, והגוי המעיד היה שכנו של הרוגה ומסתמא ידע מהחיפוש שחיפשו צציתו, וא"כ יש לחוש שהגוי ראה שהרוגה הזה הרג יחודי אחר שצא עמו לעת ערב, וכשראה שצא לצקש צציתו ואמרו כיכן הוא היחודי שצא עמך לעת ערב [ולא פירשו צציתו], אינו רחוק שיעשה הגוי ויחשוב שעל מי שראה הוא שהרג הם מצקשים, כיון שהחיפוש היה צצית הגוי הרוגה עמו, ולכן אין להכריח כלל דמדאמר „האם מלאכה את ההרוג הלז אשר אתם מחפשים" שדאי נחצר לו על מי מחפשים והכירו צצם או צסימנו, ואדרבא, מדבריו אלה יש קלת הוכחה להיפך שראה שהרג ליחודי אחד ואינו יודע מי הוא, אבל כשמוכח מדברי הגוי שכונתו שזה שמצקש הישראל ראהו הרוג, לכ"ע תלינן להקל שנתברר לו מלד אחר שעל מי שראה הוא הרוג הוא שמחפש הישראל.

קכח. אי בעינן שחוקר מדבריו אלה יהיה מקום לחלות מהיכן נודע לעד איזה יחודי הם מחפשים. צני אצרכם סי' כ"ז דכ"א עור ג' ד' ודף ע"א עור א', אחר שבי צנידונו [המוצא לקמן אות קל"ג] הוי כאלו אמר הגוי היחודי אשר אתה מחפש, כי דמ"מ כל זה אינו מועיל, דאפי"י שהגוי אמר אותו שאתה מצקש ראייתו מת, עדיין אפשר שהגוי ראה לאיש אחר וטועה וטועה צדעתו שהוא הוא שמצקש הישראל, דמהיכן נחצר לו שאת מי שראה הוא הרוג מצקש הישראל, אלא שאם יש דא ואופן לחלות שנתברר לו מלד אחר מי הוא המצוקש תלינן להקל ולא משוינן ליה טועה, וצני"ד איכא למימר דכיון שהגוי הוא מחושבי המקום ששם ילא הקול על יחודי זה שנהרג, והיחודים ממקום הנהרג היו חוקרים עליו שם, ומסתמא גוי זה שמת וידע שם החקירה, ותלינן שידע הגוי על מי הם חוקרים ונחצר לו שהיה על המצוקש כו, וכיוצא בזה כי צתה"ד סי' קס"א צנידונו [המוצא לעיל אות קכ"ח], דכיון דעירון זה [הוא הגוי המסיה שצנצונו] מיושבי טכוא הוא ומסתמא הכיר וידע אחר איזה יחודי חוקרים שם, שהרי אביו ואמו ואשתו של הנאצד מיושבי העיר המה ועל אותו יחודי אמר שנהרג ע"כ, כו וע"ד זה נראה לי שהם דברי מח"מ אלשיך שבי: הנה אין הזכרת השם גדול מזה כיון שהיה יודע ומפורסם צעיר כי את יוסף ההוא היו מצקשים, ודאי שעליו דבר, שאל"כ היה לו לומר יודע אני שנהרג יחודי אחד, אך צאומרו ההרוג אשר אתם מחפשים, הוא, כי ידעו צצם ומכיר את אשר היו מחפשים ועליו סיפר המאורע ע"כ, וכונת הרב ז"ל דכיון שהיה מפורסם צעיר הוא דא ואופן לחלות שפיר ידע שעל זה היו מצקשים ועליו דבר, ואחר שהביא עוד מסא"ר סי' ז' [המוצא לעיל צצות קכ"ח], כי דמחצאר מדברי כל בני רבונתא דהיכא שאמר הגוי אתם שזה שמצקשים אותו ראהו מת, כל דאיכא דא ואופן לחלות שמעט נחצר לו על איזה הוא מצקש, תלינן ולא משוינן ליה טועה. והביא דבריו לנידונו צידיו של משה סי' ע"י דכ"א עור ז'.

קל. ואי בעינן שהגוי המעיד יהיה מאותו מקום של היחודי שמחפשים אחריו. צתש צני אצרכם סי' כ"ז הנ"ל כי עוד צדף סי' עור ד' דמה שפקק הרב הפוסק דני"ד לא דמי ממש להביא דהכ"ד, דהגם שהגוי היה מלוחו מקום שחקרו על היחודי, מ"מ היחודי הנעלם לא היה משם, וצנצונו של התה"ד היה היחודי הנעלם מלוחו מקום, וכמ"ש שהרי אביו ואמו ואשתו של הנאצד מיושבי העיר המה, דמשמע שזה הוא הגורם שהיה יודעו ומכירו, הא לא איריא, דאכתי אריך נכריה שמדבר ע"ז

אוצר

סיק קצ אות קלב-קלד

הפוסקים

ובסי' מ"ג באמר שהאסלאן (ג) אינו כזר בעולם, כתב דהי אפשר לומר שודאי על אסלאן הידוע אלנס מדבר, דאליכ [שאינו יודע שההרגו ידוע לשומע, לא הי' אומר שמו סתם (ד), אלא] הוליל איש אי' ושמנו אסלאן, או אסלאן אי' אינו בעולם, וא"כ [אף שאמר רק שמו] יש לנו כל האורך, דמה שזריך שושי"ע או שושי"א לאו מילתא בלא טעמא הוא, אלא כדי שידע על איזה איש מדבר, ואם ידוע זה מלד אחר פשיטא דמהני, אלא שמי"מ לבי נוקפי שמא אינו כ"כ מוכרח [להוכיח כן ממה שדיבר כע"פ, שכבר מלינו בהרגל לשון בני"א לדבר על העולם כאלו הוא ידוע ומפורש ביניהם, ואף בלי משנה מלינו כן, עתוס' ריש כתובות כו, ו[כן] כמה בני"א עולה בדעתם דכיון שידוע להם ידוע גם לאחרים, אפי"פ שאינם יודעים אם ידוע למי שמדברים עמם, וכדחשש הריב"ל כו, הני להלן (ה), או שמא מי שהעביר מלשון ישמעאל [שאמר העד] ללשון הקודש לא דקדק יפה (ו), ומיראי הוראח אני ואינו סומך בזהדיא להחיר עד שגראח טעם מספיק. [ומהר"מ ח' חזיון סי' ה' חשש בנדון גם לשמא כונת המגיד לאסלאן גוי, דשם זה נמצא גם בנז"ט. ובהרש"ם כאן הבי' מקודם לשואל שהוכיח דכונת המגיד לאסלאן יהודי, (שלא בקשר לסכנת מדע"ה), דבני"א אי"ל לזה, כיון שכתחילת דבריו אמר נמסור לידכם הרוצח כו.].

ובסי' מ"ז, בידון דשנמח כרוז, דהב"י המוצא בס"ק קמ"ח אות כ"ב החיר קס אף דחסר ש"ע, מטעם דמוכח דעל הנודע דיברו, ע"ש, ובהרש"ם לא החיר שם גם משום חסרון ש"ע. ובסי' נ"ב, באמר הגוי לעד אינו מניחך לילך בלילה, הלא ידעת שהרגו יהודי יו"ט כו, כתב, דכרוז מתוך העדות שעל יו"ט מסלניק אמר, מ"י טעמים, אי' דכיון שהעד [היינו השומע מהגוי שדיבר בכפר בסמך] הוא מסלניק, ומנהגו [של הבעדר] הי' לילך לכפר הכוא, והגוי אמר שהרגו יהודי יו"ט, בלי ספק על יו"ט מסלניק אמר, דאליכ הוליל הרגו יהודי שמו יו"ט, ולא בזה בדיעה, אלא שבהיות יו"ט מסלניק אמר יהודי יו"ט הידוע אליו, עוד יש בני"ד טעם אחר ועיקרי כו, [מוצא בס"ק קמ"ח אות כ"א]. ובסי' נ"ז, באמר מיוס שהרגו את מרדכי חין לנו מנות, כי דאף שכזכיר רק שמו, מ"מ מדאמר את מרדכי הרי כל שיש לו עינים יראה שאין בדבריו הצנה כלל אם לא נאמר שדיבר על מרדכי הידוע ביניהם, דאליכ הוליל יהודי אי' שמו מרדכי, וכבר אמר שאין צעיר הכוא מרדכי אלא מרדכי די צוען שהוא הי' נודע ומפורסם ביניהם וגם שזכר מרדכי הי' רגיל בכפר לבוא כל ימי חייו, וא"כ מה נראה דאין לספק במרדכי אחר, עוד טעם גדול ועיקר כו [מוצא בס"ק קמ"ח אות מ"ו].

ובסי' ר"ם, באמר הרגו את אלי, אחר שדחה למ"ש מהר"א חזיון ש"י להחיר בנד"ו משום שדיבר צעיר הבעדר על פי מוכח שהוא מכאן, וכמוצא בס"ק קמ"ח אות כ"ד, הוסיף, אלא שבנדון כיו"צ אמרתי דכיון שניכרים דברי המעיד על איזה פי' אומר, נקטינן כאלו אמר כן בפירוש, ובני"ד שאמר את אלי י' בלי ספק שהי' מדבר על אלי ידוע לו וחלינו, דאליכ ודאי שהי' ראוי לומר יהודי אי' הרגו שמו אלי, וכיון שאמר את אלי, נראה שמדבר על איש ידוע ומפורסם לנו, ואם הי' ממקום אחר מי אמר לזה שהיינו מכירים

מחשבים], אפשר לומר שלא ידעו שהיו מחשבים אותו ועל גיראי אחר הם דבריהם ולא על המצוקה, זה אינו, דכיון שאמרו מלאחם אותו, משמע דכבר קדמה להם הידיעה שנקשוהו, דאליכ הוליל בקשהם אותו, שהרי מליאח לא שייך אלא בדבר המצוקה, ועוד דעכ"פ ל"ל דכבר יודעים הם שהיהודים יודעים מהריגתו, דאליכ מה שייך לומר מלאחם אותו דברי אפשר שלא ידעו מהריגתו, אלא ודאי דפשיטא להם שידעו מהריגתו, ובדלוי דהיינו מסיבת החקירה שחקרו היהודים עליו, וא"כ חזר נ"ד להיות כידון מהר"מ אלשיך דמסתמא אמרינן דכבר ידעו על מי חקרו.

קלג. וכשרק סחילוף הדברים שבין היהודי והגוי הסעידי נראה שכתבתו על האיש שמחפשינן. בנז"ט אברהם סי' כ"ז בידון שחקרו היהודים במקום אי' על יהודי שנעלם, ואחר כמה ימים מהחקירה פגש יהודי במקום אחר בגוי מחושבי המקום שהיחא שם החקירה, וא"ל שצא לבקש את רוצח היהודי שנהרג, וע"ז ענה הגוי אני ראייתו לבדוד [כנוי שהיה לנעלם ע"ש קטנותו בקומה] הרוג, אחרי שהאריך להוכיח בדאמר הגוי היהודי אשר מחפשים נהרג מהני כשיש הוכחה שהגוי יודע את מי מחפשים [ע"י לעיל אות קכ"ט], כי בדף ע"ב סוף עור ג' דאין לפקפק בנ"ד שלא אמר בפירוש שאותו שציקש עליו הישראל ראהו מת אלא [סתם] שראה לבדוד הרוג, ואפשר שלא ידע כלום את מי מציקש העד, וכונתו רק לומר שהוא ראה לבדוד הרוג והישראל יראה אם הוא זה שמציקש, הא לימא כלל, דאין לנו לבדות ולחוש להוליא דברי הגוי מפשטן שהכונה היא שאותו שמציקש ראהו מה, שאליכ היכ לו לבאר דבריו ולומר אם אתה מציקש על הבדוד ראייתו הרוג, וחו דאם זאת היא כונתו היכ לו להזכיר סימן אחר כדי שיוכל להבחין העד אם זהו אותו שמציקש.

ענין מדבר על הירוע

אם מהני בלא הוכיח העד קצת מהשמות או כלם כמשמעות לשונו מורה שמדבר על איש ידוע לו ולשומע.

קלד. יסוד מברא זו הזכירה בעיקר הרש"ם בכמה מחשבותיו, והיות וכמה מדבריו נראים כסותרים, ודנו בזה הפוסקים המאחרים אם בכלל סומך על סברה זו לבדה, או מודה לכה"פ בחופנים מסוימים, כגון כשהי' ידוע ברור שהבעדר ידוע בין המגיד לשומע, או שחופיל סברה זו לכה"פ להשלים ש"ע ולא באמר שמו לבד, וכמו כן דנו כה"ג בדברי שאר הפוס' שדורו ושלחחריו שהשתמשו בסברה זו או שדחוה, ודייקן בדבריהם כ"א לפי מסקנתו, לכן נרכז בזהו זה חוכן עיקר דבריהם, כדי שימלאם המעיין כשיזכרו חכמות להלן. כמו כן מובאים כאן דברי הפוס' המציאים הוכחות ליסוד סברה זו.

הרש"ם בסי' ל"ה, באמר הגוי ליהודים שעמדו ציריד, שמאל יעקב עזר, הרוג, והי' אהובו מזמן רב כ"א, ואמר גם סימניו כו, אחר ש"י להחיר משום דהכנוי כש"א, וכ"ש דהסימנים מהני לש"ע כו, הוסיף, ועוד אני אומר דכיון שאמר שזה יעקב עזר הי' אהובו ומכירו, א"כ [כשאמר יעקב עזר סתם (ב) נראה שעל יעקב עזר ידוע ומפורסם לשומעים העיד, וא"כ אין לספק באחר.

ג' שצריך לקרוא שאסלאן בלא הא הידיעה, וכ"מ מהפ"ט ח"א ספ"ד שדמה נדון שאמר שישמעאל לגדון דהבא, וע"ז באות קל"ח.

ד' מתוך דברי הפני יצחק דל"ט ריש סור ב'.

ה' מתוך המטה יוסף ח"א סי' י"ב (י"ג) וח"ב סי' י' בבאר דברי הרש"ם.

ו' ואמנם י"א דביש לשון העדות לפנינו, לא החמיר הרש"ם, ע"י בורכי נעם שבאות קמ"א פ"ב.

א) כאן כתוב ברש"ם: וכשמוע קרובי ושכני העגונה דבריו הביאוהו כו, [אלם לא משמע שדיבר בסנינים ממש, דמא דמה"ש נקט ודיבר עליו, אלא י"ל שהגיעהם השמועה אח"כ].

ב) כ"ג להוסיף ע"ם דבריו שבתשו' דבסמך.

אוצר

ס"ק קנ אות קלד

הפוסקים

נודע לשומע לא ה' אומר את כהן ואח שאש, דכמה כהן ושאלו
איכא בשוקא, אלא הולל ראיתי ב' יהודים הרוגים א' שמו כהן
וא' שאש, ואין להסתפק בשאש אחר בלתי נודע להם, כאלו
שאלו בדברים נ"ג א' דגדר משמן ויין אינו אסור אלא במין שמן
ויין שמשמשים שם, משום דאזלינן בחר סתמא, אע"ג דבדברים
הך לחומרא כו', וכן בחולין ס"ג א' תניא עורב זה עורב כו',
וערש"י שם, ומשני דא"ל לפרש עורב פ' ידיד הוא והוא השחור כו',
אלמא אין לומר דבר בידוע אם לא שהוא נודע וצדור, [וכדאיתא
עם ראי' זו בנכנסת יחזקאל סי' י"א וצער אפרים סי' ק"ג בד"ס
ע"ד, לגדוניהם], והכי תנן בפ"א דפריה ארז זה כו', וארז יון
וכו' פסול, ועממא דכי אמר רחמנא ארז היינו אותו הקרוי
ארז סתם, שאם ה' אחר ה' נריך לפרוש, ובהא דתוצות דפ"ה
ע"ג גבי הא דאמר נכסי לעו"זי ואחא עו"זי, ואמר ר' יוחנן הא
בא עו"זי, ואע"פ שיש עו"זי אחר שיש להסתפק בו, וכמ"ס הרא"ש
שם, ועממא שאם איתא הו"ל לפרש [לאיתא עו"זי] ומדלא פ"י ידע
שהראשון שיצא הוא זה, ולכך סתם, ומה גם בנ"ד שהמקום גורם
לברר שאלו ה' מעיר אחרת לא ה' אומר שאש סתם כו', ואף
מהר"ק כו' פ"י מ"ש הרמב"ם [ובשו"ע סעי' זה] כשתלך למקום
פ' כו' דהוי כש"ע כו', ומלמדי לי חזר בספר זה, הרשד"ם בסניף,
וכיו"צ השיב בחו"מ סי' שפ"ג, וכן בסניף והסכים עמו מהר"א
ירושלמי שלכ"פ הוי ראי' שהוא המלוי שם, [ומוצא בס"ק קמ"ח
אות י"ג], וי"ל לסמוך ע"ז למעשה בנ"ד בהסכמת רבני הדור.
[ועי' בלוח קמ"א פס' ה' מ"ש על דבריו אלו. ועי' פס' ה' בזרע
אברהם שדחה הראיות מהבט. ועי' בזה ג' צער אפרים ש' כ'
צטעם מהרש"ע משום דודאי על המפורסם שנהרג [באותו זמן]
קאמר. ועי' כע"ז בנדון ה"ל ובראיות הצות אפרים דלכל. ועי'
בפרמ"א שבלוח קע"ז דכשדע"י בזמן שהעיר הומה מהמאורע,
ייעיל גם להמתמירין].

ועל הוכחתו מסהרשד"ם תמכו כמה פוס' הא הרשד"ם פקפק
ולא סמך אלא לזיוף, וכי הרא"ה זצ"ל צה"י שצורע אברהם
סי' ד' בדי"ז ע"ד, דה' אפ"ל דכיון דמהר"ע לא התיר בזה אלא
כשהעיד השומע שה' ידוע צנייבס, כבלות קל"ו, סובר דכזה"ג גם
הרשד"ם יודה, [והוכחתו כך, דאם ה' סברא להתיר משום משמעות
הל' לחוד, א"כ ודאי דבנתברר שה' ידוע צנייבס יורה להתיר בפה
מלא, מתוך המע"י דבסמוך], אלא דזה א"ש לחששותיו דרשד"ם
בסי' מ"ג, אצל למ"ש בסי' ר"מ צוקנותו דלבו נוקפו משום שלא
ראה בשום פוסק, א"כ הרי גם כשדוע צנייבס לא נראה בפוסק,
ואולי כוננו, דכיון דה' הרשד"ם שם שהיא סברא ישרה ונכונה
ועשאה כודאי, ואף דליכא בעדות השומע שה' ידוע צנייבס, ולא
דחאה מהלכה, אלא ש' דלבו נוקפו לעשות מעשה מפני שלא ראה
בשום פוסק, ברחמימה זו פליג מהר"ע וסבר דבדאיכא הלכתא
צטעמא עבדינן עובדא אף שלא נמצא זה לראשונים, דלאו בקשישותא
תליא מילתא אלא צטעמא וסברא, ואם הרשד"ם לבו נוקפו, מהר"ע
אמין לבו בגבורים, [מכיון] דוקא כשה' ידוע צנייבס כו'. וכע"ז
כ' צמט יוסף ס"ט דנ"א ע"ג, וגם דסובר מהר"ע דאילו ראה
הרשד"ם ראיותיו ה' מודה, וכע"ז כ' על מה דהוכיח מהסכמת
מהר"א ירושלמי, והא צעי שם חיפוש כו', דכיוני משום דהתם לא
ה' אש הצנייבס. וכי צה"ה עולם סלי"ה צד"ה ונקומה, דעיקר
ראיתו ממסרשד"ם סניף, ואגב נקוט גם מסניף, דמסניף אין ראי'
שיעיל אלא לש"ע.

דברי הר"ח"ש צוקנערס דל"א ע"ג ובכמה תשי' שזכרו להלן,
הוצאו בס"ק קמ"ח אות כ"ג לענין מדע"ה צעיר, יעו"ש,
ולמדו משם כמה דברים צדעת הפוס' ה"ל וצדעת ע"מ, לענין
מדע"ה.

אוחו שדובר כעל אש ידוע, מטעם זה ה' אפשר ג"כ לסמוך בנ"ד,
אלא שעדיין לבי נוקפי, כי צמטש שאמרתי ה' גם טעמים אחרים
אצל צמטש זה לצד לא מלאני לבי להתיר דבר שלא מלמתי בשום
פוסק. [דאף שכבר כ' הר"ן דבצדור למי מכון א"ל הזכרת השמות,
כד' בלוח ק"ב וקב"ג, שאני התם דאין שום צד לנעוה
ומוכרח לומר שעל פ' כוננו, אצל הצדור מטעם לשון כשה"י, ד"ל
כמ"ס בסי' מ"ג ה"ל או כדחשש הריב"ל, לא מלא צפוסקים להתיר
בסברא זו].

ובחלק חו"מ בסי' שפ"ב, אחר ש' דנ"ד דליכא כינוי עדיף
מש"א כו', הוסיף, ותו דנ"ד א"ל להא, דבשלמא כשהעד
אינו מכיר האש שהעיד עליו איכא לספקי על איזה אדם מעיר,
דכמה יוסף איכא בשוקא, אצל כשאנו רואים בפירוש על מי הוא
מעיד שהוא אש מיוחד ידוע לו ליכא למיחש מה שלא הזכיר שז"א
או שז"ע, כנ"ד שהכחז ה' מדבר כמבשר על אש ידוע לו גם
ידוע לאש שהוא מודיע לו שה' ידוע ג"כ למי שנשתלה אלו
הבשורה, אין כאן שום פערור.

מהר"י פיינאצק הבי" הריב"ל והראנ"ה שהזכרו ע"י הפוס'
דלכל לענין מדע"ה, הוצאו דבריהם בס"ק קמ"ח, הריט"ע
הבי" והראנ"ה בלוח כ"ג, והריב"ל בלוח כ"ג, לענין שהמדבר
צעיר הנער בסתם אי חשבו כהזכרת ש"ע, אצל זכור דבצריהם
גם סברת מדע"ה, או דמירי בזה, ע"ש. וממהריב"ל והראנ"ה
הזכירו הפוס' גם מחשי' אחרות, ויצאו בלוח קמ"ח, פס' ג' ד.

דברי מהר"ם, בח"צ סי' כ"ג בהעיד שצדיותו בדרך צמלון
אמר לו גוי א' הנה בלתי הלך יחידי והרגוהו, וכחצ דלשון
זה משמע שהוא בלתי הידוע להם, דאליכ הול"ל אש א' ששמו
בלתי אירע לו כך וכך, ואם זה העד יעיד שעל בלתי הידוע להם
דיבר הרי יאלנו מירי ספק זה [שמה על אחר אמר]. וכ"כ
בסי' ל' קרוב לסופו, ועוד דאף בעדות הראשון מפורש שעל צמלה
העיד דמנוסה השאלה שאל להעד על דוד עו"זי [סתם] משמע
דודאי ע"ה"י להם ויכיר לעד שאל ועליו השיב שמת, מדלא שאל אם
ידע מאיש א' ששמו דוד עו"זי, וכ"כ בסי' ל"ה צד"ה ע"ג, גם על
דברי הגמסל"ת יש לסמוך אף שלא הזכירו ש"א ושם מקומו אלא
לאוד סתם, והטעם דכל העכו"ם המסיחים היו דבריהם כלפי
היהודים ומדברים על לאוד הנודע להם, שלא אמרו אש א' ושמו
לאוד אלא שהיו מזכירים לאוד, כלומר אותו שאתם יודעים, וכבר
בארתי זה בתשי' אחרת [דבסמוך] והבאתי ראיות ושכן מלמתי
בהרשד"ם כו' וכן ישר.

וב"כ בסי' ל"ז דמה שאמר הגמסל"ת את הכהן ואח שאש הרגו,
נראים הדברים שדובר צדועים להם, שאלמלא ידע הגוי שה'

(ז) מכתב שלמה סי' ד. וכע"ז בנ"ד אברהם סי' ח' בדי"ז ע"ג בהשיגו

על מה שנראה מהמשאת משה בתשי' שם דריגם שוה [ומהני] לכר"ע, כ' דליתא,
דהתם אמיתות הדברים שאמר או ראית הטימנים ידועים לנו מחמת עצמם מקדם
שלא מפני העד כלל, משא"כ כמה שאנו מדיקים מדדיבר כע"ז לו ולנו כו'.
וכן באביר יעקב סי' ב' משיג בדי"ס טור ב' על הדבר משה סי' ה' וז' דכשדן
במדע"ה מסתמך על מ"ש הבני יעקב סי' ט' דכר"ע מורו ואין חולק בזה,
ונמשך אחריו הר"ד מאסאלון בתשי' שבבני אברהם סי' כ"ז בד"ה ע"ג,
וזה תמוה דהא כמה פוס' פליגי בזה, והיה אהרן הגב"י אות תמיו תמה
כן על הבני יעקב, אבל לדעתו אין עליו קושיא, והוא קאי ע"ד הר"ן שהביא
שם מקודם. [אמנם יש עוד פוסקים שבדינן במדע"ה מסתמכים על הר"ן,
ובהמשטש צדק ח"ב סי' ס"ג, מיהו לא נראה שמדמים הענינים אלא להוכיח על
יסוד הדבר שאין צריך דוקא הוכחת השמות ממש].

(ח) מנאמן שמואל סי' מ"ז בדברי מהר"ם.

אוצר

סיק קנ אות קלד

הפוסקים

איברה שהרע"ט הקיל קלח מלד זה כהעיד בחוך פיר בעלה וכמדבר על איש ידוע, וכן הב"י, אמנם י' דלפטר דהיינו בשו"א כ"י [וכמ"ס בקו"י], [ור"ל אלב בניד שאמר רק "ספינה" היו רק בשמו, וכמ"ס בסי' ל, מחסלי' דליה א'], גם הרשד"ם החמיר בסי' מ"ז אף דהוי כל בני כ"י [וכמוכח בסי' קמ"ח אות כ"ב].

וע"י במחרי"ם מלובלין המוכח בלוח קס"ח, שבמדע"י שבדודו הסתייע מהא דמלן איכא די חיולי כ"י, ושכ"י כ"י בסי' ס' קס"ח, ושכ"י מ"מ הרמז"ם [ובשו"ע סעי' י"ד] שאמר אוי לפי כ"י, ולא כ"י שזריך ש"ע כ"י, ע"ש.

ובצמח צדק ס' מ"ה באמר שהרג היכודי מאוסטרלין, נמצ דל"י ד"ה וגדולה, דכיון דלמך ב"י הידוע, ע"כ ל"ל דהוי כאלו אמר בפירוש שהרג את היכודי מאוסטרלין אותו שבי ידוע וניכר לבני העיר [הואת גאלין, שם מד"ה ועוד], וידוע שגאנז, [דכ"ה לא אמר יכודי מאוסטרלין, דלאו ה"י משמע יכודי א' סתם מאוסטרלין, ולא ידוע מי הוא וגם אפשר שממך קדום נהרג, שם מד"ה אמנם, אלב בניד] אפי' חיפוש א"ל, דכיון דלמך כ"י, ואנן ידעינן שבעל אשה זו ה"י מאוסטרלין וידעינן שבי ידוע וניכר להם, אמרינן ודאי עליו הוא מגיד, ולא חיישינן דילמא אחר כ"י ג"כ מאוסטרלין וניכר להם דלכולי האי לא חיישינן, ורמ"י לזכ מהב"י דאיש שבי עמי בדרך כ"י [דסעי' י"ז], ולא חששו שמה זה כלל לעלמא ואחר נתלזה עמו וכו' שמה בדרך, אלא ע"כ דכיון דידעינן איזה ישראל היה עמו, ל"ח [שאמר] על אחר, אלא אמרינן דע"י שאנו יודעים מגיד, וכו"כ בניד כ"י כ"י, ועוד רמ"י מחש"י הרמז"ם [המוכח בלוח קס"ח], שכתיר באמרה שבי מודעתנו בהיותו בעכו ועשה מלאכתו כ"י, וכ"י בסי' דמ"י שבי ידוע שבי רגיל לעשות מלאכה לבגדי כ"י, כ"י דאף שגם ש"ע לא אמרה, מ"מ סמכין דמסתמא על אותו יכודי יודעינן שבי רגיל לעשות מלאכה אחר, ול"ח שמה גם אחר כ"י עושה מלאכה שם וכ"י מודע להם, כ"י בניד שהזכיר גם ש"ע כ"י, וידעינן שבעל הוא מאוסטרלין וידוע לבני העיר גאלין, דל"ח דילמא עוד אחר כ"י כן כ"י.

והר"א זאבי ב' ג"כ הוכחה לסברא דמדע"י מהא דאיש שילא עמי כ"י ל"ל, אלב בלוח אחר קלח, שכתב בשמו שזרע אברהם ס' ד' ד"י ע"י, שכי' להוכיח מדינא דגמ שכוזב בסעי' י"ז ומל' הרמז"ם, דבאמר איש שילא עמי מת, מותרת, ואחר שהביא הדיעות בזה, ושהרשד"ם לדעת הרמז"ם בעינן שידבר עם הרואה יליאת פ' עמו, הוסיף בדי"ע להוכיח מל' הרשד"ם שאין הכונה כ"י דהיינו שיאמר לו "אותו שראית" וילא עמי, אלא דסגי באמר סתם איש שילא או שהלך עמי, רק שידבר עם רואה כ"י ל"ל, או שהלך עמי, וכו' דה"ע דסגי בזה, משום דנראה דדיבר על איש ידוע בנייהם, דבמעשה שבגמ דיבר בגוי ב"י ידוע, חבל על יכודי שבי הולך עמי בדרך שמה, ולשון "שה"י הולך עמי" מורה על הידוע, היינו שהגוי יודע מידעתנו שפ' זה ילא או הלך עמו, דל"כ אין לזה הכנה לומר ב"י ידוע, מאחר שלא נודע לו מידעתנו, דהחילה ה"י לו להודיענו שהלך עמו יכודי ואח"כ יודיענו מיתחו, וכך הול"ל יכודי א' הלך עמי בדרך חבל עליו שמה, א"י דבגמ מ"י שמייד למי שידוע שהלך עמו, ולכך דיבר בגוי נכונה ב"י ידוע, דעל הרמז וניכר הוא מדבר א), והכנה

ובתשרי ס' י' באמר שהכיר להבית פ' שה"י משרת לגרסון, כ' בדק"י א' אחר שאר לדידי הכיתר, גם שדברי החוגר י' כמדבר על גרסון ויכר ומפורסם מזו העיר, שלא אמר משרת ליכודי א' ששמו גרסון וכיון שגרסון [זה] הוא שה"י לו משרת בשם פ' שהוא בעלה אין לספק ש"י הוא שהעיד כ"י, כלל דמילתא שמכל א' מהלדין ה"י מקום להחירה, כ"י כ"י כה"ע רפ"ס יחד. [ויש מציאים גם מחש"י בסי' כ"ג המוכח בסי' קמ"ח אות מ"י, דכיון שאמר סתם שהרג את מנחם ודאי דעל בעלה קאמר חכ ע"ס נכון ומסתבר, ע"ש. וכ' בחסלי' ס' י' דל"י ל"י והאביר יעקב ס' י' בדכ"ה ע"ד דל"י ענין לכאן, דהתם עיקר ההיתר על החיפוש שזה מ' שנה שלא ה"י שם מנחם עושה גביה אלא בעלה, מיהו הרא"מ חושש לשמא ה"י צמח יותר רחוק ושכח, לזה כתב דכיון שאומר מנחם סתם ודאי כוננו ע"י שמקורב ה"י כאן, אלב ב"י חיפוש לא ה"י מחיר דלכתי אפשר שעל אחר [הידוע לו] מדבר שג"כ מקורב ה"י, ולא כהיד אהרן הגה"ע אות ש"י שסמך לזה את המהר"ט וע"י המחירים במדע"י].

ובסי' י' כהעיד שבספינת אישטרוגו ונהרגו היכודים שנחוכה, אחר שבי ד"ספינה" הוי בשם, ו"אישטרוגו" כנוי, וא"כ הוי כשו"א, מ"מ חסר ש"ע, דיש לחוש לספינה אחרת ששם בעליה אישט, דכ"ה שכיחי בפלי ספינות בעלמא, וזה נהרגו היכודים ולא בזו שבעלה ה"י בחוכה, הוסיף ב"י א', מ"מ יש לסמוך על העד שאמר היודעים אחר מהספינה של אישט, מדלל אמר ספינה אחר של אישט, אלא בספינה ב"י ידוע, מוכח בצירור שמדבר על אותו הידוע אליו והוא זה שנכנס יוסף בעלה בחוכה שבי עובר ושז חדיר בגאליפול [דסעי' דיבר העד] והוא הנודע ומפורסם אלל[ס] כ"י, ומוסיף בסוף עור ב' שלספק כ"י שמה על אישטרוגו ויכר אחר בעלמא דיבר, יספיק מה שכתבנו שמדבר העד כ"י וגם מדבר האגרת [מוכח בלוח מ"א] י' בצירור שמעידים ע"י המפורסם אלל, וכמ"ס כ"י הרי"ט וכו"י, והגם שהריב"ל י' שהחמיר, גם הרשד"ם ס' ר"מ נ"י קלח בזה י' דכ"ה כל אנפי שוין, כיון דאיכא כל בני מילי, חדא ד"א דסגי בשו"א, ואף שודאי ראוי להחמיר בזה, [מ"מ] כיון דיש ג"כ מדברי העדות הוכחה הנראית לעינים שמעידים ע"י הידוע ומפורסם, ויש ג"כ הוכחה ממה שכתבו לאחותו להחלל כ"י יש די בזה להליל מחסרון ש"ע. [וע"י בהר"י ק"י המוכח בלוח קמ"ח פס' א' שבנ"ד לא דיבר בעיר הנעדר, וכ"כ במרפא לנפש דע"י ע"ד].

ובסי' ס"ד, אחרי דבריו המוכחים בסי' קמ"ח אות כ"ב ע"ש, ואחר שבי דבניד כיון שחסר ש"א לריך חיפוש, ושיעיל בניד חיפוש אף שלא הזכיר זמן יליאת הנעדר, כיון שבראותו להאשה בוכה אמר אם היא אשת חתן משה [לא בחינם היא בוכה] כ"י, משמע שעל איש שמקורב ילא דיבר כ"י, הוסיף, ועוד שבניד גוי זה ה"י מדבר עם שכי' ואמר סתם אם אשה זו אשת חתן משה, ואמר לו שמה, ומדבר עמו כמדבר על איש ידוע, כנראה שידע החוגר שזה האיש חתן משה ה"י ויכר לשכתי, ושכתי מעולם לא הכיר יכודי ששמו חתן משה וזלח בעלה, מיהו ודאי שלא העיד אלא על בעלה של זאת שידע בגוי שה"י ויכר ומודע אלל שכי', זה ג"ל ברור ונכון. ובסי' ג"י צדדן שנשמע צווייליאה שנעצבה הפירגאטה כ"י והיכודים שכתובה מתו כ"י, וכ' שגרא שנודע צווייהם שלא ילאה משם פירגאטה שנאצדה זולת אחת, וכ"ה ממה ששאלו להסותרים בסתם אם יליול מהפירגאטה כלומר הידועה שנאצדה, אולם אני מפרש דברי, דמה שכתבתי די שנודע וכו', הוא שיהי' הדבר כן באמת, שאם לא יתברר שהוא מפורסם ונודע [כן] רק מתוך דברי השואל לסותרים ומתוך תשובתם שהם כמדברים על הפירגאטה ידועה, יראה שזה אינו מספיק, כדיראה המעיין גדולה מאת דברי הריב"ל,

(א) ונמצא ל"י דכשלא דיבר כה"י לא מהני התם להרשד"ם אליבא דהרמז"ם, וכ"כ בהר"א שם בע"ד דאם אמר יהודי א' יצא [עמי] מכאן כ"י לא מהני. אמנם כל הפוס' שדיברו בדעת הרשד"ם כמובא בסי' ק"ל מאות כ"ז והלאה לא הזכירו זה, ואדרבא מכמה מהאופנים שכתבו שיעיל גם להרשד"ם אף כשדיבר שלא עם רחאי היציאה, אולי יש להוכיח דהפוס' דלאו מטעם מדע"י הוא דקאמי.

אוצר

סי' קנ אות קלד-קלה

הפוסקים

קלה. אם גם באמר שמו פתם חשוב מדעתה, או דוקא כשאמר בהא הידיעה, כגון היהודי פ', א"נ "את" פ', וכו'. ב. הר"ש סאגים כתשו שכתבם שלמה סי' ד' כתב דל"ז פ"ג בחוך העטמים דליכא בנדונו מדעתה, גם משום שהי' לריך שישאל היכן הוא שלמוניקו [כשלמה] זהה הידיעה כדי להורות שבהי' להם שאל, משא"כ בנ"ד ששאל היכן הוא שלמוניקו כו'. גם בשפת הים סי' ו' אחר שזן בנ"ד א' להחיר מעטם מדעתה מדאמר חיים סתם והי' רגיל מאוד בכפר, הוסיף, אמנם כדי דייקנין נראה דאין להחיר בזה בנ"ד בשופי, דהא הרשד"ם בסי' י"ז דייק ודמי מדאמר את מרדכי, ו' שריך שיאמר בבה"א), וכתבו עובדי אחריתי מהתשו' שייחתי לעיל, [הר"ש סי' ו' מהרי"ט ס"ה], שצאות קל"ד, הר"י בנצנשא שצאות קס"ז, הפני"מ וכו"ל חנניא שצאות קס"ח], משא"כ בנ"ד שאמר חבל חיים [ולא אמרו] א) חיימה בבה"א, [ודמי לכאורה לנדון הריב"ל שאמר אוי ליוסף כו', ויש לחוש שמה על חיים אחר מדבר וחשב שניכר לשומעים כדאי ניכר אלל] א), ומה גם שבה"א נמי י"א דלא סמך ע"ז הרשד"ם אלא לסניף.

ובפני יצחק ח"צ דל"ט ע"ג אחר שהביאו וכתב דכ"מ מהכרם שלמה [שצאות קמ"ב], דדוקא בנדונו דאמר בבה"א מהני, וכ"כ עוד מהאחרונים, הוסיף, אכן מ"מ כיון דרצו הסוצרים דא"ל ה"י דלא חיישי' להא, ואם יש בנ"ד גם העטם ה"י [שדבר צעיר הנעדר], קרוב לודאי דיוודו כו"ע להקל [אף שאמר רק שמו סתם]. ודף מ' סע"ד אחר שזן להחיר גם להריב"ל, ומשום דבנ"ד הזכיר גם שם אומנתו, כתב דאף דהריב"ל החמיר גם בזה [דאומנות ל"ה כש"א] וגם בנ"ד לא הי' ה"י, מ"מ יש ס"ס גמור ומחשפך, שמה הלכה כרוב"פ דשמו ואומנתו סגי, ואח"ל כהריב"ל שמה הלכה כרוב"פ דמדעתה ציניהם א"ל ה"י.

אולם באמר שלמה סי' ה' השיב להר"ש סאגים הנ"ל בנ"ד ע"ב, דמבואר מעטמו דלאו בבה"א תליא מילתא, אלא כל שניכר שאין הבנה לדברי השואל או המדבר אם לא שכתבם ששאל או דיבר עה"י ציניהם, נראה דשפיר דמי, וא"כ בנ"ד ששאל היכן הוא שלמוניקו ג"כ אין לשאלתו הבנה, דעל איזה שלמוניקו שואל אם לא שקדמה להם ידיעה צאופן שאין להסחפק צולתו, מה גם כיון שהשיב לשאלתו, שמה, ולא נסחפק על איזה שלמוניקו אמר, וכדי' ללמוד מנדון ה"י ש' מדלג שאלו איזה שלמה כרוב כו', וכ"מ מהרשד"ם סי' י"ז ש' מדאמר את מרדכי ולא כ' מדאמר שהרגו את המרדכי ב), והא דבסי' י"ג כתב מפני שאמר היהודי יו"ט, מעשה שכי' כ' ה', ואח"כ אילו אמר הגוי "ליו"ט" שפיר הוי מליין למימר דעה"י ציניהם קאמר, וכדי' לדיוק ממ"ש אח"כ, דל"כ הול"ל הרגו ליהודי שמו יו"ט, הרי שהטיל מילת יהודי דבכה"ג משמע שהשומע אינו מכיר אלא מידי עברו עמו מודיעו ששפכו דם יהודי א' יחי' מי שיהי', משא"כ כשאמר הרגו ליו"ט, יראה ודאי דאין הבנה לדבריו אם לא שמדעתה"י וניכר צינו וצין המגיד לו הריגתו, סוף דבר כל שניכר מאופן דברי העדות ד"ל דעה"י ציניהם דיבר באיזה ז' ואופן שיהי' הכל לפי הענין, יש לדון לצעלי סברא זו, וכן ראיתי כתשו' כ"י מהר"ם בנצנשא [כנראה בעל הפני"מ], ששאל בגוי על אשת נשיא כו' שצעלה נשיא נעצב, דן להחיר משום מדעתה"י, והסכימו עמו מהר"א קופינו ומהר"מ די צועון. [וגם בח"א סי' פ"ד דן הפני"מ משום מדעתה"י באמר בלע"ז

זאת בתלמוד הורנו הרמב"ם במאמרו [וכ"כ ל' השו"ע], ולא גוי וישראל מעטמו, (דשינה מ' הבג), ע"י תחילת סי' ק"ל, והיינו משום דמפ' כנ"ל, וזה ש' מעטמו), דכיון דילא מעטמו שניהם יחד, הרי נודע לגוי מדיעתו, ובכן כשצא ואמר איש שאלא עמי צלי ידוע, תו ליכא למיחש למידי, לא לשמא נתלוה אחר עמו, ולא ליהודי אחר שאלא עמו בפעם אחרת, ועליו קאמר, (דהיחא האחרת או האיש האחר הרי לא הי' ידוע ציניהם).

והוסיף שם צע"ג, וא"ת אם כך דקדק הרשד"ם מדברי הרמב"ם, א"כ למה פחד כ"כ הרשד"ם לסמוך על סברא זו, הא התם לא הי' חלל לשון המורה על הידיעה, ואפילו שמו לא הזכירו, ואפ"כ השיארה, ול"ל דסובר הרב דאין לנו אלא כדאמור שם בכללו ובפרטו, בכללו, דבטיען שהידיעה תהי' מפורסמת בין השומע והמגיד, [יודיעין צבירור] ב) שידוע המגיד מדיעתו, ובפרטו אחר מולא שהלריך צ' תנאים, א' שכהי' אותה ידיעה פרטית בדבר אחר, ולא ידיעה כללית כמו בני מדינה שידועים ומכירים זה את זה מתוך עמידתן יחד במקום א' או במחוז א' או מחוך משא ומתן [ואפ"כ היותם מאומנות אחת] וכו"צ, אלא צעין ידיעה פרטית [צאוחו דבר] כמו היולא לדרך או שהולך ופגענו בזה ביחא או בהליכה או ילא מעטמו, שנית שאותה הידיעה שצינינו הוזכרה בדברי המגיד [אפ"י] בקולור, ובאותו מעשה שאמר איש שאלא או שהלך עמי, [אף שלא אמר מעל] שאין ידיעתו בזה אלא היחא או בהליכה, וכבר הוזכרה בדבריו, ואפ"פ שלא אמר אותו שראתם, סתמו כפירוש, בהשתלס אלו הפרטים פשיטא להרשד"ם דלשון המורה על הידיעה מהני, [ולא אמרינן דלישנא קלילא נקט או לא דק בלשון, כמ"ש בסי' מ"ג], אמנם יש לדון שהזכרת הידיעה הפרטית, לא מעכצא, דהא דאטריך התם לומר איש שאלא או שהלך עמי, הוא מהכרח לדעת על מי מדבר, ופנ"מ כשהזכירו בשם, שאמר שמעון מת בדרך, אפ"פ שלא אמר שאלא עמי, די, מאחר שהזכירו צלי ידיעה, ושמעון בעל ידוע בין השומע והמגיד שאלא עמו לדרך, תו לא חיישינן לשמעון אחר ומעשה שכי' כ' ה', דא"ל לומר שאותו שמעון נחרק מעמו ונתלוה עמו יהודי אחר, וגם שמו שמעון וגם המגיד טעה בדמיונו להזכיר את השני בלשון ידוע ולנו לא נודע בזה, וכיו"צ הם הנדונים האמורים כתשו' [הפוס' דלכלן, שבנדונים כאלו מסחפק הרשד"ם], ויש בזה להקל ולהחמיר, ועכ"פ צעין שיזכיר שמו, והרשד"ם כל דון שנפל מאותו מעשה חושש לו ואינו מתיר כ"א צלירוף טעמים אחרים גדולים ועצבים.

ובבית אפרים סי' ע"י, כתב סמך לסברא זו מדברי אגדה שבמגילה דע"ז א', שדרשו על הפסוק ועשה כן למרדכי היהודי היושע וגו', שאחשורוש אמר בתחילה למרדכי סתם והמן שאל מנו מרדכי כו', דהיינו משום דקשיא לכו דהול"ל לאיש יהודי ששמו מרדכי, אף לפי שהי' עומד בסופור ממרדכי והי' ידוע ציניהם, אמר אחשורוש סתם מרדכי, דהי' סבור דמסתמא ידע שכוונתו על מרדכי הידוע, אלא שהמן לפי שלא הי' צעת הסופור וגם מרשעתו טעה עלמו כאלו מרגיש, ושאל מנו מרדכי כו', [וצייתר יש להוכיח כן, מהא דחז"ל פסקו לקרע והוליוהו מפשעותיה המורה דבאמת אמר אחשורוש הכל צב"א, א"י דסברי דכיון דהי' ידוע הרי לא הי' לריך לומר יותר מ"למרדכי" סתם, ואפ"י נימא שדרשו כן משום שכן היו מקובלים שכן הי' מעשה, הרי מוכח עכ"פ דכן דרך צנ"א לדבר ולהבין].

(א) מדבריו שם להלן ברה"ש שוב. (א) בהא הידיעה.

(ב) ונראה שאינו פועדף מה שאמר "את" פ', וחשוב כשמו סתם, וכ"כ מהמשפ"צ המובא בסוף שמוכח מהרשד"ם סי' ר"מ דא"צ הה"י, אף דהתם פייר שאמר את אלי.

(ג) ההוספות כאן, מלבד האחרונה, הם מדבריו שבספרו אורים גדולים

סוסי' קס"ו, ש' ג"כ כו'.

אוצר

סיק קנ אות קלה—קלו

הפוסקים

הטעם משום דהוכחה הלשון לצד שדצור כפל הידוע אין זו כח להחיר, דאין הוא דרשנין ל' הדיוט, ואכתי י"ל דלא דק בלשונן, וכמ"ש הרשד"ם בסי' מ"ג ה"ל, וכמו ב"ד דומי דיברו המגידים כע"כ על דברים שלא ידעגוס כו', ולכן לר"ק סעד ולירוף דבר המורה על הידיעה, וכיניו שיעיד השומע כו' [בנאות הסמוך], דכ"כ"ג מחזק ומאמת דהמגיד דק בלשונן צמח שאמר כע"כ, ואין להסתפק שמה אמר על אחר וחושב שידוע גם לשומע ומש"כ דיצר כע"כ, או לא דק בלשונן, מאחר דיש העדלח בעד כו'.

גם מהר"מ ו' חציב סי' ה' כתב בדל"ט א' שמהר"י"ט לא סמך על משמעות ה"ל לחוד, אלא להריך שיעיד וכו', ומחזק חמח על מהר"א ברודו שם שהציב ראי' לנדרון ממנהר"י"ט, והא' בנדרון דמהר"א לא ה"י כך. וגם הבני משה וכו"ו הכהן והכהנות פולס שנאות הסמוך כתבו דלא החיר מהר"י"ט אלא בהעיד השומע, וכפי שהגדירו את ה"ידוע צנייחס" כי"א לפי דעתו, כמוצא שם. וכן הפני"מ שנאות קמ"א כשליד להחיר ע"פ מהר"י"ט, כתב, אם יאמר השומע שפי' זה ה"י ידוע צינו להמגיד, וכדכונא גם בסוף האצ"י"ט דבסמוך, ובהר"א זאצי ועו"פ שנאות הסמוך. ובחקרי לב שנאות הסמוך כ"כ בדעת הריט"ט, ע"ש.

ובאביר יעקב סי' ז' אחר שהציב דקף ל' ע"א להמטי"ו ועו"פ ה"ל, כ' ד"ה א"ר, הן אחת שמהכרס שלמה וכדבר משה בכל חסבותיהם שהשחמשו בטעם דמדע"כ לא הזכירו מתנאי זה כלום, ומסתמיות דצריכס נראה דא"ל להא, אלא כל שדצרו היו כמדע"כ צהא לצד סגי להמיקל כמהר"י"ט, וכיו"צ יש למלוא באחרונים אחרים ב). והוסיף שם צע"ג דמה שזיין הבני אצרכס ה"ל להבז"ר והבני יעקב, אדרכא מהכס יס סחירה, דמהבני"י צהדיח לכל שממרות הלשון משמע שמדבר בכתס כע"כ צנייחס,

(ב) [כ"ג מהר"א ברודו וכדחשיגו מהר"מ ו' חציב הג"ל. והר"א זאצי [הגד' בסמוך] כ' שם, דלהפני"מ בדעת הב"י שהוא מקל מכולם, בבאות קמ"א. א"כ כ"ש דא"צ העדאת העד שה"י ידוע כו' שהרי לא הוכחה בדבריו. וע"י גם בצ"צ שבאות קל"ה, דדן משום מדע"כ כשה"י ידוע לאנשי העיר שדיברו שם, אף דנ' שאינו עיר מגורו, (פיהו אינו מוכיר להפוס' הדנים במדע"כ) וע"י גם במהר"מ מלובלין והצ"צ המובאים באות קס"ח דהוי כה"ג. וע"י בהר"א זאצי שבאות קל"ד ד"ה ועל, שהרשד"ם בסי' ר"מ כתב שזה סברא נכונה כו' אף דליכא שם העדאת העד שה"י ידוע צנייחס. וכ"מ גם מסתמות דברי ה"ג המובא באות קמ"א, בהרשד"ם ובד"ע, וכ"כ עו"פ שם דבהכ"י מיירי הרשד"ם בכמה מתשו'. ובזה אולי א"ש קצת מה דתמה האביר יעקב כאן בסוף הא המקור הוא המהר"י"ט כו', ד"ל דמכו בעיקר על הרשד"ם המפורסם סברא זו, ולא הצריך שיעיד כו', אלא דכיון שלבו גוקפו הסמיכו הדבר למהר"י"ט שהורה בן למעשה, ואף שהוא הצריך שיעיד כו', מ"מ החזירו הדבר למקורו הרשד"ם שעליו הסתמך גם המהר"י"ט, וגם סמכו על הב"י ובג"ל שלא כ' שיעיד כו', וסברו דמיון דודאי מיירי דע"כ"ס אמר השומע שהוא ידוע לו לעצמו, וא"כ חליגן דגם המעיד ידע שידוע לו, דאי אפשר שידבר לשומע על פי כע"כ מבלי שיזא ברור לו שידוע, ולא חששו להששות הרשד"ם והריב"ל. וע"י בב"ד של שלמה סי' ב' בדיה המורה, דאחר שהביא דלא מני למהר"י"ט הוכחה ה"ל לבד, מסיים: "ודלא כדהבין הפני"מ דמהר"י"ט הקל אף בזה, והנה לעיל הובא שכ' הפני"מ כשיאמר השומע שה"י ידוע צינו לפניה, וסמכו למהר"י"ט, ועכ"ל דמפרש בהפני"מ שיאמר שיש מקום לתלות שידע המגיד שידוע לשומע, והיינו כמ"ש שם מקודם והפני"מ לא מיירי שכל א' ידע מדיעת חברו, מיהו שאר הפוס' נקטו בהפני"מ כמשטות לשונן דה"י ידוע צנייחס ממש. והא דבעדות הב' שהביא הפני"מ בדף רי"ד ע"ג מהר"א ברודו שכ' דה"י גודע צנייחס מדאמרה שמו סתם, ולא העיר דהא צריך שתאמר כו', אפשר משום שגם אמרה "זאבאלי" כמבטערת על מיתתו, ובכ"ה"ג י"א דמוכח דה"י ידוע צנייחס, כמוכא באות קצ"ה, ע"ש. וע"פ בדנ"ו בטור ב' בדיה ועיין].

רק אה שמאל, דהיינו לשמאל, וכן מבורר בכוון רצ סי' ה' צדכ"ז מ"ד, ע"ש. וכ"כ צמח פוס' דלעיל וללהלן שדנו משום מדע"כ"י אף צאמר שמו סתם], וגם צמחט נדק ח"ג סי' ל"ד, צאמר שברגו לפ', אחר שלירק סצרת מדע"כ"י כתב דקף ק' ריש ע"א הגם דצנ"ד לא אמר צהכ"י, אין לחלק בכך, שהרי בנדון הרשד"ם בסי' ר"מ לא ה"י צהכ"י, ומ"מ כתב מה שכתב.

קלו. אם מני רק במח שלשונן משמע שמדבר בעל הידוע, או דוקא כשמסתבר שהנעדר ה"י ידוע בפרטיות בין המגיד לשומע [איש הבינים]. (ויש שמלריכיס כך רק להמחירים צמדע"כ"י גם צאמר רק שמו). כ' צמחט יוסף ח"א סי' ט' דצנ"ז ע"א וצסי י"א דס"צ ע"א, דנראה דלא החיר המהר"י"ט צאמר שמו לצד אלא צאיס הצנייחס, שהנעדר ידוע צפרטיותו לשניכס יחד, [וכמוגדר ביהר ציאר צאות הסמוך], דצכ"ג יס לסמוך להחיר ע"פ הלשון המורה על הידיעה, דאין להניח הודאי ולתפוס הספק לומר [כדחשש הריב"ל] שדיצר על אחר וחשב שהשומע מכירו ג"כ כמותו, שזר רחוק מהשכל, [דודאי כיון שידוע שיש לשומע אהוב צסס זה ה"י לו להזכר בלשונן מלצר צסחס, כדי שלא יטעה השומע שהחלון על אותו החי, וה"י מפרש אהוב יוסף הוא, או ה"י מפרש שאינו יוסף המוכר צניינס] א), וזהו שכתב המהר"י"ט בסי' כ"ג ואס בעד יעיד וכו', הרי שלא סמך להחיר משום הוכחה ל' כע"כ"י אלא כשיעיד שה"י ידוע לשניכס יחדיו, גם צסי"י ל"ה הוסיף הטעם משום שדיצרו להיכודיס המכירים אותו [וע"י צהר"א זאצי דבסמוך מ"ש על הא דסל"ה], [וגם דכשידעין שהוא ידוע צנייחס אמרינן דלהכ"י לא ערה לפרש השומע, דכיון שניכר צנייחס צהזכרת שמו לצד סגי ל' ולא ראה למיטרת] א), אצל צלא ה"י ידוע לשניכס גם יחד לא סמכין אהוכחה דמרות הלשון כע"כ"י, אלא ציש שוש"א ומגיד צעיר הנעדר, וצזה א"ש שמהר"י"ט לא הזכיר כלל שהריב"ל חולק, ושהריט"ט צפי עכ"פ שידצר צעירו ואפשר דצפי גם שוש"א, משום דלינכו מיירי צלא ה"י ידוע צנייחס, [וכמוצאר צאות קמ"א פס' א' ג'], ולא שייכו לנדרון, ואפשר דצידוע צנייחס יודו דסגי צאמר רק שמו אף כשדיצר שלא צעירו.

וב"כ בבני אברהם סי' כ"ז צדס"ט טור ז', ד"י מהפוסקים דצעינן שהישראל מודיענו שהמבוקש ה"י ידוע צנייחס צפרטותו, צאופן כו' [כהגדרתו צאות הסמוך], אצל צנ"ד שלא אמר שהוא ידוע כו', אין לנו להמליא ולומר דמדכגוי דיצר כע"כ"י מסתמא ידע שהוא ידוע לישראל השומע ושהוא איס הצניינס, ושאין אחר ידוע צנייחס צאופן זה. ומציא להמטי"ו ה"ל והפוס' דלהלן, ומליין גם להבז"ר שנאות קצ"ו ולהבני יעקב סי' ז' דף ר"ב, ומוסיף, ותו דצנ"ד צאמת מה שרעכ"י הוא משום שילא הקול שם ונתפרסם שפי' הנהרג, ולא יתחייב כלל [ממה שדכעכ"י] שהמבוקש ידוע צנייחס צפרטותו צאופן ה"ל.

וב"כ הר"א זאצי צחש"י שצזרע אצרכס סי' ד' צד"ח א', שמהר"י"ט לא החיר אלא צצירוף העדלח בעד השומע שעל פי הידוע להס דיצר, וכמ"ש שם בסי' כ"ג, ומינה לא חזון, חדע צצסי"י ל' ולי"ה לא ה"י העדלח בעד, לא החיר אלא צצירוף טעמיס גדולים, ואפי' צסי"י ל"ה דמשמע מהרדפת לשונן דבעדות כגוי יס לסמוך אף שאין צעדותו רק טעס זה [דמדעכ"י], כצר צירר יפס צחתימתו וכתב "מכל הלין" טעמי יס להחיר, [וכ"כ צבני משה סי' ס"ב על הא דסל"ה]. וכ' צד"י"ט ע"ד דהא דצסי"י ל' לא כ' מהר"י"ט החנאי שיעיד וכו', כצר הוזכר שם צצצלת עדות שבעד אמר צצירוש שלא ה"י שאשי ידוע להס זולת זה, ושס צע"ג ציאר ה"א זאצי

א) מדבריו בדי"ב סוף טור ב', ומכתב שלמה סי' ד.

א) מירא דביא סי' ב"א.

אוצר

סיק קנ אות קלו—קלח

הפוסקים

ידוע להם, וזכר ניכר שעל צאלי הידוע דיצר. וכ"כ בהר"י הכהן שצד"ה הקודם. וצנ"ח שצאח קל"ט. וכ"כ קלח צמח"מ י' חציו סי' ה', שדברי הפני"מ ומהר"ט חזק הוא, ע"ש בדל"ט א' וסוף ע"ד. וכ' צאצור יעקב סי' ז' דף ל' עור ז' דמ"ש הר"א זאבי שיעיד שצאלי זה ה"י ידוע כו', אינו ר"ל שיעיד [רק] שידוע לו וגם ידוע לגוי, אף ללא ידעוין שהגוי המגיד יודע שידוע לישראל השומע, דזה לא נראה מכללות דבריו שז' צעעס דבריו, אלא כונתו דלר"ג ג"כ שיאמר שידוע המגיד שהוא ידוע לשומע, וכמ"ש המט"י [הג"ל] והכהונת עולם [דבסמוך]. וכן החק"ל מהדו"צ סי' ו' דפ"ג ע"ד חשיב להרא"ז כחזק עם המט"י והכ"ט.

ובבני אברהם סי' כ"ז דס"ט עור ז', אחר שז' כהפוס' דלעיל, דמ"ש הפוס' דמהני מדע"י לכל השמות, לא סגי בשנדע שה"י ידוע לשניהם, אלא צע"י שדע שידוע צפרטיותו, שהישראל [השומע] יודע שהוא ידוע לגוי ושהגוי יודע שידוע לישראל, הוסיף, וידוע הגוי שהישראל יודע שהגוי יודע מידעתו כו'. וכ"כ צס"י ו"א דמ"ש המהר"ט שיעיד כו', היינו שידוע לשניהם צאופן זה כנ"ל, דצכ"ג כיון שידוע הגוי שהישראל יודע מידעתו, אם יחיתא שמכיון על אחר ה"י לו לפרש, שלא יחשוב הישראל שמכיון ע"ז [האחר], אצל כשלא ידוע לשניהם צאופן זה, יש לחוש שאמר על אחר וחושב שידוע לישראל השומע כיון שהוא בן עירו וכיו"ב, והוסיף שז"כ המט"י צכונת המהר"ט. וכן צצאר המ"ס שצאח קס"ט בהגדירו ל"ה ידוע ציניהם", הוסיף ג"כ הפרט "שידוע הגוי שהישראל יודע מידעתו". אולם צאצור יעקב הג"ל כ' שהוספך זו לא מלאנוה צפוסקים אף צרמז כו', אלא כל שיאמר העד דזה המצוקש ידוע לשניהם והמגיד יודע שהוא ניכר לשומע, צזה די.

ובכהונת עולם סי' ג', הנה צד"ה ד"ה נקטין כח צכשערה"י וידעו שהמצוקש ניכר ומפורסם לשומע והמגיד יודע שזה האיש ידוע לשומע הוי כמראהו מת וא"ל אפי' שמו, ויותר מזה כ' צתחילת דנ"י, וידעו שהמצוקש ידוע וניכר לשומע ולא אחר, והמגיד ידע שהשומע יודע ומכירו, ואילו צסיכוס צצד"ו ד"ה אחאן כח צדמהר"ט למדנו שהמדבר כעס"י וידעו שהשומע ה"י לו היכר וידעה עם המצוקש ויש לנו לומר שידע המגיד מידעתו תלין ודאי שזכו כו', וצד"ה ד"ה ולדידי כח צעעס הרשד"ס צס"י ר"מ דמפקפק, משום שלא ה"י ידוע לשומע או ידענו בבירור שאין הגוי יודע שהנהרג ידוע לשומע, [משמע נמי דוקא משום שידענו צבירור שאינו יודע, אצל כל שיש לתלות שידע תלין], וצאצור יעקב הג"ל צסד"ה והר"א זאבי משוכו להמט"י והכ"ט שס.

ובחקרי לב מהדו"צ סי' ו' צדפ"ג עור ז', אחר שז' צדעת הרע"ט, דממה שפסס דעל פ' הידוע וניכר אצלס קאמר, נראה שמלריך שיה"י ידוע וניכר אצלס לשניהם, ותמה דזה אינו נ' מתחילת דבריו, וגם אם ידוע לשניהם הרי גם כשלא יה"י מעיר הנהרג ה"י לו להחיר, מסיק, אכן נראה [דאמנ] מלריך שיה"י ידוע וניכר אצל שניהם, אלא דכששניהם מעיר הנהרג תלין צפסס ידוע וניכר אצל שניהם, משא"כ כשאין מעיר הנהרג לא מהני מדע"ה לדידי אלא כשיש צירור גמור ידוע וניכר אצל שניהם. ושם צע"ג מחלק להריצ"ל צין ידעוין שהמגיד ידע שהוא ידוע לשומע, שיעול כשדיבר צעירו, לצין "פסס ידוע וניכר לשניהם", כמוצא צאח קמ"ד ד"ה וכח צחקרי נצ.

קלח. אם יש לסמוך על מה שבא העד לב"ד להעיד על פ' זה, כהוכחה שה"י ידוע ביניהם. האצור יעקב סי' ז' דף ל' ע"ג מציא מ"ש הגו"ר צס"י י"ט דכיון דזה צא אל הועד שישבו לקבל עדות על הריגת קונורטי השמש והעיד

די צזה, דודאי אי לאו דקים לי שהוא נודע להם לא ה"י אומר צפסס, ומזה נשתמש הרצ שם להודיע הנעלם צנעלם שאמר אותו קונדי אולגי דכח צשפסע הלשון נראה שה"י ידוע להם וכונתו אותו הידוע ציניו, וכן צנדון הגו"ר נמי לא ה"י שם העדאח העד, אלא דממה שנתאון הגוי על מיתת קונורטי צפני העד, מזה דן הרצ דה"י ידוע ציניהם, והיינו כסגנון הרצנים הנו שסמכו להקל מטעם מדע"י לצד אף דליכא עדות שה"י ידוע לשניהם, אלא ד"י מהגו"ר דעכ"פ לרין שיעיד העד שה"י מכירו לזה, דכ' שם ד"י כשיאמר העד דאינו מכיר לקונורטי אחר זולתי לזה, מ"מ אין זה העדות שהלריך הבני אברהם, ואפי' לא כמו שכתבתי להמטה יוסף וער"פ הג"ל, וזה צרור, ועוד שגם לזה מלא פטור צמה שצא להעיד צצ"ד כו', [כדמוצא צאח קל"ח], אף תמה שם צע"א דכיון דעיקר המקור לקולא זו הוא המהר"ט, והוא עאמו כח צתנאי זה, וכ"כ תלמידו הפני"מ, איך ס"ד להחיר צלי העדאח העד. ומסיק שם צע"ד דצנ"ד דליכא העדאח העד כנ"ל כו', לא מהני מדע"ה אפי' למהר"ט.

קלו. גדרי "איש הבינים". (צאחז מידה יה"י הנעדר ידוע ציניהם שיעול לשון כעס"י). צמטה יוסף סי' ט' ו"א הנו צאח הקודם, כח ציכ"י אהוב וריע לשניהם יחד, דהיינו שידוע הנעדר לגוי המגיד והגוי יודעו שהוא ידוע אהוב וריע לישראל השומע דבריו, וגם השומע ידוע להנעדר וידע ג"כ שהוא ניכר וריע לזה הגוי [ושהגוי ידוע שהוא אהובו של השומע] (*). דצכ"ג לא חיישינן שמה חש צע על אחר שהוא ידוע לשומע כו' [כצאח הקודם]. ומ"ש "אהוב וריע", כח צצ"ד של שלמה סי' ג' צדק"ה, דלאו דוקא, אלא ר"ל הרגיל אצלס וידוע וידעה אמחית וצצורה, וצא לאפוקי כש [רק] רגיל צעיר הנעדר עם כל צני העיר, וכן מתצאר מכל דברי הרצ שם.

ובע"ז כ' הר"א י' חיים המוצא צאח קמ"א פס' ז' [דהיינו] כשידעוין שקדמה וידעה לגוי שאותו יהודי שמספר עליו ה"י ידוע וניכר לזה שמספר עמו. ובע"ז כ' הר"י הכהן צחש"י צצמשאח משה ח"א סי' מ' צדף רכ"ג, דמ"ש מהר"ט שיעיד וכו', הכונה שיעיד שה"י ידוע לו ולגוי המגיד ושהגוי ידע שהוא ידוע ציניהם, וצעדות זו יספיק, וכן הבין הפני"מ כו', אצל אין הכונה [שיעיד שעלו דיצר] וכח דהפני"מ כו' [שז' צעדות כז' דצכ"ג יועיל אפי' להריצ"ל, וכצאח ק"ס ע"ש], וכתבתי זה לאפוקי ממהר"מ שלטון [ע"י צספרו צני משה סוס"י כ"ג וס"י ס"צ].

והר"א זאבי צחש"י שצזר אברהם סי' ד' כ' צד"י ע"ד, כגון שיעיד שעל צעלה אומר מזה דהוא ידוע למגיד ולשומע וניכר אליהם ואין עוד מלצדו ידוע אליהם צסס זה, ואם ישנו והוחזק אחר ידוע צסס זה הוא צחיים או נודע מקומו. וצד"ח אחר שהציא להפני"מ ח"א סי' פ"ד שז' ג"כ אם יאמר השומע כו', הוסיף דאף שלשון מהר"ט הוא, "שעל צאלי הידוע להם דיצר", וצפני"מ כ' רק "שיעיד שה"י ידוע ציניהם", ויש הפרש רצ צין הלשונות, ולא מלאנו צמחרי"ט דדי צזה, י"ל דהפני"מ למד כן מדחזין צצמחרי"ט סל"ו כח צקצ"ע ששאלו הדיינים לעד מניין לך שעל שאשי דיצר, והשיב שדיצר צנדוע לי ולו ולא ה"י שאשי אחר נודע ציניו, וע"ז החיר שם, הרי דלא חשש כהריצ"ל שמה הגוי ידוע שאשי אחר וחש צידוע גם לשומע ועלו הוא שדיצר, ומינה דמ"ש צסכ"ג שיעיד שעל צאלי הידוע להם דיצר, אין הכונה שידוע צבירור גמור שעל צאלי זה המצוקש דיצר, אלא הכונה שיעיד שצאלי זה ה"י ידוע ציניהם, ואין צלחו צסס זה

אוצר

סיק קנ אות קלח—קלס

הפוסקים

[כדבסמוך ד"ה ע"כ], ושכ"כ הר"י הכהן [המוצא בזה מ"ז ע"ש], דאף שיש לחוש שמא יש אחר ידוע צניעות, אפי"כ אמרינן מדבא להעיד על בעלה ודאי דליכא אחר ידוע צניעות.

והוסיף הבניא דל"ד עור ב', דאין להקשות ממ"ש במהרי"ט "אם יעיד שכל צאלי הידוע להם דיצ"ר דלכאורה משמע שצריך שיעיד שידוע לו שכל צאלי המבוקש דיצ"ר, דאלי"כ אף שדעב"י צניעות אכתי חיישינן שמא עוד צאלי ידוע צניעות ועליו דיצ"ר, הרי דלא אמרינן מדבא להעיד על בעלה ודאי נחבצר לו שכליו דיצ"ר ומשום דליכא צאלי אחר ידוע צניעות, הא ליחא, דטנחו שיעיד רק שצאלי ה' ידוע צניעות כ"י [כאופן המבואר בזה קל"ז], אכל לעולם א"י שיעיד בפירוש שאין ידוע אחר כזה צניעות, דה סמכין משום שכל להעיד, וכנ"ל, וכ"י מהפני"מ כ"י [וכמ"ש הרא"י בזה בגיל ע"ש], וא"י א"כ אמאי הוצרך עכ"פ שיאמר בפירוש שזה ה' ידוע צניעות, נימא גם כזה מדבא להעיד עליו ודאי דהוא ידוע צניעות, דמשי"כ נחבצר לו שכליו דיצ"ר מדלא פירש הגוי כדי שלא יטעה הישראל, דאלי"כ מנ"ל דעליו דיצ"ר, ו"ל דכיון דדיצ"ר כעב"י מיד עושה הישראל ושופט דטנחו שכליו אמר ושודע הגוי מידעטו, ובאמת אפשר שלא הכירו הגוי מעולם או שלא ידע שידוע לישראל, אכל צני"ד אס מכר לו עבד אחר, [או צדון ידוע צניעות, אס ה' עוד מודע כזה צניעות] אין לו מקום לחשוב שדברי הגוי הם על בעלה ויחר מעל האחר. [ועי' בסוף ה"ח הקודם שכל"ל להגור"ר].

ע"כ שם לחלק סגדונים אחרים, דמ"ש הרמ"ש בסמ"ד, ועוד שהגוי דיצ"ר עם שצני צ"י ידוע כ"י שידע הגוי שזה ה' ניכר לשצני ושצני לא הכיר מעולם משה זולת זה, משמע דסביר דבעינן שיאמר בפירוש ששצני לא הכיר מעולם איש ששמו משה זולת בעלה, ו"ל דלעולם בעלמא סגי ל' במה שכל להעיד ע"י, מוכח שנחבצר לו כן, וכמ"ש בעלמא שצני שהוצא במקור צדון, [קלעי סכ"ג, ש"י ועוד כ' דאפי' נניח שחפר עוד יחודי שפיו עקומה, מ"מ כיון שהגוי הא' אמר להר"ב שאותו יחודי שה' שכו (של הר"ב) מה, ואמר שידוע זאת ממ"ש לו הגוי האחר שיחודי שפיו עקומה שהחאכסן צניחו (של הא') נהרג, א"כ כ' מדברי הא' שלא החאכסן צניחו יחודי שפיו עקומה אלא שכו של הר"ב, ע"כ, הרי שכותב דמדחזין שהגוי ה' אמר בפשיטות להר"ב שמת שכו ודאי נחבצר לו שדברי הגוי הא' הם על שכו, וכבירור הוא שידוע כבר בעלמא שלא נחאכסן צניחו יחודי שפיו עקומה ממקום פ' זולת שכן הר"ב, ולי"ח שמא נחאכסן אחר [כזה] ועליו אמר הגוי הא' ועשה כ' ושפט דעטו שצ"י אמר, וכ"י צני"ד, מתו"ד דל"ד ע"ש], ושאי' בסמ"ד ששאלו הגוי להעד השומע אשה זו הצוכה אשת משה יואשי היא בחנם אינה צוכה כ', ככה"ג שהראה לו אשתו אפי"כ שמכיר לאחר עושה ושופט דעטו שכל המבוקש אומר.

והוסיף דגם מ"ש הפני"מ ח"א סלי"ד צני"ד אף שלא אמר השמות מ"מ כיון שאמר הגוי ליחודים, דאוחס ג' היחודים שצאו עמכם לקנות כ' נטענו, והיחודים המעידים אומרים שלא צאו עמכם זולת אלו הג' כ', אין לך מודעה גדולה מו ולי"ח למדי, ע"כ, לאו דסביר דאס לא אמר כן בפירוש לא מהגוי, אלא מדבא להעיד על אלו סג, וכנ"ל, וכתו שכן דעתו גופי' כמ"ש לעיל [דל"א א', ממ"ש צח"ג ס"י ע"י ש"י דמוכח שהחוגר המגיד ליחאק על פ' ופ' אמר שנטענו, שהרי ראס אחמול שדיצ"ר עם יחאק ולמתרתו אמר לו שהאנשים שדיצ"ר עמם נטענו, והעד כבר ידע שהאנשים שדיצ"ר עמם היו פ' וכו', הרי דלא חשש שמא דיצ"ר גם עם אחרים ועליהם אמר הגוי, והעד עשה, א"י דעטמו דאס איתא שדבר גם עם

מה שהעיד, ודאי שנחבצר לו שדברי הגוי על קונטרסו השמש היו ושנא ס"י לו מודע אחר זולת זה, וכ' האצ"ע דמח מוכח דסובר דא"י שיעיד שה' ניכר חללס, אלא כל שכל להעיד על בעלה סחמו כפירוש דודאי נחבצר לו שדברי הגוי ה' על המבוקש, אכל אין דעתי נוחה מהמלאה זו, דמנן דלא טעה בדמיונו, כיון שנאצ"ד וט"ע אומרים צאומד הדעת דמת, א"כ כיון שמתחלון המגיד ומעין דבריו שמדבר על המבוקש רן צני"ד להעיד עליו כאילו נחבצר לו צירור גמור, דלאו כו"ע דינא גמירי לחוש ככה"ג במדעב"י כ', ועוד דמסבצר דאפי' יהי לעד ספק אס די להחיר בזה, ירוץ צני"ד ומעיד, דסביר דילמא יעינו רבנן וימלאו היתר, ומלבד דלא מסבצר כדבריו, יש גם רא"י מהא דהפני"מ [שבאות ק"ס] כתב דאס אמר בפירוש שדעב"י על בעלה גם הרצ"ל יודה כ' ע"ש, ואס כדבריו הרי אפי' לא אמר כן בפירוש, כיון דבא להעיד על בעלה ודאי שנחבצר לו שכל בעלה אחר כן, והר"ל כפירש, וגם ממ"ש הפוס' הני"ל דע"י שיעיד העד שה' ניכר צניעות אדחיה דה' סביר הני"ל כ'. [אולם ע"י כדברי הגור"ר המוצאים בזה קע"י, נראה דהא דסמך ע"י שכל צני"ד הוא לא להוכיח דה' ידוע צניעות, דזה מוכיח מהתאונותו המיוחדת עליו, ע"ש, וצ"ח לא סמכין על שיפוט שלו אלא דאמרינן דלנו מחבצר כן, ברס אכתי יש לחוש שמא יש שנים כאלו ידועים צניעות, ועל הידוע כ' אמר, כמוצא בזה בסמוך, דהא כ' שס להחיר מהוכחת ההתאונות אפי' יש שס עוד קונטרס, וככה"ג עכ"פ לריך הוכחה שהשני לא ה' ידוע צניעות, ע"י כ' דיש הוכחה מדבא צני"ד להעיד על בעלה, ע"כ לא ה' לו מודע אחר בשס זה, דאלי"כ מנא ידע באתה שכל בעלה העיד, ודבר זה התלוי בידיעתו, שפיר הוי הוכחה]. וכ"כ הבניא בזה בסמוך ד"ה וכוסיף, דלהוכיח דה' ידוע צניעות, לא מהני מה שכל צני"ד, [אכל להוכיח שאין עוד כזה ידוע צניעות שפיר מהני, ע"ש].

קלס. אם בעינן גם שיעיד בהדיא שלא ה' עוד א' בשם זה ידוע ביניהם. [דאלי"כ אף שנחבצר שה' איש צניעות, וממילא לא חיישינן שדיצ"ר המגיד על אחר מעלמא, אכל אכתי יש לחוש שמא ה' עוד א' כזה ידוע צניעות, ועל האחר דיצ"ר, והשומע חשב שעליו מדבר, וע"י כהר"א זאבי שבאות הקודם שהזכיר גם התנאי שלא ה' אחר ידוע צניעות, וכן הזכירו פס"א א' צככות עולם שס, אכל אולי אין הכונה שיעיד כן בהדיא, אלא שכן הוא המוצא, וכהצני"א דבסמוך].

בבבי אברהם ס"י י"א צעדות כ' שאמר ר"מ שכוה ואחרים מכרו לגוי עבד ישראל שכוה בעלה של פ' (שפדאוכו מגוים ונשתמד ומכרוהו), וכשפגשו הגוי אחר זמן, אמר, העבד שקניתי מכם מה, אחר ש"י דבא ודאי פשט לשונו שכל אותו עבד שמכר לו ר"מ, אמר, כוסיף, וכי תימא דעדיין יש לחוש שמא ר"מ בעלמא עם האחרים מכרו להגוי עוד עבד, ועליו קאמר שמת, ור"מ שפט דעטו שכל בעלה אמר, וכדחששו צעדות הא', (שסיפר העד הכוה דכשפגש הגוי ליחודים אמר חצל על העבד שקניתי מכם שמת, ואומר העד שבעלה הוא העבד, וכ' דלא מהני העדות, דאפשר דכולל העיר מכרו לו עוד עבד שהעד לא ה' נוכח במכירתו, ועליו אמר, והעד שפט דעטו שכל בעלה אמר), ליחא, דהתם אמר סתם ליחודים, העבד שקניתי, אפשר שכוונתו על אחר והעד טעה בשפוטו, אכל הכא שמת ציחוד לר"מ ואמר לו העבד שקניתי מכם, שכוונתו ע"י שמכר לו ר"מ, אס איתא שר"מ והאחרים מכרו לו עוד צני"ד, מנ"ל לר"מ שדיצ"ר הגוי על בעלה ולא על האחר, ובמה שכתב כן דעתו ושיבוצ להחיר אשתו, א"י שלא מכר לו אלא זה, והלכך פשיטא ל' שכל בעלה אמר. וע"ש שהוכיח כן ממכח פוס'

אוצר

סיק קן אות קלט—קמא

הפוסקים

[א]. בדעת חר"י מייטאצק *) וחב"י. יענין דנזריהם שהוצאו בס"ק קמ"ח אות כ"ב, שהחירו נזדונייהם כשדעב"י צעיר הנעדר, וע"ש בהרמ"ש דנזריו שצחש"י סי' נ"ו, דמשמע דמשום שניהם יחד החירו, מדעב"י וגם צעירו. וכ"כ בחסד לאברהם (אלקלעי) סי' ו' דל"ז ע"ג להרע"ט, דלא יועיל מדעב"י בחסר ש"ע, אלא אם דיבר צעירו. וע"ש בהרמ"ש שם צקוני' וצממה חש"י שכתב דאפשר דגם הם לא החירו אלא כנזדונייהם שאמרו שמו וכוונתו דהוי כש"א, ולומר דאפי' להמלכיות ג' השמות, ככה"ג סגי בשו"א. וע"ש בלוח כ"ח שכ"כ דעתם ע"פ. וכ"כ דעת הב"י הבני משה סי' ס"ב דזק"יט ע"ד, דהיינו בלומר שו"א, ואף שצדקו מוכח יותר דודאי עב"י ויכיר אללם דיברו, כיון שגם שאלו עליו בלשון כעב"י כו', [כנחות קט"ח ד"ה ויכיר ע"ש]. [מיהו ע"י בלוח כ"ח שצ"ק קמ"ח הניל דלענין דהתם שיחשב כש"ע, י"א דהיינו גם בלומר רק שמו, ושכ"ד הרע"ט].

ומהר"ם י' חביב בסי' ה' דל"ט עור צ' [נראה דלענין דלכב"י סגי בשמו לצד, מודק להפני"מ דבסמוך, אצל סובר דהיינו כשמדבר צעירו, דהב"א דהר"א ברודו השיב דיש להוכיח מהב"י להחיר נזדוניו משום מדעב"י, ובהפני"מ דסגי לדידי' בשמו, ולא העיר ע"ז כלום, אלא דמ"מ] כתב דל"ן ר"י, דהתם שאלו דיברו צעירו, דנשי לארסו שהיא עיר דשלמה כרוב הנעדר, שאלו מהחזירים מיריד מושקלר אם יודעים ממנו, ואני הייתי שם וידוע שצמחשקלר באים מלארסו ומכל ערי גלילות המוריהם כמה פעמים בשנה ומכירים זה את זה, והוי כאלו השואלות והמשיבים והנעדר כולם מעיר אחת, וככה"ג הוי הוכחה רבה דעב"י ציניהם קאמרו, וע"ז כ' הב"י דמוכח דעל שלמה כרוב הידוע בלוח המוח דיברו, דל"כ היו המשיבים לריכס לשאל על איזה שלמה כרוב אתן שואלות, משא"כ צ"ל שאל נודע שהשומע מעיר הנעדר, וחו דנזדוניו הוי צ' הוכחות דעב"י מדברים מדשאלו גם הנשים סתם כו' [כנחות קט"ח]. [מיהו אפשר דהיינו כשה"י רק הוכחות בלשון, ולא ה"י ידוע ציניהם ממנו, ע"י פני"מ דבסמוך].

והפני משה בח"א סי' פ"ד, [הגה דעת הרע"ט סובר בהרמ"ש, כמבואר דנזריו המוצאים בלוח קמ"א], מיהו דעת הב"י סובר דסגי במדעב"י בשמו לצד ואפי' דיבר שלא צעירו, ש"י דנזדוניו נראה ממרוות הענין דשלמה כרוב לא ה"י איש הצינים נודע בפרטותו בין השואלות להמשיבים, וגם לא ידעו אם הוא מעיר שדיברו שם, שהרי שאל אם יש כאן מי שיצטו, וכן הב"י הרשד"ם בסמ"ז ובר"י סמוט שהשיבו צנ"ז, למרבה ה"י רק ידוע בדרך כלל שה"י מפורסם שכל המחז לא ה"י כ"א שלמה כרוב א', ואפי"ה החיר אף דאפשר דבעולם צ' שלמה כרוב איכא, מ"מ כיון דודאי השואלות שאלו ע"ז שממחז דידעו, והמשיבים השיבו בהלל [כלומר שהשיבו שלמה כרוב מת, מבלי שישאלו על איזה שואלות, חליקין] ודאי שידעו שאין בכל המחז שלמה כרוב אחר כו' [וכמובא בס"ק קמ"ח אות ל"ה], א"כ נלמוד ק"י שאם ממרוות הדברים ניכר שאל איש הצינים בין השומע למעיד מדבר, דכ"י ה"א אע"ג שלא הוצרך ש"ע מהני, כיון שכבר נודע על מי מדבר, איברא שצדקו ה"י גם כנוי דעדיף מש"א, וי"ל דמשי"ב סמך ע"ז ומשום דו"א

עם אחרים לא ה"י אומר בפשיטות שדברי הגוי היו על בעליהן של אלו, ועפ"י מ"ש דל"ן לדחות הרא"י, גם מ"ש הפרמ"א ח"ב סל"ח דף ע"א א', דכיון שאמר הגוי לר"י שהרגו להיבדודי שדר נחור א' עם שוחפך, וידוע וברור לנו ע"פ הרי"מ שלא ה"י דר עם שוחפך אלא ג' ידועים וצ' מהם חיים ודאי ה"י ר' יוסף שבעלם, ע"כ ד"י מדבריו שצ"ח שיעוד הרי"מ כן בפירוש שלא ה"י דר כו', שאני התם שהגוי שאל להעיד על מיתת ר' יוסף נתן סימני כליו והלכך הלא כן שיעיד בפירוש, דאי לא, יש לחוש דאף שה"י אחר דר עמו מ"מ השומע מיד שפט דעתו שכל ר"י הנעלם בל"ו דברי הגוי מכח הסימנים שאמר, אצל צ"ח מודק הרב, ור"י לדבר שצ"ח ס', בהעיד, אחרת שה"י יושב בחנות פ' מת, לא הלא כן שיעיד העד בפירוש שלא ה"י יושב בחנות הלא זולת זה, יע"ש, ועמנו ודאי כנ"ל דכיון שאל להעיד ע"ז, ודאי נחזר לו שצ"ח בל"ו דברי הראשון, והברור חלוי בידעתו דהיינו שלא יש שם אחר, גם מ"ש הב"י דוד (להר"י) סי' ז' בלומר אחי מת, שאם יש לו עוד אח ולא ידוע אם חי ודאי דיש לחוש להאחר, י' דלא סגי ל"י כמה שהעיד על בעלה, י"ל דדוחק (שלא יהיו דבריו היפך הפוס' הני"ל), דמייירי שהאח אינו מעיד בפירוש על בעלה שמת, אלא צ"ל לצ"ד ואמר גוי אחר ל"י שמת אחי, והלכך לו, דככה"ג ודאי ל"יך לראות אם יש לו אח אחר, וכן פירש במטה יוסף שם חש"י מרן, אצל צ"ח מודק.

עוד כתב אך מה שצומד לנגדנו הוא מדברי הרי"א ששן סי' ו' [בלומר הגוי שקבר להאיש שדיבר עם ר"א בצפינה וסימניו כן כו' ור"א אחר שדבר עם מתחיהו], ש"י מסופק אני אם ר"א לא דיבר עם שום אדם אחר מהכפינה רק עם פ' או גם עם אחר, ולדבריו אין כאן מקום להסתפק, דמדב"א להעיד על בעלה, נחזר לו כן, משום דידוע שצמחשקלר שאל דיבר עם אחר וכנ"ל, וי' דשאני התם דהגוי אמר סימניו שה"י זלדקן וכו' וצכה"ג יש לחוש כו', שכוני אינו מדקדק בסימנים יפה, וגם למי שאינו זלדקן ממש קורא זלדקן, וא"כ אפשר דבאמת דיבר הרי"א גם עם אחר שאינו זלדקן גמור, והשומע דקדק יפה ולאוהו האחר אינו קורא זלדקן, ולכך מיד ששמע שאמר הסי' זלדקן שופט שדבריו על מתחיהו, ולפיכך נסתפק, אצל צ"ח מודק, עוד י"ל דנזדוניו אפשר שצטעה שדיבר הרי"א עם מתחיהו ראש הגוי וגם כשדיבר עם האחר ראש הגוי, אצל הרי"א לא ידע שראשו הגוי כשדיבר עם האחר ולפי שידע שראש כשדיבר עם מתחיהו, לפיכך שופט דעתו שכונתו על מתחיהו, אך צ"ח אם איתא שמכר לו עבד אחר כמה עלה על דעתו לעשות שעל בעלה אומר ולא על האחר, וצכה"ג כו"ע מודק.

קמ. אם מהני מדעב"י גם באסור דאורייתא. כ' דברכי נעם סי' ס"ה דקע"ד א' וד' דמהני, ולא כדבסתפקתי מקודם, אלא דיועיל ודאי דומיא דנזוניי הרשד"ם בסמ"ג ונ"י, ומ"ש הרי"א ברודו (שם סי' ס"ד) דהרשד"ם לאו באיסור חורב מיירי, תמוה מאד, דהא התם לא עבדו צמחשקל"ם, ועל גוף ההריגה מעיד, וכ"ש צ"ח שנטעמו צמחשקל"ם שיועיל לנכרתם. וכ"מ צמחשקל דק ח"א סי' ח', דאחרי ש"י דמ"צ להחיר מעט מדעב"י, הוסיף, דל"ן לומר דצ"ח דעבד צמחשקל"ם הוי אסד"ר וסגי בשו"א, דצ"ח ליכא עדות ענינה כדב"י כו' ואכתי אסורה מה"ת, וע"כ לריכס להחיר הני"ל [דמדעב"י].

קמא. אם מהני מדעב"י כשהזכיר רק שמו, וגם לא דיבר צעיר הנעדר, ואם מהני ככה"ג לכה"פ כשהעיד השומע צכדיא שה"י הנעדר איש הצינים ידוע ויכיר בין המגיד להשומע. [והיות שצכבנת דיעות הפוס' הקודמים צ"ח, פליגי האחרונים, לכן נביא מקודם מה שכתבו צנ"ר דיעותיהם, כ"א צפסקא מיוחדת, וצפ"ס ח' יוצא מסקנות האחרונים להלכה].

(*) כל מה שדנו כאן בדברי הרי"ט, הוא למ"ש בתשו' שהובאה בבנימין זאב סי' ז', כמובא בס"ק קמ"ח אות כ"ב, אולם ע"ש דהנה"ג מבאי תשו' אחרת כ"י שהחזיר בנדון כד"ב, ותמה ע"ז, וע"ש באות כ"ח ד"א משום דהתם ה"י רק שמו, וע"ש בה"י ד'.

(א) מלבד מה שנראה דחוטם בהרי"ט דעיקר היתר הוא משום "מדבר בעירו" דה"י כש"ע, וכשדן בדף ר"י ור"א דבר מדעב"י אינו מזכיר כלל להרי"ט, ורק בדרי"ד מבאי מדבר מהר"א ברודו לענין מדעב"י בעירו. דכש"ש"ט

אוצר

סיק קנ אות קמא

הפוסקים

וב"כ הר"א זאבי בחשו' שצורע אברהם סי' ד' דיו"ז ע"ג וד', דאף שהריט"ט והב"י צנזרוהו לא החירו אלא לחסרון ש"ע כשאמרו גם כנוי, וגם מטעם שדיברו בעירו, (דמ"ש הפני"מ כ"ל צנזרו הב"י מדשאל אם יש בו משמע דלא ידע שהנעדר משם, אינו מוכרח כ"כ, וגם לדבריו הרי מ"מ נודע להם שלא ה"י אחר צאתו מחוץ, ושם דיברו), מ"מ י"ל דלא פליגי על מהרי"ט [שצאות קלי"ז], אלא דמר אמר חדא ואינכר אמרי חדא, דהנה היסוד דמשמעות הלשון דעה"י חלש ולריך סעד כו' [כמבואר צאות קלי"ז], אלא דמהרי"ט הורה דכשהעיד שהנעדר ה"י ידוע צניוהם כו' אז יסוד זה חזק מעצמו ופזר א"ל סעד מצחון וגם סגי כה"ג אפי' בלא כנוי וש"ע, ואילו הריט"ט וב"י [דכ"י סוצר נמי דמיירי כשלא ה"י ידוע צניוהם, וכמ"ש הר"י ק' ריי ה"ל] מלאו עזר למשמעות כשה"י צמה שהעיד בעירו, וצנו ע"ז הדיחה, אמנם הפני"מ לא סבר הכי, שהרי כתב צנזרו [להלן פס' ז'] אם יעיד שה"י ידוע צניוהם יש להחיר ע"פ מהרי"ט, ושהר"ש ש"י דע"י גם מדבר בעירו פליג, לפי"ז עכ"פ גם הריט"ט פליג, ולדבריו הרי צגווא דמהרי"ט גם הם יורו דסגי בהכי בלא כנוי וש"ע, משא"כ מדעה"י בעירו [כשלא הועד שה"י ידוע צניוהם] סגי רק לחסרון ש"ע, וצאמר רק שמו צני חיפוש, וכמ"ש הר"ש צ"ח מ"ד למעשה. [וכי"מ בהר"א ק' חיים דלהלן בפס' צ', דלהריט"ט יועיל מדעה"י כשה"י ידוע צניוהם אפי' דק צנזמו ושלל בעירו].

ובפרט זה דסגי לדידהו מדעה"י שלא בעירו, כ"כ גם צפרח מטב אהרן ח"א סי' קי"ג (ולענין אי סגי צנזמו לצד ע"י צאות קמ"ט), דאחר ש"י צדק קלי"ז ע"ג דנ"ד שדיבר כשה"י סגי בלא ש"ע וכי"צ כ"י הריט"ט כו', הוסיף, ואע"ג דהכא ציריד שמע השומע הדברים [ולא בעיר הנעדר, מ"מ] כיון שהוא ניכר לשומע ולמגיד ודאי עה"י להם קאמר, וזוהי כונת הריט"ט צמ"ש וכ"ש כשהמגיד והשומע מאותה העיר, ר"ל אע"פ שלא יהי' חוק העיר, דאין לומר דוקא חוק העיר, דכיון דצמכירין תלוא מילתא מה לי חוק העיר מה לי חוק לעיר, וה"ק אם הוא חוק העיר על הסתם שלפי שביד חוק העיר לא הזכיר ש"ע, וכ"ש כשנודע צירור שהמגיד והשומע מאותה העיר, ודאי לפי שידוע אל"ס [לא אמר ש"ע], ואפי' שיהי' חוק מאותה העיר, ואפי' אם תרצה לדחוק דתרחי צניו [אע"פ שאין נראה כן, כ"ל שם], הרי הב"י כתב סברא זו ולא תלה אלא צמכירין כו' ולא הזכיר לפי שה"י חוק העיר, משמע שאין ההקפד אלא צמכירין. והביאו צמפרא לנפש דע"ז ד"ה ועין, ושגם צמ"צ סי' קי"ז למד ממהריט"ט והב"י להחיר צנזמו שהעיד שלא בעיר העגונה ודיבר כשה"י והנעדר ה"י איש הצניוים. [וכי"מ מס' י"ז דין ע"פ הב"י משום מדעה"י אף שדיברו בדרך, וגם נראה קלת מהענין שהשומעים לא היו מעיר הנעדר, והא דבס"י ל"ז כ' צנזמו הב"י משום שדיבר צמדינה [פ"י בעיר], וגם צמ"י קי"ג מיירי עכ"פ שדיבר לאיש מעירו, ומשמע צמ"צ סי' קי"ז דהא דסי' קי"ג שהעתיק שם הוא משום מדבר בעירו, ל"ל דהיינו משום דלדעתו הרי גם הסברא דמדבר בעירו דהוי כש"ע, הוא צעיקר משום דעה"י מדבר, וכמבואר צמ"ק קמ"ח אות כ"י].

ובע"ז כ' צחקרי לצ שצאות קלי"ז, דהא דמשמע בהריט"ט דלא החיר משום מדעה"י אלא כשהמגיד והשומע מעיר הנעדר, היינו בלא נחצר שה"י הנעדר ידוע צניוהם, ונתלה שכן הוא מסתמא משום דעניוהם מעירו, אלא צידוע צניוהם א"ל לזה, ע"ש.

[3] בדעת הרשד"ם. [הנה צתשובותיו שהוצאו צאות קלי"ז נראות כמה מהן כסותרות, ופליגי הפוס' דלהלן צמסקנת דעתו].

דצוש"א סגי, וכ"מ שנגרש הר"ש, אמנם לי נראה צנזרונו מעשה שה"י כ' ה"י, אלא כשהחיר החיר מטעם מרואת הלשון של המשציס, כדנראה מדבריו, וגם הא הב"י סוצר דלכו"ע צניו ג' השמות, וכיון דסמך מה"ע לצד אין חילוק בין שוש"א לשמו בלבד, ועוד צנזרונו הולכר לכו"י דכיון שלא ה"י ידוע צניוהם לא היו יודעים על איזה שלמה מדברים בלא הכנוי שבו התפרסם, אמנם כשהוא ידוע בין המגיד לשומע ונראה ממרואת הלשון ששה"י צניוהם מדברים אפשר יחיר הב"י כסברתו גם צנזמו לצד. וכ"מ שהסכים צזה מהר"א צרדו בחשו' שצדרכי נעם סי' ס"ד צדק ק"ע ע"א, ע"ש. וכ"כ הר"י ק' ריי דצמחוך צדעת הב"י והוכיח שם כהפני"מ. וע"י בהר"א זאבי דצמחוך.

וכן צדעת הר"י טייטאלק כתב הר"י ק' ריי בחשו' שצדבר משה ח"צ סי' קי"צ צדקלי"א ח' [דסגי כה"ג צנזמו ושלל בעירו, והוכיח] דממ"ש דהתוספתא והפוס' שהלריכו שיאמר פ' מעיר פ' היינו צעיר אחרת אלא צאותה עיר כשאומר פ' מת צמסם צרור דעל פ' הידוע שם קאמר, י' מדבריו צפירוש דצנזמו לצד ג' סתם עה"י שם קאמר, והא דהלריך שגיד בעירו, היינו משום דקאי אהתוספתא דמיירי צמסם אף צא"ש שלא ידוע צפרטיות בין המגיד לשומע, דככה"ג אין הוכחה מהצבור צמסם על מי מדבר אלא בעירו, [וכ"כ המטה יוסף צח"א סי' ט' צדנ"א ונ"צ להריט"ט, ומשום דבעיר אחרת אדרבא רחוק לומר שזה הגוי הכיר ליהודי המצוקה, וטפי אית לן למחלי שטל אחר אומר, ומה שדיבר כשה"י משום שחושב צעמות שגם השנועט מכירו], אלא כשהמת ידוע בין השומע והמגיד צפרטיות צמס זה מהני לדעתו צאמר פ' מת סתם אף בעיר אחרת, ודאי שעה"י וינכר צניוהם מאז ומקדם דיבר, ואח"כ כ' ליוותא דמילתא, דכ"ש צנזמו שהמגיד והשומע מעירו והזכיר שמו וכינויו, דסגי אף להמלריכוס שמו וש"ע, אלא לדניא סוצר דצידוע צניוהם ואמר פ' סתם אף בעיר אחרת אומדנא דמוכה דעליו קאמר, וסגי צזה ואף שלא יהיו שניוהם מאותה העיר, ומ"ש הר"ש צקוי דלהריט"ט והב"י נמי דוקא צוש"א, צלשון אפשר אמרו, אלא צתשובתו צמ"י לי נראה צפירוש דלהריט"ט וב"י צנזמו לצד סגי בהוכחה זו, [דאל"כ איך כ' דהריצ"ל והרשד"ם מחמרי, הא אינכר צנזמו לצד מיירי, אלא צוש"א צנזרוהם ונדונו אולי יודו כו', ח"י דסוצר דלדידהו אף צנזמו מהני, מדבריו צדק ק"ל ע"ד, ע"ש. וכ"כ צבהונת עולם סי' י' צדנ"ה ע"ג דכ"מ ממהר"ש צחשו"ז, ושיל"פ כן בהריט"ט דמהני כה"ג לכל השמות, ותמה שהר"ש צממה מקומות כתב צאופן אחר], וכ"מ צחשו' הר"ש צמ"י מ"ד ג', ואף שהר"ש צקוי הסמך להריט"ט על מ"ש להקל רק צדיבר בעירו כשה"י, דמשמע דגם הריט"ט רק צכה"ג החיר [ואמנם כ"כ צהדיא צמניו], מ"מ מס' לי נראה צהדיא דלדידהו מהני אף כשלא דיבר בעירו, דהא צנזמו העיד המשרת צגאליפול, והאישטרונגטו לא דר שם רק ה"י ידוע אל"ס מהיותו עוצר וצב שם חדיר, וע"ז הדיא להריט"ט וב"י להקל, ומה צצקוי הלריך שיהי' גם בעירו, היינו כדי להחיר אפי' צנזמו לצד נגד הריצ"ל, דצזה סמך על הריט"ט צמ"ש וכ"ש וכו', אלא צמה דסוצר הריט"ט לוינא דצמגיד בעירו סגי אף כשאינו ידוע צניוהם ומינה צידוע צניוהם סגי גם כשהע"י שלא בעירו, לא סמך עליו להקל נגד הריצ"ל צאמר רק שמו.

ב) דהא קאי אהתוס' והפוס' שהזכירו רק פ', וגם הריט"ט עצמו כתב סי' ולא פב"מ, כן הבין דבריו המרפא לנפש שבס"ק קמ"ח אות כ"ח ד"ה ויש, וע"ש בהר"א ק' חיים דכ' דמות אין להוכיח כן בדעת הריט"ט.

ג) אולי משום דשם לא כתב אחרי הריט"ט והב"י דאפשר דהיינו בשוש"א, או כמ"ש החקרי לב מהדו"ב בס"י דפ"ב ב', דבגווגו נוכר רק שמו ומ"מ דן להחיר מצעם מדעה"י בעירו והציא ראי' מהריט"ט והב"י.

אוצר

סי' קא אות קמא

הפוסקים

וכ"ד המכתב שלמה סי' ד', ועיי' גם צבחות פולס דבסמך].
ואמנם צבי' ר"מ משמע שאם הי' רואה שום פוסק שדבר בפשיטות
זכר הי' מסכים להלכות עמו לסמוך על טעם זה לבד, [אף שגדולו
אמר רק שמו], והרי גדולו כמה גדולי אחרונים מסכימים בכך,
חדע דמהר"ע לא חש להביא דהרש"ם חו"כ צוה, משמע דסבר
דאם הי' מולא חזר הי' מודה בכך, וגם צבי' ר"מ הי' ריעותא
שעיקר, לכך לא פנה שם לחזק טעם דהידוע, סוף דבר אינו רואה
שום השגה על מה שדמיו דעתו. [ומשמע דכל זה כתב דהרש"ם
אף כשאין עדות או הוכחה מיוחדת שהעדר הי' ידוע ביניהם,
מדלא הזכיר זה, וכ"כ מהר"ם ו' חז"ב סי' הי' דכך מיייר, שהשיב
ג"כ בגדולו זה, שדל"ע הי' הביא להרא' צדו שכתב להחיר זה
משום מדע"ה וכמ"ס מהר"ם, והקי' הא מהר"ע לא החיר אלא
כשיעוד כו', ובגד"ז לא הי' כן].

גם הפרמ"א שצאות קמ"ע כ"כ דעת הרש"ם, ואף דצבי' ר"מ
מפקפק, מ"מ צבי' ר"ג מקיל למעשה במדע"ה צמחו,
[דממרו"א לשונו שבוסף נראה דעתו להקל זכר אפי' לא הי' שם
הטעם הב' ה]. ועיי' צבי' ר"מ קמ"א אות כ"ד דכתב הפרמ"א ועו"פ
דגם צבי' ר"מ לא הי' מפקפק אילו ראה שבי' הריע"ע. וכעו"ז
כ' הרי"ש נאוו' בשו"י כ"י, שהביא בחקרי לב מהדו"צ סי' ו' דפ"ג
א'. וכתבו כמה פוס' שבי' שחפסו דעת הרש"ם מהר"א חנניא
שצאות קמ"א, מהר"י צננשט שצאות קמ"ז, והכרם שלמה שצאות
קמ"ב.

ועיי' במרפא לנפש דז"י ע"ד שכתב דמשמע מהפרמ"א ח"א
סל"ו, דמ"ס הרש"ם צבי' ר"מ אלא שצמעה א' החיר
כו', היינו משום מדע"ה בלא הטעם דמדבר צעירו שהזכיר מקודם,
[וללא כהר"א זאבי שצאות קמ"ד], דהא על מה שהביא שהרש"ם
דחה להחיר דמדבר צעירו, כתב אילו ראה להרא"מ והריע"ע לא הי'
דוחה, ועל סוף דבריו שצמעה אחר כו' עד שמפקפק, כתב אילו
ראה להבי' כו', ומה הולך לזה הא כבר כ' אילו ראה לדב"ה
מיניה, א"י שצמעה אחר החיר משום מדע"ה לחוד, והפרמ"א
הוכיח כבר דכ"ד צבי' אף כשלא דיבר צעירו [ובג"ל בפס' א' ד"ה
וצפרט] אלא הר"מ לא דיבר צוה. [ואמנם הפרמ"א צבי' קי"ג
וח"ב סי' ק"ז שהביא כל דברי הרש"ם צוה, וכתב ע"ז אילו ראה
וכו', לא הזכיר להרא"מ]. ועיי' שבי' דגם מ"ס הר"ש צקוני' על
הרש"ם סי' ר"מ, דמ"מ כתב אלא שצמעה א' כו', דכונה ב"מ
יותר נכון לפרש דה"ק, דאף שטעם דמדבר צעירו דחה לגמרי,
מ"מ במדע"ה החיר זכר לבד אף כשלא דיבר צעירו, עיי'.

אולם הפני משה צח"א סי' פ"ד חשב להרש"ם כמחמיר, דאף
דצבי' ר"מ נראה לו טעם נכון להחיר זכר אף צמחו לבד,
מ"מ הא לא מלאו לבו להחיר אלא לזירוף, וכדמסיים גם צבי' מ"ג
מטעם דשמא וכו'. וכן הסכים עמו צבי' ר"י ר"י צח"א שצד"מ
ח"ב סי' קי"ב דקל"א ע"ג. גם מהר"א צדו"ה השיג על הד"ה בג"ל
שם צבי' סי' דקס"ט טור צ', דבס"ז עמ"ל כ' הרש"ם דיש צדו"ה
עוד טעם גדול ועיקרי, משמע דטעם דמדע"ה לא סמך להחיר
[עכ"פ צמחו לחוד], וגם עס טעם האחר לא מלאו לבו שם משום
דחש להמהר"ק דצ"י ג' השמות, וצבי' ר"מ הא העיד על עמ"ל
דמה שהחיר במקום אחר אינו אלא לזירוף, וגם הר"ש מצא להא
דסי' ר"מ. וכ"כ צב"ה דוד (להר"ד) סי' ד' והזכיר אברהם סי' ז'
ד"ה אמנם. וכ"ד הר"א זאבי שם צבי' ד'. והדבר משה ח"א סי' י"ג
הביא להרא' צדו"ה בג"ל דקכ"ה א', והוסיף, דגם הוכחה בד"י
דזכר ישראל עם ישראל (עיי' עדי"ן צלות קמ"ב). ונראה שצד"מ
סי' ט' כתב דז"ד ע"ג דהתם שאני דהוי כדבר צדו"ה, וכמ"ס
אגל כשאנו רואים צדו"ה על איזה אדם מעיד כו'.

זמ"ש

בדרכי נעם סי' ס"ג מסתייע צ"ל מלדדי היתר צדו"ה [שאמר
שמו סתם וליבר של צעירו] מהרש"ם סי' י"ז א', וכי
דקס"ה ע"ג ד' וצבי' ס"ה דקע"ג ע"ד, דאף דהרש"ם כ' שם אח"כ
טעם אחר מדאמר אס' אחיו דמיאל וכו' [כמובא צבי' קמ"א אות
מ"ו], מ"מ ודאי ג' פשטות לשונו דטעם הא' הוי סגי ל', שבי' צבי' ר"מ
טעם זה "א"כ מזה נראה דאין לספק במדרכי אחר, וטעם הב' כתב
לחזותא דמילתא כדרך הפוס', [ויש שכתבו דמדקדק לומר "ועוד", ג'
דמלכד הטעם הא' שהדיו נותן כו' עוד יש טעם צ' שממנו לבדו
שורה הדיו מחייב כן ב'], והא דצבי' מ"ג ור"מ לא סמך ע"ז לבד,
ונראה דהרש"ם גופי' אפשר דמסתפק ורפי' צד"ה, מ"מ הריק"ש
גערך לחם מוחם להרש"ם דטעם זה דהידוע ביניהם לבד יספיק
לסמוך עליו, שכתב דכשמדבר על איש ידוע לו ולשומעים א"ל שזכיר
ש"א, ומליין רק להרש"ם חו"מ סי' שפ"ב, וי' דהיינו משום דמסי'
זה מוכח דצבי' ימיו סמך בפשיטות דדי טעם זה לבד, דחש' זו
אחרונה שכללם, שלכך כתב דצח"א חו"מ ולא צאה"ע, וצבי' ר"מ
הספר נראה שכתב הוי מודפסים החלקים הראשונים, וזוהי סברה
רוב הפוס' האחרונים, ואפי' מסי' מ"ג משמע מכל לשונו שכן דעתו,
דהא אחר שכתב שלבי נוקפי שמא אינו כ"כ מוכרח, חזר מיד וכתב
או שמא המעתיק לא דקדק, הרי שאין כח צידו לדחות טעם זה,
ורק משום הריעותא דשמא המעתיק לא דק דחאה, [אגל צעלמא
כשלאן העדות לפניו] אה"כ דמהני, ואפשר שכן הבין הכנה"ג.

א) אמנם גם מסי' ג"ג מביא שם מקודם, אבל כנראה שחפס בו דהתם
רק משום ב' הטעמים התיר, ואולי משום דהתם הקדים דמשום ב' טעמים
מוכח דעליו דיבר, עיי' שם, ואמנם הד"ה מסתייע משם רק לעדות הגוי הב'
להעד, שאמר סי' הארוך מעירכם, דישנם ב' הטעמים שבהרש"ם, שמו סתם
ורפי' העיר, ובג"ד עדיף כו', אבל בעדות הגוי הא' להבי' שאמר רק שמו
סתם מסתייע מסי' ג"ז.

ב) באר המים סי' ס"ב (דס"ב) [דנ"ח] ע"א, ושזה כלל גדול בפוס' כו'.
[ועיי' מ"ש בזה בשו"י חמד בכללי הפוס' סי' פ"ז אות ט']. וכע"ז דקדק
מס"ז בכהונת עולם סי' ג' בדנ"ה א', אלא דהם כתבו דהא שאני דמוכח
שהי' הנער ידוע ביניהם, משא"כ בתשו' האחרות וכמובא להלן, והד"ה
כנראה אינו מחלק בזה, ומש"ה למד מכאן לשאר המקומות. ובבאר המים הג"ל
כ"כ גם על סי' ל"ה דהרש"ם, דמ"ש שם "ועוד" וכו', ג' דר"ל דבא' הטעמים
יש להתיר כו'. [ולפי"ז מ"ס הרש"ם בסי' ר"מ דמה שהחיר במקום אחר הוא
משום שהי' עוד טעמים, הכונה רק לס"ג דהתם כ' מתחילה "מב' טעמים"
וכנה"ג א', אינ' דהתם גם לטעם דמדע"ה הוי עוד קצת סימנים, וכע"ז כ'
בבאר המים שצאות קמ"ד].

ג) מ"ס בספרו בעי חיי סי' י"ב להשלים ש"ע משום דדע"ה, ומסתמך על
הרש"ם סי' מ"ג, והא כ' שם דלבו נוקפו, אינ' דהבין בג"ל. חסד לאברהם
[אלקלעי] סי' ו' דל"ז ד"ה אנכ. [ואמנם ג' שהי' לפניו לשון העדות, שבי'
דלכקאיים בלי יון ידא דהוי כאומר הישראל הידוע]. וביד אהרן הגב"י אות
חל"ה כ' שבי' שהבין הכנה"ג בהגב"י אות ש"ב, שהביא [רק] להרש"ם
סי' פ"ג להא דוראי עה"י קאמר, אלא דתמה שצאות שייא הביא להרש"ם
סי' ר"מ שמפקפק בזה, ולא הרגיש דסתרו. אולם עיי' בחק"ל שד"ה וכ"כ
דבסמך, שבי' דנ' דא"י עיקר הטעם כו'.

ד) שבי' שם בדי' אמור, דגם החשש דשמא מי שהזכיר הלשון כו',
לא שייך בג"ד [דה"ה הגב"ע הלועזי בפניו].

ה) מתי"ד הרי"י ו' ר"י שבדבר משה ח"ב סי' קי"ב, כשר"ל דהרש"ם
מחיר בזה.

ו) ומ"ש שם עוד דהתם שאני דהי' שמו וכינויו, כבר תמהו בראש
משביר סי' ט' והחט"א סי' ו' בדל"ז טור ב', דאף דכן היה מעשה, מ"מ הא
כ' שם דטעם זה שוב אינ' לשיא או לשיע'. [וגם הריק"ש מוכיח משם
להוכרח שמו בלבד, ובג"ל בהר"ג].

אוצר

ס"ק קנ אות קמא

הפוסקים

ומ"ש הפרמ"א הג"ל דנ"ה גם, דאף דבסי' ר"מ מפקפק מ"מ בסני'ג הסכים להחיר, תמה בלרור הכסף סי' א' בדל"ט עור ז', הא נראה דסי' ר"מ מאוחרת, שכי' שם נכנסתי לימי הזקנה, ואילו בסני'ג נ' שכתבה בילדותו, שכי' שם שאינו כדאי לסמוך על סברתו ח"ו כו' (ועוד ציטוים כאלה), ומכרתי המסכים שם מכנהו הרב הפוסק. והביאו גם הדב"מ ח"א בדק"ז א'. ומ"ש הד"ג הג"ל דסי' שפ"ב דחוי"מ מאוחרת מסי' ר"מ, כי הראש משביר בסי' ט' בד"ד ע"ג, ולדברא מסתברא דסי' ר"מ מאוחרת, שכתבה אחר שהדפוס בחייו צ' חלקים מתשובותיו מעורבים מו' טורים, וזכו כשצא להדפוס ממה שהשיב אח"כ, הדפים הכל [מחדש] על סדר ד' טורים, כמ"ש בהקדמה לח' חו"מ, והרא"י דמלכד שמסי' ר"מ והלאה מתאונן על הזקנה, הנה בסי' רמ"ה שהשיב ג"כ להרא"י אציוז כתב וגם ספרי הפוסקים שלי אין אחי, משמע שכבר נדפסו, והביאו דחוי"מ אפשר שגשגטע מהמדפיסים צ' החלקים, ונדפסה שם עוד חשי' השובכת לאהע"ז כו'. ע"כ שם בד"ד ספ"ג דגם ממכרתי"ש דנקט להרשד"ם כמחמיר נ' דלא כמ"ש הד"ג דבסוף ימיו החליט להחיר.

ובכשה' הנעדר איש הבינים. הנה להפני"מ הג"ל דהרשד"ם מחמיר, כי צניי אברהם סי' י"א בדל"ד עור ז' דהיינו אפי' כשה' הנעדר יודע צנייהם, מדכתב מקודם דמכרתי"ש החיר צכה"ג, וע"ז כי דהרשד"ם והרמ"ש מחמיר, משמע דסבר דעשו דגם צכה"ג חשש לשמא על אחר דיצר. וכ"כ בחק"ל שד"ה וכ"כ דבסמוך. [וכן ל"ל להרא"י ו' ריי הג"ל דנ"ה חולם, שגם הוא כשדן צ"ד ההיחור מטעם הריט"ע, כתב דהיינו זידוע צנייהם, א"כ כשי' בסוף דהרשד"ם מחמיר, משמע דאף צכה"ג]. וכן הרא"י זאצי שנקט להרשד"ם כמחמיר בצלות קמ"ד, כי שם הב"ד של שלמה דהיינו אפי' כה"ג. ועיי"ע במ"ש הרא"י זאצי בצלות קל"ד דנ"ה והוסף, צלחה אופנים מודה הרשד"ם צזה. וע"י צצאר המים שצפס' ז' שכי' ד"ל דלא החיר הרשד"ם אפי' זידוע צנייהם אלא בשו"א.

אולם בבחינת עולם סי' נ' כתב דנ"ה א', שצא"ש הבינים [ובדברגדיר צלות קל"ז], יודה הרשד"ם דמכני אף בשמו לחוד, ובזה א"ש דלא לסחרי תשובותיו אהרדי, דבסני'ג שכי' רק שמו ומ"מ החיר בטעם זה לחוד, דמ"ש שם "ועוד" וכו', היינו מלכד טעם דמדעכ"י כו' [וכמוצא בד"ג הג"ל], וכי"מ מסי' ל"ה, דהא דן שם בדליכא ש"א וש"ע [וגם דיצר שלא בעירור], ואילו בסני'ג נראה דלא מכני נ"ה אלא תמורת ש"ע, אלא ל"ל דבסני'ג מייירי שכי' ידוע צנייהם, [שאותו מרדכי ה' מפורסם צלותם כפריס וגם השומע לא שאלו מי הוא מרדכי זה, וכן ל"ל בהא דסל"ה ושפ"ב, מדבריו שם להלן], אצל בסני'ג אף שדיצר כעכ"י לשומע, מ"מ מוכח שלא ידעו השומע, שכי' שאל מה היו מלבושיו ואומנתו, וגם השיבו ע"פ מדתו שכו' כך וכך ולא אמר זה הידוע לך, וכן י"ל דמייירי בסי' ר"מ, או דלא ידע המגיד שהוא ידוע לשומע, אלא שדיצר כעכ"י משום היות הנעדר מעיר זו, ומש"כ פקפק גם אס יועיל לש"ע, דהא חזינו דלא דק בלשוננו, שדיצר בלשון כעכ"י לשומע ואינו כן, אצל במדעכ"י והשומע יודעו, ומידי דצרי הבין צצירור שהוא על אותו המפורסם אלא, סגי בהא דהוי כמחמיר מה ומכני לכל השמות, וכדעת מהרי"ט, וגם הצני משה בסני'ג הביא להרשד"ם ומכרתי"ט בחדא מתחא.

בסי'ק קמ"ח אות ל"ה ז', אצל לא פליג שם על הצ"י בעיקר דין דמדעכ"י כדנ' שהבין כן הרמ"ש, [ואדרבא משם רא"י, דהא בטעמי חששנו לצי' שלמה כרוז כתב משום דנ' שלא ידע העד מקומו כו', משמע דאילו ה' מוכח דצבריו שמכיר מקומו מכני אף שלא הזכירו דצבריו, דכיון שאמר [סחם] שלמה כרוז נהרג, נ' שכי' ידוע להם כו', אלא דהצ"י סובר דגם בלא הוכחה שידוע מקומו מ"מ מזה עצמו שלא שאלו על איזה כו' מוכח דידעו מי הוא שאין אחר שם ח], וגם מסי' מ"ג אין רא"י שהחמיר, דמלכד ש"ל דבעיקר דחאכ משום חשש טעות המעתיק, [ע"י בד"ג דלעיל], אפשר דלא ה' שם כ"כ ידוע לשומע, דאין ל' העדות לפנינו, ואף דמכתשי' נ' קלת דהי' ידוע צנייהם, מ"מ נקבלו שם כמה ריעותות, ומכ' גם דש"מח"א דסי' מ"ג אינו מוליד מהודאי דשאר תשובותיו. ובדף סי' מסתמך גם על מ"ש הריק"ש בפשיטות מהא דסי' שפ"ב, וכנ"ל בד"ג, ואין ל"ל דהוא משום דהיא אחרונה, אלא דהתם ה' ידוע צנייהם, איך שיהי', יש לי רצ' לחפור בפשיטות דהרשד"ם ודאי סבר [כה"ג] הא דהידוע, וכ"כ במטה יוסף בסי' ט' בד"ד וצ"י י"א דסי' וצ"ד וצ"ד, דהא דהרשד"ם לא סמך על טעם זה לחוד משום דמייירי שלא ה' ידוע צנייהם ט), וה"ט דפקפק בסי' ר"מ, משום דלחדש שגם כה"ג יועיל בשמו לחוד לא מלא צפוס, וממכרתי"ט אין רא"י דהיינו דוקא משום שכי' גם כנוי, [ע"י צזה בסי'ק קמ"ח אות כ"ה ד"ה וכ"כ בדעת], ובצכה"ג הוא דחשש בסי' מ"ג דאולי ח"י"ז הוכחה, אצל כששניהם יודעים שהוא אכזב לשניהם מודה הרשד"ם שיש להחיר, ואפי' שמו א"י. ובד"ג עור ז' כתב דכי' ממכרתי' צננשח [שצלות קס"ו] שהוכיח לנדונו ממכרשד"ם והרמ"ש, והא לא התירו צזה בשמו, ח"ו דסבר דזידוע לשניהם, כצננונו, פשיטא דיש להחיר בלא פקפוק. וכ"כ בחקרי לז מהדו"צ סי' ו' דצפ"ג עור ז', ושמה"ט החיר בסי' שפ"ב כו', והוסף, דהפני"מ הג"ל שכי' דהרשד"ם בסי' מ"ג ור"מ חולק אף זידוע לשניהם, לא ראה לסי' שפ"ב, ואי משום שצ"י מ"ג כתב טעם ז' דלא דק המעתיק, ולפי"ז אין סתירה מסי' שפ"ב, מ"מ נ' שלא כ"כ לעיקר, שכי' בסי' נ"ג ור"מ לא חשש לזה. [וע"י צכה"ג ז' שצלות קל"ז דלמ"ש הב"ד של שלמה דעת הפני"מ י"ל דגם הפני"מ לא כי' דהרשד"ם מחמיר אף זידוע צנייהם אלא כשהי' ידוע בצופן כללי, אצל לפי המוגדר צלות קל"ז וכמ"ש הכהנות עולם והמטה יוסף הג"ל אפשר דגם הפני"מ יודה דיתיר]. וע"י גם צצאר המים שצפס' ח'.

ובעיי"ז ב' הר"א ו' חיים כתשו שצדכני נעם סי' נ"ד, אחר שכי' דיש להוכיח מהדין דאיש שיאל עמי דסעי' י"ז, ולהרשד"ם מכני כמדעכ"י לאיש שראה יליאחס ואפי' בלא שמו, [ע"י צכה"ג זאצי והל"ל שצלות קל"ד], הכי משאר החשו, ושצסני' חשש בסוף להלריך ש"ע אף שדעכ"י והזכיר שמו ושם אחיו, ושגם מהריט"ע משמע דוקא בשו"א, וגם הרמ"ש החמיר כו', וכי' בדקנ"א עור ז' דע"כ לריך לחלק דהא דהחמירו הוא משום דמייירי דלא ידענו צצירור שהגוי מספר עם היהודי עכ"י צנייהם, [דהיינו] שקדמה ידיעה לגוי שאותו יהודי שמספר עליו ה' ידוע ויכיר לשומע, וגם דצרי' אינם מוכיחים בהדיא על זה, ול"ד להא דסעי' י"ז שבעד ראה שהנעדר החלוק עם הגוי צדך, ושזב צא הגוי ואמר אותו יהודי שראית שנתלוק עמי מת, דצכה"ג ליכא לספוקי צאחר, שצבריו

(ז) מדבריו שבי"ל ל"ח. (ח) מדבריו המטה יוסף ח"א דסי' צ"ג.

(ט) וכי' דגם סני' מייירי בהכי, מדכי' שם דכיון שאין מרדכי אחר בעיר אין להסתפק באחר, ואם ה' ידוע צנייהם בפרטיות, אפי' כשיש אחר אין להסתפק בזולתו, ומש"ה הוצרך לעוד טעם. [ודלא כהר"ן וכהנות עולם הג"ל שכתבו דסני' מייירי בידוע צנייהם, ואמנם החיר משום מדעכ"י, ומ"ש "ועוד" הוא לרחוק דמילתא מיהו בדעת הרשד"ם בעיקרה, כולם בחדא שיטה קיימ]. מוכיחין

והוסף צפ"ג דגם מסי' מ"ז אין רא"י דפליג, דהתם לא ה' ידוע צנייהם, וכמ"ש הפני"מ כו' [הג"ל צפס' א'], ומלשון העדויות נראה שהנדון גרוע עוצא אפי' מסני'ג, ומכ"ע לא אהכי ל' אף לש"ע, [ואמנם על הצ"י שכתיר תמה הפני"מ הרבה, כמוצא

אוצר

סיק קנ אות קמא

הפוסקים

בסיק קמ"ח אות כ"ג. ולחילוק זה אולי י"ל דהיכא דליכא ריעותא דמתאונן יודה דהריב"ל גם כשלא היה איש בצינים ממש, לפמ"ש האביר יעקב שבאות קל"ו ד"ה דגם בכה"ג י"ל דמכני מדע"ה"י. וב"ד הר"א זאבי, שבי' בחש"י שזרע אברהם סי' ד' בד"ה עור ב', דלא נראה מ"ש אחרוני זמננו דהריב"ל מחמיר ביסוד דמדע"ה"י, דהא לא דן כלל בזה, וכל כוננו להשלים ש"ע, וע"ז כתב דל"ד להא דבי חסא, דהתם כפרש"י כו', וצנודנו ה"י רק מתאונן בינו לבין עצמו, ומ"ש דשמא מפני שראה יהודים או שחש שזה היכודי מכירו וכו', כל זה הוא לתת טעם למח נחזור עתה להתאונן בינו לבין עצמו, אבל לא נכנס כלל לומר שדע"ה"י לנו ולו, דלא שייך זה אלא במדבר לזולתו כו', אבל צנודנו במחשבה בעלמא מתאונן על הידוע לו בינו לב"ע, ובכן לדידי ליכא למפשט מינה מידי מה דעחו בזה, ואדרבא ה"י קלת למיפשט מינה קולא יחירתא, דכשמדבר לנוכח לזולתו וצא להודיע מיתחו, די במרוצת הלשון [אולי ר"ל דא"ל גם להעדאת השומע המדובר באות קל"ו], וליף לה מהא דחסא, דאפשר דצנודנו להס' נחשב השומע כחש"י ביהו, ולא הול"א נדונו מהכלל אלא להיותו מתאונן בינו לבין עצמו, מינה דצנא להודיע ומדבר צנוכה וכע"ה"י, והוא ידוע לזה ולזה, מוכח דעל המצוקא דיצר ולא על זולתו, אבל בפירוש לא דיבר בזה שגדע דעתו, ולכן המהרי"ט לא הזכירו כלל דאין לו מקום בזה, ומהא דצדקן איש שילא עמי [דכס"י י"ז, דהוא גמי ענין דמרוצת לשונו מורה עכ"ה"י] פוסק כהר"א"ש המיקל שם, נראה דהריב"ל אינו חושש לחששות רחוקות כשיש אומדנא מוכחת על מי מדבר, זה נ"ל. [וסתמחות לשונו דאפי' כשדיבר שלא בעיר הנעדר יודה, כשמכוין לדבר לשומע, וכדכבר ה"י הפני"מ המוצא באות קמ"ד, דלמ"ד דסני במדע"ה"י כשאמר שמו לבד, היינו אפי' שלא בעירו. וע"י כה"ג ב' שבאות קל"ו ד"ש קורין מדע"ה"י "ציניהם" לדיעה סתמית כללית, ולפ"ז י"ל דגם הפני"מ ועו"פ ה"ל שכתבו דהריב"ל מחמיר גם בידוע ציניהם, היינו כה"ג, אבל בידוע ציניהם צפרעיות וידו דיתיר].

[ד] בדעת הראנ"ה. ה' פני משה ח"א סי' פ"ד צדק ר"י ע"ד, דממ"ש הראנ"ה בסי' ה' [המוצא באות מ"ב], מצוה דלא סמך על טעם דמדע"ה"י אלא לסניף. וכ"כ הר"א זאבי באורים גדולים סי' קס"א דף ע' סוף עור ב', דהא מייירי שם דהיכודי ששמע מהגמסל"ת דיצר לר"מ בלי ידוע, והוצרך לו מהגמסל"ת שדבריו היו על הנדרש, וחסר רק ש"ע, ואפי"ה לא סמך אלא לסניף, איברא ד"ל דהתם המדע"ה"י אינו הגמסל"ת עצמו אלא היכודי ששמע ממנו דע"ה"י לר"מ, ואפשר דאינו ה"י לשון המסל"ת צפנינו כע"ה"י ה"י מתיר, אבל הא ליחא, דמאחר שבי' שם "אין הענין שהגוי אמר לו בלי זה" [שאמר היכודי לר"מ כע"ה"י, הרי משמע ד] אף כשמורה ע"ה"י לא ה"י סומך עליו אלא ציורף טעמים אחרים, כמ"ש הרשד"ם. וכי' הריי הכהן דבסמוך, די' שכן דקדק הפני"מ בהראנ"ה. [והנה הפוס' דלהלן הוכיחו מס' נ"א שבהראנ"ה, דסבר ההוכחה דמדע"ה"י, וי"ל דסברי הכן, דהתם שאני דה"י גם סימנים, וכיו"צ, וכעני"מ החק"ל המוצא בסיק קמ"ח אות כ"ב, אחרי הראנ"ה, ע"ש].

גם מהר"א צנודנו בחש"י שצד"ג סי' ס"ד דקס"ט ע"ג, ובר"י ה"י ריי שצד"ג ח"ב סי' קי"ב דקל"א ע"ג, העתיקו להפני"מ ה"ל דעת הראנ"ה, ושהחמיר אף בשו"א. וב"ד המרפא נפש צד"ב ע"ה, שבי' דאין לומר דטעם הראנ"ה כמ"ש המע"י דבסמוך משום שה"י עמפ"ע ולריך להוסיף בדבריו כו', דהא בכה"ג שלא פירע דברי הא' אין להחמיר בעמפ"ע, וגם יש לתלות דגם הגוי דיצר להיכודי כע"ה"י כו' [באות קנ"ז], וכיון דמייירי שדיבר

מוכיחין בצירור על מי מדבר, וזה ודאי כנ"ד שאמר אותו האביר מה, ואמר השומע שמעולס לא דיבר עם המגיד רק מעסק הנעדר, אין לספק כלל דעליו קאי חומרו אותו האביר, משא"כ צנודנו הרשד"ם דדבריו לאו בפירוש איחמר על האיש הידוע, אלא דרשיון ה' הידוע מכה עקום הדברים, [דאם אינו ידוע ציניהם הול"א איש ה' ושמו כך ולא לדבר כע"ה"י], בכה"ג אפשר דלישנא קלילא וקטועא נקט, וכמ"ש בסי' מ"ג דמה"ט לא ר"ה לסמוך על סברא זו, לכן [גם בסנ"ז] לא ר"ה לסמוך ע"ז אף שאמר שמו ושם אחיו, משא"כ כנ"ד שהדברים מולד עלמם ניכרים שעל אותו הנעדר היו דבריו, ולא מדקדוק הלשון. [וצנודנו הוסיף, וכו' דאפשר דהוי כש"ע כו', ומוסף שה"י המגיד ידוד הנעדר כו'].

[ג]. בדעת הריב"ל. ע"י דבריו המוצאים בסיק קמ"ח אות כ"ג, שצנודנו שדיבר בעיר הנעדר ואמר שמו סתם [כע"ה"י] לא החיר. וע"י בהר"ש צקוני' דל"א ע"ג ובכמה חש"י המוצאים שם, דאחר שבי' שיש להקל כשדיבר בעירו וכע"ה"י כו', מסיים והריב"ל החמיר כיו"צ, וכן מצוה דבריו הרח"ש שהוצאו לעיל באות קל"ד, [ולאסבירים דהר"ש מייירי בליש ציניהם, ע"י צפס' ו', ונ"ל דגם מ"ש דהריב"ל החמיר הוא בכה"ג]. וכ"כ הפני"מ בח"א סי' פ"ד צדק ר"י ע"ד ור"ה ע"ה שהריב"ל החמיר אף שצנודנו שאמר הוי ליוסף סתם משמע שדיבר על יוסף ידוע ומפורסם ציניהם, ואף שדיבר בעירו, ושמה"ט ה' הרח"ש בסימ"ד דהריב"ל חומרא יחירתא. עו"כ שם צ"ג דמה"ט החמיר הריב"ל צנודנו דלורי אף שדיבר כע"ה"י כו' [וכמוצא באות קנ"ז]. גם הרי"י ר"י אחר שבי' דלהריב"ט ועו"פ מהני בשמו לבד כשה"י ידוע ציניהם כנ"ל צפס' א', הוסיף, אבל הריב"ל החמיר כיו"צ.

גם הר"ב עשאל בחש"י שצפס' חיי סי' י"ז, כתב דהריב"ל החמיר אף שה"י צנודנו ה' לצינחא, שדיבר בעירו, ומדבר על איש ידוע וניכר, ובענה ה"י ידוע וניכר אללס, שבי' שם שהגוי המדבר וכל חש"י הגליל ההוא כולם היו מכירים אותו, ואעפ"כ לא החיר, ואף שבי' שם שצנ"ד ה"י מתאונן [ולא מכין להודיע המיתה] כו', דמשמע דאם לא ה"י טעם זה ה"י מתיר, מ"מ הא כבר ה' אח"כ, או אפשר שה"י חושב כו', דטעם זה הוא לאסור אפי' אינו מתאונן, וטעמא דמתאונן הוא לרווחא דמילתא.

אולם צמטה יוסף ח"א סי' ע' כתב צד"ג א', דלא החמיר הריב"ל אלא צנודנו דמייירי שלא ה"י הנעדר ידוע ציניהם אביר וריע, שהרי כששאלו להשומע א"ס ידע שהגוי המגיד הכיר ליוסף, השיב שהגוי וכל בני הגליל הכירוהו, הרי שלא אמר שה"י ידוע ציניהם, אלא דכיון דרגיל ה"י הנכרג בין הגוים פשיטא ל"י דכל בני הגליל הכירוהו, אבל בליש ציניהם שידע המגיד בצירור שהשומע מכירו [כמוגדר באות קנ"ז], יודה ד"ש להחירה, כסברת מהרי"ט, דלא חיישיון כה"ג שחשב על אחר כו', ודלא כהפני"מ שחשבו כחולק גם בכה"ג. וכ"כ צנודנו עולם סי' ל"ח והציא להמע"י, וכע"ה"י ב' צפס' ה' דנ"ה ע"ד. וכ"כ צמכתא שלמה סי' ד'. ובמרפא נפש דף כ' לין צבד"ה וא"ח שבי' הר"ה עשאל בהריב"ל [באות קס"ד]. וכ"כ צמטה יוסף צפס' י"א דסנ"ב ע"ב ונ', ושצנ"ה"ג יועיל לדידה אף כשדיבר שלא בעירו. [ולאסבירים דהר"ש מייירי גם בליש איש ציניהם, ע"י צפס' ו', א"כ י"ל דמ"ש דהריב"ל החמיר הוא רק בכה"ג, אבל בידוע ציניהם ממש אפשר דיסבור גמי דהריב"ל יודה].

עוד כתב צמט"י ה"ל דשאני נדון הריב"ל שה"י רק מתאונן, אבל במכוין להודיע לשומע יודה כו' דבכה"ג לא חיישיון גם לשמא חושב כו' [כמוצא באות קנ"ג]. וכע"ה"י ב' צנודנו עולם סי' ה', ושבי' הר"ה חנניה כו' [שבאות קס"א], וכן הנאמן שמואל סי' ה' השיג על הרי"ב עשאל ה"ל, וכתב דטעם הריב"ל משום שהתאונן כו', ומ"ש דשמא חושב וכו', הוא להסביר דחיתו דמתאונן, [והוכח

אוצר

סיק קנ אות קמא

הפוסקים

לפי"ז אי חלמין האי פירושה י"ל דאם הי' צרור שלשון הגוי הי' כמדע"י צנייבס צלי ספק הי' סומך להקל, אכן להיות דלא צריח טובא אלא מכה לי' היכודי, לא סמך עלה אלא לסניף בעלמא.

[ה] בדעת מהר"מ. ה"ש ו' חציב צחש' שצאמר שלמה סי' ג, כתב צדק כי ע"א, דמהר"ט לא סמך להחיר בטעם זה לחוד אלא בהעטרף טעם אחר כו' או בעדות אחרת, כדחראה בסי' כ"ג לי' ולי"ה, ואף דבסלי' משמע דעל טעם זה לחוד סמך, מ"מ הא כתב צדק אס יסכימו רבני הדור, משמע דלא סמך על דעתו לחוד, והיינו משום דממהרש"ס שהוכיח שם אין לו ראיה אלא לנידוף ב', ומי יודע מה השיבו לו ע"י רבני הדור. חולם ה"ש סאגים שם בסי' ד', אחר שכתב דל"ז דמורי [מהר"ט] לא החיר במדע"י אלא כשלא הי' ידוע אחר צנייבס כו', הוסיף, ונראה שחידש לנו רק זה, דבעטם זה בלבד דיו * אף דממהרש"ס ס"ג וי"ז נראה שלא סמך על טעם זה לבד. וכתב בראש משביר סי' ט' דרי"א ריש טור צ', דאף שצסי' ל"ז נראה שלא סמך אלא אס יסכימו רבני הדור, מ"מ מסלי"ה נוכח שסמך דעתו לבד להלכה ולמעשה, שכתב, וכבר בארתי כו', וכן ישר. ובצאר המים דלהלן בפסי' ח' כתב דנראה שהסכימו עמו רבני הדור כו', ע"ש.

וכתב בפני משה ח"א סי' פ"ד, דמסי' כ"ג נראה ממה דשקול וערי צדונו דלא הי' כ"א שמו ואפ"ה החיר מטעם מדע"י. וכ"כ במטה יוסף ח"א ב"י ע' דנתי"א ע"ג, ובכהונת עולם סי' י' בדרי"ד א', דמהר"ט החיר בסכ"ג ולי"ה אף שלא הי' ש"א ועירו, וגדולה מזו בסלי' שגם שם העלם לא אחר. [ומיירי דונו שדיבר שלא בעיר הנעדר, כמוצא באות קל"ד, וגם דון דהפני"מ מיירי כן, כמוצא בדבריו דבסמך בפסי' ז' ומ"מ כתב דלמהר"ט מותרת, כמוצא להלן דעתו]. וכ"כ ה"ר הכהן צחש' שצמחאח משב סי' מ' בדרכ"ג טור צ', דאף דר"ל דהחיר שם משום דבעדות רבי אחר צאלי איזנאמיעאלי [על שם העיר איזנאמיע], דהגם דמסחפק אס זה חשוב ש"ע [כמוצא בס"ק קמ"ח אות ח'], מ"מ בהעטרפות לשון כע"י מוילאו מספקו זה, כמו כן הי' אפ"ל דבסי' לי' ולי"ה הי' עוד טעמים, אלא דפשת דבריו מורים דבהכי סגי לי', ובפרטות מסי' ל"ז. ע"כ שם דמהר"ט החיר בזה אף דסבר דצסי' כל ג' השמות לעיכובא. [וכן נקטו הרבה פוס' דלהלן בפשיטות דלמהר"ט סגי במדע"י בשמו לבד].

ופהר"מ ו' חביב בסי' ה', [הנה לענין דסגי למהר"ט בשמו י' דסבר בהפני"מ וע"פ ה"ל, אצל לענין אס סגי גס כשדיבר שלא בעירו], השיג דל"ט א' על המורה [מהר"א צדונו] שהוכיח לגדונו להחיר במדע"י גס ממהר"ט סוסי' לי"ה, וכי ד' דאין ראיה מחש' זו לנ"ד, דשאלו החס דהשומעים היו מעיר הנעלם, וכן מוכח מדבצי' ראיה ממ"ש מהר"ט בזה דכשתלך למקום פ', ובסי' ל"ז הביא ראיה מהא דהנודר מהשמן, דצא"י מותר בשמן שומשמן כו', משום דכהונת על סחם שמן שמשחפקים [במקום הכוא], וגם מציא אח"כ ממהר"ט ה"ל, מוכח מתוך הראיות דלא החיר אלא כשמעידים במקום היכודי הנעלם, דדיו לבא מחדין להיות כגדון, או דהשומע הוא מעיר הנעלם, דהרי הביא ראיה צדק דבריו ממהרש"ס ס"ג וי"ז, ותשובות הרשד"ם צדונו דלא נדד להחיר רק כשהגיד הגוי ליכודי שהוא מעיר הנעלם,

(י) ואמנם אף שבנדוני מהר"ט היו צור עדויות, הנה בפסי' לא רצה לסמוך על עדות ה', ומסקנתו להיתר היא ע"פ עדות האי ומשום מדע"י, ובסי' לי' כשהתחיל לדון במדע"י בדנ"ב ריש טור ב', כתב על הקודם, ובר מן דין, ובסי' ל"ה כתב בדנ"ה א', ד' דבכל חזא וחזא יש להורות בה לחקל, ועי' במהר"י הכהן דבסמך, ובהר"א זאבי שבאות קל"ו.

בעירו *) וגם הזכיר שמו ושם חמיו ה"ל להחיר אפי' כשאינו איש הצנייבס, דלדעת הממ"י לא נחלק אדם בזה, א"ו הי"ע דלא סמך ע"י משום דל"ל סברא דמדע"י.

[ומהפנ"מ ור"ן ריי ה"ל משמע וגם צא"ס הצנייבס מחמיר, כיון דלד החירס להפוס' המחירים היינו דוקא כשהי' ידוע צנייבס, וכמוצא בפסי' צ' ד"ה וכשהי'].

אולם המטה יוסף בח"א סי' י"א כי בדס"צ ע"ג דהראנ"ח בסי' [המוצא בס"ק קמ"ח אות כ"ב] וגם ה"ר א' נחמיה שם סברי דצא"ס הצנייבס יש לסמוך אהוכחה דממרו"ת לשונו אף כשאינו מעיד בעירו ואף בשמו לבד, והביא לדברי ה"ר נחמיה עד וא"כ דומה כו' במעשה דצי חיולא, והוסיף, והראנ"ח הסכים לו, והביא מדבריו עד וה"ל שפיר כמזכיר שו"א וש"ע, וכי דאף שבי' הראנ"ח, "מאחר שדיבר עמהם בגלגלה" דמשמע דרק משום שדיבר בעירו, הרוחא יראה דהיינו משום שצנודו אף שמו לא הזכיר, והרי אפי' הרע"ט לא החיר בהוכחה זו אלא לכ"פ בשמו, דהוי עס ההוכחה כשז"ע כו', לכך י' דכיון דדיבר שם וידוע זכרי' שדבריו היו על מנחם הידוע לו, אף שיהי' לו אהוב אחר [במקום אחר, אמרין] כיון שדיבר עס זכרי' באותה העיר שהי' צב מנחם י"ל צודאי שעל מנחם דיבר, אצל הי"ה אס דיבר עמו במקו"א וידוע השומע שדברי הגוי הם על פי הידוע אללו, דמהני ומעלי, וכעמ"ש הפני"מ על הצ"י [כ"ל בפסי' א'], ולפי"ז הא דהראנ"ח בסי' כ' לא סמך ע"י, לאו משום דלית לי' סברא זו, כמשי"כ הפני"מ ה"ל, אלא משום דצנודו לריך להוסיף צדבריו כדי ליישב עדותו, כמ"ש שם שאין הענין שצנשון זה אחר הגוי [כדאמר רבי] אלא שאמר גס ש"ע ע"ש, [והיינו דסבר דלא סמכין גס הגוי דכע"י, אלא או כמ"ש הרי"ש שצא"ס ק"י, דמשמע שלא דע"י, ע"ש, או כמ"ש הכהונת עולם דבסמך דלא מהני מדע"י אלא בעד הרוחא], אצל כצנודן דמהר"ט שא"ל להוכחת דברים כדי ליישב עדותו, ודאי דמודה הראנ"ח דסמכין אהוכחה זו דממרו"ת לשונו י' דכע"י קאמר, ותו א"ל לש"א וש"ע. וכ"כ בכהונת עולם בסי' ל"ה ובסי' י' דניו טור צ', דכ"מ בפירוש מתחילת דבריהם שבהראנ"ח סי' י"א ה"ל דמהני מדע"י, ודלא כהפני"מ, ושאלו סי' כ' דהי' עמפ"ע דככה"ג לא מהני מדע"י כו', [בבאות ק"י], אלא שררך לבדות להוסיף שהגוי פורש כל השמות והיכודי קילר, ובכה"ג רוח"פ לא מקולי לחלות כה"ג בעמפ"ע כו', אצל בעד הרוחא שאמר כע"י ודאי מודה דמאן, והוי כמזכירו בפירוש. וכ"כ הרי"ש פרימו שם בסי' ע"ז דמחש' הראנ"ח ה"ל נראה דחשיב להא הידיעה כמפרש שמו ואצ"ו ועירו.

והר"י הכהן צחש' שצמחאח משב ח"א סי' מ', כי בדרכ"ג טור צ', דלמה שהבין הפני"מ בהראנ"ח סי' כ' כנ"ל, י' שאס הי' צרור שלי' היכודי הי' לשון הגוי עלמו [כלומר כע"י אצל צלל ש"ע], אפי' לסניף לא הי' מלפרו, [דרק משום שיי' שהגוי פי' גס ש"ע החשיבו לסניף, אצל משום הוכחה לשון כע"י אפי' לסניף לא, ואולי משום דסובר דבעמפ"ע לא מהני מדע"י], אלא שיש לדחוק שהרב [הראנ"ח] חשש שמה הגוי אחר איש יכודי פי' חתן איש פי' לחוד, [כלומר צלל ש"ע וגם דככה"ג ל"ה מדע"י], וע"י קאמר מדריכר היכודי כע"י משמע שהגיד הגוי צלשון שאין להסתפק בו, ומהני לסניף, דצלא סברא זו יש לחוש כנ"ל, ומ"ש "שאין הענין שאמר הגוי כלשון הזה", לא צא למעטיו אס אחר כהיכודי צלשון כע"י, [שלא יועיל] וכדי שכן דייק הפני"מ, אלא אס לא הזכיר ש"ע כהיכודי [אצל גס לא דיבר כע"י, וכנ"ל],

אוצה

סיק קנ אות קמא

הפוסקים

[שצ"ד"ה הקודם] מפי גם צמ"ד דאף בידוע צניעות לא היתה אלא כשגם דיבר בעירו, ומש"ה ה"י להפרימ"א כ"ל, אולם לפי"ש כמה פוס' [המובאים בסיק קמ"ה אות כ"ה], דהרמ"ש צקוני מייירי גם כשאינו איש הצניעות, ומ"ש שם "ידוע אללס", היינו בדרך כלל לאנשי העיר, א"כ י"ל נמו דהא דמלריך צמ"ד גם שידבר בעירו, הוא משום דמייירי [עכ"פ בצופן א' שם] שלא היה איש הצניעות, אבל באיש הצניעות יתיר אפי' בשמו ושלא בעירו, כן י"ל לפרש בהרמ"ש לדעת הפרימ"א. ודע"ז ע"ד כחצ ד"ה ומלניו, דכ"י שהוא דעת מהרי"צ [שצ"ח קמ"ב], ממה שהוכיח לנדון דלא היה אפי' שמו מהרמ"ש סי' ל', הגם דהתם דיבר שלא בעיר הנהרג, [הרי'] דשמיע לי דגם בשמו לבד היתיר, [וכי"מ מהכרם שלמה שם]. אלא דחמה המרפ"ל דהרמ"ש מייירי שהי' שוש"א. וב"כ במפתח יוסף ח"א סי' י"א דבס"ב ע"ד, דלא הליך הרמ"ש גם שידבר בעירו אלא כשרק דיבר בסתם, אבל בידוע השומע שהמדבר יודע שהנעדר יודע לו, וא"כ יודע השומע שעליו דיבר הגוי, ודאי סבר דיש לסמוך על הוכחה זו בלבד, וכמהרי"ט, וכ"כ הרמ"ש בסי' נ"ו [לענין שמה ספינה אחרת שילאה עצמה] דני מהענין שמפורסם אללס שלא ילאה אחרת כו', מ"מ אם זה רק ממה שדיברו בסתם דהיינו הידועה כו', ה' דלא מספיק אלא עד שיחזרר כו', ע"ש, הרי שבי' כמהרי"ט שאם יעיד שעל צאלי הידוע להם דיבר יאלנו מהספק כו'.

גם צ"ד של שלמה סי' ג' כחצ בדק"ה, דודאי מייירי הרמ"ש והפני"מ כשיש רק משפט הלשון שמדבר כע"ה"י, אבל כשיש גם ידיעה שקדמה לשניהם מהנעדר וכ"ל יודע בחצירו שהנעדר יודע לו, ודאי דאפשר שגם הם יודו דאין מי שיחלוק דאין לספק בזה, וכו"ז עדות ברורה. וכ"כ דעת הרמ"ש הר"א ה' חיים שצפס' צ'. ועי' בהרמ"ש המובא צמנן גבורים שצפס' ח'.

ובבהונת עולם סי' ה', אחר שבי' צד"ה ע"ג וי"ו א' דהרמ"ש נראה דסתר עולם, (דקוני דלי"א ובהש"י סניו משמע דגם כשידוע צניעות ודע"ה"י בעירו מהני רק לש"מ, ובצמ"ד ה' סחירה בהש"י זו עמלה, דמתחילה משמע דגם לש"מ לא מהני אלא בצירוף דעת הרמ"מ דיש להכשיר לעדות הגמטלי"ת שאמר ש"ט, ולש"א מלריך חיפוש, ובסוף הענין דקל"צ עור צ' כחצ ועוד שדיבר עם שצתי כו' כע"ה"י כו', משמע דמהני לכל השמות, ולולא המקומות האחרים ה"י ה' ברור דהא דצמ"ד ח"ש, דמתחילה קאמר דכדע"ה"י אלא לא ידעו השומע או שלא ידע המגיד שידוע לשומע, דכע"ה"י מהני רק לעירו, ובסוף ה' כיון שישע לשצתי כו' וגם הוא [המגיד] יודע שידוע לשצתי מהני לכל השמות, אבל ח"ש צמ"ש אוחה חשה, וגם דילמד סתום מהמפורש במקומות אחרים, לכן י"ל דכונתו דהתם עדיף עפי' כו' *), הוסיף א"כ דק' נ"ן וכע"ה"י

דאז יש סכנה גדולה דעל איש הידוע צניעות קאמר, כיון דהשומע מעיר הבעל, אבל צ"ד לא נודע אם השומע ממקומו. וכי"מ מהכנה"ג הגה"ט אות רכ"ב שבי' אחר הגוי ליהודי מעיר פ' היהודי פ' נהרג כו' כע"ט, ומלניו להרשד"ם סני"ג וי"ז, והוסיף, וכ"כ מורי [מהרי"ט] בסי' ל"ה וי"ו. [משמע משום שדיבר לאיש מעיר הנעדר, אלא דל"ע דלמהרי"ט מהני גם לש"א ולא רק "דהוי כע"ט" שבי' להרשד"ם]. וכי"מ מהחסל"ה סי' ו', דבי' דל"ו עור צ', דמהרי"ט למד ממהרשד"ם דקשמדע"ה ומעיד בעיר המבוקש סני' בשמו לבד. [והנה הכנה"ג והר"מ ה' חצ"י הני"ל הביאו רק מס"י ל"ה וי"ז, אבל מסכ"ג מוכח דמהני למהרי"ט אף כשלא דיבר בעירו, וכמ"ש בה"פ להפני"מ ה"ל, וכי"מ שהבין הר"מ ה' חצ"י עולם שם, דעל הראי' שהביא שם מהר"א ברורו הני"ל מהא דסכ"ג, השיג הרמב"ח דל"ד דהתם מייירי בהעיד שהי' ידוע צניעות משא"כ צ"ד, משמע דלולא זה הוכיח שפיר, אף דנזקון דמהר"צ דיבר שלא בעירו, ואולי סבר דסכ"ג מייירי כשידיבר לאיש מעירו, אלא מכיון דאין שם הכרח לזה, נטר לי' בהשגה זו עד שהוכיח מסל"ה, א"כ דנקט עיקר הא דסל"ה וי"ו דהתם הביא הוכחות לזה, או דסבר דשאני סכ"ג כמ"ש שם דהיינו כשהעיד וכו', מש"ה סני' אף שלא בעירו, והא דסל"ה וי"ו אולי לא היה כ"כ ידוע צניעות, וכע"מ"ש הר"א ואזני שצ"ח קל"ו].

[ו]. בדעת תר"ח"ש. עי' בפרימ"א שצ"ח קמ"ט שכתב דהרמ"ש בסי' ל' ומ"ד מקיל למעשה במדע"ה"י בשמו. והר"י ה' ריי בהש"י שצ"ד משה ח"צ סי' קי"ב חמה עליו דקל"ה ע"ג, דבשלמא מס"י ה' אף דמבואר דדוקא בשוש"א היתיר, וכמ"ש לעיל [שם, דהספינה"ה הוי בשמו ושם רב החובל כע"ה"י], גם כ' אח"כ צ"ד דאיכא כל הנך כו' דמבואר שלא היתיר אלא בצירוף כל הנך טעמים, מ"מ י"ל שהבין ממנו"ח לשונו שהי' מחיר גם בשמו, ומ"ש אף דהריב"ל החמיר כו' הכא דאיכא כל הנך כו', הוא לרווחא דמילתא ללא"ה גם יד"ה הריב"ל, דכ"מ מדלא כ' על "דהריב"ל החמיר" שראוי להחמיר, כמ"ש אח"כ גבי י"א דסני' בשוש"א, דראוי להחמיר להלריך גם ש"ט, אבל מ"ש מס"י מ"ד קשה, דהתם מבואר בהדיא דלא סמך בשמו לבד אלא כשהגיד תוך העיר. ובבהונת עולם שצ"ח קמ"ב חפס דגם בסי' ל' אינו מחיר משום שמו לבד. וכ"כ צמ"ט יוסף ח"א סי' י"א דבס"א ע"ג דלא סמך הרמ"ש במדע"ה"י אלא כשגם דיבר בעירו וגם אמר שוש"א, וכמ"ש צקוני ובסני", א"כ ברור שצ"ח ל' [נמין] לא היתיר משום שאמר "הספינה" כע"ה"י, אלא משום שהי' שוש"א [כ"ל, אלא דהש"ש שמה יש עוד ספינה ששם רב החובל כן, וכדחיישין בעמלה לבי יב"ש, לזה לידד משום שאמר הספינה כע"ה"י, מאביר יעקב סי' צ' דכ"ה ע"ג], וגם בזה ה' דהש"ש לבסוף להריב"ל והרשד"ם והיתיר בצירוף טעמים אחרים, כמ"ש הכא כל אנפי שוין כו'. וכ"כ בחסד לאברהם (אלקלעי) סי' ו' דל"ה ע"ג, ובעוד פוס'. וכ"כ בראש משביר סי' ע' צד"ה ע"ה, ודלא כהר"י ה' ריי הני"ל שבי' דלרווחא דמילתא כ"כ, והוסיף, דיגיד עליו ריעו היתיר דספרו תורת חיים ח"ג סי' נ"ו דלא סמך ע"ז להיתיר. וכ"כ במרפא לנפש דע"י. ובצ"ד יעקב סי' צ' כחצ כן לענין אם סני' במדע"ה"י גם כשלא דיבר בעירו, דמה שיש לדיוק ממהרמ"ש סי' ל' דמהני, י"ל דשם סמך להיתיר כה"ג כיון שהיו לו עוד טעמים וסניפים להקל. ועי' צ"ח קמ"ד ד"ה דגם מס"י מ"ד מוכח דלא מהני לי' מדע"ה"י ואפי' עם הדבור בעירו.

וכשהי' ידוע ביניהם. עי' בסיק קמ"ה אות כ"ה ד"ה דהרמ"ש צקוני מייירי באיש הצניעות, ונמאל דגם כה"ג אינו מחיר במדע"ה"י אלא כשגם דיבר בעירו, ועי' צ"ח קמ"ד ד"ה וכשהי' איך חפס הפני"מ דעתו. וכתב במרפא לנפש ד"ה ע"ה דהר"י ה' ריי

(י) שם כ' בדני"א כ' : דצ"ל דכונתו דעפי' יש להקל בהיתיר דמלבד מרובת הלי' דע"ה"י עוד ראינו שהשומע הבין חיתוף שהוא על זה ולא שאלו על מי אחת אומר וחתנו של איזה משה הוא, שבדאי אין לו הבנה לא למגיד ולא לשומע אם לא שהי' מפורסם ונודע ביניהם והיו קוראים לו ע"ש חמיו עד שהבין חיתוף שהוא על בעלה, וכ"ש במה שהתחיל התגורר ואמר [האם] זוהי אשתו של חתן משה, כ' שעל בעלה הידוע לנו אמר, ואף שגם הוא רק שאל אם אשתו היא, מ"מ לא הוי מתשיל אם לא שהי' בלבו שהיא אשתו וגם כל מרובת הענין יורה באצבע שזהו המבוקש ויש בו הוכחות טפי מהנך, ואף כי לא פורש ויטב בדבריו כונתו מבוארת כמ"ש. [והנה מ"ש העדירות משום שהבין חיתוף שעליו קאמר ולא שאל כו', הא כל מדע"ה"י מייירי סתמא כה"ג שהבין כן, ואולי עיקר כונתו מ"ש אח"כ, שהי' גורע ביניהם וקוראים לו ע"ש חמיו, דבר זה שלא קראו בשמו כלל רק ע"ש חמיו הוא ידוע במיוחד, ומש"ה מהני בזה טפי מה שהבין חיתוף].

אוצר

סימן קנ אות קמא

הפוסקים

ידועים צניעות, ועל ידועים העידו, ע"כ, ואף דהתם היו לו הוכחות טעם, וזכרנו שצניעותם חקר השופט, מימ כל הישר יראה דהא דידוע חשבו לנעם כעיקר, שכי דלמאי ניוחש כח, וזה מורה שבראשון נח לו. ובסי' ל"ח כי הכהנות עולם דחצי' סי' כ"ז נראה דתפס [בפשיטות, מחק"ל דבסמוך] כמחרי"ט, מזהבנים להרא' חנוני' שם, [והוצא צלות קס"א. וכ"כ הר"ח עשאל נחשו שזכרם שלמה סי' ד' דמי' א', ולא הזכיר כלל הא דסי' פ"ד. וכ"כ בראש משני סי' ע"י דח"ל, וזכרנו לז' מהדו"צ סי' ו' דפ"ג א', אלא דהתם דפס"ד מאוחרת, דהיה משנת ת"ח, ודפס"ד מתכ"ד, וי"ל דהתם דק ואשכח דיש לאסור. [ולפי"ז חלוקה גם הכהונה מסני' ה"ל, דהיא קודמת גם לסני' דח"צ. ומהא דסני' צל"ה ליכא הוכחה דהתם עדיפא, ע"ש צלות ה"ל, וכבר העיר כן הב"ד של שלמה סי' ג' דק"ה א'].

והוסיף צחקרי לז' ה"ל שכי' שהחמיר, מהא דח"א סי' מ"ג משנת תנ"ו, החיר שם מהרי"צ מטעם מדע"ה, והפני"מ שדן צלותו דגון צסי' מ"ג החיר מטעם אחר. [ויש להעיר שהפני"מ צסי' פ"ד עלמו כשדן צעדות הב', כי דתפס בפשיטות כהרשד"ם וכהר"ש דלא מהני בשמו, כמוצא צלות קמ"ד, אלא דאולי י"ל דכיון דלא התנה שם שיעיד שכי' ידוע צניעותם כדחתה צעדות א', אפשר משום שכן כי הגדון שלא היו מכירים שיהיה להנעדר, ולכן דיו שיעיל עם שו"ע"א וכשדובר צעירות. והנה אלה שחפסו דהפני"מ מחמיר, ל"ל דהיינו אפי' באיש צניעות, דהא לז' הביתר ע"פ הצי' ומהרי"ט חינו אלא כשהעיד שכי' ידוע צניעות, וכעני"ש הצני' אצרכם המוצא צפ"י ד"ה וכשה"י, וכ"מ מסוף דברי הכהנות עולם שצפ"י הסמוכה. אלא דצ"ד של שלמה שצפ"י הקודמת נקט להפני"מ עם הר"ח דמייירי כשלא הי' ידוע צניעות, ועי' צה"י צ' שצלות קל"י].

[ח]. דיעות הפוס' הסאוחרים להלכה. [וכמה מהם לא הזכירו צה"י חנאי דהי' ידוע צניעות, אלא שיש להבין כן קצת מדדנו בדברי מהרי"ט דמייירי צה"י, ויש שהזכירו כן צה"י, מהמחמירין ומהמקילין].

הר"ח עשאל נחשו שזכרם שלמה סי' ד', צלמך בן האורף נהרג, כתב דאין להחיר מטעם מדע"ה (ותמה על מהרי"ט שהחיר זה לז' אף שהצ"ח ראיות), כיון דהרשד"ם לא החיר אלא צירוף טעמים גדולים, וגם הריב"ל לא החיר, וגם להרי"ט לא מהני אלא כשדובר צעירות, דשלא צעירות כיון שלא הזכיר ש"ע אמרין שדובר שלא צדקדוק. [ועי' צלות קס"ד שמתקן דכשהי' הנעדר ידוע למגיד יודה הריב"ל, וצנדותו דהוי רק כשמו מהני לי רק לסניף].

גם בזרע אברהם סי' ז' כי צד"ה אמנם, דלזי מהם עוצה על מהרי"ט שסמך על טעם זה לבדו, דהא הרשד"ם פסק צזה ורק מלרפו, וגם על ראיותיו לזי משקפק, דמ"ש מהגורר מהיון והשמן וכו', לא מברעא כלל, דלאו משום דידוע הוא, אלא דשאני נדרים דק"ל לרצון דחלזי צחר לשון הרגיל ומלוי לנצי"א, ועליהו קא נדרי, דמשי"ח חלזי לקולא אף דצנדרים ספיקס לחומרא, כיון שאין דרך צני"א לקרות כן סתם צל"ה שם לוי חמדין דעתו דע"ז נדר ולא על האחרים שיש להם שם לוי, והצ"ח להחמיר עליו הר"ח דלוקמנין לי אסתמא דעלמא, וכן היה דעורר ואח"כ יון כלם הטעם דמפני שיש לו שם לוי חינו נכנס תחת סוג שם הסתמי, לא מפני שאינו מינו אלא מפני שאין לווי' עמו, וכיון שיש כמה מינים מאן מפיק על איזה מהם קאמר משי"ח אמרי' דע"ה לנו קאמר שהיה ידיעה מוסכמת לכל העולם או צלותו מקום, אבל בשמות האנשים שאין הידיעה שזה אפשר שדימה שזה האיש הידוע לו ידוע גם לשומע, ואינו כן, ועוד שחשש שאם לא ידעו ישאל עליו וכל

צסי' ל"ח, דהגם שהר"ח צקני' הבין דלא מהני אלא לש"ע, מצוחר דהיינו מפני שראה רק להרי"ט והצ"י דנוטים לכאן ולכאן, ומה גם שהבין דהריב"ל ומהרש"ם חולקים ואפי' לעירו לא סגי להו, [ולא ראה להרשד"ם דסלי"ה י"ז ופ"ב, שלא הזכירם, מסל"ח], ולא ראה להרי"ט וסיעתו דמהני להו עוצה, ואיך יחיר מדעתו. [אבל חינו ראה הי' מודה]. ובסל"ח מצ"ח גם להמט"י ה"ל.

[ז]. והפני' משה (צדעה עלמו) צח"א סי' פ"ד, אחר שצוחר להצ"י ומהרי"ט סגי בשמו לבד, כ"ל, ושהריב"ל ומהרש"ם החמירו, ובסי' מ"ג חשש הרשד"ם שמה חינו מוכרח או לא דק במחלוקת, כי דה"י צני"ד שמה הלשון שאמר "שלישמשאל הרגו" חינו כי"כ מוכרח דע"ה צניעות דיצר, גם אפשר שהעד שהעתיק לשון חוגרמא ששמע מהחוגר, לנעם, שמה לא דקדק כי"כ לחומרו צלשון עלמו שאמר החוגר, וגם הר"ח"ה לא סמך על טעם זה לחוד [לדעתו כ"ל], גם הר"ח"ה לא הקיל אלא כשגם דיצר צעירות, וצני"ד דיצר מחוץ לעירו, והוסיף צדרי"א א', דמ"מ אין לדחות עדות זו צ"י ידים, כדנראה מדברי המורים [הר"ש פנחס ובר"א צדדו], שחס שמתל דוחה משום המחמירים ה"ל, הרי ימין מקרבת לפי הוראת הצ"י ומהרי"ט, חס ואמר העד שישמעאל זה כי ידוע צינו לבין המגיד. וכ"כ שם צבוק ע"ג דיש פנים להחיר צעדות זו לפי הצ"י ומהרי"ט, אלא מקיון דהפוסקים ה"ל חולקים ראוי לחוש להם ואין להחיר, מה גם שצני"ד יש עדויות אחרות שעליהם צנו המורים דצריכים. ומשום סיומו זה נקטוהו כמה פוס' בפשטות כמחמיר א', אולם כמה פוס' כתבו צעיקר דעתו דנטה להקל ב).

ובתשו' כ"י שהצ"ח צלמך שלמה סי' ה' צדרי"א ע"צ ממחמיר"מ צננשט [כ"י הפני"מ], צנדות ששאל גוי להעד על אשת נשיא ואמר ח"כ שבעלה נשיא נעצת, וכתב דאף שלא נזכר כ"א שמו חמינא דודאי כששאל ליוכדי על אשת נשיא משמע דעל נשיא הידוע צניעותם שאל, דמשמע דהוי גייסי צ"י הבוי והעד, ועוד כי מפשט דצריכים דאפי' אשת נשיא היתה ידועה צניעותם, דאלי"כ הי' להעד לשאול לגוי על איזה נשיא שואל, מדלא חמר הכי משמע דקים לי דלא הוי נשיא אחר ואשמו ידועה צניעותם אלא נשיא זה שעליו צל"ה השאלה, וכיו"צ החיר הצ"י כ"י וצ"ד עדיפא. וצלמך שלמה סי' צ' צנדות [משנת ת"ך] שא' מיוסודי הביתר הוא צעיקר משום מדע"ה, [כמוצא צלות מ"צ] הסכים שם מהרי"מ צננשט ה"ל צכללות, ולא העיר אלא לענין מסל"ח.

ובכחונת עולם סי' ה' כי צדרי"א ח' דהפני"מ צסי' נ"ג נראה שהקל צזה, דכשהסתפק שם צדק"ב פ"ד שצנדותו ליכא ש"א ושי"ע, כי דלמאי ניוחש, דצני"ד ממרורת השאלה כי שהאנשים האלו

א) הר"מ ח' תכ"ח סי' ה' וכ"כ הר"י ח' ר"י בתשו' שדבר משה ח"ב סי' ק"י בדק"ל סעי' ג' ומשום דלדעתו רבו האוסרים וכ"כ פה"י שלמה סי' ג' בדק"ה ובעוד פוסקים.

ב) כ"כ מהר"א ברודו בתשו' שדברני נעם סי' ס"ד בדף ק"ע ע"א, דמורי [הפני"מ] נטה להקל ע"פ הב"י ומהרי"ט, כיון שהם שוים בסברא זו. [והאביר יעקב בסי' ב' כתב בדכ"ט א' הר"א ברודו הביא להפני"מ דבשמו לחוד אין להחיר, וזה צ"ע, דאמנם כשהחב להמחמירים בדכ"ט ע"ג הזכיר גם להפני"מ, אבל לא לדעת צצמו, אלא למ"ש שם דהראנ"ה גמי מחמיר]. וכ"כ מ"ש הר"א זאבי בתשו' שדבר אברהם סי' ד' בדי"ח ע"א, דסברת הפני"מ היא סברת רבו [מהרי"ט], אמנם לחוש להמחמירים לא החיר אלא בצירוף כ"י [הא דאות ק"ט]. והדבר משה אף שבח"א סי' י"ג בדק"ה חשבו למחמיר, מ"מ בסי' ח' בדכ"ט רע"ד כתב דרבוהא בתראי תפשו סברא זו לעיקר, מהרי"ט והפני"מ וכו'. [ואולי יש להוכיח כן בדעת הפני"מ ממה שהוסיף, מה ש' שבג"ד יש עדויות אחרות כו'].

אוצר

סי' קנ אות קמא

הפוסקים

וכל שלא ישאל עליו ודאי מכירו, וא"כ איך נתייר א"ל צדמיונותיו של זה המעיד, גם מה שהביא מהא דנכסי לטובי כו', י' לעני' דמ"ש הראש' והעור דאפי' יש טובי' אחר שראוי להסתפק אין ממחינים כו', י' דבכלל "ראוי להסתפק" היינו שידענו שהוא קרובו או ח"מ וכיו"צ וידוע לנו ולשכיר מרע, מה שאין צ"ח שצ"ח לפנינו, ואפי"ה כתבו דלא נטרינן ל"י אלא נותנים לזה שצ"ח קודם לפנינו, וכמ"ש בעטם, דאמרין ודאי שידע [הצ"ח קודם] שדעתו קרובה אליו לכך מיהר לבוא, [ועי' בסמ"ע סי' רנ"ג סעיף כ"ג], א"כ אינו חלוי צדיקתו אלא צדעתו של זה שמיחר כו'. ומסיק בד"ה איך, שמכל זה לצי מגמגם כעת לסמוך על טעם דמדעתי משום דברי הרשד"ם, וגם הריב"ל מחמיר.

גם בדעת הדבר משה (אמרייליו) כי הרי"ד מאטאלון שצ"ח בסמוך דאף שצ"ח ה' כתב דרוב האחרונים הסכימו לזה, מ"מ כי שהרי"ע ע"ה שאל שאל נגדא ממחשד"ם והריב"ל. וכ"כ האב"ע סי' ז' דכ"ע צדעתו, דאף דכ"ע טור ז' כתב דהדב"מ צ"ח ה' ו' נמשך אחר אצ"ח הכר"ש שחפס להקל כסדרת מהרי"ט, מ"מ שם צ"ע כי ד"ה דהדב"מ שם אינו סומך על טעם זה לבד, ומ"ש צ"ח ו' צדק"ו ע"ג דנעטם זה האחרון יש די והותר כו', די דע"ז לבד סמך, שא"כ החס דה"י שו"א, אצל צדמו לבד י' דאינו סומך אטעם דמדעתי, ועי' צ"ח י"ג מדקכ"ד ע"ד עד קכ"ו ז' די דחושש להמחמיר, ובהד"ה כי צ"ח ה' שאין לסמוך על טעם זה לבד כיון שיש חולקים [אף דשם צדק"ע רע"ד י' דמודה בעלם הסדרה]. וכ"כ צדעתו צד"ח המים סי' ס"ב צד"ע ע"ג גם מסי' ח"י צדק"ע ע"ג [שכ' כצ"ח ח']. וכ"כ צד"ח לאברהם (חלקני) סי' ו' דל"ז א' מסי' י"ח, וצ"ע אחר סי' י"א ממנה חשו.

גם צדעתו משה סי' מ' מסיק צד"ק רכ"ג דמידי פלוגתא לא נפקא כו'. וכן מסיק הרי"ד מאטאלון צד"ח שצ"ח אברהם סי' כ"ז צד"ח ע"ג. ע"כ שם שגם הצ"ח דוד (להרי"ד) לא ראה לסמוך ע"ז, כמ"ש צ"ח ד' [והוצא צד"ח קס"ח *]. וכ"כ צדעתו צד"ח לאברהם (חלקני) סי' ו' דל"ז א'. וכ"כ החס"ל ע"ה שכתב שם דרוב האחרונים לא סמכו ע"ז כו', ומ"ש היד אהרן ח"צ הגב"י

ובבאר המים סי' ס"ב אחר שהוכיח צד"ק (ס"ב) [י"ח] להרשד"ם צ"ח י"ז וח"מ שפ"צ סגי צעטם דמדעתי לבד, והיינו כשהנעדר ידוע ציניהם [כאופן שצ"ח קל"ז], וממילא ל"ק משאר החשו, כי דמ"מ החס מיירי שה"י ש"א וחסר רק ש"ע, ואף ד"ל שפיר דה"כ צדמו לבד אלא שה"י מעשה כך, וכמ"ש הפנ"מ לדעת הצ"ח [כ"ל צפ"ח א'], צד"ח כש"ל הכי והכי ודאי דאלוין לחומרא דה"י ספיקא דאורייתא וכ"ש צד"ח ע"ה, ואפי"ה דסדרה חלימתא היא דצד"ח אפי' צ"ח שמו מהני, מ"מ כל כי ה"י לריך ראי' צד"ח, ואחר שהביא למחמיר וע"פ דצד"ח כן, והוכיח שצד"ח דצד"ח ע"ה ציניהם כד"ח, מסיק צד"ע טור ז' דכיון דסדרה מדעתי הרשד"ם הוא דחידוש ומדעתו צ"ח הוכחה מהגמ' וגדולי המורים, ואף דרצ גוצריה, מ"מ צד"ח אחרין חידוש הוא והכו' דלא להוסיף עלה, היינו שאין ללמוד ממנו אלא צד"ח שכתיר הוא ע"ה, להשלים רק ש"ע, אצל לא למלואת גם שו"א, דזה רק ממחמיר ששמעו, דאף דשמעו שהסכימו עמו רצני העיר, שה"י צד"ח חשו' סמך ע"ז והחזיר צפ"ח למעשה, וגם תלמידיו מהרי"א חנינא ומחמיר צד"ח סמכו ע"ד רצם למעשה אף צדמו לבד, [כמוצא צד"ח קס"ח וצ"ח קמ"ב, מ"מ אין להוסיף על הרשד"ם], וגם שכתב פוס' לא סמכו על סדרה מדעתי, וראיות מהרי"ט כזר דחאם הזרע אברהם ה"ל, וגם מפני שהרשד"ם צד"ח חשו' מפקפק, ואף שיש לחלק כ"ל, מ"מ אין משיבין א"ח הארי כו', וכ"ש צ"ח שחמר רק שם אומנות כו', ע"כ אין להקל, מיהו אכתי יש לרר לעדות ז'.

והר"א זאבי צד"ח שצד"ח אברהם סי' ד', צד"ח גמס"ל דמוכח שדיבר על המצוקים שהיו עמו צד"ח, ואמר שהיה לא' מת ול' גוסס, וא"כ ראה ערבי [שכנראה ה' ג"כ צד"ח שירי] לבד מנצח יחודי, ושאלו מהיכן יש לך ואמר מהיכודים המתים, כלומר שמה נחצר לו שגם הצ"ח מת, וכ' צד"ח ע"ד שה"י מקום להקל [אף שלא חמר שם] מעטם מדעתי, די דעל היכודים הידועים צד"ח לבין הגמס"ל דצד"ח הערבי, וכך הצ"ח הגמס"ל שט"ז הסמך דצד"ח לערבי, אולם אחר שהאריך צד"ח הפוס' צד"ח, [ומוצא כל דבר צד"ח], מסיק צד"ח ע"ד היות דיסוד מדעתי לריך סעד כו' [כמוצא צד"ח קל"ז], ואף דהריב"ל י"ל דמיקל [כ"ל צפ"ח ג'], חמס כל שאר האחרונים דנו צד"ח ועולים ויורדים צו, ומאחר שאנו רואים צד"ח צד"ח זה דקדוקים רבים ודקי וחס

י' ובאביר יעקב סי' ב' כתב בדכ"ס טור ב' דלא ראה דהב"ד בס"י ו' הדר ב', דנראה שם דטובר בהמקלים במדעתי, מיהו בס"י ה' שם גם ש"א כו' וגם השומע ה' מעיר הנעדר דה"י כמדבר בעירו דגם הרח"ש מודה, מיהו נראה שלא ראה להרח"ש שלא הזכירו כו', איך שיהי' בס"י מ' מסתמך על סברת מהרי"ט, והא דבס"י ד' חשו להריב"ל ולא סמך ע"ז אפי' לסג"י י"ל דכשכתב לס"י ד' לא ראה אלא להרשד"ם [שדן להקל בזה], אבל כשכתב לס"י ה' ו' כבר נתגלו לו גם חשו' הב"י ומהרי"ט דנמצא דברים פליגי על הריב"ל, ואפי' את"ל דלא ברור איזה חשו' שנאה באחרונה, מ"מ נקוט מיהו דאין לתפוס בדבריו לא להקל ולא להחמיר, ולדרכנו למדנו דגם הב"ד אחר שראה למחמיר סמך להתיר כהאחרונים שתפסו להקל בטעם זה. [מיהו בס"י ח' כתב באביר יעקב בדכ"ס א' דהיתר הב"ד בס"י ה' הוא ע"י חיפוש בעיר הנעדר, ולא השתמש במדעתי אלא שמה מוכח שדיברו ע"ז שנאבד מקרוב ולא על נאבד מזמן רב. ודחה לדברי הרב הפוסק שם שהסתיע מהב"ד לסברת מדעתי, והנה אף שדברי האב"ע אלו מוסבים על מ"ש הב"ד שם בס"י וכת', אבל כ"ה ואין, כתב הב"ד צד"ח סעם סברת מדעתי ומסתמך על מהרי"ט, אבל גם שם מביא אחר שחשו' דהוכר ש"ע שבדרכו כמיוחס להא"ש, כמו : חברוני, י"ל דאין הכונה שדר שם אלא שמכונה כן בטעם אחר וכדחשו מהרי"ט כו', כבס"ק קמ"ח אות ח', ע"ז כתב דכיון דבני' דיבר הגמס"ל להשומע צד"ח כו', א"כ אם יאמרו שעל היהודים הידועים להן ה"י דברי הגוי, מספיק, וכמ"ש מהרי"ט עצמו כו', מיהו ה"י אפי' דהאב"ע הבין דבזה סומך הב"ד ע"ז גם בלא החיפוש, אלא דא"כ למה דחה לדברי הפוסק שהסתמך גם על הב"ד. [והב"ד סי' י' מובא באות קס"ד ד"ה וכיו"ב].

אוצר

סיק קנ אות קמא

הפוסקים

דסדר הכי. ובסוף הכי כתב הכהנות עולם דהפרימ"ל דלא סגי לי מדע"י אלא לש"י, [כמוצא צלות קמ"ט], היינו משום דנמשך אחר הרח"ש שבקו, ופטר תמחתי עליו [כ"ל דעתו]. וכ"כ בסליח דכיון דכל כך פוס' סברי סברה זו, [וכדמציא בסמוך מעו"פ], ולחממ"י גם הרח"ש יודע, וכ"ל מלין למעבד עובדא כותיבו, ואף שהפנ"מ בספ"ד תחמיר, מ"מ חזין למכובא דרצון בתראי דסברי הכי.

וכ"כ מהר"ש נאחוי הביאו החק"ל במהדו"צ סי' ר' דפ"ג סעי'ג, מחש"י כ"י, שהאריך להוכיח דכשהגוי יודע שניכר הנעדר לשומע כו"ע מודו להחיר, ונסתייע מהמע"י ה"ל. וגם החק"ל ע"מ מסיק ע"פ הפוס' ה"ל, דמינה נשמע לניד שאמר כע"י כו', ומה גם דניד עדיפא כו'. וע"פ גם בס"י ר' ד"ט עור ז' שכתב כע"י *). וכ"כ בחזיר יתקב ס"י ז' דל"א א', דכיון דהרבה פוס' כתבו בסגנון א' שציוע המגיד שידוע הנעדר שומע יודו גם הריצ"ל הרש"ד"ס וברח"ש, דכב"ג דבר צרור מקרי, והכני אברהם נראה שמשכים לדעתם כו' [כמוצא צלות קל"ו וקמ"ג], ודאי דיש לסמוך ע"ז להחיר אפי' היינו מו"לם בפירוש מי שחולק ע"ז, כיון דהו' בתראי עובא מגדולי האחרונים שלפני זמננו, כ"ש דבר דמסתדר טעמיהו, וכ"ש דיש אחרונים המחירים בלא העדאה שהי' ידוע ציויכס, [ע"י דבריו שצלות קל"ו], אף שכתבו שם שאין לסמוך ע"ז לבד, מ"מ ידוע שהוא איש הבינים פשיטא דיש לסמוך להקל, וכ"ש צני"ד שיש עוד טעמים כו', וכ"ז אפי' נימא דליכא צני"ד כ"א שמו לבד כו'. וכ"כ בשער אשר ס"י י"א דצני"ד שאמר המעיד ש' זה הי' ניכר ונודע בין הגוים המעידים והאכזרי, שלכן סיפרו לו על מיתתו כו' ולכן דברו אליו בלשון ידוע ויכר ציויכס בלומרס מסכן פ' כו', והוא הבין בפשיטות שהיו מחלחלים על פ' זה, כל כה"ג ודאי מילתא דפשיטא דעל המצוקא בלו הדברים ושפיר מהני במקום ש"א וש"ע, ואפשר לכל הג' וכמהר"ע כו', ואף דרבים פליגי כו', כבר כ' בכהנות עולם דכב"ג ידוע ציויכס אין חולק כו'. ויש עוד פוסקים דסברי להקל כה"ג, ומהם דלא נחתי לדון בפלוגתא הפוס' הקודמים ה"ל, ומהם שלא הזכירו בזהא התנאי שהועד שהי' הנעדר ידוע ציויכס, כדלהלן.

במגן גבורים ס"י ע"א [הביאו בצאר המים ס"י ס"ב (צד"צ) [צד"ח] ע"ד עם הרח"ש שמחזיר צסוף, כמקילים כה"ג במדע"י], דאף שצני"ד הזכירה רק שמו, מ"מ כיון שאמרה לעד הלא ידעת שהרגו את פ' שהי' נושא ונותן עמנו, משמע שמדברת על פ' הידוע להעד, וצויה וצונו יודעים אותו, ולמדנו ממנהרש"ד"ס סמ"ד שלמד מא' מג' המעשיות שבגמ' דקכ"ב א' דכשמיסא הגוי עם מי שנודע לו שמכיר המה א"ל שמו, והכא כיון שאמרה כ"ל כ' שדוצרה על איש ידוע לו, ואפי' בלא הזכיר שמו היינו סומכים ע"ז, וכבר בל' לידנו מעשה כו"כ צמן הרח"ש וסמך מצלי שהזכיר שמו, מטעם ה"ל. [ואף ד"ל דהוא משום שאמרה שהי' סוחר עמנו דהוי כדבר הצרור, מיהו מדלג כתב שלא הי' יחזק אחר סוחר אחס, משמע דמזה לא הי' כ"כ ראי' צנודו דאפשר דהוי עוד כאלה, אלא עיקר ההוכחה מהדבור כע"י, וכ"מ מפשטות הלשון]. וכ"כ בחס"ל"א (אלקלעי) ס"י ר' ד"ל עור ז' שבי' שחופס המגן גבורים כמהר"ע.

גם בלב שלמה סכ"ה [הביאו החק"ל צד"ג א' צין המחירים] כתב דצני"ד יש חול' לעצמותא שאמר שמו סתם, ד' שמדע"י

והם בגופה של עדות, מי יערב לבו לחלק חלוקים מסבירת לבו או לדמות מילתא למילתא, ואין לנו אלא מה שמנו רבותינו האחרונים, וק"י צני"ד דהאי לישנא קלילא שדבר הערבי לא יועיל ולא יול' וכ"ש שצנרנו [שם לעיל] שלשון הגמס"ל"ה שצני"ד משום מאד, (שדבר כע"י בדברים שהי' נריך להבין שלא ידענו עוד), והמורה המחיר בעדות זה גם לבו צהורא ולא חש לקמחיה. והסכים לדבריו המחזר צ"י הי' (אלא שהוא החיר מטעם מדע"י בעירו, כצלות קמ"ד). [וע"י צני"ד של שלמה דסמוך שהבין בהר"א זאבי שלא רק צנודו כתב כן, ובצאר המים ה"ו צלות קמ"ב כ' דהר"א זאבי כ' להחיר ע"פ תנאים כו' [שצסוף אות קל"ד]. מיהו בשער אשר ס"י י"א אחר שהביא להמע"י וכהנות עולם דלהלן המחירים ידוע ציויכס, כתב שכן חילק הר"א זאבי ומסיק למילתיה בכה"י. וכן בחקרי לב ס"י ר' חשכס צד"ג ע"ד צידד].

ובב"ד של שלמה ס"י ג' צדק"ה ע"ג, אף שכתב מתחילה דכיון דלהמע"י וכהנות עולם [דהלן] כו"ע מודו ומהני מדע"י צא"ש הבינים, וכ"כ הר"א ר' חיים [ה"ל צסוף פס' ז'] בסתם, ואח"כ פ' ד"ל כן להריט"ע הרש"ד"ס וברח"ש, ובצרי דלא כהר"א ש' דהרש"ד"ס גם בזה מחמיר, וגם הרח"ש והפני"מ שכתבו דפליגי בזה הפוס', י"ל דמיורי שלא ידע כ"א מידעת חצירו להנעדר כו', א"כ אף שהר"א זאבי [שצד"ה הקודם] כתב צסוף מי יערב לבו כו', ופשטות דבריו נראין דלדלעיל דסליק מיני קאי, במ"ש בסברת הפוס' ה"ל, [הריט"ע ה"ו והריצ"ל שידו צא"ש הבינים כמוצא לעיל], ולא רק על נדונו שהי' צו מקום לחלק מגדולי הפוס' להקל ע"פ איזה הוכחות, מ"מ ע"פ צ"ד רצא תלתא גאוים ה"ל אחרוני זמננו שריא צני"ד, דיש צ' טעמי תרי"ו ומוכחי, כן מלך הלשון שדבר כע"י, כן מלך הענין שקדמה ידיעה למגיד ושומע על פ' זה ושכ"א ידוע מידעת חצירו, מ"מ מסיק, אלא דמיראי הוראה אין לסמוך ע"ז, מאחר שלהקת הפוס' הראשונים לא עלתה על לבם להזכיר חלוק זה הי' סברי הכי, וגם חד מינייהו כי סליק אדעתא לחלק כן כתב מי זה יערב לבו כו', ואין מה נענה אצחריה, (אלא שצני"ד יש עדות אחרת ונחירה משניהם). גם ברב צרכות דף קע"ד בתשרי זקנו ר' משה חיים אחר שר"ה להחיר ע"פ המע"י ה"ל ועו"פ כשהמגיד ידע שהשומע יודע, ודי בשמו לבד, הוסיף, אמנם כיון שהצ"ד של שלמה חש כ"ל ק"י שאנו נריכים לחוש. (אלא שצני"ד שאמר גם משרת פ' אף ד"א דאינו כש"א, מ"מ סימן הוי וסגי למדע"י ציויכס). [ובשער אשר ס"י י"א אחר שהביא להמע"י ועו"פ ה"ל, כתב וגם צני"ד של שלמה החזיק בפשיטות חילוק דרצון בתראי הללו. וכן בחקרי לב דפ"ג ע"ד כ' שכן הסכים צני"ד של שלמה].

אולם במספר יוסף ס"י י"א אחר ש' צדעות הפוס' כ"ל כ"א במקומו, הוסיף צד"ג ע"ד, דנמלא דכל הפוס' לא פליגי בזה ובצרי דשדבר על איש הידוע לשניהם שאומר השומע ודאי דבריו על פ' הידוע אללו, דיש לסמוך על הוכחה זו בלא פקפוק, ומסיק, מעשה צני"ד אס' יחזרר מהגוי השומע שהגוי שדבר אליו ידוע בטוב מהמאורע שאירע לפ' ושחפן, וא"כ דבריו עם השומע על המאורע הזה ודאי יש לסמוך עליו אף דצני"ד ליכא אפי' שמו כו'. [ונדונו מוצא צלות קמ"ג בהערה, ע"ש].

וכן בכהנות עולם ס"י ר' אחר שהאריך בדברי הפוס' כ"ל, כ' צד"ג עור ז' דכב"ג דמהר"ע שהעיד שהי' ידוע ציויכס ליכא מאן דפליג בצצאר דמדע"י, דטעמא דמסתבר הוא, ואף דהרש"י ח"ב ס"י ק"יג לא הקיל צנודו אף שהי' לשונו מורה על מושי הידוע, אין ראי', ד"ל דמיורי שלא ידעו השומע או שהמגיד לא ידע מידעתו, ותו דאפשר דלא ראה לחלות היתר בזה, שהרי אס' ימלא חסרון ידיעה אזלה לה, ועוד שעדיין לא ראה שום פוסק

(י) [ומ"ש בנו בתשו' שו"ת אברהם ס"י ד' בדל"ו ע"ג דחק"ל ס"י ר' מתבאר דמדע"י ובעירו והדבר ברור כשיש כולם כאחד סגי בלא שמו, צ"ל דאין הכוונה דיוקא כה"ג מהני, אלא לצנודו דה"י כל הני כתב דודאי יש ללמוד מהתם דסגי, ועוד דכל זה כתב בשגם שמו לא הזכיר].

אוצר

סיק קנ אות קמא

הפוסקים

וב"כ בדעת עוד פוסקים צבוחות עולם סי' י' דנ"ו, ש"כ"ד מהרש"ח סו"ס"א, וי' שגם השולח שם פשיטא לי' הא, גם ה"ש יונה דממירא לי' הך דשש"א וש"ע, אפי"ה היקל מסבירא דנפשיה צלומר כע"כ ב, וכן חפס השער אפרים סי' ק"ה וק"ג מתורתו דמהר"ט ג, ודנ"ז א' כחז שגם ה"ר חנניה ד) למד בפשיטות ממנהרש"ס ומנהר"ט, והפ"מ הככים עמו, וכן ראיתי בעדות ציבוסף סי' י"ד שהתיר צמדע"י צלומר רק שמו, וכי ע"י מהר"ט, ולא הזכיר חולק.

עו"כ דגם המשפמ צדק סי' ו' שזן מתחילה צדלי"א ע"ג שיעיל מדע"י לכל השמות, וצוסף סגי לי' רק לש"ע, הוא משום דנראה דהתם לא הי' יודע למגיד, ורק ידע שיהודים שדיבר אליהם הם מעיר הכרוג, ומש"כ הולך שם גם למח שאמר שם בחמור, [שיחש עכ"פ כשמו], מה גם שאמר בלשון התלוננות, אוי ליכודי, ודמי לנדון הריצ"ל [דמכ"ט גרע ע"י צלוח קנ"ג], ואף דנ"ג דגם דיבר עמכם [צבוחה להודיע], שאמר ארצה לכם נכסיו, מ"מ אפשר דנקט אוי ליכודי מפני שחש צבכר יודעים הריגות, ולא צל להגיד מיתתו אלא להראות נכסיו, וא"כ סגי שיעיל לש"ע, וגם צסי' ח' דאכני לי' לש"ע כו, מלכד דנזדונו [לא הולך יותר] דהזכר שש"א, י"ל נמי דאפשר דמייירי דלא ידע המגיד מידעת השומע להעדר עד שצדכריו יצין מי הוא, דלומר למח לא חלכו לעשות מלוח לקוברו, היינו משום שידע הגוי שכן מנהג ישראל להטפל צמת מלוח לכן אמר כע"כ אס יכירוכו משם מי המת, איך שיהי' לא מהני [כע"ג] אלא לש"ע דהוי כלומר מעורכם, אצל צידוע לשומע ויודע המגיד מידעתו יודע דמהני ודעת כל הפוס', ואפי' נימא דגם צכ"ג לא מהני לי' אלא לש"ע, י"ל דהיינו משום שלא ראה להרשד"ס ס"ז ופ"צ, או שלא ראה כן לשום פוסק, דאלי"כ הו"ל לאחיו, מה גם די"ל דצכ"ג מודה וכנ"ל. [ועי' צתשו מהמשפ"ל שצלות קמ"ג וצלות קס"ה].

עוד חביא צבוחות עולם הנ"ל צד"ס ע"ג גם להד"ג, שצפס' צי, דנ" שסומך על הרשד"ס, ונדונו צשמו לצד, [וכן חשנו למחיר, הראש משציר סי' ח' צד"ח ע"ד]. וגם מהר"א צרווד שצד"ג סי' ס"ד אף שחשצ להרשד"ס ועו"פ כחממיריס, וכדחשצס צפני"מ, שצפס' ז, מייכו נטח שם להקל ע"פ מהר"ט וצ"י, וכדפני"מ הנ"ל ה, ומ"מ מסיים ואף אס לצך מהסס להחיר מעטס זה לחוד כיון שכוא נגד כל בני רצותא, יס צנ"ד טעס אחר שיעיל אף להמחמיריס כו.

ציומס, גם מדצרי אנשי העיר י' שסס יודעים שהנעדר הי' ידוע צין המגיד לצד כו, ונתוספת עוצב יוכל להצבר ע"י הצ"ד, שסס יאמר העד צברור לו ש"ז היכודי היו דצרי המגיד כו"ע [אפי' המלריכיס ג' השמות] מודו דא"ל ש"א וש"ע. גם צבית אפרים סי' מי צדי"ה וצחת, צלמר שסודה שברגו אס ר' זעליג, כי דמח שלא הזכיר ש"א, יפס כי המשיב [צנ"ד סגי צלח זכ] כיון שידוע על מי אנו מדברים כמבואר צכל חש"י האחרונים, ויס להציא רח"י ממ"ש צלגדה כו' [כנ"ל צסוף אס קל"ד], וכ"ש צנ"ד דאין שוס ספק שכל זעליג שנסע עמו נחכוין, וכן צעק השלחן אס לי' כחז דיס לסמוך ממנהר"ט, דאף דהרשד"ס גמגס צזה, מ"מ המנהר"ט סמך ע"ז למעשה, וכ"ד הצ"י וכדפי' הפני"מ [כנ"ל צפס' א'], דהצ"י צשמו לצד מחיר ודלא כהרש"ס שכי' דהצ"י דוקא צש"א החיר. וככפי אהבן סי' ג' הציאו צדס"ד ע"ג שהחיר כן צפשיעות, וכוסוף, וע"ש שכי' דצינלח מחסור דאורייתא יס לסמוך ע"ז. [אולם ע"ש דמבואר דלענין אחר כי כן, לענין מ"ס המרדכי דצ"ע צמלחמה יכא מסל"ת יותר נחמן].

וב"ד הפני יחאן ח"צ צדלי"ט סוף עור צי, שכי' דאף דצדעת הרשד"ס פליגי אס סגי צשמו לצד, מ"מ שאר גדולי הפוס' וסס הצ"י ומנהר"ט ורובא דחיתא קמן פשיטא להו מילחא עוצב לסמוך להקל צעטס זה לחוד אפי' צשמו לצד, וכ"ש צנ"ד שגס דיצרכ צעירו, [אלא דללחא דעת הריצ"ל כי צנ"ד יס הוכחח רצח שיעיל גם לדעתו]. וכ"ד מהר"א"ז עניול צסי' ס"ד, שכי' דכשהאדס ידוע ציומס די צשמו לצד, וכמ"ס צקו"ע סי' שד"מ ממנהרשד"ס סני", וסי' ש"ע ממנהר"ט סכ"ג, וה"ג שאמר ראיתי אס מרדכי הרגו, צידוע שכל מרדכי הידוע להס דיצרכ, וכ"כ צלצושי מרדכי חנינא סי' ט"ז, צלמר שס משפחתו צכא הידיעה [דער זענעלצוים], די"ל ע"פ הרשד"ס שסס אמר היכודי מסתמא כונחו על אוחו איס שנצבר צין חציריו שמתוועדים עליו, וה"ג צנ"ד, ועוד דצנ"ד הוי כמדבר לאיס מעירו כו. וכ"ג גם מהשפת היס המוצא צלות קל"ה. ועי' צעצ יעקב סי' ט"ז צדמ"ה ע"ד, אחר שהציא מהפוס' דצלומר דצרכ צרור אין לריך אפי' שמו, כחז א"כ צנ"ד אף שלא הזכירח אפי' שמו היכודי אלא כמכונה צגויס, מ"מ כיון דידוע צשס זה לכל צני העיר והורגל שס צפי כל הגויס יחדיו ולא הורגל אחר שס צשס זה, וסמרח דער לייוואן [הלייוואן או לייוואן זה] משמע הידוע, ואין שס אחר ידוע.

שס אחר ששמו כך ושהי' רגיל באותו כפר ובאותו בית כו, ומאחר שידוע כו' ולא תחוק אחר בשם זה ואין שירות צצויות לשם, אי"כ יס די בזה לחתירה כו. [וצ"ל דמה שהביא מסי' ק"ג הוא רק להוכיח דתופס למנהר"ט והרשד"ס כעיקר].

ד) ומובא באות קס"א, וע"ש דהיינו אפי' בשמו. אולם כבר העיר בב"ד של שלמה הנ"ל דמהתם אין ראי, דהא כתבו דנזונם צדיק, ואולי י"ל כנ"ל. דמביא דתפסו סברת מהר"ט לעיקר.

ה) מהר"א צרווד שס כתב בדקיס ע"ד, דלהנך באוני עולם לא מהני טעס זה בשמו לחוד כ"א בצירוף טעמים אחרים, הנה יס בניד עוד טעמים להחיר, חדא שמהר"ט החיר בזה לחוד כשנראה מדברי המגיד שעהי' ביניהם מדבר, וגם ה"ב, אף שהרח"ש בעי' ליידי שוש"א, וגם מורי [הפני"מ] הבין כהרח"ש שכן דעתו בהב"י, מ"מ מורי בעצמו הכריח דהב"י מחיר בטעם זה לחוד ובשמו לבד, ומורי נסה דעתו להקל ע"פ ה"ב ומנהר"ט כיון שסם שויס בטברא זו. [וכע"ז כי מהר"א צרווד שס בסי' ס"ב והנה אף שססיים ואס לבך מהסס וכו', והכונות עולם מביא זה אחי"כ, צי דכונת הכהונות עולם לומר דמ"מ מוכח דסובר דמעיך הדין יס להחיר בזה. אולם בב"ד של שלמה סי' ג' בדק"ד הוכיח מזה שלא סמך אלא בצירוף טעמים אחרים. אלא דבר דהיינו בלא הי' ידוע ביניהם].

א) והוא בספרו בני שמואל, דאחר שכי' די"א רטגי בשוש"ע שהי' בנדונו, הוסיף, שבניד א"צ, דהא כי הדין דכש"א לספק באחר מותרת, ובניד הכל יודעין בבירור שכל פ' הידוע ביניהם דיברו, ועוד שחקרו להעז אס הי' בעיר ההיא או עבר שס איס בשם כזה ונעלם, והשיב [כמובא בגבי"ע] שלא הי' ולא עבר שס בשם כזה הידוע וניכר ביניהם שהיו מדברים עליו.

ב) והוא בספרו שי למורא סניו בנדון דהרח"ש סי' לי' המובא באות קל"ד, כתב דבשלמא אילו אמרו בספינה אחת ששם בעלה איש' הי' אפשר לחוש לספינה של איש' אחר, אמנם מכיון (שבניד אמרו בספינה איש'ט) שמעידים שבאותה ספינה של איש' הידוע להם הלך בעלה, אין מקום לחוש כו' שסא ספינה אחרת היתה וסעו.

ג) וזה תריד השער אפרים בסי' ק"א. באמר הגוי אלו הרצוחים שהרגו לאסלאן, אחר שכי' צדרי ההיתר, הוסיף בסי' ע"ג, ועוד אפי' נחוש בעלמא לכל הספקות שבניד וגם לשכא על אחר אמר, ג' ובניד אין לחוש כלל, שהי' הניד אלו שהרגו את האסלאן ודאי על האסלאן הידוע קאמר שנהרג, והיינו בעלה שהי' מפורסם שנהרג באותו הזמן, וכ"כ מהר"ט כסל"ה וליו כו, והפעם שבוודאי על המפורסם שנהרג אמרו. ובסי' ק"ג אחר שכתב בסי' ע"ד להחיר משום מדעהי', שכי' מהר"ט כו' והרשד"ס סי' מ"ג, הוסיף, דלהחיר צפ"ו שכל פ' הידוע קאמר צריך חקירה גדולה מביד יסא אס אין

אוצר

סיק קצ אות קמא—קמב

הפוסקים

קמב. להמקילין במדבר כעל הידוע גם כשהזכיר שמו לבד, אם מחזי גם כשלא אמר שמו, אלא כנוי וכיוצא בו. הרי צננשת בחשך שצפני משה ח"א סי' מ"ג, צננן שיש כוכמה שידע המגיד שהשומע מכירו, המוצא צלות קס"ו, אחר שז' להחיר מטעם מדע"י ע"פ הרשדים סג"א וברח"ש סי' ל', כוסף, דאין לחלק דשאני נדוניאם דהזכיר עכ"פ שמו, משא"כ צ"ד שאמר רק קארט אונגלן [דכח רק שם המקרה ע"ש שחוריותו], אין מעלייתא להא הידיעה, ליתא, דכא ח"א דוקא מכי שמות, אלא כל שמוכח שעל צעלה דיצר סג"א, וכמ"ש הר"ן דר [מוצא צלות ק"כ], וח"כ אף שלא הזכיר שם העלם שלו לית לן צה, וגדולה מזו כי מורי [מהר"ט] צ"ח ל"ו צאמר את שאש, אף שאינו אלא שם מקרי על פגע הרהות. [ועי' צכ"ח דבסמוך מה שמסתפק בדבריו].

וב"ב בכהונת עולם סי' ל"ח ע"פ דבריו, דכ"כ צ"ד שאמר רק קאמוניסאלי (מכונה ע"ש עירו), דכיון שכל הכוללים למקום פ' לקנות יין לא ה"ז ציניהם מקאמוניסאלי אלא כמבוקש, וכו' ה"ז מכונה ציניהם בפשיטות לקאמוניסאלי ה"ז אפשר להקל צה, וכ"ש שיש סימן כ"י. וכ"כ צ"ח י' צד"כ ע"א וע"ד וצוק ד"י, דלמהר"ט מהני מדע"י כשידוע ציניהם [וכהגדרתו שצלות קל"ז], אפי' לא אמר שם העלם כיון שמכירים בדבריו על מי מדבר, דה"ל כמרחבו מת, וכדורכר מהר"צ ה"ל בפשיטות, ודלא כד"י מהפני"מ ח"א ספ"ד דלמהר"ט שמו מיכא צע, וי' דאשתמיעתי כתש"י דשאש, וז"ל דמה שהזכיר מהר"צ ממחרש"ס לא דק, דכס"ג רק לחסרון ש"ע כ"כ, וכן אין ראי' ממחרש"ס סי' ל', דכיון לו עוד טעמי היתר, ע"ש, מיכא לדינא האמת אחו, דלהמקילים שידוע מהני לכל השמות, וגם שפיר כי דרש"ס הכי סבר, והלכתא כותי, משום דצננן דמהר"צ שצדור שידוע ציניהם גם הרשדים יודע כי [וכמ"ש צלות קמ"א פס"ז]. [גם ציניה ורדים כלל כי סי' י"ג וצד"ר משה ח"א סי' י"ט כשדנו להחיר מטעם מדע"י, כתבו שא"ל אפי' שמו. וכן צמטיל שמואל סי' ח"י (י"ט) כשדן דל"ד צמטע"י צננן דהכ"ש דבסמוך לא העיר כלל לחלק שאמר רק שם אומנתו. גם צלור הכסף סי' ז' הציא דבריו ודן בהם ומזה לא העיר כלל].

וכן הרי"ט סאצאן בחש"י שצנני אצרכם סכ"ז, כתב דרס"א טור צ"ע"פ המהר"ט צננן דשאש, דכ"כ צ"ד שאמר הגוי שראה לצדור הרוג, שהוא כנוי ע"ש שכי קטן הכמות, וצאחניק [המקום שמשם יאל הנעדר ושם היתח החקירה ע"ד הכריגה, אף שלא ה"ז חושב שם, כמבואר שם צד"ס ע"א], לא ה"ז יחודי אחר שקוראים לו כך אלא פ', וז"ל ידוע בין הגוים ככנוי זה, צודאי הגמור שעל צדור הידוע ציניהם קאמר, מפני שזה העד [ששמע מהגוי] ה"ז הולך לאחניק ג"כ וכגוים מכירים אותו, ושכן מוסכם מכל הפוסקים. וכן הרי"ד מאטאלון שם צלותו נדון דן צד"ס ע"ב כהיתר דמדע"י, ומשום דמהר"צ ה"ל היתר אף בלא הזכיר שם כלל, (אלא דחש בכלל להמחמירים צמטע"י). וכ"כ צמט"ר אשר סי' י"א דע"י מהני צמקום ג' השמות וכדמשמע ממהר"ט כ"י, ושכ"כ הרי"ד די צועון בחש"י שצסם חיי סט"ו שצבר פשטה הוראה בין האחרונים שכל שמדברים על איש ידוע ציניהם שז' ח"א להזכרת השמות, דצמטע"י כל השמות איתנהו צ"ח [אלא דמיידי צד"ר הצדור, שאמר כהן הארוך הכתר שלכם שכי הולך עמכם. ועי' צלות הסמוך דיש שדנו להחיר גם צאמר רק "היהודי" וכיו"צ. וגם הצניא שם דמחמיר צהיהודי י' דצכנוי מודה, ע"ש].

ובכרם שלמה סי' ג', צאמר שברגו לשני היהודים והזכירם רק כגוים, כי דמ"מ כיון שכל דבריו היו צהא הידיעה משמע צצירור דע"י ציניהם קאמר, וכבר הועד שצחותם הכפרים היו

וצרש משציר סי' ע' כתב צד"א שכל גדולי האחרונים נמשכו אחר מהר"ט, ומלכד כמה מהפוס' ה"ל, הציא גם למהר"י צננשת ולהכרם שלמה [שצלות קמ"ב, וכ"כ צדעת מהר"צ המרפא לנפש צד"ס ע"ד, שכי"מ ממה דזכיר לנדון דלא ה"ז אפי' שמו, ממחרש"ס סי' ל' אף דהר"ש מיידי שדיבר שלא צעירו], וכן הכסיו רבני עירו [שלונק] אחי אצו אצא צ"ח י"ה צד"ס ע"ג ו). וכן מזכיר גם למהר"ק"ש המוצא צד"ג שצפס' צ', וכן הזכירו כמה פוס', [והכוונה מדכ"א דיעה זו ממחרש"ס בלא חולק, ש"מ דכ"י ס"ל, וכן מציאים ממ"ש צספרו אהלי יעקב סי' קי"ד שסמך על הרשדים דסי' שפ"ב, אלא דצנננו דהתם הזכיר גם כינויו]. וצחק"ל מהדו"ב סי' י' מציא צד"ס א' גם למהר"א גליקו שהציא כהנ"ב הצניא אות ש"ג, מתש"י כ"י, שכי' דצאומר הגוי למח לא תפססם את הגוי שהרג את העני (י' יעקב, ע"ה קאמר ח). וצאציר יעקב סי' ז' חש צד"ס טור צ' גם להר"ט סאצאן שצאנת קמ"ב דתפסס בפשיטות להחיר, אמנם מ"ש שם מהדו"ב שכי"ד הצני יעקב סי' ט', אין ראי' דהתם דבר הצדור, ורק מס"י ז' מוכח דסבר כמהר"ט. ע"כ שם צד"ד דגם מהר"ט פרימו בחש"י שצכונת עולם סי' ע"ו חופס כמהר"ט. [וכ"כ מהאדרת א"י שצלות קמ"ו שמעיקר הדין סג"א כה"ג גם צשמו ושכ"מ ממחרש"ס, ע"ש].

(ו) והוא בספרו טאמן שמואל, צננן שישבו יהודים ובתוכם אחי פ' כשהוא צצוב, ושאל תוגר למה תרא צצוב, והשיבו שצצוב על אחיו שצא למקום פ' ולא חזר, וע"ז אמר, היהודי מוסקתה שהי לבוש כ"י ראיתו הרוב, וכי דאף שבניד אמר רק כינוי, מ"מ כיון שאמר היהודי מוסקתה כהא הידיעה, בודאי שעה"י ביניהם שהי אחיו של האיש שהי צצב מדבר, ואין לך צדחת ברור מזה כי וכמ"ש הר"ן כ"י, וא"צ אפי' שמו, וגדולה מזו כי מהר"ט כ"י, [והנה בזה ה"ז צד"ר הצדור, וגם הספיק ע"ז להר"ן שצאות ק"כ, ויותר] יש להוכיח מפה שהוסף שם צ"ד, דאף שנראה שלא ה"ז ידוע אם זה הנהרג הוא האח שנצב עליו מדלא השיב על דבריהם, ראיתו הרוג כ"י, מ"מ באומרו כהא הידיעה היהודי מוסקתה, הברר מבואר שעל איש הידוע ציניהם הנקרא מוסקתה, מדבר. ובראש משביר שם מוכיר גם לפי ג"כ מנאמן שמואל, אולם התם מיידי שאמר שמו וכינויו ולא הוצרך למדע"י אלא לש"ע.

ע"כ שם הראש משביר, שכי' הפרמ"א, שצאות קמ"ט, במ"ש דכיון דהריב"ל לא כ"כ אלא כמסתפק. והר"ש הורה להלכה כ"י, ע"ש, ותמה על הר"ן ר"י שכי' הפרמ"א הקיל ע"ס מדע"י בצירוף שמו ואומנתו כ"י, [ומבוא באות קנ"א], והא כיון דפסק כמהר"ט וכ"י משום דהריב"ל כמסתפק אמרה אי"כ אפי' לינא שם אומנתו. אולם ע"י בסיק קמ"ח אות כ"ח ד"ה ע"כ, שכי"מ ע"ס בדעת הפרמ"א, והביאו מעוד תשרי שחשש למ"ש הר"ש דדוקא בשוש"א, [וג' דהראש משביר הבין דמ"ש הפרמ"א "דהריב"ל רק מסתפק" קא' במה שהחמיר במדע"י בעירו, ומשי"ה הקשה בג"ל, אבל פשטות הלשון משמע דקאי לענין אם שם אומנתו ה"ז כ"י, וכ"כ ברי"ן ר"י הג"ל, וגם ב"י הריב"ל לענין מדע"י המובא בסיק קמ"ח אות כ"ג לא משמע שמתקפס בזה, דאף דלענין ההוכחה ממחרש"ס כי "אפשר" דלא דמי, מ"מ דעתו מסיק בהחלט להחמיר, וא"כ אי"ש מ"ש הר"ן ר"י, וגם ליכא ראי' דהפרמ"א מיקל].

ושם מביא גם מהר"י קובי שבנאמן שמואל סמ"ט, הנה שם מיידי שאמר בניד, וה"ז דבר הצדור, ואפי' לפי"מ שצידד מטעם מדע"י, היינו משום שגם דיבר בעירם.

(ז) אין זה סימן היכר נוסף דחשבו ככנוי, דהכוונה כאן טרא רק להבעת צערה, והכוונה, המסכן.

(ח) בחק"ל שם כי שכי"ד מהר"מ אלשיך סמ"ה, שהובא בא"ת מ"ב שכי' שהבין מדברי הגי' שעה"י שהוא מצטת אמר. [אולם שם משמע שדיבר לאיש מצטת, ואפשר דמה"ס דן לוותר].

אוצר

סי' קק אות קמב—קמג

הפוסקים

אם נודע צוה, הוי כשמו, (ויועיל להמחירים בשמו לצד, דבוא עולמו גם בשמו אינו מחיר, כדלעיל בזה קמ"א פ"ח), ועיקר חששו הוא בשם אומנות וכיו"צ דלא הוי כשמו. וע"ע באר"ע שצאות הסמוך ש"י קרוז לסופר, ד"י שיש פלוגתא בזה, ועי"ש בהערה.

קמג. ואם מחני בשלא הזכיר שום שם רק שאמר היהודי או החכם וכיו"ב. נחפז בכסף סי' ט' בחש"י של א"י המחבר חשיב בין שאר הכוחות נדונו, מה שאמר הגמסל"ת ליהודי ששמע מהעורבים ששני החכמים שנאלצו צמדצר מחו, דכיון דהמדבר והשומע והעורבים היו כולם צעירים א', בהכרח ששכירו כלם זא"צ, אי"כ צודאי הגמור שדברו על הגורעים להם בשם חכמים שהיו אחס צעירים, דא"כ הול"ל איזה חכמים, ומסתמך על מהר"ע בזה. וכן צורע אברהם דן בנ"ד דכ"ד א' להחיר מטעם מדע"י [אלא דמשיג שם על עיקר דברי מהר"ע].

ובמשה יוסף סי' י"א באמר היהודי שה"ע עם השק ושנעצב ציוס ו', אחר ש"י דבידוע לשניהם כו"ע יודו דמהני מדע"י, הוסיף בד"ס צ"ע, דה"ל אם יחבר מהשומע שהגוי המגיד דיבר פ"ז שאנו מבקשים, דהיינו שידע השומע שהמגיד יודע בטוב מהמאורע שאירע לפי, וא"כ דבריו עתה שדבר לשומע ה"י על המאורע הזה, ודאי דיש לסמוך עליו, וכדברי מהר"ע, ואף דב"ד לובא שמו מהני, וכה"ל דכ"א נחמ"ש [מוצא צ"ק קמ"ח אות כ"ב, ועי' מ"ש בדעתו המע"י בזה קמ"א פ"ח ד', והוכיח שם מחש"י הרמז"ס בנדון דעכו, והרא"ח הסכים עמו, וכן הרש"י צ"ח סכ"ו החיר ע"י הוכחה דדיבר עכ"י אף שלא הזכיר שמו *].

י' ובהגדון עצמו המשי"י י"א שם דלא שייך בזה מדע"י, דהוא פרטי הגדון, שהעיד יצאנו ביום א' בספינה לבקש על היהודי, ופגש הספן לדיג א' ושאלו האם עבר עליך אתמול גוף מה, והשיב, אדוני זה ענין של יום הששי היהודי שה"י עמו השק של הסחורה לקחו ממנו השק והכוהו ומה ופגל לים, והר"י פראג"י שם בסי' ה' הוסיף לשאר האומדות שבנדון, גם : דמאמר הגוי בלשון ידוע, זה ענין של יום הששי, מכלל דרך זה המקרה ה"י ביום ששי ולא אחר, וכמ"ש הרח"ש בגדון דאישטרוגישו דמאמר הספינה כו' [הובא באות קל"ד], וכיון שיש הרבה אומדות מוכחות סגי אף בלא שו"ע כו', והר"ש נאוי וביאו המטה יוסף בסי' י"א בדס"א רע"ג כתב בגד"י דאינו ענין להא דאישטרוגישו, דבאמרו זה ענין של יום הששי אין כאן הא הדיעה כלל, והוא באומר האתה מחפש על ענין יום הששי, אותו היהודי כו', [פ"י] אשיבך מלין אותו היהודי ארע לו כו', [וכנראה שר"ל דאפשר שקרה עוד מאורע ביום ו' כיו"ב]. והמטה יוסף השיבו, דכ"י לשיטתו דה"י דברים אלו בלשון תמיהה, אבל אינו מוכחה, ואדרבא מדובר לשונו שלא המתין לתשו' הגוי [הספן] שיאמר לו אם הוא זה שמבקש או לא, מוכח דפשיטא ל"י שמה שמבקש הגוי הוא היהודי שארע לו המאורע ביום ו', ואיכא הא הדיעה מדאמר זהו המאורע דיום ו', ולא קאמר יום ו' אירע שיהודי כו'. עיי' מהר"ש נאוי הנ"ל דאפשר דבונת הר"י פראג"י הנ"ל הוא, מדכלל מקורם ואמר ענין של יום ו' ואח"כ פירש מה ה"י, וה"י די שיאמר ענין היהודי שעבר כו', משמע שהוא בלבד אירע ביום ו', וכתב, דאי מהא לא אריא, דבשלמא אילו אמר מקום המאורע, וזהו המקום שאמר היהודי [הע"ד ה"ב], וה"י אומר שלא אירע באותו יום רק זה, אפשר שלא זו משם ולא ראה כלום, אבל בלא הזכיר המקום הרי אפשר שבמקום אחר [ביום] ארע כיו"ב כו'. וכ"י המטה יוסף דאינה קושיא, דכיון שדיבר כה"י ולא אמר באיזה מקום ה"י בשעה שאירע המאורע הוה אלא סתם דבריו, מוכח מזה שידוע שבכל אותו הדרך שמצאנו לרש"י [דשם כנראה עבר היהודי], לא אירע שום מאורע באותו יום כ"א זה, והוא לא חיישין שמא טעה הגוי וחשב שלא אירע ואינו כן, וכמ"ש הרח"ש שם דלא אמרין שמא המשרת חשב על ספינה אחרת [ומובא באות מ"א] כו', אלא כיון שדעה"י

פ' וחזירו ויכריס ומפורסמים בזהו, ומצינו להמרי"י צננשת כ"ל, וכי איצור דמהר"י כ"י שם אח"כ, המתבאר אצלי דבאמרו קארא אונגלן בזה"י הוא תמורת שם העלם, ובאמרו שה"י סאפונגי [שם אומנותו] בקושטא הוי כש"א וש"ע כו', הרי ה' מדבריו דה"י אינו מועיל אלא לעשות משם המקרה שם העלם, אצל אינו מועיל גם לש"א וש"ע, והרי מראשית דבריו כפי מ"ש בשם הרח"ש ועוד, משמע דה"י מועיל לכל ג' הפרטים, ואולי לרווחא דמילתא כ"כ, [ואמנם כ"י פשטות דברי מהר"י, דמ"ש המתבאר אצלי וכו', הוא לנידוד היתר אחר, דהא אחר ש"י ע"ס דמדע"י כ"ל, הוסיף, "ותו" י"ל דמ"ש שה"י סאפונגי, כו', וכ"י מכל הפוס' המסתייעים ממהר"י בנדון כה"ג, שהצינו בדבריו דזה היתר מיוחד. ומסיים הכר"ש] מיהו אפי' יומא דאינו מועיל אלא לעשות משם המקרה שם העלם, הרי צ"ד יש [גם] דברים שהם כש"א וש"ע כו', וכ"כ כל זה בס"י ח', באמר הקל"ז אח"י של הנחתום, והוסיף, דאפשר דכפל הא הידיעה בשמו ובשם אח"י לא גרע משם העלם ועדיף מנדון דרבוותא כ"ל.

וכתב בדעתו צבירות המים סכ"ז דהכר"ש חישב סניפים ללחא ידי המחמירים דלא מהני אלא צושי"א, וה"ל צ"ד שאמר "הלוק" אחפש סניפים כו', אצל מעיקר הדין כשאמר בדבר הצורר א"ל אפי' שמו. והחסל"א (חלקע"י) צ"י ו' דלי"ה טור ז' כתב ד[הכר"ש] לא מזה בלד החיר שהרי הביא עוד טעמים אחרים, אצל חש"י הצירות המים בנדון חמור, דהא בנדון ה"י דבר הצורר, ולכ"ע סגי אפי' בלא שמו. ובחן רב סי' ד' מצינו צ"כ"ג להכר"ש סי' ח' דמסוק להלכה להחיר משום דשם אומנות וכע"י הוי כשם עלם ובמקום ש"א וש"ע ה"י מ"ש ובאמרו וכו', והוסיף דה"ל צ"ד שאמר ז' היהודים הלוקחים הוי תמורת שם כו', ויש עוד הוכחות דה"י כש"א וש"ע.

והר"ש פרימו בחש"י שצבירות עולם סי' ט"ז צד"כ ד"ה ותו, לירק היתר לזה מלד ס"ס, דאחר שהצינו להמרי"י דסגי צמדע"י לחוד, ולמהר"י הנ"ל דאפי' בלא שמו ובנדון עדיף כו', הוסיף, ועוד ה' דצ"ד ה"י ס"ס המתהפך, ספק אם צעין שלש השמות או דסגי צושי"א כו', ואח"ל דצעין שלשתן, ספק אם הה"י מועלת לשלשתן כמהר"י כ"ל או לא.

ובבאר המים סי' ס"ב, באמר שם אומנות, כ' צד"ח (ס"ב) וצד"ט טור ז', דאף די"ל דלהרש"ס סגי צמדע"י וה"י ידוע ציניהם אף בלא שמו, מ"מ י"ל נמי דדוקא צושי"א כדמייירי כמה מנדוניו כו', ורק ממהר"י"ט שמענו דסגי בשמו ועכ"פ בשם המקרה, ואף שתלמידיו הר"א חנניא צפ"מ ח"ב סכ"ז ומהר"י כ"ל סמכו על דעתו להחיר בשמו לצד, מ"מ אין להחיר אלא מה שהרש"ד"ס החיר בפירוש כו', ואף שצבירות עולם כ"ל צ"י חש"י ובמטה יוסף [שצאות הסמוך] כתבו דצ"כ"ג שידוע ציניהם א"ל אפי' שמו, יש להשיב על דבריהם, ויראחי לסמוך ע"י למעשה, ואפי' נלך דעה הסוברים דשם אומנות ממלא מקום שמו, וא"כ הרי שמו לפנינו, מ"מ אעיקרא דדינא פרבא, דאין שם אומנות ממלא אלא שם אצ"י כשאמר מקודם שמו וכמ"ש כו', וא"כ כל כה"ג מחזי כחרי קולי ולא עדיין, וכ"ש כשנלך לעומת זה דעת המחמירין צ"י האדדים, דאיכא ס"ס לחומרא, ואף דיש נמי ס"ס לקולא, אזלינן לחומרא כידוע, ועוד שהרצה פוס' לא סמכו על סברת הרש"ד"ס כו', וגם כר"א זא"י ש"י להחיר ע"פ חנא"י כו' [המבוארים בסוף אות קל"ד], מסיים דעכ"פ צעין שמו, וגם בדצ"מ כ' [צאות הסמוך לענין "היהודי"] דאפי' להמקילים צ"י עכ"פ שמו, והסכים עמו הצ"י אברהם, אלא דמ"מ ה"י שם אומנות פ"ס מדע"י כשידוע ציניהם לסניף טוב להחירה למעשה ע"פ עדות ז' כו'. [וי קל"ח מחלילת דבריו דעכ"פ כנוי ושם מקרה

אוצר

סיק קנ אות קמג-קמ

הפוסקים

שאלה היחודי סתם, אע"פ שמכירו שיהי צלוחו מקום [ושם עשו החקירה על הכהן והגוי ג"כ משם, מדבריו דרש"י סע"ד], מ"מ מסתמא מכיר לשאר יחודים דשכחי שם, וא"כ מה הסימן הזה באמרו היחודי, דכינו אותו הידוע לך, ותו דנענין שיהי ידוע בפרטיות כו'. וכ"כ בדבר משה ח"א סי' י"ג דדקדקו עור ב', דאף שאמר בני"ד היחודי כע"כ אינה הוכחה כלל, ואפי' למחרי"ט ודע"מ המקילים במדע"כ, לפחות שמו צענין עגון שאפי' דליכא קלח הוכחה ועל המבוקש צאו דבריו כו', ואף שמחרי"ט צונגש [שצלות הקודם] כי דלאו שמה גרים כו', כבר פי' שם ההוכחה הנלכח לזה דהשומעו"ה כי לכן שייכות להעדר והמגיד הכינוי ולשומעו"ה, משא"כ בני"ד מה הוכחה יש דדבר על פי' המבוקש, מה גם דאמר העד דהגוי לא הכיר להעדר כו', ומה שדבר עכ"י משום שכבר ילא הקול מעביעת יחודי א'. והביאם צנאר במים סי' ס"ב צדנ"ט סע"ג דע"כ שמו צענין. וכע"ז צנאר יעקב סי' ח', באמר הגמסל"ת כהן הרגו ב' היחודים שלכם, וכתב דרש"א א' דמה שירק הרב הפוסק [הר"מ הלוי שם בסי' ז' דנ"ז א'] לנ"ד בא דמדע"כ, [ומשום דב' היחודים אלו שכלנו שם הם הידועים להם ולא אחרים כו'], דליחא, דכיון דגם שם לא אמרו לא מהני כלל מדע"כ לרובם ככלם מהפוסק, מה גם דנענין שיעיד שיהי ידוע ביניהם, ובני"ד אדרבא ידעין דלא הכירו לאלו הגוים, ומה שאמרו כע"כ היינו כלפי מה שידעו שע"כ נאצדו ב' יחודים צלוחו דרך וצלותו זמן חס' כי ידוע לכל כו'.

ובאביר יעקב סי' ב' הביא דרש"י א' להב"א ודנ"מ כנ"ל, ואין גם להמפסע דקד' דל"א ע"ד א', ותמה על הזרע אצרכם [והנחפס בצכף כנ"ל], דהא "הכחמים" כו' שם טולל ולי"ד לקארל אונגלן ושאישי שבדנוני מחרי"ט ומחרי"ט שצלות הקודם, וכתב, ואולי גם צ"ש חכם שייך כהי טעמא דליכא הכיר צינו לאחר, ודמי לקארל אונגלן, אך ק"ל על הר"א זאבי שם בסי' ד' צלוחו נדון דלא הזכיר צעדותם אלא "לשני היחודים", ואפי"כ אחי עלה מהכיר מחרי"ט דמדע"כ, [אמנם פי' צנאר במים שצלות הקודם דמצינו ממנו דמסוק דע"כ שמו צענין], וכע"ז יש למידק על הצית דוד להר"ד סי' ד' יע"ש ב', וכתב דדבר זה צנחלקות שנוי, אם דוקא צענין שמו או לא. ע"כ שם צטור ב' דמ"ש הר"ד מאטאלון בנפ"ש שצנ"א סכ"ז דהאחרונים סמכו להחיר אפי' צלל שמו, ושכנני יעקב כי דאין חולק בזה, זה ודאי ליהא, כנ"ל. ונדון דכנ"א הי' דבר בצרור. [וע"י ע"ד מדע"כ עם צטוי "חכם" צצני חיי המוצא צלות קנ"ב].

קמד. להמחמירין במדבר כעל הידוע בשאמר רק שמו, אם יש להחיר בשגם דיבר בעיר הנעדר, ואם מהני כהאי גוונא לכל הפחות כע"כ הנעדר איש ידוע ביניהם. עיין בכה"ש המוצא צס"ק קמ"ח אות כ"ב שאחר שכתב להקל

וצנאר במים סי' ס"ב מצינו לכה"ש המוצא צסוף דברי המגן גבורים שצלות קמ"ח פ"ח, דסגי צלל שמו.

ובדברי חיים (לאנו) סי' ל"ו, צלוחה שמת צנחמ"ד ונדע שיש לו חזר צלחכסניא, ושאלוהו על חזרו ואמר שוש"ע ושם אשמו כו', וכ' דלכאורה יש לפקפק מחמת שהעד [החזר] לא הזכיר שום דבר ע"ז שמת צנחמ"ד, רק סתמא, שהשמש שאלו מהיכן הי' כו' והשיב שחזירו שהלך עמו נחלה במקום פי' ושמו ישיע, וי' מהגז"ע שהעד לא הי' כלל במקום שהתאכסן הנפטר, וא"כ אפשר שצחמ"ח חזירו של העד עדיין חי ולא נתאכסן כלל במקום שמת הנפטר, ורק שהנפטר הי' לו ג"כ חזר צלחכסניא ואזל לעמלא, וזה המעיד על חזירו ששמו ישיע, וכו', לא הי' מעולם חזר של הנפטר, אך צחמ"ח י' שידע העד ששאלו על הנפטר ועליו ממש העיד [ולא על חזר סתם], וכן מוצא צמכה חש' דצחמ"ח סתמא היחודי טונחו על בן עירו כשמדבר עם חזירו צעמ"ק הנפטר מסתמא [ע"ז ש' מעירים נחמונו, ע"כ] [סקנ"ח הוצא צנח"ט ריש סקס"א], וכו"מ מסתמא ידע העד שהשמש שאלו על הנפטר ועליו אמר ששמו ישיע, ומסתמא ידע העד שזה ישיע הי' שמה צצית צלחכסניא [שצנחמ"ד], וגם [צנ"ד] צנח"כ ידענו ששמו ישיע מעד ב' וא"כ כו' כמה מי אחרמי כו' לכ"ג שמוחמ"ח.

ובמשפט צדק ח"ב סי' ס"ג צנח"ח שאמר "לחותו היחודי", מסתמא מחלילה צדק ק"מ עור ב' מהכ"י סי' ג' וממחרי"ט ס"ג, וכ' דאף שהם כי בן לש"ע נילף מניח לנ"ד, דכיון שהיון נתפס על הריגת דוד הלוה, ואח"כ אמר גוי לפי' אמת שהיון הרג לאותו היחודי י' דעל דוד הידוע ביניהם שפלו נתפס היון אחר, והוי כהזכיר שמו כו', וכו' לא נודע ביניהם הריגת יחודי אחר כו', והי' אפשר גם לנרף מה שאמר אומנחו שיהי מוילא שבר כו', ואפי' נימא דמ"מ ל"ד לשוש"א, מ"מ צנ"ד שנתפס על דוד שנהרג צליפאנטו ע"י אנשי ליפאנטו והורב צ"י ידוע [ודאי דעליו קאמר], דאלי"כ איך אמר היחודי אם הי' אחר ושהי' מוילא שבר, ומכיון שלא נאצד מוילא שבר כ"א זה ודאי יש להחיר, ולא גרע מנדון הרש"ך כו' [צצס"ק קמ"ח אות מ"ו], וע"ז מצינו גם להר"ט, ושיעיל גם לש"ע, [כמוצא שם אות ל"ו]. אולם שם צדקמ"א עור א' קרוב לסופו כתב צדך כלל, שאינו סומך על עדות זו משום ספק במסל"ת, וגם צצצרים שכתבו על הספיקות האחרות, וכי משום שאנו מדמין נעשה מעשה. וכן צדקמ"ב ע"ד צעדות אחרת צלוחו נדון, שאמר גוי ליחודים ידעתי שאתם מחפשים את רוחי היחודי, כי דהגם שאמר היחודי כהא הידועה ד' דעכ"י קאמר, וכ"ש שהיחודים לא היו מחפשים רק אחר הורגי דוד הנו, ודמי למ"ש הכה"ד כו' [מוצא צלות קנ"ח], מ"מ מי יקל ראשו להחיר בזה לבד, דאפי' כהזכיר שמו החמיר הרש"ד בסי' ר"מ, [אף ש' לעיל דאילו ראה להר"ט הי' מודה], ובס"ג שהקיל הי' לו טעם אחר, אי"כ כ"ש כשגם שמו לא הזכיר, וא"כ י"ל לאחר הוא שידע שנהרג וחשש שהיחודים רודפים לנקום דמו אף שאינו מעיר, וא"כ מי הוא זה שיעלה צקס"ד שלו להחיר צעדות זו בלבד. וצצצ"ט דבסמוך י' שהבין כן גם ממשפ"ל ח"א סי' ו', וע"ש בהערה א' מ"ש מהכונה עולם דכס"י ו' מייירי שלא הי' ידוע ביניהם.

וכן צצני אצרכם סי' כ"ז כתב צדנ"ט עור ב' דנראה דלא אמרו דכשדבר כע"כ הכונה אותו שאתה ידוע, אלא כשהזכיר לכ"כ שמו או כהי כהא דקארל אונגלן שצנח"ט [שצלות הקודם], דשכ"פ הי' קלח הצדל צין שאר יחודים שמכיר ליחודי זה, אצל צנ"ד

(א) והוא במשפ"צ ח"א סי' ו', דאחר שהביא להרש"ד סי' ר"מ ועוד, לענין מדע"כ, כי דה"נ בני"ד שאמר אוי לאותו יחודי ולחמ"ר פי' שנהרגו, הוי מדע"כ, והגם שלא הזכיר שמו, לא גרע מנדון הרש"ד אחר שהזכיר שם החמ"ר, [הרי משמע דבלא שם החמ"ר שיהשכב כשמו לא מדגי' ל'י, וע"י בהכונה עולם שבאות קמ"א פ"ח ח' ד"ה ע"כ, דשאני התם דמייירי שלא הי' ידוע ביניהם כ"ב].

(ב) שהבי"ד כי שם, דאף דלא אמרו בני"ד אפי' שםם כו', מ"מ מוכן במשניות שיעל בעליהן מדבר, שהרי אמר שהרגו לאותם ב' צעירים קצבים, דמשמע הידועים, ואין ידועים אחרים אלא אלו, וע"ז מביא שסע"ז כי הרש"ד דבאה הידיעה כו', [אולם צ"ע מה קשה לו, הא כהן הזכיר שם אומנחו, וע"י בבאר המים שבאות הקודם].

אוצר

סיק קב אות קמ

הפוסקים

היתה מווינליאה, וזה ברור אף שיש למחשק מקום להחשק, ועפ"י מסיק דכ"ה דה"י נז"ד שהמגיד והשומעים היו נשיירא אחת וגם הנעדרים היו עמם, ואמרו שז' החכמים שפגרו בדרך מתו, ודאי שכל פי ופי' הידועים להם דיצרו, והם שמחו, ואין כאן בית מיוחד כלל, דמה לי אם המעיד והשומע והמת מעיר או משיירא אחת, ואין שום חילוק ביניהם, ונ"ד עדיפא, דבעיר אפשר שיש אחר בשמו כו', ואפ"ה לא חששו הרבנים, כ"ש הכא שלא היו אחרים נשיירתם כו' [כמוצא בזה ק"ע]. וכן בס"י ח' אחר שדן משום מדע"י וחש להמחמירים, כתב דכ"ה דיש לנדר דנז"ד יש שוש"ע משום דויצר בעירו כו', ומביא להרח"ש ככל הר"ל, וכתב דה"י יש להקל נז"ד דה"ל כשוש"ע, וי' שנון הדבר למעשה.

ובן מבואר בר"י ו' ריי המוצא בזה קמ"א פס' ו' להרח"ש בס"י מ"ד סגי בשמו כשמדע"י בעירו. וע"ש ד"ה דבס"י ל' לא התיר הרח"ש אף כשמדע"י בעירו אלא בשוש"א כו', וכי במרפא נפשו דנז"ד ד"ה ומעשה, דלכאסורים דהרח"ש מקיל כמדע"י בעירו אף בשמו, ל"ל דיפרשו הא דס"י ל' דדיצר שלא בעירו, ולדודו להיתר הוא משום מדע"י וא"ש הבינים, (ומ"מ לא קשה איך נז"ד שם ממחמירי"ע וצ"י דמיוירי כשמדע"י ובעירו, ד"ל לנדר כן מק"ו כו'), אבל כשמעיד בעירו כע"י אפי' בשמו סגי.

וגם דעת הרשד"ם, כתב בראש משני ס"י ט' דנז"ד א', דלפמ"ש הפרמ"א והמשפט נזק שצס"ק קמ"א אות כ"ד, דאילו ראה למ"ש הר"י עייטאלק ה"י מודה, דלפ"י ה"י מתיר בשופי כשיש צ' העעמים, כשדברי המסל"ת מורים על א"ש ידוע ביניהם וכשגם מדבר בעיר עצמה, וכדמסק בס"י נ"ג צ' עעמים, הא' זה [דמדע"י] ועטס אחר, [והיינו אפי' בשמו כנודו דס"י נ"ג ור"מ]. וע"י במהר"מ ו' חביז שצאות קמ"א פס' א' דמבואר דלכ"ה סגי עכ"פ כמדע"י בעירו אפי' בשמו. וכ"כ שם הר"י ו' ריי להריע"ט גם כשלא ה"י א"ש הבינים. וע"י במרפא נפשו דנז"ד ע"ד דבאדרת א"י ומחזה אצרכם [שצס"ק קמ"א אות כ"ה], והפרמ"א [שצאות קמ"א פס' א' ד"ה וצפרט] ומחמירי"ע נזנשה [שצאות קמ"א], דעת כלם שזה דכשמעיד בעיר הנהרג כע"י, אפי' אינו א"ש הבינים סגי להריע"ט וצ"י בשמו לנדר. [והר"א] מהפרמ"א ומחמירי"ע הוא משום דא"ש הבינים מחירים כמדע"י [לחוד].

ובן הר"א ברודו הביאו בפני משה ח"א ס"י פ"ד צדק רי"ד טור צ', בלמרה ליהודי חזל על ישמעאל שיש צחנות זה שנכרג, שהר"ש פנחס שהשיב נז"ד הרי"ק חיפוש שלא נודע בעיר ישמעאל אחר שיש צחנות זו, והר"א ברודו כתב שאל' חיפוש, וא' העעמים הוא משום דלהריע"ט ובר"א אציוז הרי כשדיצר בעירו ה"י כש"ע, ואף הרשד"ם שמגמס בזה מ"מ משמע מדבריו דכמדע"י ביניהם יש להתיר אף בלא ש"ע בלירוף שהעיד בעיר הנהרג, וה"י נז"ד שהעיד בעירו ואפי' צחנות, ומלשון הר"ל משמע שה"י ידוע צ"ן התוגרמות לעד השומע, כה"ג מחירין אף בלא חיפוש.

ועיין בראש משביר ס"י ט', דאף שדעת הרשד"ם והרח"ש מסיק דנז"ד ע"ד דגם כמדע"י ובעירו לא התירו בשמו לחוד, וללא כמ"ש הפוס' הר"ל, מ"מ דנז"ד טור צ' ג' כשדן לדינא, מדמה נז"ד לנדר הרח"ש ס"י מ"ד, ומלך בזה מעמדי היתר מ"ש הרח"ש ב"עוד" להתיר בלא חיפוש, [דעס חיפוש הזכיר שם מקודם], וכי דה"י נז"ד שאמר שלחתי לזה מאקו כו', נראה שידוע התגיד שמאקו זה ידוע לשומע ושלא הכיר מאקו אחר, ימשום שגם הפני משה צמ"א ס"י פ"ד כתב דאף הרח"ש דכחמיר כמדע"י

כמדע"י בעיר הנעדר ע"פ הר"י עייטאלק ורצ"י, המוצאים שם, הוסיף להפטר דהיינו בלמרה שוש"א, ושהריצ"ל והרשד"ם גם בזה החמירו. וכ"כ בדעת הריע"ט, כמעט יוסף ח"א ס"י ט' דנז"א ע"ד, דאף כשמדע"י בלמרה עיר, לא ה"י מתיר אילו אמר משה לבד [להמחמירים] השמות א"ש לא ה"י א"ש הבינים] אלא ע"י חיפוש א"ש לא חסר שם אלא משה זה. וכ"כ בדעת הרצ"ל נחורת הסד (פרחיה) ס"י רע"א, דלא התיר כמדע"י ובעירו אלא בשוש"א. וכתב הרח"ש בס"י מ"ד המוצא שם, דמה שחש הרצ"ל [נז"דו] שאמר שמו כסחם כע"י ודיצר בעירו, וכמוצא שם בזה כ"ג] חומרה יחירה ה"א. [ולפ"י] יש להתיר אפי' בלמרה רק שמו ונז"דו הרצ"ל, כדלנו הפוס' דלהלן. וע"ש צס"ק הר"ל בזה כ"ה ד"ה דלהריע"ט סגי מדבר בעירו גם כשאמר רק שמו, וע"ש ד"ה ומלכד, ד"ה כן גם להצ"י הרצ"ל והרשד"ם וע"פ, אלא דהתם הדיון הוא לענין א"ש הדבור בעירו כה"ג חסד כהזכרת ש"ע ושיועיל להמחמירים בשוש"ע, או לדין עם חיפוש בלמרה העיר שלא נעלם אחר שם כזה, וכאן מדובר מה שדנו הפוס' ע"פ הפוס' הר"ל א"ש יש להתיר מעטם סברה מדע"י כהזכרה על פרטיות הנעדר, ושיועיל גם בלא חיפוש, גם להמחמירים ג' השמות, דאף א"ש לא מהני משום מדע"י לחוד כשהזכיר רק שמו, מ"מ כיון שגם דיצר בעירו מדויק יותר לשונו שדיצר כע"י, ע"י כע"י במהר"מ ו' חביז שצאות קמ"א פס' א', או ד"ה לחלק כו', דלא מחמירי"ע אלא כשסברה מדע"י לריבה להשלים צ' שמות, אבל כשדיצר בעירו דה"י כש"ע, וחסר רק ש"א, אפשר דיוזו דמשלים]. ובזרע אברהם ס"י ז' [אף שז' מתחילה דבעיני ג' השמות ונז"דו אמר רק שמו, מ"מ מסיק למעשה דכשמדבר בעירו וזהו הידיעה בזה לבד סגי א], דאחר שחש להמחמירים כמדע"י בלמרה רק שמו, הוסיף דכ"ד ע"ג, אמנם נז"ד יש להוכיח במישור שעה"י קאמר, עפמ"ש הרח"ש כמדע"י ובעירו כו' יש לסמוך על הריע"ט ורצ"י, ודחה בס"י מ"ד לדברי הרצ"ל וכי שה"א חומרה יחירה, ואע"ג דצק"י יוד דהיינו דוקא בשוש"א, מ"מ בס"י מ"ד סמך ע"ד הריע"ט להתיר אפי' בשמו לבד ב), דע"י שהעיד בעירו נראה כהזכיר ש"ע, [וכנראה שר"ל דמדע"י משלים ש"א ג], הן אמת שגם בס"י נ"י כ' הרח"ש דאפשר שלא התירו אלא בשוש"א, ד"י שמתחשק, לא תצרה, דהתם קאי על לא נודע א"ש יש ספינה אחרת שילאח מווינליאה וז"ל זה כו', דכיון שאנו מסתפקים על ספינה אחרת מה נועיל שנאמר דה"י כמעיד בעירו, כיון שגם האחרת

(א) מהחזק לאברהם (אלקלעי) ס"י ו' בדל"ד סוף טור ב', אלא שתמה מנ"ל דבסמ"ד הור הרח"ש כו', וכדוהבאו דבריו להלן.

(ב) דאף דהריע"ט מירי כשאמר גם כנוי, מ"מ י"א דה"ה בשמו לחוד אלא שכן ה"י מעשה, וכמובא בס"ק קמ"א אות כ"ה. ואמנם בס"י מ"ד לא כתב הרח"ש על הריע"ט ובי' דאפשר דהיינו בשוש"א. אלא דצ"ע, דהוצר אברהם ג' דדן להתיר אף בשלא ידוע בבירור שאין שם אחר כזה, משמע דסגי ל' כשרק לא הוחזק שיש אחר, וא"כ איך מוכיח ממהרח"ש הא מצריך שם לחסרון ש"א חיפוש, וכמ"ש במטה יוסף וע"ס דלהלן, ואולי עיקר ראייתו מ"ש שם אח"כ וע"י וכו', כדוהבאו בדבריו שבאות קל"ד, דמשם ג' דמתיר משום מדע"י גם בלא חיפוש, וכדמשמע גמי מראש משביר וע"ס דבסמך. והא דמסק הדין על הא דס"י מ"ד יותר מעל מ"ש בקו", אולי משום דבס"י מ"ד כ' כן למעשה שבא לפניו. [וע"י בס"ק קמ"א אות כ"ב ד"ה ומ"ש הרח"ש, שיש ע"ס דסברי לעיקר הא דס"י מ"ד לענין שיועיל עכ"פ בשוש"א].

(ג) אמנם באביר יעקב ס"י ב' בדכ"ט א' תמה עליו הא אכתי חסר ש"א כו', אולם צ"ל כהוספה זו, ולפמ"ש החס"א הנ"ל דסבר דבע"י ג' השמות, א"כ ע"כ דסבר דמדע"י סמלא ש"א.

אוצר

סי' ק אוח קמד

הפוסקים

ושיעור צעיר הנהרג [ע"ש פס' ז' ה'], החינה כשחסר ש"ע
לחובת חרתי לנפשות, אבל כשחסר ש"א, מה כוכח יש לש"א
להמריכוס שלשם. ונאביר יעקב סי' ז' כתב דרכ"ה א' בטעם
הרמ"ש באופן אחר קל"ה, דסובר דלא הוי כוכח בזה שמדבר
בסחם בלוחה העיר אלא על איש א' ידוע לו בשם זה בלוחה בעיר,
אבל אינה כוכח שהוא הנוגע אלנו המצוקה, דלילמא אחר הוא
מעיר זו, ומה שמדבר בסחם כע"כ לנו, שמה סובר דכמו שנוגע לו
כך ידוע להשומעים כיון דהווי מעיר אחת רחוק שלא יהיו מכירים
אותו, ולכן לא מהני אלא בשו"א וחסר רק ש"ע. [ועי' בזה ד'].

וב"ב הר"א זאבי דנעת הרשדים, בזה ש' שצדע אברהם סי' ד'
דרי"ז, דנראה מסי' ר"מ דגם במדע"ה ובעירו לא החיר
[ע"כ פ' דגונו שאלו רק שמו] (*), דהנה לא דליד שם מחילה
שיועיל מדע"ה לחסרון ש"ע, כיוון כשהוא נוסף על ז' בהיתר
ש' בשם מהר"א אביב משום מדבר בעירו [שצס"ק קמ"ח אות
כ"ד], שברי צס"ה מ"ג בחליש יסוד דמדע"ה משום דשמה אינו
כ"כ מוכרח או דעשה המעשיק ע"ש, ואילו צס"ה זה כי שהיה סברא
נכונה ועשה כדל"ה, ולא דמאח אלא משום שלא ראה בפוס',
א"י דה"ט, דהתם דיבר רק משום מדע"ה, וכלן באיכא חרתי,
(וע"ש שמדייק כן גם מ"ה הרשדים שם), ואמנם זוכי סברת רבו
הרי"ט, [המוצא צס"ק ה"ל בלוחה כ"ב], וזוהי ראה דבריו
שכל ביתו נאמן הוא, ולכן לא דמאח מהלכה כדדחה סברת מדבר
בעירו לחוד ש' כר"א אביב, אלא שאתפ"כ לא סמך ע"ז למעשה
להקל, מפני שנמשך למ"ש שם מקודם שצדק העדות אין להקל אלא
מה שמו חכמים הם הפוס' הראשונים דוקא, דכיו"צ מלינו דעחו
צס"ה מ"ג לענין היתר ד' שמות, ש' שכן מוכח בשאלותינו ושכן
קיבל מרבו, ואפי"ה לא סמך ע"ז להקל למעשה אלא על מה שדקדק
מהרמב"ם שסובר כן כו', ולענין מדע"ה אף שזידודו להקל הוא
צדקו מדבר בעירו וגם רבו אמרה, אפי"ה כיון שלא ראה בראשונים
לא מלאו לבו להחיר למעשה, וי' דמ"ש לא הזכיר דבריו בכל זה
אף שכתובים צננימין זל"ה, דהוא מפני הכבוד כיון שהוא מיראי
הוראה ומחמיר בזה. וכי צ"ד של שלמה סי' ג' בדק"ה עור ב',
דלהר"א זאבי מחמיר הרשדים ומתקפק אף בידעו שבעד ידוע
לשניהם וכ"כ יודע מידעת חבירו. [וכ"מ מדבריו המוצאים בלוחה
קל"ד ד"ה ועל].

וב"ב בדעת הרמ"ש צמט יוסף ח"א סי' י"א דס"א ע"ג,
ומלכד מ"ש כן משאר חש, כמוצא בלוחה קמ"ח פס' ה',
הוסף, דגם צס"ה מ"ד לא ראה להחיר במדע"ה בעירו מפני
שחסר ש"א, ומה שהחיר בצוף הוא רק משום שאלו להיכודי אס'
אשה זו אשת פ' כו', דודאי לא דיבר אלא על צעלה. וכע"ז כי
בראש משביר סי' ט' דרי"ג א', דאף לפמ"ש שם הרמ"ש ועו"ל
להחיר משום מדע"ה כו', ושזה נכון ונכון, והכונה אף שלא יועיל
החיפוש צדונו, מ"מ כיוון לפמ"ש מקודם דצ"ד אפשר דגם
להרי"ב הוי להיבצר בעירו כש"ט, ע"ש, אבל בשמו לבד אף שהסליח
צעיר הנהרג ודבריו מורים על איש ידוע צנייהם לא החיר הרמ"ש,
וכמ"ש גם בספרו תורת חיים ח"ג סני' [המוצא צס"ק קמ"ח
אות כ"ב]. [ומ"מ מלך שם גם דעת הפוס' דהרמ"ש צס"ה מ"ד
מחיר כה"ג, וכדכונא צדכיו דלעיל]. וצ"ד של שלמה סי' ג' כתב
בדק"ה, דכ"ד הר"א ח' חיים דנעת הרמ"ש, שצמט שצדכיו נעם
סי' י"ד אחר שזן במדע"ה, מסיק, דהרמ"ש סגר הדלת וכתב דגם
הרי"ט והצ"י דוקא בשו"א מהני כו', וגם צנאמן שמואל סי'

צמט"ה כיוון שאלו שידבר בעירו, דמ"מ כתב צס"ה מ"ד
דרי"ב חומרה יחירה, משום שהרי"ב החמיר אף שדיבר כע"ה
ובעירו, (מלכד מ"ש שם הפני"מ מגדולי הפוסקים [הצ"י ומחרי"ט]
להחיר במדע"ה לחוד בלחמ רק שמו), ואף שממחר"ש בספרו
תורת חיים ח"ג סני' לא משמע כן, מ"מ מסתייען דרז גוצרי'
אמרה, או אפשר דהתם לא הוי הדברים ניכרים כ"כ צדכיו גדול
כהכ"ה [צס"ה מ"ד] דעל הנוגע לו ולשומע קאמר, דהתם אחר הגוי
אין הרגו לפני חיים, ולא דיבר עם איש מיוחד, כדנראה שם,
ול"ה, [וקל"ה ראי' לחילוק זה ממ"ש המטה יוסף וע"פ לחלק
כה"ג ממחר"ב, כבלוחה ק"ג, מדבריו צ"ד], וא"כ להרשדים
ה"ל מותרת גם להרמ"ש, (ולגדונו מוסף, דאפי' נימא דלא החיר
הרמ"ש שם אלא משום ש' מקודם שצדונו גם הרי"ב יודה,
צ"ד נמי י"ל דהרי"ב יודה כו').

ובזכרנו לחיים ד' קע"א ע"כ נראה שמתיר כה"ג מטעם ס"ס,
שכתב דכיון דצ"ד דיבר בעירו, דכתבו הפוס' דמסתמא
ע"ה בלוחה עיר קאמר, א"כ לא קפדין מה דחסר צ"ד ש"א
וע"ש, אלא דהרמ"ש כתב דגם לפוס' אלו דוקא בשו"א, אמנם
כבר כתבו הפוס' דשנראה שדיבר על המצוקה צדכיו אין לר"ך
אפי' שמו כו', וכ"ש צ"ד שאלו שמו וגם הזכירו כע"ה, שכתב
מחרי"ט דבאלו שמו סתם ע"ה צנייהם קאמר, ואפי' אס' ימלא
מי שחולק ע"ז כו', מ"מ יש להחיר מכח ס"ס, שמה [אין]
הלכה כמ"ד דבעין ג' השמות, ואח"ל כהחולקים, דילמא הלכה
כהפוס' דמדע"ה סני' בשמו לחוד, וס"ס כזה ראי' בזה ש' כ"י
ממחר"א נרפחי. [ועי' ע"ד ס"ס כזה בלוחה קמ"ט בזה ד'].

אולם הפני משה צמ"א ספ"ד דרי"ד ע"ג השיג על מחרי"א
צדכיו ה"ל והסכים להר"ש פתחם שם ולר"ך חפוש,
משום דגם הרי"ט ע"כ לא אמר אלא ביש שו"א, ולהשלים ש"ע
סני' צמ"ה שדיבר צעיר הנהרג דמוכח מחובו שהוא מלוחה העיר,
אבל צ"ד הרי יש ש"ע, ועדיפה דסוימה אפי' חנוח, והרישומה
היא שלא הזכיר ש"א, דלהמריכוס חלחא חיישין שדיברה על
ישמעאל אחר שיש צ"כ צננות זו [בזמן אחר], כגון שצעלה ה'י
ישמעאל בן אברהם והחוגרמית אפשר שדיברה על ישמעאל בן יעקב,
א"כ לא שייכא ה' דהרי"ט, ולר"ך חיפוש ה', ואם מטעם דממרוח
הלשון נראה דע"ה צנייהם דיברה כ"ל, החינה להצ"י ומחרי"ט
דצמט"ה לבד סני' [כבלוחה קמ"ח פס' א'], אבל להרשדים
והרמ"ש דלא ראו להחיר בחסר ש"ע כ"ל בהנערפות מדע"ה

(ו) עוד כתב שם, דנראה דהפני"מ עצמו אילו ה' בנדונו גם מדבר
בעירו ה' מחיר. [ואמנם אף דכ"מ לאורה מדבריו שדך ר"א א' ע"ש,
וכ"מ שהבין באביר יעקב סי' ב' בדכ"ט א' אבל זה (וגם במ"ש מהפני"מ בדעת
הרמ"ש) צ"ע, דהא בעדות ה' כתב בהר"א דגם כשדיבר בעירו צריך להרח"ש
חיפוש, וכמוכח בסמוך, וע"כ צ"ל או דגם בדרי"א סבר דלא ה' מחיר בזה,
משום דאכתי חסר ש"א, אלא דלא הוצרך לזה, כיון דבלא"ה לא מהני בנדונו
שלא דיבר בעירו, אי"נ דבעיקר ר"ל דאילו ה' בנדונו מדבר בעירו ה'י
משלים ע"כ ש"ע ומהני עם חיפוש, וכ"מ קצת מלשוננו שם, שכתב דלהרמ"ש
במדע"ה ובעירו אין צריך. שם עירוי, דכנה"ג מחיר. בלתי ש"ע, ואילו
בדף ר"י כשדן בדברי הרשדים, כתב דנראה לו סעם נכון להקל בזה אף
בלא ש"א וש"ע, או ד"ל דהא התנה אם יציר שה' ידוע ביניהם, ואילו
בעדות ה' לא הוצד בפירוש ע"ז, אלא שכתב דמהלשון משמע שה' ידוע
ביניהם, וע"כ במ"ש בסוף הע' ב' שבאות קל"ו].

(ה) ומהר"א בורדו ה"ל אפשר דכוננו דהרי"ט ה' חיר גם משום
סברת מדע"ה דמוכח דעל פרשיותו מדבר, וא"כ יועיל בשמו לבד אפי' לידון,
אבל הפני"מ נקט דרק משום מדבר בעירו החיר ולחסרון ש"ע, ואמנם בדף
ר"י וחלילה כשדן במדע"ה לא הזכיר הפני"מ להרי"ט.

אוצר

סיק קט אות קמד

הפוסקים

בדבריהם. ובמ"ש הפנ"מ הנ"ל בדעת הרשד"ם והרמ"ש, ע"י צה"י ד. ודעת הריב"ל, ע"י צלות קמ"א פס' ג' דמבואר להפנ"מ וע"פ גם צה"ג החמיר. וכ"כ שחפ"ס בנאמן שמואל סי' י' שכ"ד הרמ"ש בקו"י בדעת הריב"ל, שהביא מ"ש הרמ"ש דמדע"י וצ"ע עדיף כ"י והריב"ל החמיר כו"כ, וכחצ דהיינו כשגם אמר שו"א וכו' ניכר אלל המדברים זה עם זה, אלל שתמה עליו, דהא הריב"ל ר"ל [באמת] דמה שדיבר צעירו אומדנא דמוכח כ"י, ולא דהא אלל משום שה"י מתאונן כ"י או אפשר שה"י חושב כ"י, עכ"פ מוכח דב"ש הוכחה גמורה יורה דל"ל ש"ע, דאם סבר דגם צניכר צניכס ומדברים צעיר ההר"ג לא סגי בלא הזכרת ש"ע, למה חלו האיסור משום מתאונן או שחושב, חיפוק ל"י במ"ש מקודם דאין להקל נגד הר"י מטרלני דמלך שו"א ושו"ע כ"י, א"י דוכחה כזו מהני, וכשיגיד דבר לחצירו מאדם שמכירים אותו שניהם וצ"ע ע"למה יורה הריב"ל דהוי כשוש"א ושו"ע, וא"כ כ"ש צ"י שאלה גס כינוי כ"י, (ובגדון הריב"ל דסי' ד' לא דיבר צעירו). והר"ב עשאל בשה"י שצ"ס חיי סי' י"ז השיבו שמי"מ לטעם ה"י שכתב הריב"ל דשאל חושב כ"י, הרי גס צידוע וניכר לשניהם שייך חשש זה, ושפיר כ"י הרמ"ש דהריב"ל אוסר גס צה"ג.

ובתב בחקרי לב מהדו"צ סי' ו' דפ"ג ג', אכן נ"ל דגם ל"ד זה אין לחסור אלל כשרק ידוע לנו שהמגיד והשומע יודעים אותו, אלל אכתי אינו ברור שהמגיד יודע שהשומע יודע, אלל צידעין שהגוי המגיד יודע שהישראל השומע יודע להנעדר, צה"ג אין לחוש שכיון לאחר וחשב שגם הישראל השומע מכיר כ"י, [ובמ"ש המע"י שצלות קל"י קל"י], וזה מוכרח, דהא הביא הריב"ל מהך דחסא, ואם איתא, אף דהתם לא התאונן אכתי נישח שהתכוין לאחר וחשב שהוא ניכר לצני חסא, א"י דכל שידענו דודאי הגוי יודע שהנהרג ידוע למי שצא להגיד כהך דצי חסא, אין לחוש מספק על אחר, ומי"מ גס צסחם ידוע וניכר לשניהם שחשש הריב"ל, כ"י כ"י הרמ"ש צסמ"ד דהיא חומרא גדולה ואין לנו לחוש.

ובבאר הפנים סי' ס"ז מחלק עפ"י הרשד"ם, דדוקא צ"ס קל"א הוכחות דכונתו עכ"י, מהני בשמו כשדיבר לאיש מעירו [דל"א הוי כמדבר צעירו, כצס"ק קמ"א אות ל"ו]. שצד"ז ע"ג מביא להרשד"ם שצס"ג [המבוא צלות קל"ד], וגם הטעם ה"י ש"י שם [כמבוא צס"ק קמ"א אות כ"א], ושהוסף שם הרשד"ם, גס דקדק יותר [הע"ד לומר] שה"י מוכר סכנים וכו' צרחו העיר כ"י, גס ליותר סיוע זכר קל"א סימני מלבושו כ"י, נראה צ"י ספק שאין לפקפק שעל יו"ט אחר אמר, הואיל ואין יו"ט אחר מוכר סכנים אלל זה, וכ"י ע"י דשמעיון מניה כמה דברים, א"י כ"י, צ, דכל שדיבר צה"י הידיעה או שגראה וניכר שמדע"י והוא מדבר עם איש מעיר הנהרג, וכ"ש כשעומד צ"א מהפכים הסמוכים לעיר, סגי צה"י, והוי כהזכיר ש"א ושו"ע, ג' דצעין נמי מקל"א סימנים והוכחות קל"א להודיע שעליו מדבר, כגון שמזכיר מלאכתו כ"ל מוכר סכנים, וקל"א סימני מלבושו אף שאין מוכחקים, [שע"י מראה פנים והוכחות להודיע ולהכיר להשומע שהוא ידוע לשניהם ועליו מדבר, שם צד"ה איתא. וע"י כעין סברא זו צלות קס"צ], וגם מהר"א הסכים שם עמו ציסוד הדבר, אלל ש"י שאין רא"י שהוא מתווכח העיר אלל שהוא רק מא"י שם, אלל כשלא הוכיח ע"י קל"א סימנים כ"ל אף שדע"י ולא"י מתווכח עיר הנהרג, לא מהני ולא מידי, ד"ל דידוע רק למדבר לצדו, ואפשר שעל אחר מעיר אחרת מדבר, וה"ע דצ"י ר"מ מפקפק צעס דע"י וכ"י דמה שהחיר כה"ג צמקום אחר הוא רק לזירוף, וכע"י כ"י צס"י מ"ג, ואילו צס"ג סמך ע"למו ככל כחו להחיר למעשה מעט מדבר עכ"י כ"י, [דאף דכ"י שם עוד טעם עיקרי, הכונה שכל א"י מהעטמים

י' ונ"ה כתב מהרמ"ש דצעין הני תרחי מדע"י וצ"ע ושוש"א כ"י. [ומציא שם ע"פ שהחמירו, אלל נראה דהיינו צמדע"י לחוד וכשלא ה"י ידוע צניכס].

וכ"כ בחסד לאברהם (אלקלעי) סי' ו' צד"ד ע"ד כ"י, והוסף צד"ה א"י דמ"ש הזרע אצרכס הנ"ל דמסנ"י דהחמיר לא קשה, משום דהתם לא ה"י ידוע א"י לא ילאה עוד ספינה מויניליאה כ"י, ל"ע עובא, דהנה צאור דצ"י שם, דאומרו שה"י צ"ספינה" הוי כשמו, וכמ"ש צס"י ל', וע"י כתב דכיון שאלה "הספינה" הוי מדע"י, וסבר מתחילה דלא העיד שהספינה מויניליאה, ומי"מ ממה שהעיד שהקול ילא שם, הוי כמדע"י צעיר הנעדר, וסגי להריע"ט, וע"י כ"י דאפשר להריע"ט נמי דוקא צשוש"א ואין להחיר, ע"ש, מי"מ מה דחשיב "ספינה" כשמו, י' ודאי דהיינו משום שלא הוחזקה ספינה אחרת שילא משם ואלצה, דל"כ מה מייתי רא"י [שם א"כ] ממהרי"ט דכשחכיר שמו או שוש"א דמהני, הא מה דמהני שוש"א הוא דוקא בלא הוחזקו [צ"י צ"ש], א"י דגם הוא מייתי שלא הוחזקה ספינה אחרת, וכמ"ש א"כ שם צע"ג, או שלא הוחזקו צ"י ספינות של פסקולין צויניל, וכה"ג מייתי צכ"ן, וא"כ מה כ"י ה"א שלא נודע כ"י, ותו הא הריע"ט לא מייתי צגדון דהספינה, והרמ"ש על הריע"ט קאמר דלא אמר אלל צשוש"א, נמלא דאעיקרא דקאמר למילת"י אינו אלל צשוש"א, וממלא דלא הדור צסמ"ד, וסובר דלא החיר אלל צשוש"א, ובזה סמך להחיר על הריע"ט נגד הריב"ל, אף שצספרו תורת חיים ח"ג סי' י"ז נראה שחשש גס להריב"ל כ"י. [וע"י דעת הרמ"ש צדצ"י הפוס' צסמוך].

וכ"כ לדינא צצ"ד של שלמה סי' ג' צדק"ד ע"ג, וכמ"ש הרמ"ש בקו"י כ"י, ואף דצס"י מ"ד נראה דחור לסמוך על מדע"י [גם בלא ש"א וכלל חיפוש], מי"מ א"י צעניותו אין לסמוך ע"י, שהרי הדבר צמחוקת, והרמ"ש גופי תצר לגזירה ממקום למקום, וצספרו תורת חיים ח"ג סי' י"ז מסיק שאין צידו להחיר מלא עדות זו, ואלו דצ"י האחרונים, והלכה כצחראי, גס מ"ש הפרמ"א [שצלות קמ"ט] ממהרמ"ש סי' ל' ומי"ד דנוטה להחיר צשמו, ונראה דהיכו נמי סבר הכ"י, י"ל דהיינו משום צגדונו ה"י גס שם אומנות. ע"כ שם דגס צגדון דהזרע אצרכס הנ"ל הוי שם טעמים אחרים יפ"ס ועוצים. וכן צצ"י יעקב סי' צ' צד"ה ע"ג אחר שחמה על הפוס' שכתבו דהרמ"ש צס"י ל' החיר צשמו, וכ"י דליתא, וכנ"ל צלות קמ"א פס' ו', הוסף דאפי' נימא הכ"י סמי תשו' זו מקמי ג' מקומות דמוכח דלא מהני אלל צשוש"א, וכמ"ש בקו"י צס"י י"ו, וכ"מ צס"י מ"ד, ומ"ש הרמ"ש צס"י כ"ג דכיון שאלה סתם כ"י, אינו ענין לנ"ד כ"י, [וכמוצא צלות קל"ד צד"ה וצחשו"י סי' ו']. גס צמרפא לנפש אף שיש צמה שחשקו על הפרמ"א הנ"ל, כ"י צד"ה דמי"מ כיון דהרצב מהאחרונים חששו גס להריב"ל והרשד"ם, והפרמ"א ע"למו צס"י ל"ו ונ"י חשש לספק הרמ"ש דאפשר דוקא צשוש"א, [וצס"י ל"ו אחר שהסתייע מהצ"י כתב נמי, מיהו גס לדידי' היינו צאמר שמו ושם אצ"י כ"י], וצעיקר הא חזיון דצ"י תשו' דעת הרמ"ש צצ"י, צס"י י"ו וצספרו תו"ה ח"ג סנ"ו, ודאי דלו אנו שומעין ומאן ספין להורות נגדו, וודאי אילו ראו הפוס' לתשו' דח"ג שלא נדפס צימיהם [אלל צשח חפ"צ] ה"י חוזרים צה"ס, [וגם הזרע אצרכס לא ה"י כותב שיש מקום לחלק מהא דסנ"ו, דצח"ג דמי לגדון דסי' מ"ד, ואעפ"כ כתב דאפשר דלא החירו אלל צשוש"א, מדצ"י צעור צ"י], ובה דלא חש הרמ"ש א"י צסמ"ד, י"ל דהתם סמך צעיקר על עדות הגמס"ל דלהרמ"מ שכתב דה"י כמותו מהני, וסברא דמדע"י כתב לסניף.

וכשה"י הנעדר ידוע לשניהם, א"י מהני צזה (גם להמחמירים כה"ג צמדע"י לחוד). צמה פוס' הנ"ל מבואר הדבר

אוצר

סי' קג אות קמד—קמו

הפוסקים

דגם מ"ש הפני"מ [שנאות קמ"א פס' ב'] דהרש"ם לא החיר חלל לזיוף, היינו נמי דוקא באמר רק שמו, וכגון הפני"מ, וה"ע דבסי' ר"מ ומ"ג פקפק הרש"ם, ובשאר החש"י עשה מעשה וסמך ע"ז, וב"י מהמשפט לזק ס"י ח', שדמ"צ הוכיח לגדונו [להחיר לחסרון ש"ע מעטס מדע"ה"י] ממחרש"ם ס"י מ"ג, והא' חסם מפקפק בסב"ר מדע"ה"י, א"י דסב"ר דה"ע דלא סמך שם על טעם זה לצד משום שאמר רק שמו, אבל בשו"ע ד"ה דבזה לצד סגי ושכן דעתו נוטה חלל שחשש לעצמו להמליכום גם ש"ע, בבב"א ודאי כשדע"ה"י ציניהם סגי וממלא ש"ע, ואין לומר דמה שסמך המשפ"ל ה"ל על הרש"ם הוא משום שגם דיבר בעירו, דהא בגדונו י' מהשאלה שהעיד בליפוטו והנהרג ה"י מפתרון, ואפי' נימא שה"י מליפוטו, מ"מ אם זהו הטעם הי"ל לפרש דמשום שהעיד בעירו ודאי דעל פ' שמאותה העיר אמר, א"י כ"ל, דכיון דבגדונו ה"י שמו וכינויו א"ל לזה, ופשטות דברי הרש"ם הכי מוכחי והכי דייקי דבהזכיר שניהם ודיבר על איש ידוע צ"ן המגיד והשומע דסגי במקום ש"ע, וגם הריב"ל י"ל דיודה כה"ג, וא"כ יש להחיר בג"ד אפי' בלא חיפוש, ולא פש גנן חלל הרש"ם ב' והראש"ה ג', וללאח ידי סברתם י' דבהטרפות טעם הא' [הוכחה שהוא מעיר זו] וע"י חיפוש גם הם יודו להחיר.

וב"כ באדרת אלי' (קובץ) ס"י ח' בדנ"ג א', דנ"ד שאמר שו"ע ומשמע מדברי הגוי שה"י יודעו ומכירו הוא והשומע, אין לפקפק, דהא ממחרש"ם ס"י ר"מ משמע בפשיטות דאי סמכין אהך טעמא, סגי אפי' בשמו לצד, כגדונו, חלל שלא מלאו לבו, אך בהזכיר תרתי יראה בפשיטות דאין לפקפק כלל, דיעלה לנו לסיק גמור למה שהועד מהרב גופי' שנהגו לסמוך אחרתי, חלל דבסי' מ"ה פקפק בזה, אך בליוף סניף מה ודאי יראה בפשיטות שורה להחיר מבלי שום פקפוק. [ואף שצמסקנא כ' האדרת אלי' גם משום שה"י בגדונו מדבר בעירו, י"ל כע"מ"ש המרפא לנפש המוצא בס"ק קמ"א אות כ"ה צמ"ה ויש להוסיף, דלרווחא דמילתא כ"כ, כיון שגדונו יוכל ללאח גם דעת הרש"ם].

וב"כ בצרור הכסף ס"י א' בדל"ט ע"ג דעת הרש"ם והריב"ל, ושה"י מילתא בטעמא, דהא י"א דבגי בשו"ע, ואף להחמיר, הא כ' הרש"ם דנ"ג ל' ע"ד וע"פ דשו"ע וס"י א' די וכו' להשיאה, ומדע"ה"י ה"י עכ"פ כס"י א' ארוך לו גוף, [ו"י"א, ס"י גמור, כיון דלכמה רבותא סגי במדע"ה"י לחוד ד',] וא"כ ה"ה צ"ד שאמר שם וכינויהם ודאי דחלין להקל, וכ"ש שדיבר בדרך פ' כו', דה"י גם כמגיד בעירו דכ' הרש"ם ממחרש"ט דודאי עדיף ה'. והסכים ע"ז הדבר משה (אמאריליו) ח"א ס"י ו' דק"ו

ד"ל דע"ז הטעם הב' הוא דקאמר שאין לסמוך עליו בלא הוכחה לש"ע אבל להסעם מדע"ה"י יש בו די והותר.

ב' וכה"א שבס"ק קמ"א אות כ"ב דהרש"ם גם בשו"ע אומר, ע"ש. ג' ע"י באות קמ"א פס' ד', בדעתו. ד' ברוך יצחק ס"י ב', שכ' נמי ד"ל מה"ס דבשו"ע יודו גם הריב"ל והרש"ם.

ה' בחסד לאברהם (אלקלעי) ס"י ו' כתב בדל"ה ע"ג, דהצרור הכסף עצמו בס"י ב' השיג על המעיל שמואל הג"ל ממחרש"ם סנ"ז כו', וכנ"ל בהע' א', וב' ד"ל דבסי' ב' כשבא לשנוי ע"פ גוף כזה ועמד ע"ד הרש"ם סנ"ז, ראה שהדין עם הרש"ם שאין לחלק בזה. [אולם לענ"ד הרי משה"ק מסנ"ז הוא רק על מ"ש שגם משם יש הוכחה לגדונו, ולא על עצם חילוקו, ומ"ש דבסי' ב' הדר, הנה נהביר שהתשו' שבסי' א' מאוחרת, שהיא משנת ת"פ, כמובא הגדון בדב"מ ח"א ס"י ו', וההיא דסי' ב' היא משנת תנ"ה, כמובא בפרמ"א ח"ב ס"י ק"ו, ובכר"ש ס"י ח'].

יש להחיר (*), חלל ל"ל דשאני הא דסנ"ג דה"י צ"י מילי טובא עם קלם סימנים והוכחות שפ"י נודע לנו על מי ה"י מדבר כמו שה"י ידוע אליו שה"י מדבר עכ"י, חלל אם ה"י איש הצינים שכ"א ידע מדיעת חצירו כהנעדר, [כמוגדר בלוח קל"ז], ח"ל סימנים והוכחות, והיינו מ"ש צמ"ז ולי"ה כו' [וכמוצא בדבריו שנאות קמ"א פס' ח'].

קמ"ה. להחמיר גם במדבר על הידוע ובעירו כשאמר רק שמו, אם מהני כשאמר לזה פלוני. בראש משביר ס"י ט', באמר חלל שלחתי לזה מאקו שיצוא לקחת חתנו הכרוג, [ושם חותנו ה"י בשמו, מדבריו שם], אחר שהציב דנ"ג ד"ה דהרש"ם יחיר במדע"ה"י בליוף טעם מדבר בעירו, וכדחתי צ"י ג"ג במדע"ה"י ועוד טעם, כחז דלכחי י"ל דאין ראי' מסנ"ג, דלטעם צ"י דהתם אין פירכא, משא"כ לטעם צ"י מדבר בעירו הקשה הרש"ם צ"י ר"מ מי יגיד שהנהרג מכאן כו', [כמוצא בס"ק קמ"א אות כ"ד], והוסיף, אבל צ"ד שאמר שמו חסם כע"ה ודיבר בעירו ואמר לזה מאקו, דמורה בל"טעם שמודיע ומגיד על מאקו דמעריר זו, ליכא הקושיא דמי יגיד כו'. [אמנם אח"כ העיר ממחרש"ט דחשש להרש"ם דגם במדע"ה"י ובעירו לא יחיר, משמע דלא מעדיף אומרו "לזה" חלל להסוברים דהרש"ם מורה במדע"ה"י ובעירו, חלל דנ"ג ע"ג כחז שז' הא ד"לזה" לאי' מעטמי העדיפות שיעיל בגדונו גם להריב"ל].

קמו. להחמיר במדע"ה"י בעירו, אם יועיל כשיצאה מאיסור תורה. בראש משביר שנאות הקודם, אחר שכ' כנ"ל הוסיף, וכ"ש צ"ד שפ"י עדות צ"י ילאה מאיסור תורה, [ע"פ סימני בגדיו כו' עם סברת המצי"ט בח"א ס"י קל"ה דכשנמלא בדרך שכלך ואצד זכרו ילאה מאיסור תורה כו', מדבריו שם לעיל], א"כ י"ל בשופי, דכיון שאמר לזה פ', דמוכח דהוא מעיר זו גם להרש"ם כו' ודיבר בעירו ודבריו מורים עכ"י, [דודאי על מאקו זה דיבר], איברא מלאנו להרש"ם בספרו תורת חיים ח"ג ס"י י"ו, שגדונו אמר שמו ודיבר בעירו כע"ה וחשש להחמיר הרש"ם והריב"ל [וכדמוצא בס"ק קמ"א אות כ"ב] אף שבעדות א' ה"י סימני גופו שאינם מובהקים ושייך הא דמצי"ט, ומ"מ לא ראה לסמוך ע"ז, הרי דלא סמך באיסור דרבנן כו', אפשר דסב"ר דאין לסמוך על המצי"ט, משום דמשמע מכל הפוס' דחולקים עליו כו', [משא"כ צ"ל מאיסור תורה צלופן אחר].

קמו. להחמיר במדבר על הידוע באמר רק שמו אם יודו באמר שמו וש"א. כ' צמ"על שמואל ס"י י"ח (י"ט קמ"א) בדל"ה, דנ"ד שדע"ה"י ואמר שמו ושם אחיו יש להחיר, די דכע"ה גם הרש"ם יודה, דהא דפקפק צ"י ר"מ הוא משום שאמר רק שמו, וכ"מ מסנ"ז א'. והוסיף בדל"ה ע"ג

י' כ"כ שם להלן על הרש"ם סליה גו"א, וכמובא באות קמ"א פס' ב' הע' ב'.

א' ובצרור הכסף ס"י ב' העיר בדמ"ב שמסנ"ז מוכח דהרש"ם לא רצה להחיר במדע"ה"י אף שאמר שו"ע וגם עוד טעם עד שמא איוה הוכחה לש"ע, מפני שלא רצה לילך נגד מהרי"ק וכו' דמצריך גם ש"ע, אבל מ"ש בסנ"ג ומ"ג זכ' שנהגו בשלונק להחיר בשו"ע, ודאי יודה כו'. והמעיל שמואל בדל"ט ע"ד השיב דגם בגדונו יש הוכחה רבתי שהוא מכאן, ש"י האומנותיות שהזכיר עליו ועל אחיו אינם בידי יהודים בשאר עירות אלא סגן. [ולאברהם מוכח דלא תחיר המעיל שמואל אלא כשיש גם הוכחה לש"ע, אך מהמובא למעלה משמע דרק לרווחא דמילתא כ' גם ההוכחה דש"ע כדי לצאת ידי הרח"ש, והראש"ה, וי"ל ובדל"ט השיב רק דגם מסנ"ז ה"י הוכחה לגדונו]. ובמטה יוסף ח"א ס"י י"ב (י"ג) אחר שכ' בסי' ע"ג דה"י שו"ע ש"י הרש"ם בסנ"ז, היינו שיעיל מלבד טעם מדע"ה"י, ע"י גם באות קמ"א פס' ב' הע' ב', הוסיף,

אוצר

סיק קנ אית קמז-קמט

הפוסקים

היו מוכרים האלמוגים, אחר שכי' נגלה לשון זה שפ"י ציווהם מדבר, הוסיף, דאף דליכא ש"א וש"ע יש צי' סימנים אחרים, שם אומנות, דאף דהריב"ל מסתפק בזה מ"מ יש לרדים בדבריו ודמיו, והרמ"ש סי' כ"ג הביא סיוע לדבריו מחש' דהריב"ל, ועוד סי' דשם שותפו, וא"כ אפי' להסבירים דלא מהני מדע"ה לחוד וידו צ"ד. והר"י ק' ריי בחש' שדבריו משה ח"צ סי' קי"ב דקל"ב א', אחר שכתב שצ"ד נראה שאמר על פי' הידוע לעדים, הוסיף דאף שיש מחמירים דלא מהני הוכחה כזו [דמדע"ה] אם לא שזכיר שו"ע או שו"ע, הנה צ"ד בהלכות הסימנים שאמר שבי' שכן חקנו לכוז אף שאינם מוכחים, דלהרמ"ש בחש' הוי כה"ג במקום ש"א כו' [כמוצא בלוח קי"ד], א"כ ב"נ אף להמחמירים במדע"ה ובשמו, ויעיל צ"ד להחיר כאלו הזכירו ש"א, אלא ש"מ לא מלאנו לצי' להחיר צה"ג דעדין יש לדומה לדמות, (אבל יש להחיר צ"ד מתוך עדות ה"א כו').

ובחי' השם פוזר כתב בראש משביר סי' ט' דר"ד טור צ' [ע"פ הרי"ד ה"ל], דה"נ יועיל שם זרות בשמו וסי' א', ועוד דבכה"ג לא שייך חשש הריב"ל שמה חשב על האחר שהיהודי השומע מכירו משום דכמה יוסף איכא בשוקא. וכ"כ צפני ילחק ח"צ דף מ' ד"ה ועוד, שיועיל שם זרות כה"ג. [וענין שם זרות ע"י בלוח פ"ח]. קמט. אם פהני מדע"ה (להמחמירים) כשאמר שמו ואומנותו. צפרה מטה אהרן ח"א סי' קי"ג, דן דקל"ב ע"ג בהיתר ה"י להשלים חסרון ש"ע משום מדע"ה וכהר"י טייטלצק כו', ושלד"ה מהני אפי' דיבר חוץ לעירו כו' [כמוצא בלוח קמ"א פס' א' ד"ה וצפרה], וכתב אלא שבהר"ש צוקי' כתב דגם להרע"ט והצ"י אפשר דהיינו רק בשו"ע, וצ"ד אמר רק שמו ואומנותו דהריב"ל מספקק אי הוי כש"א [כבלוח ל"א], א"כ מה יועיל צ"ד החיפוש בשאלותיו אם אין שם עוד כזה, כיון דלא מהני בהזכיר רק שמו בלא ש"ע אף כשהוא תוך העיר או במכירתו, ומ"מ אומר אני שראוי בזה להקל, כיון שהריב"ל רק מסתפק בזה א', והרמ"ש גופי' הורה הלכה למעשה צ"ה מ"ד וכן צ"ה ל' ע"פ הרע"ט והצ"י אף בשמו לצד ב) באומנותו זו, גם הרש"ד"ס [אף שצ"ה ר"מ פקפק, כדביאורו שם לעיל, מ"מ בסוג' סובר דה"ה גם בשמו לצד ג), וכמ"ש לעיל, גם מהר"ט החזיק במש"א סברה זו ככמה חש' כו'. והביאו הר"י ק' ריי שבלוח קמ"א לספק אחר שנגדונו. [וע"ש דמוכח דכל זה אחי' שפיר רק לדעת הפרמ"א כאן דהרש"ד"ס והרמ"ש מקילים במדע"ה גם בשמו לצד, לכן יש ללרר דיעה זו לסברה דהריב"ל רק מסתפק, מש"א"כ להחשבים אותם כמחמירים הרי רבו האוסרים, אפשר שג' יספיק סברה ה"ל, ע"ש]. וע"י בהר"א צרודו שבלוח הקודם.

ובאביר יעקב סי' צ' הביא דל"ב ע"ד מ"ש הרב השולח דהריב"ל דמסתפק בשם אומנות, מ"מ באמר כה"ה סגי בזה, ודחהו, דלהריב"ל שאין זה כש"א, גם כשדע"ה אינו כש"א, אלא דהוסיף, ד"ל דמ"מ מהני צ"ד וא"ל חיפוש מטעם ס"ס המתהפך, שמה הלכה כמ"ד דמדע"ה מהני לכל השמות, ואח"ל כמ"ד דאינו

ע"ג וק"ז ע"א, וכ"כ צננו צ"ה צדק"ט רע"ד, אחר שנגמס על היתר דמדע"ה, עפ"מ"ש הריב"ל והרש"ד"ס, הוסיף, דמ"מ צ"ד שאמר כינוי כו"ע יודו, דלא החמירו אלא באמר שמו לצד. וכ"כ במשנת ר"א (עולידו) צ"ה ג' ד"ל כן להריב"ל, ושכ"מ בדעת הרש"ד"ס מהא דצ"ה נראה שסמך על סברה זו ואילו צ"ה ר"מ פקפק, א"ו דלהשלים לצי' מילי לא סמכין ע"ז, אבל בשו"ע"א או כינוי כדון דסל"ה, או הוכחה ועממא אחרתא שפיר סמכין ע"ז, ומלרפ' שם לאי' מטעמי היתר.

ובמטה יוסף ח"א סי' י"א כתב דצ"ב סוף טור צ', דמחמיר שו"ע"א או שו"ע"ב י' דאף על הסתם [ר"ל אף שלא ה"י הנעדר איש הציונים] יש לסמוך אהוכחה דמרות ה"י אף להריב"ל, כדמשמע בדבריו, כמ"ש במקום אחר. [ע"י צ"ה קמ"א לוח כ"ג, ש"כ ע"פ], וע"ש בלוח כ"ד ש"כ כמה פוס' גם בדעת הרש"ד"ס ואף דהתם לענין מדע"ה צעירו כ"כ, מ"מ כמה מהטעמים שייכי גם כאן, וגם שאלות הירדונים הביאות הפוס' כאן לענין מדע"ה. וע"ש בלוח כ"ד מ"ש דלא תקשה ממחשבות צ"ה מ"ז דה"י גם כנוי ומ"מ לא סמך שם להחיר. ולצ"ד י"ל עוד עפ"מ"ש הפנ"מ לעיל בלוח קמ"א פס' א' ע"ד ה"י שהשיב בלוחו נדון, דהתם נראה שלא ה"י ידוע ציונים, וא"כ אפשר דגרע מסתם מדע"ה דאכתי יש לתלות דה"י ידוע ציונים. ויש ללרר להמחמירים בשו"ע"א גם להפוס' שבלוח הסמוך, שדנו להחיר במדע"ה בשמו ועוד הוכחה משום ג' מי אחרמי, א"כ כ"ש מדע"ה בשו"ע"א. אולם ע"י צ"ה קמ"א בלוח כ"ג וכ"ד ד"ה דגם בשו"ע"א ואף כגסם דיבר צעירו מחמיר הרש"ד"ס והריב"ל, וש"א שכן הכריע הרמ"ש, ע"ש]. ובברך יצחק סי' צ' כתב דיש להחיר כה"ג משום ג' ספיקו, שמה כרו"פ דש"א"ל לחוד סגי, ואח"ל דצ"ה גם ש"ע, שמה הלכה כהסבירים דמדע"ה גם בשמו לצד סגי, ואח"ל ה"י כהריב"ל והרש"ד"ס, שמה הלכה כהסבירים דבאמר רק ש"ע מהני עכ"י לכולם, וכעין ס"ס זה כתב מהר"ש פרימו בחש' שצבחות עולם סי' ע"ו. [כמוצא בלוח קמ"ב. — וע"י ע"ד ס"ס כזה בלוח קמ"ט בה"ד ד']. קמח. ואם יועיל להמחמירים במדע"ה באמר רק שמו, כשיש עוד הוכחה. (או שבי' שם מוח). כתב הר"י דוד בחש' שדבר משה ח"א סי' י"ט דקמ"א א', דהא דהחמיר הריב"ל משום דשמה אחר על אחר וחשב שגם הוא ידוע לשומע [וכמוצא צ"ה קמ"א לוח כ"ג], היינו צננו שאמר רק שמו, מש"ה קאמר דלא מהני מדע"ה במקום ש"א או ש"ע, אבל צ"ד שאמר כדוריקו שמתאכסן בצי' פ', שפיר מהני מדע"ה במקום ש"ע או ש"א, דאפי' דשייך לחוש שחושב וכו', לא מן השם הוא זה, דלאו בשייך לחוש ולא שייך תלוא מילתא, שהרי גם באמר שו"ע"א וש"ע שייך לחוש לאחר בשמות הללו, אלא דלי"א דאחרמי תלתייהו, ה"א אף דשייך לחוש שחושב וכו', אין בכך כלום, דלי"א דאחרמי תלתייהו כדור אחר ומתאכסן וחושב.

גם בראש משביר סי' ג' מלרר דצ"ד א' סברה דמדע"ה מטעם מי אחרמי להחיר בשו"ע"ב, וצננו ה"י מי אחרמי ד'. וכ"כ צ"ה ה' צ"ד א', באמר יעקב ששלחו ג' ריזי, דלי"א דאחרמי תלתייהו, יעקב אחר ומשרת ג' ריזי וחושב, וצ"ד יש לאחרמי יותר מצננו הרי"ד ה"ל, ד"ל מי אחרמי יעקב אחר שנשלח מאחר ושהשלחו ג' ריזי ושחושב. וכ"כ ע"פ הרי"ד ה"ל, במחזה אברהם סי' י"ח דצ"ד ע"ד. וכן צר צרכות דף קע"ד מחש' זקנו ר' חיים משה, אחר שחש להמחמירים במדע"ה, כתב מיהו צ"ד שאמר גם משרת פ' אף דלי"א אינו כש"א, מ"מ סימן הוי וסגי למדע"ה כשידוע ציונים.

ובע"ז כ' מהר"א צרודו בחש' שדבריו נעם סי' ס"ד דף קע"א א', באמר הגוי חיי לך שכן אללן הארוך ושוחפו שולמאן

(א) בראש משביר סי' ט' נראה שהבין דמ"ש הריב"ל מסתפק, קאי על מ"ש הריב"ל לענין מדע"ה בעירו, שבס"ק קמ"א אות כ"ג, שהביאו הפרמ"א כאן מקודם, ומש"ה תמה שם בדי"א טור ב' על הפרמ"א דאם ספק סתמיריים [במדע"ה בשמו] משום דהריב"ל רק מסתפק, א"כ אפי' ליכא שם אומנות יועיל, ומרי' ק' ריי שבאות קמ"א משמע דדוקא עם שם אומנות הקיל, אבל משנות לשון הפרמ"א משמע דקאי על ספק הריב"ל בהא דשם אומנות ולהחמיר משום ספיקו, וכדמשמע נמי מהר"י ק' ריי ה"ל, וגם בלי הריב"ל שבס"ק קמ"א ה"ל לענין מדבר בעירו, שהחזיק הפרמ"א, ליכא שום לשון ספק. (ב) ע"י ע"ד באות קמ"א פס' ו'. (ג) ע"י ע"ד שם פס' ב'. עולה

אוצר

סיק קנ אות קמט—קנב

הפוסקים

הידיעה משלים ש"א, וכן הרשד"ם והריב"ל אף להסבירים דמחמירין אף בשוש"א ואפי' במדבר צעירו, [כנס"ק קמ"ח אות כ"ג כ"ד], היינו דוקא כשחסר ש"ע, כיון דלדידכו מדבר צעירו לאו מעלייתא הוא נמלא דליכא ש"ע, והא הידיעה לא משלים ש"ע, צרם צני"ד דליכא ש"ע וחסר רק ש"א, יודו דמשלים הא הידיעה לש"א.

ובאביר יעקב סי' ז', הביא דל"צ ע"ג להד"מ ח"א סי' ח' שכתב דלא החמירו במדע"הי אלא בשמו לצד אצל בשוש"ע כו"ע מודו *), והוסף, דלפ"ז ה"ל צני"ד שהוכחנו דמדובר בלוח השוק מורה שהנעדר ה"ל מלוי שם והוי כמזכיר ש"ע כו', וא"כ להד"מ יודו צ"ח גם הריב"ל והרשד"ם דמהני טעם דהידוע, אלא דמסיק, דלפמ"ש לעיל [באות קמ"ד ד"ה אולם הפני"מ] אין מקום לחילוק הדב"מ, שכתבתי שם דעטס הרח"ש שאינו מחיר אלא כשדע"הי וצעירו דוקא בלח"מ שוש"א, משום דסבר דמדע"הי אינה הוכחה אלא שהוא מאותה עיר כו' ע"ש, ונמלא דיותר פשוט דמהני במקום ש"ע דמהני לש"א, וא"כ כיון שכתב"ש כי דהריב"ל והרשד"ם גם צ"ח החמירו אף שחסר רק ש"ע, וכ"כ הפני"מ ועו"פ, א"כ איך אפשר לומר להיפך מן הקל"ה חל הקל"ה, דלש"ע לא מהני לדידכו, ולש"א מהני, וכבר בארנו, דלדידכו לא אמרינן דכיון דליכא צ"ח שמו דל"ה בל"ה סגי בזה, מש"ה יועיל מדע"הי, אלא דאפי' באיכא תרתי פליגי הריב"ל והרשד"ם, א"כ אין לנו להחיר ע"פ חילוק הדב"מ, לדברי הרח"ש והפני"מ ועוד כו"ל, [לפ"ז להסבירים דשוש"א יודו, כו"ל בלוח קמ"ז, א"כ אפשר דה"ל בשוש"ע].

קנא. להמתירין במדע"הי בשוש"ע, אם סגי גם בשיש ספק בש"ע. הרי"ף ר"י שבלוח הקודם, אחר שחשש צנזרו שאלו פי חבירו, שמה אין זה ש"ע אלא שהוא כנוי ע"ש שגול שם וכיו"ב, וכחשש המהרי"ט המוצא צס"ק קנ"ט אות י"ב, וגם כי שאין להחיר מטעם שאלו שמו סחם כע"ה, משום דהרבה מחמירין במדע"הי כשאוחר רק שמו, הוסיף דקל"ה ע"ג דלענין דינא יש מקום לומר, כיון דלהרבה פוס' סגי במדע"הי בשמו, א"כ אף שיש מחמירין מ"מ בהלעפרות שצני"ד עדיין י"ל דליכא ש"ע, דהא מהרי"ט ה"ל לא אחר אלא כמסתפק, וביש שוש"ע והוכחה דמדע"הי לא מלינו שמחמיר זולת הראנ"ה, [כמוצא בלוח הקודם], לכן ראוי להקל, ודומה לזה ראיתי צפרמ"א [שבלוח קמ"ט] דאף שחשש להסבירים דלא מהני מדע"הי אלא בשוש"א, וחשש לדעת הריב"ל דשם אומנות שצנזרו ל"ה כשם אצ"ו, מ"מ כיון דהריב"ל לא כ"כ אלא כמסתפק, הורה להקל בצירוף הסבירים דסגי במדע"הי בשמו לצד, [אלא דכ"ז לפמ"ש צפרמ"א מקודם דגם הרשד"ם נוטה להקל בשמו לצד, כבלוח קמ"א פס' ז', וחושב גם להרח"ש כמיקל], אצל ראיתי להפני"מ [המוצא שם פס' ז'] דחשיב להרשד"ם ורח"ש עם המחמירים הריב"ל והרשד"ם וחשש להם, א"כ כיון דלדעתו רבו המחמירים על המקילים, אפשר שלא יספיק להחיר אפי' בהלעפרות הסבירה האחרת ה"ל. אלא שצני"ד יש היתר מלד אחר כו'.

קנב. מדע"הי באמר ש"א וש"ע בלא שמו. צח"ס להצרכים [חלקני] סי' ו' דל"ז א', מציא מהבטי חיי צס"ה

י"א דצט"ז ע"ג שצנזרו שהזכיר חכם שהי' יושב צנזך [נעטע] דיש כאן ש"א וש"ע אלא שחסר שמו, כתב ע"ז דצני"ד שאלו חבל חכם כו' מוכח דעל הידוע קאמר, והביא רא"י מחש"ה הרח"ש סכ"ג, וכי צח"ס להצרכים דאין רא"י משם דהתם דבר הצרור הוא [וכמוצא בלוח קל"ד ד"ה ובתש"י סי' ו']. וזה תו"ד הצע"ה חיי, ולאחר שכתב צידוע שלא ה"ל שם אחר הנקרא חכם הוי דבר הצרור כו', הוסיף,

*) אמנם שם מירי שאמר גם שם אומנותו, וכן מזכירו לשם אומנותו גם במ"ש דה"ג כו"ע יודו, אבל נראה שהאביר יעקב הבין דבעיקר משום ש"ע הוא, ע"ש ושם.

עולה אפי' לש"ע, א"כ צני"ד שהוכחנו דהוי כהזכיר ש"ע, שוב יש להסתפק שמה כמ"ד דלומנות הוי כש"א, וגם יש ספק שמה הלכה בהמקילים דצ"ח שמו סגי, ואף דליכא רבותא דסביר דצניגונה אין להקל מ"מ כו' דכולא חדא ספיקא הוא, [פי' עד"ז בלוח"פ לסעט"ו סי' קכ"ג אות ע'], מ"מ סוגיא דאחרונים היא דמחמירין על ס"ס צניגונא, וכדברי מהר"י אשכנזי בתש"י כ"י, וכך פשטה הוראה כו' *), וכ"ש צני"ד דהוי רק איסור דרצון מטעם המצי"ע צס"ה קל"ה, וכ"ש צני"ד יש טעם אחר שאל" חפזת, שהי' א"י הציניס יודע צפרעות ציניס וידע המניד שהשומע יודע דגם הריב"ל והרשד"ם יודו דמהני מדע"הי וא"ל לכל השמות כו' [כבלוח קמ"א פס' ח' ע"ש]. [והנה שם צס"ה א' בתש"י הרי"ף ו' אלח"ה משמע שהבין דהד"מ ח"א סי' ח' והרי"ף דוד שם מעדיפים שם אומנות כשגם דע"הי, והאצי"ע שם דל"צ ע"ג השיבו דלאו משום מדע"הי העדיפו אלא משום שדבר צעירו, וע"ע בה"י בלוח הסמוך].

ובפני יצחק ח"ב אחר שדן צדף מ' שצנזרו יש צ' טעמים להקל אפי' להריב"ל דמחמיר במדבר ע"הי, הוסיף צט"ג עוד טעם, משום שהזכיר שם אומנותו כו', ואף דהריב"ל מחמיר בזה, כבר כי צפרמ"א כיון דרק מסתפק [כו', הרי] בהלעפרות צ' טעמים הנ"ל ואפי' צח"ד מנייחו ראוי להקל בזה, כיון דרוכ"פ מקילים בשמו לצד כשמדע"הי ציניס, ומה גם דרבים חולקים על הריב"ל צספקו ה"ל כו', והוסיף צט"ד דידיו של משה סי' ע' דכ"ג ע"ג דחש לצנזרו, כי דצני"ד יש הוכחה אחרת כו', הרי גם צני"ד יש הוכחה אחרת, שדבר כע"הי ציניס ובעיר הנהרג, ואף דהריב"ל מחמיר גם בזה, וגם לא דינר בזה הידיעה [אלא רק אמר שמו סחם כע"הי] ובעל שפת הים מחמיר בזה, [כבלוח קל"ה], מ"מ יש ס"ס גמור ומסתפק, שמה הלכה כרוכ"פ דשמו ושם אומנותו סגי, ואל"ל כהריב"ל, שמה הלכה כרוכ"פ דמדע"הי ציניס א"ל הא הידיעה.

קנ. ואם מהני (להמחמירין) מדע"הי בשמו וש"ע. הרי"ף ו' ר"י בתש"י שצנזר משה ח"ב סי' קי"ב כתב דקל"ה ע"ג, דכשיש שוש"ע והוכחה כזו [דמדע"הי] לא מלינו מי שיחמיר זולת הראנ"ה. [והיינו כה"ל שבלוח קמ"א פס' ה' דהראנ"ה מחמיר אף שבי' צנזרו שוש"א, ע"ש, וכנראה שלמד מזה דה"ה דמחמיר בשוש"ע]. עו"כ דקל"צ דיש מחמירים במדע"הי אם לא שזכיר שוש"א או שוש"ע. וכן צנזר שמואל סי' מ"ז דצני"ד רע"ג כי להחיר משום מדע"הי צחסרון ש"א. ובצנזרו לחיים דמ"צ ע"ב כי דצני"ד שהזכיר שוש"ע מה גם שדע"הי, כה"ג כי הפוס' דצנזרו סגי. [וכנ"ל לפמ"ש הרי"ף שבלוח קמ"א דמהני מדע"הי בשמו עם הוכחה משום דהוי ג' הוכחות כו', א"כ ה"ל מדע"הי ואמר שוש"ע]. ובחסד לאברהם (חלקני) סי' ו' כ"כ אפי' להמחמירים במדע"הי בשוש"א, שכי דל"ה סוף טור צ' דצני"ד י"ל דלכו"ע מהני, כיון דליכא ש"ע דעדיף מש"א, דלא הלריך הריט"ע עומד צעירו אף בלח"מ שוש"א אלא שחסר ש"ע, אצל בשוש"ע דעדיף יודע דהא

ד) והנה בסי' קכ"ג הג"ל מלבד הדיון אם בכלל אמרינן ס"ס צניגונא, יש דיון מיוחד אם [אפי' להמקילים] אמרינן ס"ס כה"ג דהוי משם א', וכדע"ה במשאת משה ח"א סי' מ"ב בדף רכ"ה א', שהביא מ"ש שם הרי"ף הכהן בסי' ר"מ בדף רכ"ג ע"ד ס"ס כה"ג לענין מדע"הי, וכתב דאף דיש משפטו דכבר כתבו הרבה מהמרים למשרי בסי' מ"ב מהמהרי"ט בסל"א לענין ספק ג"י [דסעכ"ו] כתב דכל הספיקות הוי בספק א' אי הכרה מעלייתא היא אם לא כו', וה"ל צני"ד הוי כלהו חזא ספיקא, דמסופקים אנו אם [צ"י מדע"הי] הכרה מעלייתא היא דאין לספק כבר באחר וא"צ שוש"א וש"ע, או לאו הכרה גמורה היא וצריך ש"א וש"ע, וא"כ כולהו חזא ספיקא מיקרי.

אוצר

ס"ק קנ אות קנב—קנה

הפוסקים

יקולו, מיהו לאלו דנקטו להריב"ל כחולק על המחמירים במדע"ה ולא חילקו כנ"ל, אולי סברו דהמחמירים גם ככה"ג יקולו, כיון דסו"ס דבר בפני השומע כע"ה, מסתמא יודע שהוא יודע לו וע"ע צאות קט"ו].

קנה. אם מחני מדע"ה כשי"ל שהמגיד לא כיוון בעיקר להודיע מיתת פ' אלא לבונה אחרת, כגון להודיע הפסדו או להפחית השומעים, (ואם מהני כה"ג אפי' כשהי' הנעדר מוכר לנייבס כשלא חמר שמו או רק שמו). צני אברהם סי' י"א צאמר הגוי ליהודים חזל על עבד אי' שקניתי מכס שמת, והעד אומר שבעל ה' העבד, אחר שחשש דאפשר שכולל העיר מכר לו עוד עבד שהעד לא הי' במכירתו ועליו קאמר, הוסיף, דאין לומר דאילו קנה גם עבד אחר לא הי' סוחס אלא הי' לו לזכר על חיזה מהס מדבר, וכע"מ"ש הר"ח עשאל כי והבית דוד [ומוצאים צאות קס"ד. וי' דחשיב לי' כידוע צנייבס כיון שקנה מכלל היהודים ומש"ס דיבר אליבס בסתם כע"ה], הא ליחא, דלא כחצו הרבנים אלא דוקא כשכונת הגוי להודיע לישראל מי המת, כהב"ח דהר"ח עשאל שם, אצל צני"ד כונתו להודיע שהפסיד מעותיו, ולא יחוש שידע הישראל על מי מדבר, ואף שצדון הבית דוד כונתו להפחידו שלא ילך יחידי שהרי הרגו לפי, ל"ל דהיינו מפני שצדונו הזכיר ש"ע, די שכוונתו ג"כ שידע הישראל מי הוא, משא"כ צני"ד.

ובדבר משה (אמארייליו) ח"א סי' ח' כשהבית דק"י ע"א להבית דוד ה"ל דמדסתם מוכה שלא הי' אחר כזה כר, הוסיף, ואין לומר דמה איכפת להו [לפרש] כיון שכל כונתם אינו אלא לומר דלמה הולכים צלה שומרים, כיון שהרגו לאברהם כר שהלך צלה שומרים, והיינו להחזיק דצריכס, מה איכפת להו אם זה או זה, כיון דאין כונתם להגיד על הנהרג, דו"ל דבדאי עכ"י צנייבס הוא, דאלי"כ כשיודע שזה אברהם הוא חי נמא' דצדו שקר, ואדרבא אם להחזיק דצריכס היה להם לזכר מי הוא זה כדי שיהיו צעניי היהודים כנאמנים, ומדאמרו סתם ודאי עכ"י צנייבס קאמר. [מיהו צדון דצנייבס אברהם ה"ל לא שייך מ"ש דאלי"כ כשיודע וכו', כיון שאמר רק סתם עבד].

עו"כ חבני אברהם ה"ל דגם אין ראי' מדלא שאלוהו היהודים על חיזה מהס מדבר נראה שלא הי' נודע להם אלא אי', וכמ"ש צנייבס צהא דשלמה כרוז, [שכ"ס קמ"ח אות כ"ג], דצני"ד מה איכפת להם לשאול על חיזה מהס מדבר, משא"כ צדונו. עוד כתב, דאף שאמר עבד אי' אין ראי' שקנה רק אי', דכן הדרך לומר אפי' קנה שנים, ואין מקדקים צזה.

קנה. אם מחני כשבתחילת דבריו לא דיבר בלשון כע"ה, אלא באמצע דבריו. צדרכי נעם סי' ס"ג כתב דקס"ו ע"ג חוץ שאר הוכחות, ועוד דמה שאמר "הרובלים" המסצנים צעירות, מורה שמדבר עמו על הרובלין הידועים לו. וכי ע"ז מהר"א צדרכי שם צסי' ס"ד דקט"א ע"ג, לדעתי אין צדרכי אלו שום הוכחה שעה"י צנייבס הוא מדבר, ומה גם אחר שמראשית אמרו שאמר שראה צ' יהודים אי' שמן ואי' רח מלי זה י' צפורש שלא היו ידועים צנייבס, שאם היו ידועים ה"ל היהודים השמן והרח המסצנים צעירות שהיו כאן, וא"כ גם צמילת המסצנים צעירות הוא סיוס דצדרכי ואין צבס שום הוכחה כלל שעה"י צנייבס מדבר, כ"א ההוכחה י' להיפך מראשית אמרו. וצעל דרכי נעם צסי' ס"ה [לא השיב על פירכא זו צמיוחד אלא] כי דקע"ד ע"ג דכיון שאמר מקודם שכגוי סיפר לי עליבס משמע שהבין על מי דיבר [וצאות י"ב מצואר שהר"א צדרכי חולק גם ע"ז], ויחמת זה ממ"ש אח"כ הרובלין שהיו כאן שנתן צבס סימן שהם אותם הרובלים, כלומר הרובלין המוזכרין שהיו באותו פרק צנייבס כע"ה [שדיבר אחר]

צניי"ד אי' לזה, דצאמר חכם שהי' יושב צלדך הוי כשמו וש"ע, וכמ"ש הרמ"ש צסי' ח' צאמר שמואל החכם שצדרכי פ' הוי כשמו"א וש"ע, דכיוניו [חכם] הוי כש"א, ואף שצדון הרמ"ש הזכיר שמו משא"כ צני"ד שאמר רק חכם, מ"מ צני"ד צאמרו חזל חכם כר, מוכח מדצדרכי שעה"י אללס קאמר, וכמ"ש הרמ"ש צסי"ג דחזל מנחם הוי כשמו וש"ע שמוכח דמדע"הי אללס. [והנה משא"כ החס"א ה"ל דאין ראי' מהרמ"ש ס"ג, י"ל דאין מוכיח מהחם לעלם בהיתר, אלא דצכה"ג שאמר חזל חכם הוי מדע"הי דצלה"ה מייירי החם דאמר שוש"ע צכידא, ומסתמא צמדע"הי רק להוכיח שמדבר על איש שילא מקרוב ולא מזמן רב. מיהו י"ע קנח לאידך גיסא, דמ"ש החס"א דצדון הצנייבס הוי לא הי' שמו משא"כ צני"ד שאמר רק החכם, אצל מקודם הא כתב הצנייבס חיי דמה שאמר חכם שהי' יושב צלדך הוי "כשמו" וש"ע].

וכשאמר רק ש"ע (כגון היהודי מחצרון), עי' צנ"ל שצאות קל"ד (דון צזה להחיר, מיהו הוא לא הזכיר שם שום חולק צסברה מדע"הי).

קנה. יש מחלקין במדבר על הידוע בין כשמוכין לדבר לשומע ולהודיע, לבין כשדיבר דרך התאוננות על פ' (כמדבר לעלמו). כתב צמטק יוסף ח"א סי' י"א צדס"ב ע"ג וצח"ב סי' אי' צדע"ז ע"ג, דמהרש"א"ה המוצא צס"ק קמ"ח אות כ"ב למדנו שלא החמיר הריב"ל [המוצא שם צאות כ"ג] אלא צדונו שהי' רק מחלוקת צפני עלמו, דצכה"ג אפשר שעל יהודי אחר החלוקת וחשש שהוא ידוע ג"כ לשומע שצדרכי, ומש"ה החלוקת צפניו, אצל כשמדבר לאחר ומספר לו [כמאורע] צלשון המורה עכ"י, ח"א לומר שמדבר על אחר [על סמך] שחושב שהוא ידוע ג"כ לשומע, דהי' לו לחוש לעלמו שמה אינו ניכר לשומע, אי' שעל יהודי הידוע וניכר [צדרכי] לשומע אומר, ודמי למ"ש הריטב"א דצמכרין סגי צלה אחר קצרתיו דודאי קיס לי' הכי, [וכמוצא צס"ק קל"ד אות י"ז], והי"ע אי' לאו דקיס לי' צדרכי שזה היהודי שמספר עליו ניכר וידוע לשומע לא הי' קורא אוחו [להשומע] בשמו א' להגיד לו מהמאורע.

וב"כ צכהונת עולם סי' י' צדרכי ע"ד, והוסיף, דכע"ז כי הלחם רב, המוצא צס"ק קמ"ח אות מ"ו. וכע"ז כי הרי"א זאבי שצאות קמ"ח פס' ג', וכ"כ שם עו"פ ע"ש. גם צראש מצביר סי' ט' הביא להמעי' צדרכי ע"ד, והוסיף, שכן מורים דצרי השאלה שצרה"ל, שכתוב שם, דצא גוי לחנות פ' וצלה שום דבר אחר צכהונת הראש הוי ליוסף או ליוסף שראיתיו הרוג, הרי דלא כתוב שאמר לפי אלא הוא צעלמו צכהונת הראש אחר הוי ליוסף, וע"כ הוא דכתב הריב"ל דצני"ד הי' מחלוקת כר ואפשר שחשב כר, משא"כ כשהי' מדבר לפי לא חיישין. וכע"ז צנאמן שמואל סי' י' שכתב דלא דחה הריב"ל צברה זו אלא משום שהי' מחלוקת כר, דאף דמהתאוננות אדרבא קנח ראי' שהכירו, וכמ"ש צנ"ל סי' ח', מ"מ אינה הוכחה גמורה שגם השומע הכירו, דאפשר שהי' מחלוקת לפניו מפני היותו יהודי, ומ"ש הריב"ל עוד או שחשב שמה השומע מכירו כר, הוא למסבר דחיוו דמחלוקת, דמש"ה החלוקת צפני זה מפני שחשב כר. [והנה לפי כל ה"ל ל"ל דגם המתירים צמדע"הי מ"מ אם דיבר רק דרך התאוננות כנ"ל, לא

(א) כדחיה בנרון הראניה, דעליו קאי המס"י, וגם הר"א נחמ"אש שם הדגיש זה בדבריו, ע"ש. ולבאורה הי' אפ"ל דדוקא ככה"ג מוכח דידוע שהשומע יודע בודאי, מיהו רק כח"ב כי המס"י כן ולא כח"א, וגם שאר הפוס' שחילקו כן לא מייירי שקרא לשומע בשמו להגיד לו [אבל מ"מ משמע דקצת עדיפות יש בזה שקרא להשומע בשמו].

אוצר

סיק קב אות קנה—קנו

הפוסקים

כי שידע שזיו מחלכנים שם, ועוד נתן סימן, אי עב ואי רחב, כ"ז להורות על מי מדבר בו.

כשדבר על פ' ומשרתו, ובהא הידיעה רק על פ'. בצלח מים חיים (מוזירי) סי' ד' בעדות ה' שדף מ"א סוף עור ב', שאמר הגמסל"ה לפי, החרש ומשרתו הרגס גוי פ', ושאל איזה חרש הרגו, והשיב, אין אחי מכירו, אחיו של פ', [ומבואר שם מקודם, ששם אחיו הי' ידוע], וכתב בע"ד דאף דעל המשרת לא הזכיר אפי' שמו, הנה מלמד מ"ש הפוס' דב"א ראונו עם פ' כי ל"ה לאחר שנתלה עמו כו', [ובכס"ק ק"ל אות ט'], מלמד זה הרי כיון שאמר החרש ומשרתו זהא הידיעה כמדבר עם פ' על הידועים צנייבם [הרי שכוונתו על פ'], ואף שהא הידיעה אמר על החרש, ולא על המשרת, מ"מ כיון שאמר ומשרתו בכנוי אליו, נראה כמדבר עמו על המשרת הידוע צנייבם שהי' משרת לפי החרש, ואין ידוע אחר שהי' משרתו זולת פ' שאלו עמו מכאן לחזר כנפרים ונדע ששם משרתו, דלחל"ה ה"ל לגוי לומר ויהודי אי' עמו או משרת אי' עמו, מדאמר ומשרתו, היינו לומר הידועים לך.

כששמע שאחרים מדברים זה לזה על פ' בעה"י. באציר יעקב סי' ב' דף ל' ע"ד, אחר שכתב דב"ד אפי' יעיד שהי' ידוע צנייבם לא מהני, דהתינה אילו הגוי הי' מדבר כלפי העד, אבל ב"ד שדבר לאנשי השוק על הבעד כע"ה, והוא שומע, הרי צני השוק לריכים להעיד שהי' ידוע צנייבם, אלא דמ"מ צ"ד יש לדון בזה משום מדע"ה, דכיון דהמדבר עם אנשי השוק יושב בחנות בלוחו שוק ע"מ, ופי' הבעד איתן מושבו בלחל"ה אותו השוק ושם היתה עובדתו קבועה שהי' מוכר בר ולחם ומזון לכל צני השוק, אין ספק שכל צני השוק היו מכירין אותו ואי' המגיד ואי' השומע יודעים זה מה שהוא ניגר אלו שחזרו ידוע מידעתו, ואין ספק שהוא ידוע צנייבם צפרעיות וכו' אי' העדלח העד שהוא ידוע צנייבם. וע"ע בלוח מ"ז. ובמ"מ חיים שבלוח קס"ז. וע"ע בס"ק קמ"ח אות ל"א.

קנו. אם מהני מדע"ה כשמודיע הסיתה שאל מקודם, מי הוא, האם אותו יהודי שהי' בו, אם אכתי י"ל [באופנים מסויימים] שמדבר על נעדר ידוע לו. בנאמן שמואל סי' נ"ה, בשאל הגוי לאשה היכן בנה, ואמרה שהלך [לחפור] בדבר מוסקונה, ושאל מי הוא, [האם] הוא אותו יהודי שהי' יושב שם למטה בקנה, אמת הוא שהרגוהו, אחר שפי' דב"ד שבהשגח והגוי הם ממקום אי' שנתישבו כאן מקורו, ואמרה לו [סתם] שהלך בעד מוסקונה, משמע שידעת שהגוי מכירו למוסקונה, ומדברים על איש ידוע צנייבם, הוסיף, ואי' ישיבני מדשאל הגוי כג"ל הרי מוכח שאינו מכירו, ד"ל דבאמת שניבם מכירים אותו, אלא מפני שהזכירנו רק צניינו, וכן מוכח אחי שישנו בחיים, ושמה יש עוד קרובים המתכנים צניינו זה, לכן שאל אם המוסקונה שאמרה הוא אותו יהודי שיש בו, ושאל ע"ז אמרה, אמת הוא שהרגוהו בדאי' אבל לא ימלאוהו. ובד"ס"ו טור ב' הוסיף, דמדאמר אם הוא אותו יהודי כו', ולא אמר אם הוא יהודי אחר שיש בו, בדאי' שאל אותו יהודי הידוע צנייבם מדברים, וסיים מקום מושבו שלא תענה שעל מוסקונה אחר הידוע צנייבם מדבר, ומה גם דלפטר דהי' מכירו כדחשבה האשה ועשה ע"מ כליו ידוע צנייבם על מי מדברת כדי שלא יחשדוהו שהרגו או שהי' עם הורגיו, וא"כ היו מדברים על איש ידוע צנייבם. [אלא דבנדון כ"כ רק להשלים ש"א, דהא יש כאן כנוי דהוי בשמו, וגם ל"ן מקומו, וגם כי דכיון דהריב"ל החמיר ועשו חיפוש].

קנו. אם מהני מדע"ה גם בעד מפי עד, כשהתברר או שיש לתלות שגם הא' דיבר כע"ה, או שאין להקל כ"כ כ"י"ל דלהלן. ומאלו כמה פוס' שדנו בהיתר מדע"ה צנודים

דעמפ"ע, ולא נחתי לחלק בזה, כדלפנינו. צפני משה ח"א סי' פ"ד, אחר שהביא דף ר"א ע"ג להריב"ל שבלוח מ"ב שלא ראה להחזיר בעמפ"ע שצנודו, וכי' דהיינו משום שניכר שהראשון אמר רק שמו כו', כמובא דבריו בלוח כג"ל, הוסיף, וא"ח [דה"ל להחזיר מנעם] דממרו"ה הלשון שאמר הא' להצי' משמע שדבר על פ' הידוע צנייבם, מדלל אמר שגוף אי' מהם הרי מיחודי אי' ששמו פ', אלא אמר שאי' מהם הרי פ', הרי דע"ה קאמר, הא ל"ק, דהריב"ל לשיטתו שאינו מקיל [לדעתו] בזהבחה דמדע"ה, אבל [להחמירים במדע"ה] א), הרי צ"ד שהעד דלפניו אמר שהגוי קורע אמר לו ששמע מגוי פ' שישמעאל נהרג, דמשמע ישמעאל הידוע צנייבם לקורע, ואם ישמעאל זה ידוע ג"כ צין קורע להעד, ליכא חו למיחש כו'. והביאו הדבר משה (אמאריליוו) שבלוח מ"ז לנדון, וע"ע דמשמע מוסף דבריו דמהני כשדברו הא' והצי' כע"ה ולא רק שנתלה שהא' פירש השמות ב'). וכ"כ מהר"י בפה"ש שבלוח מ"ז דליתן שנתברר להצי' ע"י שהא' דיבר כע"ה לו.

וכן הר"י ו' ריי בשם שצנוד"מ ח"ב סי' קי"ב, בשון דק"ל ע"ג בהיתר דמדע"ה, כי דכיון שאמר הגוי להעד סתם אינן ידוע שהרגו ליתקן כו', בדאי' ע"ה צנייבם קאמר, גם דברי הגוי הא' להגוי הצי' שאמר אותו יהודי עני יתקן, מוכר ודאי ששם צנייבם דיבר, א"כ כיון שדבר הא' להצי' הרי ע"ה, וכן דברי הצי' להעד, ודאי שזה הידוע צין הגוי הצי' להעד הוא הידוע צין הגוי הא' להצי'. ובדף קל"א ע"ד אחר שהביא מהפני"מ ח"ב סכ"ז דלשון "אותו היחודי" יועיל אפי' להחמירים במדע"ה, בבלוח קס"א, כי הרי שהפני"מ צנודו שבעדות הגוי להעד משם גוי אחר לא ה"ל לשון אחר כ"א אותו היחודי, סמך להחזיר, כ"כ צ"ד שדבר הגוי הא' והצי' בל' זה זה אותו יהודי עני יתקן יש להחזיר, וכ"ע בלע"ר שם צנודו וכ"כ מהר"י ש' פרימו צנודו שצנודות עולם סי' ע"ז, שצנודו גוי שצא לחלל הגעדר ושאל האם אתם שכיני סומנוגני [מוכר לחם], שמעתי מגוי אי' שנהרג בו, ושאל מה נעשה ממנו, אחר שפי' בסד"ה והנה להעדיף נדון דבמה שהגוי הצי' צא לציתו לשאל מה נעשה ממנו נראה שגם הגוי הא' הפיד על הסומנוגני הידוע להם, הוסיף, איברא דהר"ה"ה סי' כי צענין היחודי הערבי שאמר לר"מ שגוי אמר לו שנהרג פי' חתן פ', כתב, דכיון שהיחודי דיבר לר"מ כע"ה, וגם יש לו לומר שהגוי אמר להיחודי צפירוש שש"א וש"ע, יש לנרץ לסניף, [והוצא בלוח מ"ב, ע"ש], ולכאורה תמוה למה לו לומר [מפני שהגוי פירש השמות, תסגי לי דנימא שגם הגוי דיבר להיחודי כע"ה לו בלוחו לשון שדבר היחודי לר"מ] א), ואם דצריכס על הידוע [מהגוי להיחודי] לא יספיק, למה יספיק דצברי היחודי לר"מ, וי"ל ידוע ברב שהגוי לא דיבר להיחודי כע"ה, דמנא ידע שהכיר להנעדר, ובפרט שלא דיבר צעיר ההרג, שהי' מחלל ודבריו בקושעא, ולכן הוכרח לומר [רק] שהיחודי דיבר

(א) מדבריו שם להלן.

(ב) אפ"ה שם מקודם כי דאף שאמר משמו דראשון רק יוסף בלבד, ולא גם בן פ' כואמר הב', רצה לקצר בדבריו, ד"כ. משמע דחלה דהא פירש השמות ולא משום שדברו כע"ה, י"ל הדינו משום שפי' מקודם דאין לסמוך על טעם מדע"ה לבד.

(ג) כן יש להבין מ"ש שם: למה לו לומר שהגוי לא אמר בלשון עצמו והחזיר את האשה כיון שדבר ע"ה ביניהם, ואם וכו'.

(ד) שם כתב מקודם, ונראה דסבר הר"ה"ה דלא מספיק מדע"ה אלא בעמפ"ע המדבר בידוע תולין שהראשון אמר שש"א וש"ע. [ולא מסאנו לו חב"ר, וגם צ"ע למה עדיף בזה עמפ"ע מעד הרואה, ואולי כונתו עמפ"ש כמה מוסקים להקל בעמפ"ע לענין הוכרת השמות לתלות שדאי ידע, וכמובא בלוח י"ב, ע"ש].

אוצר

ס"ק קנ אות קנז—קנש

הפוסקים

לשומע, אין להקל אלא בעד הראשון שאמר דברים המורים עכ"ל לנו, ולא בעמפ"ע, ואפי' לדידה דמקיל טובא בעמפ"ע לענין קברתיו וכיו"ב, ואפי' לדידי [ועו"פ] דמודה גם צמדעכ"י. ולענין גזונ שחול נזון הריש"פ ה"ל, כי דג"ז ע"ג, דכיון שמה"ב צרור שכיון ע"ז, הרי אם לא היה אומר סגנון דברי הא', הרי אפשר לתלות שנתברר לו מהא' כי [כדכונא דבריו צאות מ"ז], אבל מה נעשה שאמר דברי הא' ואפי' שמו לא הגיד כו', איברא שדבריו השניים לא אמר סגנון דברי הא' כצראשונה, אלא אמר שכן שמע, וא"כ ה"י להקל אף שבעדות זו ה"י כ"י רק מדעכ"י, ולא מצעי' להפנימ' ה"ל שהבין דלהסוברים מדעכ"י היינו גם בעמפ"ע, יש להחיר בעדות זו לחוד, כיון דהרש"ס והריב"ל נמי מודו בהא דעכ"י לדעתנו, ואף דלפי"ז הפסדנו להראנ"ח, דלהפנימ' הרי טעמו משום דל"ל מדעכ"י, מ"מ אין ספיקו דהראנ"ח מוילא מודאן דשאר הפוס' דסברי למדעכ"י, אלא אפי' לדידי דטעם הראנ"ח משום דבעמפ"ע לא מהני מדעכ"י, מ"מ אפשר דג"ד דליכא העצרת הלשון מעצרת לעצרת כגדונו, דנימא מש"ה דלא דק, [דדיברו שניהם בשפה א'], אין להחמיר כ"כ, וחו דבלי ספק יש לאסתייעי מדבריו הראשונים שהתברר להדיא שעל המדבק אמר, אלא שיש לדון איפכא, דכיון דדבריו הראשונים פירש דברי הא', ואין בהם לתלות, הרי גם מ"מ אח"כ ששמע סתם לא מהני כו', [כצאות מ"ז].

גדונים שונים שדנו בהם הפוסקים משום מרעה"י

[ומהם שכתבו בגדונים דככה"ג עדיף משאר מדעכ"י וליכא חשש הריב"ל או הרש"ס, או דליכא חששא דתרווייהו. וישנם דמייירי כשגם שמו לא אמר, ויש דמייירי שחבר רק ש"ע, כל חד כדלית ל' וכאופני ההוכחה. ויש שדנו בגדונים מוכח דה"י ודאי ידוע צנייחם וכ"ל יודע מידעת חזירו להנעדר].

קנח. כשהשומע והמגיד לא דיברו מעולם על איש אחר זולת הנעדר, ואמר אותו המכר מת. הרי"א זאבי כתשו' שזרע אברהם ס"ד, אחר שזן בארוכה צהא דמדעכ"י, כתב דג"ח ע"ג דמעיקר זה י"א ענף גדול [להחיר] בתוספת מרובה, [בגזון דלהלן], כשדבר העד בלשון ידוע ולא הזכיר [אפי'] שמו או כנויו, אלא אמר אותו האכוב [או המכר] מת, ולא ה"י בין המגיד והשומע אובח זולתו ידוע צנייחם כ"ל זה, וככונא שהעד ה"י סרסור נושא ונותן בין השומע והנעדר, ומעולם לא ה"י בין העד והשומע הכרה משא ומתן וסרסרות כ"ל עם הנעדר ההוא, ענין זה החירו הד"ג [המוצא צאות קצ"ו], ומכרימ' גאלנטי, שם, וכן הרי"א ח"י, [שצאות קמ"א פס' ב', ושכה"ג גם הרש"ס יורה].

קנח. כשהנעדר ידוע למגיד ולשומע ע"י עובדא השייכת לשלשתם, והוזכרה העובדא בעת שיחתם, ע"ד מיתתו. ע"י צאות קל"ד ד"ה וכוסיף, ש"י הרא"ז דככה"ג יודה גם הרש"ס.

ובדבר משה ח"א ס"י ט' בהעיד ישי שילחק פרץ ואחותו פ' עברו צעירו ונכנסו בצפינה פ' ללכת לפדות צנה פ' כו', ונעצרה הספינה צונייחא, וגם אליעזר מעירי ר"ה ללכת בצפינה הרי"א ונמלך והלך באחרת, וכשחזר אמרתי לו יפה נמלעת, ושאלתיו מה ה"י מילחק פרץ ואחותו פ' שהלכו לפדות צנה אברהם עיי"א צמאלט, והשיב שמהספינה הרי"א נמלע רק חובל א' ואמר ליהודי ויני' ושלחו ספינות לחפשם ומלאו מקודם לפגוע וקצרו ואח"כ מלאו לילחק פרץ וקצרו, וכ' דק"י"א ע"ג דנראה כהדיא שאלעזר המגיד הכיר לנעדרים, מדא"ל ישי מה נעשה מילחק פרץ כו' וגם שנתן לו כל אלו הסימנים שהלכו לפדות צנה פ' צמאלט, ומה

לר"מ צידוע להם [והגוי פירש ליהודי השמות], ומש"ה לא סמך ע"י הראנ"ח, דלפי"ז לר"ך לצדות מלכנו שהגוי פירש השמות. [ומשמע דאילו ה"י מקום לתלות שגם הגוי דיבר כעכ"י היינו חולין להקל].

וב"ד המרפא לנפש דכ"כ ע"א, ש"י דככה"ג דהראנ"ח ה"ל ודאי לא חיישינן שמא לא דיבר הגוי צאופן זה [דעכ"י] וגם לא הזכיר השמות, דכיון דלא פירש דברי הא' לא מחמירין כ"כ בעמפ"ע, וכמ"ש הפנימ' כו' [כצאות מ"ז], והא' דהראנ"ח לירפו רק לסניף כבר כ' הפנימ' שם משום דל"ל סברת מדעכ"י. גם צכפי אהרן ס"י ג' דג"ה וחו, הציא למ"ש הדב"מ צאות מ"ז לחלק בעמפ"ע בין שמע מה שאחרים דיברו זה לזה לבין דיבר הא' להב', ובתב דה"ג צ"ד שהגוי הא' אמר להגוי הב' רליתו פצ"פ מת, צסחם, מצוחר שהוא ידוע צנייחם, ודכוותא ממש סיפר הגוי הב' צסחם להעד שלפניו, משמע דעכ"י מדברים, סגי בלא ש"ע. אולם בבחינת עולם ס"י ג' כתב דג"ז ד"ה ואל, דעמפ"ע המדבר כעכ"י לא מהני, וה"ע דהראנ"ח ה"ל לא החיר בגדונו, [ולא כה"ל דלא סבר סברת מדעכ"י, דמס' י"א מוכח דסבר לה, כצאות קמ"א פס' ד', אלא] משום דה"י עמפ"ע, וכמ"ש דזה שאמר צפנינו כו' ג' דהוא הידוע צנייחם, והגוי לא שאמר כדברים האלה ה' אלא אפשר שפירש פצ"פ כו', וע"ז כתב דאין להקל, ואפשר דגם מהרי"ט וס"י המתירים צמדעכ"י יודו בזה, דצמלמא בעד הרואה ע"אמו דאמר לן כעכ"י, יש לנו לומר כי הוא זה ואין לספק באחר, משא"כ בעמפ"ע, ואחר ש"י שאין לתלות ככה"ג [כשהב' ה"י רק מדעכ"י] שהא' פירש השמות, משום דאין להוסיף על דבריו, וגם י"ל דדיברו דהב' כעכ"י הוא משום שגם הא' דיבר צסחם ולא פירש כו' [כמוצא צאות מ"ז], הוסיף, ואין לומר דא"כ שכן דיבר הא' [צסחמא כעכ"י, א"כ שוב] ה"י כהזכיר השמות, דהנה מלכד דמהראנ"ח ה"ל משמע כהדיא דלא סגי בלא הוספת דברים שהא' פירש השמות, [וגם אפשר שהא' לא דיבר כלל כעכ"י], ה' עוד צה, שאפי' נדע שדיבר גם הוא בלי ידוע מאן לימא לן שזה הידוע לנו הוא גם הידוע צנייחם, ואפשר שהוא על אחר, או שיש צנייחם צ' אנשים צאותו שם ידוע צנייחם, וחו דאפשר דכעכ"י לשון הערבי [שדיבר הגוי ליהודי] לעצרת [שדיבר ליהודי לר"מ], לא דק, והגוי לא דיבר כעכ"י [צ"ל ההוא], וכמ"ש הרש"ס סוס"י מ"ג, המוצא צאות קל"ד.

והוסיף דג"ה ומעתה, דלפי"ז אפשר דגם הרי"א צרודו והר"ש פנחס שהשיבו בגדונים הפנימ' [הנז' בתחילת האות], ולא סמכו כלל על עדות ה"ל משום שה"י רק שמו, וכדכתיבס הפנימ' וחמה עליהם הא' להסוברים מדעכ"י יש להחיר, ולהג"ל י"ל דהדין עמם משום דסברי דככה"ג גם מהרי"ט מודה דלא מהני מדעכ"י וכנ"ל, ודלא בהפנימ' ה"ל, וכן י"ל דהא דהריב"ל לא החיר בגדונו דלורי [שצאות מ"ז], הוא לא כמ"ש הפנימ' משום דל"ל סברת מדעכ"י, דאין ראי' לזה כו' [וכמוצא צאות קמ"א פס' ג'], אלא משום ש"י עמפ"ע, ומי יודע עד [היכן] צאו בגדונו דברי החוגרמיות לפניו, אם שכתו קלח צמרו"ל לשונם, וכיון שהם דברים התלוים צעורה כפי כח הלשון אם מורה צצירור עכ"י

(ה) [כלומר לא שאמר רק מה שאמר היהודי אלא שאמרם כעכ"י, רבוה שנתלה שגם הגוי דיבר בסתמא כעכ"י כדדיבר הב' אכתי אין לדון להחיר, אלא במה שיש לתלות שפירש כל השמות, והרי זה ה"י הוספה בדבריו, וכ"ס מדבריו שבסמך, וכע"ז פ' הרי"א זאבי וע"פ באות קמ"א פס' ד', אלא שהם למדו שהראנ"ח ל"ל בכלל סברא דמדעכ"י, והכהונת עולם מדיק כן רק לגדונו משום שה"י עמפ"ע].

(ו) מחור דבריו לעיל שם.

אוצר

ס"ק קג אות קנט-קס

הפוסקים

דאינו מוכרח [ד"ל נמי איפכא] דמאחר דשאלת הדיינים סתומה ועליה השיבו בן רג"ל דהודאחם צבירור ידיעה אינה אלא מכה שהי' ידוע צניעותו וצין המגיד כי לא הי' ידוע שמואל אחר צניעותו, וזלחו, וע"פ אומדנא זו אמרו בן, איצטא שהרי' צבירור ארבעה אחרי ריכשי, שמתחילה כתב דהריב"ל יודע מכה שהוא העדים שגודע להם צבירור [כ"ר וכנ"ל], ובסמוך אח"כ כתב מטעם אחר, [שכתב שם, ואפי' נימא שצנזן הריב"ל דיבר בחנות יוסף ג] [ואפי"ה החמיר], עדיין אפשר שהוכחה הריא לא היתה מספקת להכריח הדבר ההוא, אמנם צנ"ז אפשר שידור] מפני שאמר בפירוש שפי' יושב בחנות זו ע"כ, ויש דבזרים אלה להקל ולהחמיר, ד"ל דכוננו דכל אי' מאופנים אלו יודע הריב"ל דעדין מנדנו וראוי להחיר, אבל י"ל דדוקא משום הטרפות שני העממים יודע הריב"ל, אבל צהודא העדים לחוד שגודע להם צבירור כנ"ל, יש לחוש לכדאמרן, וכן בטעם שהי' יושב בחנות זו, לחוד, עדיין לריך חיפוש שלא ישב שם שמואל אחר כיון שהסר ש"א, ודרך זה האחרון י' עיקר בטונתם. [אלא לדידי אין הריב"ל מחמיר, כנאות קמ"א פס' ג].

ובאביר יעקב סי' צ' דף ל' ע"א מביא לחמיהה הרי"א זצ"ל על הפנימ, והוסף לחמיה, דצנזן הריב"ל עלמו מצוה שאמרו העדים שיוסף, שאלתיאל ידוע לגוי ועליו אמר מ"ש הגוי, ואפי"ה החמיר, ומה יענה לזה, והדצ"מ שבסמוך מפרק בלאחר י' דצנזן הריב"ל מ"ש העדים הי' ע"פ אומדנא, וגם בזה לא מלאחי קורת רוח דגם צנזן הפנימ' נימא דילמא ע"פ אומדנא אמר, ואולי שאני נדון הפנימ' דמה שאמרו העדים הי' ע"פ שאלת הדיינים משא"כ צנזן הריב"ל. [ועי' במ"ש בהע' להדצ"מ דבסמוך].

ובדבר משה (אמארייליו) ח"א סי' י"ג הסתייע מהפנימ' הנ"ל לגדונו, שאמרו העדים ששמו מצעל הספינה שהלך בה החכם הצרעם הכהן פרחיא, שר' אברהם הנז' טעם, וכי' דקצ"ד, ע"ד דאף שלא אמר ש"ע, מ"מ כיון שאמרו החכם וכי' צהא הידיעה ודאי דע"י ויכר להם דיצור שנגמם לספינה כר, וכמ"ש מהרי"ט, ואפי' נישחם להריב"ל, שצנזנו דיצור צבירור וכע"י דאומדנא דמוכח דעל אותו יוסף קאמר, ואפי"ה החמיר משום דשמה הכיר גם ליוסף אחר, י"ל דצנ"ז כר"ע יודו, דלא החמיר אלא משום שאמר חוי ליוסף סתם, ואף דהיו שם כל האומנות עדיין יש לחוש שמה דיצור על אחר, אבל צנ"ז דהעידו צבירור שצעל הספינה שהלך בה הנ"ל סיפר מה שאירע לו, ודאי שעל הדי' אברהם שהי' הולך בספינתו דיצור, כדמוכח צבירור מדברי עדותם, (וכבר כתבנו דמסתמא נודע להם שהי' בלחות ספינה), אי"כ בודאי שעליו דיצור בעל הספינה, וכמ"ש הפנימ' הנ"ל כר, ואף שצנזן הריב"ל נמי אמר בעד שעל יוסף [שאלתיאל] אמר הגוי מה שאמר, מ"מ אינו אומר בן צבירור אלא מאומדנא, דכיון דחזין בלחיה אופן אמר הגוי אינו חלוי במה שאמר הוא שעל המצוקה דיצור, משא"כ דחזין דברי הגוי דיש בהם כמה הוכחות דעל המצוקה דיצור, וגם העדים מעידים צבירור דעליו אמר הגוי אין לספק בלאחר, כ"ש צנ"ז ה) שאמרו העדים צבירור שעל החכם הצרעם דיצור בעל הספינה כאילו אין ספק בדבר, דחלין להקל, ומינה דאף הרשד"ם דלא סמך על טעם דמדע"י כר, והפנימ' כי' דבטי' שיהא גם מדבר צבירור, ושכ"ד הרח"ש כר [וכנאות קמ"ד], צנ"ז מרווח אף לדידכו, אלא דצנ"ז כל זה אי"ש לענין דאמרין שלעדים צבירור שהגוי דיצור על פי' הנודע להם, [אף שלא דיצור צבירור], אבל מי' יומר שהעדים מדברים על הדי' אברהם שאנו מצקשים, שמה הם יודעים מ"א פרחיא אחד ואנו מאחר, ולהפוס' הנ"ל לא סגי מדע"י אף שאמר שמו וכינויו כנ"ד, עד שידבר צבירור, וצנ"ז דצור העדים במקום אחר.

גם שצברו צבירור והיו חולים ליכנס בספינה א', וידע ג"כ אליעזר שהעדרים היו יודעים לשי' השאלו [השומע] מהסימנים שנחן לו והיו ג"כ שניהם חושבי עיר זו, אי"כ כשהשיב אליעזר שסיפר החובל כר וקצרום (ובודאי נחצבר לאליעזר שהמה הנקצרים כר), בודאי דעל אחס הידועים צניעותו קאמר שעליהם שאלו ישי, ויש ראי' מחש' צ"י דחלין שהשיבו על מה ששאלו כר, וכ"ש צנ"ז דהי' ידוע להמגיד כנ"ל, וכיון שאמר כע"י צניעותו אי"ש ש"ע.

קס. בשאמר העד השומע [או שמוכח] שיודע ברור שעל פ' זה דיבר אליו המגיד בעה"י. בפני משה ח"א סי' פ"ד, אחר שחשש להמחמירים במדע"י כשאמר רק שמו, [וכמוצא בס"ק קמ"א פס' ז'], הביא דקד' רע"ו עור צ' למ"ש לו מהרי"א צבירור דיש עוד טעם צנ"ז [להחיר], ממה שצא בדברי צנ"ז שהעדים העידו שהיו יודעים צבירור שדברי החוגרמית היו על שמואל דלחנייה בעלה א), וכתב ואני מסכים שבעטם זה לצד סגי להחירה בלי שום חפוש, וכדכתיב ראי' מחש' הרח"ש סי' ל"ב), ואני מסכים גם למ"ש דכנ"ג אפשר שגם הריב"ל יודע, דכוננו לא אמרו העדים אלא שיוסף שאלתיאל הי' ניכר להמגיד ולכל אנשי העיר, אבל לא אמרו שגודע להם צבירור שעל יוסף שאלתיאל היו דבריו, וזה חילוק ניכר. [ועי' מטעם צנ"ז אמר שישב בחנות זו, ויבואר צבירור הרי"א זצ"ל דבסמוך אם זה טעם לחוד].

והר"א זאבי בחש' שצברו אברהם סי' ד' צד"ח הביאו, וחמם, הא הפנימ' בחלילה החש' צבירור הא' כשדן להחיר מטעם מדע"י, כתב ע"פ מהרי"ט דהיינו כשיאמר בעד שעל פי' הידוע לו דיצור המגיד, ומ"מ כתב דהריב"ל חולק, ואינו רואה שום הפרש בין מאמר זה, למ"ש בדברי הדיינים הנ"ל, אלא דבזה י"ל דמפרש במהרי"ט דאין הכונה שיאמר בעד צבירור שעל פי' שצקשים דיצור, אלא שפי' זה הי' ידוע צניעותו, וממילא ודאי שעליו דיצור כר, [וכמוצא בלוח קל"ז], ועל צירור כזה ודאי חולק הריב"ל [לדעתו] דחיישין שמה יודע המגיד גם מיוסף אחר וחוש צבירור גם לשומע, משא"כ צנזן דכנ"ג שצאו הדברים סתומים, שאמרו, כן, ידענו שעל שמואל דלחנייה היו דבריו, מוכח דנחצבר להם צבירור ולא בכח הידיעה שצניעותו, וכך הריב"ל יודע, אמנם עכ"ז לא אריא

א) אמנם בבב"ע לא כתוב שאמרו על שמואל "בעלה", אלא: ששאלו הדיינים לעדים אם יודעים בבירור שעל אותו שמואל אדאניא אמרה, והשיבו, הן בעד שמואל אדאניא ב"ר אלי' אמרה, והר"א זאבי הג"ל שם בדי"ח א' העתיק מהגב"ע, רק: ואמרו הן.

ב) לא העתיק כאן איך הראי, ועי' ער"ז בדברי המימר חיים דבסמוך.

ג) עי' מ"ש ער"ז הפנימ' המובא בהע' להריב"ל שבס"ק קמ"א אות כ"ג העי' ב' ד"ה עוד.

ד) הגה בצנזנו ובצנזן הפנימ' לא היו הוכחות מיוחדות שעל "המבוקש" במיוחד דיצור, מלבד זה שדיברו בעה"י, וזה הי' גם בצנזן הריב"ל, אלא צ' דנמשך למ"ש אח"כ, וגם העדים מעידים כר, והי"ק שצנזן הריב"ל הי' רק הוכחה ומדע"י בעירו, אבל מה שאמר שעליו דיצור הגוי הי' באומדנא, משא"כ בצנזניהם מלבד הוכחה ומדע"י אמרו גם בבירור שעליו דיצור.

ה) מ"ש וכ"ש צנ"ז, צ' בנותו, וצנזן הפנימ' אינו מוכח בן בעצם דבריהם, אלא שהשיבו הן על שאלת הדיינים אם ברור להם, ואפשר שלאומדניהם מה שהי' ידוע ביניהם קראו בן, אבל בצנזנו (אף שמצד א' לא נאמר בטוי דברור, מ"מ מלבד מה שאמרו מעצמם ועליו דיצור הרי גם מוכח בן מתוך מה שאמרו כי"כ בבירור ובפשיטות שעל החכם פי' דיצור הגוי כאילו אין ספק בדבר.

אוצר

סיק קנ אות קס-קסא

הפוסקים

כלום א), אותו יהודי שהי' מסתחר צניס שהיו קורין לו יאקו, נכרג, אחר שבי' דגני' שדבר לחושב ניש ודאי עבדי אללו קאמר מדא"ל הלא חדע א) שיאקו נכרג, וא"ל להאריך צוה, הוסיף, ול"ד למ"ש הריב"ל, דהתם לא אמר לו חדע, ומניין להרשד"ס סניג, ומציא למחרי"ט סי' ל"ה, וכי' וכ"ש צני'ג. גם הפני"מ שם כתב צד"ד ע"ד דאין כאן חשש מהטעם שבי' מדאמר לו האין יודע כלום א) כו, משמע דיאקו זה הי' ידוע צני'ס, ועוד אני מוסיף בטעם זה נופך משלי, מדאמר אותו יהודי שהי' כו' ולא אמר יהודי א' שהי' כו, משמע דעל היחודי יאקו הידוע צני'סם סמו הגויס, דלשון "אותו" ב) מורה עבדי כמבואר, וזי' שזכ' עדיף ממדון הרשד"ס סניג ומחרי"ט ה"ל. ועי' צרי' ו' ריי דכסמוך דב"אותו" לצד עדיף, בלא "חדע". [ומשמע נמי וציתוד ממכה פוס' דלהלן דגם "חדע" עדיף בלא "אותו". אמנם הרשד"ס צסי' ניג מיירי בלא הלא ידעת, ואולי משי"ה ליון הרי"א חנניא ה"ל להרשד"ס סי' זה, ומי"מ כתבו כמה פוס' דגם שם אינו סומך ע"ז אלא לזירוף, וגם י"ע למח לא דן הרשד"ס דהוי כעבדי גס מזה שאמר הלא ידעת, ואולי רק לחשש הריב"ל כתבו הנך פוס' ד"חדע" עדיפא וז"ל. ועי' צכחות עולם וצכחי שצכוף אות זה].

אמנם הרי"א עשאל בחדשי שצכרם שלמה סי' ד' תמה על חילוקים אלו דלהריב"ל גם כשאומר הלא חדע או אותו היחודי אחתי יש לחוש שאמר כן משום שחשש שידוע לזה שמדבר עמו. גם צבית דוד להרי"ד סי' ד', [אף שלרשד"ס מסתפק דכ"ג עדיף, אצל לא להריב"ל], שבאמר שהרגו לאותם צ' בחורים קצבים, כתב דאף שהרשד"ס מחמיר במדע"הי אפשר ד"לאותם" עדיף מ"היחודי" ומ"את מרדכי" שצנודנוי, ויש להחיר מעטם זה לחוד, ולא רק לזירוף כדפי' הרשד"ס, ואפי' נימא דשיון יש צני'ד עוד הוכחות לזירוף, אלא דלמ"ש הריב"ל דחיישינן שמה חשש שהוא ניכר ליחודי כו, וי' מדע"הי אפי' לסניף לא יועיל, וכי' צשפת הים סי' ו' צד"ד עור צ', דל"ל דאשתמיטתיה חשי הרי"א חנניא ופני"מ ה"ל, שכתבו ד"לאותם" אף להריב"ל מהני.

אך הדבר משה (אמארי'ליו) ח"א סי' ז' אחר שהציא תמיהה הרי"א עשאל ה"ל צדק"ו ע"ד, כי נראה דיפה חילוק, דבשלמא התם שאמר או ליוסף יש לחוש שחשש שגם השומע מכירו, דכמה יוסף איכא כו, וכמ"ש שם הריב"ל צסוף, וא"כ דוקא צ'י הכוא יש לחוש שחושב כו, וכונתו רק להחלונן שהי' אכובו, אצל צנודנוס ה"ל שצא צכונה מכונת לומר ליחודי השומע האין יודע אותו היחודי שהי' כו, ודאי דעבדי צני'סם קאמר, דאם לא הי' יודע שהנדר הי' ידוע לשומע צודאי לא הי' אומר צ'י חדע כנראה שאין ספק לגוי שניכר אותו היחודי צני'סם, וכ"כ צשפת הים סי' ו', דל' או ליוסף אפשר שהי' מסתפק אם השומע מכירו, אצל "אין יודע", או "אותו היחודי" מוכח שצור לו שהשומע מכירו, ואין מקום לחוש צזה כלל.

עוד כתב הדבר משה דדמי קלת למ"ש הפוס' דבאמר שמו אין צריך לומר קצרתיו, דודאי לא אמר מת צדדמי משום דצכ"ג אינו יכול להשמע דאחר הי', וכמוצא צס"ק קל"ד אות י"א, וכי' צני'ד דבשלמא באמר או ליוסף שהרגו אינו מחירא א"כ למחר ימלא שקר, דיענה לא אמרתי אלא או ליוסף סתם, וחשבתי שהוא ידוע גם לשומע, ובאמת אינו זה דכמה יוסף איכא, צרם

ובן בראש משביר סי' ט' די"ד עור צ' מציא לפני"מ ה"ל, ושהסכים לזה צד"מ ה"ל [ומזה מוכח דמפי' צכ"א מהטעמים שצפני"מ עדיף מהריב"ל, דלא כדמסיק הרי"א זאבי ה"ל], והוסיף, א"כ צני'ד שצור לכל דמאקו קוראין למנחם זכא, ועוד ע"ד צני'ד שאל מנחם זכא אמר, כמ"ש צשאלה, אף הריב"ל יודה.

ובן במימר חיים סי' מ"א באמרו העדים צסם הגויס שם וכנויס של הנהרגים, אחר שדן צד"ז צא' הטעמים להחיר משום מדע"הי משום דמוכח שהי' ידוע צני'סם, ואפי' להמפקפק יש כמה ספיקות כו, הוסיף צני'ד, עוד יש טעם להחירא לכו"ע וצלא הס"ס, דכיון דאלו היחודים שמעו אומרים שנהרג פי' ופי' וגמרו צדעתם שהם הם הידועים להם ולא נכנס צלצם שום ספק שמה אינם אלו מוכרחין אלו לומר דהמגידים אמרו צלשון שאין נופל צו שום ספק ומדצריהם נחצור להם צירור גמור שעל פי' ופי' חושבי עירם הידועים להם הוא שדיברו ולא על אחרים, ועי' צא' להצי' לנו, וכמ"ש הרמ"ש צסי' ל' [צנודן דהאגרת המוצא צאות מ"א] דכיון דהעד צא' להודיע מיתתו לקרוביו צלשון ידוע, ודאי דנחצור לו מתוך דברי הגוי שזה הוא, יעו"ש, וגם הרי"א צרודו והפני"מ [ה"ל] מוכחי ממכרת"ש ה"ל, ומלצד שהיה ראי' גמורה הרי נדונם אחי צקי' ממדון הרמ"ש, דהתם לא אמר שידוע שעל המצוקס דיבר, אלא שמתוך שהודיע הדבר לקרובי המצוקס דיינין צודאי נחצור לו שעל המצוקס דיברו, וצנודן הפני"מ אמרו צפה מלא שנחצור להם שעל המצוקס דיברו, אצל האמת דתרווייכו כי הדדי נינהו, דכיון דנחצור לנו מסגנון דברי העדים שנחצור להם שעל המצוקס הוא מה שהוגד להם הריכו כדאמרו כן צפה מלא, וסגי אפי' צכצכת שמו לצד בלא חיפוש וה"כ צני'ד שצא' העדים והעידו שאמרו שנהרגו פי' ופי' שאנו מצקשים צודאי שנחצור להם דעל פי' ופי' הנדרשים אמרו ולא על אחרים, וכ"ד עדיף, צנודנויסם הוגד אחר שילא הקול שנהרג ויש לחוש שצכערה כל דכו שאומרים פי' סתם מסיקים שעליו אמרו, ואפי' צידועינן דנחצור לעדים שעל המצוקס דיברו סני, כ"ש צני'ד שלא נשמע עליהם שום חשש הריגה ולא שום קול ואפי' שנעלמו ולא ידעו איפה הם וצחוקת חיים היו [צודאי] שששמעו [צפעס הראשון] וי' שנהרגו לא יגמרו צדעתם שהן הן שנהרגו עד שיתצור להם צירור גמור שעליהם דיברו, וצלא"ה אין מוציאים דיבר לומר שהם אלו, כי צחזקתן קיימי, ומלצד שהסצרא מחייבת כן, יש ראי' מהא דחילוק הפוס' צסכ"ח צראהו אחר שפלגו הים, דבלא ראה העציעה עדיף לענין ההכרה מדראה או ידע מזה.

ובנאמן שמואל סי' מ"ז, צכעיד שגוי אמר לפי' למח לא תשאל על שותף שנשצה עמי כו, ולצסוף סיפר שנהרג, והוסיף העד שההרג הוא דוד חאציליו, וכי' צד"ה הנה, מאחר שהעד אמר שצור לו שעל דוד הני' דיבר, אמרי' דודאי סיפר הגוי עוד דצרים לשותפו של ההרג שמהם נחצור לו שעל צעלה אמר, ולא צדעתיה [לספר], ולכן וי' להחיר, וכע"ז כ' מהרי"ט אם העד יעיד כו' יאלנו מידי ספק זה, היינו [מהספק] דילמא על אחר אמר, וה"כ צני'ד שהעיד שעל דוד חאציליו דיבר, שזכ' ליכא ספיקא כלל דילמא על אחר אמר שהי' סצור הגוי שהי' שותפו, וראוי לסמוך ע"ז, דא"כ עדים צא' אסתן ותאסר לעולם כו, ועכ"פ צני'ד צכעטרפות שאר העדויות יש להחיר בלא פקפוק.

קסא. בהוסיף לשון הודעה (כמו האם אינך יודע שמת פלוני, או הלא תדע, תדע), או אמר אותו יהודי. הרי"א חנניא בחדשי שצפני משה ח"צ סי' כ"ז, באמר וכי' אינך יודע

א) שם כתוב: וזו שאירש נארה, שחרגומו: אינך יודע כלום, ובדאי דכאן אמרו בלשון תמיהה, ואולי כך כונת "הלא תדע" ו"תודע" דנקט הרי"א חנניא, ו"הלא ידעת" דנקט פהרמ"ב סי' א', על אותו צ"ד.

ב) שם כתוב: אקיל גודמי, דחרגומו: אותו היהודי. ושם כתב ד"אקיל בלע"ז מורה עה"י במבואר.

אוצר

סיק קנ אות קסא—קסב

הפוסקים

נכונות שאלה דע אחרות יחודי שהי' מסתמך בניה ראייתו הרג, אם אחי"כ ימלא שקר, אינו יכול לומר אינו אותו היחודי שאלמתי, דיענה לו אי"כ איך אמרת דע אחרות היחודי כאומר הדבר בפשיטות שהי' אותו הניכר צינינו ולא הי' לך לומר אלא יאקו ראייתו הרג, אם הי' יאקו אחר, אי"כ י"ל עפ"מ"ש הריעצ"א בדמכריו אי"ל לומר קצרתיו, משום דכיון דמעיל נפשי לאכרוזי אי לאו דקים לי דודאי מת לא הי' מכריו, וכו"כ אי לאו דקים לי לאותו הגוי דהי' האיש הנהרג לא הי' אומר במושלים "תדע" ו"אחרו". וכי"כ בסי' ה' (באמר בנך, כשדן משום מדע"ה"), דשאי נדון הריצ"ל כו', אבל צנ"ד שבה בכונה מכונת כברי לו שכוה צנו, ואמר לו למי לא באת לראות את בנך שנהרג, וכדחילקו לה"א חניי"א והפני"מ. וכן הביאם לגדונו שצאות קט"א. וכי"כ בסי' כ"א באמר אותו יחודי יוסף, דאף שאמר רק שמו מותרת, ובהפני"מ הני"ל, וכ"ש צנ"ד שאמר מקום הליכתו. עוד כתב בסי' ה' וי"ט ד"ל צדוקים עפ"מ"ש הרי"א עשאל עלמו שם לחלק ממנהריצ"ל, דכשידעין שהנפטר ידוע למגיד יודה כו', [כצאות קס"ד], דהי"כ י"ל דמיירי דהי' ניכר אותו יעקב בחייו להגמסל"ת, ועל הנהגה זו כתבו דל"ד להריצ"ל. [עי' צאות הני"ל].

ובבהונת עולם סי' י' [משמע דל' הלא דע וכיו"צ אינו עדיף משאר לשונות ומדע"ה"], אלא דרק מסלק הגריעותא שיש צדוק הריצ"ל שהי' רק מתחזק בפ"ע ולא מגיד ומודיע, ומש"ה יודה הריצ"ל "תדע" וכיו"צ] שצנ"ד ע"ד, אחר שהביא להראי"ת ש"י דעממא דהריצ"ל דהחמיר משום שהי' רק מתחזק, וכצאות קנ"ג, הוסיף, וכן מלאחי לה"א חניי"א הני"ל דפשיטא לי דצדוקה סגי ודהחמיר הריצ"ל צדוקה משום שלא אמר דע. [מיהו עכ"פ כל המפ' כן בעטס הריצ"ל, כצאות הני"ל, יודו דבאמר דע וכיו"צ יודה דמכני מדע"ה"]. [ובהנה הראי"ת סי' כ' דמשם הוכיח הפני"מ דלא סבר הא דע"ה] [כמוצא צאות קמ"א פס' ד'], מיירי שאמר הלא דע מה שאמר לי הגוי שנהרג פ', אולם יש לחלק דדוקא כשזיון הידיעה מוסבת על ההריגה דפ' אז כתבו דעדיף, משא"כ בזה ד"הלא דע"ה קאי על מה שאמר. והראי"ת בסי"א דמשם הוכיחו כמה פוס' דסבר הא דע"ה, מיירי באמר, ידעת, האיש וכו' נעצב, ואפשר דגם כאלו קאי עיקר הידיעה על האיש].

קסב. כשעם הדבור כע"ה הוסיף שחוא פ', או פרטים אחרים כדי לברר ביתר בירור למי מכוין. צנ"ד ורדים סי' י"ג, אחר שלא ראה להחיר צדוקה"י משום שלא החירו בזה הפוס' שלא מדוחק, הוסיף, מ"מ צנ"ד יש עיבותא סגי' דהוי הודעה ברורה שאין לספק בה כלל, כשנדייק לי הגוי שאמר היחודי הצחור שהוא יוסף גיליצי, שאומר היחודי הצחור בזה הידיעה, מוכח שפיר דמשמעני על איש ידוע ציני"ס, ולא די צירור זה אלא שהוסיף שהוא יוסף גיליצי, שאינו אמר היחודי הצחור יוסף גיליצי עדיין היינו מפקפקין קצת שמה על אחר אמר, דכמה יוסף גיליצי איכא בשוקא, אבל מאחר שאמר שהוא יוסף גיליצי, לשון זה מוכח שפיר שצא לצר ולהסיר הספק שלא יעלה על דעתך שמה אחר נדמן לי, הידוע לי, ועליו הם עקרי דברי, דע לך שאין הדבר כן, אלא שהיחודי הצחור כזה הוא יוסף גיליצי הידוע לך, ואין לך להסתפק שמה כונתי לאחר, ולכן אף דבעלמא צדוקה"י הלכ מהם להחיר, צנ"ד"ה בסצרה מכרעת והלכ מסכים שאין לחוש כלל.

גם הרי"י דוד (צעל הצית דוד) צחש"י שצדבר משה ח"א פוס"י י"ט, אחר שהביא לה"א עשאל שצאות קס"ד דצדוקה הנעדר להמגיד יודה הריצ"ל, משום דאם כונתו לאחר ה"ל לפרש, והי' הא הריצ"ל מיירי צדוקה להמגיד ואפ"ה חשש דכונתו לאחר, הוסיף, מ"מ נראה דדוקא צדוקה"י אי"ז עענה דה"ל לפרש, ד"ל דאף דה"ל לפרש מ"מ לא חש לפרש, אבל צנ"ד דחזיק דנחית לפרש, שאמר בצוריקן שהי' מתאכסן צבית פ', אי"כ אם איתא דכזה אחר ה"ל לפרש לגמרי, דכמה שאמר שהי' מתאכסן כו' לא עשה כלום, דהאיכא אחר שהי' ג"כ מתאכסן כו', ולא יודע לשומע על מי הוא אומר, אי"ז ליכא צבור אחר שהי' מתאכסן שם אלא זה.

וכי"כ בראש משביר סי' ג' צנ"ד ע"ה, באמר שוש"ע צלה ש"ה ושהי' צא מאיגר, דכיון שאמר שדיבר כע"ה הוסיף שהוא הצא מאיגר, כונתו נמי לצר ולהסיר הספק שלא יעלה בדעתך שמה אחר הוא כו'. וכי"כ בסי' ח' ד"ט ע"ה ע"ה הרי"ד הני"ל, דהי"כ צנ"ד שאמר שנהרג יעקב ששגח גיליצי ריוו לגבות חובותיו, די דקפיד להודיע לשומע על איזה יעקב אמר, ואם איתא דהי' אחר כרי

נכונות שאלה דע אחרות יחודי שהי' מסתמך בניה ראייתו הרג, אם אחי"כ ימלא שקר, אינו יכול לומר אינו אותו היחודי שאלמתי, דיענה לו אי"כ איך אמרת דע אחרות היחודי כאומר הדבר בפשיטות שהי' אותו הניכר צינינו ולא הי' לך לומר אלא יאקו ראייתו הרג, אם הי' יאקו אחר, אי"כ י"ל עפ"מ"ש הריעצ"א בדמכריו אי"ל לומר קצרתיו, משום דכיון דמעיל נפשי לאכרוזי אי לאו דקים לי דודאי מת לא הי' מכריו, וכו"כ אי לאו דקים לי לאותו הגוי דהי' האיש הנהרג לא הי' אומר במושלים "תדע" ו"אחרו". וכי"כ בסי' ה' (באמר בנך, כשדן משום מדע"ה"), דשאי נדון הריצ"ל כו', אבל צנ"ד שבה בכונה מכונת כברי לו שכוה צנו, ואמר לו למי לא באת לראות את בנך שנהרג, וכדחילקו לה"א חניי"א והפני"מ. וכן הביאם לגדונו שצאות קט"א. וכי"כ בסי' כ"א באמר אותו יחודי יוסף, דאף שאמר רק שמו מותרת, ובהפני"מ הני"ל, וכ"ש צנ"ד שאמר מקום הליכתו. עוד כתב בסי' ה' וי"ט ד"ל צדוקים עפ"מ"ש הרי"א עשאל עלמו שם לחלק ממנהריצ"ל, דכשידעין שהנפטר ידוע למגיד יודה כו', [כצאות קס"ד], דהי"כ י"ל דמיירי דהי' ניכר אותו יעקב בחייו להגמסל"ת, ועל הנהגה זו כתבו דל"ד להריצ"ל. [עי' צאות הני"ל].

וב"ד הרי"י י' ריי צחש"י שצדבר משה ח"א סי' קי"ג, שאחר שחשש להמחמירם צדוקה"י, כי בדקל"א ע"ד צנ"ד שאמר אין אחי' ידוע שמה פ', יש להחיר עפ"מ"ש הפני"מ הני"ל, ואף שחשש הריצ"ל גם כשאמר צל' זה יש לחוש כו' [ובהנה"א עשאל הני"ל, מ"מ] הנה הפני"מ כי"כ להלכה והסכים לה"א חניי"א הני"ל, מיהו צנ"ד דרק הגוי הכי' שדיבר להעד אמר צל' הזה ולא הגוי הא' להב', שוב יש לחוש לשמא כיון הא' לאחר, והי' מעלמו חשש שדיבר ע"ז כו', וכדחשש הריצ"ל צדוקה"י דלורי [שצאות מ"צ], אלא דמ"מ יש להחיר מטעם הכי' ש"י הפני"מ, שצנ"ד אמר הגוי הא' להב' "אחרו" עני יחודי יאחק, ואין לומר שהפני"מ לא כי היתר זה אלא בהנערפות היתר אי' דהלא דע, דהרי כי' שם אחי"כ שצדוקה"י הכי' ג"כ אין ספק כו', שאל' חקיל גודיו [אחרו היחודי] כו', והא צדוקה"י הכי' לא הי' שם לשון אחר אלא זה, ומ"מ סמך להחיר גם ע"פ עדות הכי', וא"כ הי"כ צנ"ד שאמר הני"ל, מורה שדיבר על איש הצינים ידוע צפרעותיו ציני"ס, ויש להחיר, מה גם בהנערפות שצנ"ד אפשר דחשש ש"ע כו'. [ומדיוניו לעיל שם משמע דמיירי שלא דיבר בעיר הנעדר ולא לאיש מעורר].

גם צמח"מ די צוטון סי' א' מחלק מנדון דהריצ"ל לגדונו שאמר הלא ידעת דהוי כמורה צאלצב דע"ה ציני"ס מדבר כו', ע"ש. וכן צמח"מ שלמה סי' ד' הביא להפני"מ הני"ל, וכי' דהי"כ צנ"ד שאמר אה איסטום גודיו [אלה היחודים] כו' היינו כ"האקיל" [אחרו], ועדיפא מינה, דהי"כ אה איסטום הוי כמורה צאלצב כו', ולא מלי לאשחמוט, וכמ"ש הד"מ הני"ל. וכן צאצור יעקב סי' צ' דל"א טור צ' הביא צא' מעטמי היתר שצדוקה"י מ"ש הפני"מ ד"האקיל" עדיף, וכי' דהי"כ צנ"ד שאמר או דילי אוגל"א ד"הא"ו צחוגרמית כ"האקיל" בלע"ז, ואף דהרי"א עשאל חמה על חילוק זה, כבר כי' הד"מ הני"ל דיפה חילקו ועשה לה סמוכות. וצמח"מ ר"א (טולידו) סי' ג' כי' דהרי"א חניי"א חידש דדוקא צדוקה"י הודעה החמיר הריצ"ל משא"כ באמר דע, וכו"כ צנ"ד דאמר אם איתא רואה לדעת מחי נפטר פ' כו', ואף דהרי"א עשאל הני"ל לא ראה להחיר עפ"י, ובסתם מדע"ה"י יש מחמירין כו', מ"מ צוש"ה משלים ש"ע כשדע"ה"י כו'. ובבני יעקב סי' ז' צא' שהלך לשלוח מכתב ומעות לאיש אחר, ושאלו גוי למי אחי' שולח, והשיב לצן כונדי (אמו) שהוא מעיר פ', ואמר הגוי אותו צן כונדי שהי' וכו' נהרג כשצאלו ממקום פ', אחר שדן אם יועיל שם אמו וש"ע ועוד סימנים, כתב צדוקה"י צנ"ד י"ט עטס אחר, דמפשט הלשון שהשיב הגוי אותו צן כונדי כו', נראה שהי' ידוע שזה העד הי' מסתרי עמו וכו' רגיל

אוצר

ס"ק קנ אות קסב—קסד

הפוסקים

ח' בדק"ט ע"ד, באמר גם ש"ע, דאין לומר לאדרבא נראה דלאו עב"י צנייהס מדבר, דא"כ מה הולך לומר ש"ע, הא בלא"ה יודעים אותו, שהוא יהודי צנייהס, א"ו דחשב הגוי דהיהודים [השומעים] לא הכירוהו, ומש"ה אמר פ' מונאשטירלי, וא"כ אכתי יש לחוש דעל אחר אמר [כיון דחסר ש"א], דזה ליחא ד"ל לאדרבא להוכיח דכרוי שהוא אותו יהודי צנייהס אמר מונאשטירלי דלא יחשבו השומעים שאינו אומר עב"י צנייהס, דא"כ [שלא דעה"י] הול"ל איש א' ששמו כ"י.

קסב. כשהמגיד היה ידידו של הנעדר. כר"א ו' חיים צתשו שדרכי נעם ס' י"ד, אחר שבי שצנודנו צרור שדיבר עב"י צנייהס, כמוצא בזה קמ"א פס' ב', הוסיף בדק"א סוף עור ב', ועוד נוסף צנ"ד שזה המגיד הי' מכירו ואהבו של הנעדר, כמ"ש בשאלה, עד שלסיבה זו הכניסוהו סרסור ואמלטי צנייהס [צין השומע לנעדר, ע"י הגדון בזה קב"ו] ודמי למ"ש הריט"ע [המוצא צס"ק קמ"ח אות כ"ב] שאמר הגוי שהי' מכירו ורגיל לארוג לו, וגם הרשד"ס דסי' ל"ה [שבאות קל"ד] נסתיע מזה העעס, שבי' דכיון דזה הגוי העיד שזה יעקב עזר הי' אהבו ומכירו, א"כ י' שעל יעקב עזר ידוע ומפורסם לשומעים אמר, וא"כ אין לספק בזה, ע"כ, וי"ד עדיפא, דהתם איברו דקאמר השתא שהי' אהבו ומכירו, משא"כ צנ"ד דלא על פיו אנו חיים, שכבר ידענו שהי' אהבו ונשמע אליו.

ובגהפא בכסף ס' ע' אחר שבי' דיש צנ"ד שמו וכגויו, הוסיף בדף ס' עור ב' מה גם דאין אנו צריכים לכל זה, מאחר שאמר שהיו מהלכין בדרך יחד, ומה גם דנראה הי' [הנעדרים] מכירו ומיודעיו, מדאמר שאלה להכשיר להם הסוס יותר מלאחרים כו', גם שהוכיחם שלא יחתו מהמים הכרוחים כדי שלא יזוקו, גם ממה שסיפר בדבריו שאמר להעבדיים כשכלך ומלאם לפי ופי שטוחים מתים החחיל לחצוץ עלצונם ולומר להם למה המיתם אותם, י' מכל זה שהיו ניכרים ומיודעים אלל הגמסל"ת, ובי' ידוע [אולי ל"ל: יודע] ודאי שהאשה השומעת הכירחם, וכבר כתבנו שכל שניכרים הדברים על מי מהם מדברים, הזכרת השמות אינו מעכב.

קסד. כשידוע (לרבים) שהנעדר ידוע בודאי למגיד המיתח. ע"י בהר"ח עשאל המוצא צס"ק קמ"ח אות כ"ה, צמ"ש לענין מדבר צעירו, דצכה"ג אין לחוש לחשש הריב"ל [שם בזה כ"ג] שמה החכון לאחר, דכיון דידעין שהנעדר הי' ידוע למגיד הרי אס הסיח על אחר הי' לו לפרש, שלא יחשוב השומע דעל נעדר זה שמעיר זו ושידוע לו, מדבר. וכתב שם בסוף דאף דהר"י עייטאלק שהתיר צמדעה"י צעירו היינו צבוס"א וצנ"ד אמר רק שם חמיו מ"מ סניף הוי, ע"ש בדבריו. והביאנו הפוס' דצסמוך לנדוניהם למעליותא צמדעה"י.

ותמה הר"י דוד (בעל הבית דוד) צתשו שדבר משה ח"א ס' י"ט, ועוד פוס', הא גם הריב"ל גמי מיירי שאותו יוסף הי' ידוע להגמסל"ת וגם ידע שהוא ידוע לכל ישראל שבגלגליו ומ"מ לא התיר מכח טענה זו דהי' לו לפרש כדי שלא יסבור השומע כו', דאף דהי' לו לפרש מ"מ לא חש לפרש, (מיכו צנ"ד י' לחלק כן כו', בזהות קס"ב).

וכתב צחסד לאברהם (אלקלעי) ס' ו' דל"ע ע"ג באופן ב', ד"ל דהתם לא הי' צרור שהמגיד הכיר לאותו יוסף, דכתב שם ששאל להשומע אם ידוע שהגוי מכיר לנעדר, והש"ע, שהגוי וכל אנשי הגליל הכירוהו, מלשון זה אין הוכחה כ"כ שהגוי הי' מכירו ד"ל דכיון שהנהרג הי' רגיל צין הגוים מש"ה פשיעא לי' לעד השומע דכל בני הגליל וגם הגמסל"ת הכירוהו, ור"כ המעב יוסף

הרי בזה לא ידע השומע מי הוא, דהא איכא יעקב אחר וג' ריזי אחר, א"ו דליכא יעקב אחר ששלחו ג' ריזי וליכא ג' ריזי אחר כו'. והוסיף עוד יש צנ"ד טעם אחר ללחא מכל פקפוק עפמ"ש הגו"ר ה"ל, דה"נ כיון שאמר, ליעקב ששלח ג' ריזי צא לומר דאין לך להסתפק שדברי הם על אחר אלא על יעקב ששלח ג' ריזי הידוע לך. [הא דמחשיב להא דהגו"ר ל"עוד טעם", אולי משום דסבר דעלם הפירוט עם מדעה"י הוי חדא מעליותא, ואותו הפירוט כשהוא אחר הדיבור כשה"י, היא מעליותא נוספת, דהוי פירוט על מה שאמר מקודם, ו"ששלח" הוא כאלו אמר "שהוא" ששלח]. גם צס"י ט' דרי"ד עור ב', באמר שצא הגנבים למכור נכסי ההרג, ומאז שלחתי למאקו שיצא לקחת לחתנו ההרג, ושהמקום שנהרג לא רחוק כו', כי דכה"ג דנחית לפרושי ליכא חשש הריב"ל, דודאי על מאקו הידוע לשומע מדבר, וגם שהכפר סמוך לעיר של מאקו, ואם הי' מדבר על מאקו מעיר אחרת, מה אמר שלא רחוק כו', א"ו על מאקו מעיר זו קאמר.

וכן במחזה אברהם ס' י"ח צנודן דהראש משביר ס' ח' ה"ל בעדות אחרת, שאמר שמו וגם ע"ד המעות שנתנו לו, כי צנ"ד ע"ד דכיון דנחית לפרושי, אילו הי' עוד א' הו"ל לפרושי לגמרי כו'. ועל עדות ה"ל צראש משביר כי שם צנ"ד ע"ג דהוי דבר הצרור, [וא"ל לטעם דמדעה"י], ואפי' לא הי' אומר שמו סג', דכיון שאמר, היתהי ששלח פ' ממקום פ' למקום פ', וידעין שפ' שלח את בעלה למקום ההוא, אין לך דבר צרור מזה].

גם באביר יעקב ס' י"ד, באמרה פ' איסטנבולי שהי' מוכה כן משום שהי' דר שם מקודם, וחשש שמה בלחמה התכוונה על אחר שדר שם כעה, וכשדן להחיר מטעם מדעה"י, כי צדפ"ז ע"ג צא' הטעמים ללחא חשש הריב"ל, ע"פ הרי"ד ה"ל, דה"נ צנ"ד י' דנחית לפרושי ממה שהאריכה בלשונה שאמרה שמו צרור [ואומנתו] שהוא צוחג'אג' וגם הוסיפה לומר איסטנבולי, להודיענו בכל הגי מילי מי הוא זה, וא"כ א"א לומר שכונתה צאומרה איסטנבולי על איש הדר כעת באיסטנבול דאכתי לא ביארה לנו על מי מדברת, אס על חושב איסטנבול או על מי שהיו מכנין אותו כן. וכ"כ על הא דהצ"ד ס' י' המוצא בזהות קס"ד דהוא משום דנחית לפרושי, ע"ש.

ובעי"ז ננחפה בכסף ס' ע' צנודן שבאות ק"ע, אחר שבי' להחיר מטעם מדעה"י, הוסיף שצנ"ד שאמרו פרטי המאורע, שהיו שנים ושנשאר צמדבר לאחר ושחתו ממים הרעים, גם הרשד"ס והריב"ל יודו דמוכח דעל אלו הידועים להם צסם חכמים שהיו אחס צשיירא דיברו. [וי' דלאו משום מי אחרמי כ"כ פרטים החיר, וכעיימ"ש ה"א שבאות ה"ל בלחמו דודן, דהא הכא כתב דמוכח דעל הידועים להם" דיברו]. ועי' כעיי"ז צבאר המים שבאות קמ"ד דכה"ג שהוסיף פרטים יודה הרשד"ס דיועיל כשדיבר צעירו. וכעיי"ז צסס חיי ס' י"ז צתשו הרי"ב עשאל, שבי' צד"ד ע"ד, ועוד טעם דלא שייך צנ"ד חשש הריב"ל, דאמר להאשה חבל על משה עראנו שהרגו חמר פ' שהביא סוסו עם הקאלפלק (מין כובע), ובשלמא אם משה עראנו זה הוא הניכר אללה ניהא, שכבר ידוע לה שהי' לו כך, אצל אס הי' ממקום אחר, מה סימן אומר מהסוס והכובע, דמנין ידוע לה שהי' לו סוס וכובע.

ובבני יעקב ס' ז' [ובצנ"י דצסמוך הולרכי לומר לאדרבא דלא ניהוש דמשום שהוסיף דברי היכר מוכח דלאו עב"י מדבר], דכשדן צדף ר"צ משום מדעה"י, הוסיף, ואף שממה שאמר שהי' ההרג הכן האמלטי ושהי' לו סימן צזקנו, נראה שלא הי' ידוע צנייהס ממה שהולך לכל אלו הסימנים, י"ל דפרושי קמפרש ולאמח דבריו הראשונים שידעו ומכירו צשמו וצמעשו וסימניו, שהיו צו אלו הסימנים. וכ"כ צדבר משה (אמאריליו) צח"א ס' י

אוצר

סיק קג אות קסד

הפוסקים

עוד הביאו הדב"ם בסי' ח' דק"י ע"א, וכתב דכיו"צ נ' לומר עוד טעם בנ"ד [שחסר ש"א], דכיון דזה האיש הי' רגיל לילך לקיפוליו [דשם אמרו הגוים מיתחן] והי"ל עסק עמהם, ודאי דהי' ידוע להם, ואם שיחתם הי' על איש אחר שחי' נקרא אזכרם באזכריון ושהי' חושב מוניסעירלי הי' להם לבאר מי הוא, וכיו"צ ראיתי בקו"י הרי"ד [שכ' בלוחו דדון וכמוצא בסמוך]. וכ"כ בסי' י"ט בנדון שדיצרו גוים זה לזה, ושאל העד לגוי אי' על מה מדברים, והשיב, שהרגו לבכוריקו שהי' מתאכסן בבית פ', ואחר שכי' דאין לחוש שמא דיצרו על בכוריקו אחר שהי' מתאכסן בזמן קדום בבית פ', משום דאמר בכוריקו סתם כעש"י, הוסיף, איצטא דהריב"ל חשש כה"ג כו', אמנם י"ל כעיי"ש הרמ"ע כו', וה"כ בנ"ד דזה המעיד לנו בשם הגוים הריגת בכוריקו הוא נודע לגוים המגידים לו שהוא ידוע ויכיר למצוקה, וגם [המצוקה] ג' ניכר אללם [להגוים המדברים זה לזה ולהגוי שדיצרו עם המעיד] ג', שכל יום הולך אללם, ועתה צא הגוי ודיצרו כעש"י, בכוריקו שהי' מתאכסן בבית פ' כו', אם איחא שמדבר על אחר [בסודו שגם הוא ידוע ליהודי] ג', הו"ל לבאר [על איזה מהם מדבר, לכל יהיו מדברים על אי' והשומע חושב שמדברים על אחר, אי"ל לא הי' שם אלא בכוריקו אי' ולכן אומרו סתם, כי אין ספק בלחור] ג', וכן הביאו בסי' כ' בנדון שאמר רק שמו, וכתב ואם כי טעם זה לא נאמר אלא בלחור. שו"ת או שמו וסי' אחר ד', מי"מ בנ"ד איכא עינותא שדיצרה עם שכנתו כו', ועוד שדיצרה עם אישה כו' [בבלאות קע"ג].

וביו"ב בבית דוד להרי"ד סי' י"ה, בלחור הגוים שו"ע ואין שם אחר בשם זה, אלא שבעיר שכיחי שיירות, וחשש שמא התכוונו לאחר ממקום אחר ששמו כן ורק עבר כאלו ורלוכו פה וחשבו שהוא מכאן, ובספרת הטור בזה דכשתלך למקום פי' כי דכתיב דשכיחי שיירות חיישין לאחר מעמלה כו', [כמוצא בסי"ק קמ"ה אות ג'], וכי דמלכד דכרש"ש כי דיעבד יחידא הוא, י"ל עוד דשאיני נ"ד כיון דכועד דכנענר הי' נקרא בשם זה צפי הגוים, ואם איחא דהוא אחר וסדרו שהוא ג"כ מפה, אי"כ לדעתם יש שם צי בשם זה, אי"כ הי' להם לפרש על איזה משניהם מגידים, ומדלמרו שמו סתם ש"מ שאינם יודעים רק אי', וע"כ הוא המצוקה, משא"כ בזה דכשתלך וכו', חיישין דהמגידים שמא אינם יודעים ליצ"ש החושב שם, אלא שראו שם אחר ממקום אחר ואין יודעים רק אי' משא"כ אמרו סתם, וזה נלמד מחש"י הכ"י [המוצא בסי"ק קמ"ה אות כ"ב], שכי' דמלכא השיצו על איזה שלמה כרוז אחן שאלות משמע שלא הי' שם זולת אותו שהי' מפורסם ונודע כו', הרי דלחמרו סתם אין לחוש שאלמרו על אחר, דאי"כ הרי יודעים מצי בשם זה, [כי כונתו דכיון דהמצוקה הי' מפורסם שם הרי להמצוקה בודאי ידעו, אי"כ אם נחוש דכונתם לאחר ע"כ יודעו מעוד אי'], והו"ל לפרש על איזה משניהם אומרים, וממילא סובר דהכי' דכשתלך וכו' דחיישין לאחר דשכיחי שיירות ולא אמרין מדלג פירשו איזה משניהם כו', היינו משום דחיישין שמא המגידים אינם מכירים אלא לזה שפער שם בשיירות לכן אינם מפרשים איזה, משא"כ בדיועין בודאי שהאומרים מיתתו מכירים להמצוקה, אם איחא דעל אחר אומרים הו"ל לפרש, ומדלג פירש ש"מ דאינו מכיר אלא אי', והיינו דהכרח המצוקה יודעין בזה שמכירים אותו, ועוד דשאיני נ"ד שאמר ש"מ בפירוש, משא"כ בזה דכשתלך וכו'. והוסיף דגם בעדות הכי' שאמר שמו וכינויו ושהי' גיסו של פ', דמלכד ש"ל דהכנוי כש"ע יש עוד טעם דא"ל ש"ע כיון דכעד הכיר להמצוקה וחי' רגיל עמו, אי"כ אין לחוש שעל איש דעלמא אחר, דכיון שאמר סתם ע"כ שאינו מכיר אלא אי' בשם זה וכל סימניו, דא"ל הו"ל לפרש, וכנ"ל.

יוסף שחילק כע"ז [וכמוצא בלוח קמ"א פס' ג'], ומש"כ כתב הריב"ל דלא מהני, אבל נדון דהרי"ח עשאל הי' ידוע בלא ספק שהגוי הי' מכירו. ועי' במרפא לנפש שצד"ה חולם דבסמוך, משא"כ ע"ז מסיפא דהריב"ל. ובראש משביר סי' ט' כתב דכיו"צ סע"ד, די לחלק בנדון הריב"ל לא ידעין שהכירו אלא מפי הפד, אבל בנדון הרי"ח עשאל ודעיימי נודע "לנו" שהמצוקה ידוע לגוים א), וזה חילוקו דהרי"ח עשאל שם. ובדרך יחזק סי' צ' כתב, די' כונת הרי"ח עשאל שהמצוקה ידוע למגיד וגם ידוע המגיד שהמצוקה ידוע ויכיר לשומע, משא"כ בנדון הריב"ל לא העיד השומע שהגוי המגיד הי' ידוע שיוסף זה יודע ומכירו, וחילוק זה קיימו המטה יוסף ועו"פ [עי' בלוח קמ"א פס' ח']. ולפי"ז אין בדברי הרי"ח עשאל קולא מיוחדת, אלא הוא החלוק דאיש הבינים המוצא שם]. וכע"ז במרפא לנפש דייט ע"ד, דכשדן להחיר משום מדע"י צאיש הבינים, הביא להרי"ח עשאל, וכתב, הרי דמודה דכשהנעדר איש הבינים בין הגמסלית לשומע, לא חיישין דילמא על איש ממקום אחר דיצור, אלא דלהמטה יוסף הג"ל סגי כה"ג חף בשמו לבד, ולהרי"ח עשאל לא מהניא אלא לסניף, משום שהרי"ו עייטאלק הרי"ך שו"ת.

ובן הדבר משה (אמרייליון) ח"א הביא להרי"ח עשאל בכתב מחשבותיו, בסי' ז' דק"ו ק"ז, ובסי' י"ט הביאו לנדון הפנימי והרי"ח חנניה שבלוח קס"א שחילקו דלא שייך שם חשש הריב"ל, והרי"ח עשאל תמוה עליהם, ע"ש, וכי' הדב"ם דמלכד מה שחי' שם, י"ל עפ"מ"ש הרי"ח עשאל עלמו עוד טעם להעדיף נדון, דכשדוע למדבר אין לחוש שעל אחר מדבר כו', וה"כ בנדון הפנימי הי' ניכר בחייו אותו יעקב המסתחר צנים לגמסלית, וכמ"ש הפנימי בזה"ש שם בד"ג ע"ד בספק הג', [ובסי' ז' כתב: י"ל דהי' ניכר], וא"כ אם שיחתו על האחר הי' לו לפרש מי הוא ומאיזה מקום לכל יחשוב השומע שהוא אותו הידוע להם, ומדלמרו לו חדע אותו יהודי כו', ודאי עכ"י ציניהם קאמר משא"כ כשאמר סתמא אוי ליוסף, ועל הנחה זו כתבו שם הפנימי והרי"ח חנניה דל"ד להריב"ל. ע"כ שם כן לנדון דעלמו, ומוצא בסי"ק קמ"ה אות כ"ה. וכ"כ בסי' ה', דעו"ל עפ"מ"ש הרמ"ע כו', ודכותא בנ"ד כיון שדוע שהכנה הי' ידוע לכל שהיו קורין אותו אצרחמי, ואם איחא דמה שאמר אצרחמי שלכם כונתו לאחר, הי' ראוי לברר ולפרש, וכדמלקתי בנדון הפנימי הג"ל מנדון הריב"ל.

א) אולי הכונה דכשדוע לכלנו שהמגיד מכירו, מסתמא מפורסם זאת וגם המגיד ידוע מידענתו זו, וע"כ צריך שיחוש שהשומע יבין שצ"ו מדבר, משא"כ כשרק העד ידוע שהמגיד מכירו, הרי אפשר מאד שאין המגיד ידוע מידענתו זו, ולמה יחוש שהשומע יבין שכונתו ע"ז יותר מכל אחר שיצטרך לפרש, ולפי"ז הוא כעיי"ש הברך יצחק דבסמוך, והוא גמי בחילוק דאיש הבינים וכע"ז הוא בהדב"ם סי' י"ט דבסמוך.

ב) מדבריו שם בדי"ה באופן.

ג) כן העתיק דבריו, הרי"ד שם על נדון זה בדקמ"ב א'.

ד) וכי' בחסד לאברהם (אלקלעי) סי' ו' בל"ח ע"ד, דהוא עפ"מ"ש כמה פוס' דלחפצריכים ג' השמות סג' בשו"א וסי' א', אי"כ הי"ג בנ"ד דסגי בהוכחה זו בשו"א. הי"ג בשמו וסי' א', וה"ס דבסי' י"ט התיר בזה אף שהי' רק שמו משום שיש גם סי' שהי' מתאכסן בבית פ'. והא דבסי' ה' וז' התיר והרי"ם בשמו לבד, היו שם עוד טעמי היתר והוצרך רק לסניף, דסגי בשמו לבד. וע"ז בראש משביר דבסמוך ובה"ע ז'.

ה) והסמיכוהו להרי"ח עשאל, הדב"ם בסי' ח' הג"ל, ועו"פ דבסמוך. ובחסל"א דבסמוך תמה, הא הרי"ד עצמו הק' ע"ז מהריב"ל, כנ"ל בדי"ה ותמה, ע"ש מ"ש בזה.

אוצר

סיק קט אות קסד

הפוסקים

ה"מ מחיר, וא"כ כ' נשאר תש"ו להר"צ"ל מהני במכירו לבד, וכן יש לחמוה על הרי"ד עלמו שצ"י ה"ל חילוק מדעתו כהר"ט, מיכו נדונו י"ל דהתגרמים (לא) נחתו לפרש, שאמרו שמו ואומנתו וס"ג, וכשהעד נחית לפרש פרטים סובר דגם הרי"צ"ל מודה, [כצ"ח קס"ג]. גם האצ"ר יעקב דבסמוך הק' כן להרי"ד וחי' כן], אצל להדב"מ קשה, שצדונו לא נחתי העדים לפרש, ולעיקר השגת הרי"ד י"ל דגם הרי"ט עשאל לא כ"כ לסברת הרי"צ"ל אלא להרי"ט, דמקודם שם הביא סברת מדע"ה וכן דהרש"ד"ס והרי"צ"ל החמירו, ואח"כ כ' דגם מסברת הרי"ט ע"מ דמהני מדבר צעירו אין היתר צ"ד, כיון דהרי"ט ע"כ רק בשו"א כו', וע"ז כ' דאכתי יש היתר מג' טעמים, והנה בטעם הא' הזכיר כה"ד ליוכא חשש הרי"צ"ל, אצל בטעם זה לא הזכיר כן, וכ"כ ממ"ש שם אחר סברת זו, ואפשר שזוהי סברת הרי"ט ע"כ [כמוצא בדבריו שצ"ס"ק קמ"ח צ"ח כ"כ ע"ש], והא הרי"צ"ל סבר דמדבר צעירו אינו מעלה ולא מוריד, אי"ו דגם הוא להרי"ט ע"כ, וסמך עליו משום דגם הר"ט משוה דעתו להרי"ט ע"כ, ואפשר דגם הרי"ד מבין כך בדברי הר"ט, וקושיהו היא רק על הדב"מ ועלמו שהסתייעו ממחרט"ע להחיר אף להרי"צ"ל, דלהרי"צ"ל לא א"ש, מלבד נדונו דהעד נחית לפרש כו', ולפי"ז מסיים החס"ל"א גם צ"ד דבאנו ללכת דעת הרי"צ"ל, ליוכא סיוע ממחרט"ע, דצ"ד לא נחית לפרש, מיכו אחר שצ" דצ"ד מותרת להרי"צ"ל מלד אחר, הוסיף החס"ל"א, עוד אני אומר דאפי' יומא דחילוק הר"ט קאי אף להרי"צ"ל, ל"ק מנדון הרי"צ"ל כו', וכ"ל צ"ח וכתב.

אולם באביר יעקב סי' צ' דצ"ט ע"ד וסי' י"ג צדפ"ז ע"ג, כתב דאף שהאחרונים השתמשו בטעם זה דהרי"ט עשאל, וביחוד הדב"מ צהרבה מתשובותיו ועשאלו עיקר, אך לא נחה דעתו צוה, דמה חיון הר"ט, הא גם הרי"צ"ל מיירי צה"י כו' ואפי"ה אחר, וכדמלכתי שהק' כן הרי"ד, ועוד דאין זו הוכחה אלא שכן מדברות על אותו שצ"ס, ואכתי צ"י ש"ה דל"כ אפשר שיש שם עוד א' צ"ס זה, ולא משמע שם וצד"מ שכותבו ע"י חיפוש ז', ע"כ לא סבירא לי זאת ומפקפק צוה הרבה, מיכו צ"ד דנחית לפרושי יודה הרי"צ"ל כו' [וכ"ל צה"ל"א]. וכן מסיק דל"ז סוף עור צ' דחילוק דהרי"ט עשאל לא סבירא לי, דלא עדיף על טעם דמדע"ה"י שנחלקו הפוס', דוד ודא חדא הוא, ומאן דפליג צה"א פליג צה"א. והנה ע"י לעיל צ"ח וכתב, שעל קושיה הרי"ד ת"י החסד לצ"ח דנדון הרי"צ"ל ה"י רק אומנתו שהגוי הכירו כו', ושכ"כ המטה יוסף, אולם צמרפא לנפש ד"ט ע"ד תמה, דיישוצם א"ש רק לפי מה שהקשו מהשאלה, אצל בדברי הרי"צ"ל צה"י כתוב, דאין לומר דכיון שהעד העיד ואמר שה"י הגוי מכיר לאותו יוסף כו', הרי שהניח שעדות היהודי היא צרורה שהגוי הכירו, ואפי"ה חש לדילמא מכיר ליוסף אחר וחושש שגם אותו ניכר להשומע, [ועוד] שהק' מהגמ' דל"ח דאחרמי שמה כשמה כו', ותיירן דהתם ה"י צ' כתי עדים כו' משא"כ צ"ד צ' שמות שוים אינה חשש רחוקה כו' [וכדבריו שצ"ס"ק קמ"ח אות כ"ג], ואם כהמטה יוסף דהרי"צ"ל מיירי צ"ח צ"ח צרור שהגוי הכירו, מה הוקשה לו מהגמ',

גם בראש משביר סי' ע' מציא להרי"ט עשאל צד"מ ע"ד לא' העטמים לחלק מחשש הרי"צ"ל, וכ' דה"י צ"ד שכל העולם קורין למנחם זכ"ר, מאקו, אס כונתו למאקו אחר מעיר אחרת, ה"ל לפרש לצ"י יחשוב כו' וכ"כ הדב"מ צה"ח חשו, ואם שכתב דהיינו צה"ח שו"א או שמו וסי' אחר, אצל לא ידעתי למה, כיון שצ' שמודה הרי"צ"ל היינו אפי' בשמו לצ"ד כדאיירי התם, דבשו"ע"י או צה"א או שמו וסי' אחר ליוכא כך חשש דהרי"צ"ל [וכמוצא צ"ח קמ"ז] כו', אלא שמי"מ מלריך כך, וצ"ד ליוכא, מי"מ אס השומע שכו של הנעדר סגי צה"י, וכמ"ש הדב"מ ה"ל, וכ"ש אס ה"י אהובו או קרובו. גם צה"ח צה"ח רצ סי' ז', צה"ח פ' חצונות, וחשש שמה הכונה לא"ש ממקום אחר שרק מכונה כן, הביא צד"מ א' להבית דוד ה"ל, ושכ"כ הדב"מ מהרי"ט עשאל, וכתב דה"י צ"ד אס הנעדר ידוע להמגיד ע"כ כונתו לזה שצ"ח, דל"כ ה"ל שחיס וה"ל לפרש.

וכן צמחזה אצ"ח סי' י"ח הביא צד"מ ע"ג להדב"מ, וכ' דה"י צ"ד דודא"י פ' המעיד צ"ס הגוים ידוע וניכר אלא, והמבוקש נמי ניכר להעד, שה"י גיסו, ומש"ה אמרו כו' כע"ה, ואם היו מדברים על אחר שלא ה"י ניכר להעד, ה"ל לצ"ח על איזה יעקב מדברים, והמבוקש נמי ה"י ידוע אלא הגוי שה"י מלוה אותם כו'. גם הרי"א י' אלריוויא צה"י שצ"ח יעקב סי' א', כשצ"ח צמדה"י ושהרי"ט עשאל ועו"פ החמירו צוה, כתב צד"ק כ' דמ"מ לא צה"ח לפמ"ש עוד הר"ט דשייך גם צ"ד, שהנעלם ניכר למגיד צה"ח מלוי צ"ח שה"י [המגיד] חונה שם, א"כ אס דיצר על אחר צלתי נודע להם ה"ל לפרש, לצ"י יחשובו שה"י עה"י ציניהם. גם הרי"ט צה"ח צה"י שם צ"י צה"ח פ' איסענצולי ע"ש מקום דירתו הקודמת, וחשש שמה צה"ח הכונה על אחר שה"י כעת חושש סענצולי, והביא צדפ"ז א' להרי"ט ע"כ וכתב"י כ' צבית דוד ה"ל, וכ' דלפי"ז יש עוד להוכיח צ"ד שהכונה על הנעדר דכיון דה"י מסתתר עם המגידות וה"י נודע ציניהם צ"ס צרוך איסענצולי, אס כונתו לצרוך אחר מחושבי סענצולי כעת, ה"ל לצ"ח שלא יחשבו כו', אי"ו שעליו דיצרו והכונה לצרוך שה"י רק מכונה איסענצולי. גם צפני יחזק ח"צ דל"ט ע"ד כתב עוד יש חילוק ממחרט"ל כמ"ש הר"ט ע"כ, ושייך גם צ"ד, ואף שהקשו עליו, כצ"ח חילוק הראש משצ"ר [ה"ל צ"ח וכתב] צ"ן ידוע מהעד או מאחרים כו', וצ"ד מלבד דברי העד ידוע שהמבוקש ידוע ומפורסם לגוים דשם כיון דרגיל למכור שם חמיר, וצ"ח ידוע לנשים, וגם הגויה המדברת ידעתו היטב, ואף דהדב"מ כ' דהיינו צה"ח שו"א, י' דמ"ש הראש משצ"ר נדונו שייך גם צ"ד ועדיפא מינה, כיון דידועת דהמבוקש ש"ה עליו קול שנהרג ה"י אהובו וקרובו של השומע מעיר א', ויחזק שה"י גם שכנים, א"כ אס על אחר דיצ"ח ה"ל לפרש, שלא יחשוב שעל קרובו אומרת.

ובחסד לאברהם (אלקלעי) סי' ו' [י' כמסתפק אס כה"י יודה הרי"צ"ל], שצ"ח ע"ג הביא להרי"ט עשאל לסנוף נדונו דמוכח שהגוי הכירו, מדדיצ"ר אלו הישראל כע"ה, וא"כ אס דיצר הגוי על אחר ה"ל לפרש, וכ' דכ"ש צ"ד שהזכיר שו"ע"י דעדיף מנדון הר"ט שהזכיר רק שם חמיר, וגם עדיף משו"א שהלריך הדב"מ ה"ל, וגם יש צ"ד סי' המלצו"ש ושמכר קמת, והוסיף דל"ט, איצ"ח דהרי"ד הק' ע"י, מי"מ הא הדב"מ לא חש לקושיהו, והביא סברת הר"ט ע"כ להחיר אף להרי"צ"ל, ולא עוד דצ"י ח' כ"כ אף שלא ה"י ידוע שהכירו, אלא שה"י הולך לשם, ה"ן אחת שאין זה מספיק, דהא שפיר מקשה הרי"ד, ועוד דהדב"מ עלמו צ"י י"ג [כמוצא צ"ח ק"ס] הק' לעלמו ממחרט"ל שהחמיר אף שהגוי הכיר לנעדר כו', וחילוק דצ"ד אמרו העדים צצ"ח שעל הנעדר דיצר וגם הרי"צ"ל יודה, משמע דכלא זה לא

(1) החס"ל"א כאן כ' עוד, אם לא נדימא דכל הסתייעות הדב"מ מהר"ט הוא קודם שראה להשגת הרי"ד [אולם צ"י, והשגת הרי"ד הובאה בדב"מ סי' י"ט, והנה גם בסי' כ' המאוחרת בזמנה כ' ג"כ לסברת הר"ט, ומסתמך גם על מה שהביאה כבר בסי' ה'].

(2) הנה באמת בדב"מ סי' כ' הג"ל כתב דהיינו כשאמר שו"א, וצ"ל שלא ראה תש"ו זו, (אף שלסי' י"ט הסמוכה לה הזכירה שם), ודברי האביר יעקב מוסיבים לשאר תשובותיו דמיירי באמר שמו לבד, אולם כבר כתב החס"ל"א המובא בה"ד ד' דהתם היו לו טעמים אחרים וצירפו רק לסנוף. הא

אוצר

סיק קנ אות קסד—קסו

הפוסקים

נראה דעל ידוע נשומעים הוא אומר, שהוא אוחז של לפנמי, וכמ"ש הרשד"ם סי' ל"ה כו', וכ"כ בס"י מ"ג כו', וכ"ש צ"ח שחמר שה"י מכירו והשיב בתמיהה [כנ"ל] ד"י דעב"י לכל מקטן ועד גדול אמר, ולכן חמך איך לא יכירו, על הכל בעדות הא' שחמר שכלל עמו ואמר אויך ג', ומה גם שחמר מדוע אינכם הולכים לקבור, ה' שפ"י שנטבע אמר, דל"כ הול"ל חלכו לקבור [א"ש שנטבע] דמין היו יודעים שילכו כו', וכן יש ראי' מחשי' הכ"י כו', ואף דל"ד ממש נדונו דכח לא שאלוהו תחילה ג' רק אח"כ, מ"מ יש להוכיח שפיר [גם צ"ח] דעב"י להם השיב, אחר ששאלוהו מהיכן הכיר לנתן והשיב לעד הא' אויך ג', ולהב' השיב בתמיהה, ה' דעב"י להם השיב, דל"כ ה' לו להשיב על אחיזה נתן אחס אומרים אם אני מכירו [וכד' הכ"י צנודון].

קסו. כשדעה"י בהתרעמות על פ' (קרובו) שלא בא לקחת להנעדר. נראה משביר סי' ט' אחר שהציא החילוק ממחריצ"ל דהתם התאון צינו לצין עמו, אבל כשמדבר לאחר מוכח שצדור לו שהוא ידוע לשומע כו', וכצ"ח קנ"ג, כתב צ"ח ע"ד צ"ח החילוקים צנודון ממחריצ"ל, דלפ"י צ"ח שחמר לשומע מתערעם הלא שחמתי לפי שיצא לקחת חתנו הכרוז לקבור, ודאי על [פ'] הידוע ויכיר לשומע אמר, דל"א לומר שכל אחר אמר וחשב שידוע לשומע, דכיון דנחית להתערעם עמו על פ', ודאי שכל ידוע לשומע צודאי מדבר. [וגי ד"ש להוכיח כן גם מנדון הפנימי שצ"ח קס"א דמ"י ל'].

קסו. כשדיבר כע"י לאיש שיש לו שייכות מיוחדת להנעדר, כגון שכן, קרוב, עושה מלאכתו וכיו"ב. הרי צננשח צחשי שצפני משה ח"ל סי' מ"ג, צחמר הגמסל"ת לנשים שיגידו ליהודים שיוציאו להנער קארל אוגלאן [כנוי ע"ש שחרוריות] שנטבע, וכתב ד"ל עוד היתר, אם הנשים יש להן שייכות להנער כגון היכר או קורבן או שכנות, וכדוהוגד לי שח' מודעת, י"ל דשמח הגמסל"ת הכיר, ומה גם שחמר לי שח' מוכר שם צללים מפעם לפעם, ואולי ע"י כך מכיר שהנשים יש להן התקרבות להנער, ופ"י אמר להן שיגידו כו', וצחמרו הנער צחח הידיעה, זו הוראה שכל פ' הידוע ציניהם קאמר, וכמ"ש הרשד"ם סי' נ"ג כו'. [ולפ"י להסבירים דהרשד"ם צמסקנא לא סמך על טעם זה לצד, כצ"ח קמ"א פס' צ' נמאל דל"ן להחיר צזה לדעתו, וכן יולא מהון רצ דצממוך, אולם מכמה פוס' דלהלן משמע, דכ"ג עדיף משאר מדע"י, ואפשר שגם המחמירים יודו].

גם בהון רב סי' ה' כתב ע"פ מחריצ"ל, דכ"ג צ"ח שהגמסל"ת והשומע מכירים היטב זה את זה, והנעדר ה"י שגם שגר קרוב לזה ולזה, א"כ כל מה שדיבר הגמסל"ת להשומע כעב"י הוא על הנעדר, ודומה ממש לנדון מחריצ"ל, וסגי אף שחמר רק כנויו, ומסתיע גם ממחריצ"ם סי' ר"מ, הלא דלח"כ כ' דהרשד"ם הרי מפסק צזה והריצ"ל החמיר, מיכיו צ"ח שיש עוד מי אחרמי והוכחות גם הם יודו.

(ב) כנראה שגם זה הוא בטוי של התרעמות על שאלתו אם מכירו, ומוכח מזה שידעו היטב.

(ג) ע"י באות קצ"ח ד"א גמי דנדון הב"י עדיף משום שגם שאלו על שלמה כרוב סתם כע"י, אבל הם כתבו מטעם דכ"ג ה"י ב' הוכחות כע"י, מהשואל ומהמשיב, וזה הרי ה"י גם כאן אף ששאלו אח"כ, דהא מ"מ שאלו (בעדות הב') בשמו סתם, א"י הכרת לנתן אמריליו, כבב"ע, וגי דזהו אמנם מ"ש אח"כ, ומ"מ וכו', אבל מ"ש דהב"א לא שאלוהו תחיל ה', אולי הכונה כע"י ש באות הג"ל הר"ד נאשאלון והבני אברהם ע"ש. וע"י ב' בס"ק קמ"ח אות ל"א/ה החק"ל כ' דמדשאלו תחילה סתם גרע, ע"ש. גם

הא כחא שאני דלא ידעין אם הכירו או לאו, א"י דהריצ"ל אומר אפי' אם נתיי שהעד העיד צצירור שהגוי הכיר לאוחז יוסף ה). מיכיו צדק כ' עור צ' כשמלך המרפא נפשו להמקילים צמדע"י וצעירו, וכ"ש למ"ש המטה יוסף, דכשכל א' יודע שחצירו מכיר לנעדר כו"ע יודו דמהני, וגם הרי"א עשאל עשאל לסקי, הוסיף, דאף דדקדקו על דצריהם, מ"מ לא מפני שאלו מדמין נדחה לדצריהם ח"י, ולהם אנו שומעין שחמר כהלכה, ויש לעשות טעם זה [דמדע"י] כסניף לשאר העממים.

קסו. כשנשאל המדע"י מהיכן ידעתו, והשיב ובי אין אני מכירו. הרי"א עשאל צחשי שצכרם שלמה סי' ד', צחשה שסיפרה שחמר לה חוגרמות חצל על צן הלוך שוכר, ושאלתי מהיכן ידעתו אוחז, והשיב, וכי אין אנו מכירות אוחז שחמיו הוא דל"א, אחר שהציא דהרשד"ם והריצ"ל החמירו צמדע"י, וגם אין להחיר מטעם מדבר צעירו, דצפי עכ"פ שו"א וכו' חסר שמו, כ' דעדין יש חקוק כשנדקדק צצרי העדות, שכל שאלת מהיכן ידעתו, אמר, וכי אין וכו', דצריס אלו מורין צלצנצ צלי שום ספק שמדברים על איש ידוע ויכיר ציניה, דל"כ לא ה"י להן להשיב צלשון חממה וכי אין אנו מכירין, ולא עוד שגם על חמיו דיברו [סתם] כעב"י ציניה, ואח"ל כדחשש הריצ"ל שחמ חשבו שזה ידוע לפלונית השומעת, שצוכר, דכחא שדיברו לאשה ליכא חשש זה כו' [כצ"ח קנ"ג], והציאו ציד אהרן הגב"י אוח ח"מ, ולא העתיק הא' דוגל עוד"י וכו'. והנה ציד אהרן כלל צחילוק זה גם להריצ"ל, שכתב דכשנשאל כע"ג והשיב וכי אין וכו', יודו הריצ"ל והרשד"ם, דל"ש לחוש דשמח חשצ שידוע גם לשומע. [אולם צצרי הרי"א עשאל מצוחר דצכר צו הוא רק לחיזוק הוכחה דעב"י ציניהם מדבר, דלא נחוש שלא דק צלשון, כדחשש הרשד"ם סי' מ"ג, אף שלא הזכיר שם סי' זה צהדיא, אבל להול"א מחשש הריצ"ל דשמח חשצ וכו' הרי כתב חילוק הב' משום דדיבר לאשה, וכיד אהרן הציא לחילוק דדיבר לאשה צצות חל"ע, וג"כ לדעת הריצ"ל והרשד"ם, אבל אפשר דטעם הכוא סגי רק לסלק חשש הריצ"ל].

ובמשפט צדק ח"ל סי' ח', צסיפר העד שגוי אמר לו למה אינכם הולכים לקבור את נתן אמריליו שחמחתי מת, ושאלתי איך אתה מכירו, והשיב אויך ג' אני איני מכירו שחמחתי עמו כמה פעמים כו', ועד אחר סיפר שחמר לו גוי אויך לנתן אמריליו שנטבע, ושאלוהו מהיכן הכרתו, והשיב בתמיהה אני איני מכיר לנתן אמריליו, ואחר שחשש צדמ"צ א' להסבירים דעדין גם ש"ע, כ' דצ"ח הוי כהצכיר עירו [משום מדע"י א'] צין בעדות הא' שחמר את נתן ושאלוהו כנ"ל והשיב שחמיו שחכל עמו, וכן בעדויות האחרים שחמר לנתן ולא אמר ליכודי נתן,

(ח) משה"ק על החדש לאברהם והמטה יוסף כחודא ונמצא דקשה גם על חילוק דאיש הבינים, זה צ"ע, דאף שהחמל"א הסתייע מהמט"י, מ"מ ל"ד, דהחמל"א כ' בעיקר דבנדון הריצ"ל אין הוכחה שהגוי הכירו, וע"ז יש להקשות מדברי הרצ"ל בחשו', אבל המט"י כ' דעדין שידע הגוי גם שהשומע הכירו, והריצ"ל מירי שלא ברור שידע שהשומע הכירו, לזה אין סתירה בריב"ל, ולפמ"ש הברך יצחק הג"ל בסד"ה וכתב, דגם הרח"ע מירי בידע גם דהשומע מכירו, וכ"ה להמרפא לנפש עצמו כמובא שם, ואולי כ"ד הראש משביר, ע"ש, א"כ ככ"ג שפיר י"ל חילוק זה מנדון הריצ"ל.

(א) אמנם ה"י אפ"ל דמירי שריברו בעיר הנעדר, שכן כל הגב"ע ג"ו בליטנטו, ומשמע דהשומעים המעידים היו משם, ומה"ש כ' דה"י כהצכיר "עירו", משום מדבר בעירו, אלא דמ"מ עיקר דבריו הם משום דמוכח דע"י לשומעים דיבר, ומתברר בעירו אינו מוכיר כלל, מה גם דאף במדבר בעירו בעי להרבה פוס' שידבר כע"י, כבס"ק קמ"ח אות כ"ו.

אוצר

סי' קנ אות קסז

הפוסקים

סי' טי' דרי"ד ע"א, דה"כ צ"ד א"ס איתא דעל מאקו אחר מדבר הי"ל לצאר לכל יחשוב השומע שכל שכלו מאקו קאמר כיון שכבר נודע שהרגוהו [לחטו]. ומשמע קא"ת מדבריהם דמשום שכונת לבד מצלי הקול שנהרג, לא הי' מחיר כה"ג, להמחמירים, צאמר שמו או ש"א לבד].

ובבאר המים סי' ס"ג דף (ס"ג) [נ"ח] ע"ד כתב דצ"ד מוכח מחור הענין שעל המצוקה דיבר, שאמר ליהודים אגיד לכם איך לנקוט נקמת הקצב היחודי הכרוג בו, דהרי המגיד הכיר יפה להנעדר וגם ידע שניכר להשומעים מחמת שהיו רגילים לבוא צאחו כפר וצכפרים הסמוכים לקנות צהמות, וגם צאחם הימים הלכו לבקש אחר הנעדר, ומצני הכפר אמרו בהצנח מפני היורא, שהקצב הרגוהו, וגם העדים השומעים יודעים מאומד דעתם צבירור שדיבר עמכם על הקצב הנעדר הידוע לכם ולא הי' קצב אחר ידוע לכם וזאתו, מה גם שהי' סמוך לזמן הריגתו, ולזה צאו דברי התוגר עה"י לו ולהם, ולפי שהם בני אומנות אחת מעיר א' וגם אפשר שהם שותפים לזה צא להראות להם חופן הנקמה, דאם דיבר על קצב יחודי מעלמא שצא שם והרגוהו, הי"ל קצב א' הרגוהו וגם אין דרך להראות עשיית נקמה אלא צמי שיש לו שייכות והתיחסות עם הנהרג א"ס מלד קורבה או מלד אהבה או שותפות בו. [אלא דלמעשה לא סמך ע"ז כיון דאף שמו לא אמר, ע"י צאח קמ"ג].

ובפני יצחק ח"צ דל"ע ע"ד כתב צא' העעמים ללאת יד"ח הריב"ל, עפ"מ"ש הדצ"מ ה"ז צאח שאח"ז ד"ה ובע"ז, דכיון שהיו מעיר א' מוכח דעל הנעדר דיבר בו, אף שלא כ"כ ללאת יד"ח הריב"ל אלא להוכיח דע"י לו ולהם קאמר, וגם כי עוד חילוקים ועוד הוכחות, מ"מ צ"ד איכא נמי הוכחה רבה ועלומה דודאי על הנעדר דיברה, כיון שהעד שאליו דיברה הגוי הי' עם המצוקה מעיר א' וחברה א' להם, וידוע זה להגמסל"ת, מפני שהיו צאים צכפר יחד, וא"כ א"ס שיחתה על אחר צשם זה הי' לה לפרש, שלא יחשוב השומע דעל פ' בן עירו ואהובו מדברת, א"י דעל אהובו דיברה אליו בלתי ספק כלל, עוד ראיתי מה שחילק הרי"ח עשאל ממנהיב"ל ושייך גם צ"ד בו, [כמוצא צאח קס"ד].

ובמשפטים ישרים (חסון) סי' מ"ט, צאמרו לגוי שהי' גוצה חוצות הנעדר, אלו רוחי פ', אחר שכי צדק ג' ע"א דהרשד"ם לא סמך על מדע"י אלא ללירוף, הוסיף, דצ"ד שדע"י לגוצה חוצותיו ויעיל גם להרשד"ם, דמסתמא ע"ז אמרו שא"ס על אחר היו לריבים לפרש, ומסתמא אלו שאמרו לו ידעו שחפס צעל חוצ מה הנעדר, ולפיכך כשעברו הרוחנים אמרו אלו רוחי פ', אע"פ שאינו מוכרת, דאפשר דשם לא נתברר שהי' שואל חוצ של פ', מ"מ פשע הענין נראה כן, אצל אפי' לא יכ"י כן, היינו נדון דהרשד"ם [ויעיל ללירוף כמ"ש צתחלה].

ובמשנת ר"א (טולידו) סי' ג' צנודן כע"ז, שראובן שלח למשרתו חיים ארגואיטי לעיר א' לגבות חוצותיו וכיו"צ, וכתב לו א' משם שחיים ארגואיטי נפטר, וכי צדק י"ד ע"ד דצכ"ג גם המחמירים צמדע"י יודו, דלא החמירו אלא מחשש שמא סבור המעיד על אחר שידוע לשומע, אצל צ"ד אפי' נימא שצא שם אחר ששמו כך, והוא המת, מ"מ איך מצטר העד לראובן לצלצל דעתו שיערר ויבקש נאמן אחר לשלחו לפקח על מסחרו צמק"ס ה"ל, א"ס לא שבודאי בגמור דצברי העד צאים על הידוע לראובן דהיינו המשרת המיוחד אלל. ע"כ דעוד יש צ"ד טעם גדול דאין חולק, דכתב העד לראובן שעל השטרות והכתבים של חיים ארגואיטי לא ידאג שכבר דיין העיר חתמם, וא"ס איתא דחיים זה אינו חיים משרתו שהניחו שם, א"כ איך כתבו לראובן על ענין השטרות וכ"כ ששם ממון ראובן, ומכ"ז יש להחיר.

גם בב"ד של שלמה סי' ג' כתב צדק ק"ו, עוד יש להחיר מטעם מדע"י עפ"מ"ש מהרי"צ ה"ל, דה"כ צ"ד ידע הגוי שהשומע מכירו כיון שהגוי הי' א' מהרלין אלל השומע, וידוע שהנעדר הי' קרובו ומתגורר כמה פעמים אלל השומע, ועוד שאמר לו לא יכולתם לחפש אחר דמו, וא"ס לא הי' [השומע] מקורב עמו [לא הי' אומר לו כן], וגם יש להוכיח ממכר"ש סי' ל', שכי דכיון שצא להודיע וגם אמר לאציו סתם צלי ידוע בו, ודאי שעל הנודע שהי' צעלה אחר, וק"י צ"ד שדיבר עם קרובו, [גם] אמר אוחו שאחם מחפשים. [והצ"ד ש"ש הוא מהמחמירים צמדע"י, כצאח קמ"א פס' ח'].

ובע"ז בגאמן שמואל סי' מ"ז, צד"א ע"ג, אחר שכי דצ"ד שדע"י א"ל ש"א, הוסיף, ומה גם שצ"ד הי' המגיד משרת הנעדר, והשומע שכנו צלד חנותו [דהנעדר] א"כ היו שניהם מכירים להנהרג ודיבר כ"ל, אין ספק דע"י להם דיבר. ובע"ז באביר יעקב סי' צ' צד"א א', דצ"ד שהמגיד יושב צחנות צאחו שוק שהי' קצוע שלחן הנעדר למכור להם מיני מזון, ואין ספק שכל צני השוק הכירוהו, א"כ כשהתאון המגיד צפניהם שצעל השלחן דעכשו אינו מטיב עמו כפי צעל השלחן הקודם שצאלוהו הרג, ודאי דהמגיד והשומע יודעים זה מה שהא' ניכר אלל, ושחצירו יודע מידיעתו, כיון שמכר להם מזון צאחו השוק כל היום קרוב להם צאחו פרק, ואין ספק דהוא איש צגינים, ואפי' להגדרת הצני אצרכם, [המוצא צאח קל"ז], ע"ש, ותו א"ל העדאח העד שהי' ידוע צגינה. וכ"כ שם צד"צ ע"ד דכ"ג מהני לג' השמות ואפי' להריב"ל.

ובע"ז במימר חיים סי' מ"א, שכי צד"ז ע"ג עוד יש להחיר צ"ד משום מדע"י, עפ"מ"ש המטה יוסף ועו"פ, דא"ס השומע מכיר לנעדר וידוע שגם הגמסל"ת מכירו, לכ"ע מהני מדע"י בו [כצאח קמ"א פס' ח'. וע"י צאח קל"ז, מהמטה יוסף ידיעת ההכרה הוא צאחן אחר קא"ת], א"כ הי' צ"ד שהנעדרים היו ניכרים לכל צני הכפרים שהיו רוכלים שם צכל שצוע, והיו הגוים מדברים אלו עם אלו שהרגו לפי ופי, צסתם כע"י צגינה, א"כ לכ"ע יש לסמוך על י' כע"י, ובהנעדרותו שאמרו גם כינוייהם סגי לומר שדיברו על פ' ופי שממקום פ' הרגילים אללם, וא"ס יש מי שלבו נוקפו י"ל ס"ס בו.

ובלבדשי מרדכי חנינא סי' ט"ז, צפי שהי' שצוי והעיד א' שהי' ג"כ שצוי, שפי' חלה והוצא לבית החולים שצצריפים [כ"י מחנה השצנים], ולמחרתו צא חייל מהחוצצים ואמר כפי' מת, וכי עו"ל דכיון שצא מעלמו והגיד רק לאנשי הצריפים, [אמרין דהיינו] מפני שידוע שהם מכירו ומיודעיו ומחאוננים עליו, ודמי למ"ש מהר"מ לוצלין [שצאח הסמוך] דכשמדברים לחצורת אנשים מעיר א' שמחאוננים על חצריהם, וסופר מה שאירע להם, מסתמא על איש (הי"ל) [הניכר להם] כונתו, וכ"כ כיו"צ הרשד"ם סי' יז ומכר"ע סכ"ג.

ובדבר משה (אמארייליו) ח"א סי' כ', צאמרה גוייה לחצרתה חתן פלוגית נהרג, אחר שכי צדקמ"ד ע"ג דאף דחסר שו"ע (דחתן פ' הוי רק כש"א), מ"מ צ"ד שהגוייה רגילה צצית הנעדר ומכירתו ודיברה לשכנתו, ודאי עכ"י קאמרה, ואחר שחילק צא' העעמים ממנהיב"ל והריב"ל שפקפקו צמדע"י משום דצ"ד שהכירה להנעדר א"ס איתא דדיברה על אחר הי"ל לפרש, וכהר"ח עשאל שצאח קס"ד, הוסיף, ואף שלא נאמר טעם זה אלא צאמר שו"א, [ע"י צאח ה"ל], מ"מ צ"ד שדיברה לשכנתו אחר שיאל הקול על הריגת המצוקה, א"כ א"ס איתא שדיברה על אחר הי"ל לצאר דצריה לכל חשבו השומע שעל שכנה היא מדברת שהי' חתנה של פ', כיון שכבר נודע שהרגוהו. והציאו צראש משציר

הפוסקים

סיק קנ אות קסז-קפ

אוצר

חילוקים. ועי' בחקרי לב שצאות קליו [וכע"ז] צרמ"א שצאות קמ"א פס' ב' ד"ה וצפרט] שכתב לפי הריט"ק דכיו המגיד וכשומע מעיר הנעדר, הרי גם מסתמא אמרין דהי ידוע צנייבס.

ובספר ובצור דבש סי' ג' דל"ה צתשו חי' שבעון, באמר פ' הקלר ופי' הסומא [נכרגו], אחר שהביא להפוס' שדו צמדע"י, כתב דנ"ד נמי שכתב הגוי להכריזים מקדמת דנא, ודיבר כמו שפשוט לו שהישראל השומע מכירם בהיותם כולם מעיר א', ואין אנשים אחרים בשמות אלה ידועים לשניהם, ולא נעדרו מהעיר בשמות אלו אלא הם, נראה צופי להחיר אף שלא אמר ש"א וס"ע. והמחבר הסכים צעיקר הדין ומעטס אחר קלח, המוצא צס"ק קמ"א אות ל"ו, ד"ה וכן צבאר.

קסז. כשהנעדר ה"י רגיל בבפר ששם הוגד מיתתו בעה"י. צבאר המים סי' נ"ח, באמרם בשלוניקאי קונה דגים נהרג, אחר שצויר דאין כחן אפי' ש"ע כראוי, הביא צדמ"ה ע"ג למ"ש הר"ן ועו"פ דכצנרור שמכין לזה א"ל השמות, ופי' דה"י צ"ד כיון שאמר העד שהמזוקש ה"י ידוע ויכיר לו ולהגוי המגיד וגם לאנשי הכפר יחודים וגוים (ששם ה"י צל לקנות דגים זה כעשר שנים. ונראה ששם דיבר המגיד על מאורע העצבים), וכלם קראוהו בשלוניקאי ולא צסם אחר וזה ידוע צנייבס, נמלא שהישראל השומע יודע שהמזוקש יוכר לגוי המגיד וגם המגיד יודע שהמזוקש ידוע להשומע ויודע ג"כ שהישראל יודע שהגוי יודע מידיעתו, שהרי ידוע ויכיר אללם מכמה שנים ואין צנייבס אחר ידוע מכונה צסם זה, וה"י צ"ש מנדון המהר"מ מלוצקין שצאות הקודם, משום דנ"ד הפיד צפירוש שהמזוקש ה"י יוכר לאנשי הכפר ולהמגיד צחוכס ויודע שבעדים השומעים יודעים ורגילים עס המזוקש ויודע שידועים מידיעתו ואין צנייבס אחר ידוע צסם זה. וכע"ז בפני יצחק ח"צ דל"ע אחר שפי' דמה שאמרם שמו סחם מוכח שידעם שפי' הנעדר ידוע ויכיר לשומע, הוסיף, וצפרט שהנעלם ה"י רגיל ללכת לכפרים הללו כל ימיו להסתחר, ח"כ מה' ה' צבירור שאין מקום לספק כלל צאחר צסם זה, ובהרשד"ם סג"ג [ע"ש], וגם מדברי המעיד מה ששמע מוכח להדיא שבעין דעל פי המזוקש דיברה, שכן אמר, דכשאתמה לו יכרוג ה"י למי שהרג לפי, עשה עמו כפתי ושאל אותה כיכן הוא כרוג ועל מה הרגוהו, ח"כ ניכרים הדברים דעל פי' הירוע לה ולו דיברה. [וע"ע שפי' הוכחה משום שה"י רגיל צכפר, צככונה עולם וכו"ר] וכו"ר צאחר קמ"א וצשפת ה"ס שצאות קל"ה, וכע"ז צאות קמ"א ד"ה צששעט]. קע. בני שיירה א' שדיברו בעה"י על נעדר מהשיירה. צזרע אצרכס סי' ז', אחר שפי' צדכ"ה להחיר צמדע"י צצירו אפי' צשמו, כצאות קמ"א, וכו"ה כשצצירו צני שיירה ח', כנ"ד שאמר שפי' החכמים שפגרו צדרך מחו, הוסיף, דכד דייקת שפיר נ"ד עדיפא, דצציר שכוני עוצה נכנסים ויואלים ואפשר דאיכא צכו מי צשמו צסם הנעדר והמגיד לא ידע, ומדע"י צכושצו שאין אחר צסם זה, ע"כ לא פירש דצרו, והשומע ידע מהאחר ולא מה, ומ"מ החירו הרצנים, ח"כ כ"ש צשיירה דמילתא דלא שכיחא שצלו שמתו, דמנא ידעי שזה השומע ידע צאלו השנים שצלו מאחר שלא ה"י עממס צשיירה, כדמוכח מדברי היחודים כדכתבתי לעיל [צדכ"ד ח' צששיירה לא היו יחודים אחרים], ח"י שהתששע הוא שמה נמלאו צדרך [ונתלו], ח"כ הול"ל צ' יחודים נחאחרו צדרך ומחו [ולא שיאמר החכמים צהא הידיעה], ח"כ ודאי פשיטא דליכא למימר כולי האי אחרמיו כדי לעגן הנשים, וכע"ז צתשו צ"י סי' י"א שכתב דמי אחרמי כו'.

ובדבר משה (אמאריליו) ח"א סי' ע"ז, צשיירה שכמה אנשים נפרדו ממנה וצחוכס חיים ארוך, וחזר חמר ח' עס סוס מלונכך

בשרית מהר"ש (ענגל) ח"ד סי' פ"ד, כתב דנ"ד י"ס סניק מהמכתב שקיבל אחי הנעדר שפי' מח ושיקח לביתו צ' ילדותיו הגלמודות, דאף שאין כחן רק שמו, אפי"ה הואיל והאיש משס כתב לאחיו של פ' ה' שכונוה על אחיו, וכמ"ש הח"מ [המוצא צס"ק קמ"א אות כ"ב, לענין] כשהמעיד וכו' מעיר ח' הכונה לצן עירו, וגם ממ"ש שיקח ה"י ילדות נראה מצוחר שנתכוין על אחיו.

קסח. כשדיבר לאנשים שנראה שהיו רגילים עם הנעדר, (כגון ע"י שהיו מעיר אחת מסחוז א' וכו"ר). צתשו מהר"מ מלוצקין סי' קל"צ צנדון שהצכירו רק שס הנעדרים, כ' דאף דעכ"פ גם ש"ע צעיין מ"מ כיון שניכר צהדיא מהעדויות שהגוים הכירו לעדים שהס מעיר צאר, וכן היו מכירים להכריזים שמתס ומקומס והיו רגילין עממס, ומסתמא כשצצירו הגמסל"ת עס העדים יושצי צאר דרך התאוננות שנהרגו פו"פ, פשיטא שלא כיוונו ח"כ על אחס אנשים שהיו מיושצי עיר העדים ושהיו צצריהם וניכרים להס, גם העדים צשעת הגדתס [לפנינו] לא הצכירו שס אצותיהם רק פו"פ, מרוב הפשיטות שעל ח"כ האנשים שהיו ידועים להס מאנשי עירס שהיו צמדנית וואלחתיי צומן הכוא וידועים לכל צשמותס, הס מעידים, ולא ה"י ראוי להסתפק צאנשים וזלחס, ופשוט הוא דזה עדיף מהצכירו שוש"ע ולא ידענו שהורגלו הגוים צו, ויש לדמות נ"ד להא דמנן איכא צ' חיואי דהוצכר רק שמו לצד, ח"י כיון שהכריזו מנן איכא צ' חיואי מסתמא ה"י ניכר חיואי לאותו עכו"ס וחי' מכיר צו ועירו, ור"ה להודיע לצני ציתו לכך ליכא להסתפק צאחר, וכן לריך לחרן מ"ש הרמב"ם [וצשו"ע סעי' י"ד] ה"י מסל"ת ואמר ח"י לפי שמת כו', ולא כ' שצריך ש"ע (*), ח"י דמיירי צידוע שה"י מכירו ורגיל צו וחי' צקי צו וצשוש"ע, לכן ח"י לריך להצכיר ש"ע, וצדומה לנ"ד כתב מהר"א צכתציו סי' קס"א [המוצא צאות קכ"ח]. וצקו"ע שצסוף ספר מכתב מאלי סי' ה' אות מ"ד הביאו וזיין לזה גם למהר"מ מלוצקין סי' קל"ז, ולהרשד"ם סל"ה נ"ג י"ז וע"ע. [והביאו גם צבאר המים שצאות הסמוך, ע"ש].

וב"כ בצמח צדק סי' מ"צ דל"ה ע"ג צנדון כנ"ל, דעוד יש להחיר עפמ"ש מהר"מ מלוצקין ה"ל, דה"י צנ"ד ידוע שהגוי מכיר לאנשים שהגיד להס מהריגת פ', שהס מניקלצצורג, ואותו פ' שה"י [הגוי המגיד] מכיר ורגיל עמו ה"י מניקלצצורג ולא ה"י לריך להצכיר ש"ע כלל, והרי מוכח מחוך דצריהם ששאלו העד וחי ידעת מה נעשה מפי' ולא שאלו זה לזה ח"כ פ', סחמן כפירושן שלא דיברו כ"א על פי' זה שה"י ידוע לשניהם שה"י מכירו וחי' מניקלצצורג, וצל"ה ח"ינס רגילים שום יחודים לסצצ צכפרים ח"כ כ"א חנשי ניקלצצורג, והיו ממש צנדון מהר"מ מלוצקין, דלרוב הפשיטות לא היו לריכין להצכיר ש"ע, ולכן מהני הגדתו אף שאמר רק שמו ולא ש"ע. וכע"ז כתב מהר"ש פרימו צתשו שצככונה עולם סי' ט"ז צסד"ה ח"צרה, שכ"י צנ"ד צרור [שעליו דיבר], צפרט צפדות פ' שדע"י צנייבס כמפורש שהמעיד ה"י צציר ההרוג וחי' מן העיר ומדבר לצן העיר ודצרו צלשון חא הידיעה. גם צרור הכסף סי' ח' דל"ע ח' כתב עוד יש להחיר צנ"ד אף שלא אמר ש"ע, דכיון דהשומעים מהגוי ידעו להנעדרים, דנראה שהיו מעיר ח' או ממחו ח' [וכנראה דר"ל דאמרין דמסתמא גם הגוי ידע מזה], ח"ן ספק דעליהם דיבר הגוי שהכירם צסם פ' ופי' ואמר כינוייהם, שמתו, ולא על אחרים צסם זה, כיון דדיבר עכ"י כו', וכמ"ש הרשד"ם כו', דצשוש"א יודה כו' [כמצוחר צאות קמ"ז]. והכסכים עמו צדבר משה (אמאריליו) ח"א סי' ז' צדק"ו ע"ג. והצכיר להדבר משה צפני יחאק שצאות שלפני זה, וע"ש שכתב דה"י שס עוד

אוצר

סי' קנ אות קע—קצב

הפוסקים

שעל יהודי הידוע לעד השומע מדבר, וכיון שלא הכיר אחר ששמו ליב, ודאי שלא נתכוין והוי כהזכיר שו"ע, וכמ"ש הר"ן סל"ג דכל שמעיד בדבר הכזור סגי. [ועי' זכ"ע ז' שצאות קל"ד דהתם עדיפא, חלל דני דסובר דה"כ זכ"ה"ג, ועי' צאות קס"א דאפשר דאמירת "ידעת" עדיף משאר מדעתי].

ובברך יצחק סי' ג' צנזון שחש ש"א, כתב צל"ח דהיתר, ח"י כיון שאמר צחור משלכם משמע הידוע להם ליושבי אותה העיר, דהיינו משום שלקח משם אשה קרי אותו משלכם, ואע"פ דמשמע שלכם יהודי כמותכם [וכ"כ צאציר יעקב המוצא צס"ק קמ"ה אות מ"ז וצדכרי הפוסק שם], מ"מ מדלא אמר ח' צחור יהודי משמע הכי והכי ולסניף אפשר דהוי.

קעב. אם יש חילוק בין כשהמגיד והשומע ישראלים, או כשהם (או א' מהם) גוים, (לגריעותא ולמעלותא). הר"מ י' חציו סי' ה' צנזון שהשומע ח' גוי, אחר שכי צל"ח ע"ג דצ"ד שלא ידוע שהשומע מעיר הנעדר לא מהני מדעתי, הוסיף, ותו דהא דכתבו הרשד"ם וחולתו דכשמדעתי לאיש מעיר הנעדר מסתמא ע"י צנייהם מצני עירם אמר פ' מת, היינו דוקא כשישראל הוא השומע, דמידק דייק בשמיעתו אם מה שאומר לו הגוי הוא על יהודי הידוע צנייהם [כדי] לצוא להעיד להחיר אשתו, אבל גוי ששמע מפי אחרים זכ"ה"ג לא מלאתי להאחרונים שיאמר טענה זו להקל דעל יהודי הידוע צנייהם קאמר, דהגוי אינו נאמן להעיד חלל מסל"ח כמספר ספור צעלמא, וא"כ אין סבירא לומר זכ"ה"ג על איש הידוע צנייהם קאמר, וזה צחור מאד צעני, וראי' לזה ממ"ש הר"ש ורמ"ג שהצ"ח התכ"ד וכו' [עי' צכ"ט סקע"ח] דגמסל"ח אינו נאמן חלל צאמר פ' נהרג ולא צאמר מלאתי לפי הרוג עם סימנים כו', דכיון דאין דעתו להעיד לא סמכין [על הכרחו דאחר מיתח], ואף דרבים פסקו דנאמן כו', מ"מ שאני התם דהוא לענין הכרה מסתמא אמרין דהכירו יפה כיון שראו צעניו, אבל צ"ד דהוא דבר דק צבצנת הלשון דע"י צנייהם מדבר, אין הגוי מדקדק בזה, איצט"ל דצנ"מ ח"א סי' פ"ד משמע דגם צגוי השומע מגוי מקילין מלד שמדבר על איש ידוע, ולע"ד אחר המחילה יראה דיש לפקפק בזה עובא.

דבבר משה (אמארייליו) ח"א סי' ע' צנזון שצאות קנ"ט שדיבר ישראל לישראל, כתב צין החילוקים דאין לחוש צ"ד לחשש הריצ"ל דשמא רק חשש המדבר שהשומע מכיר להנעדר כמותו, גם, דהתם גוי ח' המגיד, אבל צ"ד ח' ישראל, וכל ישראל יודעים שמשאין אשתו ע"פ עדות זו, וא"כ אם כונתו על יחזק פרץ אחר ח"ל לבאר שאינו זה שהלך כאן עם אחותו לפדות צנה, לבל יחשוב השומע שח' זה כיון שח' מכירו, ועוד דצ"ד אמר גם כינויו, מלצד כמה הוכחות כו', וכ"מ ממכרתי צחורת חיים ח"ג (סני"י) [סני"י, המוצא צס"ק קמ"ה אות כ"צ] שלא חשש להריצ"ל חלל צגוי שאמר רק שמו. ובסי' י"ג כתב דצק"ה דאין ראוי להחיר צמדעתי ממ"ש הרשד"ם בח' חו"מ סי' שפ"ב, דהתם שאני דדיבר ישראל עם ישראל. וכתב צראש מצביר סי' ע' ולא משמע כן מהרשד"ם דמשום שח' ישראל לישראל התייר, גם העדק לחס [המוצא צכ"ד"ג שצאות קמ"ה פס' צ'] לא הצין כן, שהעתיק דצריו צסתם ולא הזכיר ישראל. [וגם צפוס' אחרים לא מלאנו החילוק צין כשהדובר ישראל חו גוי].

ובחסד לאברהם (אלקלעי) סי' ו' צל"ח ע"ג, צנזון שדיבר יהודי לגוי כע"י, אחר שכי דצ"ד מוכח דהגוי הכיר לנעדר מדכתחיל היהודי לדבר אליו כע"י, הוסיף, דאין לחוש שמא רק חשש היהודי שהגוי מכירו וצאמת לא הכירו, וכדחשש הריצ"ל, דלא דמי, דדוקא צנזון שדיבר גוי לישראל הוא דחשש שמא

מלובלך צדס, [והחמיר והסוס לא היו של הנעדר] א, ושאלו העד מכו הדס, והשיב חלף הלך לו היהודי הרגוהו ליהודי, וכתב דודאי על חיים ארוך הוא דאמר כן ולא על אחר, כיון דצאותה שיירא [צכללה] לא ח' יהודי אחר זולת חיים והמעיד צסס החמיר, וחיים נפרד מהשיירא אחר ג' ימים שהלכו ציתד, ותיקף חזר חמר ח' ידוע להעד שח' מהשיירא והגיד חלף הלך לו היהודי הרגוהו ליהודי, כמדבר על היהודי הידוע צנייהם, שלא אמר הרגו ליהודי ח', ודאי דעל חיים ארוך שח' ידוע לשניהם אחר, כיון דלא עבר זמן מפרידת חיים מהשיירא עד שצא החמיר, וכנ"ל שתיקף צא, והגיד מהריגה היהודי ו[גם מהריגה] החמיר ושאר חמרים צודאי דגם לחמיר ולחמרים הידועים צאותה שיירא נמי קאמר, וידוע מ"ש הפוס' דג' השמות לאו דוקא, דה"ה צמעיד צדבר מוססם שעל המצוקה אומר ואין לספק צאחר, אפי' שמו לא צני כו'. [והנה צאות קמ"ה פס' ח' מצואר דהצ"מ חשש להמחמירים צמדעתי, עכ"פ כשאמר רק שמו, ונ"ל דנר"ז עדיף].

קעא. באמר פ' שלבם, או שלנו. כי מהר"א גאטניו צעל צחור הכסף, צחשו צצדבר משה ח"א סי' ו', דצכ"ה"ג אין להסתפק צאחר זולת צאותו פ' שח' קרוב וידוע לצאותם שדיבר עמכם הגמסל"ח, וצכ"ה"ג אין חשש הריצ"ל דשמא חשש על אחר צסס זה שהוא אהובם של השומעים, דא"כ גם צפצ"פ מעיר פ' אכתי יש לחוש שחשש [על אחר] שכתם הוא פצ"פ, ח"ו ע"כ נ"ל דצאמר פצ"פ ודאי ידע צהדק היעב, ח"כ ח"ה והוא העעם צאמר פ' שלכם ודאי דע"י להם אחר, וכדצרים האלה כי הרב הפוסק כו'. [היינו שבע"ז כי הדצ"מ שם סי' ח' צא' העעמים דצנז"ל ליכא חשש הריצ"ל, משום דצא להגיד צכונה מכוונה דצרי לו כך, משא"כ צאמר חוי ליוסף כו', וכדחילקו כע"י הרמ"ח והפנ"מ וכמוצא דצ"מ שצאות קס"א ד"ה עוד]. ועל החשו צכללה צאה הסכמת צעל הכרם צעלמא.

והר"מ בן הרח"ש צחשו צציד אחרן ח"א צנאספות סי' ז', כי דצ"ד שאמרו הגוים יוסיפיקה שלנו משמע דידועים צנייהם צודאי על מי מדצרים צפשיעות ושלא ח' צנייהם יוסף אחר חלל צעלה של זו.

ובבנסת יחזקאל סי' מ"ה, צאמר העד הייתי נפגש צאחמיר עם הירש צן פ' מעירי [פוזן] ועם פ' מאשכנז, ועבר הירש לקושטא ואח"כ גם פ', לאחר זמן פגשתי לפי ושאלתי מה שלום הירש שלנו, והשיב שמת, וכי צד"ה ע"ד דאף שלא אמר ש"א וש"ע, מ"מ כצר כתצו הפוסקים דסגי צנחאמת לנו שצ"י כונתו, וכיון שאמר הירש שלנו ואיתם האנשים [המדצרים] היו צאחמיר צהיות שם הירש, וצפרע שם הירש צחוגרמא לא שכיחא כ"א חנשי פולין הצאים לשם, ומציא להרשד"ם סני"ג ומכריע"ט סל"ה וע"פ שונים ע"ד מדעתי וכיו"צ, וכי דק"ו צ"ד שאמר הירש שלנו, פ"י שח' מפוזן כמו העד השואלו.

וכן בעבודת הגרשוני סי' פ"ו, צאמר חייל גוי ליהודי [שהי קודם צפולגותו] שמת ליב שלנו, וכי דאף שאמר רק שמו, ושמא אחר פרידת העד מהפלוגה צא שם יהודי אחר ששמו ליב, ועליו כיון הגוי, והעד שפט צדעתו שעל צעלה אמר משום שלא הכיר ליב אחר שם, מ"מ מכיון שאמר ידעת שליב שלנו מת, משמע

א) כ"כ שם בד"ה אמנם, כשדן אי הוי צנזון מסל"ח, שכן נראה מתוך דברי העד, וזה דלא כדעתיק היד אהרן ח"א בהגב"י אות תס"א שהי' הסוס שרכב עליו אותו היהודי, וגם העתיק, כי שהלכו בדרך ונספר איש מאת רעהו, דמתוך פרטי הגזון המובא בחשו, משמע שכתב אנשים נפרדו, ורק על הוכחה דמדעתי סמך, דעל היהודי שבהשיירא דיבר ולא על יהודי ממקום אחר, והמעלותא היא שבתוך השיירא לא ח' יהודי אחר.

אוצר

סי' ק"ג אות קע"ב—קע"ד

הפוסקים

לומר שזכויותו מתחלפות על חללאן זה לפני פ' הידוע לו, לכן אומר חנוח נפשו של חללאן הידוע לנו שהי' שומר דתו כהוגן, ועכ"ל אירע לו כך וכך, ח"כ ספור שזכו מחזק ומסייע שעל חללאן הידוע ציוויים מדבר. [ועל השגת הר"א ברודו הנ"ל דנז"ל הוא סיוס כו', לא השיב, וז' ד"ל דסובר דכל סיפור גנות האחרים הוא כדי לספר בשבח חללאן. אמנם הד"ג דנז"ל שם לא הולך לסמוך ע"ז לז' דנז"ל כ' שם דנ"ד יותר ברור מגדון הרשד"ם וגם אמר, מעירכם].

קע"ד. בשניחם לשומע בעת הגדת המיתתו, או דיבר ע"ד נקמת דמו, או הביע צער על מיתתו. במטה יוסף ח"ב סי' א' מביא דע"ז מ"ש מהר"ש נאוו דנ"ד שאמר חיי שצק לכם אצרכם חלבוש, דאפשר דגם הריב"ל יודה דודאי על אותו הידוע להם דיבר שלפיקך מנחם אותו על מיתתו, וזכ"ב"ג ויש גם שו"א, ו' דליכא מי שיחמור. והמטה יוסף הוסיף, דאין לומר כיון דחששת הריב"ל הוא שמה חושש שגם השומע מכירו לפיקך מתחלפות לפניו, ח"כ ה"ג שמה חושש שהוא אהוב גם לשומע לכך מנחמו, מפני שכבר ביארתי [באותו ק"ג] עפ"י הראש"ח דרך במתחלפות ציוו לזין עלמו [בפני השומע] שייך החשש שחושש שגם השומע מכירו, ולא במדבר חליו במיוחד, וכ"ש דנ"ד שמדבר בלשון תחנונים, דאי לאו דקיס ל' דודאי שז' היכודי [הנעדר] ניכר וידוע חללם לא ה' מדבר עמם כדברים האלה, דיוחש שילגעו עליו, וח"כ דנ"ד גס הריב"ל מודה כיון שאמר אצרכם חלבוש [סחם כע"ז] יש צו כדי להתיר כאילו אמר שו"א ושי"ע.

וב"ב בפני יצחק ח"ב דף מ' ע"ג ע"פ הר"ש נאוו והמנ"י הרי"ל דה"ג דנ"ד שאמר ה' יכרוג למי שהרג לפי, שדברים אלה מתחלפות ומנחמת ליהודי השומע, וזה ה' נחמה גמורה יותר מהיחס לך שצק, וכיון דדיברה סחם כע"ז ליהודי ולא בינה לזין עלמה, ודאי דע"ז ציוויים דיברה, ואפי' להריב"ל וע"י צאח המיס שבאותו ק"ס שחשב למעלותה מה שיען להשומעים איך לנקום דם ההרג.

ובגנת ורדים סי' י"ט, באמר העד שאמר לו הגוי בחנותו רע עליו הרבה מיתת קונורטי כו', ה' דאפי' יהי צעיר עוד קונורטי שעלם. אין לחוש שהכותין לאחר, דמוכה מחוק דציוו שידע שהנהרג ידוע להשומע, דאליכ לא ה' קובל ומתחלפות עליו, שאין זו דרך נכונה חלל לידועים בלנד, ואין לספק באחר, דלא הול"ל לר' לי על מיתת קונורטי, חלל לר' לי על יהודי ח' שנהרג, השתא שהתחלפות כנ"ל מוכח שפיר שהגוי יודע בעצו שקונורטי זה ה' ידוע ורגיל חלל העד, וח"כ די שיאמר העד שאינו מכיר לקונורטי אחר חלל זה, וכיון שצא להעיד בפני מקבלי העדות על צעלה משמע שפיר שצא להודיענו על קונורטי זה המצוקה, [ה' שר"ל דכע"ג גס צלי הודעתו אמרי' דאין לו מודע קונורטי אחר], ואילו לא ה' ברור לו שדצרי הגוי עליו לא ה' צא להעיד לתת מכשול, ולכ"פ ה' מודיע בכלל דצרי שה' לו מודע אחר שגם קונורטי ועליו צא להעיד. [וע"י באציר יעקב שבאותו ק"ל"ח מה שהעיר על ההוכחה דצא לז"ל, ומ"ש שם בזהב].

גם הר"ח עשאל צתשו שזכרם שלמה סי' ד' כשכתב שצדוקי מוכח שדע"ה, הוסיף וגם דאין המנהג לומר יאזיק [חבל] חלל עכ"י ציוניהם. וכן בדבר משה (אמארייליו) ח"א סי' י"ח השיב לעדיפות מה שהטער עליו ואמר חבל על זן פ', כנראה ודאי שעל הידוע קאמר. וכן בצדק יתחן סי' צ' באמר רק שו"א, אחר שכתב דממוראת לשונו [דאמר פז"ש סחם] נראה דע"ז מדבר, הוסיף, ח"כ שצא במתחלפות שאמר זאבאלי שפירשו אוי מפז"ש, וכ"כ כר"ש בצכ"ג דהרגלי שאמר זאבאלי מנחם כמדע"ה חללם וזה נראה לי נכון ומסתבר, ע"כ, וע"י בנאמן שמואל סי' מ"ז ש"כ

שמה חשש הגוי דהיכודי השומע מכירו, כיון שהוא יהודי ומהסחם מכירים אותו היהודים, חלל דנ"ד איך עלתה על לב היהודים להבין כ"כ צפשימות שהגוי מכירו ליהודי המצוקה [עד שדיבר אותו כע"ז] חללי חינו מכירו, ח"ו מדדיבר להגוי כע"ז מוכח שידוע שהוא מכירו, וכע"ז הר"ח עשאל דדיבר לאשה כו' וכבאות הסמוך].

קע"ג. בשדע"ה לאשה על איש מעירה. הר"ח עשאל צתשו שזכרם שלמה סי' ד' אחר שז' שדדונו ה' מדע"ה ציוניהם צלא ספק, בבאות קס"ה, ה' וחל"ל כדחיית הריב"ל דדילמא ה' סבורות המגידות לפלוגית שז' ה' ידוע לה, ובאות ה' מעיר אחרת, תשובתך, דדוקא כשמדבר עם אנשים ה' הרב דיש לחוש להא, חלל דנ"ד איך עלתה על לבן שה' זה ההרג מעיר אחרת נודע לאשה זו, כי כל כבודה בת מלך פנימה, ובקושי מכרת אנשי מקומה, כ"ש ממקום אחר. גס הדבר משה (אמארייליו) ח"א סוס"י ז' הביא להר"ח עשאל לנזדונו לסלק חשש הריב"ל, וכן הביאו צס"י כ', והוסיף, דאף שהרש"ע כ"כ דנזדונו שדיברו לישראלית, ה"כ דנ"ד שדיברו לגוייה, שגם נשי הגוים חיון מכירות אנשי מקום אחר. [ואולי כך גס כונת הרב דנימין עשאל צס"י ח"י י"ז, שז' דנ"ד ע"ד (דנזון שדיבר לאשה), דאפי' תימא דהריב"ל מחמיר בזה גס באמר שו"א, מ"מ דנ"ד יודה דל"ח שחשש כו', דמנין לאשה לידע משה טראנה אחר שאינו חושש עירה].

קע"ד. בשדע"ה באותה דרך, שכפי הגשמע שם נהרגו. צלור הכסף סי' א', אחר שז' דנ"ד ע"ג דצו"ש"א גס המחמירין יודו, בבאות קמ"ז, הוסיף, וכ"ש דנ"ד ד' מהשאלה ד' היהודים הללו נהרגו בדרך בין מקום פ' למקום פ', וכשהלכו העדים באותה דרך פגע בהם הגוי ואמר ראינו לשני היהודים הרוגים בדרך, ודאי דבאותו דרך שצין אותם המקומות אומר שראה אותם הרוגים, וח"כ הו"ל כמ"ש הרש"ש צס"י הריש"ט דכשהעיד צעיר הנעדר ודאי דעדיף, וכיו"צ י"ל דנ"ד דודאי על הנהרגים שנשמע שנהרגו באותה דרך הוא דקאמר. והדבר משה צה"א סי' ז' תמה דק"ז ע"ג איך דומה להם שדיבר צעיר צעלה, משא"כ דנ"ד שדיבר בדרך, אף שה' בדרך פ' למקום פ', היכן קאמר הרש"ש דה' כמעיד צעיר ושיהי' במקום ש"ע, ועוד דגם בזה ה' שם דהריב"ל והרשד"ם החמירו כו'. [ול"ע, דכנראה הצין דהלור הכסף ר"ל דכיון דדיברו באותה דרך מוכח דהם מהעיר שהדרך מוליכה לשם או משם, חלל דצרי הלור הכסף לא מוכרח כלל דכונתו לומר דהדבור שם יהא במקום ש"ע, חלל דה' הוכחה נוספת דעל אותם האנשים דיבר כע"ז].

קע"ה. כשהוסיף המגיד דברי שבח על הנעדר. דלרכי נעם סי' ס"ג באמר חללן הארוך חנוח נפשו ששמר דתו ולא חלל ממאכליו כו', וכ' דקס"ה ע"ג דנ"ד עדיף מגדון דהרשד"ם סי' נ"ג כו' [וגם] שסיפור שצדוקי משמע שעה"י ציוניהם מדבר. והר"א ברודו שם צס"י ס"ד כתב דקס"ח סעי' דלדעתו אין שום הכרח מדסיפור שצדוקי דעה"י ציוניהם מדבר, ומה גס אחרי ש[דנ"ד] הוא סיוס דצרי ממה שהתחיל לספר בגנות היהודים האחרים שאוכלים ממאכלם כו', סיוס אמנם פ' חנוח נפשו כו', ואין מזה שום הכרח דעה"י ציוניהם, מלכד מה שאמר שמו סחם ולא אמר איש ח' שמו פ'. והד"ג שם סי' ס"ה חזק סברתו זו, וכתב דקע"ג ע"ג דסיפור שצדוקי מחזק הדבר לדעת על מי מדבר, דאליכ מה כונתו דסיפור שצדוקי, וכי הידוע הוא שמה צין יהודים מי ששומר דתו, דנימא שראה צא לספר דבר חידוש, וזה רוצה דעלמא וכלל אומה שומרים דתם, ח"ו מוכרח

אוצר

סי' קנ אות קעו—קעה

הפוסקים

שנאות קס"ז שכתבו חוץ דבריהם מעליותה מה שדיברו אחר שילא הקול על הריגתו. ועי' בשער אפרים המוצא בהערה ג' שנאות קמ"א פס' ח' שכתב בטעם המכריז' להחיר צמדעכ"י, משום דמסתמא דיבר ע"ז שמפורסם שנהרג. ועי' גם במטה יוסף שנאות קמ"א פס' ח' דמשום ידיעת המאורע חשיב ל' מדעכ"י.

גם במרפא לנפש דף כ' אחר שהביא ד"ח דהריב"ל לא החיר גם באיש הציונים ומדעכ"י בעירו, הוסיף, דמ"מ יועיל לסניף לעטם דלכלן, ומציא לזה"ל שצפרמ"ח ה"ל וז' דה"ל צ"ל דמה שאמר שפי' היסודי וצנו נהרגו ה"י אחר שנשמע צעיר מהריגתם, ודאי דעל פ' זה אמר כיון שהוא מעיר הנהרג ומכיר לפ' זה, ואין לומר דשאני נדון דזה"ל דחקרו עליו כ' משא"כ צ"ל כ', זה אינו כ' [וכ"כ פרמ"ח ה"ל]. ועי' בנאות הסמוך סדיה ה"ל וסדיה וצנו. [וכמ"ש הפרמ"ח ה"ל].

קעה. בשדעה"י אחר שהשומע הקדים לדבר או לשאול ע"ד תעדר (ג"כ בעה"י). בדבר משה

(אמאלינו) ח"א סי' ט' כ' בדק"ב צ' בן החילוקים מנדון הריב"ל, דהתם מיירי בגמס"ת שאמר צלי שאלה, לכן יש לחוש שחשב שהעדר ידוע לשומע כמוהו, ואינו כן, אצל צ"ל דהד"ר [השומע] שאל מפ' מה ה' מיתחק פרץ, וע"ז השיב שיתחק פרץ מאלוהו אחר שנטבע וקצרוהו, ודאי דאין לחוש לזה כלל. גם החסד לאברהם (חלקני) סי' ו' הסתמך עליו דל"ת ע"ג לנדון שחסר רק ש"א, וכ' עוד טעם היתר, דנכח"ג שהקדמו היסודים דברים אודותיו כו"ע מודו דמכני מדעכ"י, לכל חד כדאית ל', ואפי' תימא דיש ללדד בזה, מ"מ סניף מיהא הוי לשאר הטעמים שצ"ד. וב"מ ממכר"מ ו' חציב סי' ה' דל"ע ע"ג דכ"ג עדיף, דאחר שז' דאין ראוי מהב"י להחיר צמדעכ"י לנד, דהתם גם דיבר

בעירו כ', הוסיף, ותו דהתם הוי צ' הוכחות, דגם השואלות שאלו בסתם כעכ"י, מדלג שאלו הידעתם מאיש א' ששמו שלמה כרוב, משמע דפשיטא לכו דאותם אנשים היו מכירים לשלמה כרוב שהן שואלות עליו, וגם הם השיבו בסתם, משמע דה"י ידוע להם מדלג שאלו על איזה שלמה כרוב אהן שואלות, ואיכא צ' הוכחות מלד השואלות ומלד המשיבים, צכ"ג הוי סברא חזקה לומר דשלמה כרוב [שדיברו עליו] הוא המפורסם בנאותו המוחז, משא"כ צ"ל דליכא הכך צ' הוכחות, (ותו דצ"ל יש גם חשש שמא כיון לגוי בנאותו השם כו'). וכ"כ צנו משה סי' ס"ב ונדון דהב"י עדיפא, דבאומר פ' מת, סתם, אפשר דבוצר דהוא ידוע אצלו, אצל צשאל סתם ומשיב סתם, מוכחא מילתא דעל הניכר להם מדברים. [ובכחות עולם סי' ו' דה"ל ע"ג חמא עליו נמ"ש הפנ"מ שנאות קמ"א פס' ח' דהתם לא ה"י ידוע צנייה, ע"ש, אלא שכתב דמ"מ למדנו ממנו חילוק זה].

אולם עי' במרפא לנפש שבס"ק קמ"ח אות כ"ב ד"ה גם הרד"א, שכתב דאין לומר דעת הב"י דמשום ששאלו מקודם סתם עדיף, דהא הפוס' השווהו להכ"י עייטאנא, וגדונו לא מיירי ככ"ג. [וכן ל"ל לכל הפוס' דנקטו להריב"ל והרשד"ם כחולקים על הב"י, דסברי דלא עדיף בזה ששאל מקודם מה נשמע מפ' סתם, ואולי יפרשו כמ"ש המטה יוסף בנ"ח סי' י"ב (י"ג) צדס"ע ע"ד צלופן צ' דממה ששאלו הנשים הידעתם משלמה כרוב בסתם, אין ראוי דהיינו משום שידעו שהנשאלים מכירים אותו, אלא מפני שה"י שלמה כרוב ציריד כמוהם, חשבו שיודעים ממנו, דמשי"כ אין הב"י מוכיח דדברו עכ"י גם משאלת הנשים כעכ"י, ע"ש. מיהו צנודנו הפוס' דלכלן אפשר דהוי מעליותא לסי' משום דהשומע הקדים כמה דברים עניינים ע"ד הבעדר].

הר"ד מאמאלון בנש"י שצנו לאברהם סי' כ"ז, כתב דבסי' עור צ', עו"ל דצ"ל מכני אף להמחמירים צמדעכ"י, דלא

[שכ' דצ"ל פשטיות דבריו מורים שדעכ"י להם, שכן אמר זאבאלי דוד שלוניקא שנהרג, דל"כ הול"ל איש א' ששמו דוד], וז' טעמם דכיון שצא ומעיד כמחלוקין ודאי שעל אותו הניכר צנייהם מחלוקין, ועם שהריב"ל חקך להחמיר אפי' דעכ"י [וכמחלוקין], וכן הפנ"מ ספ"ד שצנודנו בעדות הב' אמר זאבאלי ומ"מ חשש להמחמירים, [כנ"ל בנאות קמ"ד], הרי דגם באמר זאבאלי תלוי צפולוגתא כו', אולם י"ל דבנש"א יודו כו' [בנאות קמ"ז]. וכן הרי"א ו' אלווי"א בנש"י שצאציר יעקב סי' א' בדף כ' ע"א, שככתב דצ"ל דעכ"י, הוסיף, גם שבי מחלוקין ואמר חצל כו', ואלמלא ה"י מודע לו וניכר לא ה"י אומר חצל לאותו פ', וכמ"ש הנאמן שמואל סי' מ"ז כו' והדבר משה כו' [כנ"ל. והנה משה"ק הצרך יתחק ממכריב"ל, ה"י אפי' כמ"ש כמה פוס' שנאות קנ"ג, דהתם גרע ש"ק"ה התאון כמדבר לעלמו ולא התכוין לדבר לשומע ולהודיעו, וצנודנו הפוס' שהעדיפו להא דהתאון אולי מיירי שדיבר בזה"ל כלפי השומע להודיעו מהנעדר, וגם"ה התאון דכעכ"ג הוי נמו מעליותא, מיהו הצרך יתחק שהקשה ממכריב"ל משמע דלא סבר חילוק זה וכפוס' אחרים שחשבו להריב"ל כמחמיר ולא חילקו נמו כנ"ל].

קעו. בשדעה"י קרוב לזמן המאורע והתפרסמותו. בפרט משה אהרן ח"א סי' נ"ו, צנשמע הקול צעיר שיתחק קואינקאש וחצירו שילאו לצדס ג' ימים לפני אלת השיירה נהרגו, וסיפר העד ששילאו אח"כ עם השיירה, הראה לו א' כאן נהרגו יתחק קואינקאש וחצירו, וכתב דאף דלא הזכיר ש"ע י"ל דמכני וכמ"ש הב"י [המוצא בס"ק קמ"ח אות כ"ב] דמדלג שאלו איזה שלמה כרוב משמע דהוא הנודע כו', וכ"כ צ"ל כיון שה"י השמועה מפורסם צעיר עניין של יתחק קואינקאש וחצירו שילאו כו' ונהרגו, וכאן זה המגיד לא ה"י אלא מורה מקום ההריגה, ולא צא להגיד עלם הריגתם, דהא לא אמר כאן נהרגו צ' יהודים יתחק קואינקאש וחצירו, א"כ ודאי על מה שנשמע צעיר שילאו וכו' ונשמע שנהרגו, לזה אמר להם תדעו שכלן הנהרג, ואף שהרשד"ם סי' ר"מ שז' כו"כ דמדאמר את אלהי ודאי על הנודע קאמר כו', ומ"מ לא מלאו לצו להחיר מטעם זה לצד, אפשר שצ"ל שאמר שמו וכינויו יודע, ובפרט אחר שהסכים דעת המכריע הב"י, משא"כ צנודנו אמר רק אלהי, וצ"ל שהזכיר שמו וכינויו והוא מעיר שילא משם חוץ ג' ימים דודאי ה"י ידוע, ודאי צנודן זה יודה בהרשד"ם אפי' שלא הזכיר ש"ע, להסבירים דלריך שיזכיר שלשם, איצרא דצנודן הב"י ה"ל השיב בהרשד"ם צכ"י מ"ז ולא דק כו"כ, מ"מ כיון שהב"י כ"כ הכי נקטינן, וכיו"כ כ' מהרי"ט צכ"י ל"ו כו'.

ובן כשון הפרמ"ח ה"ל אח"כ להחיר מטעם דה"ל כאומר איש שילא מכאן ומדבר עם רואה הליאה, ה"ז בס"ק ק"ל אות כ"ח, כתב דכיון שה"י מפורסם שילאו לצדס כנ"ל, ואח"כ נשמע צפרסום שנהרגו וקול הקרי' הומה, ודאי דכיון שה"י בעדות צמן קרוב אל השמועה, ודאי שעליו מדבר כשאמר ככלן נהרגו, וכיו"כ כ' בזה"ל כו', [המוצא בס"ק קמ"ח אות מ"ג], דכיון שהב"י משם ידוע על מי חוקרים ודאי עליו אמר שנהרג היסודי כו' ע"ש, ואין לומר דשאני התם דהגוי המגיד מיושבי העיר ואביו ואמו של הבעדר החוקרים עליו ג"כ חושבים שם, והגוי מכירם, לפיכך כ' שעליו ה"י מדבר, משא"כ צ"ל שלא ה"י שום חקירה ודרישה אפשר שעל יתחק קואינקאש אחר מדבר, ליתא, שהרי כ' כרצ שם דאין עדות הגוי על החקירה ודרישה דא"כ אינו מסל"ת, ולא אמר אלא על מה שנשמע קול צעיר עליו דיבר, ואפי' שלא אמר כ"א היסודי, וכ"ש צ"ל שאמר שמו וכינויו, וכיון שמדבר כעכ"י אין לספק, ומה גם אחר שהוא דבר מפורסם וכהי' חיקף ליתא שם ההריגה צעיר כו'. וכ"כ הפרמ"ח צכ"י ל"ו וק"י המוצא בס"ק ואות ה"ל. ועי' גם בדבר משכ וצאר המים

אוצר

סיק קט אות קצח

הפוסקים

אליו כע"כ, שאמר, היכודי, כלומר אותו שאתה יודע, התינה אילו בעיד ישראל שהמזבוק ה' ידוע צניוהם, ה' אפשר לומר דמשון זה הבין בן הגוי, אבל כשאני מעיד בן לא סגי, ותו דאם כל הכוונה שהמזבוק ידוע צפרעיותו צניוהם הוא מדבין הגוי צפרעיות שעל מי שראה הרג מזבוק ישראל, אימא איפכא, דאם אחר ה' ידוע צניוהם צפרעיות ולא המזבוק, ומלשון ישראל הבין שעל האחר הוא שמצב, ומאי חזית, [ומסיים שאין למלא זכות צני' אלא ממה שכתבנו לעיל דאף צה"ע ה' דברי הא' ואין בהם צניוהם, מ"מ אם יש לו ואופן לחלות שממקום אחר נחזר לו שעל המזבוק מדבר חלין להקל ולא משוין לי טועה, וה"ל י"ל דמסתמא שמת מקול החקירה על הנכר כיון שהוא משם, וכמ"ש הרד"מ ה"ל, א"כ כשאמר לו ישראל הרוח של היכודי סתם, הבין הגוי מה שהוא צלמה שחושב ישראל שמת מחקירה, וכאומר לו אותו שאתה יודע שאלו חוקרים עליו כו', וכתב"ד כו', ואין לפקפק במ"ש הרד"מ כ"ל דהיינו סמוך לחקירה ושה' חושב שם, דליתא כו', וכמוצא צלות ק"ל וקל"א].

ובבאר הפנים סי' ס"ב צניוהם (ס"ב) סעי' כח וציוה י' להכריע שדע"כ צניוהם מעדות ר"מ, שאמר לו הגוי דע יהודי שיש שוטר בכפר המצער הרוחנים כו' שחייבני סכום כסף כו', ושאלו ר"מ למה לקחו ממך הכסף, והשיב צניוהם שברגו להיכודי, ושאלו מי הוא היכודי, והשיב, אותו קצ' יהודי הוא הברג, הרי מוכה מחוכו צניוהם שהוא ידוע ומפורסם בין שניהם שעל הקצ' הנערך הוא מדבר, שהרי מתחילה שאלו למה לקחו ממך כסף, והשיב שברגו היכודי, וחזר ושאלו מי הוא היכודי, והשיב לו הקצ', ושחק ר"מ, בודאי שזכר ידע והבין שעל הקצ' הנערך מדבר, דא"כ מה זו שתיקה, א"ל ע"כ שה' ידוע ומפורסם בין שניהם, ופ"ז חזר ושאלו מי הרוח כו'. [אלא דלמעשה כתב בסוף דע"כ שמו צניוהם, וכשיטתו שצלות קט"ב].

ובברך יצחק סי' א', צעל מהעגלון אותו יהודי שנסע משאלוניק לאשקופיה היכן הוא, והשיב, שברגו, אחר ש' די דע"כ צניוהם דברו מדלא אמר יהודי א' כו', וכתב דהפני"מ שצלות קט"א, הוסיף, דאין לחוש צני' שמת חשב הגוי על אחר שהוא ידוע להשומע, דהיינו כשידבר הגוי מצלי ששאלוהו לכך יש להסתפק בזה, אבל צני' ששאלוהו כ"ל לא ה' לו להשיב כידוע ויכיר צניוהם, דצלמא כשאמר [מעטמו כצנודן דהתם] האם אינך ידוע אותו יהודי כו', אפשר שגם אחר ידוע וחושב שגם השומע ידע, משא"כ צני' שהוא עגלון ומזיף בכל יום כמה יהודים משאלוניק לאשקופיה [א"כ] כשאמר היכודי אותו יהודי כו' כ"ל, הו"ל איזה יהודי, משום דברכה יהודים ה' מוזיא לשעבר, א"ל מדעשיב לו כניכר וידוע צניוהם ודאי דהבין דעל צעלה שאל, ואע"ג דהתם איירי שהזכיר שמו, מ"מ הפני"מ אינו עושה עיקר מהזכרת שמו אלא מדבריהם הניכר דידוע צניוהם, ואע"ג דזה ה' ע"י שאלה נזקק לעדות הא' כו', ואף דהתם צק"י כתב צנס כמה גדולים דאפי' במזכיר שמו ומדבר צעירי כע"כ ומפורסם לכולם וכידוע צניוהם ואפי"ה לא השיב במזכיר שו"ע, (ועל הפני"מ לא קשה שהיו עוד הוכחות משא"כ צני' ד), שאני התם דהוא להחיר בלא חיפוש, אבל צני' דרורים להחיר ע"י חיפוש כו' כו"ע לא פליגי.

ובחקרי לב מהדו"צ סי' י' דפ"ג ע"ד, כתב דצני' י' שאין חולק בדבר, דכיון ששאל היכודי מי הוא [כו' על דברי הגוי שאמר שברג יהודי] והשיב איידן אגלו, בודאי שה' הנכר ידוע ויכיר בין הגוי ליהודי השואל, דכי א"ל הכי כבר ידע, דא"כ ה"ל להשיב, איידן אגלו אם אתה מכיר, וגם (שראה) [שראה] שידע הגוי שאין איידן אגלו אחר, דא"כ ה' לו לצאר על איזה איידן הוא אומר, וגם ישראל השומע לא ה' ספק צלמה, דא"כ ה'.

התמידי לחוש שמת חשב כו' אלא כשיש רק דברי הגוי המגיד, משא"כ צני' שהישראל דובר מקודם להגוי על הכרוג והרוח כע"כ, שעל דברי הגוי שיגיד איזה דאגה יש לו, השיב העד צלמא לחפש להרוח שהרג היכודי, וגם תשובת הגוי שאמר שה' לורך שאני אמנאנו להרוח לתבוע ממנו ולנקום, הרי שמדבר על הרוח שאמר ישראל כאלו ידוע לו, וגם אומר לתבוע ממנו, הורה שהכרוג ידוע לו ואחזבו ציוה, ככה"ג אין לחוש לשמא חשב וכו' ש' הריצ"ל, שהרי ישראל שדע"כ להגוי ידעין שדבריו היו על פ' זה, ועליו צלו ג"כ דברי הגוי, ואם נחוש דמ"מ שמת חשב הגוי שדיבר ישראל על יהודי אחר ידוע לו ולהעד ישראל, ועליו הוא דעשיב, א"כ ל"ל דיש שנים ידועים, והו"ל לגוי לשאול על מי מדבר, וכדשחממו הפוס' צעם כזה, ואף להחוששים לסמוך על מדע"כ משום שמת לא דייק בלשונו כו' [כברש"ם סי' מ"ג], הכא מודו, דא"ל לפרש דברי הגוי אלא על מי שאמר ישראל, דלא שייך לומר כו' ל"ל לריך שאני חתב דמו" אלא על חזינה עומה שהזכיר ישראל, וככה"ג אין לורך גם שיאמר השומע שה' הנערך ידוע צניו להמגיד [כצלות קל"ו], דמדברי הגוי המגיד נראה צה"ע שידוע לו מי שדיבר ישראל עליו. אלא דמסיק, איצרא [דצני' ד] אין ראוי להקל מה"ע לחוד, דעדיין י"ל דאף שדברי היכודי להגוי הם כמדע"כ צניוהם אין מה הכרח שהמזבוק ה' ידוע לגוי, דאפשר דמשום שהגוי ה' מהעיר דשם יאח הקול על הריגת היכודי, מש"ה אמר ישראל סתם שמתפש להרוח של היכודי כו'. [והנה מקודם דן דאדרבא משום הקול יש לו אחר להחיר, שדע"כ ע"ד כתב דכיון די"ל דהגוי ידע שחוקרים על היכודי הנה א"כ יש קלת הוכחה שהבין שהישראל דובר עליו, וכמ"ש התב"ד כו' [ומוצא צלות הקודם צפרמ"א, ע"ש], אלא שמיסיק שמהם להחיר מה"ע לחוד דאפשר דשאני התם שדיבר חוקר לחקירתם כו' וגם שה' היכודי חושב מקום החקירה, משא"כ צני' כו', והו"ל רק סניף].

ובבני אברהם שם הסכים צעם הכצרא, שכתב צד"ס ע"ג, איצרא דמה שאמר הגוי להישראל שראה להצדור (*) הרוג, הכונה אותו שאתה מצב, וכיון שדברי ישראל [שאמר שאל לבקש הרוח של היכודי] ה' על צעלה, הרי הוא כאלו אמר הגוי שראה לצעלה הרוג, ונה שייך לחוש שמת לא דק בלשונו או שמת חשב על אחר שהוא ידוע להישראל, כדשחמו הרש"ם והריצ"ל, דהתם שאני שהגוי צל מעטמו ואמר אותו פ' נכרג, משא"כ כשהשיב על דברי ישראל אין לספק שעל מאורע אחר דובר, אולם צני' [מלמד מ"ש שם מקודם דאין ראוי מדדיבר ישראל להגוי כע"כ שה' ידוע צניוהם דאפשר משום הקול הוא, וכמ"ש בר"ד מאעלון ה"ל, הוסיף, דצני' ד] שלא הזכיר ישראל למו מצב אלא אמר היכודי סתם, נראה שהגוי עושה דברי תשובה, דמהיכן נחזר לו שהצדור שראה הרוג הוא זה שמצב ישראל, דאכתי אפשר שאחר הוא וחשב שהוא המזבוק, ואף דמה שאמר שיתבוע דמו מוכה שהכרוג ה' אחזבו וגם זה מוכח על חזינה ישראל כ"ל, כ"ל לא יועיל לנ"ד, דהא צלמא אין לנו ספק שודאי דברי הגוי הם על דברי ישראל, אלא דהיישין דעשה וחושב שהכרוג שראה ושה' אחזבו הוא זה שמצב ישראל, וכיון שדברי ישראל אין צניוהם, ודמי לעד מפי עד דכשמיט דברי הא' כהוייתן ואין בהם צניוהם, לא מהני הצדור שדברי הכ', דאמרינן משיטות דעתו אמר כו' [כצלות מ"ב], והוסיף צע"ד, וא"ל דנחזר להגוי שפ"ז הכרוג מצב ישראל משום שדיבר

אוצר

סי' ק קא אות קעז—קמא

הפוסקים

הנזכר מותרת לישא בעדות זו כהביא עובדא דבשלהי יצמות [דקכ"ג] ציומן בן יונתן אריה דמכפר שיחא שהשיאו חתמים את אשתו אף ש[כעוד] לא הכירו אלא ע"י ש[כוא עלמא] הגיד לו שמו ושם מקומו, וכן נדון זה שהגיד להם שמו ושלמד אללנו והראה להם תוס' שידוע לנו שהולכים עמו מכאן הרי נחזיר שאותו ר' אשר שהלך מכאן מת, וידוע לכל חבורתנו שמיום בואו לכאן לא בא שום אדם ששמו ר' אשר ללמוד אלא אותו ר' אשר וכו'.

ובתב הרא"מ צ"ח ע"ח [עמ' רנ"ג עור צ'] דהרא"ש כיוון לפשוט מהביא דיצמות דאין לחוש שמא ה"ל משקר כדרך הולכי דרכים שמשנין שמותיהם ושמות מקומותיהם לפי שלפעמים הם בורחים מחמת ממון או מרדין וכיו"צ וחונים מודיעים שםם [האמיתיו] וכמ"ש הרא"ש בתשו' א' וכו', ומפני שה"ל מקום לחוש על אותו תלמיד נמי שמא לא היתה אותה החתימה שהראה שלו אלא של אדם אחר שהפקידה בידו וכוא ראה לומר שהיא שלו, אם מפני שה"ל בורה ורעא לשנות שמו כדי שלא יכירוהו, ואם כדי להתפאר שהוא מתלמידי הרא"ש כדי לכדו בדרכים, לזה הולך הרא"ש להביא ראיה מהביא דיצמות דאין לחוש לשמא משקר דא"כ הא"ך התירו שם האשה עפ"י העד שלא הכיר שמו ושם עירו אלא מפי המת עלמא וכו', אלא שעכ"ז שהביא הראיה והוכיח ממנה דאין לחוש לשמא ה"ל משקר, [עדיין] הולך לאמת דברי התלמיד בכל עוז ואמר "והראה להם תוס' שידוע שהולכים עמו מכאן" כלומר וגם זו ראיה לחיזוק שלא היה משקר, ואעפ"י שא"י ראיה גמורה דהא איכא למיחש לשאלה ולפקדון, מ"מ יש צד חיזוק קצת יותר מאס לא ה"ל זה.

ובשום זה כ' שם נדונו [צעמ' רנ"ה עור צ'] דאף שלא הכיר העד את שמו ושם עירו אלא מפי המת עלמא ומאן לימא לן שלא ה"ל משקר כמנהג הולכי דרכים שמשנים שמם ושם עירם מפני כמה דברים, מ"מ ל"ח כולי האי וכדמוכח מהביא דשלהי יצמות.

גם במהרי"ק שורש קע"ג כתב נדונו דאף שלא היו מכירים אותו ולא יודעים שמו [של המת] כי אם על פיו, פשיטא דמהני, ואפי' בפעם א' שאומר ששמו כך די צדק, [וכו"ל] דדרכי משה אות כ"ג דפוס לעמבערג], וראיה ברורה מזה דשלהי יצמות [הנ"ל], ומתוך ראיה זו הוכיח הרא"ש ג"כ דלא צעין שיכיר העד אותו שמעיד עליו שמת רק שידע שמו, וסמך ע"ז הלכה למעשה.

וב"ב בשו"ת מהר"י ווייל סי' ע', וכתב שם שראה למורו הגאון מהר"י שהתיר עפ"י עד שאמר שהאיש שמת הגיד לו בעלמא ששמו אברהם טעמלן מעיר פ' ובעד לא ה"ל מכירו אלא עפ"י עלמא.

גם הרשב"ך בח"א סוס"י י"ד וצ"ח רס"י מ' כתב ידיעת שמו מפי המת עלמא מהני, וב"ב צמשפט נדק ח"ג רס"י נ"ו, ובאור ישראל סי' ל"ט דף נ"ה א'.

ובמהר"ם אלשיך סי' קכ"ז הביא ראיה נוספת דמהני ידיעת שמו מפי עלמא מהביא עובדא דללמון צמי שטמד על ראש הכר ואמר אני פצ"פ נשכני נהא והרי הוא מת והשיאו את אשתו, אכ"כ דלא אחידע שמהי אלא מפומיה, ושגם הטור צ"ח קי"ח העתיק תשו' הרא"ש בזהבא דר' אשר [הנ"ל] דמבואר בפירוש דלא איכפת לן אם ידעי שמהי מפומיה או מאתריני, וראיה נוספת זו מהביא עובדא דללמון הביא גם הרא"ש צ"ח ל"ד, ובסדר אליהו רצה סי' י' [דף ג' סוף עור ד'], והצ"ח ציטוט סוס"י ע', והלמח נדק בסוס"י נ"ח וצ"ח קי"ו [דפ"ה א'].

ובבר ליואי ח"ב סי' י"ט אחר שכח ג"כ דלית דין לריר בשם ידיעת שמו עפ"י עלמא מהני כמ"ש הרא"ש, כתב עוד

ה"ל לשאול על איזה אידין אתה אומר, וטעם זה כ' במט"י סי' ו', [מובא ברות קכ"ו].

קעמ. כשביקש השומע מהמגיד שיראנו קברו. בנאח המים סי' ס"ב צד"ט א', כתב ועוד יש להכריע [שה"ל ידוע צינייה], ממח דשאל ר"מ העד מהגוי המגיד אות שיראהו קברו, ואם דיבר הגוי על קצב מעלמא מה האות ששאלו, ומח ה"ל יכול לראות ולהבחין, א"י שעל הנעדר הידוע לשניהם דיברו, ושאלו האות לראות צניניה גופו וזוהר צקצורתו אם אמת שה"ל פ' הנעדר קברו, וגם אמר העד ר"מ חוך עדותו שהגוי דיבר ע"ז הקצב הנעלם שה"ל ידוע לשניהם שלא ה"ל קצב אחר ידוע צינייה, וא"כ היינו מ"מ מהר"ט דכ"ג סגי במדע"ה צלל שום סניף, וכ"ש שיש שם אומנות כו'. [אלא דלמעשה אינו סומך ע"ז משום שגם שמו לא אמר, וכשיטתו ברות קמ"ב].

קפ. כשמשמעות שדיבר עה"י הוא מתוך פפור הענין, ולא רק מדיוק שהזכיר שמו סתם. דדרכי נעם סי' ס"ה, צאמר הגוי להעד נדברתי עם אללן הארוך מעירכם שה"ל שומר דתו כו' ועם שותפו לעבור יחד הנכר, והייתי ערוך והלכו לבדם, וכשהלכתי להשיגם צפת הנכר ולא מלאחים, אמרו לי אנשי המקום אללן הארוך ושותפו נכנסו צמעצורת הקטנה ונהפכה ונעצבו, אחר ש' צדקע"ג ע"ג דצ"ד שאמר הארוך מעירכם, וגם סיפר צצצחו עדיף מגדון הרשד"ם כו', אלא דכ"ז אמר הגוי לעד, אלל צדצרי הגוים לגוי דלפנינו ליכא אלא הזכרת שמו סתם, מ"מ ממחרשד"ם סנ"י מוכח דגם צזה לצד מהני, וכמובא ברות קמ"א פס' צ', מסוים צדקע"ד א', עכ"פ הידוע דצ"ד עדיף טפי מכל אותם [הנדונים] דהרשד"ם כדכחצתי לעיל, ועוד דכל אותם הכודעות הם מכח הריקות א' מדלא אמר איש ששמו כך, ו[צזה י"ל] שמא לשון הדיוט דיבר כעמי הארץ שאין לדקדק בלשונם, אלל צנ"ד הכודעה היא מתוך הסיפור ב' לא מכח הריקות, א"כ אף למי שדוחה הטעם והידוע מדלא אמר וכו', לא ידחה טעם נדון דלפנינו, וכ"ז נ' צורה, א"כ נקטין דאין שום ריעותא גם צדצרי הגוים שדיברו להגוי לדעת כל האחרונים שהסכימו א' צעטם זה לצד שספק. [וע"י כע"ז צדצרי הר"א י' חיים המובא ברות קמ"א סוף פס' צ'. וע"י גם צמח מהפוסקים שצאחותיות הקודמים שהוכיחו צדונייהם מתוך הענין שה"ל מדע"ה או שה"ל ידוע צינייהם].

קפא. נודע לנו שמו רק עפ"י עצמו. הרא"ש בתשו' כלל נ"א בתשו' האחרונה צ"ח צ' [וכוונת צעור סי' קי"ח] נשאל צמי שאמר שאיש א' הראה לו אגרת חתומה צחתמת הרא"ש וה"ל כתוב שם ששמו הוא ר' אשר, וגם סיפר לו שהוא בא מטוילעולה ושלמד לפני הרא"ש והראה לו תוספות מקצת מסכתות שחיבר הרא"ש, ואחר זמן נפטר וקצרוהו, והשיב שאשתו של ר' אשר

(א) אולי הכונה מכח השלילה, כלומר ממה שלא אמר איש ששמו, ואולי צ"ל: הדיקות.

(ב) ולא כתב איך ההוכחה מכח הסיפור, ואולי הסתמך גם על מ"ש באותו נדון בס"י ס"ג, וכשכתב שם וצ"ד עדיף בג"ל, הוסיף בדק"ה ע"ה, וצדו זה מספיק כו', ואומרו שהלך להשיגם מורה שלא צבר זמן רב משהלכו, ובאותו פרק אמרו לו אנשי המקום שבשפת הנהר אצלאן הארוך ושיתפו כו', ודאי שעל אצלאן שהוא מבקש וידוע בניהם אמרו, שה"ל הוא ושותפו יחדיו, ואצלאן ארוך יותר מחבירו, ואין לומר דבאותו פרק ממש באו ב' אהרים וא' שמו אצלאן וה"ל ארוך וה"ל לו שותף כו'.

(ג) משמע דר"ל דלהתמחרים בכלל במדע"ה אין להתיר גם בכה"ג, אלא דלהסוברים עצם סברא זו וגם באמר שמו לחוד סגי בזה לבד, וכדעתו בדעת הרשד"ם, אלא שספקו מחשית הגיל, ע"ז כתב דכנה"ג אין לחוש כלל.

אוצר

סיק קנ אות קסא—קפב

הפוסקים

י"ל יותר דבתומו השיב האמת לאמיחה, ומכ"כ לחוש לרמאות
בזה דבוא מילתא דלא שכיחא, וכיון דחזין דגם שם לא חיישי
לרמאות מכ"ש בעלמא דאין לחוש.

גם במאיר נתיבים דף ס' עור צ' כתב דאין לחלק ולומר
דשאינו הכי עובדא דאריה מכפר שיחא שניכרים דברי אמת
שאמר יפה כוונת לשמי, דמכי תיתי לחלק כן, ואדרבה י"ל דהתם
איכא עפי למיחש דדילמא צעזיל שאמר אותו פי יישר כותך אריה
הטעים לו דברי שקר להשכיח דבריו, ואפי"כ מצוהר דלא חיישי
לשום חשש, ובי"ד צ"ד וכו'.

ובזכרון יחודה [לר"י גרינוולד] מהד"ת סי' ז' האריך לקיים
דברי החת"ם שאין סומכין עפ"י המה עצמו, והעלה
צפולו דגם הרמב"ם ס"ל דאף במקום שקשה להחזיר עפ"י
אחרים אפי"כ אין סומכין על פיו, ושכן הוא גם דעת השו"ע, ע"ש.

קפב. הא דנאמן ולא חיישי' דילמא שינה שמו לאיזו סיבה.
כתב בבית אפרים סי' ז' [דכ"ג ג'] דאף דמדברי
הר"ן בחשו' סי' ל"ג [שהוצא להלן בזה ק"י] נראה דשינוי
השם הוא ספק השקול והוא עשוי להשתנות, ולפי"ז אמאי לא
ניחוש שמה אין זה בעלה של זו רק אחר שהיכר שמו כן, אמנם
יש לעיין על הר"ן הרי בהדיא אמרו דבכוחא לי יום אין חוששין
לו והוכחתי דחזקה גמורה היא וכו', (ועי' בחי"מ סי' י"ט סק"ג),
גם הא הלכה רווחת בישראל דכל שצא אי ואמר שכן שמו ושהוא
ממקום פי ומת, אעפ"י שלא הוחזק שם לי יום, מודיעין לצי"ד
צמקום האשה צמקם פי מת ומתירין את אשתו וכו', גם
מעשים בכל יום שמתירין נשים עפ"י כתב הצא ממרחקים שמת
שם איש שהחזיק שמו פצ"פ מעיר פי, ולפעמים מקילין עפ"י שמו
ושם עירו לצד, ואין חוששין לומר שלפי שהוא גולה ממקומו שינה
שמו ושם עירו להתנכר וכו', ע"כ נראה דגם הר"ן מודה דסתמא
דמילתא אין אדם משנה שמו וחזקה גמורה היא, ורק צדונו
שנחזר מעדים שאמר קודם שנפרד ממקומו שירחיק נדוד וישנה
שמו, וגם את האגרת שהי כתוב בה שמו האמתי לא רצח לקחת,
בזה הוא דאמרי' כי צ"ע מהשכחו להיות קורא לו שם חדש כדי
לענן את אשתו, ואע"כ דבעלמא אמרי' עבד אינש דגזים ולא
עבד, מ"מ כאן שהוצר מחוך העדות שזכו בעלה של אשה זו
ורק שינוי השם מחנגד לה, אמרי' דהאי גברא גזים ועבד את אשר
זמם לעשות, ובכ"כ שפיר מקרי ספיקא, וכן משמע מדברי
הר"ן דלולא שהעידו שאמר שצדעתו לשנות שמו לא הי' קורא
לסימן השם סימן העשוי להשתנות ולא היינו דנין מעצמנו לחלות
שגיגה שמו וכו'.

עוד כי שם [בדכ"ה ח'] דאף דבש"ת פני יהושע ח"צ סי' נ"ו
מצוהר דיש מקום לתנות שגיגה שמו לאיזו סיבה, והביא
ראיה מהא דמזינו בגמ' [גיטין ל"ד] בני אדם הצאים משם לכאן
יוסף וכו' וכתבו המפרשים שכן דרך בגולין, ומה גם שמתנו מעשים
בכל יום דהעוזרים את אבותם והולכים מתייראים שמה יכתבו
כתבים אחריהם ומשנים שמותם שלא ידעו מולאם ומוצאם, ואז"ל
לעת עתה דשכיחי לוין ואין משלמין ובורחים למקומות אחרים
ע"ש, והנה אף שהאריך שם להוכיח דנאמן אף צב"ג, מ"מ לא
כתב תשובה נחת ע"ז שאין לנו חוששין אולי שינה שמו לאיזו
סיבה, ונראה דהטעם הוא משום דאין זה רק מיעוט לצד, דהא
רובא דעלמא אעפ"י שהם מעולטלין צדק או עוקרין דירתם
וקובעין אותה במקום אחר אינם משנים שמם ושם עירם כלל,
ולכן אם נודע מפיו שכן שמו אין תולין בשינוי כלל, ואעפ"י
שהפני"ש שם כתב דשכיחי דעבדי הכי, ולפי"ז אפשר דהוי מיעוט
השכיח וקיימ"ל צמאש"ל דחיישי' למיעוטא דשכיח, מ"מ נראה
שאין

דאף שזה נוגע לתחילת עדות ולתירוץ קמא דצבורות מ"ו צ'
אמרי' דבתחילתה לא הקילו רבנן, מ"מ אין קיימ"ל כחירולא בחרה
דשם דגם בתחילת עדות הקילו רבנן, וכן משמע מדברי הריב"ל
והנ"י והרשב"א בתי' ליצמות קטיו צ' דפסקו כוותיה דרבא דלא
חיישי' לחרי יחזק וכתבו הטעם משום דאמרי' כאן נמלא וכו'
הי, והוסיפו דאע"כ דבממון פסקין צמ"ס בחובות דלא אמרי'
כאן נמלא וכו' הי, מ"מ הכא משום עגובה הקילו בה רבנן ע"ש,
אלמלא דאף בתחילת עדות נמי הקילו.

וכתב במהר"ם מלובלין סי' קכ"ט דאם כי דנידון המהר"ק
חיידי צעד ישראל, מ"מ גם גמסל"ת נאמן על ידיעת שמו
ושם עירו מפי המה עצמו, דכבר כתב מהר"ם בחשו' מיימוני
דכל מאי דמהימן עד ישראל צעדות אשה מהימן עכ"ל צמסל"ת.
וכ"כ עוד צמ"ס קל"ג. [וכן מצוהר מדברי הרשב"ר ה"ל שנידונו
הי שהמעיד על שם המה הי' עכ"ל].

גם בדבר משה [לר"מ אמריליו] ח"א סי' י' כתב [בדק"י]
טור צ' דאין לחלק דבכל אלו המעשיות צבגמי וצפוסקים
ה"ל הי' בישראל המעיד שכן אמר לו המה שכן שמו, משא"כ
צנוי מסל"ת, דאין טעם לחלק בזה, דכל כך הוא ישראל המעיד
כמו גוי מסל"ת, וכ"כ בהדיא צמסל"ת מלובלין [הכ"ל], ושכן
כורה הלכה למעשה צנוי משה סי' י"ח [דמ"ג ד'].

ועי' בחתם סופר ח"א סי' מ"ה דלכאורה מצוהר צו דאין להאמין
לאיש עצמו על שמו דיש לחוש דילמא שינה שמו מאיזה טעם,
וכתב שם דאף שהר"מ הביא ראיה מהביא דשלי יצמות דלא
חיישי' דשינה שמו, אינו מכיר ראיה זו, דאי איכא למיחש להני
ארחי פרחי דמשני שמיהו צרמאות וצרמיותיה וכו' וכדאיתא בשלי
צ"צ, א"כ אין ראיה מהביא דיצמות, דשם הרי הוא לא התחיל
להחזיק שמו אלא זה קרי ליה אריה ומה הי' לו לומר "כן שמי
צעירי" אם הוא שקר, ודיו אם ישאלוהו [על שמו] יענה בשקר,
אבל מה לו להחזיק דבריו של זה, והענין מורה דלא צרמאות
אמר כן, משא"כ בעלמא ניחוש. [ועי' להלן בזה ק"י צדברי
הרי"א בן המ"צ].

ותמה עליו בעולת יצחק סי' ק"ל [דנ"ה ח'] שנעלם מהחת"ם
דברי הרא"ש בחשו' כלל נ"א [הכ"ל בריש האות] דמצוהר
שם שהחיר אשה עפ"י מה שנודע לנו שמו עפ"י עצמו והביא ראיה
זו משלי יצמות, ואף שהמעשה הי' שם שהראה להם גם חוסי'
הרא"ש שהעתיק, מ"מ מדברי הרא"ש מוכח שצ"ל זה ג"כ הי'
מתיר מטעם הראיה שהביא, וגם דמטעם שהי' צידו העתק חוסי'
הרא"ש אין להחיר לדעת הרא"ש שחייש לשאלה, וצפרט צדברי
חורה שפשוין להשאל כדאמרי' בכתובות דף נ', ומה שדחה
החת"ם הראיה מיומן בן יונתן אריה, אינו רואה דחיה זו, כי אין
לשאל על השקדן מדוע הוא מדבר דוקא שקר זה ולא שקר אחר
ולשקר יש הרבה דרכים, ועי' צמסל"ת שורש קע"ב.

גם בשאלת שלום מהד"ת סי' קכ"א תמה דנעלם מהחת"ם כי
גם הרא"ש בחשו' מצא ראיה זו משלי יצמות דאין לחוש
בזה לרמאות ולשקר, ושגם מהר"ק בשורש קטיו [קט"צ] הביא
ראיה זו, ודברי מהר"ק הוצאו צצ"י סי' י"ז, ואין לדחות ראיות
הראשונים צצ"ר בעלמא, ואדרבה נראה דהתם הי' מקום לחוש
יותר, דכיון דהוא קרי ליה רק אריה לצד א"כ לא הי' לו לומר
רק כן שמי צעירי ולמה הוסיף דקורין אותו יונתן בן יונתן אריה,
וע"כ דמשום שחשש דאם ישתוק יתחזק כן צ"ס אריה לצד כאשר
באמת כן הוא שמו והוא לא ניחא ליה להתחזק בשמו האמיתי
לטעם הכמוס עמו, לכן שינה והוסיף כי שמו יונתן בן יונתן
אריה צדדי לשקר ולשנות, משא"כ היכא שהשיב שמו עפ"י שאלה

אוצר

סי' קנ אות קטב—קטג

הפוסקים

מהרי"ק שורש קע"ג, ושם מפורש גם סברה זו לדורבנה מה שאמר קודם שהולכו למילתא דאיסורא מהני טפי, וגם מדברי הרמב"ם והשו"ע בסעי' זה מוכח כן, שהרי מצוה שם דאם צא אי ואמר לנו אמרו לי צ"ד או אנשים כשחלך למקום פי' אמור להם שמת יחזק בן מיכאל וכו' אשתו מותרת, והנה בשלמא גבי אמרו צ"ד יחזק דמסתמא דקדקו בדבר לידע ששמו כן, אבל באמרו אנשים יחזק שמת סמכו על מה ששמעו מהמת בחייו בדרך חקראי שקרא את עלמו בשם זה ואיך נסמך ע"ז להחיר האשה, אע"כ דגם בכה"ג מהני משום דלא חליף אינש לשנות שמו, ושגם בשו"ת הרי"מ סי' י' מצוה דאמירת שמו דרך שיחה נמי מהני ע"ש.

ועי' בבית אפרים סי' ז' [דכ"ג סוף עור אי'] וכן בס"י כ"ד [דע"ג אי'] ובס"י כ"ט [דפ"ה ג'] שכתב דמשו"ב שצקו הראש"ש ומהרי"ק הראיה ממחני' דללמון אף דלכאורה מהתם היו ראוה טפי דאע"ג דאיכא ריעותא שהלכו ולא הכירוהו ואעפ"כ השיאו על פיו, די"ל דשאני התם כיון שאמר כן בשעת מיתתו, ובפרט שהוא מחכוין להחיר את אשתו ע"י [ולכן] ל"ח לשקרא וכו"ש הר"ן בגיטין גבי גיטו כמתנתו דאין אדם משעב ומשחק בשעה שהוא מתיירא ממתתו, וכיו"צ כי בחכס צ"י סי' ל"ב דודאי בשעת מיתתו לא משקר אינש ואין אדם חוטא ולא לו, משא"כ בעובדא דהרא"ש שהעיד בעד שצוהו צריא שמע ממנו שמו והי' מקום לחוש שמת אינש שמו במחכוין מפני צו"ח וכיו"צ, וכו"ש הרא"ש בגיטין [דל"ד] בזהבא דיוסף וקורין לו יוחנן שיש שמענין שמתיהם במחכוין מפני צו"ח או מרדן, וא"כ י"ל דדוקא בידוע שמו שהוחזק בן לי יוס צעיר אזי אין חוששין לו אבל בלא"ה חיישי' לשינוי השם, לכך הולך הרא"ש להביא מהא דסוף יבמות ששם היתה אמירתו דרך ארעי צוהו צריא חולס ואפי"ה לא חיישי' לשינוי כלל. וכ"כ עוד בס"י קל"ו.

ובס"י כ"ט הג"ח הוסיף עוד דבלא"ה הי' אפשר לומר דאין ראי' מעובדא דללמון, דאפי' הימא דשייך השטתא גם בשעת מיתתו, מ"מ כיון שמשמעות דבריו שצא להודיע להם כדי שיחירו את אשתו א"כ אין לנו לחוש דילמא אחרינא הוא שצא להעיד להחיר, שהרי מקבלין עדות מכל אדם וכו', וכיון דלא חיישי' לשד ולגריה שמחכוין להכשיל ממילא אין לחוש לאחר שישקר, אלא שקלה יש לדחות בזה דלפי הטעם דע"א נאמן משום דהוא מדע"ג א"כ צ"ל שהוא הולך למות אפשר דלא שייך מדע"ג וכו"ש הרמב"ן צ"צ דקל"ד וכו' ע"ש.

גם בבגדי כהונה רס"י ז' [דמ"ו אי'] כתב דהיינו טעמא שלא הביא מהרי"ק ראי' ממחני' דללמון כי י"ל דבשעת מיתתו יש לו להאמין יותר כדאיתא סברה זו בחוס' יבמות דקט"ו אי' ד"ה או דילמא, ועוד דהתם לא שייך החשש דילמא אינש שמו מחמת ממון או מרדן כיון דמתיירא עלמו מן העולם חו אינו משקר, אבל בצריא ההולך ממקום למקום י"ל אולי משנה הוא שמו מחמת ממון או מרדן, ולכן הביא ראי' משלבי יבמות דמצוה דאין לחוש לזה.

וכ"כ במאיר נתיבים דף ס' עור צ', והגר"א ספקטור בתשובתו שנדפסה בשו"ת ליוני רס"י ל"ב, ובשו"ת מהר"י אסאד ח"צ סי' י"ד.

גם בשו"ת הרי"מ [מגור] סי' י"ד כתב דבין שהגיד סתם ובין שהי' כוננו להחיר את אשתו מהני.

ובישרש יעקב סוף יבמות אחר שכי' ג"כ דמשו"ב לא למדו הרא"ש ומהרי"ק דין זה ממעשה דללמון ומהא דגיטין ס"ו דבשעת הסכנה כוחצין אטפ"י שאין מכירין, משום די"ל דהתם כיון שאומרים כן בשעת מעשה להחיר נשותיהם צודאי לא חיישי' נקלקלה, אבל בנדונם שלא אמר כן בכדי להחיר את האשה אלא לפי חומס הוי"א דשקורי משקר, לזה הולכו ללמוד מצרייתא דסוף יבמות

שאין לדמות הענינים זה לזה, דהא לא הוי מיעוט שכיה כל כך כהא דמשאל"ם. ועי' להלן בלות קפ"ח מהבית אפרים סי' כ"ט וי"צ.

קטג. האם נאמנותו היא רק כשאמר שמו בשעת מיתתו או בכונה להחיר אשתו. כתב דהרמל סי' ד' דמשו"ב סמכין על אמירת שמו ושם אצ"ו ושם עירו מפני עלמו אף דלא איתחזק לי יוס ולא חיישי' שמת אינש שמו מחמת ממון או מרדן, וגם לפעמים כשאדם הוא מעיר קטנה או מכפר וצא למקום רחוק תולב דירתו צעיר גדולה ומפורסמת, ואיך נחיר אשה שצאה מעיר פי' דילמא אינו צעלה של זו ומעלמא הוא כמו שחששו גבי גט, ולי' דכיון שידוע שאומר כן להחיר אשתו ודאי לא הי' חוטא והי' חושש שמת יכשיל בכך אשת איש, ובאמת צ"ל צא אי לעיר ולא איתחזק [בשמו] לי יוס ומת פתאום חוק לי יוס אפי' יודעין מפיו שמו ושם אצ"ו אין משיאין את אשתו כיון שלא היו מכירין אותו, ואפשר אפי' איתחזק לי יוס לא מהני, ושאינו גבי גט דעיקר החשש שמת יצא למוסרו לאשה אחרת, והיינו שצ"ל לגבות כתובתה בגט מצעלה, אבל [אין החשש שחלך ותנשא בן, דודאי] לא חנשא בו כי לא [תהא] מקלקלת עצמה כיון שידועה שאינו מצעלה, משא"כ הכא האשה אינא יודעת.

גם מדברי הגור אריה יהודה סי' ס"צ מצוה דאם לא אמר בכונה להחיר את אשתו אין לסמוך על אמירת שמו מפני עלמו, שהרי כתב: דמה שצ"ד לא נודע שמו כי אם מפיו דמהני, אף דעל הראיה שמציא [הרב השולח] מתשו' מהרי"ק שורש קע"ו [קע"ב] יש לפקפק, דהתם משמע שהגיד שמו כדי לשלוח גט לאשתו, וגם מתשו' אמה דק סי' י"ח [הג"ל בלות קפ"ח], ג"כ אין ראי', דהתם מיירי שהגיד שם עירו ושם משפחתו כדי להספיק ונראה שהגדתו היא באמת, [וע"ז הביא] שפיר ראי' משלבי יבמות שאמר כך קורין אותו צעירי וכו' דהוי כמסלית האמת, אבל לא כן צ"ל ממדינה למדינה לקצץ ממון יש לחוש אולי אינש שמו במחכוין מאיזו סיבה שצ"ח מציתו מחמת חוב או מרדן, כמו שמצינו בזהבא שיש לו צ' שמות באשר"י פ"ד דגיטין, אך צ"ד שמצוה צב"ע שצוהו לבית החולים נכתב שמו ושם עירו כמו שהדרך לעשות כן לידע שאם ימות תהא התרה לאשתו, שפיר סמכין עליה ידיה כמו דאיתא בזהבא עובדא דנשכני נחש, ע"ש.

אולם בשו"ת מהר"ם י' חביב רס"י ג' כתב דמדובר הרא"ש ומהרי"ק להביא ראי' מהא דסוף יבמות ולא הביאו מהא דקיימ"ל לענין גט דבשעת הסכנה כוחצין ונותנין [אטפ"י שאין מכירין], או מהא דחנן מעשה צ"י שעמד על ראש ההר ואמר אני פצ"פ נשכני נחש שהשיאו את אשתו עפ"י עלמו, י"ל דחשש הרא"ש דשמת יש לחלוק בין אומר כן בשעת מעשה דלא חיישי' שצא לקלקל, ובין אם אומר כן באקראי בעלמא שלא בשעת מעשה בדרך ספור, דילמא לא נחיר עפ"י מה ששמענו מפיו באקראי דשמו כן, לכך חייתי הרא"ש מהביא דסוף יבמות [דמצוה שם דגם שלא בשעת מעשה ובאקראי בעלמא נמי מהימן].

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' פ"ד הביא שהרב השולח פתח פתחא להיתרה צדונו דאף שהאיש הגיד שמו לפי חומס צעודו בחיים שלא על מנת להחיר אשתו אפי"ה סמכי' עליה כדמוכח מעובדא דיוחנן בן יוחנן, והביא מתשו' הרא"ש [הג"ל בלות קפ"ח] שהביאה הטור בסוסי' קר"ח ומוכח דקיימ"ל בעובדא זו דמצוה שם דל"ה שמת שיקר אף שלא נחכוין באמירתו להחיר אשתו, דאי נימא דהרא"ש מיירי שאמר כן לפני מוחו, ה"ל להביא ראי' ממחני' דללמון, ואדרבה בכה"ג שכתב הוחזק בשמו קודם שהי' נפ"מ לענין איסורא י"ל דעדיף טפי וכו"ש בכה"ג בהפלאה סופ"א דכתובות. והרב מהרש"ם הוסיף עליו שכן הוא צחש